

2339. Ліст старшыні Цэнтральнага Беларускага Нацыянальнага Камітэту Кузьмы Цярэшчанкі Ўраду БНР за 20.08.1920 з выказам даверу прадстаўляных Камітэтам партый, арганізацый і ўстановаў да Ўраду Вацлава Ластоўскага

582.2.54:389 — *ра*

2340. Ліст Кузьмы Цярэшчанкі (Більдэрлінгсгоф) Вацлаву Іваноўскаму (Варшава) за 22.08.1920

Даражэнькі пане Вацлаве, гэты ліст, карыстаясь любезным дазволам Польскага Пасольства, перасылаю табе з Рыгі праз іх кур'ера. Сюды я прыехаў 14 жніўня. Ад нашых спаткаў вельмі радушны прыём. Трэба падкрэсліць, што за час падарожжа я так зьменчыўся, што прапазыцыя пераехаць з Рыгі у Більдэрлінсгоф (курорт) была мною з радасцю прынята. У Більдэрлінсгофе адбываецца і Балціцкая канфэрэнцыя, г.зн. што тут лягчэй як йдзе можна спаткаць тутэйшых адпаведных палітычных дзеячоў. Ўсё гэта прыватнае, пераходжу да справы.

Пачну з Бацькаўшчыны. Як ужо табе вядома з газэт, у Менску абвешчана ў другі раз Беларуска-Савецкая Рэспубліка. Да часу Всебеларускага з'езду саветаў урадовая улада будзе знаходзіцца ў руках Рэўкома — у склад якога павінны вайсці 3 беларуса 1 расеяц і 1 жyd. — Што датычыцца беларусаў, дык іх мейсца будуць заняты шчырымі працаўнікамі, для якіх справа на першым чаргу. Гавораць і аб іменах, але іх я пакуль што называць ня буду. Ёсьць весткі што нацыянальная праца не спынена; аб рэпрэсіях нічога ня чутна. Дзетальных інфармацый, якія маглі б даканальна мяне здаволіць, я пакуль што не атрымаў. З літоўскіх крыніц выйшлі чуткі быццам у першае дні па заняццю Вільні быў заарыштаваны Антон, што з ім зрабілі далей на пэўна не вядома; адны гавораць што яго адразу жа аслабанілі, а другія кажучь быццам яго вывезлі у Маскоўшчыну. Пра Горадню нічога ня чуваць. Цяпер пра Рыгу і нашых. З адпаведных беларускіх працаўнікоў тут знаходзяцца Ластоўскі, Палута, Кастусь, Галавінскі і многа другіх. Па праўдзе кажучы ўсе заняты працай — якая, лічучысь з нашымі варункамі, йдзе вельмі добра. Сам Бог памагае пры гэтым страшэнным становішчэ ўсе такі трымацца на гэтакій высаце. Кніжны голад адчуваецца ва ўсю. Абавязкова трэба падмога; патрэбны і людзі. Усе гэта у пераспектыві намечаецца што я мушу падкрэсьліць, гэта праўдзіва, але час не чакае, трэба на гвалт выкарастаць палітычную сітуацыю сяньняшняга дня.

Дзякуючы палітычным варункам наша Дзержаўная справа сама вылазе рубам і во ў гэты момэнт двоеўладзьдзе прыносе вялікую шкоду, бо як іх бок, так і наш бок, пры нашай пакуль што не вялікай моцы, не дае той велічыны якая патрэбна для Дзержаўнай рэпрэзентацыі. Асабліва гэта дала пачуць Балціцкая канфэрэнцыя, якая не дала мейсца у сваём складзе беларусам, ну аб гэтым дзеталічна буду пісаць далей.

Якім нібудзь чынам гэту справу, справу раскола, трэба залатвіць. Аб гэтым мы доўга конфіравалі з п. Ластоўскім і кой да якіх skutкаў прышлі.

Як адных, так і другіх аб'едзіняе наш канечны палітычны напрамак — дамаганьне Незалежнасьці і Непадзельнасьці нашай дарагой Бацькаўшчыны. Як адны так і другія у гэту хвілю, да адбудовы нашай Дзержаўнасьці не ў моцы узяцца за выка[на]ньня партыйных перакананьнеў. Было толькі адно разгаждзеньне ў тым, што мы гаварылі што пры ўсякіх варунках павінна вясцьсць актыўная праца, як на Бацькаўшчыне так і за межамі і што для гэтаго трэба выкараставаць уселякую сітуацыю, а яны стаялі на грунце рэвалюцыйнай барацьбы у часе польскі акупацыі пры праце на Бацькаўшчыне і выкарыстаньні уселякіх варункаў пры загранічнай працы. Такім чынам нас раздзялял погляд на працу пры польскай акупацыі, але цяпер гэта раз'еднаючая знішчана жыцьцем, што дае поля для перагавораў аб каардзінацыі працы. Як я мысьлю сабе гэту каардзінацыю я пакуль што пісаць, па некаторым прычынам, ня буду. — Быў я у п. Л.Васілеўскаго. Ен хварэе. Размова наша цягнулася ня больш часа — я яму развіваў думку сваечаснасьці ўзнаньня незалежнасьці¹. Па праўдзе кажучы ен канкрэтна нічога не заявіў, зсылаясь што гэта справа Варшавы, але ен ўсетакі сказаў што гэту справу трэба фарсіраваць. Мяне вельмі цікавіць з якім багажам па нашаму пытаньню паехала у Менск польская дэлегацыя. З газэт відна што прэстаўнікі Украіны там ёсьць. Ня ужо Дашынскі не здержаў свайго слова. Сягонья буду апяць у Васілеўскага, буду гаварыць на конто грошаў. Я апыніўся тут, як я ужо пісаў з Гданьска а маль без капейкі; гэта чартоўская памена валют з'ела увесь мой скарб. Прашу цябе, даражэнькі Вацлаве, перашлі сюды грошай хутчэй. Можна гэту перасылку зрабіць праз польскіх кур'ераў. Нехай Тарас аб гэтым паклапоціцца. п.Васілеўскі на гэта згоду даў; ліку я не азначаю, але грошы на гвалт патрэбны і для справы і для асобнага кур'ера якога я к табе вышлю адразу пасья першай палучкі. На днях Вільня будзе заўсім рээвакуіравана бальшавікамі² абавязкова туды трэба падмога. Прашу цябе не шкадуй грошы на тэлеграмы стаў у известнасьць аб стане справы у цябе. Цяпер трэба нагвалт дамагацца незалежнасьці і дамагацца шырокага разьвіцьця працы В.К.³; бо не маючы рэальнай сілы немагчыма нікога прымусіць гаварыць з намі. Гэта чуецца тут на кожным кроку. Ліцьвіны трымаюць сябе не магчыма, адказ ад прыняцьця у склад Балт. Канф. выклікан ня згодай ліцьвіноў, якія заявілі быццам яны ня хочуць вязацца у Расейскія ўнутраннае справы. Буду гаварыць з п. Шымкусам⁴, можа гэта хуць троху паправіць справу на Бацькаўшчыні.

Уся мая беда, што ня гожа я да уселякіх дыплематычных гутарак. Вельмі добра было б калі б ты не пашкадаваў Тараса і худчэй прыслаў ба яго сюды; ен тут многа памог ба. Па маючымся у мяне точным весткам Аляксюк цяпер знаходзіцца у Празе; цікава ці зьвярнуў ен грошы ці не. У апошнім выпадку трэба з ім паступіць крута ўплоць да арэшта праз чэхаў, бо інакш мы заўсім згубім сваю марку у палякаў. Такіх мерзаўцаў шкадаваць нема чаго.

Як там з Грыбом, пры першай магчымасьці напраўляй яго сюды. Грошы лепей пасылаць сюды ў Польскай валюце, але для гэтаго трэба імець дазвол ад Міністэрства Загранічных Спраў. Добра так сама купляць осты

на іх перавоз так сама патрэбен дазвол. Без перашкод можна правазіць любую валюту апрача польскай і нямецкай. Расейская добра толькі у вялікіх кюпюрах як 100 і 500 царскія. Курс польск. за 100 польск. 50 латв. Жыцьце тут дарагая. У гэту хвілю жыву у пансіоне плачу за ўсе 120 руб у дзень; дорага, але таней знайсці ня можна. Чую сябе троху лепей, можа папраўлюся. Калі наладжу справы і мая прысутнасць ня будзе патрэбна ні цябе, ні тут, дык паеду на Бацькаўшчыну — спачатку у Вільню, а калі будзе магчыма дык і да Менску. Але гэта ў перадзі.

Абавязкова, даражэнькі, напраў п. Трэпку у Нямецчыну нехай ен папілнуе закупку Саюза Сельскай Гаспадаркі. Правоз можна лічыць абязпечаным калі ня ў Менск дык у заходняю Беларусь ці праз Латвію, ці праз Літву. Можна спадзевацца што бальшэвікі Саюза не зачэпілі. Справа з Кастусем выяснена, ен будзе пераведзен у другое мейсце. Аўсянік пакуль што сюды не прыехаў; пачутках ен у Празе.

Аб легалізацыі пакуль што нікім не гаварыў, але буду гаварыць абавязкова, можа для гэтаго прыйдзеца выехаць да Рэўля. Тут есьць маладыя людзі якіх варта было б паслаць у вышэйшыя школы, я ня ведаю а сродках; калі толькі на гэта што есьць, дык другой раз напішу грунтоўней.

Прывет ад мяне ўсем нашым асаблівы Тарасу⁵ і Андрэю⁶
цалую твой Кузьма

Більдэрлінгсгоф. 22.VIII 20 г.

Адрэс. Рыга Ніколаеўская 20. Беларуская Місія.

582.2.53:003&r,002 — ра

¹ Пра візыт К.Цярэшчанкі з В.Ластоўскім да хворага Л.Васілеўскага, кіраўніка польскай дэлегацыі на канфэрэнцыі ў Більдэрлінгсгофе, гл.: Показання В.Ю.Ластовского 31-го июля 1930 года // Маладосць. №8. 1993. С.211. ² Бальшавікі перадалі Вільню Літве 27.08.1920. ³ Магчыма Віленскага [Беларускага Нацыянальнага] Камітэту. ⁴ Ёнас Шымкус — кіраўнік літоўскай дэлегацыі на канфэрэнцыі ў Більдэрлінгсгофе. ⁵ Б.Тарашкевічу. ⁶ А.Якубецкаму (?).

2341. Ліст Аўгена Ладнова (Шатэль-Гіён) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 25.08.1920

Châtel Guyon 25/VIII 20.

Даражэнькі, Пане Старшыня!

Учорась атрымаў Вашы пратэсты, а сяняка ліст ад Енарала Костуся¹.

Я прапаную і падтрымліваю патрэбнасць едынага фронту і згоды з Найвышэйшымі: тутака у Закардонных Справах мене запыталі, каго трэба прызнаць? Гдзе Вашь Урад, хто паімённа уходзіць у склад Ураду, дзе яны? Гэтае пытанне ляжыць у аснове прыгатавання акту аб прызнанні. Але раней як такі акт будзе абвешчаны, нам усім прыдзеца падпісаць умовы, якія тутыка выпрацаваны. Вось для чого я так пільне прасіу Вас каб усі нашы былі з Вамі, бо можа выйсьць нешто дуже паскуднае, кале ніхто не зьявіцца. Для падпісання умовы згода з Найвышэйшымі будзе мець бальшую вагу.

У тутэйшых газетах некалькі раз афіцыяльна упаміналася палякамі пра геройскую чыннасць на фронце проці бальшавікоу беларускіх аружных сіл (беларуска-літоўская дывізія²).

Я за гэтае ухапіўся і напісау для Ураду тутэйшых нашых прыяцэлеў, што палякі нашымі збрыйнымі сіламі корыстаюць, а мы нічога не маем (народ наш). Я прасіу, каб Урадъ прыяцэлеу узяу пад сваю каманду нашы збрыйныя сілы і даў нашаму ураду магчымасць, апіраючысь на гэтую сілу, ставіць сваі варункі усходнікам і заходнікам. Я казау, што мы будзем вясцьці вальку, пакуль не прагонім усходнікау з нашай зямлі. Прашу Вас напісаць ад Ураду паперу у тым же сэнсі і як найхудшей прыслаць сюды а я прэдстаулю Ураду Ф<ранцыі>. Мне так радзілі нашы прыяцелі. Усюды падтрымлівайце гэту ідэю. Мы маем свае войска! У астатнім лісце да Вас, які я паслаў почтаю тыдня таму назадъ я Вам казау, што сіла усходнікоу толькі кажущаяся. Цяпер Вы маеце ужо весткі, што я быу праў. Тутыка відней; каліб усходнікам памаглі немцы, так ад іх бы толька мокра асталась. Францыя вялікая, магучая сіла, і у гэтым нашэ щасьце!

Учорась абвешчана у газэтах, што амэрыканскі пасол у Варшаве прасіу польскі урад не перахадзіць граніцу этнографічную. Значыцца Беларусь аддасца на міласць бальшавікоў. Я сянн пішу пратэст проці такой справы: мы маем свае войска і будзем адбіваць Бацькаушчыну ад ворагоу заклятых. Мы не прызнаем і народ наш ніколі не прызнае ніякіх Савецкіх Рэспублік! У нас есць урад, есць Рада — едыны законны і правамоцны прэдстаунік усяго народу. Толькі яны маюць право казаць і рабіць а ніхто другі. Я прашу каб нам была дазволена переѣхаць у Польшчу и аттуль, апіраючысь на свае войска, начаць акцыю проці бальшавікоў Прашу Вас зрабіць гэта самае празъ франц. місыю у Рызе. Дубликаты прышліце мнѣ, я іх прэдстаулю у Міністэрство. Прапануйце тое самае праз польскаго прэдстауніка у Рызе польскаму Ураду; копію прышліце мне. Усе гэты нашы прапазыцыі будуць у маіх руках добрым аружжам, што мы шукаем паразумення с суседзямі, а прыяцелі тутэйшыя будуць нажымаць з іх стараны на Урад. Справа пойдзе вельмі добра! Вот у гэтым сэнсі паразуменне з Найвышэйшымі абавязкова патрэбна, але Вы ім нічога не кажыце. Падпішыце умову, вазьміце мандаты, прызнаньне Рады імі, нашаго Ураду, папоуніце урадъ як найхудшей и усі акты, якіе прышлеце сюды падпішыце усім урадом. Мне здаецца што у склад ураду трэба уключыць пана Язэпа Варонку. Дайце яму народную асьвету, алі які другі. Треба каб урад меу палнамоцтва адъ Рады на зашчыту інтэрэсоў белар. народу на міравой Канферэнцыі, на учыненне усякіх умоу політычных і эканамічных и т.д. калі прыедзеце сюды перш на перш трэба будзе прэдъявіць мандаты. Прыміце гэта пад увагу.

Трэба мець копію протакола Рады аб выборе Ураду з поименованнем усіх члонкау Ураду.

Тут польскі пасол у зносінах за мною пішэ афіцыяльна да мене, як да афіцыяльнаго прэдстауніка Беларусі. Раней гэтаго ні было!

Я звараціўся да яго з афіцыяльным лістам абъ устанавленннн паразумення з нами. Ліст напісау 3/VIII, а копію паслау у Закардонныя Справы, у Камісыі Закардонных Спрау Палаты и Сэната. Их інтэрэсы былі 3/VIII дужа кепскіе, але я ведау, што ім будзе адсюль вялікая падмога. И напісау тады, калі ен ня може сказаць, што мы шли да сільнага. Мой ліст

зробіу дужа добрае враженне на Закардонныя Справы и на Камісыі. Адповедзь дужа прыемную па форме, атрымау на другі дзень ад Графа Замойскаго. Мой ліст ен адаслау да Варшавы. У Закардонных мне казалі: «Большая ці маленькая, але Ваша Бацькаушчына будзе!» На нас тут дуже добра глядзяць, як на спакойных, ціхіх, скромных і вельмі прыхільных да Ф<ранцыі>!

Нехай людзі, або гісторыя Вам раскажуць, якія тут прышлось вясці валькі; я аб сабе нічога казаць не буду!

Усі Вашы пратесты и постановы о міжнародовым становішчы Беларусі прысылайце мне, кабъ я мог гэта даваць (Вашы арыгіналы з пераводам які зроблю тут) у Закардонныя. Трэба даваць знакі істнавання!

Напішыце як найхудшей пратест проці Бел. Сов. Рэспублікі! 21 іюля Ленин на з'ездзі крестьян казау, што яны ідуць асвабадзіць Беларусь, а як прыйшлі так і абъявілі Савецкую Рэспубліку! Гэта насілле над намі! Чекаю Вашых пратестау. Абнимаю крэпко Вас і усих нашых. Цалую ручку пані Старшыноў. Ваш, Эўгені.

Костуся трэба назначыць и.д. Мін. Обороны.

Пішыце у Парыж па стараму адрэсу.

582.2.54:281&r-282&r — *ра*

¹ Езавітава. ² 1-ая літоўска-беларуская дывізія пад камандаваньнем Л. Жалігоўскага складалася з крэсовых палякаў і беларусаў каталікоў.

2342. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) дырэктару газэты «Le Temps» (Парыж) за 26.08.1920

582.2.54:292&r-296&r — *рк перакладу на расейскую мову*

Водгук на артыкул у газэце «Le Temps» №21572 за 23.08.1920 аб польскіх умовах міру і ўсходніх межах Польшчы. У лісьце выказваюцца думкі аб аднаўленьні аўтаномнай Беларусі ў складзе Вялікай Расейскай Фэдэратыўнай Рэспублікі.

2343. Справаздача старшыні Дэлегацыі БНР на Канфэрэнцыі Балтыйскіх Дзяржаваў у Рызе Янкі Чарапука за 29.08.1920

Пану Старшыне Рады Народных Міністроу
Беларускай Народнай Рэспублікі
Грамадзяніну В.Ластоускому.

Я. Чэрэпука, Старшыні дэлегацыі БНР
на Канфэрэнцыю Балтыцкіх Рэспублік у Латвіі.

Даклад.

Беларуская дэлегацыя на канфэрэнцыю Балтыцкіх дзяржау, злажыушаяся у такім складзе: 1) старшыня дэлегацыі член Рады Рэспублікі Я. Чэрэпук, 2) сэкрэтар д-р Пігулеускі, 3) экспэртоу інжэнероу Головінскаго і Мінца (апошні быу залічаны ад Рады Беларускай каленіі у Латвіі) яна па сваём прыбыцьцю у Рыгу зараз-жа прыступіла да выпауненьня узложаных на яе урадовых даручэньняу.

У першы чарод у рэдакцыі мейсцовых газэтоу была дана заметка аб складзе дэлегацыі, затым была зроблена афіцыяльная візыта Старшыні міністру міжнародовых спрау Латвіі гр. Мейеровіцу.

На гэтай аудыенцыі удалося выясьніць, а таксама і ўстанавіць, што Латвія дзеля ўхода Беларусі на канферэнцыю зойме прыхільнае становішча, гэтага самага дэлегацыі патрэбна была дабіцца і ад другіх учасьнікоў т.е Польшчы, Літвы, Эстоніі і Фінляндыі.

Прымаючы пад увагу, што пад час існаваньня кабінэта А.Луцкевіча калі у Гельсінгфорсе адбывалася першая арганізацыйная канферэнцыя на якой прымалі учасьць Фінляндыя, Эстонія, Латвія, Літва і Польшча, — Беларусь тагдэ не была прэдаўлена сваім прэдаўніцтвам, а згодна прынятаму гельсінгфорскаму статуту прыняцьце новаго сябра адбыцца можа толькі за агульнай згодай усіх выжэйпамянутых дзяржаў.

Ціпер-жа Беларускай дэлегацыі было папасьць больш трудней, чым гэта магло-б стаць раней.

Глаўныя прычыны тут скрываюцца у тым, што палітычныя і тэрыторыяльныя справы Беларусі з сваімі суседзямі не былі да гэтай пары выясьненымі, як напрыклад асабліва з Польшчай і Літвой.

Так што першым заданьнем дэлегацыі былі зроблены належныя крокі каб нахіліць на сваю старану Польшчу і Літву.

У гэтым кірунку велася афіцыйная гутарка 2 разы з Старшыней Польскай дэлегацыі, поўнамоцным міністрам гр. Васілеўскім.

Пасьля доўгіх супольных перэгавороў, удалося дабіцца, што Польшча будзе падтрымліваць, каб Беларусь была на канферэнцыю прынята.

Гэта было і выяўлена мне паслом Польшчы у Латвіі паслом Каменецкім.

Такая самая палітычная работа і з старшынею Літоускай Дэлегацыі д-рам Шаўлісам была прароблена. Гутарка велася мной і гр. Головінскім. Але тут ужэ яўна і выразна у перэгаворах выявілася, што літоўцы будуць стаяць за тое, каб беларусы не папалі на канферэнцыю.

Другімі славамі умацаваньне беларускай дзяржаўнасьці гэта не сападае з інтэрэсамі Літоускаго гаспадарства.

Віленшчына і Городзеншчына гэта той Гордзіеў вузел, каля якога ўсе звязана. Гастрату адносіў літоўска-беларускіх узмацаваў яшчэ пратэст Беларускаго ураду, проці аддачы літоўцам большэвікамі беларускіх зямель і эксплоатацыі лесу..., гэта выразна падкрэсьліў Шаўліс.

Наагул ужэ было вядома, што літоўцы будуць проці нас, гэтыя весткі нашэй дэлегацыі удалося атрымаць і з другіх крыніц. Як факт падтверджу размову з міністрам міжнародных спраў Латвіі Мейеровіцам і з Гэнеральным сэкрэтарам канферэнцыі тов. міністра міжн. спр. Латвіі гр. Альбатам.

Эстонія заняла пазыцыю нэўтральную спачатку, але пасьля перэгавороў з старшыней дэлегацыі гр. К.Пустай чулося, што эстонцы перэшкодчыніць ня будуць.

Фінляндыя, з прэдаўніцтвам якой веу перэгаворы інж. Головінскі, та яна была ўспасоблена да нас як найпріхільней.

І так аснаўной працай дэлегацыі было:

1, папасьць, як роўнапраўны сябр з голасам пастаноўчым на канферэнцыю Балтыцкіх дзяржаў у Більдэрлінгсгофе,

2, наладзіць добрасуседзкія адносіны з Польшчай і Літвой,

3, правесьці сярод канферыруючых рэспублік шырокую агітацыю палітычную у справе незалежнасьці Беларусі,

4, даказаць, што Урад Беларусі, хаця часова і змушаны быу пакінуць Бацькаўшчыну, але, што ен у хуткім часе зноу вернецца на сваю тэрыторыю,

5, атрымаць належную моральна-матэрыяльную дапамогу дзеля умацаваньня сваей Дзяржаўнай Незалежнасьці.

У гэтым напрамку дэлегацыя працавала з вялікай энэргіяй. Кожнай дэлегацыі былі зроблены абшырныя даклады аб палітычным, нацыянальным, эканамічным і вайсковым становішчу Беларусі. Рэзультатам чаго кожнае прэдаўніцтва паслала сваім урадам абшырныя мэморыялы аб палажэньні беларускай справы. Затым удалося наладзіць адносіны з Польшчай, выключаючы толькі Літву.

І што справу удалося паставіць на належную высату, гэта сьведчыць тое, што нашэ пытаньне разбіралася не толькі у Прэзыдыуму, які быу змушаны запрасіць яшчэ спецыяльны даклад самага Ураду, але і тое, што было склікана спецыяльнае пленарнае паседжэньне дзеля разгляду таго палажэньня у яком апынілася Беларуская Народная Рэспубліка.

Але ня гледзючы на усе тыя вялікія стараньня, каб правесьці у жыцьце тую мэту, якую мела у сваём даручэньню дэлегацыя, яна сустрэнулася на моцны адпор Літвы, якая усялякімі спосабамі стралася уменшыць права беларусоу на учасьцьце у канферэнцыі.

І калі на чатвертым пасяджэньню была галасаваньне, ці каб Беларусь увайшла на канферэнцыю, ці не, Літва была толькі адна проціу. Гэта удалося даведацца як з кулуарных гутарак прыватных з канферыруючых прэдаўніцтва, таксама было дана зразумець і з гутарак, якія я меу з сэнатарам Замуэлем, сябром Латвійскай дэлегацыі, так і з генеральным сэкрэтаром канферэнцыі Альбатам.

Другім яшчэ фактам які многа перэшкаджау дэлегацыі для здзейсьненьня яе даручэньня была абсолютная адсутнасьць грошэй.

Не гледзючы на усе гэта калі я зрабіу пажагальную аудыенцыю Старшыне Латвійскай дэлегацыі сэнатару Замуэлю, ен адказау, што на будучую канферэнцыю Беларусь можэ быць напэуна прынята, калі толькі уладзіць адносіны з Літвой, бо усе другія Прыбалтыцкія дзяржавы стаць на старане моцнаго хауруса з Беларускай Народнай Рэспублікай.

Старшыня Дэлегацыі

582.2.54:298&r — мк

2344. Л.Генделіовичъ. О кругъ дѣятельности Бѣлорусской Торговой Палаты

582.2.54:352-353 — мк

Дата невядомая.

2345. Доклад шэфа Беларускага Прэс-Бюро ў Капэнгагене Ісака Лур'е за 29.08.1920 аб заснаваньні ў Капэнгагене Беларускай Гандлёвай Палаты

582.2.54:354-358 — ма

2346. Праект палажэння аб Беларускім Гандлёвым Камітэце ў Капэнгагене, складзены Ісакам Лур'е

582.2.54:350-351 — мк

Дата невядомая.

2347. Узоры пячаткі й блянкавага штампу Беларускага Цэнтральнага Саюзу Сельскай гаспадаркі (Менск)

582.2.54:388

Дата невядомая.

2348. Расьпіска Лявона Дубейкоўскага за 2.09.1920 аб атрыманьні ад Вацлава Іваноўскага ў Цэнтральную Касу 823 польскіх марак

582.2.58:077

2349. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 3.09.1920

Прошу телеграфировать о получении письма.

3/IX 20.

Даражёнкі пане, Старшыня!

Если Вы еще не исполнили телеграфной просьбы моей немедленно прислать в Париж мнѣ, на имя Конференции Послов в Парижѣ (Мирной Конференции) ноту с просьбой о признании Независимости, то прошу сдѣлать это как можно скорѣе. Посылаю матерьял для ноты, в котором в хронологическом порядкѣ изложены акты Государственнаго значенія, свидѣтельствующіе о стремленіи нашего народа к Независимости.

Въ таком же духѣ нужно будет составить и Вашу ноту. Я написал секретарю, чтобы он выслал Вам копию моей послѣдней ноты. Вы можете ее цѣликом перебить на машинкѣ на бланкѣ Сов. Министров (подпишите всѣ т.е. Правительство) и прислать мнѣ, а я передам по назначенію. Даже в том случаѣ, если Вы послали уже ноту, можете повторить, будет даже лучше.

Просите и требуйте чтобы нам было предоставлено право принять участіе в мирных переговорах Польши с Сов. Россіей. Я подал такую ноту здѣсь, но необходимо, чтобы и Вы дѣйствовали в том же направленіи, так как «друзья» наши, на которых мы так рассчитывали, тайно сообщают, что я — единица и за мной никого нѣт. Вот почему прошу Вас теперь оставить всю работу по установленію «взаимоотношеній» с сосѣдями и направить всю дѣятельность сюда, чтобы я служил только передатчиком: нужно доказать, что Вы — существуете и дѣйствуете. Моя работа и Ваша должны быть параллельны и согласованны. Связь с Вами должна быть непрерывной и регулярной: посылайте информации о дѣятельности на мѣстах.

Необходимо сообщить точно:

1) С какими организаціями Правительство связано в Бѣлоруссіи, т.е. на кого может опереться

2) Нужны постановленія политических партій по существу текущаго момента

Нужно протестовать против Совѣтской оккупаци и провозглашенія самочинно, без волеизъявленія народа, Совѣтской Республики, которую Бѣлоруссы никогда не признают и с оружіем в руках будут бороться за свою независимость

Нужно протестовать против польской оккупаци: поляки заявили, что они оккупировали Бѣлоруссію по просьбѣ самих бѣлоруссов

Нужно опровергнуть и протестовать

Нужно приложить к требованію о признаніи незалежности провозглашеніе этого акта от 25 марта, постановленіе Рады Виленщины и Гродненщины. Вы пришлите только официальное заявленіе со ссылками на эти акты, а самые акты в переводѣ я приложу.

Если есть протоколы рады Республики, говорящіе объ этом, необходимо немедленно прислать засвидѣтельствованные копии этих протоколов при Вашем официальном сношеніи: я переведу и представлю Франц. Правит.

Постановленія съѣздов полит. партій, крестьянских организацій, кооперативов, если таковые имѣли мѣсто и вынесли резолюціи о признаніи независимости, необходимо прислать таковые.

Постановленія рады Республики о формированіи Бѣлорусскаго войска (или Рады Виленщины и Гродненщины) обязательно пришлите.

Довѣріе Рады Виленщины и Гродненщины Правительству и Радѣ Республики также пришлите.

Сообщите, каким образом предполагаете организовать борьбу с большевиками на территоріи Бѣлоруссіи? Можете ли поднять возстаніе? Какія для этого нужны средства? Какія имѣются силы?

Всѣ эти вопросы обязательно освѣтите.

Всѣ протесты, какіе только были сдѣланы Вами за время польской оккупаци против таковой, обязательно пришлите мнѣ для той же цѣли.

Всѣ протесты против захватных стремленій литовцев обязательно необходимы.

Если есть протоколы переговоров с литовцами, латышами и проч. обязательно пришлите таковые.

Приложите всю Вашу энергію к одной только точкѣ: Париж.

Здѣсь все будет сдѣлано. Имѣйте в виду, что все готово для формальнаго заявленія о признаніи. Вам необходимо быть всѣм вмѣстѣ. Пригласите Бодунову, Воронко, Терещенко, Кречевскаго, Зайца, Цвигевича. Теперь всѣ должны быть на мѣстах. Нельзя разбрасываться. Вам всѣм придется прибыть сюда.

Просите о передачѣ бѣлорусских воинских частей подъ команду французов и одновременно просите о разрѣшеніи и содѣйствіи новых формированій.

Заявите, что это наши воинскія части, сформированныя согласно постановленія Рады Виленщины и Гродненщины, при участіи комиссіи из членов Рады Республики. Эти войска дрались храбро в составѣ польской арміи (донесенія польскаго Генер. Штаба от 4 августа и 15 августа) и мы желаем теперь в борьбѣ за освобожденіе наших земель от большевиков

опереться на наши вооруженные силы. Вырѣзку изъ «Le Temps» за 3/IX 20 (официоз Франц. Правит.) по поводу бѣлорусских и украинских войск, при сем прилагаю. Используйте это обстоятельство: оно чрезвычайно важно. Это — наша реальная сила. Я подал по этому вопросу ходатайство в Штаб Маршала Фоша. Прошу чтобъ французы взяли под свою команду и помогли нам организовать свое войско. Если удовлетворят, то этим все будет сдѣлано. Дѣйствуйте и Вы немедленно в этом же направленіи.

Костуся в Штабѣ Фоша хорошо знает подполковник француз; он очень лестно отзывался о Костусѣ перед моим помощником по занимаемой должности (родственник Маршала).

Здѣсь работа кипит; не теряйте ни одной минуты и Вы. Вопрос назрѣл. Большевики хотят намѣренно разорвать нашу землю, как в Брест-Литовскѣ в 1918.

Здѣсь желают знать, каково отношеніе нашего населенія к Совѣтской власти? Можно ли рассчитывать, что при наступленіи наших вооруженных сил населеніе возстанет против большевиков. Если имѣются свѣденія о возстаніях крестьян против большевиков или можете поручиться, что такое возстаніе наши власти поднимут против большевиков, обязательно сообщите, чтобы я мог Ваше сообщеніе передать Фр. Прав. Только опираясь на реальные силы нашего народа, мы можем требовать нашего признанія. Ваше соглашеніе с Найвысшими чрезвычайно важно в данный момент. Используйте его.

Гдѣ бы Вы предполагали наиболѣе желательным и выгодным начать работу по борьбѣ, т.е. куда бы Вы желали переселиться: в Ковну или в один из уголков Бѣлоруссіи?

Начинайте работу в добрый часъ! Жду Ваших протестов, информацій и дѣйствій на мѣстах. Это будет проявленіем связи с населеніем; если возстанія имѣли мѣсто, немедленно сообщите. Гдѣ Минчук? Ведет ли он далѣе борьбу. Не бесѣдуйте ни с кѣм из сосѣдей по нашему вопросу. Будьте замкнуты. Все истолковывается шиворот навыворот. Имѣйте в виду, что за Вами зорко слѣдят и доносят сюда, парализуя этим мою работу.

Посылаю вырѣзку из Le Temps и мой отвѣт на нее. Въ отвѣтѣ Вы найдете полезный матерьял для ноты. Имѣйте в виду, что американцы стоят упорно за объединеніе Россіи и нажимают на наших друзей. Возможна Федерация Бѣлор., Украйны, Крыма, Дона, Кубани и пр. Прошу Вас считаться с этим весьма важным фактором. Свѣдѣнія, поступающія от Петлюры, говорят о том, что он вновь переходит на точку зрѣнія необходимости федерации.

Я захворал. Просто износился. Заболѣл. Сижу в Шатель-Гійонѣ. Скоро возвращусь. Пишите Париж 25 Av. Victor Emmanuel III в делегацію, для меня.

Что ничего не слышно о т. Бодуновой? Привѣт от меня!

Крѣпко всѣх обнимаю! Цѣлую ручку Пани Старшиновой. Ваш, ЕЛаднов.

Костуся нужно назначить и.д. обороны, а Васильковского на его мѣсто. Подписи всѣх на нотах обязательны.

582.2.54:393&r-394&r — pa

2350. Запіска на візытоўцы Кузьмы Цярэшчанкі (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 3.09.1920

Яго Міласьці Пану Ластоўскаму

Пане Вацлаве, я еду у Більдерлінсгоф; мне абавязкова сяньні перагаварыць з Каменецкім¹, а ен паехаў туды

З пашанай КозТэрэшчэнко

3.IX.20

Рыга

582.2.54:398&r — p

¹ Сябра польскай дэлегацыі на канфэрэнцыі ў Більдэрлінсгофе.

2351. Пратакол супольнага сходу Рады Народных Міністраў, Прэзыдыюму Рады БНР з удзелам Надзвычайнай Місіі БНР у Маскве, які адбыўся ў Рызе 3.09.1920

Пратакол

супольнага Сходу Рады Народных Міністроў, Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі з учасьцем Надзвычайнай Беларускай Місіі у Маскве і Шэфа Вайскова-Дыплёматычнай Місіі у Латвіі і Эстii.

3 верэсьня 1920 году

м. Рыга

Слухалі:

Даклад Надзвычайнай дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі у Маскве, Грамадзяніна Базыля Захаркі, аб ходзе даручэных яму Урадам Б.Н.Р. перэгавораў з урадам Камісароў Р.С.Ф.С.Р.

З дакладу выясняецца, што:

- а) Дэлегацыя выехаўшая 7 чэрвеня з м. Рыгі не змагла, з незалежных ад яе прычын, праехаць адразу у Расею не ўдалося і яна затрымалася у Рэвелі, скуль знеслася с Камісарам Міжнародных спраў Р.С.Ф.С.Р. грамадзянінам Чычэрынам;
- б) што пасля зносін с Камісарам Чычэрынам, не прэдставілося магчымым праехаць у Маскву усей дэлегацыі у поўным складзе і прышлося дэлегацыю разбіць: Сэкрэтар Дэлегацыі гр. Янка Чэрапук, быў пакінуты у Рэвелі для звязі з Урадам, а Старшыня Дэлегацыі, грам. Васіль Захарка і член дэлегацыі - Міхась

Пастанавілі:

- 1, Прыняць даклад да ведама. Дзякаваць дэлегацыі за панесеную ей вялікую і цяжкую працу.

Маркевіч выехалі ў Маскву; прычым Старшыня Дэлегацыі выехаў 24 чэрвеня зусім афіцыйна, як прэдастаўнік Ураду і маючы ахранныя граматы ад прэдастаўніка Р.С.Ф.С.Р. у Рэвелі, а Член Дэлегацыі грам. Маркевіч злажыў у Рэвелі свае поўнамоччы і выехаў у Маскву, як прыватны грамадзянін па прыватных справах і паперах;

в) у Маскве, куды Старшыня прыбыў асобна і пазьней грам. Маркевіч, а іменна 3 ліпня, ён быў спачатку памешчэн у асабняку камісарьята Міжнародных Спраў, на Самоцечнай-Садовай вуліцы, а пасля у гасцінніцы «Княжы Двор» на Анціпьеўскім перавулку; грамадзянін Маркевіч быў памешчэн у асабняку Камісарьяту Міжнародных Спраў на Паварской вуліцы; афіцыйных зносін абодвы дэлегаты — друг з другам — ня мелі;

г) перэгаворы с пачатку абецалі быць вельмі спрыяльнымі, але пасля сказіліся тым, што пад уплывам сваіх вайсковых неўдач на Украіне¹, Савецкая Расея, каб забаспечыць свой права фланг, заключыла пасьпешую міравую умову з Літвой² і аддала Літве беларускія землі Віленшчыны і Гродзеншчыны; гэты жданны для Беларусі дагавор быў асобнай энэргічнай нотай, ад 17 ліпня №8, Старшынёй Дэлегацыі рашуча аprotэставаны, і ен, ня лічучы далей магчымым вясці якіе-б то ні было размовы, — пастанавіў выехаць да Ўраду з дакладам;

д) 3 жнівеня, скончыўшы патрэбныя фармальнасці, Старшыня Дэлегацыі гр. Захарка заняў адведзенае яму мейсцо у цягніку, адыходзячым праз Петраград на Рэвель, але за 5 мінут да атхода цягніка у вагон зьявіўся прэдастаўнік Камісарьята Міжнародных Спраў, грамадзянін Гай і заявіў,

што Камісарыят Міжнародных спраў просіць старшыню Дэлегацыі затрымацца ешчэ на некаторы час у Маскве; Старшыня Дэлегацыі, гр. Захарка, згадзіўся затрымацца ешчэ на некалькі дзён;

е) затрымка Старшыні Дэлегацыі не дала ніякіх рэзультатаў і ён, падаўшы новую ноту, 20 жнівеня №9, выехаў 27 жнівеня, разам з гр. Маркевічам у Рэвель скуль ужо прыбыў 2 верэсьня у м. Рыгу;

ж) падробны даклад аб зробленай Дэлегацыяй працы будзе пададзен Старшыней дэлегацыі у бліжэйшыя дні разам с копіямі пададзеных Ураду Р.С.Ф.С.Р. нотаў Ураду.

3) Дадатковы даклад грамадзяніна Маркевіча, асьвяціўшага настроі і адносіны да нас з боку расейскіх урадоўцаў, выложэныя яму у прыватных гутарках. Дзякаваць і прыняць інфармацыі да ведама.

3) Даклад Сэкрэтара Рады Б.Н.Р. грамадзяніна Мамонькі, прыехаўшаго сеньніка з Менску, аб становішчы на Бацькаўшчыне, пачынаючы з апошніх дзен панаванья у Менску палякоў і да 23 жнівеня. З дакладу выяўляецца:

а) што палякі, пакідаючы Менск спалілі шмат будынкаў і прычынілі Менску страшэнныя страты (руіны грамадзянін Мамонька сфатаграфавалі і прывез у Рыгу).

б) пасля атходу палякоў ўлада у Менску была узятая беларусамі на чале з грам. Мамонькам;

в) с прыходам чырвонай арміі — ўлада перайшла да чырвонай арміі;

г) бальшавікі прапанавалі беларускім партыям увайсці з імі у кантакт і раздзяліць с камуністамі ўладу, але беларускія партыі, незадаволеныя большэвіцкай палітыкай ўмешываньня у беларускія справы, — адмовіліся ад падпісанья дэкларацыі аб апавешчэньні незалежнасці

Радавай Беларускай Соцыялістычнай Рэспублікі і ад адпаведальнасці за палітыку Савецкага Ураду на Беларусі; на супольную працу з большэвікамі пайшлі толькі партыя беларускіх камуністоў;
 д) беларускіе дзеячы вядуць цяперашка працу у культурна-просьветных нацыанальных установах і ў нацыанальных коопэратывах, якіе захавалі сваю аўтаномнасць у поўнай меры; рэзультаты гэтай працы ужо выявіліся і на адбыўшыхся вучыцельскіх зьездах працаўнікоў просьветы, усюды вынесены рэзалюцыі па[т]рэбуючыя абавязковасці ва ўсіх школах беларускай мовы.

(подпісі)

Ластоўскі

Старшыня Рады Народных Міністроў

Палута Бадунова

Віцэ-старшыня Рады Б.Н.Р.

Захарко Я. Чэрапук Маркевіч

Члены Надзвычайнай Дэлегацыі у Маскву

Я. Мамонько

Сэкрэтэр Рады Б.Н.Р.

А. Вальковіч

Кіраўнік Канцэлярыі Рады Н.М.

К. Езовітоў

Сэкрэтэр сходу.

582.2.54:401 & r-404 — рк В. Ластоўскага

¹ 26.04.1920 польскія войскі разам з дывізіямі С. Пятлюры рушылі на Ўкраіну. 7.05.1920 быў узяты Кіеў. ² У Маскве 12.07.1920.

2352. Нота Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі за 7.09.1920¹ міністру міжнародных справаў і Ўраду Рэчыпалітай Польшчы з прапановай прызнаць незалежнасьць БНР дзеля пасьпяховага змаганьня з Расеяй

Беларуская Народная

Рэспубліка

Міністэрства

Міжнародных Спрау

7 верэсьня 1920 г.

Міністру Міжнародных Спрау
 Ураду Рэчыпалітай Польскай.

Грамадзянін Міністр.

Паутара году таму назад, Начальнік Польскай Рэспублікі, Фэльдмаршал Язэп Пілсудзкі, акупаваўшы беларускія землі Горадзеншчыны і Віленшчыны і збіраючыся у паход на Міншчыну, Вітэбшчыну і Смаленшчыну, абвесціў, што польскі меч нясе гэтым землям волю і дзержавую незалежнасьць. Вестка аб гэтым акце выклікала узрыў здаволеньня у беларускага народу і падгатавала прыхільнае спатканьне польскіх войск на уноу займаных беларускіх тэрыторыях, дзе арганізаваліся нават асобныя паўстанчыя атрады беларускай зяленай арміі, за большэвіцкім фронтам, дапамагаўшыя палякам.

С таго момэнт прайшло ужо шмат часу. Польшча прызнала незалежнасьць Украіны і Літвы. У руках польскага камандаваньня знаходзілася значны час сталіца Беларускай Народнай Рэспублікі і вялікіе тэрыторыі на усход ад яе, забаспечаўшыя спакойную арганізацыю і будаўніцтва Беларускай дзержавы, але Урад Польшчы на жаль да апошніх часоў не наважыўся правясьці у жыцьце абецаньня Начальніка Польскай Рэспублікі і вызнаць Незалежнасьць Беларусі.

Ваенныя удачы цяпер ізноу пасуваюць польскія легіоны на межы Беларускай Зямлі. Цяперашнія маскоўска-бальшавіцкія акупанты, шукаючы сабе падтрыманьня у беларускім народзе, абвесцілі Незалежную Радавую Беларускаю Рэспубліку. Аднак народ беларускі ніколі ня можа пагадзіцца з маскоўскай акупацыяй, дабіваючыся поўнай палітычнай незалежнасьці. Непрызнаньне дагэтуль Польшчай Незалежнасьць Беларусі звязывае беларускаму народу рукі. Ён ня можа актыўна выступіць проці маскоўскіх акупантоў.

Каб падняць рашучую барадзьбу з Расейскай акупацыяй трэба даць беларускаму народу пэўнасьць, што змагаючыся у тылу і на фронце з бальшавіцка-маскоўскім уціскам, ён гатуе сабе ня новую няволю, а будзе Незалежную Беларускаю Дзержаву.

Лічучы, што сучасны момэнт найбольш падходзіць да таго, каб споўніць абецаньня Начальніка Польскага Гаспадарства, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі зварачаецца праз Вас, Грамадзянін Міністр, да Ураду Рэчыпасполітай Польскай с прапазыцыяй вызнаць Незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Прыміце Грамадзянін Міністр запэўненьне у вялікай да Вас пашане.

В.Ластоўскі,

Старшыня Рады Народных Міністраў і заступаючы
Міністра Міжнародных Спраў.

582.1.06:012 — шк бел

582.1.06:057 — шк бел

582.1.07:074 — шк бел

582.1.06:031 — шк фра

582.2.51:128 — шк бел

582.2.53:141 — шк фра

582.2.54:334&r — мк пол

¹ 7.09.1920 канфэрэнцыя была перанесеная ў Рыгу.

2353. Нота ўраду БНР Прэзыдыюму польска-расейскай Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе за ?? .09.1920*582.2.54:378&r — р бел*

Дакладная дата невядомая. Чарнавік дакумэнту №2352.

2354. Пратэст Ураду БНР перад культурнымі нацыямі сьвету за ?? .09.1920 супраць падзелу Беларусі*582.2.54:371&r-372&r — р бел*

Дакладная дата невядомая.

2355. Нота пратэсту Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі за 7.09.1920 Мірнай Канфэрэнцыі ў Парыжы, Ураду Польшчы і ўраду РСФСР у справе мірных перагавораў паміж Расеяй і Польшчай**МІРНАЙ КОНФЭРЭНЦЫІ У ПАРЫЖЫ.**

Адбываючыся у цяперэшні час мірныя перагаворы паміж РСФСР і Польскай Рэспублікай, зачэпляюць жывотныя інтэрэсы Беларускай Народнай Рэспублікі, якая у цягу шасці гадоў служыла тэатрам кровапралітнай вайны і паложэна паміж Дзержавамі, якія вядуць спамянутыя перагаворы.

Савецкая Расея, зауседы прызнаваўшая права на самоазначэнне народаў да аддзялення, і опэраваўшая гэтым клічам перад заходна-эўропэйскай Дэмакратыяй, не мае і ня можа мець права выступіць у ролі гаспадара Беларускай тэрыторыі, народ каторай ясна выразіў сваю волю да незалежнага дзержаўнага існавання, мае свой перэдпарлямэнт і законна выбраны Урад.

Адбытыя ужо мірныя перагаворы паміж Расеяй з адной стараны, Латвіяй і асабліва Літвой — з другой стараны, на каторых Расея прысвоіла сабе ролю гаспадара беларускай тэрыторыі, нарушылі сувэрэныя правы беларускага Народу і абрэзалі тэрыторыі ім населеныя, у безкантрольны загал вышэйназваных суседзей Беларусі.

Каб унікнуць новых несправядлівасцей і гвалтоў у стасунку да Беларускага Народу і яго тэрыторыі, законны Урад Беларускай Народнай Рэспублікі, надзелены поўнамоцчамі Вялікага Усебеларускага Кангрэса і Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, даверыем усіх політычных партый, арганізацый і груп, ужо звярнулося да Мірнай Канфэрэнцыі у Парыжы і да Ураду Польшчы і Расеі з вымогамі даць Беларусі мейсцо у адбываючыхся мірных перагаворах.

В.Ластоўскі,

Старшыня Рады Народных Міністраў і заступаючы
Міністра Міжнародных Спраў.*582.1.06:029 — шк фра**582.1.46:031 — шк фра**582.2.51:010 — шк фра**582.2.51:073 — шк фра**582.2.53:034 — шк фра**582.2.53:139 — шк фра**582.2.54:330&r — мк фра**582.2.54:331&r — рк рас*

2356. Тэлеграма Язэпа [Мамонькі?] (Коўна) Пятру Крэчэўскаму (Бэрлін) за 7.09.1920 і адказ Пятра Крэчэўскага
berlin motzstrasse 21 kretschewski =

kowno 1117 10 6/9 20-10 =

wlast ryzie czy wyzdarawieli¹ telegrafuj = jazep +

chwareiem bieznadziejna zbiraimsia Rihu Piotro

582.2.47:015 — a

¹ «Хвароба» і «здароўе», паводле прынятай дзеячамі БНР крыптаграфіі — адсутнасьць або наяўнасьць грошай.

2357. Ліст старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлава Ластоўскага (Рыга) Прэзыдыюму Рады БНР (Бэрлін) за 7.09.1920 (вых. №416)

7 верэсьня 1920

№416

м. Рыга

Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ўслед за маею офіцыяльнай вустнай заявай, маю гонар далажыць Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ніжэйпісанае:

Паводле маючыхся у мяне дакладоў Міністра загранічных спраў грамадзяніна Ладнова, справа прызнаньня Незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі пастаўлена на чарод на Мірнай Конфэрэнцыі у Парыжы.

У аснову акту аб прызнаньні павінны легчы ноты ад імені Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і Ураду:

а) нота пратэсту проці маскоўска-большэвіцкай окупацыі на Беларусі,

б) нота пратэсту проці нарушэньня сувэрэнных правоў Беларускай Народнай Рэспублікі праз утварэньне на Беларусі савецка-большэвіцкага Ураду,

в) ноты аб дапушчэньні Беларускай Народнай Рэспублікі да учасцьця ў Расейска-Польскіх перэгаворах у Рызе, як поўнапраўнай стараны,

г) ноты аб пазваленьні тварэньня аружных беларускіх сіл для барадзьбы з большэвізмам і аб матэрыяльнай помачы са стараны дзержаў Антанты гэтым нашым аружным сілам.

Дзеля таго, што вышэйпамянованыя акты надзвычайна пасьпешна трэба даставіць у Парыж, дзеля таго, што 18 г.м. пачынаецца у Рызе Канфэрэнцыя між Польшчай і Расеяй, а значэ у прадаўжэньні 8 дзён на гэты акты павінна быць паложэна дэцызія, а Прэзыдыум Рады Б.Н.Р. з незразумелых для мяне прычын чамусь адцягае падпісаньне іх, прашу пісьменна даць мне разьясьненьне прычын змушаючых Прэзыдыум рады Б.Н.Р. рабіць адцяжкі гэтай пільнай справе.

В.Ластоўскі

Старшыня Рады Народных Міністроў Б.Н.Р.

582.2.54:397&r — р В.Ластоўскага

582.2.54:408 — мк

2358. Ліст Рады Народных Міністраў БНР (Рыга) Прэзыдыюму Рады БНР (Бэрлін) за 7.09.1920 (вых. №418)

Беларуская Народная Рэспубліка.

Рада Народных Міністроу.

7 верэсня 1920 г.

№418

У Прэзыдыум Рады
Беларускай Народнай Рэспублікі.

На аснове пастановы Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 16 ліпеня 1920 г. мною, дзеля папаўнення складу Габінэту запрошэны:

Міністром Фінансоў — гр. А.Вальковіч і

Держаўным Сэкрэтаром — гр. К.Езавітоў,

аб чым маю гонар паведаміць Прэзыдыум Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ластоўскі

Старшыня Рады Народных Міністроу.

582.2.54:317 — мк

2359. Ліст Рады Народных Міністраў БНР (Рыга) Прэзыдыюму Рады БНР (Бэрлін) за 7.09.1920 (вых. №419)

7-IX-20.

№419

Ў Прэзыдыум Рады Б.Н.Р.

Маю гонар паведаміць, што па прычынам акупацыі Беларусі неўзяўшыя да гэтуль учасьця у працы Ураду грам. Белевіч, Душэускі і Грыб, на моцы пастановы Рады Нар. Міністр. Рэспублікі ад 6 чэрвеня 1920 году і пастановы Прэзыд. рады Рэсп. ад 16 ліпеня 1920 году, — пастановай Рады Нар. Мін. ад 31 ліпеня 1920 г. лічацца выбыўшымі са складу Рады Народн. Міністраў Б.Н.Р.

Ластоўскі

Старшыня Рады Народных Міністроу.

582.2.54:318&r — рк

2360. Нота пратэсту Рады БНР і Рады Народных Міністраў БНР Канфэрэнцыі Паслоў у Парыжы за 7.09.1920 супраць большавіцкай акупацыі Беларусі і гвалтоўнага абвяшчэння Савецкай Беларусі (вых. №???)

Конфэрэнцыі Паслоў у Парыжы.

На змену польскай окупацыі на Беларусь прыйшла новая — расейска-большэвіцкая окупацыя. Пачаліся на Беларусі ўласьцівыя большэвіцкай ўладзе тэрор і гвалты. Крайнім выразам гвалту у дзедзіне свабоды нацыональнага самаазначэння, яўляецца большэвіцкі акт 31 ліпеня г.г. апавешчаючый Беларусь Савецкай Рэспублікай сфэдэраванай з Расеяй. Акт

гэты, акром партыі комуністоў, адмовіліся падпісаць і апратэставалі ўсе беларускіе партыі, арганізацыі і групы.

Іменем Беларускага Народу, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі, прыняўшы ўласць ад Ўсебеларускага Устаноўчага Кангрэсу, надзелены давер'ем усіх беларусіх палітычных партый, арганізацый і груп, гора працягуе проці большэвіцкага акту гвалту і заяўляе, што ен, разам са сваім Народам, будзе змагацца з накінутым яму ўжо другі раз Савецкай ўладай актам, і з назначэньнем з Масквы паміма волі Беларускага Народу, Савецкім Урадам, які узурпуе сувэрэнныя правы Беларускага Народу.

Ад імені Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

Віцэ-старшыня

Сэкрэтэр

Ад імені Рады Міністроў Беларускай Народнай Рэспублікі

Старшыня Рады Міністроў

Міністр Загранічных спраў

Кіраўнік Канцэлярыі Рады Міністроў

582.2.54:368&r-369&r — р бел

582.2.54:412&r — р В.Ластоўскага

2361. Нота Рады Народных Міністраў БНР Ураду Злучаных Штатаў Паўночнай Амэрыкі за ???.1920

Ураду Злучэных Штатаў Паўночнай Амэрыкі.

Пакуль граніцы этнографічныя ня будуць пакрывацца граніцамі дзяржаўнымі, пакуль сталецьцямі няволеныя Расеяй народы не здабудуць даўнай сваёй свабоды датуль немагчымы супакой на тэрыторыях б. Расеі, а гэто значэ немагчымы спакой на Усходзе Эўропы. Амэрыканскі Урад выносячы пастанову аб адбудавацьні ў цэлым быўшай Расеі відаць не задаў сабе пытаньне, што такое быўшая Расея. Мы беларусы сто лет цярпеўшыя расейскую няволю можэм і маем права даць на гэто ясны адказ. Расея для яе чысленных народаў была вялікай турмой. Народ беларускі трапіў у Расейскую няволю ў самым канцы XVIII сталецьця і адразу пачалася з ім расправа. Першы удар быў скіраваны на нашу культуру і веру. Прасьледаваньня гугенотаў у Францыі бледнуць перад тымі прасьледаваньнямі, якіе выносілі беларусы-уніяты у Расеі, нашэ уніяцкае духавенство. Расея вынішчыла цэрквы, манастыры і іх маетнасці забрала, а кнігі папаліла. Блізка сто гадоў, да 1905 г. беларусы ня мелі права выдаць ніводнай кнігі на сваёй мове, ня мелі права маліцца на сваёй мове. У канцы XIX сталецьця на Беларусі ў рэзультаце расейскай гаспадаркі было меней школ, як у канцы XVIII, хоць народанасяленьне больш чым удвоілася. Нас душылі, нас мучылі, нас унічтажалі сто гадоў. Цяпер, калі сцены гэтай Вялікай Расейскай турмы распаліся, німа тэй сілы якая-бы здужала загнаць народы Расеі у іх назад. І мы сумневаемся ці знайдзецца

народ каторы-бы ўзяў на сябе ролю палача заковываць народы Расеі у іх старыя катаржныя ланцугі.

Іменем Беларускага Народу Урад Б.Н.Р. заносіць самы гарачы пратэст проці (ноты?) ад дня Ураду Амэрыкі.

582.2.54:370&r — р В.Ластоўскага

Дата невядомая.

2362. Дазнаньне кіраўніка Канцылярыі Рады Народных Міністраў Аляксандра Вальковіча ў справе «абразы» Рады БНР Кастусём Езавітавым 7.09.1920 паводле запыту сакратара Рады БНР Язэпа Мамонькі за 7.09.1920

582.2.54:425&r-430&r — ма, ра

П.Крэчэўскі адмовіўся падпісаць ноту пратэсту ўраду й Рады БНР супраць бальшавіцкай акупацыі Беларусі, даведаўшыся аб чым К.Езавітаў эмацыйна зрэагаваў на гэта ў прысутнасьці Я.Мамонькі.

2363. Рэзалюцыя, вынесена прадстаўнікамі ўсіх беларускіх арганізацыяў на паседжаньні ў Вільні 7.09.1920

РЭЗАЛЮЦЫЯ

ВЫНЕСЕНАЯ ПРЭДСТАЎНІКАМІ ЎСІХ БЕЛАРУСКІХ ОРГАНІЗАЦЫЯЎ НА ПАСЯДЖЕНЬНІ 7-ГО ВЕРАСЬНЯ 1920 ГОДУ.

Разгледзеўшы палажэньне, утварыўшаеся у зьвязку з літоўска-расейскай міравой умовай і выслухаўшы справаздачу прадстаўнікоў беларускага грамадзянства ездзіўшых ў дэлігацыі да Літоўскага Ураду¹, сход прадстаўнікоў Цэнтральнае Беларускае Рады Віленшчыны і Горадзеншчыны, Беларускага Нацыянальнага Камітэту і ўсе другія беларускія арганізацыі, уважаючы, што ўсе тэрыторыяльныя споркі між Беларуссю і Літвой павінны быць скончальна развязаны дарогай міжнародных зносін беларускага і літоўскага ўрадаў і прынімаючы пад увагу вымогі жыцьця, прызывае ўсіх беларусаў жыхароў прылучанай да Літвы беларускай тэрыторыі, каб злучылі ўсе свае сілы дзеля згоднае, супольнае з братным літоўскім народам дзержаўнае працы і дзеля здабыцьця беларускаму народу належнага яму мейсца на роднай зямле.

Адначасна з гэтым сход прадстаўнікоў вышэйказаных арганізацыяў, зварочваецца да Устаноўчага Сойму Літвы, ў якім беларусы яшчэ ня маюць сваіх прадстаўнікоў, а такжэ да Літоўскага ўраду, з цьвердым дамаганьнем забэзпечаньня тых варункаў, пры каторых беларусы маглі бы прыняць актыўнае учасьце ў дзержаўным будаўніцтве супольнае Бацькашчыны і здаволіваць усе свае нацыянальныя патрэбы.

У змысл гэтага сход жадае:

1) каб аснаўнымі законамі Літвы была выдзелена ў асобную аўтаномную адзінку далучаная да Літвы Беларуска тэрыторыя ў межах перавагі беларусаў;

2) каб для гэтае тэрыторыі ўжо цяпер быў утвораны часовы орган (Краевая Рада), зложаны з прадстаўнікоў арганізаванага грамадзянства

ўсіх нацыянальнасьцяў гэтае часьці Літвы, каторы супольна з Намесьнікам Літоускага Ўраду наладзіў бы краевую адміністрацыю і Суды, організаваў бы ўсе жыцьце і падгатаваў бы і правеў бы выбары як у органы лекальнага і краевага самоупрауленьня, так і агульна дзяржаўныя установы;

3) каб задакляраваная Літоўскім Ўрадам права ўсіх нацыянальнасьцеў Літвы на пэрсанальную аўтаномію, было праведзена ў поўнай меры ў адносінах да беларусаў, дзе яны становяць меншасьць і каб на чале міністэрства беларускіх спраў быў пастаўлены чалавек, маючый даверыя беларускага грамадзянства.

СТАРШЫНЯ КАМІТЭТУ Ерэміч

СЭКРЭТАР КАМІТЭТУ Яцкевіч

582.2.54:395&r — МК

582.2.54:396&r — МК

¹ У Коўна на прыём у Раду Міністраў Літвы ездзілі кс. А.Станкевіч, Ф.Ярэміч і М.Кахановіч. Гл.: Пагоня. №6. 2.09.1920.

2364. Узоры пячатак Выдавецкага Таварыства «Вызваленьне» і Хаўрусу Дапамогі Беларускім Пісьменьнікам імя А.Прушынскага

582.2.54:260

На дакумэнце пазначана: «Бэрлін, 8 верасьня 1920 г.» (дата рэгістрацыі?).

2365. Пратэст Прэзыдыюму Рады БНР Мірнай Канфэрэнцыі ў Парыжы за 10.09.1920 (вых. №270/98)

10.IX.20

270/98

Мирной Конференции в Париже

Мужественно-патриотичный белорусский народ переносил все тяжести и жертвы великой европейской войны, происходившей на его территории, стремился к успешному окончанию войны, чтобы затем, наравне со всеми союзными народами отдохнуть тихою и спокойною жизнью.

К сожалению мечтам этим не суждено было осуществиться.

На смену войне пришел всеразрушающий Российский большевизм, на смену большевизму пришли их союзники немцы, на смену немцам пришли вновь большевики, затем на смену большевикам пришли поляки и наконец на смену полякам опять пришли большевики.

И так до сих пор, на территории Белоруссии идет безконечная завоевательная борьба, разрушившая многия города и деревни, уничтожившая орудия производства, истребившая домашний скот и убившая хозяйственную жизнь страны.

Все этому мог бы и может положить конец только сам хозяин — белорусский народ, горячо любящий и щадящий свою страну и свою собственность.

К великому прискорбию, до сих пор борющиеся стороны, по тем или иным своекорыстным целям не давали белорусскому народу сорганизоваться и приступить со всею силою к защите своего отечества.

В данное время, Белоруссия имеет великое несчастье в третий раз видеть у себя большевиков, в конце разоряющих народное достояние и вновь, по примеру Брест-Литовска, продающих белорусские земли Литве¹ и другим державам и тем самым сознательно вносящих разлад между соседними народами.

Отмечая вкратце то тяжелое положение, в котором находился и находится белорусский народ и его Правительство, Президиум Рады Белорусской Народной Республики являясь правомочным выразителем воли всего белорусского народа заявляет, что белорусский народ никогда не признавал и не признает большевистской власти и оккупации на Белоруссии.

Он протестует против большевистского насилия, попирающего волеизъявление белорусского народа и его суверенные права. С этим насильем он будет бороться до конца и в этой борьбе он еще раз просит помощи у союзных Великих держав.

За Председателя Рады Б.Н.Р.

Товарищ его В.Захарко

Секретарь

582.2.54:391&r-392&r — *p ras*

¹ Паводле літоўска-расейскай мірнай дамовы за 12.07.1920 году да Літвы адыходзілі паўночна-заходнія беларускія паветы ўлучна з Горадняй, Шчучынам, Лідай, Смаргоньню, Паставамі, Маладэчнам, Браславам і Друяй.

2366. Матэрыялы з рыскіх расейскіх газэт «Сегодня» і «Русская Жизнь» ад 10.09.1920 да 15.10.1920 аб ходзе мірных перагавораў паміж Польшчай і Расеяй

582.1.08:078-094

2367. Зварот Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Партыі да польскіх уладаў [?] за ?.10.1920

582.1.67:001&r — *МК*

582.2.52:004&r — *МК*

582.2.52:156&r — *МК*

Дакладная дата невядомая (верасень 1920). У сувязі з новым наступам польскіх войскаў на ўсход зварот папярэджвае аб недапушчальнасці паўтарэння акупацыйных мэтадаў і палітыкі Цывільнае Управы ўсходніх Земляў. Падпісалі ад імя Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Партыі: В.Іваноўскі, Б.Тарашкевіч, А.Трэпка. На звароце пазначана: «Nie dla druku». 11.09.1920 Тарашкевіч, Іваноўскі й Трэпка былі на прыёме ў Пілсудзкага. Гл.: Łatyszonek O. Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923. Białystok, 1995. S.141.

2368. Ліст Вацлава Ластоўскага (Рыга) Аўгену Ладнову (Парыж) за 12.09.1920

12.IX.20

Дарагі Еўгені Міхайлавіч

Большэвізм трымаецца, як і усюды, так і у нас на Беларусі, тэрорам і гвалтам. У сіле праўда — кажучь большэвікі. Паўстаньня проці большэ-

вікоў на Беларусі ніколі не спыняліся, беларусы бароцца з імі не перэставалі. Ва ўсіх проці-большэвіцкіх арміях і на ўсіх фронтах лілася беларуская кроў за гуманізм, за праўду, справядлівасць і лад на свеце, за сваю незалежную і непадзельную бацькаўшчыну. Аднак нашай крыві ніхто не цаніў і ня цэніць, а гэто-ж людзкая кроў... Бароцца нам ніхто не памог. Спакойна ўсе глядзелі і глядзяць да гэтуль, як шосты ўжо год пылаюць нашы вёскі і гарады, як шосты ужо год голадам мораць 12 мільенны народ! За шэсць гадоў мы перэмянілі 6 окупацый, шэсць жорсткіх ёрмоў. Цяпер што? Ізноў паўстаньня? Дзеля чаго, каб уздзець сёмы раз недаўна скінутае ярмо? Усё гэта ужо апрацівела. Народ атупеў ад болесці. Народ зняверыўся, што ёсць дзе небудзь на свеце праўда. Прыходзяць большэвікі нас грабяць, рвуць нашу бацькаўшчыну і дзеляць. Добрыя суседзі рвуць нашэ жывое цэло і суляць нам сваё ярмо. Прыходзяць палякі так сама рвуць дзеляць і грабяць. Большэвізм у паняцьці нашага Народу зыходзіцца с паняцьцем непраўды. А хто прыходзіў да яго с праўдай?

Бароцца з большэвізмам можна і лёгка з ім бароцца, самым страшным для яго аружжам — праўдай. Але пакуль што гэтаго аружжа ніхто не застасаваў супроць іх. Пакуль народ над народамі будзе здэкавацца і не шанавець яго нацыянальных інтэрэсоў і патрэб, пакуль дзержаўныя граніцы не будуць пакрывацца граніцамі этнографічнымі, ня будзе спакаеньня, ня будзе міру. Непраўда у адносінах да нацый, ёсць крыніцай большэвізму.

Палажэньне у нас цяпер такое, што дакуль нябудзе прызнаньня Незалежнасці Беларусі, г.зн. забаспечэньня што мы з большэвіцкага ярма можэм трапіць у польскае, немагчымы поўстаньня проці большэвікоў. Сарганізаваных сіл незалежніцкіх мы маем цяпер у Беларусі звыж 30.000, але іх захаваем лепей да тых часоў, калі усходніе і заходніе воўкі паміж сабой пагодзяцца, разарвуць нашэ цэло, каб пасля ўнутры адных і другіх далей бароцца за сваю незалежнасць.

Даруйце, Дарагі Еўгені Міхайлавіч, але я ня веру ўжо ў ніякіх нашых прыцелёў. Ня веру і у прызнаньне нашай Незалежнасці Антантай. Намі проста іграюць, намі таргуюць. Злосна таргуюць.

Аб усім, што у нас дзеецца, па майму паручэньню, пісаў да Вас Езовітоў. Паўтарацца ня буду. Усе акты, якіе Вы прасілі вышлемо Вам.

Цяпер падаю да Вашаго ведама палажэньне у якім знаходзіцца Урад. У нікога ні граша. Я ўсё ужо параспрадаваў, што можна было прадаць. Далей цягнуць лямку не маю ні сіл ні змогі. Калі апошнюю рэч прадам і апошні грош выпушчу, — ўзяўшы кій у рукі пайду на Бацькаўшчыну. Сабраць сваіх ня мог, бо не маюць за што прыехаць. У свой зрэшта час я пісаў Вам — калі спрыяюць ніхай памогуць. Але іх спрыяньне, відаць ня йдзе далей укладных слоў.

Цалую Вас ВЛ.

582.2.54:342&r-343&r — рк

2369. Рэзалюцыя, вынесена на сходзе беспрацоўных беларусаў у Вільні 12.09.1920

**РЭЗАЛЮЦЫЯ,
ВЫНЕСЕНАЯ НА СХОДЗЕ БЕЗРАБОТНЫХ БЕЛАРУСАЎ 12
ВЕРАСЬНЯ 1920-го ГОДУ.**

Безработные беларусы места Вільні, забраўшыся на сход 12 верасня протэстуюць перэд Урадам і Устаноўчым Соймам Літвы проціў таго, што нас, адвечных жыхароў гэтага краю, працаваўшых у розных дзяржаўных установах і варштатах пры ўсіх окупацыях, віленскіе агенты літоўскае ўлады звальняюць з мейсц, якія мы занімали ў працягу дзiesiąткаў гадоў, назначаючы на гэтыя мейсцы новых людзей і не даючы нам другой работы, а малодшых служачых казённых устаноў, як старажоў і кур'ераў, выкідаюць з кватэр на вуліцу. Гэты здзек над намі галоўным чынам робіцца з тае прычыны, што мы ня можэм гаварыць і пісаць у літоўскай мове.

Мы трэбуем ад Літоўскага Ўраду даць нам пр[а]цу ў тых спэцыяльнасьцях, ў якіх мы працавалі дагэтуль [...]

СТАРШЫНЯ КАМІТЭТУ Ярэміч

СЭКРЭТАР КАМІТЭТУ Яцкевіч

582.2.54:385 — *МК*

582.2.54:386 — *МК*

**2370. Ліст Вацлава Ластоўскага (Рыга) Аўгену Ладнову (Парыж)
за 14.09.1920 (вых. №432)**

14.IX.20

№432

Еўгені Міхайлавіч!

Вашы пісьмы — дырэктару журнала «Le Temps» ад 20.VIII.20. і Прэзыдыуму Конфэрэнцыі Паслоў ад 14.VIII.20. мяне здзівілі і да глыбіны душы абурылі. Я не разумею аб якой гэто аўтаноміі у рамках фэдэратыўнай Расеі распісываецца? Што гэто значэ?

Вам, Пане Ладноў, як Міністру загранічных спраў і як старшыне дэлегацыі на Мірную Конфэрэнцыю у Парыжы, ніхай будзе ведама, што Беларускі Народ і Яго Урад борацца за Незалежнасць (independance) і Непадзельнасць Беларусі. Ні ў якое ярмо — ні ў маскоўскае, ні ў польскае — беларусы ня пойдучь.

Прашу Вас тэрміновым парадкам даць мне разьясьненьне; ў праціўным выпадку я прымушэн буду ужыць проці Ваших заяў самых радыкальных заходаў.

Старшыня Рады Міністроў

ВЛастоўскі

582.2.54:379 — *РК*

2371. Мэмарандум Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі за 15.09.1920 (вых. №434) Мірнай Канфэрэнцыі ў Парыжы ў справе распчатых мірных перагавораў паміж Расеяй і Польшчай

15.IX.20.

№434.

МІРНАЙ КОНФЭРЭНЦЫІ У ПАРЫЖЫ.

Адбываючыся у цяперэшні час мірныя перэгаворы паміж Р.С.Ф.С.Р. і Польскай Рэспублікай, зачэпляюць жывотныя інтэрэсы Беларускай Народнай Рэспублікі, якая у цягу шасці гадоў служыла тэатрам кровапралітнейшай вайны і паложэна паміж Державамі, якія вядуць спамянутыя перэгаворы.

Савецкая Расея, зауседы прызнаваўшая права на самоазначэньне народаў да аддзяленьня, і опэраваўшая гэтым клічам перад заходна-эўропэйскай Дэмокрацыяй, не мае і ня можа мець права выступіць у ролі гаспадара Беларускай тэрыторыі, народ каторай ясна выразіў сваю волю да незалежнага держаўнага існаваньня, мае свой перэдпарлямэнт і законна выбраны Урад.

Адбытыя ужо мірныя перэгаворы паміж Расеяй з адной стараны, Латвіяй і асабліва Літвой — з другой стараны, на каторых Расея прысвоіла сабе ролю гаспадара беларускай тэрыторыі, нарушылі сувэрэнныя правы беларускага Народу і абрэзалі тэрыторыі ім населеныя, у безкантрольныя загад вышэйназваных суседзей Беларусі¹.

Каб унікнуць новых несправядлівасцей і гвалтоў у стасунку да Беларускага Народу і яго тэрыторыі, законны Урад Беларускай Народнай Рэспублікі, надзелены поўнамоцчамі Вялікага Усебеларускага Кангрэса і Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, даверыем усіх політычных партый, організацый і груп, ужо звярнулося да Мірнай Конфэрэнцыі у Парыжы і да Ураду Польшчы і Расеі з вымогамі даць Беларусі мейсцо у адбываючыхся мірных перэгаворох.

Цяпер, бачучы, па ходу перэгавораў, адбываючыхся дагэтуль без учасцьця прэстаўнікоў Беларусі, што цэласць Беларускіх этнографічных тэрыторый і сувэрэнныя правы Беларускага Народу ізноў, больш чым калі небудзь могуць быць нарушэны, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі нанова зьвертаецца да Мірнай Конфэрэнцыі у Парыжы, што воля Беларускага Народу да незалежнага держаўнага будаўніцтва цьверда і ненарушна. Яна ярка праяўлялася ва ўсе часы гісторыі, як у дні незалежнага держаўнага будаўніцтва Беларусі, калі яна упорна змагалася ад XII да XVI ст. з усімі сваімі суседзямі, так і у дні панявольеньня яе Польшчай і Расеяй.

Асабліва цьверда вядзецца гэтае змаганьне с 1905 году. У гэтым гаду беларусы даведзеныя царскімі парадкамі Расеі да найвышэйшай ступені абурэньня, апавесцілі у дні рэвалюцыі 1905 г. незалежную Беларускаю Рэспубліку с прэзыдэнтам гр. Бурбісам на чале.

Беларуская Рэспубліка 1905 году, як і аналогічная ей Латвійская Рэспубліка таго-ж часу, праіснавала ўсяго толькі некалькі тыднеў. Незалежнасьць яе не была прызнана царскім Урадам Расеі, скіраваўшым у Беларусь спэцыяльныя карацельныя атрады для ліквідацыі Беларускага Рэвалюцыйнага Ураду і самой Рэспублікі. Урад Беларусі быў арэштаваны царскімі войскамі ў м. Мэйшагола і аддадзены пад суд. Справа гэта вядома ў Расеі пад названьнем «Справа Мэйшагольскай Рэспублікі», скончылася заключэньнем у турму гр. Бурбіса і яго супрацоўнікоў.

У 1917 г. Беларуская Народная Рэспубліка ізноу паустала да незалежнага жыцця і Усебеларускі Кангрэс 18-31 студзеня² таго-ж году урачыста скончыў папярэднюю арганізацыйную працу рэволюцыйных беларускіх арганізацый афіцыйным праклямаваннем Беларускай [Народнай Рэспублікі] і выдзеліў з свайго складу першы Беларускі Прэдпарлямент і Урад.

Устаноўчы Сойм Расеі разогнаны ўпаследку бальшавікамі, усе-ж такі здолеў, на сваім апошнім засяданні ад 5 сьнежня³ 1918 году, пастанавіць, што усе нацыянальнасьці бышай Расеі маюць права на свае нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва.

Гэткім чынам сама Расея санкцыянавала адбудаўненьне на яе тэрыторыі новых рэспублік і пажадала толькі быць з імі ў фэдэратыўнай сувязі.

Пасьля эвакуацыі бальшавікамі Беларусі быў створаны Беларускі Парлямент і Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, якая зараз-жа пасьля скліканьня асобнай граматай падцьвердзіла пастановы Усебеларускага Кангрэсу і 25 сакавіка 1918 г. праклямавала поўную незалежнасьць Беларусі.

Вялікі прынцып самаазначэньня народаў, які быў высунуты Мірнай Конфэрэнцыяй у Парыжы вызнан усім сьветам і нават пачаўшымся на Усходзе бальшавізмам і паустаўшай да незалежнага існаваньня Польшчай. Але да гэтага часу з усіх старон правы беларускага народу бязсрамна парушаліся і яго імкненьне да незалежнага дзяржаўнага будаўніцтва усімі былі таптаны.

Не адзін раз за апошніе некалькі гадоў, бачучы на сваёй тэрыторыі чужаземныя арміі, незаконна распараджаючыся беларускімі нацыянальнымі багацьцямі, Народ Беларускі абурываўся і пауставаў з аружжам у руках проці акупантаў, зрабіўшы[х] з Беларусі арэну крвапралітнейшых войнаў дзеля сваіх падраўнкаў чужых і не зразумелых для Беларусі. І зауседы Урад Беларусі не маючы ніякіх спэцыяльна воражых пачуваньняў да ніводнага са сваіх суседзеў і кіруючыся да ўстанаўленьня з імі самых прыязных адносін, стараўся супакоіць гэтыя паўстаньня свайго пакрыўджанага народу, бо разумеў і верыў, што змаганьне, якое вядзецца дзякуючы збегу варункаў на Беларускай зямлі, вядзецца дзеля высшых мэў, каторым часова можна і трэба прынясьці ў жэртву інтэрэсы сваёй бацькаўшчыны.

Цяпер, пры заключэньні Расеяй несправядлівага міру праз галаву Беларускага народу і яго Ураду з Літвой і магчыма з Польшчай, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ня будзе мець маральнага права стрымліваць абмануты народ Беларусі ад яго справядлівага гневу і на тэрыторыі Беларусі узнікне новая вайна з яе панявольнікамі як усходнімі, так і заходнімі.

Выкладаючы усе вышэйсказанае Урад Беларускай Народнай Рэспублікі просіць мірную конфэрэнцыю учуць маленьне гвалчанага і разрывамага паміж суседзямі Беларускага Народу і:

1. Прызнаць Незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі.
2. Абараніць яе тэрыторыю ад захвату Польшчай, Расеяй, або Літвой.
3. Узяць пад французкае камандаваньне або кіраўніцтва яго існую-

чыя ужо беларускія часьці, так і тыя каторыя будуць сарганізаваны у будучым.

4. Даць магчымасьць Беларускаму Ураду сабраць вайсковых беларусоў, ваюючых у розных арміях — на Бацькаўшчыну.

5. Памагчы Беларускаму Народу і яго Ураду у змаганьні з бальшавіцкай акупацыяй.

Арыгінал падпісалі: В.Ластоўскі, Старшыня Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі; Е.Ладноў, Міністр Міжнародных Спраў; А.Вальковіч, за Міністра Фінансаў; К.Езавітаў, за Дзержаўнага Сэкрэтара.

З арыгіналам згодна: Ю.Гладкі-Ластоўскі
Кіраўнік Канцэлярыі Рады Народных Міністраў

582.1.06:013-016 — шк бел

582.1.06:058-061 — шк бел

582.1.07:075-078 — шк бел

582.1.08:005&r-008&r — ра В.Ластоўскага

582.1.06:032-035 — шк фра

582.1.46:026-029 — шк фра

582.1.08:010&r-011&r — шк фра

582.1.08:009&r — мк рас

582.2.51:013-016 — шк фра

582.2.51:076-079 — шк фра

582.2.51:112-115 — шк бел

582.2.53:037-040 — шк фра

582.2.53:142-145 — шк фра

¹ Карты тэрытарыяльных стратаў Беларусі, зацьверджаных літоўска-расейскай дамовай за 12.07.1920 і латвійска-расейскай за 11.08.1920 гл. у кнізе: Казлоў Л., Цітоў А. Беларусь на сямі рубяжах. Мінск, 1993. с.33, 34. ² Памылкова замест сьнежня. ³ Памылкова замест студзеня.

2372. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Лявону Зайцу, Аляксандру Цвікевічу, Пятру Крэчэўскаму (Бэрлін) за 15.09.1920

Прага 15 IX 20

Многапаважаныя паны!

Сягоння я атрымаў па пошце у Празі (пеўна нехта прывез у Прагу і тут кінуў у пачтовы ящик) пісьмо ад пана Дубейкоўскага, у яком было пісьмо на імя п. Зайца. Дубейкоўскі прасіў міне каб як найхутчэй пераслаць яго Вам. Ні чэскі ні Украінскі курьеры не едуць цяпер у Берлін, бо чэскі паехаў учора а другі раз паедзе за 14 днёў. Я рашыў паслаць пісьмо па пошце але на пошце яго вскрылі каб паглядзець ці німа грошай. У канверце аказалася яшчэ два канверта: адзін для п.п. Зайца, Цвікевіча і Крэчэўскага, а другі для п. Аўсяніка. Так як за кожнае пісьмо экспрес-рекоманда трэба была плаціць 3 к. 50 г. т.е. 7 кор., то я влажыў іх у адзін канверт. Думаю што гэтым не зрабіў якога нібуць праступка.

Далее Дубейкоўскі пішэ што работы шмат а тоўку мала, пытаецца як справы «на загранічным рынку» і кажа што Тарэщэнка паехаў у Рыгу каб паразумецца з Ластоўскім.

Я Дубейкоускаму пісау уже перед трыма днямі але пэўна ен яще не атрымау маяго ліста.

Вент учора вечарам паехау у Парыж.

Ваш Мікола.

582.2.47:007&r-008 — *pa*

2373. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 16.09.1920

582.1.45:143&r

Аб стаўленьні да Польшчы й Літвы, аб працы гімназіі. «З Менскам німа зносін. З Горадняй так сама».

2374. Ліст Леаніда Баркова (Бэрлін) Аўгену Ладнову (Парыж) за 17.09.1920

582.2.54:406&r-407&r — *pa*

Аб сытуацыі ў Дыпляматычнай Місіі БНР у Бэрліне, аб некампэтэнтнасьці й шкодным уплыве на працу Місіі Зайца і Крэчэўскага.

2375. Ліст дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Бэрліне Леаніда Баркова (Бэрлін) Канцэлярыі Рады Народных Міністраў БНР (Рыга) за 18.09.1920 у справе затрыманьня Язэпа Мамонькі на станцыі Люзін польскім камэндантам і забраньня ў яго рэчаў і грошай з далучанай перапіскай па справе

582.2.54:341 — *mk*

2376. Справаздача дэлегата Міністэрства Замежных Справаў БНР Янкі Чарапука (Рыга) старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 19.09.1920

Міністру-Старшыне Р.Н.М.

гр. Ластоўскаму

Дэлегата М.З.С.

Даклад

У звязку з адбываючаюся тут у Рызе Мірнай Канфэрэнцыі Польшка-Расейска-Украінскай мне удалося завязаць прыхільныя адносіны з Польскім Сэкрэтарыятам, што дае мне магчымасьць папасьць на пасядзэньне Канфэрэнцыі.

Калі з Вашэго боку пане Старшыня німа ніякіх перашкод для маеі прысутнасьці на Канфэрэнцыі, гдзе я знаходжу трэба развіваць шырокую акцыю палітычную сярод яе учаснікаў, а таксама і паміж загранічных корэспондэнтаў, тагдэ маю гонар прасіць а ніжэпададзенам паведаміць міне

Я. Чэрэпук

Рыга 19 Верасня 1920.

582.2.54:319 — *pa*

2377. Запіска на візытоўцы Кузьмы Цярэшчанкі (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 19.09.1920

Даражэнькі пане Вацлаве,

Пакідаючы Рыгу шчыра жадаю Вам ўсяго найлепшага. У выпадку патрэбы я згождаюсь прыняць, згодна нашых размоў, партфель Міністра Земляробства. Інфармацыі буду пасылаць. З грашмі устрою.

Цалую Вас і ручку Вашай жаны

Ваш

Козьма Тэрэшчэнко

19 верасьня 1920 г.

582.2.54:399&r — p

**2378. Візытоўка Аляксандра Салікоўскага
ОЛЕКСАНДЕР САЛІКОВСЬКИЙ
МІНІСТР ВНУТРІШНІХ СПРАВ У.Н.Р.**

582.2.54:400 — d

2379. Ліст Рады Народных Міністраў БНР (Рыга) старшыні Расейскае Палітычнае Нарады А.Гірсу (Парыж) за ?? .09.1920 з паведамленьнем аб пастанове Ўраду БНР за 31.05.1920 у справе выключэньня з складу Дэлегацыі БНР у Парыжы Кіпрыяна Кандратовіча й Аляксея Азнабішына

582.2.54:384 — mk

Дакладная дата невядомая.

2380. Пратэст Цэнтральнай Рады Віленшчыны й Горадзеншчыны за 21.09.1920 (вых. №930с.) супраць уключэньня ў польскую дэлегацыю на мірную канфэрэнцыю ў якасьці прадстаўнікоў ад Віленшчыны й Горадзеншчыны Банькоўскага й Крыжаноўскага

582.1.07:059-060 — шк бел

582.1.08:015&r — mk бел

582.1.11:062-063 — шк бел

582.1.11:064-065 — шк бел

582.1.11:066-067 — шк бел

582.1.11:068-069 — шк бел

582.2.51:116-117 — шк бел

2381. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 2?.09.1920, дасланы з пастановамі БНК у Вільні аб адносінах да Дамініка Сямашкі

582.2.54:321&r — pa

Дакладная дата невядомая (пасля 21.09.1920). Тлумачэньне М.Кахановіча: «Гэтыя пастановы М.Кахановіч і кс. А.Станкевіч падалі старшыні Рады Міністраў Літвы, старшыні Сойму й фракцыям».

2382. Ліст Васіля Захаркі (Рыга) Аўгену Ладнову (Парыж) за 22.09.1920

22 IX

Рыга

Даражэнькі Еўгеньні Міхайлавіч!

Натта перапрашаю, што доўга не пісау Вам, но паверце даражэнькі, што я так змучыўся і знэрваваўся у гэтай нешчаснай Маскве, што толькі цяпер прыхожу да сябе.

Вярнуўся я с Саудэпіі толькі 2 IX. Хацеласябы падзеліцца с Вамі усімі падробнасьцямі і поглядамі, вынясенымі мною с Саўдэпіі, но пакуль што я встрымліваюся да тае пары, пакуль добра не выясьнімо што нам рабіць, у нашэм вельмі цяжкам палажэньні. Магу толькі адно сказаць што ніякіх рэзультатау я не дабіўся. На мой погляд бальшавікі сазнацельна будут нас дзеліць, як дзялілі, дзеля таго каб сварыць усе суседнія народы. Самі мы абараніцца не можам, а суседзі нашы толькі гэтаго і хочуць, я бы сказаў, на сваю пагібель. На мой погляд, як бальшавікі, так і анцібальшавікі адналькава да нас адносяцца. Кожны з іх стараяцца каб як кольвек адкусіць як можна большы кусок нашае Бацькаўшчыны. Ад гэтуль усім гэтым так званым «нашым прэяцелям» анцібальшавікам, нават ні па душэ нашае ізнаваньне. Помачы ад іх чэкаць ні прыходзіцца. Вы можэце сказаць, што есьць яшчэ Вялікія Дзержавы. На што я бы атказаў, што даўно пара і у іх разачаравацца.

Бачачы усе гэта, нявольна можна стаць самому бальшавіком. Мы дайшлі, можна ска[за]ць, да точки. Далей абсалютне німа на што жыць. Ужо адна толькі гэтая прычына, павідна растрасьці нашыя сілы. Кожны пойдзе сам па сабе. Думаю, што больш усяго направіцца да дому, на усход. Каб добро усе абмеркаваць і прыняць найменьш абмылковыя пастановы сюды вызываюцца і дні чэрэз чатыры прыезжаюць Крэчэуск. і Цьвік. Можа быць яшчэ яны прывязуць якое кольвек падтрыманьне. Прашу не дзівіцьця такому смутнаму тону маяго пісьма. Вы добра ведалі нашае палажэньне яшчэ у іюні месяцы. Трэба дзівіцца як яшчэ людзі здолялі пратрымацца да гэтае пары. Пасля доўгаго опыта, я больш ні у кого не веру. Нашае спасеньне толькі у нас самых. Не гледзячы на чые бы то ні было панаваньне прыдзецца і трэба йсьці у народ — на Бацькаўшчыну. Калі не здоляем абараніцца цяпер, то трэба хоця бы гуртаваць народныя сілы дзеля будучыны.

21.IX пачаліся міравыя перэгаворы паміж палякамі і бальшэвікамі. Думаю, што нас яшчэ раз будут дзеліць, не гледзячы на усе нашыя пратэсты. Адным словам, я нічога добраго ні чэкаю ні ад Рыгі, ні ад Масквы, ні ад Варшавы, ні ад Берліна ні ад Парыжа. Перэд тым, як прынімаць тое ці іншае рэшэньне, у звязку з цяжкім момэнтам, вельмі пажэданы Вашы зусім адкрытыя, апрэдзеленныя і канкрэтныя погляды, якія — не аткажэце прыслаць як найхучэй.

Бывайце здаровы. Моцна цалую Вас В.Захарко.

582.2.54:375&r-376&r — рк

2383. Ліст кіраўніка Канцылярыі Рады Народных Міністраў БНР Аляксандра Вальковіча (Рыга) Цэнтральнай Радзе Віленшчыны й Горадзеншчыны (Вільня) за 24.09.1920 з просьбай выслаць пратэст супраць удзелу на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе польскіх прадстаўнікоў ад Віленшчыны й Горадзеншчыны Банькоўскага й Кржыжаноўскага
582.2.54:373&r-374&r — *мк*

Пратэст быў высланы ранейшым днём (дакумэнт №2380).

2384. Беларускае Прэс-Бюро у Рызе. 25.09.1920
582.1.08:016 — *шк*

2385. Беларускае Прэс-Бюро у Рызе. 26.09.1920

Двё рэзолюцыі. — Численное саотношеніе нацiональнасцей вь новай Литвѣ. — Смерть бѣлорусскаго поэта. — Русскіе социалисты-революционеры за независимость новыхъ республикъ.

582.2.54:329 — *шк*

2386. Справаздача дэлегата Міністэрства Замежных Справаў БНР Янкі Чарапука (Рыга) старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 27.09.1920

п. Старшыне Р.Н.М. гр. Ластоўскаму
Даклад

Гэтым маю гонар асьведамiць Вас з мае урадовай чыннасцьi якую я праводзiў у жыцьце на 8 пасядзеньнi Польска-Расейска-Украiнскай Мiрнай Дэлегацыi.

Пасля аканчаньня пасядзеньня я веў гутарку з Сябрам Польскай Дэлегацыi Паўнамочным Мiнiстрам гр. Васiлеўскiм, якому я даводзiў, што палякi у сваiх перэгаворах з Бальшэвiкамі павiнны адстайваць поўную Незалежнасьць Б.Н.Р. у яе этнаграфiчных межах iдучых i захапваючых не толькi гранiцы 1772 г., але i ўсю Смаленшчыну. Тэрыторыя гэта павiнна быць перэдана Ураду Б.Н.Р. i урачыста павiнна быць абвешчана Незалежнасьць Беларусi з боку Польшы...

Прычым я яму заўважыў, што на часе было бы завязаць урадовую гутарку як з боку Польскага Ураду у асобах Старшынi Мiрнай Дэлегацыi Вiцэ Мiнiстра Загранiчных Спраў Я.Домбскага, Пасла ў Латвii проф. Каменецкага i самага Васiлеўскага i Беларускага Ураду у асобах якiя iм будучь для гэтай справы указаны аб чым я яго пайнфармую. На гэта мне было адказана, што Васiлеўскi перэгаворыць з Домбскiм. Аб рэзультатi мне будзе дан адказ.

Затым я iнфарма[ва]ў Эстонскага Дыплёмату гр. Пусту, якi сам звярнуўся да мiне, аб становiщу нашай Рэспублiкi.

Пасля гэтага я даў абшырную iнфармацыю корэспандэнту «Таймса» ангэльскага i амэрыканскiм газэт, уручыўшы iм матэр'ялы аб беларускай справе.

Прычым адзначаю, што як ангэльскіе, амэрыканскіе i польскіе корэспандэнты выразiлі пажаданьне мець з Вамi, пане Старшыня iнтэрвью.

Пры гэтым далучаю Вам тэксты дэкларацый Дэлегацыі Польскай і Расейско-Украінскай.

Я. Чэрэпук

Дэлегат М.З.С.

582.2.54:320&r — *ра*

2387. Дэкларацыя польскай дэлегацыі на мірных перамовах у Рызе за 27.09.1920

582.2.54:360-361 — *мк фра*

582.2.54:362 — *мк пол*

582.2.54:363 — *мк рас*

2388. Дэкларацыя расейскай дэлегацыі на мірных перамовах у Рызе за 27.09.1920

582.2.54:364-367 — *мк рас*

2389. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 27.09.1920

Прага 27 IX 1920 г.

Яго Міласьці

Пану Старшыні Міністрау Бел. Нар. Рэспублікі

Сягоння я атрымаў ліст ад п. Зайца з Бэрліна, з якога відаць, што п.п. Крэчэускі, Цвікевіч і Аусянік паехалі у Рыгу. Я даў телеграмму п. Ладнову у Парыж, каб так сама ехаў у Рыгу. З гэтаго я сужу што у Рыгу склікаецца с'езд нашых дзеячоў, які ўжо даўно быў патрэбен, спешу хоць вкратце падзеліцца мыслямі.

Не гледзючы на тое, што бацькаўшына наша так сама як год таму назад стогне пад чужым ігам, палітычная сітуацыя як бы немнога зменілася у нашу карысьць. На гэта указывае баромэтр Ангельскай палітыкі пасле таго як саздалася «Малая Антанта» (Чехо-Славакія, Югославія і Румынія)¹. Камбінацыя Францыі а сазданні з гэтых держаў і Вэнгрыі кааліцыі, якая бы паставілася проці Саудепіі на помач Польшы пала, бо Малая Антанта аб'явіла строгі нейтралітэт. Протяжыруя новым прыбрежным державам (Літве і др.) Англія, у гэты час як Польша сама адбіла бальшавікоў і зачала новую афенсіву, — не склонна паддзержываць польскі імперыялізм, баючыся, што увелічэная Польша не пакіе сваёй экспансіўнай палітыкі на Літву і далей. Вось пачаму Англія паставілася проці прысаедзінення Выхаднай Галіцыі к Польшы і прэдлажыла праізваць там плебісцыт. (У гэтай «Мало-Польшы» полякаў толькі 14%). Як гэта, так і іншыя палажэня (успешная барацьба з бальшавікамі, паўстання у прыднепроўскай Украіне і т.д.) даюць Украінцам вялікую надзею на лепшае будучее. Новая Украінская Місія паехала у Лондын. Арыштованыя у Бэрліне і Вене украінскія грошы пачці што уволены ад арешта. на прошлым тыдні я гаварыў з Украінскім паслом у Празі п. Славінскім і ен надзе[е]цца што хутка усе грошы будуць аслабадзены. (А гэта і для нас будзе лепей) Хочучы удзержаць Версальскі трактат во усей сіле, Францыя

павінна была іці на уступкі. Вось недауна французскія газэты заявілі што «Если бы Польша хацела устанавіць свае выхадныя граніцы за Немнам, наступіу бы разрыу с Польшай».- Ніхто не будзе спорыць а том што Франція і цяперь іграе вялікую роль у выхадном пытані паддзержкай Врангеля, Польшы і г.д.; алеж ніхто не може сказаць што яна стаіць за «единую недѣлимую». Кажды і не дальнозоркі палітык бачыць што гэта анохранізм. Бальшынство стаіць за «федарацію» усіх нова саздаушыхся і саздаюшыхся дзержау з Россіей (само сабой разумеецца не з бальшавіцкай) Мне здаецца што і Франція на гэта не толькі пойдзе але яще паддзержываць будзе гэты напрамік, калі будзе відзець што яе інтэрэсы будуць абязпэчэны, т.е. калі новыя дзержавы вазьмуць на сябе часьці доўга старай Расеі. Цяперь пакуль Расея яще называецца «Саудепіей» вядутца дэбаты а том каб к «Малой Антанце» прысаедзінілісь Польша, Болгарія і нават Греція (аб гэтай астатней самніцельна). Тутэйшая прэсса к Болгаріі адносіцца сімпатычна і нічога не мае проціу каб прылучылася Польша, калі яна перестане быць задорнай. Трэба ведаць што «Малая Антанта» састаўляе сілу у 47 міліонау чэл. і вядзе сваю самастаяцельную палітыку. Чэха-Словакіі і Югаславіі хочацца каб хутчэй устанавіўся парадак на Выхадзе каб можна было сухою дарогаю вясьці таргоўлю. Алеж яны ведаюць што пакуль Галіція будзе у Польскіх руках, пакуль не будуць успакоены народы, састаўляўшыя калісь Расею — гэта усе праблематычна. Тут неуместна пускацца у падробнасьці. Скажу толькі, што Малая Антанта з'являецца цяперь сільным фактарам у кіравані Еўропейскай палітыкі і што з нею серьезна лічыцца «Большая Антанта», якая здаецца цяперь вельмі слаба звязана. Не падлежыць самненю, што Малая Антанта адносіцца к Укр. і нам прыхільна.

Мне скажуць што гэта толькі галімацтва, але гдзе канкретныя факты? А бальшавікі? А Польша?

На гэта магу адказаць кратка, але всестаронне абдуманна і праштудірованна не толькі мною, але і людзьмі прыбыўшымі з Саудепіі і Польшы, і іншымі.

Цяперь гэтыя пытаня не так востры, як яны былі перад тым. Бальшавікі у канца, які може наступіць незадоўга. Што датыкаецца Польшы то трэба мець на узглядзе яе унутреннюю сітуацію і географічнае палажэне. Па маяму глыбокаму прасвядчэню цяперь Польша не з'являецца страшнай. А пасля бальшавіцкая Расея? Тут то і трэба цяперь падгатаўляць грунт пакуль яще бальшавікі дзержацца. Треба каб наш прэдстаунік быу у Лондыне і Бельградзе. Целы свет цяперь хочэ каб хутчэй наступіу мір на зямлі. Трэба даказываць свету што ня будзе міру пакуль ня будуць аслабаждзяны народы із пад чужога ярма. (Бальшавікі хочучь разам зравалюціянзіроваць пралетаріят целаго света і цераз гэта яны нігдзе не находзяць сімпатіі (кrome адзіночных асоб) ня толькі у правых але і у левых загранічных саціялістау, бо кождому вайна надаела і кажды знае што у Еуропе гэта не мысліма. Такія рэчы не даюцца ламаць цераз калено)

Трэба падаваць меморандумы «Саюзу Народау»², які і сорганізаван з тою целью каб устраняць сваркі і войны паміж народамі і г.д. Адным словам трэба працаваць як мага у гэтым напрамку. У другом напрамку

трэба падгатауляць планы унутренняга устройства бацькаўшчыны, бо калі прыдзе час узяць «бразды праўлення» у свае рукі а мы ня будзем падгатоўлены (адзін наш відны дзеяч гаварыў мне што ен і прэдставіць не можа як бы гэта было) то толькі асаромімся перад людзьмі. Ці будзе падпісан мір Сав. Расеі з Польшай ці не — нам не трэба складываць рук пакуль не дабьемся сваей мэты, бо і самыя крайніе пэссімісты ведаюць што усе гэтыя сабыцьця не будуць трывалымі. Міравы трактат, пад якім не будзе подпісі прэдстаўнікоў суверэннага гаспадара, т.е. беларускага народа, не будзе мець для нас ніякага абязацельства. Украінцы заявілі цэламу свету, што мір паміж Польшай і бальшавікамі, еслі ен будзе, не будзе мець для іх ніякага значеня. Яны будуць прадаужаць барацьбу пакуль не дабьюцца свае мэты. Гэта трэба зрабіць і нам, тым больш, што калі мы маучым то заграніца думае што мы давольны бальшавіцкім рэжымам і гэта умацоўвае іх палажэне. Іці з Польшай нам не падарозе, але мне здаецца што не можа многа шкодзіць калі Польша будзе памагаць нам арганізаваць беларускае войска на сваей тэрыторыі, бо войска павінна быць беларускае а яно нам будзе вельмі патрэбна, тым больш што існаванне самой Польшы, такой як яна ёсьць (шляхетскай) вельмі самніцельна. Усе прызнакі указываюць на тое, што як толькі кончыцца вайна у Польшы прыдзе рэвалюція. А з Польшай дэмакратычнай ці саціалістычнай можна будзе сталкавацца. — Але гэта мае асобае мненне. Еслі ёсьць цвердыя довады проціу гэтаго, я спорыць не буду. Што датыкаецца Врангеля і іншых працівабальшавіцкіх цячэнні, напрыклад парці Кадэтаў, рускіх соц. рев., меншавікоў і г.д., якіе надзеюцца захаціць уласць Расеі у свае рукі после бальшавікоў, то мне здаецца што чакаць ад іх чаго нібуць добраго, калі яны будуць панамі палажэня, трудна. Толькі цяпер, калі Врангель і яго кампанія шукаюць сгоды з Украінцамі, можна былоб вынудзіць, пад даўленем інастранных дзержаў, то чаго мы хочэм; але гэта дзержавы павінны быліб гаранціраваць, бо гэтым паном трудна верыць. У гэтых справах будзе кампетэнтным пан Ладноў і ен можа сказаць што нібуць конкретнаго, а так сама і а Польшы. Я толькі яшчэ раз магу паўтарыць, што наше палажэне можа палепшыцца, толькі мы павінны стаяць на старай плацформе поўнай незавісімасьці і недзялімасьці Беларусі і ісьці рука об руку з украінцамі.

З глыбокай пашанай М.Вершынін.

Маскоўскіе узурпаторы праігрываюць вайну а палітычна ужо прагралі у цэлом свеце. После об'яўленья імі разалюціі Камуністычнаго с'езда у Маскве³ а варунках уступленья у ІІІ інтэрнаціонал усе загранічныя саціалісты ад іх адварнуліся, сказаўшы, што «жменя дэмагогаў можа дачасна вясьці “дктатуру над пралетаріятам” у Расеі але не у нас, гдзе кажды працаўнік знае сабе цену і не пойдзе у маскоўскую няволю». Паследняя стаўка бальшавікоў была у Празе, але тут дзякуючы растаропнасьці старых, практычных соц. дэмокр. важакоў, яна не выгарела, хоць яны цераз сваіх агэнтаў, прыехаўшых з Расеі, паднялі рабочых, захацілі соц. дем. друкарню і сазвалі камуністычны с'езд, называя яго с'ездам соц. дем. Прыверженцаў іх аказалося ня многа. Палажэня больш. міссіі Чырвона-

га Крыжа пашатнулася. Легіонеры требуюць а высылце Гіллерсона (глава міссіі) у 48 гадзін. Тарговая міссія не прыедзе у Прагу. Масква праіграла і тут.

М.В.

582.2.54:326&r-328&r — pa

¹ Асновы Малой Антанты былі закладзеныя чэхаславацка-югаслаўскай дамовай, падпісанай у Бялградзе 14.08.1920. ² Маецца на ўвазе Ліга Нацыяў. ³ П кангрэс Камінтэрну, які адбыўся ў Маскве 19.07-7.08 1920 і прыняў стаут Камінтэрну.

2390. Выпіска Вацлава Ластоўскага з кнігі: Записки генерала Куропаткина. Берлинъ

582.2.54:359 — pk

Дата невядомая. Аб стратах Расеі, панесеных у войнах з Польшчай за «вяртаньне» да Расеі беларускіх і ўкраінскіх земляў.

2391. Ліст рэдакцыі часопіса «Przymierze» (Варшава) [Браніславу Тарашкевічу?] за 28.09.1920 з запрашэньнем наведваць таварыскія сходы, арганізаваныя рэдакцыяй

582.2.37:001 — ma

У часопісе «Przymierze» (czasopismo niezależne poświęcone sprawie wyzwolających się państw) былі надрукаваныя «Беларускія палітычныя пастулаты Б.Тарашкевіча: Taraszkiewicz B. Białoruskie postulaty polityczne // Przymierze. Nr.III. 1920.08.29; Nr.V. 1920.09.12.

2392. Пратакол агульнага сходу Прэзыдыюму Рады БНР з Радай Народных Міністраў БНР у Рызе 28.09.1920

Пратакол

агульнага Сходу Прэзыдыюму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі з Радай Міністраў Рэспублікі.

28 вересьня 1920 году.

м. Рыга.

Былі прысутны: Старшыня Прэзыдыюму Рады Б.Н.Р. — П.Крэчэўскі, Віце-Старшыня Прэзыдыюму Рады Б.Н.Р. — В.Захарка, Сэкрэтар Прэз. Рады Б.Н.Р. — Я.Мамонька, Старшыня Рады Народных Міністраў Б.Н.Р. — В.Ластоўскі, Міністэр Справядлівасьці — А.Цвікевіч, Міністэр Фінансаў — А.Вальковіч і Дзержаўны Сэкрэтар — К.Езавітаў.

Слухалі

Пастанавілі:

1, Даклад Старшыні Рады Народных Міністраў, — В.Ластоўскага, аб працы Урада за апошні пэрыод часу і аб уключэньні у склад Рады Народных Міністраў двух новых сяброў: на пасадку Міністра Фінансавых Спраў Гр. А.Вальковіч і на пасадку Дзержаўнага Сэкрэтара — К.Езавітава.

1, Даклад прыняць да ведама. Након-та таго як лічыць новапрынятых членаў запрасіць ад Прэзыдыюму Рады Б.Н.Р. тлумачэньня да паперы яго ад 7 вересьня №203/85.

- 2, Паперы даверыя Ураду Б.Н.Р. ад іммені:
- а) Цэнтральнай Рады Віленшчыны і Горадзеншчыны ад 30 травеня 1920 г. №215;
- б) Партыі беларускіх с.-р. ад 31 травеня 1920 году;
- в) Партыі беларускіх сац.-фэдэралістаў ад 31 травеня 1920 г. №150;
- г) Канфэрэнцыі Беларускіх Дзержаўных і Грамадзянскіх дзеячоў ў Рызе (пракол) ад 1 червеня 1920 г.;
- д) Цэнтральнага Беларускага Нацыянальнага Камітэту ад 20 жніўня 1920 г.;
- 2, Выражэння даверыя прыняць да ведама.
- 3) Даклад Міністра Справедлівасці і Пасла на Украіне, А.Цвікевіча, аб адносінах да Беларусі і аб становішчэ беларускай справы на Украіне, ў Чэхіі і Нямеччыне. Усюду адносіны да нас добрыя, усюды візіруюць нашы пашпарты і моцна маральна падтрымліваюць нас ў барацьбе за незалежнасьць.
- 3) Прыняць да ведама.
- 4) Даклад Старшынні Рады Народных Міністраў і Намесніка Мін. Межн. Спраў, В.Ластоўскага, аб адносінах да Беларусі з боку Літвы, якія характэрызуюцца як яўна непрыхільныя і нават варожыя. З боку Ураду Беларусі рабіліся крокі, каб дайсці да паразуменьня, але крокі гэтыя не прывелі да згоды, бо літвіны вымагаюць ад Беларусі Вільню і Горадню.
- 4) Прыняць да ведама.
- 5) Даклад Шэфа Вайскова-Дыпламатычнай Місыі ў Латвіі і Эстэі палкоўніка К.Езавітава аб адносінах Латвіі і Эстэі да Беларусі, з якога відна, што адносіны гэтыя досіць лайяльныя і што оба Урада зусім афіцыйна зносяцца з Місыей.
- 5) Прыняць да ведама.
- б) Даклад Старшынні Рады Нар. Мін. аб Расейска-Польскіх міравых гутарках ў Рызе, аб патрэбаванні нашага ў ёй учасьці, звернутага да Урадаў
- б) Даклад прыняць да ведама. Делегацыю затвердзіць. Для сувязі з Савецкай дэлегачыяй упоўнаважыць Гр. Мамонько. Для сувязі з дэлегачыяй

Польшчы, Савецкай Расеі і Мірнай цыей польскай — Грам. Чэрэпука.
Канфэрэнцыі і аб тым, што на гэту
канфэрэнцыю Урад прапануе паслаць
гэткую дэлегацыю:

а) Паўнамоцныя члены: Ластоўскі,
Цвікевіч і Ладноў і

б) члены: Овсянік, Галавінскі.

7) Даклад Мін. Фінансаў, Гр. Валь- 7) Устаноўлена, што ў Дзержаўнай
ковіча, аб грашовым становішчэ: касе а таксама у касах усіх мініс-
«Грошы німа зусім. Найвышэйшая тэрстваў і усіх місый — грошей зу-
Рада праз Гр. Тэрэшчанку абецала сім нема. Даручыць Гр. Цвікевічу
прыслаць грашовую дапамогу. Пры- перагаварыць ў грашовай справе з
сылка была абецана на пятніцу 24 украінцамі.
верасеня, але да сенешняга часу ні-
чога не прыслана».

8) Даклад Гр. Цвікевіча і Гр. Езаві- 8) Прынцыпова згодзіцца, але пры
тава аб прапазыцыі украінцаў пачаць варунке, што фармаваньне не будзе
на Украіне беларускіе фармаваньня залежаць ад Палякоў. Даручыць пе-
і ў гэтых мэтах паслаць на Украіну рэгаварыць з Кедроўскім ў гэтай
Вайсковага Упоўнаважэнага Белару- справе Гр. Цвікевічу і Гр. Езавітаву.
скага Ураду.

Старшыня Рады Б.Н.Р.

Віце-Ст.

Сэкрэтэр

Старшыня Рады Мін. Б.Н.Р.

Міністры

582.2.54:322&r-323&r — p

**2393. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Ры-
га) за 28.09.1920**

Прага 28 IX 1920

Міласьцівы п. Старшыня!

Ведаючы што наше фінансавае палажэне дрэнная не хацеу бы Вам да-
кучаць, але мае тут у Празі вельмі кепскае. Я ад новаго году (г.г.)
атрымывау 1500 карон, а ад лютаго 1700 к у месяц. Гэта такая сума
што тут смешна сказаць, бо канторцыкі атрымываюць 3000 карон у
месяц, што пры тутэйшай даражыне менш чым 100 карон перад вайною.
Але вот ужо тры месяцы нічога не атрымываю. Я сямейны. Жыву у той
самай кватэры што жыў перад вайною (адзін пакой і кухня) і у сябе са-
дзяржу сваю канцылярію, бо наняць мешкане для канцыляріі не маю за
што. Мне стыдна як прэдаўніку Беларусі, калі ка мне прыходзяць чу-
жыя людзі. Усе гэта могуць пацвярдзіць тые, хто быў у міне, напрыклад
п.п. Захарка, Цвікевіч, Аўсянік і інш.

Калі ёсьць цяпер грошы, то вельмі прасіў бы прыслаць, а калі не —
то як атрымаеце ад украінцаў ці з другой крыніцы. Не магу я жыць Св.

духам і на скарбовые патрэбы трэба было. Пазычыў ад укр. пасла пана Славінскаго 500 кар., ад укр. прафэсара Стоцкаго 500 к. і 1200 карон ад другіх асоб. Гэта усе трэба аддаць. За газэту «Nova Reforma» за год трэба плаціць каля 200 кар. а грошай німа. Не адмоўця пане старшыня увелічыць мне пэнсію. Можеце запытацца у п.п. Аусяніка, Галавінскаго і інш. а маем жыці у Празе.

Выбачайце Пане старшыня што гэтым затрудняю Вас. Ведаеце прыказку: «што каму баліць той а тым і гаварыць». — Прасіў Бэрлін, прасіў Ладнова з Парыжа, а цяпер прашу Вас.

Ваш слуга Мік.Вершынін

582.2.54:335&r-336&r — pa

2394. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Васілю Захарку (Рыга) за 28.09.1920

Даражёнкі Васілій Івановіч!

Только что получилъ Ваше письмо и немедленно на него отвѣчаю.

Вы просите сказать Вам правду искренно о положеніи дѣл здѣсь. Охотно, от всего сердца исполню Вашу просьбу, оговорившись, что никогда по отношенію к Вам у меня не было второго лица.

Наше дѣло, послѣ моего пріѣзда, прошло рядъ комиссій в двух палатах; вездѣ благопріятно. Постановленія о признаніи были препровождены Правительству и опубликованы в печати въ концѣ іюля. Газетную вырѣзку съ офиц. письмом Предсѣд. Совѣта Министров от двух парламентских группъ, подписанную предсѣдателем обѣих, депутатом Жео, я послал в Ригу. Получена она или нѣт, не знаю? Из послѣдних писем Власта (официальнаго) и Костуся я заключаю, что не все посылаемое доходит по назначенію, и кто-то очевидно перехватывает документы и информацію, съя недоразумѣнія, подозрѣнія и провоцируя раскол между нами в наиболѣе острый, серьезный момент.

Возвращусь к дѣлу. Палаты в комиссіях приняли опредѣленное постановление о поддержкѣ Новых Госуд. образованій. Соціалисты государств Антанты ведут политику противоположную; они готовы всемѣрно поддерживать «истинных соціалистов» — московских насильников. Въ этом камень преткновенія в нашем вопросѣ, ибо Правительства держав Согласія волей-неволей вынуждены считаться съ давленіем соц. партій.

Различіе во взглядах на наш вопрос между Америкой, Англіей и Фр. не мало тормозит дѣло. Друзьям нашим весьма приходится считаться съ международным положеніемъ; вотъ причина задержки. Здѣсь принимаютъ всѣ мѣры, чтобы найти для насъ выходъ и благопріятно разрѣшить наш вопрос. Примите во вниманіе, что со всѣх сторон пишут так: никакой организаціи у них нѣт. Есть группа, даже вѣрнѣе, группы лицъ, находящихся в Ригѣ, Ревелѣ, Гельсингфорсѣ. Каждая из них дѣйствует самостоятельно, являясь как бы правящим центром. Нѣкоторые факты сообщенные сюда, это подтверждают. При таких условіях, когда нѣт арміи, нѣт территоріи, нѣт администр. аппарата, возникает невольнo вопросъ: куда же посылать представителей, в случаѣ признанія власти? Отвѣтитъ

на этот вопрос невозможно. Нельзя же признать и потребовать от соседей отвоевать для нас территорию. Такой акт (требование) мог бы вызвать немедленно международные осложнения. Почву у соседей зондировали друзья наши, но ответы были отрицательные. В этом смысле Вы правы, что рассчитывать можно только на самих себя. В последнее время однако в настроении ближайших соседей произошел перелом. Мне предстоит несколько свиданий по вопросу о возможности получения уголка территории для начала работ. Помощь нам оказывают, в этом смысле всестороннюю. Полагаю, что удастся добиться положительных результатов. Финансовая и всех видов поддержка приурочиваются к этому моменту. Верьте, Дорогой Друге, что больше доброжелательного отношения трудно ожидать! Павел Федорович пробыл здесь несколько дней, но уже успел понять сложность задачи и доброе желание помочь нам.

В смысле реальной силы может иметь большое значение приезд Аусяника. И я убедительно прошу Вас сделать все возможное и зависящее, чтобы он немедленно прибыл сюда. Можно возбудить ходатайство об открытии кредита для его организации¹. Кроме того я веду переговоры с группой финансистов, от которой вчера получил официальное письмо (перевод прилагаю).

Наш вопрос подлежал разрешению в Правит. сферах на прошлой неделе: предполагалось разрешить принципиально, в какой форме при создавшихся для нас условиях возможно оказать нам поддержку? Генер. Секретарь Справ Заграничных приготовил для доклада досье и взял у меня дополнительные материалы, полученные из Риги.

И вдруг! Перемена Правительства², смена высших административных лиц, уход Генер. Секретаря, новый Кабинет, и вновь отсрочка...

Буду краток, Дорогой Друг: если бы я видел, что здесь только затягивают время и никакого интереса к нам не проявляют, поверьте, что я бы давно оставил эту крайне неблагоприятную, тяжелую работу, и уехал бы на Кавказ, где моя семья оказалась без всяких средств, а жена лишилась трудоспособности, просуществовав 2 года без всякой помощи с моей стороны! Я вижу, чувствую и понимаю, что в этом всемирном Центре мы привлекли внимание, и здесь хотят, ищут способа нам помочь! И это, только это меня здесь удерживает, я жертвую на пользу Бацькаущины своей семьей!

Сейчас только мне протелефонировали из закордонных, чтобы я приготовил на завтра все документы свидетельствующие о деятельности Правительства, Рады, полит. положение, ноты протеста, вооруж. силы, словом вся деятельность, свидетельствующая о существовании Государства. Как видите интересуются нами! Павел Федорович помогает работать. Глядя на отношение к нам закордонных спрау, настроение у него стало бодрое, уверенное.

Я буду работать месяц еще и надеюсь в течение его достигнуть возможности подвести твердый финансовый фундамент. Когда это будет сделано, дальнейшая работа пойдет сама-собой и у Вас всех, мои Друзья Дорогие, будет иное настроение. Ваше положение для меня далеко не без-

различно, и если я молчу, то просто потому, что обстановка мѣняется, как в калейдоскопѣ, и не имѣю возможности передохнуть отъ приготовления докладов, переговоров, ходатайств и пр.

Въ Штабѣ Фоша я видѣл на столѣ книгу Костуся³. Развѣ это не доказательство интереса?! Я не давал ее. Кстати прошу прислать десяток экземпляров книги. Я хочу перевести ее на фр. язык.

Дорогой, Василь Иванович! Не падайте духом, было хуже, а теперь мы близки к лучшему будущему. Скажите пожалуйста Власту, что он напрасно беспокоится. Я ни в чем не расписался, а просто прочел одному лицу, по понятным соображеніям, посланную Власту информацію, чтобы в острый момент «собали не лаяли».

Вѣдь я же написал в коротенькой записочкѣ, приложенной к этим информациям что я прочитал это одному Господину, связанному с нашими врагами, имѣя в виду, что это их успокоит.

Вѣдь я представил мандат; это понятно. Развѣ можно дѣйствовать, не скомпрометировав себя, внѣ предѣлов мандата?! Вѣдь это ясно и понятно! Власту и Костусю напишу при первой возможности. Время весьма горячее настало, поэтому прошу извинить. Информировать Вас будем о ходѣ дѣл. Сообщите, пожалуйста, какой минимум средств в мѣсяц нужен для Вас всѣх (в латышской валютѣ)?

Простите! Заканчиваю письмо, спѣшу отправить первой почтой.

Крѣпко Вас обнимаю и цѣлую! Привѣт всѣм нашим: Власту, Креч, Цвѣк, Костусю, Мамонько и др. Просите визу Аусянику, Мамонько. Сообщите мнѣ телеграммой я обращусь в Закордонные с ходатайством. Хорошо бы было чтобы Мамонько пріѣхал вмѣстѣ с другим кооператором, о котором пишет Костусь. Скажите Костусю что я имѣю помощника по должности якую несу на Бацькаушчынѣ, а ніякай пасады іншей не маю. Не падайте духом! Крѣпко обнимаю

Ваш Елад...

Даражёнкі Васілі Івановіч! Я прасіу нашых (пана Цвѣк і Креч) каб прыслалі копію акрэдытыва; чы не можна гэта атрымаць цяпер. Тутака мне абецалі зрабіць шкандал тым правакатарам, якія не выдалі грошы. Нехай яны тутэйшым банкам скажуць: «А што скажуць усходнікі?» Быць можа мы атрымаемо по акрэдытыву у тутэйшых банках?

Прышліце копію.

Ваш Эўгені.

Парыж

28/IX 20.

25 Av. Victor Emmanuel III.

582.2.54:447&r-448&r — ра

582.2.54:449 — канвэрт

¹ Беларускай Вайскавай Камісіі. ² 23.09.1920 Поля Дэшанэля на пасадзе прэзідэнта змяніў Аляксандар Мільеран. 24.09.1920 быў сфармаваны новы кабінэт міністраў Жоржа Лега (Legues). ³ Езовитов, К. Белоруссы и поляки: Документы и факты из истории оккупации Белоруссии поляками в 1918 и 1919 годах. Ковна, 1919. 124 с.

2395. Ліст [старшыні Прэзыдыюму Рады БНР Пятра Крэчэўскага?] (Рыга) міністру [...?] Украінскай Народнай Рэспублікі (?) за 29.09.1920 (вых. №216)

29.IX.20.

№216

Шчыра паважаны Пане Міністэр,
карыстаючы з нагоды, ласкава заахвяраванай нам тутэйшым Вашым Паслом, п. Кедроускім, засылаю сэрдэчнае павітаньне з прычыны сьвежых перамог Слаунага Украінскага Войска¹.

Падзеі апошніх часоў нашэ і Вашэ пытаньня высовываюць на сьветавую палітычную арэну. Не глядзючы на тую, ці іншую пастаноўку у цяперашні момант, мы лічым, што канечная развязка Украінскай і Беларускай праблемы яшчэ далека наперадзі. І дзеля гэтага, зьвяртаюсь да Вас, Высокапаважаны Пане Міністэр, з прапазыцыяй навязаньня актыўнага паразуменьня што да каардынацыі нашых сіл.

Мы, Беларусы, зауседы стаялі і стаімо за самую сціслую Беларуска-Украінскую дружбу і узаемную падпору, на грунце нацыянальна-дзяржаўнага вызваленьня Беларускага і Украінскага Народоў.

Выходзячы з гэтага пагляду, мы зауседы гатовы пайсьці, чым дужа, на сустрэч патрэбам і інтэрэсам Украінскай Дзяржаўнасьці, спадзеваючыся узамен такіх жа самых адносін і з Вашай стараны.

Справы канкрэтнага зместу будзе мець зручнасьць абгварыць з Вамі наш Пасол на Украіне, Паўнамоцны Міністэр, Грамадзянін Цвікевіч, які збіраецца выехаць да Вашаго Ураду.

Прыміця, Пане Міністэр, завярэньня у самых шчырых да Вас адносінах.
582.2.54:325&г — мк

¹ Пасьля «цуду над Віслай» 20.08.1920 польска-украінскія войскі пачалі наступ на ўсход. Вайсковыя аддзелы УНР, пераправіўшыся 15.09.1920 праз Днестар, пачалі наступаць на бальшавікоў пад Чорткавам, а іх левая група — на мястэчка Падгайцы. 18.09.1920 бальшавікі былі адкінутыя за Збруч і гнаныя да рэчкі Калюса каля Стараканстанцінава і Лятычава. Наступ быў спынены загадам польскага камандаваньня 18.10.1920 у сувязі з падпісаньнем замірэння з бальшавікамі.

2396. Ліст старшыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага (Рыга) галаве Дырэкторыі Украінскай Народнай Рэспублікі Сымону Пятлюры (Варшава) за 29.09.1920 (вых. №51)

29.9.20

№51

Яго Дастойнасьці
Галоўнаму Атаману і Галаве Высокай
Дырэкторыі Украінскай Народнай Рэспублікі
Пану С.В.ПЕТЛЮРЭ.

Шчыра вітаю Вас, Высокапаважаны Атамане, і у Вашай асобе Украінскі Народ, з пабедамі, атрыманымі Вашымі слаўнымі казакамі на Роднай Украінскай Зямлі, жадаю як найхутчэй усім Вашым нацыянальным сілам вярнуцца у сваю старую сталіцу Кію.

Са свайго боку, ад Імені Беларускага Народу і Яго Рады Рэспублікі, му-
шу зазначыць, што шчыры і незменны хауруснік Украіны — Беларуска
Народная Рэспубліка — гатовы у кожны момант праліць супольна кроу за
абарону Незалежнасці і Непадзельнасці як Беларусі, так і Украіны, каб
абараніць іх ад усіх ворагау, пасягаючых на нашу Сувэрэннасць.

Прыміця завярэння у шчырай да Вас пашане.

Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

582.2.54:405 — мк

2397. Візытоўка Якуба Данілюка

Якуб Данілюк

Старшыня Рады Беларускай Калёніі у Латвіі

[На адвароце:]

Jacques Daniliouk

Président de la Rada

de la Colonie Blanche-Ruthénienne à Latvia.

582.1.71:019

2398. Візытоўка Антона Сьцяпуры

Антон Сцяпура

Намэстнік Старшыні Рады Беларускай Калёніі у Латвіі

[На адвароце:]

Antoine Stziapoura

Vice-Président de la Rada

de la Colonie Blanche-Ruthénienne à Latvia.

582.1.71:020

2399. Візытоўка Карла Пуста

Charles Robert Pusta

Délégué du Gouvernement d'Esthonie

auprès du Gouvernement Français

1, Bould de Totleben app. 2.

Téléph. Auteuil 19-60

582.1.71:021

2400. Візытоўка Зігфрыда Мэеровіца

Zigfrids A. Meierovics

Ministre des Affaires Etrangères de Latvia

582.1.71:022

2401. Візытоўка А.Хараша

A.Charasch

Docteur ès sciences politiques et économiques

Rédacteur

«Neue Zürcher Zeitung»

Zürich, Hôtel Suisse, Genève

582.1.71:023

2402. Візытоўка Баліса Сруогі

Balys Sruoga
«Lietuvos» dienraščio
korespondentas.

582.1.71:024¹

582.1.71:026

З прыпіскай: «просит выдать курьеру редакции обещанный материал»

2403. Візытоўка С.Б.Хольбэка

S.B.Holbek
cand. theol.
Berlingske Tidende
Copenhagen

The Foreign Press Service
New York

582.1.71:025

2404. Візытоўка Осіпа Назарука

Joseph Nazarouk
Docteur en Droit
Ancien Ministre de la Republique Ukrainienne

582.1.71:027

Осіп Назарук — міністар прэсы ва ўрадзе УНР прэм'ера Астапенкі (7.04-9.05.1919)

2405. Візытоўка Косьця Лявіцкага

Kost' Lewitsky
Docteur en Droit
ex Premier Ministre de la République Ukrainienne
Occidentale, membre du Conseil National Ukrainien,
chef de la Délégation de la République Ouest Ukrainienne
(Galicie Orientale) à la Conférence de la Paix à Riga

582.1.71:028

Косьць Лявіцкі — прэм'ер першага ўраду ЗУНР (9.11.1918-4.01.1919).

2406. Візытоўка Аляксандра Галавінскага

Ing. A. Golowinski

582.1.71:048

2407. Візытоўка Васіля Захаркі

Васіль Захарко
Намесьнік Старшыні Рады
Беларускай Народнай Рэспублікі

582.1.71:050

2408. Візытоўка Георга Урбата

Georg Urbat
Deutsche Allgemeine Zeitung
Berlin S.W. 48

[Прыпісана алоўкам:]

Riga, Hotel Metropole

582.2.54:525 — *д*

2409. Запіска на візытоўцы Уладзімера Пігулеўскага Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за ?? .10.1920

D-r V. Pigoulevsky

Employé pour missions spéciales du Ministère des Affaires Etrangères
de la République Démocratique Blanche-Russienne

Гр. Старшыня!

Нядаўна званіў Шэф і прасіў, каб Вы зараз жэ абавязкова ішлі да Цвікевіча, куды пайшоў Галавінскі, які атрымаў вельмі важныя і пільныя весткі і будзе Вас тамака чэкаць. Заўтра зрана трэба рабіць крокі.

582.2.54:526 — *ра*

Дакладная дата невядомая.

2410. Пратакол 1-га паседжаньня Дэлегацыі БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе 1.10.1920

Пратакол 1го засяданьня Дэлегацыі Б.Н.Р.
на Мірную Канфэрэнцыю ў м. Рызе за 1.10.1920

Гр. Цвікевіч адчыняе засяданьне заявай аб пачыне працы дэлегацыі ў саставе: правамочных членаў гр.гр. Ластоўскаго і Цвікевіча, і райцаў гр.гр. Галавінскаго і Аўсяніка.

Сэкрэтаром дэлегацыі запрашаецца гр. Пігулеўскі.

На парадку дня ставіцца пытаньне аб форме працы дэлегацыі і аб форме выступленьня на мірнай канфэрэнцыі.

Канстатуецца дзьве думкі:

1., Дамагацца ўключэньня дэлегацыі на Канфэрэнцыю як самастойнай стараны.

2., Здаволіцца адным пратэстам, якая тактыка прынята Галіцыйскай дэлегацыяй, прыбыўшай ў Рыгу ў складзе гр.гр. Кост. Левіцкаго, Осіпа Назарука і інш.

Прымаецца апошняя прапазыцыя.

Матывуецца тым, што ўключэньне дэлегацыі відаць па ўсему ня адбудзецца, а самае дамаганьне можа зрабіць ўражэньне учасьця ў ёй. Гр. Ластоўскі прыводзіць спраўку са зместу з апошніх нотаў ад 20/VIII і 7/IX 20 г. якімі Урад дабіваецца прыняцця ў Канфэрэнцыю, дзеля чаго пытаньне аб формах выступленьня адпадае. Гр. Цвікевіч дакладае, што прымаючы пад увагу нятрыманьне адказу на ноты Ураду дэлегацыі самай належыць звернуцца з адпаведнай дэкларацыяй, чаму прапануе прыступіць да яе апрацаваньня і прызнае, што яна павінна складацца з заявы і мэмарандума.

Пытаньне аб тым, чы падаваць разам з заявай мэмарандум астаецца адкрытым да апрацаваньня праэкту самой дэкларацыі.

В.Ластоўскі А.Цьвікевіч А.Аўсянік А.Галавінскі
Сэкрэтэр У.Пігулеўскі
582.1.08:017 — ра

2411. Пратакол паседжаньня Прэзыдыюму Рады БНР за 1.10.1920 ПРАТАКОЛ.

Заседаньня Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 1-го кастрычніка 1920 г.

СЛУХАЛІ:

Пратакол Прэзыдыуму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 6 чэрвеня 1920 г. і паперы Старшыні Рады Народных Міністроў Б.Н.Р. ад 7-го верасня 1920 г. за №№418, 419.-

ПАСТАНАВІЛІ:

Разглядеушы все гэтыя пытаньня была звернутая асаблівая увага на пастанову ад 6 чэрвеня па каторой і даецца тлумаченіе.

На падставе трэцяго пункту пастановы Р.Б.Н.Р. ад 13 сьнежня 1919 г. Прэзыдыум Рады Рэспублікі пастановляя: што усе асобы уваходзячыя у кабінэт Міністроў Б.Н.Р. як зацьвержанья вышэй памяненай пастановай Рады Рэспублікі заховываюць сваі становішча ва усіх Нацыанальна-дзержаўных напрамках працы. Выбыцьце іх с Кабінэту може быць толькі:

- а) с прычыны іх сьмерці,
- б) просьба іх аб атстауцы,
- в) па прычынам учіненым імі праступкаў, скампроментаваніе,
- г) с прычыны адказу на затрэбаванія Старшыні Р.Н.М. зьявіцца у мейсцо істнаванія кабінэту,
- д) с прычыны адказу ад працы і службоваго падчыненья Старшыні Р.Н.М. Пры той ці іншай доугачасовай атсутнасьці па справам Нацыанальна-Дзержаўным дзеля выпуененьня іх абавязкаў па Міністэрствам могуць назначацца часовыя Кіраўнікі Міністэрствамі, якія павінны зацьвяржацца Прэзыдыумом Р.Р.

А адчыненья же новых Міністэрстваў не паіменаваных у пастанове Р.Б.Н.Р. ад 13 сьнежня 1919 г. і назначеньне новых Міністраў може быць

произведено толькі со згоды Прэзы-
дыуму Рады Беларускай Народнай
Рэспублікі.

П.Крэчэускі
Маршалак Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

В.Захарко
Наместнік Маршалка Р.Б.Н.Р.

Я.Мамонько
Сэкрэтар.
582.2.54:439&г — мк

**2412. Дэклярацыя Паўнамочнай Дэлегацыі БНР за 2.10.1920 Прэ-
зыдыуму Польшка-Расейскай Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе з патраба-
ваньнем прызнаць незалежнасьць БНР і дапусьціць дэлегацыю да
ўдзелу ў канфэрэнцыі**

Беларуская Народная
Рэспубліка

Поўнамочная Дэлегацыя
на мірныя перэгаворы
у Рызе.

2 кастрычніка 1920 году.
м. Рыга

Мікалаеўская вул. №20
кв. Беларускай Місьці.

Польшка-Расійскай Мірнай Конфэрэнцыі
у Рызе.

Упоўнамочаная Урадам Б.Н.Р. Дэлегацыя на Расейска-Польскую Мір-
ную Конфэрэнцыю у Рызе мае гонар зазначыць ніжэйпісанае:

1.- На Усебеларускім Устаноучым Кангрэсе 18-31 сьнежня 1917 году
беларускі народ вустамі 1872 дэлегатаў ад гарадоў, валасьцей, прафэсыя-
нальных арганізацый і палітычных партый Беларусі, апавесьціў Беларусь
Народнай Рэспублікай у межах лічэбнай перавагі беларускага народу.

2.- 25 марца 1918 году, калі Расея Берасцейскім трактатам стала дзя-
ліць Беларусь, Спаўняючы Камітэт Усебеларускага Устаноучага Зьезду
— Рада Беларускай Народнай Рэспублікі — дапоўненая прэстаўнікамі ад
земств, клясавых груп і нацыянальных меншасьцей Беларусі апавесціла
сувэрэннасьць і незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі і разрыў
датых часовых дружных зьвязей з Расеяй.

3.- 30 красавіка 1918 году Незалежнасьць Беларускай Народнай Рэс-
публікі вызнае, скінуўшы ярмо расейскай няволі, Урад Украіны¹.

4.- Аснаўны прынцып Парыжскай Мірнай Конфэрэнцыі выражэн сьле-
дуючым прынцыпам «кожны народ мае права самаазначыцца».

6.- Пасьля акупацыі часьці Беларусі польскімі войскамі у чэрвені 1919
году Начальнік Польскай Дзяржавы, Язэп Пілсудзкі афіцыйна заявіў
у Менску, сталіцы Беларусі, што Беларусь павінна быць незалежнай

Державай і адносіны паміж народамі польскім і беларускім павінны быць як роуны з роунымі.

6.- 23 верасня 1920 г. Ц.И.К.Р.С.Ф.С.Р. урачыста прызнае Незалежнасць і Сувэрэннасць Беларусі².

Апіраючыся на ясна выражанай волі Беларускага Народу мець незалежнае держаўнае існаванне Урад Беларусі надзелены паўнамоцчымі Усебеларускага Устаноўчага Кангрэсу даверыем усіх палітычных беларускіх партыяў, нацыянальных эканамічных арганізацый і груп, — няупынна бароўся тры гады за дэмакратычныя ідэалы і ва ўсе выдатнейшыя момэнты выступаў у абарону правоў і інтэрэсаў Беларускага Народу, а ў першы чарод усюды цьверда і смела адстаіваў сувэрэннасць, держаўную незалежнасць і непадзельнасць Беларусі.

25 марца 1918 году Рада і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі апро-тэставалі перад усім сьветам нямецка-бальшавіцкі Берасцейскі Трактат, парушаючы сувэрэннасць Беларускай Народнай Рэспублікі адарваньнем ад яе живога цела палуднева-заходніх зямель з гарадамі Брэстам, Беластокам, Бельскам і Пінскам.

10 красавіка 1920 году з прычыны меушыхся адбыццяў у Барысаве Расейска-Польскіх перагавораў, пратэстам на імя Ураду Польшчы, Расеі і Рады паслоў у Парыжы, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі заявіў, што праз галаву Беларускага Народу Расея і Польшча ня могуць заключаць мір, што беларускі Народ не пацярпіць ні з чыей стараны анэксыі сваіх аблітых крывей зямель, а Антанта дапусьціўшы далучэньне Беларусі да Польшчы, учыніць гістарычную абмылку і яшчэ ня раз асьвеціць полымем вайны гарызонт Эўропы і наклічэ на сябе пракляцьце усіх малых народаў.

20 жніўня 1920 году Урад Беларускай Народнай Рэспублікі па поваду пачаўшыхся ў Менску перагавораў паміж Расеяй і Польшчай выслаў пратэст Урадам Польшчы і Расеі, а копіі Урадам Антанта, зазначаючы, што ваеваўшыя на беларускай тэрыторыі і не маючыя паміж сабою сумежных граніц — Расея і Польшча ня могуць падпісываць міравых трактатаў без учасьця Беларусі, і трэбуючы паўнапраўна[га] учасьця ў мірнай конфэрэнцыі.

7 верасня 1920 году калі мірная конфэрэнцыя была перанесена ў Рыгу, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі пратэстам высланым Урадам Расеі і копіі дэлегацыям Расейскай і Польскай заявіў, што Расея не мае права выступаць у ролі гаспадара Беларускай тэрыторыі, народ каторай самаазначыўся і мае свой законны Урад.

Цяпер, на моцы паўнамоцый ад нашага Ураду, мы заяўляем Мірнай Конфэрэнцыі ў Рызе:

1.- Расея і Польшча не маюць супольных паміж сабою граніц і іх разьдзяляе абшырная, у 280.000 кв. кілямэтраў сувэрэнная беларуская тэрыторыя; усходняя польская граніца стыкаецца з Беларусьсю, а не з Расеяй і заходняя расейская граніца праходзіць ня з Польшчай, а з Беларусьсю. Польшча аб усходніх, а Расея аб заходніх сваіх граніцах павінны гаварыць з Беларускай Народнай Рэспублікай.

2.- Ні Расея, ні Польшча ня могуць выступаць у ролі гаспадароу беларускай тэрыторыі народ каторай хоць і уходзіу у дзяржауную сувязь з Польшчай, як роуны з роуным, але ніколі не належыу да Польшчы і пярвау дзяржауную зьвязі з Расеяй.

3.- Ні Расея, ні Польшча не правамочны гаварыць аб будучыне Беларусі, народ каторай дауно самаазначыуся, мае законна, выбраны і надзелены поуным народным даверыем Урад.

4.- Утворэны у часе цяперашняй расейскай акупацыі Рэвалюцыйны Камітэт і накінуты беларускаму народу як Урад Савецкай Беларусі, — ня можэ выступаць ад імяні беларускага Народу, бо народ яго ня выбірау, і ен яуляецца дыктатарскім органам партыйнай меншасьці.

Мы трэбуем ад абодвух ваеваушых старон — Расеі і Польшчы пацьверджэньня законных трэбаваній нашага народу аб прызнаньні Незалежнасьці і Суверэннасьці Беларускай Народнай Рэспублікі і дапушчэньня на конфэрэнцыю яе дэлегатыі, як стараны на тэрыторыі каторай Расея і Польшча вялі разарыцельную вайну.

Старшыня Дэлегатыі В.Ластоускі
Сэкрэтэр У.Пігулеускі.

З арыгіналам згодна:

Кіраунік Канцэлярыі Рады Народных Міністрау Ю.Гладкі-Ластоускі.

582.1.06:019-020 — шк бел

582.1.06:064-065 — шк бел

582.1.07:017-019 — шк бел

582.1.07:020-022 — шк бел

582.1.07:029-030 — шк бел

582.1.07:031-032 — шк бел

582.1.07:079 — шк бел (-2с)

582.1.11:058-059 — шк бел

582.1.07:023-028 — ра В.Ластоўскага

582.1.08:012-014 — шк бел

582.1.06:036-037 — шк фра

582.1.45:131-131а-131в — шк бел

582.2.51:017-018 — шк фра

582.2.51:080-081 — шк фра

582.2.51:131-132 — шк бел

582.2.53:041-042 — шк фра

582.2.53:146-147 — шк фра

¹ Пацьверджаньня факту прызнаньня няма. 29.04.1918 у Кіеве адбыўся дзяржаўны пераварот, у выніку якога ўладу захапіў гетман П.Скарападзкі. Малавергодна, каб у гэтых абставінах 30.04 магло вырашацца пытаньне аб прызнаньні незалежнасьці Беларусі. Не пацьвярджаюць гэты факт і матэрыялы другой кіеўскай дэлегатыі — А.Луцкевіча (верасень-кастрычнік 1918). ² З пастановы Усерасейскага ЦВК за 23.09.1920: «Воля к независимости была высказана народом Белоруссии в Акте 1918 года, и на основании этого акта ВЦИК признает сам и требует признания независимости Белоруссии со стороны Польши». Хутчэй за ўсё маецца на ўвазе «акт» абвяшчэньня Савецкай Беларусі 1.01.1919 — бальшавікі хутчэй памыліліся ў даце, чым у сваёй палітычнай лэгіцы.

2413. Нота ўраду БНР Прэзыдыюму польска-расейскай Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе за ?? .10.1920

582.2.54:377 — *р бел*

Чарнавік ноты за 2.10.1920 (дакумэнт №2412).

2414. Запрашэньне міністра замежных справаў Латвіі Вацлаву Ластоўскаму на раўт у гонар Польскай Дэлегацыі на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе, які мае адбыцца 2.10.1920

582.2.54:410 — *ма*

2415. Беларускае Прэс-Бюро ў Рызе. ? .10.1920

[Кароткі выклад гісторыі змаганьня беларускага народу за незалежнасьць]

582.2.54:413&r — *шк*

582.2.54:414&r — *шк*

Дакладная дата невядомая.

2416. Пратакол 2-га паседжаньня Дэлегацыі БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе 4.10.1920

Пратакол 2го засяданьня Дэлегацыі Б.Н.Р.
на Мірную Канфэрэнцыю ў м. Рызе за 4.10.1920

Гр. Ластоўскі адчыняе засяданьне прэдлажэньнем парадку дня:

- 1., Прыняцьце пратаколу 1го засяданьня.
- 2., Даклад аб перагаворах с прэдстаўнікамі Латвіі, Украіны, Эстii і Польшчы.

3., Адносіны да рожных групаў беларускіх дзеячоў.

4., Справы нашай дэкларацыі.

5., Нарада з Галічанамі.

Парадак дня прымаецца.

Пратакол 1го засяданьня зацьвержываецца.

Гр. Ластоўскі робіць даклад аб адбыўшыхся перагаворах з прэдстаўнікамі Латвіі, Украіны, Эстii і Польшчы.

Міністр Межнародовых Спраў Латвіі гр. Мэеровіц па нашай прозьбе прымае на сябе дружэственае пасрэдніцтва паміж Урадам Б.Н.Р. і Палякамі ў справе вызнаньня Б.Н.Р. і яе Ураду.

Прэдстаўнікі Украіны гр.гр. Кедроўскі, Залізняк, Васылло, Задарожны і інш., прымаючы пад увагу, што яны ня могуць выступіць адкрыта ў сучасны момэнт, калі лічацца саюзнікамі Польшчы, абещалі фактычнае падтрыманьне працы якая ляжыць на абавязку дэлегацыі.

Па паразуменьню з Украінцамі дана шыфраваная тэлеграма ў Варшаву на імя Левіцкаго¹, ў якой зазначэна абавязковасьць прыезду сюды Варшаўскай групы².

Нашы крокі з боку Эстii ў ліцэ яе прэдстаўнікоў гр. Пуста і інш. сустрэлі прыхільныя адносіны і падтрыманьне.

1ае спатканьне с Палякамі па прапазыцыі гр. Мэеровіца атбылося 2/Х ў пасла Каменецкаго.

З нашага боку былі гр.гр. Ластоўскі, Цвікевіч, Аўсянік, з боку Палякоў п. Каменецкі. У гутарке з нашага боку было зазначэна, што карыстаючысь прапазыцыяй гр. Мэеровіца мы гатовы гутарыць ў справе вызнаньня Польшчай незалежнасці Б.Н.Р. і абгаварыць тыя канкрэтныя умовы, якія з гэтым будуць звязаны.

П. Каменецкі зазначыў, што ён упаўнамочэн заявіць, што польская старана гатова ўступіць ў перэгаворы і прасіў пакуль што устрымацца ад падачы дэкларацыі на мірную Канфэрэнцыю.

Зае спатканьне с Палякамі адбылося 4го/Х-20 г. пры чым з нашага боку прысутствавалі гр.гр. Ластоўскі, Цвікевіч і Аўсянік, і з боку палякоў: паўнамочны Міністр і Пасол Васілеўскі, Пасол Каменецкі і члены дэлегацыі на мірную Канфэрэнцыю Абезерскі і Крыжаноўскі.

На гэтам сходзе было зазначэна з нашага боку, што мы можэм гутарыць з прэдстаўнікамі польскага Ураду толькі на грунце вызнаньня Б.Н.Р. і яе Ураду.

Прэдстаўнікі польскай стараны дэкларавалі, што прынцыпова проціў гэтаго Польскі Урад нічога ня маець, але лічыць патрэбным, каб ўсе сілы беларускай дзержаўнасьці кансалядавалісь каля аднаго цэнтру. З нашага боку прапазыцыя іх ня сустрэла адмоўленьня і дано было паразумець, што на вызаў Варшаўскіх працаўнікоў беларускі Урад згодзен.

Беларускай стараной пасля гэтаго было заяўлена, што па прозьбе пасла Каменецкага дэлегацыя пакуль што устрымае падачу дэкларацыі на Мірную Канфэрэнцыю і з сваего боку просіць польскую дэлегацыю устрымацца з рэшучымі прапазыцыямі і пастанаўленьнямі ў справах міру.

Пазыцыя занятая дэлегацыяй сходам пахваляецца.

Па поваду далейшых перэгавораў з Палякамі сход пастанаўляе звярнуцца з прапазыцыяй «*sine qua non*» да Польскага Ураду: 1., аб амністыі гр. Грыба з жонкай і Камарынца і 2., каб Польская дэлегацыя абязалась ня памещаць у прэсу вестак аб прыезде Варшаўскіх беларускіх працаўнікоў.

Пытаньне скончана.

Гр. Ластоўскі даводзіць да ведама, што Прэз.-Мін. В.Ластоўскі, Мін. А.Цвікевіч з Марш. П.Крычеўскім на чале былі прысутны 2/Х-20 г. на раўце, які быў дан Міністрам Загранічных Спраў Латвіі гр. Мэеровіцэм ў чэсць польскай дэлегацыі, на якім быў прысутны ўвесь дыплематычны корпус пры Латвійскаму Ураде.

3/Х-20 г. быў зроблен візыт Французскаму Камісару ў Прыбалтыцэ М. de-Sartige.

Па пытаньню аб паразуменьню з рожнымі групамі беларускіх дзеячоў прасіць разглядзець гэта Раду Народных Міністраў.

Заслухаўшы даложэны да гэтаго праэкт дэкларацыі пастаноўлена раздаць яго ўсім членам дэлегацыі для дзетальнага азнаемленьня і крытыкі.

Нарада з Галічанамі назначаецца на 4 гадзіны 5го кастрычніка 1920 г.

Ластоўскі Цвікевіч Галавінскі Аўсянік Сэкэртар Пігулеўскі

582.1.08:018&r-019 — *ра*

¹ Міністар замежных справаў УНР. ² Беларускіх дзеячоў, згуртаваных вакол Найвышэйшай Рады (гл. дакумэнт №2417).

2417. Тэкст шыфраграмы Вацлава Ластоўскага (Рыга) прадстаўнікам «варшаўскай беларускай групы» за ?.10.1920

~~Наважаны Пане Дубейжоў...~~

Грамадзяне,

карыстаюся ласкава запрапанаванай мне услугай каб перэслаць Вам вестку. Кажуць, Вы можэце гэтай дарогай даць адповедзь.

1. Пазыцыі нашы узмацовываюцца.
2. На чародзе рэалізацыя пляноў гістарычнага значэння у курсе каторых Вы павінны быць.
3. Час гарачы і кожды момэнт дораг.
4. Веручы у Вашу шчырасць жду каго небудзь для зьвязі.

ВЛаст

582.2.54:446 — *рк*

Дакладная дата невядомая.

2418. Пісьмовае сьведчанне Пятра Цьвяткова за 4.10.1920 аб тым, што інфармацыю аб выключэньні Аўгена Ладнова й Вацлава Ластоўскага з партыі эсэраў ён атрымаў не ад Янкі Чарапука, а ад беларускай палітычнай арганізацыі

582.2.54:450 — *ра*

2419. «Что желаетъ Бѣлоруссія». Пераклад на расейскую мову інтэрвію з Аляксандрам Цьвікевічам з латыскай газэты «Jaunakas Sinas» за 5.10.1920

582.1.08:036&r — *мк*

2420. Пратакол 3-га паседжанья Дэлегацыі БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе 5.10.1920

Пратакол 3го засяданья Дэлегацыі Б.Н.Р.
на Мірную Канфэрэнцыю ў Рызе за 5.10.1920

Парадак дня

- 1., Зацьвержэньне пратаколу 2го засяданья.
 - 2., Справа дэкларацыі на Мірную Канфэрэнцыю.
- Пратакол 2го засяданья прымаецца і зацьвержываецца.
Заслухаушы праэкт дэкларацыі, даложэны да пратаколу 2го засяданья пастаноулена зацьвердзіць яго і падаць прэседацелям абейх дэлегацый на Мірную Канфэрэнцыю, а копіі прэдстаўнікам ўсіх Урадоў, знаходзячымся ў Рызе, даручыў гэта сэкрэтару гр. Пігулеўскаму.

Ластоўскі Цьвікевіч Галавінскі Аўсянік Сэкрэтар Пігулеўскі

582.1.08:025 — *ра*

2421. Дэкларацыя Паўнамочнай Дэлегацыі БНР за 5.10.1920 Прэзыдыюму Польшка-Расейскай Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе з патрабаваньнем дапусьціць дэлегацыю да ўдзелу ў перагаворах

Беларуская Народная
Рэспубліка
Поунамочная Дэлегацыя
на мірныя перэгаворы
у Рызе.
5 кастрычніка 1920 году.
м. Рыга
Мікалаеўская вул. №20
кв. Беларускай Місьі.

Мірнай Конфэрэнцыі у Рызе.

У момэнт, калі вайсковыя чыннасьці паміж Расійскай Соцыялістычнай Фэдэратыўнай Савецкай Рэспублікай і Польскай Рэспублікай спыняюцца і калі ваеваушыя староны прыступаюць да устаноўленьня міру, да якога імкнуцца усе народы Эўропы, а больш за усіх змучаны шасьцілетняй крывавай бойкай Беларускі народ — Поунамочная Дэлегацыя Беларускай Народнай Рэспублікі на Мірную Конфэрэнцыю упоунаважаны сваім Урадам заявіць ніжэйпісанае:

1.- Трывалы і справядлівы мір паміж Р.С.Ф.С.Р. і Польшчай можэ быць дасцігнуты толькі пасля таго, як абедзьве стараны адмовяцца ад захвату неналежных ім часьцей этнаграфічнай Беларускай тэрыторыі і дадуць магчымасьць Беларускаму Народу вольнага і дзержаўнага развіцьця і будаўніцтва.

2.- Непадзельнасьць этнаграфічных беларускіх зямель і забаспечэньне Беларускаму Народу вольнага развіцьця павінно выявіцца фармальным прызнаньнем абедзьвемі старанамі незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі на чале з яе правамочным Урадам і з адводам з тэрыторыі Рэспублікі расійскіх і польскіх акупацыйных войск.

Такое прызнаньне для абедзвех старон тым больш патрэбна, што Р.С.Ф.С.Р. і Польшча пры устаноўленьні замір'я ужо заявілі аб фактычным прызнаньні незалежнасьці Беларусі.

Р.С.Ф.С.Р. і Польшча не маюць агульных граніц; іх дзеліць тэрыторыя Беларускай Народнай Рэспублікі. Польшча аб паўночна-усходніх і Р.С.Ф.С.Р. аб заходніх сваіх граніцах павінны дагаварыцца з Урадам Беларускай Народнай Рэспублікі.

На аснове вышэйсказанага Урад Беларускай Народнай Рэспублікі дамагаецца учасьця у Расійска-Украінска-Польскіх мірных перэгаворах, як роўнапраўная старана і заяўляе, што мір вырашаючы лесе Беларусі і замацаваны бяз учасьця Прэдстаўнікоу яе законнага Ураду — Беларускі Народ не прызнае для сябе абавязковым і будзе з ім змагацца усімі магчымымі спосабамі.

Арыгінал падпісалі:

Старшыня Поунамочнай Дэлегацыі на мірныя перэгаворы у Рызе В.Ластоўскі

Сябра д-р А.Цьвікевіч.

Сэкрэтэр У.Пігулеўскі.

З арыгіналам згодна:

Кіраўнік Канцэлярыі Рады Народных Міністраў Ю.Гладкі-Ластоўскі.

582.1.06:021 — шк бел

582.1.07:033 — шк бел

582.1.46:030 — шк бел

582.1.08:020-021 — ра Я.Чарапука праекту дэкларацыі

582.1.06:038-039 — шк фра

582.1.08:024 — шк фра

582.1.08:022 — шк рас

582.1.08:023 — шк рас

582.2.51:019-020 — шк фра

582.2.51:082-083 — шк фра

582.2.51:133 — шк бел

582.2.53:043-044 — шк фра

582.2.53:148-149 — шк фра

582.2.54:345&r — рк пол (В.Ластоўскі)

582.2.54:346-348 — рк рас

582.2.54:349&r — рк рас

582.2.54:411&r — мк фра

2422. Даклад дэлегата Міністэрства Замежных Справаў Янкі Чарапука старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 5.10.1920 аб тым, што ён не пераказваў Пятру Цьвяткову інфармацыі аб выключэньні А.Ладнова й В.Ластоўскага з партыі эсэраў

582.2.54:451&r — ра

Цьвяткоў пераказаў інфармацыю А.Чарвякову, які быў у той час у Рызе.

2423. Расьпіска кіраўніка справаў расейскай дэлегацыі на мірнай канфэрэнцыі Ф.Шышова за 6.10.1920 аб атрыманьні Дэкларацыі дэлегацыі БНР

582.1.08:034

2424. Расьпіска кіраўніка канцылярыі польскай дэлегацыі на мірнай канфэрэнцыі за 6.10.1920 аб атрыманьні Дэкларацыі дэлегацыі БНР

582.1.08:035

2425. Запіска Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 6.10.1920

16 г. 25 м. 6.Х.1920 г.

Польскій Посол Каменецкій просіць Предсідателя Рады Министров Б.Н.Р. Господина Ластовскаго пожаловать сегодня в Польскую Миссию в 10 часовъ вечера для переговоров

Передал Секретарь Посольства Балинскій

Вызывал сначала почему-то Черепука, а потым прасіл паведаміць Старшыню.

Пераслаў

Шэф Місьні К.Езавітоў

582.2.54:445 — ра

2426. Пратакол 4-га паседжанья Дэлегацыі БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе 7.10.1920

Пратакол 4го засяданья Дэлегацыі Б.Н.Р.
на Мірную Канфэрэнцыю ў Рызе за 7.10.1920

Парадак дня.

Заслуханьне Беларуска-Галіцкай адозвы.

Слухалі: пытаньне аб агульнай Беларуска-Галіцкай канфэрэнцыі.

Пастанавілі: Даложэны да гэтаго пратаколу праэкт супольнай адозвы «Да ўсіх» як пратэст проціў Расейскаго і Польскаго імпэрыялізмаў — зацьвердзіць і падпісаць.

Зьмест адозвы прэдставіць на зацьвержэньне Рады Народных Міністраў, пасля чаго яе апублікаваць.

Ластоўскі Цьвікевіч Галавінскі Аўсянік Сэкрэтар Пігулеўскі
582.1.08:026 — *ра*

2427. Копія ноты прадстаўніка Ўкраінскай Народнай Рэспублікі Сяргея Шалухіна й шэфа Ўкраінскай Дыпляматычнай Місіі ў Латвіі Ўладзімера Кедроўскага да старшыні польскае дэлегацыі Домбскага за 7.10.1920 ў справе замірэньня й прэлімінарнага міру паміж Польшчай з аднаго боку й Савецкай Расеі і Ўкраіны з другога

582.1.08:042 — *мк*

582.2.54:417 — *мк*

2428. Суправаджальная запіска Украінскай Дыпляматычнай Місіі ў Латвіі Беларускай Дыпляматычнай Місіі да копіі ноты ўкраінскіх прадстаўнікоў да Домбскага

582.1.08:041

2429. Тэлеграма Лявона Дубейкоўскага (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 7.10.1920

lastowski bialoruska misja riga

mikolajewska 20=

+warschau 5670 10 7 19 50

pryjedu zdowolu patreby = dubiejkowski .+

582.2.54:441 — *а*

2430. Ліст Алега Васількоўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 7.10.1920

582.2.54:442&r-443&r — *ра*

582.2.54:444 — *канвэрт*

2431. Супольны Пратэст «Да ўсіх» — Адозва за 8.10.1920 супольнай канфэрэнцыі дэлегацый Беларускай Народнай Рэспублікі і Ўсходне-Галіцкай Рэспублікі¹, прыбылых у Рыгу дзеля абароны Дзяржаўных Інтэрэсаў сваіх народаў і тэрыторыі

Упоунамочаныя Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі і Усходня-Галіцкай, прыбыўшы у Рыгу дзеля абароны дзяржаўных інтэрэсаў сваіх народаў і тэрыторый, адбылі супольную канфэрэнцыю і па усестароннім абмяркаваньню справы міра на Усходзе Эўропы аднагалосна пастанавіла выдаць гэту адозву:

Да усіх.

Супольны пратэст Дэлегацыі Беларускай і Усходня-Галіцкай проці імперыялістычнага захвату іхніх зямель на аснове рыжскай прэлімінарынай умовы.

У Рызе падпісываецца сьгоньня прэлімінарыная умова між Польшчай і Расеяй, якая ня толькі ня улагодзіць адносін на Усходзе Эўропы, але яшчэ болей разьятрыць міжнародную барацьбу. Вынікам гэтай умовы яўляецца самапраўнае прыгвалчэньне волі цэлых народаў, спраконвечныя землі каторых ператарговывалі, як прыватную уласнасьць адпаведна да хаценьня зазнашагася імперыялізму. Жэртвамі гэтага торгу палі перш за усе Беларусь, тэрыторыю каторай самапраўна разарвалі на карысьць Польшчы і Расеі, ды Усходня Галіччына, каторую цэліком кінулі на зьезу Польшчы, а так сама іншыя старыя украінскія землі: Холмшчыну, Валынь і Падольле. А незадоуга пачуюць вынікі гэтага торгу Літва і іншыя прыбалтыцкія дзяржавы.

Як Беларусь, так і Усходня Галіччына ужо выявілі і даказалі свае права на самаазначэньне, заснавалі свае дзяржавы, забаспечваючы раўнапраўе усім нацыянальным меншасьцям, выбралі легальныя Урады, сарганізавалі свае арміі, дый заявілі сваю дзяржаўную адміністрацыю.

Супроць Галічыны выступіла імперыялістычная Польшча вайной і падоуга трываўшай крывавай барацьбе удалося ей чужой дапамогай перамагчы і заліць салдатчынай увесь край. Ад таго часу па гэтых зямлях шалея страшэнны імперыялізм, выгубляе дзясяткі тысяч бязвінных людзей, тысячы гніюць у польскіх турмах і лагерах і тысячы людзей разстрэляны, або павешаны за любоу да іх роднага краю. Спалены і зраўнаваны з зямлей цэлыя палосы Беларусі і Галіччыны, тысячы людзей прымушаны былі пакінуць свае хаты і бяз хлеба і прыпынішча блутаецца па цэлай Эўропе, выклікаючы агульны спагад. А супроць тых, што асталіся, Польшча пагромамі вядзе барбарскае вынішчаючае іх змаганьне, адмаўляе ім доступу да нацыянальных школ і урадаў, волі слова і права да жыцьця.

Усе тоя робіць Польшча з тэй мэтай, каб выкарыстаць гэныя багатыя у сыры старонкі — не на карысьць жыхароў, тых зямель аголеных вайной, а на карысьць паразітнага жыцьця польскіх памешчыкаў.

Хоць спамянутая прэлімінарыная умова прызнала незалежнасьць і суверэннасьць Беларусі і Украіны, а усходня Галіччына ужо раней прызнала дзяржавамі Антанты, як асобны дзяржаўны арганізм, — то усе-ж такі дакуль трывае чужая акупацыя на гэтых землях, дакуль акупанты ня будуць прымушаны забраць свае войскі з чужых для іх тэрыторый, датуль акупаваныя землі астаюцца пад цяжкім ярмом няволі і аб праудзівым міры ня можэ быць і мовы.

Супроці усякага імперыялізму вядзем і будземо вясці барацьбу да канца.

Зьвертаемся да усіх у ймя найсьвяцейшых клічау чалавечэства, у ймя культуры, міра і людзкасьці: памажэце нам у змаганьні за правы да жыцьця, дайце нам падмогу у барацьбе за свабоду. Калі вы захочэце то зможэце уплывамі на свае урады, каб не памагалі імперыялістычнай Расеі і Польшчы душыць Беларусі і Галіччыны. Ці-ж пасья разьбіцьця старых турэм народау маюць стануць новыя турмы.

Споуніце свой абавязак супроць паняволеных і скажыце свае цьвердае слова.

Беларуская Рэспубліка мае права да жыцьця і поунай свабоды.

Галіцкая Рэспубліка мае права да жыцьця і поунай свабоды.

Арыгнал падпісалі: Старшыня дэлегатыі Вацлау Ластоўскі;

сябры: Александр Цьвікевіч, Антон Аусянік, Александр Галавінскі.

Ад Дэлегатыі Усходняй Галіччыны: Старшыня дэлегатыі Константын Левіцкі; сябры: Эрнест Брайтэр, д-р Язэп Назарук, д-р Лука Міхуга і Есафат Жан.

У Рызе, дня 8 жніуня² 1920 году.

З арыгіналам згодна:

Кіраунік Канцэлярыі Рады Міністрау Ю.Гладкі-Ластоўскі.

582.1.06:022-023 — шк бел

582.1.06:066-067 — шк бел

582.1.07:085 — шк бел (с1)

582.1.07:086-087 — шк бел

582.1.08:029 — мк бел (1-шы экз)

582.1.38:004 — мк бел

582.1.38:005 — мк бел

582.1.38:006 — мк бел

582.1.08:027&r-028 — ра В.Ластоўскага

582.1.07:034 — шк фра

582.1.08:030&r — шк фра

582.1.11:040 — шк фра (с1)

582.1.11:060 — шк фра

582.1.19:031 — шк фра

582.1.20:020 — шк фра

582.2.51:012 — шк фра

582.2.51:075 — шк фра

582.2.51:134,136 — шк бел

582.2.53:036 — шк фра

582.2.54:324&r — р праект В.Ластоўскага

¹ Заходне-Ўкраінскай Народнай Рэспублікі. У дэлегатыю ўваходзілі: Косьць Лявіцкі (старшыня), Осіп Назарук, Эрнст Тэадор Брэйтэр і Лука Мышуха. ² Памылкова замест кастрычніка.

2432. Пратакол 5-га паседжаньня Дэлегатыі БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Рызе 8.10.1920

Пратакол 5го засяданья Дэлегацыі Б.Н.Р.
на Мірную Канфэрэнцыю ў Рызе за 8.10.1920

Парадак дня.

1., Заслуханьне пратаколаў 3го і 4го засяданіяў.

2., Справаздача сяброў дэлегацыі з іх чыннасці і далейшыя пляны.

Пратаколы 3го і 4го засяданіяў пастаноўлена зацьвердзіць і падпісаць.

Гр. Ластоўскі апаведае, што 6/Х адбылася 3ья гутарка з Польскай Дэлегацыяй.

З боку Беларусаў былі гр.гр. Ластоўскі, Цвікевіч і Аўсянік, з боку Палякоў — гр.гр. Васілеўскі, Каменецкі, Абезерскі і Крыжаноўскі.

Згодна з пратаколам дэлегацыя звернулася з заявай аб амністыі беларускіх дзеячоў, якіе знаходзяцца ў польскіх турмах і лагерах а ў першую чаргу гр. Грыба з жонкай і Камарынца. На гэта палякамі быў дан памысльны адказ і прапанова падаць аффіцыяльную заяву. З далейшай гутаркі выявілася, што ужо прэдрашэно падпісаньне паміж Палякамі і Расейцамі пярэмір'я і прэлімінарнага міру. З прычыны гэтаго намі было заяўлена, што мы лічым сябе свабоднымі ў падачэ дэкларацыі-пратэсту.

Далей Палякамі было зроблена пытаньне, як мы уяўляем сабе пытаньне аб канкрэтных варунках нашай держаўнай працы пасля вызнаньня Палякамі нашага Ураду і якія будуць пры гэтым бліжайшыя мэты беларускай улады.

На гэта намі было адказано:

1., Пасля спаўненьня Польскім Урадам глаўнаго пункту аб вызнаньні незалежнасьці Б.Н.Р. Беларускі Урад павінен перэехаць у Менск і зляжыць справаздачу чароднай сэсіі Рады Рэспублікі.

2., Беларускаму Ураду павінна быць дадзена магчымасць адразу ж прыступіць да фармуваньня аружнай сілы на тэрыторыі паміж фронтамі і гранічнай лініяй устаноўленай прэлімінарным догаворам.

3., Беларускі Урад ўходзіць ў саюзныя умовы с Польскім Урадам.

Міністр Васілеўскі ад імяні Польскай дэлегацыі заявіў, што гэтыя прапавыцыі ёю прымаюцца як грунт для далейшаго разгляду і абгавору.

На гэтым гутарка скончылася.

Аб размове з беларускімі бальшэвікамі дакладае гр. Аўсянік.

Па даручэньню Старшыні дэлегацыі гр.гр. Галавінскі і Аўсянік на працягу часу ад 1го да 6го кастрычніка мелі гутаркі з старшыней Беларускага Рэўкому гр. Чэрвяковым.

З гутарак выявілася:

1., Прыхільнасць гр. Чэрвякова да Беларускай нацыянальнай працы, што пацьвержаецца газэтай, якая друкавалася у Смаленску на беларускай мове пад яго рэдакцыяй¹ і той культурнай працай якая вянецца цяпер на Беларусі пад акупацыяй Расейскіх войск да якой ен прыцягнуў больш выдатныя беларускіе сілы, а так сама тым, што тэррору ў адносінах да беларускіх нацыянальных і палітычных дзеячоў ня было.

2., На запытаньне як гр. Чэрвякоў адносіцца да сучасных перэгавораў і да магчымага паддзелу Беларусі адказаў, што ен прысутны на перэгаворах толькі як сведка, што мандатоў сваіх ен Расейско-Украінскай дэлегацыі на заключэньне міру не перэдаваў.

Савецкі Беларускі Урад, стаячы на грунце этнаграфічных граніц з Польшчай, (а так сама з Расіяй), на паддзел Беларусі ня згодзіцца, рыхтуючы мір будзе ігнараваць і лічыць сябе на далей ў стане вайны з Польскім імперіялізмам.

Сход заслухаў паведамленьне старшыні дэлегацыі аб візыті Фінляндскаму паслу ў Латвіі і Літве гр. ² ў якім інфармавалі яго аб бягучых справах беларускіх.

Паслом між іншым было зазначэна, што Фінляндзія ўвесь час выяўляе сымпатыі да Беларусі, што было адзначэна яшчэ ў акце ў снежні 1919 году аб афіцыйным вызнаньні незалежнасці Б.Н.Р.

Сэкрэтаром гр. Пігулеўскім даложэна, што дэкларацыі Беларускай дэлегацыі на Канфэрэнцыю у Рызе бго кастрычніка 1920 г. зложэны ў Сэкрэтарыяты Польскай і расейскай дэлегацыяў, ў чым атрыманы распіскі.

Ластоўскі Цьвікевіч Галавінскі Аўсянік Сэкрэтар Пігулеўскі
582.1.08:031&r-032 — ра

¹ «Звезда». Выходзіла ў Смаленску з восені 1919. Ад 8.08.1920 — у Менску.
² Прозьвішча прапушчана.

2433. Виленское Слово. №25. 8.10.1920

582.1.45:122

З артыкулам «Личность В.Ластовскаго»

2434. Хадайніцтва Вацлава Ластоўскага за 9.10.1920 да паўнамоцнага міністра й пасла п. Васілеўскага з просьбаю аб вызваленні з польскай турмы Тамаша Грыба з жонкай і Юрыя Камарынца

582.1.08:033&r

Прыпіска алоўкам: «пав[одле] Васілеўскага Грыб звольнены».

2435. Агляд дацкай прэсы №16 за 9.10.1920, дасланы Інфармацыйным Бюро БНР у Капэнгагене

582.1.08:037

582.1.08:039

2436. Суправаджальны ліст Прэзыдыюму Рады БНР старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 9.10.1920 (вых. №204/86), дасланы з пратаколам паседжанья Прэзыдыюму Рады БНР за 1.10.1920

582.2.54:440 — ма

2437. Копія пратакола сходу, які адбыўся 10.10.1920 на кватэры ў Антона Луцкевіча (Вільня)

ПРАТАКОЛ

Мы, ніжеподпісавшыся¹ свідьтествуем, што 1) — 10-го октября 1920 г. в 5 час. вечера на квартирѣ А.И.Луцкевича [(]Вильно Виленская 33) состоялось политическое совѣщаніе, на котором сдѣлали доклады пріѣ-

хавшіе в Вильну одновременно со вступлением в нее польских войск т.н. «Средней Литвы», — Вацлав Ивановский и Бронислав Тарашкевич. 2) — На этом совещании, некоторые из нас здесь подписавшиеся были приглашены А.И.Луцкевичем, — присутствовали: А.И.Луцкевич, И.Станкевич, Ф.Еремич, кс. Ад.Станкевич, А.Карабач, М.Каханович, В.Ивановский и Б.Тарашкевич. Все эти лица, за исключением И.Станкевича, Ивановского и Б.Тарашкевича входят в состав Политической Комиссии Виленского Белорусского Национального Комитета. Совещание открылось докладом Ивановского и Тарашкевича, которые сообщили следующее:

После того, как польское войско под натиском большевиков оставило Минск, Вильно и т.д., словом всю Белоруссию, белорусский вопрос замер в кругах польского общества. В Варшаву положение было очень тяжелое, был открыт заговор Н.-Д. против Пилсудского. Н.-Д-ки хотели задержать один из идущих на фронт познанских полков, при его помощи арестовать Пилсудского и видных пилсудчиков и на место Пилсудского посадить Дмовского. Когда этот план стал известен пилсудчикам, то они в свою очередь мобилизовали все свои силы, вооружили их и выработали подробный план борьбы с Н.-Д-ми и намечались вырвать всех Н.-Д-ков. Для большей плановости Варшава была разделена на участки и в одном из таких участков был комиссаром известный, особенно минским белорусам пан Воеводзки (в Минск вдал политическим отделом обороны по белорусской секции). Но т.к. Н.-Д-ки не решились выполнить свой план, братоубийство не имело места. Как только польская армия отогнала большевиков из под Варшавы и стали постепенно отвоевывать не только польские но и белорусские земли. Находящаяся в Варшаву в то время белорусские деятели (полонофилы Ивановский, Тарашкевич и присные им) подняли в общественных правительственных сферах агитацию в пользу спешного пересмотра белорусского вопроса в смысле признания и объявления независимости Белоруссии. Часть польского общества, особенно католики белорусского происхождения (крупные землевладельцы) в большинстве правительственных сфер и бельведер во главе с Пилсудским готовы были поддержать наши требования белорусов. Весьма сожалели, что Польша своевременно не прокламировала независимости Белоруссии. Теперь, когда польская армия продвигается вперед, надежда на создание независимости Белоруссии снова зарождается. Вопрос уже был налажен. В Варшаву было уже сформировано Белорусское Правительство. Были уже сфабрикованы соответствующие декреты и дипломатические ноты. Белорусское Правительство предполагалось скомбинировать так, что-бы премьер и не менее половины министров состояло из поляков, тогда, как другую половину составить из представителей белорусской национальности, при чем портфель министра иностранных дел предоставить белорусу. С этим проектом докладчики с членами упомянутого министерства во главе с Пилсудским выехали в Минск. Но так как польская делегация в Ригу была облачена обширными полномочиями и что мирная делегация готова была принять всякие условия мира с большевиками, и далеко не претендовала ждать занятия Минска

польскими войсками — в пути Пилсудзкій измыслил новую комбинацію: «Серединную Литву» (Докладчик Ивановскій сообщая об этой комбинації замѣтил: «Пилсудзкій на такіе штуки великій мастер»). При обсужденіи организаціи Правительства Серединной Литвы присутствовал и литовец Акштолайтис², который потребовал, что-бы эта власть состояла из трех поляков, трех бѣлоруссов, трех литовцев и одного еврея. Поляки на такую комбинацію не согласились и Акштулайтис прервал переговоры. (При сообщеніи об этом Тарашкевич замѣтил: «Акштулайтис умный и дѣльный человек»). Отказался войти в правительство и поляк Гордзялковскій, т.к. он полагал, что это правительство должно состоять на половину из поляков и бѣлоруссов. Наконѣц, составив правительство и приняв необходимыя подготовительныя мѣры, Пилсудзкій отдал приказ генералу Желиговскому напасть на Вильно со своей Литовско-Бѣлорусской дивизіей. Ему в помощь Костялковскій вел отряд состоявшій из служивших в арміи восточных крестьян в количествѣ 1.600 чел. Что-бы никто не подумал, что все это дѣлается по приказу Пилсудзкаго, пришлось инсценировать бунт польскаго войска. Литовско-Бѣлорусская дивизія, послушавшись польскаго главнаго командованія самовольно отправляется в Вильно «выручать виленщизну из под господства Ковенскаго Литовскаго Правительства, которым сдан этот край большевиками против воли населенія Виленщины и Гродненщины». Таким-же самым путем рѣшено было захватить и Минск, каковая задача была поручена Балаховичу, тогда как Петлюрѣ поручался захват Украины. К этому моменту насчитывалось войск: у Литовско-Бѣлорусской дивизіи около 12.000 солдат, Балаховича 20.000 и Петлюры 25.000. По такому-то Пилсудским обработанному плану и подняла возстаніе Литовско-Бѣлорусская дивизія. Как вам извѣстно литовцы стали отступать на Виленском фронтѣ повидимому не зная, что поляки не обладают большими силами. Затѣм они взяли Ораны, простояли цѣлый день под Яшунами и вот вчера вечером (т.е. 9/X с.г.) вмѣстѣ с польскими войсками мы пріѣхали в Вильно.

На вопрос, что сдѣлали-бы поляки, если-бы у литовцев было больше войска и они их отогнали-бы назад, г. Ивановскій отвѣтил: «Тогда взбунтовался-бы польскій отряд стоявшій в Маріямпольском направленіи и двинулся-бы вперед».

На вопрос, как они пріѣхали в Вильну, отвѣтил: «Выѣхали из Варшавы недѣлю тому назад. Ёхали то железной дорогой, то лошадьми. Ёхали одновременно со всей комиссіей».

Вопрос: Откуда правительство Средней Литвы возьмет деньги?

Отвѣт: Мы с собой привезли цѣлый автомобиль польск. марок.

В дополненіе к докладу Ивановскаго Тарашкевич раз'яснил, что вопрос о судьбѣ бѣлоруссов в составѣ комиссіи правительственной рѣшен так: «Разумеется, прибавил он, скверно, что так происходит, но ничего нельзя подѣлать. Важно то, что в Вильнѣ будет созван Краевой Сейм со всѣй Средней Литвы. Весь народ этого края сможет высказаться и это нас должно болѣе-менѣе удовлетворить».

Послѣ нѣкоторых мѣлких вопросов дополнительнаго собрания разо-
шлось в 8 часов вечера.

582.1.45:097&r — мк

¹ Пад копіяй ніякіх подпісаў няма, аўтарства дакумэнту і абставіны яго ўзьнік-
нення невядомыя. ² Юргіс Аўкштуолайтис — літоўскі авантурыст прапольскага
кірунку, удзельнік розных змоваў супраць ураду Літвы.

2438. Тэкст прэлімінарнага мірнага дагавору паміж Польшчай і Савецкай Расеяй

582.1.08:043-050 — мк рас

582.1.08:051-060 — мк пол

Пра тэрытарыяльную будучыню Беларусі:

«Ст. 1.

Обе договаривающиеся стороны, согласно принципа самоопределения наро-
дов, — признают независимость Украины и Белоруссии, а также соглашаются и
постановляют, что восточную границу Польши, т.е. границу между Украиной и
Белоруссией, с одной стороны, и Польшей, с другой, составляет линия: [...]

2439. Carte de la nouvelle frontière entre la Pologne et la Russie (l'Oukraïne et la Blanche-Ruthénie) selon l'accord préliminaire de paix de 12.10.1920

1:2,000,000

Lit. A.Schnakenburg, Riga

582.1.08:077

2440. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 12.10.1920

12/X 20

Париж

Многоуважаемый,
Вацлав Юстынович!

Не написал до сих пор Вам отвѣта вслѣдствіе отсутствія свободнаго
времени.

Обстановка с каждым днем все болѣе выясняется. Тѣ мѣропріятія, ка-
кія осуществляютъся на Ваших глазах — слѣдствіе «французской пого-
ды». Урадовыя указанія были даны в мѣста, гдѣ находится пан Дубейков-
скій¹, и бѣлые орлы подчинились. Подробности сообщу лично. Работа в
этом направленіи, работа упорная, настойчивая велась все время послѣ
моего пріѣзда. Брошенное К.² обвиненіе по адресу друзей³ я принимаю; в
свое время дам на него отвѣт.

Пока предпочитаю дѣйствовать и говорить языком дѣл, а не фразъ,
пустых упреков и.т.д. Моя ближайшая задача получить фондъ. Работа
идет успѣшно. Как только получу окончательное увѣдомленіе прошу
командировать Базыля за полученіем и за подробной информаціей.

Прошу Вас не забывать, что если одному человѣку нельзя существо-
вать без средств, то тѣм болѣе невозможно государству. Нуждаясь в
средствах нужно опираться на сильнаго в этом отношеніи. Я был и оста-

нусть вѣрным своим прежним друзьям, если бы даже пришлось погибнуть изъ-за этой вѣрности. Сумой переметной я не стану; сумѣ переметной, как говорит пословица, грош — цѣна. Тяжесть положенія мнѣ понятна, но упреки, жалобы, намеки и угрозы обратиться к другим мнѣ непонятны, и я их вряд ли пойму!

Могу сказать лишь одно: пусть ждут иной погоды, пусть ищут других друзей, я буду дѣлать свое дѣло не за страх и личныя выгоды, личное благополучіе, а за совѣсть, ибо не за страх, а за совѣсть я начал политическую работу въ 1903 году, при жестоком царском режимѣ, будучи в то время молодым офицером.

О своих дѣлах я дам отвѣтъ публичный, гласный!

Документ, вызвавшій с вашей стороны рѣзкій запрос был мною составлен, прочитан, но никому не представлен. Сдѣлать было нужно чтобы отвѣтить на вопрос: Как согласовать акт 17-31 Декабря с дальнейшими? Усходники и два заходника представили массу документов; одни — (усходники) ссылаясь на акт 31 Дек., говорят, что они законнѣйшіе наслѣдники⁴, и потому всѣ остальные никаких прав не имѣют; бѣлые орлы и Л<итовцы> говорят: «Прочтите и убѣдитесь Какая власть 31/ХІІ 17г призна-на?!» Вот в этой обстановкѣ подвохов, клеветы, лжи, при отсутствіи многих необходимых для работы данных, окруженный со всѣх сторон врагами, без моральной поддержки Центра, пришлось и приходится вести работу чрезвычайно сложную и отвѣтственную. Прошу не считать этого ни упреком, ни сѣтованіем, а простым констатированіем факта.

Нѣсколько дней тому назад мнѣ предъявили копию документа о Вил. и Грод., подписанною Вами и спросили, что это значит?! Прошу Вас объяснить, как можно (я пойму).

Со всѣх сторон шиповник! И в это время Ж<ео> не пользуется отпуском, не отдыхает а ведет интенсивную работу, усложнившуюся вслѣдствіе смѣны лицъ⁵, Вы понимаете каких!?

Полагаю, что Вам понятно, что частныя финансовыя группы не рискуют итти в дѣло, видя и слыша только отрицательное. Белые Орлы и Л<итовцы>, в банках, в Прав. мѣстах и учрежденіях распространяли и распространяют, что имущество принадлежит им, признанным де всѣми, а вот тѣ, они просто мелкіе полит. спекулянты! Спросите у них, в каком положеніи находится их государство? Гдѣ тѣ силы, котоыя их защищают? В чем выражается связь с населеніем? Почему не пріѣхали кооператоры? И отвечают: потому что их никто не знает и не признает. Требуются доказательства от противнаго. Гдѣ они?

Уступая нажиму отсюда в Варшаву, бѣлые орлы признали принцип, но отказались признать существующее нынѣ реальное его воплощеніе. Ж. и его друзья работают теперь над этим вопросом. Видя эту работу, видя честное, благородное отношеніе к данным обещаніям, мнѣ становится больно и стыдно за письмо К. Впрочем объ этом не стоит; пусть дѣлает так, как ему подсказывает совѣсть! Прошу, пусть ничего объ этом мнѣ не пишет.

Итак, Многоуважаемый Вацлав Юстынович, я ничего не нарушил и никаких мѣр не требуется. Если работа моя не соотвѣтствует видам, прошу сообщить: я немедленно приготовлю все для передачи лицу болѣе соотвѣт-

ствующему. Я буду рад, что наконец смогу поѣхать искать семью, которая живет 2 года без всяких средств и без всякой помощи с моей стороны. Къ этому несчастью присоединилось новое: жена заболѣла артритом в лѣвой ногѣ и на нѣсколько мѣсяцев прикована к постели. Въ январѣ я хотѣл уѣхать, но задержал меня Луцкевич: просил ждать его пріѣзда. Подчинился долгу и необходимости. Все возможное сдѣлаю независимо от личного положенія, а за освобожденія от лежащих обязанностей буду признателен.

Прошу Вас озаботиться составленіем подробнаго Государственнаго бюджета. Смѣта доходов на основ количества земельных угодій (налог на них). Промысловый налог и пр.

Возьмите образец у Правит. Латышской республики или Госуд. росписи прежней Россійск. Имперіи. Составьте роспись приблизительно. Воспользуйтесь статистическими матерьялами (отчеты Губернаторов, Земских собраний, городов). Если мы желаем существовать необходимо представить доказательства, что мы знаем на что мы будем существовать и что нам нужно. Этот документ, а в крайнем случаѣ матерьялы, прошу прислать паном Базылем. Я его вызову (приглашу) телеграммой. Как только рѣшится окончательно вопрос о позыкѣ. Привѣт всѣм нашим.

Пользуюсь случаем засвидѣтельствовать Вам свое почтеніе.

Цѣлую ручку Вашей Уваж. супругѣ.

Ув. Вас Еуген.

Аусянік был необходим для доклада Ф. о войсковой Комиссіи.

Хотѣл послать почтой. Узнал, что ѣдет француз из Риги; просил передать Вам письмо. Совѣтую познакомиться с ним; он связан со здѣшними правящими кругами.

Пріѣзд Мамонько, как кооператора был и сейчас нужен. Однако письмо К. вынуждает меня воздержаться. Вопрос о позыкѣ в различных фин. группах рѣшен в положит. смыслѣ. Жду общаго собранія. Когда получу письменное постановленіе телеграфирую Вам. Василію Иван. нужно будет пріѣхать сюда. Мое присутствіе тут абсолютно необходимо. На бѣлых орл. смотрят, как на провокаторов. Мнѣ обѣщали, что ни вершка земли они не получают.

582.1.45:070&r

¹ У Варшаву. ² К. (тут і далей у лісьце) — магчыма, К.Езавітаў. ³ Французаў. ⁴ Маецца на ўвазе рэзалюцыя Ўсебеларускага Зьезду аб аўтаноміі Беларусі ў складзе дэмакратычнай Расейскай рэспублікі. ⁵ Маецца на ўвазе змена ўраду ў Францыі 24.09.1920.

2441. Тэлеграма Аўгена Ладнова (Парыж) Кастусю Езавітаву (Рыга) за 12.10.1920

yezzvitoff 20

nikolaevskaya riga

paris rf8/13 31w 12/10 18 30

pozgdravliayu novorojdenным¹ stop peregovory pozyki podhodiat uspechno kontsu stop prochu bazylia gotovitslia priehat za fondom pervomu vysovu

sostavtie nemedlenno podrobny gosudarstvenny budjet prichlitie bazilem otchen vajno

ladnoff

582.2.54:438 — a

¹ Што мае на ўвазе Ладноў — невядома. Ці не падпісаньне прэлімінарнага міру?

2442. Дэкларацыя ў справе падпісаньня прэлімінарнага міру, адра- саваная старшыні мірнай канфэрэнцыі ў Рызе

582.1.08:061 & r-063 — p

Дата невядомая. Почырк Езавітава.

2443. Заява сакратара Рады БНР Язэпа Мамонькі (Рыга) старшы- ні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 13.10.1920 аб тым, што папера №235 за 1.06.1920 з прапановай Кляўдыюшу Ду- шэўскаму зьявіцца да месца знаходжаньня Ўраду БНР перададзена ім К.Душэўскаму ў Вільні у ліпені 1920

582.2.54:415 — мк

2444. Ліст Васіля Захаркі (Рыга) Аўгену Ладнову (Парыж) за 14.10.1920
Ладнову в Париж
14 X 20 г.

Дорогой Евгений Михайлович!

Вчера получили Вашу телеграмму о моем приготовлении в Париж.

Всё с большим интересом приняли ее, но желанной радости не выска- зали, из за боязни разочерования. Я не хочу этим сказать, что мы всё во всем стали абсолютными пессимистами. Нѣт, мы вѣрим в успѣх нашего святого дѣла но только жизнь сдѣлала нас болѣе осторожными.

Как бы то там ни было, но мы от души желаем Вам успѣха. Были бы рады и счастливый поздравить Вас с каждым успѣхом в добрых дѣлах, чего мы уже давно ожидаем с нетерпением.

Как извѣстно, неудовлетворенныя ожиданія нервируют публику и вы- зывают апозицію, по этому Вы не должны удивляться существующему безпокойству по отношенію к Вам и нашим друзьям.

Зная всё обстоятельства, я нахожу это безпокойство вполне естес- твенным. Для того же чтобы оно прошло, я просилбы Вас принять всё мѣры к проявленію всѣх бѣлорусских негативов. Это необходимо сдѣ- лать как можно скорѣе ибо как Вам извѣстно после майскаго Вашего до- клада нѣкоторые наши планы были измѣнены, а некоторые и вовсе отмѣ- нены. Одобрив Ваши предположенія, благородство заставляло нас итти по одному — условленному пути, ход котораго к сожаленію остостається закрытым до сих пор.

Тѣ или иные предположенія у нас имѣются, дѣлались и дѣлаются нам и в настоящее время, но так как они, не смотря на их выгоду или невыгоду исходят отчасти с противоположной, а отчасти с конкурирующей сторо- ны, то нами до сих пор приняты не были. Время, в особенности в нынѣш- нее лихолѣтіе не терпит, не можем дальше терпѣть и мы, в особенности

в тот момент, когда дѣлят и рѣжут на куски нашу многострадальную Бацькаушчыну. Вы это увидите из Русско-Польскаго договора. Независимость Бѣлоруссіи (по договору совѣтской) признана как Россіей так и Польшей, но от нея поляки оторвали двѣ слишком губерніи.

Юоффе заявил что совѣт. Россійское правительство готово признать буржуазное Бѣлорусское правительство — Ластовскаго, но поляки зная что мы такого куска своей территоріи не уступим им воспротивились этому признанію и признали совѣтское правительство.

Вот Вам и поляки.

В результатѣ раздѣл Бѣлоруссіи, а за ним неизбѣжныя возстанія и кровавая борьба, ибо как бѣлорусскій так и украинскій народы полонизаціи не потерпят.

Кому такая борьба на руку говорить не приходится, по этому то хорошо все это учитывая большевики легко отдали бы безмозглым полякам даже большее пространство чужих земель, оставаясь при этом при том мнѣніи, что чужих земель полякам не удержать.

Наши друзья, как Вы говорите хочут имѣть нашія симпатіи, но в таком случаѣ гдѣ же их симпатіи и защита, хотябы тогда, кода они являются здѣсь всѣсильными совѣтниками и руководителями.

Протест против пахабнаго Русско-Польскаго мирнаго договора мы готовим, кажется мирной Конференціи в Парижѣ и Лиги Націй.

Балтійскія Державы хорошо понявшій имперелистическія замыслы Польши стали на нашу сторону. Даже Литва, наученная горьким опытом, пришла наконец к тому убѣжденію, что ей нужно итти вмѣстѣ с нами, теперь она первая заговорила, правда пока частным порядком, и о признаніи и о федераціи с нами.

Работать здѣсь, в особенности в настоящее время, можно и должно широко, да на жаль развернуться нѣтъ на что.

Восточною Европою, в том числѣ и нами, чрезвычайно заинтересовались всѣ, от корреспондентов нѣтъ отбоя.

Нашая Найвышейшая Рада как и Петлюра окончательно спровацирована, обманута и продана поляками.

Рак-Михайловскій и Терешченко прислали свае полномочія Власту.

Наднях пріѣзжает сюда Дубейковскій и тогда будем имѣть полныя варшавскія інформаціи.

Хочется поговорить еще с Вами но кажется я и так изрядно надоѣл Вам поэтому умолкаю.

Прошу передать мой нижайшій поклон колонелю Мож и Павлу Федоровичу¹.

По обстоятельствам времени и во избѣжаніе задержки нашей работы, прошу Вас ни с чѣм хорошим или плохим не медлить, а тотчас телеграфировать. Кстати Власт немного недоволен тѣм, что Вы официалныя депеши посылаете не на его имя.

Ваш В.Захарко

582.2.54:432&r-435&r — рк

¹ Вэнту.

2445. Тэлеграма Лявона Дубейкоўскага (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 14.10.1920

= LITOWSKIJ MISIJA BILORUSKA
RIGA NIKOLAEWSKAJA 20 =
FR VARSOVIE 1307 12 14Г10 18

=JAK TOLKU ZDZBUDU HROSY PRIJEDU = DUBIEIOWSKI "
582.2.54:437 — a

2446. Беларускае Прэс-Бюро ў Рызе. 15.10.1920

Поляки проговариваются! — Почему поляки рвутся на востокъ. — Комиссія Лиги Народовъ убѣдилась и возмутилась. — Представители «Кресовъ Восточныхъ и Инфлянтъ. — Кто такіе Желиговскій, Абрамовичъ и Ко. — Новое «Правительство» уже подготовлено для Минска. — Польскіе социалісты молчать.

582.2.54:470-471 — шк

2447. Тэлеграма [Кляўдьюша Душэўскага?] (Коўна) Уладзімеру Пігулеўскаму й Станіславе Корф (Рыга) за 16.10.1920

riga toleben 7 pigulewski korf
kowno 01227 11 16 15 7 =

= otec podoslan wijeschaju wilkomirskim = klaudus kado .+
582.2.54:436 — a

2448. Ліст Шарля Можы (Парыж) Кастусю Езавітаву (Рыга) за 17.10.1920

582.2.54:421 & r — мк перакладу на расейскую мову

Аб прызнаньні незалежнасьці Беларусі ў самым хуткім часе.

2449. Суправаджальная запіска шэфа Вайскова-Дыпляматычнай Місіі БНР у Латвіі й Эстоніі палкоўніка Кастуся Езавітава за 18.10.1920 (вых. №825) да агляду дацкай прэсы

582.1.08:038

2450. Рапарт кіраўніка Канцэлярыі Рады Народных Міністраў Аляксандра Вальковіча старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 18.10.1920 (вых. №452)

Канцэлярыя
Рады Народных Міністроу
18 Кастрычніка 1920 г.
№452

Грам. Старшыне Рады Народных Міністроў
Рапарт.

Згодна Вашай рэзалюцыі на запросе Сэкрэтара Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 7-га верасня 1920 г. за №202/84, прэдстаўляю пры гэтым праізданае мною дазнаніе, маю гонар далажыць Вам што па маему па-

гледу такі дакумэнт не павінен мець мейсцо у Дзержаўныхъ Архівах, як компрометуючы нашу працу.-

А.Вальковіч
Кіраўнік Канцэлярыі.
582.2.54:431 — ма

2451. Рэзалюцыя інтэрнаваных беларусаў лягеру Ліхтэнгорст у Нямецчыне за 19.10.1920

582.1.45:092 — мк
582.1.52:001 — мк
582.1.52:002 — мк
582.2.54:423 — мк

З падтрымкай Ураду БНР. Старшыня сходу — «враць Ів. Цвікевичъ».

2452. Ліст Івана Цвікевіча (Ліхтэнгорст) Дыпляматычнай Місіі БНР у Бэрліне за 19.10.1920

582.2.54:424 — мк

Аб сходзе беларусаў, інтэрнаваных у лягеры Ліхтэнгорст і аб прынятай сходам рэзалюцыі.

2453. Нота Рады БНР і Ураду БНР да Ўраду Латвійскай Рэспублікі за 27.10.1920 (вых. №???) з прапановай прызнаць незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі

582.2.54:481-482 — мк

Дакладная дата невядомая.

2454. Машынапіс працы Клаўдзія Душэўскага «Беларусь і польска-рускі прэлімінары мір» (Вытрымкі з дакладу, прачытанага аўтарам на Беларускай канфэрэнцыі 20.10.1920 ў Рызе)

582.1.11:001-012 — мк
582.1.08:064-076 — мк перакладу на расейскую мову
582.1.11:013-030 — мк пер.
582.2.51:147-151 — мк пер.

Зьмест беларускага тэксту (ст. 11-21):

- [Беларусь і Савецкая Расея] (582.1.11:002);
- Аб плебісцыце на Беларусі (582.1.11:005-010);
- Магчымыя вынікі Рыжскага міру (582.1.11:011-012);

Зьмест расейскага тэксту:

- Русско-польскій прэліминары мір и Бѣлоруссія (582.1.11:014-017);
- Причыны стремленія Польши захватить Бѣлоруссію (582.1.11:017);
- Бѣлоруссія и Совѣтская Россія (582.1.11:017-018);
- О плебисцитѣ въ Бѣлоруссіи (582.1.08:065-067; 582.1.11:019-021);
- Возможныя послѣдствія прэліминарнаго мира (582.1.08:068; 582.1.11:022; 582.2.51:148);
- Какъ реагировала Бѣлоруссія на польско-руско-украинскія мирныя переговоры (582.1.08:069-076; 582.1.11:023-030).

2455. Рэзалюцыя, прынятая на Беларускай нацыянальна-палітычнай канфэрэнцыі 20.10.1920 у Рызе ў справе падпісаньня прэлімінарнага міру паміж РСФСР і Польшчай 12.10.1920 у Рызе

РЭЗАЛЮЦЫЯ,

прынятая на Беларускай нацыянальна-палітычнай Канфэрэнцыі 20.X.1920.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная Канфэрэнцыя, разгледзіўшы і абсудзіўшы умову аб прэлімінарным міру паміж Р.С.Ф.С.Р. і Польшчай, падпісаную 12-га кастрычніка 1920 г. у г. Рыга, —

канстатуе, што

1.- Р.С.Ф.С.Р. і Польшча, немаючыя супольных граніц і безжаласна руйнуючыя да гэтай пары Беларусь, ваюючы на яе тэрыторыі, у сучасны момэнт знайшлі магчымым рашыць долю Беларускага Народу і распараджацца яго зямлей без учасьця яго прадстаўнікоў і ігнаруючы справядлівымі дамаганьнямі Беларускага Народу і яго законнага Урада, не дапусьцілі, не гледзячы на сваечасныя трэбаваньні да учасьця у перагаворах яго правамочнай дэлегацыі.

2.- Польшча і Р.С.Ф.С.Р. не гледзячы на энэргічныя пратэсты Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі 12-га кастрычніка 1920 году падпісалі умову аб прэлімінарным (часовым) міру, згодна якой:

а) з мэтай ашукаць Беларускі Народ і яго кіраўнікоў прызнаюць незалежнасьць Беларусі, але у той самы час моучкі абходзяць пытаньне аб прызнаньні яго Ураду як у сучасны момэнт так і у будучыне, гэта значэ пакідаюць за сабой поўную свабоду чыну у адносінах да Беларусі.

б) Неупынна праводзячы у жыцьце сваю імперыялістычную палітыку, раздзялілі па узаемнаму згавору Беларусь на дзьве часьці, аддаўшы самыя культурныя землі Віленскай, Горадзенскай і Мінскай губ. с польскім элемэнтам ад 0,2% да 8% (згодна польскай статыстыцы) у безкантрольнае уладаньне Польшчы і аб'явіўшы у прынцыпе другую часць незалежнай, перадалі яе фактычна у распараджэньне Р.С.Ф.С.Р. і паставілі у поўную ад яе залежнасьць.

3.- Не гледзячы на страшныя высілкі Польшчы і Р.С.Ф.С.Р. задушыць Беларускае нацыянальнае адраджэньне і паралізаваць барадзьбу Беларускага Народу за незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі, не гледзячы на штучнае ізаляваньне ад Беларускага Народу яго нацыянальных дзеячоў і перапоуненьне імі Польскіх і Расейскіх турм, не гледзячы, урэшці, на безжаластныя расправы з некаторымі з іх — імкненьне Беларускага Народу да незалежнага нацыянальна-дзержаўнага існаваньня, не толькі не аслабелі, але наадварот акрэплі настолькі што спужалі і змусілі лічыцца з сабой прыгнетчыкаў Беларускага Народу і вырвалі у іх прызнаньне незалежнасьці Беларусі.

Прымаючы усе вышэйсказанае пад увагу, Беларуская нацыянальна-палітычная канфэрэнцыя паставіла:

1. Умову аб прэлімінарным міру паміж Р.С.Ф.С.Р. і Польшчай, падпісаным 12 кастрычніка 1920 г., каторая можа легчы у аснову сталага міру — лічыць для Беларускага Народу неабавязковай.

2. Усімі спосабамі і сродкамі вясці барадзьбу і далей за незалежнасьць і непадзельнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі з усімі яе ворагамі.

3. Патрэбаваць абавязковага учасьця Дэлегатыі Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі у далейшых перагаворах аб міру паміж Р.С.Ф.С.Р. і Польшчай.

4. Прызнаць дзеяльнасьць Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі і крокі, каторыя ен рабіу для абароны незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі правільнымі, канешнымі і згоднымі з волей усяго Беларускага Народу.

Старшыня К. Душэускі

Віцэ-Старшыня Галавінскі

Сэкрэтэр Пігулеускі

582.1.06:024 — шк бел

582.1.06:068 — шк бел

582.1.07:080 — шк бел

582.2.50:031 — мк рас

582.2.51:036 — шк фра

582.2.51:099 — шк фра

582.2.51:135 — шк бел

582.2.53:060 — шк фра

582.2.53:164 — шк фра

2456. Рэзалюцыя, прынятая на Канфэрэнцыі Беларускіх Сацыялістычных Партый 21.10.1920 у Рызе ў справе падпісаньня прэлімінарнага міру паміж РСФСР і Польшчаю 12.10.1920 у Рызе

РЭЗАЛЮЦЫЯ

прынятая на Канфэрэнцыі Беларускіх Соцыялістычных Партый
21-га кастрычніка 1920 г.

1.- Польшча і Расея, не маючы супольных граніц, вялі у працягу апошняга году руйнуючую вайну на беларускай тэрыторыі і без учасьця прэстаўнікоў Беларускага Народу, 12-га кастрычніка 1920 году, падпісалі у м. Рызе умову аб прэлімінарным міры, паводле каторай, распаложэная паміж Польшчай і Расеяй Беларусь дзеліцца на дзьве часьці.

2.- У абоймы польскага імпэрыялізму і шавінізму кінута трэцяя часьць беларускай тэрыторыі з насяленьнем у 4 1/2 мільёну жыхароў, паміж каторага палякі становяць ня больш як ад 2% — 8%. Польшча на гэтыя зямлі, справечна беларускіе, не мае ні гістарычнага ні этнаграфічнага права.

Савецкай Расеі кінута 180.000 кв. кілом. беларускай тэрыторыі з насяленьнем у 8 мільёнаў жыхароў. Незалежнасьць Савецкай Беларусі гэта толькі фікцыя прыкрываючая панявольне беларускага народу расейскім цэнтралізмам.

3.- Мір гэты патаптау сьвятое права народаў на самаадзначэньне.

4.- Мір гэты разрывае жывое цела беларускага народу і не дае яму так горача жданых варункаў спакойнай творчай працы.

5.- Мір гэты кідае беларускі народ на шлях самай упорнай барацьбы, на шлях новай вайны за незалежнасьць і непадзельнасьць сваей Бацькаўшчыны.

Мы — Беларускае Соцыялістычнае Партыі: Соцыялісты-Рэвалюцыянеры, Соцыялісты-Дэмократы, Соцыялісты-Фэдэралісты, не гледзя на разбежнасьць нашых соцыяльных і палітычных поглядаў, саусім аб'яднаны агарнушым нас пачуцьцем пратэсту з нагоды гэтага ганебнага Польшка-Расейска-Украінскага міру.

Вымагаем:

1.- Перэгляду прэлімінарнага міру і устанаўленьня дзяржаўных расейска-беларускіх і беларуска-польскіх граніц па этнаграфічнаму прынцыпу.

2.- Дапушчэньня як раўнапраўнай стараны на мірныя расейска-польскія перэгаворы Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі, як ядынага правамоцнага прэдстаўніцтва беларускага народу.

3.- Ачышчэньня этнаграфічнай беларускай тэрыторыі ад акупантскіх, як польскіх так і расейскіх, войск.

4.- Ня умешчваньня ні Расеі ні Польшчы ва унутраныя беларускія справы.

Мы — Беларускае Соцыялістычнае Партыі, клічэм да соцыялістоў Польшчы і Расеі падтрымаць нас у нашых справядлівых дамаганьнях і усеі сілай сваёй павагі уплынуць на свае Урады, каб не уцягаць працоўныя масы Польшчы і Расеі у новыя вайны за беларускую тэрыторыю, каторыя неунікнены калі мір будзе падпісан на варунках прэлімінарнай угоды.

Мы клічэм да вас, соцыялісты усяго сьвету, ва імя клясавай салідарнасьці, ва імя людзкіх правоў беларускага працоўнага народу, ва імя Міру, справядлівасьці і свабоды, падтрымаць усеі сваёй павагай і уплывамі жыцьцёвыя вымаганьня беларускага працоўнага народу і гэтакім чынам памагчы нам спыніць бакханалію імпэрыялізму і цэнтралізму нашых суседзей.

Мы — Беларускае Соцыялістычнае Партыі, перад усім сьветам заяўляем, што будзем да канца змагацца за правы Беларускага працоўнага народу як і за правы працоўных мас усяго сьвета.

Калі Польшка-Расейска-Украінскі мір будзе заключаны на асновах прэлімінарнай умовы, мы — Беларускае Соцыялістычнае Партыі не прызнаем яго і будзем змагацца з усімі узурпатарамі правоў Беларускага Народу.

Партыя Соцыялістоў-Рэвалюцыянераў.

Партыя Соцыялістоў-Дэмократараў.

Партыя Соцыялістоў-Фэдэралістаў.

З арыгіналам згодна:

Кіраўнік Канцэлярыі Рады Міністраў Ю.Гладкі-Ластоўскі.

582.1.06:025 — шк бел

582.1.06:069 — шк бел

582.1.07:081 — шк бел

582.1.11:061 — шк бел

582.2.51:034 — шк фра

582.2.51:097 — шк фра

582.2.51:137 — шк бел

582.2.53:058 — шк фра

2457. Дэкларацыя Найвышэйшае Рады Беларускай Народнай Рэспублікі за 21.10.1920

DEKLARACJA.

Wojna wszechświatowa, wbrew tendencjom jej inicjatorów, wbrew woli jej działaczy, wbrew oficjalnym traktatom, wysunęła na plan czołowy wyzwolenie narodów, jęczących pod jarzmem narodowościowego ucisku.

Powstał cały szereg nowych państw, budujących swe życie na zasadach narodowych. Do największych z nich należy Państwo Polskie, uznane i przyznane, gwiazda pierwszorzędnej wielkości w Konstelacji europejskiej. Ostatnim aktem zmagania się o wyzwolenie tego państwa była krwawa i ofiarna walka z najazdem imperjalistycznym moskiewskim.

Preliminarja pokojowe spisane. Pokój ma ująć w normy prawne likwidacje tej walki pomiędzy Państwem Polskim, a Rosyjską i Ukraińską sowieckimi Republikami.

Nie uznanie jednak suwerenności stron walczących jest główną tezą pokojową, bo wyniki walki usunęły co do tego wszelkie wątpliwości. Kamieniem węgielnym preliminarza, zawartym w czołowym punkcie, jest sprawa Białorusi, sprawa uznania samostanowienia jej o swym losie. Obłudnie przez bolszewików wysunięta kwestja uznania sowieckiej Białorusi zostaje dyplomatycznie przez stronę przeciwną sprowadzona do porozumienia się i w tym sensie jest to pokój «porozumienia». Strony «porozumiały się» co do «wplywów» każdej z nich na Białoruś. Porozumienie występuje na starych wypraktykowanych przez Katarzynę II, Frydryka Wielkiego, zasadach podziału krajów słabszych sąsiadów na «sfery wpływów», nie pytając o wolę zainteresowanego. Strony dzielące targują się, nareszcie dobijają targu o granice «wplywów» (Dzisna, Kajdanów, Nieśwież, Łań).

Przeciw temu podziałowi żywego ciała Białorusi zakłada naród białoruski stanowczy protest. Polskie społeczeństwo, przed dwoma zaledwie laty zjednoczone, winno zrozumieć, jaką krzywdę wyrządza narodowi Białoruskiemu takie rozerwanie na części i nie powinno na się przyjmować roli rozbiorca Białorusi.

Kawał Białorusi na zachód od tej granicy zostaje zagarnięty przez Polskę, oddaje się go pod zarząd całkowicie niekompetentnych w życiu lokalnym, niepowołanych do tego ministerstw Państwa Polskiego, obsadza się go, tereny o ludności białoruskiej z mniejszościami polską a żydowską, wyłącznie przez urzędników polaków. Z tym lud białoruski nigdy się nie zgodzi. Odrębność bytu, kultury, mowy, obyczajów, deptanych przez posiadających władzę popleczników klas zamożnych, stworzy irrydentę żywiolową.

Na wschód od tej granicy tworzy się jakaś «Białoruś», Białoruś teoretyczna, uznawana tylko zasadniczo, bez granic wschodnich, bez prawa własnej suwerenności, rozpatrywana, jako część integralna Rosyjskiej Socjalistycznej Federacyjnej Sowieckiej Republiki, Białoruś o ustroju, jakim ją raczą obdarzyć samodziernie moskiewscy. I przeciw temu oddaniu lwiej części Białorusi na łup moskiewski protestuje naród Białoruski, który z Moskwą od wieków krwawą prowadzi walkę o swój żywot.

Warunki preliminarzy pokojowych są przeto całkowicie aneksjonistyczne i pokój na nich osnuty innych cech nie nabierze. Jedynie uwzględnienie potrzeb

i żądań Białorusi może go zmienić na pokój sprawiedliwy i trwały. A wola ludów Białorusi została jasno i niedwuznacznie wypowiedziana wówczas jeszcze, gdy żaden z już obecnie wolnych narodów dawnej Rosji jeszcze się nie wypowiedział. Cały szereg zjazdów białoruskich zakończony w ogólnobiałoruskim Kongresem w grudniu 1917 roku wypowiedział się jednoznacznie za Niepodległość i Niepodzielność Białorusi,

I tą wolę musi Naród Polski uszanować!

Niech żyje Wolna, Niepodległa, Niepodzielna Białoruś!

Niech żyje Ludowa Białoruska Rzeczpospolita, zbudowana wspólnym wysiłkiem wszystkich krajowych sił twórczych!

Pełnomocnik Najwyższej Rady Białoruskiej Republiki Ludowej, Prezes Białoruskiego Komitetu w Warszawie¹

Delegat Najwyższej Rady Białoruskiej Republiki Ludowej, Członek Białoruskiego Komitetu w Mińsku²

21 października 1920 roku

Warszawa.

582.2.31:063 — МК

¹ Л. Дубейкоўскі. ² Б. Тарашкевіч.

2458. Пратэст Найвышэйшае Рады Беларускай Народнай Рэспублікі за 21.10.1920

Rada Najwyższa Białoruskiej Republiki Ludowej niniejszym zakłada stanowczy protest w imieniu całego Narodu Białoruskiego przeciw warunkom pokojowym, podpisanym 12-X r.b. w Rydze, a przede wszystkim przeciw podziałowi Ziemi Białoruskich pomiędzy Polską a Rosją.

Zywy organizm całkowity, jakim przedstawia się Białoruś, dzielą we[...] uznania i w imię swych osobistych interesów mocarni sąsiedzi Białorusi [...]jąc o niedalekiej przeszłości, kiedy to sami byli rozczłonkowani, albo [...]stali przez historję ukarani za podział innych narodów. Ci sami, co na [...] głosili prawo samostanowienia narodów, ci, co szczycą się swą demokratyc[znoscia,] odrzucili w stosunku do Białorusi zasadę samookreślenia i wyrzekli się [demokra]tycznych dróg rozwiązania tej sprawy. Wbrew swym wystawionym wszędzie zas[adom lu]dzie co ryski podpisali traktat, uznali za dogodniejsze podzielić pomiędzy przedstawionymi przez nich państwami Ziemi Białoruskich, nie pytając o zgodę Narodu Białoruskiego, zamieszkującego od wieków tą ziemię-ziemię, którą on bronił przez cały ciąg swej historii, i będzie bronić nadal od chciwych rąk obcych.

Aby uspokoić sumienie społeczne świata, stwarzają oni fikcyjną «Sowiecką Białoruś» i na papierze nadają jej fikcyjną niepodległość, obracając w rzeczywistości centralną Białoruś w zwyczajną prowincję Moskiewską.

W pełni świadomości i głębokiego przekonania, że haniebny akt, podpisany w Rydze, stwarza nieskończoną ilość pretekstów do nowych wojen, jakowe będą wstrząsać światem całym, że dzieje się przed obliczem świata najokropniejsza krzywda i niesprawiedliwość Narodu Białoruskiemu, że stwarzają się warunki, by zdławić odrodzenie narodowe Narodu Białoruskiego, my w imieniu

tego narodu żądamy od Polski i Rossji rzeczywistego przyznania niepodległości Białoruskiej Republiki Ludowej i usunięcia po za granice etnograficzne Białorusi jak polskich, tak i rosyjskich wojsk, aby na oczyszczonym od obcej okupacji terytorjum mógł zostać zwołany przez Rząd Białoruskiej Republiki Ludowej jej prawowity suwerenny Sejm Ustawodawczy.

Z tym samym żądaniem zwracamy się i do międzynarodowych organizacji, jakowe od chwili swego powstania ponoszą odpowiedzialność za krzywdy, wyrządzone ludom bezbronny przez ich mocarnych sąsiadów. Jeżeli nie chcą one swego obecnego milczenia opłacić z czasem rzekami krwi ludzkiej i wielomiljardowymi wydatkami na wojnę, muszą poprzeć nasz protest i wcielić w życie nasze żądania.

Wreszcie zwracamy się do narodów świata całego wyzwolonych i życiem wolnych żyjących i tych, co jęczą jeszcze w obcej niewoli. Niech przypomną pierwsi swą walkę o niepodległość i niepodzielność i zrozumieją naze żądania i niech wiedzą drudzy, że wyzwolenie Białorusi jest podstawą zgody wszechświatowej i zwycięstwem tej sprawiedliwości, o którą oni walczą. Niech więc swym głosem, swym wpływem moralnym pomogą nam do zrzucenia jarzma obcego, do starcia hańby niewoli z oblicza ziemi ojczystej.

I niech wiedzą wszyscy, że dotąd nie ucichnie ostra walka na Ziemiach Białoruskich, dotąd nie zazna Wschód Europy pokoju i spokoju, dokąd nie zostaną spełnione sprawiedliwe żądania wszystkich jego ludów, a w ich liczbie i Białoruskiego.

Rozszarpana na części, za życia pogrzebana Białoruś żyje i żyć będzie i walczyć będzie, aż nim nie wyjdzie z tego grobu, dokąd ją zepchnąć chcieli twórcy pokoju ryskiego.

Rada Najwyższa Białoruskiej Republiki Ludowej

Delegaci Rady Najwyższej B.R.L.

Warszawa października 1920 roku.

582.2.31:064 — МК

2459. Рапарт шэфа Вайскова-Дыпляматычнай Місіі Беларускай Народнай Рэспублікі ў Рызе Кастуся Езавітава (Рыга) старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 21.10.1920 (вых. №833)

21 Кастрычніка 1920 г.

№833

Грамадзяніну Старшыне Рады Народных Міністроў.

Рапарт.

Пры гэтым маю гонар перэслаць да Вашага ведама паперу генерала Булак-Балаховіча ад 14.ХІ.19 г. за №734, аб яго пажаданьні перайсьці на беларускую службу.

У свой час, аб заяве генерала Балаховіча, я паведаміў урад гр. Луцкевіча, які адказаў, што пратакольнай пастановай Рады Міністроў ад 22 студня 1920 г., генерал Балаховіч са сваім войскам прыняты у склад Беларускай арміі.

Спраўка: Палера Старшыні Рады Н. Міністроў гр. Луцкевіча ад 26.1.20 г., №31.

К.Езавітоў
Палкоўнік, Шэф Місьі.

Сэкрэтэр ЯЧэрэпук
582.2.54:420 — *ра*

На рапарце заключэньне дзяржаўнага кантралёра:
«17 ліст. 1919 г.
№19

Заклучэньне

Нічога німаючы проці асыгнавак на беларускія нацыянальныя атрады, лічу аднак абавязкова патрэбным назначэньне пры такіх атрадах спэцыяльнага урадоўца Дзяржаўнага Кантролю дзеля ніадкладнай фактычнай праверкі і кантролю выдаткаў.

Дзяржаўны Кантралёр ЛЗаяц».

2460. Пратакол супольнага сходу Рады Народных Міністраў і Прэзыдыюму Рады БНР, які адбыўся ў Рызе 22.10.1920

Пратакол
супольнага Сходу Пр. Рады Б.Н.Р. і Рады Міністроў

Былі прысут...

22.X.20

Слухалі:

Пастанавілі:

1, Даклад Мін. Справядлівасьці Гр. Цвікевіча аб візьце яго да Мін. Міжн. Спраў, аб прыхільным спатканьні яго, аб тым што ен закрануў справу дальнейшага часовага прэбыванья Ст. Рады Нар. Мін. ў Латвіі, але не атрымаў на гэта адмовы, і аб тым, што ў Латвійскаго Ураду зноў атрымана 25.000 латвійскіх рублеў — на тых жа варунках, што і раней.

1, Прыняць да ведама. Атрыманья ад Латвійскаго Ураду грошы здаць у Дзяржаўны Скарб.

2, Даклад Мін. Справядлівасьці Гр. Цвікевіча аб візьце да нямецкаго Прэдстаўніка з якім ён меў доўгую інфармацыйную гутарку.

2, Прыняць да ведама.

3, Даклад Старшыні Прэзыдыюму аб патрэбе паездкі яго у Бэрлін.

582.2.54:416 — *р К.Езавітава*

2461. Ліст Ураду БНР (Рыга) дыктатару Усходне-Галіцкай Рэспублікі Яўгену Петрушэвічу за 22.10.1920 (вых. №460)

Кастрычніка 1920

Яго Дастойнасці
Пану Дыктатару
Усходне-Галіцкай Рэспублікі
Петрушэвічу

Высокапаважаны Пане Дыктатару,

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае гонар зьвярнуцца да Вас і у Вашай асобе да Ураду Усходне-Галіцкай Рэспублікі з уважлівай прозьбай аб дапамозе у гэты крытычны для нас момэнт.

Мы, Беларускі Урад, перэжываемо такі страшэнны пэрыод, што перад намі паўстае пытаньне аб часовым спыненьні працы. За адсутнасцьцю усякіх грошы Урад ня можэ ня толькі вясьці аружную барацьбу за сваю уладу, прапаганду і утрымліваць патрэбную зьвязь з мейсцамі — але няможэ нават утрымаць сябе самага. Калі на працягу бліжэйшага часу ня будуць знайдзены патрэбныя суммы — усе сябры Ураду і Прэзыдыуму Рады Рэспублікі павінны будуць на неазначэны час разсыпацца па сьвеце.

У гэты цяжкі момэнт мы зьвертаемо свае вочы да братняго Галіцкаго Ураду. Мы добра ведаем, што і Вашэ становішчэ цяжкае, што і Вам прыходзіцца жыць і працаваць у надзвычайна трудных варунках.

Але той, хто сам перэжывау падобнае, той найлепей зразумее патрэбу дапамогі слабейшаму.

Мы не зазначаемо суммы якая нам патрэбна.

Даручаем нашаму Міністру і Поунамочнаму Паслу грамадзяніну Цьвікевічу паразумецца аб гэтым і аб варунках пазычкі з Вамі, Пане Дырэктору, і Вашым Высокапаважаным Урадам.

Разам з тым давераемо яму, грамадзяніну Цьвікевічу, атрымаць для нас тые грошы, якіе будуць Вамі нам пазычаны.

Прыміце, Высокапаважаны Пане, запэуненьня у шчырай да Вас пашане.

Старшыня Рады Народных Міністроу.

582.2.54:422 — мк

2462. Пратакол сходу Горадзенскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту 24.10.1920

582.1.55:001 — д

Сход выступіў у падтрымку Бацькі Булака-Балаховіча пасля дакладу сябра Беларускага Палітычнага Камітэту Вячаслава Адамовіча, які прыехаў у Горадню. Падпісалі пратакол старшыня Камітэту Якавюк і сакратар Федарук.

2463. Адозва Горадзенскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту да беларускага народу [каля 24.10.1920]

582.1.55:002 — д

Не датаваная. Была апублікаваная ў газэце «Беларускае Слова» (Горадня), 1920.11.24.

2464. Лист Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 25.10.1920

Многоуважаемый,
Вацлав Юстынович!

Я Вам послал письмо нарочным (случайным).

Въ нем я сообщил, что въ отдѣльных организаціях, входящих в состав большой финансовой группы, принципиально рѣшено поддержать нас. Теперь вопрос зависит от общаго собранія. Полагаю, что и в оном возражений не будет. Поскольку этот вопрос сложен и труден можно понять только при самом близком съ ним знакомствѣ. Примите во вниманіе, что, кромѣ мѣстных сил¹, остальное все против нас. И если Вам дѣлали и дѣлают предложенія, то позвольте Вам сказать прямо — это провокація, ибо я лично читал неофициальныя сообщенія идущія и от конкурентов и от стерликов² (врагов), свидѣтельствующія объ истинном их отношеніи къ Вам. Если Вы желаете убѣдиться, скажите каждому из них в отдѣльности да, согласны, и Вы увидите, что получится?!

Я начал свою работу здѣсь с указанія на предложенія конкурентов. Здѣшніе круги очень заинтересовались и нажали на Урад. Предстаунік спрау грашовых аднесся вельмі прыхільна и хацеу падтрымаць справу думя урадамі. Ен напісау афіцiальны лист у Лендын маючы мэту супольна падтрымаць эканамічна і палітычна. Ответ был в таком же духѣ, как пану Кречеускому у Ковні на яго прывітане. Патом звярнуліся да Рыму і аттуль адтрымалі адповедзь, што Дзяржава не існуе і поэтаму нема чаго гаварыць! Туды паехау Де-В<улич>, и да сей пары яго еще нема. Ен працуе паеднаць групы, якія эксплеатуюць вуглепрамысловасць на Украине з яго групай, каб падтрымаць нас.

Донесенія агентов изъ Б<ерлина?> объ отношеніи мѣстных кругов к нам столь возмутительны, что я не могу о них спокойно даже думать, не то, что говорить или писать. Вот почему на неоднократное обращеніе пана Кречеускаго с приглашеніем пріѣхать туда, я отвѣтил категорическим отказом и написал через Прагу, что к провокаторам не поѣду. Что они провокаторы я знал давно, но что они способны на подлость, превосходящую всякій максимум я никогда не предполагал. Для примѣра сообщу такой факт: «пан Кречеускі сказау за абедам, што трэба нам абъеднацца з німі у адно». По понятным Вам причинам не указываю мѣста и времени, когда факт имѣл мѣсто. Свѣдѣнія даны ими, при чем было подчеркнута, что «такіе люди берутся за такое дѣло». Я убѣжден, что это гнусная ложь, однако это дѣлается так тонко и ловко, что бороться со злом мы безсильны! Подробности сообщу лично. Я не выѣхал по понятным Вам причинам: я не мог ничего привезти и сам ничего не имѣл. Де-В отсутствует.

Прошу Вас поступить так: обратитесь к Латышскому Мин. Ин. дѣль с просьбой разрѣшить их послу в Парижѣ принять от меня 3000 фр. Соотвѣтствующую сумму в латышской валютѣ просите выдать Вам. Эту сумму моих личных средств я посылаю Вам чтобы Вы могли передохнуть, пока я закончу здѣсь дѣло. Оно стоит очень твердо, люди серьезные, работа большая.

Если Латышское Мин. согласно телеграфируйте мнѣ, я немедленно внесу деньги. За остальным нужно будет кому-нибудь пріѣхать: я пола-

гаю, что лучше всего было бы приехать Василию Ивановичу. Впрочем Вам виднее на месте. Только что я получил его письмо. Удивляюсь Вацлав Юстинович! Неужели Вы думаете, что я Вас игнорирую? Мне и в голову это никогда не приходило. Большое неудобство заключалось в посылке через посредство Кезовитова. Прошу вас прислать мне Ваш адрес. Настоящее письмо посылаю через пана I.

У Закордонных Справах меня заварили, что бѣлые орлы могут дѣлать как угодно, но ни клочка не получают. Здѣсь их рѣшеніе утверждено не будет.

До сих пор они не сообщили офиц. условій договора. Усиленно скрывают, что признали Совѣтскую Беларусь.

Въ займѣ им отказали. Я подал протест Лигѣ Націй, Конференціи и Послам Вел. Держав по поводу раздѣла. Я требую предоставленія законному Правит. права устроить порядок в Державѣ согласно желанію народа.

Здѣсь нас поддерживают твердо, но Лендын ведзе якуюсь камбінацыю, с Б~~алажовичем?~~ насчет лѣсов. У Закордонных справах маются вѣстки. Ситуацыя скоро выяснится.

Крѣпко жму руку! Всего наилучшаго! С утра до поздней ночи я занят. Цѣлую ручку Супругѣ Уважаемой Вашей.

Уваж. Вас, Эугені.

25/X 20.

582.1.45:072&r-072a&r

¹ Французаў. ² Брытанцаў.

2465. Ліст Станіславы Кісель (Масква) Вацлаву Гладкаму (Рыга) за 25.10.1920

Уважаемый Вацлав Петрович

Только что узнала, что, как оказывается принимают письма заказные в Рыгу. Спешу послать эти строчки.

Я еще живу в Москве¹. Приходится питать одни надежды работать на родине по народному образованию, ибо до сих пор не могу получить возможности выехать на место службы, несмотря на командировку меня комисариатом в Смоленск.

Как поживаете Вы сами, Власт? Передайте, или перешлите ему от меня привет и просьбу написать как ему живется. Письмы вероятно из Латвии принимают.

Как поживает мадам Кодобе, мой хросны? Передайте привет от меня и попросите чтобы написали ибо у меня нет их адреса.

Целую ручки Вашей маме, и меня прошу не забывать.

Стаха

Москва 25.X.20.

Мой временны адрес

Москва, по Мясницкой, Гусятников пер. д. №7. Общежитие

582.1.45:105&r

¹ Станіслава Кісель, другая (тады яшчэ не зарэгістраваная) жонка В.Ластоўскага, адразу пасля Рыжскай канфэрэнцыі выехала ў СССР. Гл.: Справа Вацлава Ластоўскага // Маладосць. №8. 1993. С.231.

2466. Ліст Уладзімера Станкевіча (Бэрлін) Язэпу Варонку (Коўна) за 26.10.1920

582.2.06:051

У справе дасланага машынапісу разьдзелу кнігі У. Станкевіча пра народы Расеі (пра беларусаў?)

2467. Заява Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Радзе Паслоў Балтыйскіх Дзяржаў і Ўрадам Фінляндыі, Эстоніі, Латвіі, Літвы й Польшчы за 27.10.1920

Радзе Паслоў Балтыйскіх Дзяржаў і Урадам Фінляндыі, Эстоніі, Латвіі, Літвы і Польшчы.

Пасьля таго, як пунктам першым умовы 12 кастрычніка 1920 году аб прэлімінарым міру паміж Расеяй і Польшчай, абедзьве стараны урачыста прызналі дзяржаўную незалежнасьць Беларусі, Прэзыдыум Рады і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае гонар зьвярнуцца да Рады Паслоў Балтыйскіх Дзяржаў з ніжэйадзначаным:

Беларускі Народ лічыць пачатак сваёй незалежнасьці са дня 25 марца 1918 году, калі Рада Рэспублікі, выражаючы волю народу заявіла аб разрыве дзяржаўнай сувязі з Расеяй і аб устанавленьні сувэрэнітэта Беларусі у форме незалежнай Народнай Рэспублікі.

Стоючы на грунце акта 25 марца 1918 году і не прызнаючы згодна сваім папярэднім заявам, для сябе абавязковай прэлімінарную мірную умову паміж Расеяй і Польшчай, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі усеж такі, вітае прызнаньне незалежнасьці Беларусі абедзьвымі старанамі, выражанае у азначанай умове.

Прызнаньне незалежнасьці Беларусі з'яўляючыся актам справядлівасьці, аснованым на праве народа на самаадзначэньне, сьведчыць аб тым, што Расея адказалася з гэтага момэнта ад дзяржаўных правоў сваіх на беларускую тэрыторыю, а ваеваўшая з ей Польшча афіцыйна згодзілася на існаваньне незалежнай Беларусі.

Такім чынам, аднастаронні акт волеіз'яўленьня беларускага народу ад 25 марца 1918 году, прызнаны у сучасны момэнт двума новымі старанамі, дзякуючы чаму можна, з пачуцьцем глыбокага здаволеньня канстатаваць, што [больш] чым двухлетняя барадзьба беларускага народу за сваю незалежнасьць азнаменавалася чародным сусьцігам (успехам).

У сучасны момэнт перад Балтыйскімі дзяржавамі да каторых Беларусь мае самыя гарачыя сымпатыі і з каторымі жадае жыць у найлепшых добрасуседзкіх адносінах, паустае вялікае заданьне аб формах падтрыманьня Беларускага народу у яго далейшай барадзьбе за адраджэньне.

Гэта падтрыманьне можа быць, на сам-перш, выканана шляхам фармальнага прызнаньня Балтыйскімі дзяржавамі устаноўленай Беларускай Народнай Рэспублікі, а так сама дапамогай да запрашэньня прэдстаўніка Ураду Беларусі у склад Рады Паслоў Балтыйскіх дзяржаў.

Просьчы аб такім прызнаньні, мы, Прэзыдыум Рады і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі маем гонар адзначыць, што гэты акт добража-

дательства са стараны Балтыцкіх держау аблегчыу бы магчымасьць выступленья Беларускай дэлегатыі на будучых перагаворах Расеі і Польшчы аб аканчальным міру, і тым бы дапамог устанавленьню моцнага і справядлівага парадка на усходзе Эўропы, чаго шчыра жадае змучаны шасьцілетнім крвапраціцьцем Беларускі Народ.

Арыгінал падпісалі:

П.Крэчэускі, Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

В.Ластоускі, Старшыня Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі

К.Душэускі, Держауны Сэкрэтар.

З арыгіналам згодна: Ю.Гладкі-Ластоускі.

Кіраўнік Канцылярыі Рады Народных Міністраў.

582.1.06:070 — шк бел

582.1.07:042 — шк бел

582.1.07:082 — шк бел

582.1.07:083 — шк бел

582.1.07:084 — шк бел

582.1.07:088 — шк бел

582.1.07:089 — шк бел

582.1.07:090 — шк бел

582.2.51:139 — шк бел

2468. Мэмарандум Рады Народных Міністраў БНР да ўрадаў Балтыйскіх краінаў (у якасьці дадатку да Заявы за 27.10.1920)

МЭМАРАНДУМ

У дапаўненьне і раз'ясненьне заявы ад 27 кастрычніка, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае гонар коратка вылажыць у гэтым мэмарандуме:

а) варункі, якія папярэджалі прызнаньне незалежнасьці Беларусі са стараны Польшчы і Расеі,

б) значэньне азначанага прызнанья для Беларускага народу,

в) задачы і варункі сваей далейшай чыннасьці.

I.

Незалежнасьць Беларусі, прызнаная цяпер Польшчай і Савецкай Расеяй, вядзе свой пачатак з 25-га сакавіка 1918 году.

Апіраючыся на яўна выражанай волі беларускага народу да держаўнага самаазначэньня, Рада Рэспублікі, вышаўшая з Усебеларускага Кангрэсу 5-17 сьнежня 1917 году, Устаўной Граматай 25-га сакавіка 1918 году, зьвернутай да народаў усяго сьвету, апавесьціла разрыў держаўных звязей Беларусі з Расеяй і устанавленьне незалежнасьці сувэрэннага беларускага народу. Форма держаўнасьці Беларусі была прынята у форме Народнай (дэмакратычнай) Рэспублікі. Разам с тым было пастаноўлена прыступіць пры першай магчымасьці да скліканья Беларускага Устаноўчага збору; да таго-ж мамэнту ролю Вышэйшай Заканадаўчай Устаноўчы прыняла на сябе Рада Беларускай Народнай Рэспублікі (Перадпарлямэнт),

зложаная з выбраных прэдаўнікоў Усебеларускага Конгрэса і дапоўненая дэлегатамі ад палітычных партый, земстваў, гарадоў, нацыянальных меншасцей, грамадзкіх і эканамічных арганізацый (усяго да 200 дэпутатаў). Дзеля безупынных акупацый Беларускай Устаноўчы Збор да гэтага часу ня мог быць скліканы. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі існуе да гэтай пары; апошняя 5-ая сэсія яе адбылася у снежні 1919 году на каторай былі выбраны Урад цяперашняга складу.

Адначасова з устанавленьнем формы дзяржаўнасці Рада Беларускай Народнай Рэспублікі устанавіла асновы, на каторых дзяржаўнасць гэта павінна трымацца, а іменна: поўная дэмакратычнасць, прэдаўніцтва і абарона усіх клясаў насяленьня, наданьне аўтаномных правоў нацыянальным меншасцям. А галоўным сваім заданьнем Незалежная Беларуская Дзяржава павінна была мець культурнае і эканамічнае адраджэньне Беларускага Народу.

Канкрэтнымі заданьнямі Беларускай Улады было змаганьне з захватнымі імкненьнямі маскоўскіх бальшавікоў, жадаючых устанавіць сваю сыстэму ўлады і гаспадаркі на Беларусі і па другое змаганьне супроць Берасьцейскай умовы. Спецыяльным пунктам дэкларацыі 25 сакавіка 1918 году Рада Беларускай Народнай Рэспублікі апавесьціла Берасьцейскі трактат для Беларусі не важным.

Цяпер, па уплыве двух с паловай лет, пасля канстытуцыйнага акта 25 сакавіка 1918 году, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі са спакойным сумленьнем можа спытацца у урадаў усіх дэмакратычных Дзяржаў: «Ці справядлівы яго чынасьці і ці правільная была яго пазыцыя».

Кожда запрауды дэмакратычная ўлада, протэстуючы супроць рабства і гвалту павінна атказаць на гэта пытаньне падтверджаючы.

Што датычы Беларускага Народу, то погляд яго застаецца такім жа як і у 1918 гаду; ўлады і гаспадараваньня акупантаў ен не прызнае і ня жадае, служыць карысьцю чужой дзяржаўнасці ня хочэ.

Змаганьне Беларусі за незалежную дзяржаўнасць з момэнту яе апавешчэньня ішла і цягнуцца дагэтуль двума шляхамі: шляхам аружнай барадзьбы і шляхам палітычнай прапаганды і арганізацыі шырокіх мас жыхарства. Калі на полі аружнай барадзьбы Беларусь да гэтага часу не магла с прычыны недахвату усякай паддзяржкі са стараны, дабіцца выдатных вынікаў і уфундаваць дэмакратычную ўладу, то у кругу палітычнай арганізацыі народу і агітацыі за гэту дэмакратычную ўладу Беларускай Народ здолее дайсьці вялікіх вынікаў.

У партфэлях Ураду маюцца ясныя довады таго, што шырокія масы Беларускага народу глыбока варожае да усіх акупантаў, ці прыходзяць яны з заходу, ці з усходу, і сілай гатовы падтрымаць свой Урад.

Але да таго часу пакуль Беларускай Урад не знайшоў сабе шчырых саюзнікаў і не абязпечыў сабе матэрыяльнай дапамогі з іх стараны, клікаць народ на крвавапраліцьце яно ня хочэ. Прыклад братняй Украіны, ужо тры гады абліваючайся крывей у няроўным змаганьні, часова стрымлівае яго ад прыняцьця даканчальных пастановаў.

Дзеля чаго жыхарства Беларусі звертае свае вочы на дэмакратычны Урад і з нецярпеньнем чакае устанавленьня яго ўлады.

Дзеля таго, што ена нясе з сабою палітычную цэласць і незалежнасьць яго, справядлівую развязку соцыяльна-гаспадарчых пытанняў, роўнасьці усіх грамадзян перад законам і адраджэньне нацыянальнай культуры.

Перамагаючы Беларускі Урад у аружным змаганьні бальшавіцкая улада увесь час бывала пабітай у палітычным змаганьні. І дзеля таго, каб выбіць з рук Беларускага Народу галоўнае яго, у гэтай палітычнай барадзьбе, арудзьдзе, яно паводле прыкладу Украіны і другіх маладых дзяржаў, дэкларуе клічы незалежнасьці і нацыянальнага адраджэньня народаў Беларусі на асновах савецкіх.

Першы раз незалежнасьць Савецкай Беларусі праклямавана была пры заняцьці імі Менска 1 студня 1919 году. Зроблена гэта было ня шчыра і калі, можна так выразіцца, «па дамоваму», бо Эўропе аб гэтым не было дадзена ведаць. Але дзеля таго, што Беларускі Дэмакратычны Урад здолеў да 1919 году ня толькі аб'яднаць беларускі народ каля ідэі незалежнасьці і нацыянальнага адраджэньня, але і засьведчыць гэтыя жаданьня ў галоўных цэнтрах Эўропы, асабліва на Парыжскай Мірнай Конфэрэнцыі, то, пры паўторным заняцьці Менска 31 ліпеня 1920 году, Расейскі Урад другі раз заявіў аб незалежнасьці Беларусі і устаноўленьні ў ей Савецкай улады, апублікаваўшы на гэты раз дэкларацыю сваю да усеагульнага ведама.

Само сабой ясна, што актаў Савецкай Улады зверху ўстанаўляючых форму дзяржаўнасьці, жыхарства Беларусі не прызнае. Для яго абавязкова не азначэньне, а самаазначэньне. Пачаткам сваёй незалежнасьці насяленьне Беларусі лічыць дзень 25 сакавіка 1918 году.

II.

Прызнаньне незалежнасьці Беларусі ставіць на чарод пытанняў аб прызнаньні яе дзяржаўнасьці, г. з. Беларускай Народнай Рэспублікі.

Прызнаньне незалежнасьці Беларусі умовай 12 кастрычніка гэтага году азначае: 1) адказ Расеі ад дзяржаўных правоў на Беларускую тэрыторыю і 2) прызнаньне Польшчай, што на усходзе ена мае граніцу не з Расеяй, а з Беларусей.

Яўляючыся актамі па істоце няунікнёным, справядлівым і сьведчучым аб чарговым сусьцігу (успеху) беларускага асвабоджэнчэскага руху, прызнаньне беларускага сувэрэнітэта Расеяй і Польшчай грашыць неяснасьцю і няпоўнасьцю: астаўлена без атповедзі пытаньне аб форме дзяржаўнасьці і аб агульных яе граніцах; разам з тым праведзена заходняя граніца Беларусі¹ з Польшчай (супроць законаў Божаскіх і чалавецкіх), каторай Беларусь дзеліцца блізка што папалове і лепшыя па культуры часьці яе аб'яўляюцца зямлей польскай.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі пэўны, што гэта апошняя несправядлівасьць будзе папраўлена пры ўстанаўленьні аканчальнага міру.

Варункам гэтай папраўкі павінна быць прызнаньне Беларускай Народнай Рэспублікі і яе законнага Ураду.

Трудна дапусьціць думку, каб заключэньне прэлімінарнай умовы паміж Расеяй і Польшчай, па дагавору 12 кастрычніка, сьведчыла аб скрытым прызнаньні Савецкай Беларусі.

Такое дапушчэньне нельга зрабіць па двух прычынах: фармальнай і маральнай.

Як сказана у папярэдняй часьці акты Расейскага Савецкага Ураду аб арганізацыі Беларусі не з'яўляюцца актамі волевыяўленьня беларускага народу, а спробамі акрэсьленьня узаемаадносін паміж Масквой і Менскам. Гэты акты сьведчылі не аб беларускай незалежнасьці, а наадварот аб фактычнай залежнасьці Беларусі ад Савецкай Расеі. Квазі-Урадовая установа Савецкай Беларусі, у форме Рэволюцыйнага Камітэту не можа лічыцца урадам Беларусі, дзеля таго што ніякім народным сходам ён не выбраны і на выпаўненьне урадовых функцый не упаўнаможаны. Гэта ёсьць група асоб рэпрэзэнтуючая невялікую меншасьць, група каторая трымаецца выключна падтрыманьнем Маскоўскага Совнаркома. Круг чыннасьці яго агранічаны да надзвычайнасьці і права прэстаўніцтва беларускіх інтэрэсаў перад суседзямі ён не мае. Сам беларускі Рэвком відаць не лічыць сябе Урадам незалежнай Беларусі, у кожным разе адсутнасьць яго афіцыйных прэстаўнікаў на Мірнай канфэрэнцыі у Рызе і неучасьце ў разрашэньні першай важнасьці дэргаўных пытаньняў, рашаючых долю беларускага народу (ня толькі с правам рэшаючага голасу, але нават дарадчага) сьведчыць што Беларускі Рэвком папраудзі яўляецца абласной установай Совнаркома і Урадам незалежнай Беларусі сябе ня лічыць.

Нельга пасья гэтага дапусьціць, каб гэтакім лічыла яго Польшча і Савецкая Расея.

Урад незалежнай старонкі сам бярэ на сябе атпаведальнасьць за выпавуеньне умоваў яго датыччых. Нават калі ён не заключае ад сябе падобных умоваў, то абавязковасьць выпавуеньня умоваў ускладываецца на яго старанамі, каторыя мірацца. Між тым ні адзін пункт умовы не гаворэ аб тым, каб незалежная Беларусь атказывала за выпавуеньне умовы, рашаючай долю яе народу і тэрыторыі, і давала у гэтым якіе-небудзь гарантыі.

Адно, што можна угледіць у неясных і запутаных фармуліроўках умовы 12 кастрычніка у адносінах да Беларусі, гэта тое, што Польшча не рашылася ешчэ пайсьці на прызнаньне дэмакратычнай Беларускай Народнай Рэспублікі, дабытай у рэволюцыйнай барадзьбе самым народам.

Пазыцыя Польшчы з'яўляецца у гэтым аднашэньні тым больш незразумелай, што, як ведама В.Ц.И.К. прызнаў дэмакратычную Беларусь і старшыня Савецкай Дэлегацыі п. Іоффэ, прымушаны цяжкім становішчам Савецкай улады выражаў згоду на прызнаньне «буржуазнага» ураду Беларускай Народнай Рэспублікі.

Да апошняга часу у палітычнай барадзьбе не было прынята ссылацца на акты маральнага значэньня, але пасья прыняцьця вэрсальскай умовы Сьвяшчэннага прынцыпа права народаў на самаазначэньне, такая ссылка атрымлівае рэальны сэнс і дзеля гэтага Урад Беларускай Народнай Рэспублікі заяўляе, што «скрытае» прызнаньне Беларускага Рэвкома явілася бы праяўленьнем выключнай несправядлівасьці у адносінах да беларускага народу. Гэта было бы публічным пасьведчэньнем што беларускі

народ есьць сазнацельны слуга бальшавізма, якім ен ніколі не быу і быць не можэ, што беларускі нацыянальны дэмакратычны рух з'яўляецца аванпостам разрушыцельных ідэй Савецкай Масквы, што дэмакратычны беларускі Урад выбіваючыся із сіл у непасільнай барадзьбе проціу насільля Масквы, ідзе проціу інтэрэсау і жаданьняу насяленьня Беларусі і што яго барадзьба за дэмакратызм не спатыкае ні у кім спагады.

Калі такі удар у плечы дэмакратычным беларускім сілам можэ арганізавываць бальшавіцкая улада, як натуральны вораг іх, то дапушчэньне такіх чынаў са стараны дэмакратычнай Польшчы з'яўляюцца незразумелым, і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі аткідывае такое дапушчэньне.

Цяперашні момэнт з'яўляецца дужа добрым для падтрыманьня Беларускай дэмакратычнай улады. Калі урад Балтыцкіх дзержаў спагадае барадзьбе Беларусі з усходнім насільлем і жадае відзець яе сваім суседам, то прызнаньне Беларускай Народнай Рэспублікі будзе нармальным завяршэньнем справы, пачатай умовай 12 кастрычніка. Фармальных памех у гэтым аднашэньні ужо нема.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі цьверда верыць, што па гэтаму справядліваму і ядына магчымаму шляху пойдзе так сама і Польшча, не гледзячы на усю труднасьць беларуска-польскіх гранічных спрэчак.

III.

Беларускі народ гатоу сілай абараняць сваю народную (дэмакратычную) дзержаўнасьць.

Аткрытае прызнаньне незалежнасьці Беларусі са стараны Польшчы і Савецкай Расеі разсеяла многія непэўнасьці, зьвязаныя з ёя істнаваньнем.

Спрэчка аб беларускім народзе, як асобным племені, аб яго языку, быце і культуры, даюшчых права на нацыянальнае адраджэньне і Незалежнае дзержаўнае разьвіцьце, можна лічыць закончанай. Тым не менш для пастароннага палітыка могуць оставацца некаторыя неяснасьці, каторыя Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць абавязкам асьвяціць.

Ці дамагаецца беларускі народ сваей дзержаўнай незалежнасьці.

Мы сьмеем даць адповедзь на гэтае пытаньне падцьверджаючую.

Тое, што да гэтага часу Беларускі Урад не уцьвердзіўся на сваей тэрыторыі, у значнай меры тлумачыцца не спагадаючымі аб'ектыўнымі варункамі. Яшчэ у 1917 годзе на заходнім і румынскім фронтах вайсковыя беларусы прыступілі да фармаваньня нацыянальных дывізіяў для падтрыманьня Беларускай дзержаўнасьці. Сьцягнуць гэтыя сілы к Менску і стварыць з іх аружную аснову Беларускай улады было заданьнем Цэнтральнай вайсковай Беларускай Рады, каторая працавала над беларускімі фармаваньнямі у Менску і аб'єднала фармаваньні на другіх фронтах. Але на жаль Беларускі Урад і Вайсковая Рада не пасьпелі гэтага зрабіць дзеля таго, што фарміраваўшыся раней украінскія войскі Нацыянальнай Украінскай Рады, а пасья і польскія паўкі гэнэрала Довбар-Мусьніцкага уступілі у аткрытую барадзьбу з бальшавікамі (разаружэньня бальшавіцкіх гарнізонаў у сьнежні 1917 году) і бальшавіцкае камандаваньне, угледзіўшы у нацыянальных фармаваньнях угрозы свайму панаваньню, ужыла

усе меры на тое, каб іх разстроіць. Агітацыя за мір і агульнае разаружэнне былі пачаткам, а Берасьцейская умова — фіналам гэтых мер. Вайсковая беларуская Рада, разгром якой пачало яшчэ бальшавіцкае камандаванне, была аканчальна разгромлена немцамі, заняшымі у лютым 1918 году сталіцу Беларусі і разаружышым[і] тут-ка апошнія астаткі беларускіх нацыянальных фармаванняў, вытрымаўшых непасільную барадзьбу з бальшавікамі.

Паяуленне на заходзе ад Беларусі Польскай дэспіацыі паслужыла не на карысьць арганізацыі беларускай аружнай сілы. Польшча адразу паставіла у поуным аб'еме гістарычную сваю спрэчку з Расеяй. Беларусь аказалася у сярэдзіне гэтай спрэчкі і як у гістарычныя часы з'явілася яблыкам раздору паміж двума больш сільнымі суседзямі. Польскія войскі пайшлі на Беларусь не з мэтай помачы ёй і абароны яе правоу перад Савецкай Расеяй, але з мэтай заваеваньня яе для сябе. Змагацца на два фронты, пры тым проці непараўнана магутных суседзяў Беларусь пэўне ж была не у сілах. Ісьці у саюзе з адным з іх проці другога Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ня мог, дзеля таго што Варшава не хацела прызнаць Беларусь за аб'ект праваадносін, а з Масквой проці Варшавы Беларусь не магла йсьці дзеля поўнай нязгоды сваіх палітычных і соцыяльных ідэалаў.

Усе арганізаваныя беларускія сілы у гэтых цяжкіх варунках зауседы былі разсеваны і ператвараліся у партызанства, каторае змагаючыся проці бальшавіцкай акупацыі, дапамагала сусьцігам польскага аружжа, і, змагаючыся проці польскай акупацыі, дапамагала наступленьню і прарыву бальшавікоў. І толькі у балоцістых раёнах Прыпяці, паміж Пінскам і Мазыром, а так сама у лесных масывах на граніцах Вітэбскай і Смаленскай губэрній беларускія партызанскія сілы аставаліся і астаюцца на сваёй тэрыторыі і да самага апошняга часу чырвоная армія не магла з імі справіцца.

Запэуненне, што Беларусь не імкнецца да сваёй уласнай дэспіацыі і што яна прымае, як нешта натуральнае, уладу Савецкай Масквы чы Польшчы, можа быць легка аткінута ссылкай на палажэнне Расеі: ніхто у Эўропе не дапускае мыслі, што бальшавіцкае панаванне па душы рускаму народу, а між тым панаванне бальшавікоў цягнуцца ужо трэці год. Выключны уплыў у гэтай заяве маюць аб'ектыўныя умовы: вялікасьць адлегласцей, рэдкасьць насяленьня, слабая зьвязь і г.п. Арганізацыя баз на пэрыфэрыі Расейскай тэрыторыі (Крым, Архангельск, Уладзівасток) і падтрыманьня Антантай даюць магчымасьць спадзевацца, што барадзьба з Савецкай уладай будзе прадаўжацца і закончыцца сусьціжна.

Тыя-ж аб'ектыўныя варункі маюць мейсца і на Беларусі. Але арганізацыя цьвердай базы для барадзьбы за сваю уладу здавалася тут немагчымай, як дзеля таго, што уся Беларусь сталася сплашным фронтам вайны двух больш сільных народаў, так і дзеля таго, што ні толькі магутныя дэспіацыі Антанты, але і ніхто не прыходзіць да яе у гэтай справе з дапамогай, яна аказалася здаўленай з усіх старон.

Часам указываюць, што беларускі асвабоджэнчэскі рух з прычыны сваёй кароткасці — яко-бы толькі са дня рэвалюцыі 1917 году — ня мог выгадаваць у шырокіх кругах народу пачуцця самаазначэння, пачуцця цэльнасці і абасобленнасці сваёй і дзеля гэтага ня можа разлічаць на кансалідаваную волю, каторая магла-б стварыць і утрымаць уласную дзержаунасьць.

На гэта трэба адзначыць, што беларускі рух распачаўся яшчэ у прошлым стагоддзі і ужо у 1905 годзе праявіўся у масавых формах. Рэвалюцыя 1917 году, бальшавіцкі развал Расеі, шасцілетняя крывапралітная вайна і, на канец, цэлы рад перэменяючыхся чужых акупацый — усе гэта, узятае разам з прапагандай беларускіх партый, паслужыла такой каласальнай школай выхавання народу, каторую пры нармальных варунках жыцця і агітацыі прышлося бы праходзіць цэлыя дзесяткі гадоў. Савецкая Расея з адной стараны, і Польшча, з другой стараны, нясуць з сабою альбо чужую і непрывычную дзержаунасьць, або безмысльную сыстэму гаспадарства. Кансэрватызм масы аткідае гэты ноўшэствы і знаходзіць задавольненне у лезунгах уласнай нацыянальнай улады, пастроенай на самабытных асновах і служачай уласным інтэрэсам. Сазнанне воражасці і непрымымасці інтэрэсаў Беларусі, як часці Польшчы або Беларусі, як часці Расеі, настолькі насыпела у народзе, што адно гэта служыць фактам кансалідацыі едынай нацыянальнай волі.

Такім чынам імкненне да арганізацыі і узмацавання улады беларускага дэмакратычнага Ураду базіруецца, як на пачуцці сазнання сваёй цэльнасці і нацыянальнай абасобленнасці, так і на пачуцці нязгоднасці сваіх інтэрэсаў з інтэрэсамі суседзей.

Робіцца часам ссылка на яка-бы безгістарычнасьць Беларусі і адсутнасць канешных інтэлігентных сіл у Краю. І тое і другое указанне не вытрымлівае ніякай крытыкі.

Гістарычны атэстат і гістарычныя традыцыі беларускага народу пры самым паверхнастым знаёмстве сведчуць аб безпрэчнай творчай сіле беларускага народу.

Беларускі народ можа з гордасцю ссылацца на сваё культурнае прошлае. Пачынаючы з 12-га стагоддзя на Беларусі існуе вялікая навука і літэратура. Іменны такіх культурных дзеячоў, як Кірыл Тураўскі, Авраамій Смаленец, Клімэнт Смаляціч і Ефрасінья Полацкая, сваёй прасьветнасцю і літэратурнымі працамі стварылі і азнаменавалі сваю эпоху. Язык беларускі быў дзержаўным языком усяго вялікага Княжства Літоўскага. Друкаваная і рукапісная беларуская літэратура 12-14 стагоддзяў, каторая захранілася да нашага часу у рэлігіозна-палемічных творах, летапісах, павестках і юрыдычных памятнаках даводзяць надзвычайна шырокае развіцця беларускай культуры. Ужо у 1517 годзе беларусы выдаюць на сваёй мове біблію. Старэйшыя із наўнага пункту гледжання, лепшыя зборнікі законаў так называемыя «Літоўскія статуты» трох рэдакцый — 1529, 1567 і 1588 гадоў, сведчуць аб высокім развіцці у Беларусі юрыдычных навук. Вышэйшыя школы «акадэміі» аснованы былі на Беларусі ужо у 14-ым стагоддзі. У пачатку гістарычных часоў, беларускі народ састаўляе

сваю асобную держауную адзінку з усімі адзнакамі сувэрэннасьці. Такім ён ухадзіць у дабравольны саюз з Літвой і разам з апошняй заключае пэр-санальную унію з Польшчай, і толькі, увайшоўшы у склад Расеі, у канцы 18-га сталецця Беларусь утрачвае адзнакі сувэрэннасьці і незалежнасьці.

Хаця усе маладыя державы згодзяцца, што патрэбаваньне ад народа «гістарычнасьці» у нашу эпоху з'яўляецца звычайным непаразуменьнем. Такім жэ непаразуменьнем з'яўляецца ссылка на атсутнасьць у Краі дастатчнага кадра інтэлігэнтных сіл. Беларусь вытварала у даваенны час навет лішку інтэлігэнтных сіл: уражэнцау Беларусі штогод канчала вызшыя школы каля 1.000 чалавек, сярэднія школы каля пятнаццаці тысяч чалавек. Праўда, інтэлігэнцыя беларуская была уцягута у векавечную руска-польскую барадзьбу і, за атсутнасьцю нацыянальнай школы, прымушана была па большай часьці [вучыцца] у чужой расейскай школе, спэцыяльныя-ж агранічэньныя законы царскай Расеі ставілі яе у неабходнасьць эміграваць са свайго краю; але усе-ж наша інтэлігэнцыя ніколі не схадзіла з краевага пункту гледжэньня, з чужымых выхаваньнем не рабілася чужой сваёй Бацькаўшчыне і эміграваўшы не парывала з Краем. Дзеля гэтага у цяперашні час ідзе быстры і легкі працэс павароту беларускай інтэлігэнцыі на бацькаўшчыну і зьліяньне яе з народамі. З кожным днём кадры нацыянальна сьвядомай інтэлігэнцыі папаўняюцца; старая беларуская інтэлігэнцыя прымае нацыянальныя ідэалы, а маладая, разьвіваючыся пад уплывам ідэйнага беларускага руху, хутка сьпее. Апроч нацыянальна-беларускай на Беларусі ёсць вялікія кадры краёвай інтэлігэнцыі, з нацыянальных меньшасьцеў; гэта апошняя, з прычын нацыянальна-держауных не прызнае улады Варшавы і, з прычын сацыяльна-палітычных, і улады Масквы, ніколі не прызнае.

Беларуская-ж улада, як мейсцовая і неутральная зможэ выкарыстаць усе групы інтэлігэнцыі на служэньне мейсцовым інтэрэсам.

Наканец заяўляецца апасеньне, што Беларусь не пасядае эканамічнымі базамі і, здольнасьцямі вытрымаць уласную держаунасьць. Гэта заява яшчэ у большай меры безпадстаўная. Па-першае Беларусь не думае жыць эканамічна ізаліраваным жыцьцём, па-другое яе прыродныя багацьця прыкладам: лес, лен, скуры, прадукты жывелы і сельскай гаспадаркі, паслужаць рэчамі ажыўленага абмену таварамі з суседнімі і заходня-эўрапейскімі державамі. Беларусь мае восем мільянаў дзесяцін лесу. Штогод можна экспloatаваць больш сямідзесяці тысяч дзесяцін, што састаўляе 14.000.000 куб. саж. дравеснай масы. Лянонога валакна Беларусь вытварала больш дзесяці мільянаў пудоў. За час вайны, з прычыны закрыцьця граніц, разрушэньня маскоўскага прамысловага района і т. п. на Беларусі сабраліся каласальныя запасы сырцу, рэалізацыя каторага дасьць магчымасьць Беларусі зразу акрэпнуць эканамічна. Прылучэньне самых культурных заходных часьцей Беларусі да Польшчы ня толькі паслужыла бы абагашчэньню Польшчы за шчот абяздоленай Беларусі, але і саусім разстроіла бы усе эканамічнае жыцьце Балтыкі, са складу каторай насільна была бы вырвана адна з найбольшіх крупных састаўных яе часьцей, з усімі, прахадзячымі праз яе транзітнымі шляхамі. Безварункова,

што першым рэзультатам прылучэння Беларусі да Польшчы было бы імкненне апошняй, направіць усю транзітную цягу грузаў з Беларусі, Украіны і Вялікарасеі, напраўляючыся звычайна у Лібаўскі, Віндаўскі і Рыжскі парты, у порт Данцыгскі, а так сама і беспасярэдня праз граніцу у заходнюю Эўропу. Тым самым стварэнне Чарнаморска-Балтыцкага эканамічнага саюзу павінна было бы упасць, ізаліруючы Балтыку і Чэрнаморскае пабярэжжа у незалежныя эканамічныя арганізацыі і высовываючы эканамічны саюз з Расеяй і Польшчай.

У заключэння гэтай часьці Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць канешным указаць на дзье нязгоднасці, каторыя часам маюць мейсца пры разрашэнні усходняй праблемы.

Да гэтай пары некаторыя кругі лічаць магчымым будаваць барадзьбу з Савецкай Расеяй не дарогай прызнання незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі і яе падтрыманьня, а дарогай арганізацыі асобага заходне-усерасейскага фронту. Насколько гэта адпаведае інтэрэсам Балтыцкіх держаў і навет Польшчы судзіць легка: ніхто з іх не згодзіцца на такую канцэпцыю. Другая канцэпцыя — уваход Беларусі у склад Польшчы, як аўтаномнай адзінкі, не кажучы ужо аб тым, што Беларусь сілай будзе змагацца проці такой магчымасці; — спатыкае аўторытэтную адповедзь са стараны усіх рускіх кругоў і держаў Антанты. Дамаганьні двух старон, Польшчы і Расеі, на захват Беларусі цэлай ці часьці яе вызываемыя імперыялістычнымі настроямі, могуць быць неутралізаваны толькі шляхам прызнання незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі.

У свой чарод Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць абавязкам заявіць, што ен ні пры якіх варунках не спыніць дзеяльнасці па абароне незалежнасці свайго народу і непадзельнасці яго зямель і у гэты выключны гістарычны час асвабоджэння усіх народаў ня зьверніць свайго сьцягу на угоду чужой держаўнасці.

IV.

Варункі далейшага змаганьня Беларусі за народную (дэмакратычную) держаўнасць.

Беларускі народ, вынясшы на сваіх плечах большую долю жахаў сусветнай вайны, матэр'яльна зруйнаваны і духоўна змучаны, мае права чакаць ад другіх народаў менш пацярпеўшых ад вайны, і у першы чарод ад держаў Балтыцкіх, братней помачы у гэты гістарычны момэнт.

Прасіць дапамогі і помачы сабе у форме аружнага падтрыманьня і прызываць чужыя войскі для асвабоджэння уласнай тэрыторыі Урад Беларускай Народнай Рэспублікі не жадае і не думае. У яго распараджэнні есьць даволі уласнай жывой сілы, каб не прыбегаць у гэтых мэтах да помачы са стараны. Рэч можэ быць толькі у прэдстаўленьні базы для арганізацыі гэтых сіл і даставы ім снаражэння.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ведае, што у варунках міра з Савецкай Расеяй разрашэнне пытаньня аб базе для арганізацыі беларускіх аружных сіл прэдстаўляецца у сільнай меры трудным. Тым не менш пытаньне гэта па нашаму погляду можэ быць пастаўлена і разгледжана.

Другой формай падтрыманьня беларускага народу у барадзьбе за уласную держаунасьць можэ быць аткрыцьця яго ураду грашовага крэдыту. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі аддае сабе поуны адчот у тых труднасьцях фінансавага характэру, каторыя стаяць перад кожным з урадау Балтыцкіх держау. Дзеля гэтага ен не зьвертаецца сэпаратна да кожнага з іх з прозьбай аб падтрыманьні, але да усіх наагул, лічучы, што агульнымі высілкамі дружаскіх Беларусі Урадау гэта падтрыманьне можэ быць аказана.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі выкладаючы усе вышэйсказанае, карыстаецца выпадкам выразіць пачуцьце глыбокай сымпатыі, каторую ен мае да сваіх суседзей і падкрэсьліць шчырыя імкненьня свае устанавіць з імі самыя добрасуседзкія адносіны.

Арыгінал падпісау:

Ластоускі, Старшыня Рады Народных Міністрау.

Душэускі, Держауны Сэкрэтар.

З арыгіналам згодна:

М.Севасьцьцянюк

За Кіраўніка Канцэлярыі Рады Народных Міністрау.

Пададзены разам з заявай ад 27.X.20 Урадам: Філяндзіі. Эсьціі, Латвіі, Літвы і Польшчы.

582.1.06:071-077 — шк бел

582.1.07:007-008 — шк бел (с.б-7)

582.1.07:009-016 — шк бел

582.1.07:043-049 — шк бел

582.1.06:044-050 — шк фра

582.1.06:079-085 — шк фра

582.2.51:025-031 — шк фра

582.2.51:041-047 — шк бел

582.2.51:088-094 — шк фра

582.2.53:049-055 — шк фра

582.2.53:154-160 — шк фра

582.2.54:473&r-480 — мк рас

¹ Памылкова замест Расеі.

2469. Бюджэт Беларускай Народнай Рэспублікі на 1921 год, складзены генэралам Паўлам Вэнтам у Парыжы 27.10.1920

582.2.57:1-101 — мк

2470. Пастановы невядомага сходу за 27.10.19?? у справе абвяшчэньня незалежнасьці земляў былога Вялікага Княства Літоўскага на прынцыпах роўнасьці польскага, літоўскага й беларускага народаў

Zważywszy,

iż geograficzne i historyczne warunki oraz stosunki gospodarcze z Litwy historycznej, ziem dawnego W.X.Litewskiego czynią zasadniczo jedną całość, iż los tych ziem może być zdecydowany li tylko przy całkowitym i wszechstronnym uwzględnieniu interesów i głosu narodów, ziemie te zamieszkujących,

zebrani na wiecu dn. 27.X.

1. domagają się, w myśl zasady stanowienia narodów o losie swoim, ażeby ziemię dawnego W.X.Litewskiego uzyskały całkowitą niepodległość i niezawisłość państwową na gruncie równorzędności narodów polskiego, litewskiego i białoruskiego,

2. uważają, iż interesy polityczne i ekonomiczne wymagają, ażeby Polska pozostawała z taką Litwą w związku opartym na dobrowolnej umowie, usankcjonowanej przez sejm polski w Warszawie i sejm polsko-litewsko-białoruski w Wilnie — jako stolicy państwa litewskiego i

3. wzywają rząd polski, ażeby podjął niezwłocznie kroki w celu porozumienia się z czynnikami politycznymi narodów Litwy dla przygotowania gruntu do późniejszego związku.-

582.2.36:032 — *mk*

Год невядомы!

2471. Лист Станіславы Кісель (Москва) Вацлаву Гладкаму (Рыга) за 29.10.1920

Уважаемый Вацлав Петрович!

Писала несколько дней тому назад письмо Вам, в котором жаловалась, что не могу попасть на родину. Но вот вчера получила пропуск в Смоленск. Это еще не совсем моя родина, но там эвакуировался мой комисариат.

У нас в Москве уже морозы, а я в летнем пальто. Потому так постоянно и мечтаю о родине, там все таки немного теплее.

Какое то безмысленное пустое письмо, но спешу по разным делам в связи с выездом и разчитываю на Вашу снисходительность. С места, если это возможным буде напишу Вам обстоятельное письмо.

Передайте от меня привет Вацке¹ и м. Кадобе и не забудьте прислать ей адрес, мне неприятно, что я не могу ей сама написать.

Желаю Вам всего хорошаго от Господа Бога. Целую по сто раз каждую ручку Вашей маме. Не забывайте только искренно преданной Вам Стахи

Я постараюсь поддерживать связь з моим знакомым тут — гр. Дылом². Так, как он остается здесь в цен[т]ре, то пишите к ему. На провинции возможно, что с почтой труднее.

Адрес: Москва, по Мясницкой, Армянский пер. д №9, кв.46. О.Л.Дыло

582.1.45:104&r-104a

582.1.45:103a — *канвэрт*

¹ В.Ластоўскаму.

2472. Пусты аркуш паперы з подпісам Вацлава Ластоўскага

582.2.54:472

2473. Сьпіс пустых блянкаў з подпісамі Вацлава Ластоўскага, пакінутых на рукі Кастуся Езавітава ў Рызе

582.2.54:483 — *p*

2474. Пусты блянк Рады БНР зь пячаткаю й подпісам Пятра Крэчэўскага

582.2.54:485

2475. Пусты блянк Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні зь пячаткаю й подпісамі Фабіяна Ярэміча й Міхася Кахановіча

582.2.54:499

2476. Даведка аб Урадзе БНР

СПРАВКА

Первым актом государственнаго самоопредѣленія Бѣлоруссіи явился созыв Всебѣлорусскаго Конгресса в Декабрѣ Мѣсяцѣ 1917 года. Подготовительные шаги к созыву означеннаго Конгресса были сдѣланы на предыдущих сѣздах національных, партійных, профессиональных и военны[х, а] именно: на первой, второй и третьей конференціи «Рады Беларускіх орган[і]зацій і партый» (май, іюль, октябрь 1917 г.); на всероссійских сѣздах бѣженских бѣлорусских организацій в Моск[в]ѣ (іюнь и август мѣсяцы — 2 сѣз[да],) на сѣздах военных — Западнаго фронта (в октябрь мѣс), Сѣвернаго фронта (в ноябрѣ мѣс.) и Южнаго фронта (в декабрѣ мѣс); к созыву Всебѣлорусскаго конгресса присоединились также «Бѣлорусскій Комитет Всероссійскаго Совѣта крестьянских депутатов» и военные сѣзды Румынскаго и Кавка[з]скаго фронтов.

На означенном конгрессѣ были представлены: Всѣ бѣлорусскіе политическія партіи и національныя организаціи; губернскія, уѣздные и волостные земства (избранныя по закону Временнаго Правительства); губернскія, уѣздныя городскія самоуправленія (избранныя также по закону Времен. Россійск. Правительства); профессиональныя организаціи Бѣлоруссіи как то: кооперативы, учительскіе союзы, бѣженскія организаціи, представлявшіе населеніе Бѣлоруссіи по ту часть фронта, занятого нѣмецкими войсками, желѣзно-дорожныя, почтово-телеграфныя; бѣлорусскіе комитеты всѣх фронтов дѣйствующей арміи и тыла. Созыв и организація Конгресса были произведены совмѣстными усиліями «Великой Бѣлорусской Рады», «Бѣлорусской Войсковой Радой (центральной)», «Бѣлорусским Комитетом Всероссійскаго Совѣта крестьянских депутатов», выработавшими модус представительства и порядок дѣятельности конгресса.

На означенном конгрессѣ было представлено всего 1872 депутата, представлявшія губерніи: Минской, Гродненской, Виленской, Могилевской, Витебской и частей Смоленской и Черниговской губ. Засѣданія его происходили от 5-18 декабря 1917 г. Главным актом Всебѣлорусскаго конгресса было прокламированіе Бѣлоруссіи республикой и выдѣленіе Исполнительной власти Бѣлоруссіи в лицѣ «Совѣта Всебѣлорусскаго конгресса».

В состав Совѣта (Рады) Конгресса вошло 57 чел. представител[ей] всѣх его фракцій. Означенному Совѣта (Радѣ) было Конгрессом довѣрено пр[...] государственное организація Бѣлоруссіи как Республики, и принятіе власти в первый момент благопріятной борьбы с большевиками.

Начатыя одновременно с созывом Конгресса Бѣлорусскія національныя военныя формированія вылились: на Румынском фронтѣ в бѣлоруссизацію цѣлаго корпуса под командой ген. Пожарскаго при политическом комиссарѣ Манцевичѣ и на Западном и Сѣверном фронтѣ к бѣлоруссизаціи нѣскольких дивизій. К сожалѣнію, стянуть эти войска к Минску Центральной Бѣлорусской Войсковой Радѣ, дѣйствовавшей в полном контактѣ с войсками Центральной Украинской Рады (Петлюра) не удалось, вслѣдствіи того, что войска послѣдней приступили к разоруженію большевистских войск в Кіев[ѣ] и возникновенію открытой войны между Украиной и Совѣтской Россіей. Усмотрѣвъ в національных военных формированиях угрозу своему господству большевики объявили всѣ эти формирования распущенными и повели агитацію среди них за полное разоруженіе, мир и возвращеніе домой без оружія.

Таким образом, борьба между Радой Всебѣлорусскаго Съѣзда и бо[ль]шевиками, только отчасти вылившаяся в форму борьбы вооруженной, перенеслась в область борьбы политической, гдѣ одержала к послѣднему времени полную побѣду (признаніе независимости Бѣлоруссіи).

Рада Съѣзда работала нелегально, объединяя всѣ бѣлорусскія политическія силы, устанавливая связь с мѣстами и заграницей. В цѣлях защиты Бѣлоруссіи от раздѣла ею была послана делегація в Брест-Литов[ск.]

В серединѣ февраля мѣс. 1918 г. большевики принуждены были покинуть Минск. Вся полнота власти послѣ этого перешла Радѣ Конгресса, которая в этих цѣлях выдѣлила из себя исполнительный орган — Народный Секретаріат (первое правительство Бѣлоруссіи), в составѣ одиннадцати портфелей: внутренних, иностранных, военных дѣл, финансов, земледѣлія, просвѣщенія, юстиціи, путей сообщенія; и національных дѣл — великорусскаго, еврейскаго и польскаго. Кромѣ этого был установлен Государственный контроль и всѣ дополнительныя учрежденія. В концѣ февраля, послѣ занятія Минска нѣмецкими войсками, Народный Секретаріат был лишен фактической власти и продолжал свое существованіе в формѣ центральнаго политическаго органа Бѣлоруссіи; единственно, что было ему предоставлено — это область просвѣщенія, помощи населенію и в первую очередь бѣженцам, а также организація мѣстных комитетов.

В момент ухода большевиков из Минска, Народный Секретаріат Бѣлоруссіи вмѣстѣ [с] Радой Съѣзда (Конгресса) выдала Первую Уставную Грамоту населенію о принятіи, согласно постановленію Всебѣлорусскаго Конгресса, на себя всей полноты власти: законодательной в лицѣ Рады Съѣзда и исполнительной — в лицѣ Народнаго Секретаріата Бѣлоруссіи.

Послѣ заключенія Брест-Литовскаго мира и раздѣла Бѣлоруссіи 9 марта 1918 года был издан второй конституціонный акт — II-ая Уставная Грамота населенію Бѣлоруссіи, которой Бѣлоруссія объявлялась Народной Республикой и в которой изложены были главныя конституціонныя положенія Республики.

Одновременно с этим было постановлено о пополненіи Рады Конгресса представителями національных меньшинств Бѣлоруссіи (великорусы, поляки, евреи, литовцы и украинцы) в лицѣ их политических организацій, а также депутатами земств и городов. Вмѣстѣ с этим было постановлено

о преобразованіи Рады Конгресса — в «Раду Бѣлорусской Народной Республики», существующей и по настоящее время в пополненном видѣ до настоящаго времени и являющейся Предпарламентом Бѣлорусской Народной Республики. Она насчитываетъ свыше 150 депутатов и является законодательным органом Бѣлоруссіи.

25 марта 1918 года, Рада Бѣлорусской Народной Республики III Уставной Грамотой народам Бѣлоруссіи, в торжественной формѣ объявила о разрывѣ своихъ государственныхъ связей с Россіей и об установленіи своей полной государственной независимости, каковая Грамота была доведена официально до свѣдѣнія Россійскаго, Украинскаго, Польскаго, Германскаго и др. Правительств. Одновременно с этимъ объявлялся необязательнымъ для Бѣлоруссіи Брест-Литовскій трактат.

Продолжая оставаться центральнымъ политическимъ органомъ Бѣлоруссіи под нѣмецкой оккупаціей, Народный Секретаріатъ Бѣлорусской Народной Республики, вмѣстѣ с работой внутренней (просвѣщеніе, помощь населенію, торговля) в широкомъ масштабѣ работал в области международной политики. Имъ были установлены официальные представительства Б.Н.Р. на Украинѣ, Дону, Кавказѣ, и Сов. Россіи, а спустя нѣкоторое время была установлена связь с сосѣдними государствами путемъ спеціальныхъ делегацій какъ-то: в Берлин к фракціямъ Рейхстага, в Берн к Швейцарскому союзному совѣту, в Копенгаген к фракціямъ Рикстага, в Варшаву к Радѣ Регенційной, в Кіев к гетм. Скоропадскому и к Литовской Тарибѣ, находившейся в тотъ моментъ в Вильнѣ.

Актомъ 23 ноября 1918 г. Радой Б.Н.Р. былъ принятъ законъ о переименованіи Народнаго Секретаріата — в Совѣтъ Министровъ Бѣлорусской Народной Республики в [составѣ] шести портфелей, Управляющаго Дѣлами и Государственнаго Контроля. Согласно принятому ранѣе закону (9 октября 1918 г.) Совѣтъ Министровъ являлся отвѣтственнымъ перед Радой Республики и долженъ былъ состояться из членовъ Парламента. Составъ его: Предсѣдатель Ант. Луцкевич, онъ же Министръ Иностранныхъ Дѣл, В.Ивано[в]скій — Народное Просвѣщеніе, А.Цвикевич — Юстиція, А.Смолич — Земледѣліе, В.Захарко — Финансы и Я.Воронко — Національные Дѣла (онъ же Управляющій Дѣлами), Л.Заяц — Государственный Контроль.

К этому времени относятся переговоры Бѣлорусскаго Правительства с Нѣмецкимъ Главнымъ Командованіемъ о передачѣ ему послѣднимъ всѣхъ функцій власти и о формированіи національной арміи. Переговоры эти только отчасти привели к желательнымъ результатамъ в виду спѣшности эвакуаціи Бѣлоруссіи нѣмецкими войсками и наступленія большевиков. Рада Республики прервала свои засѣданія и, поручивъ своему Президіуму выѣха[ть] для работы за границу, разѣхалась для агитаціи на мѣста. Вмѣстѣ с Президіумомъ Рады Республики принужденъ былъ покинуть Минск и Кабинетъ Министровъ, переѣхавшій сначала в Вильно, а затѣмъ в Гродно. Послѣ занятія Гродно поляками, Бѣлорусское Правительство неофициально переѣхало в Прагу и Берлин, пославъ одновременно Делегацию на Парижскую Мирную Конференцію.

Послѣдняя Сессія Рады Б.Н.Р. и засѣданія Кабинета Министровъ имѣли мѣсто под польской оккупаціей в Минскѣ в Декабрѣ мѣс. 1919 года. В

пленарном засѣданіи Рады Республики 13 Декабря 1919 г. были произведены перевыборы в Президіум ея и образовано новое Правительство. В состав Президіума вошли: Президент Рады — П.Кречевскій, Товарищ его — В.Захарко, и П.Бодунова, Секретари — Н.Козич и Я.Мамонько. Состав новаго Кабинета: Предсѣдатель Совѣта Министров — В.Ластовскій, Министр Иностраннх Дѣл — Е.Ладнов, Министр Внутренних Дѣл — Ф.Гриб, Министр Финансов — Е.Белевич, Министр Юстиціи — А.Цвигевич и Управляющій Дѣлами — К.Душевскій. Государственный Контролер — Л.Заяц.

В виду того, что Рада Республики заняла активно враждебную позицію против польской оккупаціи, засѣданія ея были прерваны. Члены новаго Правительства схвачены и заключены в тюрьму. Благодаря этому ка[...] Президіум Рады вмѣстѣ с успѣвшими избѣгнуть ареста членами Правительства принуждены были вторично оставить Минск и работать за границей. Согласно постановленію Рады Республики от 13 Декабря 1919 г. Кабинет Министров Б.Н.Р. должен согласовать свою работу до новаго созыва Рады Республики с ея Президіумом.

Временным мѣстом полуофициальнаго пребыванія Правительства Б.Н.Р. явилась Рига.

В портфель Правительства имѣются акты довѣрія со стороны всѣх бѣлорусских партій, политических и національных организацій, ка[к] существовавших до послѣдней сессіи Рады, так и возникших за время послѣдняго пребыванія Правительства внѣ Бѣлоруссіи. Связь с ними, а также с широкими массами населенія поддерживается им как в формѣ легальной, так и нелегальной. За исключеніем коммунистической Партіи Бѣлоруссіи ни одна группа населенія до сих пор не выразила Правительству Б.Н.Р. недовѣрія. Наоборот, даже организаціи, возникшія под польской оккупаціей и при содѣйствіи польскаго правительства в видах привлеченія симпатій на свою сторону, выражали неоднократно свое довѣріе Правительству Б.Н.Р. и готовность поддержки его. Формой борьбы Бѣлорусскаго Правительства в настоящее время за свою власть являются вооруженныя возстанія народа, немогущих вылиться в организованную вооруженную борьбу вслѣдствіе отсутствія постоянной базы.

В настоящее время имѣются официальные миссіи Правительства Б.Н.Р. в слѣдующих государствах: Париж, Берлин, Прага, Рига, Ревель, Копенгаген, при Украинском Правительствѣ, при Галиційском Правительствѣ, при Грузинском Правительствѣ. Бѣлорусская Народная Республика официально признана Украиной, Финляндіей и фактически всѣми вышепоименованными державами, в которых имѣются бѣлорусскія представительства выполняющія обязанности Консульств. Посылка миссій и содержаніе представительств в иных государствах объясняется ограниченностью средств Правительства Б.Н.Р.

Отношеніе всѣх Правительств Европы, за исключеніем Польскаго, к Правительству Б.Н.Р. вполне доброжелательное.

582.2.06:040-044 — мк

2477. Праект дагавору паміж Беларускай Народнай Рэспублікай і Літоўскай Рэспублікай, падрыхтаваны Язэпам Варонкам і Аляксандрам Цьвікевічам

582.2.49:004&r-005&r — рк

Зьмест праекту: Дагавор; Дадатковая ўмова да §3 Асноўнага Дагавору (у справе беларускага войска); Дадатковая ўмова да §2 Асноўнага Дагавору (аб умовах знаходжаньня Ураду БНР на тэрыторыі Літвы)

2478. Пратакол першага (інфармацыйнага) сходу Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікай для перамоваў з Урадам Літоўскай Рэспублікі за 29.10.1920

Першы (інфармацыйны)
сход Надзвычайнае дэлегацыі Б.Н.Р.
м. Коўна
29/X 1920 г.

На сходзе былі прысутнымі сябры дэлегацыі:

В.Ластоўскі, Я.Варонка, А.Цьвікевіч, А.Галавінскі і сакрэтэр дэлегацыі А.Аўсянік

Сход адчыняе старшыня дэлегацыі В.Ластоўскі

Павестка дня: 1. — паведамленьне сяброў дэлегацыі Цьвікевіча і Варонкі аб іх папярэдняе працы у Коўне і 2. — абгавор мандатаў

Слухалі:

Ухвалілі:

1. — Паведамленьне А.Цьвікевіча. Першымі крокамі сябра Цьвікевіча былі нарады з сябром Варонкам, які прыватна да прыезду дэлегацыі рабіў захады перад літоўскім урадам для паразуменьня з урадам беларускім. Заўважыўшы, што грунт для перагавораў ёсьць, сябры А.Цьвікевіч і Варонка апрацавалі праект аснаўнога дагавору з літоўскім урадам і спраўку аб Р.Б.Н.Р. і падалі іх літоўскаму ураду.

25/X сябры Цьвікевіч і Варонка [мелі?] конфэрэнцыю з старшынёй рады літоўскіх міністраў Грыніусам; 25/X у 7 г. в. былі запрошаны на офіцьяльны сход літоўскіх міністраў, на якім былі прысутнымі старшыня рады міністраў Грыніус, намесьнік міністра спраў замежных Шаўліс, міністр фінансаў Гальваноўскі, раднік Рады міністраў Нарушэвіч і міністр беларускіх спраў Семашка¹.

1. Прызнаць крокі сяброў дэлегацыі правільнымі і карыснымі для справы, падзякаваць за працу.

Сход адчыніў міністр Грыніус прамавай, спрыяючай беларусам.

Сябра Цьвікевіч заявіўшы, што мае офіцыяльнае поўнамоцтва ад ураду БНР вясці перагаворы з урадам Літвы, зрабіў паведамленьне аб політычным палажэньні Беларусі і азнаёміў раду міністраў з праектам дагавору. З заяў літоўскіх міністраў выясьнілася, што агульны настрой ураду Літвы да беларускае справы прыхільны. Першыя пункты дагавору спрэчак не сустрэлі. Справу пагранічную парушалі Нарушэвіч і Шаўліс.

Сябра Цьвікевіч [сказаў], што пытаньне аб граніцах можа быць вырашана дэлегацыей, заявіўшы што калі Літоўскі урад згодзен, то ен будзе прасіць тэлеграфна свайго ураду, каб выслаў дэлегацыю у Коўну для перагавораў; згоду на выкліканьне дэлегацыі атрымаў зараз-жа.

Зкомунікаваўшыся з урадам у Рызе, 28 кастрычніка цэдулай паведаміў старшыню рады літоўскіх міністраў Грыніуса аб прыбыцьці Поўнамочнае дэлегацыі Б.Н.Р.

Шаўліс паведаміў сябра Цьвікевіча, што 30.X у 11 г. раніцой будзе вызначаны склад асоб з літоўскага боку для перагавораў.

Паведамленьне сябра Варонкі:

Праца грам. Варонкі вялася у падгатаваньні грамадзкіх кругоў Літвы да літоўска-беларускага паразуменьня. Дзеля гэтага сябра Варонка веў перагаворы з прэдстаўнікамі жыдоўскага і беларускага грамадзянства; гэтак сама гр. Варонка падгатаўляў грунт для паразуменьня з беларусамі з літоўскімі офіцыяльнымі сфэрамі. З гэтае мэтай адбываў конфэрэнцыі з Грыніусам і інш. выдатнейшымі літоўскімі політыкамі і дзеячамі.

У гутарцы з Грыніусам гр. Варонка парушыў справу ваеннае конвэнцыі між літоўцамі і беларусамі проціў войска Жэлігоўскага.

Грыніус аднёсся да гэтае справы сур'ёзна і у гэтае справе радзіўся з ваенным міністрам.

Гр. Варонка пасья гутарак з літоўскім урадам вынес уражэньне, што грунт для паразуменьня з літоўскім урадам есьць і што ён пойдзіць на тахітшт уступак у дамаганьнях беларусаў.

Заўважана, што сярод ковенскіх беларусаў пануіць энтузіязм — усе дапамогуць у працы нашага ураду.

Далей паведамляіць, што месцам пабыту белар. ураду у перагаворах з літоўскім урадам намецілі м. Оліту²; гэта месца вызначалі не аканчацельна, гэту справу яшчэ трэба разважыць. Ст. рады літ. міністраў Грыніус заявіў сябру Варонцы, што літоўскі урад згодзен на ўзаемнае прызнаньне урадаў і на пазыку бел. ураду; цікавіўся лікам пазыкі, асабліва на ваенныя справы.

2. — Абгавор мандатаў

2. — Мандаты перадаць сэкрэтару дэлегацыі, каб здаў іх літоўскаму ураду.

Старшыня дэлегацыі

Сябры дэлегацыі

Сэкрэтар дэлегацыі

Антон Аўсянік

Дадатак да пратаколу:

1. — Праект дагавору

2. — Спраўка аб урадзе Б.Н.Р.

3. — Копія адносьніка да ст. рады літ. міністраў Грыніуса.

582.2.49:009&r-010&r — ра

582.2.49:011&r — ра (чарнавік)

¹ Дамінік Сямашка ўвайшоў у склад кабінэту Грынюса ў якасьці міністра беларускіх справаў 23.06.1920. ² Цяпер — г. Алітус.

2479. Дэкларацыя Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі для перамоваў з Урадам Літоўскай Рэспублікі за 30.10.1920

Беларуская Народная Рэспубліка.

ДЭЛЕГАЦЫЯ

для перэгаворау з Літоўскім
Урадам

30 кастрычніка 1920 г.

ДЭКЛЯРАЦЫЯ.

Урад БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ, атрымаўшы 27-го кастрычніка 1920 г. вестку аб тым, што ВЫСОКІ УРАД РЭСПУБЛІКІ ЛІТОВСКАЙ ідзе на сустрэч думцэ аб палітычным паразуменьні і коордынацыі сіл народу літоўскага з народамі беларускімі, пасылае поўнамоцную Дэлегацыю ў складзе прэстаўленых тут асоб. Дэлегацыі даручана канкрэтна дагаварыцца з ЛІТОВСКИМ УРАДАМ аб варунках нашага добросуседзкага жыцця і аб супольнай барацьбе ў абарону незалежнасьці і непадзельнасьці тэрыторыяў абодвух народаў.

Падзеі апошніх часоў і безпраўны захват літоўска-беларускай зямлі прыслужнікамі польскага імперыялізму, якія аружным гвалтам патапталі сьвятыя правы нашы на спакойную, творчую працу і развіцьце, пераконваюць УРАД БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ, што толькі злучонымі усільямі Літва і Беларусь здалеюць захаваць усю поўнату свайго дзяржаўнага сувэрэнітэту.

Слаўнае мінушае Вялікага Князтва Літоўскага дае прыклады сходныя сучаснаму момэнту: у час калі літоўскаму і беларускаму народам загражал занепад пад навалай заходу і усходу, яны па мудрай мысьлі волату літоўскае дзяржаўнасьці знаходзілі ў аб'яднаньні сваім ня толькі моц абараніцца, але і давясці да найбольшага росквіту свае гаспадарства.

Ужо трэці год будзеца ЛІТОВСКАЯ РЭСПУБЛІКА. Ужо трэці год будзеца БЕЛАРУСКАЯ РЭСПУБЛІКА. І мы бачым, што паміж абодвымі будаўніцтвамі існуе неразрыўная, арганічная зьвязь. Само жыцьце сьведчыць, што Літва і Беларусь гэтулькі зацікаўлены эканамічна і палітычна адна ў другой, што добросуседзкі згавор іх — справа немінукая. Як і ў гістарычным прошлым, так і ХХ стагодзьдзі яны ня могуць ісьці разбежнымі шляхамі.

На вялікі жаль, да апошняго часу наша ідэйная еднасьць дзеля розных прыпадковых прычын адкрыта і формальна адзначана не была. Невыразнасьцю нашых адносін карысталіся старыя нашы ліхадумцы, ладзіўшыя на гэтым свае хіжацкія пляны.

Беларускі Народ лічыць, што далей так быць ня можэ. І нам, Дэлегацыі БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ даручана сваім УРАДАМ пайсьці да канца на сустрэч справядлівым жаданьням УРАДУ ЛІТОВСКАГО і далажыць сіл сваіх, каб перад абліччам усяго сьвету дайсьці братняй угоды.

Доля Беларусі зляжылася к сьгоньняшнjamу дню так, што яна апынулася ў шмат цяжэйшых варунках, чым Літва. І Беларусь чакае ад братняе Літвы, як ад стараны дужэйшай, першага рашучага слова.

Старшыня Дэлегацыі

Поўнамоцныя Сябры Дэлегацыі

Сэкрэтэр Дэлегацыі

582.2.49:006&r — мк

582.2.49:013 — мк чарнавік

2480. Вокладка пратаколаў сходаў Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі для перамоваў з Урадам Літоўскай Рэспублікі за 29-30.10.1920

582.2.49:008 — ра

2481. Пратакол другога сходу Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі для перамоваў з Урадам Літоўскай Рэспублікі за 30.10.1920

Другі

сход Надзвычайнае дэлегацыі Б.Н.Р.

м. Коўна

30/X 1920 г.

На сходзе былі прысутнымі сябры дэлегацыі:

В.Ластоўскі, Я.Варонка, А.Галавінскі, А.Цьвікевіч і сэкрэтэр дэлегацыі А.Аўсянік

Сход адчыняе старшыня дэлегацыі В.Ластоўскі

Павестка дня: 1. — Паведамленьне сэкрэтара дэлегацыі і 2. — падача дэкларацыі ад імяні надзвычайнай дэлегацыі літоўскаму ураду

Слухалі:

Ухвалілі:

1. — Паведамленьне сэкрэтара дэлегацыі Аўсяніка аб перадачы літоўскаму ураду праз Начальніка Усходняга аддзелу М.З.С. д-ра І.Шаўліса пад распіску гэтых дакумэнтаў:

1. — копію пратаколу сходу Р.Б.Н.Р. за 13 сьнежня 1919 г, 2. — копію Граматы за 14 сьнежня 1919 г.

№100, 3, 4, 5 і 6 поўнамоччы гр.

Цьвікевіча, Варонкі, Галавінскага і Аўсяніка №№468, 469, 470 і 472.

Д-р Шаўліс паведаміў, што з боку літоўскага ураду для перагавораў вызначаны гэтакія асобы: віцэ-міністр Загр. спраў П.Клімас, міністр бел. спраў Д.Семашка, дыр. політычн. дэпарт. М.З.С. Г.Балутіс і Начальнік Усходняга аддзелу М.З.С. д-р Шаўліс, зазначыўшы, што склад літоўскае дэлегацыі магчыма будзіць павялічаны яшчэ некаторымі сябрамі сойму і што першы сход дэлегацыі назначаецца на сягонешні дзень (30.X 1920) у 1/2 7 гадз. у салі рады літоўскіх міністраў.

2. Аб падачы дэкларацыі ад імяні беларускае дэлегацыі літоўскаму ураду

Старшыня дэлегацыі

Сябры дэлегацыі

Сэкрэтэр дэлегацыі

Антон Аўсянік

Дадатак да пратаколу:

1. — Распіска п. Шаўліса

2. — Копія дэкларацыі паданай

і 3. — 2 праекты дэкларацый

582.2.49:012&r,015 — ра

582.2.49:014&t — ра (чарнавік)

2. Апрацаваць прынятую сходам дэкларацыю і падаць на сьгоднім сходзе.

2482. Опіс паперам і дакумэнтам, падшытым да папкі «Рыжэская Міравая Канфэрэнцыя» — сьпіс дакумэнтаў і матэрыялаў у адз. зах. №8

582.1.08:000

Дата невядомая.

2483. Чарнавік звароту Найвышэйшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі да ўсіх грамадзянаў Беларусі за ?? .11.1920 з абвяржэньнем чутак пра адыход Найвышэйшай Рады ад прынцышаў незалежнасьці Беларусі й пра падпісаньне пагадненьняў з польскімі ўладамі

582.2.37:032 — рк

Дата невядомая.

2484. Слуцкая акцыя. Нататкі [з нарады?]

Акцыя Слуцкая

Cel 1) uwolnienie Białorusi

2) osiągnięcie niepodległości Białorusi

(Niepodzielność odzyskuje się drogą federacji z Polską przez połączenie się więcej ściśle z Litwą Środkową)

Sytuacja nader trudna i niepewna: 1) zniechęcenie do wojny w Polsce

2) rozbić ewentualne przerzucenie wojsk bolszew. z południa

Wniosek: ~~usuniecie wszelkich taré wewnętrznych~~

nadzieja tylko na własne siły, siły kraju a więc — polityka prowadzona w duchu wypełnienia, ~~według możliwości~~, wszystkich postulatów ludności

~~oparta na samorządach~~

tarcia wewnętrzne — wykluczone

Akcja polityczna

~~Skład rządu — 50% Biał., 40% Pol. i 10% Żydów~~

Stosunek do ludności

Zasada demokratyczna

Oparcie się na samorządy. Sejm Ustawodawczy Białej Rusi

~~Tolerancja~~ narodowościowe równości

~~Szeroka~~ Radykalna reforma rolna i jej reklamowanie.

Unikanie rekwizycji.

Pomoc aprowizacyjna.

Polityka międzynarodowa

Białoruska Republika Ludowa.

Żadnego samozwanstwa

Rząd prawowity, powołany przez Radę Najwyższą

Skład Rządu: 50% Biał., 40% Pol. i 10% Żydów

(Ten skład oraz cała sytuacja — są gwarancjami dla Polski)

Panstwowość niewątpliwie białoruska.

Oparcie się o Polskę

Oparcie się o Francję (walka z bolszewikami)

Ścisły sojusz z Litwą Środkową.

	Tereščenko
Gordział.	Dubiejkowski
Krups.	Smolicz
Obiezer.	Trepko
Porębski	Skirmunt ?
Rożnowski	Baranow ?
	Zauryd ?
	Jakubiecki ?

Akcja wojskowa

Trzy etapy: 1) Słucki pow. (linja Ptycza)

2) Okręg Miński (linja Berezyny)

3) Cała Białoruś

Etap pierwszy.

- a) Milicja ludowa
- b) Partyzanci
- c) Werbunek dla komisji Wojsk.
- d) Regularne wojsko Biał.
- e) Ochotnicy polscy
- f) Uzbrojenie całej ludności
- g) Mobilizacja

a) Milicja ludowa

we wszystkich gminach — komendanci + podoficerowie
gmin 15

ćwiczenia

warta we wsiach

praca uświadamiająca

b)

w miarę możliwości sami

c)—d) Regularne wojsko (dywizja białoruska) w Baranowiczach, Mołodecznie

Ściąga się tam ochotniki z Zachodu i ze Słucka

Przygotowują się dalsze kadry

e) Ochotnicy polscy.

1) ~~Pałk~~ Formacje krajowe polskie i najęte żołnierze płatni w Brześciu, Nieświeżu

2) Partyzanci w kierunku Minska (siły organizacyjne - miejscowe najglówniej)

f) Uzbrojenie całej ludności

~~w czasie~~ przy ewentualności odstąpienia

g) Mobilizacja — po ustąpieniu W.P.

Warunki: 1) Amunicja z Polski lub Francji

2) Kontakt z Bałachowiczem

Porządek dzienny.

1) Komunikacje (Stacje w Baranowiczach, Słonimie)

2) Instruktorzy dla Słucka (Szkoła podchorążych)

3) Wyjazd Kom. Wojsk. do Baranowicz

4) Organizacja Rządu oraz wyjazd do Słucka Rządu, względnie jego Ekspozytury (trójka)

równolegle

a) Omowienie sprawy w Belwederze

b) Wyjednanie kredytów, amunicji, aprowizacji {Polska, Francja

c) Praca zagranicą, w Litwie Środkowej etc.

d) Organizacja krajowych Wojsk Polskich

582.2.38:109&r-110 — pa

Дакумент не датаваны. Магчыма ў ім зафіксаваны змест кансультацыяў у Варшаве, у якіх бралі ўдзел дзеячы Найвышэйшай Рады БНР і прадстаўнік Рады Случчыны П.Жаўрыд. Гл.: Грыцкевіч А. Вакол «случкага паўстанья». Мінск, 1987. С. 37, 45.

2485. Ліст генэрал-лейтэнанта Алега Корчак-Крыніцы-Васількоўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 2.11.1920

582.1.45:084&r-084a&r

Аб немагчымасьці выехаць у Хельсінкі. «[...] я остался в Ревель в Эстонии, гдѣ на основаніи данныхъ Вами мнѣ полномочій для Эстоніи я работал в качествѣ Особаго Уполномоченаго Бѣл. Нар. Респ. и какъ Консуль Бѣл. защищал наши интересы. Теперь в Эстоніи новый кабинетъ Министровъ...». Просьба пашырыць паўнамоцтвы: «Прошу не отказать упомянуть, что мнѣ поручено передъ Эстонскимъ Прав. добиваться признанія самостоятельн. Бѣл. Нар. Респ., а также вести переговоры съ представит. другихъ Иностранныхъ Держав. Подателя этого письма Гна Фавръ прошу назначить мнѣ секретаремъ[...]».

2486. Суправаджальная запіска шэфа Вайскова-Дыпляматычнай Місіі БНР у Латвіі й Эстоніі палкоўніка Кастуся Езавітава за 3.11.1920 (вых. №847) да суправаджальнай запіскі Украінскай Місіі ў Латвіі (№334) і да копіі ноты Украінскага Прадстаўніцтва да старшыні польскае дэлегацыі гр. Домбскага

582.1.08:040

2487. Рэзалюцыя пратэсту Горадзенскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту за 5.11.1920 супраць падзелу Беларусі паводле прэлімінарнага міру паміж Расеяй і Польшчай, падпісанага 12.10.1920

582.1.07:058 — шк бел

582.1.11:050 — шк бел

582.1.11:051 — шк бел

582.1.11:052 — шк бел

582.1.11:053 — шк бел

582.2.51:119 — шк бел

2488. «Беларускі Народзе!». Улётка Беларускага Палітычнага Камітэту пры Народнай Ахвотніцкай Арміі Генэрала Булак-Балаховіча (лістапад 1920)

582.1.16:005 — д

Дакладная дата невядомая.

**2489. Пратэст Слуцкай Беларускай Рады Ўраду Саветаў за 10.11.1920
ПРАТЭСТ СЛУЦКАЙ БЕЛАРУСКАЙ РАДЫ ДА УРАДУ САВЕТАУ.**

У часе сусьветнай вайны, якая збурыла адны магутныя дзяржавы і вызваліла іншыя, абудзілася Беларусь да дзяржаўнага жыцця. Пасьля 350 гадоў няволі узноў на увесь сьвет чуцен голас Беларускага Народу аб тым, што ён жыве і жыць будзе. Вялікае Нацыянальнае Сабраньне — Усебеларускі Конгрэс 5—17 сьнежня 1917 году, дбаючы аб лёсе Беларусі, устанавіў на яе землях рэспубліканскі лад і абвесьціў незалежнасьць і непадзельнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Стоячы на гэтым грунце, зьезд селянскіх прэдстаўнікоў Слуцчыны у ліку 107 асобаў, выбраў Беларускаю Раду Слуцчыны, якой даручыў часова ўсю цывільную ўладу у павеце.

Беларуская Рада Слуцчыны, паведамленая аб намерах савецкіх войскаў, якія пасьля выйсьця польскіх адзелаў хочуць заняць Слуцк і павет, зьневажаючы гэтым волю народу, — энергічна пратэстуе проці агрэсыўных намераў Савецкага Ураду з Кнорыным на чале, лічучы, што гэтая акцыя Саветаў спрэчна таксама з пастановамі міравой конфэрэнцыі.

Адначасна Беларуская Рада Слуцчыны сваю ўладу перадае толькі Ураду, створанаму Усебеларускім Конгрэсам 1917 году.

У месяцы лістападзе 1920 г.

Падпісалі: Старшыня Беларускай Рады Слуцчыны Пракулевіч; члены Рады: Жаурыд, Русак, Сасноўскі, Радзюк.

582.1.07:063 — мк

2490. Ліст Р. Ніголя (Мэмэль) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 11.11.1920

Szanowny Panie Ministrze —

Z wielką przyjemnością korzystam z okazji, która pozwala mi zakomunikować Mu wiadomość, która, jak sądzę, będzie Panu miłą. Pan Hryb został, przed tygodniem mniej więcej, uwolniony z więzienia. Uwolnienie jego miało miejsce na życzenie Naczelnika Państwa.

Łacze pozdrowienia dla Doktora Cwikiewicza, pozostaje z prawdziwym szacunkiem

R.Nihol...

Memel, 11 listopada 1920.

582.1.45:079

582.1.45:079a — канвэрт

2491. Чарнавікі дагавору паміж Беларускай Народнай Рэспублікай і Літоўскай Рэспублікай

582.2.49:022&r-023 — рк

582.1.46:060-061 — мк па-расейску — 3 праўкамі А.Цьвікевіча

582.2.06:046 — мк першая старонка— 3 праўкамі А.Цьвікевіча

2492. Копія дагавору паміж Беларускай Народнай Рэспублікай і Літоўскай Рэспублікай за 11.11.1920

УМОВА

ПАМІЖ УРАДАМ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ
і УРАДАМ ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ РЭСПУБЛІКІ.

Бяручы пад увагу правечную дружбу БЕЛАРУСКАГА і ЛІТОУСКАГА НАРОДАУ, супольнасьць іх інтэрэсаў у цяперашні час і патрэбу на будучыя часы умацаваць асновы сваёй лучнасьці і добрасуседзкіх адносін, УРАД БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ і УРАД ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ РЭСПУБЛІКІ пастанавілі учыніць умову аб узаемным падтрыманьні адзін аднаго, дзеля чаго упоўнамочылі:

БЕЛАРУСКІ УРАД: Старшыню Рады Народных Міністраў Вацлава ЛАСТОУСКАГО, Міністра Юстыцыі Александра ЦЬВІКЕВІЧА, Сябра Рады Рэспублікі Язэпа ВАРОНКО, Радніка Пасольства на Украіне Інж. Александра ГАЛАВІНСКАГО, Сябра Рады Рэспублікі Інж. Антона АУСЯНКА.

ЛІТОУСКІ УРАД: Віцэ-Міністра Загранічных Спраў Пэтраса КЛІМАСА, Дырэктора Політычнага Дэпартаменту Міністэрства Загранічных Спраў Броніуса БАЛУТІСА, Сябра Устаноўчага Сойму Вольдэмараса ЧАРНЭЦКІСА, Сябра Устаноўчага Сойму Сіманаса РОЗЭНБАУМАСА, Міністра без портфелю па Беларускім Справам у Літве Домнікаса СЕМАШКО і Д-ра Юргіса ШАУЛІСА.

Вышэйпісаные Упоўнамочныя, сабраўшыся гэтак даты у месьце Коўне і абмяняўшыся данымі ім верагодчымі лістамі, якія абавольна прызнаны былі правільнымі, згодзіліся у ніжэйпісаным:

§ 1. Урад БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ абецае далажыць усіх высілках да таго, каб жыхары-беларусы тых месц, дзе мае адбыцца плебісцыт паміж ЛІТВОЙ і ПОЛЬШЧАЙ, падавалі галасы у карысьць ЛІТВЫ. Гэты плебісцыт, датычучы адносін выключна паміж ЛІТВОЙ і ПОЛЬШЧАЙ, не разьвязвае пытаньня аб граніцах паміж БЕЛАРУСЬЮ і ЛІТВОЙ, якое пытаньне разьвязваецца на аснове параграфу шостага гэтак умовы.

§ 2. Урад БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ згаджаецца, каб усе яго вайсковыя фармаваньня, твораныя на Літоўскай Тэрыторыі былі выкарыстаны Урадам ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ Рэспублікі на яе абарону. Аб парадку выпаўненьня гэтага параграфу умовы, паміж старанамі маецца асобная угода.

§ 3. Урад ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ РЭСПУБЛІКІ дае Ураду БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ і ПРЭЗЫДЫУМУ РАДЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ месца офіцыйнага пабыту і чыннасьці у каторым з мест ЛІТОУСКАЕ РЭСПУБЛІКІ па узаемнай угоде Міністраў Загранічных Спраў абодвух Урадаў. Асобы, ухадзячыя у склад Прэзыдыуму РАДЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ і БЕЛАРУСКАГО УРАДУ, а так сама яго Дыплематычныя Агенты карыстаюцца правам экстэрыторыяльнасьці. Урадоўцы Беларускага Ураду могуць быць затрымліваны Літоўскімі Уладамі толькі з яго ведама. Асобы, прыналежачыя да складу Беларускага Ураду і Прэзыдыуму РАДЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ, а так-жа іх служачыя не павінны умешвацца у загады Літоўскага Ураду, ці агітаваць супроць ЛІТОУСКАЕ ДЗЯРЖАВЫ і яе Ураду. Гэткі-ж забавязак прыймае на сябе Літоўскі Урад у стасунку да Ураду БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ.

§ 4. Беларускі і Літоўскі Урады узаемна заабавязваюцца падтрымліваць адзін аднаго перад Урадамі Загранічных Дзяржаў.

§ 5. Урад ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ РЭСПУБЛІКІ абяцае дапамагчы Ураду БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ зрабіць пазыку за граніцай. Форма і варункі дапамогі устанаўляюцца угодай Міністраў Загранічных Спраў абодвух Урадаў.

§ 6. Усе пытаньні аб адносінах паміж БЕЛАРУСКАЙ і ЛІТОУСКАЙ ДЗЯРЖАВАМІ павінны разьвязвацца добравольнай угодай іх Урадаў. Гранічнае пытаньне паміж абедзьвемі ДЗЯРЖАВАМІ павінно быць вырашана мірным ладам пасля скліканьня Правамочнага Прэдстаўнічаго Збору БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ. Да таго часу месцовасьці з перэважаючым беларускім жыхарствам, ухадзячыя у склад ЛІТОУСКАЕ РЭСПУБЛІКІ павінны упраўляцца на асновах нацыянальна-тэрыторыяльнай аўтаноміі.

§ 7. Калі які небудзь параграф умовы гэтае будзе пагражаць каторай старане вайсковым закалотам з трэцьцяй Дзяржавай, то гэткі параграф для старон неабавязковы.

§ 8. Тэрмін гэтае умовы старанамі не азначаецца, але старана, жадаючая яго парваць абавязана папярэдзіць аб гэтым другую старану за шесць месяцаў наперад.

§ 9. Апавешчэньне гэтай умовы у цэлам, або у часьці можа быць учынена толькі са згоды абедзьвех умоўляючыхся старон.

§ 10. Гэтая умова уложана у двух экзэмплярах на Беларускай і Літоўскай мовах. Абадвы тэксты лічацца аўтэнтчнымі.

Гэтая умова, падпісана і змацавана дзяржаўнымі печачамі у месьце Коўне Лістапада Адзінадцатага Дня, Году Тысяча Дзевяцьсот Двадцатаго.

**ПОУНАМОЧНЫЕ ПРЭДСТАУНІКІ
УРАДУ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ
РЭСПУБЛІКІ:**

Ластоўскі.
Ал.Цьвікевіч
Язэп Варонко.
А.Галавінскі.
Антон Аўсянік.

**ПОУНАМОЧНЫЕ ПРЭДСТАУНІКІ
УРАДУ ЛІТОУСКАЕ ДЭМАКРАТЫЧНАЕ
РЭСПУБЛІКІ:**

P.Klimas.
Bronius Balutis.
Valdemaras
Carneckis.
Simonos Rozenbaumas.
Dominikas Semasko.
D-r J.Saulys.

М.П.

З арыгіналам згодна: Л.Дарашкова

582.2.49:023-024 — *мк для друкарні?*

582.2.54:464-466 — *мк*

582.2.54:467-469 — *мк*

2493. Фотакопія апошняй старонкі беларускага арыгіналу дагавору паміж Беларускай Народнай Рэспублікай і Літоўскай Рэспублікай за 11.11.1920

582.2.19:004 — *фк*

Дакумэнт са збораў Я.Варонкі.

2494. Нататкі Вацлава Ластоўскага. [Зварот да невядомай беларускай аўдыторыі неўзабаве пасля заключэньня дагавору зь Літоўскім Урадам 11.11.1920]

Грамадзяне!

12-го г.м. а 4ай гадзіне Дэлегацыя Б.Н.Р. і Дэлегацыя Літ. Д.Р. урочыста падпісалі ў Коўне ~~умову~~ саюзную умову на грунце узаемнаго прызнанья і падтрыманья з мэтай барадзьбы с Польскімі захват. Акт змацаваны подпісамі дэлегацый і держаўнымі печаямі абодвых старон. Ад гэтай даты у Коўне будзе працаваць нашэ правамочнае прэдстаўніцтва, а Урад будзе мець офіцыальную базу у Літве

З гэтаго вынікае

1-мо. Мы з Літвой ад гэтай даты уступілі у саюзь дзеля барадзьбы с польскімі захватніцкімі імкненьнямі.

2. Яны нам, а мы ім павінны усюды і усімі спосабамі памагаць

~~Павінны з імі коардыноваць усе актыўныя сілы і памагаць сабе узаемна.~~

3. Гранічнае пытаньне паміж Літвой і Беларусьсю умовіліся не паднімаць да таго часу, пакуль ня будуць ачышчэны нашы тэрыторыі ад окупантоў

4. Пасьля звальненьня ад окупантоў і сабраўня скліканьня Беларускага Правамочнага Прэдстаўнічага Збору ~~кожны атрымлівае сваю этнаграфічную тэрыторыю~~ справа гранічная павінна быць развязана мірнай дарогай паміж абодвымі Урадамі

6. Дзеля таго, што тут аткрываецца пэрспэктыва працы перэсьлайце актыўныя і сьвядомыя беларускія сілы.

На закончэньне зазначаю, што перад нашым Урадовым будаўніц-маюцца рэальныя магчымасьці, якія спадзяемся паступенна праводзіць у жыцьцё. Веру, што блізак час вольнай і Незалежнай Беларусі. Гуртуйце інтэлігентныя сілы да ура¹

582.1.25:068&r-069&r

Дакладная дата невядомая. ¹ На гэтым тэкст абрываецца.

2495. Нататкі алоўкам Вацлава Ластоўскага

582.2.54:321a&r — p

Дата невядомая. Малюнкі й запісы «рунічным» альфабэтам

Сьпіс прозьвішчаў:

Агр. Нарушэвіч

Др. Чэховіч

Кургановіч

Інж. Кончэўскі

Экон. Радзюк

Др. Панейко

Кургановіч

Інж. Рэшка

Піскорскі

Юр. Савицк

Фил. Пинчук

Юр. Вэр. Дарэўскі

" Лавыш

Тэхн. Кастрыца

Др. А.Луцкевіч

у Баўгарыі

2496. Праект дагавору аб пазыцы Урадам Літоўскай Рэспублікі Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі аднаго мільёна аўксінаў за 13.11.1920

582.2.49:007&r — рк рас

582.2.49:021&r — рк бел (чарнавік)

2497. Ухвала Беларускага Зьезду Слуцчыны за 14.11.1920

УХВАЛА БЕЛАРУСКАГА ЗЬЕЗДУ СЛУЧЧЫНЫ.

Слуцк, 14-го XI.1920 году.

Першы Беларускі Зьезд Слуцчыны, скліканы у личбе 107 дэлегатау, вітае Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і сьведчыць, што усе свае сілы аддасць на адбудову сваёй Бацькаўшчыны.

Зъезд катэгорычна пратэстуе проці акупацыі родных зямель чужацкім наездам і проці самазваннай Савецкай улады як урад Кнорына і іншыя, якія паутвараліся на Беларусі. Бацькаўшчына наша зруйнавана чужынцамі, якія нішчаць яе і да гэтуль, і мы, аддаючы справе адбудаваўня нашай Бацькаўшчыны усе нашы сілы і жыцьця, зьвертаемся да усяго сьвету і Саюзу Народаў аб дапамозе у стварэньні нашай вайсковай сілы.

Шчыра вітаем нашу сястру Польшчу.

Прыняце ухвалы было пакрыта воклікамі:

Няхай жыве вольная, незалежная, дэмакратычная Беларуская Народная Рэспубліка у яе этнографічных граніцах!

Няхай жыве Беларуская армія!

Няхай жыве беларускі народ!

Няхай жыве братэрства усіх славянскіх народаў!

Няхай жыве Беларускі Устаноучы Сойм!

582.1.07:061 — мк

582.1.11:054 — мк

582.1.11:055 — мк

582.1.11:056 — мк

582.1.11:057 — мк

2498. Ліст Аркадзя Смоліча (Варшава) Міністэрству Замежных Справаў Польшчы за 16.11.1920 у справе атрыманьня ад польскіх уладаў субсыдыяў на дзейнасьць беларускіх арганізацыяў на моцы пагадненьня за 24.03.1920 (падпісанага з польскага боку Леонам Васілеўскім і Ўладыславам Рачкевічам)

582.2.38:117&r — рк

2499. Пратэст Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні генэралу Жэлігоўскаму за 16.11.1920 у справе мабілізацыі, абвешчанай уладамі Сярэдняе Літвы

582.2.58:129-131 — рк рас

582.2.58:132 — мк рас

582.2.58:133 — мк рас

582.2.58:134 — мк рас

582.2.58:135 — мк рас

2500. Статут «Беларускага Эмігранцкага Сабраньня ў г. Коўне»

582.2.58:136-145 — мк

2501. Загады па Беларускім Асобным Батальёне ад 16.11.1920 да 12.02.1921 (Коўна)

582.1.12:001-137

Дзеля ілюстрацыі падамо некалькі фрагмэнтаў загадаў:

Приказь по Бѣлорусскому Отдѣльному Батальону №40

Ноября 20 дня 1920 г. г.Ковно

ЧАСТЬ СУДНАЯ

§17

Об'являю копію постановлення Армейскаго Суда о б. Командирѣ Особой Бѣлорусской роты Майорѣ Ружанцовѣ:

Постановленіе №1

1920 года, ноября 9 дня, в г. Ковно, прокурор Армейскаго суда Полковник Энглер просмотрѣл, присланное из Армейскаго суда с.г., ноября мѣсяца, 8 дня, предложеніе №4515 и сношеніе о командирѣ б. Отд. Бѣлорусской роты Майорѣ Ружанцовѣ, нашел его виновным в том, что 1920 г. во время войны, будучи командиром Бѣлорусской роты в своей части выпускал лично газету «Варта Баукова» и «Стѣнная Бѣлорусская газета», вел агитацію против Командующаго Литовской арміей, Военнаго министра и вообще против Литовской Республики, что предусматривается В.В. 1903 г., ст. 129, §1.

2) Не принимал мѣр против солдат ввѣренной ему части, будучи освѣдомлен, что солдаты переправляют за границу литературу и продукты, что предусматривается 142 и 145 ст.ст. §XXII кн. В.Ул.

3) Что позволял пріѣзжать в Бреслав большевѣтским комиссарам и привозить большевѣтскую литературу, что предусматривается 141 и 142 ст.ст. XXII кн.

Поэтому руководствуясь 335, 337 ст. XXII кн. В.Улож. 17 и 20 ст.ст. Прокурор Армейскаго суда ПОСТАНОВИЛ:

1) Принимая во вниманіе вышеизложенное, майора Ружанцова привлечь к отвѣтственности, как виновнаго согласно вышеуказанным ст.ст.

2) Во избѣжаніе уклоненія от суда — содержать под арестом.

3) Копію этого постановленія прислать в Армейскій Суд и Командиру Бѣлорусскаго Отдѣльнаго батальона. Полковник Энглер, Прокурор Армейскаго Суда.

Командиру Отдѣльнаго Бѣлорусскаго батальона.

Подлинный свѣрнул и вѣрно:

Батальонный ад'ютант, ст. лейтенант Разумович

582.1.12:009

Выданы майору Ружанцеву рѣвольвер сіст. «Маузер» 16 шт. патронау к нему калибра 7,65 выпісаць у расход па кнізе Заведываючага аружжам батальёна.

582.1.12:069r

Пераведзенага на службу у Коуненскую камэндатуру майора Ружанцова выключыць з сьпіскау батальёна з 21 сьнежня 1920 г. і харчовага давольства з 1 студзеня г.г.

Спраука: прыказ па Арміі № §2

582.1.12:076

Нестраевой роты конь пад клічкай «Акула», атпрауленую на вылячэнне у Армейскі Вэтэрынарный лазарэт, выключыць з фуражнага давольства.

582.1.12:063

Куляметнай роты дзяжурнага па роце 30 сьнежня Літвінава і днявальнага Качана і ст. унт. аф. Пісецкага, дзяжурнага па 3 роце за тое, што спалі разабраушыся на нарах, арэштываю кожнага на 10 дзен строгім арэштам.

582.1.12:062

У прашоушым годзе пры спатканьні Новаго Году ва усім гарнізоні была неабкнавенная, безмэтная стральба, нічым неаб'яснімая. Стрелялі ня толькі салдаты, но і афіцэры, ваенные чыноунікі і навэт штацкіе людзі. Каб ні было больш такога бэзпарадку і у гэтым гаду прыказываю камандзерам усіх часьцей і начальнікам устаноу наблюдаць, каб нібыло ніводнаго непатрэбнага выстралу.

582.1.12:060

Многія ваеннаслужашчыя асобліва салдаты па начам пасьяля 12 гадз. начы робяць на вуліцах непарадак. Камандзерам часьцей прыказываю салдат асвабджаць у места да позьняга часу толькі тых, якія маюць радню.

582.1.12:060

Капітана Васілеўскага і ст. лейтэнанта Самулевіча за нецвярозае павядзеньне у кінематографі арэштовываю на 10 дзен на гауптвахце.

582.1.12:072

Заўтра 13 студзеня у 5 гадз. вечара у памешканьні сталовай (ніжні этаж) будзе прачытана лекцыя членам Камітэту Народнай Абароны Літвы В.Н.Боевым на тэму «Большевизм и его послѣдствія». На лекцыі прысутстваваць усім афіцэрам батальёна свабодным ад службы.

582.1.12:075

Падпаручыку Карэцкаму аб'яўляю выгавар затое, што не праверыў пастаноўку дневальных у уходных дзвярэй у казармы, дзеля чаго забраліся два агітатары з бальшавіцкімі мэтамі, якія і былі затрыманыя салдатамі кулямётнай роты.

582.1.12:081

Чучалы дзеля колкі зрабіць кожнай роце і вучэбнай камандзе сваім папачэньнем, атрымаўшы матэрыял з нестраевой роты і зараз жэ па атрыманьні ўчэбных вінтовак прыступіць да абучэньня штыкавому бою.

582.1.12:087

Заўтра у нядзелю заняткаў не рабіць. Жадаючых памаліцца салдатаў адправіць камандамі у касцел і цэркоў.

582.1.12:002

20 января с.г. Командующій Арміёй асмотрѣв войсковыя части, находящіяся в Шанцах Понемуні нашел: Во всѣх частях, за исключеніем Бѣлорусскаго батальона, пища плохая. Это отчасти зависит от продуктов, отчасти от неумѣнія их готовить, неопытнѣй кошевар и хорошіе продукты испортит.

582.1.12:119

2502. Нота Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікай старшыні Польскай дэлегацыі на мірных перамовах у Рызе за 17.11.1920

Предсѣдателю Польской Делегациі на Мирныхъ переговорахъ въ Ригѣ.

В договорѣ прелиминарнаго мира, подписанномъ совѣтской Россіей и Польшей 12 октября 1920 года подтверждено обѣими сторонами признаніе независимости Бѣлоруссіи. Это признаніе, какъ видно изъ деклараціи делегаціи Совѣтской Россіи оглашенной 24 сентября с.г. и заявленія предсѣдателя Польской Делегациі г. Домбскаго 4 октября с.г. въ главной комиссіи мирной конференціи уже признавалось въ 1918 году. Основывалось это на Всебѣлорусскомъ Учредительномъ Съѣздѣ и объявленномъ его преемникомъ — Радой Бѣлорусской Народной Республики (предпарламентѣ) актѣ независимости Бѣлоруссіи 25 марта 1918 года. Другихъ правомочныхъ бѣлорусскихъ государственныхъ органовъ ни въ оккупированной части Бѣлоруссіи Совѣтской Россіи, ни Польши не было. Даже бѣлорусскій Ревком образованный 31 іюля 1920 года учрежденіе по назначенію изъ Москвы а не выборное.

Считаясь поэтому съ признаніемъ Бѣлорусской Народной Республикой, какъ актомъ законѣрнымъ и признаннымъ обѣими договаривающимися сторонами Делегациа Бѣлорусской Народной Республики на мирныхъ переговорахъ Совѣтской Россіи зъ Польшей въ Ригѣ вновь категорически требуетъ:

1. Дать право и возможность Правительству Б.Н.Р. сейчас же взять власть въ Бѣлоруссіи и вывести оккупаціонныя войска Россіи и Польши съ бѣлорусской территоріи.

2. Отмѣнить несправедливый, имперіалистическій пункт договора прелиминарнаго мира 12 октября с.г. о раздѣлѣ Бѣлоруссіи, — и

3. немедленно допустить делегацію Бѣлорусской Народной Республики на мирныя переговоры въ Ригѣ, какъ самостоятельную сторону.

Делегація Бѣлорусской Народной Республики предупреждаетъ, что въ случаѣ игнорированія Совѣтской Россіей и Польшей законныхъ требованій Бѣлорусскаго Народа и его Правительства, какъ это имѣло мѣсто на прелиминарномъ мирѣ и, разрѣшеніе бѣлорусскаго вопроса безъ участія представителей Бѣлорусской Народной Республики — повлечетъ за собой долгую и кровавую борьбу за свое освобожденіе. Отвѣтственность за послѣдствія ляжетъ исключительно на Совѣтскую Россію и Польшу, которыя грубо и вопреки всѣмъ законамъ международныхъ отношеній нарушаютъ право суверенной Бѣлорусской Народной Республики.

582.2.49:017&r — мк

582.2.49:016 — ра (чарнавік)

2503. Праект прапановаў аб фармаванні беларускага войска ў Літве. Нататкі Антона Аўсяніка

Ко второму пункту договора

Проект

§1. Правительство Бѣлоруссіи обязывается немедленно приступить к формированію бѣлорусскаго національнаго войска какъ путем вербовки охотников, так и путем мобилизаціи своихъ граждан на территоріи Литвы и в освобождаемыхъ частяхъ собственной территоріи.

§2. Правительство Бѣлоруссіи обязывается подчинить свои войска в оперативномъ отношеніи Главному Штабу Литовской арміи, в состав котораго должны войти представители Министерства Оборонны Бѣлоруссіи.

§3. Содержаніе Бѣлорусской арміи, экипировку и полное содержаніе берет на себя казна Литовской Республики до времени вступленія белорусской арміи на собственную территорію.

§4. Бѣлорусская армія постепенно по мѣрѣ занятія собственной территоріи переходит на содержаніе казны Бѣлорусской Народной Республики.

§5. До этого времени Правительство Бѣлоруссіи обязывается приложить всѣ усилія к тому чтобы получить со стороны все необходимое для его арміи.

§6. Существующія бѣлорусскія войсковыя части на территоріи Литвы вступают в состав арміи Бѣлорусскаго Правительства.

На купэрце заадрэсаваць:

Яго Дастойнасьці Пану Розэнбауму

582.2.58:118-119 — р

Чарнавік ліста паўнамоцнага прадстаўніка БНР у Літве А.Аўсяніка міністру замежныхъ справаў Літвы за 19.11.1920 (НАРБ, 325.1.057:007).

2504. Ліст Васіля Захаркі (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.11.1920

Дарагіе таварышы!

Сядзімо і дзівімся вашым адносінам да Рыгі. Яны мне напамінаюць Парыж. Інфармацыі німа. Грошы паслалі на Марс тагды, калі яны вельмі патрэбны на землі. Вальковіч ужо страціў надзею знайсці іх.

Калі хто будзе калі-кольвек ехаць сюды, та добра было бы каб прывез поунья інфармацыі аб тым, што робіцца на Бацькаўшчыне.

Тут нічога новага апрача канфлікта прэзідіума с Мамонько, які не ведама якому Богу служыць — но гэто пакуль што нехай будзе сэкрэтам.

Бывайце здаровы

Ваш Васіль

22XI1920

582.1.45:161&r-161a

2505. Ліст Янкі Чарапука (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.11.1920

Даражэнькі п. Власт!

Ліст Ваш атрымаў. За памяць засылаю маю шчыра-сэрдэчную падзяку. Я рабіў захады, каб атрымаць візу у Парыж. Паслаў быў тэлеграму у Французскае М.З.С. Прайшло ужо дзве нядзелі — адказу ніякага німа. Згодна з Вашымі тэлеграмамі аб маём ад'ездзе у Літву, я бы даўно выехаў бы — затрымоўка была у грашах, якія павінны былі быць атрыманы ад Вас Валь<ковічам> — іх і дагэтуль няма. Лічучы, што туды выехаць трэба як найхучэй я на свой кошт выезжаю у серэду а 11¹/₂ вечарам з Рыгі — візы ужо вырабляю. Пакуль што ад'езд адбудзецца толькі мой. Асмалоўскі выедзе пазней...

Пакульшто усяго найлепшага

Ваш Янка Чэрэпук

22/XI 20.

582.1.45:162

2506. Ліст Сымона Розэнбаўма (Коўна) Ісаку Адольфавічу (?) за 22.11.1920

Žydu

Tautos Taryba

Kaunas.

Ковно 22 ноября 1920 г.

Дорогой Исаак Адольфович.

Я тепер къ Вам по слѣдующему дѣлу:

Бѣлорусскій вопрос, к которому мы всегда относились с улыбкой (какъ впрочем в свое время и к Литовскому), начнет принимать значительную реальность. Вам, конечно извѣстно, что в прелиминарномъ договорѣ между Россіей и Польшей признана самостоятельность Бѣлорусіи. Это впрочем единственная база, на которой впрочем возможен проч-

ный мир между Россіей и Польшей. Моя мечта об уніі между Литвой и Бѣлоруссіей и, таким образом, об'единеніи всего «Литовского еврейства», въ еврейскомъ смыслѣ слова, теперь, какъ литовским, так и бѣлорусским дѣятелям не кажется уже химерой.

Как-бы впрочем Вы не смотрѣли на этот вопрос, евреи, как по существу, так и по тактическимъ соображеніямъ, должны обнаруживать величайшіе симпатіи к этому движенію. Это тѣм болѣе, что мы таковыя обнаруживаем к Литвѣ и господствует мненіе, что Литва будтобы обязана своим существованіем именно этим симпатіям. Таким образом, если мы откажем въ своих симпатіях бѣлоруссам, то нам припишут безрезультатность бѣло[ру]сского движенія и мы будем имѣть въ Бѣлорусском народѣ серьезного врага.

Хочу еще прибавить, что с точки зрѣнія федеративной Россіи такая комбинація — федерація Литвы и Бѣлоруссіи — только желательна и что въ противном случаѣ раньше или позже Бѣлоруссія или, по крайней мѣрѣ, значительная часть ея будет захвачена поляками.

Все сказанное — предисловіе к письму, с которым к Вам обратится Бѣлорусское Правительство.

С сердечным привѣтом

Ваш С Розенбаум

582.2.54:462&r-463 — рк

Адрасат і абставіны невядомыя.

2507. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) [Шарлю Можу?] (Парыж) за 23.11.1920

Пане Палкоўніку

Пяць месяцаў мінуло с тае пары, калі мы мелі гонар праводзіць Вас у ~~дарагую~~ пекную Францыю, ~~кажаную Бацькаўшчыну~~. Праводзілі мы Вас з верай, што лібэральнейшы і дэмакратычнейшы французскі народ, праз лепшых сваіх сыноў падасць нам руку помачы. С тых часоў на політычным горызонце Эўропы і ў нашай многапакутнай бацькаўшчыне шмат што змянілося. Хіба Вам газэты прынясьлі весткі і аб адходзе палякоў з Беларусі, і аб ганебным польска-большэвіцкім, а па этычнаму свайму зместу тыповым большэвіцкім міры, якім над нашай бяздольнай бацькаўшчынай Беларусьсю адвечныя яе ворагі Варшава і Масква рабілі вівісэкцыю, разразаючы яе жывое цэло на часці, пасылаючы розных авантурыстоў, якіе являюцца у стасунку да народу пр[агн?]ымі грабіцелямі, а перад Зах. Эўропай разыгрываюць ролю блугародных асвабадзіцелёў. Думаю, што ім у Вас ніхто ня верыць, як і у нас.

Але у нашым дзержаўным жыцці за гэты час сталіся важныя перамены. Расея і Польшча прызналі незалежнасць Беларусі. А гэта значэ Расея адрэклася сваіх сувэрэнных правоў на беларускую тэрыторыю, а Польшча ужо не пярэчыць, што між ей і Расеяй ляжыць тэрыторыя Беларусі.

Апошнімі часамі мы заключылі умову з Літвой аб узаемным падтрыманьні і Урад наш будзе мець сваю політычную базу у Літве.

Мы ужо маем прызнаньне і маем базу. Патрэбна нам помач, каторай дагэтуль нам ніхто не даў.

Веручы у Вашу шчырую прыязнь да нашай справы, я і прашу Вас памагчы нам перад сваімі землякамі, у справе помачы аружжам і грашамі дзеля ачышчэньня нашай зямлі ад окупантоў.

Каб тые массы грошы, якіе былі патрачэны на Дзенікіных, Калчакоў і Врангелёў ~~былі патрачэны на падмогу Украіне і Беларусі даўно бы на~~ на адбудаваньне у расеі рэакцыі і грошы выданые Польшчы на панявольеньне другіх народаў, дзержавы Антанты далі на падмогу вызваляючымся народам, на адбудаваньне іх дзержаў, даўно-б ужо большэвіцкая гыдра не трывожыла заходнюю Эўропу.

Думаю, што цяпер ўрэшце стане Антанта на правільную дарогу і дапамагаючы адбудаваньню Украіны і Беларусі ~~аткрые сабе~~ заслужыць на векавечную ўдзячнасьць гэтых народаў і аткрые сабе дзьверы да бязьмерных запасоў сырыя у якое гэты старонкі багаты.

Чэкаючы Вашай ласкавай адповедзі

з вялікай да Вас пашанай...

582.1.45:154&r — чарнавы рукапіс па-беларуску В.Ластоўскага

582.2.54:460&r-461 — р пераклад на французскую мову

2508. Упаўнаважаньне Рады Народных Міністраў БНР ваеннаму аташэ пры Дыпляматычнай Місіі БНР у Бэрліне Давіду Анэкштэйну за 23.11.1920 (вых. №480/8)

Kowno, 23. November 1920

N 480/8

VOLLMACHT

Giltig bis zum 1/VI. 1921.

Die Regierung der Weissruthenischer Volksrepublik beauftragt hiermit ihrem militärischen Attaché bei der Diplomatischen Vertretung in Berlin, den Herrn David Aneckstein, sich mit den verschiedenen Regierungsstellen und Aemtern in Verbindung zu setzen und auch im Namen der Republik, den Bräuchen des internationalen Rechtes gemäss, solche Verhandlungen anzuknüpfen, die sein Amt belangen.

Ластоўскі

der Vorsitzende des Rates der Volksministerien

und zeitweilig Minister des Auswärtigen Amtes.

582.2.54:459 — мк

2509. а) Опасный документъ // Невядомая расейская газэта, каля 25.11.1920; б) За кулисами // Тамсама

582.1.36:008

а) Рэцэнзія на «Atlas Polski» Römer'a (1916); б) Пра «Komitet Obrony Kresów»

2510. Ліст Валадзіміра Вінічэнка і украінскім работнікам і сялянам (газэта «Нова Доба» №34, Газэта «Вперед» №250). Рыга, 26.11.1920

582.1.11:031&r-037&r — мк

2511. Ліст Рудольфа Абіхта (Брэслаў) Язэпу Нялепку (Коўна) за 28.11.1920

Sehr geehrter Herr Nielepka!

Ihr Brief vom 17. dieses Monats hat mich sehr erfreut. Ich wollte Ihnen in weißbreußischer Sprache antworten, bin aber seit zwei Jahren nicht mehr dazu gekommen, ein weißbreußisches Buch in die Hand zu nehmen und deshalb ganz aus der Übung. Deshalb schreibe ich Ihnen in deutscher Sprache. Ich habe eine weißbreußische Grammatik in deutscher Sprache bis auf die Satzlehre und in weißbreußischer Sprache einschließlich dieser geschrieben, und mit Hilfe eines geborenen Weißbreußen, könnte letztere in einigen Wochen druckfertig gemacht werden. Leider bin ich gegenwärtig von einer kontraktlich übernommenen wissenschaftlichen Arbeit so vollständig in Anspruch genommen, daß ich für nichts anderes Zeit habe. Wenn wir Leben und Gesundheit behalten, werde ich aber, so Gott will, in den nächsten großen Universitätsferien, d.h. vom 1. August 1921 an frei sein¹. Vielleicht kann ich Ihnen dann auch ein Stübchen in meiner Wohnung einräumen.

Im nächsten Sommer will ich im hiesigen Osteuropa-Institut zwei Vorträge über Weißbreußen halten. Ich werde Sie dann bitte, mir einiges Material über die neuste Entwicklung der weißbreußischen Frage zu senden, die sich im Augenblick ja noch gar nicht voraussehen läßt.

Ich besitze eine genaue Übersetzung des Evangeliums St. Marci, die ich nach dem besten griechischen Texte angefertigt habe. Sollten Mittel vorhanden sein, um sie zu drucken, so will ich sie Herrn Lastouski gern überlassen. Sie müßte natürlich von einem Weißbreußen stylistisch überarbeitet werden. Dazu würde natürlich auch eine Übertragung in die russische Schrift gehören, die wohl jetzt endgültig angenommen ist.

Wenn Sie Zeit und Lust haben, den Briefverkehr mit mir fortzusetzen, so wird es mich freuen. Ich komme dadurch wieder allmählich ins Weißbreußische hinein. Ihre Briefe werde ich pünktlich beantworten. Für unsere bevorstehende gemeinschaftliche Arbeit brauchen Sie keine besondere Vorbereitung — die Kenntnis Ihrer Muttersprache genügt. Hoffen wir daß der neu eröffnete Postverkehr nicht wieder unterbrochen wird.

Da Sie Ihre Adresse nicht angegeben haben, sende ich meinen Brief an Herrn Aüspanik nach Koūno. Hoffentlich gelangt er in Ihre hände.

Gern möchte ich etwas von dem lesen, was Sie geschrieben oder gedruckt haben.

Herrn Lastoŭski bitte ich einen schönen Gruß von mir zu bestellen.

Wie geht es den Herren: Janka Stankewič, B. Taraškewič, der seiner Zeit mal an meiner weißbreußischen Grammatik mitarbeiten wollte, und Anton Luckewič, von dem ich einmal gelesen habe, daß ihn die Russen — oder waren es die Polen — gefangen gesetzt haben. Mein Interesse ist für alles Weißbreußische noch so lebendig wie früher, nur meine übrige Arbeit wächst mir über den Kopf, und dabei wird man nicht jünger. Nun sende ich Ihnen noch einen herzlichen Gruß und zeichne Ihr freundschaftlich egebener

Prof. Dr. Abicht,

Breslau XVI, Hansasträße 11II

582.1.45:117&r-117a&r

¹ Гэтае спадзяваньне ня спраўдзілася — Р.Абіхт памёр 12.02.1921.

2512. Рапарт службоўца Дышляматычнага Прадстаўніцтва БНР у Літве Язэпа Нялепкі дышляматычнаму прадстаўніку Антону Аўсяніку за 30.11.1920 аб спробе начальніка канцылярыі Міністэрства Беларускіх Справаў Шэпфа завэрбаваць Язэпа Нялепку дзеля супрацоўніцтва зь літоўскімі службамі

582.2.49:018&r — pa

2513. Пераклад Міколам Вяршыніным гутаркі з міністрам замежных справаў Польшчы кн. Сапегам, надрукаванай у праскай газэце «Narodni Listy» №352 за 1920 год

582.1.10:003r-003 — pa

Дакладная дата невядомая.

2514. Ліст Аляксандра Цвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.12.1920

Пане Вацлаве!

Дайце каму-небудзь правіць гэтую коррэктурку — у ей паправак не-многа. Найперш — з граматыкай. Чаго прытрымлівацца? Абгаварыце гэтае пытаньне з Антонам — ён спецыяліст, здаецца!

Як парашьце — так і будзе. Бо я пакуль што не маю уласнай апініі.

Хутчэй вышліце назад!

Чакаю!

Ваш АлдрЦвікевіч

582.1.45:105a

Дакладная дата невядомая. Магчыма, гаворка йдзе пра кнігу: Цвікевіч А. Адраджэньне Беларусі і Польшча. Бэрлін, 1921.

2515. Візытоўка Бронюса Балуціса

Bronius K. Balutis

Užsienių Reikalų Ministerijos Direktorius

Kaunas

582.1.71:005

2516. Візытоўка Пятраса Клімаса

Petras Klimas

Sous-Secrétaire d'Etat aux affaires Etrangères

Kaunas, Lithuanie

582.1.71:006

2517. Візытоўка Пятраса Клімаса

Petras Klimas

Užsienių Reikalų Vice-Ministeris

582.1.71:047

2518. Візытоўка Кляўдуша Душэўскага

Claudius Duschewski

Bergingenieur. Geolog

582.1.71:010

2519. Візытоўка Нафталіса Фрыдманаса
N.Fridmanas
St. Seimo narys
Prisiekusis advokatas
Kaunas

582.1.71:029

582.1.71:046

2520. Візытоўка Казіса Грынюса
Dr. K. Grinius
Lietuvos Respublikos Ministeris Pirmininkas

582.1.71:031

582.1.71:033

2521. Візытоўка Эдмона Прыва
M. Edmond Privat

582.1.71:035

2522. Справаздача невядомай асобы аб дзейнасці бальшавіцкіх агентаў сярод ваеннапалонных у Нямеччыне й спіс германа-бальшавіцкіх агентаў у Эўропе

582.2.37:075-077 — *мк*

Дата невядомая.

2523. Б'ўлоруссія опята возстанавліваецца. Пераклад зь невядомай літоўскай газэты.

582.2.58:058 — *р*

Дата невядомая.

2524. Беларуская Справа. №1. Сьнежань 1920. Коўна. (Макет вокладкі)

582.2.53:071 — *р*

Дакладная дата невядомая.

2525. Цыркуляр дыпلماتычнага прадстаўніка БНР у Літве Антона Аўсяніка супрацоўнікам Прадстаўніцтва за 1.12.1920

Беларуская Народная
РЭСПУБЛІКА

Паўнамочнае Дыпلماتычнае
ПРЭДСТАУНІЦТВО
у Літве.

1 сьнежня 1920 г.

№1

м. Коўна.

Да супрацоўнікаў Урадоўцаў
Дыпламатычнага Прэдаўніцтва
у Літве.

Умова паміж Нашым Урадам і Урадам Літоускай Рэспублікі палажыла пачатак брацкага супрацаўніцтва двух вялікіх народаў.

Урад мой наказаў мне у Грамаце сваёй хаўрус Нашага Народу з Народам Літоускім узмацовваць, памятуючы, што Літвін як і у сваёй гістарычнай мінушчыне будзе другам і хаўруснікам Беларуса.

Прыступаючы да адказнага выпаўнення сваіх абавязкаў — Паўнамочнага Дыпламатычнага Прэдаўніка Б.Н.Р. у Літве — я прашу і заклікаю Вас, п.п. супрацоўнікі-урадоўцы да выпаўнення ніжэйпісанага:

1. — Кіруйцеся у сваёй працы заўсёды да добра Нашага шмат пакутнага Беларускага Народу і нашае Бацькаўшчыны-Беларусі.

2. — Заставайцеся вернымі нашым Вышэйшым Дзяржаўным Установам, Законадаўчаму органу — Радзе Б.Н.Р. і выканаўчаму — Радзе Народных Міністраў Б.Н.Р.

3. — Словам і дзелам узмацовайце нашу дружбаў з Літоускім Народам і яго Урадам.

4. — Трымайце у поўным сэкрэце ўсе нашы Дзяржаўныя і службовыя тайны.

5. — Адносьцеся да сваіх службовых абавязкаў сумленна.

Арыгінал падпісаў Андрэй¹ Аўсянік, Дыпламатычны Прэдаўнік у Літве.
582.2.58:115 — мк

¹ Памылкова замест Антон.

2526. Адкрыты ліст Аляксандра Галавінскага да беларускіх сацыялістаў

582.2.58:057 — пачатак р перакладу на расейскую

582.2.58:122&r — мк рас

582.2.58:123&r — мк рас

582.2.58:124&r — мк рас

582.2.58:126&r — мк рас

582.2.58:125&r-127 — мк бел

Дата невядомая.

2527. Блянк анкеты «для жадаючага служыць у беларускім войску»

582.2.58:116&r — мк

Дата невядомая.

2528. Адрасы [для рассылкі Бюлетэню Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне?]

1) Лібава — Цветкоў, Розовая вул. 31.

2) Ревель — Маркевіч, Отэль Залаты Леў №48.

3) Коўна — Рэд. «Часопісь» вул. Міцкевіча 13-а.

4) Капэнгаген — Др. І.Лурье, Lurje — Paludan Mullersvej 2 I Kopenhagen W.

- 5) Дорпат — грам. Лутц, Звездная 46 кв. 1.
 6) Чыкаго Амэрыка — (Mr. Michel Farbmann «The Chicago Daily News» Chicago).
 7) Прага — Вершыніну, И.С.А. Werscininu, Praque Jakolinska 22.
 8) Парыж — Ладнов, Paris VIII Rue Bayard 24 Ladnoff.
 9) Берлін — Місыя, Berlin, Motz str. 21.
 10) Масква — Беларускі Камісаріат, Дыло.-
 11) Петроград — прафэсар Эпімах-Шыпіло.-
 12) Рэваль Mr Chef de la Mission du Gouvernement Royal d' Japon.
 13) Lozanne (Suisse) A la Ligue des Peuples
 14) Rome Biblioteque Vatican
 582.2.58:117 — *мк*

Дата невядомая.

2529. Адрасы замежных дыпламатычных місіяў у Коўне

Дыплёмат. Місіі:

1. — Англійская
Садовая, 19
2. — Латвійская
Алея Свабоды, 25
3. — Нямецкая
вул. Гэдэміна, 11
4. — Расійская Сав.
Алея Свабоды 6
5. — Французкая
Падгорная, 20
6. — Швэдская
вул. Міцкевіча, 15
7. — Эстонская
Алея Свабоды, 9. Egidio

582.2.58:120 — *р*

Дата невядомая.

2530. Адрасы дыпламатычных прадстаўніцтваў і місіяў БНР за мяжою

Адрэсы

Нашых прадстаўніцтваў і місій

- 1) Ryga, Bielaruskaja Dyplomatycznaja Misija
Nikolajewskaja, 20
- 2) Berlin W.30 Weissrhutenienn Mission, Motzstrasse, 21. An Herrn Zajatz
- 3) Tcheko-Slowakaj, Prag III, Venzygowa, 4. An Herrn Veršynin

4) Copenhague, Bernstorfsvej 5, Kobenhavn 5 Lurje

5) Paris 25, Avenue, Victor Emmanuel III M-r Ladnoff

582.2.58:121 — p

Дата невядомая.

2531. Справаздача Аркадзя Смоліча (Варшава) за 5.12.1920 аб авансах, атрыманых ім за час ад 1.07.1920 і аб зробленых за гэты час выдатках

582.2.56:120&r-121

2532. Апраўдальныя дакумэнты аб выдатках Аркадзя Смоліча за час ад 1.07.1920 да 5.12.1920

582.2.56:127-140

2533. Чарнавік раскладу выдаткаў на беларускую працу ў Горадзеншчыне, складзены Аркадзем Смолічам і Кузьмой Цярэшчанкам 5.12.1920

582.2.56:126

2534. Рахункі выдаткаў Кузьмы Цярэшчанкі зь ягонай паездкі ў Рыгу і хадайніцтва перад Цэнтральнай Касай БНР аб выплаце яму 9.591 польскай маркі ў кошт гэтых выдаткаў

582.2.56:122-123

2535. Ліст Міністэрства Замежных Справаў Літвы Прадстаўніцтву БНР у Коўне за 6.12.1920 (вых. №5229) з просьбай запатрабаваць ад Вацлава Ластоўскага справаздачу аб выкарыстаньні выдадзеных яму як старшыні Таварыства «Золак» у Вільні ў 1918 годзе 25 000 аўксінаў

582.2.53:169 — ма

2536. Ліст Аўгена Ладнова (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін) за 7.12.1920

Женева 7/ХІІ 20.

Многоуважаемый,
Вацлав Станиславович!

Простите, если перепутал Ваше имя, отчество!

Согласно телеграммъ п. Цвікевича я прибыл немедленно в Женеву вмѣстѣ с Вент. Привезъ с собою всѣ необходимые матерьялы для работы в Лигѣ Націй и документы для доклада о произведенной работѣ за время, истекшее со дня моего отъѣзда изъ Риги.

Я очень желал Вас видеть, ибо считал нравственным долгом выяснить многое, послужившее причиной недоразумѣній, возникших в августѣ с/г.

К большому моему огорченію Васъ я не дождался. Уѣзжаю обратно. Вент сообщит Вам подробно о создавшемся положеніи. Я вручил Венту договор, который привозил в Ригу.

Документами благоволи́те воспользоваться по своему усмотрѣнію. Полезные в Вашей работѣ матерьялы, если таковые понадобятся, будут немедленно Вам присланы.

Я просил Вас прислать мнѣ паспорт: выданный Антоном Ив.² в 1919 г. (11 іюня) потерял силу за истеченіем срока. Другим, присланным мнѣ им же и помѣченным 13/II 20, Минск, я считал неудобным воспользоваться. Однако получив телеграмму п. Цвікевича о Вашем отъѣздѣ и срочной необходимости выѣхать, я воспользовался тѣм, что было. Прошу прислать Вентом другой.

Многократно посылал я Вам, Іез<овитову> Мамонько и Бодуновой письма. Почти ни от кого, кромѣ Іез. отвѣтов не было.

Я привез с собою почтовые расписки, копіи нѣкотор. документов, чтобы совмѣстно выяснить причину отсутствія извѣстій.

Так как повидаться с Вами не удалось то обо всем этом я просил передать Вам через Павла Федор<овича>.³

На послѣдняго, как и на всѣх нас, был возведен поклепъ о доносах на наших. Совмѣстно съ ним этот вопрос был выяснен в Парижѣ.

Хочется обо многом переговорить, да к несчастью в условіях современной переписки, это вещь крайне затруднительная.

Даст Бог, увидимся, тогда и переговорим обо всем.

Сердечно желаю Вам добраго здоровья, сил для работы и успѣха в ней. Ежели будете писать, не откажите передать мой искренній привѣтъ Уважаемой Вашей Супругѣ.

Уваж. Вас, Ваш, ЕЛаднов

582.1.45:082&r-082a

582.1.45:071b — канвэрт

¹ Съведчаньне абвастрэньня хваробы. ² Луцкевічам. ³ Вэнта.

2537. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.12.1920 аб прыцягненьні капітана Крума да працы ў Консульстве замест выбылага Юрыя Бонч-Асмалоўскага

582.1.45:073&r-073a

2538. Ліст Кляўдуша Душэўскага (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін?) за 10.12.1920

Коуна 10.XII.1920

Браце!

Што Ты нарабіў.

1. Не скончыў тут спраў і выехаў раптам¹, гвалтоўна, не пакінуўшы нічога.

Прыехалі чуць не ўсе і я у тым ліку. І сядзім тут як добрыя дурні. Публіка ірытуецца і гневаецца. Страшэнна прыкрая сытуацыя.

Грошы так сама граюць роль.

С Тваей стараны гэта вялікая памылка.

2. Што Ты зрабіў з гэрбам. Не трэба быць вялікім палітыкам каб так не рабіць.

Паміма таго што праект новага гэрбу нікуды не годзен для печаткі і для дзерж. гэрбу, яго-ж кабінэт не мае права ні уводзіць ні змяняць.

Гэтым Ты даеш вялікі козыр у рукі праціўнікаў.

Што да гэрбу то і я самым рашучым чынам проціў.

Покуль што стараўся замаучываць гэту справу але яна мне псуе аканчацельна нэрвы.

3. Выехаўшы, Ты далей ні слуху ні духу.

Вывады: Памятай што выпады неарганізаваныя — губяць заўседы усе справы.

Памятай, што чым большае становішчэ тым большая атпаведальнасьць. Памятай што у арганізаваннасьці павінна быць коллегіальнасьць. Памятай што калі хочэш што праводзіць, дык перш знайдзі аднадумцаў, каторыя і павінны правесці.

У звязку з усімі падзеямі тут саздалася такая несмачная атмасфэра што я збіраюся так сама кінуць усе і ехаць.

Першая магчымасьць рэальнай працы у нас — комам.

Так нельга рабіць, Браце, гэты паступак Твой можа быць дужа цяжкім у сваіх выніках.

Хучэй старайся паправіць, бо страціш усю сваю павагу у сваіх таварышоў.

Не гневайся бо добра хачу

Твой! Кляўдуш

582.1.45:080&r-080a&r

¹ В.Ластоўскі выехаў з Коўна ў Жэнэву 26.11.1920.

2539. Ліст Янкі Чарапука (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін?) за 10.12.1920

Darazeńki Panie Staršynia!!

Ja uzo znachodzusia na miejscu swajoj uradowaj służby. Zasyłaju Wam maio serdecznaie prywitańnie za toj uśpiech iaki Wy atrymali u dziarzaŭnym i palityczna-dyplematyčnym stanowišču. Bezumoŭna chutka z 12 mil. hrudziej Biełarusoj zahudzić radasny nacyanalny kryk: «Nichaj zywie Lastouski! Nichaj zywie Wialikaia Wolnaia Niezaleznaia Biełaruś!»

Tolki u haru serce i duch My wyjdziam za Wašym prowadam na Backoj-skija honi...

Usiaho najlepšaho

Waš IČerepuk

10. śnieźnia 1920 h

Коўна

582.1.45:083

2540. Ліст Жака Дьжера¹ (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Жэнэва) за 10.12.1920

Многоуважаемый Г-н Ластовский.

Меня очень удивляет Ваше замѣчаніе хотя я хорошо знаю русскій язык я не могу уловить разницы между «Бѣлая Россія» и «Бѣлорусь»,

при переводѣ создавать не существующих слов я не могу, но полагаю что Вы можете это легко поправить сдѣлав этим самым текст мало понятным для французов.

Сь почтением

J.Dicker

582.1.45:128

¹ Наняты В.Ластоўскім перакладчык (гл. наступны дакумэнт).

2541. Нататкі Вацлава Ластоўскага з побыту на сэсіі Лігі Нацыяў у Жэнэве 10-16.12.1920

Жэнэва

10.XII.20

Пакуль над'едуць Цвікевіч, Баркоў, Анэкштэйн маю шмат труднасцей з нарыхтаваньнем работы. Асабліва цяжка дзеля незнаньня французскай мовы.

Адшукаў тлумача жыда з Вітэбшчыны. Жыве ён 35 гадоў ужо у Швайцарыі і рвецца на Беларусь — каб там памерці.

Мэморыял здаў у перэклад. За перэклад і надрукаваньне 16 страніц жадаюць 200 франкоў (лічучы франк 12 марак = 2400 ням. мар.). Цэны наагул тут вельмі высокія на усё.

11.XII. Быў у Літвіноў (Hotel de la Paix) бачыўся с Клімасам, Вольдэмарасам і інш. Кажуць, што быў тут Ладноў і Вэнд. Спраўдзіўшы у готэлях даведаўся, што абодвы выехалі. Літвіны адносяцца даволі прыхільна. У мэморыяле жадаюць паправак у сэнсе прызнаньня Вільні, як места літоўскага. на гэта згодзіцца мы ня можэм. І так з нашай стараны даволі вялікіе уступкі — мы згодзіліся лічыць Вільню літоўска-беларускім месцам.

Вечэрам прыехалі Цвікевіч, Баркоў, Анэкштэйн. Я сустрэціў іх на вагзалі. Затрымаліся у готэлі «Мопорол» узялі побач 4 пакоі.

Цэлы дзень зыйшоў на бегатні шукаючы Украінцоў, Латышоў, Эстоў, Грузіноў. Бачыліся з украінскім дзеячом Чыжэўскім. Гэта ледзь жывы ўжо старэц, але ешчэ даволі быстраго розуму. Прыняў, як сваіх.

Вечэрам у месце гуляюць карнавал-маскарад. На вуліцах тысячы перэадзетых, гоман, крык, музыка. Выглядае ўсе гэта на староннага чэлавека даволі цікава, але разам с тым і даволі трывіяльна.

14.XII. Жэнэва

Адбыўся абед акалічных рэспублік з учасцем профэсуры, політычных дзеячоў і прэссы

былі прэдстаўнікі

Айзебэрджану

Грузіі

Беларусі

Літвы

Латвіі

Украіны

Армэніі

Эстэі

Гаварыліся прамовы і ўсё іншае

Даклад Ладнова

1) Справа аб Езавітаве як Старшыне Рады Н. Мін.

2) Даклад Ладнова

3) Тэкст пастановы Мінскага Усебеларускага З'езду

4) 1) ~~Савецкая~~ Б.Н.Р. у фэдэрацыі з Расеяй

2) і ўласць Беларускай Рады Работніцкіх і Салдацкіх дэпутатоў.

Мэморандум 4 дзержаў

У Адэссе 1919 г. (6/II) быў пададзен ген. Анзэльму мэморандум 4 дзержаў Беларусі Украіны Дона і Кубані.

Мэморандум гаворыць аб адбудаваньні Расеі на фэдэратыўных асновах з нізу. г.н. асобныя дзержавы заключаюць між сабой саюз як роўныя з роўнымі — ад фэдэрацыі асобных дзержаў паміж сабой да фэдэратыўнай дзержавы у цэлым.

Гэты дакумэнт падпісан:

Украіна — Галіп і Марголін

Беларусь — Некрашэвіч

Дон — Ген. Чэрэчукін

Кубань — Біч (прадседацель Куб. Рады)

Вуліч абеспечыў пазычку Ураду Б.Н.Р. 300.000 тонн вугаля за лясны наш эквівалент.

Пісьмо палк. Купчынскага

Ен пісаў гр. Палену, што Беларусы ~~нрэнні~~ соучаснікамі немцоў.

Палкоўнік Неклюдоў і член Руск. К-та у Польшчы заявілі Ладн[о-в?]у, што яны цверда за тое, каб Урад пераехаў для працы на занятую тэрыторыю і жадалі пачаць перэгаворы з Урадам.

Камандэруецца Камітэтам Экспансіі на Ўсход Цветкоў у Латвію, Літву, Беларусь. Яму абецау Ладноў поўнамоцча радніка па фінансавым справам Камі

15.XII.

Адбылася нарада з аколічнымі рэспублікамі былі:

Айзэбэрджан — Топчерібанов [?]

Беларусь — Ластоўскі, Ладноў, Цвікевіч

Грузія

Украіна — Левіцкі, Шульгін

Латвія — Мееровіц

Літва — Нарушэвіч, Клімас

Эстонія — Пуста

Разбіраліся пытаньня

1) аб пунктах стычных устаноўлена

а) усе часці б. Расеі

б) усім страшэн Расейскі цэнтралізм

в) адзін дэмократ. лад

2) Аб пунктах разлучаючых

а) адношэньне да усходу

б) група балтыйская і група чорнаморская

3) Аб помачы Украіне і Беларусі

пастаноўлена

а) падтрымліваць у прэссе

б) перад Зах. Эўропай

4) Аб адношэньні да Лігі Нацый

Падаць аднародныя заявы выражаючыя незадаволеньні.

16.XII.

Былі з Ладновым у Дэні, сэкрэтара Лігі Нацый. Гаварылі 1½ гадзіны.

Прасіў даць яму дапаўніцельны мэморандум, у якім выясніць якая форма плебісцыту найбольш для нас адповедна і як-бы хацелі яго арганізаваць.

Былі у Сакалова і Моцкіна (жыдоўскіх сыяністцкіх дзеячоў).

Абецалі нам падмогу і прасілі зняціся з імі у Парыжы

582.1.45:087-087a-087e

2542. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Жэнэва) за 11.12.1920

Парыжъ 11 декабря 1920

Многоуважаемый,
Вацлав Юстынович!

Я был в Женевѣ. Видѣлся с Представителями Литвы. Один из них (бывшій в делегации в Парижѣ) сказал, что вряд ли Вы скоро прїѣдете, и поэтому я предпочел уѣхать, ибо положеніе дѣл было таково, что остаться на неопредѣленное время в Женевѣ я не мог.

Подробности сообщит Вам Павел Федорович¹. Он поѣхал Вам навстрѣчу. Я телеграфировал 21 Motz. Цвікевичу, что уѣзжаю обратно.

Вчера от Павла Федор. получил телеграмму, что Вы выѣхали в Женеву. Я просил телеграммой Павла Федоровича прибыть в Женеву и сдѣлать доклад Вам о создавшемся здѣсь положеніи. Поѣздка моя зависит от Вашего рѣшенія в связи с докладом Павла Федор.

Я очень сожалѣю, что не видѣлся с Вами. Многое, очень многое нужно было выяснить. Прошу Вас делегировать немедленно Павла Федоровича ко мнѣ. У него имѣется виза на обратный путь. Жду Вашей вѣсточки и жду Павла Федоровича.

Желаю Вам добраго здоровья. Рад был бы видѣть Вас здѣсь. Вы бы лично убѣдились во всем, что и как было сдѣлано.

Еще раз желаю Вам добраго здоровья!

Уважающій Вас, ЕЛаднов

25 Av. Victor Emmanuel III

Paris.

582.1.45:086

582.1.45:085c — канвэрт

¹ Вэнт.

2543. Запрашэньне дэлегацыі Эстоніі, Грузіі, Латвіі, Літвы і Украіны Вацлаву Ластоўскаму на супольную вячэру, якая мае адбыцца ў аўторак 14.12.1920 у рэстаране «Dumont», Жэнэва

582.1.45:085a

582.1.45:085 — канвэрт

2544. Канвэрт тэлеграны, адрасаванай Вацлаву Ластоўскаму ў газэце «Moprole» (Жэнэва) 15.12.1920

582.1.45:085b

2545. Суправаджальны ліст Кастуся Езавітава (Рыга) дыпляматычнаму прадстаўніку БНР у Коўне Антону Аўсяніку за 15.12.1920, дасланы з пратэстам Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні генэралу Жэлігоўскаму за 16.11.1920

582.2.58:128 — ма

2546. Мэмарандум, пададзены 16.12.1920 ў Лігу Нацыяў у Жэнэве Дэлегацыяй Беларускай Народнай Рэспублікі ў справе захопленых Польшчай заходнебеларускіх земляў

Мэморандум, паданы ў Гэневе ў Лігу Нацыяў, Дэлегацыяй Беларускай Народнай Рэспублікі 16-га сьнежня (декабра) 1920 году.

Расея і Польшча, зводзячы свае старыя гістарычныя рахункі на працягу апошняга году, ваевалі на тэрыторыі Беларусі і [у] завяршэньне нанесеных імі беларускаму народу крыўд, знайшлі магчымым без учасьця прадстаўнікоў Беларусі і не гледзячы на энэргічныя пратэсты Дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі, самавольна распарадзіцца доляй беларускага народа і яго тэрыторыяй падпісаньнем Рыжскай прэлімінаарнай умовы.

Згодна Рыжскай умове да Польшчы павінна адыйсьці 100.000 кв. кіломэтраў спакон веку беларускай тэрыторыі з насяленьнем у 4.500.000 чалавек. Другую, усходнюю частку пакінулі ў безкантрольнае распараджэньне Савецкай Расеі.

Мір гэты зневажыў сьвятыя правы народаў на самаазначэньне.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі гэтым мае гонар зьвярнуцца да Лігі Нацыяў і вылажыць свае справядлівыя трэбаваньні адносна захвачаных Польшчай заходня-беларускіх зямель.

Беларускі народ вынясшы на сваіх плячоў большую частку жахаў сусьветнай вайны, матэрыяльна зруйнаваны і духоўна змучаны, мае права разлічаць на помач Лігі Нацыяў у сэнсе ненарушэньня яго сувэрэнных правоў; членам Лігі Нацыяў у даным выпадку зьяўляецца Польшча.

Уся тэрыторыя якую заселяюць цяпер беларусы, гэта значэ быўшая Гродзенская, Віленская, Менская, Магілеўская, Вітэбская і Смаленская губэрніі, а так сама Аугустоўскі павет Сувалскай губэрніі — есьць спаконвечная беларуская земля. Калі зьвярнуцца да старынных рускіх хронік (летапісяў) Іпацьеўскай, Вальнскай і другіх памятнакаў пісьменнасьці, калі заглянуць у старыя польскія хронікі (Длугаша і Стрэйкоўскага), калі абзнаеміцца са старыннымі хронікамі грэцкімі, арабскімі і другімі, то мо-

жна пераканацца, што уся вышэй указаная беларуская земля раней X ста-
лецьця заселена была іменна беларускімі пляменамі: крывічамі, дрэгаві-
чамі, бужанамі, наравянамі, каторыя нічога супольнага ня мелі з «ляшскі-
мі» г. зн. польскімі пляменамі, і вялі з імі пастаянную барадзьбу. Бліжэй-
шымі суседзямі беларускіх пляменаў былі мазоушане — ляшскае племя,
якое жыло за Бугам і Нарэвам. Храбры князь Мазавецкі Конрад у пачат-
ку XI сталецьця шмат разоў нападаў на беларусаў, якія жылі на правым
берагу Буга і Нарэва і не раз удавалася яму захапіць беларускія гарады
Драгічын, Мельнік і Бярэсьце на Бугу, але хутка беларусы прымушалі яго
йсьці назад за Буг і Нарэў. Беларускімі князьямі на Бугу у XI сталецьці
былі аснованы гарады Драгічын, Мельнік, Бранск, Бярэсьце, у вярхоўях
Нарэва Сураж, Бельск, Камянец, Васількоў; на рацэ Немане Горадню. Па
некаторых даных горад Горадня аснованы быў куды раней X сталецьця
адным з Полацкіх князеў, а горад Полацк — сьведка сёвай беларускай ста-
рыны — быў доўгі час сталіцай беларусаў-крывічоў. У г.г. Брэст і Камя-
нцы у XII сталецьці князь Уладзімір, Іоан Філосаў збудаваў каменныя ве-
жы. Камянец як стойкі сьведка беларускай старыны і беларускай дзер-
жаўнасьці існуе і цяпер, а г. Брэст зруйнованы недаўна ў другой палове
XIX сталецьця.

Горадня была сталіцай удзельнага княства блізка што да паловы
XIII сталецьця г. зн. да нашэствія татараў, калі і падчыніўся Вялікаму
Князю Літоўска-Беларускаму. Вітаўт слаўнай пабедай над нямецкімі
крыжакамі пры Грунвальдзе, пасля вайны і пабеды над сваім дваюрод-
ным братам — польскім каралем Ягелла (Владыславам) зрабіў гор. Го-
радню сваёй сталіцай і разам з тым сталіцай Літвы і Беларусі. Заходняй
граніцай яго дэяржавы са стараны палякоў былі тыя-ж самыя рэкі Буг і
Нарэў. І пасля Вітаўта Літва і Польшча яшчэ не адзін раз то злучаліся
пад уладай аднаго караля польскага і вялікага князя літоўскага, то зноў
расходзіліся і жылі саўсім незалежна, маючы адна свайго караля, другая
свайго вялікага князя, але Буг і Нарэў незьменна аставаліся граніцай па-
між Польшчай з адной стараны і Літоўска-Беларускім вялікім княж-
ствам з другой. І нават пасля Люблінскай уніі (1569 г.) калі Польшча
усіліўшыся на шчот Літвы і Беларусі у працягу 200 гадоў, да раздзелу ў
1772 годзе атрымала магчымасьць распараджацца на Літве і Беларусі ў
сваіх інтэрэсах, але лічучыся са старымі правамі і прывілегіямі Літоўска-
Беларускага княства яна ня сьмела парушыць дэяржаўныя граніцы сва-
ёй з літоўска-беларускім княствам, і рэкі Буг і Нарэў усе аставаліся па-
гранічнай лініяй, свайго роду дэмаркацыйнай лініяй, пераход якой абстаў-
ляўся некаторымі фармальнасьцямі. Так прыкладам кароль польскі і
вялікі князь Літоўскі, едучы з каралеўства ў княства, на Бугу чы На-
рэў, г. зн. на граніцы павінен быў мяняць сваю польскую сьвіту на сьвіту
літоўскую.

Такім чынам, каралеўства Польскае мела са стараны вялікага княж-
ства Літоўскага сваю строга акрэсьленую дэяржаўную граніцу па рэках
Бугу і Нарэў да самага раздзелу Польшчы г. зн. да канца XVIII сталець-
ця. Гэта дэяржаўная граніца схадзілася з граніцай этнаграфічнай, — па

левай старане Буга і Нарэва Польшча і палякі, па правай старане Буга і Нарэва — Беларусь і далей Літва, беларусы і далей літвіны.

Ясна, што гістарычныя і этнаграфічныя асновы усецэла зводзяцца да таго, што і у цяперашні час і у будучыне рэкі Буг і Нарэу павінны аставацца дзержаунай граніцай паміж Польшчай з адной стараны і Беларускай або Літоўска-Беларускай дзержавай (гэта дамовая справа Літвы і Беларусі) — з другой стараны. Калі гэта старая гістарычная і этнаграфічная граніца не задавальняе Польшчу у якім небудзь другім сэнсе, прыкладам у стратэгічным, эканамічным, то гэта саусім не датычы прынцыпа самаазначэння нацыянальнасця, а зьяўляецца довадам толькі імперыялізма і захватау.

Люднасць Горадзеншчыны у агромнай большасці беларуская. 1.000.050 праваслаўных беларусаў, а з 370.000 каталікоў — самая большая 70.000 палякоў і апалчаных беларусаў, рэшта-ж 300.000 каталікоў — беларусы. Значэ на 1.300.050 беларусаў у Гродзеншчыне прыходзіцца не больш за 5¹/₂ % палякоў. Такое працэнтнае атнашэнне ліку беларусаў і палякоў гаворэ само за сябе. Натуральна, што беларусы Гродзеншчыны пасля 1905 году былі захоплены агульным нацыянальна-беларускім рухам і адразу высунулі цэлы рад відных дзеячоў, прымаючых непасрэднае учасцьце у нацыянальным будаўніцтве, у нацыянальнай рабоце.

Барадзьба за нацыянальнае самаазначэнне пры расейскім царскім рэжыме у шырокіх разьмерах было нема[гчы]ма да 1914 году і выражалася у рабоце глаўным чынам культурна-просьветнай і нацыянальнай прапагандзе. Вайна і цяжкі рэжым нямецкай акупацыі у пачатку прыглушыў гэты рух, але пасля нямецкай улада дазволіла аткрыць беларускія школы, друкаваць беларускія кнігі і закладваць беларускія арганізацыі. Асабліва добрым у гэтым значэнні быў 1918 і пачатак 1919 гадоў. За гэты кароткі час у Гродзеншчыне было аткрыта больш 100 беларускіх школ, у м. Сьвіслачы пачала працаваць беларуская вучыцельская семінарыя, на весках арганізавываліся беларускія нацыянальныя камітэты, беларускія коопэратывы. У месяцы студзеню (январу) 1919 году у г. Горадні быў сфарміраваны Першы пехотны беларускі полк і адзін эскадрон кавалерыі і такім чынам быў паложан пачатак арганізацыі нацыянальных беларускіх воінскіх часьцей. Сярод беларускай вясковай люднасці у усіх паветах Гродзеншчыны нацыянальна беларускі рух разліваўся шырокай фалей, канцэнтрыруючыся у Горадні кругом працаваўшых тама-ка арганізацый: «Беларускага Камітэту», «Гродзенскай Беларускай Управы», «Гродзенскай Павятовай Селянскай Рады», аб'яднаўшыхся у месяцы сакавіку (марцу) 1919 году у «Цэнтральную Беларускаю Раду Гродзеншчыны».

Такім чынам нацыянальны рух сярод беларускай люднасці Горадзеншчыны, характэр і напружэнне нацыянальнай работы захоплівалі люднасць тым стыхійным патокам, які выносіць народ да дзержауна-нацыянальнага будаўніцтва, стаўшага ужо аб'ектам усяго беларускага руху у Горадзеншчыне і пажаданай справай для усяго беларускага насяленьня гэтай заходней акраіны Беларусі. Гэты рух адналькова інтэнсыўна хапіў усіх беларусаў Гродзеншчыны ад Немана на поўначы да Буга і Нарэва на поўдні, і ад ракі Бабра на захадзе да ракі Мухаўца на усходзе.

Асабліва усіліўся гэты рух, калі прайшлі злавешчыя чуткі аб прэдста-
ячай акупацыі Гродзеншчыны палякамі. Люднасьць не траціла надзеі,
што пагроза мінуе, што Антанта не дапусыць такой вялікай несправядлі-
васьці у адносінах да 15.000.000 беларускага народу, такой цяжкай абіды
у адносінах да 1.500.000 беларускага насяленьня Гродзеншчыны, цяжка
пацярпеўшага у часе вайны і нічым не правініўшага перад Антантай.

Але дзевяты вал накаціўся... У канцы месяцу красавіка (апрэля) уся
ужо Гродзеншчына заліта была польскай фалей, напоунена польскімі
жандармамі. Беларускі полк у Горадні вераломна быў разаружэны, аб-
рабованы і разогнаны, а ахвіцэры інтэрнаваны, хто у Кракаў, хто у Брэст,
хто у Беласток і г. д. Беларускія школы за выключэньнем толькі адной
у горадзе Горадне закрыты, вучыцелі-ж, часьцю пасаджэны у турму,
часьцю інтэрнаваны туды куды і ахвіцэры, часьцю проста разогнаны. Бе-
ларускія нацыянальныя арганізацыі прымушаны былі замоукнуць і за-
мерьці, дзеля таго што блізка усе дзеячы былі арэштаваны, пасаджэны у
турмы, а пасьля разасланы у канцэ[н]трацыйныя лагеры Польшчы і Галі-
цыі. Аставалася яшчэ некаторы час у Горадні «Беларуская Рада Гродзен-
шчыны», але гэта была ўжо не беларуская арганізацыя, а простая фікцыя
з 3-4 падстаўных асоб чэрпаўшых шмат грошы з польскага кішаня... Бе-
ларускія вясковыя арганізацыі былі разгромлены, а больш відныя дзея-
чы былі арэштаваны, штрафаваны, рухомая маёмасьць іх рэквізавана, са-
мі-ж яны пасаджэны у турмы, дзе яны падвергаліся пабоям і у рэшце
большасьць з іх была інтэрнавана у Польшчу і Галіцыю. У замену вяско-
вых беларускіх камітэтаў на весках палякі сарганізавалі парафіяльныя
камітэты пад прэсэдацельствам ксяндзоў-палякоў, солтысаў і войтаў,
назначаных палякамі; польскія паны і польскія жандармы сталі сільна
прыгнетаць і тэрорызаваць мейсцовую беларускую люднасьць праваслаў-
ную у надзеі перацягнуць на сваю сторону беларусоў-каталікоў. Права-
слаўныя цэрквы ніколі не быўшыя касьцэламі часьцю закрываліся, чась-
цю перарабляліся у каталіцкія касьцэлы. Праваслаўных сьвяшчэннікоў
выганялі з прыходаў, забараняючы ім адпраўляць службу. Нанова назна-
чаных праваслаўным Гродзенскім біскупам сьвяшчэннікаў не дапушчалі
у прыходы, адбіралі у праваслаўнага духавенства іх зямельныя надзелы,
поле і сенажаці, а так сама прыхацкія дамы, выганяючы праваслаўных
сьвяшчэннікаў з цэркоўных кватэр і прэдстаўляючы ім юціцца у цесных
селянскіх хатах разам з селянскай сямьей. Праваслаўнага біскупа Ула-
дзіміра у Горадні уселяк зневажалі і здзеківаліся над ім, рабілі у яго па-
мешканьні обыскі, падымаючы нават падлогі. Было пяць выпадкаў, калі
польскія салдаты у Горадні астанаўлівалі на вуліцы біскупа Уладзіміра,
хваталі яго бораду і гразілі бораду абрэзаць... У замену беларускіх школ
аткрыта палякамі многа польскіх школ у гарадах і весках, проціу жа-
даньня насяленьня, не сьмеўшага голасна пратэставаць. Абучэньне у
школах гэтых вядуць запрошаныя з Галіччыны польскія вучыцелі і пера-
важна вучыцелькі.

Гэты страшны дзевяты вал польскі пакрыў чорнай пеляной белару-
скую Гродзеншчыну у працягу блізка 1½ года, з студзеня—красавіка

1919 года па ліпень 1920 г., калі палякі пад націскам бальшавікоу вышлі з межау Гродзеншчыны.

У канцы месяца верасня гэтага 1920 году палякі узноу занялі Гродзеншчыну, а па Рыжскай умове 12 кастрычніка нешчаснай Гродзенскай Беларусі гразіць смяртэльная небяспечнасць быць праглынутай Польшчай назаўсегды.

Нешчасная беларуская Гродзеншчына у смяртэльным жаху працягвае ужо скаваная польскімі путамі свае рукі да Лігі Народау і да усіх народау сьвету і моліць выратаваць яе ад палякоу і вярнуць ей свабоду, права і магчымасць існаваць непадзельна з усей Беларусей.

Беларуская Гродзеншчына не адзін раз ужо заяўляла сваю волю і свае права на самастойнае нацыянальна-дэргаўнае існаваньне супольна і непадзельна з усей Беларусей. Заяўляла аб гэтым на Усебеларускім Устаноўчым Кангрэсе у Менску у сьнежню 1917 году. Заяўляла аб гэтым у Вільні на Беларускай канфэрэнцыі 20 лістапада 1918 году. Заяўляла аб гэтым у Горадні на зьездзе каля трохсот правамоцных дэлегатау ад беларускага насяленьня усіх гарадоу і весак усіх дзевяці паветау Гродзеншчыны.

Разам з тым Гродзеншчына беларуская не адзін раз заяўляла энэргічны пратэст свой, як праяўленьне волі усяго беларускага насяленьня Гродзеншчыны, ня толькі проціу прылучэньня да Польшчы, але нават проціу польскай акупацыі. Пратэст такі заяўлен быу дыплематычным прэстаўнікам Амэрыкі, Англіі, Францыі і Італіі у Спаа 8 студзеня 1919 года.

Такія жа пратэсты неаднаразова пасылаліся Польскаму Ураду і у Польскі Устаноўчы Сойм (31 студзеня 1919 году, 31 сакавіка 1919 году і інш.).

Непадстаўнасць польскіх прэтэнсыі на прылучэньне да Польшчы Беларускай Гродзеншчыны ясна відаць і з таго, што, як выжэй сказана, Гродзеншчына ніколі, да астатняга раздзелу Польшчы у 1795 году, не уваходзіла у склад этнаграфічнай Польшчы. Этнаграфічна-дэргаўная граніца самага каралеўства Польскага чы Польскай Кароны на паўночна-усход усегды гранічыла р.р. Бугам і Нарэвам, за якімі непасрэдня пачыналася Літоўска-Беларускае Вялікае Княжства, насяленьне якога складалася з беларусау і літоўцау. Гэта граніца ніколі не аспарывалася нікім, ні нават самімі палякамі і калі у 1815 году на Венскім Кангрэсе пастаноўлена было вазстановіць «Герцагства Варшаўскае», то граніцай Герцагства на паўночна-усход з боку Беларусі была выстаўлена старая этнаграфічная лінія паміж Польшчай і Беларусей па рэкам Бугу і Нарэву.

Натуральны па істоце справы і па фармальна-юрыдычным нормам вывад з усяго выжэйпаказаннага можэ быць вылажан у наступваючых пунктах:

а) не падлежачыя спрэчцы гістарычныя і этнаграфічныя даныя сьведчаць, што адвечнай граніцай Беларусі, як часткі Вялікага Княжства Літоўска-Беларускага на заходзе (з боку Польшчы) была рака Буг, прыблізна ад м. Владавы да упадзеньня у яе ракі Нурца, пасля, цячэньне ракі Нурца да ракі Нарэва паміж гарадамі Суражам (беларускі г.) і Лапамі (польскі г.), далей р. Нарэу да упадзеньня у яе ракі Бабра і нарэшце цячэньне ракі Бабра у напрамку на горад Аугустоу.

б) гэта заходняя граніца Беларусі за увесь польскі перыяд існавання польскага каралеўства і Віленскага Княжства Літоўска-Беларускага ніколі не нарушалася ні да Люблінскай уніі (1569 г.) ні пасля яе аж да астатняга раздзелу Польшчы у 1795 году.

в) Гродзеншчына, непасрэдна прылегаючая з усходу да рэк Бугу, Нурца, Нарэву і Бабру, г. зн. да гістарычна-этнаграфічнай граніцы самой Польшчы, спакон вякоў заселена была беларускімі племямі дрэгавічэй, бужан, наравян і заўсегды вялі барадзьбу з жыўшымі па другой старане гэтых рэк польскімі племямі (мазурамі і інш.) — за гэту гістарычную і этнаграфічную сваю граніцу і утрымалі яе да канца XVII стагоддзя.

г) Умацаваньне Польшчы за шчот Літвы і Беларусі пасля Люблінскай уніі не закранула тэрыторыяльную граніцу Гродзеншчыны з боку Польшчы, граніца аставалася тая самая, як натуральная этнаграфічная. Замест гэтага Польшча прабавала колонізаваць Гродзеншчыну выхадцамі з Польшчы, перацягівала на сваю старану літоўска-беларускіх баяроў прэдастаўленьнем рожнага роду пасадак, прывілегій і польска-шляхецкіх гярбоў (Городэльскі Сойм 1413 году) і надзяляла на Літве і Беларусі польскіх магнатаў зямельнай уласнасцю. Плян колонізацыі не удаўся, дзеля энэргічнага пратэсту літвіноў і беларусаў, але апаллячэньне літоўскіх і беларускіх баяроў пайшло скорым тэмпам і літоўска-беларускія баяры папоўнілі сабой рады польскіх магнатаў, адракліся ад свайго народу. Справа надзяленьня польскіх магнатаў зямлей на Літве і Беларусі не сустрэціла асобных перашкод, дзеля збліжэньня польскіх магнатаў з быўшымі літоўска-беларускімі баярамі шляхам прыняцця астатнімі польскіх гярбоў і станавіліся радней польскіх магнатаў.

д) Здрада літоўска-беларускіх баяроў свайму народу і апаллячэньне іх адарвалі іх ад народных мас, але астатнія аднак цвёрда асталіся вернымі сваёй мове, быту і нацыянальнасці і зьбераглі сваю нацыянальную беларускую самабытнасць да гэтага часу, — часу нацыянальнага падняцця і адраджэньня беларусоў і літвіноў.

е) Апаллячэньне верхняга слою на доўгі час пазбавіла беларускі народ кіраўнікоў, але большае зло skutкам гэтага было ў тым, што вялізарныя зямельныя маенткі цяперашніх патомкаў старых беларускіх дваранскіх фамілій лічацца ўжо польскай зямлей, як і самі уласнікі гэтых зямель лічуць сябе палякамі. Такім чынам адвечныя беларускія землі узятыя калісь-то з беларускага народнага фонду, землі, якія як спадчына есць уласнасць беларускага народу штучна падводзяцца пад рубрыку польскіх — і зьяўляюцца аб'ектам прытязаньняў польскага ўраду і польскай грамадзкай думкі, — прытязаньняў, як відаць з выжэйуказанага, зусім не падстаўных, штучных.

ж) Так сама штучны і непадстаўны указаньня на тое, што ў Гродзеншчыне, гэтай адвечна беларускай часьці, жыве многа палякоў, — настолькі многа, што Гродзеншчына больш Польшча чым Беларусь. А праўдзе ў Гродзеншчыне палякоў усяго наўсяго ня больш 5,5% усяго насяленьня. Гэтыя палякі — гэта ў большасці памешчыкі-каталікі, старых беларускіх баярскіх радоў. Пасля апаллячэньня мешчане-беларусы ў

гарадох і дзесятак шляхэцкіх аколіц — дауніх коланістау выхадцау з Польшчы.

з) Грамадзкая думка Польшчы і Польскі Урад хочуць пераканаць сябе і усіх, што усе каталіцкае насяленьне Гродзеншчыны — палякі.

Падцьвяджэньне гэта зусім не падстаунае, гэтага прауда і даказываць ня трэба, дзеля тага што рэлігійная прыналежнасьць ні у якім выпадку не можэ быць прызнаваема за прызнак нацыянальны. Гэта зусім відочна вытлумачываецца прыкладам Гродзеншчыны. У 9 паветах Гродзеншчыны 1.000.050 праваслауных і 370.000 каталікоу. І праваслауныя і каталікі дома у сябе, гаворуць «папросту» — г. зн. па-беларуску (а не «па-панску», г. зн. па-польску); мацярынская мова, як тых так і другіх «простая» г. зн. беларуская. Нацыянальна беларускі рух захапіў як тых, так і другіх, як сярод народных мас у сёлах і весках, так і сярод гарадскога насяленьня і інтэлігэнцыі, нават больш таго, у радох першых і глауных дзеячоу і працаўнікоу беларускага руху беларусоу каталікоу было і есьць ня менш чым беларусоу праваслауных.

І калі сярод беларусоу-каталікоу есьць пэўны лік такіх значна апалечаных, якія цягнуць да Польшчы, то % іх у агульным ліку беларусоу-каталікоу Гродзеншчыны не вялік. Значна большы лік беларусоу-каталікоу лічыць сябе беларусамі і жадае прылучэньня не да Польшчы, а да сваёй роднай Беларусі.

і) Гродзеншчына з 1^{1/2} мільёным беларускім насяленьнем досьць умыслова развітым і у большасьці граматычным, не можэ і не павінна быць разглядываема, як этнаграфічнае удабрэньне для якой-небудзь суседней, напрыклад польскай нацыянальнасьці. Паўтара мільёна гродзенскіх беларусоу цьверда ведае, што яны беларусы, што належаць яны да вялікай 16-мільённай сямі беларускага народу і жадае жьць сваім нацыянальным жьцьцем разам з усёй Беларусі.

к) Каля 1^{1/2} гадічная акупацыя Гродзеншчыны палякамі у 1919 і 1920 гадох да наступленьня бальшавікоу дало беларускаму насяленьню Гродзеншчыны такую цяжкую і страшную картіну терору і гвалту з боку польскай улады і польскіх жандармаў, што адна думка аб прылучэньні іх да Польшчы прыводзе у жах нешчаснае насяленьне у гэта[й] многа перамучушайся заходняй акраіне Беларусі.

І гістарычныя і этнаграфічныя даныя і настрой і жаданьня і воля агромнага насяленьня большасьці Гродзеншчыны, як чыстакроунай часткі Беларусі і апошняя спроба жорсткага тэрору і гвалту з боку палякоу у адносінах да беларусоу Гродзеншчыны зьяўляюцца выстарчаючымі довадамі і указацелямі да рашэньня пытання аб Гродзеншчыне.

У імя справядлівасьці, у імя права на нацыянальнае самаазначэньне, у імя прыналежнасьці этнаграфічнай, гістарычнай і бытавой да 16 мільёнай беларускай сямі, у імя народнага дабрабыту і міру і у рэшце для спынення незаслужаных і незвязаных патрэбнасьцю цяжкіх мук 1^{1/2} мільёна беларусоу праз далучэньне іх да чужой для іх і воражай ім Польшчы, Гродзеншчына уся цалком у старых гістарычных і этнаграфічных граніцах павінна увайсці у склад Беларусі, але ні у якім выпадку не у склад Польшчы.

Г. Вільня — дрэуня сталіца Літвы і Беларусі. Горад будаваўся (з 1313 году), умацовываўся і украшаўся усільлямі і трудамі літоўцоў і беларусоў. Гэта быў ня толькі палітычны, але культура-прасьветны і духоўна-рэлігійны цэнтр, як для літоўцаў-каталікоў, так і праваслаўных беларусоў. Горад Вільня быў і таргова-прамысловым цэнтрам для абодвух народаў.

Такое значэньне для Літвы і Беларусі горад Вільня зьберэгае і да нашых дней.

Насяленьне Віленшчыны толькі літоўска-беларускае. Заходняя частка Віленшчыны населена літоўцамі, большая-ж частка усходняя заселена беларусамі. Палякоў у Віленшчыне незначны процэнт. Беларусоў-каталікоў нельга лічыць палякамі, як таго жадала-б Польшча. Хаця сярод беларусоў-каталікоў і ёсць прыхільнікі да Польшчы, але % іх не вялікі і ў кожным выпадку яны астаюцца беларусамі і гавораць дома «па-просту», г. зн. па-беларуску. Начынаючы з 13 стагоддзя гістарычныя лясныя цесны зьвязывалі і зьвязываюць беларускі народ з народамі літоўскімі. Абудвы гэтых народаў у добрай згодзе і брацкім пажыцці мелі агульную моцную і слаўную дэргаўнасьць да другой паловы 16 стагоддзя, а пасля ў працягу больш 300 гадоў разам адналькова мучыліся ад польскага імперыялізму (200 гадоў) і пасля ад расейскага (150 гадоў).

Вялікая вайна дала таўчок да нацыянальнага і дэргаўнага адраджэньня як літоўцаў так і беларусаў. Больш спрыяючыя замежныя варункі далі магчымасьць Літве яшчэ два гады таму назад пачаць дэргаўнае будаўніцтва і заляжыць фундамэнт для новага дэргаўнага самастойнага жыцця. Беларусы-ж да астатняга часу пазбаўлены былі гэтай магчымасьці. Тэрыторыя Беларусі да гэтага часу служыць тэатрам барацьбы паміж Расеяй і Польшчай і аб'ектам прытязаньняў тэй і другой, а дзеля гэтага справа дэргаўнага будаўніцтва Беларусі як самаіснага палітычнага арганізму, на сваёй дарозе да гэтага часу сустрачае непрэадольныя перашкоды. Але гэта не значэ, што 16 мільёны беларускі народ адмовіўся ад права на сувэрэннае нацыянальна-дэргаўнае жыццё і не хочэ яго, а пазбавіць яго гэтага права ніхто ня можа, дзеля таго што гэта было бы актам жорсткай несправядлівасьці і гвалту, з якім беларускі народ ніколі не памірыўся бы і бароўся бы за сваю свабоду да канца. Але старыя брацкія ўзы, добрыя гістарычныя ўспамінаньня і преданьня даўнейшага часу, а так сама агульныя цяжкія варункі паднявольнага жыцця ў працягу трох астатніх вякоў цесна зьвязывае гэтыя два народы літоўцаў і беларусоў — узаемнай сымпатыяй, давер'ем і дружбай. Гэта гістарычная і маральная зьвязь у месяцы лістападзе 1920 году нашла сабе выражэньне ў асобнай фармальнай згодзе ўраду Літоўскай Народнай Рэспублікі з урадам Беларускай Народнай Рэспублікі. Пытаньне аб будучых узаемаадносінах Літвы і Беларусі — пытаньне ўнутранае, пытаньне дамовае і формулы для апрадзяленьня гэтых адносін найдуцца лёгка, самі сабой, паручай гэтаму служаць і гістарычныя традыцыі, узаемнае дружалюбіе і давер'е, эканамічныя варункі і аднальковасьць бытовых асобнасьцеў. А дзеля таго і пытаньне аб г. Вільні, адналькова важным і дарагім як для літоўцаў так і для беларусаў і аб Віленшчыне наагул — ёсць дамовае ўнутранае

пытаньне, толькі літоўцаў і беларусаў.

Але на жаль у гэтым пытаньню, як відаць ясным і простым, узьнік зацёмняючы і затрудняючы яго рашэньне асаблівы варунак — гэта прытязаньне на г. Вільню з боку Польшчы.

Але гор. Вільня ніколі ня быў польскім горадам.

Як сталіца Вялікага Княжства Літоўска-Беларускага спачатку злучанага з Польшчай на пачатках асабістай уніі а пасья паступова захопленая польскім імперыялізмам, г. Вільня ў працягу 2-3 астатніх сталецьцый быў аб'ектам сільнага імперыялістычнага польскага націску. Дзеля гэтага, высшы слой літоўскага і беларускага грамадзянства ў г. Вільні а пачасьці гарацкое мешчанства уляглі нацыянальнай перапрацоўцы і пачалі цягнуць да Польшчы, — імі вот і прыкрываецца Польшча, стварыўшы авантуру Жэлігоўскага, але праудзівая мэта Польшчы — імперыялістычная, г. зн. пашырэньне сваіх граніц на шчот Літвы і Беларусі і разам з тым абарона тут вялізарных маенткаў польскіх магнатаў, як фонду для польскай коланізацыі.

Штучнасьць і непадстаўнасьць прытязаньняў Польшчы на Віленшчыну зусім ясна і зразумела. Прытязаньні гэтыя груба пярэчаць даным гісторыі і этнаграфіі і груба парушаюць нацыянальна-дзяржаўныя правы Літвы і Беларусі.

Дзеля гэтага пастанова Лігі Народаў скарыстаць плебісцыт для вырашэньня пытаньня аб будучай прыналежнасьці Віленшчыны да Літвы чы да Польшчы зьяўляецца нечаканай і не можэ быць інакш вытлумачана, як захватнае імкненьне палякоў. Вільня ня можэ адыйсьці да палякоў — гэта горад літвіноў і беларусаў — гэта іх спадчына, іх сьвятыня.

Калі-ж не лічучыся з усімі данымі гісторыі і этнаграфіі Ліга Народаў знайдзе магчымым не прыняць пад увагу гэтых даных — і рашыць правясьці плебісцыт, то простая справядлівасьць патрэбуе, каб плебісцытная формула была пераменена і збудована згодна даным гісторыі і этнаграфіі, г. зн. каб пытаньне рашалася аб будучай прыналежнасьці Віленшчыны чы да Літвы і Беларусі з аднаго боку, чы-ж да Польшчы — з другога боку. У карысьць прыналежнасьці горада Вільні да Літвы і Беларусі — галасы павінны складацца ў адну сумму.

582.1.11:087-103 — мк бел

582.1.11:104-113 — мк бел

582.1.19:017-030 — шк фра

582.1.46:073-086 — шк фра

582.2.12:032-047 — мк рас

582.2.47:066-079 — шк фра

582.2.51:057-070 — шк фра

582.2.52:128-141 — шк фра

582.2.54:530-542,528 — шк фра

582.2.54:543-555 — мк бел

2547. Суправаджальны ліст старшыні Дэлегацыі БНР у Жэнэве Вацлава Ластоўскага прэзыдэнту Лігі Нацыяў за 16.12.1920, дасланы з мэмарандумам Дэлегацыі БНР

DELEGATION
de la REPUBLIQUE DEMOCRATIQUE
de BELAROUS.

Genève, le 16 Décembre 1920.

Monsieur le Président
de la Société des Nations
GENEVE

Monsieur le Président,

La délégation de la République Démocratique de Bélarous (Russie (-Ruthénie)-Blanche) a l'honneur de présenter, en votre personne, à la Société des Nations, un mémoire contenant les vœux du peuple bélarussien.

La Bélarous, située entre la Lettonie, la Russie, l'Ukraine, la Pologne et la Lithuanie, comprend un territoire de 260.000 Km. carrés avec une population de 15 millions. Ce pays, très riche en bois, lin, chanvre, tourbe et autres matières premières, après avoir été exposé, pendant 5 ans, aux malheurs de la guerre dont elle était le théâtre, est épuisé matériellement et moralement comme aucun autre pays ne l'est.

Le peuple bélarussien, dès la convocation du Congrès Constituant à Minsk en 1917, lutte pour son indépendance politique. Il a son parlement (la Rada de la République — env. 200 députés) et un Gouvernement élu par ce parlement. L'indépendance de la Bélarous est reconnue officiellement par la Finlande, la Lithuanie et l'Ukraine (de jure), aisi que par les autres Etats allogènes de l'ancien Empire Russe.

La Russie et la Pologne, suivant le principe de droit des peuples de gouverner eux-mêmes ont reconnu également l'indépendance de Bélarous par le traité de Riga (12 Oct. 1920). Cependant le même traité contient les clauses fixant la division du territoire de la Bélarous entre la Russie et la Pologne. Le Gouvernement bélarussien n'ayant pas de force pour résister à ces deux Etats fut obligé de chercher l'abri en Lithuanie.

Le mémoire fait savoir que:

1°. Le peuple bélarussien ne consentira jamais à l'annexion par la Pologne de la partie occidentale de son territoire (env. 100.000 Km. carrés), ni aux prétentions des Polonais à la ville de Vilna et sa province. Vilna est le centre d'ancien Grand-Duché Lithuano-Bélarussien avec une population bélarusso-lithuanienne prédominante. C'est pourquoi le plébiscite proposé par la Pologne n'apparaît pas nécessaire. Le peuple bélarussien n'admettra jamais l'annexion ni l'occupation de ses territoires par les Polonais.

2°. Il n'admettra non plus l'annexion par la Russie des Soviets de la partie orientale de la Bélarous, ni le système d'administration qui y est introduit par les bolchévistes. Il luttera toujours pour son indépendance et son indivisibilité.

Au nom du peuple qu'il représente, le Gouvernement de la République de Bélarous prie la Société des Nations de faire réparer par sa médiation la violation des droits du peuple bélarussien et de lui faire restituer ses territoires annexés par la Pologne et la Russie.

La réconciliation complète entre la Pologne et la Russie, ainsi que le rétablissement de la vie normale en Europe Orientale ne peut être acquis qu'après la

reconnaissance de l'indépendance de la Bélarous et la satisfaction de ses demandes justifiées.

Veillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de notre plus haute considération.

Le Président de la Délégation
Président du Conseil des Ministres
(Signé). W.Lastowsky.

582.2.37:074&r — шк

2548. Нататкі Вацлава Ластоўскага з сэсіі Лігі Нацыяў (Жэнэва) за 16.12.1920

Найман (Нач прэс-бюро ЛН)

паляк

Косманаў (Старшыня Жэн. Сьюністоў)

Брандінг (лідэр Скандын. соцыялістоў) Гаварыў у нашай справе з Гімансам

Баўмайстар (Заведуе аддзелам прэсы у Міжнар. Б. Прац

Праф. Мільлэ

Бутлер (нам. старш. М.Б.П.

Дені (сэкрэтэр Політ. аддзелу Л.Н.

Раіў прасіць каб М.Б.П.

паслало сваю сьледчую камісыю

Сакалоў і Моцкін

582.1.25:070

2549. Візытоўка Вацлава Ластоўскага

Waclas Lastovsky

Ministre Président de la République Biélarus

(Russie Blanche)

Président de la Délégation a la Société des Nations

582.1.71:002

582.1.71:008

582.1.71:009

2550. Ведамасьць на выплату пэнсіяў і сутачных вышэйшым урадоўцам Беларускай Народнай Рэспублікі ад ліпеня да сьнежня 1920 году

Рак-Міхалоўскі Сымон

Тэрэшчэнко Козьма

Ўласаў Александра

Іваноўскі Вацлаў

Прэдст. Ураду

Смоліч Аркадзь

" — " — "

Дубейкоўскі Лявон

" — " — "

Трэпка Антон

Тарашкевіч Браніслаў

582.2.56:124-125

Дата невядомая.

2551. «Законъ» о грабежѣ // Невядомая расейская газэта (Воля Росіи?), перадрук зь «Беларускага Слова» (Горадня) за 17.12.1920
582.1.36:004

Пра закон аб надзяленьні зямлѣй польскіх жаўнераў у беларускіх і ўкраінскіх паведах

2552. Мэмарандум аб становішчы ў Беларусі, пададзены 18.12.1920 ў Лігу Нацый у Жэневе Дэлегацыяй Беларускай Народнай Рэспублікі Дэлегацыя Беларускай Дэмакратычнай Рэспублікі у Гэневе.

Гэнева, 18 сьнежня 1920 г.

Мэмуары, датыкаючыя палажэньня у Беларусі.

I. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

Апавешчэньне дзержаунай незалежнасьці Беларусі адбылося у м. Менску на Усебеларускім Кангрэсе у сьнежню 1917 г., на якім былі прысутнымі больш як 1500 дэлегатаў ад розных палітычных партый, земскіх, гарадзкіх самаупраўленьняў, коопэратываў і іншых устаноў. З усіх падобных кангрэсаў, у параўнаньні з другімі нацыянальнасьцямі, знаходзячыхся на тэрыторыі бышай Расейскай Імпэрыі з'яўляецца першым па сваёй магутнасьці — гэта Менскі Кангрэс.

Чыннасьць гэтага Кангрэсу выявілася у арганізацыі Дзержаунай улады на дэмакратычных асновах, але была сустрэчэна воража з боку бальшавіцкага Савета заходняга фронту расейскай арміі (Обліскомзап'а), пачалася барадзьба, якая цягнулася нядоўга, бо за недастаткам часу Кангрэс ня мог сыцягнуць на помач Менску сваіх беларускіх войскаў. Чыннасьць Кангрэсу была прыстаноўлена аружнай сілай бальшавікоў.

Тым не менш сябры Кангрэсу пасьпелі выдзеліць са свайго складу выпаўняючы орган — Раду Кангрэса лікам з 50 дэпутатаў, выбраных усімі фракцыямі. Рада атрымала ад Кангрэсу усю поўную уладу да дзержаунай арганізацыі Беларусі. Рада Кангрэсу была хутка папоўнена прэстаўнікамі нацыянальных меньшасьцяў (жыды, палякі, велікарусы і г. д.) а так сама прэстаўнікамі прафэсыянальных арганізацый і коопэратываў.

У канцы 1918 году прэстаўнікі заходняй часткі Беларусі (занятай з 1915 году нямецкай арміяй) былі так сама ў складзе Рады. Дзеля таго, што беларускае дзержаўнае самаупраўленьне пачалося ў межах Расеі і арганізавалася на дэмакратычных асновах нямецкае камандаваньне аднялося да гэтага надта варожа. Праз некаторы час нямецкія войскі занялі горад Менск. Гэта варожасьць распалівалася польскімі «магнатамі», якія жадалі уберагчы свае маенткі пры помачы рэакцыйнай нямецкай улады. Крупныя польскія землеўласьнікі (памешчыкі) не астанаўліваліся нават перад правакацыяй, гаворачы і запэўняючы, што народна-нацыянальны беларускі рух носіць бальшавіцкі характэр.

25-га сакавіка (марца) 1918 году Рада Кангрэсу аб'явіла асобным актам разрыў Беларусі з бальшавіцкай Расеяй і пасля прэабразавалася ў «Раду Беларускай Народнай Рэспублікі». Рада гэта існуе і да гэтага часу,

як заканадаучая установа Беларусі і складаецца прыблізна са 180 дэлегатаў. Найбольш важнымі канстытуцыйнымі пастановамі зьяўляюцца:

- а) прызнаньне незалежнасьці Беларусі у яе этнаграфічных граніцах;
- б) пастанова, якая адносіцца да сазыву беларускага Устаноучага Збору па прынцыпу агульнага галасаваньня;
- в) прэдастаўленьне нацыянальна-пэрсанальнай аўтаноміі усім нацыянальным меншасьцям Беларусі;
- г) разрашэньне зямельнай праблемы, аснаванай на прынцыпах раздзелу зямельнай крупнай уласнасьці паміж трудавым селянствам; парадак гэтага раздзелу прэдастаўляецца Устаноучаму Сойму.

Астатняя сэсыя Рады мела мейсца у Менску у сьнежню 1919 г. пад польскай акупацыяй. Але дзеля варожых адносін акупацыйнай улады агранічылася толькі выбарам ураду цяперашняга складу і зьвярнулася з пратэстам проці польскай акупацыйнай палітыкі на Беларусі і проці пляна польскага Ураду прылучыць беларускую тэрыторыю да Польшчы. Вот спіс членаў Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі астатняга складу:

- Старшыня Рады гр. Ластоўскі.
- Унутраных Спраў гр. Грыб.
- Міжнародных Спраў гр. Ладноў.
- Юстыцыі гр. Цьвікевіч.
- Фінансаў гр. Белевіч.
- Дзержаўны Сэкрэтэр гр. Душэўскі.
- Дзержаўны Кантралер гр. Заяц.

Большасьць членаў праўленьня прыналежыць да партыі сац.-рэвалюцыянараў. Дзеля таго што Рада Рэспублікі распушчэна на неакрэсьлены час яна прапанавала свае палнамоцтва Прэзыдыуму, які працуе разам з Урадам. У склад Прэзыдыуму уваходзяць:

1. Прэзыдэнт гр. Крэчэўскі.
2. Віцэ-Прэзыдэнт гр.гр. Захарка і Бадунова.
3. Сэкрэтэры гр.гр. Мамонько і Козіч.

Не гледзячы на безупынную вайну паміж Расеяй і Польшчай, якая не дазваляе Беларускаму Народнаму Ураду умацавацца на сваёй тэрыторыі сувязь яго з насяленьнем не толькі не спынілася, але наадварот умацоўваецца з кожным днём. Гэта сувязь падтрымліваецца:

- 1) Членамі Рады Рэспублікі, астаўшыміся у розных мейсцох Беларусі.
- 2) Праз спэцыяльных урадовых камісараў, арганізуючых насяленьне у абедзвюх частках Беларусі (пад бальшавіцкай акупацыяй, а так сама і пад польскай акупацыяй).
- 3) Праз палітычныя партыі (глаўным чынам праз партыі беларускіх с.-р.).
- 4) Праз коопэратывы і усякія нацыянальныя арганізацыі: абласныя, губэрнскія і павятовыя Рады большая частка якіх функцыяніруе з дазваньня акупацыйных улад (польскай і расейскай).

Не гледзячы на военны стан і рожныя перашкоды Беларускаму Ураду дзякуючы жывой і чыннай сувязі у працягу барадзьбы не траціць спайкі з народамі. Найлепшым довадам гэтай сувязі з народамі зьяўляюцца па-

устаньня, якія маюць мейсца то пад акупацыёй бальшавікоу, то пад польскай акупацыёй і канчаюцца захватам зямлі.

Барадзьба беларускіх нацыяналістау проціу акупантау настолькі цяжкая, бо ім прыходзіцца змагацца проціу двух сільных ворагоу: Савецкай Расеяй і Польшчай. Сусьцігі гэтага паустаньня звычайна выкарыстоўваюцца аднэй з двух старон знаходзячыхся у стане вайны. Дзеля гэта[га] Беларускі Урад ня меу да гэтага часу магчымасьці асвабадзіць сваю тэрыторыю ад варожай акупацыі.

II. Адносіны Беларусі да суседніх Дзержаў.

Беларускі Дэмакратычны Урад ня можэ прыстанавіць да той пары сваей барадзьбы проціу Савецкай Расеі, пакуль яна не прызнае незалежнасьці Беларусі і не дагаварыцца з ёю да міру.

Прызнаньне незалежнасьці Беларусі Расеяй Рыжскім мірным догаварам 12 кастрычніка 1920 году не здавольнівае Урад Беларускай Народнай Рэспублікі, дзеля таго, што гэта прызнаньне можэ быць вытлумачэна як прызнаньне «Савецкай Беларусі».

Адносіны Беларусі да Эсьціі, Латвіі, Літвы самыя найлепшыя. Незалежнасьць палітычная Беларускай Народнай Рэспублікі прызнана гэтымі дзержавамі, якія нават прапануюць Беларусі сваю дапамогу, асабліва Літва аказывае самае прыязнае падтрыманьне Беларусі на тэрыторыі якой часова знаходзіцца Урад Беларускай Рэспублікі.

Адносіны паміж Беларусей з аднаго боку і Украінай, Грузыей і Азарбейджанам з другога боку таксама прызныя.

Што датычэ адносін Беларусі да Польшчы, трэба засьведчыць што не глядзячы на усе міралюбныя стараньня Ураду Беларускай Рэспублікі, узаемныя адносіны астаюцца нявысьветленымі і нават варожымі.

Польскі Урад да гэтага часу ня можэ дапусьціць, каб наш народ паустау, як незалежная Дзержава і меу бы свой нацыянальны Урад.

Польскае грамадзянскае пераконаньне, якое пяць гадоу таму назад было здаволена сваім этнаграфічным істнаваньнем Дзержавы цяпер свае прэтэнсыі распасюжывае за Буг і Нарэу. Польскі Урад думае, што захват і дэнацыяналізацыя Беларусі (альбо нават заходняй яе часткі г. зн. Гродзенскай, Менскай і Віленскай губ.) узмацуе Польшчу проціу Расеі і дасьць ей эканамічную базу, якая гварантуе будучае эканамічнае разьвіцьце Польшчы. Гэта заблуда. Такая анэксыя пародіць вечную воражасьць паміж Беларусей і польскім народам. Гэткія спробы не магчымы ня толькі для слабой Польшчы, але для самой Расеі нават у яе старых граніцах, каб выкарыстаць Беларусь для інтэрэсау другіх Дзержау. Такое заданьне ня можэ быць выпаунена, дзеля таго, што беларускі народ толькі што перажыу асвабадзіцельную рэвалюцыю.

Спроба анэксыі Беларускай тэрыторыі зроблена Польшчай у Рызе 12 кастрычніка 1920 г. Фармальнае запатрэбаваньне Беларускага Ураду прыймаць удзел у гэтых перагаворах было адкінута польскай дэлегацыёй. Спроба найсьці выйсьце з такога становішча шляхам афіцыяльных перагаворау паміж беларускай і польскай дэлегацыямі ня прывяла ні да чаго, дзеля пазьці яунага імперыялізму занятага апошняй.

Насільны захват заходняй Беларусі Польшчай быў падмацаваны захватам літоўскіх тэрыторый. Генэрал Жэлігоўскі захапіў узброенай сілай гістарычны цэнтр Літоўска-Беларускага княства — Вільню, без якога Літоўская Дзяржава а супольна з ёй і беларускі народ ня мыслюць свайго існавання.

III. Аб плебісцыце.

Саюз Народаў лічыць магчымым спраўляць гэтыя акты гвалту Польшчы правядзеннем плебісцыту на захопленых тэрыторыях¹. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць што адзін аружны захват чужых зямель Польшчай ёсць ня грунтоўная аснова правядзення на гэтых землях плебісцыту.

Тэрыторыя Гродзенскай, Менскай і Віленскай губэрній, захопленая палякамі, ні ў якім выпадку ня можа лічыцца спрэчнай тэрыторыяй. Яна усюды заселена беларусамі: праваслаўнымі і каталікамі, а заходняя частка Віленскай губ. заселена літоўцамі. Усе данныя польскай статыстыкі, зробленыя ў апошні час сьведчаць аб гэтым агульна вядомым факце.

Едыны спосаб падкапаць гэту фактычнасьць гэта зьмешчваньне прынцыпа нацыянальнага з прынцыпам рэлігійным (.....).

Да такога спосабу падходзіць Польшча, называючы беларусаў-каталікоў «белапалякамі» (.....).

Правядзеньне плебісцыту на гэтых адвечна беларускіх землях тлумачыцца толькі часовай слабасьцю Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі, які не мае магчымасьці сілаю атбараніць свае сьвятое права на гэтыя землі перад напорам польскага імперыялізму.

Ссылаючыся не на сілу, а на свае сьвятое права Беларускі Урад можа толькі прасіць Саюз Народаў аб аслабяджэньні гэтых зямель ад акупацыйных войск Польшчы.

Плебісцыт непрыемлімы і па другіх прычынах:

а) па статыстычным даным аб уцекачоў у 1915 году відаць, што з Гродзенскай, Віленскай і часьці Менскай губ. выбыло ў цэнтральную Расею болей, як 2 мільёны жыхароў. Выехалі ў большасьці беларусы-праваслаўныя, якія ідуць за прыкладам сваіх праваслаўных сьвяшчэннікаў уцекалі ад прыхода германскай арміі, у той час як каталіцкае духавенства аставалася на сваіх мейсцох пад германскай акупацыяй. Польскія статыстычныя досьледы зробленыя цывільным упраўленьнем усходніх зямель і надрукаваныя ў афіцыйным выданьні «Всход Польшкі» за першую палову 1920 году сьведчуць, што да гэтай пары яшчэ не вярнулася назад ад 25 да 50 % усей люднасьці гэтых губэрняў. Польскі Урад (праект закону ў Польскім Сойме) хоча перадаць часова абезлюдзеўшыя землі дэмабілізаваным польскім салдатам.

Правядзеньне плебісцыта пры такіх варунках немагчыма;

б) Змучаная і зруйнаваная беларуская люднасьць гэтых зямель, прымушаная жыць і зімою ў земляных ямах і напалову разрушаных акопах, сьведчыць аб шасьцігадовай усе руйнуючай вайне, — лішне змучаная голадам і пошасьцямі, інфэкцыйнымі хваробамі (сыпны тыфус) люднасьць не можа спакойна рашаць пытаньня аб сваёй будучай доле. Люднасьць

думае аб адным — як бы не памерці з голаду. Праудзівыя гаданьня не ідуць далей куска хлеба і другіх прадуктаў першай патрэбы, якія дастаўляюцца з заграіцы праз Польшчу і перадаюцца люднасьці рукамі польскіх паноў і адміністрацыйнымі ўстановамі польскай акупацыі. Польскія чыноунікі даводзяць, што голас беларускай вескі можна купіць за амэрыканскую муку, і на жаль, гэта не саусім але атчасьці справядліва.

Пэуне-ж плебісцыт немагчымы пры гэтых варунках у народзе, які знаходзіцца у руках польскіх чыноунікаў і магнатаў.

в) Рэжым польскай акупацыі настолькі цяжкі, што нават у выпадку астаўленьня палякамі заходняй беларускай тэрыторыі, тэрарызаваны народ гэтым рэжымам у працягу блізка двух гадоў нема ведама чы зможэ выразіць сваю праудзівую волю.

IV. Заметкі да формы плебісцыту.

Працэс умацаваньня беларускага народа на базах сваёй палітычнай незалежнасьці і сваёй непадзельнасьці разглядаецца беларускім урадам саусім натуральна і ён павінен зьдзейсьніцца у формах незалежнай беларускай дзяржавы. Рана чы позна дзяржаўная ўлада Беларусі ўстанавіцца у Гродзеншчыне і Меншчыне і ў усходняй частцы Віленскай губэрні.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі не перэстане вясці барацьбу за сваю тэрыторыю да тэй пары покуль яе не атрымае і гэтым самым знойдзе спосаб задаволіць жаданьні польскай меншасці і іншых нацыянальных меншасцяў.

Беларускі Урад разглядае пытаньне аб плебісцыце, як прылучэньне беларускіх земляў да Польшчы і неправідловы а так сама недапусьцімы ў інтэрэсах беларускага народу — чын.

Пытаньня пастаўлена такім чынам што:

1) імкненьне беларускага народу да сваёй палітычнай незалежнасьці саусім ігнаруецца і

2) з незапамятнага часу беларуская тэрыторыя разглядаецца як спрэчная обласць.

Беларускі Урад разглядае лінію лорда Кэрзона, як найвышшую прэтэнсію Польшчы, этнаграфічная граніца якой акрэсьліваецца між двума народамі цячэньнем рэк Буга і Нарэва. Толькі тэрыторыя паміж лініяй Кэрзона і рэкамі Бугам і Нарэвам можа падлегаць плебісцыту.

Дзеля таго, што Беларускі Урад не кіруе яшчэ сваёй старонкай, мог бы згадзіцца на плебісцыт у частцы тэрыторыі, каторая разглядаецца як спрэчная, пад варункам каб галасы паданья проціу Польшчы разгледзіліся як часовую аддачу гэтых тэрыторый пад упраўленьня Літоускай Дзяржавы.

Што датычэ максімальных прэтэнсій Літвы акрэсьленых граніцай устаноўленай літоўска-расейскай умовай 12 ліпеня 1920 году, то Беларускі Урад заінтэрэсаваны гэтым пытаньнем пастольку, паскольку у гэтай обласці есьць жыхары беларускай нацыянальнасьці, і у той самы час нічога проціу гэтага плебісцыту не будзе мець і згодзіцца Урад Літвы, але і у гэтым выпадку формула плебісцыту павінна быць зьменена.

Галасаваньне можа быць за Польшчу з адной стараны, а за Беларусь і

Літву з другой. Плебісцытная картачка (надрукаваная на чатырох мовах: беларускай, польскай, літоускай і жыдоускай) павінна быць раздадзена люднасці адна з голасам за Польшчу, другая з голасам за Літву і Беларусь разам.

Пытаньне аб граніцы паміж Літвой і Беларусей будзе унутраней справай гэтых двух дэргавау.

Тэрыторыя распаложаная на усход ад лініі Кэрзона да граніцы накрэсьленай літоуска-²расейскай умовай 12 кастрычніка і літоуска-расейскай умовай 12 ліпеня 1920 г. чыста беларуская тэрыторыя павінна быць перададзена Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі або часова пад кіраўніцтва Літвы, што павінна быць абгаворана у спэцыяльнай умове паміж Літвой і Беларусей.

582.1.11:114-123 *мк бел*

582.1.45:111-111a-111g — *мк рас*

582.2.51:048-055 — *мк рас*

582.2.51:104-111 — *мк рас*

582.2.52:118-127 — *шк фра*

¹ Ліга Нацыяў 28.10.1920 прыняла пастанову аб плебісцыце ў Сярэдняй Літве.
² Памылкова замест польска-.

2553. Квітанцыя аб уплаце Вацлавам Ластоўскім як сябрам-заснавальнікам на фонд «Вызваленьня» 100 ням. марак і 206 лат. рублёў
582.1.45:121

Дата невядомая. На квітанцыі пячаткі:

1. Выдавецкае Таварыство «Вызваленьне»

2. Хаўрус Дапамогі Беларускам Пісьменьнікам імені А.Прушынскага

2554. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін)
за 21.12.1920
21/ХІІ 20

Вельміпаважаны,
Пане Старшыня!

Справы мае вельмі кепскія. Меу я надзею на памогу пана де В<уліча>, бо ен абцау падтрымаць, але нічога з гэтаго не выйшло. Ен выехау раней, чым я прыехау у Парыж.

Кватэру, якую мы раней занімалі, прынімаў пан Стош. Як мы выезджалі с туль, то да нас была прэтэнзія гаспадара дому, што нема некалькіх рэччу (адзеял, пасуды, матрацау и др., папсованы кауры у пакоях канцэлярыі). Я казау, што нічога ня ведаю, бо я прыехау у дэлегацыю позней ад усіх и ня ведаю, што было а чаго нема?

Гаспадар падау у суд. Мяне вызывалі, але я быу у той час з Вамі. Суд пастанавіу узыскаць з дэлегацыі 2000 фр 75 см и 169 fr 50 ст за судэбныя издержкі.

Ня ведаю што рабіць!

Чакаю ад Вас вестак. Пасылаю да Вас нашаго чэлавека, але з визай зноу хлапоты.

Ен Вам прывязе дакумэнты, кніжкі, інфармацыю. Пасылаю смэту. Каб толькі разлічыцца з усімі арганізаваць працу і выехаць у Коўно.

Абрыдла такая сытуацыя!..

Калі Вы атрымалі, што належало, то вельмі прашу Вас як найхудшэй прыслаць, каб я мог ліквідаваць усі прэтэнзіі як за кватэру за 2 мѣсяцы, так усім служащим, за старую кватэру 2170 фр 25 см и на дарогу. Добра было б калі хоць бы на месяц упяред я мог аставіць грошы тут маму замесьціцелю, и тоды я зразу паеду да Вас.

Нема сіл сядзець без прадуктыунай працы — талоч ваду у ступе.

Прашу, калі ласка, зрабіць праз літоускага предстаўніка у Б<эрліне>, каб ен тэлеграфавау пану Мілошу, што атрымаў ад Вас и належыць выдаць мне. Вас прашу тэлеграфаваць мне: Зроблена. Павідаіце пана Мілоша. Калі у Вас таксама кепска, то дайце як найхудшэй вестку. Я зараз зліквідую усе, а далей што Бог даст?! Вельмі прашу даць вестку тэлеграмай.

Курьер выедзе як толькі атрымае візу.

Чы паслалі пану Павлу грошы? Калі у Вас нічога нема, то лепей, каб ен сюды не ехаў, бо празь 7-10 дней ен нікого тут не знайдзе.

З пашанай

Ваш Эугені.

Вітаю усіх працоўнікоў нашых!

Калі не пабачымся, хай Бог Вам усім памагае у Вашай шчырай працэ для Роднаго Краю, для дарагой Бацькаўшчыны!

Выбачайце за стыль лісту, бо роднага языка ня ведаю, ня меу часу вучыць, але буду вучыць!

Бывайце, даражёнкі, здаровы!

582.1.45:077-077a&r

2555. Ліст Аўгена Ладнова (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін)
за 22.12.1920
22/ХІІ 20

Вельміпаважаны,

Пане Старшыня!

21/ХІІ атправіў Вам ліст почтай; у аўторак 20/ХІІ паслаў Вам тэлэграмму.

Становішчэ у данны момэнт вельмі цяжкае. На тых, на каго тутака я меу ще надзею, далей спадзевацца нема чаго.

Калі мажліва, прашу як найхудшэй прыслаць згодна за смэтай, якую пасылаю панам Кахоўскім; ен наш — смаленскій. Чалавек — працаўнік і добры патрыот.

Тутэйшую сытуацыю ен Вам акрэсліць дэтальна.

Прашу як найхудшэй даць мне вестку; чекаю тэлеграмму. Чым раней я буду ведаць становішчэ, тым лягчэй будзе адбыць ліквідацыю. Чым далей цягнуць тым болей будзе усякіх прэтэнзій.

Адповедзь на рожныя пытаньня прышло праз літвіноу.

Пасылаю дакумэнты, кніжкі, якіе меу час падабраць. Буду пасылаць праз літвіноу па часьцям архіу. Як толькі становішчэ акреслітсся (выяснітсся) паеду да працы у Коўну. Меморандумы нашы разаслаў усюды.

Вітаю усіх працаўнікоў за Святам Божаго Народжэння.

Найлепшыя пажаданія Ваш, Эугені

Прашу не адмовіць выдаць прагонныя і сутачныя грошы пану Кахоўскаму на дарогу туды і назадъ, бо ен паехаў на грошы, пазычаныя у знаемых. Я даць яму нічога ня могъ, бо нічога сам не маю.

Эугені

22/XII 20

Парыж

582.1.45:074&r

2556. Чарнавік тэлеграмы Вацлава Ластоўскага (Бэрлін) Аўгену Ладнову (Парыж) і іншыя нататкі

Париж

Ladnoff 25 Avenue Victor Emmanuel

J'ai envoyé le 18 Paris Delegation lithuanien Vingt milles stop Prier communiquer reception stop L-wsky

2) Прошу прислать пашпарт праз літвіноў

3) Мандат на право участія в смѣшанной ликвидационной Комиссии по ликвидации остатков денегъ прежней Россіи

4) Прислать бѣлор газеты, книги в Женеву по адресу:

Suisse

Monsieur Kojevnikoff

35 Av. de Champel

5) Біографіі бѣлор Госуд Дѣятелей

582.1.45:081

Дата невядомая. Запісана рукою перакладчыка (сакратара? кур'ера?).

2557. Справаздача Сымона Рак-Міхайлоўскага (Горадня) за 26.12.1920 аб авансах, атрыманых ім з Цэнтральнай Касы й аб выдатках за сьнежань 1920 году

582.2.56:142

582.2.56:141 — канвэрт

2558. Апраўдальныя дакумэнты аб выдатках Сымона Рак-Міхайлоўскага за сьнежань 1920 году

582.2.56:142-152

2559. Справаздача Сымона Рак-Міхайлоўскага (Горадня) за 26.12.1920 аб выдатках з 15.000 польскіх марак, пазычаных Цэнтральнай Касай ад Дэлегацыі Беларускай Вайсковай Камісіі ў Горадні 22.11.1920

582.2.56:153

2560. Апраўдальныя дакумэнты аб выдатках з 15.000 польскіх марак, пазычаных Цэнтральнай Касай ад Дэлегацыі Беларускай Вайсковай Камісіі ў Горадні 22.11.1920

582.2.56:153-173

2561. Апраўдальныя дакумэнты аб выдатках з 45.000 польскіх марак, атрыманых Сымонам Рак-Міхайлоўскім 19.12.1920 ад Цэнтральнай Касы БНР праз Аркадзя Смоліча

582.2.56:174,177-215

2562. Ліст Льва Нікіціна (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920 аб выхадзе з працы ў канцылярыі

582.1.45:076&r-076a&r

2563. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920

Бэрлін, 27 сьнежня 1920 г.

Паважаны Пане Вацлаве!

Надсылаю Вам некалькі страніц тэксту. Я умысьльне не стараўся тлумачыць некаторыя словы на беларускую мову, каб даць Вам магчымасьць зрабіць патрэбныя стылістычныя папраўкі. Калі ласка — марайце як мага больш*, трэба каб усё мела запраудны стыль. Рабіце так сама патрэбныя рэмаркі, што да тэксту, ці лепш, што да зместу. Маю надзею, што не пашкадуеце часу, — і гэты раздзеў будзе мець добры выгляд, як і першы, каторы мы пісалі першы раз.

Толькі — ласкавы будзьце — не закладайце надта далека гэтай справы у шафу. Як толькі атрымаеце, — прагледзьце — і назад. Друкар ня чакаець!! На гэтым тыдню патрэбна здаць у друк!!!

Чакаю назад!!!

За гэтыя дні, нічога апроч тэлеграм, з Коуны, што усе што небудзь забыліся і т.д. — нічога новага, што бы зьяўлялась важным. Вярнуўся з Польшчы Крыстіні. Бачыўся з Смолічам, Дубейкоўскім, Дзекуць-Малем, Вернікоўскім і інш. З гутарак выяснілася, што яны пакладаюць надзеі на нашу працу і чакаюць дапамогі ад нас. Гэта трохі дзіўна. Грыб і Комарынец выпушчаны на волю, Комарынец хутка прыезджае сюды. Таму і другаму мы паслалі грошы. Робім захады, каб выцягнуць Грыба за граніцу. У Варшаве Крыстіні бачыў штандар І бел. стрэл. палка Б.Н.Р.!! Кажэць, што надта «роскошны»! Цэнтр вайсковых фармаваній у Лодзі¹, дзе працуець вайсковая камісія. Рэгістрацыя афіцэраў і салдат на Шпітальнай 12, — ідзе досыць добра. Но асаблівага настрою няма — усе лічаць патрэбным, каб быў вызнаны Беларускі Урад. Найвыжэйшыя далі у прэсу спраставаньне, аб тым, што іх, як «глаўных»! — забылі упісаць у лік «беларускіх урадаў»! Памятаеце, была заметка?

Атрымаў ліста ад Краскоўскага — Івана Ігнатавіча. Пішэ, што хацеў бы працаваць культурна на ніве беларускай, пытаецца ці можна праехаць у Вільню і там устроіцца, гаворыць аб працы у Грузіі і т.д. Я адказаў, што усё гэта магчыма, што мы з радасьцю хацелі бы бачыць яго сярод нас, але што наша грашовае становішча ня моцна і, наагул, што мы, кошты, патрэбныя для яго, як сам папярэджае, відаць прэдаівіць ня зможам. Што будзе ён далей рабіць — пабачым, хутко павіне[н] атрымаць ад яго адказ. Ён цяперыка са усей сямьей у Вене.

Прыехаў Гершовіч, пачалі гутаркі далей. Так сама началісь гутаркі з Лурье. Магчыма, што што небудзь будзе. Скажыце, пане Вацлаве, дзе той дагавор з французамі, які перэдаў нам Ладноу? Ён абавязкова патрэбен тут, каб пусьціць яго у ход. Паведамьце аб гэтым мяне тэлеграмай, і калі ен у Вас, то вышліце заказным.

Справа з пашпартамі палепшылася значна, візы ставяць без уселякіх затrudнень у Цэнтр-Бэрліне (поліцэйпрэзідзіум), «с предупредительностью». Як і трэба было чэкаць офіцэяльна нам яны атказалі адно, а фактычна — далі знаць куды трэба і што трэба. Цяперыка будзем націскаць, каб рэгістравалі у Міністэрстві.

Галавінскі выезджаець заўтра, ці пазаўтры. Затым Заяц, за Зайцам — я. Сямья мая не магла выехаць разам з Крцініні, бо не атрымала грашэй. Прыедзе разам з Комарынцам. Як толькі устрою сямью — вазьмуся за справу зубамі і нагамі. Будзем жыць!

Пятру, Базылю, Антону² і усім — мой нізкі берасьцейскі паклон. Добрых сьвят, добрага Новага Году усім. Не пішу ім паасобку — бо страшэнна завален работай па коррэктурь і па прэс-бюро. Заўтра візіт Галавы³ і Анэкштэйна у усходнікаў⁴. Я знайшоў сярод палонных пару добрых людзей і хачу прапусьціць праз свае рукі дзесятка-другі новых дз[е]ячоў. Між іншым будзе у мяне — М.Колас⁵, ня ведаю, ці не сваяк гэта старога Коласа; добра пішэ па-беларуску.

Абавязкова зрабіце захады, каб Клімас споўніў свае слова (2 словы, памятаеце, аб чым?). Так сама зьвярніце увагу каго сьлед, што беларусы Горадні і наагул, занепакоены надта тым, што робіцца імі у Варшаве. Нам трэба быць у курсе іх спраў. Памятаеце, мы аб гэтым гутарылі з Вамі. З Гравенгофам яшчэ не бачыўся!..

Чакаю назад рукапіс.

Цісну руку — бывайце здаров!

Ваш АлдрЦвікевіч

*Я маю другі экзэмпляр, які папраўлю згодна Вашым папраўкам — і ужо яго буду здаваць у друк.

582.1.45:090&r

¹ Беларуска-Вайсковая Камісія дзейнічала ў Лодзі ад 3.10.1920 да 15.05.1921.

² Крэчэўскаму, Захарку і Аўсяніку. ³ Галавінскага. ⁴ Бальшавікоў. ⁵ Міхась Колас пазьней жыў у БССР, друкаваў апавяданьні ў «Савецкай Беларусі», памёр у сакавіку 1924 году ў Чэрвені.

2564. Ліст дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Антона Аўсяніка (Коўна) старшыні Рады Народных Мінітраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920 з просьбай выдаць аванс 3.000 марак на выдаткі Прадстаўніцтва і з «цэдулай» МЗС Літвы за №5223

582.2.51:152 — *ра*

2565. Заява Дзяржаўнага Сакратара БНР Кляўдьюша Душэўскага за 27.12.1920 з просьбай вызваліць яго ад пасады

582.2.53:066 — *ра*

2566. Рапарт дышляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Антона Аўсяніка старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920 (вых. №3)

27/ХІІ 1920

№3

KOVNO

Яго Дастойнасьці
Пану Старшыне Рады Народных
Міністраў Ураду Б.Н.Р.

На моцы вуснага распараджэньня Вашае Дастойнасьці і дзеля высвятленьня справы гэтым-то лістам маю гонар даць тлумачэньне у справе журналу «Сьцяг», меўшага выйсьці у месьце Коўне.

Перад выездам Вашае Дастойнасьці з Коўны у Бэрлін Вы загадалі мне заняцца падгатаваўчай працай па выданьню памянёнага журналу і даручылі мне наказаць сябру ураду п. Душэўскаму, каб ён пасля свайго прыезду заняўся гэтай справай, а так сама дапамог Дыплём. Прэдстаўніцтву у Літве у справе прэс-бюро.

Пасля прыезду п. Душэўскага, вышаўняючы Ваш загал, я перадаў п. Душэўскаму абразцы паперы, на якой меўся друкавацца «Сьцяг», фармат яго, абразцы абкладак і цэны, якіе выставілі ковенскіе друкары за друк журналу у 16 старонак і ў 32. Скажаў гэтак сама п. Душэўскаму, што фармат журналу мае быць такі украінская «Воля».

Аб прыездзе п. Душэўскага, як было у мяне ўмоўлена з друкарамі, я паведаміў іх, і адзін з друкароў, прозьвішча яго не памятую, некалькі разоў заходзіў да п. Душэўскага у справе журналу. Гэтак сама пераказаў п. Душэўскаму аб тых матэр'ялах, якіе Вы заставілі для друку — гэта мэморандуму і іншае.

Што да грошы на выданьне «Сьцяга», дык з Вашых слоў я скажаў п. Душэўскаму, што урад мае асыгнаваць пэўную суму на гэтай выданьне і што Вы меліся заставіць грошы на журнал.

У справе дапамогі прэс-бюро гэтак сама пераказаў п. Душэўскаму і заўважыў гэтак: «Чуў я, што Вы, пане Душэўскі, маеце вострае пяро, а я газэтай работай ніколі не займаўся. Хачу, каб мае білютэні добра выглядалі».

П. Душэўскі згадзіўся дапамагчы мне.

Аўсянік

Поўнамочны Дыплёмат. Прэдст.

у Літве

582.2.54:458&r — ра

2567. Запіска Антона Аўсяніка Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920

Пане Старшыня!

Д-р Пурьцкі¹ прасіў Вас прысьці сьгоньня у 2 гадзіне. Перад Вашае гутаркай з д-рам Пурьцкім прашу Вас даць мне маленькую аудэнцыю для гутарак аб справах і перадачы некаторых матэр'ялаў.

27/ХІІ-20

Аўс...

582.2.54:497 — ра

2568. Дакладная запіска віцэ-старшыні Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту Аляксандра Карабача старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1920 з просьбай аб выдзяленьні грошай і актывізацыі працы Камітэту

582.2.54:527 — ма

2569. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .12.1920

Паважаны пане Вацлаве!

Лісты, пратаколы і рукапіс — атрымаў. Дзякую! Іван Ігнатавіч жыве у Вені, Украінскае Пасольства (Алеегассэ, 19) — туды і пішье. Толькі зазначаю, што ён паедзе толькі на сталую і пэўную, у сэнсі грашо[в]ага забаспячэньня, пасаду; аб гэтым ён сам цвёрда папераджаў. Працаўнік ён добры і калі можна было-б прыцягнуць яго да працы, дык лепшага ня трэба жадаць.

Праца наша паміж палонных павялічваецца з кожным днём. Дайце пэўны адказ — ці можна пасылаць людзей у войска? есць пару ахвотнікаў, у тым ліку адзін доктар і афіцэр.

Сямья мая прыезджае на гэтых днях, яна ужо у Данцыге. Як толькі устрою справу з кватэрай — выеду у Прагу — Карлсбад — Вену з тымі даручэньнямі, якіе маю, а затым — у Коуно.

Ад Ладнова вестак не маем. Кахоўскі выезджае у Парыж сёніка.

Цісну руку АлдрЦвікевіч

Калі ласка — вышліце мне маю кнігу:

Olszewicz - Znaczenie gospodarcze Litwy i Białej Rusi!

Яе перэдаў Вам Галавінскі — калі мы ехалі у Жэнэву, я бачыў яе у Вас разам з дакладам, які апрацаваў [...?].

Вышліце разам з рукапісам.

582.1.45:091 & r

Дакладная дата невядомая.

2570. Нататкі алоўкам Вацлава Ластоўскага

Яковлеў

Маёровъ

Разумовіч

Благавешченскі

казначэй?

582.2.53:067 — p

Дата невядомая. Прозьвішчы афіцэраў Беларускага Асобнага Батальёну.

2571. Ліст Юрыя Гладкага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.12.1920

582.1.45:075-075a

«[...] Пры магчымых пераменах у мейсцы працы, прашу Вас не запамятаваць майго вялікага жаданьня да працы на карысьць нашай Вялікай і Многапакутнай Бацькаўшчыны і прыкладу маіх пазнаньняў у замежных мовах, як гэта Вы знойдзеце магчымым [...]».

2572. Ліст Уладзімера Грунтова (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.12.1920 з просьбай аб павелічэньні пэнсіі

582.1.45:078&r-078a

Уладзімер Грунтоў — кур'ер Вайскова-Дыпляматычнай Місіі і сакратар Прэс-Бюро ў Рызе.

2573. Oszmiańczuk. Chaos białoruski // Gazeta Krajowa (Wilno). Nr.96. 28.12.1920

582.1.45:089

2574. Ліст Вацлава Іваноўскага (Варшава) міністру замежных справаў Польшчы за 28.12.1920 і росьпіс выдаткаў Цэнтральнай Касы Найвышэйшае Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

582.2.56:115&r-116&r — ра

582.2.56:117&r-119&r — мк

Паведамленьне аб прызначэньні грошай, выдаткаваных Цэнтральнай Касай Найвышэйшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі: «Summy, przekazywane na ręce «pełnomocników organizacji białoruskich» (faktycznie Najwyższej Rady) na zasadzie umowy, podpisanej z ramienia Rzeczypospolitej przez p. W.Raczkiewicza i L.Wasińskiego były przeznaczone na rozmaite cele: na sprawy szkolnictwa, sprawy rolniczej pomocy przez «Sajuz Sielskaj Haspadarki», nakoniec na cele «narodowe białoruskie»».

Дакумэнты №№1-114 справы 582.2.56 далучаныя да гэтага ліста як апраўдальныя дакумэнты.

2575. Пераклад Міколам Вяршыніным гутаркі аб палітычным стане Беларусі з старшынёй Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Варшаве Лявонам Дубейкоўскім, надрукаванай у праскай газэце «Nagodni Listy» №358 за 1920 год

582.1.10:001&r-002&r — рукапіс

2576. Ліст Янкі Чарапука (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.12.1920

Даражэнькі п. Старшыня!.. Даехалі мы счастліва. Я адвез у мястэчка да п. Тауразэвічаў Яны казалі, што 29 а гадзіне 11 дня адвезуць п. Ганну¹ да хаты (павезе сам стары) У звязку з тым, што там начаваць ні было гдзе, я наняў фурманку і выехаў у той самы дзень да Мажэк (усяго дарогі 12 верст) і 29 я ужо быў у Рызі. У дарозі ўсё было добра...

Далей п. Кадлуба згадзіўся выехаць, я раблю усе стараня, каб атрымаць яму пропуск. Найпазней праз дзень 4 ён выедзе. Сам К...² выехаў у Костку. Прыбудзе 8 сюды. Сягоння 30го я бачыўся з яго Наместнікам Заўтра будзе нарада з Wskim. Прыняты я быў прыхільна і цёпла. Па заканчэньні ўсяго зараз жэ выяду да Вас. У лепшых палажэньне цяжкое надходзіць ўсходня хмара...

Цалую Янка

30/XII Рыга

582.1.45:094

¹ Ганна Ластоўская, старэйшая дачка В.Ластоўскага. ² Адсюль і да канца ліста — асобы, мясьціны й абставіны ня выяўленыя.

2577. Ліст Ганны Ластоўскай (Парогі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.12.1920

30/XII 1920 г.

Дарагі Тата!

Я ужо прыехала дамоў, усе дзякаваць Богу здаровыя. Стаська¹ вельмі здаволена з адзежы. Ці не прыехала Стаха², бо як прыедзе то прошэ папрасіць яе каб зараз мне напісала хаця некалькі слоў. Добра было б калі будзе якая магчымасьць па сьвятах узяць адгэтуль Стаську бо Тата жэш ведае якія тут былі варункі перш, а зімой яшчэ горш можэ дзе ў інтэрнаце можна будзе прыстроіцца. Можэ Тата на новы год да нас прыедзе? хаця на пару дзён.

Прошэ напісаць хаця трошэчкі буду чэкаць. Тымчасам цалую Тату з новым годам каб усё было як найлепш.

Ваша Ганка

582.1.45:106&r

582.1.45:105b — канвэрт

¹ Стася Ластоўская — малодшая дачка В.Ластоўскага. ² Станіслава Кісель — другая жонка В.Ластоўскага.

2578. Зварот прыватнае нарады беларускіх сацыялістычных дзеячоў 30.12.1920 да Ўраду БНР і Беларускага Рэўкому з просьбай як найхутчэй зьвярнуцца да Ўраду Савецкай Расеі ў справе прызнанья поўнае незалежнасьці Беларусі

582.2.54:500-513 — р Я.Чарапука

582.2.54:514-521 — мк рас

2579. Сьпіс беларускіх работнікаў у Вільні й ваколіцах

1. Кахановіч
2. Ярэміч
3. Карабач
4. Самойла
5. Андрэеу
6. Рак-Міхайлоускі
7. Смоліч
8. Станкевіч
9. Станкевіч
10. Толочко
11. Душэускі
12. Тулоускі
13. Тарашкевіч
14. Валэйша
15. Станкевіч Стан.
16. Гапановіч
17. Чыжэускі
18. Маркевіч Петр
19. Маркевіч Казім.

20. Грачанік
21. Згірскі
22. Згірскі
23. Калач
24. Багдановіч Генадзі
25. Яцкевіч
26. Яцкевіч
27. Катовіч
28. Катовіч
29. Сасноускі
30. Арэхава
31. Ганчарук
32. Канчэускі
33. Біндзюк
34. Міхаэль
35. Гэрмановіч
36. Мурашка
37. Пліс
38. Кушнеу
39. Грыневіч
40. Дубіцкі
41. Мараускі I.
42. Мараускі II.
43. Кукуць
44. Більдзюкевіч
45. Ціуля
46. Окушка
47. Вітко
48. Сядыгін
49. Астанковіч
50. Сегень
51. Фальковіч
52. Сенкевіч
53. Дворчанін
54. Бобрык
55. Сымановіч
56. Салавей
57. Гічан
58. Лемеш
59. Радзевіч
60. Каранеускі
61. Каплань
62. Вільфін
- Шьшкоу
64. Баравік
65. Пуська

- 66. Рожановіч
 - 67. Таразэвіч
 - 68. Катковіч
 - 69. Сеньоль
 - 70. Бараноускі
 - 71. Бротоу
 - 72. Міхайлоу
 - 73. Грышкевіч
 - 74. Гоголінскі
 - 75. Канчэускі ІІ.
 - 76. Бычкоускі
 - 77. Гараднічы
 - 78. Беланец
- 582.2.54:522-524 — *мк*

Дата невядомая.

2580. Візытоўка Дамініка Сямашкі
 Дамінік Семашко
 Міністэр Беларускіх Спраў Літоўскага Ураду

582.1.71:030

582.1.71:045 — *В.Ластоўскаму*¹

582.2.06:002 — *Я.Варонку*

¹ З тэкстам на адвароце: «З Н.Г. 1921»

1921

2581. «Змагайся, як мага — зможаш!». Інструкцыя №1 Цэнтральнага Камітэту Беларускае Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў. Студзень 1921

582.1.39:016&r — *мк*

Дата невядомая. У інструкцыі — заклік да супраціву польскай акупацыйнай уладзе і да канкрэтных актыўных дзеяньняў супраць яе

2582. Маляваныя віньеткі Вацлава Ластоўскага

582.1.39:перадапошняя ст. вокладкі

2583. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.01.1921

Паважаны Пане Вацлаве!

Высылайце назад рукапісі і коррэктурны. Чакаю — і не дачакаюсь!
 Друкар злуецца. Высылайце толькі заказнымі. Хутчэй...

Ваш АлЦвікевіч

582.1.45:113

Дакладная дата невядомая.

2584. Артыкул невядомага аўтара «Прычыны дэзарыентацыі беларускай палітычнай думкі»

582.2.52:001-003 — *мк*

Дата невядомая.

2585. Возстаніе в игуменском уѣздѣ // [Вар]шавс[кое Слово (Варшава)?]. ??.01.1921

582.2.53:069 — *д*

Дата невядомая.

2586. Рэзалюцыі беларускіх арганізацыяў за 2.01.1921 у справе інцыдэнту ў Беларуска-Літоўскай дывізіі» зьбілі Міхася Кахановіча

582.1.16:006 — *д*

582.1.16:007 — *д*

582.1.45:127 — *д*

582.1.45:127a — *д*

Рэзалюцыі Беларускага Клубу ў Вільні, Беларускага Вучыцельскага Саюзу, Пэдагагічнай Рады 1-ай Віленскай Беларускай Гімназіі, Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні.

2587. Суправаджальны ліст дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Антона Аўсяніка (Коўна) Канцылярыі Рады Народных Міністраў БНР (Коўна) за 4.01.1921 (вых. №3), дасланы з копіямі выбарак з тэкстаў Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне за 1920 год

582.2.58:001 — *ма*

2588. Копія выбарак з тэкстаў Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне за 1920 год

582.2.58:002&r-012 — *мк*

582.2.54:486-496 — *мк*

У 1920 годзе выйшлі гэтакія нумары бюлетэню:

№1, 20.11.1920

№2, 22.11.1920

№3, 24.11.1920

№4, 27.11.1920

№5, 3.12.1920

№6, 8.12.1920

№7, 8.12.1920

№8, 11.12.1920

№10, 12.12.1920

№11, 13.12.1920

№12, 14.12.1920

№13, 15.12.1920

№14, 19.12.1920

№15, 22.12.1920 — 582.2.54:488

№16, 23.12.1920 — 582.2.54:487

№17, 29.12.1920 — 582.2.54:486

2589. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.01.1921

[...] Пасылаю Вам з г. Чэрэпуком Вашы ксёнжкі [...]

582.1.45:107

2590. Ліст Юрыя Гладкага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.01.1921

582.1.45:108&r

Перасылаючы з Чарапуком атрыманы з Масквы ліст (ад С.Кісель).

2591. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.01.1921

Berlin, 9.I.1921.

Глыбокапаважаны Пане Вацлаве!

Пасылаю Вам чародны кавалак тэксту. Не адмоўце у сваей ласке — перагледзець! Разам з тым папрасіце ад майго імяні П. Галавінскага, каб прачытаў стр. 2-5, дапоўніў і наагул дадал аргумэнтаў да тэксту на стра­ніцы 5: аб, бытцым, вялікай беднасьці Беларусі.

Пакуль што яшчэ не атрымаў тую рату, каторую паслаў праз пошту. — Чакаю — і першую і гэтую назад.

—————

У мяне — радасць: прыехала жонка з дзецьмі. Усе здаровы. Памясь­цілісь пакуль у пансьоне — страшэнна дорага — і ня ведаю, як выйду із палажэньня. Калі-б была кватэра на Літве — адразу ж пераехаў туды.

Спытайце і Вы, пане Вацлаве — можа прыпадкам што небудзь будзе. Напамінайце аб гэтым Івану¹ і Галавінскаму.

Аб палітычных справах пішу асобна.

Ваш АлЦьвік...

!!Перашліце кніжку: Olszewicz, «Znaczenie gospodarcze Litwy i Białej Rusi» — !! Яна павінна быць разам з запіскай А.Галавінск. у Жэнэву.

582.2.53:073-074 — *pa*¹ Івану Ів. Цьвікевічу, брату Аляксандра.**2592. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.01.1921**

Бэрлін, 10 студзеня 1921 г.

Паважаны п. Вацлаве!

Пастараюся па меры магчымасьці адказаць на тыя пытаньня, якія за­кранулі у сваім лісьце Вы, а так сама Антон.

Справа пашпартоў: Пасьля майго візіту Міністру Сімансу, — місія зра­біла спробу націснуць на гэтую справу офіцыйным і пісьменным парад­кам. Само сабою зразумела, што атрымалі негаціуны адказ. Але разам з тым, пад уплывам усіх гутарак і самага прынцыпу адносін да нас (які, магу зазначыць зауседы быу прыхільны), — было зроблена неофіцыйнае разпараджэньне пашпарты нашыя візаваць, дзеля чаго цяпер нашы

звычайныя загранічныя пашпарты, што выдае місія візуюцца без уселіякіх перашкод у Цэнтрум-Бэрліне. Гэта — явішча вялікае вагі! Апошнімі днямі я быў два разы у Ген. Консула Мін. Загрн. Спраў п. Гофмана і атрымаў ад яго тэлеграфную візу для Камарынца і так сама візу (на асобным пеперу, як для Вас было зроблена апошні раз) — для Лурье і яго жонкі у Парыж. Наагул, па усяму відаць, што перашкод цяперыка з боку Міністэрства у справе пашпартоу ня будзе; трэба зьвертацца за гэтым беспасярэдна да Консула Гофмана, мінуючы Блюхера, які па свайму становішчу асобы, якая павінна ведаць палітычныя стасункі і тое, што мы Нямецчынай не вызнаны, — ня можа інакш нам адказываць на нашыя запытаньня, як толькі шляхам офіцыяльным і, разумеецца, негаціўным.

Што датычыцца візы для Крэчэускага і Захарко, дык аб гэтым трэба асьцярожна перагаварыць зноў такі з Гофманам. Магчыма, што нямецкі пасол на Літве не мае гэткага неофіцыяльнага загаду ставіць нам візы і прытрымоуваецца пеперы з Міністэрства. Пытаньне гэтае — надта як кажуць «шчэкотлівое» і яго трэба вырашыць асьцярожна. Прасілі мы з Зайцам аб гэтым Мюлера, які ужо у гутарках з Міністэрствам спецыялізаваўся. Лічу, што на гэтым тыдню справу залатвім добра. З свайго боку раіў бы, каб і у Літве, з нямецкім паслом не ставіць пытаньне аб візаваньні пашпартоу офіцыяльна, і барані Бог — на пісьме. Нічога апроч непрыемнасьці ня будзе, бо трэба памятаць, што мы не вызнаны! Націскаць жа у гэтым кірунку неофіцы[а]льна, будзем далей, пакуль не даб'ёмся свайго.

2. Аб тым, што украінская місія у Рызе ліквідуецца я ўжо чуу раней ад тутэйшых украінцаў. Гэта — зусім зразумелая рэч, паскольку Латвія хоча зрабіць умову аб паразуменьню з Савецкай Украінай. Думаю, што нам гэта не пагражае, асабліва у такой самай гострай форме. Думаю, што гэта залежыць у большай меры ад нас саміх. І вось чаму. Па першае, незалежнай савецкай Беларусі, хоць бы у тым выглядзе, як мае Савецкая Украйна — нема. Права загранічнае палітыкі і разам з тым права загранічнага прадстаўніцтва, савецкая Беларусь не мае. Гэта аргумэнт — формальны. Па другае, Чэрвякоў і К-о, на мой пагляд не будуць стаяць, як Ракоўскі¹, за абавязковую барацьбу з нашымі місіямі, паскольку апошнія ня будуць біць іх разам з палякамі. Для іх наш урад — свайго роду «аддушына», каторою моўчкі зауседы можна карыстаць у абарону Беларусі ад Польшчы. Па трэцьце — паскольку мы з літоўцамі і проці палякаў, паскольку мы увыходзім у ігру бальшавікоў проці Польшчы. Такім чынам, у большасьці справа залежыць ад нас.

Зусім другое — украінцы Петлюры, які вядзе вайну з Расеяй, у саюзе з Польшчай. Апроч таго, — ён фактычная, аружная сіла, а мы — ідэя. Само собою, што як толькі мы занадта высоуваемся з сваімі паўстанцамі і пр., дык гэта непрыемна бальшавікам і яны злуюць. Але да змаганьня, скіраванага да ліквідацыі нашай пакуль што яны не сягаюць. Так мне, на першы пагляд, здаецца. Вам там, бліжэй да справы — відней.

3. Ці не пагражае нам зліквідаваньне у Літве дзякуючы вымаганьням тых самых бальшавікоў? Думаю, што не. Але толькі зноў пад тым варункам, калі мы не надта будзем выпірацца з сваімі паўстанцамі і наагул проціў-бальшавіцкай пазіцыяй. Трэба памятаць, што мы можам сідзець у

Літве толькі тагды, калі ня будзем зьяўляцца урадам, варожым Савецкай Расіі (гл. умову літоуска-расейскую). Кожны раз, калі мы выйдзем за граніцу магчымага у гэтым сэнсі, дык напорэмся на пратэст Аксэльдэ². Гэта — ясна. Не ведаю, што можна закінуць у гэтым кірунку бальшавікам і літоуцам? Нічога!

І вось, паўстае пытаньне — як быць? Проста кажучы, што для нас карысней: ці білютэні аб паўстанцах, ці рэальная праца, — праца, скіраваная да узмацаваньня нашых сіл пакуль што у Літве і у тым абшары, якой магчыма прыпадзе ей пасля таго, як Польшча будзе пабіта?

Мне здаецца, што рэальная праца, хоць бы і не у вялікім маштабе, якую мы цяперыка вядзем на Літве, ужо добры крок наперад. Вы, напрыклад, пішаце, — да і без вашаго паведамленьня я добра ведаю, што справа звычайнай нацыянальнай прапаганды, стаіць надта дрэнна. Нема нават каму кіраваць «Бюро прэсы і прапаганды». Нема людзей і сіл на гэтуль маленькую рэч! Нема сіл — гэтак трагічна зычыць! — нават на тое, што мы зусім свабодна можэм рабіць у Літве. Мне гэта не дзіва, гэта старая наша бяда.

Наша палітычная сьмерць, як кажэ Антон³, не у тым, што Расея падпіша мір з Польшчай, а у тым, што да гэтага міру далучыцца Літва. Я ж лічу, што міра паміж Літвой і Польшчай — ня будзе да апошняго! Вы самі добра ведаеце, што такое Вільна для літоўцаў і для палякаў? Ведаючы гэта, я зусім спакойна углядаюся на гутаркі іх у Варшаве і на спробы (пад націскам французаў!) як небудзь вырашыць справу Вільні. Нічорта не выйдзе з гэтых разгавораў да таго часу, пакуль Літва не згодзіцца федэравацца з Польшчай. А насколькі рэальна гэта апошня магчымацьць — мы добра ведаем.

Ітак, на мой пагляд — трэба узмацоваць нашу базу у Літве, аб якой было столькі мовы, трэба гуртаваць у стройную сістэму тыя сілы, якія у нас есьць. Трэба як мага рэальней зьвязацца з Вільней і Гораднай, бо толькі пакуль што там мы можам спадзевацца чаго небудзь дабіцца. Плятформа «Беларускага Слова» — да нас больш чым прыхільная. Каб зьбіць на тое ж усе віленскія групы, а пасля гэтага аб'єднаць пад нашым загадам і Горадню і Вільну, арганізацыйна і тактычна зьвязаушы іх, дык гэта усё, што можна было-б у данны момэнт зрабіць. Як далей зложыцца лёсы гэтага абшару — нема ведама, але гэта той рэальны аб'ект, каторы адзіна мы можам мець на увазе і на каторым можэм працаваць. У гэтым кірунку перашкод ні з боку бальшавікоў, ні з боку літвіноў мы сустрэнуць ня можэм. Усё другое — на мой пагляд трэба пакуль што пакінуць у старане. Цягнуцца да бальшой дзяржаўнай палітыкі у той час, калі нам трудна выдаваць які небудзь маленькі «Сьцяг» — не трэба. Не трэба забываць, што ужо адзін толькі факт нашага існаваньня як ураду — палова беларускай палітычнай справы і добрая чверць будучай незалежнай Беларусі. За уселякую цану трэба трымацца Літвы і арганізаваць Віленшчыну і Горадзеншчыну. Пераезд, як некаторыя думаюць у Прагу, — гэта зусім на мой пагляд немагчымая рэч. Гэта значыць вертацца у становішча у дзесяць разоў горшае, чым было у свой час у Рыге. Бо пасля Прагі нам застаецца пераехаць толькі на... Прынцэвы астравы.

Літва ні пры якіх варунках ня можа ігнараваць нас, так сама як і мы ня можэм ігнараваць яе. Мы да зарэзу патрэбны друг другу. Толькі разам мы можам хоць крыху забаспечыць сябе ад маіорызацыі палякамі. Мне здаецца, што гэта добра разумеюць усе літоўскія дзеячы і што дзеля гэтага мы можэм спакойна працаваць на далей разам з імі.

Трэба карыстацца з тых хоць невелікіх рэальных канцэсій, якія можна ад іх атрымаць, як напр. марка, вайсковыя часьці, грашовая, дыплематычная і інш. дапамога, у тым ліку рэалізацыя выдавецкага фонду. Аб гэтым апошнім, так сама як і аб марачнай справе я мімаходам гутарыў з Гершовічам. Ён едзе у Копенгаген, дзе між іншым, парадзіцца з патрэбнымі асобамі, ведаючымі марачнымі справамі. Пасьля звароту яго б[у]дзем мець спецыяльную нараду у гэтых справах, аб зьместе якой буду лічыць абавязковым Вас паінфармаваць.

4. Які напрамак агульнай палітыкі прыняць у зьвязку з сучасным момэнтам? З папярэдняга зьместу майго ліста гэта больш-менш відаць. Калі верыць пастановам апошняга зьезду саветау у Маскве⁴, — мір паміж Польшчай і Расеяй будзе падпісаны і той ці іншы тэрмін будзе трымацца. Адзіна з чаго могуць яны пачаць вайну (г.зн. да чаго прычапіцца) дык гэта усе тая-ж Вільня. Калі мір будзе падпісан нам прыдзецца на час пакінуць думаць аб усходняй Беларусі і, як я за[з]начау выжэй, зьвярнуць усю увагу на абшар Вільні-Горадні. Тут, дзякуючы асобным абставінам, мы зможам надалей весьці працу, пры гэтым працу рэальную. Наагул, пакуль што нам прыходзіцца махнуць рукой на усходнюю Беларусь; туды мы ніякім чынам ня можэм дасягнуць — сіл мало; добра, калі будзем хоць трымаць сувязь інфармацыйнага характару.

Ставіць цяпер пытаньне: ці з Масквой, ці з Варшавай, — на мой пагляд ня можна. Мы маем найлепшага хаўрусніка — Літву і да таго часу, пакуль мы можэм трымацца на Літве, гэтых пытаньняў ня можа быць. Адаць свае пазіцыі мы зауседы пасьпеем, на гэта зауседы хопіць часу. А ставіць пытаньне, ці з Масквой, ці з Варшавай, гэта значыць ісьці у Каноссу. Вы зусім слухна зазначаеце, што калі Аксельрод гаворыць аб супольных фармаваньнях, фінансах і г.д. — дык гэта адна мана і азначае не больш як аўтаномію. Я нават думаю, што не аўтаномію, а упрост службу у Кнорына, добра яшчэ калі не дамашні арэст.

Ня больш даст нам і пан Васілеўскі. Мы, паметаеце, маглі добра у гэтым перэканацца па гутаркам у Рыге. Аб гэтым жа сьведчыць і тон «Беларускага Слова» і становішча нашых у Вільні. На «краевы сойм» мы будзем гадзіцца толькі тагды, калі да гэтага будуць прымушаны і літоўцы. А апошняга яшчэ прыдзецца чакаць!

Будзем трымацца да апошняга і — чакаць як разьвінуцца далейшыя падзеі. Парадку яшчэ доуга ня будзе, яшчэ далёка да вырашаньня усходняга пытаньня у ва усім яго аб'еме. І нам сьпешацца з тым, каб пасоўваць наперад гэтае вырашаньне — ня карысна. Толькі тагды мы маглі быць зацікаўлены у гэтым пасоўваньні, калі-б чуліся на сілах. Пры нашам сучаснам палажэньні — невыразнасьць палітычнай сітуацыі — адзіны козыр.

Дзеля гэтага ня трэба ставіць пытаньняў аб орыентацыях. Адно толькі трэба: каб кожны быў заняты пэўнай працай. Горш усяго калі дарма трацяцца сілы тыя, якія есьць. Добра, апроч таго, каб наш цэнтр быў усе-ж такі не у Коуне, а дзе небудзь у другім месцы на Літве, каб не было гэтага нуднага мадзеньня без працы і на віду у ковенскіх жыхароў. Цяганьне да Пяркоускага і назад і вечныя спрэчкі могуць убіць самы найлепшы настрой. Падумаіце аб гэтым!

5. Справа аб грашох. Самая важная справа — ад яе «все качества», як кажуць. Я не бачу падвалін асаблівых для непакою і з гэтага боку. На тую працу, якая перад намі ёсьць, грашэй нам заўсягды хопіць. Для літоускага ураду якія небудзь сто-дзвесьці тысяч на месяц для нас — грошы пусцяковыя. І мы іх у тым, ці іншам відзе мець будзем, — трэба толькі быць запрауды з імі у дружбе.

Лурье гаворыць, што на гэтых двох тыднях ен дабьецца аканчаньня даручанай яму пазыкі. Я не бачу у гэтым вялікага усьпеху, нават калі банк пойдзе нам насустрэч — настолькі варункі гэтае пазыкі цяжкія. І лічу патрэбным запрасіць офіцыяльнай згоды Прэзідыума і Рады Н.М. на гэтыя варункі. Абставіны часу прымусяць усеж такі нас, каб пазыку прыняць, калі дадуць. Але паутараю, толькі прымус прадыктуе нам гэты крок. Пабачым, што будзе...

Што датычыцца справы пазыкі праз Гершовіча, дык Банк атрымаў ад Міністэрства адказ такога зместу, што ен ставіць пытаньне аб пазыке нам ад падгатаўляючагося праэкту літоуска-нямецкае гандлевае умовы. Так мне перэдаў Гершовіч, папярэдзіўшы што гэтага ен чакаў. Што павінна гэта азначаць — я дакладна ня ведаю і ламаю над гэтам сабе галаву. Факт той, што нам не адмовілі, но чаму паставілі нашу справу у залежнасьць ад зусім старонняй умовы — пытаньне. Тут у чымсьці сабака зарыта. Я зрабіў крокі, каб раскрыць гэтыя скобкі. Перэгаворы аб умове пачынаюцца паміж Літвой і Нямецчынай у сярэдзіне Студзеня і павінны скончыцца у канцы месяца. Разам з тым вырашыцца і наша справа, пры чым Гершовіч абецае залатвіць яе памысьльна: ён назначаны галавой літоускай дэлегацыі для перэгавораў. Я буду тут пакуль што і буду трымаць руку на пульсе гэтае справы. У зьвязку з перэгаворамі Гершовіч, відаць, едзе у Копенгаген і пасля яго звароту мы умовіліся дэтална аба усім пагаварыць. Думаю, што можна будзе нам так, ці інакш скарыстаць з гэтых перэгавораў.

Справу новай пачтовай маркі трэба залатвіць як найхутчэй, але зараз — як найсурьезней. Трэба, каб былі прэдстаўлены Радзе Н.М. атпаведныя праэкты і каб былі гарантыі у добрай карысьці справы для нас (а не для розных шыбераў). Я гаварыў, паутараю, аб гэтым з Гершовічам і з Др. Шоттэ — ободва абецалі даць пэўныя праэкты. Тое ж — патрэбна і ад знаемых, з каторымі размаўляе тут-ка Вальковіч. Разам з тым трэба сур'езна пагаварыць з літоускім Міністрам Почты і Тэлеграфа.

6. Я выезджаю на гэтых днях (пазаутры, ці у пятніцу) у Карлсбад і Прагу. Абавязкова трэба абгаварыць сучаснае становішчэ разам з Украінцамі і, у першую чаргу, з Віннічэнко. Без інфармацыі апошняго у нас

ня будзе поунага пагляда на справу усходу. Вырашу так сама справу пазыкі у чэхау, галічан і справу місіі у Праге. Калі прауда, што Петрушэвіч у Праге, дык у Вену ехаць не прыдзеца.

Што датычыцца нашае палітычнае нарады, то я зауседы стаял на тым, каб яна адбылася. Але гэтая нарада толькі тагды будзе мець сэнс, калі на ей па першае будзе Ладноу, і па другае — будуць прэдаўнікі з месц, у тым ліку з Менску і Варшавы. Я пісау Вам як можна знасідца з Варшавай (праз Данціг — Укр. Конс. палкоўнік Паўлюк). Грыб павінен хатука прыехаць і прывесці патрэбныя весткі аб стане рэчэй пад Польшчай.

Ці атрымоуваеце Вы сталыя весткі ад Ладнова? Ці зноў, як раней ніякага звязку з ім нема? Паўтараю, без яго нарада немагчыма, хоць бы толькі таму, што ён офіцыяльны кіраўнік нашай загранічнай палітыкі і інфармаван у паглядах Антанты.

Гэты ліст, пане Вацлаве, прачытайце разам з Антонам, дзеля таго, што я не магу перапісываць яго яшчэ раз. Цяпер адкажу на спецыяльныя пытаньня, якіе закрауу Антон.

а) Умова наша з літоўцамі ясна кажэ, што граніца паміж Беларусью і Літвой пакуль што застаецца неакрэсьленай. Да часу скліканьня нашага Сойму. Значыць — граніца Літоўскага гаспадарства йдзе па г[р]аніцы умовы 12 ліпеня. Гэта-ж нам было ясна, калі мы дагаварылісь з літоўскім урадам. І з гэтага трэба рабіць адпаведныя вывады. Што датычыцца пагляда на гэтае пэтаньне нашых віленскіх і горадзенскіх організацый, дык яны — установы грамадзкіе і для іх ніякі загад не абавязковы. Што хочучь, то ніхай і робяць. Трэба глядзець, што для нас карысней, ці легальна працаваць на Літве, ці выігрываць у апініі віленскіх дзеячоў.

в) йсьці на кампромісы з бальшавікамі можна толькі тады, калі з гэтага што небудзь выйдзе. Пакуль што з гэтага нічога выйсьці ня можэ, а ужо адзін факт нашага існаваньня як ураду — палова справы. Тое самае — з палякамі.

с) фармаваць войскі — добра, але з каго і за якія кошты? Адзіна, што рэальна — гэта тварыць у Літве тое, што твораць палякі на Беларусі — беларускіе вайсковыя часткі. Арганізоўваць іх толькі у складзе літоўскае арміі і на літоўскі кошт. Патроху людзей мы можам надсылаць адсюль. Рабіць гэта паціху беза усякае шуміхі і рэклімы.

д) паўстаньня у Жэліговіі — рэч патрэбная і палітычна не шкодлівая. Згодзен; але больш лічыу бы карысным весці грунтоўную агітацыю, бо паўстаньня гэтыя, насколькі яны робяцца не па нашаму беспасярэднему загаду, нема ведама каму яшчэ прыносяць карысьць, а каштуюць дорага.

Дадам две навіны:

1 — Польшча падпісала сэкрэтную абараніцельна-наступацельную умову з Фінля[н]дзіей проціу Саветау. Вядуцца аб гэтым жа гутаркі з Румыніей: Фатаграфічны зьнімак з першае умовы бачуу Бруно⁵.

2 — Польскі урад, як паведамляе карэспандэнт «Голаса Росіі» атрымау ад Лігі Нацый цыркуляр, у каторым гаворыцца, што у справе Вільны і абшару, апроч двух заінтэрасаваных старон есьць яшчэ трэці, і што з гэтым трэба лічыцца. Тэкст цыркуляру дакладна няведам ні польскай прэсі

(якая, відаць, яго замаучывае) ні карэспадэнту, апошні строіць дагадкі, што тутка йдзе гутарка аб Расеі. Ці не аб нас гаворыць цыркуляр?

Бывайце здаровы.

Цісну руку АлдрЦвікевіч

Мюллер быў сягонні у Міністэрстві, дзе яму сказалі: «Афіцыйна мы ня можэм адказаць на запытаньня аб візах інакш я[к] негаціўна. Неафіцыйна мы знайшлі тут у Бэрліне спосаб даваць Вам магчымасьць пераездаў (вядомыя Вам пасьведчаньня!). Мы заўсёды рады, калі нашы прэдстаўнікі у другіх дзяржавах робяць гэта, не пытаючыся нас. Калі-ж яны запрашываюць офіцыйна — дык мы адмаўляем, як гэта было недаўна між іншым з запросам з Лодзі». — Трэба залатвіць справу на месцы с прэдстаўніком — знайсці для гэтага ходы. — Візу для Грыба далі адразу-ж і па тэлеграфу.—

Інымі словамі — тое, што я ужо напісаў у пачатку ліста.

Быв. зд. АлЦв...

582.1.45:116&r-116a&r-116d&r

¹ Старшыня СНК савецкай Украіны. ² Дыпляматычны прадстаўнік савецкай Расеі ў Літве. ³ Аўсянік. ⁴ Восьмы Ўсерасейскі Зьезд Саветаў адбыўся ў Маскве 22-29.12.1920. ⁵ Мюллер.

2593. «Да ўсіх». Пратэст Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі за 10.01.1921 супраць надзяленьня польскіх жаўнераў землямі ў абязьлюдзелых паветах Беларусі

582.2.58:064 — шк фра

582.2.58:065 — шк фра

582.2.58:066 — шк фра

582.1.23:008&r — мк бел

582.2.58:080 — мк бел

582.2.58:081 — мк бел

582.2.58:082 — мк бел

582.2.58:084 — мк рас

582.2.58:085 — мк рас

582.2.58:086 — мк рас

582.2.58:087 — мк рас

582.2.58:088 — мк рас

582.2.58:089 — мк рас

582.2.58:090 — мк рас

Тэкст супадае з тэкстам дакумэнту № 2597.

2594. Справаздача Сымона Рак-Міхайлоўскага (Варшава) за 11.01.1921 аб выдатках з 45.000 польскіх марак, атрыманых ім 19.12.1920 ад Цэнтральнай Касы БНР праз Аркадзя Смоліча

582.2.56:175&r-176

2595. Рапарт паўнамочнага дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Антона Аўсяніка старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 12.01.1921

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ
РЭСПУБЛІКА

ПАЎНАМОЧНАЕ ДЫПЛЁМАТЫЧНАЕ
ПРЭДСТАЎНІЦТВО

у ЛІТВЕ

12 I 1921

№6

Яго Дастойнасьці

п. Старшыне Рады Народных Міністраў Б.Н.Р.

Маю гонар паведаміць аб ніжэй пісаным:

1. У справе перагавораў з Савецкай Расіяй

Перагаворы мае з Аксельродам¹ спыніліся з прычыны катэгарычна выстаўленых ім мне запытаньняў, змест якіх Вам ведамы, на якіе я не маючы дэрэкту, ня мог даць адповедзі.

Аднак, у вуснай заяве Вам і сябрам Прэзыдыуму Рады Б.Н.Р., я некалькі разоў заўважаю, што для карысьці нашай справы гэтыя перагаворы трэба вясьці як Коуне, так і глаўным чынам у Маскве.

У даны час перагаворы з Аксельродам, як мне ведама, вядуць п.п Цьвікевіч² і Галавінскі, — аб ходзе перагавораў я не пайнфармаваны.

Я пазволю сабе выказаць свае погляды на справу дзержаўных адносін да Савецкай Расеі, тым больш, што гэтая справа, дзякуючы палітычным абставінам, сталася актуальнай.

Як ведама, яшчэ першы Урад Б.Н.Р. — Народны Сэкрэтарыят — у 1918 годзе стараўся навязаць прыхільныя дзержаўныя стасункі з Масквой. Дзеля гэтай мэты Народны Сэкрэтарыят праз свае дэлегатыі уступаў у перагаворы з Масквой. Перагаворы гэтыя аднак канкрэтных вынікаў не далі і даць не маглі дзякуючы гэтым аснаўным прычынам:

а) Бальшэвізм, а гэтым самым і Урад Савецкай Расеі, які здзейсьняе ідэалы сусьветнай рэвалюцыі і камунізму, па сваёй істоце зьяўляецца інтэрнацыянальным. Ідэі нацыянальныя ён лічыць перажыткам буржуазным.

б) Беларускаю дзержаўнасьць разглядае ў значэньні тэрыторыяльным — абласным.

І як ведама, у 1919 годзе «Літ-Бел» гэта паказаў на практыцы.

Дэлегатыя Ураду Б.Н.Р. гэтак сама ў прошлым годзе не дайшла да згоды з Маскоўскай Уладай дзякуючы вышэй пісаным прычынам.

І ў перагаворах з Аксельродам выявілося, што Савецкая Расія прызнаць незалежнасьці Беларусі ў тым значэньні, у якім жадаюць і разумеюць гэта беларускія палітычныя партыі, грамадзкія арганізацыі і Урад Б.Н.Р., ня можэ. Сталася ужо ясным, што Савецкая Беларусь федэратыўна зьвязана з Савецкай Расіяй, а гэта значыць, што і юрыдычна і фактычна незалежнасьці Беларусь ня мае.

Маючы на увазе вышэй памянёныя факты і кіруючыся перш за ўсе нашымі нацыянальнымі інтэрэсамі, я асьцэрэгаўся ісьці ў сваіх перагаворах

з Аксельродам на абецанкі цеснага Беларуска-Маскоўскага збліжэння. І цяпер — у цяжкі час для нашай гасударственнасці — я лічу, што перагаворы з Савецкай Расіяй павінны вясціся вельмі асьцярожна і толькі у плоскасці абароны непадзельнасці і незалежнасці Б.Н.Р.

Рэч ясная, што Савецкі Урад, ужо праклямаваўшы Савецкую Беларусь у імя сваіх камуністычных ідэй і палітычных мэтаў, ня згодзіцца прызнаць Урада Б.Н.Р., бо Масква лічыць ужо уконстытуаваныя камісарыяты органамі на Беларусі.

Калі Аксельрод прапанаваў мне, каб наш Урад дагаварваўся з «Рэвком» — я гэтую прапозыцыю лічыў патрэбным адкінуць, матывуючы тым, што Урад Б.Н.Р. зьяўляецца ядным правамочным Урадам на Беларусі, нясучым сваю прыемственнасць ад 1-га Усебеларускага Кангрэсу, а дзеля гэтага разглядае «Рэвком» як орган сілком накінуты беларускаму народу; з гэтай прычыны Урад Б.Н.Р., жадаючы аднак паразумецца з Масквой мог-бы вясці перагаворы толькі беспасрэдна з Уладай Р.С.Ф.С.Р.

Ставячы справу гэтакім парадкам, я прыняў пад увагу захаваньне аўтарытэту Ураду Б.Н.Р. і ідэю незалежнасці Беларусі.

Перагаворы Ураду Б.Н.Р. з Урадам Савецкай Беларусі умацавалі-б яшчэ больш праконаньне, як некаторых Дзержаў Эўропы, так і самой Савецкай Расіі, што справа беларуская — хатняя справа Расіі.

Каб забяспечыць сабе пашырэнне ідэі сусветнай рэвалюцыі у першы чарод на Захадзе — большэвікі стараюцца, як і самі у гэтым прызнаюцца, стварыць буфэрныя Савецкія Дзержавы, якіе і палітычна і эканамічна падпарадкаваны Маскве.

Я глыбака праконаны, разумеючы ідэалогію маскоўскіх камуністаў, што навет пайшоўшы на кампроміс з Савецкай Расіяй, наш Урад, як выканаўца ідэі аслаблення нашага народу з чужацкага ярма, як абаронца нацыянальна дзержаўных правоў яго, ня здоляе здзейсніць сваіх заданняў, супрацоўваючы з Масквой.

Мір Польшчы з Савецкай Расіяй трэба разглядаць як факт часовы. З поўным правам, можна сказаць, што мір гэты, як не натуральны і штучны, з пачаткам падыхаючага палітычнага момэнта парвецца, і мы ізноў будзем сведкамі вайны паміж нацыяналістычнай Польшчай з камуністычнай Расіяй. Гэта пацьверджаецца цэлым радам фактаў: як Польшча, так і Расія спешна рэарганізуюць і умацоўваюць свае арміі, а падарож Начальніка Польскай Дзержавы у Францыю звязана з Польска-Францускай мілітарнай угодай.

Хто выйграе гэту вайну — ня ведама, а дзеля гэтага нашы адносіны да абедзвюх старон павінны быць дужа асьцеражнымі.

Падзеі палітычныя у даны час дужа мяняюцца і хто сягоння яўляецца ворагам, заўтра можа стаць прыцелем.

2. У справе адносін Літоўскага Ураду да Б.Н.Р.

У сваёй працы я заўважыў, што Літоўскі Урад у сваіх афіцыйных адносінах да Ураду Б.Н.Р. застаецца прыхільны.

Аднак, фактычна Літоўскі Урад у апошніе часы вядзе сваю палітыку, якая нашай справе можа пашкодзіць.

Факт перагаворау Літвіноу з Палякамі, аб чым сьведчыць польская і загранічная прэса, аб справе цеснага збліжэньня абедзвюх дэргау — стау безспрэчным. Літоўская-ж прэса і Літоўскі Урад гэту справу затушоўваюць, прыдаючы ёй значэньне «Перагаворау аб абмене ваенна-палоннымі».

Бяручы пад увагу, што угода Літоўска-Польская можа адбыцца за кошт нашых зямель, а гэтак сама ануляваньне умовы нашай з Літвінамі 12 Лістападу 1920 г., безаткладна патрэбна з нашага боку прыступіць да падгатаваньня грунту для Дэргаунага Беларускага і Польскага збліжэньня.

Вядучы гэту справу покі што зусім сэкрэтна, я лічыў-бы што работу трэба распачаць у двух кірунках: першае — распачаць гутаркі з прэдаўнікамі Польскай Рэспублікі у Прыбалтыцэ, другое — увайсці у цесныя зносіны і паразуменьня з Беларускамі групамі, якія вядуць палітычную працу, апіраючыся на Польшчу.

Я ужо паведамляю Вам, што Літоўскі Урад лічыць сваймі дэргаўнымі граніцамі на Усходзе, абазначэньня лініі 12-га Ліпеня, і па гэтаму праву ня лічыць магчымым, каб дьплематычнае Прэдаўніцтва у Літве выдавала пашпарты грамадзянам-беларусам з чыста беларускіх зямель як Горадзеншчыны, так і Віленшчыны.

Гэты факт пры лепшым становішчы нашай дэргаўнасьці трэба было б разгледаць як факт нам варожы, але я лічыў-бы па прычынам тактычным не рабіць з яго, покі што, казус-бэльлі.

Да гэтага часу другі пункт умовы Літоўскай Дэргаўнай ня выпаўнены. Міністэрства Загранічных Спраў тлумачыцца, што вайсковыя беларускія фармацыі выклічуць незадаволеньне з боку Савецкай Улады і сам факт фармаваньня можа паслужыць канфліктам між Літвой і Савецкай Расіей.

Матывы такога тлумачэньня нельга прызнаць слушнымі, бо перш чым падпісываць умову з намі — Літоўскі Урад паразумеваўся з Масквой, тым больш і Масква не магла і ня можа мець супроць нашых вайсковых фармацый, бо яны, як ведама, павінны былі-б стварацца дзеля карысьці саміх-жа бальшавікоў. Значыцца, у матывах Літоўскага Міністэрства Загранічных Спраў трэба шукаць другую прычыну, а яна есьць у факце Літоўска-Польскіх перагавораў.

Справу вайсковых фармаваньняў, хацяб кампрамісова, трэба, на мой пагляд, вясці далей і дабівацца яе вырашэньня.

3. У справе Беларускіх Партызан.

У білютэнях прэс-бюро пры дьплематычным прэдаўніцтве я стараюся усімі мерамі павялічыць значэньне барацьбы партызанаў, а гэтым самым нашай нацыянальнай сьпеласьці.

Справу Беларускіх партызан, як і справу Першай Беларускай Брыгады узяла на сябе група беларускіх дзеячоў, якая называе сябе «Найвышэйшай Радай Б.Н.Р.».

Угледаючыся-ж на тое, што факт партызанскай барацьбы нашага сялянства з маскоўцамі мае значэньне ня толькі маральнае, а і глыбака палітычнае і карыснае для справы нашай Дэргаўнасьці, партызанскі рух трэба усімі мерамі пашыраць і мець на яго Урадовы Уплыў.

Аднак, гэта можна зрабіць дарогай згавору з цяперашнімі правадырамі партызаншчыны. Але вырашэньне гэтага пытаньня звязана з вырашэньнем і другога пытаньня, а ласьне: нікаторыя з нашых выдатнейшых дзеячоў угледаюцца на справу партызан не прыхільна, лічуць яе шкодлівай для агульнай беларускай справы. Стоючы на іншым грунце, я лічыў-бы, што гэтую паважную справу можна было-б і патрэбна абгаварыць сярод беларускіх дзеячоў, розных палітычных напрамкаў, а дзеля гэтай мэты патрэбна безаткладнае скліканьне канфэрэнцыі прэдаўнікоў усіх палітычных партыяў і грамадзкіх арганізацыяў. Гэтая канфэрэнцыя, паміма абгавору пытаньня тут памяненага, заняўшыся вырашэньнем сучаснага нацыянальна-дзержаўнага становішча нашай Бацькаўшчыны, маральна памаглаб у рабоце Ураду Б.Н.Р.

4. У справе адносін Міністэрства Беларускіх Спраў да Ураду Б.Н.Р.

Мне стала ведама ад асоб, якім можна верыць, што як пан Семашка, так і яго агэнты-урадоўцы стараюцца здэскрыдытаваць Урад Б.Н.Р. перад ангельскім Камісарам³, называючы наш Урад «самазваным» і «авантурыстычным». Лічыў-бы, што такога роду факт трэба давесці да ведама Літоўскага Ураду, прыньшы ставючы пытаньне аб непатрэбе і шкоднасьці такіх міністраў, як п. Семашка.

5. У справе перагавораў з Прэдаўнікамі загранічных Дзержаў.

У перагаворах з Ангельскім Камісарам заўважыў, што справай нашай Англія зацікаўлена, асабліва нашым прыродным багацьцем. Англіійскі Камісар запрапанаваў мне падаць ад Ураду Б.Н.Р. мэморандум на імя Ангельскага Ураду, пры чым Камісар у мэморандуме [прасіў] паказаць: 1) Якую суму грошэй жадае Урад Б.Н.Р. пазычыць ад Англіі і на якіх варунках; 2) чым можа забезпечыць гэтую пазыку; 3) на які лік войска жадае атрымаць Урад Б.Н.Р. абмундыраваньня, зброі і інш.; 4) дзе мае тварыць сваю армію; 5) кароткі нарыс гісторыі беларускага руху; 6) сучаснае палажэньне Беларусі; 7) адносіны да суседзяў; 8) статыстычныя даныя аб прыродным багацьці Беларусі.

Пры візьце да французскага Прэдаўніка выясьніў, што адносіны яго да Ураду Б.Н.Р. прыхільныя.

Паўнамочны Дыплематычны

Прэдаўнік у Літве.

582.2.49:019&г-020&г — мк

¹ Дыплематычны прэдаўнік савецкай Расеі ў Літве. ² Іван Цьвікевіч. ³ Палкоўнік Р.Б.Ўорд (R.V. Ward).

2596. Бюлетэнь Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне. №19. 14.01.1921

Польскій терроръ въ Гродненщинѣ. — Белорусскія войска не разбиты.

582.2.58:078 — мк

582.2.58:079 — мк

2597. «Усім». Пратэст Ураду БНР за 15.01.1921 супраць надзяленьня польскіх жаўнераў зямлёю ў абязьлюдзелых павегах Беларусі

УСІМ

Польскі Урад унес у Сойм праэкт двух законау і Сойм прыняў іх:

1) аб пераходзе зямлі у абезлюднеушых паветах Беларусі у уладаньне Польскай дзержавы; і

2) аб надзелі гэтай зямлей польскіх жаўнерау.

Так, беларускія землі абезлюднелі. З аднэй Гродзенскай губэрні расейскі царскі урад, пры атступленьні пагнаў з сабой каля мільена жыхароу. У часе польскай акупацыі дзiesiąткі тысяч селян беларусау былі згноены у турмах і лагерах Польшчы пачынаючы ад Берасьцейскага лагера і канчаючы Кракаускім.

Касьцьмі беларускіх уцекачоу высланы крыжовы шлях ад Кракава да Сібірскай тайгі... Армія нешчасьлівейшых у сьвеце людзей, страціушых усе што мела, да гэтай пары яшчэ не можэ вярнуцца на свае старыя папелішчы.

Адно, што асталося у іх на бацькаушчыне — гэта мізэрны і зрыты акопамі кавалак зямлі, каторы паіу і карміу іх дзядоу і прадзедау і да яго яны імкнуцца усей душой. Але фронты і жалезныя загародкі перашкаджаюць вярнуцца ім на бацькаушчыну.

Дарэмна... Прагавітыя суседзі шукаюць здабычы на палях нешчасных уцекачоу. Заканадаучая палата займаецца грабежствам і падзелам зямлі уцекачоу.

Няужо чалавецкая прагавітасьць давяла культурны польскі народ да шалу? Няужо старыя дзедоускіе гнезды беларускіх уцекачоу будуць запоунены чужынцамі-прышэльцамі?

Няужо польскі імпэрыялізм пабье сусьветны рэкорд бязпрауя і насільля? У стары нявольніцкі час памешчык-нявольніцкі гаспадар надзеляу сваіх верных слуг зямлей са сваіх абшарау. Цяпер польскі урад і нават Сойм хочуць надзяліць жаўнерау, сваіх верных слуг, бараніушых інтэрэсы польскіх памешчыкоу, як у сябе так і на Беларусі, землямі уцекачоу-беларусау.

Далей ісьці нема куды.

Астаецца разрываць магілы і рабаваць нябошчыкау.

Зьвертаемся да усіх, у імя сьвяцейшых ідэалау чалавецтва, у імя культуры і гуманнасьці, заступіцца за разрываемую на часьці Беларусь; заступіцца за нешчасных беларускіх уцекачоу.

Людзі гонару скажыце свае цьвердае слова.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

15 студзеня 1921 г.

582.1.07:064 — шк бел

582.1.11:045 — шк бел

582.1.11:046 — шк бел

582.1.11:047 — шк бел

582.1.20:001&r — шк фра

582.1.23:001&r — шк рас

582.1.23:002&r — шк рас

582.1.23:003&r — шк рас

582.1.23:004&r — шк рас

582.1.23:005&r — шк рас

582.1.23:006&r — шк рас

582.1.23:007&r — шк рас

582.2.51:035 — шк фра

582.2.51:098 — шк фра

582.2.53:059 — шк фра

582.2.53:163 — шк фра

2598. Ліст Браніслава Тарашкевіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.01.1921

Браце мілы,

Перад усім шлю Вам шчыры прывет і просьбу перадаць маё прывітаньне старым знаёмым з якімі Вы часта сустракаецеся.

Будучы змушаны быць кароткім, прашу Вас вельмі пераслаць пры магчымасьці тую літэратуру, што Вы дасталі ад п. Марголіна — а перад усім рэчы, якія адносяцца да філэлёгіі і беларусазнаўства — або на Варшаву або на Вільню.

Наагул перасылайце нам якія маеце і можаце дастаць выданьні.

Дужа быў-бы ўдзячны калі-б Вы маглі дастаць мне з Расеі такія кніжкі

1) акад. А.Шахматов. Энциклопедія Славянской филології. Древнѣйшій період історіі рускаго языка.

акад. А.Шахматов. Введение в курс історіі рускаго языка (зеленая книжка)

як дастаць усе гэтыя — можа перадаць пан Марголін

Гэтыя дзьве кніжкі патрэбны мне да зарэзу.

Ваш Тарас

Вільня

15.1.21.

582.1.45:096&r

2599. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.01.1921

582.1.45:115&r-115a&r

У справе канфлікту ў Беларускам Клюбe. Перададзены з нагодай.

2600. Дагавор паміж Р.С.Ф.С.Р. і С.С.Р.Б. аб ваенным і гаспадарчым саюзе, падпісаны 16.01.1921

582.1.15:277-278 — мк

582.1.15:279-280 — мк

582.1.17:001-002 — мк¹

¹ Перадрукаваны з газэты «Известия» (Масква) за 6.04.1921, №74.

2601. «Батька» заняўся політыкай // Эхо (Коўна). 16.01.1921

Генераль Балаховічъ отъ чисто боевой работы рѣшилъ перейти къ міжнародной політыкѣ и началъ съ того, что офіціяльна «свергъ» бѣлорусское правітельство.

Вотъ послѣдній «декретъ» Балаховича.

«Согласно съ выраженной волей всѣхъ повстанческихъ группъ на территоріи Бѣлоруссіи объявляю: 1) Всѣ повстанческія группы, находящіяся на территоріи Бѣлоруссіи, а также и регулярныя войска находятся подъ моимъ непосредственнымъ командованіемъ. 2) Изъ всѣхъ правительствъ, которыя именуютъ себя Бѣлорусскими правительствами, будетъ признано то, которое опирается на бѣлорусское крестьянство, вмѣстѣ съ нимъ работаетъ за независимость и вмѣстѣ съ народомъ дѣлитъ его тяжелую долю. 3) Тѣ, кто считаетъ себя Бѣлорусскимъ правительствомъ, однако, на дѣлѣ, является только правительствомъ на бумагѣ, разъѣзжаетъ за границей, не имѣетъ ничего общаго съ бѣлорусскимъ народомъ, тормозятъ дѣло освобожденія родины изъ-подъ большевистскаго ига, объявляются врагами бѣлорусскаго народа. 4) Всѣ, кому дорога родина, призываются къ работѣ подъ моимъ руководствомъ.

Батка-Булакъ-Балаховичъ»

582.1.36:008a

2602. Nota przedstawiciela Litwy przy Lidze Narodów prof. Woldemarasa wręczona prezesowi Ligi Narodów d. 11 grudnia 1920 r. // Gonicz Kowieński (Kowno). Nr.12. Niedziela, 16 stycznia 1921

У справе стаўленьня Лігі Нацыяў да польска-літоўскага канфлікту

582.1.36:003

2603. Бюлетэнь Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне. №20. 17.01.1921

Беларускі савецкі буфэр (перадрук артыкулу з «Извѣстій Всероссийскаго Исполнительнаго Комитета Совѣтовъ», №291, 25.12.1920)

582.2.58:083 — мк

З грыфам: «Толькі для беларускіх устаноу».

2604. Пратакол сходу Найвышэйшае Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ў Варшаве за 19.01.1921

Пратакол

сходу Найвышэйшае Рады Беларускае Народнае Рэспублікі

19 студзеня 1921 году

Прысутнымі былі: Намесьнік старшыні Рак-Міхайлоўскі і сябры Ал. Ёласаў і К. Тарэшчанка.

Слухалі

1. Справаздача дэлегацыі Найвышэйшае Рады аб працы у Варшаве.

Пастанавілі

1. Даручыць грамадзяніну Броніславу Тарашкевічу весьці палітычную беларускую працу, як старшыне дэлегацыі Найвышэйшай Рады і падабраць сабе патрэбных сяброў дэлегацыі, за працу якіх ён бярэць на сябе адпаведнасьць перад Найвышэйшай Радай.

Арыгінал падпісалі: за Старшыню Найвышэйшае Рады Б.Н.Р.,
Намеснік яго Сымон Рак-Міхайлоўскі; сябры: А.Уласаў і
К.Тэрэшчанка.

З арыгіналам згодна: Намеснік Старшыні Найвышэйшае Рады
Белар. Народн. Рэспублікі Сымон Рак-Міхайлоўскі

23/І-1921 г.

м. Варшава

582.2.40:093 — рк

**2605. Грамата Найвышэйшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі
Браніславу Тарашкевічу за 19.01.1921 (вых. №11) у справе прызначэння
яго старшынёю Дэлегацыі БНР**

Грамата

Найвышэйшая Рада Беларускае Народнае Рэспублікі на сходзе сваім
ад 19 студзеня 1921 року ухваліла: назначыць грамадзяніна Браніслава
Тарашкевіча старшынёю дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі,
ускладаючы на яго кіраўніцтва усей палітычнай беларускай акцыяй і ат-
ветнасьць за яе.

За Старшыню Найвышэйшае Рады Беларускае Народнае Рэспублікі:
Рак-Міхайлоўскі

Сябры Найвышэйшае Рады:

Коз.Тэрэшчанко

АУласоў

Дана у Вільні

19 студзеня 1921 року

№11

582.2.37:070 — ра

**2606. Заява Рады Народных Міністраў БНР міністру замежных
справаў Літоўскае Рэспублікі за 20.01.1921 (вых. №312)**

Беларуская Народная Рэспубліка

Рада Народных Міністраў

20 студзеня 1921 г.

№312.

ЯГО ДАСТОЙНАСЬЦІ

Пану Міністру Міжнародных Спраў

Літоўскае Дзержавы.

У зьвязку з ліквідацыяй авантуры Жэлігоўскага і Вашай прапазыцыяй
аб супольнай працы у гэтым кірунку — Урад Беларускай Народнай Рэс-
публікі мае гонар паведаміць аб сваёй плятформе, што да Савецкай Бела-
рускай Рэспублікі і кірунку працы у найбліжэйшыя часы:

1. Урад Б.Н.Р., зьяўляючыся насіцелем чыстай ідэі незалежнасьці і
непадзельнасьці Беларусі, з гэтага пункту зыйсьці ня можэм.

2. У адносінах да Савецкай Беларускай Рэспублікі Урад Б.Н.Р. хоча за-
хаваць прязныя адносіны.

3. Найбліжэйшай сваей задачай Урад Б.Н.Р. лічыць працу у кірунку злучэння заходняй часьці Беларусі з усходняй.

Пры гэтым мае гонар зазначыць, што Беларускі Народ, змучаны сямі-летняй вайной, дабіваючыся незалежнасьці і непадзельнасьці сваей Бацькашчыны, шукае варункаў спакойнай, творчай працы.

Ластоўскі Старшыня Рады Народных Міністр[а]ў. Аусянік за Держаўнага Сэкрэтара.-

З арыгіналам згодна:

М.Севасьцянюк

За Кіраўніка Канцэлярыі Рады Народных Міністраў

582.1.15:272 — мк

2607. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.01.1921

20.I.1921.

Вельміпаважаны Дзядзька Власт,

атрымаў Ваш ліст з наказамі наконт Турчыновіча і хоць не дачытаў ешчэ гэтай кнігі¹, бо смакую кожны ліст, але пасылаю яе Вам.

Вельмі буду Вас прасіць, каб Вы далі яе праглядзець і Варонцы.

Камплект будзе Вам пересланы з Вальковічам.

Разам з Турчыновічам пасылаю «Русскій Календарь-Справочнік на 1921 годъ». У ём ёсьць весткі і аб нас: даў тое-сёе.

Аб справах не пішу, бо ў курсе ўсіх спраў Іван Іванавіч², які зробіць Вам даклад.

За наша становішчэ тутака змагаемся усемі спосабамі. Усе, на каго магчыма была нажаць — скарыстаны. Гэтымі днямі ўсё аканчацельна будзе высветлена.

Шлю найлепшыя пажаданьня.

З шчырай пашанай

К.Езавітаў

582.1.45:093&r

¹ Магчыма, маецца на ўвазе кніга А.Турчыновіча «Обзоръ исторіи Бѣлоруссіи съ древнѣйшихъ временъ» (1857). ² Цьвікевіч.

2608. Ліст Алега Васількоўскага (Рэвэль) Кастусю Езавітаву (Рыга) за 20.01.1921 з просьбай працягнуць тэрмін дзейнасьці дыпляматычнага пашпарту

582.2.12:030&r-031&r

2609. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.01.1921

21.I.21.

Паважаны Грамадзянін Старшыня,

сенека выяснілася, што Місьню ўсеж ткі трэба ліквідаваць, бо, як я і раней ведаў і казаў, — нажымаюць ад Hotel'я Бельвю¹. Афіцыйных

нотаў усходнікі не пасылалі, але некалькі разоў ужо прыватна ставілі пад увагу парушэньне дагавору латышамі, «трымаючымі ў сябе прэдстаўніцтва Ураду, змагаючагася з Усходам».

Я зрабіў захады прад літвінамі і латышамі, каб перадаць нашых грамадзян літоўскаму пасольству. Латышы на гэта згадзіліся, а літоўскі пасол запрашывае згоды Літоўскага Ураду. Трэба Вам пагутарыць з Пурьцкім, каб ён даў сюды належнае распараджэньне.

Я ўжо тры дні як загатоўіў Вам ў гэтым сэнсі тэлеграму, але мне камісія да гэтага часу забараняе яе Вам паслаць. Час ідзе і могуць быць непрыемнасьці, за якія я ўзяць на сябе адпаведнасьці не хацеў бы.

Вельмі прашу Вас зрабіць націск на Пурьцкага, каб літвіны срочна ўзялі на сябе абарону нашых грамадзян.

Тэхнічна справу можна былаб паставіць так, што адзін з нашых грамадзян мог бы працаваць пры літвінох, напрыклад Гр. Пігулеўскі, які добра знае справы консульства і яго ведае ужо наша грамадзянства тутак.

Што тычыцца мяне, дык я, на моцы наказа Вашага, дадэнага мне ў Коўні, казаў ўсім, а таксама і ў Міністэрстві Межнародовых Спраў, што я выеду з Латвіі, як толькі Місія будзе зліквідавана. С сабой я меў на меце узяць:

- а) архівы;
- б) грашовую адчотнасьць;
- в) марку²;

Пасля інфармацыі Гр. Вальковіча аб тым, што я павінен астацца ў Рызе, я ня ведаю як усе гэта сагласаваць і чэкаю Вашых тэлеграфных інструкцый.

З вялікай да Вас пашанай
К.Езавітаў
582.1.45:110&r

¹ Амбасада савецкай Расеі. ² Маркі Асобнага Атраду БНР, выпушчаныя зь ініцыятывы К.Езавітава ў лютым 1920 году. Гл.: Jaeger W. Die Briefmarken des Weissrussischen Armeekorps // Der Baltische Philatelist (Libau). Nr.1. 20.04.1920. S.13-14.

2610. Ліст Васіля Захаркі (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.01.1921

Даражэнькі пане Вацлаве!

Справа с хворымі стаіць так як стаяла да ад'езду Цьвіка. Сеньняка прыехаў Розенбаум. 8 гадзін вечэра павінен быць у нас. Негледзячы на гэта, я не думаю каб што перэменілася.

Сеньнека я яшчэ раз быу у Прэзыдэнта Чаксте у справе місіі. Афіцыйна місію прыдзеца зліквідаваць, прычына не афіцыйная заява Іоффе¹. После такое заявы латышы баяцца інцыдэнтаў, асабліва с прыбліжэньнем вясны. Неафіцыйна пазваляецца усякая праца і мажлівая дапамога, так прынамся сказаў мне пан Прэзідэнт.

Мы тутак думаем даручыць засчыту інтэрэсаў нашых грамадзян Літоўскаму пасольству, на што апошні згадзіўся, пры варунках разрашэньня на гэта Міністра Пурьцкіса. Зрабеце крокі у гэтым напрамку перэд

Пурыцкісам і рэзультат тэлеграфуце Езавітау. Пры літоускам пасольстве павінен быць адзін наш чалавек.

Каго аставіць я не ведаю на мой погляд гэтым чалавекам павінен быць Пігулеўскі альбо Грунтоў. Рэвізый я не рабіу дзякуючы таму што бухгалтэрыя ідзе у Коуно гдзе усе гэта можна будзе зрабіць ціхо і спакойна.

Бывайце здаровы

Васіль.

Я выезжаю у суботу альбо недзелю²

582.1.45:114&r-114a&r

¹ Старшыня савецкай дэлегацыі на мірных перамовах у Рызе. ² 22-23.01.1921.

2611. Польскій грабежъ // Воля Россіи (Прага). №109. 22.01.1921

582.1.36:006

Камэнтар да закону аб надзяленьні зямлёй польскіх жаўнераў у беларускіх і ўкраінскіх паветах.

2612. Ліст Цэнтральнага Беларускага Нацыянальнага Камітэту міністру замежных справаў Польшчы (Варшава) за ?? .01.1921 у справе ўстрыманьня русыфікацыі праз школы й праваслаўную царкву

582.2.38:118&r — мк

Дакладная дата невядомая.

2613. Адкрыты ліст [Цэнтральнага Беларускага Нацыянальнага Камітэту] да польскага грамадства ў справе закрыцьця міністрам унутраных справаў газэты «Беларускае Слова»¹ і рэпрэсію супраць Горадзенскага Беларускага Камітэту

582.2.38:119 — мк

¹ «Беларускае Слова» было зачыненае на загад горадзенскага старасты Рагалевіча. Гл.: Наша Думка. №5. 4.02.1921.

2614. Ліст Цэнтральнага Беларускага Нацыянальнага Камітэту міністру ўнутраных справаў Польшчы (Варшава) за ?? .01.1921 у справе выдзяленьня крэдыту на выплату Камітэтам даўгоў

582.2.38:120&r — мк

Дата невядомая.

2615. Пастанова за 23.01.1921 аб выплатах з Цэнтральнай Касы Беларускай Народнай Рэспублікі

23 студзеня 1921 году ухвалена:

выдаць з Цэнтральнае Касы Б.Н.Р.

1) Сябру Н.Р., п. К.Тарэшчанку у лік аканчальнай пэнсіі за студзень 2.000 м. і сутачн. за студзень 9.000 = 11.000 мар.

2) Віцэ-старш. Н.Р., п. Рак-Міхайлоўскаму сутачныя з 26 верасьня па 3 кастр. 2.400 мар. (пры паездцы з Горадні у Варш.), у лік аканчальнай пэнсіі за 1920 год — 3.000 м., сутачныя (Горадня—Варшава—Вільня, Варшава—Горадня—Вільня) за 11 па 31 студз. 1921 г. — 6.300 м. і пэнсія за студзень — 13.000 м. = 24.700 мар.

- 3) Сутачныя прадст. Ураду, п. Арк.Смолічу за студзень 1921 = 9.000 мар.
 4) Сябру Найв. Рады, Ал.Уласаву, пэнсія за студзень 1921 г. = 10.000 "
 5) Прадстаўніку Ураду, п. Л.Дубейкоўскаму пэнсія за студзень месяц і сутачныя з 14 па 19 студзеня = 11.800 "
 6) Мейлаховічу за друк газэты «Белр. Слова» = 50.000 "
 7) Рэдактору «Бел. Слова» п. Шалешку пэнсія за сьнежань 1920 г. = 3.000 "
 8) Беларускай Гімназіі у Горадні 30.000 "

Разам 149.500 мар.

Рак-Міхайлоўскі

ЛДубейкоўскі

582.2.40:094 — ра

2616. Заява Рады Народных Міністраў БНР міністру замежных справаў Літоўскае Рэспублікі за 25.01.1921 (вых. №315)

Беларуская Народная Рэспубліка

Рада Народных Міністраў

25 студзеня 1921 года

№315.

Яго Дастойнасьці
 Пану Міністру Міжнародовых Спраў
 Літоўскай Рэспублікі.

Згодна адбытай гэтага 25-го студзеня 1921 г. нарадзе пры Вашым пасрэдстве між мною і Прэдстаўнікам Р.С.Ф.С.Р. у Літве грамадзянінам Аксельродам было адзначэна, што другі пункт нашай заявы пададзенай Вам 20-І,-21 пад №312 не здавальняе Р.С.Ф.С.Р. дзеля сваей якой, неяснасьці што да нашых адносін да Савецкай Беларускай Рэспублікі, прычым была зазначэна грамадзянінам Аксельродам, што больш выразная формуліроўка гэтага пункту магла-бы павясьці ад прыхільных да саюзных адносін з Урадам Беларускай Народнай Рэспублікі, абাপертых на умоўных асновах.

Гэтым у дапаўненьне нашай заявы ад 20-І,-21 г. паясняем:

Лічучы, што апавешчэньне і устанавленьне Беларускай Савецкай Рэспублікі есьць адна са ступеняў да поўнага здзейсьненьня незалежнасьці і непадзельнасьці Беларусі, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ня толькі ня мае на мэці вясці аружную ці іншую якую барацьбу з ёю, але наадварот, будзе памагаць Савецкай Беларускай Рэспубліцэ, як у справе адраджэньня беларускага народу, так і у справе поўнага здзейсьненьня незалежнасьці і непадзельнасьці Беларусі.

Ластоўскі Старшыня Рады Народных Міністраў. Аусянік за Дзержаўнага Сэкрэтара.-

З арыгіналам згодна:

М.Севасьцянюк

За Кіраўніка Канцэлярыі Рады Народных Міністраў

582.1.15:273 — мк

2617. Матэрыялы «Для помѣщенія въ прессъ» за 25.01.1921

Пра перанос базы арміі БССР зь Менску ў Кіеў (газэта «Время» (Бэрлін) за 17.01.1921); пра выбары Беларускага Савету Народных Камісараў; пра абсалютны цэнтралізм Масквы.

582.1.38:001-003 — мк

2618. Ліст шэфа Беларускай Місіі ў Бэрліне Леаніда Баркова (Бэрлін) канцылярыі Міністэрства Замежных Справаў БНР (Коўна) за 25.01.1921 зь перасланымі рэзалюцыяй інтэрнаваных беларусаў у Ліхтэнгорсьце і 3 камплектамі Бюлетэняў Прэс-Бюро за 1920 год (да №14 улучна)

582.1.46:014

2619. Ліст Тамаша Грыба (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.01.1921

Дарагі таварыш Вацлаў Ластоўскі!

Азнаёміўшыся з палітычным настроем у Рызе — мушу прызнацца што наша справа, т.е. справа беларускага дзяржаўнага адраджэньня стаіць ня вельмі блага. Кажу ня вельмі блага, бо і ня вельмі хораша...

Справа ў тым: Беларусь становіцца цэнтрам палітычных інтрыг. З аднаго боку Польшча, Савінкоў, Булак-Балаховіч, а з другога Савецкая Расея. Польшча працягае свае рукі на Беларусь маючы на ўвазе як найдалей пашырыць свой уплыў на Заходзе, а Савінкаў з сваёй грамадой розных кваліфікаваных «бандытаў і зладзеяў» стараіцца як небудзь «пятушком, пятушком», як той бязсьмертны Гоголеўскі Добчынскі і Бобчынскі, пралесці йзноў на верх палітычнага жыцьця і цаной розных тэрыторыяльных уступак «расейскіх абластей» дабіцца ад Польшчы права на сваё марнае жыцьцё ў Варшаве, каб потым праз нейкі час стаць героем у ролі збаўцы «святой і недзелімай матушкі Расеі».

Узапраўды мы перажываемо цікавы гістарычны момэнт. Гэтаж ніколі хіба ў гісторыі нябыло такой подлай, ганебнай сьпекуляцыі ідэямі, лёзунгамі; гандлем народным сумленьнем, народнай воляй. І гэта ўсё робіцца ў наш дваццаты век!..

Расейскія камуністы сьпекулююць ідэямі камунізма, сьпекулююць сацыялістычным сумленьнем. Яны дайшлі да вертуознасьці ў гэтай сьпекуляцыі. Маленькі і дужа вялікі прыклад: для іх маленькі, а для нас вельмі вялікі — Беларусь абвешчана Незалежнай Савецкай Рэспублікай. Ужо трэці раз здаецца яны абвешчаюць гэтую незалежнасьць, а незалежнасьці гэтай пэўна-ж, як ня было так няма. Я не маю права судзіць аб тым што робіцца цяпер у Менску, але чую пасля гутаркі з тутэйшымі савецкімі прэдаўнікамі, што мала ёсьць там чаго цікавага. Усё гэта імі робіцца толькі для вельмі складнай бугальтэрыі — сьпекуляцыі. У іх шчырасьць я зусім ня веру. Бо ўсе яны перш маскалі, а пасля ужо камуністы, як і тыя Расейскія эс-эры з Чэрновым і Керэнскім на чале што засядаюць у Парыжы разам з кадэтамі і на ўвесь сьвет крычаць аб «отторжении искони русских областей» чужаземнымі дзяржавамі, як напрыклад Бесарабіі Румыніей, а Дальняяга Вастоку (Камчаткі і інш.) Японіей. Яны на ўвесь сьвет крычаць, што яны як адзін чалавек бяз розьніцы на партыйную

прыналежнасьць гатовы выступіць на абарону «единой и неделимой», а што справа новых паўстаўшых дзяржаў на тэрыторыі царскай Расеі ёсьць унутранная справа Расеі. Усім «инородцам» яны абяцаюць даць «культурно-национальную автономию». Татарскія прэдаўнікі ім казалі на гэта — дзякуй!.. Яны казалі, што часы Івана IV прайшлі, што мэтад сабіраньня «единой и неделимой Русі» цяпер нельга прымяняць. Але дзе там — ад імя ўсей быўшай царскай Расеі эс-эры крычаць на ўвесь сьвет, што яны ёсьць цяпер (гэта на мейсца Врангеля і С<упол>кі) «блюстителеми интересов единой и неделимой». Дзе-ж іх тагды соцыялістычныя ідэі? Дзе іх соцыялістычная эціка?

Розьніцы у гэтым пытаньні паміж цяперашнім расейскім Парыжам і Савецкай Масквой няма, а калі і ёсьць, то ў тым толькі, што Савецкая Масква ўжо сабірае Расею, а расейскі Парыж «думае» сабіраць.

А Савінкаў проста сабе рашыў, што (гэта усьлед ідучы за Савецкай Масквой) прызнаньне незалежнасьці дзяржаў паўстаўшых на тэрыторыі б. царскай Расеі ёсьць вельмі модна, то і чаму-б не надзець яму гэты модны касцюм. А тым больш што гэта прыкрые крыху яго воўчыя зубы і зьмяіннае жала.

Так абстаіць справа з усходу. Гэткая вядзецца сьпекуляцыя лёзунгам «вольнае самаазначэньне народаў».

Польшча тая дрыжыць за сваю скуру цяпер як ніколі раней. Ей усё стаіць перад вачыма здань чацьвёртага і апошняга падзелу. Яна кідаецца як тая апошняга пашыбу прастытутка то таму то другому на шыю, а не то выступае ў пекнай вопратцы збаўцы эўрапейскае культуры ад дзікага усходу — Бачыця якая я пекная ў гэтай позе, якая прыгожая. Ну, хто больш заплаціць за мае ласкі?.. І развратчонная Эўропа, як той стары развратны Рым чуіць свой ганебны канец, чуіць што дажывае апошнія свае дні гатова хоць які прыняць нарकोцік, каб толькі хоць мамэнт, адзін мамэнт адцягнуць апошняю гадзіну сваей сьмерці. Гэтым нарकोцікам, гэтым морфіем зьяўляцца палітыка Антанты інтэрвэнцыі на Савецкую Маскву пад лёзунгам «права на вольнае самаазначэньне народаў», каб потым усіх іх аддаць у новую няволю, у новае рабство «единой и неделимой» трэцяй нібы дэмакратычнай Расеі. Але пакуль што няма гэтай трэцяй Расеі, ёсьць толькі Савецкая Масква, якая нясе згубу старой Эўропе, якая руйнуіць старыя ўжо нікуды нягодныя прыйшоўшыя ў ветхасьць ад часу турмы і заместа таго, як прапануюць некаторыя, іх напраўляць, рамонт рабіць, — яны руйнуюць гэтыя турмы а будуць новыя турмы па ўсім спосабам сучаснай тэхнікі і культуры. Старушка Эўропа баіцца, вельмі баіцца гэтай новай турмы — бо ў ёй будзе крыху больш сьвету, але ня хочыць ці мо' ня можыць бачыць таго, што больш таўстыя у новай турме будуць краты, больш моцныя ланцугі няволі...

Усё-ж такі Антанта стаіць за тое, каб існавала як доўга гэта ўсё роўна, але усё-ж такі старая турма, стары ганебны для чалавека спосаб жыцьця. Дзеля чаго яна і стараіцца падтрымаць Польшчу, а мо навет у хуткім часе і Латвію аб'єднае з Польшчай і Літву etc. Трэ стварыць новы калючы дрот. Авантура другой Расеі правалілася, трэцяя пад самненьнем, — трэба ствараць новы кардон проці Савецкай Масквы, яшчэ крыху адцягнуць час сваей сьмерці...

І вось паездка Майеровіча¹ у Парыж і Лёндан вельмі характэрна, як і спыненне беларускага консульства у Рызе. Усе гэта паказвае, што тут ёсць рука усё той-жа Антанты перад якой вы таварыш аклеветаны ясно-вельможнай панначкай Польшчай. Ня трэ-было сварыцца і вы былі-б у пачоце ў старушкі, бабці беззубай... А мо яшчэ бабця і зьменіць свой пагляд, бо ей у гэтай новай комбінацыі, ў гэтай новай авантуры патрэбны будуць і беларусы. Бяз іх і тут не абыйдзецца. Вось, мне здаецца падыходзе такі мамэнт, калі старушка бяззубая зашамкае: а дзе-ж тут мае беларусікі... І іх я хачу прыласкаць... прыгалубіць. Бачыцца як абласкана мной Польшча, Лотва, Літва etc. Хадзі ка мне беларуска, якой скажа і стане Незалежная вольная Беларусь, аж пакуль не настане час трэцяй «единой и неделимой» Святой Расеі матушкі.

Польшча, Лотва, Літва карыстаюць з часу і поўнымі жменямі забіраюць, прыгортаваюць к сабе беларускае дабро, беларускія землі. Бо, бачыш, яны ў пачоце, ў асобым фаворы у бяззубай бабушкі... А беларуска, нібы нейкае неўдалае дзіцянё, як той Іванка прастачок з народнага эпасу, ніяк няможа прыстасавацца да бабулькі. А калі нарэшці бабулька і прыгалубіць то пэўнаж скажыць, каб не сварылася з Польшчай, Літвой, Лотвай — яны ў мяне старшыя... І будзе Беларусь абкрамсанай зусіх бакоў аж да другога прышэствія, калі ўзапраўды устануць усе із мертвых і пачнецца новае не зямное жыццё.

Дык вось дарагі таварыш у якім палажэнні знаходзіцца нашая беларуская [справа], у такім-жа аналогічным з нашым палажэннем знаходзяцца і ўкраінцы.

Мо я памыляюся, але найбліжэйшыя месяцы пакажуць наколькі правільны мае ўвагі. Адно толькі можа зусім папсаваць усе гэтыя пляны Антанты, гэта упартасць Літвы і Беларусі і навет Украіны. Глаўным чынам тут коордынальныя працеўлежнасьці ў тэрытарыяльных інтэрас[ах] Польшчы з гэтымі трэма народамі, бо Польшча, на колькі я зразумеў ні ў якім разе не адмовіцца ад сваёй каланізацыйнай палітыкі на ўсход. А гэта ляжыць зусім не ў нашых інтарэсах, а ні ў інтарэсах Украіны, ані Літвы. Тут ёсць глаўная загвоздка, якую Антанта ў бліжэйшыя часы і пастараіцца як небудзь выняць, каб пагадзіўшы паміж сабой гэтыя народы стварыць так званую Балтыцка-Чарнаморскую фэдэрацыю, як кардон проці Саветаў, да часу прыхода трэцяй Расеі, бо рэцывая Парыжская Расея хочыць ізнутры ўзарваць Саветы.

З другога боку пры уселякіх комбінацыях частка Беларусі ўсё-ж такі будзе пад Саветамі і на гэта трэба зьвярнуць пільную увагу.

Занавес падымаіцца, артысты ў розных косьцюмах выходзяць на сцэну, цекава было-б усе-ж такі ведаць, якую ролю адыграе Беларусь? А што нейкую ролю адыграе, я ў гэтым пэўны!..

З таварышскім прыветам і
шчырай пашанай Тамаш Грыб.

26/1-921.

м. Рыга.

582.1.45:119&r-119a&r

¹ Прэм'ер-міністар Латвіі.

2620. Запрашэньне Міністэрства Замежных Справаў Літвы Вацлаву Ластоўскаму на вечарыну ў «Мэтраполі», якая мае адбыцца 29.01.1921

582.1.45:158

2621. Выпіска з пратаколу пленарнага пасяджэньня Рады Случчыны за 30.01 1921

Выпіска

з пратакола пленарнага пасяджэньня Рады Случчыны ад 30 студня 1921 г.

Слухалі:

Заметкі у польскіх газэтах аб рожных урадах на Беларусі, якіх налічывалі 8 штук

Аб адносінах да Польшчы

Ухвалілі:

Падцьвердзіць, што Рада Случчыны увесь час лічыла і лічыць адзіным правамоцным дзяржауным Урадам Б.Н.Р. Урад, на чале з В.Ластоўскім, выбраны 13 снежня 1919 году. Усе лякіе іншыя Урады, каторыя называюць сябе дзяржаунымі, ці бяруць на сябе часткі дзяржауных функцый бэз згоды на тое Ураду Рэспублікі лічым самазванымі і здраднымі.

Прымаючы пад увагу, што Урад Польшчы за увесь час паўстанчэскага руху на Случчыне, пабачыўшы, што гэта есьць запрауды нацыянальны рух, ня толькі не падтрымліваў змагаўшыся з Савецкім Урадам першую брыгаду Б.Н.Р. і Раду, але ен нават умысьльна рабіў уселякіе перашкоды і правацываваў справу баючыся пашырэньня руху, што пагэтаму усе спробы дабіцца ад Польшчы дапамогі аружжам, збожжам ці грашмі ня згубіўшы сваей самастойнасьці, канчаліся нічым і аставаліся толькі абэцанкамі;

што за увесь гэты час ізнемагаўшым у барацьбе з пераважнымі сіламі савецкіх акупантаў галодным, неадзетым, азброеным толькі трафэямі, здабытым у бойках, вайскам беларускім была атрымлена ад іх падачка: 100 пудоу збожжа ад цывільнай улады і 300 карабінаў з патронамі і 3 кухні ад вайсковых часьцей;

меж іншым, як здрадніка Беларусі генерал Булак-Балаховіча Польшча падтрымлівала і дапамагала яму; Рада Случчыны падраховывае першыя тры месяцы паўстання (ад 1 лістапада 1920 г. да канца студня 1921 г.) прыходзіць да пераканання, што і у папярэднія часы пры вызваленні Бацькаўшчыны ня можна спадзевацца на шчырую дапамогу Польшчы, што супольная з ей праца можа быць дужа шкодліва для дзяржаўнасці.

Аб генералу Булак-Балаховічу

Прыймаючы пад увагу, што генерал Балаховіч вядзе барацьбу ня толькі супраціў здабыткаў мартаускай рэвалюцыі¹ і яе далейшых здабыткаў а так сама супраціў рожных сацыялістычных партый; што не толькі не вызнае законнага Ураду Б.Н.Р., але-ж нават вядзе з ім барацьбу і утварае пры сабе штучныя Урады, кампрамітуе дзяржаўную справу: Рада Случчыны лічыць яго толькі авантурнікам, а не народным і нацыянальным павадырам, як яго называюць яго найміты — палітычны камітэт; уся-ж яго праца есць вельмі здрадная для Беларусі.

Аб заметках у газэце «Народ» 5.I і «Работнік» 12.I.1921

Заслухаўшы аб тым, што у польскіх газэтах надрукована: 1) інтэрв'ю (Оріента) з сябром гэтак званага палітычнага камітэту Сенькевічам, каторы заявіў, што генерала Балаховіча прызнае Случчына; 2) дэкларацыя аб арганізацыі «Зялёнага Дуба», у якой так сама значыцца аб прызнанні гэтай арганізацыі і Балаховіча Случчынай; 3) што ад імені Случчыны з дэкларацыяй выступаў сябр Рады паручнік Мацэлілі ухвалілі: Рада, дэмакратычна выбраная на зьездзе Случчыны 15 лістапада 1920 году і рэпрэзэнтаваная усімі валасьцямі і месцам Слуцкам, даручыўшым ей усю грамадзянскую і вайсковую справы ка-

тэгарычна пратэстуе супраціу гэтых заяу якія есьць толькі фальсыфікацыя волі жыхароу Случчыны, бо ні раней, ні у гэты час ніколі не прызнавалі Балаховіча, палітычны камітэт пры ім і арганізацыю «Зяленага Дуба». Сябру Рады пар. Мацэлі, каторы выступау ад імені Случчыны з гэтымі заявамі, Рада абъяуляе выгавар.

(Падпісана усімі прысутнымі сябрамі — 9 чалавек)

Старшыня Рады Случчыны У.Пракулевіч.

²Пратакол падпісалі: У.Прокулевіч, Б.Русак, Ю.Радзюк, У.Дубіна, Ю.Лістапад, Я.Каўпак, П.Бабарека, Ц.Мяшочак, С.Бусел.²

582.1.32:001-004 — мк

582.1.32:005&r-006 — мк

582.1.32:007&r-008&r — мк

582.2.12:096&r-097 — мк

¹ Маецца на ўвазе абвяшчэньне незалежнасьці БНР 25.03.1918. ²⁻² Дапісана рукой В.Ластоўскага.

2622. «Песьня Случчакоў»

Яшчэ Паляк ня быу панам тут на Беларусі

Яшчэ прыдзе час наш разам чужынцоу падушым

прыпеу: «Гэй наперад наш народзе

моц наша не слаба,

зараз з могілак выходзіць атаман Нябаба.

Пойдзе бойка роуным тэмпам, даунейшым ня горша,

Што заможным нашым панам не дасьць мейсца Польшча.

прып. «Гэй наперад і г.д.

582.1.32:009 — мк

Дата невядомая.

2623. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.01.1921

30.I.1921.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

пасылаю Вам з Вальковічам камплект «Беларусі»¹, але на жаль не зусім полны, бо шмат нумероў да нас не даходзіла.

Пасылаю і замэтки Вашы, што знайшоў ў адным з атласаў. «Беларускі Гэрб Пагоня» напісаць ў гэтай катавасіі не змог, а таму усе клішэ пэрасылаю да Вас. Есьць тутака ў мяне шрыфт, але я не хачу выбіраць яго з тыпаграфіі: хай будзе на уселякі выпадак ў Рызе беларускі шрыфт.

Архівы часткай вязе Вальковіч, а рэшту прывязу я сам. Будзьце ласкавы зараз жа пратэлеграфавачь мне ў Рыгу як мне ехаць ці з усім маім багажом, ці «налегке»: гэта, канешна, залежыт ад таго куды Вы мяне збіраецца упхнуць.

З пашанай К.Езавітаў
582.1.45:098&r

¹ Газэта, выходзіла ў Менску пад польскай акупацыяй ад 21.10.1919 да 9.07.1920.

2624. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.01.1921
582.1.45:118&r

З дасланымі праз А.Вальковіча матэрыяламі Рыжскай Дэлегацыі і Нацыянальна-Палітычнай Канфэрэнцыі (20.10.1920).

2625. Пераклад ноты міністра замежных справаў Літвы д-ра Юозаса Пурьцкіса Старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за ?? .02.1921

Пану Вацлаву Ластоўскаму
Старшыні Рады Міністраў Беларускай Рэспублікі
Ваша Дастойнасьць,

Як вынік з умовы ад 11-га лістапада 1920 г. паміж Літвой а Беларускай Рэспублікай, я маю гонар давесці да Вашага ведама, што ў выпадку калі Літва будзе мець пабэду у плебісцыці паміж Польшчай а Літвой на тэрыторыі даўняй Гродзенскай губэрніі, — Літоўскі Урад выражае сваю згоду, каб з тэрыторыі, якая ляжыць на поўдзень ад міжы, зазначанай у літоўска-расійскай умове ад 12-га ліпеня 1912 [sic!] г., — зрабіць палітычную адзінку, якая будзе аўтаномнай на дэмакратычных асновах і з Літвой будзе знаходзіцца толькі у фэдэратыўнай сувязі.

падп. Д-р Пурьцкіс
Міністр Міжнародных Спраў.
582.1.29:020 — пераклад на бел.м.

Дакладная дата невядомая.

2626. Ліст Сьцяпонаса Кайрыса (Коўна) Язэпу Варонку (Коўна) за ?? .?? .1921

Wielmi poważajemy Panie!

Wa utornik wiarnuusia z Vilni tw. Venclauskas ir priwioz dla Was pasytku ir pisulku ad Waszej Pani. Książak dwie paczki. Nie maju czasu zajsci da Was i nie maju praz koho paslać, dyk praszu Was abo samamu zabiagczy, abo koho prislać pa toj list i książki. Kalib mine nie bylo doma, dyk spytajcie dzieuczynu naszu. Doma bywaju zrania i pa abiedzi do 4-5 gad.

Najlepszyja żadannia

St.Kairys
Kaunas, Daukanto gv. 5, 6.1.
582.2.36:072 — pa

Дата невядомая.

2627. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.02.1921

2.П.21.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,
пасылаю Вам афіцыяльны даклад, вычэрпываючы становішча Місьі.
А тутакі хачу Вам асьветліць два пытаньня:

1, чаму замест таго, каб разлічыцца з Захаркам, я даў яму вексель і
2, чаму я, глаўным чынам, хачу папасыць ў Эстонію.

Вы, памятаеце, далі мне 10.000 ням. марак, каб я разлічыўся са сваімі далгамі. Мне іх як раз і хапілаб, калі б я усе іх мог узяць ў пэнсыю, але на жаль я не змог гэтага як бы мне гэтага не хацелася, зрабіць, бо прышлося задаволіць за студзень служачых, а некаторым даць і наперад ліквідацыйныя за люты. Усе гэта, разам з іншымі выдаткамі па Місьі, прымусіла мяне, каб не пакідаць тутакі незадаволеных, — разлічыцца з імі, і ў мяне на гэта выйшла роўна палова грошэй.

5.000 — я узяў ў лік пэнсыі.

З гэтых пяці тысячаў, 1000 адразу павінен быў пакінуць Вальковічу бо быў яму вінен, 1000 — даў Баку, а 3.000 узяў сябе на зубнога дохтара (які злупіў з мяне не толькі 3000, але 15.600 латвійскіх рублёў).

Вось чаму я без грошы і вось чаму я змушэн прасіць як найхутчэй зрабіць ў мяне рэвізыю, каб я мог атрымаць належачую мне пэнсыю (13.400 н.м. за мінулы 1920 год і 4000 марак за 1921 год; усяго 17.400 нямецкіх марак), бо гэта есьць ўсе што ў мяне можа быць.

Папасыць у Эстію я хачу не толькі для таго, каб зрабіць перадачу беларусаў літвіном, але і затым, каб раз на заўсёды, карыстаючыся Вашай тэлеграмай разабрацца ў справах Василеўскага і Эльвенгрэна.

Вельмі прашу не адмовіць у маёй просьбі наконт задаваленьня украінскіх прэтэнзый, бо не хацеў бы мець тутакі непрыемнасьцяў ў сваёй будучай працы, на якую Вы мяне тутакі пакідаеце.

Грамадзянства наша зусім супакоілася і чуе сябе пакуль што добра.

Шчыры прывет і найлепшыя пажаданьня

К.Езавітаў

582.1.45:099&r-099a&r-099c&r

2628. Запрашэньне на вечар-спэктакаль Асобнага Беларускага Батальёну, які мае адбыцца 4.02.1921 у салі Тыльманса ў Коўне

582.1.45:100 — В.Ластоўскаму

582.2.36:068 — А.Аўсяніку

2629. Праграма вечара-спэктакаля Асобнага Беларускага Батальёну 4.02.1921 у салі Тыльманса ў Коўне

582.1.45:101

2630. Рахунак інвэнтарызацыі Беларускай Кнігарні (Вільня, Завальная 7) за 4.02.1921

582.1.45:147&r-147a&r

Усяго 109 назоваў у колькасьці ад 4 да 8 асобнікаў на агульную суму 4957 марак.

2631. Рэзалюцыі нарады загранічнае групы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянераў у Коўне 6.02.1921

582.1.31:001-005 — мк

Зьмест:

I. Міжнароднае і унутранае становішча Беларусі

II. Адносіны да Ураду Савецкай Беларусі

III. Адносіны да Народнага Ураду Беларусі

IV. Аб Венскім Міжнародным Сацыялістычным Кангрэсе

V. Аб партыйнай звязі і аб інструкцыях партыйным арганізацыям на мейсцох

2632. Мэмарандум Ураду БНР Папу Рымскаму за 7.02.1921 у справе становішча беларусаў-каталікоў

Яго Сьвятаблівасьці
Сьвяцейшаму Айцу
Папе Рымскаму¹

Ад Ураду Беларускай
Народнай Рэспублікі

МЭМОРАНДУМ.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць сваім абавязкам зьвярнуць увагу Апостальскага Пасаду, у інтарэсах Сьв. Каталіцкай Цэрквы, на тое, што у гэты час адраджэньня Беларускай нацыі хрысьціянская навука у касьцелі і у школах Беларусі ня можа больш карыстацца польскай мовай, як тое гвалтоўна вайшло у звычай ад цяжкіх часаў польска-маскоўскіх экспэрымэнтаў дэнацыяналізацыі Беларускага народу. Беларуская мова павінна мець належачае ей мейсца і у беларускім касьцэле і у тым што датычыцца рэлігійнай навукі у беларускай школе.

Гэта есьць справа Беларускай нацыі і настаў ужо час распольшчыць Беларускі касьцел. Каталіцкая цэрква, абыймаючая мала ня усе нацыі, якія есьць на сьвеце, як паказвае яе гісторыя, кожнаму народу у сфэры рэлігійнай дае тоя, што яму патрэбна, згодна з яго нацыянальнымі псыхічнымі і культурнымі патрэбнасьцямі. Подлуг гэтага Апостальскім Пасадам дазволена кождай нацыі ужываць сваю нацыянальную мову ля дадатнага набажэнства у касьцэле ² як у пацерах, малітвах, касьцельных набожных песьнях, так і у казаньнях і катэхізацыі, а такжа і у школах пры навуцэ хрысьціянскай. Гэтыя правы карыстацца роднай мовай у касьцелі маюць усе народы.

Толькі гаротны наш Беларускі Народ не карыстае гэтым сваім натуральным правам маліцца на роднай мове, а яшчэ горш усяго тоя, што ворагі нашы спольшчылі касьцел беларускі і у сваіх імпэрыялістычных мэтах, каб дэнацыяналізаваць нас і паняволіваць накінулі беларусам мала зразумелую польскую мову у малітвах і казаньнях. Гэткая вялікая кривда і здзек тым болей атчуваецца беларусамі, што у даунейшыя часы беларусы-каталікі рэлігійна выховываліся у сваёй Беларускай мове, пакуль варожыя гістарычныя варункі не затрымалі нацыянальнага разьвіцця і зрабілі нашу Беларусь аб'ектам польскіх і маскоўскіх экспэрымэнтаў прышчапляючы нам польскую або маскоўскую «культуру».

Гісторыя сьведчыць, што Беларусь мела у XV-XVI сталеццях сваю культуру і што культура беларуская была тады вышэйшая чым польская і маскоўская. Гісторыя сьведчыць, што Беларусь карысталася сваёй мовай, як сьведчаць старыя хронікі, «пекнай мовай», і у Урадах, і у судах, і у касьцелах. Так, у 1501 годзе, у прамове да Папы Аляксандра VI пасол вялікага князя Літоўскага Аляксандра канонік Эразм Вітэлі сьведчыў, што «у князьстве Літоўскім звычайна гаворуць па беларуску, таму, што беларуская мова пекная і распаўсюджаная». Аб тым жа сьведчаць польскія хронікі Длугоша, Ярашэвіча, Даніловіча, Стрыкоўскага, Гаркнона³ і іншых.

Пасьля Люблінскай уніі (1569 г.), зьвязаўшай Літву і Беларусь з Польшчай, польская мова стала гвалтоўна прашчапляцца на Літве і на Беларусі, але дзякуючы правілам Трыдэнтскага Сыноду 1545 году аб Віленскія Сыноды 1604, 1607 і 1613 гадоў, такжа Віленскі Біскуп Мікола-Стэфан Пац у 1682 гаду і Магіл[е]ўскі архібіскуп Станіслаў Богуш-Сестржэнцэвіч у 1772 г. трэбавалі, каб у сьвята і у нядзелі у касьцелах казаньня і катэхізацыі вяліся на (простай) народнай мове, якой на Беларусі, была і ёсьць Беларуская.

Але с пачатку XVII сталецця, як палякі узялі сілу на Літве і на Беларусі, яны пачалі перш-на-перша польшчыць касьцел ператвараючы яго у інструмэнт сваёй палітыкі. Чынілі яны гэта апіраючыся на сваю дзяржаўную сілу. Захапілі у свае рукі цэнзуру і друкарні; польскія кнігі пачалі распаўсюджываць, а кнігі беларускія без пашчады нішчыць. Ня мала было такіх польскіх фанатыкаў, каторыя мала не за сьвятую справу лічылі зьнішчыць як магчыма больш беларускіх кніг, асабліва рэлігійных. Як ймя Гыстрастрата⁴ гісторыя захавала у сваіх хроніках толькі за тоя, што гэты варыят спаліў мастацкі храм Дзіаны Эфэскай, так і беларускія хронікі, не забудуць імяні Віленскага біскупа Валерыяна Пратасевіча, Юрыя Радзівіла Сіроткі, Акакія Гархоўскага і інш., каторыя мэтай свайго жьщца і сваёй працы мелі як найбольш зьнішчыць беларускіх кніг і розных пісьменных дакумэнтаў, каб прачысьціць шлях на Беларусі польскай мове і польскай кнізе, яны не шкадавалі грошы, — скуплялі беларускія кнігі.

Такім шляхам пачала ісьці на Беларусі польская «культура», такім шляхам вайшла і польская мова у Беларускі касьцел...

Не зауседы Апостальскі Пасад знаў аб тым здзеку які тварыўся на Беларусі, і не зауседы загады Апостальскага Пасаду выпаўняліся. Напрыклад, Папа Бэнэдыкт XIV у 1742 г. выдаў буллу, згодна з каторай Віленскі Сынод 1744 году пастанавіў, каб казаньня і катэхізацыі і дадатныя набожэнства у касьцелах Літвы і Беларусі атпраўляліся «па старому звычайу мовай протанароднай». Здавалася бы, што «стары звычай» трэбаваў у касьцелах Беларусі мовы беларускай, але палякі і гэтае правіла аб у сваіх імперыялістычных планах тлумачылі па свойму протанародную беларускую мову у касьцелах Беларусі паменьлі мовай польскай.

Пасьля разьдзелу Польшчы калі Беларусь прылучана была да Расеі,

здавалася, што цяпер німа перапону для беларускай мовы у касьцэле, але расейскі Урад замест таго, каб памагчы беларусам адпольшчыць свой касьцел і увясьці у яго беларускую мову і тым адгарадзіць ад польскага гвалту Беларускі Народ памагау палякам яшчэ больш польшчыць яго, таму што не дазваляу беларускай мове вярнуцца у касьцел, таму што хацеу у сваіх імперыялістычных мэтах увясьці у беларускі касьцел мову расейскую, каб абрусіць беларусоу. Палякам тоя было надта на руку. Яны найлепш ля польскай справы скарысталі абмылкі расейскага імперыялізму умоцніушы польшчыну у беларускім касьцэле, каторы стау у іх руках праз усе XIX сталецця інструментам ужо нерэлігійнай а нацыянальна-палітычнай барацьбы з Расейскім Урадам і спосабам да дэнацыяналізацыей беларусоу. Польскі пісьменнік Адам Міцкевіч у 1842 гаду так пісау аб гэтай ролі касьцела, як інструмэнце спольшчэньня беларусоу і украінцау: «Што гэта за бязмерная сіла, каторая падняла польскі народ і пасунула яго на рускія землі і адкінула за Днепр рускую народнасьць. Гэта — вялікая сіла касьцела каторы узяу-пад сваю апеку польскую справу і зрабіу польскую справу сваей справай»...

Аб гэткай ролі польскага касьцела на Беларусі будзе сказана яшчэ ніжэй, а цяпер трэба сказаць аб тых лепшых прэдаўніках беларускага касьцелу, якія жадалі, каб касьцел быу толькі мейсцам рэлігійнай прасьветы, а не арэнай палітычнага панявольеньня народау.

Так, пасля першага разьдзелу Польшы 1773 году беларускі каталіцкі біскуп Станіслау Сэстрэнцэвіч прасіу у 1776 годзе дазваленьня Расейскага Ураду дру[ка]ваць касьцельныя кніжкі беларускай мовай, але расейскі Урад адмовіу яму. Напрацягу XIX сталецця яшчэ не раз прэдаўнікі каталіцкага касьцелу на Беларусі аб тым жа зьверталіся да Расейскай улады, але на кожны раз адмаўляла ім гэтага. Так адмоўлена было Магілеускаму Біскупу Сымону, каторы пасля гэтай адмовы, будучы у Рыме, падау другога верасьня 1896 году мэморыял Апостальскаму Пасаду, у якім сьверджэна, што каталікам-беларусам дадатковае набожэнства

атпраўляецца на польскай мове, «каторай яны па большай часьці не разумеюць» біскуп Сымон

прапануе Апостальскаму Пасаду дазволіць ксяндзам гаварыць для селян

Пры гэтым біскуп Сымон паясьняе, што Расейская улада адмовіла яму у тым.

Віленскі біскуп барон Ропп такжа сьведчыу, што у беларускіх касьцелах трэба даць мейсцэ беларускай мове, бо беларусы не разумеюць польскай мовы і што Апостальскі Пасад не адмовіу бы якбы гэтага стау вымагаць народ.

Але такія галасы лепшых прэдаўнікоу беларускага касьцелу якія старалісь аб хрысьціянскім выхаваньні беларусоу-католікау да каторых лепш усяго і скарэй падыйсьці можна праз родную іх мову, тапіліся у вадвароце польска-расейскага імперыялістычнага змаганьня і аставаліся «голсам клічучага у пустыні». А тым часам польская справа са усіх сілау працавала, каб ня выпусьціць беларускі касьцел з сваіх рук, каб не страціць уплыву на беларусау-каталікоу, на якіх палякі грунтуюць свае імперыялістычныя мэты.

рыялістычныя планы, у стасунку да як яны
назваюць Беларусь, каторую хацелі прылучыць да Польшчы,

У гэтых мэтах палякі выкарыстоўвалі кожную абмылку, кожны пачын Расейскага Ураду. Так званая «злучэньне беларускіх уніятаў» 1839 году, а асабліва Холмскіх уніятаў 1875 г. далі кадры так званых «упорных» ці то такіх, каторых Расейскі Урад лічыў праваслаўнымі, а самі яны хацелі заставацца каталікамі. Гэты гвалт Расейскага Ураду палякі цяпер карыстаюць з народнай цямнаты і прашчапляюць і каталікам-беларусам перакананьня, што паляк і каталік — адно і тое-ж, хто каталік, той і паляк.

Бедны і цемны беларускі селянін, веручы сваім духоўным пастерам ідзе ведзены імі, на утрату сваёй нацыянальнасьці, не пачувае таго, што яго беларуская мова у маліцьве ля яго таксама сьвятая, як для паляка польская. Ён не пачувае, што польская імперыялістычная справа прафанае яго чыстае, простае рэлігійнае пачуваньне, яго сьвятую шчырую веру. Ён не пачувае што праз яго простую веру польская справа пракладае мост праз Буг і Нараў на родную яго Беларусь, каб пасля ёя каланізаваць, а польскім капіталістам паняволіваць і трымаць у рабстве беларускі народ.

Усе тое, што польская справа праз касьцел пры Расейскай уладзе рабілася патаемна, цяпер, з пачатку 1919 году, як пачалася польская акупацыя Беларусі, робіцца аткрыта і зьдзек польскі перайшоў уселякія межы...

Але усяму павінен быць канец.

Чорныя хмары, пакрыўшыя Беларусь у XVII стагодзьдзі, а асабліва у XVIII ст. і XIX ст., у апошнія часы разганяюцца, беларуская нацыя адраджаецца, нацыянальны рух разьвееў злыя чары польскага і расейскага імперыялізму, і беларускі народ ламае ланцугі няволі, каторыя сковавалі ня толькі цела, але і душу яго. Беларус-каталік пр[а]снуўся ужо, ён жадае, каб касьцел яго стаў ізноў беларускім, каб мова яго бацькоў ізноў стала яму сьвятой мовай малітвы і у касьцэле і дома.

Наша Беларуская літэратура таксама праснулася ад доўгага літаргічнага сну, шырыцца і дадаецца новымі выданьнямі па розных галінах навукі, у тым ліку і навукі рэлігійнай. У ліку новых выданьняў есьць Сьв. Пісьмо беларускай мовай, есьць такія жа малітаўнікі, касьцельныя песьні і іншыя. Новае грунтуецца на старым.

Да ліку першых друкароў у Эўропе належыць Беларусь, Францішак Скарына з Полацка, які надрукаваў спачатку у Празе у Чэхаву у 1517-1519 гадох Псалтыр і 22 кнігі Старога Закону, а потым у м. Вільні у 1525 гаду надрукаваў «Апостал», «Месяцаслоў» па касьцельнаму уставу, «Канонік». У Вэнэцыі у 1527 годзе надрукованы беларускай мовай «Каталіцкі Катэхізм». На працягу XVII ст. у м. Вільні надруковано было беларускай мовай многа кніжак, у тым ліку рэлігійнага зместу.

Беларускі нацыянальны рух апошніх гадоў зрушыў увесь абшар Беларусі, — ад Буга і Нарэва да Дзвіны; ад Бабра і Немана да Прыпяці і Дняпра, — увесь 12 мільённы беларускі народ і у Віленшчыне, Горадзеншчыне, Меншчыне, Магілёўшчыне, Вітэбшчыне, Смаленшчыне, у Аугустоўскім павеце Сувальшчыны і у іншых мейсцох, дзе жывуць беларусы.

Гэты нацыянальны Рух ускальхнуў і каталікоў-беларусоў. Па расей-

скім перапісу 1897 году беларусоу-каталікоу лічылася:

1. у Віленшчыне	526.361
2. " Горадзеншчыне	225.878
3. " Меншчыне	152.320
4. " Магілеушчыне	28.318
5. " Вітэбшчыне	87.085
6. " Аугустоускім п.	14,859
7. " Ковеншчыне	33.677

Разам1.068.468

Апроч таго, па афіцыйным ведамасцям, пасля указу 17 красавіка 1905 году перайшло у каталіцтва:

1. у Віленшчыне	25.381
2. " Горадзеншчыне	4.242
3. " Меншчыне	14.846
4. " Магілеушчыне	1.456
5. " Вітэбшчыне	4.311
6. " Аугустоускім п.	16.012
7. " Ковеншчыне	1.148

Разам67.396

Такім чынам Расейскі Урад лічыў беларусоу-каталікоу 1.135.864.

Ведама, што лік быў паменшаны. І тагды каталікоу-беларусоу было больш. Цяпер без абмылкі на усім абшары Беларусі трэба лічыць каталікоу ня менш як 2.000.000

Гэтыя два мільёны каталікоу-беларусоу поленізуюцца праз касцёл і палякі па усяму сьвету галосіць, што гэта ня беларусы, а палякі, таму толькі, што яны прымушаны маліцца па польску і слухаць польскія казаньня. Ды каталікі-беларусы самі добра ведаюць, што яны не палякі, і жадаюць слухаць хрысьціянскую навуку і маліцца дома і у касцэле на роднай беларускай мове, і каб у касцэле іх ксендз быў не паляк, а беларус. Каталікі-беларусы шчыра аддадзены каталіцкаму касцэлу і Апостальскаму Пасаду. Яны спадзеюцца, што нацыянальнае іх вымаганьне ня будзе мець больш перашкод, што беларускі касцёл будзе служыць ня польскай справе, а толькі рэлігійнай асьвеце народу у яго роднай мове.

На аснове выжэй вылажэнага, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ад імяні двух мільёнаў (2.000.000) каталікоу-беларусоу з вялікай павагай зьвертаецца да Апостальскага Пасаду і прапануе:

1) Каб у касцэлах Беларусі — Віленшчыны, Горадзеншчыны, Меншчыны, Магілеушчыны, Вітэбшчыны, Смаленшчыны і беларускіх парафіях Аугустоускага павету — казаньня, катэхізацыі, набожныя песні і агульна усе дадатнае набожэнства атпраўляліся бы беларускай мовай, а не польскай.

2) Каб у духоўных семынарыях выклад беларускай мовы літэратуры і гісторыі быў абавязковы.

3) Каб у Менск дыяцэзіях біскупы былі беларусы, а не палякі, і каб у парафіях беларускіх каталіцкіх ксяндзы-палякі заменены былі бы ксендзамі-беларусамі.

4) Апроч таго Урад Беларускай Народнай Рэспублікі зьвертае увагу Апостальскага Пасаду на тоя, што ксяндзы польскай нацыянальнасьці на Беларусі падмацняюць польскі імперыялізм, вядучы вялікую агітацыю на карысьць прылучэньня часьці Беларусі да Польшчы. У той час, як беларускі Народ цьверда і голасна выявіў сваю волю, каб уся Беларусь згуртавалася ў адну незалежную і непадзельную дзяржаву. Цяпер частка Беларусі — Горадзеншчына і Віленшчына акупавана палякамі. Справа складаецца так, што можа Ліга Народаў пастановіць шляхам плебісцыту разьвязаць пытаньня аб будучыне Горадзеншчыны і Віленшчыны. Палякі яшчэ здаўна «прыстасовываюць» дарогай агітацыі праз касьцел жыхароў да злучэньня з Польшчай, а польскія ксяндзы малююць пекнасьць жьшчца ў Польшчы, ды пагражаюць пракленам касьцелу страчэньнем збаўленьня душы, пеклам і іншымі стратамі, — каб гэткім маральным гвалтам паралізаваць волю народа і не дапусьціць свабоднага выяўленьня праудзівых жаданьняў жыхарства. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць, што гэткая «хрысьціянская» праца польскіх ксяндзоў Горадзеншчыны і Віленшчыны не карысна ні для беларускага народу, ні для каталіцкага касьцелу. Дзеля гэтага Урад просіць Апостальскі Пасад загадаць польскім ксяндзам Горадзеншчыны і Віленшчыны, каб яны ў часе плебісцыту ні яўна, ні патаемна ніпроста не датычна, ні словам, ні пісьмом, не вялі плебісцытнай агітацыі паміж сваіх парахвіанаў і агульна паміж насяленьня і паустрымаліся бы ад запа[ло]хваньня тых каталікоў, каторыя шчыра кахаюць касьцел, але да Польшчы не прыхільныя.

582.1.45:088-088a-088h — мк

582.1.54:001&r-005 — мк

¹ Папам рымскім у 1914-1922 гадох быў Бэнэдыкт XV. ²⁻² У пропусках тут і далей мусілі быць упісаныя ўстаўкі лацінкай. ³ Магчыма, памылкова замест Гваньіні. ⁴ Памылкова замест Герастрата.

2633. Мэмарандум дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Коўне Антона Аўсяніка брытанскаму камісару ў Коўне за 14.02.1921

582.1.45:102-102a-102d

У дакумэнце няма першай старонкі. Пра падрабязнасьці кантактаў А. Аўсяніка з брытанскімі дыпляматамі ў Коўне й Рызе гл.: Dingley J. Lastouski as Politician // The Journal of Byelorussian Studies. Vol.V, Nos 3-4. London, 1984. P. 20.

2634. Запрашэньне в.а. Прэзыдэнта Літвы Аляксандраса Стульгінскіса¹ Вацлаву Ластоўскаму з жонкай² на раўт у залі Ратушы з нагоды Дня Незалежнасьці, які мае адбыцца 16.02.1921

582.1.45:159 — д

582.1.45:160 — д

¹ Старшыня скліканага 15.05.1920 Устаноўчага Сойму Літвы Аляксандрас Стульгінскіс выконваў абавязкі прэзыдэнта да 21.12.1922, калі ён быў абраны на гэтую пасаду ў адпаведнасьці з нормаў прынятай Устаноўчым Соймам Канстытуцыі. ² Жонка Ластоўскага Станіслава Кісель у тым часе жыла ў СССР.

2635. Ліст рэдактара газеты «Українське Слово» Д-ра Зэнана Кузэлі (Бэрлін) Язэпу Варонку (Коўна) за 15.02.1921 у справе абмену матэрыяламі

582.2.36:070 — ма

2636. Насилія польскіх офіцэровъ. — Балаховічъ «спасітель» Бѣлоруссіи. — Полякі закрываюць бѣлорусскія школы // [Невядомая расейская газета]. 15.02.1921

582.2.53:068,070 — д

2637. Верш-віншаваньне «Vratam Litwinam ad Bielarusau na 16 lutaho 1921 h.» ад Беларускай Нацыянальнай Сувязі

582.1.45:123 — мк

582.1.45:124 — мк

2638. Ліст Аляксандра Цвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2?.02.1921

Паважаны Пане Вацлаве!

Калі не вымагалі таго варункі — я не лічыў магчымым прасіць таварышоў павялічыць мае кошты... Цяперака мне будзе цяжко — прыезджае сямья (+6 душ!) — і я прынаймсі поў года прымушаны буду жыць далёка не у рамках свайго бюджэту. Летам пераедзем у Літву — там лягчэй!

І вось, зьвертаюсь да Вас з прозьбай: Павялічыць маю пэнсію і назначыць мне, прыймаючы пад увагу мае сямейнае становішча, — грошы на кватэру, 1500-2000 мар. Інакш — ня выжыву. Ніяк! Пражытачны мінімум, як ведаеце, 100 мар. у дзень, а нас будзе 7 душ! = 7.000 мар.

З свайго боку — далажу усё, каб фінансы нашыя палепшыць.

Не надта прыемна мне зьвертацца з гэтакай прозьбай — але варункі прымушаюць.

Зьвертаюсь толькі асабіста да Вас, таму што знаю Вас. Зрабіце адпаведную пастанову і вышліце чэк на пэнсію за два месяцы.

Цісну Вашу руку —

Ваш сябра АлдрЦвікевіч

Тэлеграфуйце:

а) Дзе дагавор Ладнова?

1) Куды ехаць Грыбу і Комарынцу, якіе хутка пріезджаюць сюды. Грошы ім ужо паслалі.

2) Ці ехаць Бароўскаму¹ у Вільню праз Коўна — ці адсюль у Варшаву. Парадзіўшысь з Гершовічам мы вырашылі, што калі ён праедзе туды для зьвязі, то будзе больш карысьці, чым ён будзе тут сідзець. Добра, я лічу, яму было б паказацца хоць на адзін-другі дзень ў Коўне і тым сам рэпрэзэнтаваць нашу зьвязь з коопэратывамі.

Ваш АлЦвікевіч

582.1.45:095&r

Дакладная дата невядомая. ¹ Андрэй Бароўскі — член праўленьня Цэнтрабелсаюзу, у красавіку 1920 году выехаў у Бэрлін дзеля закупкі тавараў для сельскіх каапэратываў. 1.04.1921 прызначаны паўнамоцным прадстаўніком БНР у Бэрліне.

2639. Даклад Міколы Вяршыніна (Прага) старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 20.02.1921 (№193) з аглядам чэскага друку ў справе зьнешняе палітыкі Польшчы

582.1.35:001-004&r — pa

2640. Хадайніцтва Ларысы Дарашковай перад «панам Міністрам» аб атрыманьні пасады за 22.02.1921

582.1.45:125

Паведамленьне аб месцы працы: «кніжны магазын Альшэўскага».

2641. Суправаджальная запіска в.а.сакратара Місіі БНР у Нямецчыне Аляксандра Дзьмітрыева (Бэрлін) Старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 23.02.1921 (вых. №194) да перакладу ноты міністра замежных справаў Літвы д-ра Пурьцкіса

582.1.29:019

582.1.29:018 — канвэрт

2642. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.02.1921

582.1.45:144&r

2643. 4 фатаздымкі Вацлава Ластоўскага, наклееныя на газэту «Свобода Росіі» (Рэвэль) за 5.05.20

1919 марц

1916 май

1916 чэрвень

1921 марэц

582.1.45:021

2644. Канвэрт

[Запіс алоўкам:] Новая Історія Проф. Оскара Устэра под ред. П.Н.Полвон. С.Петербург, Изд. Маркса

582.1.45:137a

Дата невядомая.

2645. Ліст Ураду БНР (Коўна) кнігавыдаўцу А.Г.Сыркіну (Вільня) за ?? .03.1921 з праектам кнігавыдавецкай дамовы

582.2.12:098&r

Дата невядомая. Напісаны пасля дамовы з Марголінам.

2646. Беларускія нацыянальна-культурныя пастуляты і каштарыс на ўтрыманьне беларускіх арганізацыяў, інстытуцыяў і школьніцтва на 1921 год

582.2.38:114&r-115&r — рк

Дата невядомая.

**2647. Чарнавік каштарысаў на ўтрыманьне 4-тыднёвых курсаў уда-
сканаленьня настаўнікаў беларускіх школаў і выданьне падручнікаў**
582.2.38:116&r — рк

Дата невядомая.

**2648. Ліст Антона [Аўсяніка?] (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Ры-
га) за 1.03.1921**

ДАРАГІ ПАНЕ ВАЦЛАВЕ

Мы усе тутака уважна прыслуховваемся да падзеяў на усходзе.

З таго скупага матэр'алу, які маема з газэт і крыніц афіцыйных, выносім праконаньне, што трэба мець гатовы плян для працы на Бацькаў-шчыне на выпадак далейшага разьвіцьця падзеяў.

Момант паважны і адказны. Можа быць карысны для нас калі зага-дзя абмяркуем і разважым.

Нашы цяперашнія хауруснікі гэта добра разумеюць і аб гэтым гавораць.

Вы бліжэй да праудзівых вестак, хуччэй аценіце момант, і паведаміце нас.

Чакаема вестак і дэрэктываў.

Ваш Антон

1/Ш-1921

Пігулеускі просіць перадаць піскульку Кастусю

582.1.45:130

**2649. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коў-
на) за 1.03.1921**

Паважаны дзядзька Власт!

Чэрапок перадаў мне некулькі слоў аб выдавецтве. Справа гэтая, як ужо пісаў Вам, вельмі пільная. Патрэбны найскарэй грошы і інструкцыя, бо з таго, што мне пераказаў Ч., ня усё можна зразумець, як трэба.

Мне-б здавалася, што каб справу выдавецтва добра паставіць, добра было-б купіць тыпаграфію т. зв. «Друку» — Знамяроўскага. Абойдзеца гэта па меры тысяч 15-20. Тады можна-б было падняць работнікаў і стаць хутка друкаваць кніжкі.

Калі-ж гэта ня можна, то можна і так, хоць разумеецца будзе даражэй каштаваць выданьне.

Што датычыць п. Семашкі і Краскоўскага¹, то учора, 28 лют., Кам<і-тэт> яшчэ раз абгаварыўшы свае адносіны да Семашкі, астаўся пры вос-тра-варожым настрою да асобы гэтаго чалавека (С.) Што датычыць Кр., то кандыдатура яго сустрэнута прыхільна. Трэба толькі, каб з боку Лі-тоўск. Ураду зроблены афіцыйныя да нас захады на конта пажаданага для нас кандыдата — і тады Кр. пройдзе.

Чакаю інфармацый на конта выдавецтва.

Ваш МК

1921г. 1 лютага²

582.2.12:024&r

¹ Маецца на ўвазе абмеркаваньне кандыдатураў на пасаду міністра беларускіх справаў Літоўскага Ураду. ² Памылкова замест сакавіка.

2650. Ліст Янкі Чарапука (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.03.1921

2 сакавіка. Вільня 1921 г.

Даражэнькі Старшыня Власт!

Дабраўся счастліва; ўсе даручэньня вышаўніў, яны ужо праводзяцца у жьщцё... Мы тутакі у грамадзянстве нашым маемо вялікую апору. Пажаданне нам будзе зрабляно. З Менска весткі кепскія. Мамонько, Трафімаў Бадунова, Маркевіч, Злоцкі Чэржынскі арэштаваны¹. Хваля арэштаў перэкінулася на ўсю Ўсходнюю Беларусь. Падневоляных налічваецца каля 1.000 чэлавек. Асабліва у Ігуменю, Слуцку і Бабруйску палю ахвяр. Газэта «Змаганьне»² і Работніцкі Клюб — закрыты. Асобы правага палітычнага напрамку (Лёсік Серэда і другіе) аслабоджаны — а рэшта будуць вывязаны у Маскоўскую Бутырку. З ўражаняў я прыпісываю арэшты не тактычнасьці Мамоньцы. Жонка Ваша, яшчэ да гэтых арыштаў была пасаджана і цяпер знаходзіцца у турме. Жонка Крэчэўскага на вольнасьці і збіраецца сюды. Захаркі па весткам знаходзіцца у Горадні, куды я выезджаю і пастараюся яе адшукаць. Жонка Зайца працуе на почце; хлопчык здаровы, спершу хварэў. Жонка Вальковіча працуе ў Кам. Народн. Гаспадарства. У Вільню прыбыў Шыло і ~~Кажановіч~~ Алехновіч, змушаныя уцячы. Прычыны змушаюць мяне прыбыць толькі пасля Вялікдзяня. Прышліце як найхучэй грошы на выдавецтво.

Цалую Янка

582.1.45:157

¹ У лютым 1921 году ГПУ арыштавала каля 800 актыўных сяброў БПСР, у тым ліку сяброў ЦК партыі і Менскага губэрнскага камітэту. ² Газэта, орган БПСР. Выходзіла ў Менску ад 6.11.да 24.12.1920.

2651. Ліст Файвэля Марголіна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.03.1921

582.1.45:134&r

Паведамленьне аб тым, што « по всем делам переговоры мои начаты давно и они в ходу...»

2652. Ліст Сьцяпана Бубешкі (Нью-Ёрк) Міколу Вяршыніну (Прага) за 3.03.1921

Марта 3 го 1921

М.Г.

Господин Вершинин!

Получив от Вас письмо с приложением воззвания «КОВСЪМЪ» которое вдалось после некоторых хлопот напечатать в Н.Р.С.¹ которое послал Вам атакже и газету В.Р.² за что премного благодарен. Я Белорус выходец Гродненской губ. и уезда села Дубна, очень страдаю о своей Родине, стараюсь помоч сколько это возможно и вмаих силах. Но беда в том что наши земляки которых в Америке живет очень много, по подщоту Русских эконамистов более двухсот тысяч остуются глухи, или индеферентны, ко всем воплям котория исходят из грудей наших родных, работаю всмысле организацій Белорусских кружков, писал в Русской пресе, выступал на

митингах и все тщетно, влучшем случае остоется без ответа а то просто приходится выслушивать подчас очень обидные обвинения, чут не впродательстве России. Люди не понимают, или немогут представит себе того ужаса, который угатовлен нашей Батковщине Рижским договаром.

Всякое выступление о самостоятельности Белорусскаго народа, встречается враждебно самими Белоруссами с Полесья, Бобруйска и д.м. говорящим только на Белорусском языке не знающим ни какого другого: привиде Белорусской литеротури, приходят в истерику зачем мол выкопали этот старый отживши язык, зачем портите «наш» Русский и т.д. и.п.

Собралось нас около 10-15 чел. Белоруссов которые могли бы выступить открыто с воззваниями к колонии, но думаем что еще не время, да и неимеется достаточно подруками материалов с каторими можно выступить, нужны документы, о страданиях наших Белоруссов, кто и как тепер управляет нашей страной, мы живя в Америке незнаем кто управляет не занетой полякам[и] Белоруссии большевики ли или какое либо другое правительство, что знат необходимо мы незнаем точно границ, с польшей, Литвой и Россией.

Необходима информация о положении подробнее ибо незная что преисходит не возможно успешно работат, помоему нам Белоруссам необходима своя инфармационная газета которая освещалабы правельно положение дел на родине и была бы центром возля котораго объединилисьбы все любещие свою Родину Белоруссы, знаю что нужны как интеллигентныя силы так и средства но придружной работе можно достигнут цели.

Не лишним будет заметит что Русская колония состоит целиком или почти что исключительно из выходцев Белорусских губерний, есть огромное непочатое поле деятельности, но нет почвы нетидеала который заставил бы массы встат за поруганную на кусски разорванную нашу милую Белоруссь, ибо большинство и думат не хочет о Белоруссии хотя сами чистокровные Белоруссы.

Присылайте побольше материалов желательно былобы получат большев[и]тския газеты, больше фактов Вам там ближе более возможно дастоват чем нам.

А также желательно былобы имет постоянное саобщение с нашими Белоруссами.

Пишите буду очень рад атакже если необходимо буду вес к Вашим услугам.

С искренним Уважением к Вам пребываю

Ваш С.О.Бубешко

582.2.12:095 — ма

582.2.12:055 — мк

¹ «Новое Русское Слово» (Нью-Ёрк). ² «Воля Россii» (Прага).

2653. Ліст Съцяпана Бубешкі (Нью-Ёрк) Кастусю Езавітаву (Рыга) за 3.03.1921

Увожаемые граждане.

Случайно получив опросный лист на который считаю своим долгом ответит немедленно.

1) В Соединенных штатах Америки, нет ни одной Белорусской организации конечно чисто национальных, есть много Белорусов и даже организованных но не национальной почве, проще говоря все организации¹, как политические просветительные и экономические состоят почти исключительно из выходцев Белоруссии. Этим ответам исчерпывается и второй вопрос.

3) Никаких газет на Белорусском языке нет. Русские же газеты не охотно уделяют место для информации.

4) С Американской прессой связи за вести очень легко а тем более если будут Белорусские организации.

5) Пока нет организованного выступления оподдержке говорить не приход.

6) Отношение ко всем безразличное, кроме поляков к которым накапливается не отвратимая злоба, а отношение к великоросам самое дружное.

7) Издательств нет и пока не возможно наладить, ибо нет интиллигенции да и капиталов для издательства неимеется.

8) Когда наладим организационные дела можно будет говорить и в кредитах этот ответ относится и к пункту девятому.

10) Литература нужна и легко можно распространит.

Что касается принципиальных вопросов то на первые три вопроса трудно ответить, ибо из сотен тысяч Белорусов оче не многие думают о Белорусии, следовательно следовательно ответ может быть только отрицательный.

4) К большевикам с некоторой симпатией, конечно не все более сознательная часть абсолютно против.

5) Абсолютно против всех бывших и за нероздельную единую Россию.

6) На все мелкие государства вышедшие из бывшего Российского госуд. смотрят как на временное зло ибо большинство не уверено, что такие небольшие государства как Латвия, Истония, Литуания могут существовать без России, а потому существует мнение что рано или поздно придет время когда все отколовшиеся государства сольются воедино.

Мы очень беспокоимся за судьбу Белорусии той части которая находится тепер под польшей, в которой большая опетиты. Страх что можем попасть под иго к полякам толь ко и может нас тут организовать в Белорусские организации котория сумеют дать ипомощ и принадлежности отпор.

А тепер пока мы организовываемся Вы присылайте нам побольше материалов както: о жизни под польшей, повозможности подробно желательно былобы иметь факты, о жизни под большевиками, особенно желательно иметь по больше фактов ибо мы желаем выступит открыто с обращением к Американскому общественному мнению а для этого нужен материал.

Думаю что у нас скоро что нибуд выйдет в смысле организационном, начинаем писат в Русских газетах о Белорусии.

582.2.12:056-057 — мк

¹ «Расейские» организации ў Амэрыцы.

2654. Запіскі Клаўдзія Дарашкевіча аб зьверствах польскіх уладаў у м. Сэмятычах Гарадзенскай губэрні і ваколіцах (1918-1920)

582.2.16:001-020

Дата невядомая. Аўтар быў арыштаваны 4.06.1920, вызвалены 5.03.1921.

2655. Паведамленьне Літоўскага Інфармацыйнага Бюро ў Парыжы за 7.03.1921 аб паўстаньнях у Сярэдняй Літве супраць генэрала Жэлігоўскага

582.2.37:047 — мк

Пазначана:

«8/Ш 21 Парыж

К дэлу

Ладнов».

2656. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.03.1921

Прага 9 Ш 21

Паслаўшы апошні раз №9 «Воли Расей» і жальбу Беларускага Ураду «Усім», я прасіў сябра Бубешко памясьціць у Амерыканскіх газэтах не толькі рускіх але і Англіійскіх а польскіх злачынствах на Беларусі, што ён часцю і зрабіў. Цяпер я паслаў яму №6, 7 і 8 «Нашае Думкі», просячы каб ён газэты з заметкамі а Беларусі пасылаў так сама у Коуну у «Беларускую нацыянальную сувязь». Пасылаю так сама цікавы для нас вестачкі у «Нашу Думку» у Вільню, але не ведаю ці яны туды даходзяць.

З прывітаннем М.Вершинин

Адрес п. Бубешко

S.Bubeshko

63 Park row

New York

Amerique

582.1.45:132&r

2657. Нота Ураду БНР Лізе Нацыяў, Урадам Польшчы й Літвы за 10.03.1921 у сувязі з адменай плебісцыту на Віленшчыне й Гарадзеншчыне й перадачай справы на арбітраж

582.1.45:135-135a — p

Рукапіс П.Крэчэўскага. Зьмест: пратэст і патрабаваньне правесці плебісцыт

2658. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.03.1921

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

вельмі рад, што магу Вас парадаваць добрай весткай: у Амэрыканскай расейскай прэссы пачалі пісаць аб Урадзе Ластоўскага і змястілі абвестку «да усіх».

Бубешку удалося мне упрасіць выступіць у прэссы, і ён гэта ужо зрабіў ў адной з вялікіх Амэрыканскіх расейскіх рабочых газэт — «Амерыканские Известия».

Мала таго — да мяне хутка прыедзе чалавек ад Бубешкі з Нью-Йорку, з якім магчыма будзе гутарыць і ў нацыянальных і, глаўным чынам, ў эканамічных справах.

Чакаючы прыезду Пур<ьцка>га, патрошку агітую тутака за гарантыю.

Пасылаючы Вам адрэсы амэрыканскіх украінскіх і карпатарускіх газэтаў (расейскіе ужо павез Гладкі), вельмі прашу даць Ваш строгі наказ, каб Прэс-Бюро ў кожную з гэтых рэдакцый пасылала бюллітэнь. гэта для нас — жыцьце і сьмерць.

Асабліва будуць друкаваць усе, што проці палякоў.

Хай Лурье¹ не адмаўляецца, што шапірограф бяре толькі 30-40 штук: хай друкуюць 2 і 3 разы. У Амэрыцы мы мусімо зрабіць шум, бо бяз гэтага нічога не будзе з дапамогай і арганізацыяй тамака нашых.

Шлю найлепшыя пажаданьня

Ваш Кастусь Езавітаў

582.1.45:136&r

¹ Кіраўнік Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне.

2659. Копія ліста Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Антону Луцкевічу (Вільня) за 10.03.1921

КОПИЯ

Бэрлін, 10 сакавіка 1921 г.

Яго Міласьці п. А.Луцкевічу.

у Вільні.

Каб даць магчымасьць староннай асобе — Дру Абрамовічу адшукаць свае грошы, пераданые праз Вас п. Дубейкоускаму, даважу да Вашага ведама:

Грошы ад Л.Дубейкоускага я фактычна НЕ АТРЫМОУВАУ.

У дзень майго адъезду з Варшавы мы з ім умоуна абменяліся распіскамі: я дау ему распіску, што атрымау тры тысячы марак для перадачы п. Абрамовіч у Бэрліне, а ен дау мне так сама распіску, што атрымау ад мяне тры тысячы марак у лік сум на утрыманьне варшаускау дэлегацыі.

Абмен распіскамі рабілі у той надзеі, што проці распіскі п. Дубейкоускага я атр[ы]маю грошы для перадачы п. Абрамовіч з дзяржаўнага скарбу. Між тым, грошы у Бэрліне не было, аб чым Дубейкоускага паведамлілі як лістоуна, так і вусна пры асабістым спатканьні у Бэрліне. У прысутнасьці некалькіх асоб у Місіі яму зьвярнулі увагу на тое, што ен сам павінен клапаціцца, каб аддаць грошы п. Абрамовіч. Відаць ен палічыў за лепшае паказаць маю распіску і тым супакоіць свае сумленьне.

Дзеля таго, што грошы супроць распіскі п. Дубейкоускага я атрымаць не мог, я перадау яе на перахаваньне у Дзяржаўны Кантроль, дзе яна ляжыць і дагэтуль.

Дзяржаўны Кантроль пры першым запатрэбаваньні перашле яе па належнасьці Дру Абрамовічу, каб нарэшці грошы яму былі зьвернуты тым хто фактычна іх расходаваў і не патуровіўся як трэба усе выясьніць і свой доуг аддаць. — гэта значыць ласкавым панам Дубейкоускім.

Я-ж таго, што не брау — нікому аддаваць не зьбіраюся і Вашы пагрозы дарэмны.

Што датыча Вашых дурацкіх ламэнтацыяў і сэнтэнцыяў, дык — даруйце — не знайходжу патрэбным на іх атказываць. Проста скажу, што да гэтага ліста я лічыў Вас больш разумным чалавекам.

Падпісаў (А.Цвікевіч.)

582.2.12:093

2660. Рахунак кнігарні Ф.Топіча ў Празе (Narodni trída, 11) на кнігі, купленья [Міколам Вяршыніным?] для Вацлава Ластоўскага й перасланьня ў Коўна 12.03.1921

Slabikar 3.20

Neguda IV 19.80

два слоўнікі па 2.75

582.2.58:171-172

2661. Ліст Прэзыдыюму Рады БНР (Коўна) «групе Пяці» (Вільня) за 13.03.1921 з заклікам да адмовы ад супрацоўніцтва з палякамі й аб'яднаньня

Прэзыдыум Рады
Беларускай Народнай рэспублікі
13.ІІІ.21 Коўна

Грамадзяніну Тарашкевічу

Праца Рады Б.Н.Р. да 13 снежня 1919 г. йшла едыным нацыанальным шляхам. Група сяброў Рады Рэспублікі прыняўшая польскую арыентацыю кіравалася да зруйнаваньня Рады Рэспублікі, прыкрываючыся с пачатку Менскім Нацыанальным К-там, а пасля расколу 13 снежня тайна абраўшы на прыватным сходзе новую арганізацыю «Пяці» т. зв. Найвышэйшую Раду, якая старалася узурпаваць правы Рады Рэспублікі проці волі і жаданьня усяго беларускага жыхарства. Адмовіўшыся ад чарговага сходу сэсіі Рады, не паддаўшыся большасьці, усе аткалоушыся сябры Рады с прыватнымі асобамі аткрышы прыватны сход, не у памешканьні Рады, а па за яе сьценамі бэз уселякай да гэтага прычыны — стварылі ганебны для Рады Рэспублікі учынак, які мусіць карацца, калі не законам, то грамадзянскім сумленьнем.

Рада Рэспублікі, стуючы на дзяржаўным грунце незалежнасьці і незалежнасьці Беларусі хацела прыйсьці да згоды і тры разы пасылала дэлегатаў да адкалоушыхся з прапазыцыяй ім мейсц у Прэзыдыуме Рады і Радзе Міністраў і запрашаючы на сход, але яны не прыйшлі, а нашых дэлегатаў спаткалі насьмешкамі і зневагай. Адарваўшыся самі, дзякуючы протай несьвядомасьці адных і злой волі другіх — унясьлі той самы разлад і у грамадзянства, даўшы магчымасьць польскім акупантам, бязкарна арэштываць сяброў Прэзыдыума Рады і Урад.

Беларуская група прыватнага сходу, якой спрыялі акупанты, ня толькі не пратэставала проці гэтага зьдзеку над беларускай дзяржаўнасьцю, а яшчэ наадварот, гаварыла, што палітычная барацьба аморальна і пры ей дапусцімы усякія спосабы змаганьня.

Адступіушы ад дзяржаўнага грунту раз, група «Пяці» ужо не магла устрымацца і пайшла на ўступкі перад акупантамі, далей апусьціўшыся да культурна-прасьветнай аўтаноміі у польскай Дзяржаве.

Такая праца паленафільскай групы беларусоў, нават бэз умацаваньня гэтага на паперы, давала права Польскаму Ураду гаварыць за граніцай, што беларусы адмаўляюцца ад Дзяржаўнага будаўніцтва і самі згаджаюцца на культурна-прасьветную аўтаномію.

Стала яшчэ горш, калі гэтай самай групай была падпісана умова з Польскім Урадам аб культурна-нацыянальнай аўтаноміі. Гэтай умовай і у Парыжы, і у Рызе анулявалася уся праца Рады Рэспублікі па здабыцьцю незалежнасьці і непаддзельнасьці Б.Н.Р.

Толькі дзякуючы гэтай умове, якой опэраваў Домбскі у Рызе, Урад Б.Н.Р. ня быў дапушчаны, як самаістная старана на міравыя перагаворы. Толькі дзеля гэтай умовы Беларусь была падзелена.

Польскі Урад выкарыстаў гэту умову у найлепшым для сябе кірунку і абсалютна за гэта нічога не даў Беларусі. Бачучы гэта група «Пяці» не адвернулася ад іх, а яшчэ раз увыйшла у зносіны з Польшчай і дала сваіх кандыдатаў Іваноўскага і Тарашкевіча у склад Ураду Срадковай Літвы, дзе ізноў іх скарысталі і, высмактаўшы, выкінулі як нягодных і больш ім непатрэбных. За увесь здек і падломываньне групы «Пяці» да Польскай палітыкі Беларусь не скарысталася ні водным крокам і Беларусь як і раней лічыцца «крэсамі усходнімі» Польскім Урадам.

Такая праца шкодзіць да гэтай пары беларускай справе іначэй, як дзяржаўная здрада разглядацца ня можа, але патрэбуе толькі высьвятленьня, чы яна зроблена памылкова, ці зусім сьвядома.

У час, калі яшчэ раз у Брусэле будзе зноў разгледацца наша пытаньне¹ і можа зноў на аснове тэй самай умовы з палякамі захочуць нас дзяліць. Патрэбна зараз-жа ануляваць аткрыта, праз друк усе умовы з палякамі, якія нас увесь час абманьвалі і стварыць зноў ядыны нацыянальны фронт для здабыцьця сваёй дзяржаўнай незалежнасьці.

Арбітражная камісія у Брюсэле паміж літвінамі і палякамі толькі і будзе апірацца на гэтыя умовы і даказываць, што Беларусь хочэ прылучыцца да Польшчы. Калі там мы усе разам не скажам, што хочэм жыць самастойна нас зноў раздзеляць і віну за гэты падзел вы павінны будзеце узяць на сябе.

Дзеля гэтага група «Пяці» і палітычны камітэт у Варшаве, які быў вынікам разладу і шкоднай працы паленафільскай групы зараз-жа павінны злажыць свае паўнамоцтва і пайсьці на супольную працу з Урадам. Ні Балаховічам ні Савінкавым мы сябе не падапрэм, а справу сваю загубіць можэм.

Ужо некалькі разоў тэлеграмамі у Рыгу паасобных членяў «Пяці» віталі працу Ураду Ластоўскага на карысьць Беларускай Дзяржаўнасьці. Калі гэта шчырае пераконаньне, а не палітыканства, то трэба найсьці у сабе адвагу і сказаць гэта аткрыта усяму сьвету і парваць усякую зьвязь з палякамі.

Апроч таго, дэлегат «Пяці» у Рызе, Тэрэшчэнко, злажыў мандаты перад Урадам Ластоўскага і што за прычына, калі да гэтай пары шкодная

праца гэтай групы вядзецца — няведама. У гэтым прыдзецца разьбірацца пасья, а цяперака усе разам павінны здабываць сваю незалежнасьць.

Пара зразумець, што жэбрацкія капейкі на культурна-прасьветную справу, якія давала беларусам Польшча з іх жэ селянскіх грошей — бэз прызнаньня Ураду і тэрыторыі не павінны спыняць змаганьня з ёю за Дзяржаўную незалежнасьць і непаддзельнасьць Беларусі.

Прыймаючы усе гэта пад увагу Прэзыдыум Рады Б.Н.Р. патрэбуе ад вас адкрытай і шчырай адповедзі у адносінах да Рады Рэспублікі і Ураду Ластоўскага, як ядрыхных правамоцных абаронцаў Беларускай Дзяржаўнасьці і хочучы верыць, што ваша праца была толькі абмылковай — заклікае стаць пад бела-чырвона-белы штандар Беларускай Народнай Рэспублікі у абароне яе Дзяржаўнай Незалежнасьці і Непаддзельнасьці і адрачыся голасна ад змоу і супольнай працы з палякамі.

Старшыня Рады Рэспублікі Крэчэўскі

Намеснік Старшыні В.Захарко

Сакратар К Душ

582.1.27:001-004 — мк

582.1.45:140-140а-140с — мк

582.2.37:048-051 — ма (Тарашкевічу)

¹ Маецца на ўвазе польска-літоўская канфэрэнцыя ў Брусэлі, якая адбывалася 20.04-3.06.1921.

2662. Часовае пасьведчаньне Міністэрства Замежных Справаў Літвы Вацлаву Ластоўскаму за 14.03.1921 у тым, што ягоны пашпарт знаходзіцца ў Міністэрстве

582.1.45:137

Падпісаў: в.а. загадчыка Аддзелу расейскіх справаў Усевалад Боеў.

2663. Ліст «Тутэйшага» (Трышкі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.03.1921 з дасланымі літаратурнымі спробамі

582.1.45:141-141а

2664. Чужы. Добры католік. Апавяданьні «Тутэйшага»

582.1.47:001-023 — р

2665. Ліст рэдактара газэты «Воля Росіі» Ул.Лебедзева (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.03.1921

582.1.45:149

Адказ на дасланы ліст.

2666. Ліст адміністрацыі газэты «Воля Росіі» (Прага, Uhelny trh, 1) Язэпу Варонку (Коўна) за 16.03.1921 у справе пашырэння газэты ў Літве

582.2.36:069 — ма

2667. М.Р. Бѣлорусская пропаганда // Американскія Извѣстія. 17.03.1921

582.1.36:012-014 — мк

Зьмест артыкула: беларускі палітычны рух — польская інтрыга.

2668. Старонка газеты «Голос Россіи» (Бэрлін). 17(?) .03.1921 з карыкатурай «Россія въ кольцѣ»

582.2.12:025

Дакладная дата невядомая.

2669. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.03.1921

Бэрлін, 18 сакавіка 21 г.

Паважаны пане Вацлаве!

Я думаю было б вельмі карысным, калі б наш урад падаў на імя Рады Лігі Народаў пратэст проці палітыкі польскага ураду, гальмуючай справу беларускай нацыянальнай асьветы пад польскай оккупацыяй. Пратэст трэба абаснаваць на §9 трактата аб ахароне нацыянальных меншасцей у Польшчы, які быў далучан да Версальскае умовы і ратыфікаваны польскім соймам 1 жніўня 1919 году. Праэкт тэксту я ці вышлю Вам, ці прывязу сам. Вы з свайго боку патуроўцеся каб сабраць хут[ч]эй патрэбны матэрыял.

Цісну руку АлЦвікевіч

Гл. «Kurier Polski» N7 ад 14/III 1921 — перэдавіца «W sprawie białoruskiej»

582.1.45:139

2670. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.03.1921

Пасылаю для перакладу свой проэкт запіскі на імя прэзідэнта польска-літоускай конфэрэнцыі у Бруссэле.

Г.Прэзідэнт.

Польша і Литва, согласно постановленію Совѣта Лиги Націй от приступаюць на прадстоючай конфэрэнцыі в Брюсселѣ к непасрэдным перагаворам о границах.

Как извѣстно, Польша і Литва граничат друг с другом только по лінії Августовскаго канала. Далѣ на восток і на сѣвер лежит безспорная бѣлорусская территория, что признают как литовская, так і польская стороны і в чем Совѣт Лиги Націй убѣдился из ознокомленія с основаніями польско-литовскаго спора. С непрерѣкаемой авторитетностью установил эту истину Версальскій договор пунктом о восточных границах Польши.

Многомилліонное бѣлорусское населеніе этих земель имѣет полное право принять участие в разрѣшеніи своей собственной судьбы. Оно имѣет

законное правительство, которое обязано защищать его интересы. Вслѣдствіе подавляющей военной силы большевиков и поляков, народ не смог защитить свою территорію от захвата и временнаго порабощенія и бѣлорусское правительство принуждено в настоящее время искать убѣжища в дружественной странѣ. Тѣм не менѣе это не лишает его права на защиту интересов родной страны.

В согласіи с заявленіем своим от 16 и 18 декабря Лигѣ Націй в Женевѣ, бѣлорусское правительство полагает, что наиболѣе справедливым было бы передать бѣлорусскія земли законному бѣлорусскому правительству. Если по соображеніям каким либо это оказалось бы в настоящій момент трудным, бѣлорусское населеніе Гродненщины и Виленщины предпочитало бы временно войти в состав литовской республики на основаніи федеративнаго соглашенія между бѣлорусским и литовским правительствами. Второе предложеніе диктуется исторіей дружественнаго органическаго сожителства Бѣлоруссіи и Литвы за все прошлое время их самостоятельнаго политическаго существованія и крѣпким политическим и экономическим тяготѣніем друг к другу в настоящем.

Наконец, если и это предложеніе по каким либо соображеніям оказывалось бы для Лиги Націй неприемлемым, бѣлорусское правительство соглашалось с мыслью о плебесцитѣ для выясненія истинной воли бѣлорусскаго народа, при условіи дѣйствительных гарантій свободы этого волеизъявленія.

Теперь обращеніе к народу и выясненіе его политических стремленій пр[и]знано излишним и ненужным. (Рѣшеніе такое совершенно противорѣчит принципам прав народов на самоопредѣленіе.) Культурное бѣлорусское населеніе Гродненской и Виленской губерній предположено раздѣлить на основаніи соглашенія двух чуждых ему правительств — Литвы и Польши — как матеріальный объект или как африканскую колонію.

Поскольку между Польшей и Литвой не было войны и предстоящее разграниченіе спорных губерній не является слѣдствіем такой войны, бѣлорусское населеніе, в лицѣ своего правительства, имѣет право принять участіе в этом спорѣ в качествѣ самостоятельной стороны.

Отказ в выслушаніи мнѣнія правомочнаго представительства Бѣлоруссіи укрѣпит на мѣстах сознаніе полнаго игнорированія ея священных прав, неоднократно в теченіи семилѣтней войны нарушенных и лишній раз побудит изнуренное неслыханными бѣдствіями населеніе искать защиты своих интересов в дальнѣйшей революціонной борьбѣ и в неорганизованных стихійных выступленіях.

На основаніи изложеннаго, стремясь содѣйствовать мирному строительству страны, а не росту массоваго недовольства и большевизма, правительство БНР имѣет честь просить Вас, г. Президент, (возбудить вопрос?) допустить его полномочную делегацію на предстоящую под Вашим президентством польско-литовскую конференцію в Брюсселѣ.

Отвѣт на наше ходатайство просим направить в мѣсто временнаго пребыванія бѣлорусскаго правительства город Ковно, Метрополь.

Вышэй паданы проэкт трэба акуратна разгледзіць па фразам і нават па словам. Хоць, прауду кажучы, я не пакладаю ніякіх надзей, каб нас

пусьцілі як старану на літоуска-польскую (сік!) конфэрэнцыю, дзеля таго што ніхто ні з палякаў, ні з літоўцаў не заявіліся аб патрэбе азнаемленьня з нашымі дамаганьнямі, але усе ж такі трэба рэдагаваць запіску як мага сур'езней. Некаторыя выразы і словы (іх я пад[к]рэсьліу) можна апусьціць, ці замяніць. Калі Ладноу не пасьпее уручыць асабіста гэту запіску, дык прыдзеца так яе і закончыць. указаньнем адрэсу. Гэта дрэнна, разумеецца, былоб лепей, каб ен яе завез персональна і там жа на рукі атрымаў адказ.

Лічу надта патрэбным азнаеміць п.п. Пурыцк[а]га і Клімаса¹, і надта было б добра — Гальваноускага² з тэкстам нашай заявы і спытацца іх аб парадку падачы. Формальнае пытаньне аб парадку, варунках і г.д. конфэрэнцыі для мяне не ясны. Выя[с]ьніце гэта з л[і]твінамі і пастарайцеся угаварыць іх хоць раз адкрыта нас падтрымаць, згодна нашаму дагавору.

Я усе чакаю Ладнова. Даў яму позаучора тэлеграму як разумець яго затрыманьне. Магчыма, што ен па дарозе заехаў да жонкі у Вісбадэн. Не ведаю, ці вые[ж]джаць самому, не чакаючы яго, ці чакаць далей. Проста ен мяне нэрвуець! Я пачуваю сябе не зусім здаровым, неякая такая хворасьць прычাপілась, як у апошні час у Коўні, ломіць усяго, спіну круціць так, што як стары хрэн скав[ы]чу увесь дзень і не магу павярнуцца. Толькі і можна, што сідзець за машынкай увесь час. Шмат працы з коррэктурамі і друкам.

Дэкларацыю з прываду гадавін незалежнасьці патуроулюся паслаць як мага хутчэй. Калі да 25 мы не прыедзем, дык трэба будзе запіску паслаць Гюімансу праз літоўцаў, ці як небудзь другім шляхам. Дэкларацыю трэба разпаўсюжыць як мага шырэй у прэссе.

АЦ 18.III.21. Berlin

Пашліце усе, якіе маюцца матэрыялы п. Бодры³ — ен надта прасіу. А так сама усе новае. Адгэтуль нічога паслаць ня можна, бо немцы не пушчаюць!!

Запіску трэба паслаць адначасова (толькі зьменішы тытул) у Раду паслоу у Парыжу і у к[о]піях францускаму і англійскаму міністэрству загранічных спраў.

АЦ

582.2.12:016&r

¹ Міністар і намесьнік міністра замежных справаў Літвы. ² Міністар фінансаў Літвы, кіраўнік літоўскай дэлегацыі ў Брусэлі. ³ Сакратар беларускай дэлегацыі ў Парыжы.

2671. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму й Самуілу Жытлоўскаму (Коўна) за 18.03.1921 (?)

Многоуважаемые г.г. Ластоўскі і Жытлоўскі!

Только что — за полчаса до отъезда г. Красковскаго мы были у Лурье. Он от предоставления нам кредита — воздерживается. — Этим самым, на мой взгляд, предрѣшается вопрос о дальнѣйшем его пребывании в качестве нашего финанс. агента в Германии.

Завтра будем искать других путей...

Дѣло с товарами стоит довольно прочно.

Как сообщает Вам особо А.Бароўскі — в среду пріѣзжает сюда Гл. Директор Iweg'a¹ со всѣми документами. Таким образом — будем ждать еще два дня.

Если в среду дѣло выйdet — дадим телеграмму, если же затянется — то также дадим телеграмму с просьбой Самуилу Іосиф. пріѣхать сюда. тороплюсь — потому что нужно отправляться на вокзал.

Привѣт всѣм

Ваш ААЦвикевич

P.S. Закрываю проэкт записки, кот. г. Лурье предлагает послать в Вѣнскій Банк для «пріисканія» денег. Полагаю, что это вещь неприемлемая. Во всяком случаѣ пусть скажет свое слово Самуил Іосиф. как замѣст. Министра Торговли.

582.2.12:017&r

Дакладная дата невядомая. ¹ IWEG (Internationale Waren-Export und Import Gesellschaft) — фірма (з галоўнай сядзібаю ў Нюрнбэргу), зь якою Урад БНР у 1921-1923 гадох вёў гандлёвыя апэрацыі.

2672. Даклад старшыні Горадзенскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту Сяргея Барана старшыні Рады Міністраў Літоўскай Рэспублікі за 19.03.1921

582.1.55:004-008 — *мк*

Пералічаныя ў дакладзе беларускія арганізацыі ў Горадні:

Горадзенскі Беларускі Нацыянальны Камітэт (21.01.1921 зачынены й працуе нелегальна), Грамада Моладзі, Беларуская гімназія, Беларускі прытулак, Саюз капэратываў Горадзеншчыны, газэта «Беларускае Слова» (зачыненая 21.01.1921).

Кіраўніцтва ГБНК: старшыня С.Баран, намесьнік старшыні Якавюк, сакратар Антонаў.

2673. Каштарыс штомесячных выдаткаў на ўтрыманьне Беларускага Нацыянальнага Камітэту Горадзеншчыны ад 1.01.1921, далучаны да дакладу Сяргея Барана

582.1.55:009 — *мк*

2674. Каштарыс штомесячных выдаткаў на ўтрыманьне Беларускай Гімназіі й прытулку ў Горадні

582.1.55:010-011 — *мк*

2675. Тлумачальная записка да каштарысаў штомесячных выдаткаў на ўтрыманьне Беларускага Нацыянальнага Камітэту й Беларускай Гімназіі й прытулку ў Горадні

582.1.55:012-013 — *мк*

2676. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.03.1921

Б.Н.Р.
УПІОЎНАМОЧАНЫ ПА СПРАВАМ
ВАЕН.-ПАЛОН. БЕЛАРУСАЎ В ЧЭХА-
СЛАВАЦКАЙ РЭСПУБЛІЦЕ.

B.R.D.R.
CHARGÉ DES AFFAIRES DES PRI-
SONNIERS DE GUERRE
BLANCS-RUTHÉNIENS
DANS LA RÉPUBLIQUE TCHÉCO-
SLOVAQUE.

Сакавіка 19 дня 1921
№207
ПРАГА Praha II PRAGUE
Wenzigova 4

Пану Старшыне Рады Міні-
страу Беларускае Народнае Рэ-
спублікі

Коуна

Маю гонар прэдставіць пры гэтым пісма грамадзяніна С.Бубешка з Ньюёрка ад 3 Ш г.г. на распараженне і данясьці, што атрыманыя мною ад п. Бубешка дзве амерыканскія газэты з яго артыкуламі адасланы у Беларускаю Нацыянальную Сувязь у Коуні ужо тыдзень таму назад і тагды же пасланы п. Бубешка №№6, 7 і 8 «Нашае Думкі» у якой зачэплена пытане а «Беларусах у Амерыцы» і «Адозва да Амерыканскіх Беларусаў» з указанем адрэса Беларускай Нацыянальнай сувязі. Перад тым былі посланы №109 «Воли Россіи» з артыкулам «а польскам грабеже беларускіх земель» і адозва Ураду Б.Н.Р. «Усім». Ніякай іншай літэратуры я не пасылау яму.

М.Вершынін

поунам. прэдстаунік ураду Б.Н.Р.

582.2.12:094

2677. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.03.1921

Паважаны пане Вацлаве!

Баркову трэба выслаць адстаўку з Коўны — на аснове пастановы Рады Міністраў. Матыў кароткі: за сокращэніем штатаў. Тэрмін — ад 20 сакавіка. Трэба указаць — што мясячн. пэнсыя (заштатная) будзе яму пераведзена па адрэсу — які ён пакажэць у красавіку.

АлЦвікевіч

582.1.45:133

2678. «Поможемъ освобожденію дружественныхъ намъ бѣлорусскаго и украинскаго народовъ». Пераклад артыкулу з газэты «Le Moniteur du Commerce» №578 за 20.03.1921

582.1.36:011&r — мк

Надрукавана ў: Беларускі Звон. №5. 1921.04.28

2679. Ліст Янкі Чарапука (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.03.1921

Даражэнькі! Выехаць заразжэ мне нельга. Затрымваюць паважныя справы. Найвышэйшыя¹ задумваюць штосці паважнае. Усе у Варшаве — хутка варочаюцца назад. Мяне Тарас² затрымаў (напэуна паразумеушыся з імі) ён лічыць патрэбным бэзумоўна аб'еднаньне, яно думаю ня будзе мець перашкод, калі яны не згаварыліся у Варшаве. «Тато»³ арудзе - яму спамагаюць. «Палюк»⁴ тутака тое самое робіць супольна з ім. Але «Тато» падходзіць да зрабленьня кантакту з Вамі. Там дзе быў Язэп⁵ ўсе пайшло старым і лепшым шляхам, але ён адвезяны далей⁶. Як толькі удацца паразумецца хуткож выеду. Чэкайце на свяці.

нядзеля 20.

Янка Чарапук

582.1.45:150

¹ Дзеячы, згуртаваныя вакол Найвышэйшай Рады БНР. ² Тарашкевіч. ³ С.Булак-Балаховіч. ⁴ Аляксюк. ⁵ Мамонька. «Там дзе быў Язэп» — у Менску. ⁶ У Казанскую турму.

2680. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20(?) .03.1921

Высокапаважаны гр. Старшыня!

Карыстаюсь зручнасцьцю каб напісаць Вам некалькі слоў. Покуль што «зондзірую почву», но Ів<аноўскі> і См<оліч> выкліканы ў Варш. Ў тутэйшых «туга» да нас ёсць, тым болей, што з грашыма справа дрэнь. Пасля прыезду сюды Ів. і См. выеду ў Варш. Справа Укр<аінцаў> вельмі добра стаіць са ўсіх бакоў. Тымчасова трымаюсь як бы ў старане і карыстаюсь Янкам. Катэгарычна прашу інфармацый аба ўсім, а так сама інструкцый. Ня адмоўце зрабіць распараджэньне, каб пры ўсялякай магчымасьці пярэсылалісь сюды бюллетэні, бо яны тут ня атрымліваюцца. Сувязь са мной можна падтрымліваць праз падаўцу гэтаго ліста звоцька Хонэ¹, а так сама праз Б.-ку². Было б вельмі добра, каб падтрымаць грашыма Саюз С. Гасп., які істнуе, але Кузьма³ ня маючы грошэй ня можэ яе пашырыць. Усё гэта можна зрабіць, бо грошы гэтыя ня прападуць, калі у гэты саюз паступлю і я.

Ваш ЎП.

[Прыпісана рукою Ластоўскага:] 26.Ш.21 ВЛ.

582.1.45:151

Дакладная дата невядомая. ¹ Хонэ Палецкі, кур'ер. ² Асоба ня высьветленая. ³ Цярэшчанка.

2681. Ліст Давіда Анэкштэйна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.03.1921 з паведамленьнем аб выніках плебісцыту ў Верхняй Сілезіі

582.1.45:129&r

У лісьце цытуецца тэлеграма ў варшаўскай газэце «Свобода», атрыманая 21.03.1921: «Беларускія паўстанцы занялі 16.Ш Менск. 8-ая савецкая дывізія пе-

райшла на старану паўстанцаў. Паўстанцы абвесьцілі Незалежную Беларускаю Народную Рэспубліку».

2682. Ліст Лявона Зайца (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.03.1921

[Віншаваньне на візытоўцы:]

ЛЕАНАРДЫ ЗАЯЦ

Дзержауны Кантралёр Беларускай Народнай Рэспублікі
582.1.45:152

2683. Ліст Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.03.1921

23.ІІ.21
Дзьвінск.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

маю прыемнасьць Вас паведаміць, што спаткаў тутака неспадзеваныя прыемнасьці.

Свой прыезд сюды я падрахаваў такім чынам, каб прыняць удзел ў працы вучыцельскага павятовага кангрэсу ў Дзьвінску. На кангрэсі, які адбываўся 20-21 сакавіка была прысутна 200 вучыцэлеў (расейцы, жыды, латышы, палякі і беларусы). Па маім даным мяне павінны былі цікавіць чалавек 15-20, якіе ужо паспелі зарэгістравацца як беларусы, але на мейсцу аказалася куды больш: каля 25-30.

Не лічучы магчымым выступаць на кангрэсі, хоць мяне аб гэтым і прасілі, я зрабіў некалькі інфармацыйна-літэратурна-вакальных сходак ў сябе у нумэру. Раздаў шмат літэратуры і зацекавіў не толькі беларусаў, але і латышоў.

З вялікай прыемнасьцю заўважыў я, што, хоць увесь кангрэс раз'ехаўся ноччу 21, ўсе беларусы затрымаліся яшчэ і 22, а некаторыя і 23 сакавіка.

Пастанавілі залажыць «Бацькаўшчыну», пры ей вучыцельскі беларускі хаўрус і дамагацца стварэньня курсаў беларусазнаўства для вучыцэлеў, каб потым ў восені мець магчымасьць прыступіць да стварэньня Беларускай школы.

Гутарыў у гэтай справі ужо і з інспектарам і з Управай і яны аднесліся зусім прыхільна.

Местовыя вучыцелі прышлі апошнімі, але і сярод іх знайшліся мае старыя знаёмыя, якія таксама бяруцца за працу.

Праз некалькі дзен раблю публічную лекцыю. Згоду на гэта атрымаў яшчэ ў Рызе ад Мін. Унутр. Спраў, што крыху і затрымала мой ад'езд. Згода дадзена на радок лекцый у Дзьвінску, Люцыну, Рэжыцы, Крэслаўцы і Іллюксту.

На гэты аб'езд будзе патрэбна ня менш месяца, а можа і больш, але рэзультаты, спадзеваюсь, атрымаюцца добрыя.

На вялікую уцеху сябе спаткаў некалькі сваіх былых вучаніц, якія цяперыка ужо вучыцелькамі. Яны вельмі дапамагаюць справе.

Вельмі прашу Вас спісацца з Вільняй, каб па першаму майму вызаву выехалі двое добрых лектараў на курсы і ўзялі з сабой як мага больш кніжак для навучэння, бо яны ідуць найбольш, а у мяне іх нема зусім. Калі можэце пераслаць што-кольвек праз Літвіноў у Рыгу, дык перашліце на мой стары адрэс, а мне перашлюць сюды.

Дзвінскі мой адрэс Hotel Astorija N12, але пішыце мне па адрэсу: Дзвінск, Варшавская каз. здан. N5, кв. Эггерт — мне.

бо атрымліваць лісты на Hotel я не хачу, ды і потым калі я куды выеду, дык мне з Варшаўскай будуць дасылаць.

Бюлліцені хай па старому ідуць на Рыгу: там іх чытае ў мяне адзін каррэспандэнта і потым перасылае мне.

У Белпрес і наагул шырока нічога інфармаваць аб маеі працы тутака пакуль што ня трэба, бо можа пашкодзіць.

Бывайце здаровы. Чэкаю вестак ад Вас. К.Езавітаў

582.1.45:142&r-142a&r

2684. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.03.1921

Б.Н.Р.

УПОЎНАМОЧАНЫ ПА СПРАВАМ ЦЫВІЛ.

І ВАЕН.-ПАЛОН. БЕЛАРУСАЎ В ЧЭХА-СЛАВАЦКАЙ РЭСПУБЛІЦЕ.

Сакавіка 23 дня 1921

№210

Praha II

Wenzigova 4

Пану Старшыне Рады Міністраў
Беларускае Народнае Рэспублікі
у Коўні

Маю гонар данясці, што у нядзелю 20/III вечарам прыехаў у Прагу міністр закардонных спраў Б.Н.Р. пан Ладноў. У панядзелак мы разам зрабілі візыт чэскаму міністру закардонных спраў, які прыняў нас вельмі ласкава, сказаўшы, што ім вельмі міла, што мы хочэм завязаць з імі больш блізкія-прыязныя адносіны. Пытаўся а палажэнні нашых спраў і.т.д. Ва уторак мы былі у Украінскага пасла, з якім вялі доўгую беседу. Здаецца што справы іх і нашы стаяць цяпер на лепшым грунце, чым перад тым стаялі.

Рускіе эсэры у Празе рады з пісьма, якое Вы ім прыслалі. Яны чакаюць прыезда сюды сваіх глвароў.—

Дапускаючы мысль, што бальшавікі хочучь саставіць кааліцыённы урад і шукаюць кампрамісаў з эсэрамі і меньшавікамі, яны сумлеваюцца прыме-лі іх парція варункі бальшавікоў.

Я даказываў ім, што каліб яны цяпер прызналі незалежнасць Беларусі, то гэтым зыскалі бы прыхільнасць беларускага народу і тагды саюз паміж намі і імі быў бы пэўны і моцны, бо быў бы гарантован взаимнымі сымпаціямі народаў Беларускага і Велікарускага, дабравольна сашоўшы-міся як вольны з вольным і роўны з роўным.

Яны адказываюць што так сама кіруюцца гэтай мэтай і надзеюцца што прыдзе к дабравольнай федарацыі, але жалуюцца на тое што цяпер некатарыя новыя державы ня хочуць мець з Расеей федарацыі і па узору Швэйцарыі ні Нямеччыны, стаяць на грунце поунай самастаяцельнасьці, вароже нарыхтованой праці Расеі. Буду з імі размауляць далей.

Сягоння я аддаў у «Волю Расіі» новую стацьё а каланізацыі беларускіх земель польскімі салдатамі разам з перакладам сваім «распаражэня» польскаго ваеннаго мінісьцэрства, надрукованаго у «Gazecie Warszawskiej» ад 15 сакавіка г.г.-

М.Вершынін

Поунамоцны прэдстаўнік Ураду Б.Н.Р.

Сягоння рана у 7 гадзін пан Ладноў паехаў з Прагі у Вільну, адкуль прыедзе у Коўну.

582.1.45:148&r

2685. Ліст Сьцяпана Бубешкі (Нью-Ёрк) Беларускаму Прэс-Бюро (Коўна) за 23.03.1921

S.O.BUBESHKO

63 Park Row

New York

Марта 23 1921 год.

Белорусское Прес Бюро
Метрополь, 22
Ковно.

Уважаемыя граждане!

Последнюю неделю получаю от Вас бюллетени, за которые очень благодарен, всвою очередь стараюсь распространить, по возможности шире между нашими Белоросами, которых в Америке живет довольно много. К великому сожалению мы абсолютно не организованны, в Национальные организации, пробуем, но пока результатов еще не видно хотя маленькия расточки иест, Русская преса немного интересуется, и дает место на своих страницах хотя конечно по выбору, да и сами то Белоросы начинают понемногу интересоваться судьбой своей Батьковщины, дожидаем более подробных сведения из Берлина Риги а также иот Вас.

Огитацию ведем как устно на митингах, так и посредством печати, конечно не втаком масштабе, вкаком желательнo былобы, для широкой огитации ест не початое поле деятельности, но нет почвы, ибо Белорусские крестьяне и тепер после того как их родину розорвали, не считают себя Белоросам[и] и ковсем делам касающимся нашей Белоросии, относятся совершенно индеферентно. При первом удобном случае организуем Белорускую организацию, которая займется прапогандой, между Американцев и Белорусов; наших Белоруских идей.

Сначала придется очен туго, но думается что и мы имеем право на самостоятельное существование, наравне с другими народами, апотаму смотрю бодро вперед и думаю что рано или поздно одумаются те которые теперь ведут себя подобно разбойникам, ибо нам Белоросам жит без

своей родины также ужасно, как бы это было человеку между диких зверей... и только слепые или совершеннейшие идиоты этаго видет не могут.

Поведение поляков очень много способствует тому, чтобы каждый из наших Белорусов призадумался над выбором быть ли рабом, или свободным гражданином, из двух выборов должен быть — и он будет, на благо нашего многострадального народа.

Из полученнаго только что Вашего письма, узнал что для просвещения нашего радного народа нужны средства, а потому рекомендую обратиться через меня в Русско-Славянское общество взаимопомощи, членом котораго состою и которое почти что одно из самих солидных обществ в Америке, состоящее целиком из Минчан да Гродненцев. Совместными силами обсудим и думается получится хорошие результаты. Если имеется Белорусская азбука или чтолибо вэтом роде пришлите. Пишите письмо с предложением о сборах для печатанья литературы, с приложением официалнаго и если вазможно то подробнаго описания задач и целей которые преследует Белорусское правительство. Пишите чем могу служить или чем интересуетес буду по вазможности весь к Вашим услугам. Попробую высылат регулярно одну из газет выходящую в Америке, желательнобылобы получат из Ковно. Я из Гродненской Губ. и уез. Села Дубна. Посылаю в этом письме копию письма посланнаго мной в Прагу, из котораго будет более видно, а также вопросный лист который послан в Ригу т.е. ответы.

Отвечайте по Белорусски
с искренним к Вам уважением Ваш
покорный слуга С.О.Бубешко.
582.2.12:054

2686. Лист палкоўніка Беняшэвіча (Бялград) [Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)?] за 25.03.1921
582.1.25:074&r

Адказ на «извѣщеніе от 10 марта 1921 г. за №342» і бюлетэнь. У лісьце сярод іншага паведамляецца: «Здѣсь очень много бѣлорусовъ всѣхъ будетъ до 600 человекъ и среди нихъ много было бы полезныхъ работниковъ на мѣстахъ т.е. въ Бѣлоруссіи, какъ по защитѣ ея от большевиковъ, такъ и отъ поляковъ, ибо всѣ эти бѣженцы не примиримые враги, какъ тѣхъ, такъ и другихъ, а также и при возсозданіи Бѣлоруссіи, но изъ нихъ могли бы уѣхать теперь максимум 150-200 чел. а остольные абсолютно безъ всякихъ средствъ».

Палкоўнік О.К.Беняшэвіч — сябра Літоўскай Рады ў Бялградзе. Інфармацыя пра яго: Часопісь Міністэрства Беларускіх Спраў. №3-4. 11-12.1919.

2687. Адозва Прэзыдыюму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі «Усім Жыхарам Беларусі» за 25.03.1921, Коўна
582.1.11:038 — д
582.1.11:126 — д
582.1.16:001 — д

2688. Адозва Рады Беларускай Народнай Рэспублікі й Рады Міністраў БНР да беларускага й жыдоўскага народаў за 25.03.1921

25 сакавіка 1921 году прайшло 3 гады ад часу калі Беларускі Народ у асобе лепшых сваіх прэстаўнікоў выявіў сваю непахібную волю да самаіснага дзержаўнага будаваньня і апавесьціў Незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ні векавое панаваньне шляхэцкай Польшчы, ні рабскі уціск Расейскага самадзержаўя ня вырвалі з душы народу яго сьвятога імкненьня да свайго вызваленьня ад векавых прыгнетчыкаў.

Наадварот, пракавечнае змаганьне за свае нацыянальнае бытаваньне выкавала ў ім непахібную волю да свабоды і загартавала лепшых сыноў народу ў імкненьні да зьдзейсьненьня сваіх нацыянальных ідэалаў.

Гістарычны шлях быў доўгі і цяжкі. Многа ахвяр палажыў Беларускі Народ на аўтар свабоды. Многа жывых палягло ў самаахвярным змаганьні за шчасьце і дабро народу. Вечная слава волатам змагарным. Маці-бацькаўшчына будзе вечна праслаўляць іх імёны.

Ды не сам адзін быў Беларускі Народ ў сваім змаганьні. Побач яго цярыў і бароўся другі Народ — пракавечны мучанік Народ Жыдоўскі — з незапамятных часаў паліваўшы зямлю беларускую сваім потам, сьлезамі і крывёй.

Бязмерны — быу глум панявольнікаў над верай і жыцьцём сыноў Ізраіля.

Самадзержаўе Маскоўскае мяржавала, што яно ў крыві жыдоўскай патопіць народны гнеў, які не адзін раз парываўся разбурыць тыранскую ўладу, — шляхта польская шчыра памагала свайму-ж кату распаліць інстынкты разбэшчанай чэрні.

Жыдоўскі народ зразумеў ясна, што яму німа чаго чакаць ласкавасці ад сваіх панявольнікаў, — што толькі ў змаганьні жыды дабудуць правы на жыцьцё і свабоду.

Ўразумеўшы гэта жыды падалі прыязную руку свайму брату па нешчасьцю — Народу Беларускаму, дзеля супольнага змаганьня за Незалежнасьць, змацаваўшы гэта актам 25 сакавіка.

Сталася: дзьве сувэрэнныя нацыі, населяючыя Зямлю Беларускую ўявілі сябе і аб'ядналіся ў адзін народ, дзеля далейшага змаганьня за сваю зямлю, культуру і дзержаўную незалежнасьць.

Ў вялікі гістарычны дзень 25 сакавіка 1918 году — Дзень апавешчання Незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі першы раз была ясна і голасна на ўвесь сьвет выказана дзержаўная воля гэтых дзьвех сувэрэнных нацый. Ніякіе найміцкіе штыкі, ніякіе інтрыгі і авантуры, ап'янеўшых ад шовіністычнага чаду імперыялістаў не прымусяць Беларусаў зьвярнуць з раз выбранага імі шляху. Лёгіка гісторыі прымусіць прызнаць народы, каторыя шчыра зацікаўлены ў тым, каб спыніць братабойчую разню — што толькі поўнае прызнаньне правоў Беларускага Народу на мірнае дзержаўнае будаўніцтва, згодна з яго нацыянальнымі ідэаламі, супакоіць развогненую пасыю і дасць магчымасць усім іншым суседнім народам улажыць меч у похвы і ўзяцца за плуг і молат.

Ў вялікі гістарычны дзень 25 сакавіка 1918 году Беларускае Рада, перэняўшая ўладу ад Ўсенароднага Беларускага Кангрэсу першы раз развярнула запраўды народны сыцяг на якім накрэсьлены запраўды сьвятыя словы:

1) Незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, як свабоднай працоўнай дзяржавы.

2) Перэдача ўсей зямлі працоўнаму народу і дзяржаўная абарона працы.

3) Сувэрэннасць нацый беларускай і жыдоўскай і поўнае аб'яднаньне іх у адзін дзяржаўны Беларускі Народ.

4) Грамадзянскае роўнапраўе ўсіх нацый населяючых Беларусь бяз розніцы веры і поўнае здаваленне рэлігійных і культурных патрэб.

Вялікія словы. Пад гэтым сыцягам шчасьце жыць і змагацца і пачэсна паміраць.

Ў трэця гадавіны вялікага народнага сьвяткаваньня Беларускае Рада і выканаўчая ўлада ў асобе Рады Міністраў не да сьмерці клічуць вас, грамадзяне, а да жыцьця і змаганьня за сьвятыя ідэалы, пакінутыя ў спадчыну нам вялікімі змагарамі за шчасьця і свабоду Беларускага Народу.

Грамадзяне! Мы цьвёрда верым, што ў гэты вялікі дзень на ўсей зямлі кождае чэснае беларускае сэрца б'ецца разам з намі і разам з намі клічэ:

Слава Беларускай Народнай Рэспубліцы! Ніхай жыве Беларускае Незалежнасць!

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

582.1.11:081-083 — мк бел

582.2.12:050,028-029 — м для друкарні бел

582.1.11:084-086 — мк рас

582.2.12:086-087 — д бел/жыд

582.1.37:004r-005 — д бел/жыд

2689. «Усяму культурнаму сьвету». Пратэст Ураду БНР за 25.03.1921 у справе падпісаньня Міравой умовы паміж Польшчай і Расеяй 18.03.1921 у Рызе

Усяму культурнаму сьвету.

У Рызе 18 сакавіка 1921 году учынен цяжкі праступак Урадамі Польскай і Савецка-Расейскай Рэспублікамі супроць 16 мільённым насяленьнем Беларусі.

Гэты ганебны праступак носіць названьне Міравой умовы паміж польскай дэмакратычнай Рэспублікай і Расейскай Савецкай Рэспублікай.

Польшча і Расея не маючы паміж сабою супольных граніц тры гады ваевалі на тэрыторыі Беларускай Рэспублікі: палілі, руйнавалі, грабілі і мучылі насяленьне, а урэшце завяршаючы безканечны рад сваіх безправій раздзерлі жывое цела Беларускага народу на двое. Польшча заграбіла заходніе, а Расея усходніе беларускія землі.

Рыжскі Польшка-Бальшэвіцкі мір гэта кашмарная насьмешка над дэмакратыяй і яе ідэаламі.

Імя яму насільле і грабеж.

Урад Б.Н.Р. імянем Беларускага народу заносіць самы гарачы пратэст перад усімі культурнымі дзяржавамі і народамі сьвету, шукаючы заступніцтва і справядлівасьці

і заяуляе:

1) Мір разрываючы на часці жывы организм Беларусі ніколі ня будзе прызнаны Беларускамі народам.

2) Супроць гвалту і паняволення Беларускі народ бароуся і будзе бароцца да канца за сваю незалежнасьць і непадзельнасьць.

УРАД БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ.

25 сакавіка 1921 году.

582.1.06:026 — шк бел

582.1.06:078 — шк бел

582.1.07:001 — шк бел

582.1.07:002 — шк бел

582.1.11:076 — шк бел

582.1.19:003 — шк фра

582.1.20:021 — шк фра

582.2.51:138 — шк бел

2690. Дэклярацыя Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі з прычыны трэцяй гадавіны абвешчання дзяржаўнай незалежнасьці Беларусі за 25.03.1921

Дэклярацыя.

Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі з прычыны трэцяй гадаўшчыны абвешчання дзяржаўнай незалежнасьці Беларусі.

Дзень 25 сакавіка — нацыянальнае сьвята Беларусі.

Тры гады таму назад у сталіцы Беларусі Менску, Беларуска Дзяржаўная Рада, выпаўняючы пастановы Ўсебеларускага Зьезду і баронючы Беларусь ад падзелу, абвесьціла наш край Дзяржавай вольнай і ад нікога незалежнай.

Гэтай граматай былі паложаны галоўныя падваліны Дзяржаўнага бытваньня Беларусі:

а) што яна зьяўляецца Дзяржавай працоўных мас Беларускай Народнай Рэспублікі і што граніцы яе абхопліваюць усе тыя землі дзе ёсьць лічэбная перавага беларускага народу.

в) што у гэтай народнай дзяржаве ўся зямля павінна належыць працоўнаму селянству як стану, на які дзяржава апіраецца.

с) што ўсім нацыянальным меншасьцям Беларуска Народная Рэспубліка забаспечае ўсе грамадзянскія свабоды, поўнае роўнапраў'е перад законам і культурна-нацыянальную аўтаномію.

д) што моцны парадак дзяржаўнага жьшця Беларусі ва ўсіх галінах зацьвердзіць яе галоўны гаспадар — Устаноўчы Збор.

З таго дня і дагэтуль Урад Б.Н.Р., разам з старшымі Дзяржаўнай Рады, як адзінная нацыянальная ўлада Беларусі, не пакідаў змагацца за правы свайго народу, вылажэныя ў гэтых пастановах.

Тры гады мінуло ўжо ў безупынай барацьбе. За гэты час на нашай зямлі гаспадарылі і гаспадараць варожыя сілы. Пераходзячы з краю ў край нашу Маці-Беларусь чужацкія войскі палілі вёскі, руйнавалі гарады, пакідаючы за сабой голад і сьмерць.

С 1915 году мы ня можам адпачыць ад страшных жахаў вайны, ня можам пачаць спакойную, творчую працу. Зямля наша зруйнавана і дыміцца ад пралітай на ёй крыві. Ва ўсім жыцці цяжкі занепад.

Але моцна трымае Рэвалюцыйны Беларускі Урад у сваіх руках сьцяг незалежнасьці і непадзельнасьці роднага краю.

Пад гэтым сцягам аб'ядналіся лепшыя сыны Беларусі, за гэты сьцяг аддалі яны сваё жыццё за волю народу гнояцца яны ў канцэнтрацыйных лагерах і турмах бальшавіцкіх і польскіх.

З гэтым сцягам прэдаўнікі Ураду ішлі заганіцу і голасна пратэставалі перад Урадамі сьвету і перад міліённым працоўным народам Эўропы супроць зьдзеку і гвалтаў чужакоў у родным краю.

Усюды дзе толькі білося сэрца сыноў Беларусі, ва ўсе куткі Беларусі Урад пасылаў слова надзеі, загады барацьбы за сваю праўду.

І цяпер у дзень нашага нацыянальнага сьвята ў дзень 25 сакавіка 1921 г. перабываючы часова на тэрыторыі братняга нам літоўскага народу, мы клічам да цябе, Беларускі Народзе; і разам з табой да ўсіх народаў, якія жывуць на Беларусі.

Ня вер чужынцам, што твая доля ужо вырашана. Раней дзялілі нас фронтамі, цяпер улажылі граніцу, якой хочуць замацаваць разрыў твайго живога цела.

Ня будзе гэтага.

Хочуць тваю зямлю замацаваць за польскімі панамі і маскоўскай камунай.

Ня будзе гэтага.

Хочуць насяліць да нас чужакоў, аддаўшы ім твае родныя полі, за якія ўміралі твае прадзяды, і якія абліты тваей крывёю і потам.

Ня будзе гэтага.

Жыла Беларусь і будзе жыць.

За папаленыя будынкi, за рэквіраванае і паграбленае дабро, павінна быць заплочэна.

Пад сьцягам Б.Н.Р., па загаду свайго ураду бійся за вольную і незалежную Беларусь, за яе непадзельнасьць, за сваю зямлю і волю. Добра ведай, што ў барацьбе тваей разарвецца ярмо, якая накідаюць чужакі на тваю галаву, згінучь граніцы, якімі хочуць падзяліць бацькоў ад сыноў, дзяцей ад маці. Недалёк ужо той дзень, калі ты вольны загаспадарыш у сваей вольнай дзяржаве.

Слава тым, хто загінуў у барацьбе за Бацькаўшчыну.

Чэсьць усім тым, хто праліваў і пралівае кроў сваю за правы народу, за тых, хто ў ланцугох і за рашоткай ненавідных астрогаў.

Ніхай жыве беларуская рэвалюцыя!

Ніхай жыве працоўны беларускі народ

Ніхай жыве яго вольная дзяржава — Беларуская Народная Рэспубліка.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

582.1.16:004 — д

582.2.12:023 — д

582.2.12:013-015 - м для друкарні

582.1.45:163-167 — рукапісны чарнавік В.Ластоўскага

2691. Ліст Дамініка Сямашкі (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.03.1921 зь віншаваньнем з нагоды 25 сакавіка
582.1.45:138

2692. «Беларускія жыды яшчэ за вамі слово і праца». Зварот Сялянскага Саюзу (? пасля 25.03.1921)
БЕЛАРУСКІЯ ЖЫДЫ ЯШЧЭ ЗА ВАМІ СЛОВО І ПРАЦА.

Ня было і німа яшчэ такой нацыі, якая б падобна да жыдоускай, гвалтам выкінутай з роднай зямлі і праследуемай з веку у век усемі дзяржавамі сьвету — якая б здалела так моцна захаваць сваю нацыянальнасьць, так дружна бараніць сваі звычаі, рэлігію і мову.

Праз дзiesiąткі дзяржаў і народаў прайшлі вы, жыды.

Дзiesiąткі рожных мов прасачылось праз вашу мову, з дзiesiąткамі рэлігій і звычаеў стыкалась ваша рэлігія і вашы звычаі.

Але вы, сыны Ізраіля, нават у самых цяжкіх варунках, як ніхто, захавалі у чыстаце сваю нацыянальнасьць, вы збераглі вашу старадаўнюю мову, вы не згубілі сваёй рэлігіі і да гэтага часу захавалі сваі родныя, яшчэ з Палестыны вынесеныя звычаі.

Увесь тысячагадовы цяжкі шлях вашага народу паліты бэзвіннымі сьлезамі і крою.

Ня было ніводнай дзяржавы, якая б вашых прадзядоў, дзядоў і вас не выганяла, не прыгнетала, не прасьледывала, не здэкавалась над самым сьвятым што было і есьць у вас.

Мінуўшая гісторыя вашага народу, уся перапоўнена бэзвіннымі мукамі і крывей.

Сучасная гісторыя ваша — так сама тоне у бэзвіннай крыві сыноў вашага народу.

Нават дваццаты век, век вялікіх тэхнічных ізобретеній (открытій), век вялікіх навуковых шчыр (истин), век сьветлых палітычных тэорыяў, — гэтая зара сацыялізму і інтэрнацыяналізму і нават гэты век не прынес ваму народу супакою, не даў вам адпачынку ад крыві

Пагромы учыняюцца над вамі не толькі у чужых краінах, а нават і у роднай вам старонцы — у Палестыне.

Мала есьць дзяржаў дзе б жыды у поўнай меры карысталісь усімі грамадскімі і палітычнымі правамі.

Толькі адна есьць дзяржава у якой жыды прызнаны супольнай дзяржаўнай нацыяй — Гэта Беларуска-Літоўская Народная Рэспубліка.

25 га сакавіка 1921 году Урад Беларуска-Літоўскай Народнай Рэспублікі у сваёй дэкларацыі, зноў падцвержаючы сувэрэннасьць нацыі беларускай і жыдоускай і поўнае аб'яднаньне у адзін дзяржаўны Беларускі Народ, — кажэ:

«Не сам адзін быў Беларускі Народ у сваім змаганьні.

Пабачь яго цяпеў і бароўся другі Народ — пракавечны мучынік Народ Жыдоўскі — з незапамятных часоў паліваўшы зямлю беларускую сваім потам сьлезамі і крывей.

Бязмерны — быў глум панявольнікаў над верай і жыцьцём сыноў Ізраіля.

Самодержае Маскоускае мяржавала, што яно у крыві жыдоускай патопіць народны гнеу, які не адзін раз парываўся разбурыць тыранскую уладу, — шляхта польская шчыра памагала свайму-ж кату распаліць інстынкты разбэшчанай чэрні.

Жыдоўскі народ зразумеу ясна, што яму німа чаго чакаць ласкавасьці ад сваіх панявольнікаў, — што тол[ь]кі у змаганьні жыды дабудуць правы не жыцьце і свабоду.

Уразумеушы гэта жыды падалі прыязную руку свайму брату па нешчасьцю — Народу Беларускаму, дзеля супольнага змаганьня за Незалежнасьць.»

Жыды беларускія. Ваш многавековы досьлед (опыт) змаганьня за сваю нацыанальнасьць, вашу трываласьць (стойкасьць) у абароне сваяго народу ад рожных прыгнетчыкоў, вы павінны выказаць цяпер памагаючы здабываць незалежнасьць беларускага, а разам і жыдоускага народу.

У незалежнай Беларускай Рэспубліцэ вы знайдзеце адпачынак ад незноснага здэ[е]жу над вамі.

У незалежнай дэержаве беларускай, кожны сын вашага народу знайдзе аброну яго праў і шчырую прыхільнасьць і дапамогу у часе бяд[ы].

Успомніце толькі, што беларускі народ ніколі не крыўдзіу вас і шчыра йдзіце яму на памошч. Словам і працай дапамагайце хучэй дасягнуць нашай агульнай незалежнасьці.

Пашырайце беларускую сьвядомасьць, пашырайце рух беларускі, пашырайце змаганьне з польскім засільлем, дапамагайце беларускім каапэратывам і уселякім грамадскім арганізацыям.

Жыды беларускія, вашаго слова і працы чэкае беларускі народ

(Селянскі саюз.)

582.1.37:001-002 — мк праект

Дакладная дата невядомая.

2693. Ліст Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.03.1921

26.ІІІ.21.

Дзьвінск.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

сенека напісаў я стацьцю аб польскай агітацыі ў Латгаліі і паслаў яе ў Коўну да Лурье с дзьвюма просьбамі:

а, каб ён цалком, або часткай зьмясьціў яе ў бюлліцэнях і

б, каб ён загадаў ў сваёй шапіраграфіі надрукаваць цалком экзэмпляраў 30 гэтай стацьці і, паслаўшы сюды мне штук 20, якія тутака вельмі патрэбны, рэшту распредзеліў бы паміж беларускімі дзеячамі і літоўскай і расейскай прэсай, як ў Коўні, гэтак і ў іншых мейсцовасьцях.

Справы пасоўваюцца добра, але не хачу паперэжваць здарэньнеў і таму — нічога не пішу. Прашу, вельмі прашу, толькі аб адным: спішыцеся з Вільняй, каб тамака былі гатовы прыслаць двух лектараў на курсы беларусазнаўства і падгатоўлі падручнікаў і бібліятэчак на 15-20 школак. За ўсе гэты рэчы будзе заплачана. Паперэжываю, што разгалашываць і

рэклямаваць гэту справу — шкодна, бо паляки павядуць чорт-ведае якую агітацыю і могуць спужаць гаспадароў.

Калі есьць навіны — не адмоўце паінфармаваць.

Прывет усім. Хай не злуюць, што не пішу — страшэнна заняты.

Бывайце здаровы!

З вялікай пашанай К.Езавітаў.

582.1.45:156

2694. Плян дзейнасьці Балтыйскага Прэс-Бюро (М.Каган, І.Лур'е. Коўна, 26.03.1921)

582.2.12:026 — ма

582.2.12:027 — мк

2695. Загалолак справы 582.1.45

[Загалоўлена В.Ластоўскім:]

Асабістыя дакумэнты і перапіска

«Ня вер нікому ня бойся нікога»

Нар. прыказка

582.1.45:тытульны аркуш

Дата невядомая.

2696. Візытоўка Мікаласа Сьляжавічуса

Mykolas Sleževičius

Dr. Juris

Membre de l'Assemblée Constituante de la Lituanie

Vilnius

582.1.71:032

582.1.71:034

582.1.71:049¹

¹ З датай: 27.ІІІ.1921 г.

2697. Візытоўка Яўгена Кургановіча

Евгеній Валеріановичъ Кургановичъ

Инженеръ Путей Сообщенія

582.1.71:051¹

¹ З датай: 27.ІІІ.1921 г.

2698. Візытоўка Усевалада Боева

Усевалад Мікалаевіч Боеў

Прысяжны адвакат

г. Коўна

[На адвароце:]

Vsevolodas Bojevas

Prisiekusis advokatas

582.1.71:052¹

¹ З датай: 27.ІІІ.1921 г.

2699. Доклад Ураду БНР аб палітычным стане Беларусі за 29.03.1921, падрыхтаваны для Ураду Літвы

29.ІІІ.21.

Господину Министру Иностранных Дѣлъ
Литовской Республики

Въ цѣляхъ взаимнаго освѣдомленія и укрѣпленія дружественныхъ связей между Литвой и Бѣлоруссіей Правительство Б.Н.Р. имѣетъ честь представить Вамъ, Господинъ Министръ, слѣдующія соображенія относительно политическаго состоянія Бѣлоруссіи и указать на рядъ конкретныхъ мѣръ, осуществленіе которыхъ со стороны Литовскаго Правительства представлялось бы крайне желательнымъ.

I. Положеніе на Бѣлоруссіи.

Послѣднія извѣстія изъ Бѣлоруссіи, полученныя Правительствомъ Б.Н.Р. непосредственно съ мѣстъ благодаря партійной связи свидѣтельствуютъ, что ростъ національно-государственнаго сознанія въ бѣлорусскихъ массахъ за истекшій годъ чрезвычайно усилился. Этому росту способствовала какъ непрекращающаяся пропаганда бѣлорусскихъ партій, стоящихъ на платформѣ демократической государственности, такъ и факты текущей жизни: формированіе бѣлорусской красной арміи на основѣ территоріально-національной, которое предприняла большевистская власть послѣ занятія Минска, созывъ Центральнаго Совѣта Бѣлоруссіи и образованіе особаго краснаго бѣлорусскаго правительства. Борьба съ Польшей, которую вели подъ лозунгами защиты единства бѣлорусскихъ земель, Рижскій миръ признавшій независимость Бѣлоруссіи и въ то же время подвергшій ее раздѣлу и т.д.

Всѣ эти факты развиваютъ въ народѣ сознаніе своей особенности, отдѣльности отъ остальной центральной Россіи противопоставляя ее одновременно Москвѣ и Варшавѣ и служили прекраснымъ орудіемъ бѣлорусскихъ организацій, число коихъ въ настоящее время исчисляется сотнями на губернію для пропаганды борьбы за независимость и недѣлимость. Этой пропагандѣ способствовали также всѣ отрицательныя стороны совѣтскаго хозяйничанія на Бѣлоруссіи въ земельномъ вопросѣ, обѣднѣніе городовъ, являющихся до сих поръ руссификаторскими центрами, увеличеніе значенія бѣлорусской деревни, разрушеніе транспорта, слабая связь съ провинціей бѣлорусской, разрушеніе стараго порядка жизни, управлявшагося изъ Москвы и необходимость созданія новыхъ формъ и условій политическаго существованія и т.п. Характернымъ проявленіемъ силы бѣлорусскаго движенія является переходъ всѣхъ группъ стоявшихъ ранѣе на платформѣ російскихъ с.-р.-овъ (какъ на примѣръ группы Ярошевича и другихъ) на платформу государственной независимости Бѣлоруссіи.

Еще в бытность свою въ Минскѣ Правительство Б.Н.Р. дало кличъ всѣмъ группамъ обратить особое вниманіе на экономическую сторону борьбы съ большевиками и какъ на одинъ изъ способовъ — руководство бѣлорусской коопераціей. Согласно своевременнымъ донесеніямъ съ

мѣсть было установлено, что въ 1920 году рѣшительно все кооперативное движеніе на Бѣлоруссіи оказалось въ рукахъ бѣлорусскихъ дѣятелей. вмѣстѣ съ политическими партіями кооперативы въ настоящее время руководятъ движеніемъ на Бѣлоруссіи, занятой большевиками. Движеніе нынѣ выливается въ формы вооруженной борьбы, непрерывныхъ возстаній противъ насильственной власти, въ формѣ глухого но чрезвычайно упорнаго противодѣйствія всѣмъ ея распоряженіямъ. Независимо извѣстнаго возстанія десяти тысячъ крестьянъ въ Слуцкомъ, Игуменскомъ, Бобруйскомъ уѣздахъ, результатомъ чего было установленіе власти комиссаровъ Правительства Б.Н.Р. въ продолженіи полутора мѣсяца, за истекшее время было возстаніе призывныхъ въ Смоленскѣ¹, возстаніе Минскаго гарнизона (послѣ бурнаго митинга въ городскомъ театрѣ)², крупные безпорядки на почвѣ реквизицій и мобилизацій въ Оршанскомъ, Борисовскомъ и Гомельскомъ уѣздахъ. Кромѣ этихъ чисто стихійныхъ проявленій народнаго недовольства въ губерніяхъ Витебской и Могилевской до послѣдняго времени дѣйствуютъ организованные повстанческіе партизанскіе отряды, имена предводителей которыхъ Бѣлорусскому Правительству извѣстны и которые находятся въ связи съ его политическими комиссарами.

Самые послѣдніе извѣстія говорятъ о томъ, что совѣтская власть предприняла форменный походъ противъ основной бѣлорусской партіи — бѣлорусскихъ с.р. вмѣстѣ с арестомъ Центральнаго Комитета партіи (во главѣ с командированнымъ в Минск из Ковно Секретаремъ Рады Республики Я.Мамонько), аресту подверглись почти всѣ провинціальныя комитеты и число арестованныхъ активныхъ работниковъ достигло 1500 чел. Одновременно проявились преслѣдованія противъ кооперативныхъ организацій, находящихся главнымъ образомъ в рукахъ с.р.-скихъ работниковъ. Факты послѣднихъ дней говорятъ о томъ, что бѣлорусское движеніе является для большевистскаго господства грознымъ явленіемъ и что в связи с общимъ революціоннымъ движеніемъ в Россіи и оно можетъ оказаться для Совѣтской власти роковымъ. Занятія Минска бѣлорусскими повстанческими силами³ — является однимъ изъ этаповъ этого движенія.

II. Состояніе бѣлорусскаго дѣла подъ польскою оккупаціей.

Во время пребыванія делегаціи Бѣлорусскаго Правительства в Ригѣ при польско-русскихъ переговорахъ было установлено, что полонофильская группа бѣлорусскихъ работниковъ раздѣляетъ точку зрѣнія польскаго правительства объ организаціи трех-кантональной федераціи⁴. Нѣкот[о]рыя лица изъ этой группы были посвящены в планъ захвата Вильно и шли на полное сотрудничество с ген. Желиговскимъ. На состоявшемся послѣ занятія Вильно засѣданіи бѣлорусскихъ организацій города Вильно были сдѣланы лицами, пріѣхавшими непосредственно из Варшавы, доклады о необходимости поддерживать авантюру этого генерала в надеждѣ получить солидныя политическія уступки. Почва для тѣснаго сотрудничества была подготовлена в Варшавѣ и Лодзи. Бѣлорусское Правительство учло всю опасность такой тактики и приняло рядъ мѣр по отношенію к намѣчавшемуся соглашенію. Послѣ подписанія нашего соглашенія с Литовскимъ

Правительством борьба с польской орієнтаціей в бѣлорусскіх партіях сразу пошла успѣшно, что выразилось в перемѣнѣ позиціи в вопросах пред-полагавшаго[ся] плебисцита и созыва Виленскаго Сейма.

Ка[к] в средѣ бѣлорусских организацій под польской оккупаціей, так и в средѣ бѣлорусскаго населенія Гродне[н]шчины и Виленщины къ началу текущаго года укрѣпляется сознаніе, что имперіалистическія стремленія Польши противорѣчат бѣлорусскому государственному строительству и что обещанія національно-культурной автономіи не могут разрѣшить основных проблем жизни бѣлорусскаго народа, главным образом проблемы земельной.

Тѣм не менѣе польское правительство не только не думает об отказѣ от захвата Бѣлоруссіи и Литвы, но и все болѣе убѣждается в огромности своих интересов здѣсь. Правительство Б.Н.Р. имѣет опредѣленные данныя, что вниманіе польскаго правительства в отношеніи Бѣлорусскаго движенія не только не ослабляется, но увеличивается. Заявленія польской печати даже столь реакціонной как «Рѣчь Посполита», удостовѣряют, что польская политика стремится ввести бѣлорусское движеніе в польское русло. Для этого первым способом должны служить бѣлорусскія національныя формированія, выпуски юнкеров, организація краткосрочных курсов инструкторов и т.п. Центром этой работы является, как извѣстно, Лодзь, гдѣ бѣлорусская войсковая комиссія не прекращает своей дѣятельности⁵. В случаѣ заключенія мира с большевиками Польша перечислит всѣ эти формированія, происходящіе под флагом «Бѣлорусской Народной Республики» в число своей арміи под наименованіем «бѣлорусских територіальных войск». Ту же участь раздѣляют отряды Балаховича, среди которых пропагандируется желаніе перейти под непосредственное польское командованіе. Роль російской группы Савинкова, Филосовова и Перемыкина и др. в этом вопросѣ еще не выяснена, но противодѣйствовать этим планам захвата всего бѣлорусскаго в польскую государственную систему они едва ли пожелают, а в случаѣ пожелают, то не будут имѣть возможности противодѣйствовать. Единственным реальным противодѣйствіем этим планам была бы передача бѣлорусских формированій под иностранное командованіе; с этой цѣлью представлялось бы желательным начать соотвѣтствующую работу в Парижѣ, гдѣ почва для такого рѣшенія довольно благоприятная. Первым шагом должно было бы явиться назначеніе при миссіи ген. Несселя⁶ представителя правительства Б.Н.Р.

Что касается положенія бѣлорусскаго населенія под польской оккупаціей, то оно общеизвѣстно: хотя жизнь здѣсь не так разрушена, как в Совѣтской Бѣлоруссіи, тѣм не менѣе народ страдает от всякаго рода гоненій, насилій и хищнических поборов не менѣе чѣм в Минской и Могилевской губ. Ведется жесточайшая полонизаторская политика, воздвигнут террор против всего, что называет себя бѣлорусским. В деревнях за одно признаніе себя бѣлоруссом арестовывают и ссылают в концентраціонные лагеря. Большинство гроденских національных организацій разрушено во главѣ с Гродненским Комитетом несмотря на их лойяльную ра-

боту только за то, что была установлена связь его с правительством Б.Н.Р. В Вильнѣ разгромлен бѣлорусскій клуб, хотя преслѣдованія в самой Вильнѣ не так бросаются в глаза. По данным Правительства в лагерях Домбѣ и др. томится нѣсколько тысяч бѣлорусских работников. Вслѣдствіе невыясненности отношеній между польским и бѣлорусским правительством, послѣднее не может предпринять ничего, что могло бы облегчить участь его граждан, находящихся в польских тюрьмах.

III. Международное положеніе бѣлорусскаго вопроса.

До тѣх пор пока Правительство Б.Н.Р. будет находиться внѣ предѣлов Бѣлоруссіи, его международное положеніе нельзя назвать удовлетворительным. Поэтому свое главное вниманіе Бѣлорусское Правительство обращает не на границу, а на родныя поля. Будущее Бѣлоруссіи рѣшится только силою самого народа и на его полях. Тѣм не менѣе роль держав в строительствѣ бѣлорусской государственности весьма значительна. Об этом свидѣтельствует роль Лиги Націй в борьбе Литвы и Польши за территорію.

Спор польско-литовскій представляется в значительной мѣрѣ спором о судьбѣ Гродненской и бѣлорусской части Виленской губерій. Правительство Б.Н.Р. не может быть равнодушно к судьбѣ этих земель. Самой желательной формой их устройства является передача их законному бѣлорусскому правительству. Поскольку это в данный момент трудно реализовать, постольку Правительство Б.Н.Р. заинтересовано в разрѣшеніи литовско-польскаго спора.

Как было официально заявлено в меморандумѣ на имя Лиги Націй в Женевѣ 16-18 декабря 1920 года, для бѣлорусскаго населенія этих губерній представляется несравнено болѣе [желательнымъ?] войти на договорных началах в состав Литовской Республики, чѣм быть захваченным Польшей. Бѣлорусское Правительство не может ни в коем случаѣ согласиться с тѣм, чтобы какая либо часть бѣлорусской территоріи сдѣлалась предметом эксплоатаціи малопроизводительнаго польскаго капитала, чтобы бѣлорусское сырье стало источником обогащенія разоренной польской казны, чтобы бѣлорусское крестьянство, угнетенное національно и экономически увеличивало ряды польской арміи.

К сожалѣнію, предполагавшійся опрос населенія в формѣ плебисцита, отмѣнен. Правительство Б.Н.Р. рассматривает это рѣшеніе как безусловное пораженіе принципа самоопредѣленія народов, пораженіе чрезвычайно невыгодно отражающееся на международном положеніи бѣлорусскаго вопроса. Нынѣ судьбу его в указанных губерніях будут рѣшать постороннія правительства — литовское и польское. В виду того, что польское правительство своими связями и положеніем в ряду великих держав сильнѣе Правительства Литвы, представляется весьма опасным как бы разрѣшеніе територіальнаго спора не оказалось в пользу Польши.

Будучи, как указано выше, заинтересовано в объединеніи бѣлорусских земель Гродненщины и Виленщины с Литовской Республикой, Правительство Б.Н.Р. рѣшило послать на предстоящую конференцію в Брюссель свою полномочную делегацію для обоснованія разумности и неизбѣж-

ности государственного сотрудничества белорусского народа с народом литовским. С этой же целью начата работа среди всех российских партий и групп. После предварительных переговоров установлено, что почти все представители российской государственности разделяют точку зрения белорусского правительства и готовы его поддержать против Польши. На эту позицию стал и Комитет членов Учредительного собрания в Парижѣ. Здоровое строительство Белоруссии при содействии Литвы, как первоначальной базы, является нынѣ единственным противовѣсом планам Польши на востокѣ.

IV. Конкретныя пожеланія.

Однако вести борьбу с польскими империалистическими планами Правительству Б.Н.Р. очень трудно. Эта борьба требует в первую очередь необходимых материальных средств, а затѣм определенной политической поддержки. Белорусское Правительство в правѣ считать, что Правительство Литовской Республики пойдет ему въ обоих отношеніях навстрѣчу. Представлялось бы в настоящій момент чрезвычайно желательным:

а) поддержать специальной нотой на имя Совѣта Лиги Націй или каким либо другим образом, заявленіе Правительства Б.Н.Р. о допущеніи его делегации на брюссельскую конференцію.

в) польское правительство располагает очень важным преимуществом: в руках его находятся белорусскія военныя формированія. Белорусское Правительство убѣждено, что все тѣ силы, которыя имѣются в Польшѣ и составляют белорусское войско, с большей охотой вступили бы в ряды белорусских формированій, если бы они в соответственном масштабѣ развернулись бы в Литвѣ. Необходимо, чтобы Литовское Правительство поставило имѣющіеся белорусскіе части в строго демократическія условія, дало бы их в руки белорусской коллегіи, а не случайной группы лиц, заинтересованных только в полученіи пайка. Необходимо, чтобы было создано на первое время хоть и небольшая, но в національно-политическом смыслѣ сознательная военная часть. Нужно сознаться, что благодаря наличію белорусских формированій, Польша имѣет много шансов на вліяніе в белорусском движеніи. Туда привлекаются лица, предпочитающіе реальную работу политическим разговорам. Благодаря этим формированіям создается прочная связь с белорусским повстанческим движеніем, которое Польша всегда стремится использовать в своих цѣлях. В средѣ белорусских офицеров и солдат стараются укрѣпить симпатіи к Польшѣ как таковой. В случаѣ крупнаго движенія на Белоруссии или паденія большевистской власти, Польша в лицѣ хотя бы одного белорусскаго полка, всегда будет господином положенія и предупредит переѣзд Правительства Б.Н.Р. на собственную территорію созданіем полонофильствующаго правительства. Значеніе этих вліяній Белорусское Правительство, конечно, не преувеличивает, но и не преуменьшает.

Поэтому оно обращает вниманіе дружественнаго Литовскаго Правительства на крайнюю необходимость белорусских формированій в составѣ литовской арміи, если пока невозможно созданіе белорусскаго войска, как силы Правительства Б.Н.Р.

с) Исключительно же важным в данный момент является наличность материальных средств. Литовскому Правительству хорошо известно, что этими средствами Правительство Б.Н.Р. не обладает. Вести работу при таких условиях представляется совершенно невозможным. То, чего можно было бы при нормальных средствах достигнуть в течении недѣли, на это приходится тратить мѣсяцы. Не только развивать свою дѣятельность, но даже поддерживать то, что было сдѣлано в предыдущіе годы, становится все труднѣе и труднѣе. Событія требуют от Правительства Б.Н.Р. [...?] за невозможностью оплачивать их труд. Масса сознательных сил и масса драгоценнаго времени пропадает зря — все из-за отсутствія средств. В особенности скверныя послѣдствія имѣет это обстоятельство в отноше- нии бѣлорусскаго дѣла под польской оккупаціей. Никто не может там положить на помощь бѣлорусскаго правительства, ибо у него нѣтъ денеж- ных средств. Ни один арестованный за бѣлорусскую агитацію также не может рассчитывать на самую скромную поддержку. То обстоятельство, что Правительство Б.Н.Р. не располагает средствами, что оно безденеж- но ни в коем случаѣ не может служить фактором, укрѣпляющим его значеніе в глазах населенія, сравнительно с силой и вліяніем польской власти. То же относится и к бѣлорусским партіям, работающим под большевитской оккупаціей.

Извѣстіе о заключеніи дружественнаго договора между Бѣлоруссіей и Литвой и обѣщаніе поддержки Бѣлоруссіи, выраженное в этом догово- рѣ, вызвало во всѣх уголках, гдѣ есть сознательныя бѣлорусскія силы, чувство живой радости, подъем, укрѣпленіе в благополучный исход борьбы с полонизмом при дѣятельной поддержкѣ братской Литвы. К со- жалѣнію, надежды эти и подъем начинают падать, ибо дѣло поддержки затягивается.

Правительство Б.Н.Р. убѣдительно просит Литовское Правительство обратить серьезное вниманіе на эту сторону дѣла. Если Литовское Пра- вительство искренне желает поддержать Бѣлоруссію в дѣлѣ ея возрож- денія, то необходима скорая и достаточная поддержка. Настоящая весна может принести в Россіи самыя неожиданныя осложненія и Бѣлорусское Правительство должно быть к ним готово. Только при этом условіи оно может укрѣпить свое вліяніе и власть на Бѣлоруссіи и не позволить вра- жеским силам, в первую очередь Польшѣ растроить дружественное еди- неніе бѣлорусскаго и литовскаго народов.

д) Если бы это представлялось возможным, Правительство Б.Н.Р. усиленно ходатайствует об освобожденіи из кон⁷

582.1.18:001-009

1, 2, 3 Падрабязнасьцяў гэтых падзеяў выявіць не ўдалося. 4 Маецца на ўвазе «фэдэралістычная» канцэпцыя Пiлсудзкага: «адрэджэньне» гістарычнай Літвы ў складзе трох кантонаў з цэнтрамі ў Менску, Вiльнi й Коўне (зь перавагай адпавед- на беларускага, польскага й літоўскага культурна-палітычных кампанэнтаў) у цеснай лучнасьці з польскай дзяржавай. 5 Беларуска-Вайсковая Камісія праца- вала ў Лодзі ад 3.10.1920 да 15.05.1921. 6 Генэрал Анры Нісэль — кіраўнік фран- цускай вайсковай місіі ў Коўне. 7 На гэтым дакумэнт абрываецца.

2700. Сьпіс мэмарыялаў і нот, датычных Рыжскага міру і Балтыцкай канфэрэнцыі, размножаных на шапірографі у 45 экз.

582.1.11:125

Дата невядомая.

2701. Сьпіс дакумэнтаў і матэрыялаў у адз. зах. №7

582.1.07:066&r

Дата невядомая.

2702. Ліст Янкі Чарапука (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.03.1921

Даражэнькі п. Власт! Мамоньку з Менска вывезлі у Бутырку. Жонка Ваша і дагэтуль сядзіць, але зараз будзе выпушчана. Паўстаньне, якія маюць нацыанальны характар многа прычыніліся да ўступак бальшэвікоў на палітычным і культурна-просьветным грунце. Яны выдалі у апошні час адозву да ўсіх беларусаў, каб варочываліся у Менск для працы ўсе старое будзе дарована. Немаль што усіх з турм выпушчано, апроч п. Язэпа і п. Станіславы¹.

Эугэнь² ужо на мейсцы. Зтуль прыбыў Лявон³. Сёньня адбываецца нарада у Браніслава⁴ аб паразуменьні. Найвышэйшыя заўсім абанкроціліся. Аркадзь⁵ скончыў кар'еру у Коопэратыве. Кузьма⁶ арганізаваў Сельска-Гаспадарскі Саюз, але і ўсе ідзе благо.

Сымон Рак кажэ адно трэба рабіць за бомбы і рэвольвэры трэба узяцца. Бацько⁷ арудэ яму перэдаюць нават і II адз. пры фронце. Ён парваў ўсе з Савінкавым, Гапан<овіч> таксама мае атрымаць II адз. другой арміі. Але арганізацыя вайсковая стаіць на тым самым мейсцы. Усе складываецца на вайну з Саветамі. З Менска паведамляюць, што Бунд (правы) палляй-цыон і расейскіе эс-эры пастанавілі Вас патрымваць (у прэсу няможна падаваць)

Мяне змушваюць справы яшэ затрымацца, калі будзе адказ ад Эўгеня, што я яму ня буду патрэбны зараз жэ выяду да Вас.

Пігулеўскі многа чаго зрабіў памылковаго што наша справа была прэдстаўляна у неналежных калерах. Баранаў і Пр<акулевіч> дабраліся счасліва ўсе прывязлі

Тут нарыхтоваецца энэргічная праца нашай грамады. Дрэннае уражэньне і некарыстныя skutкі прарабляе Язэп В<аронка> сваімі лістамі...

Адносіну прэзыдыума Рады⁸ уручыў усім пад распіску апрача Іваноўскаго якога няма і Луцкевіча які ня прыняў.

Бывайце

Янка

30/III-21 г.

P.S. Я навязаў зносіны з Лігай Народаў але ня час пісаць перэсылаю копію Перэсылаю Вам таксама газэт.

582.2.12:088&r-089

¹ Мамонька і Кісель-Ластоўская. ² Ладноў. ³ Дубейкоўскі. ⁴ Тарашкевіча. ⁵ Смоліч. ⁶ Цярэшчанка. ⁷ Балаховіч. ⁸ Дакумэнт №2660.

2703. Ліст Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.03.1921

31.ІІІ.21.
Дзьвінск,
Hotel «Astoria».

Высокапаважаны
Вацлаў Юстынавіч,

атрымаў Вашэ пісьмо ад 18.ІІІ.21.

Вельмі дзякую за шчырыя і цеплыя словы, ў ім да мяне зьвернутыя. Ня можа быць дзвёх думак, або двух адказаў ў паднятай Вамі справе: — трэба ісьці да грамадзянства, хоць бы гэта была зусім сьвядомай ахвярай.

Вельмі шкадую толькі аб адным, што пісьмо Вашэ не прыйшло некалькі дзен раней, пакуль я не пачаў працы тутак.

Кідаць яе цяперыка будзе вельмі шкодна, бо не толькі затармазіць яе цяперыка, але можа дыскрэдыраваць яе і на будучыну.

Дзеля гэтага кашэтна [канэшна?] патрэбна, або мне папрацаваць тутак, ну хоць да травеня, або прыехаць каму-іншаму.

Я буду чэкаць тутак Вашага ліста, з Вашымі думкамі ў гэтай справе, а пакуль што буду працаваць далей.

Дзеля таго, што ў хуткім часе я маю на мэці выехаць, — згодна сваіх ранейшых пляноў і маршрутоў, а таксама і дзеля таго, каб з гэтага канца панюхаць, што робіцца ў нэйтральнай паласе, — ў Крэслаўку, дык вельмі прашу адрэсаваць мне пісьмо па адрэсу:

Latwija, Kreslawa, Ново-Александровская, 6,
кв. Шакунь — мне.

Пакэт адпраўляйце за сургучнай пэчаткай.

Страшэнна цэкаўлюся весткамі аб агульным становішчу справы, але, нажаль, ніхто нічога ня пішэ.

Шлю прывет і найлепшыя пажаданья.

З вялікай да Вас пашанай

К.Езавітаў.

582.2.12:084-085

2704. Ад мора да мора. Машынапіс брашуры Юрыя Кучынскага (04.1921)

582.1.15:198-211 — мк

582.1.15:212-221 — мк

582.1.15:222-224 — мк

Дакладная дата невядомая.

2705. Машынапіс артыкулу К.(?) «За свабодную Б'лоруссію (К'я прядстоўчай канфэрэнціі в' Брюссел'ь)»

582.1.20:016-019 — мк

582.2.12:008-010,099 — мк

Дата невядомая.

2706. Границы Літоўскай зямлі (выпіска з кнігі «Живописное Обозрѣніе Россіи», Киркор, ст.13)

582.1.46:025 — м

Дата невядомая.

2707. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .04.1921

Даражэнькі пане Ластоўскі!

Пішу вам парачку слоў. Скора Бруксэльская конфэрэнцыя. Што у Вас па гэтаму пытаньню намечаецца? Мне здаецца, што трэба было-б моцна падгатавацца да гэтай справы.

На чародным паседжаньні Нац. Кам. трэба будзе вынесці пастанову аб нашых адносінах да Польшчы і Сярэдняй Літвы. З прычыны гэтага хто небудзь павінен быў бы прыехаць ад Вас да нас. Лепей было-б, каб Ч<а-рапу>к.

Перагаворы, якія Вам ведамы, вядуцца без мяне. Цэнтр нашай палітыкі на мае зданьне не у гэтай плоскасці. Найв. Рада — нуль. Трэба весьці сваю уласную лінію на пралом — разам з Ліцьвінамі, як бы мала яны нам ні сулілі. Усе роўна, мы возьмем свае — але толькі разам з Ліцьвінамі і проціў П<аляко>ў.

582.2.12:092

Дакладная дата невядомая.

2708. Ліст Старшыні Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі Вацлава Ластоўскага (Коўна) Руска-Славянскаму Таварыству (Нью-Ёрк) за 1.04.1921

Руска-Славянскаму Таварыству ў Нью-Ёрку

Красавіка 1

Ад імені Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі звертаюся да Вас, Паважанае Таварыство, с просьбай памагчы грашыма на надрукаваньне патрэбных для беларускіх школ кніжак.

Не глядзя на ўселякія перашкоды і перапоны са стараны Палякоў, якія часта арэштываюць нашых вучыццалёў і закрываюць школы, усё-ж такі на тэрыторыі занятай палякамі існуе цяпер каля 500 пачатковых школ (у Віленшчыне і Горадзеншчыне), 3 гімназіі (у Вільні, Горадні і Гарадку, вілейскага павету) да 1 вучыцельская сэмінарыя (Баруны ашмянскага павету).

Усе гэты школы ўтрымліваюцца на кошт беларускага насяленьня. Многа пачатковых школ існуе пакрыёма, дзеля таго, што палякі не даюць пазваленьня. І пры ўсіх труднасьцях барадзьбы за сваё нацыанальнае жыцьцё, у нас ешчэ вялікі недахват кніжак для школ. У некаторых школах на 5-10 вучнеў адна школьная кніжка, а мейсцамі справы с кніжкамі і ешчэ горэй.

Ня лепей наша культурная справа стаіць і ў савецкай часці Беларусі. Праўда там аткрыта каля 5000 пачатковых школ і некалькі сярэдніх, але

кніжны голад там ешчэ вастрэйшы: часта на ўсю школу маюць усяго адзін камплект кніг, а ёсць школы, дзе дзеці вучацца саўсім бяз кніг, пішучы на досках. Тлумачыцца гэта найперш тым, што ў Савецкай Расеі наагул німа паперы і паразбіваны друкарні. Зрэшта адношэньня савецкіх уласцей да культурных патрэб беларускага народу прыхільны толькі на словах і ў газэтах, а фактычна каб нашы арганізацыі не падтрымлівалі самі сваёй культурнай справы, то з адной іхняй помачы трэба было-бы саўсім пазачыняць усе школы. Напрыклад на дзержаўнае савецкае беларускае выдавецтва апошнімі часамі асыгнавана аж 5 000 000 савецкіх рублёў. Перавёўшы гэты вялікі грошы на долеры атрымаецца ўсяго... 250 доляраў. Ведама, што з такімі грошамі многа зрабіць ня можна.

Па самаму скромнаму падсчоту трэба надрукаваць для нашых школ 1000 аркушоў. Лічучы па 2500 ням. мар. (каля 38 доляроў) за аркуш друку без аплаты аўтарскіх гонорароў і кліш для ілюстрацыі, атрымаецца сумма 2 500 000 ням. марак. На аўтарскія і клішэ далічыўшы 1 500 000 атрымаецца круглая сумма ў 4 000 000 нямецкіх марак, або каля 60 000 доляроў.

Урад знаходзячыся на чужой тэрыторыі і вядучы палітычнае змаганьне за цэласць і Незалежнасць Беларусі с такімі сільнымі ворагамі, як польскі імперыялізм і расейскі цэнтралізм, ня можа здаволіць гэтыя нашы патрэбы звертаючы ўсе свае сілы і ўсе кошты (вельмі ў дадатку кошты агранічаныя) на палітычную работу і змаганьне за лепшую будучыню. На сваё ўтрыманьне ўрад дабывае грошы праз нацыянальныя арганізацыі з абяднеўшага і разбурэнага вайной краю. Пры найлепшай ахвоце вялікіх грошэй выдаць ня можэ. Тым болей, што кнігі прыходзіцца раздаваць дзецям дарма, як гэта робяць і палякі ў нас з мэтай каб перэцягнуць дзяцей у свае школы, а значэ затрачэны капітал, можэ вярнуцца толькі ў незначнай частцы.

Калі-бы Паважанае Таварыства знайшло магчымым прыняць на сябе ўсе, або часць коштоў па выдавецтву кніг для беларускіх школ, то наша просьба да Вас перэвясьці азначэную падмогу тэлеграфна, каб скарэй можна было прыступіць да працы і каб на восень школа наша была ўжо забаспечэна кніжкамі. Грошы найлепей перэвясьці на Літоўскі Дзержаўны Банк у Коўне на імя нашага ўраду.

З вялікай пашанай

Старшыня Рады Народных Міністраў
Беларускай Народнай Рэспублікі
582.1.30:001 — мк

2709. Справаздача Уладзімера Пігулеўскага (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.04.1921

Грамадзяніну Старшыні Рады Н.М. Б.Н.Р.
Заўсім патаемна
1-IV-21 г.

Справаздача

У сучасны момэнт становішча беларускіх палітычных груп і агульная сытуацыя ў часткі Беларусі акупіраванай Палякамі можэ быць абрысавана гэтакім чынам:

I Група Найвышэйшых

Цягне досыць кепскае істнаванне як з матэрыяльнага боку, так і ў сэнсі сваёй аўтэрытэтнасці у Палякоў. У сакавіку месяцы яны вялі прэ-гаворы з Палякамі і ў звязку з гэтым См<оліча>м туды былі выкліканы Ів<аноўскі> і Гап<ановіч>. Сур'езных канкрэтных вынікаў яны ня далі, бо палякі ня толькі з імі мала лічацца, але яшчэ менш ім давяраюць. У іх ачах здаецца вельмі нядвузначным ігнараванне ўвесь час Вамі Найвышэйшых і Найвышэйшымі Вас. Тыя вынікі якіх яны дабіліся па маючымся у мяне весткам сводзяцца к такому:

У Вільню на стала перэзжаюць ўсе яны. У Сярэдняй Літве арганізуецца Камітэт польска-беларускага сбліжэння на чале С<моліч> і Ів<аноўскі>. Камітэт мае вайсковую моц ў асобе Гап<ановіча> які павінен аб'єднаць пад сваім камандаваннем ўсе беларускія вайсковыя арганізацыі на захад ад Радашковіч, ў тым ліку і вайсковую Камісію ў Лодзі, якая павінна зліквідавацца. Усяго можа налічыцца ня больш 1.000 штыкоў. Іх помыслы зводзяцца пры магчымасці разам з палякамі сунуцца на ўсход. Матэрыяльны бок выясніць ня удалось; вядома толькі, што Ів<аноўскі> астаўся у Варш<аве> нібытта атрымаць нейкія грошы. Але ў ўселякім выпадку на што небудзь значнае спадзевацца ня можна. Па пытанню аб аб'яднанні Найвыш<эйшыя> раскалолісь на 2 групы: адна на чале са См<олічам> лічыць гэта аб'яднанне не на часе дзеля таго, што «Ласт<оўскі> звязаўся з Коўна, а гэтакім чынам сувязь з Ласт<оўскім> азначае звязь з Коўна, што ў сучасны момэнт пацягнула б за сабою поўную ліквідацыю нават ўсёй нацыянальна культурнай беларускай працы, другая на чале з Р<акам>-М<іхайлоўскім> ўсецела стаіць на аб'яднанні, гатова злажыць поўнамоцтва: нават Р<ак>-М<іхайлоўскі> сёнека мне заявіў, што апублікуе дагаворы пад якімі маецца яго подпіс.

II. Беларускі Палітычны Камітэт

Арганізацыя на чале якой стаіць Адам<овіч>, але якой фактычна кіруе Алекс<юк>. Да гэтай арганізацыі як вайсковая сіла належыць Б<улак>-Бал<аховіч>. Палітычная праца ў ёй стаіць на другім мейсцы і глаўная увага аддаецца справам вайсковым. Палякі да гэтаго часу адпускалі ім прадукты на 30.000 чэл. а цяпер выдаюць вопратку і пэнсію. Лік жоўнераў прыблізна: «Зялёны дуб» каля 10.000, іншыя арганізацыі 5.000 і глаўнае ядро гэта дывізія Б<улак>-Б<алаховіча> каля 2.000 ч. Коні лікам каля 1.000 і гарматы каля 38 знаходзяцца пакуль што у Палякоў. У сучасны момэнт значная частка гэтых арганізацый ўходзіць з наражнага боку ў польскае войска і займае фронт, афіцыйна нясе пагранічную службу ад Радашковіч да Украіны. Асобныя атрады згрупіраваны ў Слуцкам і Навагрудскім паветах. Іх помыслы з асушкай грунту (а гэта ў раіёне Лунінца можа наступіць ня раней як праз 3 тыдні) зводзяцца к пасуванню ў стору Менску і далей пад штандарам Б.Н.Р. Але для гэтаго ім прыдзецца на захвачэнай тэрыторыі стварыць трэці Урад, які магчыма будзе вясці барацьбу і з Вамі і з Найвыш<эйшымі>. Па пытанню аб аб'яднанні яны гатовы ўсецела стаць на аб'яднанне толькі з Урадам Ласт<оўскага> але ня с цяперэшнімі Найвыш<эйшымі>, але ўсе ж такі пад варункам

некаторай змены палітыкі Кабінэту бяз якой зразумела магчымасць разгрома Польшчай ўсей арганізацыі і арэшта яе членаў.

Ўсе перагаворы я тут веў неафіцыйна з Тэр<эшчэнкам> С<молічам> Тар<ашкевічам> Р<акам>-М<іхайлоўскім> і інш. і больш-менш афіцыйна, але саўсім конспіратыўныя з Алекс<юком>. Як інфармата-рамі карыстаўся Чэр<эпуком> і афіцэрамі. На мой погляд ўсе прэдаўляецца ў такім відзе: Палякі ня адмовілісь ад думкі прагнаць больш<авікоў> за Бярэзіну, аб чым сьведчыць напр. іх тайная умова у Рызе. Так сама ім трэба затармазіць справу Віл<еншчыны> ў звязку з паражэньнем на Горн<ым> Шл<ёнску>. З гэтай мэтай ім патрэбна скарыстаць беларусоў і папутна інсцэніраваць бунт некаторых польскіх войск. Па маючымся ў мяне весткам ў Вільні да гэтаго ужо прыгатаваны 2 паўка пяхоты і Кавал. дывізія Домбровскаго, апрача таго робіцца арганізацыя і групіроўка афіцэраў і жоўнераў, выхадцаў з мяйсцовасьцяў¹

582.2.12:052&r

¹ На гэтым дакумэнт абрываецца.

2710. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму і Пятру Крэчэўскаму (Коўна) за 2(?) .04.1921

Паважаныя Таварышы! п. Вацлаве і Петра Антон.!

1) Формальнасьць вымагае, каб спытацца Мін. Ёўргутіса — ці можна надрукаваць ў журнале фотаграфію з апошняй старонцы дагавору. Вы аб гэтым забылі, а таму якнайхутчэй даведайцеся і дайце тэлеграму. Першы №¹ ужо гатоў да друку. Працы — страшна многа. Астаноўка — за грашмі.

2, Ні Сам<уіл> Іосиф<авіч>², ні Чэрэпук, ні інш. — ніхто не прыслал нічога. Атрымаў толькі артыкул Петра Ант<онавіча>³, які скарыстаю ў №2. Так працаваць нельга!

3, Прашу выслаць апошнія №№ «Эхо»⁴.

4, Калі хто будзе ехаць у Бэрлін — надта прашу прывесьці мне 3 фунта тварагу — сьвежага!! Пачастую пасхай! і адзін фунт сьвежага масла!

5) Больш нічога! Бывайце здаровы! Добра было-б, каб прывязлі дзевяную форму для пасхі.

Ваш АлЦвікевіч

582.1.25:071&r

Дакладная дата невядомая. На блянку-паштоўцы: «Выдавецкае Таварыства Вызваленьне (Менск—Вільня—Бэрлін)». ¹ Маецца на ўвазе часопіс «Беларускі Сьцяг». Першы нумар удалося выдаць толькі праз год (красавік-травень 1922 году). ² Жытлоўскі, ад сакавіка 1921 году — міністар у справах нацыянальных меншасьцяў БНР. ³ Крэчэўскі. ⁴ Ковенская расейскамоўная газэта.

2711. Зварот Ураду БНР за 6.04.1921 (вых. №362), пададзены на літоўска-польскую канфэрэнцыю ў Брусэлі на ймя старшыні канфэрэнцыі Поля Іманса

Беларуская Народная Рэспубліка

Рада Народных Міністраў

République Démocratique
Blanche-Ruthénienne
La Conceil des Ministres.
Le 6 Avril 1921
Nº 362
Kovno.
Lithuanie

A MONSIEUR
LE PRESIDENT
de la Conférence entre
la Lithuanie et la Pologne
à Bruxelles.

Monsieur le Président.

Par la résolution du Conseil de la Société des Nations la Pologne et la Lithuanie vont traiter à la Conférence de Bruxelles les questions concernant les frontières entre ces deux Etats.

C'est un fait que la Pologne et la Lithuanie n'ont qu'une frontière commune sur la ligne du canal d'Augustowo. Plus loin à l'ouest et au nord de cette frontière se trouve le territoire vraiment blanc-ruthénien, c'est le fait qui n'est pas disputé ni par les Lithuaniens, ni par les Polonais. Le Conseil de la Société des Nations, après avoir examiné les causes du conflit polono-lithuanien, en est bien convaincu lui même. Le Traité de Versailles a établi cette vérité avec une autorité indisputable. La population blanche-ruthénienne de ces territoires a le plein droit de prendre part dans la discussion de sa destinée. Elle a son gouvernement légal qui doit défendre ses intérêts. Vu la supériorité numérique des forces militaires polonaises et bolchevistes, le Peuple Blanc-Ruthénien n'a pas pu défendre son territoire contre l'agression hostile et l'asservissement temporaire. Ainsi le gouvernement Blanc-Ruthénien est obligé actuellement de chercher d'hospitalité dans un pays amical; néanmoins, ça le ne prive pas du droit de défendre les intérêts de son Peuple.

D'accord avec les mémorandum's du 16 et du 18 décembre, adressés à la Société des Nations à Genève, le Gouvernement Blanc-Ruthénien suppose que pour la solution juste de cette question il faudra transmettre les territoires blanc-ruthéniens au gouvernement Blanc-Ruthénien légal. Si actuellement, par des raisons quelconques, ça serait difficile, la population blanche-ruthénienne des gouvernements Grodno et Vilna, vu l'accord fédérative existant entre les gouvernements de la Ruthénie-Blanche et la Lithuanie, préférera que son territoire entrera provisoirement dans les limites de la République Lithuanienne. Cette proposition est dictée par des liens organiques existant entre ces deux peuples dès les temps de leurs vie politique indépendante, ainsi que par les attraites économiques actuelles d'un vers l'autre.

Enfin, si même cette proposition sera considérée par des raisons quelconques inacceptable — le gouvernement Blanc-Ruthénien serait d'accord pour le plébiscite qui expliquera la volonté véritable du Peuple Blanc-Ruthénien, à condition, sans doute, des garanties pour la pleine liberté d'expression de cette volonté.

Actuellement le plébiscite est reconnu comme superflu et inutile. On suppose à diviser, comme un objet matériel, la population blanche-ruthénienne de

Vilna et Grodno entre deux Etats: la Pologne et la Lithuanie. Une pareille decision est en opposition complete avec le principe du droit des peuples de disposer de soi-meme.

Vu que la Conference les problemes et les interets les plus vitales de la population blanche-ruthenienne de provinces en contestation, le gouvernement Blanc-Ruthenien tient pour necessaire de prendre part dans la discussion susdite en qualite d'une partie independante et competente, tant plus qu'entre la Pologne et la Lithuanie l'etat de guerre n'existait jamais et les pourparlers actuels ne sont la consequence d'une telle guerre. Le refus d'entendre la voix de la representation de la Ruthenie-Blanche fortifiera dans la population la conviction de pleine ignorance de ses interets, tant violés pendant sept ans de guerre, et la poussera une fois de plus vers des nouvelles luttes et insurrections revolutionnaires inorganisees pour defendre son droit et ses interets.

Considerant tout susdit, le gouvernement de la Republique Democratique Blanche-Ruthenienne, aspirant vers la vie paisible de son pays, a l'honneur de vous prier, MONSIEUR LE PRESIDENT, de bien vouloir admettre son delegation plenipotentiaire a la Conference prochaine polono-lithuanienne a Bruxelles.

Lastouski

Président du Conseil des Ministres
et remplaçant du Ministre des Affaires Etrangères

K.Douchewsky

Secrétaire d'Etat.

582.1.46:020&r-021 — ма

582.1.19:014-016

582.1.20:013-014

582.1.20:026-028

2712. Зварот Горадзенскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту да Лігі Нацыяў за 6.04.1921 з патрабаваньнем неадкладнага правядзеньня плебісцыту аб дзяржаўнай прыналежнасьці Горадзеншчыны

582.1.55:014-015 — мк

582.2.12:011-012 — мк

2713. Сьпіс бялізны Вацлава Ластоўскага (для рахунку з пральні?)

гр. Ластоўскі

кашуль 2+10=12

нагавіц 4+1=5

манішкі =2

нарукаўнікі 1 пара

шкарпэткі 3 "

насаток 1+1+1+1+4=8

мягк. каўняроў 2

цьв. каўняр. 12

манкеты 2 пары

6 IV. 1921 г.

582.2.53:072 — р

2714. Ліст Кастуся Езавітава (Дзвiнск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.04.1921

8.IV.1921.
Дзвiнск.

Высокапаважаны
Вацлаў Юстынавіч,

атрымаў сенека Ваш ліст ад 31.Ш.21.

Гэтай жа датай і я паслаў Вам ліста, на які чэкаю адказу.

Вельмі прашу выбачыць за тое, што не паздравіў Вас 25-га марца са сьвятам: з аднаго боку — заняты, а з другога — маю шмат асабістых непрыемнасьцяў, аб якіх нават не хочэцца пісаць.

— Досіць будзе, калі скажу Вам, што ад гнязда бацькоў маіх — астаўся толькі аблуплены фундамэнт, што на тым мейсцы, гдз калісь стаяла наша невялічкая дачка, — цяперыка расьце трава і крапіва, што дарагіе і любыя мне па старым успамінам людзі, рэчы і нават цэлыя мейсцовасьці — больш не існуюць.

Калі ж я да гэтага яшчэ дадам, што мяне значна і вельмі зло абрабавалі ў ноч з 3-га на 4-е, дык Вы зусім зразумеце мае настроі.

Але, — досіць аб гэтым.

Што Душэўскі едзе ў Амэрыку — добра, але хай жа ён ня спіць тамака так, як спаў ў Вільні, і хай не кланяецца і не заігрывае ў Амэрыцы з палякамі гэтак, як гэта рабіў ён у іншых мейсцах.

Жытлоўскі — таксама добра, надта добра, але не на пасадзе «Міністра Нацыянальных Меншасьцяў», бо гэта можа абразіць палякоў і расейцаў, а на пасадзе «Міністра Жыдоўскіх Спраў», або — фінансаў.

Ванштэйн — зарабіў сваё.

Фрумкіну — трэба шкадаваць¹.

Ці не збіраецца Урад ў Менск? і ці падтвердзілісь весткі аб забраньні яго?

— Тутака нічога не чуваць.

Вiленскіе хай напішуць мне, ці змогуць яны зрабіць тое, аб чым я прасіў.

Усім шлю прывет і найлепшыя пажаданьня.

З вялікай да Вас пашанай

К.Езавітаў.

P.S. Ці зробіць мне Лурье тое, аб чым прасіў я яго?

Зверніце увагу на Дзвiнскую местовую марку, што наклеіў Вам на купэрт.

Дзвiнск ужывае гэрб Пагоні.

582.2.12:090-091

¹ А.Вайнштэйн і М.Фрумкіна — лідэры Бунду ў Менску. Пастановаю XIII надзвычайнай канфэрэнцыі Бунду ў Менску (сакавік 1921) партыя была распушчаная, на што, відаць, і спасылаецца Езавітаў.

2715. Справаздача Уладзімера Пігулеўскага (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.04.1921

Грамадзяніну Старшыні Рады Нар. Мін. Б.Н.Р.

Справаздача

Найв<ьшэйшыя> чэкаюць Л<аднова> і покуль што ні да чога ня прышлі. См<оліч> асабіста складае паўнамоцтва бязварункова. Сёнека ў іх павінен адбыцца сход. Тарас запытаў Д<убейкоўскага> па тэлеграфу калі прыедзе Л<адноў> 10/IV атрымаў адказ: «Палкоўнік на днях будзе ў Вас, ляжу хворы».

Каля 10/IV у В<аршаве> склікаецца з'езд белар. дзеячоў з удзелам Крэсоўцаў для стварэння «Краёвай Рады»¹. Мэты: аўтаномія белар. на тэрыторыі акупіраванай Польшчай, пратэктарат Польшчы над ўсходняй Беларусіей, цесны кантакт з Крэсоўцамі, «прызнаньне крэсовых палякоў за сталых беларускіх жыхароў» (даслоўна з павесткі).

З'езд склікае афіцыйна Адамовіч (але кіруе усім Ал<яксюк>) шляхам пасылкі канфідэнцыяльных павестак пэўным людзям. Ня малы удзел ў гэтым прымае Вернікоўскі.

Ідэя стварэння гэтай Рады зарадзілася яшчэ 5-6 тыдняў назад, калі белар. часткі у ліку да 2.000 ч. якія раскінуты ў Случчыне і легалізаваны як «Drużyny Robotnicze» зрабілі налёт ў бок большэвікоў на мястэчка М<ікашэві?>чы, дзе захапілі у касе каля 3 мільёнаў царскіх. Дзеля таго, што як налёт, так і выкарыстаніе грошэй было праведзена арганізавана (адзелісь, абулісь, залажылі свой каапэратыў), мясцовыя крэсоўцы, на чале якіх стаў Эд. Вайніловіч ўгледзелі ў гэтам нешта паважнае і пачалі «Drużynie» дапамагаць уселякім чынам і высунулі пытаньне аб стварэнні нейкаго супольнага органу.

На запытаньне аб ёй, А<ляксюк> сказаў, што ён зноў падкрэслівае ўсё, што было ім сказана пры нашых спатканьнях; Рада ня будзе прэтэндаваць на роль якога-небудзь Ураду ў межнар. сэнсі, есць проста арганізацыя момэнту. «Склікаецца яна канфідэнцыяльна а гэта канфідэнцыяльнасць дае ў рукі законнаму Ураду вялікі козыр, каб у выпадку патрэбы дэкрэдыціраваць яе ў вачах Антанты».

Агульны настрой тут вельмі вайнственны. 10/IV адбыўся вялікі «Wiес» скліканы эндэкамі, на які грамадзянства заклікалася абвесткамі расклеенымі на кожным доме, на кожным вакне. «Трэба з аружжам ў руках бараніць Вільня! Ужо блізак гэты час! Трэба ўсім гатавацца!» Сярод вайсковых ходзяць упорныя чуткі, што 15-17 пачнецца агульнае наступленьне на Коўна. Сёнека пасля абеду Тарас паведаміў, што ёсць чуткі быццам большэвікі пад відам беларусоў пачалі ужо наступленьне.

Адным словам ў горадзе досыць няпакойна.

УП.

11/IV 21 г.

582.2.12:053&r

¹ Арганізацыйны Сход «Краёвай Сувязі» (старшыня — Вацлаў Пупка) адбыўся 24.04.1921.

2716. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.04.1921

Высокапаважаны гр. Старшыня!

Чэкаю ўвесь час сюды Л<аднова>, а так сама інструкцыяў ад Вас.

Агэнта на з'езд ў В<аршаву> паслаў.

Перэдайце Чэр<эпуку>, што яму ехаць сюды нябяспечна. Касц<ялкоўскі>¹ казаў, што пасадзіць. Камітэт здаецца зачыняць, бо сёнека запатрэбавалі статут. Ярэм<іч> адмовіў.

Чэкаю Хонэ (фурмана).

Прывітаньне ўсім.

З вялікай пашанай.

Ваш Ў.П.

Калі патрэбна, то я магу прыехаць у Коўна.

582.2.12:053a

Дакладная дата невядомая. ¹ Касьцялкоўскі — начальнік II аддзелу польскага генштабу на Вільню.

2717. Ліст Управы Прэсы й Прапаганды Заходне-Ўкраінскай Народнай Рэспублікі (Вена) дырэктару канцэлярыі Рады Народных Міністраў БНР Юрыю Гладкаму (Коўна) за 12.04.1921

582.1.25:066

Адказ на ліст за 26.02.1921 (вых. №340) да д-ра Л.Мышугі з просьбай прыслаць кнігі.

2718. Нота Чичерина кн. Сап'г'ъ. Отв'тная нота кн. Сап'ги // Невядомая расейская газэта (Варшава, пасля 12.04.1921)

582.1.36:009&r

У справе Балаховіча і Пятлюры.

2719. Мэмарандум Цэнтральнай Беларускай Рады Віленшчыны й Горадзеншчыны і Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту за 14.04.1921 (Вільня) у справе этнічнага складу Віленшчыны й Горадзеншчыны, пададзены на літоўска-польскую канфэрэнцыю ў Брусэлі

[...] Nous aspirons que non seulement tout le territoire en discussion cédé par la Russie Soviétiste à la Lithuanie suivant le traité du 12 juillet 1920, mais que toutes ces terres blanches-ruthéniennes qui avaient été données par les Bolchéviques à la Pologne, soient annexées à la République Lithuanienne aussi sur les fondements acceptés par les gouvernements Blanc-Ruthénien et Lithuanien à Kovno le 12 novembre 1920.

Signé: Karabatch (au nom de la Rada Centrale Blanche-Ruthénienne des gouvernements de Vilno et de Grodno et au nom du Comité National Blanc-Ruthénien à Vilno

582.1.19:004-010 — шк фра

582.1.20:002&r-005 — шк фра

582.1.20:006-012 — шк фра

582.1.20:029-035 — шк фра

582.1.51:002-007 — шк бел

2720. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі за 14.04.1921 (Вільня) у справе лёсу Віленшчыны й Горадзеншчыны, пададзены на літоўска-польскую канфэрэнцыю ў Брусэлі на ймя старшыні канфэрэнцыі Поля Іманса

582.1.19:011-013 — шк фра

582.1.20:023-025 — шк фра

2721. Запрашэньне Вацлава Ластоўскага на вечарыну «ўваходзінаў» МЗС Літвы, якая мае адбыцца 16.04.1921 ў залі Літоўскага Клубу (былы «Мэтропаль»)

582.1.25:067

2722. Дэкларацыя аб утварэньні Дзяржаўнага Камітэту Беларускай Народнай Рэспублікі 17.04.1921

Дзяржаўнае будаўніцтва Беларускае Народнае Рэспублікі перажывае цяжкую хваробу. 13 сьнежня 1919 году паміж членамі Рады Рэспублікі прысланыя з Бэрліну агенты спровоціравалі раскол. Адна часьць радных аддала мандаты новавыбранай Найвышэйшай Радзе Беларускае Народнае Рэспублікі і загадала ей вясьці далей старую дзяржаўную працу; другая часьць выбрала свой выканаўчы орган, назваўшы яго Урадам Рэспублікі. У рэзультаце гэтага расколу беларуская дзяржаўная праца была надоуга расстроена. Абодвы прадстаўніцтвы беларускае дзяржаўнае ідэі аказаліся абязсіленымі. Дзяржаўная праца Найвышэйшае Рады замерла. Прадстаўнікі-ж Ураду Ластоўскага павялі у Бэрліне работу, праціўную прынцыпам дэмакратызму і беларускай дзяржаўнай і нацыянальнай ідэі: яны звязаліся з цэнтральнай арганізацыяй расейска-нямецкай рэакцыі, якая кіруецца да адбудовы монархічнае Расеі і монархічнае Нямецчыны, разьбіўшы усе новаутвораныя вольныя дэмакратычныя рэспублікі, — і гэтым самым Урад Ластоўскага зрабіў немагчымай сваю сувязь з беларускім дзяржаўным будаўніцтвам.

Стварыўшаеся палажэньне пагражае самаму існаваньню беларускае дзяржаўнае ідэі, вольнасьці і сьветлай будучыне Беларускага Народу. Дзеля гэтага мы, прадстаўнікі розных групаў, што рознымі, часта спрэчнымі ідуць шляхамі, але аб'яднаны справаю нацыянальнага адраджэньня Беларускага Народу, злучаемся разам, каб супольнымі сіламі стануць на абарону незалежнасьці і непадзельнасьці Беларускае Народнае Рэспублікі. Ня маючы магчымасьці склікаць у гэтым часе Раду Рэспублікі, мы, сябры Рады Рэспублікі, Цэнтральнае Беларускае Рады Віленшчыны і Горадзеншчыны, прадстаўнікі мяйсцовых нацыянальных камітэтаў і палітычных партый, карыстаючыся даверыем да нас беларускага грамадзянства, лічым сваім абавязкам безадкладна распачаць вольную ад знадворных уплываў беларускую дзяржаўную работу, дзеля чаго завязываем **ДЗЯРЖАУНЫ КАМІТЭТ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ**, зложаны з ніжэйпісаных асоб з правам далейшае кооптацыі.

Дзяржаўны Камітэт пераймае усе функцыі і правы Рады Рэспублікі.

Цвёрда стоючы на грунце Устаўнае Граматы Рады Рэспублікі з 25 сакавіка 1918 году, Дзяржаўны Камітэт будзе дабівацца міжнароднага прызнаньня незалежнасьці Беларусі і у найцясьнейшай еднасьці з дэмакратыяй

суседніх народаў рашуча змагацца з сусьветнай рэакцыяй, асабліва-ж з расейска-нямецкімі монархічнымі плянамі, пагражаючымі існаваньню усіх новапаўстаўшых дэмакратычных рэспублік.

Для рэалізацыі сваіх дзяржаўных ідэалаў Дзяржаўны Камітэт прыкладае усе свае сілы дзеля стварэньня БЕЛАРУСКАЕ АРУЖНАЕ СІЛЫ і дзеля падгатоўкі дзяржаўна-адміністрацыйнага апарату.

Дзяржаўны Камітэт учыніць усё дзеля чымхутчэйшага скліканьня Рады Рэспублікі ў поўным яе складзе, дапаўняючы яе — згодна з законамі Беларускае Народнае Рэспублікі — выбранымі на дэмакратычных асновах прадстаўнікамі ўсяго насяленьня валасьцей і мест Беларусі ў меру яе вышывеньня.

17 красавіка 1921 году.

582.2.11:009 — мк

582.2.37:062 — мк

582.2.37:063 — мк

582.2.37:066 — мк

582.2.37:071 — мк

Пра абставіны ўзьнікненьня Дзяржаўнага Камітэту БНР гл: Собственноручные показания А.И.Луцкевича. 30 октября 1939 г. // Нёман. №1. 1995. С.152.

У палітычным рэфэраце ІІ аддзелу польскага генштабу паведамляецца гэткая інфармацыя пра дзейнасьць Дзяржаўнага Камітэту БНР:

«Пад уплывам дзейчоў з Найвышэйшай Беларускай Рады быў заснаваны Беларускі Дзяржаўны Камітэт як кіраўнічая палітычная інстытуцыя, надзеленая мандатамі шматлікіх групаў, з мэтай кансалідацыі ўсяго беларускага руху.

Дзяржаўны Камітэт пакуль што дзейнічае канспірацыйна, ён меў бясспрэчна антылітоўскі й антынямецкі характар і быў у сталым кантакце з Польшчай. Роля Камітэту ў выкрыцьці нямецкага кіраваньня «урадам Ластоўскага» была такая эфэктывая, што яна падарвала ў значнай ступені некалі безканкурэнцыйны асабісты ўплыў Ластоўскага. Ластоўскі імкнуўся нават навізаць кантакт зь Дзяржаўным Камітэтам, не выключаючы залежнасьць ад яго.

Склад Дзяржаўнага Камітэту быў у 1921 г. такі:

Старшыня — Антон Луцкевіч

Намеснік старшыні — Ладноў

Сакратар — Тарашкевіч

Скарбнік — Дубейкаўскі

Сябры: кс. Адам Станкевіч, Ярэмч, Гарэцкі, Рак-Міхайлоўскі, Смоліч, Будзька.

Спачатку ў склад камітэту не ўваходзілі эсэры, але канфэрэнцыі, праведзеныя з Пракулевічам і Жаўрыдам, прывялі да станоўчых вынікаў.

У сфэры ўплываў Дзяржаўнага Камітэту быў і ген. Станіслаў Балаховіч».

(Krótki zarys zagadnienia białoruskiego. [Referat II Oddziału Sztabu Generalnego]. S.127-128)

2723. Пастанова Найвышэйшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі за 17.04.1921 аб перадачы мандатаў Дзяржаўнаму Камітэту Беларускай Народнай Рэспублікі

Найвышэйшая Рада
Беларускае Народнае
Рэспублікі

.....192...

№ 85

Прынімаючы пад увагу сучасны падзел жывога цела Беларусі на часткі паміж прагавітых суседзяў, незадаволенне працаю Найвышэйшае Рады з боку некаторых беларускіх дзеячоў і групаў, вінавацючых яе ў-ва ўсіх бедах, якія адбываліся і адбываюцца дагэтуль на Беларусі, немагчымаць шырокае працы Найвышэйшае Рады ў справе здзейсьнення сьвятых ідэалаў **НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ І НЕПАДЗЕЛЬНАСЬЦІ БАЦЬКАЎ-ШЧЫНЫ БЕЛАРУСІ**, поўную немагчымаць скліканьня да гэтага часу Рады Беларускае Народнае Рэспублікі, што мела Найвышэйшая Рада сваёй першай мэтай у адпаведны і магчымы мамэнт, -

НАЙВЫШЭЙШАЯ РАДА БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ, лічучы, што перажываны мамэнт вымагае новых формаў арганізацыі беларускага дзяржаўнага будаўніцтва, **ПЕРАДАЕЦЬ СВАЕ МАНДАТЫ ДЗЯРЖАЎНАМУ КАМІТЭТУ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ**, ускладаючы на яго разам з правамі і сваё абавязкі датычна скліканьня Рады Беларускае Народнае Рэспублікі.

ВІЦЭ-СТАРШЫНЯ: Сымон Рак-Міхайлоўскі

СЭКРЭТАР:

Змацаваў:

Старшыня Дэлегацыі Беларускае Народнае Рэспублікі:

582.2.37:064-065 — мк

2724. Асабістая анкета Тамаша Грыба

Фамілія маё прозьвішча Грыб

Імя, отчэства Тамаш, бацькі імя Тамаш

Калі радзіўся у 1895 г. 7/Ш.

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) вёска Паляні, Вішнеўскай вол., Сьвенцянскага пав., Віленскай губ.

Дзе атрымаў пачатковую навуку ў Нестанішным народным вучылішчы

Дзе вучыўся Скончыў Тэхнічную школу Марскога Ведамства у Петраградзе

Дзе і якія закончыў навуку Студэнт медыцынскага факультэту Псыхонэврологічнага Інстытуту у Петраградзе

Якія знае мовы Беларускаю, Рускую, Польскую і штудзірую Эўрапейскія мовы.

Якія займаў дзяржаўныя становішчы Сябра С<паўняючага> К<амітэту> Р<ады> З'езду, народны сэкрэтар земляробства - першага беларускага ўраду сябра Р.Б.Н.Р.

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў ў Беларускам культурна-прасьветным таварыстве ў Менску

Да якіх належаў партый да Р.П.С-Р; з 1917 г. да Б.С.Г. і

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць да Б.П.С-Р.

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы Рэдактар «Грамадзяніна»¹ і «Роднага Краю»²

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навукі Погляд партыі Б.С-Р.

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць Погляд Б.П.С-Р.

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Погляд Б.П.С.Р.

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Атрымае змаганьне з окупантамі за дзяржаўную незалежнасьць Беларусі.

Да чаго павінна кіравацца да утварэньня свабодна выбраных радаў, да соцыялізацыі зямлі і г.д. (глядзі праграму Б.П.С.Р. і рэзалюцыі загра-нічнае групы Б.П.С.Р.).

Подпісь Тамаш Грыб
17/IV—921.

м. Коўна

Фатаграфічная картачка -----
582.1.62:011-012

¹ Вільня, 14.01-25.03.1919. ² Горадня, 22.06-10.07.1919.

2725. Асабістая анкета Янкі Чарапука

Фамілія Чарапук

Імя, отчэства Ян Антонаў

Калі радзіўся 1896 г. 12 жніўня

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) ў Горадзеншчыне Сакольскага павету мястэчка Новы-Двор

Дзе атрымаў пачатковую навуку у Навадворскім Гарадзкім Учы-лішчу (расейскае)

Дзе вучыўся у Горадні і Пецербурзі

Дзе і якія закончыў навуку Пецербургскую Гімназію Відэмана

Якія знае мовы расейскую, польскую, слабой нямецк. і франц.

Якія займаў дзяржаўныя становішчы ў 1917 г. быў Сэкрэтаром Украінскай Місіі у Пецярбурзі, затым быў адкам. да М.З.С. Укр. Н. Рэсп.; у Бел. Ураду быў за часоў Кабінэта Луцкевіча, Дыплематычным кур'ерам затым Чыноўнікам спецыяльных даручэньняў за Урадам Ластоўскага Сэкрэтаром Місіі у Латвіі і Эстii за тым Дэлегатам Міністэрства Загран. Спраў

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў у Пецербурзі з'яўляўся Тав. старш. Культ.-Прасьвет. Тав. «Вольных Беларусаў», ў Кіеві Сябром Бел. Рады на Украіне і Сябром Рады Віленшчыны і Горадзеншчыны

Да якіх належаў партый зарганізаваў на Украіне бел. парт. незалежных-рэвалюцыянэраў, пасля у 1918 г. ўступіў да б. п. соц-рэв.

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць соц-рэвалюц.

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы толькі у Газ. «Беларусь» у Горадні, у «Родным Краю» і ў «Нашай-Думцы» ў Вільні

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навукі —

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць павінна быць Дэмакратычнай з шырокім соцыяльным укладам

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца у сучасны момэнт толькі рэвалюцыйным змаганьнем з чужынцамі ўсходу і захаду дарогай ірляндзкіх сэйфанэраў¹.

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты стварыць войско у Літве на Бацькаўшчыне падняць паўстаньне проціў усходнікаў і палякоў прылажыць стараньне над умацаваньнем выдавецтва

Да чаго павінна кіравацца да цеснага хаўрусу эканамічнага і вайсковага з Прыбалтыцкімі Рэспублікамі, асабліва з Літвой і пасля з Украінай

Подпісь Ян Чарапук

Фатаграфічная картачка -----

582.1.62:001-002

Дакладная дата невядомая. ¹ Маюцца на ўвазе шынфэйнэры.

2726. Асабістая анкета Аляксандра Карабача

Фамілія Карабач

Імя, отчэства Аляксандар Язэпавіч

Калі радзіўся 22/VII 1878 года

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) у весцы Вехатніца Роскай вол Ваукав. павету Горадзен. губ.

Дзе атрымаў пачатковую навуку Ваукав. павет вучылішчы

Дзе вучыўся Сярэдніх агульна абразав. курсах і электротэхнічных курсах на мэханіка

Дзе і якія закончыў навуку Электро тэхнічныя курсы мэханікаў

Якія знае мовы беларускую, расейскую, польскую — патроху французскую і нямецкую

Якія займаў дзяржаўныя становішчы пры царскім рэжыме і пры часовым расейскім Урадзе памоцнікам Начальніка галоўнай палевай почты у Петраградзе

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў Віленскім Беларускаім Нац. Камітэце і Цэнтральнай Беларускай радзе Віленшчыны і Горадзеншчыны

Да якіх належаў партый ніякіх

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць Беларускай партыі Сац. рэвалюц.

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы Незалежнай Беларусі і Нашай Думцы

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навуку разьвіцьце літэратуры і навуку знаходзіцца у сувязі з палітычным становішчым нашай старонкі і будзе іці паралельна з разьвіцьцем нац. свядомасці

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць погляд партыі Сац. рэвалюц.

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца шляхам партыі Сац. рэвалюціянераў.

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Пашырэнне нац. свядомасці і рэвалюціяніраванне масс беларускага грамадзянства

Да чаго павінна кіравацца да адбудовы незалежнай і непадзельнай бацькаўшчыны

Подпісь А.Караб...

Фатаграфічная картачка -----

582.1.62:003-004

Дакладная дата невядомая.

2727. Асабістая анкета Ісака Лур'е

Фамілія Лурье

Імя, отчэства Ісак Грыгорьевіч

Калі радзіўся 11/23 VIII 1890

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) Пінск, Мінск губ.

Дзе атрымаў пачатковую навуку дома

Дзе вучыўся Пинское Реальное Училище

Дзе і якія закончыў навукі Московскій Імператорскій Археологі-
 ческі Інстытутъ со званіемъ Ученаго Археолога и Демидовскій Юриди-
 ческі Лицей.

Якія знае мовы еврейскую, шведскую, датскую, нѣмецкую, фран-
 цузскую, бѣлорусскую и русскую

Якія займаў дзяржаўныя становішчы работаль в Бѣлор. прессбю-
 ро в Копенгагенѣ и Ковнѣ

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў Сіонистская органи-
 зація

Да якіх належаў партый сіонистъ

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць сіонистъ

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы Дис-
 сертація «Скифскія древности в Зап. Европѣ», Москва 1911 г. Рядъ ста-
 тей в «Разсвѣтъѣ», органѣ Сіонистскаго Ц.К. в Петроградѣ в 1912-1913 г.г.
 и в шведской прессѣ в 1914-1918 г.г.

Ваш погляд на будучае разьвіццье беларускай літэратуры і навукі —

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць Независимость Бѣло-
 русскі единственнѣй путь къ возрожденію бѣлорусскаго края и бѣлор. и
 евр. народностей

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Черезъ
 борьбу съ польскимъ и русскимъ имперіализмамі къ государственной не-
 зависимости.

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты
 Поднятіе бѣлорусской эконоіической жизни и сближеніе съ Балтій-
 скімі Государствамі в первую очередь съ Литвой

Да чаго павінна кіравацца Къ полной независимости и недѣлимос-
 ти, дабы принять участие в союзѣ восточно-европейскихъ народов и госу-
 дарств, какъ равная среди равныхъ.

Подпісь И Лурье

Фатаграфічная картэчка [здымак]

582.1.62:005-006

Дакладная дата невядомая.

2728. Асабістая анкета Аляксандра Вальковіча

Фамілія Вальковіч

Імя, отчэства Александр Іванавіч

Калі радзіўся у 1892 гаду

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) у Вільні; праісхажу і прыпісан
 да м. Ялоўкі Шымкаўскай вол. Валкавыскага павету Горадзенскай губ.

Дзе атрымаў пачатковую навуку у народнай школе

Дзе вучыўся у Віленскай Рэальнай школе

Дзе і якія закончыў навуку студэнт Менскага Педагагічнага Інстытуту, закончыў вайсковую школу у Горадзе Горы, на Каўказе

Якія знае мовы Расейскую, польскую

Якія займаў дзяржаўныя становішчы Консул і Асоба упаўнамочаны па бежанскім справам на Каўказе ад імені Б.Н.Р., Кіраўнік Канцэлярыі Рады Міністраў і В. аб. Міністра фінансаў

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў сябр Камітэту Вайсковай Рады у Маршавым б-ну 12 Сібірскай дывізіі. Сябр З'езду Беларускіх Вайсковых арганізацый Палуднева-Заходняга фронту. Сябр Беларускай Вайсковай Цэнтральнай Рады, Сябр і намеснік старшыні Беларускага камітэту на Каўказе, Сябр Рады Рэспублікі

Да якіх належаў партый Быў сябрам Беларускай Сацыялістычнай Грамады, пасля сябр Партыі Беларускіх Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць Сябр партыі Беларускіх Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы -----

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навукі Безумоўна беларуская літэратура і навука ў будучыне займе сярод усіх народаў належнае мейсце.

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць Беларусь павінна быць і будзе Незалежнай і непадзельнай Дзяржавай

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Перш за ўсе усі грамадзянска-нацыянальныя і палітычна нацыянальныя арганізацыі, а так сама і усі грамадзка-нацыянальныя дзеячы павінны сабе уясніць і цверда стаць на шлях адбудоўлі Беларусі як Непадзельнай і незалежнай Дзяржавы Бо толькі стаўшы на гэты шлях праца кожнага з Беларусаў прынясі карысьць нашай бацькаўшчыне

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Да аб'яднаньня усіх нацыянальных політычных сіл як беларускіх так і іншых нацыянальнасьцей для выступленьня агульным фронтам у абарону Незалежнай і непадзельнай Беларусі.

Да чаго павінна кіравацца Да сабіраньня усіх беларускіх зямель у адну вялікую Дзяржаву

Подпісь А.Вальков...

Фатаграфічная картэчка -----

582.1.62:007-008

Дакладная дата невядомая.

2729. Асабістая анкета Васіля Захаркі

Фамілія Захарко

Імя, отчэства Васіль Іванавіч

Калі радзіўся 1го красавіка 1877 г.

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) веска Дабрасельцы Міжэрацкай вол. Ваўкавыскага пав. Гродзен. губ.

Дзе атрымаў пачатковую навуку дома

Дзе вучыўся Лыскаўскай Настаўн. сэмінарыі

Дзе і якія закончыў навуку Вытрымаў экзамен па праграме Юнкерскага учылішча і расейскай гімназіі

Якія знае мовы беларускую, расейскую і польскую

Якія займаў дзяржаўныя становішчы Дзяржаўнага Скарбніка у першым сэкратарыяце, Міністра фінансаў у кабінетах Серады і Луцкевіча, цяпер Намесьніка Старшыні Рады Беларус. Н. Рэспуб., а таксама Сэкратара Цэнтральнай Беларускай вайскавай Рады і членам Вялікай Беларускай Рады

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў -----

Да якіх належаў партый да Беларускай сацыялістычнай Грамады, цяпер да Беларускай партыі Сацыялістаў-фэдэралістаў

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць -----

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы Калі ні калі даваў стацыі палітычнага і нацыянальнага характэру у пэрыодычную прэсу

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навуку
Бачу пышны разцвет яе

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць Шчыро веру, беларускі народ дабудзе суверэнасьць і запраўды стане сам гаспадаром на сваёй зямельцы

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Трэба як можна больш разьвіваць нацыянальнае самасазнаньне нашага народу, і дабівацца і моцна стаяць, пры усялякіх варунках, на незалежнасьці і непадзельнасьці Беларусі і толькі такім чынам што у канцы канцоў дасягнем нашых ідэалаў

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Аслабаненьне Беларусі ад акупантаў і чужацкага уціску і перэходу улады у рукі Ураду Беларус Н. Р.

Да чаго павінна кіравацца Дыплематыч. працаваць за граніцаю і вясці безупынную агітацыю па усей Беларусі у напрамку прэдыдушаго (па перэдняго) пункта

Подпісь Намесьнік Старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі В.Захарко

Фатаграфічная картачка -----

582.1.62:009-010

Дакладная дата невядомая.

2730. Асабістая анкета Кляўдуша Дуж-Душэўскага

Фамілія Дуж-Душэўскі

Імя, отчэства Кляудуш Стафанавіч

Калі радзіўся 27.ІІ.1891 г.

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) м. Глубокае Віленскай губ. Дзісенск. пав.

Дзе атрымаў пачатковую навуку у Глыбокім

Дзе вучыўся у Віленск. рэальн. вучылішча

Дзе і якія закончыў навукі рэальн. вуч. і Горны інст. у Петраградзе

Якія знае мовы апроч слав. крыху нямецк. і франц.

Якія займаў дзяржаўныя становішчы камісар Ураду Луцкевіча і Дзерж. сэкратар Ураду Ластоўскага

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў 1. Сэкрэтар Студэнцкай Белар. Касы у Петр. 1912-14 г. і у усіх Петр. белар. орган, 2. сябра Белар. Н.К. 1917 г. у Менску, Старшыня В.Н.К. і Рад. В і Г і другіх арг.

Да якіх належаў партый Да Бел. Сац. Грамады і да Бел. Соц.-Рэв.

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць Б.С-Р.

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы працаваў як журналіст асобных прац не маю

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навукі разаўецца да каласальных размераў

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць павінна быць Беларускай незалежн. і непадз. Дзяржава

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Арганізацыйнай і рэвалюцыйнай

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Супрацоўніцтва з нашымі прыхільнікамі, агітацыя, мобілізацыя сіл, захват грам. інстытуцыяў у краі у Белар. рукі, прапаганда за кардон.

Да чаго павінна кіравацца Незалежнасьці і непадзельнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі

Подпісь КДуш...

Фатаграфічная картачка -----

582.1.62:013-014

Дакладная дата невядомая.

2731. Асабістая анкета Пётры Крэчэўскага

Фамілія Крэчэўскі

Імя, отчэства Петра Антонавіч

Калі радзіўся 7 жніўня 1879 г.

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) с. Дубно, Гродзенскай губэрні і павету¹

Дзе атрымаў пачатковую навукі с. Вярхолесьсе, Кобрынскаго пав.

Дзе вучыўся Духоўным вучылішчы, м. Жыровіцы Слонім. п.

Дзе і якія закончыў навукі Скончыў Віленскую Праваслаўную Духоўную Сэмінарыю

Якія знае мовы Беларускаю, Украінскую, Расейскую і Польскую

Якія займаў дзяржаўныя становішчы у Першым Сэкрэтарыяце Б.Н.Р. Дзяржаўнога Контролера, другом Сэкрэтара грашовых спраў, Сэкрэтара Рады і Старшыні Рады Б.Н.Р.

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў Сябр Рады Усебеларускага Зьезду і Споўняючаго Комітэту, Старшыня Беларускай Торговай Палаты

Да якіх належаў партый расейскіх соц-рэвалюцыянероў і Беларускай партыі соц. фэдэралістоў

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць соц. фэдэралістоў

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы прымаў удзел у пэрыодычнай і ежэднёўнай прэсі. Асобных выданняў німа.

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навукі Пасля 1905 году яна шырока пайшла у гору. Усе задаткі для разьвіцця літэратуры і навукі ёсьць, трэба як найхучэй аб'яднаць літэратурныя і навуковыя сілы і прыступіць да апрацоўкі сталай літэратурнай і навуковай мовы

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць народ Беларускай можа адрадіцца толькі праз сваю Дзяржаўнасьць і усе сілы павінны быць паложаны да таго, каб здзейсніць ідэю Беларускай Дзяржаўнасьці, як найхучэй

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца у сучасны момэнт яна можа ісьці толькі рэволюцыйным і культурна-просьветным, уключна з коопэратыўным рухам. Мэта рэволюцыйнай барацьбы в[ызва]леньне паняволеных нацый

Якія павінна беларуская дзяржаўнасьць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Барацьба з Польшчай і камуністамі, пры якой мы будзем мець заўжды дапамогу народу. Селянскі рух і паўстаньня рэклімаваць за граніцай, як імкненьне народу да Дзяржаўнасьці

Да чаго павінна кіравацца Да незалежнасьці і непадзельнасьці, без якіх ідэя Дзяржаўнасьці будзе провізорычнай і разбіўшы нашы сілы не дасьць магчымасьці забэспэчыць Дзяржаўнасьць ні у якой частцы, а ворагам дасьць права гаварыць а недаросласьці Беларускага народу да Дзяржаўнасьці.

Подпісь П.Крэчэўскі

18.IV.21.

Коуна

Фатаграфічная картэчка -----

582.1.62:015-016

¹ Пар. зь інфармацыяй пададзенай у Энцыкляпэдыі Гісторыі Беларусі: Кобрынскі павет Горадзенскай губэрні.

2732. Паўнамоцтва Дзяржаўнага Камітэту Беларускай Народнай Рэспублікі Аўгену Ладнову за 19.04.1921 (вых. №14)

№ 14

ПАУНАМОЦТВА

Дзяржаўны Камітэт Беларускае Народнае Рэспублікі гэтым пацьвярджае усе правы і мандаты, дадзеныя у розным часе Урадам Беларускае Народнае Рэспублікі Палкоўніку Эугенію ЛАДНОВУ, як Міністру Абароны і Міністру Загранічных Спраў, а такжа як Старшыні Дэлегацыі Беларускае Народнае Рэспублікі у Парыжу.

Вільня, 19 красавіка 1921 году.

Старшыня Дзяржаўнага Камітэту:

Сэкрэтар:

582.2.37:053 — мк

2733. Паўнамоцтва Дзяржаўнага Камітэту Беларускай Народнай Рэспублікі Аўгену Ладнову за 19.04.1921 (вых. №15)

N 15

ПАУНАМОЦТВА

Дзяржауны Камітэт Беларускае Народнае Рэспублікі гэтым упаўнамочвае свайго Сябра Прэзыдыюму Палкоўніка Эугенія ЛАДНОВА вясьці ад імя Камітэту перагаворы і падпісаць усе патрэбныя умовы з Генаралам Булак-Балаховічам у справе стварэньня АРУЖНАЕ СІЛЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ дзеля адбудовы НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ БАЦЬКАУШЧЫНЫ.

Вільня, 19 красавіка 1921 году.

Старшыня Дзяржаўнага Камітэту:

Сэкрэтэр:

582.2.37:054 — *мк*

2734. Паўнамоцтва Дзяржаўнага Камітэту Беларускай Народнай Рэспублікі Браніславу Тарашкевічу за 19.04.1921 (вых. №16)

Comité d'Etat

de la

République Démocratique

de la Russie-Blanche

N 16

ПАУНАМОЦТВА

Дзяржауны Камітэт Беларускае Народнае Рэспублікі гэтым упаўнамочвае свайго Сябра Прэзыдыюму, грам. Браніслава ТАРАШКЕВІЧА, вясьці ад імя Камітэту перагаворы і падпісаць усе патрэбныя умовы з Генаралам Булак-Балаховічам у справе стварэньня АРУЖНАЕ СІЛЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ дзеля адбудовы НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ БАЦЬКАУШЧЫНЫ.

Вільня, 19 красавіка 1921 году.

Старшыня Дзяржаўнага Камітэту:

Ант.Луцкевіч

За Сэкрэтэра: Палкоўнік Э.Ладноў

582.2.37:052 — *мк*

582.2.37:055 — *ма*

2735. Статут Беларускага Таварыства Дапамогі Ахвярам Вайны (Варшава)

582.1.60:002&r-004&r — *мк*

Дакладная дата заснаваньня Таварыства невядомая. Паведамленьне пра заснаваньне падаецца ў газэце: Беларускі Звон (Вільня). 1921.04.28. Пэралічаныя ў Статуте заснавальнікі Таварыства: Браніслаў Друцкі-Падбярэскі, Лявон Дубейкаўскі, Аляксандар Уласаў, Аркадзь Смоліч, Антон Трэпка, Вацлаў Іваноўскі,

Браніслаў Тарашкевіч, Міхал Федароўскі, Рамуальд Зямкевіч, Францішак Кушаль, Павел Жаўрыд, Гальяш Ляўковіч, Уладыслаў Сталыгва, Віктар Галаўня, Сяргей Баран, Лукаш Дзекуць-Малей, Эдмунд Якабіні, Адам Більдзюкевіч, Адам Курьловіч, Антон Борык, Станіслава Буйла, Эвэліна Ястжэбска.

2736. Ліст Беларускага Таварыства Дапамогі Ахвярам Вайны (Варшава) невядомай установе за ?..?.1921 з просьбай даць Таварыству пазыку 500.000 польскіх марак

582.1.60:001&r

Дата невядомая.

2737. Ліст з друкарні Otto Elsner (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму за 20.04.1921 у справе друку папяровых грошай (Rubel) для Беларусі, аб тэхнічных умовах і магчымасьцях

582.1.25:003&r-004&r

**2738. Асабістая анкета Самуіла Жытлоўскага
Фамілія Жытлоўскі**

Імя, отчэства Самуэль Іосифович

Калі радзіўся 30 сьнежня 1870 года

Дзе радзіўся (губ., павет, і мейсца) г. Витебск

Дзе атрымаў пачатковую навуку Витебск

Дзе вучыўся в Смоленске, Смоленском Реальн. Училище

Дзе і якія закончыў навуку в Московской Консерваторіі по классу скрипки и теории, и в Импер. Универ. Юрид. Фак. (вольнотрудовой.)

Якія знае мовы Русскій, еврейскій, немецкій, французскій

Якія займаў дзяржаўныя становішчы -----

У якіх грамадзянскіх арганізацыях працаваў Председ. правл. Об-ва прикащиков, Председ. совет. старшин 2го Общ. Собрания, член Правл. Ссудо-сберег. т-ва, евр. дешев. стол; член совета Коммер. училищ, торгов. классов и других общест. учреж. в Витебске; в Москве — Председ. об-ва Евр.; член Евр. Общины, Председ. Рабочаго дома и др.

Да якіх належаў партый беспартыйный

Цяперашняя партыйная прыналежнасьць беспартыйный

Ці працаваў літэратурна і якія друкаваў літэратурныя працы В Витебских ведомостях, Смоленск. вестнике, и столичной периодической прессе.

Ваш погляд на будучае разьвіцьце беларускай літэратуры і навуку Необходимо устройство народных школ, средних и высших — в духе белорусской национальности, необходимы професіон. и агрономич. школы, библиотеки, музеи, школы искусств — и твердо верю в расцвет белорус. литерат. и науки.

Ваш погляд на беларускую дзяржаўнасьць Независимая народная Белорусская Республика в своих этнографических границах

Якімі шляхамі павінна ісьці беларуская дзяржаўная праца Активная и политическая борьба. Об'єдинение всех политических, партийных и общественных групп. Полное единение народностей белорусской и еврейской.

Якія павінна беларуская дзяржаўнасць ставіць сабе бліжэйшыя мэты Широкая прапаганда ідэі незалежнасці на месцах. Концентрацыя кругом Беларус. Правіцельства всех общ. сил. — Агітацыя в Запад. Европе и Америке.

Да чаго павінна кіравацца По достижении полной независимости Б.Н.Р. тесная федерация с соседн. государ. — в первую голову с Литвой. Вхождение в союз Балт. Государ. — Развитие индустрии и промышленности, разработка природных богатств и осуществление социального строя.

Подпись С.Жытлоўскі

20 Апреля

1921. Ковно

Фатаграфічная картачка -----

582.1.62:017-018

2739. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.04.1921

20/IV 21

Дзядзька Ўласт!

Кам-т¹ атрымаў ад Вас дэкларацыі і бел.-жыд. дэкларацыі². На жаль Ярэміч некуды-сь запрапасыці паперу аб Сав. Беларусі.

Новага у нас нічога няма. К<араба>ч усе Вам раскажаў. П<ігулеўск>і так сама мусіць дадаў.

Чакаемо грошаў, бо у Камітэце нічога няма і людзі сядзяць галоднымі.

Л<адно>ву мы пазычылі ад Школьнай Рады, з грошаў на выдавецтва, 3.000 мар-ост. Калі будзеце прысылаць нам грошы, будзьце ласкавы «учэсьць» гэтую суму. Найвышэйшыя прымоўклі. Наогул усе прыціхла і толькі эндэкі задаюць трэзвон. Напрыклад, учора, 19, сьвяткавалі 2 гады «вызвалення» Вільні з пад бальшавіцкага іга. Прыехаў Рыдз-Сьміглы. Так моцна стралялі з Замк. Гары, што маса шыб з магазынаў і кватэр павылецяла. У адным толькі магазыне польск. вучыцельск. саюзу, што проціў Целятніка, вылецяла на 150.000 п.м. шыбаў. О, о, чуд! Тая ваконная шыба, перад каторай стаяў партрэт Піл<судзка>га, толькі адна асталася цэлай. На Замкавай вуліцы узьвіўся было польскі флаг, але праз гадзіны дзьве яго ізноў сьцягнулі й зьмесьцілі ізноў флаг Сярэдняе Літвы³. Гэта другі чуд нашае Віленскай сучаснасьці.

Ну, бывайце здаровенькі!

Ваш МКах.

582.2.12:051&r

¹ Віленскі Беларускі Нацыянальны Камітэт. ² Дакумэнты №№2687 і 2689. ³ Бела-блакітны.

2740. Ліст аташэ Місіі БНР у Нямеччыне Аляксандра Дзьмітрыева (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.04.1921 у справе апрацоўкі каталёгу ўсіх перададзеных ва ўласнасьць выдавецкаму таварыству «Вызваленьне» клішэ

582.1.25:077

2741. Ліст аташэ Міністэрства Замежных Справаў Літвы капітана Гірдвайніса Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.04.1921 з дасланай карткай №51 сябра Літоўскага Клубу

582.1.46:022

2742. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.04.1921

Бэрлін, 24.IV.1921.

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Згодна нашае сёняшняе нарады — п. Заяц¹ раскажэ аб тым, што і як мы думаем аб шэрагу спраў, зьвязаных з апошнімі днямі. Апроч асабістай перадачы — пішу Вам пару слоў. Першае — Ладнова трэба прызваць да парадку². Гэта — абавязкова. Аб форме — Вам скажа Лявон. Калі што — дык прыдзеца з ім растаца. Хоць цяжка — але нічога не зробіць. Другое — Жытлоўскі што-нешта ужо пачаў рабіць і можа што будзе. Ён ужо набыў тон, і, наагул, мае сваю апінію, крытычную. Выхаванасьць, лічу, йсьці у гэтым напрамку даст яму не патрэбнага рубу. Магчыма, справа пашырыца, але ўсё-ж такі трэба было-б арганізаваць за ім групу. Дубейкоўскі у Варшаве, відаць, ўжо рафініраваўся і трэба над ім і яго камандзёрам³ паставіць крыж. Але пашпарты усё-ж такі ім выслаць, крыху. Нацыянальны зьезд — рэч добрая, але трэба яго склікаць так, каб не было глупства, а дапамога. Гэта залежыць ад нас і гэта трэба добра арганізаваць. З літоўцамі — я лічу патрэбным захоўваць найлепшыя адносіны. Літва для нас — гэта ўсё пакуль што. Тавары — атрымоўваем⁴, але на ласку Божаю — трэба з кооператываў атрымаць нашыя грошы (3 міл.) — а усё рэшту аддаць ім, ніхай яны займаюцца гандлем і самі за усё адказваюць. Ураду не трэба мешацца, каб пасля ў выпадку чаго нас не лаялі за «операцыі». З «Беларускім Сьцягам» — шмат працы. Наагул, гэта надта адпаведная рэч — і я тут мазгую і турбуюсь. Першы нумар — аддаю ў друк. Ён ужо быў раней прыгатаваны — але не было грошы. Што нешта выйдзе. «Б. Сьцяг» будзе штомесячнай часопісьцю. Другі № выйдзе к 1 чэрвеня⁵. Кніга мая⁶ — даканчываецца. Абрідла яна ўжо мне!..

Раней думаў, што хто небудзь з Вас пад'едзе сюды — ці Вы, ці Пётра. Але відаць ніхто не прыедзе. Я прабуду тут-ка да канца друку — тыдзень, ці крыху больш. Краскоўскі — ў Вене. Мы далі яму дзьве тысячы з «Вызваленьня». Відаць, ён ужо будзе працаваць з намі. Яго крыху палаялі у «Волі»⁷ і, здаецца, караблі ужо папалены.

Пасылаю Вам прозьбу Камарынца. Прашу яе здаволіць, бо усе-ж такі ён і ў турме сядзеў за нашу справу і ледзь не памер ад тыфу так сама пры працы. Стан яго наагул цяжкі, і ён моральна такі нездароў. Трэба задаволіць яго прозьбу — яна зусім законная. «Вызваленьне» выдае кнігу аб Рыжскім міру. Ніхай Душэўскі вышле свае матэрыялы. Выдаем — «Песьні змаганьня» — абавязкова вышліце усё толькі што есьць. Ніхай Паўлінка напіша ноты «Пад гоман вясёлы». Так сама вы вышліце «Гэй, хто з намі» — словы і матыў. І наагул — все, што хто ведае. Але хутчэй!! Чы даст, урэшці, Варонка, брашуру аб Прушынскам?? Спытайце яго!.. Вітаю усіх! Дарма не пріехалі на чарку гарэлкі на Пасху!

Жму руку Ваш АлЦвікевіч

582.1.25:080r-080

¹ Лявон Заяц у красавіку 1921 году пераехаў у Коўна. ² Пасьля кантактаў Ладнова ў Вільні з былымі дзеячамі Найвышэйшай Рады. ³ Ладновам. ⁴ Паводле кантракту з фірмай IWEG. ⁵ Ні першы, ні другі нумар у 1921 годзе так і ня выйшлі. ⁶ «Адраджэньне Беларусі і Польшча». ⁷ Газэта «Воля Расіі» (Прага).

2743. Ліст Івана Краскоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.04.1921

Високоповажаний пане Ластоўскі!

Вибачце, што пишу по-украінськи — поки што лепше. На великий жаль поїздка мая в Вільно, чого я так бажаю як найскоріше, може затрыматись по незалежным від мене обставинам, головним чином финансовим. В кожном разі постараюсь не забаритися. Справу с-р., що яку Ви зі мною гаворили я обміркував і маю бажання, як буде треба, за нее взятись. Здається булoб дуже користній и значно полегчало б працю мою участь мая в Раді чи Правленні Виленского Союза кооперативов, про што слід було б сповістити Вільно особливо прыймаючи під увагу што 26 буде з'їзд. До того часу я в кожном разі вже буду там. Мій щирый привіт всім прыятелям і знаємим. Вітаю Вас з товарами, а значит і з можливісттю поширити працю поставівши іі на справжний шлях.

З товариским привітом

ІКрасковскій

1921р. 25/IV

Берлін.

582.1.25:078-079

2744. Запрашэньне Паўнамоцнага Дыпляматычнага Прадстаўніцтва БНР у Літве Вацлаву Ластоўскаму на таварыскі абед у рэстаране «Вэрсаль» з нагоды сьвяткаваньня 3-й гадавіны Незалежнасьці БНР, які мае адбыцца 25.04.1921

582.1.46:017

2745. Даклад Тамаша Грыба, прачытаны на сходзе загранічнае групы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў з прычыны трэцяе гадавіны абвешчання незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. 25.III.1918 — 25.IV.1921

Тамаш Грыб

ДАКЛАД

прачытаны на сходзе загранічнае групы Беларускай партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў з прычыны трэцяе гадашчыны абвешчання незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. 25/III.1918г.-25/IV.21г.

Беларускі высвабодзіцельна-адраджэнскі рух пачынаючы з другой паловы XIX сталецця, калі ен выяўляўся глаўным чынам у адраджэньні літэратуры — значна узмацаваўся у часе расейскае рэвалюцыі 1905-1906 г.

Прауда, мы ведаем, што у часе польскага паўстання 1863 г. — Беларусь таксама узварухнулася і паустала на змаганьне за прывярненне сабе волі. Кастусь Каліноўскі — гэты першы беларускі рэвалюцыянэр, адзін з выдатнейшых начынальнікаў беларускага адраджэнскага руху заіснуушы у няроўным змаганні з маскоўскім царызмам і польскае шляхтай на Лукішскім пляцу у Вільні 7.ІІ.1864 г. ад рукі маскоўскіх катаў — голасна казаў аб дзяржаўнай незалежнасці Беларусі, аб уваскросанні мінулай славы Літоўска-Беларускай дзяржавы. Ён змагаўся і загінуў у імя зьдзейснення гэтае «сваея прауды» — завешчаў ён змагацца і нам, патомным сваім.

Беларуская Сацыялістычная грамада паўстаушы да жыцця у канцы 1905 г. у Менску — напісала на сваім чырвоным штандары змаганьне за незалежнасць Беларусі*, як канцавую мэту, як максімум сваіх дамаганняў, — прауда згаджаючыся прыймаючы пад увагу тагочасныя палітычныя варункі, на фэдэрацыю у мэтах расейскай дзяржаўнасці — гэта быў мінімум праграмы Б.С.Г.

Вялікая усесьветная вайна, а пасля рэвалюцыя у 1917 г. якая сталася вынікам гэтае вайны — разбудзілі у беларускага народу драмаўшую думку дзяржаўнай незалежнасці Беларусі.

З самага пачатку рэвалюцыйнага руху у лютым 1917 г., беларускі народ і уся сьвядомая беларуская інтэлігенцыя прыімалі актыўнае учасьце у змаганні з маскоўска-царскім візантыйска-татарскім самадзяржаўем і разам з рускай рэвалюцыйнай дэмакратыяй старалася ўстанавіць лад новага жыцця у свабоднай фэдэрацыйнай расейскай дэмакратычнай рэспубліцы.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Менску, бежанскія беларускія арганізацыі у Маскве, Петраградзе, Арле, Яраславе, Казані, Кіеве і інш. выставілі і падтрымоувалі лезунг аб аўтаноміі Беларусі у межах расейскай дэмакратычнай фэдэрацыі, моцную маючы веру, што рэвалюцыйная дэмакратыя шчыра адносіцца да ідэі аб фэдэрацыйнай сувязі усіх народаў Расіі.

Аднак, уся дзеяльнасць часовага расейскага Ураду, ясна даводзіла, што рэвалюцыйны лезунг аб фэдэрацыйнай сувязі усіх народаў Расіі есьць толькі на паперы, а на практыцы утварылася «единая и недѣлимая Расія» з «Всероссійскимъ Учредительнымъ Собраніемъ» на чале, якая ужо ні бы з ласкі надзяляла аўтаноміяй усіх «инородцевъ».

Стала ясна і зразумела, што гэта будзе за аўтаномія Беларусі, калі аб гэтым будзе пастанаўляць не сам беларускі народ, а недзе там далека, у Петраградзе «Всероссійское Учредительное Собраніе» скліканае пад апекай штыкоў «усерасійскага часовага Ураду».

Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый у Менску, беларускія вайсковыя арганізацыі і інш. пачалі дамагацца склікання Усебеларускага Устаноўчага Сойму, у якім бы сам народ зямлі беларускай свабодна мог заявіць аб сваіх жаданнях, ўстанавіць лад свайго унутранага дзяржаўнага жыцця, а таксама і аб форме сувязі з народамі быўшай Расіі.

5-17 сьнежня 1917 г. у Менску быў скліканы першы Усебеларускі Зьезд, на якім было каля 700 правамоцных прэстаўнікоў беларускага народу. З'ездам была ўканстытуавана Беларуская Народная Рэспубліка і быў выбраны орган дзяржаўнай улады у краі — Рада З'езду у складзе 54 асоб.

Гэтай сваей пастановай з'езд адразу увайшоу у востры канфлікт з расейскім «областнымъ комитетомъ Сѣверо-западнаго фронта и области», які адкінуушы усе прапазыцыі прэзыдыму З'езда, каб знайсці паразуменьне і устанавіць модус узаемных адносін дзеля змацаваньня здабыткаў рэвалюцыі, а карыстаючыся сваей часовай збройнай перавагай, сілай штыка і кулямета разагнаў Першы Усебеларускі З'езд.

Аднак, ня гледзючы на гэта, дзеяльнасьць Рады З'езду ні на адзін маэнт не спынілася.

На канспірацыйным сходзе Рада З'езду пастанавіла увайсці у падземельле і з туль вясці змаганьне з узурпатарамі народнай волі, — а дзеля большай канспірацыі выбрала з свайго складу Спауняючы Камітэт у складзе 17 асоб, якому і даручана было кіраўніцтва гэтым змаганьнем.

Спауняючы Камітэт Рады З'езду, папоуніушы свой склад прэдстаўнікамі ад нацыянальных меншасцяў супольна з Цэнтральнай Беларускай Вайсковай Радай распачаў актыўную дзеяльнасьць па падгатоўцы паўстаньня.

Праўда, ня усе сябры Спауняючага Камітэту — Вайсковай Рады ведалі аб арганізацыі паўстаньня — невялікая толькі група фактычна займалася гэтай справай, у распараджэньні якой даволі было аружжа і дзе якія беларускія вайсковыя часьці.

З 18-га на 19-е лютага 1918 г. у Менску выбухла паўстаньне і уся улада перайшла у рукі паўстанцаў, гэткае-ж самае паўстаньне выбухла у Вітэбску, Воршы, Барысаве і шмат у якіх іншых мейсцох Беларусі.

На чале паўстанчага руху стаў Спауняючы Камітэт Рады З'езду, які да скліканьня Рады З'езду абвесьціў сябе вышэйшай законнай уладай у краі і выбраў Народны Сэкрэтарыят — першы Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

Гэтую адзіна-законную і правамоцную уладу у краі прызналі земскія і гарадзкія дэмакратычныя самаурады і усе нацыянальныя меншасці, прызнаў і абласны камітэт р.п.с.р., які раней быў у апазыцыі да усяго беларускага высвабадзіцельнага адраджэнскага руху.

Шпарка пачала узмацоўвацца адраджэньне беларуская дзяржаўнасьць. Штодня прыбывалі дэлегацыі з Магілёўшчыны, Смаленшчыны і Віцебшчыны і рабілі заявы аб даверы і падтрыманьні Народнага Сэкрэтарыяту.

Аднак, прыйшоўшая у хуткім часе на Беларусь нямецкая акупацыя спыніла рэвалюцыйна-дзяржаўную працу Народнага Сэкрэтарыяту на чале якога стаяў член Цэнтральнага Камітэту Беларускай Сацыялістычнай Грамады Язэп Варонко, а таксама спынілася праца і Спауняючага Камітэту Рады З'езду, старшыней якога быў Тамаш Грыб, член Беларускай Сацыялістычнай Грамады.

Зусім зразумела, чаму нямецкія акупанты адразу так жарстка аднясьліся да беларускага ураду — гэты ўрад быў дэмакратычны і складаўся выключна толькі з сацыялістаў.

У гэты самы час утвараецца «Беларускае Народнае Прэдстаўніцтва у Менску» на чале з п.п. Скірмунтам, Уласавым і Алексюком, якая робіць розныя захады перад буржуазна-імперыялістычнай кайзараўскай акупацыйнай уладай аб перадачы у рукі гэтага самазванага «народнага прэдстаўніцтва» усей цывільнай улады на Беларусі.

«Беларуская Народнае Прэдстаўніцтва у Менску» — гэта панска-шляхэцкая арганізацыя, каля якой згуртаваліся ня толькі беларуска-шляхэцкія элемэнты, а і польскія паны з «¹», у сваім органе «Беларускі Шлях» старалася збэсьціць Спаўняючы Камітэт Рады першага Усебеларускага З'езду, гэты рэвалюцыйны орган працоўнага народу Беларусі і давясці акупантам, што толькі адно «Беларускае Народнае Прэдстаўніцтва» мае права казаць ад імя усяго беларускага народу.

Сама сабой, што усе гэтае «народнае Прэдстаўніцтва» было нішто іншае, як лоўка прыдуманая панам Скірмунтам авантура, каб карыстаючыся з агульнага крытычнага палажэння усей беларускай справы — свайго роду спекуляцыя на ідэі беларускага адраджэнскага руху.

Еднасьць беларускага нацыянальна-палітычнага, высвабодзіцельна-адраджэнскага фронту была аснавацельна нярухана. Распачалося актыўнае змаганьне беларускай рэвалюцыйнай дэмакратыі з шляхтай і польскімі панамі дый паупанкамі.

Каб узмацаваць сваю пазыцыю перад акупантамі у абароне працоўных інтэрэсаў беларускага народу Спаўняючы Камітэт Рады З'езду на 18-е сакавіка назначае сэсію Рады З'езду і запрашае прэдстаўнікоў ад дэмакратычна-выбарных земстваў і гарадзкіх самаўрадаў, а таксама і прэдстаўнікоў ад нацыянальных меншасцяў — жыдоўскай, польскай і велікарускай прыняць учасьце у працах сэсіі Рады З'езду. І вось 18-га сакавіка адбываецца сэсія Рады З'езду у новым складзе — увайшлі у склад Рады прэдстаўнікі ад дэмакратычнага выбраных земстваў, і гарадзкіх самаўрадаў і ад нацыянальных меншасцяў: жыдоўскай, польскай і велікарускай. У гэтым новым складзе Рада Першага Усебеларускага З'езду прыймае назву — Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Якраз у гэты час у Берасьці расійскія бальшавікі дагаварываліся з нямецкімі кайзараўскімі гэнэраламі аб падзеле Беларусі на часьці і от-жа Рада Беларускай Народнай Рэспублікі папоўнішы свой склад прэдстаўніцамі ад Беларускай Рады у Вільні — гэта ад Заходняй часьці Беларусі, што знаходзілася пад старай нямецкай акупацыяй — выносіць рашучы пратэст проці гэтага небывалага гвалту над беларускім народам і на засяданьні 25 сакавіка 1918 г. прыймае Устаўную граматы у якой між іншым сказана: «Мы, Рада Беларускай Народнай Рэспублікі скідаем з роднага краю апошняе ярмо дзяржаўнай залежнасьці, якую гвалтам накінулі расійскія цары на наш вольны і незалежны край».

«Ад гэтага часу Беларускае Народнае Рэспубліка абвешчаецца вольнай незалежнай дзяржавай.

«На моцы гэтага трацяць сілу усе старыя дзяржаўныя зьвязі якія далі магчымасьць чужому ураду падпісаць і за Беларусь трактат у Берасьці, што забівае на сьмерць беларускі народ дзелючы яго зямлю на часьці.

«Беларускае Народнае Рэспубліка павінна абняць усе землі дзе жыве і мае лічэбную перавагу беларускі народ, а уласьне: Магілеўшчыну, беларускія часткі Меншчыны, Горадзеншчыны (з Горадней, Беластокам і інш.), Віленшчыны, Віцебшчыны, Смаленшчыны, Чарнігаўшчыны і сумежныя часьці суседніх губерняў, заселяных беларусамі.

«Абвешчаючы аб незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі, Рада спакладае свае надзеі на тое, што усе любячыя волю народы дапамо-

гуць беларускаму народу у поўнай меры здзейсніць яго нацыянальна-дзяржаўныя ідэалы.»

Здавалася-б, што пад гэтым павінны былі-б падпісацца усе чэсныя сацыялісты — аднако-ж, абласны камітэт р.п.с.р. уперся і галасаваў проці прыняцця гэтае Устаўной Граматы, а за ім неяк нясьмела, гуськом земствы і гарадзкія самаурады, але у апошніх нябыло еднасьці паглядаў і галасы іх разьбіліся — часьць галасавала за прыняцце Уста[у]ной Граматы.

Апазыцыя з боку абласнога камітэту р.п.с.р., а так-жа часьці земстваў і гарадзкіх самаурадаў, што да абвешчання незалежнасьці Беларусі, была выкарыстана, як асноўны матыў для узмацаваньня беларускай нацыянальнай большасьці у Радзе Рэспублікі тым, каб прыняць у яе склад амаль што ня усе Беларускае народнае Прэдстаўніцтва: Асабліва на гэтым настаівалі адны з найстарэйшых членаў Б.С.Г. браты Іван і Антон Луцкевіч. Гэткаму-ж настрою паддаліся і члены Ц.К.Б.С.Г. Язэп Варонко і Аркадзь Смоліч.

Пачаліся гутаркі у напрамку аб'яднаньня з «беларускім народным Прэдстаўніцтвам» і к вялікаму задаваленьню братоў Луцкевічаў, гэтае аб'яднаньне хутка было дасьцігнута. «Беларускае Народнае Прэдстаўніцтва» — нягледзячы на пратэсты левай часьці Б.С.Г. на чале з членам Ц.К.Б.С.Г. Палутай Бадуновай — было прынята ў склад Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Тая група, што галасавала проці абвешчання незалежнасьці Беларусі, форменна сабатавала усе паседжаньні Рады Рэспублікі. Відаць было па усяму, што гэтая група чакала толькі зручнага момэнта, каб зусім выйсьці з Рады Рэспублікі.

Падзеі так склаліся, што ня доўга прышлося чакаць гэтага «зручнага момэнта». Нацыянальна сьвядомай беларускай большасьцю Рады Рэспублікі — гэта галасамі «Беларускага народнага Прэдстаўніцтва» на чале з п. Скірмунтам — была прынята пастанова аб пасылцы тэлеграмы кайзару Вільгельму з падзякай за «вызваленьне Беларусі з пад бальшавіцкага гнету».

Гэтая злосьчая тэлеграма «гэніяльнага палітыка і дыплемата» пана Скірмунта мела шмат бліжэйшых пасьледстваў.

Па першае, гэтую тэлеграму падпісаў член Ц.К.Б.С.Г. Язэп Варонко і ц.к. не жадаў у тое ці іншае форме рэагаваць на гэты недапусьцімы, з боку сацыяліста, паступак — гэтым самым Ц.К.Б.С.Г. салідарызаваўся з тэлеграмай Кайзару Вільгельму.

Тагды левая частка Б.С.Г. з рэвалюцыйна-народніцкім напрамкам на чале з членамі Ц.К. т.т. Палуты Бадуновай, Язэпа Мамонькі і Міколы Шыло і фракцыя ў Радзе Рэспублікі ў складзе — Томаша Грыб, М.Пашковіч, Н.Козіч, С.Немкевіч, Л.Сівіцкая і А.Карач — адкалолася ад Б.С.Г. і утварыла зусім самаістую арганізацыю — Беларускаю Партыю Соцыялістаў-Рэволюцыянэраў; адзвала сваіх членаў з Народнага Сэкрэтарыяту: Томаша Грыба — Народнага Сэкрэтару Земляробства, Александра Карача — Народнага Сэкрэтару почты і тэлеграфа і Палуту Бадуну — Народнага Сэкрэтару сацыяльнага абеспэчання; аднак засталася ў Радзе Рэспублікі, як апазыцыя.

Прэдстаўнікі-ж зямскіх і гарадзкіх самаурадаў, а так сама і абласны камітэт р.п.с.-р. пачуушы, што гэта есьць найлепшы, зручны момэнт, каб

выйсці з Рады Рэспублікі і стаць у аткрытую апазыцыю да усей яе дзельнасьці, а пасколька ня было іншага беларускага нацыянальна-палітычнага цэнтру — гэтым самым сталі у апазыцыю да усяго беларускага адраджэнскага руху.

Узапрауды пачала надыходзіць чорная хмара на ясным небе беларускага высвабодзіцельна-адраджэнскага руху. З гэтага часу на чале большасці у Радзе Рэспублікі стаў пан Скірмунт з сваёй хэурай.

Распачаліся тайныя «дыплематычныя» перагаворы пана Скірмунта з кайзароускім гэнэралам Фанкельгэйнам. Рада Рэспублікі даручае пану Скірмунту арганізаваць новы склад ураду; у павеітры носіцца думка аб «беларускім вельможным пану Скоропадзкім». Ведама, ня трудна было дагадацца хто будзе «беларускім гэцьманам» з ласкі нямецкіх акупантаў. І от-жа раптам аж галава закруцілася у быўшага Старшыні Народнага Сэкрэтарыату Язэпа Варонкі — дасадна, чорт вазьмі, як гэта можна правароніць... «беларускім гэцьманам» будзе пан Скірмунт, а не я — Язэп Варонка. Гэта-ж і я падпісаў тэлеграму, і я вернаподданічаскі біў сваім халопскім чалом кайзару Вільгэльму. І вось распачалася грызьня, інтрыгі, плеткі. Быўшы старшыня народнага Сэкрэтарыату Язэп Варонка не здае партфеля новаму старшыні пану Скірмунту, які між іншым у свой кабінэт запрасіў і вядомага польскага пана Хржэнстоўскага. Пабядзіў нарэшці пан Скірмунт, які больш імпанаваў акупантам, як пан і крупны земляуласнік. Справа, што называецца, наладжавалася. Беларусь зусім аказалася прыгоднай для калені нямецкага імперыялізму. Аж як гром праняслася вестка аб рэвалюцыі у Нямецчыне; спыніліся залатыя чароуныя сны пана Скірмунта атрымаць у сваё ўладарства беларускі дзяржаўны пасада.

Факт стаўся, рэвалюцыя у Нямецчыне усе павярнула па-новаму. У Менску пры штабе X-ай арміі утварыўся нямецкі «Soldatenrat». Земскія і гарадзкія самаурады супольна, калі не пад дыктоўку абласнога камітэта р.п.с.-р. утвараюць «Исполнительный Комитетъ земскихъ и городскихъ самоуправлений, профессиональныхъ союзовъ и политическихъ партій Бѣлорусскаго края» на чале з «тожэ» беларусам Н.Ярошэвічам. Гэты «исполком» абвесьціў сябе вышэйшай уладай у краі і паставіў сваёй найбліжэйшай задачай склікаць «Учредительное Собрание Бѣлорусскаго Края».

Аднак, ня усе партыі і ня усе профэсійныя союзы згадзіліся з гэтай чудацлівай ініцыятывай абласнога камітэта р.п.с.-р.

Б.П.С.-Р. стоячы на грунце пастаноу Першага Усебеларускага З'езду выступіла з рашучым пратэстам проці арганізацыі гэткага «исполкома» і запрапанавала, каб земскія і гарадзкія самаурады, а так сама і абласны камітэт р.п.с.-р. йзноу увайшлі у склад Рады Рэспублікі, ці інакш кажучы, каб аб'ядналіся з Радай Усебеларускага З'езду, гэтым усенародным беларускім прэдаўніцтвам — каб такім спосабам выкінуць з Рады Рэспублікі групу пана Скірмунта «Беларускае народнае прэдаўніцтва», утварыць Раду Рэспублікі у яе пачатковым складзе і устанавіць суд над тымі хто пасылаў «вернаподданічаскую» тэлеграму кайзару Вільгэльму.

Прапазыцыю Б.П.С.-Р. падтрымоувалі жалезна-дарожны саюз, Беларускі Вучыцельскі саюз і Саюз пачтова-тэлеграфных служашчых.

А «исполком» адкінуу гэтую прапазыцыю і дапамог групе пана Скірмунта у разьбіцьці еднасьці рэволюцыйнага высвабодзіцельна-адраджэнскага беларускага руху.

У гэты час нямецкія войскі пачалі выходзіць з Беларусі — сьледам за імі йшла большавіцкая навальніца.

З адходам нямецкія акупанты вывозілі з сабой усе народныя багацьці Беларусі.

І от-жа група членау Рады Усебеларускага З'езду (беларускіх эсэроу) — арганізуе паўстаньні, разаружае нямецкія эшалоны і не дае вывозіць нарабованае народнае дабро з Беларусі. Уся Меншчына была у вагні паўстаньяу. Але найбольш магутным было паўстаньне у Піншчыне, на чале якога стаяу т. Астроўскі, член Рады Усебеларускага З'езду.

Паўстаўшы проці нямецкіх акупантау — гэткімі-ж самымі акупантамі, гэройскія паўстанцы Піншчыны і сумежных паветау Меншчыны, лічылі і надыходзішную гразу маскоўскага большавізму.

Гэтае паўстаньне пасьяла ужо вясной 1919 г. ціснутае з двух бакоу — з аднаго боку большавікамі, а з другога палякамі — у моры крыві было задушана акупантамі, а т. Астроўскі зарыштаваны і адвезяны у Маскву у бутырскую турму.

З апошнім эшалонам нямецкіх акупацыйных войск, эвакуаваўся з Менску і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі — Рада Народных Міністрау на чале з Антонам Луцкевічам. Рада Рэспублікі распусьціла сябе на не азначаны час.

Не праявішы ні у чым сваей актыўнай дзеяльнасьці, а спадзеючыся на ласку нямецкіх «Soldatenrat'ау» адыйшоу на той сьвет «исполком» — гэтае мертва-роджанае дзіця абласнога камітэту р.п.с.-р.

Захапішы Менск, большавікі абвесьцілі Незалежнасьць Савецкай Беларусі і сфабрыкавалі у Маскве Урад для незалежнай Савецкай Беларусі і у чэмаданах пераслаўшы яго у Менск, каб ашчасьлівіць ім беларускае працоўнае селянства. На чале гэтага ураду стаяу вядомы беларускі поэт Жылуновіч (Цішка Гартны).

У сваім маніфэсці да селян і работнікау Беларусі гэты урад абвесьціў «нізложанай» «буржуазную беларускую Раду» і без абароны закона Б.П.С.-Р.

А калі маскоўскія большавікі захапілі Вільню і так сама штучна утварылі Незалежную Літоўска-Беларускую Савецкую Рэспубліку на чале з літоўскім камуністам Міцкевіч-Капсукасам, Урад Савецкай Беларусі у Менску з «цэнтра» быу скасаваны і быу дадзяны загад усім ехаць у Вільню. Спрабавалі было крыху камуністы беларусы паартачыцца, іх заарэштавалі, азялі з іх падпіску, што яны самаахвоць згаджаюцца на падзел Беларусі і на утварэньне «Літбела».

Што-ж, далі падпіску — пакарыліся Маскве.

Аднак, як кожная штучная падбудова — гэты «Літбел» ня сумеу заваяваць сымпатыі народнае масы, ня сумеу грунтоўна умацавацца, а як картачны домік разваліўся пры першым-жа націску з боку польскіх імперыялістау.

II.

Вясной 1919 году польскія імперыялісты пад знакам вайны з расійскімі камуністамі-большавікамі распачалі вайну на усходзе, карыстаючыся тым, што у калішняй Расіі ідзе вялікая унутраная нацыянальная грамадзкая вайна — яны хацелі коштам Беларусі і Украіны павялічыць сваю тэрыторыю.

Польская вайна на усходзе, ясна раскрыла увесь свой унутраны змест, як вайна імперыялістычная (дзеля захвата беларускіх і украінскіх земляў), калі пасля заняцця Горадні, дзе у той час знаходзіўся урад Б.Н.Р. — Рада Народных Міністраў на чале з Антонам Луцкевічам, дзе знаходзілася так сама і міністэрства па беларускім справам пры літоускай Тарыбе на чале з Язэпам Варонка — польскі гэнэрал Фалевіч адразу разаружыў беларускія вайсковыя фармаваньні, паразганяў усе беларускія установы і арганізацыі. Распачаўся нечуваны тэрор проці усяго беларускага жыхарства.

Адраду усе турмы пазапаўняліся беларускай сьвядомай інтэлігэнцыяй і селянствам. Даволі было прызнацца, што ты беларус, як зараз-жа жандары хапалі, пры дапыце страшэнна ізьбівалі, адсылалі у лагер, або трымалі у турме. Сярод зарэштаваных між іншым былі: вядомы беларускі дзеяч у Горадзеншчыне — Дзекуць-Малей (беларускі эс-эр), вядомы поэт Дварчанін (беларускі эс-эр) і шмат іншых. Было зусім ясна, што польская клерыкальна-імперыялістычная буржуазія вядзе вайну за панявольеньня Беларусі, вайну з беларускім народам, з беларускім адраджэнскім рухам.

Па заняцці Вільні, пан Пілсудзкі, як галоўны начальнік польскіх войск выдае маніфэст да народаў гістарычнае Літвы. У гэтым маніфэсьці ён абяцае даць волю жыхарам гэтага краю і заяўляе, што ён прывеў свае легіёны не для панявольеньня, а толькі для высвабоджэньня з «пад большавіцкага гнету», каб устанавіць парадак «вольных з вольнымі і роўных з роўнымі».

Настаў вельмі крытычны час для усей справы адраджэньня беларускае дзяржаўнасці.

Урад Антона Луцкевіча змушаны польскімі наезнікамі пакінуць родны свой край — эміграваў у Эўропу.

Шляхэцка-палонафільствуюшчыя беларускія элемэнты паверылі у пекныя словы абяцанкі бышага сацыяліста (П.П.С.) пана Пілсудзкага і ад радасьці ім, як той казаў, «в зобу дыханьне сперло», яны кінуліся як тыя мухі на мед да ног пана Пілсудзкага і сталі біць сваім халопскім чалом, просячы у Яго Яснавельможнасьці панскае ласкі да засьцяянкавай беларускай шляхты.

На 10-е ліпеня² 1919 г. быў скліканы у Вільні «беларускі кангрэс», які павінен быў «нізлажыць» урад Антона Луцкевіча і выбраць новы урад прыемлімы для польскіх акупантаў. На чале гэтае авантуры былі: прыхвасьцень п. Скірмунта П.Алексюк ды Аркась Смоліч, міністр народнае прасьветы ураду Ан.Луцкевіча.

«Беларускі Кангрэс» быў скліканы, але такі «пагань» быў настрой у адносінах да польскіх акупантаў у з'ехаўшыхся беларускіх селян, што арга-

нізатары «беларускага кангрэсу» проста струхнулі і назвалі гэты «беларускі кангрэс», Беларускім З'ездам Віленшчыны і Горадзеншчыны. Не дапамог і званы банкет для членау З'езду, арганізаваны Недзялкоускім і Голувко, членамі П.П.С. спецыяльна для гэтага прыехаўшымі з Варшавы.

Тры дні і тры ночы высказываліся прамовы перд З'ездам; стараліся пераканаць беларускага селяніна, што ен пападзе у «зямны рай» толькі пры дапамозе пана Пілсудзкага і толькі праз Варшаву — аднак, беларускі селянін не надта падкі да пекных слоу і абэцанак, ен хоча мець нешта грунтоуна-рэальнае, а перш за усе свае роднае беларускае. Бо ен разумее, ен любіць сваю Беларусь і зусім не хочыць мець нічога супольнага з панскае Польшчай. А пры гэтым надта яшчэ баляць раны нанесеныя самаупраўствам жандармерыі.

Гэтага маглі незразумець толькі гэткія тупыя галовы, як падлыжнік панскі П.Алексюк і вечна захопляны у чароуным сьне высокай дыплемацыі А.Смоліч ды іх прыяцелі Недзялкоускі з Голувко.

Як і трэ' было спадзявацца — З'езд Віленшчыны і Горадзеншчыны з трэскам праваліўся. Выступленьне на гэтым З'ездзе Б.П.С.-Р. з ясна сфармуляванай дэкларацыёй расчыніла вочы беларускаму селянству — авантура была спынена.

Прауда, хутка па аканчаньні З'езда былі зарыштаваны члены З'езду беларускія эс-эры: т.т. Тамаш Грыб, выступаючы з дэкларацыёй ад імя Б.П.С.-Р. на гэтым З'ездзе і Пауліна Мядзелка, а т.т. Янка Чарапук і Міхась Маркевіч толькі бегствам за г'раніцу уратаваліся ад польскае турмы.

Пераможны паход польскіх войск ішоу усе упярод ды упярод. Польскія імперыялісты захапілі усю пауднева-заходнюю Беларусь аж да Днепра, Бярэзіны і Дзвіны, захапілі і Менск — гэты рэвалюцыйны асяродак беларускага высвабодзіцельна-адраджэнскага руху.

Усе што толькі было жывое, чыннае і чэснае — задушана было польскімі акупантамі.

На паверх жыцця усплыла мерцьвячына на чале з Язэпам Лесікам, гэтым «найвыбітнейшым» рэдактарам «Звона» і «Беларусі». У гэтых двух органах — ды яшчэ у «Беларускім жыцці», што выходзіла пад рэдакцыёй па недаразуменьню неяк стаўшага палітычным дзеячом, вядомага драматурга — Ф.Алехновіча — складаліся нізкія паклоны польскім панам і шчырая падзяка пану Пілсудзкаму за «высвабоджэньне Беларусі з пад большавіцкага гнету».

Цекава адзначыць, што у той час, як Віленшчына і Горадзеншчына стала пад знакам апазыцыі да польскіх акупантау, Менск стау асяродкам усяго беларускага полоняфільства. Пачаліся новыя авантуры, новыя спекуляцыі на ідэі беларускага высвабодзіцельна-адраджэнскага руху.

Пры дапамозе «пілсудчыкау» была утворана «Беларуская вайсковая камісія» на чале з п. П.Алексюком, якая павінна была даць сыноу беларускага селянства у рады «беларускіх аддзелау польскага войска», каб абараняць польска-панскія інтарэсы на Беларусі.

І от-жа, каб спыніць уселякую асабістую палітыку розных авантурнікау, па ініцыятыве фракцыі Б.П.С.-Р. у Радзе Рэспублікі (пераважная група членау Рады Усебеларускага З'езду) — склікаіцца у кастрычніку 1919 г. Рада

Беларускай Народнай Рэспублікі папоуненая прэдаўнікамі ад валасных ды павятовых Беларускіх народных Радаў.

Абсалютная большасць у Радзе Рэспублікі была на старане фракцыі Б.П.С.-Р., якая у сваёй дэкларацыі гораха запратэставала проці самаупраўства акупантаў у аснове нарухаушых дзержаўную незалежнасць Беларусі, заявіўшы, што на Беларусі толькі сам беларускі народ мае права ўстанаўляць сваю дзержаўную ўладу і дзеля таго, што Рада Беларускай Народнай Рэспублікі пераняўшы сваю ўладу ад Першага Усебеларускага З'езду, з'яўляцца адзіна законным і правамоцным органам народнай улады на Беларусі — уся ўлада павінна належыць толькі Радзе Беларускай Народнай Рэспублікі.

Гэтая дэкларацыя вельмі ўстрывожыла польскіх акупантаў. Разгнаць Раду Рэспублікі ім было не выгадна. Яны выбралі іншы спосаб — узарваць Раду Рэспублікі знутры.

І вось знайшліся такія палітычна-адсталыя, шляхэцка-паланофільскія дробна-мешчанскія элемэнтны, каторыя па загаду паноў Воеводзкага і Рачкевіча — гэтых двух прэдаўнікоў акупацыйнае улады на Менскі вобласць «Kresów Wschodnich» паднялі нечуваную траўлю проці Б.П.С.-Р. Амаль не што-дня у газэце «Беларусь» даводзілася, што Б.П.С.-Р. — адны маскалі і навет больш таго «агэнты большавікоў» у той час, як члены Менскай арганізацыі Б.П.С.-Р. т.т. А.Карач, Барташ і Заброцкі зарыштаваныя большавікамі вывезены ў бутырскую турму. Плеткі і мана газэты «Беларусь» былі відавочны. Ня менш былі відавочныя плеткі і брудная мана газэты «Беларусь» калі яна з дня на дзень нападала на Беларускі Педагагічны Інстытут дырэктарам каторага быў прафэсар Ігнатоўскі, член Б.П.С.-Р. Газэта «Беларусь» не застанавілася навет і перад тым, каб ясна і аткрыта заявіць, што дзеля карысці усей беларускай справы неабходна «ізоляваць» Б.П.С.-Р., ці інакш кажучы, гэты падгалосак панскі дамагаўся, каб акупанты спынілі «шкадлівую дзеяльнасць» Б.П.С.-Р.

Для каго-ж была шкодлівая дзеяльнасць Б.П.С.-Р.?

Пэўна-ж не для беларускага працоўнага селянства, абарону інтарэсаў каторага партыя заўсёды ставіла ў першую чаргу. А дзеяльнасць Б.П.С.-Р. вельмі шкодзіла вось тое самае панска-шляхэцкае групе, што гуртавалася ля газэты «Беларусь» і «Беларускае жыццё»; партыя была проці самаупраўства акупантаў, а гэныя усе паночки усімі спосабамі стараліся падлазціцца да акупантаў нашае бацькаўшчыны і адзін перад адным стараліся зрабіць сабе кар'еру на беларускай справе. Ідэйнасці і беларускасці ў іх было на столькі, колькі вымагалі гэтага польскія окупанты.

Урад Антона Луцкевіча у гэты час знаходзячыся за граніцай неяк расклеіўся. Усе міністры яго кабінэту рабілі палітыку на свой рыск і страх. Адны міністры былі у Бэрліне, іншыя у Коўне ці у Парыжу, а сам А.Луцкевіч быў чамусьці у Варшаве. На сэсію Рады Рэспублікі з'явіліся толькі А.Смоліч і Тэрэшчанко, што ў той час выпадкова былі ў Менску. Адным словам Урад А.Луцкевіча ня меў адной цвёрдай лініі, ня быў вырашчыўшы аканчацельна сваіх адносін да польскіх акупантаў. І што найбольш дзіўнае, Антон Луцкевіч, каторы амаль ня усе свае жыццё веў антыпольскую палітыку — раптам ён сядзіць у Варшаве, а значыцца вядзе полоніфіцкую палітыку.

Ведама, пры тым антыпольскім настрою, якім было ахоплена усе сьвядомае беларускае грамадзянства — урад А.Луцкевіча утраціў усе-лякую папулярнасьць. Больш чымся калі-небудзь час вымагаў станоучасці і яснасьці у палітыцы — урад А.Луцкевіча ні таго ні другога ня меў. Гэта і паслужыла к таму, каб у Радзе Рэспублікі было пастаўлена пытаньне аб даверыі ураду А.Луцкевіча.

І вось настаў час, калі трэ' было ясна сказаць: з польскімі акупантамі, ці проці іх; ад разрашэньня гэтага пытаньня залежала уся доля ураду Луцкевіча.

Аднак, Антон Луцкевіч, прыехаўшы нарэшці з Варшавы апынуўся у групе газэты «Беларусь».

Само-сабою, фракцыя Б.П.С.-Р. у Радзе Рэспублікі лёгічна прадаўжаючы сваю палітыку і як большасьць у Радзе Рэспублікі азяўшы на сябе ініцыятыву утварэньня левага ураду запрапанавала у гэтай справе вясці перагаворы з правай часткай Рады Рэспублікі з групай беларускіх сацыяль-дэмакратаў. Ні дачаго ня прывялі усе гэныя перагаворы. Але за той 13-га сьнежня 1919 г., калі быў скліканы пленум Рады Рэспублікі, каб аканчацельна вырашыць гэтае пытаньне — шляхэцка-паланофільству-юшчая група на чале з А.Уласавым і беларускія сацыяль-дэмакраты на чале з А.Смолічам не з'явіліся на засяданьне Рады Рэспублікі і на прыватнай кватэры абвесьціўшы свой сход засяданьнем Рады Рэспублікі выбралі дырэктарыю з пяці асоб у складзе Александра Уласава, Язэпа Лесіка, Сымона Рак-Міхайлоўскага, Кузьмы Тэрэшчанко і Івана Сірады. Гэтую пяцёрку яны назвалі Найвышэйшай Радай Беларускай Народнай Рэспублікі. Ураду Антона Луцкевіча было выражана поўнае даверые.

А у гэты час зусім легальна у беларускім доме адбывалася засяданьне Рады Рэспублікі. Не зважаючы на тое, што дзьве групы не з'явіліся на засяданьне Рады Рэспублікі — кворум быў поўны. Да фракцыі Б.П.С.-Р. далучылася фракцыя беларускіх сацыялістаў-фэдэралістаў. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі выбрала новы ўрад у гэтым васьмі складзе: Вацлаў Ластоўскі — старшыня Рады Народных Міністраў, Александр Цвікевіч — народны міністр справядлівасьці, Еўгеній Ладноў — народны міністр загранічных спраў, Белевіч — народны міністр грашовых спраў, Тамаш Грыб (толькі што выпушчаны на волю з Горадзенскае турмы) — народны міністр унутраных спраў і прапаганды, Кляудыш Душэўскі — дэжурны сэкрэтэр, Лявон Заяц — дэжурны кантралер.

Факт стаўся. Утварыліся два ўрады Б.Н.Р. Адзін урад шляхэцка-паланофільствуюшчы дробна мешчанскі, што хацеў абаперці усе дэжурнае будаўніцтва Беларусі на панска-шляхэцкай Польшчы, а другі, а другі селянскі сацыялістычны ўрад, які абапіраўся на уласныя сілы працоўнага народу Беларусі даў покліч на змаганьне за Незалежнасьць і Непадзельнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Зусім зразумела — польскія окупанты пачалі фліртаваць з «Найвышэйшай Радай», пачалі рабіць ізоляцыю Б.П.С.-Р. Зараз-жа былі заарыштаваны члены Ц.К.Б.П.С.-Р. т.т. Палута Бадунова, Язэп Мамонько і Наум Козіч, быў так сама заарыштаваны і старшыня новага ўраду Вацлаў Ластоўскі і пасаджаны ў Менскую турму.

Але ня доуга прадаужаўся флірт польскіх паноў з самазванай «Найвышэйшай Радай». Выехаўшы йзноў у Варшаву, каб рабіць там вялікую дыплематычную справу Антон Луцкевіч быў інтэрнаваны. Усім нарэшці стала ясна, да чаго давядзе палітыка увесь беларускі вывабодзіцельна-адраджэнскі рух. Але прыехаўшы з большавіцкага палону Вацлаў Іваноўскі новую распачынае «высока дыплематычную справу» з польскімі панамі. Як-жа, асабістае знаёмства з панам Пілсудзкім і усе такое, каб гэта дай не памагло. З'ездзіўшы некалькі разоў у Варшаву на бачаньне з панам Пілсудзкім Вацлаў Іваноўскі пачаў усіх пераконаваць, што думка аб незалежнасьці Беларусі есьць не па часе, што у нас беларусоў няма сьвядомай інтэлігэнцыі і навет з нейкім таемным жахам пачаў казаць: «а што-ж мы будзем рабіць, калі раптам дадуць нам незалежнасьць, мы нічога ня зробім, зусім ніякай рады недамо...» За Вацлавам Іваноўскім пачалі плакаць ды гараваць і усе «найвышэйшыя».

А калі гэтая падгатоўчая праца была зроблена — пан Вацлаў Іваноўскі а з ім Аркадь Смоліч падпісваюць, як прэдстаўнікі Беларусі дагавор з прэдстаўніком польскага ўраду п. Васілеўскім аб культурна-нацыянальнай аўтаноміі Беларусі у межах польскае дзяржавы. А пан Скульскі міністр загранічных спраў Польшчы абвешчае на увесь сьвет, што беларусы адракаюцца сваёй дзяржаўнае незалежнасьці... згаджаюцца толькі на культурна-нацыянальную аўтаномію у межах польскае дзяржаўнасьці. Гэтая заява была напраўлена глаўным чынам проці ўраду Б.Н.Р. на чале з В.Ластоўскім, які у гэты час прабраўся за граніцу і распачаў акцыю перад усей культурнай Эўропай у справе абароны сувэрэнных правоў беларускага народу на вольнае незалежнае дзяржаўнае жыцьце.

Прці гэткае умовы з Польшчай групы «найвышэйшых» запратэставалі усе беларускія арганізацыі: Рада Віленшчыны і Горадзеншчыны, Віленскі беларускі нацыянальны камітэт, Горадзенскі беларускі нацыянальны камітэт, Менскі беларускі нацыянальны камітэт і шмат іншых арганізацыяў.

Ведама, гэтая здрадніцкая умова, як незаконная ні для каго з беларускага грамадзянства не абавязковая і беларускі народ ясна нарэшці уцяміць сабе хто яго есьць вораг і хто прыяцель, праудзівы абаронца яго працоўных інтарэсаў.

І вось у той час, як самазваная «найвышэйшая Рада» падпісавала умову аб культурна-нацыянальнай аўтаноміі зракаючыся дзяржаўнай незалежнасьці нашай бацькаўшчыны, а «Беларуская вайсковая камісія» на чале з Паулам Алексюком напружавала усе свае сілы каб уцягнуць беларускі народ у панска-польскую авантуру вайны з Савецкай Расіяй дзеля здабыцьця гістарычных межаў Польшчы з 1772 г. — у гэты самы час беларускі працоўны народ паўстае проці польскай паншчыны і вядзе аткрытае змаганьне за Незалежнасьць і Непадзельнасьць Беларускай сялянска-работніцкай Рэспублікі.

На чале гэтага усенароднага паўстанчаскага руху стаў Беларускі Цэнтральны Паўстанчаскі Камітэт, які быў зарганізаваны па ініцыятыве Б.П.С.-Р.

І от-жа не расійская чырвоная армія, а беларускіе паўстанцы у траўні і чэрвені 1920 г. праганяюць з роднага краю польскіх наезнікаў-акупантаў.

Аднак, расійскія камуністы, карыстаючыся сваёй збройнай перавагай ізноў прыходзяць на Беларусь і пры дапамозе сваёй чырвонай арміі праводзяць «дыктатуру пролетарыята».

Ізноў абвешчаіцца незалежнасьць Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, штучна утвараіцца урад, «Совнарком» на чале з беларусамі камуністамі Чэ[р]вяком — ізноў падаўляіцца воля народная.

І беларускае працоўнае сялянства пачынае разглядаць савецкую уладу Беларусі, як уладу маскоўска-акупацыйную і з пачатку недзе у глыбокім падзямельлі пачынаіцца ропат незадаволянасьці, а пасля пераходзе у аткрытае браджэньне і нарэшці у аткрытае змаганьне за Зямлю і за Волю, за Незалежнасьць роднай Беларусі.

Гэтую незадаволенасьць працоўнага сялянства Беларускай Савецкай, а фактычна маскоўскай камуністычна-камісарскай акупацыйнай уладай — стараюцца выкарыстаць дзеля сваіх чорных авантурыстычных мэтаў розныя наймыты польскае буржуазіі, як Булак-Балаховіч, Алексюк, Адамовіч і С<упол>ка.

Яшчэ раз пры дапамозе клерыкальна-імперыялістычнай польскай шляхты робяцца новыя авантуры, новыя спекуляцыі вялікай і сьвятой ідэяй беларускага высвабодзіцельна-адраджэнскага руху.

Але здаровы інстынкт абароны свайго жыцьцёвага існаваньня, інстынкт абароны сваіх працоўных інтарэсаў і, нарэшці, здаровы творскі розум беларускага селяніна-земляроба, ясна падсказавае дзе існуе небязпека яго жыцьцёвым патрэбнасьцям і ен голасна заяўляе, як гэта было у часе Слуцкага паўстаньня у лістападзе і сьнежні 1920 г., калі беларускія селянскія паўстанцы папраганялі з сваіх радоў агэнтаў Булак-Балаховіча — нам ня трэба ні паноў ні большавікоў, у сваёй гасподзе лад новага жыцьця ствараць мы будзем самі.

Дык вось тыя унутраныя і надворныя сілы, што разьбіваюць еднасьць у радах змаганьнікаў за высвабоджэньне і адраджэньне Беларусі, — хоць і у цяжкіх муках і цярпеньнях, але усе-ж такі родзіцца новае маладое, шчасьлівае жыцьце.

І на чале гэтага новага адраджаючага жыцьця стаіць народны урад Беларусі — Рада Народных Міністраў на чале з Вацлавам Ластоўскім.

Урад Б.Н.Р. — Рада Народных Міністраў знаходзячыся у глыбокім падзямельлі у сваім родным краі, а так сама і за граніцай, моцна стаіць на грунце змаганьня за права на вольнае самаазначэньне Незалежнай і Непадзельнай Беларускай сацыялістычнай селянска-работніцкай Рэспублікі і як мага абараняе сувэрэнныя правы беларускага народу перад народамі Эўропы.

Цяпер Беларусь падзелена на часьці. Рыжскі мір паміж Савецкай Расіяй і Польшчай гвалтам разарваў жывое цела Беларусі, але народ беларускі ніколі з гэтым ганебным расійска-польскім мірам не пагодзіцца, а як мага будзе змагацца за свае натуральнае права на волю і самаістае незалежнае дэргаўнае жыцьце.

Цяпер на Беларусі пануюць розныя акупанты, збрыйнай сілай яны устанаўляюць свае парадкі — але народ беларускі самаахвоць ніколі іх акупацыйнай улады над сабой ня прызнае, бо мае, прызнае, і падтрымавае адзіна законны і правамоцны свой урад — Раду Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі.

III.

От-жа абмеркаваўшы мінулы і сучасны палітычны стан Беларусі мы павінны зрабіць належныя вывады.

Ва унутранасьць Беларусь разьдзіраюць вялікія нацыянальныя і сацыяльныя супярэчнасьці. Глаўнай і аснаўной прычынай гэтаму ёсьць не нацыянальная беларуская буржуазія: памешчыкі, паны ёсьць палякі; фінансова-гандлевы кляс буржуазіі — жыды; а беларускі народ, 90% усіх жыхароу Беларусі — працоўнае селянства.

Аднак, ня глядзячы на ўсе гэтыя нацыянальныя і сацыяльныя супярэчнасьці беларускі нацыянальны, высвабодзіцельна-адраджэнскі рух шпарка пашыраіцца, прыбірае ўсе большыя разьмеры і становіцца грознай стыхійнай сілай у аснове сваёй будучы глыбока рэволюцыйна-соцыялістычным селянскім.

Беларусь з'яўляіцца полем уселякіх чужадзержаўных інвазыі і нацыянальных дамаганьняў; коштам Беларусі суседзкія дзержавы хочуць збудаваць сваю моц, нерахуючыся пры гэтым з волею беларускага працоўнага народу.

Беларуская нацыянальная буржуазна-шляхэцкая інтэлігэнцыя дзеля сваіх, па буржуазнаму зразумелых, нацыянальных інтарэсаў, легалізуе варожыя інвазыі, заклікаючы, для будаўніцтва беларускае дзержаўнасьці, буржуазныя сілы Эўропы, за цану нечуваных у гісторыі высвабоджэньня людзкасці самапаніжэньняў, уступак і насільстваў над беларускім народам, — аддаючы яго гаспадарска-эканамічную будучыню, культурную творчасць і незалежнасьць у скрываўляныя рукі ворагаў яго нацыянальнай і сацыяльнай волі — польскае шляхце, за каркам каторай стаіць міжнародовы капітал.

А што датыча Савецкай Беларусі, альбо, інакш кажучы, маскоўска-камуністычна-камісарскай інвазыі у Беларусі — безумоўна мы высказваемся проці усіх відаў гнету і панявольня, мы высказваемся проці штучна утворанага, па загаду з Масквы, ураду Савецкай Беларусі, а мы стаім за поўнае выяўленьне народнай волі, за самаістнасьць беларускай сацыялістычнай рэволюцыі.

На мой погляд, мы павінны зьвярнуцца да работнікаў і сацыялістаў усяго сьвету з шчырай просьбай, каб яны заклікалі працоўны народ, увесь арганізаваны сьвядомы пролетарыят да пратэсту проці тых нечуваных жорсткіх злачынстваў, якія робяцца над беларускім працоўным народам окупантамі і нарэшці проці ганебнага рыжскага міру, якім жывое цела Беларусі разрываіцца на часьці.

Асабліва-ж увагу усіх сацыялістаў Эўропы мы павінны зьвярнуць на нечуваных жорсткіх насільстваў, якія робяцца польскімі імперыялістамі над беларускім народам.

У аснове руйнуіцца увесь гаспадарскі лад нашага краю, жахлівая пошасць розных хваробаў што-дня дзісяткамі тысяч нішчыць наш народ; бязмернымі рыквізыцыямі да шчэнту руйнуіцца народная гаспадарка Беларусі.

І гэта усе робіцца польскай клерыкальна-імперыялістычнай буржуазіяй, каб абярнуць Беларусь у зусім апустошаны край і тагды азяць у няволю галодны і змучаны народ і абярнуць яго у пакорных рабоў.

Беларускі народ разгледае польскую окупацыю, як звычайную паншчыну, а глаўным чынам з таго часу, як окупанты беларускай селянскай зямлей, пераважна бежанскай, пачалі надзяляць сваіх польскіх жаўнераў.

Працоўны народ Эўропы. Работнікі і сацыялісты. Да вас зьвертаіцца разьдзертая на часьці, замучаная і прыгнецкая селянская Беларусь. Знайдзіца у сябе людзкай сілы пачуцьця і зразуменьня нечувана-цяжкіх цярпеньняў беларускага народу, скажыца вашае слова прауды, зрабіца што у вашых сілах будзе.

Да польскага працоўнага люду мы зьвертаемся з прасьцярогаю, што яго пасьгунасьць будзе прычынай яго уласнага панявольеньня, што незабаўна прыдзе за панявленьнем селянскай Беларусі.

А на польскіх сацыялістах (П.П.С.) ляжыць адпаведнасьць за тое, што яны маучкі санкцыянуюць гэты нябывалы у гісторыі людзкасьці гвалт і зьдзек польскае буржуазіі над беларускім народам.

Мы спакладаемо надзеі, што працоўны народ Эўропы словам і чынам падтрымае справу высвабоджэньня беларускіх селян і работнікаў з пад панска-польскага гнету у імя зьберажэньня у беларускім народзе вялікай веры у солідарнасьць і братаўство працоўнага люду усяго сьвету, у імя той рэвалюцыйнай бодрасьці і энэргіі у змаганьні, якое ен вядзе вось ужо чацьверты год і змагаючыся, як мага за свае уласнае высвабоджэньне, гэтым самым змагаіцца і за высвабоджэньне прыгнецкіх і панявольных народаў усяго сьвету, за свабоду і роўнасьць усіх людзеў і народаў.

Тамаш Грыб.

25 красавіка 1921 г.

м. Коўна.

* Яшчэ у 1903 г. была зложена беларуская нацыянальная палітычная арганізацыя, Беларуская Рэвалюцыйная Грамада, але на адбышымся зьездзі у Менску у канцы 1905г. «Б.Р.Г.» прыняла сацыялістычную праграму і зьмяніла сваю назву на «Беларускую Сацыялістычную Грамаду» (глядзі брашуру «Памяці Івана Луцкевіча», Вільня 1920г.).

582.2.12:018-022 — мк (с. 1-5)

582.2.58:038-054 — мк (с. 6-22)

¹ Прабел у тэксьце. Мабыць мелася быць «Rady Polskiej Ziemi Mińskiej». ² Памылкова замест чэрвеня.

2746. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.04.1921

27.IV.21.

Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

пісаў і телеграфаваў Вам, каб Вы переслалі мне праз «Extrans», або Літоўскі Банк, што ў Лібаві, тья грошы, што мне належаць, бо я, асабліва пасля гэтай кражы, зноў без грошы і жыву пазычкамі.

Пасылаю Вам «Введеніе въ исторію» Л.Паегле.

Ці не думаеце Вы, што нам як раз гэткая кніга вельмі патрэбна?

Будзе добра, калі Вы зробіце належныя ў ней, з боку беларушчыны, папраўкі і напішэце аб гэтым аўтару, бо ён збіраецца выдаваць кнігу ў Ш раз.

Leon Paegle, tautas Uniwerzitetes Klubs, Suzdalas ella, Riga, Latwija.

Сенека знайшоў тутакра ў Рызе вельмі цікавага для нас чалавека, які змог бы арганізаваць нам беларускую оперу і драму.

Фамілія яго — Арбенін, Дмітр. Федор. Ён — украінец родам. Тры гады быў рэжысерам Операга Тэатру Народнага Дому у Петраградзе і 2 гады рэжысерам пры гістарычнам Т-ве Граф. Шэрэметьева.

Ён жа зрабіў пачала і паставіў на ногі оперу Латвійскую.

Цяперыка згаджаецца паставіць на ногі і оперу беларускую.

Ён мог бы працаваць і ў Вільні і ў Коўні (гдзе мог бы адначасна працаваць і ў нас і ў літвіноў).

Што Вы ў гэтай справе думаеце? І ці не пагутарыце Вы аб гэтым з Міністрам Прасьветы і Семашкай?

А Грунтоў яшчэ нічога не зрабіў, хоць я яму і напісаў з Дзьвінску 3 лісты.

Заўтра выясняю справу сам.

У амэрыканскай, што я атрымліваю, прэссі шмат зноў пішуць аб беларусох, змешчаючы асабліва тое, што напроціў Польшчы.

Развязаўшы справу віз, буду Вам тэлеграфавать.

Бывайце здаравенькі.

З вялікай пашанай

К.Езавітаў

582.1.25:072-073

2747. Бѣлорусь желаетъ быть представленной на Брюссельской конференціи.— Русскіе за независимость Бѣлоруси. Пераклад Міколы Вяршыніна артыкулаў з газэты «Тribuna» (Прага) за 28.04.1921

582.1.36:016 — ра

2748. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.04.1921

Частное

30 Апреля 1921.

Многоуважаемый Пан Старшыня!

О всей нашей работе здесь Вам передаст пан Заяц. Считаю нужным с удовольствием отметить, что миссія здесь в смысле представительтва поставлена очень хорошо. Имел здесь свиданіе с представителями еврей-

ства. Вам известно, что я не рассчитывал здесь получать денег, но тем не менее я на этой неделе и здесь получу кое-какую сумму, которую немедленно переведу. Отсюда я заеду в Лондон, где мне обеспечена сумма в 2000 фунтов (а может быть и более). В связи с тем, что торговая операция закончена с Iweg — у нас опять таки появятся деньги и следовательно, мы будем на лето обеспечены и наша делегация сумеет спокойно проехать в Америку, где я рассчитываю на большую работу, так как почва уже готовится и ответственные еврейские круги пойдут нам навстречу, вполне сочувствуя нашей идее.

Посылаю, согласно обещания, через Леонарда Осиповича¹ 25.000 марок. Прошу разрешить мне их удержать из первых денег а также прошу позволить мне удержать мне на предмет представительства и расходов определенную сумму в процентном отношении из получаемых денег: здесь каждый шаг стоит денег и все зависит от правильно взятого тона. Необходимо также в Ковне во-что-бы то ни стало подтянуться в смысле помещения, так как возможно, что нас посетят.

Пан Боровский вполне симпатичный, толковый и дельный человек.

Паном Анекштейном я очень доволен — вполне интеллигентный человек с хорошими связями, хороший работник. Прессбюро здесь придется расширить.

О Леонарде Осиповиче считаю лишним говорить: Вы и вся Беларусь его знает. Если мой приезд нужен, прошу протелеграфировать и я приеду. —

Очень прошу обратить внимание нашего Ковенского пресс-бюро ничего не печатать могущаго задеть Германию, с которой у нас будут торговые отношения. Но в то-же время никому не должно быть известно официально о наших симпатиях к Германии. —

Прошу Вас почтить нас В<ашим> письмом, если за это время случилось что-либо досто[й]ное нашего внимания. Вообще более тесный контакт между нами и Правительством необходим.

В Ковне необходимо провести, чтобы наши товары проходили транзитом, так как мы теперь получили соль и бумагу, возможно также, что и стекло. Это дело, полагаю, Вы поручите пану Будзько, но ему надо помогать. Во что бы то ни стало необходимо достать им в-счет уплаты за товар какое-либо сырье: лен, пеньку, щетину, кишки и все-что возможно. Тогда сделаем большое дело.

Я уверен, что скоро к нам начнут относиться более внимательно и дипломатический мир нами начнет интересоваться.

Национальный съезд необходим в этом меня Берлин окончательно убедил.

Нашего финансов. агента г. Лурье я подтянул немного и в понедельник-вторник он нам даст под одну товарную операцию 200.000 марок.

Работы здесь очень много, но бодрости и веры в наше будущее еще больше!

Александр Иванович шлет Вам свой почтительный привет.

Прошу, будьте добры и засвидетельствуйте мое искрен. почтение пану Кречевскому и всем нашим товарищам.

С искренним глубоким уваженіем имею честь быть готовый к услугам Вашим и с товарищеским приветом

С.Житлоўскі

P.S. На случай, если моему семейству придется выехать за границу в мое отсутствие осмеливаюсь Вас просить, пан Старшыня, об оказании нужного содействия.

С.Ж.

582.1.25:076r-076-075-075r

¹ Зайца.

2749. Чаго чакаць Беларусам, асабліва праваслаўным, ад Польшчы. Гутарка дзеда да малодшых (Тэкст брашуры Сувязі Беларускага Працоўнага Сялянства)

582.1.39:002-013 — р

582.1.68:001-010 — мк (рэдагаваны)

Дакладная дата невядомая. Аўтар брашуры — а. І.Карчынскі.

Гэтая й наступныя дзеве брашуры былі выдадзеныя беларускімі эсэрамі пры фінансавай падтрымцы Міністэрства Беларускіх Справаў Літвы для прапагандысцкага забеспячэння партызанскай акцыі супраць Польшчы ў Заходняй Беларусі. Усе выхадныя звесткі фіктыўныя, гэтаксама як і грыф «Z pozwoleniem wojskowej cenzury».

2750. І.Шуляк. Вышэй галаву, Беларускі селянін. (Брашура Сувязі Беларускага Працоўнага Сялянства). Пінск. Друкарня «Насіо», 1921. 16 стар.

582.1.36:001

Дакладная дата невядомая. Рукапіс (почырк Івана Цьвікевіча) захоўваецца ў менскім фондзе БНР: НАРБ, 325.1.220.

2751. Народны прыгавар. (Брашура Сувязі Беларускага Працоўнага Сялянства). Б.м., 1921. 14 стар.

582.1.36:002

Дакладная дата невядомая. Рукапіс (почырк Тамаша Грыба) захоўваецца ў менскім фондзе БНР: НАРБ, 325.1.220.

2752. Wajskowy (Karys). Dwutydniowik dla bielarusaŭ-wajskowych Litoŭskaha Wojska. Wydańnie Literaturnaha Addzielu Heneralnaha Štabu. №1. 1.V.1921

582.1.34:001-004&r

2753. Непонятное въ рижскомъ мирѣ // Виленское Слово. №228. 6.05.1921

582.1.36:005

З спэкуляцыямі наконт таго, што Савецкая Беларусь не падпісала Рыжскага міру ў перспэктыве агрэсіі супраць Польшчы.

2754. Безумная политика Польши // Виленское Слово. №228. 6.05.1921

582.1.36:007

2755. Задачи бѣлорусскаго еврейства (Интервью съ Министромъ Націон. Менъшинствъ Б.Н.Р., Житловскимъ) // Дер Мизрах-Ид (Восточный еврей). Еженедѣльникъ, органъ Союза Восточныхъ Евреевъ въ Германіи. Берлинъ. №18. 6.05.1921. Пераклад з жыдоўскае мовы [...] 25 марта 1921 г., въ третью годовщину Бѣлорусской Республики, между бѣлорусскимъ правительствомъ и еврейскимъ министромъ Житловскимъ подписанъ оффиціальныи актъ, являющійся первымъ и важнѣйшимъ въ евр. исторіи въ странахъ діаспоры для ихъ освобожденія. Этотъ актъ имѣетъ слѣд. 7 пунктовъ:

1) Обѣ суверенныя націи — бѣлорусская и еврейская — объединяются, чтобы вмѣстѣ работать для демократической республики, въ политической жизни которой евреи играютъ видную роль.

2) Евреи въ предѣлахъ республики имѣютъ одинаковыя политическія и религіозныя права.

3) Въ правит. учрежденіяхъ принимаются еврейскіе чиновники, пропорціонально количеству еврейскаго населенія въ странѣ.

4) Евреи имѣютъ право на улаженіе гражданскихъ споровъ своими судами.

5) Земля дѣлится также пропорціонально между еврейскимъ и остальнымъ населеніемъ.

6) Оба языка — бѣлорусскій и еврейскій — равноправны. Всѣ государственныя бумаги, деньги и марки печатаются на слѣдующихъ 4 языкахъ: бѣлорусскомъ, еврейскомъ, польскомъ и русскомъ.

7) Отношенія базируются на взаимномъ довѣрїи и всякія споры должны быть избѣгнуты [...]

[...] Въ ближайшее время въ Америку выѣзжаетъ делегація Б.Н.Р. Составъ делегаціи слѣдующій: министръ національныхъ менъшинствъ Жи[т]ловскій, государственный секретарь Душевскій и др.

582.1.37:003&r

2756. «Селяне!» Улётка №1 Камітэту Абароны Беларусі

582.1.16:002 — д

582.2.53:021 — д

Дата ў тэксьце: 6.05.1921

2757. «Хто зьеў Амэрыканскае сала (казка для дзяцей)». Улётка №2 Камітэту Абароны Беларусі

582.1.16:003 — д

582.2.53:022 — д

582.1.36:015 — мк

Дата ў тэксьце: 6.05.1921. Аўтар — Зьніч.

2758. Ананімная байка супраць «палянафілаў». 9.05.1921
9.V.21.

Спрэчацца раз паміж сабою сталі
Сучкевіч, Кузька і Ляксей,
Каму з іх больш палякі памагалі
І хто панам бяз мыла улез далей.

Не, — задае Кузьма усем тону,
Бяз нас вы згінулі б зусім дауно
Каб мы ня выпусьцілі хоць пустого «Звону»¹
Заместа грошэй мелі б вы г.....

— А «Наша Ніва»² —, тут Сучкевіч перебіу,
Яна нават лацінкай друкавалась,
Для палякоу прыемнасьць гэту я зрабіу —
Нявінен я, што дрэнна сталась.....

— Не гаварыця глупства, — крыкнуу ім Ляксей,
Што вашы «Нівы», «Звоны» без падмогі,
Я з Польшчай «Еднасьцю»³ сваей
Адзін знайшоу да кассы усе дарогі.....

А нам здаецца усе вы малайцы,
Хоць Беларусь і прадавалі да астатку,
Без нагавіц астанецесь у канцы
І палякі вас выжынуць у дадатку.....

582.1.39:001 — мк

¹ Газэта «Беларускі Звон» (Ф.Аляхновіч), Вільня, 22.03-16.05.1921, 18.08.1921-24.02.1923. ² Газэта «Наша Ніва» (А.Луцкевіч), Вільня, 28.10-20.12.1920. ³ Газэта «Jednaść» (П.Аляксюк), Вільня, 6.05.1921-31.03.1922.

2759. Адозва Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да «грамадзян і таварышоў-сяброў нацыянальна-палітычных арганізацый і груп заходней Беларусі» за 9.05.1921 з заклікам аб адзіным палітычным фронце

582.1.53:001&r-003

2760. Канвэрт ліста Беларускага Прэс-Бюро (Коўна) рэдакцыі газеты «Народное Слово» (Філадэлфія) за 10.05.1921

582.2.53:020

З улёткамі №1 («Селяне!») і №2 («Хто зьеў Амэрыканскае сала») Камітэту абароны Беларусі. Ліст вернуты назад (NON RECLAME).

2761. Статут Беларускага Таварыства Чырвонага Крыжа (Коўна)

582.1.61:001-004 — м

582.1.61:005-008 — мк

Дата невядомая. Таварыства заснаванае ў красавіку 1921 году.

2762. Схema арганізацыі Аддзелу Апекі Беларускага Чырвонага Крыжа*582.2.38:111 — ра*

Дата невядомая.

2763. Даклад аб арганізацыі Аддзелу Апекі Беларускага Чырвонага Крыжа*582.2.38:112 — мк*

Дата невядомая.

2764. Запіска невядомай асобы (Горадня) за 17.05.1921 з паведамленьнем аб рэвізіі ў памешканьні ЦБ прафсаюзаў 14-15.05.1921*582.1.46:023***2765. Агляд прэсы [Бюлетэнь Беларускага Прэс-Бюро ў Бэрліне] № 17 за час ад 3.05 да 17.05.1921***582.1.65:001-004 — мк***2766. Кантракт Управы Беларускага Сабраньня ў Коўне з Іосіфам Жылінскім за 18.05.1921 аб арэндзе прыналежага апошняму памешканьня***582.2.50:044 — ма***2767. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Брусэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.05.1921**

П<аважаны> П<ане>. Сёньня а 6 гадз. — мяне прыймае Гюйманс. Мы ужо шмат што зрабілі ў сэнсе узмацнення нашага — беларуска-літоўскага становішча. мелі конфэрэнцыю с л<ітоўцамі> - Пазнаемілісь з некаторымі сябрамі Рады Лігі Народаў. Магчыма, што даручу л<ітоўцам> - абарону нашых інтэрасаў. Выезджаем заўтра. Аб дэталях паведамлю. АЦв.

*582.2.53:065 — ра***2768. Сяброўская карта №15 Беларускага Таварыства Чырвонага Крыжа, выдадзеная Вацлаву Ластоўскаму 24.05.1921 у Коўне***582.2.53:126 — д*

Падпісалі: Старшыня Кіраўніцтва Язэп Варонка. Сакратар А.Галавінскі.

2769. Копія ліста Аўгена Ладнова (Парыж) Паўлу Вэнту (Прага) за 27.05.1921

Многоуважаемый Павел Федорович!

Ваше письмо к Газіярд-Банселю¹ передано послѣдним лично Маршалу Фошу². Нужно полагать, что Ваше дѣло устроится. Я не сомнѣваюсь, что Вы оправдаете оказанное Вам довѣріе. До настоящаго времени от Вас я не получил никаких извѣстій и не знаю, чему это приписать? Будьте

добры прислатъ мнѣ через знакомага полковника письмо для Бодри, которое я оставил у Вас. Сообщите пожалуйста, что у Вас новаго? Как поживаете? Довольны ли Вы своей службой? Часто ли встрѣчаетесь с нашими общими знакомыми?

Пришлите пожалуйста мнѣ вырѣзки из газеты «Воля Россіи», гдѣ было сообщено о монархическом заговорѣ. Кажется в ноябрѣ или декабрѣ прошлаго года. Въ редакціи знают. Адресуйте Альберту Антоновичу³ для меня.

Сообщите Вершинину, что я получил телеграмму из Константинополя от полковника Ермаченко. Послѣдній проситъ ходатайства перед Министерством Иностранных Дѣл Фр. республики, чтобы оно увѣдомило своего представителя в Константинополѣ о назначеніи Ермаченко бѣлорусским консулом⁴. Такое же увѣдомленіе должно быть сдѣлано и представителям других союзных держав в Константинополѣ т. е. Англіи, Италиі и др.

Не будучи лицом официальным, я сдѣлать ничего не могу. Необходимо, чтобы из Ковно непосредственно сдѣлали соотвѣтствующія ходатайства в Париж, Лондон, Рим.

Жду от Вас вѣсточки!

Полковнику я послал письма через его знакомага. Спросите, пожалуйста, получил ли онъ?

Нѣтъ ли извѣстій от Дубеиковскаго?

Будте здоровы и благополучны.

Уважающій Вас Е. Ладнов.

27 мая 1921 Париж.

582.1.29:002&r-003 — рк

¹ Дѣпутат французскаго парламэнту, у траўні 1920 году ўнёс на разгляд парламэнту прапанову аб прызнаньні Літвы. ² Галоўнакамандуючы французскіх збройных сілаў. ³ Бодры (Baudry), дараднік беларускай дэлегацыі ў Парыжы. ⁴ Афіцыйна прызначаны консулам у Канстантынопалі 9.04.1921.

2770. Ліст Альбэрта Баўмайстэра (Жэнэва) Давіду Анэкштэйну (Бэрлін) за 27.05.1921 у справе змяшчэння беларускіх матэрыялаў у французскіх газэтах

582.2.53:182 — мк (пераклад на бел. мову)

2771. Ліст Міністэрства Замежных Справаў БНР (Коўна) міністру замежных справаў Францыі (Парыж) за 28.05.1921 (вых. №415) у справе выключэння Аўгена Ладнова з складу ўраду БНР і адкліканьня яго з складу Беларускае дэлегацыі ў Парыжы

БѢЛАРУССКАЯ

Народн. Республ.

Министерство иностр.

ДѢль

28 Мая 1921 г.

№415

Ковно «Метрополь» 22.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики имѣетъ честь довести до свѣдѣнія Правительства Французской Республики о томъ, что бывшій министръ иностранныхъ Дѣлъ Г-нъ Евгенийъ Ладновъ, по постановленію Президіума Рады и Совѣта Министровъ Бѣлорусской Народной Республики отозванъ изъ состава Совѣта Министровъ и Бѣлорусской делегаціи въ Парижѣ.

О мотивахъ, какими руководствовались Президіумъ Рады и Правительство принимая это решение считаемъ своимъ долгомъ, поставить въ извѣстность Правительство Франціи.

За послѣднее время Г-нъ Ладновъ сталъ вести свою личную политику часто не ставя въ извѣстность о своихъ дѣйствіяхъ весь кабинетъ Министровъ.

Дѣйствія эти иногда шли въ разрѣзъ съ общей политикой Правительства какъ это было съ послѣдней поѣздкой Г-на Ладнова въ Польшу, гдѣ онъ велъ не будучи уполномоченнымъ Правительствомъ, переговоры не только с Правительствомъ Польши и Бѣлорусскими организаціями но и съ элементами явно враждебными Бѣлорусской Государственности и компрометирующими политическую чистоту Бѣлорусскаго Правительства¹.

Не вдаваясь въ оценку тѣхъ или другихъ симпатій и оріентацій отдѣльныхъ членовъ кабинета Правительства вправѣ и даже должно требовать координаціи дѣйствій и политическихъ выступленій cadaго своего члена въ отдѣльности съ политикой и дѣятельностью всего Правительства.

Вслѣдствіе такого поведенія Г-на Ладнова Правительство Бѣлорусской Народной Республики вызвало его для дачи объясненій о своихъ переговорахъ и результатахъ этихъ переговоровъ.

Г-нъ Ладновъ отказался какъ отъ доклада такъ и отъ поѣздки.

Послѣ этого Правительство пры[ну]ждено было выключить Г-на Ладнова изъ состава Правительства а также отозвать изъ состава Бѣлорусской делегаціи въ Парижѣ, въ полной увѣренности, что исключеніе Г-на Ладнова не только не испортитъ отношенія Правительства Французской Республики, но на оборотъ еще болѣе сблизитъ Великій и Свободолюбивый Французскій народъ съ угнетеннымъ и страдающимъ Бѣлорусскимъ Народомъ а также и оба Правительства.

Пользуясь случаемъ Правительство Бѣлорусской Народной Республики выражаетъ самыя искреннія чувства симпатіи Франціи и увѣренность, что Французскому Народу и его Правительству всегда были близки интересы угнетенныхъ и слабыхъ народовъ и что Бѣлоруссія вслѣдствіе этого можетъ всегда рассчитывать на поддержку со стороны Франціи своихъ Справедливыхъ требованій.

Замѣститель Министра Иностранныхъ Дѣлъ

Предсѣдатель Совѣта Министровъ.-

582.1.28:001&r — мк рас

582.1.28:002 — мк фра

¹ Маюцца на ўвазе кантакты з С.Булак-Балаховічам.

2772. Зварот Рады Народных Міністраў БНР да Саюзу Прыбалтійскіх Дзяржаваў за 30.05.1921 (вых. №416) з просьбаю аб пазыцы ў суме 3 мільёнаў нямецкіх марак

Беларуская Народная Рэспубліка

Рада Народных Міністраў

30 Мая 1921 г.

№416

Союзу Прибалтійскихъ Державъ.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики уже имѣло честь въ пересланномъ 27 октября 1920 года меморандумѣ на имя правительствъ Литвы, Латвіи, Эстїи и Финляндіи высказать, что Бѣлоруссія, являясь интегральной частью Прибалтики, какъ в географическомъ такъ и экономическомъ отношенїи, будущее свое видитъ только въ тѣсной связи съ Прибалтійскими государствами.

Послѣ Рижскаго Россійско-Польскаго мира, по которому Бѣлоруссію разорвали на двѣ части, борьба бѣлорусскаго народа за свою политическую независимость не только не прекратилась, но развивается еще съ большей силой. Бѣлорусскій народъ не прекратитъ этой борьбы до тѣхъ поръ, пока его территорія не будетъ очищена отъ оккупантовъ.

Теченіемъ послѣднихъ политическихъ событїй бѣлорусскій вопросъ становится все чаще объектомъ изученія европейскимъ общественнымъ мнѣніемъ и объектомъ сужденій международной политики.

Правота дѣла и время за насъ.

Во имя вышеизложеннаго, въ моментъ наиболее тяжелой борьбы бѣлорусскаго народа за свою независимость, Правительство Бѣлорусской Народной Республики позволяетъ себѣ обратиться къ Союзу Прибалтійскихъ Державъ, какъ къ сторонѣ, по его мнѣнію, безусловно заинтересованной въ созданїи независимой Бѣлоруссіи, а также сочувствующей этому дѣлу, съ просьбой прїйти ему на помощь въ дѣлѣ изысканія необходимыхъ матеріальныхъ средствъ, путемъ гарантіи заграничнаго займа въ суммѣ трехъ милліоновъ нѣмецкихъ марокъ для дальнѣйшаго веденія его политической работы.

Форма гарантіи при семъ прилагается.

Расходование занятыхъ подъ гарантію денегъ Правительство Бѣлорусской Народной Республики будетъ производить съ вѣдома Союза Прибалтійскихъ Державъ.

Въ полнейшей увѣренности, что Союзъ Прибалтійскихъ Державъ вполне разделяетъ взглядъ, что только самое тѣсное единеніе Союза съ Бѣлоруссіей создастъ мощный политическій и экономическій факторъ на восточной границѣ Западной Европы, Правительство Бѣлорусской Народной Республики питаетъ надежду, что Союзъ исполнитъ вышеизложенную просьбу и дастъ свою гарантію на заемъ.

Ластоўскі

Предсѣдатель Совѣта Министровъ

Бѣлорусской Народной Республики.

К. Душевскій

Государственный Секретарь.

Падпісалі: Старшыня РНМ БНР В. Ластоўскі, Дзяржаўны Сакратар
К. Душэўскі

582.1.33:001&r — арыгінал?

582.1.33:003&r — мк

2773. Заява ўраду БНР старшыні Літоўска-Польскай канфэрэнцыі ў Брусэлі Полю Імансу за 30.05.1921 (вых. №418) аб пазыцыі ўраду БНР у справе канфэрэнцыі

Ваша Дастойнасьць.

Гэтым Урад Беларускай Народнай Рэспублікі пацьверджае ліст ад 21.V.1921 нашага поўнамоцнага прэстаўніка на канфэрэнцыю ў Брусэль, міністра Цвікевіча, выданы на імя Старшыні Дэлегацыі Літоўскай Рэспублікі на Літоўска-Польскія перэгаворы ў Брусэлі, Міністра Гальванускага, с просьбай прыняць на сябе абарону інтэрэсаў тых беларускіх зямель, якія цяпер захвачэны Польшчай.

Пры гэтым Урад Беларускай Народнай Рэспублікі лічыць сваім абавязкам зазначыць, што Беларусь ні ў якім здарэньні не адмовіцца ад сваіх дзяржаўных правоў на этнографічна-беларускія землі Віленшчыны і Гродзеншчыны і ніякіх актаў аб дзяржаўнай прыналежнасьці гэтых зямель заключаных трэцьцімі асобамі паміж сабой без учасьця прэстаўнікоў ядына сувэрэннага на гэтых землях народу Беларускага, не прызнае.

Разам з гэтым на аснове неаднаразовых сваіх заяў (Літоўска-Беларуская заява ад 11.XI.1920 г.; Мэморандум да Лігі Народаў ад 18.XII.1920 г. і мэморандум Літ.-Пол. канфэрэнцыі ў Брусэлі ад 14.IV.1921 г.) Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ў выпадку калі на Літ.-Пол. канфэрэнцыі ў Брусэлі будзе запрапанавана Літве перадача беларускай зямлі да лініі Рыжскай Пол.-Рас. умовы (так званы другі «польскі» калідор) дае сваю згоду на прыём Літвой гэтых зямель пад варункам, што этнаграфічна-беларускія землі будуць выдзелены ў самаістую палітычную адзінку, зьвязаную з Літвой асобнай дзеля гэтай справы умовай, заключанай паміж Урадам Літоўскай Рэспублікі і Урадам Беларускай Народнай Рэспублікі.

Выпаўняючы абавязкі М-ра міжнародных спраў,

Старшыня Рады Народных Міністраў

582.1.20:015&r

**2774. Праект формы гарантыі за пазыку
ПРОЭКТЪ**

Союзъ Прибалтійскихъ Державъ этимъ письмомъ гарантируетъ передъ заграничными банками заемъ Правительству Бѣлорусской Народной Республики въ суммѣ трехъ милліоновъ нѣмецкихъ марокъ на слѣдующихъ условіяхъ:

1. Срокъ займа шесть лѣтъ.

2. Выплата въ теченіе третьяго и четвертаго года по пятьсотъ тысячъ, въ теченіе пятаго и шестого года по милліону нѣмецкихъ марокъ.

Представитель Правительства Литвы.

Представитель Правительства Латвіи.

Представитель Правительства Эстїи.

582.1.33:002

582.1.33:004 — *мк*

2775. Суправаджальная записка Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.05.1921, дасланая з копіяй ліста Аўгена Ладнова да Паўла Вэнга

MISSION DIPLOMATIQUE
DE LA REPUBLIQUE DEMOKRATIQUE

DE

BIELARUS (RUSSIE-BLANCHE)

№. 234.

30 траўня 1921

сэкрэтна

Пану Старшыні
Рады Народных міністраў Б.Н.Р.

Маю гонар прэдставіць копію пісьма палкоўніка Ладнова к гэнэралу Вэнту, здарэнем дастаўшагося мне, і данясьці што Вэнга ужо два тыдні няма у Празе. Ен працуе як зямлямер пры парцыляцыі дваровых зямель на меншыя участкі для надзэлау бэззямельных селян недзе далека ад Прагі (у Пардубіцах) і калі прыедзе у Прагу неведама. А тым што пісьмо было у міне ен нічога бедаць ня будзе.

Шыра адданы Вам

М.Вершынін

582.1.29:001

2776. Ліст карнэта Талат-Віштакіса (Kriukai, Joniskio pastas) рэдакцыі часопіса «Зеркало» (Коўна) з просьбай надрукаваць вершы

582.1.46:048-050

2777. Рукапіс артыкула «Бѣлорусскій голось» невядомага аўтара (Язэпа Варонкі?) з пратэстам супраць захопу Польшчай беларускіх земляў у складзе Літоўскай Рэспублікі

582.1.46:051-055

Дата невядомая.

2778. Доклад «Сельское хозяйство Бѣлоруссіи»

582.1.59:001-036 — *мк*

Дата, аўтар і абставіны невядомыя.

2779. Вокладка і плян рукапісных нарысаў «Часовы Урад Беларускай Народнай Рэспублікі» і «Як стварыўся Беларускі Урад?»

582.2.06:045

Дата, аўтар і абставіны невядомая.

2780. Працэс аб забойстве ў Сужанах, паводле газэты «Undzer Tog» (Вільня) №№131 і 132 за 1921 год

582.1.46:039-046 — *мк*

2781. Адозва Беларускай Нацыянальнай Сувязі «Да лепшых сыноў польскай нацыі», чэрвень 1921

582.1.11:077-080 — *шк бел*

582.2.51:032-033 — *шк фра*

582.2.51:095-096 — *шк фра*

582.2.53:056-057 — *шк фра*

582.2.53:161-162 — *шк фра*

2782. Пратакол 2-га агульнага сходу Беларускага Сабранья ў Коўне за 5.06.1921

582.2.50:023&r — *мк*

2783. Ліст Давіда Анэкштэйна (Бэрлін) Альбэрту Баўмайстэру (Жэнэва) за 7.06.1921 з просьбай аб рэкамэндацыях да сацыялістычных дзеячоў у Лёндане

582.2.53:183 — *мк (пераклад на бел. мову)*

2784. Паведамленьне Рады Народных Міністраў БНР міністру справядлівасьці БНР Аляксандру Цьвікевічу за 8.06.1921 (вых. №425) аб пастанове Прэзыдыюму Рады і Ўраду БНР за 7.06.1921 у справе назначэньня яго міністрам замежных справаў БНР

Рада Мін.

Б.Н.Р.

8 чэрвеня 1921.

№425.

Міністру Справядлівасьці
Беларускай Народнай Рэспублікі
А.Цьвікевічу.

Грамадзянін А.Цьвікевіч.

Прэзыдыум Рады і Урад Беларускай Народнай Рэспублікі пастановай сваёй 7-га чэрвеня 1921 г. назначыў Вас, грамадзянін Аляксандр Цьвікевіч, Міністрам Міжнародных Спраў Беларускай Народнай Рэспублікі.

Вам, грамадзянін Цьвікевіч, даручаецца з атрыманьнем гэтага прыступіць да вышаўленьня узложаных на Вас абавязкаў Міністра Міжнародных Спраў, не пакідаючы партфэля Міністра Справядлівасьці.

П.Крэчэўскі

Маршалак Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

К. Душэўскі
Дзержаўны Сэкрэтар.
582.1.29:014 — *мк*

2785. Даклад Ісака Лур'е «Б'лорусская проблема 'и еврейство»
582.1.58:001-024 — *мк*

Дакладная дата невядомая. Паведамленьне аб плянаванай лекцыі І. Лур'е на гэтую тэму надрукаванае ў: Вольная Литва. 1921.06.10

2786. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі за 10.06.1921 (вых. №42) да Ўраду БНР з прывітаньнямі й выказаньнем падзякі й падтрымкі

582.1.07:065 — *мк*
582.1.11:048 — *мк*
582.1.11:049 — *мк*
582.2.51:120 — *шк*

2787. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро ў Ковн' («Метрополь», 22) за 11.06.1921 (№101)

«Защитники угнетенныхъ». — Арэст' Алексюка. — Генераль Бобянскій. — Безпорядкі ў Западной Б'лоруссіі.

582.2.12:070

2788. Справаздача №6 радніка Надзвычайнай Місіі БНР у Нямецчыне Давіда Анэкштэйна за красавік-травень 1921 году

582.2.53:175&r-181 — *ра*

Пра побыт С. Жытлоўскага ў Бэрліне 23.04–15.05.1921; пра паездку Д. Анэкштэйна разам з А. Цьвікевічам у Брусэль 17–22.05.1921.

2789. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Аляксандру Галавінскаму (Коўна) за 13.06.1921

Berlin, 13. VI. 21.

Дарагі куме!

Бароўскі правёз вестку, што ты збіраешся дамой. Гэта значыць, што ты будзеш у Менску.

Справа тваей падарожы нагэтулькі важная, што ты павінен да ад'езда пабачыцца са мной. Обавязкава!..

Я ня ведаю, ці можна будзе зрабіць што небудзь з Менскам у сэнсе палітычным. Ты ведаеш маю точку пагляду на гэтае пытаньне. У гэтым напрамку я вялікі скептык. Праўда, рабіць трэба — але наперад ведаючы, што вялікіх дасягненьняў ня будзе... Аб гэтай старане справы — мы дэталёва пагаварым, калі убачымся.

Пакуль што я хачу хоць на пісьме сказаць пару слоў аб другой старане справы — культурна-прасветнай.

Той факт, што мы ужо больш як 2 гады працуем заганіцай — трэба абавязкава нам выкарыстаць. Калі мы гэтага не выкарыстаем — дык будзем дурнямі.

Справа беларускага выдавецтва — справа аграмаднейшая. Ты, магчыма, нават яе не ўяуляеш. Але гэта — пустое. Дык вось — беларускае выдавецтва у самым шырокім значэнню нам трэба узяць у свае рукі. Абставіны для гэтага вельмі спрыяючыя — фактычна толькі мы і працуем загра-ніцай. Ні Віленцы, ні Мінчане — сюды дастукацца ня могуць: першых ня пусьціць Варшава, другіх — Масква. Дык — вось! «Вызваленьне» трэба развернуць, як сьлед. Трэба атрымаць заказы на друк падручнікаў. Трэба выдаць добрыя літэратурныя творы. Трэба, каб апроч «Вызваленьня» за-граніцай не выдалась ні водная беларуская кніга.

Ты разумеш, што клапацуся не аб асабістых справах, а аб становішчы нашай групы. Калі мы арганізуем як трэба культурна-прасьветна-дру-карскую часьць — шмат што нам даруецца. Трэба каб у Чэрвонай Бела-русі справу белар. культуры — трымала наша група. Гэта можна зра-біць. Як ніяк — а у Менску сіздяць нашыя людзі (Некрашэвіч і інш.). Тэхніку мы паставім — як найлепш. Марголін — спецыяліст і я яму да-ручыў тэхнічную часьць. Як ніяк — а нешта мы ужо выдалі і далей бу-дзем выдаваць. Трэба згаварыцца з нашымі пісьменьнікамі.

Адным словам — чакай мяне. Мы дамо цябе усе матэрыялы, абразцы і г.д. Магчыма, што ты паедзеш разам з Марголіным. Трэба сур'ёзна усё абгаварыць. Я зьбіраюсь выехаць на гэтым тыдню — як толькі будуць грошы. Івану¹ — кланяюсь з жонкай яго.

Пакуль бывай здароў — Твой АлЦьвікевіч.

582.2.53:075&r — ра

¹ Цьвікевічу.

2790. Ліст Яна Ермачэнкі (Канстантынопаль) Вацлаву Ластоўска-му (Коўна) за 14.06.1921

Constantinople
14-VI-1921 г.

Глубокоуважаемый
Владимір Юстинович!

Шлю я Вам свой сердечный привѣтъ изъ Константинополя. О своей личной жизни сообщить ничего не могу хорошаго такъ-какъ она очень тя-жела вслѣдствіе абсолютнаго отсутствія средствъ, но работа по націо-нальнымъ — бѣлорусскимъ вопросамъ меня вполне удовлетворяетъ. Бѣлоруссы очень обрадованы возможностью получать свѣденія о роди-нѣ, читаютъ бѣлорусскія газеты «Наша Думка» которые я получаю че-резъ Прагу, кромѣ того я имъ устроилъ общежитіе, амбулаторію и они почти довольны и только всѣ хотятъ поѣхать домой. Выдавать паспорта я уже началъ и до сего дня уже выдалъ 20 паспортовъ но денег за всѣ эти паспорта я получилъ только 5 лиръ (200 марокъ) это получается потому-что здѣсь всѣ бѣлоруссы настолько бѣдны что даже мнѣ стыдно бываетъ называть какую либо цѣну. На этихъ дняхъ я посылаю Вамъ финансовый отчетъ а также подробный обо всѣхъ моихъ дѣлахъ докладъ. На работу приходится занимать денег у разныхъ учрежденій такъ-какъ своихъ я аб-солютно ничего не имѣю а расходы приходится производить чуть-ли не

ежедневно. Свою канцелярію я устроилъ совмѣстно съ представителемъ Литвы, Капитаном Блавѣщунасъ, съ нимъ-же совмѣстно мы содержимъ и общежитіе, все это сдѣлано въ цѣляхъ економіи, да кромѣ того наши интересы почти общіе. Въ послѣднее время къ нашему дружественному Союзу присоединился и представитель Эстоніи, Профессоръ Дзирне и теперь у насъ получилась соединенная канцелярія трехъ представительствъ. Посылаю Вамъ нашъ снимокъ, который у меня просилъ изъ Риги Езовитовъ для помещенія въ журналъ и съ этой цѣлью мы втроемъ и снялись. Зная Вашу любовь къ коллекціямъ денежныхъ знаковъ, посылаю Вамъ добытые мною грузинскіе 500 рублей.

Глубокоуважаемый Владиміръ Юстиновичъ! Не откажите въ любезности посылать кого либо, время отъ времени на почту и справляться тамъ нѣтъ-ли на мое имя письма до востребованія изъ Россіи. Я до сихъ поръ никакъ не могу наладить связь съ родителями и установить живы-ли они. Можетъ-быть у Васъ будетъ какая-либо возможность кого либо послать или кто будетъ ѣхать въ Минскую губ., то неоткажите въ любезности навести справки живы-ли мои родители жившіе въ Минской губ. Борисовскомъ уѣздѣ, Холопеничской вол. дер. Копачевка. За эту любезность я Вамъ буду несказанно благодаренъ.

Всегда готовый къ услугамъ

Вашъ покорный слуга.

Полковник Ермаченко.

P.S. Простите что безпокою Васъ и отнимаю у Васъ драгоцѣнное время на свои просьбы, но у меня больше не къ кому обратиться.

Примите увѣренія въ совершенномъ почтеніи.

Полк. Ерм...

582.2.53:105&r-106&r — pa

2791. С.Владимиров. В независимой Польшѣ (Путевые наброски)
// Воля Россіи (Прага) №229. 15.06.1921,
582.2.59:037 — д

2792. Зварот Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту да прэзыдэнта Лігі Нацыяў за 15.06.1921 у сувязі з польска-літоўскімі перамовамі: у справе Вільні й краю і ў справе праекту Гіманса аб мірным вырашэнні польска-літоўскае спрэчкі

582.2.37:072&r-073&r — мк

Почырк А.Луцкевіча.

2793. Ліст [Івана Краскоўскага?] (Родаўн¹) Вацлаву Ластоўскаму (?) (Коўна) за 15.06.1921

Пишу Вам в дуже пригнічоному настрою, тому що досі не можу вихати [...]

582.2.53:083&r — pa

¹ Паўдзённае прадмесце Вены.

2794. Бюллетень Бѣлорусскаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 15.06.1921 (№102)

Не ждуть. — Бѣлорусское Прессъ-Бюро. — Бѣлорусскій Національний Комитетъ въ Болгаріи. — Смерть атамана. — Полонизація. — Новыя бѣлорусскія книги. — Въ Совѣтской Бѣлоруссіи.

582.2.53:125 — шк

2795. Пратэст Ураду БНР за 16.06.1921 (вых. №428) супраць прэтэнзій Польшчы на Віленшчыну й Горадзеншчыну, пададзены на Канфэрэнцыю Лігі Нацыяў у Жэнэве

Беларуская Народная Рэспубліка
Рада Народных Міністраў

République Démocratique
Blanche-Ruthénienne
La Conceil des Ministres.

Le 16 Juin 1921

№ 428

Metropol. Kovno.

A LA CONFERENCE
DE LA SOCIETE DES NATIONS
à G e n è v e .

Ayant en vue la sérieuxité extraordinaire de la question du futur des territoires blanc-ruthéniens de Vilno et de Grodno dans le conflit Polono-Lithuanien, le Gouvernement de la République Démocratique Blanche-Ruthénienne a l'honneur comme complément à ses memorandum's et déclarations de communiquer à la Société des Nations ce qui suit:

Les prétentions du gouvernement Polonais sur les territoires blanc-ruthéniens selon le traité du 12 mars 1921 n'ont sous eux aucun sens logique. La composition ethnographique de la population de ces territoires avec la majorité blanche-ruthénienne évidente est bien connue à tout le monde.

La Pologne n'a jamais eu dans son passé des droits historiques, ne parlant pas déjà des droits souverains, sur la Ruthénie-Blanche, et ni l'union dinastique de Jagello en 1386, ni celle parlementaire de Lubline en 1569 ne lui les donnerent pas. Ces deux Etats — le duché Lithuano-Blanc-Ruthénien et le royaume de Pologne — existèrent par soi meme.

La Russie, après le troisième partage de Pologne en 1793, s'est chargée de la protection des interets de la Ruthénie-Blanche. C'est ainsi que cette situation se prolongea jusqu'à 1917, quand éclata la grande révolution russe, qui donna aux peuples le droit à l'autodétermination, et la Russie renonça de ses droits souverains sur le territoire blanc-ruthénien, lithuanien, polonais et les autres.

Ce renoncement était confirmé de meme par la Russie Sovietiste qui a reconnu l'indépendance des Républiques: Esthonienne, Latvienne, Lithuanienne, Ukrainienne, Blanche-Ruthénienne, Georgienne, d'Aserbeidjan, Polonaise, Finlandoise etc.

Comme fait précédent qui était la base fondamentale de la reconnaissance de la Ruthénie-Blanche à la Conférence Polono-Russe de Riga — était le règlement

de la Rada (le Haut Conseil) de la République Démocratique Blanche-Ruthénienne du 25 mars 1918 déclarant son indépendance.

La situation favorable géographique et stratégique de la Latvia, Esthonie et Lithuanie, situées entre la mer Baltique et l'Allemagne neutre d'un côté et des bolchevistes — de l'autre, avec l'aide générale de la part de l'Entente, leurs donnerent la possibilité de se lever et de réaliser le principe de leurs indépendance.

La Ruthénie-Blanche se trouvait dans une situation complètement contraire: étant située entre la Pologne et la Russie Sovietiste qui témoignèrent envers elle des sentiments également hostiles et n'ayant pas du soutien moral de dehors le Gouvernement de la République Démocratique Blanche-Ruthénienn ne peut réaliser jusqu'au présent ses aspirations vers la vie indépendante et est poursuivi comme par la Pologne, ainsi que par la Russie Sovietiste.

La Société des Nations, comme portatrice unique dans le moment présent, de hauts droits de la justice en Europe, doit une fois pour toujours régler et approuver les droits souverains du Peuple Blanc-Ruthénien sur son territoire, intervenir dans la violence de son corps et de l'ame, en prenant au moins temporairement sous sa protection la Ruthénie-Blanche et ses interets, comme on l'a vu en Galicie.

Jusqu'au moment de la libération des territoires de la Ruthénie-Blanche occupés par la Pologne et la Russie Sovietiste, le Gouvernement Blanc-Ruthénien consent à l'incorporation provisoire de ses departements liberés de l'occupation polonaise et celle de Zeligovsky, à la Lithuanie, à condition d'une union fédérative entre la République Blanche-Ruthénienne et Lithuanienne.

Le Gouvernement de la République Démocratique Blanche-Ruthénienne espère et croit que les voeux justes et légaux du Peuple Blanc-Ruthénien aspirant vers l'indépendance et l'indivisibilité se rendent approuvées par la Société des Nations sans coup férir et de cette façon la question blanche-ruthénienne sera réglée définitivement.

Président du Conseil des Ministres et
remplaçant du Ministre des Affaires Étrangères.

K.Douchewsky
Secrétaire d'État

582.1.19:001&r-002

2796. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.06.1921

Паважаны Пане Вацлаве!

Атрымаў паперу, дзе назначаны на месцы Е.Л<адно>ва. Ці было гэта назначэнне пры Вас, ці у Вашу атсутнасць — бо подпісі Вашай на паперы німа. Паведамце мяне аб гэтым адкрыткай. Я збіраюс прыехаць ў Коўну, але з бракам грошы — гэта немагчыма. Па ўсяму відац, што справа з таварам стаіць дрэнна, хоць былі добрыя абещанні. Ці выйшла што з Вашай падарожай на Прыбалтыку?

Я хварэю — зноў стары тубэркулёз... Трэба было-б паехаць у лес хоць на месяц, але куды там! Добра, каб хоць так, як ёсьць... Другі тыдзень — ад Вас ніякіх вестак... Лічу, што становішча не з ва[жны]х. Калі вышліце грошы дык прыеду, каб параіцца.

Ваш АЦвікевіч

582.1.48:271

2797. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 16.06.1921 (№103)

Бѣлорусская работа въ Америкѣ¹. — Травля бѣлоруссовъ. — Положеніе въ Виленщинѣ. — Устанавливаютъ границы. — Въ совѣтскомъ Смоленскѣ.

582.2.12:074

¹ Въ Нью-Йоркѣ сьорганизовалось бѣлорусское прессъ-бюро, ставящее своей цѣлью ознакомленіе американскаго и русскаго общества въ Америкѣ съ тѣмъ, что происходитъ въ Бѣлоруссиі, борющейся за свою независимость. Предположено также привлечь русскія организациі къ участию въ работѣ, главной цѣлью которой будетъ — помощь Бѣлоруссиі моральная и матеріальная. Бѣлорусское прессъ-бюро будетъ заниматься и распространеніемъ среди выходцевъ изъ Бѣлоруссиі газетъ, книгъ и другихъ изданій на бѣлорусскомъ языкѣ и всякаго рода информаций, а также устройствомъ лекцій, докладовъ и рефератовъ по бѣлорусскому вопросу. Платформа бѣлорусскаго прессъ-бюро въ Америкѣ: независимость и недѣлимость Бѣлоруссиі и переходъ земель и власти въ руки народа.

2798. Заява Дзяржаўнага Сакратара БНР Кляўдыюша Душэўскага за 17.06.1921 (вых. №429) з просьбай вызваліць яго ад пасады

Беларуская
Народная Рэспубліка
Дзержауны Сэкрэтар
17 чэрвеня 1921 г.
№429

Грамадзяніну Старшыне Рады Міністрау
Беларускай Народнай Рэспублікі
Копія Маршалку Рады Рэспублікі.

Заява.

Гэтым прошу Вас асвабадзіць мяне ад становішча Дзержаунага Сэкрэтару Беларускай Народнай Рэспублікі.

Аб прычынах, калі гэта будзе патрэбна далажу асобна.

Тутака зазначаю, што я як стаяу так і стаю на грунце незалежнасьці і непадзельнасьці Беларусі, самага цеснага саюзу яе з Літвой і усей Прыбалтыкай, адсэпараваньня яе ад Польшчы.

Што да Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі, то лічу істнаваньня яго канешным. Ён павінен быць безумоуна адзін і павінен згуртаваць калі сябе усе жывыя дэмакратычныя сілы, каторыя і павінны даць грунт і свае даверы для карыстнай працы Ураду.

У гэтым кірунку я і буду працаваць калі наагул буду займацца палітыкай.

Заява мая аб выхадзе з Габінэту есьць катэгарычная і безпаваротная.

КДушэўскі
Дзержауны Сэкрэтар.
582.1.29:013 — ра

2799. Ліст Файвэля Марголіна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.06.1921 з просьбай выплаціць належныя грошы й да-слаць сям'і ў Вільню і на выдаткі выдавецтва «Вызваленьне»

582.2.53:127&r — pa

2800. Ліст Рудольфа Пабэрза¹ (Рыга) рэдакцыі газеты «Вольная Літва» (Коўна) за 20.06.1921 з просьбай дасылаць газету

582.1.46:038

¹ Р.Пабэрз — латыскі журналіст.

2801. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро ў Ковн' («Метро-поль», 22) за 20.06.1921 (№106)

Сов'тская Б'лоруссія. — Возрождэньне б'лорускай культуры.

582.2.12:071-073

2802. Ліст Уладзімера Самойлы (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.06.1921

Паважаны Пане Ластоўскі!

Коллега К<охановіч> перадаў мн' Ваше предложэньне быць прэ-ставіцелем б'лорускай справы оть имени Вашего министерства ў Парыж'.

Я отв'тил' ему, что никогда не отказывался, когда б'лоруссы звали меня послужить народу, который я считаю самым близким себ' и — самым беззащитным ў м'р'.

Вполн' возможным я считаю наше сотрудничество ў дорогом' для нас' общем д'л'т', несмотря на существующія, в'роятно, между нами различія ў политических воззр'ніях' — за пред'лами б'лорускаго д'ла.

Думаю даже, что эта также дорогая для меня «запред'льная область», которая шире и не ум'щается ў границах' Б'лоруссіи, — как' раз' небезразлична для посл'дней, как' теперь так' и ў дальн'йшем'.

И именно, думаю, это мое, выражаясь по Гете, «двудушіе», совершенно исключющее однако всякое двоедушіе, и явилось теперь одной из' причин' Вашего обращенія ко мн'.

В пред'лах' Б'лоруссіи между нами разногласій н'тъ: в' Б. может' [быть] только одна программа, одна единая политика — мужицкая. — Б'лоруссь-хл'бороб', вот' и субъект' и об'ект' б'лор. политики, которая всегда спасет' оть всяких' порочных' «оріентацій».

Это пробирный камень для вс'х' б'лор. политиков'.

Возможной я считаю нашу совм'стную работу и с' точки зр'нія личной, ибо всегда питал' к' Вам' полное личное дов'р'іе, чего не могу, к' сожал'нію сказать о... большинств' б'лор. политиков', — и со своей стороны, конечно очень ц'ню то Ваше дов'р'іе, которое выразилось в' обращеніи ко мн'.

О себ' и своей тактик' могу лишь сказать, что правое д'ло им'ет' на своей сторон' такой неисчерпаемый арсеналь непоб'димых' аргумен-тов', в' силу и уб'дительность которых' я так' в'рю, что скрывать что бы то ни было, вести какую либо тайную или подпольную политику было

бы просто неумно, и я всегда просилъ у бѣлоруссовъ только самой скромной роли консультанта, просилъ только выслушивать меня, не добиваясь никогда и нигдѣ ни рѣшающаго голоса ни какихъ-либо «правъ».

Эту самую роль я предположилъ бы играть и въ П<арижѣ>, и изъ П<арижа>, какъ нервный центръ бѣлорусскаго сознанія посылать точную информацію въ волевые центры Бѣлоруссіи и обратно.

Конечно, лучше чѣмъ кто-либо я знаю, какъ слабы эти волевые центры и какъ они слабо связаны съ подлежащими иннерваціи мускульными массаами Бѣлоруссіи, но именно это и дѣлаетъ работу центровъ бѣлорусскаго СОЗНАНІЯ сугубо важной.

Итакъ, я не отказываюсь послужить бѣлорусскому дѣлу, и хотѣлъ бы получить отъ Васъ личное подтвержденіе словъ К<охановича>.

Тогда я сталъ [бы] ждать практическаго осуществленія предпріятія и готовиться къ предстоящей работѣ изученіемъ вопросовъ, и практиковаться въ соотвѣтствующей французской фразеологіи.

Искренне уважающій Васъ Вл. Самойло

Вильно. 20/6 - 21

Привѣтъ отъ меня Вашимъ коллегамъ, которыхъ знаю, — особ. Д<ушевскому>.

582.2.53:110&r — ма

2803. Листъ Генры Н. Сімсана (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.06.1921

Riga, 24.6.21.

Daugavgrivas eela 20, dz.3.

Многоуважаемый г-нъ Ластовскій,

Сердечное спасибо за Вашу посылку.

Я уже давно написалъ Вашему Прессъ-Бюро, но, кажется, тотъ моего письма не получилъ, ибо отвѣта не получилъ и Бюлетень продолжаетъ высылать по старому адресу.

Думаю, что скоро узнаемъ интересныя вещи. Написалъ въ Лондонъ.

Желаю Вамъ всего наилучшаго!

Г.Н.Симсонъ

582.2.53:120 — ра

2804. Листъ К.Башкірава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.06.1921 у справе продажу тавараў Беларускага Саюзу Каапэратываў, з просьбай даслаць узоры й спэцыфікацыі

582.2.53:107&r-108 — ра

2805. Листъ Вацлава Ластоўскага (Коўна) Яўгену Бачынскаму (Жэнава) за 27.06.1921

Высокапаважаны Пане Прафэсару!

Сэрдэчна дзякую Вам за Ваш ліст. Я з вамі меў зручнасць пазнаёміцца у часе Кангрэсу не дзержаўных нацый у Лёзанне¹ будучы сябрам беларускай дэлегацыі. Тое сэрдэчнае адношэнне да нашай справы, якое мы

бачылі з Вашай стараны уважнілі нас і цяпер звярнуцца да Вас с просьбай сваімі ўплывамі заступіцца за слушную справу.

Матэрыялы былі высланы почтай у асобным пакеце простым лістом і відаць затраціліся у дарозе. Каб паправіць зло я цяпер у другі раз высылаю Вам маючыся у мяне пад рукой матэрыялы. На жаль многім служыць Вам не магу, дзеля таго што мала маем друкоў у чужаземных мовах.

Як вам вядома бацькаўшчына наша падзелена Польшка-Большэвіцкім мірам. Большэвікі хоць і стварылі «незалежную» Савецкую Беларусь, але гэта фікцыя разлічэная толькі на баламучэньне зах. Эўропэйскага пролетарьяту і дэмокрацы. Ніякай там незалежнасці німа, пануе самы свірэпы цэнтралізм ды эканомічнае і культурнае вынішчаньне Беларусаў. І пры ўсім гэтым у часці занятай Польшчай палажэньне Беларусаў ешчэ горшае. Тут пануе нечуваны тэрор: закрыты беларускіе школы, коопэратывы, ўся сьвядомая беларуская сельская інтэлігенцыя знаходзіцца у лагерах і турмах. Землі беларускіх сялян, выгнаных расейцамі у часе вайны, адступаючы перад немцамі, і якіе дагэтуль ня могуць вярнуцца з Расеі, польскі урад раздае сваім салдатам. Вядзецца аткрыты грабеж беларускіх зямель і плянавае вынішчаньне палякамі беларускага племені. І гэта у той час калі гэты землі нікім, акром большэвікоў не прызнаны за палякамі. Ад Антанты палякі маюць мандат толькі да лініі Керзона, за якой на захад ешчэ не малы шмат беларускай зямлі.

Мая да Вас просьба, пане прафэсару, каб Вы кіруючыся ўласьцівым Вам пачуцьцем сьвятой справядлівасьці прэдставілі у прэссе цяжкое палажэньне беларускага народу.

Мы беларусы у часе гэтай вайны найболей выцерпелі і найболей палажылі ахвяр (фронт на нашай зямлі трывае ўжо 7мы год), але і абязсілілі фізычна і матэрыяльна. Мы ня можэм аружна бароцца. Едыная наша дарога апэляваць да людзкога сумленьня. Гэтаго сумленьня німа у нашых найбліжэйшых суседзеў, дык можэ між Вамі, лепшымі людзьмі заходу, гэты апошні наш аргумэнт знайдзе адгалосак.

Мы хочэм, каб захвачэныя Польшчай беларускія землі (на ўсход ад лініі Керзана) былі узяты так, як і Усходная Галічына пад сувэрэнітэт Лігі Нацый і былі звязаны конфэдэрацыйнай зьвязьзю [з] Літвой, з якой мы ў гістарычным прошлым, як роўныя з роўнымі, пражылі 500 лет нашай гісторыі.

Маю надзею, што нашэ цяжкое палажэньне вызаве ў Вас спогад да нашай слушнай справы.

Прыміце запэўненьне у Вялікай да Вас пашане.

582.1.43:240&r-241&r — р бел

582.2.53:076&r,082 — мк фра

¹ Маецца на ўвазе Лязанская канфэрэнцыя 26-29.06.1916, у якой бралі ўдзел І.Луцкевіч і В.Ластоўскі.

2806. Ліст Яўгена Бачынскага (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.06.1921 ў справе прапановы й пляну сфармаваньня Бюро прапаганды й абароны Беларусі ў Жэнэве

582.1.43:238-239

2807. Ліст Дэпартаменту аховы грамадзянаў Міністэрства Ўнутраных Справаў Літвы за 28.06.1921 з тлумачэньнем адносна парадку вяртаньня грамадзянаў Літвы або іх блізкіх з Расеі

582.1.46:062

2808. Bjelarussisches (weißruthenisches) Pressebüro (Kowno, Metropolis 22; Riga, Nikolaistr. 20; Prag, Wenzigowa 4; Berlin W. 30, Motzstr. 21). Nr.25. 28.06.1921

Prof. Aszkenazy wegen der Wilnaer Frage. — Die Wilnaer Frage in Genf. — Sowjetweissruthenien gegen Polen. — Polen beschlagnahmen weissruthenische Zeitungen

582.2.53:086-088 — *шк ням*

582.2.53:097-099 — *шк ням*

582.2.53:121-122 — *мк рас*

2809. Ліст Яўгена Бачынскага (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.06.1921

582.2.53:108 — *ма*

Дасланы разам з прапановамі аб заснаваньні ў Жэнэве Беларускага Прэс-Бюро.

2810. Ліст Юстына Ластоўскага (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.06.1921

Wilna
28/VI 1921h

Bratok moj darażeńki!

Natta cieżka żywiecca mnie u aposzni czas i duża b chaciełaby sia ciabie wi-dzić i wykazać toja szto lażyć na dusze a szmat za hety czas sabrałasia. Ja sa-üşim zrabiüşia inwalidam jak duchowa tak i cialesna i mianie paczynaje straszyć buduczyna kanieczna nie maja ale dzietak padchodzi czas szto patreba jch uczyć a tut ja i na prażycio nie spraülajusia zarablać. Ciapier ja pracuju u Sajuzie¹ ale czuju szto ja nie adpawiedaju swajmu naz[n]aczeniu i nie mahu taj pracawać jak byłob patreba i heta samosaznanie jeszcze bolejš adbiraje enerhiju, wos jak kaźuć dusza nie namiejscy.

U nas ciapier mohczyma kupić kusok ziamli ale wos hetaho kupiła jak raz niechapaje, wos heta mysl usio czaściej i czaściej zasiedaje u mianie u Haławie. Mo heta ad taho szto žycio stanawicca cieżej i cieżej dyk chcecca uczapicca za ziamielku.

Moj darażeńki kalib ty moh dapamocz mnie u nabyci kuska ziamli mo heta i kalis prydałosiob i dla ciabie by u kancy kancou siły apuscias i niedzie budzie prychnucca na starosci, wos padumaj.

Zatym pasyłaju pakłony ad usich damasznich całujuć ciabie krepka, ja toż szczyra i krepka całuju

twoj brat

Justyn

582.2.53:109&r — *ра*

¹ Саюз Каапэратараў у Вільні.

2811. Тэлеграма Казіса Грынюса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.06.1921 з падзякаю за віншаваньні з нагоды першае гадавіны працы Кабінэту Міністраў К.Грынюса

582.2.53:084 — a

2812. Ліст Тамаша Грыба (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна?) за 31.06?.1921

Даражэнькі Власт!

Даехалі мы добра. Тут усё ідзе добра.

Сягонья бачыў пана Зайкоўскага. Ён быў там дзе хацеў быць. Усіх насьледнікаў знайшоў. Цяпер толькі справа аб публікацыі. Ці дадзяны належныя інструкцыі Івану Ляксандру Кузьмічу(?) аб якім Вас прасіў Зайкоўскі?

Прасіў перадаць Вам правітаньне. Яго адрэс: Акмянё Kadagi Zajkowski.

З пашанай Тамаш.

31/XI-921

P.S. Хоця-ж і ня так ужо цёпла — іду купацца ў Нёман. Ня вельмі смачна жыць у Коўні пасья Палангі!

Перапрашаю, што не разрахаваўся за крупнік. Проста з галавы усё выляцела.

T...

582.2.58:013&r — pa

Дакладная дата невядомая.

2813. Нататкі алоўкам Вацлава Ластоўскага (?)

Галдэць — плакаць

Прыехаў зраніцы да Васіль-
коўскага. Пазнаў Чэрвякова

Быў у Літ. прэдст. Гіліса

Быў у Укр. Камітэце, паз-

наў Шэўчэнко

582.2.53:092 — p

Дата невядомая. Згаданыя асобы жылі ў Рэвэлі, куды В.Ластоўскі ездзіў у ліпені 1921 году.

2814. Нататкі алоўкам Вацлава Ластоўскага

1 Прием новых сяброў П. і І.Е.

П Ласт.

Смоліч

Стаха

П Душ.

Варонка

Караліна

П Езов.

Лесік

Драмовіч

П Галавін.

Цярэшч.

— —

П Захарко

Ўсмановіч.

П Вальковіч

Nahrodzk.

IV Пігулеускі

IV Гладкі
IV Чэрапук
IV Казячы.

Заяц
Цвікевіч
Будзька
Крычэўскі
Корчынскі

2. Выбары перш. ступені.

582.2.53:093 — *p*

Дата й абставіны невядомыя. Магчыма, дакумэнт мае дачыненне да Беларускага Брацтва. Гл.: Показання В.Ю.Ластовскаго 31-го июля 1920 года // Маладосць. №8. 1993. С.220.

2815. Ліст Файвэля Марголіна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.07.1921

582.2.53:001 & r — *pa*

З просьбай прыслаць грошы. («Мне сообщают, что к 5-6-му с/м Вы будете располагать весьма крупной суммой денег...»). 7.07.1921 В.Ластоўскі атрымаў у лік пазыкі Ураду БНР ад Ураду Літвы 100 000 аўксінаў.

2816. Рэкламная абвестка зь зьместам газэты «Вольная Литва» (Коўна). №22. 1.07.1921

582.2.53:085 — *д*

2817. Bjelarussisches (weißruthenisches) Pressebüro (Kowno, Metropolis 22; Riga, Nikolaistr. 20; Prag, Wenzigowa 4; Berlin W. 30, Motzstr. 21). Nr.26. 1.07.1921

Виленскій вопросъ въ Лигѣ Націй.

582.2.53:089-091 — *мк рас*

582.2.53:100-102 — *мк рас*

2818. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 1.07.1921 (№111)

Безъ равновѣсія. — Терроръ въ Виленщинѣ. — Пророчества М.А.Бакунина. — Бѣлорусскія культурно-просвѣтительныя учрежденія.

582.2.53:174 — *шк*

2819. Невядомая тэлеграма за 2.07.1921

Blonski 23 Bracka Varsovie 2/VII 21

Demande cabler jour exacte arrivé Kulwica Varsovie ainsi reseptions documents Wierucz

582.1.04:006 — *рк*

2820. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 2.07.1921 (№112)

Возстаніе въ Виленщинѣ. — Повстанческое движеніе въ Минской и Могилевской губерніи. — Фальсификація общественнаго мнѣнія.

582.2.53:095 — *шк*

2821. Нататкі алоўкам Вацлава Ластоўскага

Пасылаць бюллетэні:

Geneve

Rue du Marche, 18

Chambre de Commerce

Ukraino-Suisse

Mr. Batchinsky

582.2.53:096 — *p*

2822. Тэлеграма Кіпрыяна Кандратовіча (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.07.1921

= lastowski hotel metropole kovno

paris 61808 13 2/7 11/50

=votre lettre pas arrivee probablement perdue envoyez copie kondratovitich "

582.2.53:106 — *a*

2823. Канвэрт ліста Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.07.1921

582.1.49:001

2824. Aux puissances du monde entier. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да дзяржаваў сьвету за 5.07.1921 (Коўна) зь інфармацыяй аб пачатку збройнай партызанскай барацьбы з Польшчай у знак пратэсту супраць мабілізацыі ў Сярэдняй Літве

582.1.11:041-042 — *шк фра*

582.1.11:043-044 — *шк фра*

2825. Ліст сям'і Жытлоўскіх (Шварцорт) Самуілу Жытлоўскаму (Коўна) за 5.07.1921

582.2.53:072&r-076&r

582.2.53:077 — *канвэрт*

2826. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 5.07.1921 (№114)

Современное положеніе бѣлорускаго вoпpocа¹. — Пpіѣздъ секретаря Рады Республiки.

582.2.53:173 — *шк*

¹ Пpа інтэpвiю з В.Ластоўскім у газэтах «Свободное Слово» (Ревель), №44 і «Виленское Слово» (Вiльня), №284.

2827. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 5.07.1921 (№115)

Виленскій вопросъ въ новой стадіи.

582.2.53:172 — шк

582.2.53:186 — шк

2828. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 6.07.1921 (№116)

Повстанческое движеніе въ Виленщинѣ.

582.2.53:172 — шк

2829. Пратакол сходу заграничнае группы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў пры ўдзеле прадстаўнікоў з месцаў у Коўне 7.07.1921

Былі прысутнымі: Т.Т. Т.Грыб, П.Мядзелко, А.Галавінскі, Я.Мамонько, А.Цвікевіч, В.Ластоускі, А.Вальковіч, І.Краскоускі, Я.Черепук, Л.Заяц, К.Душеускі, У.Міхалевіч, Якімовіч, Казячы.

Парадак дня

1) Інфармацыйныя даклады:

а) т. Мамонькі, прыехаўшага з Савецкай Беларусі

б) т. Краскоускага, прыехаўшага з Прагі і Вены

2) Дыскусія па дакладам

Сход атчыняе ад імя камітэта заграничнай групы Б.П.С.Р. т. Грыб а 5-ай гадзіне па палудні і прапануе выбраць на старшыню схода т. Галавінскага і на сэкратара т. Міхалевіча. Прапазыцыя т. ГРЫБА сходам аднагалосна прыймаецца.

Т. Цвікевіч прапануе змяніць крыху парадак дня і першы чарод заслухаць інфармацыйны даклад камітэта заграничнай групы Б.П.С.Р.

Прапазыцыя т. Цвікевіча прыймаецца.

Т. Грыб робіць даклад ад імя камітэта загр. групы Б.П.С.Р. аб гісторыі арганізацыі заграничнай групы і аб дзейльнасьці камітэта.

Заграничная група Б.П.С.Р. - кажа т. Грыб - зарганізавалася у пачатку лютага 1921 г., калі адбылася у Коўні нарада усіх сяброу партыі, што знаходзяцца за граніцай і быу выбраны камітэт заграничнай групы з трох асоб. У камітэт былі выбраны т.т. ГРЫБ, ГАЛАВІНСКІ і ЧЭРЭПУК.

І-ая нарада заграничнай групы вынясла цэлы рад рэзалюцый аб адносінах да Савецкай Беларусі, да ураду Б.Н.Р., да Слуцкага Паўстанья і да Венскага кангрэсу.

Была намечана тактыка барацьбы з польскімі акупантамі заходняй часткі БЕЛАРУСІ.

У марцы месяцы была склікана другая нарада загран. групы пры учасьці прэдстаўнікоу з мейсц ад Слуцчыны і ад Городзеншчыны.

ІІ-ой нарадай загран. групы Б.П.С.Р. былі прыняты рэзалюцыі аб адносінах партыі да так званай «Наівышэйшай Рады», да Балахоушчыны і.г.д., а так сама разглядалася партыйная праграма. Была прызнана пажаданым

больш дэтална распрацаваць праграму партыі, а пакуль што заклікаць партыйных таварышоў моцна трымацца праграмы партыі прынятай на канфэрэнцыі партыі 4-7/III-1920г. у Менску.

17-18-га красавіка была склікана III-я нарада загр. групы Б.П.С.Р. пры учасьці прэдаўніка партыйнай арганізацыі з Віленшчыны¹, так званай «Сярэдняй Літвы».

Падробна абгаварывалася справа барацьбы з польскімі акупантамі. Вынесена адпаведная рэзалюцыя.

Пачынаючы з траўня м-ца камітэт загр. групы [брау] чынны удзел у выданьні «Селянскай Доля» ды іншай агітацыйнай літаратуры.

Камітэт увайшоў у зносіны з Літоўскімі, Украінскімі, Расейскімі ды інш. рэв. соц. партыямі і падтрымоўвае цесны кантакт.

Заяц задае пытаньне, ці ведама камітэту, што ў Франкфурце на 8-е ліпеня склікаецца бюро Венскага міжнародовага соц. аб'яднаньня.

Т. Грыб, кажа што камітэт загранічнай групы ў курсе спраў і прыняты належныя крокі [па] уваходзе нашай партыі ў склад бюро.

Справа ў тым, калі я быў на Венскім кангрэсе, то з прычыны яшчэ не наладжаных зносін з Менскам калі ня ведама была пазыцыя Ц.К. партыі аб адносінах да трэцяга інтэрнацыянала.

Цяпер гэтая справа ужо выяснілася.

Даклад Язэпа Мамонькі

Я прыехаў у Менск, - кажа тав. Мамонька ў канцы студзеня 1921 г. Становішчэ нашай партыі выявілася вось як:

1) У сьнежні 1920 г. адбыўся партыйны з'езд у Менску. На з'ездзе намеціліся тры цяжэньні. Першае на чале з т.т. П.Бадуновай і Трахімавым, якія стаялі на супрацаўніцтве з камуністамі. Другая на чале з т.т. Некрашэвічам і Чэржынскім стаялі на тым, каб увайсьці ў падпольле і пачаць актыўнае змаганьне з камуністамі. Трэцяе на чале з т. Бернікам - лояльныя адносіны з камуністамі.

Напрамак Бадуновай, Трахімава ўзяў верх.

У менскай арганізацыі была зроблена перэрэгістрацыя.

З'ездам былі выключаны з партыі В.Ластоўскі, Я.Чэрэпук і Вальковіч.

На з'ездзе была каля 40-ка прэдаўнікоў на мейсдох.

Быў выбраны Ц.К. у складзе т.т. Тамаш Грыб, Язэп Мамонька, Палута Бадунова, Маркевіч, Шыла і Асецімскі.

Старшынею Камітэта быў выбраны т. Тамаш ГРЫБ.

2) Ц.К. партыі выдаваў у Менску свой орган «ЗМАГАНЬНЕ», але на адзінаццатым нумары мусіў спыніць выданьне. Бальшавікі рабілі розныя перашкоды і глаўнае што не давалі друкарні (там усе друкарні нацыяналізаваны).

Рэдактарам быў Маркевіч.

3) У Маскве быў скліканы з'езд расейскай партыі соц.-рэв. групы Вольскага. На гэты з'езд была запрошана і Б.П.С.Р. езьдзіў т. Маркевіч. Рабіў даклад аб беларускай справе. На з'ездзе вынесена рэзалюцыя аб прызнаньні незалежнасьці БЕЛАРУСІ ў этнаграфічных межах, але ў эканамічнай сувязі з Расеяй.

4) Тов. Трахімау стараўся дагаварыцца з камуністамі.

Расхажжэньня было у справе межаў савецкай Беларусі, арганізацыя чырвонай арміі і аб справе выбараў чырвонай арміі у саветы Беларусі. У справе зямельнай, камуністы прынялі нашу праграму з невялікімі корэктывамі. Урад савецкай Беларусі 2/3 абшарніцкай зямлі перадае сялянам, а 1/3 застаўляе пад казну.

5) На з'ездзе Саветаў Беларусі наша партыя мела паважны уплыў — т.т. Бадунова і Трахімаў былі выбраны ў прэзыдзіум з'езду. Наша партыя была проці разверсткі, але агулам з'езд прайшоў пры радзе і уступце з абедзвюх старон (т.е. Б.П.С.Р. і камуністычнай партыі Беларусі.)

6) Цяпер у Менску працаваць аткрыта нельга. Вельмі трудна і у падзямельлі. Тов. Трахімаў церпяць як каапэратара, тов. Бадунова сядзіць у турме.

Тов. Карач працуе ў камісарыаце народнай асветы па унешкольнаму аддзелу.

Аднак не глядзячы на гэту партыйная праца ідзе добра. Існуюць на правінцыі партыйныя гурткі. (Пяцеркі).

Адно можна сказаць — усе партыйныя таварышы цяпер пераканаліся што з камуністамі абсалютна не магчыма ніякая працаўніцтва нашай партыі.

Тов. Цьвікевіч задае пытаньне:

1) Ці працуюць як партыйныя таварышы ў савецкіх установах, ці як беспартыйныя?

2) Ці мае вагу сялянства?

Тав. Мамонька адказвае, што партыя наша ў савецкай Беларусі знаходзіцца на нелегальным становішчы, ніякіх адпаведных пасадаў не займаюць. Працуюць, як беспартыйныя.

Сяляне воража адносяцца да камуністаў. Проста ня вераць ім.

Тав. Цьвікевіч яшчэ задае пытаньне:

Якія адносіны нашай партыі да абласных С.Р.?

Тав. Мамонька кажа, што такой партыі фактычна не існуе. Больш рэвалюцыйны элемент далучыўся да нашай партыі, рэшта разсыпалася.

Тав. Вальковіч пытае: як цяпер працуюць усе тыя тры партыйныя групы разам ці не?

Так, працуюць разам - кажа тав. Мамонька - справа аб выключэньні з партыі адложана да партыйнага з'езду.

А як у самы апошні момэнт адносяцца камуністы да Б.П.С.Р. - пытае тав. Грыб?

У апошні час - кажа тав. Мамонька - камуністы пачынаюць лепш крыху адносіцца. Кнорын некалькі разоў ужо рабіў прапазыцыю аб супрацоўніцтве, але наша партыя адкінула уселякія перагаворы, бо з Ч.К. немагчыма працаваць. Які можа быць з імі дагавор, калі яны нічога не выпраўняюць.

Тав. Міхалевіч дадае, што яму ў Вільні адзін камуніст прапанаваў ехаць у Менск і там зрабіць раскол нашай партыі. Потым т. Міхалевіч у кароткім нарысе дае характэрныя дзеяльнасці нашай партыі пад польскай акупацыяй.

Аб дзеяльнасьці партыі у Горадзеншчыне інфармуя тов. Якімовіч. Агулам з інфармацыяй выясьняецца, што партыйная праца пад польскай акупацыяй ідзе ня дрэнна. Настрой селянства рэвалюцыйны, есьць партыйныя гурткі амаль што па усіх валасьцях. Веска цалком стаіць за намі.

Даклад тав. Краскоускага

Тав. Краскоускі кажа, што украінская партыя С.Р. мае вялікі уплыгу на Украіне, дзе кіруе паўстанчэскімі атрадамі і наогул рэвалюцыйным рухам.

Сярод эмігрантаў есьць тры напрамкі:

1) Цэнтральны — адзінство партыі.

2) Лев. Грушэускі (вельмі слабая група з русафільскім укланам) і Шапавал (гэта паважная група, мае вялікі уплыгу на паўстанчэскі рух на Украіне).

3) (Правыя) М.Кавалеускі, Жэлезняк ды інш. У справе зямельнай стаяць блізка да народных саціалістаў, прызнаюць зямельную уласнасьць.

Усе гэтыя групы грызуцца паміж сябе.

Выдаюць брашурны і кнігі.

Заслухаўшы даклад т.т. Мамонькі і Краскоускага сход абгаварываў справу выключаных з партыі, справу арганізацыйную і тактыку партыі.

Тав. Душэускі высказаўся, каб выключаныя таварышы маглі і на далей працаваць у загран. групе. Тут сталася нейкая памылка. Трэ зрабіць належныя захады перад Ц.К.

тав. Грыб справу выключэньня з партыі трох таварышоў тлумачыць тым, што адчуваўся наогул раскол у партыі. Вышаўшы з польскае турмы, я даведаўся аб гэтым - кажа ен - выняс вельмі прыкрае уражаньне. Бязумоўна гэтую справу трэба найхутчэй уладзіць. З даклада тав. Мамонькі відаць, што цяпер больш як калі патрэбна аднасць у радок нашай партыі.

Конкрэтна ен прапануе выключаным таварышам падаць матывіраваную заяву у Ц.К. з прозьбай, як найхутчэй развязаць гэтую справу.

Тав. Цьвікевіч прапануе, каб загр. група уступілася за выключаных таварышоў і зрабіла адпаведныя захады перад Ц.К. партыі.

Аднагалосна прыймаецца рэзалюцыя:

«Заслухаўшы даклад тав. Мамонькі, які давеу да ведама загран. групы Бел.П.С.Р. аб выключэньні з партыі т.т. Ластоускага, Я.Чэрэпука і А.Вальковіча, сход загр. групы Б.П.С.Р., лічыць неабходным увайсці у разгляд матываў выключэньня з мэтай рэабілітацыі таварышоў перад новай канферэнцыяй партыі. Выключаныя тав. павінны падаць адпаведныя заявы у Ц.К. партыі».

У справе арганізацыйнай прыймаецца рэзалюцыя: «У працягу двух месяцаў адбыць нараду загран. групы Б.П.С.Р. з мэтай разгляду праграмы партыі, а так сама запрапанаваць тое ж самае зрабіць Віленскаму і Гародзенскаму камітэтам.

Падняць пытаньне перад Ц.К. аб скліканьні агульна-партыйнага з'езду».

Тав. Мамонька кажа аб тактыцэ партыі. Ен даводзіць, што з бальшавікамі ня трэба міндальнічаць а пара паставіць кропкі над і і пачаць змаганьне усімі даступнымі спосабамі, бо камуністы жулікі яны абманываюць ня толькі нас, но і беларускіх камуністаў.

Гэтак сама трэба паступаць і з польскімі панами.

Тав. Ал.Цьвікевіч, падкрэслівае тое самае. Але да гэтай справы трэ адносіцца вельмі сэр'езна. А у канцы ен сказаў: «А усе-ж такі мы будзем у Менску і мы будзем Б.С.Р.»

Тав. Краскоўскі падкрэсьлівае неабходзімасць весьці змаганьне да канца з імперыялістычнымі замахамі расейскіх камуністаў.

Тав. Душэўскі высвятляе практычны спосаб змаганья на два фронты.

Тав. Грыб тлумачыць, што у справе тактыкі есьць рэзалюцыя першай нарады загр. групы ад 5-га лютага 1921 г. і рэзалюцыі ІІ-й нарады ад 17-18-га красавіка.

У адносінах да бальшавікоў Сав. Белар. там сказана, мы застаўляем за сабой права усестаронняй крытыкі, а у адносінах да польскай акупацыі — аружнае змаганьне.

Калі польскія паны адбіраюць ад селяніна землю, бьюць яго бізунамі — мы пакрыгуджанаму кажам: «бяры касу серп у рукі... Бьюць цябе бі і ты не паддавайся».

Жывая чалавечая натура (асоба) - кажа т. Грыб, ня можа не рэагаваць на тоя што дзеіцца наувакола яе.

На тэрор мы павінны адказаваць тэрорам, заканчвае тав. Грыб. А канкрэтна ен прапануе, каб і на далей тактыка партыі, пакуль аб'ектыўныя абставіны не зьмяніліся, засталася такой самай.

Прапазыцыя тав. Грыба, аднагалосна прыймаецца.

Перад закрыццям схода прыймаецца пажаданьне, каб раз на тыдзень адбываўся сход загр. групы (тых сяброў партыі, што стала жыць у Коўні).

А палове дзвянтай сход зачыняецца.

Старшыня сходу

Сэкрэтэр Уладз. Міхалевіч

582.1.31:006-012 — мк

¹ А.Карабача. ² Маецца на ўвазе расейская партыя эсэраў (колішнія «областники»).

2830. Ліст Людвіка Зайкоўскага (Кадагі) Тадэвушу Ёрублеўскаму (Вільня) за 7.07.1921 з просьбай узяцца весьці спадкаемную справу Білевічаў

582.2.58:152 — ра

2831. Ліст Людвіка Зайкоўскага (Кадагі) Сьцяпану Бубешку (Нью-Ёрк) за 7.07.1921 з просьбай знайсці паведамленьне аб сьмерці Юльяна Білевіча, які памёр у Амэрыцы паміж 1900 і 1906 гадамі

582.2.58:155 — ра

2832. Ліст Людвіка Зайкоўскага (Кадагі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.07.1921 з просьбай пераслаць лісты С.Бубешку й Т.Урублеўскаму

582.2.58:156 — *ра*

2833. Расьпіска рэдактара газэты «Litauische Rundschau» Jonas'a [?] за 7.07.1921 аб атрыманьні кнігі А.Цьвікевіча «Адраджэньне Беларусі і Польшча»

582.2.53:077a — *ра*

2834. Расьпіска рэдактара газэты [...?] Filz'a [?] за 7.07.1921 аб атрыманьні кнігі А.Цьвікевіча «Адраджэньне Беларусі і Польшча»

582.2.53:078 — *ра*

2835. Расьпіска супрацоўніцы рэдакцыі газэты «Laisve» J.Stulgin. [?] за 7.07.1921 аб атрыманьні кнігі А.Цьвікевіча «Адраджэньне Беларусі і Польшча»

582.2.53:079 — *ра*

2836. Расьпіска супрацоўніка рэдакцыі газэты «Social-Demokratas» Гаврилова[?] за 7.07.1921 аб атрыманьні кнігі А.Цьвікевіча «Адраджэньне Беларусі і Польшча»

582.2.53:080 — *ра*

2837. Расьпіска супрацоўніка рэдакцыі газэты «Lietuva» за 7.07.1921 аб атрыманьні кнігі А.Цьвікевіча «Адраджэньне Беларусі і Польшча»

582.2.53:081 — *ра*

2838. Адрасы й час прыёму урадоўцаў БНР у Коўне

Прозвішча	Адрэс	Гадз. прыема
Гр. Крэчэускі Старшыня Рады Бел. Нар. Рэспубл.	Новая вул., №4	ад 10 ¹ / ₂ — 12
Гр. Захарка Віцэ-Маршалак Рады Бел. Нар. Р.	Праспэкт Вітаута №20, пам. гэнэр.Зарына.	ад 10 ¹ / ₂ — 11 ¹ / ₂
Гр. Ластоускі Старшыня Рады Нар. Міністроу.	Гот. «Мэтраполь» №2	ад 9 рана да 12 веч.
Гр. Жытлоускі Міністр Нацыян. Меньшасьцеу	Гот. «Дагмара» Лайсвес Аллея	ад 5 да 7 веч.
Гр. Вальковіч Міністр Фінансау	Шарлоніс вул. 11, п.1	ад 2 ¹ / ₂ — 3 ¹ / ₂ г.

Гр. Душэускі		
Дзержауны Сэкрэтар	Троцкая д.26	ад 9 ¹ / ₂ — 10 ¹ / ₂ рана.
Гр. Грыб		
Міністр Унутр. Спрау	Лясная вул. 11	ад 11 — 12 гадз.
Заяц		
Дз. кантралёр	Сэнатарская 10	
582.2.58:157 — <i>мк</i>		

Дата невядомая.

2839. Суправаджальны ліст Рады Народных Міністраў БНР [за 8.07.1921], дасыланы з копіямі дакумэнтаў у справе падзелу Беларусі 8-га Ліпеня 1921 г. Коуна.

ПАВАЖАНЫ ПАНЕ.

Перасылаючы Вам копіі дакумэнтау датычачых падзелу Беларусі, мы лічым сваім абавязкам дадаць да іх зьместу кароткі агляд гістарычных падзей.

У дэкларацыі В.Ц.І.К., ад 23/9 1920 году, паданай на Рыжскіх перагаворах, прапанавано Польшкай дэлегацыі лічыцца з відавочным і нясуперэчным фактам выяўленьня самаапрэдзеленьня Украіны і Беларусі, адбышыхся у 1918 гаду. У той-жа дэкларацыі сказана: «Ісходзя з поўнага прызнаньня прынцыпа самаапрэдзеленьня Р.С.Ф.С.Р. ужо у 1917 году прызнала і неізмэнна прызнае безумоўна і без усякіх агранічэньняў незалежнасьць і суверэннасьць Польшкай Рэспублікі, у 1918 гаду незалежнасьць і суверэннасьць Украіны і Беларусі, а у 1920 гаду падпісала мірны дагавор з незалежнай і суверэннай Літоускай Рэспублікай».

У 1918 гаду суверэнная воля Беларускага народу была выяўлена Радай Беларускай Народнай Рэспублікі, абвясціўшай 25 сакавіка 1918 году незалежнасьць Б.Н.Р., у межах з этнаграфічнай лічэбнай перавагай беларускага насельня.

Да сучаснага момэнтэ Радай і Урадам Б.Н.Р. захавана прыемственнасьць гэтай суверэннай Беларускай Улады.

Такім чынам Р.С.Ф.С.Р. адмовілася ад сваіх суверэнных правоў на Беларусь, пасколькі гэтыя правы належалі ёй, як прыемніку суверэнных правоў ад Расейскай Імпэрыі, і прызнала, што беларускі народ сам відавочна і несуперэчна выявіў свае правы на незалежнае існаваньне Беларускай Народнай Рэспублікі.

Вось чаму у складзе Савецкай дэлегацыі прыбыўшай на мірныя перэгаворы у Рыгу ня было прэстаўнікоў ад Беларусі, інтэрэсы якой належала па праву бараніць дзяржаўнаму органу беларускага народу — Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі.

Дзеля абароны гэтых інтэрэсаў прыбыла у Рыгу да пачатку перэгавораў дэлегацыя прэстаўнікоў Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі.

Яшчэ у пачатку Польшка-Расейскіх мірных перэгавораў, калі яны адбываліся у Менску, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі сваёю заяваю

ад 20-га VШ-га 1920 году пададзенай прэдстаунікам Польшчы і Расеі выказау свае жаданьне узяць учасьць у Польшка-Расейскіх мірных перагаворах, бо Польшка-Расейская вайна адбывалася на тэрыторыі Б.Н.Р.

5-га кастрычніка 1920 году Беларускі Урад у ноце пададзенай прэдстаунікам Польшкай і Расейскай дэлегацыі на Рыжскіх мірных перагаворах заявіў другі раз аб сваім жаданьні узяць учасьце у перагаворах па пытаньню аб Польшка-Беларускай і Расейска-Беларускай граніцах.

Польшкія дыплематы перад расейскай дэлегацыяй увесь час адкладала пытаньне аб дапушчэньні беларускай дэлегацыі на перагаворы, у той самы час яны паралельна і адначасна з расейскімі перагаворамі вялі асобныя перагаворы з дэлегацыяй Беларускага Ураду.

Гэтыя Беларуска-Польшкія перагаворы адбыліся у Рызе у памешчэньні Польшкага Пасольства. З боку Польшчы бралі учасьць у перагаворах: Польшкія афіцыйныя прэдстаунікі на мірных перагаворах у Рызе: паўнамоцны міністр польскі пасол на Прыбалтыку — Васілеўскі, польскі пасол у Латвіі прафэсар Каменецкі і члены польскай дэлегацыі Крыжаноўскі і Банкоўскі. З боку Беларусі былі члены паўнамоцнай дэлегацыі на Рыжскія перагаворы — Старшыня Рады Міністраў Б.Н.Р. В.Ластоўскі, Міністр Б.Н.Р. А.Цвікевіч і член дэлегацыі інжэнэр Аўсянік.

Польшка-Беларускія перагаворы пачаліся 2 кастрычніка 1920 году і трывалі да 6 кастрычніка 1920 году.

Польшча, яшчэ так недаўна (на Більдэрынзгофскай канфэрэнцыі прыбалтыйскіх дзяржаў 1920 году) вуснамі таго самага пасла на Прыбалтыку Васілеўскага, заявіўшая, што яна жадае супрацоўнічаць з дэлегацыяй Ураду Б.Н.Р., цяперыка у Рызе, парашала свае граніцы з Беларусью ўстанавіць сама, — аднастароньней сілай сваяго штыка.

Гэта польская імперыялістычная палітыка адразу ж была ўзята на увагу савецкай дэлегацыяй, — сумеўшай падстроіць Польшчы дыплематычную лавушку:

Вярхоўны дзяржаўны Расейскі орган В.Ц.И.К. у сваёй дэкларацыі ад 23 верэсня 1920 году на Рыжскія перагаворы (якая дэкларацыя, дзякуючы спрыту старшыні Расейскай дэлегацыі — Іоффе, была прачытана у самым пачатку перагавораў) заявіў:

«Расейская Рэспубліка прызнала і прызнае суверэнныя правы беларускага народу, ясна яшчэ у 1918 гаду, выявіўшага сваю волю да незалежнага дзяржаўнага жыцьця».

Гэтай заявай В.Ц.И.К. зусім зразумела і катэгарычна паставіў польскую дэлегацыю перад фактам існаваньня суверэннай Беларусі; гэта значыць, што ні Расейская ні Украінская дэлегацыі, не маюць жадных правоў распараджацца этнаграфічнай тэрыторыяй суверэннага (не будучага у вайне з Польшчай) беларускага народу.

Польшкая дэлегацыя ня толькі, ня пажадала учапіцца за выданай ей Савецкай дэлегацыяй козыра, — афіцыйная адмова ад прыгэнзій на Беларусь, а нават, не пажадала паказаць віду, што разумее зроблены Савецкай Расейскай дэлегацыяй крок і дэкларацыю В.Ц.И.К. «прапусьціла кола вушэй».

Нават больш таго польская дэлегацыя пажадала «не застацца у даугу» і таксама зрабіла «пекны жэст».

Старшыня польскай дэлегацыі Домбскі на паседжаньні 4 кастрычніка 1920 году у сваёй дэкларацыі заявіў: «Польская Рэспубліка, не чакаючы пачыну з боку Расеі, прызнала незалежнасьць Літвы, Украіны і Беларусі».

Затым у самай Польшка-Расейска-Украінска-Рыжскай умове сказана: «Абедзьві дагаварываючыся стараны згодна з прынцыпам самаадзначэньня народаў, прызнаюць незалежнасьць Украіны і Беларусі».

І усеж-такі, ня гледзючы на тое, што першым параграфам Рыжскай умовы былі празьняны суверэнныя правы беларускага народу, Польшча, жадаючы ~~падпарадкаваць~~ сабе падтаптаць пад сябе Заходнюю Беларусь, пачала дамагацца, каб Савецкая дэлегацыя прыкрыла польскі імпэрыялізм «фігавым лістком» — каб расейцы, украінцы, благаславілі Польшчу на уладаньня паловай Беларусью (на што ні пад якім варункам ня згаджаўся суверэнны беларускі народ) Савецкая дэлегацыя згодзілася на дыктуюмыя тагочасным, пераможцам, умовы міру. У Рызе расейцамі і украінцамі з аднаго боку а палякамі з другога была праведзена польска-беларуская граніца.

Заходняя Беларусь апынілася у сфэра уплываў шляхецкай Польшчы, а усходняя — у сфэра уплываў Маскоўскіх камуністаў.

Рыжскай умовай Расейцы і Украінцы атрымалі магчымасьць выйсьці з скрутнага становішча на фронце.

Забязьпечышы свой фронт з боку Палякаў, Савецкая Расея і Украіна адным ударам зліквідавалі укрышыяся за крымскімі цэвядынямі вайска Урангеля.

Польшча так сама задумала скарыстаць мамэнт. — Палякі паспыталі прарабіць аналагічную камбінацыю супраць Літвы. Яны нарыхтавалі прэ-уславатае выступленьне «Мяцежнага генэрала» — Жэлігоўскага.

Расейска-Украінская савецкая дэлегацыя, правеушы з палякамі Польшка-Беларускую граніцу, «прадала» палякам амаль што палову Беларусі, «прадала» тоя, што на заяве самай жа Расеі (Дэкларацыя В.Ц.И.К. ад 23/9 1920 г.) дауно ужо не належала расейцам «прадала» уласнасьць (стаўшага яшчэ у 1918 гаду суверэнным) беларускага народу.

На усход ад лініі рыжскага прэлімінарнага міру быў, у прысутнасьці расейскіх акупацыйных войскаў (а значыць і пад расейскім такім, або іншым уплывам, а нават і дауленьям, пасколькі расейскія вайска бралі дачыненне у выбарах,), скліканы 16 студзеня 1921 году зьезд Саветаў Беларусі. Гэты зьезд рэвалюцыйным парадкам, адцягнуў сабе ад Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі суверэнныя правы на Усходнюю Беларусь, і укан[с]цітуваў Савецкую Уладу у Усходнюю Беларусь.

Канешні, беларускі народ зауседы можа забраць назад перэдадзеныя ім у 1918 гаду Радзе і Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі свае суверэнныя правы, — і узноў можа выявіць сваю волю так, як яму будзе пажаданым. Але у даным выпадку зьезд быў зроблены пад прэсыёй большэвікоў і выбраны зьездам Савецкі Урад не яўяецца голасам усяго насяленьня, а толькі голасам аднэй камуністычнай партыі.

Дапусьцім нават, што зьезд Саветау Усходней Беларусі адбыўся праведлова.

Ці меу ен паўнамоцтва перадаць Польшчы суверэнныя правы на Заходнюю Беларусь?

Не, 1) Заходняя Беларусь на зьездзе не была прэстаўлена, а значыць зьезд сам не атрымаў, ня меу суверэнных правоў на Заходнюю Беларусь і тым больш ня меу магчымасьці перадаць суверэнныя правы на Заходнюю Беларусь Польшчы, бо сам ня меу таго, што трэба было перадаць.

2) Съезд Саветау Усходняй Беларусі рэцыфіцыраваўшы пад прымусам Рыжскую умову, і гэтым адзначыў свае граніцы з Заходней Беларуссю, апьніўшыся пад Польскай Акупацыяй. Тый-жа самы зьезд, адначасова выразіў пратэст супраць панаваньня Польшчы над Заходняй Беларуссю і зрабіў заяву, што беларускі народ ніколі не пагодзіцца з падзелам Бацькаўшчыны і з залежнасьцю яе ад чужынцаў.

Абедзьві спыніўшыя вайну і дагаварыўшыся у Рызе стораны зрабілі насільства над беларускім народам.

Мало таго, што у працягу трох гадоў руйнавалі і нішчылі край і жыхароў, напрыканцы замест таго, каб зьвярнуць нанесеныя нейтральнай Беларуссю, дзякуючы вайне, страты, узноў зневажылі і крывала пакрыўдзілі беларускі народ.

Польшча пабедзіцельніца, — Польшча прадзіктаваўшая Умову Рыжскага міру, — Польшча усюды дэклараваўшая аб сваёй прыхільнасьці да Беларускага народу і да беларускага вызваленчыскага руху, загнала справу беларускага адраджэньня у сваю турму.

Вось чаго варты і да чаго даводзяць пекныя абцанкі польскіх шляхецкіх заправіл.

Беларусь падзялілі. Падзялілі паміж сабою рызы абяздоленнага народу. Падзялілі тэрыторыю таго народу, суверэнныя правы якога толькі што былі урачыста вызнаны самімі-жа бязлітаснымі рэзьнікамі.

Падзялілі ня гледзючы на воплі пратэстаў з усіх куткоў змучанай Беларусі.

Пратэст Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі ад 8/10 20 году супольна з галіцыйскімі украінцамі.

Пратэст Беларускай Дзяржаўнай Нарады ад 20/10 1920 году.

Пратэст конфэрэнцыі Беларускіх Соцыялістычных партый ад 21/10 1920 году.

Пратэст Беларускага Горадзенскага Нацыянальнага Камітэта ад 5 лістапада 1920 году.

Пратэставалі і з часткі Беларусі адьшоўшай у сферу уплываў Расейскіх - Зьезд - Саветаў Усходняй Беларусі ад 1920 года.

Пратэставалі не адручаныя шовіністычным угарам і лепшыя сыны польскага народу (Варшаўская рада рабочых дэпутатаў 7/10-1920 году прыняла гэтакую рэзалюцыю: «Рада работніцкіх Дэлегатаў стверджае, што прынятая лінія замірэньня разрэзаючая жывое цела Беларускага і Украінскага народаў, ня можа быць усходняй граніцай Польшчы, бо ўключэньне у Польшчу чужых народаў гразіць Польшчы разьвіцьцем шовінізму і нацыянальных сварок. Асноваю для вызначэньня граніц павінен

быць прынцып этнаграфічны». Перапечатка з Варшаускай газеты «курьера параннага» у «Беларускім слове» у №9 ад 14 кастрычніка 1920 году.)

Разглядзім як Расея і Польшча выйшлі з досіць невыразнага, трымаючага у сябе унутранную суперэчнасьць становішча, — сваёй Рыжскай Умовай, яны падзялілі у адсутнасьці дэлегатау, прызнанай імі суверэннай Беларусі, жывое цела беларускага народу.

Прымусіла свае дзецішчэ падпісаць Рыжскую Умову.

Затым у 1921 гаду была падпісана Расейскай і Беларускай, як-бы незалежнымі, савецкімі рэспублікамі, умова аб фэдэрацыі.

Не кажучы, ужо аб тым, што прэусловатая расейская фэдэрацыя нізвела незалежную савецкую Беларусь у становішчэ аутаномнай у культурна-просьветных справах, расейскай правінцыі.

Калі Польшча не жадае мець заслужанную ёю, пазоручую яе клічку, — то яна павінна раздабыць сабе правы на Заходнюю Беларусь, або адмовіцца ад Беларусі.

Польшча павінна або дагаварыцца з Урадам Беларускай Народнай Рэспублікі, які зьяўяецца праведловым гаспадаром, пераданых яму насельнем Заходней Беларусі суверэнных правоу, або раздабыць гэтыя правы беспасрэдна ад пауседнага суверэна сваіх правоу — самага насельня Заходняй Беларусі.

У апошнім выпадку, для праведловага выяўленьня волі насельня Заходней Беларусі, Польшча павінна:

1) Даць магчымасьць усім бежанцам Заходней-Беларусі зьвярнуцца на Бацькаўшчыну.

2) Аслабаныць усіх заарыштаваных і інтэрніраваных за палітычныя «правіннасьці» — за тоя, што прызнаючы сябе грамадзянінам Заходней Беларусі, яны адстаівалі суверэнныя правы беларускага народу на Бацькаўшчыне.

3) Польшча павінна вывесці свае войскі і адміністрацыю, якіх павінна замяніць нейтральная або мяйсцовая улада. Гэта улада можа правесці усенароднае галасаваньне (рэфэрэндум) і запытацца у насельня ці жадае яно прылучыцца да Польшчы, ці не.

І калі большасьць насельня выскажыцца аб сваём жаданьні прылучыцца да Польшчы, толькі у такім выпадку Польшча будзе уладаць Заходней Беларусью па праву.

Усялякое «выяўленьне волі» насельня Заходней Беларусі, Польскай акупацыйнай уладай ня можа быць свабодным (бо акупацыйная улада сваё карыстна зацікаўлена у выніках галасаванья) а патаму усялякія подпісы якія вымагае Польшча ад насельня Беларусі і іншыя камбінацыі акупацыйнай улады у справы «выяўленьня волі» насельня зьяўляюцца зьдзекам і глумама над знішчаным абяздоленным насельнем Заходней Беларусі.

Тоя, што вырабляе польская адміністрацыя і рожныя агенты акупацыйнай улады, ня можа дазволіць сябе ні адна цывілізованная шануючая справядлівасьць і законы дзяржава.

Так угледаюцца беларусы на усі захады, якія робіць на сваю карысьць у Заходней Беларусі Польшча.

Толькі над агульным кладбішчам беларускага насельня Польшча можа запанаваць ад Заходней Беларусью.

Ніколі Беларускі народ, законным парадкам, не перадасыць сваіх суверэнных правоу над сваею Бацькаушчынай.

Рыжская умова таіць у сябе прэцындэнт (якога Польшча нікалі ня зможа палагодзіць) для вайны.

Гэта вайна неуніклена пры кожнай зьмене палітычнай сітуацыі на усходзе, або на Заходзе Эуропаы.

Беларускі народ не жадае, каб яго бацькаушчына была арэнаю новых вайсковых пажарау.

Нам не пажадана здабраць свае нівы польскай, або чыей небудзь іншай крывею.

Беларускі народ жадае сталага, трываннага міру і спакою, а патаму ен не зможа пагодзіцца з Рыжскай міравой умовай.

К Вам, узяушым на сябе адпаведны абавязак даць змучаннаму чалавечству мір і парадак, к Вам Вялікія Дзяржавы і к вам грамадзяне вялікіх народау зьвяртаецца беларускі народ і просіць:

«Калі Вы жадаеце справядлівага сталага міру, то дамагайцеся перэгляду Рыжскай Польска-Расейскай-Украінскай Умовы, у справе граніц суверэннай Беларусі.

Справядлівы, сталы мір будзе толькі тады, калі ен будзе зроблен на падставах вялікіх лезунгау сучаснага чалавечства — мір на падставах самаадзначэньня народау».

«Беларускі народ жадае, а Вы можьця і забаавязалісь і даць такі мір чалавечству».

Ю.Гладкі-Ластоускі

Кіраунік Канцэлярыі Рады Народных Міністрау

582.2.58:164-168 — шк бел

582.2.51:001-007 — шк фра

582.2.53:025-031 — шк фра¹

582.2.53:130-136 — шк фра

¹ Да дакумэнту далучаная візытоўка князя П.П.Тумбэра-Маліноўскага.

2840. Візытоўка князя П.П.Тумбэра-Маліноўскага
PRINCE P.P. TOUMBAIR-MALINOVSKI
GÉNÉRAL DE BRIGADE

582.2.53:024 — д

2841. Канвэрт ліста Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.07.1921

582.2.53:104

2842. Бюллетень Бўлорускага Прессь-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 8.07.1921 (№117)

Воззваніе Бўлорускага Національнаго Союза.

582.2.53:184-185 — шк

2843. Справаздача Давіда Анэкштэйна (Бэрлін) з побыту ў Бэрліне старшыні жыдоўскай нацыянальнай Рады ў Літве Сымона Розэнбаўма за 9.07.1921

Справаздача з пабыту
старшыні жыдоўскай нацыянальнай Рады на Літве
п. С.Я.Розэнбаума ў Бэрліне

Пан Розэнбаум прыехаў ў Бэрлін у панедзелак 4 ліпеня зрану.

Мы спатыкалі яго на вагзале і прыгатовалі пакой ў місіі. Яшчэ ў той самы дзень мы устроілі яму сустрэчу з выдатным сіаністам д-ром Якобсоном, з якім ён таксама абгаварываў і нашыя справы.

5 ліпеня п. Розэнбаум быў у нямецкіх сіаністаў ў сваіх справах, аліж парушыў таксама і нашае пытаньне.

6 ліпеня ў вечару ён быў ў нас на дому і спаткаўся там з д-рам Сімховічам, п. Гурвічам і п. Блюменфельдт.

7 ліпеня мы з п. Бароўскім абгаварывалі з нім справу пазыкі. Ён казаў нам, што ён ужо абгаварываў гэта пытаньне з п. міністрам Пурьцкісам, і апошні казаў яму, што ён згаджаецца каб Літва дала або гаранціравала пазыку. Міністр Пурьцкіс таксама казаў, што ён гуторыў на конта нашай пазыкі і з Мееровічам, і апошні таксама згаджаецца. Калі я праважаў яго на вагзал ў Прагу, дык п. Розэнбаўм яшчэ раз абецаўся напісаць з Дрэздэна міністру Пурьцкісу ў гэтай справе.

Пан Розэнбаўм абецаўся, што калі ён будзе варацацца праз Бэрлін, дык ён нас аб гэтым паведаміць.

Трэба адзначыць, што той факт, што п. Розэнбаум стаяў весь час ў нас зрабіў вельмі прыхільнае ўражэньне на сіаністаў і наагул на ўсіх уплывовых жыдоўскіх дзеячоў.

Бэрлін, 9 ліпеня 1921 г.

Раднік місіі ў Нямеччыне Д.Ю.Анэкштэйн
582.2.12:001&r

2844. Канвэрт ліста Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.07.1921

582.2.53:019

2845. Бюллетень Б'лорускага Прэсь-Бюро въ Ковн' (Метрополь», 22) за 9.07.1921 (№118)

Б'лоруссія и Свят'йшій Престоль. — Декларація Б'лорускага Національнаго Союза.

582.2.53:103 — шк

2846. Ліст былых сяброў Найвышэйшае Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Сымона Рак-Міхайлоўскага й Кузьмы Цярэшчанкі (Вільня) Браніславу Тарашкевічу (Варшава) за 10.07.1921

Яго Міласьці
Паважанаму Пану
Броніславу Тарашкевічу.

Дзеля таго, што ў апошнія часы ў месьце пашыраюцца праз кагосьці чуткі аб істнаваньні Беларускага Ураду, які атрымаў свае паўнамоцтва ад Найвышэйшае Рады Беларускае Народнае Рэспублікі, — гэтым падаём да агульнага ведама, як былыя сябры Найвышэйшае Рады, што такога Ураду не існуе, сама Найвышэйшая Рада даўно ужо спыніла свае фактычнае істнаваньне — хаця ня мела магчымасьці фармальна ліквідавацца і з гэтае прычыны дакумэнты і паўнамоцтва, выдадзеныя ад Рады, страцілі сваю моц і ўсе выступленьня ад імя Найвышэйшае Рады Беларускае Народнае Рэспублікі з гэтага часу будуць лічыцца самазванчымі.

Вышэйшае абвешчаецца праз газеты. Перад гэтым паведамляем Вас аб зьмесьце вышэйшай дэкларацыі і прапануемо спыніць чыннасьць б. дэлегацыі Найвышэйшае Рады.

Сымон Рак-Міхайлоўскі
KozTereszczenko
10-VII-1921 г.
м. Вільня
582.2.37:068 — ра

2847. Запрашэньне міністра нацыянальных меншасьцяў БНР Самуіла Жытлоўскага Вацлаву Ластоўскаму за 11.07.1921 прыбыць 12.07.1921 дзеля гутаркі на тэму «Жыдоўскае пытаньне ў Беларусі» у гат. «Мэтропаль» гаспода №22 (Коўна)

582.1.46:015

У архіве Беларускага Прэс-Бюро захаваўся тэкст паведамленьня аб гэтай сустрэчы:

Бьлорусско-еврейское сближение.

12-го іюля состоялось въ Ковнѣ совещаніе бьлорусскихъ и еврейскихъ дьятелей и журналистовъ. Присутствовали бьлорусскій премьеръ-министръ В. Ластовскій, министр національныхъ меншинствъ С. Житловскій, государственный секретарь К. Душевскій, извѣстный бьлорусскій дьятель И. Красковскій, редакторъ «Вольной Литвы» Я. Воронко, совѣтники министерства иностранныхъ дьль — А. Головинскій, М. Каганъ и И. Цвикевичъ, шефъ бьлорусскаго пресбюро, д-ръ И. Лурье и еврейскіе общественные дьятели и журналисты: М. Н. Крейнинъ, Л. С. Бабковъ, Бен-Адиръ, С. В. Познеръ, редакторъ газеты «Ди Идеше Штимме» Лейзеровичъ и др.

На совещаніи были затронуты вопросы объ объединеніи бьлоруссовъ и евреевъ для совмѣстной борьбы за независимость Бьлоруссиі; въ теплыхъ рьчахъ г. г. Крейнинъ, Бабковъ и Лейзеровичъ отмѣтили то горячее сочувствіе, которое питаетъ національное еврейство къ бьлорусскому дьлу. С. В. Познеръ предло

Въ теплыхъ рьчахъ г. г. Бабковъ, Крейнинъ, Лейзеровичъ и Познеръ отмѣтили то сочувствіе, которое питаетъ національно настроенное еврейство къ бьлорусскому дьлу и подчеркнули готовность еврейскаго народа поддерживать бьлорусскій народъ въ его борьбѣ за свѣтлую будущность. С. Житловскій въ краткомъ очеркѣ обрисовалъ взглядъ руководящихъ бьлорусскихъ круговъ на совмѣстную [дьятельность] съ еврейскимъ населеніемъ и прочиталъ декларацию бьлорусскаго

правительства о суверенности еврейской нации в Бѣлоруссии. Послѣ рѣчей д-ра Лурье, Я.Воронки и Красковского съ краткой рѣчью выступилъ В.Ластовскій, въ яркихъ чертахъ охарактеризовавшій бѣлорусскія настроенія по отношенію къ евреямъ и выразившій надежду, что условія жизни на Бѣлорусии сложатся такъ, что оба народа сумѣють мирно развивать свою культурную и экономическую жизнь, не ассимилируя другъ друга и не препятствуя каждой изъ суверенныхъ націй Бѣлоруссии занять подобающее ей по праву мѣсто въ странѣ. (LVA 634.1.01:010)

2848. Суправаджальная записка Міністэрства Міжнародныхъ Справаў БНР за 12.07.1921 (вых. №437) Міністэрству Міжнародныхъ Справаў Літоўскай рэспублікі да перасланных у адказ на «цэдулу ад 4-га Ліпня №7216» матэрыялаў аб Беларускам Таварыстве Апекі над Дзецьмі «Золак»

582.1.15:011 — *мк*

582.2.53:171 — *мк*

2849. Бюллетень Бѣлорускаго Прессь-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 12.07.1921 (№119)

О Бѣлоруссии¹. — Поляки и бѣлорусскіе бѣженцы. — Польскія власти и еп. Владимирь. — Бѣлоруссы и евреи².

582.2.53:023 — *шк*

¹ Пра інтэрвію з В.Ластоўскім у газетах «Путь» (Гельсінгфорс). №106. 30.06.1921 і «Свободное Слово» (Ревель) [тады ж]. ² Пра артыкул у газэце «Вольная Литва» (Коўна). 10.07.1921 на тэму «жыды ў беларускім руху».

2850. Чарнавік адкрытага ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Камісарыяту Асьветы РСФСР (Масква) за ????.1921

Адкрыты ліст да Камісарыяту асьветы Р.С.С.С.Р.

У часе акупацыі Вільні савецкімі войскамі ў канцы 1918 году, калі я быў заганіцай, у маей кватэры, Завальная вуліца д. №7, пры некалькіх обысках былі забіраны розныя рэчы між імі рэчы мастацкай і гістарычнай вартасці. Між іншымі рэчамі забраны пэргамэнтны сьпісак летапісі Турава-Пінскага княства ў дубовай крытай чорнай скурай аправе з сярэбранымі аздобамі. Формат кнігі малы, in folio, чатыраста некалькі карцін, пісаны некалькі характарамі; найстарэйшая, першая часьць (63 лісты) датавана 6625 годам (1117 год Нар. Хр.), апошнія карціны у ліку 42 пісаны рукой Івана Васілевіча Яраславіча кн. Пінскага у пачатках XVI ст., які гэну летапісь укамплетаваў і аправіў, што відаць было з допісі на апошняй страніцы.

Адначасна з летапісьсю з маіх калекцый прапалі пэргамэнтныя граматы XV-XVI у ліку 60. Між імі важнейшая грамата Івана Яраславіча кн. Пінскага (дарчая); Стэфана Баторага (лацінская) наданьне Віленскай Акадэміі мураваных дамоў на Скапоўскай вуліцы; загад полацкага князя Брачыслава тысяцкаму Яворко быць з 800 комони на Вербную нядзелю у Плескова (без даты) з алавянай пячаткай, бульля Папежа Піуса VI да беларускіх біскупаў усходняга абраду з алавянай пячацьцю, рэшта грамат былі розныя наданьні прыватным асобам, царквам, манастырам і інш.

Пры обысках у маей кватэры былі:

Рэзыгнуючы што гэты рэчы мне зьвернуты ня будуць я, дзеля вялікай гістарычнай цэннасьці памянёных рэчэй, прашу Камісарыят Асьветы, калі яны, як я мяркую, ў яго руках знаходзяцца, перадаць іх ў ~~Петраградзкую~~ Менскі Інстытут Беларускай Культуры, а калі дагэтуль у К. Асьветы не паступілі далажыць высылкаў каб іх адшукаць і пераслаць па назначэньню
582.1.47:025-024

Дата невядомая.

2851. Вышкіска з пратаколу сходу Прэзыдыюму Рады й Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі за 14.07.1921

ВЫПІСКА

з пратаколу сходу Прэзыдыума Рады і Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі 14 ліпеня 1921 году.

Праслухаушы даклады старшыні Рады Міністраў і міністра нацыянальных меньшасьцяў аб гвалтах, якія чыняцца у акупаваных бальшавікамі і палякамі частках Беларусі, бандытамі над мірным жыдоўскім жыхарствам Прэзыдыум Рады і Рада Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі пастанаўляе усімі магчымымі спосабамі спыніць гэтыя ганебныя і пазорныя чыны.

Для гэтага:

1) зьвярнуцца да народу беларускага з адозвай, каб ен не толькі не прымае учасьця у пагромах, але каб усімі спосабамі змагаўся проці іх;

2) пры помачы арганізацыі і асобных людзей у краі зарганізаваць рад лекцый, рэфэратаў і мітынгаў у справе жыдоўскай, праводзячы там думку, што народы беларускі і жыдоўскі есьць братнія і маюць поўнае права жыць і разьвівацца на Беларусі побач, што пагромы не толькі есьць рэч пазорная, якая ганьбіць тых, хто іх падтрымлівае, але і некарыстныя, бо апроч ганьбы ніякіх рэзультатаў не дае;

3) выдаць цэлы рад кніжак і брашур па жыдоўскаму пытаньню;

4) зьвярнуцца да беларускіх палітычных партый і грамадзкіх арганізацый, каб яны падтрымалі і дапамаглі сваім голасам і чынам народу беларускаму і яго ўраду змагацца проці жыдоўскіх пагромаў на беларускай зямлі.

З арыгіналам згодна:

Дзержаўны Сэкрэтар К. Душэўскі

582.2.58:035 — мк

582.2.58:177 — мк

2852. Зварот Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі да беларускіх партыяў і арганізацыяў у справе жыдоўскіх пагромаў у Беларусі

Практ.

К. Душэўскага.

ДА УСІХ ПАРТЫЙ І АРГАНІЗАЦЫЙ БЕЛАРУСКІХ.

Цёмныя людзі і банды праступнікаў, хочучы з адной стараны апаганіць імя беларускае і скампрамітаваць Беларусь перад усім сьветам, з другой стараны проста хочучы паграбіць чужое дабро, пачынаюць ганебную справу — пагромы жыдоў на Беларусі.

Беларускія народныя масы у гэтых пазорных чынах учасьцьця не прымаюць, наадварот змагаюцца з гэтым. Але паасобныя людзі, будучы уведзенымі, дарогай нашоптау усякіх прахадзімцау, у заблуджэньне могуць прымкнуць да пагромшчыкау.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі клічэ усе партыі і арганізацыі на Беларусі а так сама усіх чэсных людзей дапамагчы народу беларускаму у яго барадзьбе проціу гэтых пагромшчыкау, каб ніводная кропля нявіннай крыві не была праліта на зямлі беларускай.

Арганізуйце лекцыі, мітынгі, рэфэраты, выдавайце адозвы і наагул кажучы высветляйце усякімі спосабамі ганебнасьць і непатрэбнасьць пагромау і гвалтау над нявінным і братнім нам народам жыдоускім.

Памятуйце, што калі вам удалася выратаваць хоць аднаго чалавека ад страшнай сьмерці, то і гэта будзе ужо вялікая заслуга.

582.2.58:037 — *мк*

582.2.58:178 — *мк*

582.2.53:124 — *мк*

2853. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро в' Ковн' («Метрополь», 22) за 14.07.1921 (№120)

Собес'дваніе по еврейскому вопросу. — Б'лоруссы в' Чехословакии. — Польскій учебникъ географіи. — Къ судьб' Восточной Галиции. — Рижскій миръ трещитъ.

582.2.53:128-129 — *шк*

2854. Тэлеграма Кляўд'юша Душэўскага (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Рыга) за 16.07.1921

= RIGA NIKOLAJEWSKAJA 20

ESOWITOF LASTOWSKI

= CHUCEJ PRIJEZAJI KLAUDE

582.2.53:111 — *a*

2855. Хадаініцтва Старшыні Рады Народных Міністраў БНР перад кіраўніком Беларускага Аддзелу пры Літоўскім Прадстаўніцтве ў Латвіі Уладзімерам Грунтовым за 18.07.1921 (вых. №150) аб вышпаце Кастусю Езавітаву належных яму 30.000 латвійскіх рублёў

582.1.29:016

2856. Паведамленьне Старшыні Рады Народных Міністраў БНР сябру Рады БНР Кастусю Езавітаву за 18.07.1921 (вых. №151) аб хадаініцтве перад кіраўніком Беларускага Аддзелу пры Літоўскім Прадстаўніцтве ў Латвіі Уладзімерам Грунтовым

582.1.29:015 — *рк*

2857. Weißruthenisches Pressebüro (Kowno, Metropolis 22; Riga, Nikolaistr. 20; Prag, Wenzigowa 4; Berlin W. 30, Motzstr. 21). Nr.28. 18.07.1921

Русско-польскій конфликтъ и Б'лоруссія

582.2.58:023-025 — *мк рас*

2858. Паштоўка Людвіка Зайкоўскага (Кадагі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.07.1921 з просьбай перадаць інфармацыю з Масквы пляменьніку Білевічу ў Коўне

582.2.58:153 — *pa*

2859. Ліст Зьмітра Дарашэнкі (Райхенаў) Беларускаму Прэс-Бюро ў Коўні за 18.07.1921 з падзякаю за дасланыя матэрыялы («Сялянская Доля» і інш.) і з абяцаньнем напісаць артыкул пра Беларусь у амэрыканскую украінскую газэту «Свабода»

[...] P.S. Як што кого з Вашых бібліографіў се інтэресуе, то подаю звітку, што в №3-4 укр. бібліографічнага журналу «Кніжка», што выходзіць у Станіславоў, надрукавана мою рэцэнзію на «Гісторыю беларускае літэратуры» М.Гарецкага [...]

582.2.58:175 & r - *pa*

2860. Бюлетень Б'лорускага Прэс-Бюро ў Ковн' («Метрополь», 22) за 18.07.1921 (№122)

Б'лоруссы, литовцы и украинцы ў Америк' . — III Інтэрнацыяналь о Б'лоруссіі. — В' Сов'тскай Б'лоруссіі. — «Бандытызм ў Сов'тскай Б'лоруссіі».

582.2.53:123 — *шк*

2861. «Правілы для гасьцей», пісанья Вацлавам Ластоўскім

Ку паметі а ку розсудкові вашому Достойныя Гості

Полировность сведкая яко і обычайлівость людзкая наказуюць заховывати в госпде певныя годныя доброродчості Ваше прыстойности а прото:

опалков серных, окурков папіросных і іншых речей, ачколечи зужитых, тым не меней плюгавостю тхнучых, на помостье не кидати, абы господа негоднаго осельніка, сердце Вамі свое веселячого, не уподоблялася стайні Аўгіевое, яко то часто крот часу струячого бывае.

О што просечи полецаюся полировності Ваше.

Негодны Послуг Слуг Ваших

582.2.58:154 — *p*

Дата невядомая.

2862. Weißruthenisches Pressebüro (Kowno, Metropolis 22; Riga, Nikolaistr. 20; Prag, Wenzigowa 4; Berlin W. 30, Motzstr. 21). Nr.29. 19.07.1921

Сов'тская Б'лоруссіа ў войн' съ Желиговским?

582.2.58:026 — *мк рас*

582.2.58:027 — *мк рас*

582.2.58:028 — *мк рас*

2863. Ліст Кіпрыяна Кандратовіча (Парыж) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.07.1921 з паведамленьнем аб тым, што Альбэрт Бодры аддаў архівы Місіі БНР у Парыжы й друкавальныя машынкі Ладнову

582.2.58:148 & r - 149 — *pa*

2864. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.07.1921

19.VII.21.

Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

атрымаў сенека ў 12 гадзін Ваш паважаны ліст ад 10.VII.21 і страшэнна здзівіўся:

1, ліст пісаны — 10.VII, здадзены ў Коўні — 14.VII, прыняты ў Рызе — 18.VII, а вручан мне толькі 19.VII;

канвэрт да ліста дадаю, каб Вы мелі магчымасьць апрадэставаць яго перад літоўскай поштай за страшэннае затрыманьне;

2, «другі» пакет з газэтамі Вам пасланы не быў, бо я апрацоўвал выметкі з іх ў «Н<ашу> Д<умку>»; сенека на пошту здадзены;

3, пішаце, што ўсе лаюцца за памешчэньне Балаховіча ў «Graphic»¹ і дадаеце: «Я яшчэ раз прашу Вас перэстаць яго рэкламаваць побач з беларускімі дзеячамі і ў беларускай справе...»

Я на гэта, Вацлаў Юстынавіч, змушэн яшчэ раз Вам разстлумачыць, што ў «Graphic» і побач з Вамі і са мной Балаховіч папаў без маеі на то згоды.

4, спраўкі ў Міністэрстві аб дазваленьні ўезда ў Латвію па морэ нашым дамам зроблены, але аказалася, што яны ніякіх тэлеграмаў і весткаў з Ковенскага Латвійскага Консульства ў гэтай справе да гэтага часу не маюць;

трэба за кошт едучых, але праз Латвійскае Ковенскае Консульства, тэлеграфавальце ў Міністэрства [...] Рыгу, даўшы адначасна спраўку мне, ці Грунтову [...] (таксама па тэлеграфу) аб дне пасылкі тэлеграмы;

5, ў «другім пакэці» пасылаю Вам і фатаграфічныя карткі, якіх Вы ў мяне забыліся ўзяць;

6, ці перэдаў Вам і ці добра давез Янка Вам маю картку; чэкаю Вашай. Новасьцеў пакуль што ніякіх нема.

Шлю прывет.

З вялікай пашанай

К.Езавітаў

P.S. Не адмоўце ў вялікай ласкі з дамамі пераслаць мне кніжкі Цвікевіча, як мага больш, а таксама і кнігі, якія пераховываюцца ў Язэпа Варонкі.

Добра б было каб Вы Вашым аўтарытэтным лістом падагналі «Вызваленьне» з высылкай выпісаных мной палтара месяца таму назад кніжак.

582.2.58:181-182 — ра

¹ У брытанскім тыднёвіку Graphic, №2683, 30.04.1921, быў зьмешчаны артыкул пра беларускі рух і сем фотаздымкаў, сярод іх — Балаховіча.

2865. Ліст невядомага аўтара ў рэдакцыю газэты «Эхо» (Коўна) з водгукам на артыкул «Странная позиція гг. бѣлоруссовъ» (23.07.1921)

582.2.58:173 — мк

2866. Нататкі Вацлава Ластоўскага. Накід пратэсту супраць парушэння літоўскімі ўладамі дагавору 11.11.1920

...Літоўскіх уласцей парушае §3 нашай умовы ад 11.XI.20

~~Што даведзены да Вацлава ведама Ведама П.Д. чакаем~~

~~Апошнімі часамі~~

Урад Б.Н.Р. ~~начынае~~ атрымлівае лісты і пакеты ускрытыя і перэцэнзураваныя Ковенскай почтай.

На аснове §3 нашай умовы ад 11.XI.20 Урад Б.Н.Р. ~~прэтэстуе супроць~~ карыстаецца правам экстэрыторыяльнасці у Літоўскай Дзяржаве

~~Урад Б.Н.Р. прэтэстуе супроць~~

Такое паступаваньне...

582.1.25:070r

Дата невядомая.

2867. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да Камісіі ў справе дапамогі эмігрантам былой Расейскай Імпэрыі з просьбай аб дапамозе беларускім эмігрантам і ўцекачам

582.2.58:160-163 — мк

Дата невядомая.

2868. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) міністру замежных справаў Літоўскай Рэспублікі за ?? .07.1921

Яго Дастойнасці

Пану Міністру Міжнародных спраў

Літоўскай Рэспублікі.

Выходзячы з векавечнай дружбы і ўзаемных прязных адносін народаў Беларусі і Літвы Урад Б.Н.Р. _____

Апошніе падзеі на тэрыторыі захопленай Жэлігоўскім і імкнення Польшчы выкарыстаць нацыянальную разрозненнасць насяленьня Віленшчыны з мэтай унясці раздор ў прязныя адносіны між Беларусамі і Літвінамі, а такжэ розныя злонамерныя выступленьня прэсы і расеваныя чуткі пра змену Бел. Літоўскіх адносін вымагаюць выражэння на [зья? зне?] векавечнай дружбы і ўзаемных прязных адносін, якія знайшлі сваё выражэнне у Умове ад 13.XI.20 паміж Урадам Б.Н.Р і Урадам Літоўскай Рэспублікі.

Таму Урад Б.Н.Р. просіць Вас паведаміць ці не знаходзіць Урад Літ. Рэспублікі дзеля пацьверджэння добрых адносін своечасным і карысным апублікаваньне вышэйпамянутай Умовы.

582.2.58:179&r — рк

Дата невядомая.

2869. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) міністру замежных справаў Літоўскай Рэспублікі за ?? .07.1921

Яго Дастойнасці

Пану Міністру Міжнародных спраў

Літоўскае Рэспублікі.

Паважаны Пане.

З вялікай прыкрасцю прыходзіцца мне сцвердзіць перад Вамі факты
а) злоснай дыскрэдытацыі і агітацыі супраць нашага Ураду а такжэ беларускай дзержаўнасці літоўскай тэрыторыяльнай прэсай, пры істнаванню, на аснове ваеннага палажэння, урадовай цэнзуры;

б) зневажлівае адношэнне да Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі і яе органаў са стараны урадовых устаноў і урадовых асоб Літоўскай рэспублікі;

в) часовае інтэрнаванне служачых Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі;

г) не прызнаванне пашпартоў, выданных грамадзянам Беларусі, нашым Консульствам, акрэдытаваным пры Урадзе Літвы і арэштыванне грамадзян з нашымі дакумэнтамі, як безпашпартных.

582.2.58:180 — рк

Дата невядомая.

2870. Нататкі алоўкам — запыты ў справе становішча беларусаў у Літоўскай Рэспубліцы перад Міністэрствам Беларускіх Справаў

582.2.50:041 — р

Дата невядомая.

2871. Бюлетень Б'лорускага Прэссь-Бюро ў Ковн' («Метрополь», 22) за 20.07.1921 (№123)

Противъ погромовъ. — Въ Виленщинѣ. — Б'лорусское Прэссь-Бюро въ Эстоніі¹. — Въ Совѣтской Б'лоруссіі. — Митрополитъ Ропшъ о Б'лоруссахъ

582.1.22:001

¹ Въ Ревелѣ начало функціонировать отдѣленіе Б'лорускага Прэссь-Бюро. Во главѣ Бюро стоить Н. Червяковъ. Адресъ для писемъ: Ревель, Пост-касть 153.

2872. Ліст сакратара Ўсходняй Камісіі (Коўна) рэдакцыі газеты «Вольная Литва» (Коўна) за 20.07.1921 з дасланай інфармацыяй аб забойстве ў Сужанах¹

582.1.46:037

¹ Дакумэнт №2778.

2873. В Б'лоруссіі (Отрывок из письма) // Воля Россіи (Прага). №258. 20.07.1921

582.2.59:015 — д

2874. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да Лігі Нацыяў і замежных Урадаў за 20.07.1921 (вых. №51) у сувязі з выбухам на Віленшчыне паўстанцкіх рухаў

582.2.53:116&r-117&r — мк

2875. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ («Метрополь», 22) за 21.07.1921 (№124)

Бѣлорусское движеніе и «Польская инсценировка». — Денаціоналізація промышленности въ Совѣтской Бѣлоруссіи

582.1.22:002

582.1.22:003

2876. Ліст Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.07.1921 з паведамленьнем аб перадачы ў газэты інфармацыі пра Беларусь і з просьбай прыслаць грошы

582.2.58:151 — *ра*

2877. Ліст Файвэля Марголіна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.07.1921 у справе вырашэньня фінансавых праблем, кампэнсацыі выдаткаў на «загатовленіе» беларускіх кніг у Бэрліне (выдавецтваў «Шлях» і «Вызваленьне») паводле дагавору з БНР за 10.01.1921

582.1.25:052&r-054&r

582.1.25:051 — *канвэрт*

Выкладзеныя ў лісьце абставіны: Ф.Марголін выехаў у студзені 1921 году з Коўна ў Бэрлін, дзе заснаваў выдавецтва «Шлях». С.Жытлоўскі быў у Бэрліне ў канцы красавіка 1921 году й патрабаваў гатовыя кнігі. Гатовыя на той час былі: «Граматыка» Тарашкевіча і «Зорка» ч.1., рыхтаваліся «Зорка» ч.2 і «Вершы» Янкі Купалы. Ад канца траўня Ф.Марголін працаваў у выдавецтве «Вызваленьне» А.Цвікевіча.

2878. Бѣлоруссія: Русско-польскій конфликт и Бѣлоруссія // Воля Россіи (Прага). №260. 22.07.1921

582.2.59:014 — *д*

2879. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Нюрнбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.07.1921

Нюрнберг 23 Іюля 1921.

Глубокоуважаемый Пανε Старшыня!

Спѣшу написать до подробнаго доклада пару слов.

1. Банк. Справа Банка принципiально принята, причем «Ивег» дает для основного капитала 5.000.000 м. За их спиной будет стоять консорціум банков с большими капиталами. Наши интересы будут оговорены и обеспечены.

2. О наших товарах. Вслѣдствие того, что нам товары не доставлены во-время, а также вслѣдствие низкаго качества товаров, мы на нѣкоторые товары (костюмы) получили значительную скидку, нѣкоторые вернем им обратно (наприм. сельско-хозяйств. орудія), нѣкоторыя ны возвращаем обратно (5000 пар обуви) для продажи в Германіи и получили под них ссуду около 1.000.000 мар., причем окончательныя условія этого займа будут окончательно выработаны в понедѣльник.

Во всяком случаѣ твердо надѣюсь, что без наличных грошей из Нюрнберга не уѣду и на товарах мы не очень потеряем. -

Очень хотѣл-бы знать, какіе результаты от Вашей поѣздки в Ригу. Надѣюсь, что согласно Вашего обѣщанія Вы соблаговолите меня поставить в извѣстность по этому вопросу.

Из Берлина в среду напишу подробно.

С искренним уваженіем имѣю честь быть готовый к услугам душевно Вам преданный

С.Житловскій

582.1.25:045&r

582.1.25:044 — канвэрт

2880. Ліст Вацлава Ластоўскага Міністэрству Міжнародных Справаў Літоўскай Рэспублікі ў справе перасланных 12.07.1921 у адказ на «цэдулу ад 4-га Ліпня №7216» матэрыялаў аб Беларускам Таварыстве Апекі над Дзецьмі «Золак»

Як быушы Старшыня Беларускага Таварыства апекі над дзецьмі «Золак» у справе атрыманых мною у 1918 гаду на патрэбы таго-ж Таварыства Ад Літоўскай Дзяржаўнай Рады 25.000 (двадцаті пяці тысяч) марак сведчу ніжэйпісанае.

За здадзеныя у кассу Таварыства грошы Кіраўніцтва Таварыства купіло:

400 мэтр. сукна а 25 м. 10.000

200 коўдар суконных а 40 м. 8.000

150 сеннікоў а 15 м. 2.250

200 пар. бялізны 4.750

Усяго 25.000.

У сьнежні таго-ж 1918 году я быў камандараваны Літоўскай Дзяржаўнай Радай заганіцу і калі праз сем месяцаў (у Ліпні 1919 году) вярнуўся у Вільню ужо Таварыство было зліквідавана

Ластоўскі

582.2.58:150 — мк

582.2.53:170 — р В.Ластоўскага

2881. Паштоўка Валянціны Краскоўскай (Бэрлін) Івану Краскоўскаму (Коўна) за 25.07.1921

582.1.25:050&r

2882. Тэлеграма Вацлава Ластоўскага (Коўна) Аляксандру Цвікевічу (Бэрлін) за 25.07.1921

25.VII.1921

Berlin

Motzstrasse 21

Mission Zwikiewicz

Kozdy dzien czekajem was stop szto raz horszyje stasunki prydziecca wyjezdzac stop paśpieszajcie adres hascinica lewinsona Kreczewski archiwu nie wiazicie Lastowski

582.2.58:176 — рк

2883. Ліст Міжнароднага Камітэту Чырвонага Крыжа (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.07.1921

582.1.25:047

582.1.25:048 — канвэрт

Адказ на ліст за 5.07.1921.

2884. Паштоўка Кляўдыюша Душэўскага (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.07.1921

Даражэнькі

Я жыву покуль што на «Kaiser Str. N3III bei Wilkowski» але дзеля таго што магу кожную хвіліну выехаць, то падаю адрэс другі.

Пішы па адрэсу: Deutschland, Königsberg i Pr. Herrn K.Duschewski bei Frau Reimann Prinzenstr, 15III.

Покуль што КДуш

582.1.25:049&r

2885. Ліст паверанага ў справах Нямеччыны ў Літве Шёнбэрга (Коўна) рэдакцыі газеты «Вольная Литва» (Коўна) за 28.07.1921 з просьбай аб надрукаваньні ў газэце паведамленьня

582.1.46:035

2886. Сьпіс справаў Консульства БНР у Рызе й Вайскова-Дыпляматычнай Місіі БНР у Латвіі за 1919-1920 гады, здадзеных кіраўніком Канцэлярыі РНМ БНР Юрыем Гладкім-Ластоўскім Васілю Захарку 28.07.1921

582.2.45:001&r — мк

2887. Сьпіс справаў Канцэлярыі Рады Народных Міністраў БНР за 1920 год, здадзеных кіраўніком Канцэлярыі РНМ БНР Юрыем Гладкім-Ластоўскім Васілю Захарку 28.07.1921

СПС

Справам Канцэлярыі Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі, за 1920 г.

- 1) Справа №2-й, Асабістага складу Беларускай Народнай Рэспублікі.
- 2) Справа №3-й, Загады Рады Народных Міністраў.
- 3) Справа №3-а, Цыркуляраў.¹
- 4) Справа №4-й, Літоўска Беларуска ўмовы.
- 5) Справа №5-й, Зносіны з місіямі Б.Н.Р.²
- [№6 Зносіны з замежнымі дзержавамі³]
- 6) Справа №7-й, Міравыя перагаворы з Расеяй.
- 7) Справа №8-й, Рыжская Мірная канфэрэнцыя.
- 8) Справа №9-й, канфэрэнцыі Прыбалтыцкіх дзержаў.⁴
- 9) Справа №10-й, канфэрэнцыя у Жэнэві.
- 10) Справа №11-й, канфэрэнцыі Нацыян. Паліт. Соцыал. Парт. у Рызе.⁵
- 11) Справа №12-й, Копіі выбываючых папераў.⁶
- 12) Справа №12-а, Вайсковыя справы.

- 13) Справа №13-й, Справа паступаючых паперау.⁷
 14) Справа №14-й, Справа К. Душэскага.⁸
 15) Журнал выбываючых паперау Рады Народных Міністрау Б.Н.Р.⁹
 16) Журнал паступаючых паперау Рады Народных Міністрау Б.Н.Р.¹⁰
 Сэкрэтныя справы
 28.VII.1921 Ю.Гладкі-Ластоўскі
 Кіраўнік Канцэлярыі

Усе выжэйпералічаныя справы здау. Ніякіх дакумэнтау да свайго ужытку мною не затрымана.

Ю.Гладкі-Ластоўскі

Справы прыняу В.Захарко

582.2.45:003 — ма

- ¹ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.095.
² Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.059.
³ Справа пад №6 за 1920 год з гэтым назовам захоўваецца ў НАРБ, 325.1.098.
⁴ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.108.
⁵ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.107.
⁶ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.103.
⁷ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.110.
⁸ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.051.
⁹ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.156.
¹⁰ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.154.

2888. Сьпіс справаў Канцэлярыі Рады Народных Міністраў БНР за 1921 год, здадзеных кіраўніком Канцэлярыі РНМ БНР Юрыем Гладкім-Ластоўскім Васілю Захарку 28.07.1921

СПС

Справам Канцэлярыі Рады Народных Міністрау Беларускай Народнай Рэспублікі, за 1921-й год.

- 1) Справа №1-й, Агульныя зносіны.
 2) Справа №2-й, Зносіны з Замежнымі Дзяржавамі.
 3) Справа №3-а, Зносіны з місьямі Б.Н.Р.¹
 4) Справа №3-б, — — — — —.
 5) Справа №4-й, Зносіны з Беларускімі арганізацыямі у Краі.²
 6) Справа №5-й, Асабісты склад канцэлярыі Р.Н.М. і усіх урадоуцау.
 7) Справа №6-й, Для паперау фірмы «Івэг».
 8) Справа №7-й, Умовы паміж усякімі дзяржавамі.³
 9) Справа №8-й, Беларуская Палітычная Нарада.⁴
 10) Справа №9-й, Агітацыйная літэратура.⁵
 11) Справа №10-й, Матэрыялы да Беларускай Агітацыйнай літэр.⁶
 12) Справа №11-й, Копіі Мэморыялоу дэкларацый і г.д.
 13) Справа №12-й, Зносіны Нацыанальных меншасьцеу і жyd. спр.⁷
 14) Справа №13-й, Печаткі і Блянкі.⁸
 15) Справа №14-й, «Выдавецтва».⁹
 16) Справа №15-й, Прэссь-Бюро.¹⁰
 17) Справа №16-й, Зносіны з Літвой і Брюссэльская канфэрэнц.¹¹

18) Справа №17-й, Копіі нот і дакумэнтау.

19) Справа №18-й, Рэлігійныя справы.¹²

20) Справа №19-й, Паустанья.

21) Справа №20-й, Дублікаты.

22) Выходзячы журнал.

23) Выходзячы журнал.¹³

28.VII.1921 Ю.Гладкі-Ластоўскі
Кіраўнік Канцэлярыі

Усе выжэйпералічаныя справы здау. Ніякіх дакумэнтау да свайго ужытку не затрымау.

Апрача таго мною здадзены: адна круглая печатка (каучукавая) Канцэлярыі Рады Нар. Мін., адна такая жа печатка для ляку і усе штемпеля Канцэлярыі Рады Народных Міністроу.

Ю.Гладкі-Ластоўскі

Усе пералічаная прыняу В.Захарко

582.2.45:002 — ма

¹ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.147.

² Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.115.

³ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.096.

⁴ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.169.

⁵ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.164.

⁶ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.220.

⁷ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.119.

⁸ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.208.

⁹ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.129.

¹⁰ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.112.

¹¹ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.167.

¹² Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.128.

¹³ Справа захоўваецца ў НАРБ, 325.1.157.

2889. Заява кіраўніка Беларускага Прэс-Бюро ў Коўне Ісака Лур'е старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 28.07.1921 з просьбай вызваліць яго ад займанае пасады

582.2.58:146 — ма

2890. Тутэйшы. Вяsenьяная ноч. Апавяданьне. 29.07.1921

582.1.39:014-015&r — ра

2891. Ліст невядомай асобы Максиму (?)

Дорогой Максим!

Твои записочки я получил только две.

Жена еще не приехала, но получил письмо что скоро будет. Пишет что от П.П. привезет большое письмо.

Никонор на старом месте, П П тоже. Соломон чувствует себя хорошо — работает в каком то снабжении. Получил сведение что в Пухов расстрелян Председ Вол кома и помощник, боюсь не Пархомчик ли и Сырец, но

если так то волость в будущем наша. Остальное все то что и ты знаешь. Насчет голода преувеличено, комиссарчики смеются. Приехал Протас, говорит что выбрался ему помоч Блоусе [Белоусс] и твой Брат. с Бел эва-ка, они имели громадный скандал что дали твоей жене пропуск.

Пиши подробно, здесь хуже чем у тебя, наших газет нет, есть только все черносотенные и совдепския.

Петр [?] пишет с Праги, я его просил как бы приехать он отвечает что подал прошение в Мин Иностр Дел и обещает что в Варшаве дадут визу.

Когда жена приедет, то поехал-бы.

Если ты будешь в Праге то узнай у Пети на счет этого. Целую тебя твой Бом.....

Кланяйся жене и всем знакомым.

582.1.24:001

Дата, аўтар, адрасат і абставіны невядомыя.

2892. В.Масьляк. «Паход Налівайкі». Верш

582.1.24:030&r — мк

Дата невядомая.

2893. Нататкі Васіля Захаркі (8.1921 ?)

1. Прыняць належныя крокі к палягчэньню зварота бежанцаў, якіх не прапускаюць палякі. У ноте ці у прэс-бюро апісаць іх мукі

2. Напісаць ноту, а калі гэта не выпадае даць належныя стацыі у загра-нічную інастранную прэсу (можна адозву ад нацыанальнай сувязі) аб па-ланізацыі Беларусі, аб польскай казацтвѣ, школах і на огул аб поль-скіх мэтах кіруючыхся да знішчэньня беларускага народу.

3. Даць стацыю пад загалоўкам «Вільня» аб закрыцьці беларускіх газэт і аб прэдпаложанай высылцы з Вільны, к часу сбору Сэйма, усіх няпэўных для палякаў людзей.

3. Спытатца у міністра прапаганды як расходзіцца літэратура, якой у Віленшчыні німа

Абязачь яго дастаўленьнем перыядычных дакладаў, праз каго калі куды і скоьлікі атпраўлено літэратуры.

4. Як раагаваць на павятовыя сэймікі і Віленскі сэйм. Чаму не вядзец-ца беларуская прапаганда у павятовых сэйміках

5. Моц Савінкова і слабасьць беларусаў

582.2.12:060&r-061&r

Дакладная дата й абставіны невядомыя.

2894. Справаздача з сустрэчы палкоўніка Шардыньі зь невядомы-мі дэлегатамі ў Вільні

Polacy czy Białorusini.

W odpowiedzi przedstawicielowi Ligi Robotniczej, Chardigny przyznał, że Wilno jest miastem polskim, ale po chwili dodał «polsko-żydowskim». Przyznał wreszcie, że ludność Wilna chce należeć do Polski, ale zastrzegł się że nic

nie wie o życzeniach ludności wiejskiej, która w pojęciu Chardignego jest w większości białoruską.

Prostując to twierdzenie, przedstawiciel Ligi Robotniczej stwierdził, że Polacy w Wileńszczyźnie stanowią większość również na wsi, że t.zw. Białorusini Katolicy nazywają siebie «tutejszymi» i uważają się za Polaków, że wreszcie nawet rząd rosyjski uważał wszystkich miejscowych katolików, o ile nie byli litwinami, za Polaków.

582.2.37:069 — шк

2895. Гістарычны нарыс [эсэраўскага руху ў Расеі й Беларусі?]

¹ратычнай фэдэрацыі народаў Расіі і гэты лезунг быў адным з баявых лезунгаў Б.С.Г.

Аутономная Беларусь у складзе Расійскай дэмакратычнай фэдэрацыйнай Рэспублікі — вось была праграма мінімум Б.С.Г. За гэта яна змагалася і гэта было першым і аснаўным яе дамаганьнем.

Рэвалюцыйны рух 1905-6 г. быў задушаны. Практычнага ен мала што даў, але за тое тэорэтычна ясна выявіў тыя шляхі, на якіх пойдзе у будучыне высвабадзіцельнае змаганьне у Расіі. Гэтымі шляхамі і былі як раз тыя 15 нацыянальна-соцыялістычных партый, што былі запрошаны на з'езд расійскіх соцыялістычных партый 10-20 сакавіка 1907 г. І не для кога ня есьць тайнай, што па гэтаму руслу, глаўным чынам, ішло рэвалюцыйна-высвабадзіцельнае змаганьне з царскім самадзержаўным гнетам у Расіі.

Само с[а]бой, гэтым нічуць не аслабляецца роль і заслуга рускіх рэвалюцыйна-соцыялістычных партый, але гістарычная праўда патрабуе яснага высвятленьня. Справа у тым — не адны толькі гусі спасьлі Рым, а былі яшчэ іншыя, больш важныя фактары. Казаць, што толькі адны рускія соцыялісты вялі змаганьне з гнетам царызму, ім адным толькі прыпісываць глаўную роль у гэтым змаганьні — гэта азначала-б не лічыцца з гістарычнымі фактарамі. Уласьне, найбольш рэвалюцыйнымі былі нацыянальна-соцыялістычныя партыі і невелікарускі элемэнт у складзе рускіх рэвалюцыйна-соцыялістычных партый.

2.

Вялікая рэвалюцыя 1917 г. ва усей поўнаце выявіла прорву памеж рускай рэвалюцыйнай дэмокрацыяй і дэмокрацыяй т.зв. «інародческага населяня». Шляхі рускіх рэвалюцыйна-соцыялістычных партый зусім разышліся з шляхамі нацыянальных рэвалюцыйна-соцыялістычных партый.

Прычына гэтай прорвы была у тым, што Р.П.С-Р. і Р.П.С-Д. (меншавікоў), посьле таго, як быў скінуты самадзержаўны царскі гнет, лічылі свае першае і аснаўнае заданьне споўненым. І вось, стаўшы у руля дзержаўнай улады, яны чарговым сваім заданьнем пастанавілі умацаваньне палітычных здабыткаў рэвалюцыі і усімі спосабамі стараліся утрымаць непаруханы у спадчыне ім застаўлены увесь бюракратычна-цэнтралістычны апарат прымусовай улады на мейсцох. Роль¹

582.2.58:022 — мк

Урывак невядомага тэкста Тамаша Грыба. Дата невядомая. ¹⁻¹ Старонка 67.

2896. Ліст у рэдакцыю газеты «Эхо» — адказ на публікацыю артыкулаў, «отражающих раздраженное настроение некоторых кругов по отношению къ Правительству Бѣлорусской Народной Республики, бѣлорусской государственности и къ самому факту существованія бѣлорусскихъ учреждений и бѣлоруссовъ» («Эхо» 23.07.1921)

Въ Вашей уважаемой газетѣ появился въ послѣднее время рядъ статей, отражающих раздраженное настроение некоторых кругов по отношению къ Правительству Б.Н.Р. [...]

[...][часто кончалось приготовленіемъ вкуснаго блюда изъ милыхъ гостей.

582.1.24:026&r-027 — м

582.1.24:028&r-029 — мк

Дакладная дата невядомая.

2897. Ліст Съцяпана Бубешкі (Бруклін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.08.1921

1 августа 1921 г.

Г-ну Старшинѣ Рады Народныхъ
Министровъ Ластовскому

Только сегодня получил Ваше письмо отъ 10го июля с.г. Письмо, адресованное на имя Русско-Славянскаго Общества мною передано по назначенію. Но въ виду моего отъезда на Дальній Восток я не мог принимать никакого дѣятельнаго участія за послѣднее время в организациі.

Совѣтую Вам обратиться непосредственно к «Russia Slavonic Mutual Aid Society» по адресу: 284 Glenmore Ave. Brooklyn, N.Y.

А также совѣтую написать письмо одному изъ активнѣйшихъ бѣлорусскихъ работниковъ Михаилу Осиповичу Зварико по адресу 528 Amboy Street Brooklyn, New York. Оставляю N Y 5го августа с.г.

По пріѣздѣ займусь общественной дѣятельностью опять.

Мой адрес: Mr. S.O.Bubeshko
с/o Bank of Chosen Dalny South Manchuria

Намѣрен пробыть там 6 мѣсяцев.

С искренним уваженіем

S.Bubeshko

582.1.25:016&r

2898. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.08.1921

Берлин 1 Августа 1921.

Искренно-уважаемый
Вацлав Устинович,

Настоящим имѣю честь добавить к докладу, что сегодня на совѣщаніи с главнымъ директоромъ «Ивега» г. Лебо были установлены сроки выплаты нам 700.000 мк. Сроки слѣдующіе:

1/VIII — 100.000 м. (уже получены)

7/VIII и 13/VIII по 100.000 мк.

и 1/IX и 20/IX по 200.000 мк.

Таким образом я полагаю, что на некоторое время мы обеспечены для спокойной работы. Это время нужно, конечно, использовать для добывания новых средств, ибо настоящий момент я считаю боевым в связи с положением в Совдепии; мы должны наладить тѣсную связь с Батьковщиной, чтобы в нужную минуту наши комиссары были на мѣстах; мы должны развить большую дѣятельность здѣсь за границей.

Из того, что Вы не соблаговолили меня извѣстить о результатах Вашей поѣздки в Ригу, я прихожу к заключенію, что положеніе с займом покуда для нас неблагоприятно. В Лондон я покуда не ѣду, во 1х потому что не имѣю еще визы, во 2х д-ра Юхельмана теперь нѣт в Лондонѣ и по случаю жары никого там нѣт.

Очень прошу Вас соблаговолите поручить д-ру Лурье позаботиться о том, чтобы наш протест¹ попал обязательно в англійскую и американскую еврейскую прессу, а также специальную статью о Бѣлорусско-Еврейских отношеніях в нашей Б.Н.Р. для Лондонской еврейской прессы. Это необходимо, чѣм скорѣе, чтобы появилась до моего пріѣзда в Лондон, чтобы подготовить мнѣ почву.

Из моего доклада Вы соблаговолите усмотрѣть, что я выдал «Ивегу» обязательство о предоставленіи ему преимущества на import и export при равных условіях. «Ивег» просит, чтобы это мое письмо было подтверждено Кабинетом. Я полагал-бы эту его просьбу удовлетворить, так как у меня имѣются надежды на дальнѣйшую поддержку со стороны «Ивега». —

Я нахожу, что нашему Правительству слѣдовало-бы каким-либо образом реагировать в смыслѣ помощи голодающему Русскому народу и чѣм скорѣе, — это имѣло-бы для нашего дѣла агитаціонное значеніе. С точки зрѣнія агитаціи я рассматриваю дѣятельность полковника Ермаченко, доклад котораго заслуживает вниманія. —

Ввиду невыносимаго здѣсь зноя и раз'ѣзда всѣх политических и общественных дѣятелей а также, чувствуя полное переутомленіе, так как по пріѣздѣ из Совдепии я даже не успѣл придти в себя, как вошел в новую отвѣтственную работу, я позволяю себѣ просить Вас разрѣшить мнѣ отдохнуть 8-10 дней с каковой цѣлью я проѣду к моей семьѣ. На случай экстренной надобности сообщаю мой телеграфный адрес:

Schwarz-Ort², Villa Flora, Schitlowski.

Прошу Вас, будьте добры, и передайте мой почтительный привѣт В. уваж. Супругѣ.

С пожеланіем всего лучшаго

глубоко уважающій Вас и душевно Вам преданный

Ваш С.Жытлоўскі

582.2.58:158&r-159&r — pa

¹ Супраць паграмаў ва Ўсходняй Беларусі, дакумэнт №2852. ² Цяпер — курорт Юодкранте пад Клайпедай у Літве.

2899. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.08.1921

2.VIII.21.
Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

прачытаў я знамянітую стацьцю Гр. Сметоны¹ і дзіву даўся:

1, ня ўжо ж літвіны да гэтага часу не разумеюць, што іх палякі злопаюць, калі яны будуць з намі сварыцца, бо ніхто, апрача беларусоў, якіе будуць трывожыць польскі тыл, бараніць Літву ня будзе (Латвія ў Гэльсінгфорсе заявіла, што ў польска-літоўскім споре яна будзе трымаць нейтралітэт)?

2, ня ўжо ж Гр. Сметона ня ведае, што ў Гродзеншчыне і Віленшчыне праўдзіва беларуская большасць і што калі мы згаджаемся на тую ці іншую звязь гэтых тэрыторый з Літвой, дык гэта яшчэ не адзначае, што жывучыя там беларусы павінны зрабіцца літвінамі?

3, ня ўжо ж Гр. Смятона хоча, каб мы ішлі разам з палякамі?

4, сколькі я памятаю Вы ў Вашым інтэрв'ю казалі аб «новым польскім карыдору», г. зн. аб тэрыторыях паміж лініямі літоўска-расейскай і польска-расейскіх міравых умоў, значыцца самыя вялікія літоўскія апэтыты парушэны гэтай заявай не былі?

5, паўстаньня ў Польскім тылу робіць не Гр. Сметона, а беларусы, і гэтыя беларусы-паўстанцы б'юцца за супольныя літоўска-беларускія інтэрэсы; чаму ж Гр. Сметона не толькі не едзе біцца з імі разам, не толькі не пасылае ім на помач літвіноў, але адмаўлае ім ў маральным падтрыманьню, ды яшчэ данасіцельствуе і аблівае памыямі беларускіх дзеячоў і Урад?

6, няўжо ж гэта агульна-літоўская пазыцыя?

У гэты цяжкі для Літвы момэнт беларускае пытаньне можа быць для Літвы і якорем спасеньня і асінавым колам. Залежна ад таго, як да яго будуць ставіцца самі літвіны.

Мы тутака, шчыра зьбіраўшыся ісьці дабравольцамі, каб бараніць Беларусь і Літву ад Польшчы (я лічу, што вайна немінуема будзе), — страшэнна здзіўлены і абезкуражаны.

Беларусы з літвінамі ніколі ні біліся.

Неўжо ж гэтага хоча Гр. Сметона?

Каб нас ободвых зьела Польшча?

У тое, што Гр. Сметона баіцца «каб Беларусь не зьела Літвы» я зусім не веру. Гэта дзікі жарт.

Для каго ён патрэбен, — таксама ня змагу зразумець.

Шчыра жадаю Вам спакойна перанесьці гэты несалідны і несурьезны «Сметонаўскі штурм беларускай справы».

Пэўне ж найдуцца і сярод літвіноў разумныя людзі, якіе зразумеюць якую шкоду нам і ім зрабіў Сметона гэтай брыдкай стацьцею.

З вялікай пашані

К.Езавітаў

582.2.58:095-096 — *ра*

¹ Маецца на ўвазе артыкул Антанаса Сметоны ў газэце «Lietuvos Balsas». №38. 1921.07.??.

2900. Запіска Тамаша Грыба Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.08.1921

Тав. Власт!

Абмеркаваўшы справу паездкі АГ<алавінскага> я прыйшоў да пераконання, што там у М<енс>ку можна будзе пашырыць нашу працу. Было-б надта добра, каб паслаць туды хоць-бы адну тысячу марак. З сваіх асабіста я пасылаю 200 т. сов<ецкімі> і 60 т. думскімі. Гэта будзе доказ таго, што мы разам і душой і целама з імі. Падніме настрой. Падумай аб гэтым. Заўтра каля 11-ай зайду.

Т.....

2/VIII.21.

582.2.58:147 — *ра*

2901. Карэспандэнцыя зь Вільні [у газэту?] з водгукам на спробу Поля Іманса зноў склікаць у Жэнэве 25.08.1921 польска-літоўскія перамовы аб Вільні

582.2.58:014 — *мк*

2902. Ліст Янкі Чарапука (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.08.1921

Даражэньні пане Старшыня,

Сёньня едзе у Рыгу мой добры знаемы. Сын Дырэктара М.У.С. Латвіі, ён сюды прыбыў па даручэньню Ульманіса — асоба пэўна і паважна, я знаю яго яшчэ з часоў Рыжскай Місіі, калі маецца, што перэслаць п. Станіславе, тагдэ паведамце мяне, калі зайсьці — ці прышлеце. Затым прашу Вашэй ласкі даць мне хаця 1.000 ням. мар. і 200 мар. каторыя я пазычыў Вам у Жылінскаса

Янка

3/VIII 1921

582.2.58:169 — *ра*

2903. Візытоўка Янкі Чарапука

J.Czerepouk

Délégué du Ministère des Affaires Etrangères de la Republique Démocratique
Blanche-Ruthénienne

582.2.58:170 — *д*

На адвароце алоўкам напісана: «Лешково около Друскеник и Меричэм из Ярмошук Ив....»

2904. Візытоўка Джына Вівальбы

Gino Macchioro Vivalba

Ministre Plénipotentiaire de S.M. le Roi d'Italie

Riga

582.2.58:174 — *д*

2905. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.08.1921

4.VIII.21.
Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

пасылаю Вам фатаграфічную картку вялікага яшчыка, зробленаю тым жа спосабам, што і Ваша скрыначка (мозаіка).

Знайшоў у Рызе.

Таргую.

Але просяць вельмі многа.

Колькі, на Ваш пагляд, за гэту рэч магчыма б была даць?

І ці не цікавіць Вас гэта справа?

Скрынка паказана з адчыненай бакавой крышкай.

Відны маленькія яшчыкі.

Сенека бачыўся з Галав<інскім>, але нічога путнага ад яго не пачуў.

Ад Грунтова я нічога не атрымаў, апрача 2.000 латутаў¹.

Вальковіч маўчыць.

Кэпска зусім.

Курсы адчыніў.

Латышы даюць ўсяго 5.000 (абецалі, але яшчэ не далі).

Дварчаніна трымаю з уласных коштаў.

Шлю прывет.

К.....

P.S. Што тычыцца паездкі Гал<авінскага>, то яна, мне здаецца, дасць нам менш карысьці, чым шкоды.

Жонка ваша зусім паправлася і выглядае вельмі добра.

Вам было б трэба крыху аддахнуць і самаму.

К.....

582.2.58:091 & r — pa

¹ Латаў?

2906. Фатаздымак інкруставанай скрыні, дасланы Езавітавым Ластоўскаму

582.2.58:092 — ф

2907. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.08.1921

4.VIII.21.
Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

учора праехаў Гр. Галавінскі. З гутарак з ім я убачыў, што нашы адносінны да літвіноў, а іх да нас, нібыто, палепшаюцца. Гэта добра, бо Літвінам без нас будзе кепска.

Лічу патрэбным зьвярнуць Вашу ўвагу, што Літвіны зусім не учытваюць ўсей важнасці Гэльсінгфорскай Канфэрэнцыі, якая для іх вельмі шкодна:

1, Латвія заявіла свой нейтралітэт ў Польшка-Літоўскім канфлікце;
2, весткі аб латышка-польскіх трэніях на канфэрэнцыі — не адпаведаюць праўдзе;

3, ўсемі ўчастнікамі канфэрэнцыі прыняты на сябе абавязак «не заключаць з кім бы то ні было дагавораў, скіраваных проці аднаго з канфірыруючых гаспадарстваў» і «кожная дзяржава, заключаючая які-небудзь дагавор з іншымі дзяржавамі, паведамляе аб гэтым ўсех канфірыруючых»;

4, з гэтага выходзіць тое, што Латвія не будзе бараніць Літвы, калі на яе накінецца Польшча;

5, за гэта ж Польшча і Фінляндыя «абавязаліся супольна падтрымліваць законныя патрэбаваньня Эстэі і Латвіі, каб іх прынялі ў Лігу Нацый».

Есьць і яшчэ адна цікавая рэч, якая пралівае сьвет на ўсю Канфэрэнцыю і яе тайныя мэты:

«Лічучы заключэнныя з Расеяй умовы грунтам да мірных з ей адносін, Балтыйскіе Дзяржавы пастанавілі ўзаемна падтрымліваць друг-друга ў выпадку парушэньня, або «неспоўненьня» Расеяй ўзятых на сябе абавязкоў».

Як чутна худка будзе коллекціўнае выступленьне ўсех канфэрэнтаў з нотамі, ў якіх будуць пералічаны ўсе выпадкі «парушэньняў» і «неспоўненьняў».

30.VII.21 Латвія гэткую ноту ужо ўручыла ў Маскве.

Польшча яшчэ не атрымала свайго золата.

Антанта вязе войска ў Силезію.

Г-кі¹ «аб'явіў вайну» і атправіўся ў дарогу.

Становішчэ вельмі пікантнае: і карыснае і шкоднае ўдвайне. Наша справа ад яго не павінна стаць горшай, хоць і апошняе, як бачыце, не выключэна.

Справы тутакі — нішто, каб ні адна вельмі пастаянная, нудная і брыдкавая рэч, аб якой я ўжо не толькі не хачу пісаць, але не хачу нават і думаць.

Курсы — адчынены. Працуюць добра. У прэсу аб гэтым даваць ня трэба, бо спалохаюцца палякі і пачнуць інтрыгі і проціў мяне і проці Дварчаніна. Курсантоў што дня — больш. Сенека атрымаў Дзьвінскі спісак ў 60 чалавек.

Становішча мае — все яшчэ невыразнае.

Магчыма, што прыдзецца прыймаць грамадзянства.

На гэты выпадак, хацеў бы мець не толькі ад Кіраўніка Канцэлярыі, але і ад Вас фармальную, кароткую і за пэчаткай паперу з паведамленьнем, што да выхада майго з грамадзянства з Вашага боку, як Ст. Рады Мін., перашкод нема.

Жонка Ваша зьбіралася ўжо ехаць ў Коўну, але я яе затрымаў і паспарта не візаваў. Як раз і добра, бо сенека атрымана Ваша пісьмо да Грунтова і яна супакоіцца аж да канца жнівеня, ці сяредзіны верасеня.

Выглядае яна ўжо добра.

Каб упэўніць Вас ў гэтым сфатаграфавалі яе з Башкіравым, адпэчаталі і, нават — без яе згоды, пасылаем Вам картку.

Учора, праз Гр. Генне, паслаў Вам ліста, таксама з карткай, але іншага зьместу.

2.VIII.21 паслаў Вам ліста поштай.

Літвіны можа яго прачытаюць, але — ніхай.

Чакаю адказу.

Шлю прывет і найлепшыя пажаданьня.

З пашанай

К.Езавітаў.

P.S. Дзе Бонч-Асмалоўскі?

Чаму «Вызваленьне» не пасылае кніжак? — Яны тутака патрэбны да зарэзу.

582.2.58:099-101 — *ра*

¹ Магчыма, Якаў Ганецкі — дыпльматычны й гандлёвы прадстаўнік савецкай Расеі ў Латвіі (1920-1921).

2908. Ліст Аляксандра Галавінскага (Рыга) Старшыні Ўраду БНР Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4?.08.1921

Высокапаважаны грамадзянін Старшыня!

Шлю Вам свае прыветаньне. У мяне крыху не хапіла тых грошы, якіх я узяў пры сабе; бо прышлося плаціць каля пяці тысяч латутаў за праезд.

Грунтоў пазычыў мне з сваіх грашэй дзве тысячы латутаў. Будзця ласкавы перэшліця яму гэтыя грошы. Павінен Вам зазначыць, што у мяне зусім мала засталася грошы і на узварот, асабліва, калі буду ехаць з жонкай. Калі будзіць магчымаць, то я вельмі прасіў-бы перэслаць к майго прыезду у Латвію. Аб грошах я толькі паведамлю, бо пасля трудна будзе аб гэтым давясці да Вашага ведама.

У латышоў настрой ня кепскі да нас. Езавітаў працуе па арганізацыі асьветы. У Дзьвінску існуюць курсы, на якіх 45 вучыцеляў слухаюць лекцыі Дварчанінава па беларусазнаўству.

Костусь крыгудзіцца, што не успамінаюць аб яго патрэбах. Між іншым ён просіць даставіць яму яго кніжкі «Беларусы і палякі». За гэтую кніжку ён мог-бы атрымліваць грошы.

Зараз у Латгаліі вельмі патрэбна ачыніць курсы для вучыцеляў. У Люцыне — 40 чалавек. Крэслаўкі — 25 чалавек.

На гэтую справу па маеі думцы трэ' зьвярнуць увагу. Костус шмат страціў на арганізацыю школьнай справы, яна амаль што зусім налажэна. Асігноўкі на курсы ад Латвійскага ураду мажліва чыкаць толькі па восіні, цяперыка-ж трэба скарыстаць вольнае лета вучыцеляў. Костус прасіў зазначыць, што ён доўгі час не атрымлівае пражытачнага мінімуму.

Мая вялікая прозьба да Вас. Я не пасьпеў здаць свой пашпарт беларускі дыпльматычны літвінам. Мажліва, што літвіны сачтуць як злая воля з майго боку — трэба гэты паспарт перэслаць — ён або у рэчах што засталіся у Грыба, або на старой квартэры. Будзця ласкавы напамніць Чэрэпуку, каб ён мой пашпарт занес. Ваш АГ.

Ваша жонка патроху папраўляецца. — Бачыў фотаграфію.

Усім мае прыветаньне.

582.1.14:007&r-008&r

582.1.24:010,002 — *мк*

Дакладная дата невядомая.

2909. Лист Самуїла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.08.1921

Берлин 5/VIII 1921.

Глубокоуважаемый
Вацлав Устинович,

Как я имѣл честь Вам писать в прошлом письмѣ в предположеніи, что Вы ничего не будете имѣть против того, чтобы я немного отдохнул, я сегодня уѣзжаю на несколько дней к семьѣ.

За это время я здѣсь успѣл поговорить с очень многими вліятельными людьми, которые обѣщали мнѣ полное содѣйствіе при моей поѣздкѣ в Лондон с ручательством за успѣх.

Я также получил приглашеніе на Карлсбадскій конгресс сіонистов, имѣющій быть 1 сентября с.г., там я встрѣчусь с Соколовым, Моцкиным и Люсьеном Вольфом и другими общественными дѣятелями всѣх государств. Наша справа все болѣе и болѣе проникает в сознание людей, дѣлающих хорошую и бурную погоду и они начинают раздѣлять нашу точку зрѣнія и я твердо вѣрю, что в связи с событіями, которые теперь разыгрываются в голодной Россіи возможно, что наши мечты осуществятся скорѣе, чѣм мы думаем. Нужное сочувствіе нетолько Германіи, но и Антанты нам будет обеспечено, а также и матеріальныя средства. Нам надо только пережить и переждать этот мертвый сезон. Само собою разумѣется, что во всѣх моих бесѣдах и выступленіях я провожу ту линію поведенія, которая глубоко проникает во всю нашу дѣятельность а именно, что Литва является нашей исторической союзницей в прошлом и дѣйствительной союзницей в настоящем и будущем. Я смѣло могу сказать, что работая для нас, я в тоже время работаю для Литвы. Здѣсь и в Лондонѣ прекрасно ориентируются и знают, что удѣльный вѣс Литвы без Бѣлоруссіи очень не велик. Мнѣ в бесѣдѣ сказал один из отвѣтственных редакторов «Берлинер Тагеблат»: «Еслибы Бѣлоруссіи не было, то Литва должна былабы ее выдумать!» Тѣм болѣе меня огорчают свѣдѣнія, переданные мнѣ г.г. Душевским и Гладким о том, что отношенія Литовцев к нам недостаточно дружественны и даже несовсѣм предупредительны. Еврейское общественное мнѣніе Европы и Америки очень встревожено усиливающимся антисемитизмом в Литвѣ и я смѣло заявляю, что г.г. Сметоны и подобные ему близорукіе политики, сѣющіе раздор между Литвой и Бѣлоруссіей, льют воду на польскую мельницу. Нам-же теперь необходимо полное единеніе и об'единеніе всѣх живых сил. Нам вѣроятно скоро придется выступить на политичекую арену. Я вѣрю, что мрачные дни остаются позади и что для нас начинает заниматься прекрасная заря. Я полагаю написать письма нѣкоторым отвѣтственным дѣятелям в Вильнѣ, как представитель еврейских общественных кругов с указаніем всей важности об'единенія в настоящій момент и гибельности различных ориентацій. Прошу Вашего мнѣнія и указанія по этому предмету.

Также имѣю честь Вас просить обратить вниманіе комиссіи по товарам, чтобы они обязательно передали товары Бус'у на правах собственности в опеку займа у «Ивега», иначе мы рискуем, что «Ивег» воспользуется нашей неаккуратностью и не выполнит договора.

Очень прошу почтить меня нѣсколькими словами о общем положеніи и настроеніи.

Сообщаю мой адрес: Schwarz-Ort, Memelgebiet, Villa Flora, Herr. S.Schitlowski.

Для телеграмм — подчеркнутое.

С искренним уваженіем и с пожеланіем всего лучшаго, имѣю честь быть всегда готовый к услугам Ваш

С.Жытлоўскі

582.2.58:097&r-098&r — pa

2910. Лист Александра Галавінскага (Москва) Ураду БНР (Коўна) за 8.08.1921

8-VIII-21

Высокапаважаныя грамадзяне Уласт, Александр Іванавіч і Тамаш!

Дабраўся я да Масквы добра, затрымаўся у Літоўскай прэстаўніцтве у пакою №38. Пакуль што сьпяшу паведаміць Вас аб тым, што тутакі гэтыя часы робіцца вельмі важная справа, якая у выпадку падтрыманьня нас з боку прыбалтыйскіх дэргаў магла датычыць і нас.

Ганецкі і Аралаў¹ распрацавалі праект эканамічнага саюзу паміж балтыйскімі дэргавамі: Літвой, Латвіяй і Эстоніяй і Савецкай Расеяй. Каліб нам удалося дабіцца падтрыманьня з боку прыбалтыйскіх дэргаў, то на мой погляд можна булоб дабіцца ад Сов. Расеі згоды на прызнае і уступку тэрыторыі Б.Н.Р. і уключэньне нашэй Бацькаўшчыны у Балтыйскі політычны саюз. Належныя інфармацыі я паслаў Кастусю.

Мая асабістая справа пакульшто кепска. Усі вельмі заняты і з некім было пагутарыць.

Пропуску для жонкі можа дадуць у Менск, а у Коўна наўдачу. Але вы самі разумеце, што гэта значыць. Хоць адносіны да мяне досыць добрыя, але застацца у полану ня хочыцца.

Буду інфармаваць Вас з кожным кур'ерам, а Вы адказывайце і давайце раду.

Зараз іду гутарыць з Некрашэвічэм у справе выдавецтва.

582.1.14:013&r-014

582.1.24:004 — mk

¹ Дыпляматычныя прэстаўнікі савецкай Расеі ў Латвіі й Літве.

2911. Лист Самуэля Жытлоўскага (Шварцорт) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.08.1921

Schwarzort, 9 августа 1921.

Глубокоуважаемый

Вацлав Устинович,

Мое письмо от 6/VIII Вы вѣроятно уже получили. Был-бы очень обязан, если бы Вы удостоили меня сюда письмом с сообщеніем о нашем положеніи, о результатах Вашей поѣздки в Ригу а также Вашего мнѣнія относительно предполагаемого моего обращенія к общественным Бѣлорусским дѣятелям в Вильнѣ.-

Для моеї поўздки в Карлсбад на всемірны́й конгрэс сiонiстаў мнѣ неабходна ад Вас офіцiальна імѣць слѣдуючае: 1) Полномочіе прывіт- стваваць с'ѣзд ад імяні Бѣлорускага Правітэльнага. 2) Сабшчэнiе ад тым, што благодаря пратэсту нашэга Правітэльнага пратiв пагромаў, какавага пратэст разаслан в большым кoлiчэствѣ экзэмпляраў на бацьковшчыну — пагромная волна нeмeдлeннo спала і пoчтi сoвсѣм затыхла. 3) Чтoбы дѣй- ствiтэльна бoрoтэцца с пагромнага агiтaцiяй пoльскiх бандiтoв і другiх прoхoдiмцeв нам нeобхoднo імѣць вo всѣх еврейскiх цeнтрaх спeцiаль- ных нашiх кoмiссарoв, кoтoрыe дoлжны oргaнiзoвaць крeстьян прoтiв бандiтскiх шаек, нo для этoга нам нeобхoдiмы мaтeрiальныя срeдствa, кoтoрых у нас сeйчac нѣт.

Было-бы хoрoшo, чтoбы этo пiсьмo Ваше кo мнѣ было напiсaнo на Вашeм бланкѣ за № і с Вашeй пeчaткoй.

Я пoлагaю, чтo мнѣ удасться дoстaць прiлiчныя срeдствa на нашу пo- лiтiчeскую рaбoтy і на бoрoбy с пагромами, кoтoрyю мы дѣйствiтэльна iнтeн- сiвнo пoвeдeм. Было-бы хoрoшo iздaць в спѣшнoм пoрядкѣ нe- бoльшyю брoшyрy o гiбeльнoстi пагромаў для Бѣлорускага дѣла і нѣ- скoлькo дeсяткoв этoй брoшyрy вiслaць мнѣ в Бeрлiн дo 28 aвгyстa. Об этoм слѣдyет пoгoвoрiтi с тoв. Т.Грiбoм. Этo імѣло-бы для всeй мoeй дaльнѣйшeй рaбoтy в Лoндoнѣ і Aмepикѣ гpoмaднoе знaчeнiе.

Здѣсь я пpoбyдy чiслa дo 15-17 с.м. і пoтoм пoѣдy в Бeрлiн. На 20e чiслo у мeня в Бeрлiнѣ нaзнaчeнo зaсѣдaнiе с Бѣлорускiмi eврeямi oб oкaзaнiи пoмoцi гoлoдaющым в Рoссiи. Я yвѣрeн, чтo і Правітэльнага нашe вiскaжeтcя пo этoмy вoпpocy, нeсмoтpя на нашe бeздeнeжѣ.

Пpoшy, бyдэце лyбeзны і сoблaгoвoлiтe зaсвiдѣтэствoвaць мoe iскpeннeе yвaжeнiе Пaнy Мapшaлкy a тaкжe пeрeдaть пoчтiтeльный пpи- вѣт всѣм члeнaм кaбiнeтa.

Мoй aдpeсс: Schwarzort, Memelgebiet, Villa Flora, Herrn S.Schitlowski.

Пpoшy, пpимитe, Пaнe Стapшыня мoе yвѣрeнiе в iскpeннeм к Bам yвa- жeнiи і пoчтeнiи, дyшeвнo пpeдaнный Bам

Ваш С.Житловскі

582.2.58:032&r-033&r — pa

2912. Лiст Кaстyся Езавiтaвa (Рыга) Baцлaвy Лaстoўскаму (Koў- на) за 9.08.1921

9.VIII.21.

Рыга.

Высoкaпaвaжаны Baцлaў Юcтынaвiч,

нi я, нi Гp. Сымсoн — нe дaстaѣм, ўжo 2 тyднi, нi аднaгo бюллiтэня ад Пp-Бyрo. Штo гэта? цi нe зaчынiлaся чacам?

Гp. Сымсoн пaвeдaмiў мянe, штo вeдaмы Bам aнгeльскi пyблiцыстa згaдзiўся нaдpyкaвaць дoбpyю стaццю аб Бeлaрyсi і пpасiў сpочнa ў 2 тy- днi пeрeслaць яe пpаз Сымсoнa, рaзaм з рoжнымi мaтeрyялaмi.

Дзeля тaгo, штo спpaвa гэта для нас вeльмi вaжнaя і пaвiннa быць нaпi- сaнa адпaвeдным чынaм і y кiрyнкy дyмaк і плянaў Уpaдy БНP на бyдyчы- нy, я, кaб нe вызывaць пoтым на сябe нaрэканьняў, ўзяццa за гэтy спpaвy нe

адважыўся і вельмі прашу Вас напісаць, што трэба і прыслаць ці проста яму, ці мне. Будзе надрукавана.

Напісаць трэба адзін-два друкаваных ліста (ў 32 староніцы).

Справы тутака пасоўваюцца.

На курсах ў Дзьвінску ужо слухаюць 60 слухачоў.

Пазаўчора, ўчора і сёнека прыехалі яны аглядаць выстаўку.

Настрой добры.

А тут яшчэ паддаў духу і ахвоты Архібіскуп ўсея Латвіі Іоанн (права-слаўны), які адслужыў для экскурсантаў вячэрню, сказаў добрую прамову аб Беларусі і правазгласіў за беларускі і латышскі народ «Многая лѣта».

Некаторыя спевалі «Многая лѣта» не толькі з дрожжю ў голасі, але, нават, са слязоў.

Сёнека едуць назад ў Дзьвінск.

Пачынаем рыхтавацца да выбарчай кампаніі, але тутака мейсцовых скарбаў на гэту справу німа.

Ўся надзея на Вас.

— Калі дапаможаце, дык будзем мець сваіх дэпутатаў ў Парламанту.

У зьвязку з гэтым, трэба як худчэй даць мне прасімыя паперы, калі Урад дазваляе і благаслаўляе мой выхад.

Чэкаю адказу з Вальковічам.

Шлю прывет і найлепшыя пажаданьня.

Цісну руку.

К.Езавітаў.

P.S. Ці ня можаце Вы схлапатаць ў Літоўскім Дзержаўным Унівэрсытэці прыем і стыпэндзію Гр. Ігнату Дварчаніну?

У Вільню яму ехаць нельга.

582.2.58:093-094 — *ра*

2913. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Ураду БНР (Коўна) за 11.08.1921

Высокапаважаныя браты-землякі і таварышы.

Сяжу я у Маскве пятый дзень, а пакуль што мала чаго трапілася зрабіць. Ніяк, нават пры дапамозе высокапаважанага грам. Б.¹ не удаецца спаткацца з тымі зь кім належыць гутарыць у важных справах.

Аралаў досыць спачувае нам і робіць рожныя захады кап крыху прасунуць беларускую справу.

Як бытцам-то выглядае так што к зіме, а мо' зімою можна будзе дабіцца ад Сав. Расеі стварэньне Беларусі з усіх этнаграфічных усходніх беларускіх паветаў.

Нацыанальная справа у Менску як відаць з гутарак туташніх беларусоў стаіць досыць добра.

Робяцца уселякія захады, каб зьвярнуць на Бацькаўшчыну раськінутых па усім куткам расеі беларусоў.

Меж інш важна:

У Менску у канцы Іюля склікаўся зьезд прэстаўнікоў гаспадарскіх устаноў Меншчыны Вітэбшчыны, Смаленшчыны і Гомельшчыны на якім

падымалася пытаньне аб утварэньні аднаго цэнтральнага гаспадарскага органа для усіх губэрній. Гомельшчына не патрапіла зьявіцца на гэты зьезд і зьезд узноў будзе скліканы у кастрычніку.

Пасылаю Вам крыху газэт і некалькі бульлюценых камінтэрна. Пастараюся дабыць рэшту.

Як я даведаўся справа аб рэзалюцыі на конта заходней Беларусі была унесена нашымі камуністамі, але прэзідыум не паставіў яе на агалошэньне². Рэзалюцыя была пераведзена на рожныя мовы і дадзена загранічным прэстаўнікам, дзякуючы чаму і зьявілася у печаці. Сур'езных пытаньнеў я яшчэ не ставіў.

Спадзеваюся, што худка гэта патраплю зрабіць. З чарговым кур'ерам прышлю поўны даклад у справе.

АГ.

11-VIII-21.

Худка Желуновіч і мажліва Некрашэвіч выедуць у Коўна і Бэрлін для друкаваньня кніжак усяго каля сотні рожных выданьняў.

582.1.14:015&r-016

582.1.24:005 — мк

¹ Магчыма, маецца на ўвазе Юргіс Балтрушайціс, дыпляматычны прэстаўнік Літвы ў Расеі. ² Падчас III кангрэсу Камінтэрну ў Маскве 22.06-12.07.1921.

2914. Ліст Марыі Ластоўскай (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .08.1921

Kochany Vacio!

Ja opatrzyłam ładną centrafugę, bym kupiła ale tropi mnie obawa czy Ty nie kupiłeś, w takim razie byłyby dwie a na nasze dobra to zawiele.

Groszy mam! pełną pończochę, niemyśl że chcę wyludzić.

Kiedy ja zobaczę p. St¹? Chciałabym ją widzieć, byłam wtedy w ogrodzie ale był tam żydowski wieczor tedy zemknęłam, Was też pewno niebyło.

Czy nie wiecie adresu Miedziołki Gryb? zaprosiła mnie i mówiła adres ale skielbaśiło się wszystko.

Jeżeli możesz odpowiedz co do centrafugi ja poczekam na skwerze.

Tym czasem wszystkiego dobrego, serdeczne uściskanie p. St.

Peleda

582.2.53:113&r — pa

582.2.53:112 — канвэрт

Дакладная дата невядомая. ¹ Станіслава Кісель.

2915. Ліст Янкі Быліны (Вільня?) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .08.1921 з просьбай памагчы перавыдаць кнігу Я.Быліны «На прызьбе»

582.2.53:114&r-115 — pa

Дакладная дата невядомая.

2916. Ліст Марыі Ластоўскай (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .08.1921

Kochany Vacio!

Jadę do domu, tedy do miłego widzenia!

Centrafugę dostałam w «Niemnie» za 600 marek, jako Peledzie spuscił dyrektor taniej, sliczna maszyna!

Teraz, jak przyjedziesz to przyjmę Cię po krulewsku, kupiłam ładne przescieradła i koldrę ktorej niedam ni komu.

Hance udało się zebrać książki oprócz Lesebuch, ale zdaje się że taką jak trzeba przywiozłeś z Berlina tedy będą wszystkie. Pieniędzy mam.

Jeżeli masz co powiedzieć to ja poczekam na odpowiedź, przez tegoż posłańca wyslij kartkę.

Wstyd mi Tobie przypominać, jednak korci mię co słychać z temi próbkami jeżeli w ogóle jaki lach jest czy jakie pantopli, to mogę je zabrać, ale nie myśl że jest wielka potrzeba i nie rob sobie z tem kłopotu.

p. St. pisała domnie i dała jakąś paczkę dla oddania dzieciom, w ich imieniu dziękuję za pamięć, jak wróci to powiedz jej otem.

Moje interesa dobrze stoją, lepiej jak myślałam dostanę 40,000 auksinow i teraz część, ile niewiem ale dostanę dzisiaj, oprócz tego mam i w

Całuję Cię serdecznie

Lazdynu Peleda

Jeżeli masz czasu napisz do Hanki o tych obrazkach żeby dodać ochoty do pisania, to rozwija umysł. Dostałam swoją maszynę do szycia!!!! Hura!!

582.2.53:119&r — pa

582.2.53:118 — канвэрт

Дакладная дата невядомая.

2917. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.08.1921

Рыга.
12.VIII.21.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

пасылаю Вам для спраў і ведама даклад мой на імя Бенасу (так радзіў бы я называць Беларускаю Нацыянальную Сувязь).

Вельмі прашу Вас напісаць Вашыя думкі па гэтаму дакладу мне, а таксама падтрымаць іх і перад Бенасу.

Гэты думкі — плод перабродзіўшага пачуцьця і есьць апошняе мае рашэньне.

Да выбараў ў Парламэнт асталася часу вельмі мала, а таму пажадана, каб просьбы мае былі споўнены срочна.

Шчыра жадаю Вам усяго лепшага.

Нецярпліва чэкаю адказу на ўсе лісты разам.

Прывет Станіславе Пятроўне.

З вялікай да Вас пашанай.

К.Езавітаў.

582.2.58:102 — pa

2918. «Беларусы ў Латвіі». Доклад Кастуся Езавітава Беларускай Нацыянальнай Сувязі за 12.08.1921

Дублікат

Беларусы ў Латвіі.

Беларусы ў Латвіі дзеляцца на дзве нераўныя групы:

1, беларусы — грамадзяне Беларускай Народнай Рэспублікі — іна-
странцы..... 6.000 чал.

2, беларусы — грамадзяне Латвійскай Рэспублікі60.000 "

Першыя жывуць пераважна ў Рызе і Лібавае, дзе маюць свае крамы, майстэрскіе, заводы, а таксама працуюць і простымі рабочымі на іх.

Другіе жывуць у Латгаліі і Курляндзіі і займаюцца земляробствам ў паўднёвых і усходніх валасьцёх, дзе часта састаўляюць да 80% ўсяго жы-
харства воласьці.

Першыя, працай Вайскова-Дыплёматычнай Місьі Б.Н.Р., яшчэ ў канцы 1919 года былі зарганізаваны ў «Беларускую Калёнію ў Латвіі», з Радай Каленіі і Беларускаім Консульствам на чале, мелі свой клуб, Культурна-Прасьветнае Т-ва «Бацькаўшчына», Дамскі Камітэт помачы бедным, Гурток Моладзі, курсы беларусазнаўства, фінансавую камісыю помачы Ураду Б.Н.Р. і свой журнал (часопісь) «На чужыне».

Другіе да сярэдзіны 1920 году былі адрэзаны ад беларускіх уплываў і знайходзіліся пад бальшавіцкай і польскай акупацыямі.

Толькі з сярэдзіны 1920 году, аглядаючыся з апаскай на палякоў і бальшавікоў і ня ведаючы яшчэ адносінаў да сябе Латвійскага Ураду, трымаўшага і да гэтага часу трымаючага па ўсёй Латгаліі вайсковае становішчэ (военное положеніе), пачынаюць беларусы праяўляць першыя знакі свайго жыцця: зьяўляюцца «пагутарыць» і «паінфармаваць» ў Місьню асобныя адзінкі і асабістыя знаёмыя Шэфы Місьі, цікавяцца беларускай і расейскай кніжкай аб Беларусі, шукаюць вестак аб беларускіх справах ў газэтах.

З'арганізаваць іх аднак ў якой-небудзь нацыянальнай гурток не ўдаецца, бо, з аднаго боку, жыхарства тэрорызуецца бальшавікамі і ўвесь час чэ-
кае і баіцца іх павароту (асабліва пасля вайсковых афэнзіў на Варшаву), з другога ж боку не дремлюць і палякі, распускаючы весткі аб аддачы Латвіяй Латгаліі паляком, каб загарадзіцца ад Расеі, агітуючы проціў Латвіі і Латвійскай аграрнай рэформы, адчыняючы польскіе школы, арганізуючы вялікіе касьцельныя і крыжовыя ходы з польскімі гэрбамі і харугвямі.

Запуганае беларускае жыхарства не адважываецца падняцца і прыступіць да працы над сваёй культурна-нацыянальнай аўтаноміяй, права на якую і належныя рэальныя абставіны мае згодна Латвійскім законам.

Папыткі Вайскова-Дыплёматычнай Місьі Б.Н.Р. пайсьці на спатканьне і падмогу беларускаму жыхарству ў Латгаліі і вызваць ў іх мейсцовую ініцыятыву канчаюцца вельмі неўдачна:

1, на двукратную прапазьшыю-просьбу Місьі аб дазваленні адчыніць ў Дзьвінску, ці Рэжыцы, па прыкладу Лібава і Рэвеля, Аддзел Місьі, — Латвійскае Міністэрства Міжнародных Спраў, двойчы адмаўляе, грунто-
туючыся нібыта на непэўным вайсковым становішчы Латгаліі;

2, сапрацоўнік Місьі, Гр. Багданаў, пасланы ў Люцын, каб стварыць там Т-ва «Бацькаўшчыну» і беларускі камітэт з беларусаў-грамадзян Латвіі, быў арэштаваны і выслан мейсцовай Латвійскай уладай;

3, сапрацоўнікі-каррэспандэнты, пасля гэтага здарэння, не пісалі і не адказывалі на лісты некалькі месяцаў;

4, сапрацоўнік Місьі ў Дзьвінску, Гр. Паўчэр, — спаліў даручаную яму беларускую літэратуру, з вялікім трудом атрыманую пэрад тым з Вільні.

Аднак, не глядзючы на ўсе гэта, калі пачалася перапісь жыхароў Латвіі 14.VI.20 году, 53.773 беларуса (грамадзян Латвіі) мелі адвагу і сьвядомасьць заявіць, што яны не вялікаросы і не палякі, а беларусы.

Безумоўна, пасля гэтага перапісу і пасля належных гутарак і інфармацыеў ў цэнтры, мейсцовая улада, разгледзіўшая ўжо сваіх «хаўруснікоў» палякоў, перастала чыніць беларусам перашкоды і праца пайшла-б бордза наперад, але тутака, ў восені 1920 году, ў грашовым становішчы Місьі настуіў гэтакі крызыс, што яна, неплаціўшая ўжо некалькі месяцаў пэнсьі служачым і задалжаўшая шмат грошей на старане рожным асобам і установам, стаяла на краю зачынення за атсутнасьцю дапамогі Ураду.

Дагавор з Літвой і 1921 год прынеслі некаторае грашовае палепшэньне справы, але затое пагоршэла справа юрыдычнага становішча.

1 лютага 1921 году, па проіскам палякоў і большавікоў, а найбольш за ад'ездам Гр. Мейеровіца і за пераходам кіраўніцтва Міністэрствам Міжнародным Спраў да слабавольнага, крыху труслівага і не маючага шырокага палітычнага гарызонту Гр. Албат, — Місья была пастаўлена ў неабхадзімасць спыніць сваю афіцьяльную працу ў Латвіі і прыстасаваць Консульства да Літоўскага Прэдстаўніцтва.

Са згоды Ураду Б.Н.Р. я астаўся ў Латвіі, як прыватная асоба, і заняўся справамі беларускай нацыянальнай меньшасьці.

З сакавіка месяца і да сёнешняга дня я, не маючы ў гэтай справе ніякіх назначаных памошнікаў, паспеў зрабіць вось што:

1, пабываў у Латгаліі на мейсцох (ў агульным ліку да 3 месяцаў):

ў Дзьвінску — 5 разоў

" Рэжыцы — 3 "

" Люцыну — 1 "

" Крэслаўцы — 1 "

2, прачытаў 3 кароткіх лекцыі, меў 12 сабеседаваніеў (гутарак);

3, прыняў ўдзел ў 2 Кангрэсах (Латгальскім у Рэжыцы і вучыцельскім ў Дзьвінску);

4, залажыў Беларускае Культурна-Прасьветнае Т-ва «Бацькаўшчына» ў Латгаліі, адчыніў яго Аддзел ў Люцыну і падгатаваў адчыненьне Аддзелаў ў Рэжыцы, Крэслаўцы і Корсаўцы;

5, падняў справу адчынення пры Міністэрстве прасьветы Беларускага Аддзелу;

6, нарыхтаваў і са згоды Латвійскай улады адчыніў беларускія курсы ў Дзьвінску;

7, цяперыка пачаў і вяду падгатоўку беларускай выбарчай кампаніі ў Парлямент Латвіі;

8, апрача ўсяго гэтага, веў і вяду абшырную каррэспандэнцыю з беларусамі ў Амэрыкі, якім дапамагаю радамі, інструкцыямі і пасылкай літэратуры.

Латвійскі Урад і грамадзянства ўжо добра пайнфармаваны ў нашых справах, добра разумеюць агульную небязпеку з боку Польшчы і пачынаюць адносіцца да нас з лойяльнасьцю і следамі сымпатыі.

АЛЕ ГЭТА НЕ АДЗНАЧАЕ, ШТО ЯНЫ ПАДЫХОДЗЯЦЬ ДА ЯЕ САНТЫМЕНТАЛЬНА-ПРЫХІЛЬНА, АБО БУДУЦЬ РАБЦЬ БЕЛАРУСКУЮ СПРАВУ ЗА НАС.

Мы павінны рабіць яе самі.

Сілы беларускіе тутака есьць, але яны вельмі абмаскалены і абпалячаны. Кідаць іх адных з поваду гэтага не магчыма. Ды і іншыя тывы ж іх нема для самастойнай працы. Патрэбны кіраўнікі.

Захопленне беларускай нацыянальнай справай пачынае патроху ўлівацца ў душы і ўсе больш атрымліваю я лістоў, напісаных ў беларускай мове.

На беларускіе курсы ў Дзьвінску запісалася і слухае 60 чалавек вучыцэлеў. Лекцыі чытае выпісаны мной з Вільні беларускі вучыцель-паэта Гр. Дворчанін. Абецалі прыехаць яшчэ, але я не мог іх выпісаць, бо немаю грошэй (гэтага лектара трымаю за свой кошт), а латышы хоць і абацалі, ды да гэтага часу нічога не далі. Прыезд Паўлінкі Г<рыб>, якая бралася дапамагчы, астаўся чамусьці толькі ў праэці, а яна тутака была б вельмі патрэбна.

Цяперыка аб маіх поглядах на Латгалію і аб плянах на далейшую працу тутака:

1, Латгалію я лічу вельмі важным мей[с]цем для беларускай справы, бо гэта мейсцовасьць цікава ня толькі тым, што ў ей як нацыянальная меньшасьць жывуць беларусы, праца над нацыянальным ўсьведамленьнем якіх есьць наш сьвяты абавязак, але яшчэ і таму, што гэта мейсца адначасна зьяўляецца і апошняй фартэцыяй польшчызна на Поўначы, ў тылу нашай этнаграфічнай тэрыторыі,

і ўспамагацельным фортам маскоўцаў, маючых тутака не толькі уплывы, але і вельмі моцныя і рэальныя сілы ў асобі стараабрадства,

і вельмі ўдобным і выгодным плацдармам для адбудоўкі беларускага Пьемонту, з якога, як з добрай батарэі, магчыма дапамагаць нашым ваякам на бацькаўшчыне і абстрэліваць польскіе і расейскіе тылы.

2, Прэтэнзый на гэту мейсцовасьць, ці на некаторыя яе часткі Беларускі Урад, як я разумею, не мае бо да гэтага часу не апрадэставаў сам і не даручаў мне апрадэставаць Латвійска-Расейскую міравую умову, устаўляючую межы Латвіі на усходзе. Умовы ж Літвы і Расеі і Расеі і Польшчы ў свой час былі належным чынам апрадэставаны.

3, з гэтага вынікае, што беларуская праца ў Латгаліі можа ставіць сабе мэтай і кіравацца толькі да нацыянальнай аўтаноміі ў межах Латвіі.

4, Нацыянальная аўтаномія, згодна Латвійскім законам, дае права на працу палітычную і культурна-прасьветную.

У справах культурна-прасьветных першыя крокі ўжо зроблены і ў далейшым сваім развіццю павінны прывесці да стварэння Беларускага Аддзелу пры Міністэрстве Прасьветы і арганізацыі беларускай школы і тэатру, а мо' і выдавецтва.

У справах палітычных ідзе яшчэ толькі падгатоўка да крокаў, якія павінны прывесці да стварэння Беларускай Нацыянальнай Сувязі ў Латвіі, статут якой я ўжо выпрацовываю, і да атрымання некалькіх мейсцоў ў Парламенці Латвіі.

5, Плянны гэты і мая праца над імі да гэтага часу перашкод з боку Латвійскага Ураду не спатыкалі. Магчыма, што і далей я змог бы, не змяняючы сучаснага становішча адносінаў і спраў, весьці яе тым жа парадкам. Але пакуль рэч ідзе аб справах культурна-прасьветных, дык ніякіх зменаў і не вымагаецца і ўсё ідзе добра. Калі ж пераходзімо да працы палітычнай, дык адразу паўстае пытанне фармальнага характэру — аб грамадзянстве: або я павінен кіраваць ўсёй справай з боку, або павінен прыняць Грамадзянства Латвіі.

6, Права на Латвійскае грамадзянства я, як уражэнец м Дзвінска, — маю. Але з прыняццем яго я, наперш, фармальна выходжу з беларускай дзяржаўнай працы і грамадзянства, па-другое — трачу званне Члена Рады Рэспублікі, па-трэцяе — пасады дэлегата Міністэрства Мажнарадовых Спраў (хоць з юрыдычнага боку гэта і не абавязкова), па-чацьвертае — буду, напэўна, мець шмат непрыемнасцей, як для сябе гэтак і для ўсіх беларусоў, — з маім палкоўніцкім чынам, якога латвійскі штаб можа і не прызнаць, бо не прызнае Ураду, даўшага мне гэты чын.

Усе гэта, не кажучы ўжо аб настроях і пачуццях, мне вельмі цяжка і балюча.

Але я бачу, што, пакуль што, некаму ўзяцца за працу і, калі я не возьмуся за яе, дык — яна заглохне.

І таму я, з болем і сумам, але адважываюся і на гэты крок і падаў ўжо Ураду Беларусі просьбу аб дазваленню выйсці з грамадзянства Беларускай Народнай Рэспублікі.

Хай гэта будзе яшчэ адна ахвяра Беларускай Справе.

Магчыма, што мейсцовыя палякі зрабяць са мной тое ж, што з пакойным Гр. Курловым¹, але і гэтага я не баюся, і не толькі не баюся, але лічыў бы для сябе за вялікі гонар.

7, Зусім зразумела, што існуючай ў Латгаліі агульнай беднасцю а не адсутнасцю пачуцця трэба тлумачыць тое здарэнне, што касса «Бацькаўшчыны» зусім пуста.

Зусім зразумела, што пры патрэбе распачынаць працу, пры патрэбе прыцягваць новых членаў і рабіць паездкі, пры праведзенні, нарэшці, выбарчай кампаніі, — будуць патрэбны і ўжо патрэбны грошы.

На мейсцу атрымаць іх немагчыма.

Да гэтага часу ўсе, што зроблена, — зроблена за мой уласны кошт.

Але два месяцы таму назад я ўжо страціў апошняе, што меў, спыніў аб'езд Латгаліі (ня быў ў Бальбінові, Разаноўскай і Корсаўкі), не папаў ў Курляндзію (Ллукст і Нова-Александроўск) і жыву сам і падтрымліваю другіх і справу — асабістымі пазыкамі, як гэта была і ў прошлым годзе.

Зусім зразумела, што так далей цягнуцца ня можа, бо праца сойдзе на-
нет.

Я хачу каб была зроблена вось што:

а) зьвернута і выплачэна ад Ураду тое, што мне ад яго належыць за гэ-
ты год;

б) знойдзена Нацыянальнай Сувязью крыніца да субсідываваньня Бе-
насу ў Латвіі, каб яна магла правесці выборную кампанію ў Парлямэнт
(выбары ў Лат. Парламент адбудуцца ў сьнежэню, і ўсе ўжо да іх рыхту-
юцца), наладзіць Адзел і дастаўку падручнікаў ў школы.

ДАЛЕЙШАЙ ДАПАМОГІ ПАТРЭБНА НЕ БУДЗЕ.

Справа пойдзе сама і на мейсцовыя кошты.

Даводзючы аб гэтых зусім рэальных і простых плянах да ведама Бе-
ларускай Нацыянальнай Сувязі і яе Рады, вельмі прашу срочнага адказу.

К.Езавітаў

Член Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

член-дэлегат Бенасу.

Рыга. Латвія

12.VIII.21.

Мікалаеўская, 20, кв.1.

582.2.58:103-112 — шк

¹ Курлоў Яўграф — старшыня Беларускай Горадзенскай Земскай Управы, рэд
часопісу «Голось Гродны», літаратар і грамадзкі дзеяч, забіты невядома кім у
сябе на вёсцы пад Горадняй увосень 1919 году.

**2919. Запіска аб зьверствах польскіх войскаў у вёсцы Ханевічы
Скідальскай воласьці ў сакавіку 1919 году**

582.2.58:113 — р

Дата невядомая.

**2920. Запіска аб зьверствах польскіх войскаў у вёсцы Ланы Віль-
камірскага павету. З Архіву Міністэрства Жыдоўскіх Справаў Літвы.
28.11.1920**

582.2.58:114 — мк

Дата невядомая.

**2921. Ліст Кляўдьюша Душэўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму
(Коўна) за 14.08.1921**

Berlin 14.VIII.1921

Паважаны Пане Старшына.

Мне прышлося тутака затрымацца з двух прычын.

1. Тое што я хацеў бы выкарыстаць сваю паездку поўнасьцю і пася-
дзець у бібліатэках.

2. Што я не разлічыў і аказаўся абсалютна без грошы.

Аб сваей працы даю кароткі нарыс. (Выехаў я у сваіх асабістых спра-
вах якіе закончыў у 3 дні).

Глауным чынам я налег на бібліатэкі і знайшоў у Königsbergu у Уні-
вэрсытэцкай бібліатэцы шмат матэр'ялу які я абавязкова павінен выка-
рыстаць для сваей статыстыкі. Працаваў я што дзень не разгібаючыся ад
8 зрана да 3 дня (гадз. у бібліат.) і усе-ж тыкі за 1¹/₂ тыдні маея бытнась-
ці у Königsbergu мне не удалося закончыць і 1/3 часьці намечэнага мной.

Бачыце я думаю: калі не удасца выдаць поўнасьцю статыстычнага
зборніка, то трэба прынамсь выпусьціць асобья выпускі (сшыткі) такія.

1. Прастор, люднасьць і граніцы Беларусі з картай.
2. Прамысловасьць Беларусі.
3. Камунікацыя і гандаль.
4. Сельская гаспадарка
5. Асьвета.
6. Фінансы
7. Інтэлігентныя сілы Беларусі.
8. Суды і адміністрацыя
9. і г.д.

Першых шэсьць сшыткоў ясныя самі па сабе. Семы-ж складаецца
вось з чаго.

а. Сколькі давала Беларусь што год маладых людзей са срэдняй асьве-
тай (і з закончанай ніжэйшай прыкл. рамесьленікаў вучоных і наагул спэ-
цыальн. школ, з гарадзкіх і др. школ).

б. Сколькі Беларусь мела:

1. інжэнераў і тэхнікаў
2. аграномаў
3. дактароў і наагул мэдычнага пэрсоналу
4. Адвакатаў усіх рангаў і наагул юрыстаў.
5. вучыцляў (з вышэйшай і сярэдняй асьветай).
6. і г.д.

Шмат што мне ужо удалося бліска таго закончыць, але не усе ешчэ.

Я думаў аб стварэньні камісыі, але бачыце яна столькі каштавала бы
што хіба не аплаціцца. Тым больш што сырога матэр'ялу апрацовываць
не прыходзіцца. Прыходзіцца глауным чынам сядзець у Бібліатэцы і рыц-
ца у кнігах закапаўшыся па вушы у кнігі і час ад часу рабіць выбаркі і вы-
піскі.

Каб я мог распараджацца часам хаця бы у працягу 2-3 месяцаў, то я
закончыў бы на столькі што можна было бы ужо без баязьні выпусьціць
у сьвет закончаную працу.

Апроч гэтай работы я не пакідаў і палітычную. Удалося тое сёе па-
месьціць у Königsberg'скую нямецкую прэссу. Памесьцілі яны нашу адо-
зву у справе жыдоускай пад загалоукам «Культурны чын Беларускага
Народу» удалося пазнаеміцца і інфармаваць некаторых прэдаўнікоў
прэсы і палітычнай думкі.

У Бэрліне мне мала работы пасьяла п. Цьвікевіча, Зайца і др., але я ту-
така знайшоў праз сваю сястру¹ сваіх знаемых і новых людзей, якія тутака
маюць некаторую вагу і для каторых беларускае пытаньне было саусім ма-
ла знаемым.

З афіцыяльнымі візытамі нідзе не быў і мусіць не буду.

Тутака есьць Тва нямецкіх інжэнераў, з якім хочу завязаць стасункі. Маю ужо знаемых сяброў яго. Прасілі мяне на Лейпцігскую выстаўку. Але..... (о как вы меня понимаете).

Пан Жытлоўскі паехаў на 1-2 тыдні у Мэмэль да сямы. Праз якісь тыдзень вернецца.

Ад «Iweg'a» покуль што нічога не чуваць, бо п. Лебо некуды выехаў. Гр. Бароўскі працуе усе робяць тое самае.

Покуль што засылаю свае шчырыя пажаданьні Вам і усім супрацоўнікам.

К. Душэўскі

582.2.12:058&r-059

¹ Ганна Душэўская, вучылася ў Бэрлінскай Кансэрваторыі ў клясе вакалу.

2922. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да беларускага грамадзянства, усіх беларускіх партый, арганізацый і групаў зь інфармацыяй аб скліканьні Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады ў Празе 25.09.1921

582.2.12:062

582.2.12:063

582.2.12:065

582.2.12:066

582.2.12:075

Дакладная дата невядомая. Пастанова аб скліканьні нарады й рассылцы звароту была прынятая на паседжаньні Беларускай Нацыянальнай Сувязі ў Коўне 8.08.1921. Гл.: НАРБ, 325.1.169:001-002.

2923. Б'лорусская нацыянальна-політычная канферэнцыя // Воля Расіі (Прага). №280. 14.08.1921

582.2.59:004 — д

2924. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Ураду БНР (Коўна) за 15.08.1921

15-VIII 21.

Высокапаважаныя грамадзяне!

Нашу справу у поўнам маштабе парушыць адразу ня можна. Трэба у кожнага дзеяча па асобку прабіваць мур зымнасьці да нашай справы.

Тутака зьвязі усе і трэба уплывовых грамадзян пасылаць, каб яны праз зьвязі рабілі тое, што трэба. Мне да гэтага часу не нарыхтаваў гр. Б.¹ аўдыэнцыі с Каменевым, і я у поўным маштабе справу яшчэ не паставіў. Напісаў «інфармацыйную записку»², якую распаўсюжу па усім уплывовым грамадзянам і установам. К ей толькі дабаўлю аб жыдоўскім пытаньні.

Наша справа зараз тутка абстаіць так:

гр. Мароз³, хоць і малады хлопіц, але працуе добра. Худка, па яго ініцыятыве, будуць выпрацаваны правіла прадстаўніцтва савецкіх рэспублік у Маскве.

Не так даўно зроблена фінансавая умова паміж Р.С.Ф.С.Р. и С.С.Р.Б., па якой смета С.С.Р.Б. будзе выпрацовывацца у Менску і затым сцвержывацца С.Н.Кам. Р.С.Ф.С.Р.

Тяперыка у Менску узмацаваліся на столькі, што могуць аткамандіровываць не мейсцовых парт. працаўнікоў назад у Маскву.

Менскія газэты лічуцца лепшымі провінцыяльнымі газэтамі у Р.С.Ф.С.Р.

Мароз сказаў так: «Наша адраджэньне толькі што пачалося, шмат хто да гэтага часа нічога ня ведаў аб сваёй Бацькаўшчыне. Вялікая шкода у тым, што тыя працаўнікі, якія пачалі працу беларускага адраджэньня не знайходзяцца у Менску. Напр. Смоліч напісаў геаграфію, а бадзьецца чорт яе ведае ідзе. Гэта абвінавачэньне трэба узяць пад увагу і зрабіць належныя вынікі. Беларусы застаюцца заўсёды беларусамі. — На універсітэт Свердлова палагалася па 1-2 чалавекі з губ. На Менск далі тры; а усяго набралася беларусоў свердлоўцаў 40 чалавек — нашы людзі былі камандзіраваны іншымі губ. ідзе яны працавалі, цяперыка усі напраўлены на Бацькаўшчыну.

Так сама напраўляецца шмат культурных працаўнікоў — вучыцелей і інш. Напр. з Уфімскай губ. атпраўлена на Беларус 200 вучыцеляў. Будучь кніжкі — усі школы будучь беларускія. Мінскае Ц.К. бел. кам<уністаў> зрабіла пастанову прапанаваць культурным бел. працаўнікам зьвярнуцца з заганіцы на Бацькаўшчыну.

Справа аб аб'яднаньні усей усходней Беларусі стаіць вос як: Було эканамічнае савещаніе у Менску, якое пастанавіла, што эт<награфічная> беларус зьяўляецца адзіным гаспадарчым арганізмам.

Гэтая справа цяперыка разбіраецца у Особай камісіі па разьбіўке Р.С.Ф.С.Р. на райены.

У мяне стварылася пераконаньне (дай-то — каб яно спраўдзілася), што аб'яднаньня доўга чыкаць не прыдзіцца.

Нашы напіраюць, што Беларусь з'яўляецца фарпостам мір<авой> соц<ыялістычнай> рэвалюцыі і дамагаюцца усе атрымліваць у першую чаргу.

С Беларусі у Маскве будзе 1,000 студэнтаў на чарговый рок. У гаспадарчай горыцкай акадэміі, якая зрабілася першай пасля Разумоўскай Меншчыне атведена 20% студэнтскіх мест. Універсітэты у Менску і Смаленску працуюць, але складаў прафесуры слаб і на выкладаньне па беларуску ня можна пакуль-што спадзевацца. Пытаюцца перэцягнуць у Менск Даўнара-Запольскага, які зараз у Харкаве.

У Мароза быў 13-VIII-21 Філіповіч — паўнамоцны міністр — престаўнік Польшы у Р.С.Ф.С.Р.

На запытаньне аб дружэственнам добрасуседскім сожытэльстве — Мароз атказаў, Добра, але Вы адхапілі 1/3 частку Беларусі і цяперыка зьдекаваецца над заходнімі беларусамі.

Філіповіч атказаў, што інфармацыі тэндэнцыозны і што беларусы у Варшаўскім сойме сумеюць атстаяць свае правы.

Мароз — Вот вы прэтэндуецца на граніцы 72 году скажыце вот я уражэнец Меншчыны хто я — паляк. Філ. Мы лічымся з беларускім адраджэньчэскім рухам, якога зараз замоўчываць няможна. Расея так сама атхапіла 3 бел. губ.

Мароз — У Расеі з намі хатняя справа — сягодні, або заўтра усходняя Беларусь будзе злучэна, а Польшчы мы не забудзем, што яна атняла 1/3 частку Беларусі.

Філіп. Польскі урад стаіць на гр<аніцы> 12-Х-20, а рожныя групы прэтэндуючыя на гр<аніцу> 72 году не з'яўляюцца выразіцелямі дэражаўнай думкі.

Мароз — Мы будзем выконваць прынятыя на сябе абавязкі, але як камуністы мы будзем дабівацца усесьветнай рэвалюцыі і пастараемся свой штаб перанесці з Масквы у Лондан, НьюЁрк... ..

Гутарка была не офіцыяльная а чым было зазначына.

Інфармацыі аб ёй і аб предмеце гутаркі я прасіў бы пакуль не даваць. Даведаемся больш цікавага.

Чэрвякоў прыслаў запатрэбуваньне аб высвабоджэньні П.Бадуновой.

Тетка у Бутырках. Шостый дзен галадае. Тутака яе сястра. Зараз бягу у нар. ком. зап. дел. — отдел запада разам з Марозам рэтуваць.

Аралоў шмат у чым пасабляў і на мой погляд ён шчыры спочуваючы нашай справе чэлабек. Пытаўся хто з ім за маею атсутнасьцю будзе падтрымліваць зьвязак, я адказаў што Грыб, або Ів<ан> Ів<анавіч>⁴.

Аб партыі я буду пісаць: у заходней беларусі 200 ячэек каля 7.000 членаў і спачуваючых. Агульны агляд аб становішчы Расеі патроху вырысываецца і я пастараюсь Вам далажыць. Не хапае інтэлігенцыі шчыра спачуваючай рэвалюцыі.

Ваш АГ.

Пішыця на прэдстаўн<іцтва>...

Калі лічыця, што інфарм. запіска ня зусім добрая — дайця інструкцыі — буду рабіць па братней рэвалюцыйнай шчырасьці.

582.1.14:011&r-012&r,009&r-010&r

582.1.24:006-009 — мк

¹ Магчыма, Балтрушайціс. ² Дакумэнт №2925. ³ Паўнамоцны прадстаўнік савецкай Беларусі ў Маскве. ⁴ Цьвікевіч.

2925. Інфармацыйная запіска Аляксандра Галавінскага аб палітычным становішчы Беларусі, узьнікненьні й дзейнасьці Ўраду БНР, дачыненні да суседніх дэражаваў, складзеная на падставе дадзеных архіву Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі

(Составлена по даннымъ архива Правительства Беларускай Народной Рэспублікі.)

Періодъ отъ русской февральской револуціи 1917-года до начала російско-украинско-польскихъ мирныхъ переговоровъ въ Ригѣ.

Февральская револуція, развалившая Всероссійскую Имперію, — эту какъ ее урочно называли «великую тюрьму народовъ», дала всѣмъ націямъ, вѣками томившимся в этомъ всероссійскомъ острогѣ, мощный толчокъ къ своему національному возрожденію и своему независимому государственному строительству.

Въ ряду прочихъ народовъ — поляковъ, украинцевъ, латышей, литовцевъ и друг. — бѣлорусскій народъ сейчас-же послѣ февральской рево-

люціи началъ усиленную работу по національному возрожденію и созданію государственное независимости.

Уже въ мартѣ 1917 года «Беларуская Соцыялістычная Грамада» (союз бѣлорусскихъ партій отъ коммунистовъ съ лѣва до соціалистовъ-федералистовъ съ права) организовала въ Минскѣ первый съѣздъ бѣлорусскихъ національныхъ и политическихъ дѣятелей. На этомъ съѣздѣ была создана Центральная Рада (Совѣтъ) бѣлорусскихъ организацій и партій. Центральная Рада находясь въ Минскѣ была центромъ бѣлорусскаго движенія и вдохновительницей той національно-политической работы, которая происходила во всѣй восточной Бѣлоруссіи свободной отъ нѣмецкихъ войскъ и въ крупныхъ россійскихъ центрахъ — Петроградѣ, Москвѣ, Кіевѣ, Одессѣ. Въ это-же время въ западной части Бѣлоруссіи, занятой нѣмецкими войсками, бѣлорусское національно-политическое движеніе шло усиленнымъ темпомъ, руководимое членами той-же «Беларускай Соцыялістычнай Грамады» — братьями А. и И. Луцкевичъ и В. Ластовскимъ — съ центромъ въ Вильно. Здесь-то впервые были выдвинуты лозунгъ государственной независимости Бѣлоруссіи.

Минская Центральная Бѣлорусская Рада (Совѣтъ) въ мартѣ 1917 года отправила делегацію къ Временному Россійскому Правительству, но делегація эта даже не была принята правительствомъ.

Вторая бѣлорусская делегація въ іюнѣ 1917 года была послана въ Москву на Государственное Совещаніе, но и здѣсь бѣлорусскій вопросъ былъ замѣтъ.

Третья делегація отправилась къ Верховному Главнокомандующему Временнаго Правительства — Керенскому съ ходатайствомъ разрѣшить формированіе бѣлорусской національной арміи, но въ этомъ было отказано, хотя въ это-же время тот-же Керенскій разрѣшилъ аналогичные формированія — полякамъ, украинцамъ, латышамъ.

Рѣшено было дѣйствовать революціоннымъ путемъ не считаясь съ Временнымъ Правительствомъ: военные бѣлорусскіе организаціи западнаго фронта, въ частности 10-й арміи, стоявшей въ Минскѣ, созвали съѣздъ западнаго фронта, который выдвинулъ исполнительный органъ — Центральный Совѣтъ бѣлорусскихъ солдатскихъ депутатовъ («Цэнтральная Беларуская Вайсковая Рада».).

Войсковая Рада и Рада бѣлорусскихъ организацій и партій объединились и начали вести подготовительную работу въ смыслѣ распространенія своей власти на всю этнографическую территорію Бѣлоруссіи.

Этотъ объединенный бѣлорусскій органъ отправилъ въ началѣ Октября 1917 года делегацію въ открывшійся въ Петроградѣ предпарламентъ Временнаго Правительства (происходилъ наканунѣ октябрьской революціи). Здѣсь бѣлорусская делегація вступила въ объединенную организацію національныхъ меншинствъ. На требованіе этой организаціи дать ея представителямъ мѣсто въ президіумѣ предпарламента — послѣдовалъ отвѣтъ: «Здѣсь не этнографическій музей». А на желаніе національной объединенной организаціи прочесть свои деклараціи, президіумъ предпарламента заявилъ: «Можете прочесть ваши деклараціи во время перерыва» (иными словами въ пустомъ залѣ).

Послѣ октябрьской революціи 1917 года въ части Бѣлоруссіи лежавшей на востокъ отъ линіи русско-германскаго фронта фронтовья организациі русской арміи создали органъ власти — Областной Исполнительный комитетъ Западнаго Фронта (Облискомзап.) во главѣ съ товарищемъ Ландаромъ. Это былъ органъ военной диктатуры распространявшій свою власть на губерніи прилегавшихъ къ западному фронту. Центромъ своимъ «Облискомзап» избралъ гор. Минскъ.

Въ это время Минскій Бѣлорусскій Совѣтъ Солдатскихъ Депутатовъ и Центральный Бѣлорусскій Совѣтъ организациі и партій вели подготовительную работу по созыву Всебѣлорусскаго Съѣзда. Въ противовѣсъ этой работѣ Народный Комиссаръ Національныхъ меншинствъ (въ Петроградѣ) тов. Джугашвили-Сталпа¹ выдаетъ фракціи Всероссійскаго Крестьянскаго Совѣта Депутатовъ — именно фракціи крестьян Сѣверо-Западнаго края 50.000 рублей на организацию съѣзда (крестьян) Сѣверо-Западнаго края, но этотъ съѣздъ, какъ не имевшій опредѣленной идеологій и не состоялся.

5 Декабря 1917 года въ Минскѣ открылся 1-й Всебѣлорусскій конгрессъ, на которомъ присутствовало 1892 депутата — отъ волостей, учительскихъ союзовъ, городовъ, земствъ, и кооперативовъ и ихъ товариществъ, отъ профессиональныхъ союзовъ и различныхъ культурно-просвѣтительныхъ организациі, отъ политическихъ партій и бѣлорусскихъ бѣженскихъ комитетовъ. Депутаты отъ бѣженскихъ комитетовъ — въ числѣ 705 человекъ — являлись представителями Западной части Бѣлоруссіи, занятой нѣмецкими войсками. Главную массу съѣзда — 90% составляли крестьяне, остальные 10% трудовая бѣлорусская интеллигенція; представителей отъ мѣстной буржуазіи не было, если не считать бывшаго помѣщика стараго эс-эра Бонч-Асмоловскаго и члена редакціонной коллегіи бѣлорусской газеты «Наша Нива» — А.Власова.

1-й Всебѣлорусскій Конгрессъ продолжался отъ 5-го до 18 декабря 1917 года и не закончилъ своей работы такъ какъ былъ 18 Декабря разогнанъ вооруженной силой по приказу предсѣдателя Областного Исполнительнаго комитета Западнаго фронта. Конгрессъ объявилъ и успѣлъ констатировать Бѣлорусскую Народную Республику и передалъ суверенную власть Исполнительному Комитету съѣзда — Радѣ (Совѣту) Бѣларуской Народной республики.

Рада (Совѣтъ) Республики должна была организовать фактическую власть въ Бѣлоруссіи.

Послѣ разгона Всебѣлорусскаго съѣзда, по приказу Облискомзапа часть членовъ Рады (Совѣта) Республики была арестована и заключена въ тюрьму. Часть выѣхала за границу и наконецъ небольшая часть продолжала оставаться въ Минскѣ на полунелегальномъ положеніи, и продолжала организационную національно-политическую работу.

Эта часть послала на 3-й Всероссійскій съѣздъ Совѣтовъ делегацію (Грыбъ и Желуновичъ) съ деклараціей отъ фракціи бѣлорусскихъ социалистовъ, въ которой говорилось, что они борются за Независимую Совѣтскую Бѣлоруссію и стоятъ на Совѣтской платформѣ. Съѣздъ Совѣтовъ не обратилъ вниманія на эту декларацію.

Подошелъ моментъ Брестъ-Литовскихъ мирныхъ переговоровъ. Такъ какъ линия русско-германскаго фронта проходила черезъ Бѣлоруссію и на предстоящихъ мирныхъ переговорахъ должна была рѣшаться судьба Бѣлоруссіи, то членъ Бѣлорусской Рады Т.Грыбъ по прямому проводу просилъ Народнаго Комиссара Троцкаго допустить на Брестъ-Литовскіе переговоры и бѣлорусскую делегацію, что-бы участвовать въ рѣшеніи судьбы бѣлорусскаго народа.

Троцкій по прямому-же проводу отвѣтилъ: «бѣлорусскій народъ, какъ каждый народъ имѣетъ полное право на самоопредѣленіе и, конечно, долженъ самъ рѣшать свою судьбу».

Но когда делегація Бѣлорусскаго Правительства прибыла въ Брестъ-Литовскъ то по приказу того-же Троцкаго эта делегація не была допущена въ залъ засѣданій.

Русско-Нѣмецкіе переговоры начались, безъ участія представителей наиболѣе заинтересованнаго народа — бѣлорусскаго.

Россійская делегація огласила свою декларацію отъ 30 декабря 1917 года, въ которой сказано:

Русская делегація считаетъ своимъ долгомъ заявить:

1) Изъ факта принадлежности оккупированныхъ областей къ составу бывшей Россійской Имперіи — Россійское Правительство не дѣлаетъ никакихъ выводовъ, которые налагали-бы на населеніе этихъ областей какіе-либо государственно-правовые обязательства по отношенію къ Россійской Республикѣ. Старыя границы бывшей Россійской Имперіи, границы созданья насиліемъ и преступленіями противъ народовъ, и въ частности, противъ народа польскаго, — пали вмѣстѣ съ царизмомъ.

Новая граница братскаго союза народовъ Россійской Республики и народовъ, которые пожелаютъ выйти изъ ея предѣловъ, должны быть опредѣлены свободнымъ рѣшеніемъ соотвѣтствующихъ народовъ.

2) По этому, Россійское Правительство считаетъ основной задачей ведущихся переговоровъ не отстаиваніе каким-либо образомъ дальнѣйшаго насильственнаго причисленія указанныхъ областей къ предѣламъ Россійскаго Государства, — но лишь обеспеченіе этимъ областямъ дѣйствительной свободы самоопредѣленія по вопросамъ внутренняго государственнаго устройства и международнаго положенія.

Только тогда Россійская Республика будетъ чувствовать себя гарантированной отъ попытокъ втянуть ее вновь въ какіе-либо територіальныя споры и конфликты, когда она будетъ увѣрена, что граница отдѣляющая ее отъ сосѣднихъ областей, [?] свободной волей самихъ народовъ, живущихъ на этихъ границахъ а не одностороннимъ насиліемъ, способнымъ лишь временно подавить эту волю и «Россія обязуется не принуждать этой области ни прямо ни косвенно, къ принятію той или иной формы государственнаго устройства и не стѣснять ихъ самостоятельности какими то ни было таможенными или военными конвенціями, заключенными до окончательнаго конструированія этихъ областей на основѣ политическаго самоопредѣленія населяющихъ ихъ народностей.

Рѣшеніе вопроса о будущей судьбѣ самоопредѣляющихся областей должно происходить въ условіи политической свободы и отсутствіи какаго-либо внѣшняго давленія.

Охрана порядка и правъ самоопредѣляющихся областей принадлежить національнымъ войскамъ. Окончательное рѣшеніе о государственномъ положеніи упомянутыхъ областей и о формѣ ихъ внутренняго устройства устанавливается путемъ всѣнароднаго референдума». («красная книга» Наркоминдѣль Р.С.Ф.С.Р. Москва 1920 г.)

Между тѣмъ, несмотря на результаты Всѣнароднаго бѣлорусскаго референдума (1-й Всѣбѣлорусскій съѣздъ) и избранную имъ національную власть, въ Минскѣ засѣдалъ и всѣмъ правилъ «Совѣтъ Народныхъ Комиссаровъ Западной Области и Фронта».

Брестъ-Литовскій миръ подписанъ. Западная Бѣлоруссія отдается по договору нѣмцамъ, а восточную — до Днѣпра — дается согласіе на временную оккупацию нѣмецкими войсками до окончанія міровой войны.

При приближеніи нѣмецкой арміи къ Минску «Совнаркомъ Западной Области и фронта» выѣхалъ въ Смоленскъ. Въ періодъ между отъѣздомъ «Совнаркома Западной Области и фронта» и прихода нѣмецкихъ войскъ Исполнительный комитетъ Совѣта Всебѣлорусскаго Съѣзда вмѣстѣ съ Центральнымъ Бѣлорусскимъ Совѣтомъ Солдатскихъ Депутатовъ вошли въ связь со всѣми значительными организаціями національныхъ меншинствъ и 20 февраля 1918 года Первой Уставной Грамотой объявилъ свою власть во всѣй Бѣлоруссіи.

21 Февраля Исполнительный комитетъ Совѣта 1-го Всебѣлорусскаго Съѣзда былъ пополненъ представителями отъ евреевъ, поляковъ, великороссовъ и литовцевъ и создалъ первое бѣлорусское правительство — такъ называемый Народный Секретаріатъ. Въ то-же время Исполнительный Совѣтъ Съѣзда созвалъ всю Радѹ (Совѣтъ) Всебѣлорусскаго Съѣзда, а на себя взялъ временно законодательныя функціи.

Первый составъ бѣлорусскаго правительства — Народнаго секретаріата былъ слѣдующій:

- 1) Предсѣдатель — Я.Варонко (Соц. Федералистъ)
- 2) Тов. Предсѣд. — К.Езовитовъ (Соц. Федералистъ)
- 3) Народ. Секр. Прос. А.Смоличъ (Соц. Демократъ)
- 4) Нар. Сек. Земл. І.Середа (— " —)
- 5) Госуд. Казн. — В.Захарко (Соц. Федералистъ)
- 6) А.Бурбисъ (Соц. Революц.)
- 7) Н.С. Кантроль. П.Кречевскій (Соц. Федералистъ)
- 8) Членъ Н.С. А.Овсяникъ (Соц. Демокр.)
- 9) Госуд. секретарь Л.Заяцъ (Соц. Федералистъ).

Нѣмецкія оккупационныя войска заняли всю территорію Бѣлоруссіи.

9 Марта 1918 года Исполнительный Комитетъ Совѣта 1-го Всебѣлорусскаго Съѣзда II-й Уставной Грамотой объявилъ основы Бѣлорусской Конституціи.

25 Марта 1918 года Совѣтъ Бѣлорусской Народной Республики созданнымъ изъ Совѣта и Исполнительнаго Комитета 1-го Всебѣлорусскаго Съѣзда, объявилъ III-й Уставной Грамотой «Независимость Бѣлорусской Народной Республики въ границахъ численнаго перевѣсу бѣлорусскаго населенія[»].

Лѣтомъ 1918 года бѣлорусская делегація (А.Цвикевичъ, М.Довнаръ-Запольскій, В.Тремповичъ и Н.Разумовичъ) на Украинѣ вела переговоры съ делегаціей Совѣтскаго Правительства. (Во главѣ совѣтской делегаціи были — Раковскій и Мануйльскій): переговоры велись о томъ, что-бы совѣтское Правительство Россіи объявило на всѣй территоріи этнографической Бѣлоруссіи — Независимую Бѣлорусскую Совѣтскую Республику и въ такомъ случаѣ Рада Бѣлорусской Республики обязывалась сложить свои полномочія.

Переговоры не были закончены такъ какъ совѣтская делегація выѣхала изъ Украины.

Въ концѣ этого-же 1918 года бѣлорусская делегація (т. Грыбъ и Зенкевичъ) ѣздила въ Москву и вела переговоры съ Народными комиссарами Свердловымъ и Стекловымъ о ликвидаціи [«]Облскомзапа» сидѣвшаго въ Смоленскѣ и объ объявленіи Независимой Совѣтской Бѣлоруссіи въ ея этнографическихъ границахъ. Переговоры не къ чему не привели.

Нѣмецкія окупаціонныя власти по указкѣ изъ Берлина считали Бѣлоруссію «частью Совѣтской Россіи» и допускали бѣлорусскую власть имѣть своихъ представителей при каждомъ нѣмецкомъ комендантѣ, право участвовать въ рѣшеніи нѣмцами всѣхъ государственныхъ-культурно-просвѣтительныхъ и профессиональныхъ вопросовъ. Но нѣмецкое командованіе не разрѣшало формировать бѣлорусскихъ частей.

Вообще 1918 годъ съ нѣмецкой оккупаціей задержалъ развитіе бѣлорусской государственности. Послѣ германской революціи въ Бѣлоруссіи власть получили Нѣмецкіе Солдатскіе Совѣты которые не разбирались въ бѣлорусскомъ вопросѣ и не считали его важнымъ.

Это дало возможность выступить въ Минскѣ всѣмъ врагамъ бѣлорусскаго движенія — и главнымъ образомъ русскимъ эс-эрамъ, которыя начали натравливать темныя силы на все бѣлорусское, и высмѣивать идѣю государственной независимости Бѣлоруссіи.

Въ началѣ декабря 1918 года начался отходъ нѣмецкихъ окупаціонныхъ войскъ. Къ Минску приближалась Красная армія. Бѣлорусскія учрежденія и правительство выѣхали изъ Минска въ первыхъ числахъ Декабря 1918 года. (въ Гродно).

Совѣтскія войска вступили въ Минскъ 8 Декабря 1918 г.

1 Января 1919 года, по требованію прибывшихъ въ Смоленскъ изъ Кронштадта и Ораніенбаума матросовъ-бѣлоруссовъ — Областной Исполнительный Комитетъ Западнаго Края и фронта объявилъ Бѣлорусскую Независимую Совѣтскую Республику, которая опираясь на русскія совѣтскія войска постепенно распространяла свою власть на бѣлорусскую территорію по мѣрѣ очищенія ея нѣмецкими войсками.

Одновременно съ провозглашеніемъ Бѣлорусской Совѣтской Республики Обласкомзап — объявилъ Правительство Бѣлорусской Народной Республики внѣ закона.

Но Новая Независимая Республика и ея новое правительство Совѣтской Независимой Бѣлоруссіи — во главѣ съ Червяковымъ, Жилуновичемъ, Фальскимъ, Дыло и др. — просуществовали не долго.

Въ Январѣ того-же года, состоялся съѣздъ Совѣтовъ Бѣлоруссіи, на который прибыли изъ Москвы тов. Іоффе и Мицкевичъ-Капсукасъ съ опредѣленнымъ заданіемъ — создать «Литовско-Бѣлорусскую рабоче-крестьянскую Республику» (сокращено Литбѣл).

Такъ какъ новое правительство Независимой Бѣлорусской Совѣтской Республики протестовали противъ искусственнаго [//146]³ сазданія новой нежизнеспособной государственной единицы — то по приказу изъ Масквы эта НЕЗАВИСИМАЯ БЕЛОРУССКАЯ СОВѢТСКАЯ РЕСПУБЛИКА была ликвидирована, а весь составъ ея правительства арестован.

Освобожденіе изъ тюрьмы послѣдовало послѣ отобранія отъ членовъ правительства подписки въ томъ, что они не будутъ вести агитацію противъ «ЛИТБЕЛА».

Объявлено было законнымъ только, рабоче-крестьянское правительство «Литбела» — въ составъ котораго вошли: три литовца, три еврея, один поляк, и ни одного бѣлорусса.

Бѣлорусское правительство, избранное Первымъ Всебѣларусскимъ, Конгрессомъ 1917 года находилось въ этотъ періодъ въ Гродно. Получивъ извѣстіе объ объявленіи Независимой Бѣлорусской Совѣтской Республики, это правительство созываетъ засѣданіе, въ которомъ на повѣстку былъ поставленъ вопр[о]сь о самоликвидациіи и передачи своихъ полномочій Бѣлорусскому Совѣтскому Правительству. Уже передъ самымъ засѣданіемъ было получено новое извѣстіе о ликвидациіи Независимой Совѣтской Бѣлоруссіи и арестѣ ея правительства.

При такомъ поворотѣ политики со стороны Москвы, — правительство Бѣлорусской Народной Республики не считало возможнымъ себя ликвидировать, тѣмъ болѣе, что зъ запада надвигалась новая опасность для Бѣлоруссіи: Польская армія начала захватъ Бѣлорусской территоріи.

Продвиженіемъ польской арміи руководило Антанга, желавшая «вбить клинъ» между Совѣтской Россіей и Германіей.

Противъ захвата поляками Бѣлорусской территоріи, были въ свое время заявлены слѣдующіе протесты:

1) Нота протеста Совѣта Министровъ Б.Н.Республики, Міністру Иностранныхъ дѣлъ Польской Республики отъ 2-го января 1919 года (см. приложен.)

2) Нота протеста Совѣта Министровъ Б.Н.Р. Министръ Иностранныхъ дѣлъ Польской Республики отъ 3-го января 1919 года (см. прилож.)

3) Нота протеста Совѣта Министровъ Б.Н.Р. дипломатическимъ представителямъ Америки, Англіи, Франціи и Италіи въ Спаа отъ 8-го января 1919 года (см. прилож.)

4) Телеграфный протестъ Міністра Бѣлорусскихъ Дѣлъ Литовского Правительства Уполномоченному Германскаго Правительства въ Литвѣ Циммерле отъ 13-го февраля 1919 года (см. прилож.)

Несмотря на всѣ эти протесты Польская армія пр[о]должала съ благословенія маршала Фоша захватъ Бѣлорусской территоріи и дошла до р. Березины. При занятіи паляками Минска правительство «Литбела» перѣехало въ Смоленскъ и вскорѣ было ликвидировано. Такимъ образомъ, Правительство Б.Н.Р. продолжало оставаться единственнымъ законна-

избр[а]ннымъ правительствомъ и правомочнымъ защитникомъ интересовъ Бѣлорусскаго народа.

Оккупировавъ почти всю Бѣлоруссію, Польш[к]ое правительство не желая въ началѣ грубо розогнать Бѣлорусское правительство, рѣшило создать въ противовѣсъ ему какой либо покорный Польшѣ политическій центръ и черезъ него дабится добровольнаго присоединенія Виленщины и Гродненщины къ Польской Республики.

Выборъ палъ на небезкарыстнаго бѣлорусса — полонофила Алексюка, каторому было поручено созвать областной съѣздъ депутатовъ отъ населенія Виленщины и Гродненщины.

Съ согласія и благословенія польскихъ властей съѣздъ этотъ происходилъ въ Вильно 9-10 іюня 1919 года и по предположенію руководителей долженъ былъ высказаться о присоединеніи упомянутыхъ областей къ Польшѣ. Но вопреки ожиданіямъ польскихъ властей и организатора съѣзда Алексюка, собравшіеся депутаты Бѣлоруссы высказались за независимую Бѣлорусскую Республику, выразили довѣріе правительству Б.Н.Р. и избрали Раду (Совѣтъ) Виленщины и Городенщины въ составѣ 12 человекъ.

Эти 12 человекъ были уполномочены съѣздомъ вступить въ Раду Бѣлорусской Республики въ качествѣ представителей той части Бѣлоруссіи, отъ которой въ силу военныхъ обстоятельствъ не могли быть высланы въ Минскъ депутаты на Всѣбѣлорусскій Конгрессъ 1917 года.

Такимъ образомъ съ этого момента отъ населенія всей этнографической Бѣлоруссіи имѣются делегаты въ Радѣ Б.Н.Р.

Польское правительство успак[а]живаемое группой полонофильствующихъ бѣлоруссовъ все еще надѣлось на возможность мирнаго присоединенія бѣлорусскихъ земель къ Польшѣ.

Пилсудскій далъ разрѣшеніе на съѣздъ Рады Б.Н.Р., каторай начался 12-го ноября 1919 года въ Минскѣ.

Полонофильская группа начала усиленную дѣятельность на съѣздѣ направляя умы въ пользу объединенія съ Варшавой. Но группа Эс-Эровъ и Соц-Федор. составлявшая большинство съѣзда Рады предвидя пагубныя послѣдствія для Бѣлорусскаго народа отъ такой политики объединенія выступила съ рѣзкимъ протестомъ противъ нея. Въ результатѣ этаго произошелъ расколъ и большинство Рада Республики выразило недовѣріе кабинету Луцкевича и выдвинуло новый составъ правительства во главе съ Ластоуск[и]мъ, каторая получила большинство голосовъ Рады.

Новый составъ правительства заявило энергичный протестъ противъ польскаго гасподства въ Бѣлоруссіи. Въ отвѣтъ на эту новую позицію правительство, польскія власти объявили Раду распущенной, часть новаго правительства и президіума съѣзда посадили въ тюрьму.

Часть членовъ правительства и Рады избѣжавшіе ареста выѣхало за границу.

Полонофильская группа въ первый моментъ не пожелала здать позицію, не слагала полънамочій и создала такъ называемую «Наивышэйшую Раду (Верховный Совѣтъ) Бѣлорусской Народной Республики».

Прабравшіяся за границу члены правительства Б.Н.Р. быстро оповѣстили всѣ державы об авантюрѣ полонифильствующей группы и она принуждена была сложить свои полномочія и адказатся выступать отъ имени бѣлорусского народа.

Находясь за границей, правительство Б.Н.Р. черезъ партію бѣлорусскихъ эс-эровъ ста[ра]лась установить связь съ правительствомъ Р.С.Ф.С.Р.:

1) Въ январѣ 1920 года былъ командированъ для возстановленія контакта съ Совѣтскимъ правительствомъ черезъ Украинскихъ эс-эровъ борозьбистовъ — бѣлорусскій эс-эръ А.Галавинскій. При проѣздѣ его черезъ румынскую територію онъ былъ арестованъ румынскими властями, пасаженъ въ тюрьму и не могъ выполнить порученія.

2) Въ апрѣлѣ 1920 года вторично была командирована бѣлорусская Эс-эрка П.Будунова — въ Маскву. Прибывъ въ Маскву Бодунова подала савѣтскому правительству меморіальъ выясняющій политическую ситуацію Бѣлоруссіи. Черезъ Бодунову, Совѣтское правительство передало свое желаніе завязать контактъ съ правительствомъ Б.Н.Р. Въ связи съ этимъ была создана полномочная бѣлорусская делегація въ составѣ В.Захарко і М.Маркевича, каторые послѣ предварительныхъ переговоровъ съ Совѣтскимъ представителемъ въ Ревелѣ и послѣ радіо-телеграммы НАРКОМИНДѢЛ Чичерина выѣхало въ Маскву.

Прибывъ въ Маскву делегація встрѣтила самая откровенная невниманіе со стороны Совѣтскаго правительства и даже не была принята Чичеринымъ.

Эта совпало съ моментомъ наивысшаго успѣха красной арміи, каторая пройдя Бѣлоруссію подходила къ Варшавѣ.

Въ концѣ концовъ Совѣтское Правительство до выясненія общаго положенія на фронтѣ отказалось дать Делигаціи отъ Правительства Б.Н.Р. конкретный отвѣтъ. Делигація прождавъ въ Масквѣ полтора мѣсяца вернулась въ Ригу.

Почти одновременно Членъ Правительства Б.Н.Р. А.Цвикевичъ велъ въ Вѣнѣ переговоры съ представителями Р.С.Ф.С.Р. — Варшавскимъ и Дятловымъ. Отъ имени правительства Б.Н.Р. было заявлено, что если Совѣтское Правительство признаетъ независимую бѣлорусскую совѣтскую республику на всѣй этнографической територіи Бѣлоруссіи то правительство Б.Н.Р. передастъ свои полномочія этой республикѣ. Это заявленіе было принято для передачи въ Маскву:

Въ августѣ 1920 года началось отступленіе красной арміи отъ Варшавы; приближался моментъ Польско-Росскаго мира.

II. ПЕРІОДЪ ОТЪ НАЧАЛА РИЖСКАГО ПРЕЛИМИНАРНЫХЪ РУССКО-ПОЛЬСКИХЪ ПЕРЕГОВОРОВЪ ДО НАСТОЯЩАГО ВРЕМЕНИ.

Въ сентябрѣ 1920 года стало извѣстно о предстоящихъ въ Ригѣ мирныхъ переговоровъ. Такъ какъ къ моменту этихъ переговоровъ линія Русско-Польскаго фронта, подобно линіи бывшаго Руско-Германскаго фронта опять проходила черезъ бѣлоруссію, то правительство Б.Н.Р. какъ представитель интересовъ и защитникъ правъ бѣлорусскаго народа было не менѣе Россіи и Польши заинтересовано въ предстоящихъ переговорахъ.

Правительство Б.Н.Р. послало свое заявление Совѣтскому и Польскому правительствамъ 2-го сентября⁴ 1920 года о своемъ желаніи участвовать на мирныхъ переговорахъ. Отвѣта не послѣдовало.

5 сентября⁴ 1920 года заявление было повторено. Отвѣта не было.

1920 года мирные Русско-Польско-Украинскіе переговоры въ Ригѣ начались. Составъ делегаціи отъ правительства Р.С.Ф.С.Р. не было включено представителей отъ Бѣлоруссіи, что дало поводъ Бѣлорусскому Правительству считать, что Совѣтская делегація признаетъ Бѣлорусское Правительство правомочнымъ защищать интересы бѣлорусскаго народа.

На седьмомъ засѣданіи Польско-Русско-Украинской мирной конференціи русская делегація прочитала декларацію В.Ц.И.К. отъ 23 сентября 1920 года, въ которой сказано: исходя изъ полнаго признанія принципа самоопредѣленія Р.С.Ф.С.Р. уже въ 1917 году признало и неизмѣнно признаетъ безусловно и безъ всякихъ ограниченій независимость и суверенность Польской Республики, въ 1918 году независимость Украины и Бѣлоруссіи, а въ 1920 году подписала мирный договоръ съ независимой и суверенной Литовской республикой «(независимость Б.Н.Р. объявлено 25 марта 1917⁵ года, а Совѣтская Бѣлорусская Республика объявлена въ январѣ 1919 года)».

Приславши декларацію отъ 23 сентября правительство Р.С.Ф.С.Р. поставило Польско-Русскіе переговоры въ новую фазу т.е. отказывалось отъ суверенныхъ правъ на бѣлорусскія земли и отъ права рѣшать вопросъ о Бѣлорусско-Польской границѣ; и такимъ образомъ этотъ вопросъ долженъ былъ быть разрѣшенъ по взаимному соглашенію представителей суверенныхъ Польской и Бѣлорусской республикъ.

Польская делегація видя такой оборотъ дѣла хотя отказалась отъ допущенія въ залъ засѣданій делегацію правительства Б.Н.Р. аднако пробовала договориться съ ней отдѣльно и вела переговоры въ зданіи польскаго посольства въ Ригѣ. Въ виду того, что польская делегація не отказывалась отъ бѣлорусской территоріи и не желала признать независимую этнографическую Белоруссію, делегація Б.Н.Р. вынуждена была прервать эти переговоры.

Польша отказавшись допустить Бѣлорусскую делегацію на переговоры этимъ самымъ лишила себя возможности установить законнымъ порядкомъ свою границу съ суверенной Бѣлоруссіей. Но желая все-таки найти выходъ своимъ имперіалистическимъ стремленіямъ Польша послѣ подписанія прелиминарнаго договора съ Россіей поставила въ необходимость Совѣтское правительство объявить Бѣлорусскую Совѣтскую Республику чтобы эта послѣдняя дала свое согласіе и подпись на установленіе желательной Польшѣ Бѣлорусско-Польской границы.

И такъ 12 октября 1920 года прелиминарный Русско-Украинско-Польскій миръ былъ подписанъ безъ участія и согласія бѣлорусскаго народа. Правительство Б.Н.Р. заявило протесты противъ этаго прелиминарнаго мира и противъ установленія Польско-Бѣлорусской границы безъ участія бѣлорусской делегаціи.

Во второмъ § этого договора, который въ послѣдствіи былъ ратифицированъ почти безъ измененія сказано: «Объ договаривающіеся стороны согласно съ принципомъ самоопредѣленія народовъ признають независимость Украины и Бѣлоруссіи а также согласны и постановляютъ, что Восточную границу Польши т.е. границу между Украиной и Бѣлоруссіей съ одной стороны и Польшей съ другой составляетъ линія...[»]

Правительство Б.Н.Р. протестуетъ и будетъ протестовать противъ Рижскаго мира разорвавшаго Бѣлоруссію. Основанія протеста слѣдующія:

1) Независимость Бѣлорусской Народной Республики объявлено 25 марта 1918 года.

2) Польша признала независимость Б.Н.Р. первый разъ въ 1918 году и второй разъ во время Рижскихъ мирныхъ переговоровъ.

3) Россія признала независимость Б.Н.Р. еще въ 1918 году, какъ это видно изъ деклараціи В.Ц.И.К. отъ 23 сентября 1920 года, прочитанной во время Рижскихъ переговоровъ.

Россія и Польша признали независимость Б.Н.Р. значитъ признали бѣлорусскій народъ сувереннымъ и признали его какъ равноправную сторону а вопреки этимъ признаніямъ представители бѣлорусскаго народа не были допущены на мирные переговоры рѣ[ша]вшіе судьбу Бѣлоруссіи. Вторымъ пунктомъ Русско-Украинско-Польскаго мирнаго договора объ договаривающіеся стороны категорически подчеркнули принципъ самоопредѣленія народовъ и признаніе обѣими сторонами независимости Бѣлоруссіи и этимъ-же пунктомъ устанавливаютъ Восточную границу Польши т.е. границу между Украиной и Бѣлоруссіей съ одной стороны и Польшей съ другой: второй пунктъ заключаетъ въ сѣбѣ явное противорѣчіе такъ какъ признаніе независимости Бѣлоруссіи и одновременное установленіе ея границъ безъ участія и согласія представителей бѣлорусскаго народа — понятія другъ друга безусловно исключаютъ.

Само названіе — «Русско-Украинско-Польскій мирный договоръ» — не включаетъ Бѣлоруссію какъ сторону и якобы предполагаетъ, что бѣлорусскій вопросъ въ договорѣ не затрагивается а тѣмъ болѣе не разрѣшается. Но второй пунктъ договора рѣзко подчеркиваетъ независимость Бѣлоруссіи и въ то же время черезъ голову бѣлорусскаго народа устанавливаютъ границу Бѣлоруссіи съ Польшей.

Ратификація Рижскаго мирнаго договора не даетъ Польше суверенныхъ правъ такъ какъ съѣздъ Совѣтовъ въ части Бѣлоруссіи лежащей къ Востоку отъ линіи прелиминарнаго договора происходилъ въ присутствіи Русской Арміи на этомъ съѣздѣ совершенно не было делегатовъ отъ Западной части Бѣлоруссіи оккупированной Польской арміей. Кромѣ того при объявленіи Совѣтской Бѣлоруссіи въ ея территорію включены только 5 съ половиной уѣздовъ Минской губерніи а этнографическія бѣлорусскія земли — Витебская, Мстиславская⁶, Гомельская и Западная часть Смоленской губерній — отторгнуты къ Совѣтской Россіи.

Итакъ Рижскій миръ ратифицированъ представителями только одной не полной Бѣлорусской губерніи и эта ратификація идущая въ разрѣзъ съ

желаніями всего бѣлорусскаго народа не въ правѣ была подтверждать отдачу Польшѣ сувереннаго пр[а]ва на Западную Бѣлорусь

Всѣ бѣлорусскія интеллигентныя силы, всѣ общественныя организаціи, все сознательное крестьянство ведетъ и будетъ вести борьбу противъ раздѣла Бѣлоруссіи, противъ Рижскаго договора.

Съ каждымъ днемъ ширится въ бѣлорусскихъ массахъ твердая увѣренность въ шаткости и жестокости Рижскаго мира и повсемѣстно въ Бѣлоруссіи даются клятвы не прекращать борьбу противъ раздѣла, пока будетъ живъ хоть одинъ честный бѣлоруссъ.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики сдѣлало слѣдующіе протесты противъ Рижскаго мира:

а) Всему культурному свѣту 26 марта 1921 года, б) также Совѣту Балтійскихъ республикъ и правительствамъ Финляндіи, Эстоніи, Латвіи, Литвы и Польши 27 октября 1920 года, в) общій протестъ делегации бѣлорусской и восточно-галиційской противъ имперіалистическаго захвата земель на основѣ Рижскаго прелиминарнаго договора отъ 8 октября 1920 года.

Аналогичныя протесты были сдѣланы бѣлорусскими политическими и общественными организаціями:

а) 20-го октября 1920 года отъ имени объединеннаго совѣщанія бѣлорусскихъ національно-политическихъ дѣятелей;

б) протестъ конференціи бѣлорусскихъ социалистическихъ партій отъ 21-го октября 1920 года;

в) протестъ Слуцкой бѣлорусской рады [противъ] правительства совѣтовъ отъ 10 ноября 1920 года;

г) протестъ Гродненскаго бѣлорусскаго національнаго комтета отъ 5 ноября 1920 года;

д) протестъ Виленскаго національнаго комитета отъ 16 ноября 1920 г.

ДѢЯТЕЛЬНОСТЬ ПРАВИТЕЛЬСТВА БѢЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики сохраняя суверенныя права отъ 1-го Всебѣлорусскаго Съѣзда 5-18 декабря 1917 года и вынужденное оккупационными силами Россіи и Польши жить и работать внѣ родной территоріи —

1) вело, ведетъ и будетъ вести борьбу за полную независимость и недѣлимость Бѣлоруссіи;

2) боролось и будетъ бороться за законныя права трудящагося бѣлорусскаго народа;

3) ведетъ интенсивную и ни на минуту неослабѣвающую борьбу противъ польскаго захвата Гродненщины и Виленщины, противъ польской реакціи и польскаго имперіализма.

Благодаря налаженной систематической общей широкой и узко спеціальной информациі правительственныхъ политическихъ и промышленныхъ круговъ Западной Европы и Америки правительство заинтересовало торгово-промышленныя круги и установило экономическія связи — въ Германіи, въ Англіи, въ Юго-Славіи и въ Америкѣ.

Предложенія поступающія правительству въ данный моментъ не могутъ быть использованны въ широкомъ масштабѣ изъ-за отсутствія территоріи. Напримѣръ, отъ одной изъ американскихъ крупныхъ фирмъ поступило правительству предложеніе доставить въ любое мѣсто и въ любомъ количествѣ каменный уголь и въ случаѣ крупнаго заказа доставка отъ порта въ глубь страны американскими локомотивами и вагонами. Консорціумъ американскихъ капиталистовъ предлагаетъ капиталъ въ милліардъ долларовъ для организаціи металлургической промышленности.

ОТНОШЕНИЕ ПРАВИТЕЛЬСТВА БѢЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ КЪ ЛИТВѢ.

На основаніи договора, заключеннаго съ литовскимъ правительствомъ, цѣль котораго — взаимная помощь въ борьбѣ противъ польскаго имперіализма, Правительство БѢлорусской Народной Республики пользуется гостеприимствомъ Литовской Республики и правомъ экстерриториальности.

ОТНОШЕНИЕ КЪ СОВѢТСКОЙ РОССИИ.

Правительство БѢлорусской Народной Республики считаетъ, что

1) созданіе изъ пяти съ половиной уѣздовъ Минской губерніи Совѣтской БѢлорусской Республики;

2) вступленіе этой незначительной части БѢлоруссіи въ федеративно-политическую связь съ Россіей въ силу необходимости;

3) присоединеніе къ Россіи территорій, населенныхъ бѢлорусскимъ народомъ Витебской, Гомельской, Мстиславской⁶ и частей Смаленской и Черниговской губерній;

4) растущій московскій централизмъ въ отношеніи Совѣтской БѢлоруссіи —

все это противоречитъ самому существу даже идиологіи Совѣтскаго правительства и является грубой насмѣшкой надъ идиологіей Третьяго Интернаціонала, а тѣмъ болѣе надъ народомъ положившимъ столько усилій для защиты своихъ правъ на самоопредѣленіе.

Правительство БѢлорусской Народной Республики не принимало и не будетъ принимать участія въ вооруженной борьбѣ противъ Россіи исходящей изъ какихъ-бы то не было реакціонныхъ источниковъ, но протестовало и будетъ протестовать и бороться противъ всероссійскаго централизма и попранія законныхъ правъ трудящагося бѢлорусскаго народа на самоопредѣленіе и полную государственную независимость.

Правительство БѢлорусской Народной Республики увѣрено, что въ ближайшемъ будущемъ правительство Россіи откажется отъ этнографической территоріи Восточой БѢлоруссіи и сдѣлаетъ заявленіе Польшѣ, что отдача Западной части БѢлоруссіи произошла въ результатъ войны навязанной Польшею и что границу между БѢлоруссіей и Польшею должны установить обѣ эти стороны мирнымъ путемъ.

Правительство БѢлорусской Народной Республики считаетъ Рижскій миръ — имперіалистическимъ миромъ, прочность котораго обратно пропорціональна національному освѣдомленію народныхъ массъ БѢлоруссіи и всѣхъ угнетенныхъ народностей.

ОТНОШЕНИЕ КЪ СОВѢТСКОЙ БѢЛОРУССІИ.

Въ отношеніи къ Совѣтской БѢлоруссіи Правительство БѢлорусской Народной Республики стремиться оказать всяческое содѣйствіе въ смыслѣ культурно-національномъ и пытается договориться и найти пріемлимыя точки соприкосновенія.

Правительство БѢлорусской Народной Республики считаетъ, что Совѣтская БѢлоруссія состоящая изъ пяти съ половиною уѣздовъ составляетъ только маленькую часть этнографической БѢлоруссіи. Федерацию съ Совѣтской Россіей считаетъ слишкомъ центролистичной и мѣшающей всестороннему возрожденію этой части БѢлоруссіи.

582.1.15:137-155 — *мк*

¹ Як бачым, у 1921 годзе можна было дазволіць сабе ня выдаць напамяць псэўданіма Джугашвілі. ² Пропуск у тэксьце. ³ 146 — новая пагінацыя. Адгэтуль рэзка мяняецца стыль і форма запіскі. ⁴ Памылкова замест кастрычніка. ⁵ Памылкова замест 1918. ⁶ Памылкова замест Магілеўская.

Дакумэнты, далучаныя да запіскі:

1) Нота пратэсту Рады Міністраў БНР за 2.01.1919 (Горадня) міністру замежных справаў Польскай Рэспублікі ў справе ўлучэння этнаграфічных беларускіх тэрыторыяў у склад Польшчы (582.1.15:156)

2) Нота пратэсту Рады Міністраў БНР за 3.01.1919 (Горадня) міністру замежных справаў Польскай Рэспублікі ў справе абвяшчэння ўсеагульнай мабілізацыі ў Вільні (582.1.15:157)

3) Нота пратэсту Рады Міністраў БНР за 8.01.1919 (Горадня), накіраваная дыпляматычным прадстаўнікам Амэрыкі, Англіі, Францыі і Італіі ў Спаа, у справе 1) выбараў у Польскі Устаноўчы Сойм, 2) далучэння Аўгустоўскага павету да Польшчы й 3) абвяшчэння ўсеагульнай мабілізацыі ў Вільні (582.1.15:158-159)

4) Нота пратэсту Міністэрства Беларускіх справаў Літоўскага ўраду за 13.02.1919 (Горадня) у справе акупацыі палякамі беларускай тэрыторыі, накіраваная ўпаўнаважанаму Нямецкага ўраду ў Літве Э.Цымэрле (582.1.15:160)

5) Нота пратэсту Міністэрства Беларускіх справаў Літоўскага ўраду за 11.04.1919 у справе заняцця палякамі г. Горадні, накіраваная ўпаўнаважанаму Нямецкага ўраду ў Літве Э.Цымэрле (582.1.15:161)

6) Адказ упаўнаважанага Нямецкага ўраду Э.Цымэрле за 14.04.1919 на ноту пратэсту Міністэрства Беларускіх справаў (582.1.15:162)

2926. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Ураду БНР (Коўна) за 16.08.1921

Аралау казау, што аб нашым урадзе добрае уражэнне. «Дагаварывайцеся у Менску, Масква ні у чым перашкаджаць не будзе». Дайця інфармацыі Ів.Ів. Я буду гутарыць толькі аб партыйных і культурных справах, чэкаючы Вашых адпаведных інструкцый аб платформе згоды. Яе трэба я лічу даць праз Ів.Ів.

Мая справа яшчэ ня ведама як. Зараз буду гутарыць аб пропуску жонкі і затым закардон, пасля Менска. Прышліце грошы. Я затрымаюся магчыма на месяц.

Аралау абецау зрабіць заяву аб асвабаджэнні Бадуновой. «Гэта трэба зрабіць і па палітычным саабражэнням» — былі яго словы. Я перадаю яму інфармацыйную запіску.

Заўтра буду гутарыць з прэдаўнікамі Нямецчыны з якімі толькі што пазнаеміўся. «Ваша фамілія нам знаема».

Нажміце на нашых жыдоўскіх прэдаўнікоў, праз іх зьвязкі шмат можна зрабіць.

582.1.24:002 — мк

2927. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Ураду БНР (Коўна) за 17.08.1921

17-VIII-21.

Высокапаважаныя грамадзяне!

Прыняў мяне заведуючы эвакуацый нямецкіх палонных, ён-жа выпунае і дыпломатычныя функцыі. Я асвятліў перад ім нашу справу і усю важнасць як для нас, так і наогул для усіх, каго крыўдзіць польскі імперыялізм. Ён вельмі зацікавіўся маімі прапазіцыямі, абіцаў давесці да ведама свайму Ураду.

«Вялікая напружаннасць Верхне-сілезскага пытання вельмі звязвае ініцыятыву нямецкага ураду».

Я атказаў, што падняць зара пытаньне аб насільствах Польшчы у заходней Беларусі можа быць карысна і тым, што будзе лішнім даказацельствам немажлівасці добрасуседскіх адносін з захватніцкай Польшчай.

«Я пастараюсь давесці да ведама мой урад і выясьніць усю важнасць вырашэння праблемы незалежнай Беларусі». Прасіў ад мяне даць яму матэрыялы па Беларусказнаўству. Прасіў падтрымліваць з ім шчыльны зьвязок і так сама пытаўся насколькі моцна у нас зьвязь з нямецкім урадам.

Я атказаў, што у Бэрліне маецца наша прэдаўніцтва і там-жы жыве наш міністр загранічных спраў. Інфарміруем нямецкае прэдаўніцтва праз Бруно.

У мяне пасля гутаркі асталася уражэнне, што ён запраўды зацікавіўся.

Тётка Будунова па пастанове В.Ц.И.К. асвабоджана учора, але я яшчэ не бачыўся з яе сястрою і ня ведаю як сябе чуе Палута і куды яна напраўлена..

С кожным кур'ерам я атпраўляю Вам інфармацыі, ці атрымліваеця? Ат Вас нічога не атрымаў.

Сягодні буду гутарыць з прэдаўніком вышэйшай палітычнай установы і лічу мажлівым крыху паставіць нашу справу так, як я выяўляў яе сабе пры выезде з Коўны. — Каб дайсьці усіх пажаданых мэт трэба мець ат Вас пеўныя інструкцыі і платформу згоды з нашымі мяйсцовымі дзеячамі. Я застануся у Маскве яшчэ дзень 5 і калі да гэтага часу не будзе Вашых інструкцый, то дазвольца праявіць асабісты ініцыятыву.

На праезд назад мне патрэбна 6 тысяч марак і тут так сама. Зараз білет ад Піцера да Масквы для інастранцаў каштуе 840.000 руб. Ня ведаю колькі будзе каштуваць да Менску.

Мае прыветаньне усім. АГ. Ідзе Ал<яксандар> Ів<анавіч>¹? Парушце справу з немцамі.

582.1.14:005&r-006&r

582.1.24:011 — мк

582.1.24:032 — мк

¹ Цьвікевіч.

2928. Ліст Дыпляматычнага Прадстаўніцтва Беларускай Народнай Рэспублікі ў Літве (Коўна) сябру Рады БНР Язэпу Варонку (Коўна) за 17.08.1921 у справе закрыцця гарадзкімі ўладамі Беларускага Сабрання ў Коўне (старшыня — Язэп Варонка) з прычыны правядзення там азартных гульняў

582.2.36:031 — ма

582.2.36:030 — канвэрт

2929. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Шварцорт) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.08.1921

Schwarzort, Villa Flora 17/VIII 1921.

Высокоповажаны
Вацлав Устинович,

Меня очень удивляет, что я от Вас не получил до сих пор никакого ответа на мои письма. Меня очень беспокоят те тревожные сведения, которые доходят до меня и я, к сожаленью, лишен возможности разобраться, где истина и где ложь.

Еще раз имью честь Вас просить, написать мне в Берлин, куда я завтра уезжаю, о положении нашем в Ковно а также соблаговолите мне прислать те данные, которые я просил в последнем письме для поездки в Карлсбад на всемирный конгресс сионистов.

Оттуда я поеду в Лондон, но для этой поездки я должен быть основательно информирован обо всем, что у нас происходит и, главное, об отношении к нам Литовцев в настоящий момент. Я лично, как и все наше Правительство, являюсь искренним сторонником самого тесного дружеского сожительства с нашим историческим союзником — Литвой. И в этом направлении я придерживаюсь во всех моих выступлениях. Но к сожаленью Литовцы в последнее время как будто отклоняются от линии политического поведения, которой держались до сих пор по отношению к нам. Это тем более странно, что газета «Lietuva» в редакционной статье по поводу отношения Гюманса к Сувалкскому договору пишет: «что стоит политическое здравомыслие, если отсутствует справедливость, если международные договоры — клочек бумаги». Интересно было-бы спросить Литовцев, какого мнения они сами относительно своих договоров: не превращают ли они их «в клочек бумаги», когда им кажется, что это для них выгодно? Но «политическая выгода» понятие очень капризное: что выгодно сейчас, может оказаться очень невыгодным в ближайшем будущем. Я уверен, что д-р Пурицкус, этот поистине дальновидный государственный ум должен это понимать и наверно столкнется с д-ром Цвикивичем о всех недоразумениях, мшающих нашей совместной политической работе.

По приглашению В.И.Захарко я положительно лишен был возможности поехать в Ковно, я был сильно переутомлен и нервы были очень расшатаны. За 10 дней пребывания здесь я немного пришел в себя и опять всецело отдался нашей святой работе.

Прошу Вас, соблаговолите распорядиться, чтобы мне выслали в Берлин: 1ое экземпляров 10-20 наших брошюр на английском языке для

Лондона (в Берлінъ их нѣт) и 2ое экземпляров 100 нашей прокламаціи от 25/III с.г. на бѣлорусской и жидовской мовѣ для раздачи на Карлсбадском конгрессѣ.

В ожиданіи Ваших информацій и директив, прошу примите, Пане Старшыня, мои увѣрѣнія в чувствах искренняго Вам уваженія, душевно Вам преданный

ваш С.Жытлоўскі
582.2.58:030&r-031&r — *pa*

2930. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (?) Вацлаву Ластоўскаму (?) за ?.08.1921

Вельміпаважаны Пане Власте!

Лісты гэтыя¹ я атрымаў як урадовыя — па зьместу іх усе зрабіў і усе паслаў.

Адпачывайце!

Ваш АЦв

Прыміце не воража маю жонку!.. Хачу каб яна крыху паправілася!..

АЦ

582.2.58:034 — *pa*

Дакладная дата невядомая. ¹ Дакумэнты №№2911, 2919.

2931. Пераклад урыўкаў зь невядомага літоўскага кнігі пра першыя крокі Літоўскага войска й пра адмоўную ролю віцэ-міністра абароны Літвы генэрала Кіпрыяна Кандратовіча

582.2.36:028&r-029 — *pk*

Дата невядомая. Артыкулы:

Первый год государственного строительства

Первые дни литовской армии

2932. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Прспект Витовта, 30)¹ за 18.08.1921 (№134)

Бѣлорусская пресса въ Виленщинѣ. — Бѣлоруссія и Балтійскій Союзъ. — Передъ женеvской конференціей. — Бѣлорусское національное движеніе въ Латгаліи. — Военное положеніе въ Совѣтской Бѣлоруссіи. — Наплывъ голодающихъ въ Бѣлоруссію.

582.2.12:077

¹ У жніўні 1921 году была нанятая кватэра на праспэктэ Вітаўта, 30, куды перамясьціліся ўсе БНР-аўскія інстытуцыі.

2933. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Прспект Витовта, 30) за 19.08.1921 (№135)

Бѣлорусское движеніе въ Гродненщинѣ. — Передъ Женевской Конференціей. — Еще одна жертва. — Новая бѣлорусская організація. — Нота Западно-украинской Республики.

582.2.12:076

2934. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Ураду БНР (Коўна)
за 21.08.1921

21-VIII-21

Высокапаважаныя Грамадзяне!

Да гэтага часу не атрымаў ад Вас жаднай весткі.

Я пакуль што яшчэ прадаўжаю бадзяцца па Маскве. Думаю выехаць на Бацькаўшчыну у чэцьвір — 25/VIII.

Бачыў Желуновіча. Ён выяжжае 22/VIII у Коўну і назначын заведуюшчым тэхнічнай справай беларускага выда[в]ецтва за кардонам на што мае належнае пасьведчаньне ад Красіна. На аванс для выдавецтва яму пераведзена дзесяць міл'енаў царскіх рублей пяцісоткамі, выпуску (як ён казаў) да вайсковага часу.

Апроч выдавецтва школьных падручнікаў ён вязе з сабою закупісы: Янкі Купала 1 том (яшчэ не выдаваных твораў), Якуба Коласа 2 тамы; Бядулі 4 тамы Тішкі Гартнага 5 тамоў, Алесь Гаруна усі творы, таксама М.Багдановіча і яшчэ некалькі маладзейшых пісьменьнікаў.

Грошы на выдавецтва будуць павялічыны да патрэбнага ліку. Раней іх падбівалі выдаць кніжкі у Вільні, але ад гэтага прышлося адмовіцца, бо не зусім пеўнае там становішчэ і не зусім проста даставіць іх у Менск. Што я канешні пастараўся пад[...]сліць. Некрашэвіча пакуль што не пушчаюць. Заўтры гэта пытаньне астатэчна будзе вырашына. Луначарскій выдаў паперу у тым сэнсі, што Некрашэвічу канешні патрэбна выехаць за кардон, бо ён, як тэхнічны працаўнік ня можа быць кім небудзь заменен. Жэлуновіч жадае зьвярнуцца да вызваленьня¹, вялікім козырэм нашага выдавецтва ёсьць налічнасьць шмат клішэ з нацыанальнай арнамэнцікай, гэта трэба прэдставіць у належнам сьвеці.

Жалуновіча Вы самі ведаеця. Чэлавек ён агулам кажучы нішто — досьць прыемны, але здаецца крыху з аўтарскай амбіцыей і капрызамі, як то кажучь — «з мухамі у носі». Калі ён даведаўся, што старшыней выдавецтва Ал<яксандар> Ів<анавіч>² то сказаў «мне ня вельміб хацелася справу рабіць з ім, але нічога ня зробіш — прыдзіцца». Гэта трэба мець на увазі. Ці па палітычным абставінам, ці баіцца, каб А.І. яго не «абвярцеў кругом пальцу» мне уясьніць сабе не удалося — лічу што першая прычына больш пра[ў]дападобна.

Тэхнічную справу выдавецтва форму, распарадак і гэт. далей ён жадае узяць у свае рукі. У каррэктары ён хацеў запрасіць Казячага (як парадзіў Маркевіч) я казаў што так сама добры каррэктар Паўлінка³ ён таксама згодзіўся. У грашовых справах хоча зьвярнуцца за дапамогаю к Будзку, якому вельмі спачувае і даверае⁴. Грошы ён спадзяецца атрымаць перэодычна у вялікам ліку — пытаўся ці можна закупіць тыпаграфію. Да запамітаваў — у супрацоўнікі ён хацеў выпісаць А.Луцкевіча, якому меж іншым хочьць заказаць напісаць гісторыю бел. літэратуры. Так сама чыкае твораў М.Гарэцкага; меж іншым апошняга ён прасіў напісаць прадмову да яго твораў. Пакуль што гэтай прадмовы німа і не пашкодзіла, каб хто небудзь з нашых узяўся гэта зрабіць.

Даць большую характэрыстыку яму я затрудняюся — бо гутарыў з ім у кампаніі ня больш як гадзіны дзве.

На мой погляд ён цікавы беларус.

Ня прамінець крыху падхітрьць, але хітрасьці у яго ня больш чым звычайна.

Чалавек партыйны, але не партыйнасьць яго святая святых. Апошнім на мой погляд зьяўляецца пісьменство. Культуру ен разгледае не так як адукаваны соцыяліст павінен раз[г]лядаць. Па яго думкі уся справа у агульнай сьвядомасьці і нават пісьменнасьці (гэто адінае прынцыповае пытаньня быўшая у нашай гутаркі і трываўшая як тэма у працягу — 5-8 мінут) ініцыятыва надумана у перад, але арыэнтацыя у маменці слаба.

Далей чэлавек ен чэсны, прамы і нават просты. На мой погляд ён ня любіць усякіх відавочных падходаў, камбінацый... Асьцярожны, але не зусімі, а толькі з тымі з кім загадзя парышыў, што трэба быць асьцярожным. Із непрыемных адзнакаў характэру, што можа затрудняць супрацоўніцтва з ім гэта прэдвзятасьць і капрызнасьць (цвёрдасьці волі у яго нема і запраўды хітры чэлавек можа непрыкметнамі паступовымі крокамі падбіць яго на любую справу).

Агулам кажучы бедак ён, як і усі мы. Думае аб тым, як бы налепі апрануцца, каб ня горы быць ад другіх; пытаўся колькі каштуе адягнуцца у Коўні і дзе таней. Успалохаўся, калі я сказаў, што будзе каштуваць каля 2¹/₂ - 3 тысяч нямецкіх марак.

Падайсьці к яму і дабіцца шчырасьці і даверыя можна прастатой і рэальнай таварышскай дапамогай у рожных драбніцах і у справе. Відавочных ухажываній за сабою ня любіць.

Затрымаўся я вельмі на яго характэрысьціке патаму, што лічу выдавецтва вялікая справа і трэба нам унясьці у яе сваю лепту. Пачаць-жа працаваць, дзякуючы прэдвзятасьці і капрызу Желуновіча ня вельмі проста.

Цетка Палута асвабоджана і з'мешчына у прыватную санаторыю. Апошнія часы к ей аднясліся з належным вніманіем. Зараз па пастанаўленьню В.Ц.И.К. тетка была звольнена чрезвычайкай. У санаторыю была адвезена на аўтамабілі. Усе гэта крыху прымірыла і удаўлетварыла цётку. Я яшчэ яе не бачыў, а пабуду гэтымі дзенькамі калі яна крыху ачуняе.

Справа правадимая мною праз камітэртн неспадзевана для мяне сустрэла значную перашкоду з боку Міцкевіч-Капсукаса⁵, якому на прагляд і заключеніе была дадзена перэсланная мною Вам інфармацыйная запіска. Ен вельмі крытычна і скептычна адносіцца атносіцца як да нас, так і да нашай працы і агулам да усіх беларускіх деячоў «хатеў знайсці хоць аднаго праўдзівага б.с.р., або бел. каммуніста і не знайшоў». Прывеў прыклад Жукоўскага і Грушэўскага, якія звярнуліся на Украіну працаваць. Кажа што мы зусім не вядзем працы у массах і не маем за сабою мас, адмаўлае нам у дачыненні у паўстаньнях прошлага году на тылах польскай арміі і гэтага году пад польскай окупацыяй. Кажа што мы урадовая партыя літоўскай дэражавы, якая растрэлівае за то што знайдзе на кватэру бомбу у яго таварышоў і гэт. дал. Закідывае нам што мы гатовы пайсьці на згоду хоць з чортам і кіўні нам бельведэр⁶, то зараз-жа перакінемся і... Закідывае што де каторыя сучасныя дзеячы шукалі паразуменьня з кайзэром. Гэтакія і таму падобныя заявы не сур'езны і не павінны былі-б быць у запраўднага палітычнага дзеяча і на іх можна булоб начхаць калі-

б не во якая справа. Камінтэрн даручыў кіраўніцтва рэвалюцыйным рухам у Жэліговіі — літвінам, а у Горадзеншчыны палякам. Вам зразумела на колькі шкодна гэтая не маючая пад сабою належнага грунту пастанова. Цяперыка зразумела пачаму у пратаколы зьезда⁷ ня было унесена рэзалюцыя пратэсту бел. каммуністаў аб здеках у заходней Беларусі — гэта былі павінны патрымаць польскія каммуністы і яны ня пажадалі гэтага зрабіць. Будзь ласкаў Тамаш падгатуй належныя матэр'ялы аб працы як прошлага так і сучаснага году. Скажу па праўдзі што я ледзві не разлаіўся з Капсукасам. Зазначыў што $\frac{3}{4}$ таго, што зроблена у справе рэвалюціаніраванья мас, зроблена нашай партыей. Шкада што нема самою інфармацыяй К<арабача?> аб рэвалюцыйнасці у Трокскім, Свенцянскім, Віленскім і з другога боку у Ашмянскім, Лідскім, Вілейскім паведах ідзе большасць беларуская. Гэты дакумент, на мой погляд, трэба паказаць Аралаву і праз яго нажаць. Хоць Капсукас і прызнае што бел. рух зрабіў вялікія крокі, што, нават, у Вільні ёсць беларуская абшчэственнасць, але у рэвалюцыйнасць нашай партыі ня верыць і лічыць жаднае супрацоўніцтва не магчымым. Канешні ён зрабіў нам вялікую перашкоду, але я лічу не магчымым складаць рук бо наша праца сама за сябе гаворыць і што у рэкамендацыі нават Капсукаса мы не нуждаемся (што я яму у вочы і сказаў). Зараз у партыйных справах я раблю крок у Р.К.П. у польскіх так сама прышлося быць, але тутакі я не спадзяюся; ды і зазначылі яны што трэба гутарыць на мейсцох. Як гэта не цяжка, а трэба мець на увазе, што палякі карыстаюцца бальшой павагай і уплывамі у Маскве, а патаму у гэтым пытанні трэба быць вельмі асьцярожна і знайсці належны крок, каб звязацца з пол<ьскімі> комм<уністамі>.

З расейцамі я буду гутарыць заўтры. Затым паспытаю дастукацца асоба уплывовых дзеячоў і толькі тады павяду апошнюю гутарку з камінтэрнам у справах рэвалюцыйнай барадзбы супраць польскіх окупантаў. Я падаў толькі інфармацыю запіску, лічу што іна досыць асьцярожна складзена і асаблівых перашкод, калі б, нават і была апублікавана не было-б. Я нават хацеў занесці яе Стэклову⁸, але цяпер раздумаў. Які Ваш погляд?

Сягодні зрабілі загародную прагулку з грам. Б.⁹ і былі у Л.Б.Каменева. Спаткаў ён досыць проста і прыветліва. Робіць уражэньне досыць сур'езнае. Гутарылі каля гадзіны (у дваіх, гр. Б. стараўся не учаняцца і выйшаў). Каменеў віленец, але выехаў чатырнаццаці гадовым хлопчыкам і з сваім родным краем стратіў звязь. У нашай справе ён ня вельмі паінфармаван, але справу і нашы дамаганья разумее. Я паінфармувай яго аб нашай справе, перадаў інфармацыю запіску, зазначыў што мы, як селянскі народ зацікаўлены ня толькі, соцыяльнаю, але і з нацыанальнага боку справай, паднятай рэвалюцыяй. Нам патрэбна выкінуць уласнікаў маенткаў і мы, як селянскі народ зацікаўлены у тым, што працоўныя класы прыцягваюцца да улады, што кап рабіць буржуазную уладу, то нам прышлося бы прасіць інанародную буржуазію і такім парадкам ганьбіць сваю нацыанальную справу. Вытлумачыў юрыдычны стан рэчаў у заходней Беларусі: упамянуў аб важнасці для нас паразуменьня з жыдамі і адзначыў нашу беспасрэдную зацікаўленнасць у тым, каб атсунуць Польшчу ад уплываў на балтыйскі саюз.

Каменеў зазначыў, што яны разумеюць нацыянальнае пытаньне, што Ленін абараняў яго на кангрэсах другога інтэрнацыянала, калі супраць была Р.Люксембург (я ня ведаю ці запраўды гэта так?) і што ня гледзячы на гэта усі нацыянальныя абразаванія сталі папярок дарогі.

Затым задаў пытаньне аб соцыальным становішчэ, я даў інфармацыі аб польскай каланізацыі і zdeках над бежанцамі... .. Тады Каменеў, падчэркнуўшы што гутарыць не офіцыяльна, зазначыў, што рыжскі мір па яго глыбокаму пераконаньню будзе скасаваны. Што прышлося падпісаць яго дзякуючы таму што мы быўшы у пятнаццаці вярстоў ад Варшавы апініліся у 500 верстах. Але яны прымушаны зараз афіцыяльна яго выпуняць (хоць, па яго славам, і Польшча і Расея яго ня выконьваюць) і што пытаньне аб выключэніі Польшчы з балтыйскага саюзу для іх первастайнай вагі што яны вельмі дабіваліся супольнай з Літвой граніцы (і праз Літву з Германіей) але дабіцца гэтага не удалося. Што падняць пытаньне аб незалежнасьці этнаграфічнай Беларусі у такім маштабе як гэта нам пажадана, для іх выгадна (мы вельмі-бы желалі быць окружэннымі кресьцянскімі незалежнымі рэспублікамі), але ініцыятыва у гэтай справе ня можа ісходзіць ад расеі, бо Расея гэтую справу можа вырашыць толькі аружжам. (Польшча-ж ухапіўшыся за рыжскі мір, падтрымлівае яго французскімі пушкамі і французскім ген. штабам). Што дзержавы антанты, ня гледзячы на пераход Польшчы лініі Керзона умываюць рукі (хоць-ба легка маглі прымусіць Польшчу заняць свае места — яго слава).

Што Літва не здолее справіцца да гэтага часу з Жалігоўскім, а Меервіч лунае мрыямі аб міравой палітыкі (Каменеў путаў Літву з Латвіей ня ведаю для чаго ці хацеў іспытаць мяне, ці так мелка глядзіць на гэтыя дзержавы) і не бачыць у сябе пад носам што робіцца... Калі пытаньне аб незалежнасьці будзе пастаўлена у рэальныя рамкі, або калі-б можна было паставіць Польшчу перэд фактам, то Расея ня будзе перэшкаджаць (канешні урадовым парадкам аб гэтам у даньні момэнт згаварывацца ня можна, трэба згаварыцца паміж партый — яго слава) наатварот пашырыць тэрыторыю і гэт. далей.

Я запытаўся, «возможно ли ту часть этнографической территории, какую занимает россия об'единить с Минском и противоречит ли это рижскому миру». — «Точно Вам ответить на этот вопрос я затрудняюсь — противоречит ли. Мы полагаем что означенная территория являецца в наших руках козырем большого достоинства и мы воспользуемся им в крупной игре; сейчас-же пустить его не является целесообразным, так как это не приведет к результатам и не будет должно оценено и взвешено». («Мы не желаем крупного козыря тратить впустую»).

Сістэматызуем погляд іх.

Мір — непаразуменьне. Пабудаваньне прыбалтыйскага саюзу з этнаграфічнай Беларусью — вельмі важная справа, пасколькі яна магла адсунуць Польшчу да этнаграфічных граніц і спыніць яе захады умазацца у прыбалтыку.

3) Самі пачаць гэту справу яны ня лічуць магчымым. Самае большае (як ён казаў) гэта Чэчэрын можа саставіць ноту, але гэта (па яго думкі) не вырашэньне справы.

На мае катыгарычнае запытаньне «а сама расея пойдзе на (тэр<ытары-яльня>) жэртвы у гэтай справе» атказаў «да». Канкрэтна запрапануваў згаварывацца з партыямі.

Мае агульнае уражэньне: справу можна парушаць далей. Трэба праца як тутак, так і закардонам, а асабліва на мейсцах. Пытаўся ці спрабувалі мы выявіць свае сілы у выбарах. Я адказаў, што такіх выбараў нема. У весках і паветах працуюць па назначэньню. У сойм выбары лічым не магчымымі, бо гэта значыла-б нашу згоду аб прылучэньні да Польшчы.

На гэта звярніця увагу і трэба абміркуваць як лепш зрабіць. Тутак лепшыя сілы пріймаюць дачыненья у справе дапамогі галадаючым. Падумаўся ці ня можна было нам справіць якій небудзь атрад дапамогі і для працы на мейсцы. Тадыб здалелі шмат чаго асягнуць.

Бывайце здаровы. З вялікай пашанай
А.Галавінскі.

Грам. Б. быў вельмі зацікаўлен гутаркай і здаволен пастаноўкай справы. Лічыць, што пойдучь далей чым абецаюць і уступяць.

582.1.24:019&r-022&r

582.1.24:012-018 — мк

¹ Выдавецтва «Вызваленьне» ў Бэрліне. ² Цьвікевіч. ³ Мядзёлка. ⁴ Жылуновіч і Будзька былі знаёмыя зь Петраграду 1916-1917 гадоў. ⁵ Адзін зь лідэраў падпольнай Камуністычнай Партыі Літвы, дзейнічаў нелегальна на Віленшчыне, браў удзел у Ш кангрэсе Камінтэрну. ⁶ Польскія ўлады ў Варшаве. ⁷ Ш кангрэсу Камінтэрну (Масква, 22.06-12.07.1921). ⁸ Сыцяклоў — рэдактар «Известий ВЦИК». ⁹ Магчыма, Балтрушайцісам.

2935. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро в' Ковн' (Проспект Витовта, 30) за 22.08.1921 (№136)

Сов'тская Б'лоруссія. — Съездъ представителей у'здныхъ сеймиковъ и магистратовъ в' Виленщин'ъ. — Новыя репрессіи в' Виленщин'ъ.

582.2.58:020 — шк

2936. Загады па Беларускам Асобным Батальёне Літоўскага Войска ад 22.08.1921 да 2.09.1921 (м. Грынкішкі)

582.1.12:001-137

2937. Ліст лейтэнанта французскай арміі Лявона Кахоўскага (Me-kpès, Марока) «г-ну Министру» за 23.08.1921, канвэрт і пасьведчаньне, выдадзенае Аўгенам Ладновым Лявону Кахоўскаму 9.02.1921 аб прызнаньні за Дэлегацыяй БНР на Мірнай Канфэрэнцыі ў Парыжы доўгу і абавязаньнем выплаты

582.1.25:009&r-010

582.1.25:011 — канвэрт

582.1.25:012 — пасьведчаньне

З просьбай выплаціць належныя грошы («Сь начала октября м'сяца 1920 г. и до середины февраля м'сяца 1921 я состоялъ на служб' в' качестве секретаря Делегация Б'лорусской Народной Республики на Мирную Конференцию в' Париж'...»

2938. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 24.08.1921 (№137)

Въ «Виленскомъ Парламентѣ». — Эстонская пресса о Бѣлоруссиі. — Борьба съ бандитизмомъ въ Сов. Бѣлоруссиі. — Бѣлорусскій государственный музей. — Институтъ Бѣлорусской Культуры. — Помощь голодающей Россіи.

582.2.12:064

2939. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.08.1921

582.1.25:015a

2940. Ліст Івана Карчынскага (?) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ???1921 з просьбай прыслаць для друку «Малітоўнік»

582.1.25:015

Дата й абставіны невядомыя.

2941. Расьпіска Максіма Гарэцкага за 30.08.1921 аб атрыманьні ад Браніслава Тарашкевіча 10.000 польскіх марак авансу за «Родны Край» выд. IV Гарэцкай для перадачы аўтарцы

582.2.37:078 — p

2942. Блянк пасьведчаньня аб праслуханьні летніх курсаў белару-сазнаўства ў Дзьвінску ад 27.07 да 30.08.1921

582.2.50:038&r-039&r — d

2943. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 31.08.1921 (№140)

Съѣздъ самоуправленій въ Вильнѣ. — Къ предстоящимъ выборамъ въ виленскій сеймъ. — Помощь голодающимъ. — Бѣлорусскіе студэнты въ Чехословакіі. — Возобновленіе бѣлорусской газеты въ Вильнѣ.

582.2.58:021 — шк

2944. Зварот Адварда Будзькі (Віленскі Саюз Каапэратываў) да беларускіх эмігрантаў

Вы, каторыя гаворку маю разумеіця, каторыя родам з бацькаўшчыны нашай Бelay Русі — з пад Вільні, Мінска, Оршы, Смаленска, Віцібска, Полацка, ці з пад Дзьвінска, Гродны, Беластока, Брэста, Пінска, Мозыра, Гомля, Мсьціслаўя, Магілева, Барысава, Смургонь, Ашмяны, Ліды, Баранавіч, Слуцка, Бабруйска, — адным словам: Беларусы, родныя мае! — Вас здаліоку вітаю шчырынька, мілінька, да Вас адзываюся, да Вас удаюся з гора і бяды, ад якіх марнеіць і гініць жыцьціо нашай роднай старонкі і яе людцау... Добрых чулых дзетак Беларусі апанавала трывога і жаль над марнай доляй бацькаўшчыны сваей... Яе дратуюць і пустошучь войскі усякія праз шэсьць ужо гадоў запар ад 1915 да цяперашняга 1921 году... Ад стрэлаў пагінула шмат вольнага люду, ад агню пагінула шмат

сяліб і сіолаў, ад напору войска на войска пагінула шмат добра на полі, ад пастою войска усілякіх окупантаў пагінула шмат садоў, курэй, сьвіней, бычкоў, коні і усялякіх рэчы, а ад рэквізіцый — добра, жывіолы і усякай усячыны, ды ад прыгону на стойку і на прымусовыя работы пагі[ну]ла шмат нават добрых гаспадарак... Мы гэта тут відзючы і ведаючы перано-сім шмат згразот, надрываім здароўя парываючыся на ратунак суседзям блізкім і далейшым... Ды мала рада наша, бо нашы грошы — марныя грошы, малашто варты, нінабярэсься іх столькі каб якто кажуць — на ногі паўстаць гаспадару, ды і ні дакупісься патрэбных рэчы, бо іх нідачы-кацца — як гаршкоў, струмэнтаў, шкла, жалеза і шматшто іншага; дара-гоўляж усьцяж яшчэ расьцець і нетведама аткуль у гаспадара возьміцца гатоўка, калі німа ужо чаго прадаваць. Каб асіліць народную бяду, каб адбудаваць зруйнаваны вайной край трэба здабыцца на сілы і на грошы. У грумадзе сіла, дык грумадзіцца мы павінны усюды; грумадой узяўшыся асілім намечаную работу. А з носу па грошу зкінуўшы казна вырасьціць, каторую мы павінны папаўняць ня пірастаючы складчыну рабіць, стараючыся каб хоць гэткам чынам услужыцца родным людцам і старонца роднай. Загранічныя грошы — дарагія грошы, і за іх на Беларусі шмат работы зрабіць можна, шмат добра нажыць можна; дык і трэба каб дабыць за-гранічныя грошы. У гэтым дзеля эмігранты беларускія, выйхаўшыя з Краю у сьвет на зароботкі, вялікую і ніацаніоную службу аказаць могуць тут нам у Краю пакінутым і тут пагалелым родным людцам. Хто ня мо-жыць яшчэ скора вярнуцца і да работы у Краю здольнасьці і старанья прылажыць той складчынай павінін як найхутчэй пасьпяшыцца на падмо-гу роднаму Краю. Грэшна будзіць варочацца на бацькаўшчыну ня пры-служыўшыся ей цяпер посьля яе ваеннага пагрому; грэшна будзіць зані-дбаўшы старонку, дзе свае дзяцінныя ці маладыя леты правіоў, дзе рос і узгадаваўся, зкуль свой род вядзеш, якую ня з роскашы пакінуу... алі ус-памін каб лепшы аб ей мець дык для яе лепшай будучыны чымнебудзь прыслужыцца належыцца, інакш — ікацца будзіць як загінуўшаму дзіця-ці на успамін ніпавіннай маці-старонкі роднай ды занідбанай... Рабіцца складчыну адзін аднаго заахвочываючы і ні адкладаючы надалей, бо хто напару даець — якбы удвая даець. Лучыцца да сваяцкай грумады — да беларускай, бо у грумадзе сіла, бо грумада — вялікі чалавек. Давайця знаць аб сабе на бацькаўшчыну у вядомую грумаду, высылайця туды сваю складчыну на патрэбны ужытак.

Адварды Будзька

Вільня

Саюз Коопэратываў

582.2.58:018-019 — ма

Дата невядомая.

2945. Бюлетень Бѣлорускага Прессь-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 1.09.1921 (№141)

Обращеніе Правительства Бѣлорусской Народной Республики къ Со-вѣтскому Правительству [У справе пагромаў ва Ўсходняй Беларусі]

582.1.22:006

2946. Бюллетень Бѣлорусскаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Прспект Витовта, 30) за 2.09.1921 (№142)

Бѣлоруссія — единый хозяйственный организмъ

582.1.22:007

2947. Лист дырѣктара Ёсходняга Дѣпартаменту МЗС Литвы (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.09.1921 і канвэрт

L.R. Kaunas, 1921 m. Rugsėjo mėn. 3 d.

Užsienių Reikalų

Ministerija Ponui Lastauskiui

Nr. 11300 Gudų Respublikos Ministerių Pirmininkui.

Gerbiamasis,

Turiu garbės Tamstai pranešti, kad gautomis iš mūsų Atstovybės Rusijoje žiniomis pil. Stase Kisiel yra paliuosuota 7-8 savaites atgal iš kalėjimo ir išvažiavo lenkų tremtinių ešalonu per Minską.

Prašau priimti mano pagarbos pareiškimą

[Подпис неразборливы — А.Бізаўскас?]

Rytų Departamento Direktorius

582.1.29:008

582.1.29:009 — канвэрт

2948. Лист Самуіла Жытлоўскага (Карлсбад) Аляксандру Цвѣкѣвічу (?) (Коўна) за 3.09.1921

Karlsbad 3/IX 1921.

Высоко паважанны

Пан Міністр

Имѣю честь довести до свѣдѣнія, что вчера вечером прѣхал в Карлсбад. — Сегодня суббота нѣт засѣданій и этот день я использовал для визитов. Был у Президента Сіонистическ. всемірной организациі проф. Х.Вейцмана, у Президента Конгресса Соколова и Вицепрезид. Моцкина. В 5 часов имѣю свиданія с д-р Коhn — предсѣдателем Бѣлорусских землячеств в Америкѣ. Контакт с ними нам очень важен и это подготовит почву для нашей делегациі в Америкѣ, которая теперь становится всемірным центром политической работы.

Завтра состоится собраніе журналистов всѣх стран для интервью со мною по Бѣлорусскому вопросу. Я твердо вѣрю, что мнѣ удастся сдвинуть наше дѣло с мертвой точки, на которой нѣкоторым якобы нашим quasi-друзьям хотѣлось бы задержать. Я строго придерживаюсь в бесѣдах и выступленіях нашего основного тезиса: дружба и тѣсный союз с Литвой, которая является поистинѣ демократической страной. К сожалѣнію, послѣднее шовинистическое настроеніе низшаго и средняго чиновничества Литвы, а также направленіе полуофиціозной прессы (плохо-скрытый антисемитизм) сослуживает Литвѣ плохую службу. Приходится выслушивать много упреков, частью справедливых (паспортныя притѣсненія для евреев) еще болѣе несправедливых, которыя считаю долгом разсѣивать.

Просите д-ра Лурье дать маленькую записку в «Вольн. Литвѣ» о моем пребывании здесь и о встречах с ответствен. сионистич. деятелями.

Не получая от пана Старшыны за все время ни слова и не зная, где он, я ему не пишу.

Здесь останусь 4-5 дней откуда опять еду в Берлин и оттуда в Лондон.

Жду непременно от Вас информации и директив.

С искренним уважением

С.Житловс...

P.S. Просите д-ра Лурье выслать в Берлин все наши английские проспекты.

С.Ж.

582.2.58:016&r — pa

2949. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Дырэкцыі Дзяржаўнай Бібліятэкі (Коўна) за 5.09.1921

Уважліва прашу Дзяржаўную Бібліятэку выдаваць мне на дом кнігі навуковага і грамадзянскага характэру, за цэласць каторых бяру на сябе поўную адпаведальнасць.

Згары дзякую за выпאўненьне маеі просьбы.

[Занатаваны алоўкам сьпіс кніг:]

Baliński Starożytna Polska

Jelski Historyja szlachty na Litwie i Rusi Litewskiej

Kutrzeba Historyja wewnętrznego ustroju Polski T IV? Litwa,

Wiszniewski Historyja literatury polskiej T VI. History Lit.

Малиновскій Рада Велик. Кн. Лит.

Истор. Смоленск. Кн.

Полоцкого

Туровского кн.

Бранцева Истор. христ. Сѣв-Зап. края

582.2.58:017 — p

2950. Расьпіска Антона Аўсяніка¹ за 6.09.1921 аб пазычэньні ім у Браніслава Тарашкевіча 5.000 польскіх марак

582.2.37:067 — p

¹ Антон Аўсянік выехаў з Коўна ў Вільню ў траўні 1921 году. Дыпляматычным прадстаўніком БНР у Літве замест яго 23.05.1921 быў прызначаны Аляксандар Вальковіч.

2951. Ліст Язэпа Варонкі (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.09.1921

Редакція и контора

балтійскага грамадзянска-
історычнага, торгова-про-
мышленнага і статыстычнага
альманаха-справочніка

«ВСЯ БАЛТИКА».

Ковна, Аллея Свободы, 52.

7.IX.1921.

Многапаважаны Пане Вацлаве!

Вельмі дзякую за кнігі. Мне брак яшчэ выданьняў гэтага-ж выдавецтва¹ за апошніх 3 месяцы: №1, 2 «Сел<янскай> Д<олі>» і брашур. Калі ласка не адмоўце прыслаць. Кнігі (толькі адну — «Гісторыю Беларусі», бо другая не ведама дзе) дам Халецкаму сягоньня пад вечэр, бо яна у мяне у хаце!

За тым яшчэ просьба: чы не маглі-б мне пажычыць расейскую машынку на два тыдні у рэдакцыю, мне гэта прынесло бы многа карысьці.

З пашанай ЯВаронко

582.1.25:014

¹ Выдавецтва Міністэрства Беларускіх Справаў — маеца на ўвазе выдаваная беларускімі эсэрамі агітацыйная літаратура.

2952. Бюллетень Бѣлорускага Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 7.09.1921 (№143)

Бѣлорусская національно-политическая конференція. — Школьное дѣло въ Западной Бѣлоруссиі. — Бѣлоруссія на конгрессѣ угнетенныхъ націй. — Бѣлоруссія и евреи

582.2.58:015 — шк

2953. Ліст старшыні Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту Фабіяна Ярэміча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.09.1921

Wilnia 8/IX 21 h.

Darażeńki Dziaćka Włast.

Pišu da was heny list i bajusia kab nia było pozno bo 25 wierasnia zusim blisko. W zwiasku z tym što majecca adbycca narada u Prazi u nas było pasiadżenie Nacyjanalnaho Kamitetu dzie usie pryncypowo zhodzilisia jechać na naradu ale daručyli przydyumu zapytacca i wyswiatlic nie katoryja nie jasnasci što było зроблено, pošany list ad Nacyjan. Kam. ale ješče da henaj pary nijakoho adkazu nie atrymali.

Pa majoj jncyjatywie była sklikana prywatnaja narada u Wilnie dzie byli запрошаны usie adpawiednyje i aktyŭnyje dziejaczy dziela abhaworu toj samaj sprawy t.e. pajezdki u Prahu, zrabiŭ ja heta dziela taho što u Kamitet nie usie uwachodziać aktyunyje pracovníki, pasla hutarki u prywatnaj naradzie wyjasniasia i adnahałosno pryšli da pierakonannia što toj razkoł jaki da siońniašniaho dnia jość, heta zhuba dla Bielaruskaje sprawy. Patrebny supolny front i koor-dynacija sił. Ahulny [s]chod daručyŭ mnie uziać na siabie jncyjatywu kab znajsci darohu da parazumieńnia i ja uziau na siabie henuju ciazkuju sprawu, nie wiedaju ci adoleju. Ale uziau heta tamu što mnie prychozicca wielmi adczuwać stojačy na čale apošniaj Bielaruskaj hramackaj palityčnaj arhanizacyi na baćkauščynie. Nia wiedaju i dla mianie asabisto nie zrazumiela čamu my nie zabiŭšy miadzwiedzia uzialisia skuru dzialić bo my tut atrymouwajučy wiestki wyklučna tolki a brudach jak z adnaho tak i z druhoho boku tracim hoławy i toj chto mohby choć trocho pracawać dyk i u taho ruki adwalwajucca, našyja pali-

tyki pačali jhrać u palitykaństwa ale pamiz saboju, nieužoś niama raboty bolš karysniejšaj. A dalej da sprawy.

Ja hawaryŭ z Antonam, Symonam, Tarasom i Arkadjam¹ jany zhod[n]y hawaryć ab parazumieni i ab zhodzie sprawa za wašaj zhodaj i za techničnym jee wykananiem ja liču što zhoda pawina nastupić perad naradaj. (matywaŭ nawat nia budu prywadzic bo heta zrazumiela) T<awary>š Wł<a>st. zrabicie usio machčymaje ad was. Kab usio było dobra bo ad henaho cierpić Białaruskaja sprawa i dosyć uzo ihrać u pryncypy i asabistaści mnie zdajecca. Darahije Kowienskie tawaryšy kali wy woźmiecie hena da serca i ščyra razwažycie to napreuna zhodziciesia z samnoju. Czakaju ad was adkazy ci najlapiej byłob kab chto pryjehau u Wilniu i tut abhawarylib a tady pajechalib u Prahu tady sapraŭdy naša narada byłab naradaj sierjoznaj a nie wyliwaniem usio tych že brudau samych na siabie. Czakaju adkazu. Kłaniajusia usim usim

Z Pawažaniem FJarem...

Wilnia

8/IX 21 h.

[На адвароце:]

Гэтым сьведчу, што ліст гэты атрыманы 21/IX. 1921. в.а. консула Я. Чарапук.

582.1.25:001&r-002

У публікацыі Я. Янушкевіча (Янушкевіч Я. *Архіў Вацлава Ластоўскага // Голас Радзімы*. №8. 25.02.1993) аўтарства гэтага ліста беспадстаўна прыпісана Максіму Гарэцкаму. ¹ Луцкевічам, Рак-Міхайлоўскім, Тарашкевічам і Смолічам.

2954. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) за 8.09.1921

8.IX.21.

Рыга.

Даражэнькі
Александр Іванавіч,

получыў сёнека тваю згоду на мой выхад з грамадзянства, але да гэтага часу нічога не маю ў адказ на свой даклад ад Бенасу.

А час ідзе.

Чаканьне зьвязвае працу.

Курсы вучыццельскія скончаны. Вучыццелі раз'ехаліся з вялікім ўражаньнем. Чакаюць цяперака **ТОЛЬКІ КНІЖАК**. Ад іх залежыць усё.

Што ж «Вызваленьне»? — Дайце кніжак!

Наладзілася трупка. Мае успех і ў Дзьвінску і па вёсках.

Трэба пачынаць кааператыўную працу. Чаму Будзька затрымаўся?

Учора атрымаў вялікі ліст ад Кахоўскага, — супрацоўніка Ладнова па місьці. Мае прэтэнзыі на 3200 франкаў. Жыве ў Марокко. Служыць у французкім войску лейтенантам. Гразіцца жалавацца французкаму Прэстаўніцтву ў Літве, Французкаму Ураду і свайму Вайсковому начальству.

Напісаў яму ўспакаіваючае пісьмо. Прашу пачакаць.

Мей гэту справу на ўвазе.

Вальковічу скажы каб ён паслаў мне хоць крыху грошай. Пасля па-

ездак і рожных выдаткаў сіжу зусім на мелі. А тутака яшчэ трэба падтрымліваць Дварчаніна, які ўжо зноў не атрымлівае грошэй з курсаў і жыве за мой кошт.

Надзеі на дэлегатаў ў Прагу з Амэрыкі я не маю: Бубешка паехаў ў Японію і Манджурью, а рэшта страшэнна занята сваімі ўласнымі інтэрэсамі.

Дварчаніна я для Канфэрэнцыі затрымаў і мандат яму ад «Бацькаўшчыны» ўжо зроблены, але ці пратрымаю яго і ці давязу — не ведаю. Гэта будзе залежаць ад Вальковіча.

Чакаю з Вільні дакумэнтаў тых, каго яны хацелі б направиць ў Празскі Універсітэт. А пакуль што загатоўваю толькі дакумэнты Дзвінчан і Дварчаніна. Худка вышлю іх да цябе, каб ты паслаў Чэха-Славакам.

У Вільню напісаў каб, калі не паедуць у Прагу самі, дык прыслалі мандат Дварчаніну і мне.

Дапамажы мне, братка, атрымаць кніжкі ад «Вызвалення» бо іначэ школы стануць! У Вільні падрушнікаў мала і высылаюць яны толькі тое, за што ўперад я перасылаю ім грошы. Грошай жа у мяне — брак, ды і прападаюць часта ў дарозе (гэтымі днямі прапала на «лапуўку» 200 марак ням., якія даручыў аднаму грамадзяніну перавесці ў Вільню разам з тваёй кнігай).

Паслаў, і ўжо маю паведамленьне аб атрыманьню Сымонам Р<ак>-М<іхайлоўскім>, 10 экзэмпляраў тваёй кнігі «Адр<аджэньне> Бел<арусі> і П<ольшча>»

Ці прыехала ўжо Паўлінка з мора? і што яна зрабіла, — разам з Гр. Казячым, да якога я пісаў асобнага ліста — ў справе адшуканья маея кнігі «Бъл<оруссы> и Пол<яки>», якая захоўваецца у Семашкі ў Міністэрстве?

Не паляніся адказаць мне на ўсе пытаньня падрабна, хоць і ведаю што ты страшэнна заняты.

Бывай здароў

Твой Кастусь.

P.S. Толькі што прынёс паштар пісьмо з Вільні. Вось кароткі змест яго:

- 1, 1.IX.21 адбылася нарада Віл. Бел. Кам. ў справе Прагі;
- 2, былі галасы, хоць і незначны лік, каб не ехаць, бо не вядома праграма і невыразныя мэты, але пастаноўлена, не ўважаючы ні на што, — ехаць;
- 3, з кожнай арганізацыі едуць па аднаму;
- 4, названы гэтыя асобы: Кахановіч, Антон¹, Гарэцкі, Сымон², Аркадзь³, Трэпка, Янка С<танкевіч>, Ерэмич, — кожны ад сваёй арганізацыі;
- 5, але ніхто з іх не мае пэўнасьці, што вырвецца, апрача таго ўсе — заняты службай і працай, а трэцьцяе, найважнейшае, — грошы німа;
- 6, адносіны да Ураду гэтыя: «Варожых адносін ў віленчукоў ні да цябе асабіста, ні да ўсіх няма. Есьць ў адзінак крытыка і надта часамі рэзка, але гэта не з боку усіх, кажу [канец?]».

7, чакаюць грошэй на дарогу і на сэмінарыю; (адказ у гэтай справе дай мне, а я зноў маю зручнасьць і паведамлю іх).

Дадаваемы да твайго лісту пісьма не адмоў перадаць па адрэсах. Выбачай за турботы, але эканомлю час і грошы.

Худчэй адказвай мне. Патарапі Бенасу.

Ці вярнуўся ўжо з мора В.Ластоўскі?

Перадай ліст яго жонцы. Ен быў пасланы да мяне.

Кастусь.

582.2.12:067&r-068

¹ Луцкевіч. ² Рак-Міхайлоўскі. ³ Смоліч.

2955. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Карлсбад) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.09.1921

Karlsbad 9/IX 1921.

Высокаповажаны Пане Старшыня,

Настоящим ім'ю честь освѣдомить Вас о той работѣ, которая мною продѣлана в Карлсбадѣ.

1. Я імѣл свиданія и продолжительныя собѣсѣдованія с Президентом XII Сіонистическаго Конгресса Н.Соколовым, а также членами Президіума г.г. Моцкиным, д-р Вейцманом (Президент экзекутивы Сіонист. партіи), Гольдбергом и другими. Г-ну Соколову я передал меморандум, в котором освѣтил политическую, экономическую и культурно просвѣтельную ситуацію Бѣларуси в настоящій момент, отмѣтил еврейскую проблему в Бѣларуси, намѣтил ту линію поведенія, которую, по моему мнѣнію, должна повести еврейская общественная мысль. Копію меморандума¹ пришлю Вам из Берлина. Мнѣ конкретно обѣщана моральная и матеріальная поддержка в Лондонѣ и Америкѣ, но не из средств Сіонист. партіи а из других общественных источников.

2. Я імѣл долгія собѣсѣдованія и интервью с редакторами и корреспондентами крупнѣйших еврейских газет Америки, Англіи и Франціи. Для многих из них Бѣларусская проблема звучала новым открытіем, другіе были очень плохо, а многіе сознательно извращенно (с польской стороны) информированы. Слѣдует признаться, что с самой сильной державой настоящаго времени — прессой — мы до сих пор очень небрежно обращались. Я им раздал імѣвшійся у меня матеріал, освѣтил вопрос в надлежащем свѣтѣ и уже отсюда будут отправлены статьи руководящаго характера в наиболѣе вліятельныя газеты и журналы и таким образом почва для наших делегацій в Лондон и Америку будет подготовлена.

3. Я імѣл продолжительное собѣсѣдованіе с г. Министром по еврейским дѣлам Литовской Республики г. Соловейчиком. Содержаніе этой бѣсѣды я Вам подробно сообщу из Берлина.

4. Очень большой интерес к нашему дѣлу проявили извѣстные еврейскіе писатели-поэты Н.Бялик и З.Шнеур. Оба пользуются громадным вліяніем на интеллигентныя еврейскіе массы и привлеченіе этих сил на нашу сторону імѣет громадное для нас значеніе. Г. З.Шнеур — Бѣлорус (из Шклова) оказал мнѣ здѣсь очень много цѣнных услуг в смыслѣ знакомств и связей, очень много работает для нас и обѣщал удѣлитель нашему дѣлу много вниманія. Чтобы его болѣе связать с нами, я предлагаю назначить

его совѣтником Министерства по дѣлам меньшинств, конечно без всякаго оклада, так он очень состоятельный человек и хочет работать по идейным побужденіям. Вслучаѣ Вашего согласія, я просил-бы официальнаго извѣщенія о его назначеніи.

Очень цѣнные услуги оказал и оказывает нашему дѣлу д-р В.И.Якобсон, котораго я полагаю-бы слѣдует поблагодарить письмом от имени нашего Правительства. Он — директор «Judischer Weltverlag» в Берлинѣ, имѣет громадныя связи с нѣмецкой прессой и вліятельными кругами и искренно идейно предан нашему дѣлу.

В Прагѣ, 25 сентября с.г. имѣет состояться конгресс представителей всѣх общественно-благотворительных учреждений (еврейских) в Европѣ и Америкѣ. Оттуда Украинское еврейство получает громадныя суммы для погромленных. Так как к великому несчастью у нас на Бѣлоруси тоже были погромы, то, конечно, очень важно было-бы присутствіе кого-либо из нас на этом конгрессѣ. Если идея національнаго с'ѣзда в Прагѣ не отпала, о чем я к сожалѣнію не имѣю никаких сообщеній, то, конечно, мы немедленно войдем в контакт с главным комитетом в Лондонѣ и сумѣем наладить помощь нашим погромленным от поляков.

Убѣдительно прошу написать мнѣ пару слов о нашей работѣ и общем положеніи: при отсутствіи информации опускаются руки к работѣ и я считаю невозможным долѣе оставаться без контакта с Кабинетом.

Здѣсь остаюсь еще день и завтра выѣзжаю в Берлин, так как на 14ое с.м. назначено Общее Собраніе членов Бѣларускаго комитета помощи голодающим в Россіи.

Прошу примите, Пана Старшыня, увѣреніе в совершенном уваженіи и преданности.

С.Житловскій

582.1.25:007&r-008&r

¹ Дакумэнт №2956.

2956. Мэмарандум міністра нацыянальных меншасцьёў БНР Самуіла Жытлоўскага прэзыдэнту XII Сьяністычнага Кангрэсу ў Карлсбадзе за 8.09.1921 аб палітычным і эканамічным становішчы жыдоў у Беларусі і аб неабходнасці выдзялення сродкаў на супрацьпагромную дзейнасць

582.1.26:001-010 — МК

2957. Статут Саюзу Сялян-Беларусаў у Літве, прыняты 9.09.1921, зацьверджаны й зарэгістраваны ў Начальніка м. Коўна й павету 21.09.1921 пад №114 (Весьнік Ураду №74, ст.4)

582.1.40:103-100 — МК

2958. Ліст В.Анісковіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.09.1921

582.1.46:018&r-019&r

В.Анісковіч — бежанец зь Дзісенскага павету. У лісьце — просьба даслаць літаратуру і крытыка дзейнасці Місії БНР у Бэрліне.

2959. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.09.1921

10.IX.21

Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,
атрымаў сёнека Ваш ліст аб Ладнове.
Супакоім яго.
А мо' ён і выступаць не будзе калі спачатку з ім належна пагутару.
Чэкаю ад Вас адказу на свае лісты.
Сімсон ўжо тры разы званіў наконта стацьці, аб якой я Вам ўжо пісаў
два разы.
Ангельскі Кааператыўны журнал заказаў таксама стацьцю.
Хай яе напіша Будзька і прышле мне.
Са мной едзе Дварчанін. Я яго пасля сканчэньня курсаў папрасіў
астацца.
Трэба яго абудзь і адзець (апануць).
Хай Вальковіч аб гэтым паклапаціцца.
Атрымаў весткі, што Украінскі Урад злажыў свае паўнамоцтва і здаў-
ся на міласцьць бальшавікоў.
Калі гэта не утка — дык вельмі вялікая памылка. Латышы сьмяюц-
ца: «Ці не зьбіраецца і Ваш урад зрабіць тое ж?»
Шлю шчыры прывет і найлепшыя пажаданьня.
З вялікай пашанай
К.Езавітаў.
582.1.25:013r-013

2960. Ліст агенцтва «Argus Suisse et International de la Presse S.A.» (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.09.1921 з прапановай падпісацца на дасыланьне выцінак артыкулаў сусьветнага друку на тэмы «Беларусы» і «Беларусь»

582.1.29:017

2961. Запрашэньне на сьвяткаваньне 500-годзьдзя Жамойцкага біскупства, якое мае адбыцца 11.09.1921 у Жамойцкай базыліцы ў Коўне

582.1.14:067 — д (В.Ластоўскаму)¹

582.2.58:029 — д (А.Цьвікевічу)

¹ На адвароце запіс алоўкам:

Крэчэўскі 3.50

Душэўскі 1.50

Мамонько 1.50

— "" — 40

Грыб 45

2962. Праграма сьвяткаваньня 500-годзьдзя Жамойцкага біскупства 11.09.1921 у Жамойцкай базыліцы ў Коўне

582.2.58:055 — д

2963. Абвестка аб раскладзе працы Консульскага Аддзелу Паўнамоцна-Дыпляматычнага Прадстаўніцтва БНР у Літве

582.2.58:056 — p

Дата невядомая.

2964. Параўнаўчая табліца нацыянальнага складу жыхарства ў паветах Віленскай і Горадзенскай губэрняў

582.2.58:059 — p

Дата невядомая.

2965. Параўнаўчая табліца рэлігійнага складу жыхарства ў паветах Горадзенскай губэрні ў 1914 годзе

582.2.58:060 — p

Дата невядомая.

2966. Зьвесткі аб сямейным становішчы чыноўніка Беларускага Батальёну Васіля Раковіча

582.2.58:061 — p

Дата невядомая.

2967. Зьвесткі аб тапографе Акіме Кавалёве зь Юр'ева, які жадае працаваць у Літве

582.2.58:062 — p

Дата невядомая.

2968. Ліст [Антон Аўсяніка] у невядомую газету з просьбай надрукаваць зварот выдавецкага таварыства «Вызваленьне»

582.2.58:063 — pk

Дата невядомая.

2669. Ліст міністра жыдоўскіх справаў Літоўскае Рэспублікі Макса Салавейчыка (Коўна) Язэпу Варонку (Коўна) за ???.1921

Дарогой колега,

Присемъ 4 брошюры. Въ одной из них (А.78.1921.VII) Вы найдете 2ой проект Нуманс'а и наш контрпроект¹. За этот контрпроект я не отвѣчаю: он был составлен до моего пріѣзда в Женеву и я против него (спец. против §6) письменно подал особое мнѣніе, имѣющееся в дѣлах делегации и в М.И.Д.

Адрес Корчинскаго узнали?

Привѣтъ

МС

582.2.36:071 — pa

Дакладная дата невядомая. ¹ Другі праект Гіманса ў справе палагоджаньня літоўска-польскіх тэрытарыяльных спрэчак быў пададзены дэлегацыям Польшчы й Літвы ў Жэневе 12.09.1921. Адказ літоўскай дэлегацыі быў пададзены Радзе Лігі Нацыяў 12.09.1921.

2970. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 12.09.1921 (№144)

Разстрѣль бѣлорускаго уполномоченнаго. — Бѣлоруссія и Лига Націй. — Бѣлоруссія на конгрессѣ угнетенныхъ націй. — Народное образование въ Совѣтской Бѣлоруссіи. — Бандитизмъ въ Совѣтской Бѣлоруссіи. — Бѣлоруссы въ Латгаліи.

582.2.12:069

2971. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 13.09.1921 (№145)

Резолюція бѣлорусскихъ учителей. — Колонизація Бѣлоруссіи Совѣтской властью

582.1.22:005

2972. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Проспект Витовта, 30) за 14.09.1921 (№146)

Польское хозяйничаніе въ Восточн. Галиціи. — Совѣтская Бѣлоруссія и заготовки хлѣба. — Борьба съ бѣлорусской школой. — Опроверженіе

582.1.22:004

2973. Хадайніцтва Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі міністру беларускіх справаў у Літве за 20.09.1921 аб забеспячэнні патрэбнымі коштамі дзесяцёх дэлегатаў ад Віленшчыны й Горадзеншчыны на Беларускаю Нацыянальна-Палітычную Нараду ў Празе 25.09.1921

582.1.24:003

2974. Ліст расейскай кнігарні Н.Макарава (Лёндан, 18 Bury Street) рэдакцыі газеты «Вольная Литва» (Коўна) за 23.09.1921 з просьбай дасылаць дзеля продажу 3 асобнікі газеты

582.1.46:036

2975. Ліст Аляксандра Галавінскага (Масква) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.09.1921

23/IX 21

Высокапаважаныя грамадзяне!

Учора зьвярнуўся з Менску и хацеу сяніка паехаць да Коўны, каб пасьпець хоць на канец пражскай нарады, але не удалося атрымаць візы для сябе і для жонкі.

Можа гэта і лепш, бо у зьвязку з меморандумам Польшчы наша справа тутака становіцца больш актуальнай і цяперыка ахатней гутараць з намі.

Сягодні у 10 гадзін вечэра буду у Меджынскага, а заутры у 11 ранніцы у Начальніка Ангельскай міссіі.

Вражэньня аб Менску засталася добрае. Нацыанальная справа вядзецца добра, а таксама ёсьць падставы каб спадзевацца на худае аб'яднаньне усей усходней Беларусі. Як мага худчэй друкуйця кніжкі. Атрымаў асобный заказ «Вызваленьню» на друк

- 1) Географія Беларусі = - 8,000 эк.
- 2) Сінтаксіс Тарашкевіча - 8,000 эк.
- 3) Гісторыя Бел. Літаратуры Гарэцкага 4,000-
- 4) Літаратурная грыстамація (піша Луцкевіч) 5,000-
- 5) Граматыка Тарашкевіча 10,000-
- 6) Сцэнічныя творы кожнай піэсы па 5,000 экзем.

Пасылаю копію тэлеграмы Желуновічу (якую Вы яму і перэдайце)
— на заказ па 20,000 экз. граматыкі і лімен[тара?]

Прапазыцыю на пражскую нараду атрымаў толькі учора, а таму трудна спадзевацца, каб хто небудзь пасьпеў прыехаць хоць як я аб гэтым гутарыў (па асабістай ініцыятыве) у Менску то як быццам то і згожываліся на гэта.

Пашліца ат мяня тэлеграму у Прагу «Вітаю сход і працу па дзержаўнаму атраджэньню і аб'еднаньню Бацькаўшчыны» Галавінскі.

Калі мне будзе патрэбна ехаць у Прагу, то прашу зрабіць візу.

Спадзеваюся выехаць у панядзелак 27/IX прыгатуйце для мяне і жонкі памешканьне.

Прашу падгатаваць для мяне з жонкай і сынам прытулак.

582.2.12:048&r-049&r

2976. Ліст Аляксандра Вальковіча (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Прага?) за 25.09.1921

Дарагі Вацлаў Юстынавіч,

За час Вашай адсутнасці нічога не змянілася.

Літвіны не глядзючы на тое, што ім добра вядома як цяжка Вам будзе весці на з'ездзе барадзьбу з нашымі ворагамі — польскай арыентацыяй, аб чым я ім, што дзень пры сустрэчах у гутарках падкрэсліваю, сваей пазіцыі, якую яны занялі у апошніе часы да нас — не змяняюць.

Д-р Грыніус у гутарцы са мною у дзень 24 Верэсня калі я яго ад імяні Ураду паздравіў з прыняццем Літвы у Лігу Народаў, сказаў мне што тые інфармацыі якіе мы атрымліваем з бацькаўшчыны і даем ім не адпавядаюць дзействіцельнасці.

Рэзка падкрэсліў, што паўстанцеў, а якіх ім мы гаварылі, што іх ёсць да 6000 — нема, а што ёсць неарганізаваныя невялічкія банды з 75% крэмінальнага элементу. Я даказываў яму што яго погляд ёсць памылковы; што паўстанцы нашы зарганізаваны і нават прынялі некалькі баеў з палякамі і, вельмі удачна. Ен на гэта мне адказаў, што пасыланне іхнымі арганізацыямі людзі данасілі ім, што у нас там нічога нема.

Аднак не гледзючы на гэта ен у сваей прамове у Сойму адзначыў, што у Віленскай абласці большасць беларусаў і, што калі літвіны беларусам прадаставяць шырокую аўтаномію, то ен запэўнен, што беларусы выскажуча за Літву.

У той жа дзень у гутарце з др. Пурыцкісым я вынес досіць прыемнае уражэньне.

Шчыра падзякаваўшы мяне за паздраўленне ен сказаў мне, што літвіны паступаючы все больш і больш умацовываюць свае становішчэ і што прыняцці іх у Лігу Народаў падвіне на перад развязаньне Віленскага пытанья. І што гэта умацуець і нашэ становішчэ.

Закончыў ен сваю прамову тым, што Літва і Беларусь маючы за сабой вялікае прошлае і цяпер пойдучь разам рука аб руку; Літва дапамагала і будзе дапамагаць свайму найбліжэйшаму саседу — Беларусі, чым толькі зможэ.

Я зкарыстаўшысь гэтымі словамі яшчэ раз пад[к]рэсліў вялікае значэнне нашай Канфэрэнцыі у Празе і прасіў яго да[па]мочь нам матэрыяльна каб мы змаглі там моцна паставіць нашу агульную справу. Ен мне адказаў што Кабінэт прынцыпова згадзіўся зрабіць нам не вялікую краткасрочную пазыку, але што дэталёва аб гэтым у звязку з гарантыяй таварамі прасіў Міністра фінансаў далажыць яму на бліжайшам паседжэнні.

Быў я яшчэ раз у Міністра Фінансоў і прасіў яго каб ен худчэй гэту справу правеў у Кабінэце і падтрымаў маю прозьбу, аб чым я яму падаў адпаведную заяву.

Думаю, што на гэтых днях справа грашовая вырашыцца.

У Прэзыдэнта я асабіста ня быў, а паслаў яму на беларускай мове тэлеграмму. Тэкст тэлеграммы па расейску прыведзен у №227 газеты «Эхо».

З бацькаўшчыны ні якіх інфармацый не атрымаў на пісьме.

Прыбылі у Коўню гр.гр. Карабач і Шыла якіх я у ваўторак адпраўлю ў Прагу.

Для мяне зусім не зразумела тактыка гр. Краскоўскаго які затрымаў дэлегатоў да апошняга дня ня выдаўшы ім у належны час грошэй. Паміж іншым ён заявіў што Урад асыгнавал 10000 але іх ня выслаў.

Так ставіць пытаньня ідэйны беларус не можэ. Яму быў выдан аванс асабіста у ліку 12.000 і 3000 у лік 10.000. Неужош ен часова не мог даць з свайго авансу тысяч 5-6.

Пасля атрымання ім авансу прайшоў толькі адзін месяц. Значыцца калі Урад, або Міністэрства Фінансаў пачаму кольвечэк не змагло у належны час пераправіць яшчэ 7 тысячаў, то і ня трэба пасылаць дэлегатаў каб дапамагчы ратаваць палажэнне.

Ня ужо свае матэрыяльнае становішчэ даражэй за ідэалы.

Я у гэтам нічога не разумею... Даруйце мне.

Калі будзе што кольвечэк вельмі цікавае, то зараз жэ напішу.

А цяперыка ад шчырага сэрдца жадаю пабеды над беларускай цемрай, да-бы больш умацаваць нашы ідэалы.

Нехай жыве Незалежная і Непадзельная Вольная Беларусь, слава!

Моцна цісну Вашу руку. Жадаю яшчэ раз поўнага успеху.

Ваш А.Вальковіч.

Грошы пастараюсь выслаць як найхутчэй.

582.1.25:017&r-020&r

582.1.25:021 — канвэрт

2977. Sonntagsblatt der Königsberger Hartungschens Zeitung. Nr.449. 25.09.1921

[З матэрыялам:] Juga und Hramawik. Eine weißruthenische Legende. Erzählt vom weißruthenischen Ministerpräsidenten W.Lastowski = Minsk. (Uebersetzt von Edm. Susemihl = Kowno)

582.1.66:002

2978. Пастанова грамады афіцэраў Беларускага Асобнага Батальёну ўзамен сьвяточнага абеду ў гонар гадавіны батальёну 27.09.1921 ахвяраваць Літоўскаму Чырвонаму крыжу 3500 аўксінаў на галадаючых у Расеі беларусаў і літоўцаў

582.1.15:269

2979. Рэзалюцыі, прынятыя на Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарадзе ў Празе 28.09 1921

I. Рэзалюцыя аб Рыжскім трактате

Стоючы на грунце граматы Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 25-га сакавіка 1918 г., апавесьціўшай незалежнасьць Беларусі у межах лічэбнай перавагі беларускага народу, Беларуска Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе, зложаная з прэдаўнікоў беларускіх палітычных партый і нацыянальных арганізацый с пад усіх цяперашніх акупацый Беларусі, сабраўшыся у Прагу, аднагалосна заяўляе:

1. Беларускі народ веу, вядзе і будзе вясці барацьбу за незалежнасьць і непадзельнасьць Беларусі;

2. што усе ранейшыя пратэсты беларускіх палітычных і нацыянальных арганізацый, у свой час заяўленыя супроць Рыжскага Трактату, дзелячага Беларусь паміж Расіяй і Польшчай, Нарадай аднагалосна падцьверджаюцца;

3. Беларуска Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе заклікае усе актыўныя беларускія сілы да самай рашучай рэвалюцыйнай барацьбы усякімі маючыміся у іх распараджэньні спосабамі супроць падзелу Беларусі і заклікае лічыць ворагам беларускага народу кожнага таго, каторы згадзіўся бы прызнаць Рыжскі мірны трактат.

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:007 — мк бел

582.1.06:086 — мк фра

II. Палажэньне беларускага народу пад акупацыямі

Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе, разважыўшы палажэньне беларускага народу пад расійскай і польскай акупацыямі, сьцьверджае, што:

1) пад расійскай акупацыяй у гэты момант знаходзіцца больш як 206.000 кв.кв. беларускай тэрыторыі, з ліку якой расійскі савецкі урад 153.000 кв.кв. далучыў беспасрэдна да Расіі, а на 53.000 кв.кв. утварыў фікцыю савецкай Беларусі. На тэрыторыі савецкай Беларусі расійскі савецкі урад устанавіў уладу, зложаную з чужых беларускаму народу элемэнтаў, каторымі кіруе цэнтральны савецкі урад з Масквы. Шырока рэкламаваная толерантнасьць савецкай улады да беларускага адраджэнчэскага руху у савецкай Беларусі дагэтуль ня выйшла з чыста дэкларатыўных рамак; для нацыянальна-культурнага адраджэнчэскага руху у савецкай Беларусі дагэтуль нічога не зроблена.

На беларускай тэрыторыі, далучанай беспасрэдна да Расіі, беларускае насяленьне падлегае самай натужаннай русіфікацыі і пазбаўлена

усіх як палітычных, так і нацыянальна-культурных правоў: урадовай мовай зьяўляецца мова расійская, беларускія газеты забаронены, беларуская адраджэнчэская праца тлуміцца турмой і растрэламі;

2) пад польскай акупацыяй знаходзіцца больш як 100.000 кв.кв. беларускай зямлі; на захопленых польскім імперыялізмам гэтых тэрыторыях бушуе цяпер нічым неагранічаны польскі шовінізм і нячуваны нацыянальны ўціск і зьдзек над беларускім народам. З мэтай задушыць беларускі вызваленчы рух палякі нішчаць беларускую культуру і інтэлігенцыю, кіруючыся да поўнага знішчэння на гэтых землях беларускага племені. Землі беларускіх уцекачоў польскі ўрад раздае салдатам ураджэнцам Польшчы. Сьвядомае беларускае селянства польскі ўрад гноіць па турмам і канцэнтрацыйным табарам, ён зачыняе культурныя, нацыянальныя і эканамічныя арганізацыі, забараняе друк, беларускую школу і мову.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада, у імя справядлівасці і захавання беларускай нацыі і культуры, вымагае ад Лігі Нацый і усіх народаў сьвету адкінуць агідны польскі шовінізм і імперыялізм у яго этнаграфічныя межы за Буг і Нарэу.

Прага-Чэская, 28-га верасня 1921 г.

582.1.21:008-009 — мк бел

582.1.06:088-089 — мк фра

III. Рэзалюцыя аб чыннасці Балаховіча

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада у Празе, абмеркаваўшы выступленьне Балаховіча пад нацыянальным беларускім штандарам і пастанаўляе, што

1. Балаховіч не мае ніякага падтрыманьня з боку беларускіх нацыянальных і палітычных арганізацый;

2. звязаўшы свае імя з беларускім асвабодзіцельным рухам, ён дагэтуль не ачысьціў сябе ад пазорных беларускае імя абвінавачаньняў у жыдоўскіх пагромах і грабежствах;

3. ён самавольна абвесьціў сябе галоўнакамандуючым беларускіх вайсковых сіл і

4. дазволіў сябе выдаваць акты дэргаўнага значэння.

Дзеля гэтага Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада у Празе лічыць Балаховіча да таго часу, пакуль ён не апрадае сябе перад беларускім грамадзянствам, узурпатаром і авантурнікам.

Прага-Чэская, 28-га верасня 1921 г.

582.1.21:011 — мк бел

IV. Рэзалюцыя аб чыннасці Савінкова

Прыймаючы пад увагу, што Савінкоў выступае за граніцай ад імені Беларусі і беларускім нацыянальным штандарам прыкрывае авантуры польскай і расійскай рэакцыі, арганізуючай на тэрыторыі усходняй Беларусі жыдоўскія пагромы і правакацыйныя паўстаньня, а ў заходняй Беларусі

кіруючай абрусіцельнай працай, Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе зазначае, што Савінкоу не мае ніякай з'вязі з беларускімі палітычнымі і нацыянальнымі арганізацыямі і з'яўляецца правакатарам беларускай дзержаунасьці і ворагам беларускага народу.

Прага-Чэская, 28-га верасьвя 1921 г.

582.1.21:012 — мк бел

V. Рэзалюцыя проціу жыдоускіх пагромаў

Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе, азнаеміушыся з дакладам аб меушых у апошнія часы мейсцо выпадках жыдоускіх пагромаў, канстатыруе:

1. што на беларускай зямлі за весь час многавековай супольнай жыцьні беларусоу і жыдоу ня было ні воднага выпадка, каб мірнае жьцьце 12 мільённага беларускага народу з трох-мільённым народам жыдоускім ацемрылася якім колечы крывавым эксцэсам;

2. што бышыя у апошнія месяцы з паяуленьем на Беларусі акупацыйных польскіх і чырвонаармейскіх палкоу некалька выпадкаў звярнскіх распрау з жыдамі забавязаны сваім паходжэньем бандам Савінкова, Балаховіча і Будзеннага.

Дзеля таго, што гэтыя агідныя факты робяцца на беларускай зямлі і могуць мець уплыу на дзе-якія несьвядомыя массы беларускага селянства, — уцягнуць і справацыраваць іх на гэты крок, Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе рашуча пратэстуе проціу агітацыі цемных сіл на беларускай зямлі і зьвертаецца да беларускага народу з перасьцярогай і прозьбай ня прыймаць часткі у гэтай працы бандытаў, але усімі сіламі бароцца з ей.

З другога боку, Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада падкрэсьлівае, што усе адозвы Ураду Б.Н.Р. да польскага і савецкага урадаў з пратэстамі і вымаганьнем увясьці дысцыпліну у акупацыйныя вайска і палажыць канец агіднай пагромнай агітацыі ня толькі ня далі дагэтуль дзе-якіх вынікаў, але нават засталіся без адказу.

Дзеля гэтага усю адпаведнасьць за эксцэсы, магучыя быць у будучыне у межах акупаванай Беларусі, Бел. Нац.-Паліт. Нарада цалкам вазлагае на сучасных акупантаў.

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:010 — мк бел

VI. Рэзалюцыя аб слуцкім паўстаньні

Селянская Беларусь, праснуушыся ад летаргічнага сну векавой няволі, распачала змаганьне за свае вольнае і роунае жьцьце сярод іншых вольных народаў.

Чацьверты ужо год змагаецца Беларусь з насільствам рожных акупантаў. У гэтым змаганьні беларускі народ добра сябе усьвядоміу, што справа вызваленьня і адраджэньня яго бацькаўшчыны есьць справа яго уласных рук. Беларускі народ пераканаўся, што ні ад Масквы ні ад Варшавы яму няма чаго чакаць для палепшаньня сваей долі.

Цэлым радам паўстаньняў, у працягу гэтых чатырох гадоў, беларускі народ ясна паказаў, куды ён імкнецца і на каго пакладае ён усе свае надзеі.

Найяскраўшым момантам у гэтым гэраічным змаганьні, апрача паўстаньняў у Вітэбшчыне, Віленшчыне, Ашмяншчыне і г.д., з'яўляецца паўстаньне ў Слуцшчыне, калі сам сэрмяжны народ, стыхійна паўстаўшы з аружжам у руках за непадзельнасьць і незалежнасьць сваёй бацькаўшчыны, напісаў на сваім штандары: ні польскіх паноў, ні маскоўскіх каммуністаў.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада ў Празе канстатуе, што гэтае паўстаньне было задушана пераважаючымі сіламі абодвух бакоў.

Слава паўшым змаганьнікам.

Б.Н.-П.Н. прасьцерагае беларускі народ, каб не было непатрэбнага праліцьця крыві, устрымацца ад неарганізаваных выступленьняў, але моцна аб'єднаць свае сілы к таму моманту, калі праб'е час агульна-народнага рэвалюцыйнага змаганьня за права кожнага народу быць гаспадаром у сваім краі.

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:006 — мк бел

VII. Рэвалюцыя аб дэргаўным будаўніцтве Беларусі

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада ў Празе, абмеркаваўшы пытаньне аб дэргаўным будаўніцтве Беларусі, у поўнай сьвядомасьці надзвычайнай вагі гэтага пытаньня, зазначае:

а) Беларусь зьяўляецца краем працоўнага беларускага селянства, рабочых і працоўнай інтэлігенцыі, дзеля чаго Беларусь павінна быць дэргаўнай працоўнага народу;

б) Беларусь павінна быць дэргаўнай непадзельнай і не ад каго незалежнай. нарада зазначае, што ніякія гэтак званыя арэнтацыі не могуць быць падставай дэргаўнага будаўніцтва Беларусі. Адзінай асновай дэргаўны, адзінай сілай, якая збудуе Беларусь і забаспечыць ёй нармальнае развіцьце зьяўляецца сам працоўны беларускі народ;

в) пасля зьдзейсьненьня беларускай дэргаўнасьці, пасля таго як на беларускай зямле запануе уласная ні ад каго незалежная ўлада, Беларусь працягне руку згоды дзеля вольнага саюзу усім народам, з якімі яна жыць побач і якіх яна лічыць за роўных братоў сваіх. Першай мэтай гэткага саюзу павінна быць узаемная абарона народных вольнасьцяў, якія здабудуць народы сваёй барацьбой.

Прымаючы пад увагу сучасны стан Беларусі, Белар. Нац.-Пал. Нар. зазначае:

а) што адным законадаўчым органам Беларусі з'яўляецца Рада Б.Н.Р. маючая прэемсцьвеннасьць улады ад Усебеларускага Кангрэсу 1917 г.;

б) што адзінай законнай уладай Беларусі з'яўляецца урад Б.Н.Р., маючы мандат ад Рады Б.Н.Р.

Прымаючы пад увагу, што праца ураду Б.Н.Р. з'яўляецца адпаведнай тым мэтам, якія прыняты нарадай, і што ў першаю чаргу яна кіруецца да абароны непадзельнасьці і незалежнасьці Беларусі, Бел. Нац.-Паліт.

Нарада пастанауляе аб'єднаць каля ураду Б.Н.Р. сілы усіх беларускіх партый, арганізацый і груп дзеля дзержаунага будаўніцтва Беларусі.

582.1.21:001-002 — мк бел

VIII. Рэзалюцыя па Віленскаму пытаньню

Прымаючы пад увагу, што пытаньне дзержаунай належнасьці Віленскай тэрыторыі, на якой беларусы складаюць пераважаючую большасьць, вырашана Лігай Нацый без учасьця прэстаўнікоў беларускага народу і нават без фармальнага азнаемленьня з яго волей шляхам свабоднага народнага рэфэрэндуму, Беларуска-Нацыянальна-Палітычная Нарада у Празе, стуючы на грунце абароны правоў народа на яго тэрыторыі, зазначае, што пастанову Лігі Нацый беларускі народ будзе лічыць часовай да момату скліканьня Найвысшага Законадаўчага Органа Беларусі, якому адна прыналежыць права ўстанавіць сталыя межы Беларусі.

Пастановы Лігі Нацый, трактуючыя беларусоў у Віленшчыне, як нацыянальную меншасьць, з'яўляюцца процівагаворучымі фактамі жьцця, дзеля чаго Нарада рашуча проці іх протэстуе.

Прызнаваючы Літву за векавога гістарычнага сябра народа беларускага, з якім яе звязывае агульнасьць як палітычных, гэтак і эканамічных інтэрэсаў, Нарада выражае сваю пэнасьць, што Беларусь і Літва зноўдуць цяпер, як і раней адпаведныя шляхі дабрасуседскага жьцця. Слаўная сталіца старога Беларуска-Літоускага Князства, Вільня павінна зьявіцца не яблакам спрэчкі паміж беларускай і літоускай дэмакратыямі, але фактарам іх аб'яднаньня.

З другога боку Беларуска-Нацыянальна-Палітычная Канфэрэнцыя заўляе, што яна лічыцца з той небаспекай з боку польскага імперыялізму, якая схована у прынятай Лігай Нацый канстытуцыйнай канструкцыі новай Літвы і лічыць патрэбным, у згодзе з народамі літоускімі, прылажыць усе усільля да таго, каб плян захопленьня беларуска-літоускай зямлі і забаленьня Беларускага і Літоускага народаў Польшчай ня быў выкананы.

Беларуска-Нацыянальна-Палітычная Нарада з глыбокім жалем зазначае, што пастанова Лігі Нацый, аддаюшчая беларускае Гродно і усю Гродзеншчыну пад уладу Польшчы, з'яўляецца чарговым падзелам Беларусі, зробленым на гэты раз ужо не ваюючымі старанамі, але міжнароднай установай, павіннай быць Арэопагам справядлівасьці.

Гродзеншчына павінна быць зьвернута Беларусі. Гродзеншчына павінна быць аб'яднана з усею беларускай зямлей. Ніхай ведае беларускае насяленьне Гродзеншчыны, што сьвяты час гэтага аб'яднаньня хутка прабе і ніхай ня траціць веры у гэтае у будучай барацьбе.

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:003-004 — мк бел

582.1.06:091&r-090&r — мк фра

IX. Рэзалюцыя аб эканамічным палажэньні Беларусі

У момант, калі беларускі народ часова ляжыць распластаны і абезвольены сваімі суседзямі, калі ен ня можа сам распаражацца сваім дабром,

калі мільены беларусоу яшчэ ня вернуліся з выгнаньня, у якім яны апыніліся за час вялікай эурапейскай вайны, — акупанты як з усходу, так і з заходу, як маскоўскія камуністы, так і палякі хіжацка-эксплеатуюць, грабуюць і распрадаюць дабро беларускага народа, стараюцца для падняцьця эканамічнага стану сваіх мэтраполій раздаць нявыгадныя для беларускага народу канцэсыі, стараюцца у рэшці насільна каленізаваць часова апусьцеушыя і нават неапусьцеушыя землі сваімі жаўнерамі, ставячы Беларусь перад праблемай эміграцыі.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада, уважаючы цяперашніх гаспадароў на Беларусі, як часовых акупантаў, ня маючых права на дабро беларускае, рашуча пратэстуе проці хіжацкай і грабежнай гаспадаркі акупантаў і заяўляе, што:

1) распрадажа лясоў, зямель і другога багацьця беларускага народу суседзямі-акупантамі есьць грабежства, з каторым беларускі народ будзе вясьці барацьбу;

2) раздача акупантамі канцэсыі на Беларусі чужынцам есьць насільле, з якім беларускі народ ніколі ня згодзіцца, але наадварот, будзе вясьці барацьбу. Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада папярэджывае канцэсыянэраў, што права на канцэсыі, выданьня акупантамі, Беларусь ніколі не прызнае;

3) насільная каленізацыя польскімі жаўнерамі Віленшчыны і Гродзеншчыны робіцца без згоды беларускага народу, але, наадварот, супроць яго волі і пратэстаў. Дзеля гэтага Беларусь будзе вясьці самую рашучую барацьбу з каленізацыяй і ніколі ня прызнае каленістаў за сваіх грамадзян.

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:005 — мк бел

582.1.06:087 — мк фра

Х. Рэзалюцыя культурна-прасьветнай сэкцыі

Беларуская Нацыянальна-Палітычная нарада у Празе, азнаеміушыся са становішчам беларускай культурна-прасьветнай працы на Беларусі і за межамі яе, сыцверджае:

1. У межах польскай акупацыі на Беларусі, зробленых з мауклівай згоды вялікіх дзержаў, пануе ганейны ўціск над беларускім народам і яго культурай; зачыняюцца сотні беларускіх школак, тэррызуецца беларускае вучыцельства, забараняецца беларуская мова, арэштовываецца і высылаецца за межы сваёй бацькаўшчыны беларуская інтэлігенцыя, вывозюцца беларускія дзеткі у глыб Польшчы у польскія прытулкі, душыцца беларуская прэса, спыняецца беларуская выдавецкая праца і ва ўсім праводзіцца прымусовая поленізацыя беларускага народу.

2. У межах акупацыі бальшавіцкай і г.зв. Савецкай Беларусі становішча мала чым рожніцца ад уціску польскага: беларускую школу адчыняюць з вялікай неахвотай і уступаючы толькі моцным вымаганьням беларускага селянства, беларускае выдавецтва усімі спосабамі тармазіцца, а у беларускую вышэйшую школу стараюцца ўліць моцную струю русіфікацыі.

Але беларускі народ, яго інтэлігэнцыя і вучыцельства моцна змагаюцца з ганебным уціскам акупантаў і, не шкадуючы свайго жыцця, баронюць сваю культуру, прасьвету і мову.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада, адзначаючы прад усімі народамі сьвету зьдзек над беларускім народам, просіць і вымагае ад усіх іх і ад рэпрэзэнтацыйнага органу Лігі Нацый безадкладнага умешацельства у безкантрольнае гаспадарнічаньне на беларускай тэрыторыі чырвоных і белых імперыялістаў-ассымілянтаў і спыненьня іх шкоднай працы.

Адмечаючы ганебную, антыбальшавіцкую¹ працу сучасных акупантаў Беларусі, Нарада ня можа не вітаць дэмакратычна праўныя крокі Латвійскай і Літоускай Дзержавы, якія абвесьцілі правы на нацыянальна-культурную аўтаномію беларускай нацыянальнай меншасьці у дзержавах і далі ім магчымасьць правесці гэтакія права у жыцце.

Зварочываючыся да беларускага народу і яго інтэлігэнцыі, Беларуская Нацыянальна-Палітычная Нарада вітае іх безупыннае і цяжкае змаганьне за сваю культуру і мову і заклікае ніводзін момант, ні у водным мейсцы не адступаць перад зьдзекамі і уціскам часова пануючых наездчыкаў і усімі сіламі, усімі спосабамі бараніць сваю культуру і мову, якія з'яўляюцца грунтам нашай дзержаўнасці і непадзельнасці

Прага-Чэская, 28-га верасьня 1921 г.

582.1.21:013-014 — мк бел

¹ Памылкова замест антыбеларускую.

ХІ. Рэзалюцыя сэкцыі дапамогі ахвярам вайны і галадаючым

Сэкцыя дапамогі ахвярам вайны і галадаючым, маючая у сваім складзе прэстаўнікоў: 1) ад Беларускага Т-ва Чырвонага Крыжа, 2) ад Беларускага Т-ва дапамогі ахвярам вайны і 3) ад Беларускага Грамадзкага Камітэту дапамогі галадаючым на Беларусі, просіць Нацыянальна-Палітычную Нараду давясці да ведама усіх культурных народаў ніжэйпаданую рэзалюцыю:

1) З 1914 да 1917 года тэрыторыя Беларусі была арэнай жорсткіх крываваўх бітв паміж расейскай і нямецкай арміямі. На працягу гэтых трох страшэнных гадоў імперыялістычнай барацьбы, дабрабыт нашага працоўнага народу быў зруйнаваны ў шчэнт.

Па Берасьцейскаму міру, зложаннаму паміж Расеяй і Нямецчынай супроць волі нашага народу — Беларусь была аддана пад цяжкую акупацыю нямецкай арміі. Нямецкая акупацыя была надзвычайна цяжкай эканамічнай кабалою для нашага краю, гэта быў чарговы удар па дабрабыту нашага народу.

Пасьля адхода нямецкіх войскаў, зараз жа на сьмену ім прыйшла яшчэ горшая і яшчэ цяжэйшая акупацыя імперыялістычнай Польшчы. Мала гэтага, у той самы час, калі іншыя народы, як чэшскі, бельгійскі, літоўскі і іншыя зруйнаваныя імперыялістычнай вайной, пачалі жыць спакойным жыццём і адбудовываць свой дабрабыт — новае цяжкае гора абхапіла Беларусь: яна ізноў стала арэнай новай імперыялістычнай бойні

Савецкай Расеі з Польшчай, ізноу многапакутны беларускі край задыхаўся у дыму пажарау і заліваўся крывей.

Па Рыжскаму трактату Беларусь жорстка падзелена паміж Савецкай Расеяй і Польшчай, якія сьвядома і па узаемнаму падтрыманьню вядуць беларускі народ да поўнага матэрыяльнага і маральнага занепаду.

У часе міравой вайны каля 2-х мільянаў беларускіх жыхароў было гвалтам выселена ў глыбь Расеі, у Сыбір, Туркестан і Каўказ. Гэтыя бежанцы-беларусы ужо 7 гадоў жывуць на чужыне, церпяць голад і холад і не маюць ніякай магчымасьці вярнуцца на Бацькаўшчыну. На працягу гэтых сямі гадоў і Расейскі Урад і Польскі ня толькі не дапамагаюць нашым уцекачам вярнуцца ў родны край, але, наадварот, робяць уселякія перашкоды іх звароту. І цяпер, калі ад жаху перад галоднай сьмерцю ў Паволжы, дзесяткі тысячаў уцекачоў-беларусаў кінуліся на Бацькаўшчыну — Польскі Урад ня пушчае іх праз сваю граніцу і аддае іх на пэўную згубу ад голаду і эпідэміі. А тым беларускім уцекачам, якія, не глядзючы на польскія заставы і рыскуючы сваім жьцьцем прабіраюцца на родную зямлю, тым, якія, вярнуўшыся дамоў, знайходзяць у сваёй хаце і на сваёй уласнай зямлі новага уласьніка свайго добра — польскага жаўнера, тым беларусам-ўцекачам, якія з паводу гэтага, прымушаны жьць да гэтага часу ў старых землянках і акопах і карміць сябе і сваіх дзяцей жабрацтвам — гэтым беларусам Польскі Урад не дае абсалютна ніякой дапамогі ў той самы час дапамагаючы ўцекачам украінцам і расейцам.

Дзесяткі тысяч беларускіх сыноў, насільна узятых у расейскае войска,ходам падзей, апыніліся ў канцэ[н]трацыйных таборах Турэччыны, Баугарыі і Сэрбіі.

Сотні лепшых сыноў нашай Бацькаўшчыны сідзяць у бальшавіцкіх і польскіх турмах, церпячы голад і здзек над іх нацыянальным пачуцьцем.

Сучаснае становішча беларускага народу, нявымоўна цяжкае, не толькі таму, што ен перанес дзьве страшэнных вайны, не толькі таму, што ен цярпеу і да сьго дня церпіць ад чужацкіх акупацый, але яшчэ і таму, што сучасная культурная Эўропа нічым не дапамагла яму падняцца з руін і няволі і таму, што увесь культурны мір заставаўся і застаецца спакойным, калі беларускі народ задыхаецца ў клешчах няволі і голаду.

Становішча беларусоў-ўцекачоў у Савецкай Расеі, у бальшавіцкіх турмах і прымусовых табарах, палажэньне беларускіх ўцекачоў, вярнуўшыхся ў родны край, знаходзячыйся пад польскай акупацыяй і тых беларусоў, якія гніюць і паміраюць у польскіх турмах і канцэнтрацыйных табарах Польшчы, нячувана цяжкае і безвыхаднае таму, што ні Савецкі Урад, ні Польскі не дазваляюць нашым беларускім дабрачынным арганізацыям абсьледаваць іх цяжкае жьцьце і прыйсьці ім на помач.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная Канфэрэнцыя ў Празе зьвертаецца да усіх культурных нацый, да усіх грамадзкіх і урадовых дабрачынных арганізацый і устаноў і асабліва да Жэнэўскага Чырвонага Крыжа з прозьбай дапамагчы беларускаму народу праз яго дабрачынныя арганізацыі.

2980. Ліст С.Макарава(?) (Вільня?) Аляксандру Восіпавічу(?) (Коўна? Прага?) за ?.09.1921(?)

582.1.25:026r-026

Просьба паведаміць пра магчымасьць атрыманьня стыпэндыяў у Празе: «Нас траіх: я, Катовіч М. і вучыцель-праўнік Латышолак. [...] Р.С. Здаецца хоча ехаць: Янка Станкевіч».

Дакладная дата невядомая.

2981. Пратакол камісіі прадстаўнікоў розных напрамкаў беларускай палітычнай думкі за 3.10.1921 (Прага) у справе абвінавачаньня Ладновым Ураду БНР на чале з В.Ластоўскім у супрацоўніцтве зь нямецкімі й расейскімі манархістамі

ПРАТАКОЛ

камісіі прадстаўнікоў розных напрамкаў беларускай палітычнай думкі у асобах п.п. Б.Тарашкевіча, Л.Дубейкоўскага, А.Карабача, С.Барана, у справе абвінавачаньня Ладновым Ураду БНР на чале з гр. Ластоўскім у супрацоўніцтве з нямецкімі і рускімі манархістамі.

Прага Чэская, 3 кастрычніка 1921 году.

Разгледзіушы дакумэнтальныя данныя у вышэйпамяненай справе (ліст палк. Купчынскага графу Палену, апублікаваныя у «Воля Росіі» аб дакумэнтах аб манархічнай змове з ген. Біскупскім на чале, ліст грамадз. Залевскага да Гравенгофа і інш.) і выслухаушы інфармацыі у гэтай справе грам. Ластоўскага, Мамонько, Цьвікевіча і Зайца, а так сама разгледзіушы дакумэнтах, у якіх грам. Э.Ладноу абвінавачваецца (Ознобішным, Кондратовічам і Кахоўскім) у зносінах з французкай контр-разведкай, — **ВЫЯСЬНІЛІ:**

1) Урад БНР на чале з гр. Ластоўскім ні у цэласьці, ні у асобе каго колечы з сяброў сваіх да манархічнай змовы з ген. Біскупскім на чале ніякага дачыненьня ня меу (гл. «Воля Росіі» за №71 за 1920 г.) аб чым быу паведамлены увесь сьвет праз Бел. Прэс-Бюро у Бэрліне (прэс-бюро за №... ад 1920 г).

2) Асабісты і прыватны ліст гр. Мамонько, падпісанный псеўдонімам «Залевскій»¹ па свайму зместу і тону зьяўляецца вартым суровага зганеньня, але факты там паказаныя зьяўляюцца проста усхваляючым сябе вымыслам і нічога не маюць супольнага з тактыкай Ураду БНР.

3) Дзеля аб'ектыўнага разледаваньня справы Ладнова, запрапанавачь яму грамадзкі суд.

Пратакол зложан у двух орыгінальных экзэмплярах

Б.Тарашкевіч Л.Дубейкоўскі С.Баран А.Карабач

582.2.37:043 — ма

¹ Дакумэнт №2057.

2982. Выпіскі з газэтаў «Воля Росіі» (Прага) за 15.12.1920 і «Послѣднія Извѣстія» (Парыж) за 22.12.1920 у справе недачыненьня Ураду БНР да «эўрапейскае манархічнае змовы»

582.2.37:044 — мк

2983. Пастанова сходу прадстаўнікоў розных напрамкаў беларускай палітычнай думкі за 3.10.1921 (Прага)

ПАСТАНОВА

сходу прэдстаўнікоў розных напрамкаў беларускай палітычнай думкі у Празе Чэскай, 3 кастрычніка 1921 года.

Былі прысутнымі: сябры Рады БНР.: гр.гр. Ластоўскі, Цвікевіч, Грыб, Заяц, Крэчэўскі, Мамонько, Захарко, Шыло і Душэўскі. Сябр Рады Рэспублікі і дэлегат Бел. Соц. Дэмокр. Партыі Тарашкевіч, Старшыня Бел. Нац. Камітэту у Варшаве Л.Дубейкоўскі; прэдстаўнік Віленскага Нац. Камітэту Карабач; прэдстаўнік Горадзенскага Нац. Камітэту Баран, сябра Рады БНР і прэдстаўнік у Латвіі Езавітаў.

Разгледзіўшы і абсудзіўшы становішчэ, у якім апынуліся дзяржаўнае будаўніцтва Беларусі і беларуская нацыянальная палітычная справа наагул, калі пасля расколу Рады БНР 13 сьнежня 1919 г. зьявіліся розныя варагуючыя паміж сабою «Урады», функцыянуючыя ня толькі ад імяні Рады БНР, але і авантурыстычна самазванныя, німаючыя часам нічога супольнага з адраджэнскім беларускім рухам, - мы, ніжэйпадпісаныя, стуючы перад пагрозай разбіцьця і развалу усей беларускай справы у партыйных спорках і асабістай калатні, - прыйшлі да перакананьня у патрэбе абеднаць усе праўдзіва беларускія сілы на грунце ніжэйпаданых пастаноў:

1) адзіна законнай правадаўчай уладай на Беларусі зьяўляецца Рада БНР., як вышэйшы орган Беларускага Народу, бяручы свой пачатак ад усебеларускага конгрэсу 1917 году.

2) праўнавыканаўчым органам зьяўляецца толькі Урад, выбраны Радай БНР.

3) Усе другія «Урады» і арганізацыі, прэтэндуючыя на дзяржаўна-урадовы характар, якія не маюць і ня могуць мець мандатаў ад Рады БНР, уважаюцца авантурамі, шкоднымі для беларускага народу і дзеля гэтага з імі павінна вясціся рашучая барацьба.

Пастанова уложана у двух арыгінальных экзэмплярах, з якіх адзін захоўваецца у справах Ураду БНР, а другі у справах Віленскага Нацыянальнага Камітэту.

[Прыпісана Б.Тарашкевічам:]

Прызнаю, што ў даны момэнт ёсьць толькі адзін Урад БНР, не згаджаюся з тактыкай і палітыкай яго.

Б.Тарашкевіч

3.Х.21. Прага

Л.Заяц	А.Др.Цвікевіч	К.Езавітаў	Я.Мамонько
К.Душэўскі	М.Шыла	ТамашГрыб	Л.Дубейкоўскі
С.Баран	А.Карабач		

582.2.37:045 — ма

2984. Ліст Вацлава Ластоўскага (Бэрлін) Марыі Ластоўскай (Парогі) за 11.10.1921

Daržeńkije.

Uwieś čas niepakojusia jak tam ustroilisia dzieci u škole. Ja dumaju dobra bylo-by, a navat wielmi prasiū-by, kab pry dzieciach zaŭsiody u Kuršanach byŭ

chto sa staršych. Samo saboj najlepiej było-b kab ty Mariuś była, ale zważaju-
 čy na haspadarku, możeby papieramienna čeredawalisia s Peledaj — tydzień-
 dwa ty, tydzień-dwa Peleda. Ja wielmi prašu padumać ab hetym! Abiecaŭ ja
 kupić koŭdry dla dziaciej i abiecanki swajej trymajusia, ale nia mieŭ ja nijakaj
 mahčymaści dahetul jaje wypoŭnić: uwieś čas byu u razjezdach; ciapier-ža sko-
 ra užo budu u Koŭnie. Može budzie chto u Koŭnie, to praz taho kahoś ja pie-
 resłaŭby. Kaliž nia budzie zručnaści, to Peledka ty padjedź u Koŭnu.

Zatym serdečna caŭju usich Was
 waś WL

[На канвэрце:]

Triški, Telšu apskryču dwaras Parogiaj, Poni Lastauskiene

582.1.25:006

582.1.25:005 — канвэрт

**2985. Паштоўка Ядвігі Барткевіч (Прага) Станіславе Ластоўскай
 (Коўна) за 15.10.1921**

582.1.14:066

Ядвіга (Ядка) Барткевіч — сястра Марыі Крэчэўскай.

**2986. Паштоўка Марыі Крэчэўскай (Прага) Станіславе Ластоў-
 скай (Коўна) за 15.10.1921**

582.1.14:065

**2987. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоў-
 скаму (Коўна) за 17.10.1921**

Паважаны Пане Вацл. Юстын.!

Здаючы кнігі у Дзярж. бібліотэку я заўважыў, што мне бракуе двух
 кніг: «Венгерова, Критико-біогр. словарь» і «Kutrzeba — Przeciwięństwa
 Rosyjsk. i Polskiej Kultury». Гэтыя дзьве кніжкі я павінен як найхутчэй
 здаць — але яны у каго сь у Коўне. Ня ведаю, ці у Вас, ці у Грыба, ці мо-
 жа яшчэ у каго.

Будзце ласкавы — спытайцеся у ўсіх, пашукайце так сама у сябе — і
 на міласьць хутчэй вышліце заказным, бо гэта дарагая рэч.

Ваш АЦвікевіч

582.1.25:025

**2988. Паштоўка Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму
 (Коўна) за 17.10.1921**

Дарагі Вацлаў

Хучэй высылайце людзей на падмогу, аднаму працаваць немагчыма.
 Дагаварыцеся з Літвінамі аб едыным фронце дзеля абароны сваей сама-
 стойнасьці. Такую позыцыю прынімаюць усе.

Конфэрэнцы[я] Кубанцаў адчынілась — я учора вітаў. Жду падмогі.
 Справа з чэхамі зацягваецца. 17.X.1921. Крэчэўскі

582.1.15:128

2989. Ліст Людвіка Зайкоўскага (Кадагі, Акмянскага павету) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.10.1921 у справе пошукаў сваяка, памерлага ў Амэрыцы

582.1.25:055&r

2990. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Андрэю Бароўскаму (Бэрлін) за 21.10.1921

21 кастрычніка 21

Яго Дастойнасьці
Пану Бороўскаму
у Бэрліне.

Прашу купіць і пэрэслаць праз Александра Іванавіча 200 лістоу васковай паперы для ротатара і 6 лент для машынкi (2 хімічных у 13 мм. і 1 хімічную у 15 мм; 2 чорных у 13 мм. і 1 чорную у 15 мм.).

Трэба як найхутчэй перэкласьці і надрукаваць на машыныцы 20 экз. рэзалюцыі Пажскага зьезду у французкай мове. З Бэрліну рэзалюцыі не разсылайце заграіцу. Пашлем с Коуны.

Дашліце экзэмпляры чэскіх і другіх газэт у якіх было друкована аб зьездзе.

Я тут перэпытау усіх і ніхто ня ведае нічога аб кніжках, якіх паісківае Александр Іванавіч. Грыб кажэ, што ен у Бэрліне бачыу кніжку Венгера у Александра Іванавіча на сталe.

Прагледзіушы карэспандэнцыю знайшоу ліст ад Вашага брата з Амэрыкі¹, які ізноу пытае што з Вамі, дзе Вы і ці ня ведаеце што аб яго дзецах.

Патуроуце п. Анэкштэйна, каб крэху энэргічней павеу справу інфармацыі нямецкай прэсы аб Беларускаіх справах. За грошы памешчаць заметкі — гэта ня выхад. Ніхай вяжэ стасункі з Баварскай і Прускай прэсай.

С пашанай

582.1.29:004&r — мк

¹ Сяргей Бароўскі, сьпявак Маскоўскай опэры, на гастролях у Амэрыцы.

2991. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Антикваріату Русскихъ Книгъ «Россика» (Бэрлін) за 21.10.1921

21 октября 21

Антикваріятъ Русскихъ Книгъ
«Россика»
Берлинь

Прошу выслать каталогъ имѣющихся у Васъ въ продажѣ книгъ.

Меня интересуютъ книги по исторіи Литвы и Бѣлоруссіи (Сѣверно-Западнаго Края), а также книги по исторіи русскаго языка.

С почтениемъ

582.1.29:005 — мк

2992. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Аляксандру Цьвікевічу (Бэрлін) за 22.10.1921

Высокапаважаны Александр Іванавіч!

Атрымаў сягонья пісульку ад Петра Антонавіча у якой ён просіць прыслаць яму каго для помачы у працы. ~~У нас палажэньне тое ж што і было г.зн. грошы німа, а дзеля гэтаго мы яму нікога адгэтуль паслаць ня можэм.~~ У кіруючых сфэрах с-р. тым часам німа вырабленага пагляду на справы паднятыя Шапавалам. Нават болей іх настраеньне есць цягнуць чым далей. Дзеля гэтаго добра было-бы каб Вы с П<ятром> А<нтонавічам> па магчымасці хутчэй прыехалі да нас і пазьней паехалі у Прагу.

Дабудзьце праз Цішку кнігу «Советская Россія і Польша» Москва 1921 г. (сентябрь). Там на 92 стр. спамянута Ваша фамілія і імя у ліку супрацоўнікоў Савінкава. Трэба чым хутчэй рэагаваць на гэта. Я думаю справа абстаіць з нейкім Вашым цёскам, якога трэба ўсе-ж такі выкрывіць.

Аб кніжках, якіх Вы шукаеце я учора выслаў спраў у лісце да Бароўскага.

Як ідзе праца п. Бороўскага з ¹ і п. Жытлоўскага? Мы тут кожды дзень чэкаем ад Вас вестак у гэтых справах.

582.1.25:046r-046

¹⁻¹ Прагал у тэксце.

2993. Ліст Старшыні Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі Вацлава Ластоўскага (Коўна) Міхалу Зварыку (Нью-Ёрк) за 25.10.1921

Яго Дастойнасьці
Грамадзяніну Міхалу Язэпавічу Зварыка
у Нью-Ёрку

25 кастрычніка 1921

Я атрымаў ліст ад грамадзяніна Бубешко с паведамленьнем, што мой ліст с просьбай аб дапамозе на культурна-прасьветную працу ў Беларусі ім перэдадзен па назначэньню ў Руска-Славянскае таварыства. У тым-жа лісце ён, паведамляючы аб сваім выездзе на Далейшы-Ўсход, кажа, што ў час яго нябытнасьці можна зносіцца з Вамі. Дзеля гэтаго выбачайце, што Вас турбую нашымі справамі, але палажэньне ў нас на бацькаўшчыне так цяжкое, асабліва цяжкое палажэньне нашай школьнай справы зь недастаткам кніг. Калі ніякім спосабам нельга дастаць ад нашай амэрыканскай калёніі падмогі на грамадзянскія ўстановы, каб яны маглі працаваць, то ці не маглі-бы Вы знайсці людзей, якія захацелі-бы улажыць у выдавецтво беларускіх кніг грошы дзеля заробтку. Кніга беларуская мае цяпер вялікі попыт. Выдавецтво з вялікім капіталам мае вялікія шансы на працьвітаньне, разумеецца даход пачне даваць яно ня с першага, а с 5-6 году. Адзін толькі варунак — асоба ці пайшчыкі такога прэдпрыемства павінны быць беларусы. А гэта таму, што інтэрас пэўны і нашы грамадзянскія ўстановы ня хочуць каб на нашай кнізе рабілі сабе маёнткі чужынцы. Можна было-бы злажыць акцыйнае «таварыство беларускай

кнігі». Асабліва падхадзячы гэта інтэрас для тых беларусоў, якіе с капіталам хочуць вярнуцца на бацькаўшчыну. Нам вядомы выпадкі што вярнуўшыся з Амэрыкі людзі, нават з вялікім капіталам, так няўмела пакіравалі грашамі, што ў некалькі гадоў асталіся с пустымі рукамі, толькі збагацілі розных прайдох. Уложаныя ж грошы у выдавецтва давалі-б ім пастаянны і саўсім пэўны, ў дадатку стасункова высокі, працэнт. Найтанней кнігі друкаваць у нас у краю, урад (праўленьне) таварыства павінно было-бы абаснавацца дзе небудзь у Літве, ці Латвіі, каб блізка было да бацькаўшчыны і каб тавар мог лежаць у баспечнасці.

Мы даўно ня мелі з Амэрыкі лістоў і няведама, што робіцца нашымі беларусамі. Што робіць прэс-бюро? Вестак ад яго мы даўно не мелі.

У нас адбылася ў Празе Беларуска-нацыянальна-палітычная канфэрэнцыя, вынесеныя рэзалюцыі пасылаю разам з гэтым лістом.

Астаюся з вялікай пашанай

582.1.30:005&r-006 — чарнавы рукапіс В.Ластоўскага

582.1.30:004&r — мк

2994. Н.Р-ч. Письма из Белоруссии // Правда (Москва). №240. 25.10.1921

582.2.59:012 — д

2995. Н.Р-Г. Письма из Белоруссии // Правда (Москва). №241. 26.10.1921

582.2.59:011 — д

2996. Лист Пятра Крэчэўскага (Прага) [Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)?] за 28.10.1921

28.X.21

Трудна пісаць, калі не хапае на маркі, але усеж такі павінен паведаміць, што палітычныя справы пашырылісь тут значна.

З усімі групамі і палітычнымі партыямі, як новапаўстаўшых Рэспублік, так і Велікаросаў акрэслян едыны фронт у барацьбе за самастойнасьць і незалежнасьць. Умоў пэўных яшчэ німа, бо трэба для подпісу і адпаведных асоб, але яны могуць быць кожны момэнт падпісаны. Як мы усе думаем можна відаць з тых рэзалюцыяў, якія намі агульна прыняты проці замаху Гаусбурга на незалежнасьць Чэхаў. Адну выняслі усе разам з расейцамі да Мілюкоўскаго толку уключна, другую з украінцамі. Першая гаворыць аб нашай агульнай салідарнасьці, а другая аб салідарнасьці новаутвораных Рэспублік і гатоўнасьці бароцца за Чэскую свабоду у форме Украінскіх, Беларускіх і Кубанскіх легіонаў.

Аб утварэньні іх будзем заўтра супольна мець гутарку з Бенашам, Вайсковым Міністрам і Старшыней Парлямэнту.

Асобна Масарыку і Бэнашу я паслаў прывітальную і спачуваючую тэлеграмму у дзень 28 кастрычніка — дзень абвешчэньня Чэскай незалежнасьці.

Пасля Вашаго ад'езду нарады у нас адбываюцца па два і тры разы у дзень, я зусім збіўся з ног. Калі будуць дазволены нашы нацыянальныя ле-

гіоны буду рабіць захады аб дазволе выезду нашым беларусам вайсковым з Констант<ынопаля>, Софії і Белграда, а так сама Немецкыны. Разумеецца вялікай сілы мы не створым, але моральна змацуем і сябе і шчыра патрымаем Чехоў. Падзеі развіваюцца так, што гэта мусі будзе магчыма.

У грашовую справу да гэтай пары не торкаўся, бо чекаў прыезду Цвікачы Клаўдуша — без рэальных прапазыцый з нашага боку не можна гаварыць з банкамі. Урадовая дапамога да новага году будзе немагчыма, але і з гэтай стараны была з нашага боку зроблена абмылка ў тым, што я адразу не зрабіў нікому з ураду візытаў.

Калі пасля ад'езду я торкнуўся да Гірса, то ен дыплематычна мяне не прыняў і разумеецца ужо да Бенеша йсьці я не адважыўся і толькі цяпер можэ разам з украінцамі і кубанцамі я зламаю той лед, які быў створаны нашай агульнай абмылкай.

Кепска, што і Вы не інфармуеце мяне ні аб чым, што робіцца у Вас і на Бацькаўшчыне, я не пісаў, бо канкрэтна яшчэ і цяпер на пы¹

ўсяго даць не магу. Вам жэ трэба і Літвіноў прыцягнуць да гэтаго і апавесціць мяне аб іхней згодзе на нашы умовы: 1) Агульны фронт усіх новапаўстаўшых Рэспублік у барацьбе за сваю самастойнасьць і незалежнасьць на падставе:

- а) Нацыанальна-тэрытар. самаадзначэньня
- б) Вызнаньня незалежнасьці адных другімі
- с) Прызнаньня дэмакратычна-рэспубліканскага ладу.

Дэманстрацыя гэнаго аб'яднаньня ужо дана у рэзалюцыях, аб якіх я казаў вышэй, а дэкларатыўная частка будзе дана пасля утварэньня Саюзу Усходня-Эўропэйскіх народаў быўшай Расеі, мы усе стаім на грунце, што Расеі німа, а есьць Усходня-Эўропэйскіе народы, якіе і павінны утварыць Злучаныя Штаты Самастойных Рэспублік, бэз уселякаго звязку з расейскай праблемай, бо і Велікаросія есьць частка Усходня-Эўрапэйскага пытаньня.

Ваш неадказ на тэлеграму мяне паставіў у цяжкіе варункі, я і цяпер ні маю ні фэніга і не прыймаў ніякіх крокаў — так сама нічога не мае і Вершынін. Кінуты на праізволе лесу я нават не магу спакойна працаваць і выкарыстоўваць усе тые палітычныя магчымасьці для нашай справы, якіе бы мог выкарыстаць, а пагроза, што мяне хутко выставяць з Готэля зусім паралізуе працу — сталась так як я і гаварыў з пачатку у Празе.

Копіі прамовы на кубанскай конфэрэнцыі, рэзалюцыі і праектаў згоды, чы згод для зацьверджаньня і Ураду і партый хутко вышлю.

Ад Вас чэкаю інфармацыі. Якіе нашы адносіны да балтыцкіх конфэрэнцыі?

Шлю ліст праз Бэрлін, каб і там мелі поўныя інфармацыі.

З пашанай П.Крэчэўскі.

Венок на біблію Скарыны і адрэс не выкупляны — за адрэс просіць 1500 кор. Бегаў сягоньня каб пазычыць у каго грошэй, нічога не знайшоў, усе бедныя. Справа з легіонамі пасуваецца. У панядзелак уручым рэзалюцыі.

Крэчэўскі

582.1.25:036&r-037&r

¹⁻¹ Абрэзаны ніз старонкі.

2997. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.10.1921

29.X.21.

Глыбокапаважаны Вацлаў Юстынавіч!

Пісьмо Вашае атрымаў. Зусім гаджуся з Вамі, што П<ятру> А<нто-
навічу> і мне трэба прыехаць у Коўну. У гэтым сэнсі я напісаў П.А. і па-
пярэдзіў яго, што наагул праэктаваная умова¹ мае шмат «але». Галоўнае
«але» у тым, ці зможа новы хаурус утрымаць нашу справу, калі нам
прыдзецца пакінуць нашае цяперашняе месца пабыту. Я асабісце думаў
яшчэ тк сама прыехаць у Прагу — але затрымлівае адсутнасць грошы.
Ня ведаю — як прыдзецца дзвігнуцца да Вас? На працягу тыдня П.А. па-
вінен мне адказаць — і мы выедзем.

Пашто Вальковіч тэлеграфуе сюды аб грашох, ды яшчэ срочных?
Дарма, як кажа Лявон, выдае грошы на тэлеграмы. Пакуль што не ві-
даць нічога, і як будзе далей — тк сама няведама.

Гдзе Галава²? Чаму аб ім нічога не чуваць? Таму, што у Вашым пісьме
німа аб ім ніводнага слова, я прыходжу па праконаньня, што і наагул ні-
чога німа. Калі яго «акцыя» закончылася прывозам жонкі, — то і то до-
бра! Хоць адно нешта рэальнае!!.. Ніхай паклоніцца ёй і пажадае усяго
найлепшага.

Што там было з Грыбам? Паўлінка кажа, што было голасна! Разу-
мею!..

Яшчэ мяне цікавіць — чаму тк доўга сядзелі «мейсцовыя» і як яны
выбраліся? Ці скарысталі у пэўных напрамках віленцаў? Аб гэтым пры-
дзецца, зразумела, даведацца на месцу ад Вас, бо у пісьме не усё можна
напісаць.

Зьбіраўся да Вас у гэты панядзелак, але па усяму відаць, што нічога
ня будзе. Трэба шукаць на што жыць — тошно усе гэта і выхаду не ві-
даць.

Скончыў сваю стацыю аб Безсонаве. Пачынаю новую больш-менш
значную працу аб постулятах нашага руху. Гэта зацягнецца на добрыя
паў-года. Думаю, што будзе карысна. Трэба працаваць і у гэтай дзедзіне.

Справа з друкам — ідзе слаба. Дагавор маем, а грошы нічорта. Па-
куль што друкуем адну «Граматыку». Быў тут два дні Тарас. Прыез-
джаў да Цішкі, відаць, за гонорарам. Але тк і уехаў без нічога з абэцан-
кай. Падгатавалі да друку «Лемантар» Некрашэвіча і гатуем «Крыніцу»
Лёсіка. Ubачым, што будзе.

Камітэт галадаючых тк сама цягнецца — усё мае надзеі. — Кланяйце-
ся усім! Калі атрымаю весткі ад П.А. — паведамлю.

АлЦв...

Р:С: Я згодзен прызначыць Гладкага сэкрэтаром нашага прэстаўніц-
тва у Чэхіі. Напішэце, калі ласка, яму адпаведную паперу з Коўна, бо ад-
сюль не выпадае.

АЦ

П:А: прасіў нас, каб выслаць грошы. Мы паслалі тэлеграмы Гурэвічу
і Шапавалу, каб яны пазычылі яму. Як стаіць у яго цяпер гэта справа —

не ведаю. У кожным разе мы бяз грошы ня дзвігнемся і ў Коўну. Німа нават чым за кватэру плаціць і наагул жыць. А у Коўне аба мне здаецца зусім ня думаюць і не цікавяцца відаць чым і як я жыву. Адным слова — буду чакаць вестак ад П.А. і ад Вас.

582.1.25:041r-041

¹ Праект стварэння ў Празе Саюзу Ўсходнеэўрапейскіх Народаў былой Расеі.
² Галавінскі.

2998. Ліст радніка Місіі БНР у Нямеччыне Давіда Анэкштэйна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.10.1921 і канвэрт

582.1.25:028&r-029&r

582.1.25:030&r — канвэрт

Аб падрыхтоўцы паездкі ў Лёндан з Жытлоўскім. Д.Анэкштэйн у бел. руху з траўня 1919 году (Беларуская Вайсковая Арганізацыя). Швагер — прадстаўнік румынскіх каапэратываў.

2999. Н.Р.-ч. Письма из Белоруссии // Правда (Москва). №244. 29.10.1921

582.2.59:009 — д

3000. Запісаны на аркушы паперы адрас

Henrikas D. Žilevičius

Convict Albertinum

Fribourg, Schweiz

582.1.25:042

Дата невядомая.

3001. Ліст «Коленьки» [Івана Краскоўскага?] (Вільня) «Тетушке» [Вацлаву Ластоўскаму?] (Коўна) за ?? .10-11.1921

Дорогая Тетушка!

Письмо Ваше мы получили и очень обрадовались! Я по пріѣздѣ в Вильню довольно серьезно вздумалъ болѣть — конечно перемѣна климата вредно повліяла на меня — но теперь понемногу выздоравливаю. На днях напишу Вам подробно, а пока нѣсколько слов. Печально состояние Ваших финансов, но мы тут надѣемся, что Вы скоро разбогатеете и тогда всѣ Ваши родственники возликуют, а Ваши дѣла развернутся. Хотя и без денег мы сдѣсь дѣла дѣлаем и не унываем. Много мѣшает нам наш безпутный кузен Алексѣй¹ — знаете такой красивый мальчик, но к сожалѣнію безпутничает получая большія деньги на это от своего сятельного дядюшки. Поѣхал он теперь кутить в Варшаву. Вся остальная наша семья живет довольно дружно и работает оживленно. Привѣт всѣм родным.

Ваш племянник Коленька.

582.1.25:059&r

Дакладная дата невядомая. Паводле почырку й зместу гэты ліст быў напісаны Іванам Краскоўскім і адрасаваны ў Коўна, Вацлаву Ластоўскаму або Аляксандру Цвікевічу. ¹ Хутчэй за ўсё П.Аляксюк.

3002. Візытоўка Баліса Стадзявічуса
B.Stadzevičius

582.1.14:069

3003. Наша Зямля. №3. Лістапад 1921. Коўна, вул. Кейстучыю №15. Друкарня Бр. Гурвіч, Коўна, вул. 16 Лютага, №2

582.1.15:173&r-180&r

582.1.15:181&r-188&r

3004. Селянская Доля. №4. Лістапад 1921. Год I. Выдавец: Сувязь Беларускага Працоўнага Сялянства

582.1.15:231&r-246&r — д

3005. «На змаганьне!» Улётка-адбітак зь «Сялянскай Доля» за подпісам Г.Дрыль

582.1.15:189&r — д

Дата невядомая.

3006. Ліст старшыні Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі Аляксандра Галавінскага (Коўна) Сымону Мацьвеевічу Ермакову (ЗША) за ?..11.1921

582.1.24:031&r,023&r,024&r,025 — мк

Дакладная дата невядомая. Адказ на ліст за 15.09.1921 і падзяка за прывітаньне Беларускай Нарадзе ў Празе.

3007. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.11.1921

1 лістапада.
Берлін.

Паважаны п. Ластоўскі.

Хацеў было пісаць аб Каліноўскім але на жаль у тутэйшай бібліотэце німа гэтай кнігі «Ратча аб паўст. 1863 г.» Так сама патрэбна гэта кніга каб скарыстаць «катэхізіс» польскі.

Матэрыялы аб шляхце тут нашоў, але пакуль мала. Кнігу Ельскага «Dzieje szlachty na Litwie i Białej Rusi» тут німа (аб ёй вы мне казалі). Атрымаў гэтага Jelska'га другую — «Zarys obyczajów szlachty w zestawieniu z ekonomiką i dolą ludu w Polsce i Litwie» Tom I. 1897 г. Можа гэта й ёсць аб якой вы казалі? Ёсць у бібліот. яшчэ цікавая кніга Ельскага на беларускай мове, якую толькі сягоньня вазьму.

Усе ж ткі шляхту прыпяку як сьлед.

Думаю тэму сваю скараціць, бо часу малавата. Тэма будзе — «Роль польск. шляхты на Беларусі».

Перашкаджае думаць і пісаць каррэктур¹, ад якой к вечару аж мігаціць у вачах і дубеюць мазгі.

Гэтымі днямі рабіў каррэкту хрэстаматэі Лёсіка. От жа, ведаеце, сабралі сьмецьцё якоесь на сотні тры старонак і гэта будзе называцца «хрэстаматэя».

Калі б гэта ад мяне залежала — я бы проста здаў бы яе ў архів, як памятку аб тым як ня трэба пісаць хрэстаматці. Ныю, плачу, сьлёз, магілак, пахавункаў, нуды столькі, што чытаючы яе чуеш як вошы заядаюць.

Сьветагляд вузенькі, не сягаючы далей аколiцы нашае беднае вескі з гноем, анучамі і вераб'ямі.

З нашай гісторыі — нічога німа!

З лепшых нашых пісьменьнікаў — амаль нічога німа. Аб гісторыі літэратуры — ні слоўка. Аб навукі і тэхніцы — ні слоўка. Не, яшчэ німа педагогаў на Беларусі! Запраўды ўстыд, калі гэтулькі грошы будзе ўсаджана на Лёсікаву прамудрасць. Вершы бадай аднаго толькі Я. Коласа (кажуць што ен сваяк Лёсіку?!) ды пару Цішкавых, ды два-тры Купалы.

Але што цікавей усяго, дык гэта адно апавяданьне «Гутарка» у якой я знайшоў выраз: «прададуць жыдам на мацу»! Осць табе й менскія камуністы-інтэрнаціоналісты! Слана — й не угледзелі. Цішка аж падскочыў калі я сказаў яму. Выкрэслілі гэтую «крушэваншчыну», і маўчым, нікому ня кажэм, бо ўстыд. А калі б так надрукавалі ды пусьцілі ў сьвет?! Ганьба на усе вякі!

А пра Бога ды пра цара і князеў — так сама ёсць.

Сам чорт не зразумее, што гэта за новая метода!

Урэшце, ніхай, абы кніга для школы, бо пакуль што і гэткай німа.

Цешу сябе надзеяй — мо' праз 40 гадоў будуць і ў нас добрыя падручнікі!

~

Будзьце ласкавы — туды прыедзе Гершовіч дык праз яго прышліце мае запіскі й кнігу «Ратча аб 1863 г.».

Паклон вашай жонцы і ўсім хто не забыў мяне.

Усяго найлепшага.

Ваш Ів.Цвік...

582.1.25:038&r-039&r

¹ І.Цвікевіч працаваў карэктарам у выдавецкай групе З.Жылуновіча ў Бэрліне (Навукова-Літаратурны Аддзел Камісарыяту Асьветы БССР).

3008. Беларуский Университет // Белорусская Деревня (Менск). №59. 1.11.1921

582.2.59:019 — д

3009. Паштоўка Аляксандра Цвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.11.1921

Паважаны Пане Вацлаў Юстынавіч!

Атрымаў я з Жэнэвы ад Бачыньскага вельмі цікавую кніжку «Про багатство да бьеднасць», пьераклад з украінскаго, Жаньева, Друкарня «Роботника» і «Громади», 1881 (in 16°).

Ці Вы ведаеце пра гэтую кніжачку? Як відаць з параўнаньня году выданьня з працаю М.П. Драгоманова і інш. супрацоўнікаў «Громады» у Жэнэве, а так сама як відаць са зместу — гэта кніжка напісана кімсь-ці з той «Громады». Цікава, як бачыце, орфографія яе. — Адкажыце, ці вядома

яна беларусам, і калі не — то я падам дэтальную вестку аб ей у «Бел. Ведамасьці».

Кнігі свае я знайшоў. Ваш пакет атрымаў.

Ваш АлЦв

582.1.25:027&r

3010. Ліст Камітэту загранічнай групы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянераў (Коўна) тав. Ластоўскаму і Кісель (Коўна) за 5.11.1921 у справе перарэгістрацыі сяброў партыі і ўплаты ўзносаў
582.1.29:010

3011. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.11.1921

6.XI.21.

Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

з вялікай прыемнасьцю паведамляю Вас, што Беларускі Аддзел ўжо прайшоў праз ўсе рагаткі і стадзіі і ўжо прыступіў да працы.

Здаў я яму наследства сваей працы — у ліку 17 беларускіх школак, беларускага театру, 43 беларускіх вучыцеляў, скончыўшых летніе курсы, і гэткагажа ліку жадаючых такія-ж курсы скончыць. Худка адчынём.

Цяперыка перахожу да працы эканамічнай і палітычнай.

Ад Вас, ды і, наагул кажучы, ні ад каго нічога ня маю, ні лістоў, ні вестак.

Як адрэзала.

Бюллітэні нічога не кажуць.

Вальковіч — маўчыць: не толькі не надсылае грошы, але навэт, ніхоча зрабіць тых паперак, што я прасіў і якія-б маглі мяне тутака дапамагчы.

Страшэнна цікаўлюсяходам спраў.

Цікавіцца імі і Вільня.

Не адмоўце ў ласкавай згодзе даць інфармацыі.

Хочу ехаць і ўжо трэба ехаць ў Латгалію, але не магу падняцца.

Аддзел на бок нічога даваць пакуль-што не можа, бо абмежаваны цеснай смэтай штатаў і школы.

Аляксюк лаецца ў Вільні на усіх, як пес, а Польскае Агенства прэсы праз радзію, як той, нераўняючы, вецер — носіць гэту брахню па ўсяму сьвету.

Я тутака ўжо пералаяўся ў друку з «Рыжскім Курьерам» з поваду Аляксюкоўскага інтэрв'ю аб Кангрэсі, надрукаваным ў «Р.К.» 18.X.21.

Вы, пэўне, маеце гэта інтэрв'ю і ведаеце яго і мой адказ з дакладу Прэс-Бюро, а таму я не распрастраняюся.

Дзе Ал.Ів.Ц<ьвікеві>ч?

Якія адносіны цяперака з Л<уцкевічам — ?>?

Ладноў пачынае новыя крокі, але весткі аб іх даходзяць вельмі глуха.

Шлю ўсім прывет і найлепшыя пажаданьня.

З пашанай К.Езавітаў.

P.S. Вельмі прашу Вас, калі Вамі ўжо скарыстана гісторыя Турчыно-віча, праслаць яе сюды: патрэбна для курсаў і працы.

Шчыры прывет Вашай жонцы.

Ці атрымала яна лісты з Вільні, якія я пераслаў ў Палангу, але яны вярнуліся сюды і зноў былі перасланы мной ў Коўну?

Як імя Кн. Святаполк-Мірскага і ці мае ён уласнасьць ў Крыму і на Украіне?

Вучыцель Антонаў, што працуе ў Семашкі выпускае кнігу сваіх успамінаў², у якой ёсьць вялікія і вельмі некарысныя (я чытаю цяперыка рукапіс, подліннік якога здадзены ўжо ў тыпаграфію) памылкі з боку беларускай Дзяржаўнасьці і ў асьвятленьні спраў на Горадзеншчыне. Я напісаў свае думкі Антонаву, але ня пэўны ў тым што ён зробіць папраўкі. Зверніце на кнігу увагу!

582.1.25:064&r-065&r

¹ Беларускі Аддзел пры Міністэрстве Асьветы Латвіі. ² Антонаў, Іван Г. Успаміны аб польскай акупацыі Горадзеншчыны у 1919-1921 г.г.: Малюнкі гвалту і зьдзеку фацэтных польскіх паноў на Беларусі: (Мае перажываньні). Б.м., 1921, 83 с.

3012. Ліст Аляксандра Цвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.11.1921

7.XI.21.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Палажэньне П<ятра> А<нтонавіча>¹ зусім крытычнае. Ён зварочваецца сюды, каб яму што выслаць, але тут нічога німа. Ня ведаю, — як здолее ён пераехаць сюды. Ведаю толькі, што дзвігнуцца адсюль у Коўну я не маю жаднай магчымасьці — больш таго, я зусім ня ведаю як, на што жьць далей. Ужо я залез у доўг на 6 тысячаў — і як выберусь з яго — так сама не ведаю. Калі-б былі грошы якія у вас там у Коўне, то бы мне дапамагли, але відаць, што і там нічога няма. А тут за кватэру і пр. трэба плаціць.

Працую над кнігай².

Крыху пасоўваю выдавецтва — але у Цішкі³ з грашыма зусім швах, немагчыма размяняць.

Абдумываю палітычную сітуацыю і пачынаю прыходзіць да дзе якіх вывадаў. Але падзяліцца з імі можна толькі пры асабістым спатканьню.

Ці маеце Вы што небудзь ад Івана Ігнатавіча⁴? Ці ня можа ён прыехаць хоць да Новага Году на нараду?

Жытлоўскі зьбіраецца у Лёндан. Яшчэ ня ведама, ці атрымаюць візы. Усе абецае!! На якогось «Аляксандра Цвікевіча» у Савінкава я рэагаваць не збіраюся — хоць бы таму, што акцыі Сав. ужо спыняны.

Ці чыталі Вы заяву Дуба⁵ (у адказ на інсынуацыі Алексюка) аб адносінах да нас? Вельмі характэрная — але не цікава, бо Дуб застаецца самім сабой. Склізім вужом, які рад служыць усім гаспадам.

Ад Тараса⁶ на прапазіцыю маю яшчэ адказа німа, ды і ня трэба, бо пакуль што не відаць ніякіх рэальнасцей.

Ці атрымалі праз Гершовіча пакет з пісьмом і рахункамі?

Калі у Вас будзе хоць крыху грошы — вышліце мне, каб вылезці з бяды!

Кланяйцеся усім!

Ваш АЦвікевіч

582.1.25:031-032&r

¹ Крэчэўскага. ² Магчыма, над «Западно-руссизм'ам». ³ Жылуновіча. ⁴ Краскоўскага. ⁵ Магчыма, Дубейкоўскага. Абставіны невядомыя. ⁶ Тарашкевіча. Абставіны невядомыя.

3013. Ліст Івана Цвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.11.1921

8 лістапада
Бэрлін.

Многапаважаны п. Ластоўскі!

Выбачайце, што дакучаю вам з гэтымі тэрмінамі, але ніхто ня можа мне памагчы ў гэтым.

Надзёбваецца магчымаць друкаваць рожныя табліцы для школ нашых і трэба будзе зрабіць надпісы на нашай мове. Апрача гэтага трэба ўсеж-ткі перакласьць для сярэдніх школ зоолагію й яшчэ якія-неб. кніжкі. Калі ласка прышліце праз Бароўскага мой пераклад — якой я рабіў у Коўне, разам з кніжкай.

Так сама прышлеце тую кніжачку «Природоведеніе» — што я збіраўся пералажыць. Так жа праз Бароўскага прышлеце «Ратч'а — аб паўстаньні 1863 г.» — мне вельмі патрэбна як матэр'ял аб Каліноўскім. Тут у бібліот. яе німа.

Ёсьць, праўда, іншыя цікавыя кнігі, але не аб гэтым пытаньні.

Адшукаў і далей шукаю беларускія кнігі, друкаваныя ў старыя часы. Любячае сэрца ўсюды знойдзець сваё роднае, йзноў выцягне на сьвет бо-жы, каб ведалі людзі, што ня мы, сучасьнікі, — першыя й апошнія. Жылі й будзем жыць.

Хоць часам душа чарнее ад страху за свой народ, ад страху — колькі працы яшчэ на дзесяткі гадоў нам — маленькай горстачке інтэлігентаў, але вочы глядзяць у сьветлую даль, рукі самі цягнуцца да працы, каб адагнаць, каб супакоіцца ад чорных думак.

Гэта нашая маленькая горстачка эмігрантскай беларускай інтэлігенцыі — якая яна слабая ў параўнаньні з усімі іншымі нацыянальн. групамі!

У гісторыі націанальн. рухаў, бадай ня было націаналіст.-эмігрантаў бяднейшых за нас, бадай нікому тк мала спачувалі як нам.

Усе ж такі мы ня ўмёрлі дый ня хочэм уміраць. Як краты мы сочым пад зямлей пакуль свае ходы, мы робім паціху свае падкопы пад расейска-маскоўскую ідэалёгію, пад гоноровую шляхецкую ідэалёгію й прыйдзе час калі мы ўзарвем гэтыя распухшыя на чужой працы й крыві гмахі, мы выйдзем на волю, на сонцэ й пакажам, што мы здольны да усясьветнай культуры, што мы пад бруднымі сапагамі пензенскіх самахвалаў і пад лякераванымі боцікамі варшаўскіх франтаў усе ж такі выкулі непахібную

волю, што мы падкапалісь пад самыя сэрцы іхняга самахвальства й маем сілу скінуць к чортавай мацеры напіханую ў нас гвалтам чужацкую культуру і адначасна сарваць з іх бліскучыя адзежы «культурнасьці», пад якімі схаваліся штык і зубы.

Ах, толькі б сілы ў душы хапіла, толькі б не памерці раней чым ся прыйдзе лепшы наш час!

Бывайце здаровы.

Шчыры прывет усім. Ваш Ів.Цвік...

582.1.25:022&r-023&r

582.1.25:024 — канвэрт

3014. Тэлеграма Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.11.1921

= lastowski vitautas 30 kowno

berlin 30+ 167/30 12 9 12-45 s =

= pryjehac niemahu boniema hroszy barouski budzie czacwierh¹ = ewikie-wicz

582.1.25:040

¹ 10.11.1921.

3015. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.11.1921

9.XI.21.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Сення атрымаў ад Вас тэлеграму, каб безадкладна прыехаць у Коўну. Але гэта немагчыма — бо німа грошы. Чым выклікан мой вызаў? Палітычнымі прычынамі, ці матэр'яльнымі? У справах матэр'яльных едзе п. Бароўскі. Усе, што будзе магчыма зрабіць з таварамі — разам з ім у Коўне можна будзе зрабіць. Што датыча мяне — то я змагу прыехаць толькі тагды — калі атрымаю грошы на падарож. Пакуль гэтай магчымасці німа. У кожным разе, калі толькі мне удасца знайсці тысячу-другую то я хутчэй пашлю іх П<ятру> А<нтонавічу> які знаходзіцца у Празе у самым крытычным становішчу. Позаучора прыехаў Гладкі, і кажа, што П.А. не абедае. Жонку і сястру ён лічыць патрэбным перавесці у Бэрлін, а сам застаецца у Празе. Працу там кінуць немагчыма. Палітычна яна стаць вельмі добра, і ён лічыць нават патрэбным, каб хто небудзь прыехаў да яго на падмогу. Але гэта так сама немагчыма.

Ад Вас атрымаў сеньня так сама адкрытку. Лістоў ні ад каго німа. З ліста Вашага да Івана бачу, што справы у Вас стаяць зусім дрэнь. Аб Галаве нічога не чуто — што ён зрабіў¹? Як справа са стрэльцамі і батальёнам²? Няужо-ж усё так блага?

Я рыхтую справу выдавецтва разам з Сыркіным. Можа што выйдзе. Трэба гэта скончыць. Летаю што дня — шукаю грошы!

Чакаю вестак ад Вас

Ваш АЦв...

Абавязкова прышлеце усе белар. кнігі, якія у Вас есць!!!

Для выдавецтва (для справак!) патрэбны усе бел. кнігі, — якія ужо выйшлі. Прышлеце іх — асабліва «Географію», «Гісторыю літэратуры» і усе падручнікі — разам з Бароўскім!!

582.1.25:033&r-034&r

582.1.25:035 — канвэрт

¹ Маецца на ўвазе паездка А.Галавінскага ў Маскву й ягоныя кантакты па лініі Камінтэрну. ² Партызанскія атрады пры Саюзе Літоўскіх Стральцоў і Беларуска Асобны Батальён Літоўскага Войска.

3016. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.11.1921

Поважаны́й Паве Старшыня!

К сожалёвню, покуда ничего отраднаго сообщить не могу. К поѣздкѣ в Лондон вполне подготовлен и как только получится разрѣшение из Лондона на выдачу нам виз, я с д-ром Анекштейном немедленно поѣду.

За это время я успѣл написать всѣм видным общественным дѣятелям в Лондонѣ и таким образом подготовил немного почву для моего пріѣзда.

О дѣлѣ «Iweg'a» Вам подробно доложит г. Боровскій.

Свидѣтельствуя мое глубокое уваженіе, прошу вѣрить в полную мою к Вам преданность

С.Жытлоускі.

Берлин.

9/XI 1921.

582.1.29:011

3017. Ліст Канстанціна Арцем'ева (Коўна) «Господину Министру» (?) за 10.11.1921 з просьбай выдаць паліто

582.1.25:063&r

Урад БНР праводзіў гандлёвыя апэрацыі зь фірмай IWEG, прадаючы розныя тавары, пераважна адзеньне.

3018. Н.Р.-ч. Письма из Белоруссии // Правда (Москва). №253. 10.11.1921

582.2.59:013 — д

3019. Паштоўка Антикваріата Русскихъ Книгъ «Россика» (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.11.1921

М<илостивый> Г<осударь>

Письмо наше от 28 октября осталось без отвѣта. Покорнѣйше просим Вас сообщить нам причину этого. С соверш. почтеніем

582.1.25:062&r

3020. Ліст Дэпартаменту Дзяржаўнага Скарбу Літвы Язэпу Варонку за 12.11.1921 з просьбай сплаціць запазычанасьць Літоўскай дзяржаўнай друкарні (1383 аўксіны 75 ск.)

582.2.06:029

3021. Ліст Людвіка Зайкоўскага (Кадагі, Акмянскага павету) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.11.1921 з лаянкай, што нічога ня зроблена ў справе пошукаў сваяка, памерлага ў Амэрыцы

582.1.25:056&r-057

582.1.25:058 — канвэрт

3022. Умова паміж Беларускім Вобчствам Чырвонага Крыжу і расейскім Вобчствам Чырвонага Крыжу // Савецкая Беларусь (Менск). №256. 16.11.1921

582.2.59:018 — д

«Савецкая Беларусь» — паводле пазнакі алоўкам. На выцінцы абрываек падтытулу: выданьне Ц.К. і менскага павятова-гарадзкога камітэту К.С.М.Б. — «Чырвоная Зьмена»?

3023. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.11.1921

582.1.25:061&r

У справе магчымага пасрэдніцтва у пашырэнні беларускага друку ў Эстоніі, Фінляндыі, Латвіі й Літве.

3024. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19(?) .11.1921

Паважаны Пане Вацлаў Юстынавіч!

Пісьмы Вашы атрымаў. Атрымаў тк сама і тысячу мар. ад Вальковіча на прыезд у Коўну. Але самі разумеюць — што гэта жарты — выехаць з Бэрліну за тысячу марак, калі у доме німа ні граша, і трэба заплаціць срочныя даўгі...

Але як ніяк — я шукаю магчымасьці выехаць. Трэба выехаць, каб урэшці вырашыць усе пытаньня. Цяпер ужо магу сказаць, што я зусім гаджуся з Вашымі думкамі што да сакрашчэньня грамады. Даўно пара. Але трэба абмазгаваць усім разам — як гэта зрабіць. — Шукаю магчымасьці, ці бліжэй грошы. Калі знайду — дам тэлеграму. Калі дастанецца Вы там у сябе — вышліце. Бо тут мала надзеі.

Ваш АлЦв...

582.1.25:043&r

Дакладная дата невядомая.

3025. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.11.1921

23.XI.21.

Паважаны Пане Вацлаў Юстынавіч!

Дзень за днём сходзіць, а у мяне магчымасьці выехаць адсюль усё німа. І німа ведама ці будзе наагул. Я у такім самым палажэнні, у якое трапіў П<ётра> А<нтон>авіч. З ім парадзіцца я тк сама не магу, бо ні ен да мяне, ні я да яго дзэвігнуцца ня можам.

Як ідзе справа з ліквідацыяй тавараў? Усе ж такі пакуль гэта адзіная рэальная магчымасьць. Ці падымалі пытаньня аб асвабоджэнні іх ад пошлін?

— Выдавецкія справы ўжо сталі на мель, бо Ж<ылуновіч> грошы не мае. Запраудная Ж<...>!! Аб якіх 50.000 Вы пішаце? Я аб гэтым нічога ня чуў. Напішаце, — Быв. здаровы. АлЦв....

Я ведаю, што Бар<оўскі> атрымаў на падарож 10 тыс. з якіх я палучыў 500 марак!.. Увесь час жыву пазычкамі і чакаю лепшых дзен!

582.1.25:060&r

3026. Запрашэнне на гутарку аб беларуска-жыдоўскіх пытаннях, якая мае адбыцца 24.11.1921 на кватэры д-ра Льва Гарфункеля ў Коўне

582.1.14:068

Падпісана: Я.Варонко, Л.Гарфункель, 23.11.1921.

3027. Мэмарандум Ураду БНР да Высокай Канфэрэнцыі Вялікіх Дзяржаваў у Вашынгтоне

Высокай Конференціі Великихъ Державъ въ Вашингтонѣ.

Правительство Б.Н.Р., будучи непосредственно заинтересовано, поставленными въ програму конференціі вопросами объ упроченіи мира и побуждаемое національно-политическими и культурно-экономическими організаціями края, этымъ имѣетъ честь обратиться къ Высокой Конференціи съ просьбой — создать основы для нормальной хозяйственно-политической жизни и прекратить неописуемые семилѣтніе страданія Бѣлорускаго Народа.

Занимая весьма выгодное какъ въ экономическомъ такъ и въ стратегическомъ отношеніи, центральное географическое положеніе и связывая своими могучими многочисленными рѣками Югъ Восточной Европы съ Сѣверомъ и Востокъ съ Западомъ, территория Бѣлоруссіи, въ продолженіи многихъ вѣковъ, была объектомъ соперничества и борьбы двухъ наиболее сильныхъ славянскихъ центровъ Москвы и Варшавы за гегемонію надъ Бѣлоруссіей.

Многочисленныя войны, вевшіеся сосѣдями Бѣлоруссіи на ея території унесши громадныя человѣческія жертвы, разрушили въ конецъ культуру и экономическое состояніе знаменитой въ исторіи федераціи — Великаго Княжества Литовскаго, въ которомъ Бѣлорусскій Народъ быъ главенствующимъ государственнымъ факторомъ.

Но наиболее тяжелыя и мучительныя жертвы понесла Бѣлоруссія въ послѣднія семь лѣтъ, за время мировой войны, затѣмъ Русско-Польской войны и общей неурядицы въ Восточной Европѣ.

По приказу главнаго командованія державъ согласія (по плану, предусматривавшему, хозяйственно-экономическими затрудненіями, принудить Германію просить мира) около 2-хъ мил. Бѣлоруссовъ (въ моментъ отступленія Русской арміи) принуждены были покинуть родныя мѣста. Стихійно ринувшіеся бѣлорусское населеніе лишилось всякихъ средствъ къ существованію: жилища и урожай были преданы огню, живой и мертвый сельско-хозяйственный инвентарь погибъ.

Таково было начало скорбнаго пути Бѣлорусскаго Народа. Затѣмъ трагедія развивается во все болѣе ужасающихъ размѣрахъ: до Сибирской тайги и до знойнаго Туркестана грунтовая дорога Россійской Имперіи усѣяны, какъ вѣхами по скорбному пути, наскоро сдѣланными крестами, подъ ними покоются свыше 100 тысячъ младенцевъ бѣлорусскихъ бѣженцевъ.

Семь лѣтъ большинство бѣлорусскихъ изгнанниковъ «по независящимъ причинамъ», не можетъ вернуться къ своимъ роднымъ пепелищамъ и пренуждено скитаться на чужбинѣ, прося сочувствія и хлѣба.

На земли этихъ обездоленныхъ (во имя побѣды державъ согласія) людей устремился польскій воинствующій шовинизмъ.

Этнографическая Польша, не располагая природными богатствами въ количествѣ могущемъ сколько либо замѣтно вліять и предоставить Польшѣ выдающуюся роль въ мировомъ хозяйствѣ, не удовлетворяетъ польскихъ мегаломановъ. Послѣднія, желая хозяйственно-экономическое значеніе Польши увеличить національными ресурсами Украинскаго, Бѣлорусскаго и Прибалтійскихъ Народовъ, рѣшились насиліемъ овладѣть имѣющимися въ распоряженіи вышеназванныхъ народовъ рынками сырья и рынками сбыта готовыхъ товаровъ.

Кромѣ этихъ ближайшихъ и непосредственныхъ выгодъ польскіе анекссіонисты рассчитывали использовать оккупированныя ими территоріи, какъ барьеръ, отгораживающій ~~назбытую~~ ~~природными богатствами~~ Востокъ Европы отъ промышленнаго Запада.

Сдѣлавшись такимъ образомъ посреднико[м]ъ въ мировой торговлѣ, Польша по мненію отечественныхъ имперіалистовъ, возродитъ свою промышленность и займетъ почетное мѣсто въ ряду Великихъ Державъ.

Рижскій миръ является первымъ этапомъ польскихъ захватчиковъ, присвоившихъ часть вѣковѣчныхъ земель Белорусскаго и Украинскаго (Галицкаго) Народовъ.

Бѣлорусская общественность не можетъ принять Рижскаго мира — этаго чудовищнаго эксперимента, заключеннаго через голову сувереннаго Бѣлорусскаго Народа; такая суверенность признана обѣими договаривающимися сторонами (Польшей и Россіей) въ 1918 году и закрѣплена тѣмъ-же Рижскимъ трактатомъ, четвертовавшимъ территорію этнографической Бѣлоруссіи.

Суверенный Бѣлорусскій Народъ не призналъ и не признаетъ Рижскаго мира, въ которомъ несправедливость и насиліе соперничаютъ съ безуміемъ и безстыдствомъ.

Суверенный Бѣлорусскій Народъ не уступалъ и не уступитъ своихъ правъ на самоопредѣленіе, установленныхъ международными законами переживаемой эпохи.

Бѣлорусскій Народъ желаетъ установленія мира на прочныхъ законныхъ основаніяхъ, гарантирующихъ свободу дѣятельности населенія по возстановленію руинъ и по возрожденію культурнаго благосостоянія своей родины.

Рижскій миръ, разорвавшій территорію этнографической Бѣлоруссіи и парализовавши Бѣлорусское государственное строительство тѣмъ самымъ,

разорвалъ и обезсилилъ, представляющій изъ себя единое цѣлое, хозяйственный организмъ страны. Бѣлоруссія (какъ въ части, очутившейся въ сферѣ компетенціи польскихъ оккупаціонныхъ властей, такъ и къ Востоку отъ нея) будучи отрѣзанной отъ своихъ естественныхъ Сѣверо-Западныхъ торговыхъ путей, связывающихъ ее съ промышленными государствами, потеряла свое самодавляющее положеніе въ хозяйственномъ отношеніи. Ресурсы страны, долженствующіе быть направленными на возстановленіе разрушенной хозяйственно-экономической жизни Бѣлорусскаго Народа, силой обстоятельствъ, попадутъ, въ видѣ куртажа, спекулянтамъ польской великой державности. Рижскій миръ сдѣлалъ невозможнымъ проведеніе необходимыхъ для процвѣтанія края грандіозныхъ работъ по меліораціи и по строительству водныхъ путей въ Бѣлоруссіи, имѣющихъ громадное торгово-промышленное значеніе для всей Восточной Европы.

Рижскій миръ не только не удовлетворяетъ правосознанію бѣлорусскихъ массъ, но также не оправдалъ надеждъ обѣихъ подписавшихъ его сторонъ — Польской и Россійско-Украинской; а равнымъ образомъ не разрѣшаетъ и не ликвидируетъ вѣкового спора за первенство въ славянскомъ мирѣ между Москвой и Варшавой.

Статусъ, установленный Рижскимъ миромъ, за годъ своего существованія, нѣсколько разъ подвергался опасности быть нарушеннымъ и послужить новымъ поводомъ къ войнѣ.

Годовщина Рижскаго мира показала, что не со стороны Россіи, ни со стороны Польши нѣтъ безусловно необходимыхъ здоровыхъ экономическихъ связей съ оккупированными или частями этнографической Бѣлорусской территоріи:

Россія располагая (какъ абсолютно такъ и относительно) гораздо большими естественными богатствами оставила Бѣлоруссію внѣ сферы своихъ хозяйственныхъ перспективъ и къ тому-же не располагаетъ и не можетъ доставить необходимыхъ кредитовъ для упорядоченія хозяйственно-экономической жизни разоренной Бѣлоруссіи и для строительства водныхъ путей въ Бѣлоруссіи, на территоріи которой сходится верховье почти всѣхъ Восточно-Европейскихъ рѣкъ.

Польша (благодаря предусмотрительности прибалтійскихъ республикъ, уяснившихъ себѣ на примѣрѣ Бѣлоруссіи и Украины непосредственную опасность польскаго имперіализма и подъ давленіемъ разразившагося въ Польшѣ экономического кризиса) имѣетъ достаточно фактическихъ данныхъ чтобы понять необоснованность и несбыточность своихъ великодержавныхъ претензій.

Видимо чувствуя непродолжительность своей интервенціи польскія оккупаціонныя власти принялись за безхозяйственное уничтоженіе всего уцѣлѣвшаго еще послѣ міровой войны природнаго богатства Бѣлоруссіи (такъ — вырубка извѣстныхъ бѣлорусскихъ лѣсовъ, согласно польской статистики въ десять разъ привысила хозяйственно допустимую норму).

Игнорируя потребности мѣстнаго разореннаго населенія, оккупаціонныя власти, съ изумительнымъ безсердечіемъ, наблюдаютъ трагедію Бѣлорусскаго Народа, частью вернувшагося къ своимъ пепелищамъ и

вымирающего семьями отъ голода и эпидемій по окопамъ и землянкамъ оставшимся послѣ міровой войны. Съ нескрываемымъ злорадствомъ польскія статистики, констатируя, что въ «обезлюдѣвшихъ» уѣздахъ, оккупированной ими Бѣлоруссіи количество населенія на квадратный километръ упало съ 45 до 10, предвидятъ увеличеніе земельного фонда для польскихъ колонистовъ.

Расположеное по обѣ стороны, установленной Рижскимъ миромъ Польско-Россійской государственной границы, разоренное и обнищавшая за послѣдніе катастрофическіе семь лѣтъ, брошено на произволь судьбы, бѣлорусское населеніе явится резервомъ, откуда будутъ черпать силы оппозиціонныя, будирующіе элементы съ обоихъ сторонъ новой границы.

Рѣзко проявленная, въ продолженіи всѣй исторіи Польши (~~начиная отъ Люблинской уніи 1569 года, навязанной Бѣлорусскому Народу Польшей и ею же нарушенной и до настоящаго момента~~) національная нетерпимость и не передъ чѣмъ не останавливающаяся насильственная колонизація, въ каждый моментъ, могутъ создать поводъ для активнаго выступленія широкихъ массъ противъ оккупаціонныхъ властей.

Бѣлорусскій Народъ, заплатившій за время государственно-политическаго сотрудничества съ Польшей неисчислимыми человѣческими жертвами и вмѣстѣ съ тѣмъ своею богато развитой культурой и наконецъ — независимостью, наученый горькимъ опытомъ не желаетъ болѣе поддерживать худосочныхъ болѣзненныхъ про[...]леній польскихъ мегаломановъ, — не желаетъ быть звеномъ въ творимыхъ польскими политиками коридорахъ.

Мы полагаемъ, что возможное, обѣ устраиваемой польскими политиками искусственной политической комбинаціи, экономическія выгоды «умчатся въ вихрѣ коридорныхъ сквозняковъ» — будутъ съѣдены вызываемымъ этими комбинаціями милитаризмомъ, долженствующимъ «демонстрировать хотя-бы провизаричную, проблематическую видимость безопасности государственныхъ границъ[»].

Проведеніе въ жизнь устраиваемаго, по польскому плану, «второго коридора» создалобы единственно-возможное, реальное основаніе и очевидную необходимость для военнаго союза Россіи съ Германіей: ни Русскій ни Германскій Народы никогда не помирились-бы съ тѣмъ, чтобы, за счетъ ихъ труда, содержался и богатѣль третій паразитарный и притомъ явно враждебный, искусственно созданный польскими мегаламанами, государственный ортганизмъ.

При первомъ измѣненіи политической ситуациі въ Европѣ, два вышеупомянутыхъ народа, вооруженной силой, принудятъ ликвидировать стеснительныя искусственно «дренажирующія» ихъ хозяйственное благополучіе, перегородки.

Главную тяжесть, при ликвидаціи «дѣтища» польскихъ имперіалистовъ придется выносить на своихъ плечахъ Бѣлорусскому Народу. — Бѣлорусскій Народъ, «не желаетъ уподобляться тому святому, который самъ вызывалъ чорта для того что-бы затѣмъ его бояться», не можетъ брать на себя отвѣтственность и поддерживать какіе бы то нибыло комбинаціи польскаго имперіализма.

Бѣлорусскій Народъ желаетъ мира и единственную опору этому долгожеланному миру и своему существованію видитъ въ своей государственной самостоятельности и независимости и въ правѣ свободнаго добровольнаго выбора себѣ союзниковъ. — Таковыхъ союзниковъ приготвила бѣлорусскому народу его исторія и экономическая необходимость въ лицѣ прибалтійскихъ республикъ: хозяйственно дополняя одинъ другого, этнографическая Бѣлоруссія и Прибалтійскія государства составятъ вполне жизнеспособный и хозяйственно-законченный организмъ, который не будетъ нуждаться (~~а потому и воздержится~~) въ томъ, что-бы налагательныя депрессіи на товарообмѣнъ Востока съ Западомъ. ~~какъ это намѣрена предѣлать Польша.~~

Въ политическомъ отношеніи союзъ прибалтійскихъ республикъ со включеніемъ въ его этнографической Бѣлоруссіи даетъ прочное логическое разрѣшеніе вѣковому спору между Москвой и Варшавой за первенство: вышеупомянутый союзъ, практически будетъ представлять изъ себя нейтральный буферный государственно-политическій организмъ, примиряющій интересы активныхъ воинствующихъ государствъ.

Мы просимъ Высокую Конференцію проявить соотвѣтствующее воздѣйствіе для пересмотра Рижскаго мира, въ части, касающейся бѣлорусской сувѣренности и бѣлорусскія государственныя границы.

Просимъ защитить отъ колонизаціи земли бѣлорусскихъ бѣженцевъ, принесшихъ многочисленныя жертвы для общаго блага и обезпечить имъ возвращеніе на родину.

Просимъ возможно скорѣе наложить вѣто на расхищеніе оккупационными властями природныхъ богатствъ Бѣлоруссіи и обратить реализацію ихъ на возстановленіе культурной и хозяйственно-экономической жизни края и на помощь мѣстнымъ бѣженцамъ, черезъ посредство бѣлорусскихъ благотворительныхъ организацій.

582.1.07:005&r,006,003&r,004&r — мк

3028. Поляки не разрешаютъ белоруссамъ молиться по белорусски. Переклад артыкулу з газэты «Laisvé» за 24.11.1921

582.1.36:010 — мк

3029. В Белоруссии // Известия (Москва). №264. 24.11.1921

582.2.59:007 — д

3030. Ліст Тамаша Грыба (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.11.1921

Пану Старшыне Рады Народныхъ Міністраў Б.Н.Р. грамадз. В.Ластоўскаму.

Ваша Дастойнасьць!

Згодна ўчарашняй нашай гутаркі у справе меморандуму ад Ураду Б.Н.Р. на Вашынгтонскую Конфэрэнцыю — вы казалі, што паставіця ў парадак дзённы бліжэйшага сходу Р.Н.М. каб падробна абгаварыць гэту справу.

Сёньнекаж — Вы заяўляіця, што меморандум ужо разасланы і што няма патрэбнасьці склікаць Р.Н.М.

Меморандум можна будзе давясцьці толькі да ведама Р.Н.М.

От-жа на колькі мне ведама, меморандум яшчэ не разасланы, а прыймаючы пад увагу нашу папярэднюю гутарку, што меморандум выклікае шмат пунктаў супярэчнасцьці — я катэгарычна прашу і настаіваю склікаць сход Р.Н.М. каб абгаварыць падробна зьмест меморандума і ўжо са згоды Р.Н.М. пасылаць яго на Вашынгтонскую конфэрэнцыю.

Тамаш Грыб
міністр унутраных спраў
і прапаганды Б.Н.Р.

25/XI-21.

582.1.29:012r-012

3031. Экономический Отдел. Трест «Западнолес» // Правда (Москва). №267. 26.11.1921

582.2.59:038 — д

3032. Товарообмен в Витебской губернии // Правда (Москва). №279. 29.11.1921

582.2.59:010 — д

3033. Справаздача Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) доктару Юліусу Сімону (Лёндан) аб становішчы жыдоў ва Ўсходняй Эўропе й асабліва ў Беларусі за 30.11.1921

582.1.26:011-020 — мк

582.1.26:021-030 — мк

Аб палітычным і эканамічным становішчы жыдоў у Беларусі і аб неабходнасцьці выдзяленьня сродкаў на супрацьпагромную дзейнасцьці.

3034. Массовый митинг протеста белоруссов в Чикаго // Новое Русское Слово (Нью-Ёрк). №3231. 30.11.1921

582.2.59:021 — д

Мітынг адбыўся 19.11.1921.

3035. Праект дадатковага пагадненьня да дагавору ад 11.11.1920 паміж Літвой і Беларусяй аб пашпартох для грамадзянаў Беларускай Народнай Рэспублікі, якія паходзяць з тэрыторыі, што знаходзіцца паводле Рыскага дагавору пад часовай польскай акупацыяй

582.1.15:351-353 — мк

Дата невядомая.

3036. Селянская Доля. №5. Сьнежань 1921. Год I

582.1.15:190&r-197&r — д

У нумары пералічаныя агітацыйныя брашуры-выданьні Сувязі Беларускага Працоўнага Сялянства: 1) Народны прыгавар; 2) Расейска-Польскі баль і беларускае пахмельле; 3) Вышэй галаву, беларускі селянін; 4) Ад мора да мора; 5) Чаму-ж ты маўчыш, кабета сялянская? 6) Чаму-ж усыхаюць кветачкі польскія на гною беларуска-літоўскім? (вершам); 7) Зямлі беларускаму селянству! 8) Селянская

Доля (вершам); 9) Хто вінават? 10) Стыдна маўчаць і чакаць; 11) Наша крыўда; 12) Спэкулянты Беларускай душой; 13) Чаго чакаць беларусам ад Польшчы?

3037. Чарнавік Вацлава Ластоўскага «сьпісу выдаткаў на звозчыка пры развозцы дакумэнтаў»

Адрасаты: Прэзыдэнту, Грыніусу, Міністэрства загранічных спраў, Сьметоне

582.1.15:345

Дата й абставіны невядомыя.

3038. Паведамленьні Беларускага Прэс-Бюро з Варшавы

Улучшэньне русско-польскіхь взаимоотношеній. — Дюпонь въ Варшаве. — Польша какъ свободная дорога для коммунизма. — Данцигъ, «этотъ автономный польскій округъ»

582.1.15:316

Дата невядомая.

3039. Запіска невядомай асобы

Panu Łastowskiemu Serdeczne pozdrowienia Strasznie go lubię a już życie nasze komuną nigdy nie wyjdzie mi z pamięci najprzyjemniejszy moment był ten, kiedy Pan Łastowski leżał przed pałacym się piecem między babami i uświadamiał nas anegdotkami Ucałuj Ty go za to

582.1.15:307&r

Дата й абставіны невядомыя. Магчыма, згадваюцца часы супольна пражытыя ў Рызе.

3040. Вольны Сьцяг (Менск). №6(8). 12.1921

[З артыкуламі:] N. Нашы старажытнасьці; Беларускае нацыянальнае пытаньне і камуністычная партыя (Тэзісы).

582.1.69:002&r-005&r

3041. В Белоруссии (Беседа с председателем СНК Белоруссии тов. Вайнштейном) // Экономическая Жизнь (Москва). №270. 1.12.1921

582.2.59:024 — д

3042. Рэзалюцыя Камітэту загранічнай групы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў у справе выбараў у Віленскі Сойм (Сойм «Сярэдняй Літвы») 2.12.1921

582.1.41:030-036 — мк

3043. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага Міністру [Абароны? За межных Справаў? Прэм'ер-Міністру?] Літоўскай Рэспублікі

Сэкрэтна.

Пане Міністру!

5.XII.1921. Згодна з заявай даведзенай мне б. Міністрам Прэзыдэнтам грам. Грыніусам у прысутнасьці Вайсковага Міністра грам. Шымкуса, Мі-

ністра Закардонных Спраў грам. Пурьцкага, Міністра Беларускіх Спраў грам. Семашко і Дырэктара Усходняй Камісыі грам. Жэмайціса што Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі прапануецца: 1) прыняць удзел у беларусізацы рэарганізацыі і папаўненьні Беларускага Батальёну;

2) прыняць удзел у вэрбаваньні жывых сіл для стрэлецкіх арганізацый
На аснове вышэй азначаных прапаноў маю гонар давясці да Вашага ведама ніжэйпісанае¹

582.1.40:060&r

¹ Далей — тэкст Дакладной запіскі?

3044. Дакладная запіска ў справе рэарганізацыі Беларускага Батальёна, адрэдагаваная В.Ластоўскім

582.1.40:061&r

582.1.40:056 — чарнавік праекту

582.1.40:055 — чарнавік праекту

Дата невядомая.

3045. Праект умовы паміж «Беларускім Стралецтвам» і «Літоўскім Стралецтвам»

582.1.40:054&r — мк

Дата невядомая.

3046. Выпіска з пратаколу сходу Прэзыдыюму Рады Народных Міністраў БНР за 6.12.1921

ВЫПІСКА ПРАТАКОЛУ СХОДУ

Прэзыдыума Рады Народных Міністраў

Беларускай Народнай Рэспублікі 6.XII.1921 году.

Слухалі: Аб сазыве Сойму Срадковай Літвы.

Пастанавілі: Дзеля таго, што тэрыторыя так званай Срадковай Літвы штучна выразана з цэлага краю і не становіць ні эканамічнага, ні політычнага самаістага арганізму, што выбары ў Сойм маюць адбывацца пад польскай акупацыяй і пад прэсыяй акупацыйных ўлад, што актыўныя беларускія сілы загнаны акупацыйнымі ўладамі Сярэдняй Літвы ў турмы, канцэнтрацыйныя лагеры і ў эміграцыю, а астаўшыся на мейсцы тэрорызаваны — выбары у Віленскі Сойм актыўна байкатаваць.

З арыгіналам згодна: В...

582.1.15:350 — мк

3047. Адозва Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі «Да Усіх» у справе скліканьня польскімі акупацыйнымі ўладамі выбараў у Віленскі Сойм

582.1.15:303&r-304 — мк

Дата невядомая.

3048. Рэзалюцыя Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі ў справе скліканьня польскімі акупацыйнымі ўладамі выбараў у Віленскі Сойм

582.1.15:304r — мк

Дата невядомая.

3049. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.12.1921

Высокапаважаны Пане Старшыня!

Настоящим ім'ю честь довести до Вашего свѣдѣнія о слѣдующем:

1. Визу в Лондон до сих пор не получили, но надѣюсь, что на этих днях мы ее все-таки получим и мы с д-ром Анекштейном поѣдем. Вся нужная предварительная работа, как переписка с нужными общественными дѣятелями мною продѣлана. Я им послал цѣлый ряд докладов, в которых достаточно ясно очерчена Бѣларуско-Еврейская проблема.

2. И здѣсь в Берлинѣ я вошел в контакт с «Союзом Русских евреев в Берлинѣ»; этот союз совершенно не был освѣдомлен о Бѣлорусском вопросе. Для нѣмецких евреев этот вопрос тоже terra incognita. Приходится продѣлывать большую общественную работу, чтобы пропагандировать нашу идею. В конечном результатѣ эта работа безусловно даст свои плоды моральные и вмѣстѣ с ними и матеріальные. Нельзя строго осуждать евреев, которые при настоящей ситуациі не подходят к нашему дѣлу, так как они до сих пор совершенно не ознакомлены с нашей идеей. Для привлеченія еврейских масс до сих пор ничего не было сдѣлано. С моим вступленіем в Кабинет только началась работа, которая одному человеку и без средств не под силу. Но я с чувством удовлетворенія могу сказать, что я наше дѣло среди еврейства сдвинул с мертвой точки и чѣм дальше, тѣм путь будет шире и наша идея, как справедливая и жизненная, сама уже будет привлекать к себѣ массы. Нужно только немного терпѣнія и побольше довѣрія к своим товарищам по тернистому пути.

Я подошел к дѣлу не ради славы и матеріальной корысти, которых, как Вы знаете, я не имѣю, и нѣт той силы, которая могла-бы меня оторвать от нашего святого дѣла, которому отдаю всѣ мои силы и все мое время. Но я очень сожалею о том несочувствіи, которое замѣчаю среди нѣкоторых наших товарищей, которые по близорукости своей не понимают, что для нашего дѣла важнѣе всего моральный успѣх а матеріальный за ним придет вслѣд сам-собою. Я в это твердо вѣрю и по этому пути иду и не намѣрен сворачивать.

Прошу примите, Пане Старшыня,
увѣреніе в моих чувствах глубокого
уваженія и искренней преданности
Ваш С.Жытлоўскі

Берлин-Шарлотенб.
8 Декабря 1921.

582.1.15:313&r-314

3050. Паштоўка Пятра Крэчэўскага (Прага) Васілю Захарку (Коўна) за 11.12.1921

11.XII.21

Дарагі Базыль! Тэлеграму атрымаў, але адказываю адкрыткай, бо кожная карона на рахунку. Зняцця мне зараз трудна, калі буду мець толькі на падарож, бо ужо аброс даўгамі з гаспадынямі, крамкамі і добрымі знаёмымі — і разумеецца выехаць не разлічыўшыся ніякім чынам не магу.

Калі маеце чым трохі дапамагчы, то зрабіце, бо усе ж такі трудно два разы у тыдзень абедца і разлічываць па загранічнаму кожны галер. Ведаю, што мучыцеся і Вы там, але і мне не лягчэй паміж чужымі людзьмі.

Працы маю досыць. Саюз ужо стварылі народаў Усходняй Эўропы — цяпер вядзем дэспуты па нацiанальнаму пытанню публічныя. Апошні дэспут будзе у середу, а у панядзелак дэспут, чы магчыма згода з бальшевікамі. Наша ідэя Саюза народаў Усходняй Эўропы ужо прасачываецца у чэскае грамадзянства і за граніцу.

Хоць галодны, але бодрасьці духу не трачу і увесь час таўкусь паміж усімі групамі і партыямі.

Хутко с праф. Ляцкім устроім беларускую лекцыю, ен літэратурную, я гістарычную частку — Ляцкі зусім пераходзіць на наш бок. Рыхтуем прыхільнікаў чэскіх і украінскіх прафэсароў. Ніхай Цвікевіч прывязе мне хоць боты, бо ужо босы хаджу, а калі можна, то і другіе рэчы.

Твой Петра.

582.1.15:311&r

3051. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.12.1921

Вельмі прашу Урад Б.Н.Р. высылаць мне грошы хоць на садзержане Канцэлярыі, бо як за канцылярскіе матэрыялы, так і за пачтовыя і тэлеграфныя расходы я не у сілах сам плаціць. Часам самая пільная праца тармозіцца. Акром таго ужо дауно студэнт Гладкі падау мне счот на 308 карон, якіе ен расходавау з сваіх у часе Конферэнціі у Празе (пакупка газэт і г.д.). Ен кожны дзень бегае ка мне за гэтымі грашыма, бо сам галее бяз грошай. Так сама художнік Суслоу прыхадзіу ка мне нескалькі разоу за грашыма за адрес прэзыдэнту Масарыку. Ен угражае, што падасьць у суд і апублікуе у газеце. Вось гэтыя патрэбы трэба як найхутчэй заспакоіць.

Прага 11 XII 21.

М.Вершынін.

582.1.15:312&r

3052. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.12.1921

Прага 11 XII 21

Варшаўскі радыо-тэлеграф разнес сягонья па сьвету ніжэйпадаваемую абвестку:

Варшава. Радыо 11 XII 21:

«Центральны́й комитетъ Бѣлорусскаго Національнаго союза въ Вильнѣ призываетъ всѣхъ бѣлорусовъ къ поголовному участию въ предстоящихъ выборахъ, чтобы такимъ образомъ проявить свою волю соединенія съ Польшей. Подобное заявленіе было подано и отъ партіи бѣлорусскихъ сельскихъ хозяевъ».-

Парадзіўся з Петро мы пакуль што удзержаліся ад дэмантавання гэтых абвестак, хоць і лічым іх правакацію. Гэта работа пэуна Алексюка і польскіх паноу «сельскіх хозьеу». Вы там бліжэй стаіце к справе і будзеце усе лепей ведаць. Калі будзеце дэмантаваць, то проста пашліце ад себе аправержэне вь гэтакія газэты у Празе: «Prager-Presse», Jungmanová 21, «Tribuna» Karlovo nám. 15, «Čas» Mala Štěpanská 11, «Narodní Listy» Mariánska 3, «Pravo Lidu» Hybernska 17, «Venkov» Hybernská 20.-

Апроч таго газэты пішуць, што мін. Росзенбаум, які недауна вернуўся з Варшавы у Коуну, заявіў журналістам, што сваёю паездкаю ен даволён і што зараз паедуць літоўскіе дэпутаты у Варшаву каб ака[н]чацельна дагаварыцца на счот Віленшчыны.-

Разам з гэтым калі можна зьвярніце увагу каго трэба на тое што бюлэтні Вашаго Прес-бюро і другія лісты з Коуны з пачатку пападаюць у Маскву, а потым праз месяц прыходзяць у Прагу. Ці не лепей былоб важныя справы пасылаць заказнымі? Бо калі гэтак будзе рабіцца далей, то лепей з Коуны нічога не пісаць. Калі Вы не пэуны у гэтым то дайце, то дайце мне телеграмму толькі з адным словам «dementujcie» і я адсюль аправергну польскую правакацію.

Ваш Мікола.

582.1.15:308&r

3053. Заява Аляксандра Вальковіча сакратару Дыплематычнага Прадстаўніцтва БНР у Літве Янку Чарапуку за 14.12.1921 у справе недастойнага выпадку, дапушчанага Я. Чарапуком днём раней за гарбатай у гонар П-й гадавіны Ўраду БНР

Сэкрэтна
NB Пільна

Грамадзяніну Сэкрэтару Дыплематычнага Прадстаўніцтва Беларускай Народнай Рэспублікі у Літве Я. Чэрапуку.

Учора 13 сьнежня 1921 году за гарбатай у памешканьні Прадстаўніцтва ў звязку з 2й гадаўшчынай істнаваньня нашага Рэвалюцыйнага Ураду, на якой быў прысутны увесь Урад і госьці, Вы ў сваёй прамове дазволілі зрабіць недастойны ні толькі як Урадоўца нашага Ураду, а і як грамадскага дзеяча выпад па адрэсу Ураду: «Трэба міністэрскую лавачку зачыніць».

Вас я у той момант астанавіць ня мог па прычыне таго, што Вы у сваіх мажлі[вых] абеленьях маглі-б яшчэ больш глупств сказаць, абражаючых Урад.

Сеннека я Вам стаўлю афіцыйнае запытаньне:

а) На якой такой падставе Вы сябе дазволілі абразіць Урад Беларускай Народнай Рэспублікі

б) Чы лічыце Вы, пасля такога выпадку па адрэсу Урада мажлівым для сябе далейшую супольную працу з нашым Урадам.

Аб гэтым прапаную Вам даць мне у дзеньні тэрмін адказ, бо за такія выпадкі да Ураду ня толькі што 24 гадзіны, але нават і 24 секунд Урадовец ня мог бы аставацца на пасадзе.

582.1.15:309&r

3054. Заява Францішка Аляхновіча старшыні Рады Народных Міністраў БНР за 14.12.1921

П<ан>у Старшыні
Рады Белар. Народ Міністр.

Заява
Фр.Аляхновіча

Дзеля таго што мае злошчасныя ковенскія прыгоды¹ ўжо, як я чуў, ведамы ў Вільні, я баюся, кап гэта ня мела ўплыву на нармальны выхад «Беларускага Звону», тым больш, што мною не былі зроблены патрэбныя зьвязаныя з маім выездам фармальнасьці (я спадзяваўся хутка вярнуцца).

Дзеля таго што мне дорага істнаваньне часопісі, якую я заснаваў, і важны на мой пагляд той палітычны напрамак, па якому ідзе «Белар. Звон», маю гонар прасіць у імя грамадзкае справы, каб мне была дадзена магчымасьць выезду з Коўны туды, гдзе друкуецца часопісь з маім подпісам, каб не было перарыву ў яе выхадзе.

14/ХІІ 921 ФрАляхновіч

582.1.15:310

¹ Ф.Аляхновіч прыехаў у Коўна, дзе быў арыштаваны як польскі шпіён. Празь некалькі дзён выпушчаны, 23.12.1921 пехатою вярнуўся ў Вільню.

3055. Урадовая дэкларацыя ў справе аб Віленскім Сойме, абвешчаная прэм'ер-міністрам Казісам Грынюсам ва Ўстаноўчым Сойме Літоўскай Рэспублікі 17.12.1921

582.1.46:063 — д

582.1.46:064 — д

582.1.46:065 — д

582.1.46:066 — д

582.1.46:067 — д

582.1.46:068 — д

582.1.46:069 — д

582.1.46:070 — д

582.1.46:071 — д

582.1.46:072 — д

З пратэстам у справе выбараў у Віленскі Сойм, якія маюць адбыцца 8.01.1922. У дэкларацыі сярод іншага гаворыцца: «Беларускі народ, з якім літоўцы мірна жылі сотні гадоў, можа быць пераконаны, што ў Літоўскай Рэспубліцы будуць абаронены яго мова, культура і рэлігія. Пад абаронай Гаспадарства пытаньні гэтыя будуць застаўлены ў веданьні культурна-аўтаномных устаноў. Заселяная беларусамі і іх потам палітая зямля дастанецца ім самім, а не чужацкім каланістам [...]»

3056. Рэзалюцыя па дакладу т. Вайнштэйна аб адраджэньні прамысловасьці Беларусі // Савецкая Беларусь (Менск). №283. 17.12.1921

582.2.59:020 — д

3057. Запрашэньне Міністра Аховы Краю Літоўскай Рэспублікі Вацлаву Ластоўскаму на ўрачыстасьці з нагоды 3-й гадавіны Літоўскага Войска, якія маюць адбыцца 18.12.1921

582.1.15:136

3058. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) «дарагім таварышам [Ластоўскаму? Цьвікевічу? Захарку?]» (Коўна) за 21.12.1921

21.XII.21.

Прага

Дарагіе таварышчы!

Чэкаю, не дачэкаюсь ад Вас пэўнай інфармацыі, дзякуючы чаму і сам не разварачываю працы у Празе так як яе тут можна было б развярнуць — усе ж такі Прага цэнтр усей Эўропэйскай палітыкі. Калі б можна было б выпусціць хоць прэс-бюро і то добра было б, але што зробіш калі ні машынкi, ні паперы, нічога нема.

Самі з дзяцкай¹ і з сям'ямі абедаем толькі раз у тыдзень, а часамі і таго німа, дзе ж ужо тут думаць аб чым небудзь.

Тое, што я пісаў у адкрыцы, я зусім не хацеў зрабіць які небудзь непалітычны крок, а пісаў знарок каб чыталі і Літвіны, у якіе цяжкіе варункі яны нас ставяць, чым разумеецца слабых могуць пхнуць зусім не туды, куды ім хочацца.

Аб Амэрыцы я нічога пэўнага не магу сказаць, бо не ведаю як гэта зрабіць бэз грошэй. Калі у Вас не хапае грошэй, каб прыслаць нам на абед, то як можна думаць аб Амэрыцы.

Я думаў к святам Вы хоць трошкі нам падашлеце — аджыць, але бачу, што з гэтаго мусі нічога не будзе. Зараз каб нас усіх забіць разам трое Вершыніных і нас трое, то не знойдзеш па дзесяць галераў на душу — ходзім і паветра нюхаем.

Цяжка, надзвычайна цяжка!

Рад, што Вольная Литва зноў пачала выходзіць, дайце яму² інфармацыю і статут Саюзу народаў Усхода Эўропы, хай ен зоймецца гэтай справай.

Аб пастановах Вил. Камітэту і Вашым ужо надрукавалі у чэскіх газэтах «Трубина», хутко будзе у Голасі Расеі.

Заўтра будзе па Віленскаму пытаньню вынесена рэзалюцыя Саюзу народаў Усходняй Эўропы, думаю змест хутка Вам прыслаць.

Будзце здаровы.

Падашліце колькі можэце.

Зпашанай Петра.

582.1.15:315&r

¹ М.Вяршыніным. ² Рэдактару «Вольной Литвы» Я.Варонку.

3059. Запіска Янкі Чарапука Вацлаву Ластоўскаму («п. Старшыні») за 21.12.1921

Паседжаньне у Усх. камісіі не адбудзецца

582.1.15:132

3060. С.Михеевичъ. Почему не надо идти въ Виленскій Сеймъ? // Вольная Литва (Коўна). №101. 22.12.1921

582.2.59:017 — д

3061. Виленскій вопрос. Выборная комедія // Голос Россіи (Бэрлін). №848. 24.12.1921

582.2.59:002 — д

3062. Biełaruskaja Krynica (Adnadnieўka). Wilnia. 25.12.1921

Pastanowa Biełaruskaha Narodnaha Kamitetu ў справе niaўdziełu ў wybarach u Wilenski Sojm (Sojm «Siaredniaj Litwy»). — Alaksiukoўski zdradnicki zjezd (11 i 12.12.1921)

582.1.15:164&r-166&r — д

582.1.15:167&r-170&r — д

3063. Пастанова Беларускага Народнага Камітэту ў справе выбараў у Віленскі Сойм

582.1.15:305-306 — *мк*

Дата невядомая. Машынапіс — перадрук з «Кгунісу».

3064. Голас Праўды (Аднаднеўка). Аўторак 27.12.1921. Вільня, Палтаўская, 13-6

582.1.15:171&r-172&r — д

3065. Ліст Місіі БНР у Бэрліне міністру вайсковых справаў Літвы праф. Ёнасу Шымкусу за 28.12.1921 (вых. №542) з просьбай забясьпечыць праезд зь Нямецчыны ў Літву беларускіх вайскоўцаў для службы ў Беларускім Батальёне

582.1.15:355

3066. Ліст Місіі БНР у Бэрліне Місіі БНР у Коўне за 28.12.1921 (вых. №543) з просьбай перадаць міністру вайсковых справаў Літвы праф. Ёнасу Шымкусу ліст у справе забяспечэння праезду зь Нямецчыны ў Літву беларускіх вайскоўцаў для службы ў Беларускім Батальёне

582.1.15:354

3067. Раковскій Григорій. Парижскіе митинги по національному вопросу // Голос Россіи (Бэрлін). №850. 28.12.1921

582.2.59:001 — д

3068. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.12.1921

Высокоповажанный Пане Старшыня,

Настоящим ім'ю честь поздравить Вас с наступающим Новым годом и пожелать Вам лично счастья, здоровья и всего лучшего а нашему Святому дѣлу скорѣйшаго приближенія к своей завѣтной цѣли.

Я здѣсь работаю что могу и как могу. Вступил в контакт с союзом Русских евреев в Берлинѣ. Имѣл с ними два засѣданія, прочел им доклад о Бѣлоруси и о еврейской проблемѣ на Бѣларуси.

В Лондон еще не ездю из за визы. Видѣл проѣздом через Берлин президента всемирной сїонистической организациі профессора Х.Вейцмана. Условились, что на обратном пути остановится в Берлинѣ в первых числах Января специально для переговоров со мною. Он мнѣ поможет в полученіи визы для проѣзда в Лондон, с ним мы выработаем дальнѣйшую тактику общих совмѣстных дѣйствій в нашем дѣлѣ. Если сїонисты искренно и честно пойдут с нами, то и мы честно будем с ними работать. Если-же они откажутся нам помочь, то я ни минуты не задумаюсь отстать от них и начинать самостоятельную акцію, если даже таковая временно пойдет и против их тактики.

До тѣх пор, покуда я не убѣждусь, что я для нашего дѣла ничего сдѣлать не могу, я от его ни за что не отойду. Но я еще надежды не теряю. Приходится таранить много стѣн, и самая твердая стѣна — это еврейская.

Мои личные дѣла очень печальны. Моих грошей я еще до сих пор не получил. Все задерживают. Жалованья я, как Вам извѣстно, с 15го Іюля не получал. Да еслиб я его и получил, то его хватает только на оплату за квартиру, и при существующей дороговизнѣ с моей большей семьей мнѣ очень и очень тяжело. Но я всетаки никаким иным дѣлом не считаю возможным заниматься и терплю до лучших дней, в которые вмѣстѣ с Вами глубоко вѣрю.

Прошу, напишите хоть пару слов для бодрости.

Примите, поважанный Пανε Старшыня, мои увѣренія в искреннем уваженіи и глубокой преданности.

С.Жытлоўскі.

Berlin, Charlth.

Waitzst N28.

29 Декабря 1921.

582.1.15:346&r-347

3069. [осифъ] В[оронко]. Общій праздникъ // Вольная Литва (Коўна). №102. 29.12.1921

582.2.59:016 — d

3070. Канвэрт зь візытоўкамі

[На канвэрце:]

Ponui Lastauskui B.T.R. Ministeriui-Pirmininkui.

(D-ras M.Soloveičikas. Žydų Reikalų Ministeris. Kaunas).

וין קרעטלען פ מניסטר לאסטאוסקי

[У канвэрце:]

а) Візытоўка капітана Гірдвайниса

Capitaine Ghirdvainis

Attaché au Ministère des Affaires Étrangères de Lithuanie.

[З тэкстам:]

Присылаеть 4 билета. Имѣеть честь присовокупить: плата при входѣ съ мужчинъ 100 м., съ дамъ - 50 м. 23.12.21

б) Візытоўка Казіса Грынюса

Dr. K. Grinius

Lietuvos Respublikos Ministeris Pirmininkas

в) Візытоўка Івана Антонова

Іван Грыгоровіч Антонаў

[Тэкст на адвароце:]

З Новым годам 1922!

г) Візытоўка Алены й Анатоля Рэшкаў

Елена Михайловна

и Анатолий Николаевич Решко

д) Візытоўка Анатоля Рэшкі

Анатолій Николаевич Решко

**е) Запрашэнне Вацлаву Ластоўскаму на мастацкую вечарыну
Ўправы Літоўскага Таварыства Мастацкіх Творцаў, якая мае адбыцца
28.12.1921 у залі Літоўскага Клубу Пачатак 9 гадз. веч. Цана білета
75 аўкс.**

ж) Запіска Вацлаву Ластоўскаму

Боев и Антонов поздравляют с праздниками

з) Візытоўка Макса Салавейчыка

D-ras M. Soloveičikas

Žydų Reikalų Ministeris

Kaunas

і) Візытоўка Ёсэфа Лелека

Josef Lelek,

Secrétaire de Consulat de la République Tchèque Slovaque

[На візытоўцы пазначана:] Pf

к) Візытоўка Яраслава Галі

Jaroslav Galia

Viceconsul

Chef de l'Agence Consulaire de la République Tchèque Slovaque à Kovno
Lithuanie

л) Канвэрт зь візытоўкай Дамініка Сямашкі

[Адрасаваны:]

Яго Экселенцыі Старшыне Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі п. Вацлаву Ластоўскаму

м) Візытоўка Дамініка Сямашкі

Дамінік Семашко

Міністэр Беларускіх спраў Літоўскага Ураду

н) Канвэрт з запрашэннем ад прэм'ер-міністра Казіса Грынюса

[Адрасаваны:]

Jo Ekscellencijai Baltgudžių Ministeriui Pirmininkui Ponui Lastouski'ui
(Ministeris Pirmininkas) - K. Grinius

о) Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму ад прэм'ер-міністра Казіса Грынюса на сустрэчу Новага 1922 году ў Літоўскім Клубе

п) Канвэрт зь віншаваньнямі Анны й Ісака Лур'е

[Адрасаваны:]

Seiner Excellence Herrn Ministre-Präsident W.Lastouski. Abs. Dr Lourié,
Ш Damm, Danzig

р) Візытоўка Анны Лур'е

Mme Anna Lourié

[3 тэкстам:]

1922

с) Картка-віншаваньне

Віншую Вас з днём Нового Года. І.Лур'е. Гданьск, 30.XII.1921

1922

3071. Старонка рукапісу вайсковага маскоўска-літоўска-беларускага слоўніка

582.2.06:055 — р

Дата невядомая. Аўтар — А.Ружанцоў (?).

3072. Сымон К-а. Дагадаўся. Ваўкавыск. Друкарня «Прамень», 1922. 15 стар.

582.1.43:186 — д

3073. С.Кашчына. Адстаяў. Беласток. Друкарня «СПОЛКА», 1922. 22 стар.

582.1.43:187 — д

3074. Пратакол [Лігі Нацыяў] у справе мірнага вырашэньня міжнародных спрэчак

582.2.52:029-047 — шк пол

Дата невядомая.

3075. Канвэрт Беларускага Таварыства Чырвонага Крыжа з блянкі сярброўскіх картаў

582.1.43:160

Пустыя блянкі з подпісамі:

Старшыня Кіраўніцтва Язэп Варонка

Сэкрэтэр А.Галавінскі

**3076. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) невядомаму мастаку
Высокапаважаны Пане.**

Праз грамадзяніна Кл. Степ. Душэўскага, з яго апаведаньняў, я пазнаёміўся з Вамі і заахвочэны ім наважыўся навязаць з Вамі лістоўнае

знаёмства. Разлічаючы на Вашу уважлівасць пазволю сабе прыступіць да выкладу істотных прычын, пабудзіўшых мяне на гэты крок.

Справа у тым: увязаўся я у тупік званы міфалогіей; напісаў тэкст паясьняючы беларускую міфалогію і паясьніцельны мой тэкст астаецца ўсё-ж такі нямым, трудна ўясьнімым, дзеля таго, што нашы прадзеда саўсім іначэй уяўлялі сабе пабудову ўсесьвету, чым мы цяпер. Трэба чытача увесці у інакш пабудаваны ўсесьвет, акружыць яго іншымі ідэямі, цяпер ужо саўсім перэзабытымі. Гэтага ўсяго можна дасьцігнуць толькі пры помачы ілюстрацый. Але і гэты ілюстрацыі ня здолее зрабіць ніхто іншы, акром мастака, які душой зросся з нашай зямлей і прыродай. От-жа я і хачу прасіць Вас далажыць сваей душы да гэтай справы.

Конкрэтна мне да тэксту патрэбны гэтка ілюстрацыі:

1) да тэксту каляднай песьні (шчэдроўкі):

...«А на дварэ тры церамы:

А ў першым цераме Сам Госпад Бог,

А ў другім цераме Сын Божы,

А ў трэйцім цераме Божыя дзеткі;

Ой ня Госпад Бог — сьветлае сонейка,

Ня Сын Божы — ясен месік,

Ня Божы дзеткі — часты зоранькі»...

Згодна первабытнай веры неба тут трох паверхае: ў найвышэйшым небе сонце, у сярэднім месік, у ніжнім зоркі. І наш пращур аткрываючы акно вітаць віншуючых яго, запраўды, за акном на дварэ, бачыў тры церамы...

2) Да тэксту валачобнай (вялікоднай песьні):

«Гаспадзін аткрый акно,

Аткрый акно, гляні на двор:

На тваім дварэ стаіць шацер,

Стаіць шацер навюсенькі, бялюсенькі,

А ў тым шатрэ Сам Бог сядзіць:

Перад Богам усе сьвятцы

Шахуюцца-рахуюцца

Катораму сьвятцу напярод пайці»...

Тут ізноў за акном — навюсенькі-бялюсенькі — шацер неба, на небе сьветазарнае веснавое сонцэ і перад ім дванадцаць знакоў зодзіяка — пазьнейшых «дванадзесятых сьвят».

3) «Блакiт-кнiгу Кон Правечны разгарнуў

І агністыя пісьмены атамкнуў»...

Гэта з тэксту песьні аб «Галубінай Кнізе». Беларускі міф Правечнага Кону адназначны з грэцкім міфам Кронаса. Блакiт-кнiга — неба, а на ім ізноў знакі сазвездій зодзіяка і інш. Тут вельмі дарэчна было-бы па канве сазвездій пусціць фантазыю сярэдневяковых астролёгаў.

Ось у кароткіх зарысах мая да Вас просьба. Я разумею ўсю труднасць гэтай работы пры цяперашнім стане нашай культуры, калі ні тып беларуса ешчэ ня выпрацаваны, ні сама міфалогія да рэшты ня выясьнена, але камусь трэба пачаць, трэба камусь палажыць першы засноўны камень. Поле у нас вялікае, а сейбітоў мала.

Затым прыміце выразы шчырай да Вас пашаны.

Адрэс: Коўна, Проспэкт Вітоўта, 30

582.1.15:298&r — мк

582.1.15:299&r — мк

3077. Выцінка з газеты «Утро» (Нью-Ёрк). ?.01.1922

582.2.06:062

Дакладная дата невядомая.

3078. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.01.1922

2.I.22 Прага.

Паважаны Вацлаве!

На двароце гэтага пасылаю Вам заяву Саюзу Народаў Усхода Еўропы Лізе Нацый па Віленскаму пытаньню выкарыстайце яго у Ковенскай прэсе. Усе, што можна было паслаць у Голас Расеі паслалі і павінна у гэтых чыслах зьявіцца. Каля 5 выйдзе тыднёвік Воля Расеі, дзе будзе досыць вялікая мая стацьця «Віленскі вoпpoc». Вам хутко наладзім пасылку беларускіх Віленскіх газэт, хаця пакуль досыць акуратна прыходзіць «Раніца» Алексюкоўская, а тые затрымліваюцца. Хаця маем «Бел. Вед.», аднаднёўку «Бел. Голас», аднаднёўку «Крыніца». Бел. Звону да гэтай пары не атрымалі.

З лекцыяй Цвікевіча мусі нічога не выйдзе, бо пераблуталі тэлеграму і да гэтай пары не згаварыліся, хаця апрача лекцыі я пісаў, каб прыехаў Аляксандр, бо тут цяпер усе відныя с-р. з Чарновым. 4 будзе Чарноў чытаць даклад аб палажэньню у Расеі, я яшчэ аб справах з ім не гаварыў, але гаварыць буду пасля дакладу, а усе разам хочам на 10 зрабіць агульную гарбату усіх прэдаўнікоў адрадіушыхся нацый і прэдаўнікоў с-р. для паразуменьня і абзнаемленьня. Да чаго дагаварымся буду інфармаваць, хаця ужо яны нам казалі, што прызнаюць, каб усе народы вырашалі сваю долю праз свае устаноўчыя соймы.

Праф. украінскі Антановіч (галічанін) звярнуўся да мяне, каб перэслаць у Італію падручнікі беларускай мовы і наогул выданьня для прафэсара Хрыстіана, які адчыняе пры унівэрсытэце факультэт мовы Расейскай, Украінскай і Беларускай, калі маеце што прышліце, аб гэтым я напісаў да Краскоўскага і у Вільню.

Чыста палітычнай працы з Міністэрствамі не вяду, бо нават німа у чым туды паказацца — вяду покуль грамадзянскую з усімі коламі, якая разумеецца уплывае і на палітычную справу у Міністэрствах.

Шкода, што Вы абайшлі старога Міколу¹ і нічога яму не прыслалі, мыж тут бьемся як рыба аб лед. З гэтых грошэй, што Вы нам прыслалі я маю толькі 4718 карон 88 галеров па 360 за тысячу марак, разгуляцца нема як, апроч таго, што зроблена даўгоў. Я асабіста па троху набраў у Украінцаў 5 тысяч карон, нарабіў даўгоў і Мікола, а усе ж такі трэба хоць трохі мець і на канцэлярыю — абрахуйце усе і калі маеце грошы, то падашліце, а то старыя незадаволены страшна. Наогул нашэ жыцьце тут такое пагане, што ледве-ледве дышаем. Нават і цяпер што дня абедаць не

можэм, а ужо аб чым небудзь іншым і гаварыць німа чаго. Духоўнай і стравы і працы многа, а матэрыяльнай брак. Інфармуйце па троху аб Коўне, чы хутка прыедзе прэстаўнік Літвы у Прагу і хто? Калі Цвікевіч не прыедзе ў Прагу, то хутко будзе у Вас.

З пашанай Петра.

[На адвароце : «Заявление Лигъ націй по поводу Виленских Выборовъ Союза Народов Востока Европы»]

[Прыпіска:] У канцы трэба падаць заяву, што прызнаньне Савецкай Улады нас не датычыць, бо яны для нас акупанты. Заявы такія падаюць усе.

582.1.15:294r-294

¹ Вяршыніна.

3079. Дэкларацыя, прыкладзеная да статуту Саюзу народаў Усходняй Эўропы ад партыі сацыялістаў-фэдэралістаў Пятром Крэчэўскім і ад сацыялістаў-дэмакратаў Міколам Вяршыніным

582.1.15:300 — мк

Дата невядомая.

3080. Праект статуту Саюзу народаў Усходняй Эўропы

582.1.15:301-302 — мк

Дата невядомая. У Бюро Саюзу ўвайшлі: Крэчэўскі (Беларусь), Бачкоўскі (Украіна), Айола (Грузія), Быч (Кубань), Краст (Латвія).

3081. Справаздача аб дакладах бюро ЦК партыі эсэраў Рубановіча, Русанава й Віктара Чарнова, Прага, 5.01.1922 у справе становішча ў Расеі

582.1.15:284-286 — мк

582.1.15:295-297 — мк

3082. Карэктурны адбітак артыкула зь невядомай газэты

582.2.06:010 — д

Дата невядомая. З артыкулам: «Рэзолюція Съезда Вселитовскаго Профэсійнаго Саюза Учителей о текущемъ моментъ, принятая 5 января 1922 г.» — супраць антыдэмакратычнага рэжыму хрысьціянскіх дэмакратаў. Магчыма з газэты «Вольная Литва».

3083. Ліст Бруна Міллера (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.01.1922

582.1.15:348&r-349&r

Пра стаўленьне Нямецчыны да бальшавікоў і неактуальнасьці беларускага пытаньня, пра наведаньне на просьбу Ластоўскага антыкварных кнігарняў, пра стан расейскай эміграцыі.

3084. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму «з фамілей» на закрыты баль-катыльён, які мае адбыцца ў суботу 7.01.1922 у залах Ковенскай

Ратушы, прыбытак зь якога пойдзе на карысьць Беларускага Чырвонага Крыжа

582.1.15:270

«Пачатак 10 г. веч., канец — а 5 гадз. раніцы».

3085. Ліст А.Душоў[.....] (?) Аляксандру Іванавічу [Цьвікевічу?] за 10.01.1922 з просьбай матэрыяльна дапамагчы архімандрыту з Горадзеншчыны, які ў справах беларускае паствы камандзіраваны ў Маскву да Патрыярха Ціхана

582.1.43:237

Магчыма, гаворка йдзе пра паездку ў Маскву архімандрыта Ціхана з Жыровіцкага манастыра. Абставіны падрыхтоўкі да паездкі апісаныя ва ўспамінах В.Разумовіча: Razumovič-Chmara V. Grimasy světové války. I část. Brno, 1938. S.161-162.

3086. Верш Пятра Крэчэўскага й адозва да беларусаў Злучаных Штатаў і Канады [11.01.1922]

Пара сынам і на чужыне
Злажыць хоць трохі грошы тым,
Хто ў бойцы за свабоду гіне
Па турмам польскім і другім.
Пара злажыць фонд «Вызваленьня»
Газэты трэба выдаваць
Ніхай да волі ў вас імкненьня
Паможа нам на ногі ўстаць.
Чаму-ж вялікай грамадою
Раскінуўшысь усюль па Штатам
Мы не клапацімось нудой,
Пануе што па нашым хатам.
Амэрыканскі беларус.
Скажы, ты жыу, і волю любіш. —
Так я свабодаю завусь,
Мяне напэўна ты не згубіш.
Зьбірай патроху, памагай,
Рабі ўсе так, як робяць людзі,
Хутчэй тады настане рай
І адпачынуць рукі, грудзі...

Адозва

Беларусы Злучаных Штатаў і Канады

Настаў час, калі нам патрэбны і Вашы сілы. На Бацькаўшчыне і ў Эўропе мы ужо усвядомілі усіх, што Беларускі народ жыве і патрэбуе сабе мейсца паміж усімі народамі. Амэрыка, да голасу якой прыслухаецца і Эўропа, павінна па загаду Вашаму, беларусы Амэрыкі і Канады, сказаць так сама і сваё слово. Вы павінны памагчы нам і маральна і матэрыяльна здабыць незалежнасьць Беларусі. Толькі праз нацыянальнае і дзяржаўнае адраджэньне можа прыйсьці да нас земля і воля.

Добрае слово спачуцьця і падтрыманьня, кожны лішні цэнт, афяраваны вамі на вызваленьне Бацькаўшчыны з-пад польскай акупацыі, як камянь за камянем будуць узмацовываць фундамант нашай незалежнасьці.

Закладайце фонды «Вызваленьня Бацькаўшчыны» і памагайце, хто чым можэ, абліваючыся крывёю у барацьбе братам.

Добрыя сыны ніколі не забудуць сваей маткі Беларусі, дзе-б яны ні былі. Досыць быць парабкамі і працаваць на чужынцоў, прыйшла пара памагчы і свайму роднаму краю.

582.1.43:155-156

3087. Ліст дырэктара Палітычнага Аддзелу Лігі Нацый Поля Манту Старшыні Беларускай Нацыянальнай Арганізацыі (Коўна)

582.1.43:074 — мк

Дата невядомая. Пераклад з французскай. Паведамленьне аб атрыманьні ліста за 5 б.м. (?). Аб пастанове Рады Лігі Нацый за 13.01.1922 у справе польска-літоўскай спрэчкі.

3088. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) Яўгену Ляцкаму (Прага) за 15.01.1922

Ковно, 15 Января 1922 г.

Глубокоуважаемый Евгений Александрович.

Тороплюсь исполнить свое обещание — написать Вам на письме, в развитие и дополнение нашего разговора, о положении Бѣлорусскаго вопроса в ближайшее время, и, с другой стороны, — дать небольшую статью о нем же для шведской прессы. Пишу на машинке, потому что почерк мой очень неразборчив.

Итак, мы просим Вас поднять в надлежащих сферах (по возможности наиболее ответственных) бѣлорусский вопрос в слѣдующей обрисовке; В Генуѣ, очевидно, на ряду с экономическими проблемами, будет разрѣшаться проблема устройства Востока, сирѣчь — Россіи. Вполнѣ возможно, что и сама Россія Сов. выдвинет вопрос о пересмотрѣ Рижскаго договора и об установлении восточных границ Польши. При этом, само собой, встает во весь рост вопрос о Бѣлоруссіи. Пунктом 1 Рижскаго трактата независимость Бѣлоруссіи признана как Сов. Россіей, так и Польшей. На этом основании из пяти уѣздов Минской губ. создана фикція «Бѣлорусской Совѣтской Республики», подробности о которой, поскольку онѣ будут Вас интересовать, Вам расскажет П<етр> А<нтонович>. Он может ознакомить Вас также с границами ея, что особенно важно при обсуждении экономического положения Бѣлоруссіи вообще.

Значит, формальным поводом для возбуждения Бѣлорусскаго вопроса вѣрнѣ всего послужит вопрос о восточных границах Польши и вопрос о признании за Рижским трактатом — силы акта международного. Тут заинтересованность двойная — и Сов. Россіи и Польши. Конечно, интересы обѣих сторон противоположны. В этом заключается вся выгода нашего положения: нам нужно дѣйствовать таким образом, чтобы нас одновременно поддерживали обѣ стороны.

При условіи возбужденія вопроса о восточных границах Польши — должна повториться исторія Рижскаго дог[о]вора, когда обѣ стороны были чрезвычайно заинтересованы, чтобы привлечь бѣлорусское демократическое мнѣніе на свою сторону.

Вопрос о Бѣлоруссіи может быть поднят или под знаком созданія буфернаго демократическаго Бѣлорусскаго Государства или под знаком демократизаціи нынѣ существующей Совѣтской Бѣлоруссіи. Само собой ясно, что первое — дѣло весьма важное, но вмѣстѣ с тѣм и трудное. Говорить нужно о первом, и только если первое не пройдет — добиваться второго. Одновременно необходимо указать, что демократическая Бѣлорусь предоставит европейскому капиталу возможность нормально работать.

Наперед трудно указать всѣ возможные формы и комбинаціи в первом и другом случаѣ. Важен самый факт обсужденія вопроса о Бѣлоруссіи, важно, чтобы его в той или иной формѣ, — но подняли. Понятно, что если сильныя міра сего согласятся его поднять, то необходимым представится предварительное совѣщаніе с нами и вообще подготовка. Об этом также необходимо переговорить.

В случаѣ проэкта созданія Бел. Демокр. Государства — в состав его должны быть включены территоріи, нынѣ занятые поляками, (на этом будут настаивать представители Сов. Россіи) и территоріи находящіеся под большевитской оккупаціей (настаивают поляки).

Очень важно предупредить, что по имѣющимся у нас данным Сов. Россія не будет рѣшительно откидать подобнаго рода пропозиціи. Кое в чем она всетаки заинтересована и это чем понятно.

Демократизація существующей Сов. Бѣлоруссіи — дѣло также очень важное и, казалось бы, болѣе легкое. Если Антантѣ не удастся демократизировать всю Сов. Россію (созыв Учр. Собранія и т.п.), то весьма возможно было бы сдѣлать это по частям.

Такова наша просьба к Вам, уважаемый Евг. Александрович.

Разрѣшите только просить Вас не откладывать исполненія нашей просьбы на долго. Каждый день здѣсь имѣет исключительное значеніе, ибо к подобному шагу необходимо подготовиться, его нужно даже изучить. И если наше предложеніе опоздает, то будет плохо.

Возможно, что в ближайшіе дни нами будет выработан спеціальнѣй меморандум (конфиденціальнѣй) на имя Держав Согласія, в котором будут изложены всѣ аргументы за наше предложеніе. Само собой понятно, что копію его мы перешлем Вам, или может быть, будем просить Вас перевести на англійскій язык и передать лично кому нужно. Но и [до] полученія нашего меморандума — мы просим Вас предпринять возможные шаги для освѣдомленія Европы о бѣлорусском вопросѣ.

Пользуюсь случаем выразить Вам чувства моего искренняго и глыбокаго уваженія к Вам. Примите поклон от Старшыны Р.Н.М. г. Ластовскаго и др. наших коллег.

Преданный Вам

Не откажите сообщить только — получено ли Вами мое настоящее письмо или нѣт. Переписка очень затруднена. Извѣстите по здѣшнему ковенскому адресу: Проспект Витовта, 30, Бѣл. Миссія, для меня.

582.1.15:257-259 — *мк*

3089. «Русско-польскія отношенія и Бѣлоруссія». Артыкул А.Цвікевіча напярэдадні Генуэскай канфэрэнцыі

582.1.15:287-293 — *мк*

Дата невядомая. Артыкул «для швэцкай газэты» — гл. ліст Ляцкаму.

3090. Ліст Л.Пшыбылёўскага (Парогі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.01.1922

582.1.15:068&r-069

Ліст пляменьніка В.Ластоўскага (сына Соф'і Пшыбіляўскене—Лаздзіну Пяледы) у справе пакупкі цагельні або млына, іншай гаспадарчай дзейнасьці ў ваколіцах мястэчак Папеляны й Векшні.

3091. Бюлетень Бѣлорускага Прэссь-Бюро въ Ковнѣ (Витовта пр. 30)

Заявление Лигѣ націй по поводу виленскихъ выборовъ Союза Народовъ Востока Европы. — Аресты бѣлоруссовъ передъ выборами въ Виленскій Сеймъ.

582.1.15:281-282

Дата невядомая.

3092. Бюлетень Бѣлорускага Прэссь-Бюро въ Ковнѣ (Витовта пр. 30) за 21.01.1922 (№6)

«Роботникъ» о выборахъ въ Виленскій Сеймъ. — Положение реэмигрантовъ Гродненщины

582.1.15:283

3093. Копія рапарту начальніка Гарадзенскай Губэрнскай Жандармскай Управы з архіву капітана Вацлава Біржышкі (Коўна)

582.1.15:276

Рапорт начальніка Гарадзенскай Губэрнскай Жандармскай Управы у Гарадзенскім, Слонімскім і Ваўкавыскім паветах за 24.01.1910 №304 (г. Горадня) у справе дзейнасьці Беларускай Сацыялістычнай Грамады ў Горадні й павеце ў 1904-1905 гадох. Пераклад маёра Ружанцова, 22.01.1922, Коўна.

3094. Зварот Рады Народных Міністраў БНР да міністра міжнародных справаў Літоўскай Рэспублікі Юозаса Пурьшкіса за 23.01.1922 (вых. №104) у справе супрацоўніцтва й атрыманьня пазыкі ў суме 2.000.000 марак

№109. 23.1.22

«.....» Января 1922 г.

Высокоуважаемый Г. Министр.

Еще в прошлом году, начиная Докладной Запиской о положении бѣлорускаго дѣла от 29 марта 1921 г., Правительство Б.Н.Р. обращалось к Литовскому Правительству с ходатайством о матеріальной поддержкѣ.

За это время мы получали неоднократно завѣренія со стороны Г. Предсѣдателя Совѣта Министров Д-ра Гриніуса и со стороны Г. Министра Иностранных Дѣл Д-ра Пурицкаго в том, что Литовское Правительство заинтересовано в продолженіи дѣятельности Правительства Б.Н.Р. и что с их стороны препятствій к оказанію подобной поддержки не встречается. К сожалѣнію, до послѣдняго времени принципиальное согласіе представителей Литовскаго Правительства не могло быть проведено в жизнь по причинам Правительству Б.Н.Р. не извѣстным.

В виду того, что Вы г. Министр, выразили также свое принципиальное согласіе на оказаніе нам поддержки, имѣю честь предложить в настоящем письмѣ соображенія о ф[о]рмѣ и об условіях, на которых обещанная Вами поддержка может быть осуществлена.

По примѣру прошлаго года Правительство Б.Н.Р. заключает у Литовскаго Правительства заем сроком на пять лѣт из пяти процентов. Сумма займа согласно имѣвшим мѣсто переговорам опредѣляется в два милліона мар<ок>. Одновременно с подписаніем дог[о]вора о займѣ (проект котораго при этом прилагается) Правительство Б.Н.Р. подписывает четыре векселя каждый по 500.000 мар. сроком: первый вексель на 1¹/₂ года, второй — на 2 года, третій на 2¹/₂ года и четвертый на 3 года. Означенныя векселя ж[и]рируются Литовским Правительством и учитываются в одном из заграничных банков.

В случаѣ, если бы была найдена возможность для Литовскаго Правительства выплатить часть займа наличными суммами, вексельное обязательство соотвѣтственно уменьшается.

Согласно переговорам, которыя я лично, как Министр Б.Н.Р. имѣл с одним из заграничных банков, наши векселя будут учтены из обычных банковских процентов.

Покупка вексельных бланков совершается в Литвѣ, причем сумма покупки векселей и учетный процент относится на счет Правительства Б.Н.Р.

В заключеніе имѣю честь обратить Ваше вниманіе, Глубокоуважаемый г. Министр, что положеніе Правительства Б.Н.Р. в настоящій момент весьма критическое. Работа начинает останавливаться, связь начинает обрываться. Соображенія, которыя мы имѣли высказывать в предыдущих записках, остаются в силѣ и в настоящій момент пріобрѣли особенную остроту. То благопріятное положеніе в Виленщинѣ, которое создано среди бѣлорусскаго населенія Виленщины усиліями Бѣлорусскаго Правительства, нужно не только сохранить, но укрѣпить до максимума. Необходимо проявить нынѣ особенную энэргію в организациі народа оккупированной области, воспитать в нем волю к борьбѣ, убѣдить его в неизбежности таковой борьбы с оккупационной властью. Но работать можно только при условіи, если обеспечен завтрашній день. Этого сознанія Правительство Б.Н.Р. не имѣет.

От имени Правительства Б.Н.Р. имѣю честь убѣдительноше просить Вас, г. Министр, в случаѣ если Литовское Правительство готово оказать ему кредит, прійти с ним в возможно ближайшее время.

Примите увѣренія г. Министр в глубоком и искреннем к Вам уваженіи.

582.1.15:274-275 — мк

3095. Палажэньне аб кіраваньні Праваслаўнай Царквой у Польскай Дзяржаве, ухваленае Сьвяцейшым Патрыярхам, Сьвяшчэнным Сынодам і найвышэйшай Царкоўнай Радай Праваслаўнай Расейскай Царквы 27.01.1922

582.1.15:106-110 — *мк*

582.1.15:112-116 — *мк*

3096. Суправаджальная записка прэсьвяшчэннага Георгія Мітрапаліта Варшаўскага да Палажэньня аб кіраваньні Праваслаўнай Царквой у Польскай Дзяржаве дасланага Радзе Народных Міністраў БНР

582.1.15:105 — *мк*

582.1.15:111 — *мк*

Дата невядомая.

3097. Мэмарандум Ураду Ёкраінскай Народнай Рэспублікі ў справе рыхтаванай канфэрэнцыі ў Генуі

582.2.52:150&r-155 — *ма*

3098. Ліст-абěžнік у справе падрыхтоўкі юбілейнага выданьня «Vasario 16 dienos»

582.2.06:028

Дата невядомая. Рэдактар — Язэп Варонка.

3099. Нататкі алоўкам

Mrs. Henri Dominique Žilevič (Grand Rue 20) Fribourg, Schweiz (Suisse)

582.1.15:009

Дата невядомая.

3100. Мэмарандум Ураду БНР консулу Паўночна-Амэрыканскіх Злучаных Штатаў у Коўне (02.1922)

Его превосходительству Господину консулу
Съверо-Американскихъ Соединенныхъ Штатовъ

Ковно

Литва

Многоуважаемый Господинъ Консуль.

Имѣю честь изложить Вамъ въ настоящей запискѣ нѣкоторыя інформаціонныя свѣдѣнія, касающіяся бѣлорускаго вопроса въ связи съ тѣмъ движеніемъ, которое нынѣ происходитъ въ Съверо-Американскихъ Соединенныхъ Штатахъ.

Бѣлорусское національное движеніе, начавшееся въ эпоху освободительныхъ идей Россіи (крестьянская реформа, введеніе земства и т.д.) имѣетъ своею цѣлью культурно-національное, экономическое и политическое возрожденіе Бѣлоруссіи. Основнымъ постулатомъ движенія является твердо установленный принципъ, что возрожденіе Бѣлоруссіи можетъ быть достигнуто только при условіи, если оно будетъ опираться на

всѣмъ народѣ. Широкій демократизмъ — вотъ основной лозунгъ движенія. Движеніе имѣетъ своей цѣлью воспитать въ бѣлорусскомъ народѣ чувство гражданственности, уваженія къ своимъ національнымъ особенностямъ, къ своей исторіи и своимъ обычаямъ. Бѣлорусь можетъ быть гражданиномъ своей страны только тогда, когда въ немъ исчезнутъ прежнія, воспитанныя самодержавнымъ режимомъ, рабскія привычки.

Распадъ бывшей Россійской Имперіи выдвинулъ на очередь чисто политическую проблему устроенія Бѣлоруссіи. При Временномъ Правительствѣ вопросъ этотъ не успѣлъ быть вырѣшеннымъ. Захватъ центральной власти большевиками безъ поворотно рѣшилъ этотъ вопросъ: 25 марта 1918 года на Всенародномъ Конгрессѣ (1.872 депутата) Бѣлорусь была объявлена независимой отъ Москвы Демократической Республикой.

Во главѣ Бѣлоруссіи стала Рада (Совѣтъ) Республики, которая должна была осуществить созывъ Учредительнаго Собранія Бѣлоруссіи. Правительственный центръ находился въ Минскѣ.

Осуществленію независимости Бѣлоруссіи, однако, помѣшала польско-большевитская война. Здавленная съ двухъ сторонъ Бѣлоруссія не могла удержать національной власти и Правительство Бѣлорусской Народной Республики принуждено было переѣхать на территорію дружественной Литвы, гдѣ пребываетъ до настоящаго времени.

Дѣятельность Бѣлорусскаго Правительства въ настоящее время направлена къ тому, чтобы по мѣрѣ возможности укрѣпить въ народѣ стремленіе къ демократической власти и добиться въ результатѣ установленія объединенной и независимой Бѣлоруссіи.

Лозунги національнаго возрожденія въ демократическихъ формахъ имѣютъ въ широкихъ массахъ исключительный успѣхъ. Стремленіе жить своей жизнью, для своихъ интересовъ, а не для чужихъ все ярче проявляется во всѣхъ классахъ населенія и служитъ залогомъ того, что раньше или позже, но народъ добѣтсѣ своего освобожденія. Вмѣстѣ съ установленіемъ нормальной и законной власти въ Россіи встанетъ вопросъ о заключеніи съ ней теснаго демократическаго союза, безъ каковаго Бѣлорусь не можетъ строить своего будущаго.

Настоящее положеніе Бѣлоруссіи Вамъ, Господинъ Консулъ, извѣстно: по Рижскому договору Бѣлоруссія раздѣлена между Польшей и Совѣтской Россіей. Въ предѣлахъ Совѣтской Россіи совѣтская власть создала фикцію независимой Совѣтской (Красной) Бѣлоруссіи, чѣмъ достигаетъ одновременно двухъ цѣлей. Во-первыхъ, удостовѣряетъ передъ Европой и Америкой свою кажущуюся послѣдовательность принципу свободы самоопредѣленія народовъ; во-вторыхъ, якобы дѣлаетъ уступку и тѣмъ примиряетъ себя съ бѣлорусскимъ національнымъ движеніемъ.

Положеніе оккупированныхъ частей Бѣлоруссіи чрезвычайно тяжелое. Большевитскій режимъ въ Восточной Бѣлоруссіи разрушаетъ всѣ основы нормальной жизни; польскій режимъ въ Западной Бѣлоруссіи направлень къ тому, чтобы убить въ бѣлорусскомъ народѣ самую мысль о независимости бѣлорусской націи и превратить этотъ край въ Польшу.

Осуществляется любимая циничная теорія польскихъ политиковъ, что Бѣлорусь должна явиться польской колоніей, а бѣлорусскій народъ — навозомъ для болѣе пышнаго разцвѣта польской культуры.

Страданія бѣлорусскаго населенія подъ польской оккупаціей являются однимъ изъ наиболѣе могучихъ стимуловъ организациі бѣлоруссовъ въ Америкѣ. По даннымъ статистики, число гражданъ Сѣверо-Американскихъ Соединенныхъ Штатовъ бѣлоруссовъ по національности исчисляется въ человекъ. Большинство изъ нихъ проживаетъ въ Штатахъ

Къ сожаленію, какъ это можно съ очевидностью удостовѣрить, все движеніе бѣлоруссовъ въ Америкѣ попадаетъ въ ненадлежащія руки.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики имѣетъ данныя о томъ, что благородныя стремленія американскихъ бѣлоруссовъ, направленные къ защитѣ ихъ родичей отъ тяжестей польской оккупаціи утилизируются враждебными ему силами въ цѣляхъ большевитской пропаганды. Дѣло это ведется очень умѣло. Вначалѣ руководители и организаторы его не выявляли своихъ истинныхъ намѣреній и, говоря о польскихъ звѣрствахъ въ Западной Бѣлоруссіи, умалчивали о томъ, что творится въ восточной Бѣлоруссіи, оккупированной большевиками. Когда же на платформѣ защиты Бѣлоруссіи отъ поляковъ были созданы необходимыя организациі, руководители ихъ выдвинули лозунгъ соединенія Бѣлоруссіи съ Совѣтской Россіей всячески ея восхваляя.

Нынѣ подобныя программы уже не считаютъ нужнымъ скрывать и въ нѣкоторыхъ русскихъ американскихъ газетахъ ведется открытая большевитская агитація. Такъ поступаетъ организациія извѣстная подъ именемъ «Чикагскаго Комитета Защиты Бѣлоруссіи». Свое послѣднее слово упомянутый комитетъ произноситъ въ формѣ «открытаго письма Бѣлорусскаго Национальнаго Комитета въ Ригѣ, Вильнѣ и Ревелѣ». Не соглашаясь съ тактикой борьбы упомянутыхъ комитетовъ съ польскимъ гнетомъ и неумѣло полемизируя съ лозунгами бѣлорусскаго національнаго движенія, «Чикагскій Комитетъ» въ концѣ письма раскрываетъ свои карты призывомъ къ бѣлоруссамъ, живущимъ въ Америкѣ объединять свои силы съ Совѣтской Бѣлоруссіей и Совѣтской Россіей.

Поскольку агитація за Совѣтскую Россію ведется въ Америкѣ агентами и представителями Московскаго правительства и имѣетъ своимъ объектомъ русскихъ, Правительство Бѣлорусской Народной Республики, стоя на демократической платформѣ, не считаетъ для себя возможнымъ бороться противъ нея. Это дѣло русскаго общества и русскихъ демократическихъ партій. Но поскольку попытки этихъ большевитскихъ агентовъ направлены на бѣлорусскую массу въ Америкѣ, на которую Правительство Бѣлорусской Народной Республики возлагаетъ надежды какъ на одинъ изъ наиболѣе активныхъ и цѣнныхъ элементовъ въ дѣлѣ возрожденія Родины, — остаться къ этому равнодушнымъ оно не можетъ.

Борьба съ подобной пропагандой ведется бѣлорусскими демократическими организациями путемъ переписки съ американскими бѣлоруссами, путемъ посылки имъ воззваній, литературы и т.д. Но какъ видно изъ обо-

зрѣнія соотвѣтствующихъ данныхъ и главнымъ образомъ прессы подобный способъ борьбы не достигаетъ цѣли. Письма и литература очень часто попадаютъ не по адресу и при злой волѣ тѣхъ лицъ въ руки которыхъ онѣ прибываютъ, обращаются часто во вредъ движенію.

Въ результатъ болѣе чѣмъ годового наблюденія за бѣлорусскимъ движеніемъ въ Америкѣ Правительство Бѣлорусской Народной Республики пришло къ твердому убѣжденію, что для предупрежденія вредной пропаганды большевизма среди американскихъ бѣлоруссовъ необходимо противопоставить ему организованное въ Америкѣ же установленіе, стоящее на демократической платформѣ. Необходима организація Бѣлорусскаго Національнаго Комитета по образцу тѣхъ, которыя существуютъ въ Европѣ.

Попытки Правительства Бѣлорусской Народной Республики образовать подобный Комитетъ отсюда до сихъ поръ не привели къ цѣли. Слишкомъ далеко разстояніе и очень трудно найти соотвѣтственныхъ организаторовъ.

Поэтому представляется неизбѣжнымъ послать въ Америку бѣлорусскую делегацію съ соотвѣтственными порученіями. Въ составъ делегаціи должны войти лица извѣстныя Правительству Бѣлорусской Народной Республики, какъ дѣятели бѣлорусскаго демократическаго движенія, въ томъ числѣ нѣкоторые члены Бѣлорусскаго Правительства.

Правительство Бѣлорусской Народной Республики выражаетъ увѣренность, что намѣреніе его изложенныя въ настоящей запискѣ, соотвѣтствуютъ интересамъ Вашего Правительства и что съ Вашей стороны, Господинъ Консуль, они встрѣтятъ поддержку.

Въ случаѣ, если Вами будетъ полученъ благопріятный отвѣтъ на нашу просьбу о посылкѣ въ Сѣверо-Американскія Соединенныя Штаты Бѣлорусской Делегаціи, Правительство Бѣлорусской Народной Республики будетъ имѣть честь сообщить Вамъ имена тѣхъ дѣятелей, которыя войдутъ въ ея составъ.

Пользуюсь случаемъ выразить Вамъ, Господинъ Консуль, чувства моего глубокаго къ Вамъ уваженія, готовый къ услугамъ

582.1.15:091-096 — мк (чарнавік)

582.1.15:097&r-099&r — мк

Дакладная дата невядомая. У тэксъце дакумэнта праўкі почыркам А.Цьвікевіча.

3101. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Міколу Чарвякову (Рэвэль)

Паважаны Пане Чэрвякоў.

Сягонья праз банк выслаў на Вашэ імя (Rewal/Tallin postkast 150 Tscherwiakoff) 1000 (тысячу) ням. марак.

Вы абецаліся мне перэсылаць газеты са стаццямі і інфармаваць прэссу аб дэргаўна-культурным беларускім руху, я, акром двух-трох газет і, цяпер, пару нумэроу віленскіх газет нічога не атрымліваю. Калі Вы будзеце працаваць у тым кірунку, як мы з Вамі гаварылі, мы будзем Вам рэгулярна

высылаць штомесячную падмогу. Працуючы, высылайце нам довады Вашай працы, — тья газеты у якіх будуць зьмешчаныя Вамі заметкі.

Паручэньнеў Вашых спаўняць з гары не абецаюся, калі Вам нехта доўжэн грошы за карэспандэнцыі, пішыце да тых асоб самі беспасярэдна.

Прашу Вас наладзіць самую рэгулярную перасылку мне газэт і часопісей беларускіх, выходзячых пад польскай окупацыей. Вашы пачтовыя расходы будуць Вам аплачэны мной. Акром гэтага выпішце з Вільні выйшоўшыя за апошнія два месяцы кніжкі, па атрыманыя кніжак, грошы, па прэдаўленаму Вамі рахунку, будуць Вам пераведзены.

~~Апошні, а часце і панярэдня, Вашы лісты робяць на нас непрыемнае ўражэньне сваім развязным тонам. І мне паручэна зрабіць Вам аб гэтым увагу.~~

582.1.15:062

Дата невядомая.

3102. Машынапісы вершаў беларускіх паэтаў

Янка Купала. Годзе; Я ад вас далёка; Мой край; Над Нёманам

Максім Багдановіч. Пагоня; Слуцкія ткачыкі

Алесь Гарун. Мілая, родная...; Ты мой брат, каго зваць...

Зьмітрок Бядуля. Ці грэх...

582.1.15:075-086

Дата невядомая.

3103. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму й Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) за 1.02.1922

1.П.22.

Прага.

Вельміпаважаны Вацлаў Юстынавіч і Ляксандр Іванавіч

Хоць ляжу ужо чацьвёргы дзень у ложку, але карыстаючысь тым, што у пятніцу едзе у Коўну чэскі курьер лічу патрэбным крыху напісаць. Да апошняга часу ня ведаючы аб нашых адносінах да усходу, я устрымліваўся выступаць дзе б гэта ні было ні за, ні проціў, ні гледзячы на тое, што мяне надта упрашывалі, я адмаўляўся тым, што гэна нас не датычыць — гэна спрэчка паміж расейскімі с-р. і камуністамі, а мы інародцы ніколі ня лезем у чужыя справы.

Цяпер стан трохі мяняецца, не ведаю яшчэ як, але трэба тые думкі аб якіх пісалі і Вы мне і аб якіх мы думалі усюды шырыць — падход павінен быць надта дэлікатны.

Да Вашаго лісту, я яго атрымаў толькі 27 студзеня, я даў маленькую заметку праз Ракоўскаго у Голас Расеі, як адгук на «бўлорусскій буффер», якую пэуне Вы чыталі у Голасе Расеі — тым я падкрэсліў, што гэты буфэр мае сваю гісторыю, аб ім несмела гаварылі у Рызе на міравых перагаворах — след яго застаўся у вызнаньні абедзьвема старанамі незалежнасьці Беларусі. Міра паміж Польшчай і Расеяй ня будзе да тэй пары, пакуль будзе паміж імі ляжаць абшар ні таму ні другому не належачый. Трэба вызнаць Беларусь і спрэчкі скончацца.

Калі у Гэнуі паўстане пытаньне аб усходніх граніцах Польшчы і Рыскам міру, то устане пытаньне і аб Беларусі. Тэрыторыя у 250 т. кв. к. можэ і для Эўропы даць нешта, апрача міру на Усходзе.

У гэтым сэнсі ня шкодна інфармаваць і прэсу, добра было б каб і Варонко па гэтаму пытаньню падняў кампанію.

Ляцкі цяпер выехаў, яго німа, я вазьму яго за жабры і што можна будзе зрабіць зробім.

Апрача таго трэба скарыстаць праф. Шебедева, ен якраз жыве у Гэнуі, добра ведае абставіны, сам добры карэспандэнт і журналіст. Я яму пісаў аб гэтым, ен мне адказаў згодай і прасіў прыслать толькі паўнамоцтва, на право выступаць ад імя Беларусаў. Прафэсар Антановіч і іншыя надта добра яго рэкамэндуюць, знае яго асабіста і Ляцкі, які кажэ, што ен не так добры прафэсар, як журналіст.

Адрэса яго: Italie Genova Via Archimede 28/4 Siebediw.

Ніхай Аляксандр дасьць яму паўнамоцтва і напіша. На днях і я яму буду пісаць, дзе выкажу погляд на гэту справу.

Апрача усяго я хацеў знайсці шлях зносін з Амэрыкай, 11.I.22 я паслаў такую адозву да нашых беларусоў:

Беларусы Злучаных Штатаў і Канады!

[...]¹

Тут ужо пэрыяд дэспутуў і спрэчак скончыўся. Хочэм перайсьці да агульнай працы, але ідзе штось не надта гладко. Заўтра якраз будзе сход, хочэм стварыць Саюз працаўнікоў друку і літэратуры народаў Усходняй Эўропы. Група Волі Расеі на гэта не згаджаецца і прапануе утварыць Саюз працаўнікоў друку Расейскіх, Украінскіх і Беларускіх — на гэта мы не ідзем, бо много астаецца за бортам малых народаў. Согласіцельная камісія у якой быў і я нічога не дала, Лебядзеў і Сухомлін кажэ, што яны не упоўнаважаны ад Велікарасейскага Ураду на тэрмін Усходняй Эўропы. Прыдзецца стварыць Саюз без с-р., другіе групы расейскіе дэмакратычныя пойдучь на гэта. Як выйдзе заўтра не ведаю, хаця думаю устаць з ложка і пайсьці, бо лічу мець саюз журналістаў на нашай старане надта важна, тады не прыдзецца прасовываць свае інфармацыі з ласкі праз кагось.

Хаця і цяпер маю у сваім распараджэньні Славбюро і Ракоўскаго, усе што даю ім друкуюць ахвотна.

З чэскай прэсай дрэнь. Абсалютна нічога не друкуюць проці палякоў. Не гледзячы на усе стараньня, нават у<краінскія> с<ацыял>-д<эмакраты> нічога не дабілісь — нашы артыкулы ляжаць у кошыку.

Добра было б перад Гэнуей згаварыцца з Балтыкай з аднаго боку і калі не Малой антантай² — то з Бэнашам, а для гэтаго трэба Ляксандру пад'ехаць у Прагу. Калі б былі грошы, то і у Гэнуі трэба было б быць, а для гэтаго можна былоб скарыстаць можэ і Ляцкаго, а Шебедева напэуна.

Ляцкі так само увесь час жыў у Італіі і мае добрыя звязі.

Калі у Літве ужо скончыцца крызыс, ен так неўчасна выйшаў і так ім шкодзіць. Трэба было б каб яны хучэй прыслалі прэдстаўніка у Чэхію — нам разам было б зручней і мацней працаваць — на саюз народаў наш яны так сама нешта не адклікаюцца, а трэба сказаць, што цяпер як раз мы усе разам і прызнаныя і непрызнаныя ставімся на карту і калі не пойдзем разам, адным фронтам, то не ведаю ці не зраўнуемся зноў на некаторы час.

Пратэст у Лігу Нацый я Вам паслаў. Участцы ен ужо надрукованы у Голасе Расеі, чэскія газеты і гэтаго друкаваць не згадзілісь. Ёсьць такжа артыкул «Кошмарное положеніе бѣженцевъ», якое я даў на падставе адчоту Вілен. нац. комітэту, а так само і ліст аб уцекачох з Гродзенцыны.

Адна бяда, што я не магу інфармаваць стала бэз машынкi, трэба кожную рэч перапісываць ад рукі па некалькі разоў, каб раздаць усім, і на гэта трачу многа часу.

Гладкі прыехаў з Бэрліна, але машынкi не прывез, Бароўскі не даў, а без машынкi мы тут як бэз рук.

Пасылаю Вам «Naszu Ziemi», «Glos Litwy» матэрыялы аб выбарах Віленскіх я скарыстаў і ен будзе надрукованы у №5 Волі Расеі, а Вам ен так само будзе патрэбны. Выбары усе ж такі будуць ануляваны. Ангельцы на гэтым стаяць моцна.

На днях шлю да Ангэльскага консула зноў Вершыніна — для высветленьня справы і нашай плятформы на будучыну, так як яе трэба будзе паставіць у Гэнуі.

Да нас беларусаў і да усей беларускай справы наогул ва усіх групах [адносіны?] добрыя, каб яшчэ было троху грошэй і часьцей можна было спатыкацца прыватна, хаця бы с Чэскімі Урадовымі сфэрамі, то і зусім добра было б.

Аб гэтым трэба падумаць. Апроч таго трэба на 25 сакавіка падгатаваць таржэственнае святкаваньне з тэлеграмамі, абедам, і г.д.

Як у Вас з грашыма. Мы тут ледва жывем. Вершынін нават пачынае лаяцца за мною, што яму не плоцяць яго даўгоў. Я цягну жабрацкае істнаваньне. Ведаю, што і у Вас трудна, але галадоўка дае знаць

Добра было б калі б паведамлілі, што у Вас зрабілась, чаго выехаў у Бэрлін Грыб і што ен там робіць — які склад цяпер Міністэрства. Што робіць Жытлоўскі, яго я не радзіў бы цяпер, пакуль не маем другога выключачь са складу — ніхай працуе — адно можна яму сказаць, што плаціць цяпер ня можэм, бо не маем. Выкінуўшы яго мы зробім дрэннае уражэньне, што далі яму адстаўку за тое, што ен не дастаў грошы, гэта нам не карысна. Я думаю, што нарэшці ен усе ж такі грошы дастане. Разважце гэту справу добра, бо усе ж такі нам яшчэ не пара разваліваць апарат, як такавы, ніхай ен будзе і нам ен яшчэ прыдасцца.

Ну будзе досыць — а то змерз чыста, і не ведаю чы заўтра ўстану. Чую вялікую слабасць.

Здаецца больш менш аб усім напісаў.

Кланяюсь усім Петр Крэчэускі.

582.1.15:088&r-089&r

¹ Гл. дакумэнт №3086. ² Коаліцыя Чэхаславацчыны, Югаславіі й Румыніі.

3104. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму з жонкай на вечарыну ў Беларускаім Асобным Батальёне, якая мае адбыцца 11.02.1922

4 лютаго 1922

Камандзер і ахвіцэры

Беларускага Асобнага батальёну

маюць гонар прасіць Вас з фамільей на шклянку гарбаты на 11 лютаго ў 4 гадзіны папалудні ў гор. Вілкавішках.

P.S. Поцяг адходзіць ў 11 гадзіны раніцы
582.1.15:135

3105. Запрашэньне Усходняй Камісіі Літвы Вацлаву Ластоўскаму наведаць ад 5.02.1922 да 8.02.1922 выставу агітацыйнай літаратуры, выдадзенай для выбараў у г. зв. Віленскі Сойм

582.1.15:133

3106. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро вь Ковн'в (Витовта пр. 30) за 7.02.1922 (№13)

Высылка изъ Вильно б'лорусскихъ и литовскихъ національныхъ д'ятелей¹. — Новыя подробности арестовъ. — Возмутительныя изд'вательства надъ б'лорусскими д'втьми. — Конфискація документальныхъ даныхъ о выборахъ вь Сеймъ

582.1.15:225-226

582.1.15:227-228

582.1.15:229-230

¹ У ноч з 4 на 5 лютага былі высланыя зь Вільні 33 беларускія й літоўскія грамадзкія дзеячы, сярод іх І.Краскоўскі — старшыня Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту, старшыня Саюзу Віленскіх Кааператараў; У.Пракулевіч і А.Якубецкі — сябры Прэзыдыюму БНК; М.Гарэцкі — рэдактар «Беларускіх Ведамасьцяў»; А.Карабач і П.Невядомскі — сябры Цэнтральнага Бюро Прафэсійнага Сялянскага Саюзу Сярэдняй Літвы; А.Палікша й В.Лемеш — сябры Віленскага Павятовага Аддзелу Сялянскага Саюзу; Т.Мяшэчак і В.Дубіна — сябры Слуцкай Рады; У.Міхалевіч — адміністратар газэты «Беларускі Звон»; С.Рагач — студэнт.

3107. Білет на спэктакаль Культурна-Прасьветнай камісіі Беларускага Асобнага Батальёну, «учыняемы з мэтамі дабрачыннасьці» 11.02.1922 (пачатак у 7 увеч., м. Вілкавішкі)

582.1.15:134

3108. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.02.1922

12/II 22.

Бэрлін.

Паважаны пане Ластоўскі.

Шчыра кажучы, цяжка пісаць да вас, ветерена Беларускага руху у сягоньяшні дзень. Вам мае ляманты здаюцца старой перапетаі сотні разоў песьняй, бо вы усе гэтыя перыяды перажылі, перадумалі.

Але «была ня была», буду пісаць, буду лямантаваць, бо як кажуць, нявыплаканае гора сушыць сэрца. Ёсць такія думкі, такія пякучыя думкі й словы, што калі ня выплачыш іх, дык спалыць мозг.

Аж дурэю хвіляю, шукаючы ратунку сабе. Скажыце, што мне рабіць з роднаю мовай? Не даецца дый толькі! Я й так і гэтак і з боку і спераду

і са ўсіх бакоў да яе прытуляюсь, ўюся, а яна як той вожык не даецца у рукі. Апошнім часам проста не адходжу ад яе, заклікаю сябе лепш звар'яець але ўзяць сваю «родную» мову за горла і прымусіць выявіць самыя выгібістыя выкрутасы маёй думкі, самыя палаючыя пачуцьця майго гневу і самыя ціхія кволыя трапетаньні маёй душы...

Якой насьмешкай, якім болям адбіваецца у маёй душы словы:

«Ах, ты, маці, родна мова,

Ах, ты, звон вялікі слова!..»

Ніхто й нічога! Ня-маці, ня-родная ня-мова, ня-звон, не вялікі!!

Мачаха, злая-празлючая мачаха! Ня мова, а калецтва! Не вялікі звон, а чарапкі грахацяць. Колькі ужо часу, устыд казаць, пнусь я зьліцца з роднай стыхіяй, як любоўна чытаю свае кніжкі і тыднямі длубаюсь у словах, у будоўле нашых выказаў, у тонкасьцях арыгінальных фраз... але ня йдуць туды, глыбака, у сэрца, у кроў, у нутро, у кішкі!

Тонкая у мяне «расейская кішка» і ня вытрымлівае «мужыцкае» стравы. Наскрозь як квас праела мае цела і мой мозг псіхіка расейскага інтэлігента і гэта, відаць, шкодзіць крысталізацыі маёй новае душы. Так відаць і памру не пачуўшы спакою духовага, вагаючыся ад расейшчыны да беларускасьці.

Трагедыя у тым, што сягоньняшні дзень ад нас інтэліг. беларусаў вымагае шпаркай мазгавой працы, жвавай снуючай думкі, думкі іскрыстай, думкі моцнай і гострай, каб грывела, уздымалась і біла ўраз, у самае сэрца ворага. Так ці не?

А пачну... сунецца, нудзіцца, блядая, хілая, чорствая... Я-ж каменья цягаю — пішучы на роднай мове. Простую, звычайную думку з напружаньнем мозгу ледзь выкладаю на паперу. Што ж казаць аб новых, смелых, арыгінальных, парадаксальных?! Скажыце, ці доўга шчэ буду карчаваць пні? Ці скончыцца калі небудзь гэтая няўдзячная праца? Ці можа толькі па-расейску пісаць? Крыўда, ах якая крыўда! Працую кожны дзень, працую амаль безнадзейна, працую да болю галавы, да злосьці, да распачы, але працую, ліха на яго, і такі калі небудзь ужо з сівымі валасамі, ах! моцна сяду на мову сваю і буду пісаць, пакуль рука не адсохне!.. От, няма ужо гдзе пісаць, а толькі пачаў... Бывайце здаровы, уклёны жонцэ і усім.

Ів. Цв.

582.1.15:012&r-013&r

3109. Паведамленьне Беларускага Студэнцкага Гуртка імя Францішка Скарыны ў Празе Ўраду БНР за 12.02.1922 аб заснаваньні гуртка

582.1.15:047

Паведамленьне падпісалі старшыня І. Дварчанін і сакратар К. Бабровіч.

3110. Адказ Патрыярха Маскоўскага і Ўсяе Русі Ціхана за 14.02.1922 (вых. №135) на мэмарандум старшыні Рады Народных Міністраў БНР за 14.01.1922 (вых. №104)

**ПАТРІАРХЪ
МОСКОВСКІЙ И ВСЕЯ РОССІИ.**

Февраля 1/14 дня 1922 г.
№135.

**Г. ПРЕДСЪДАТЕЛЮ СОВѢТА МИНИСТРОВЪ
БѢЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.**

Вслѣдствіе Вашего письма отъ 14 Января с/г. за №104, имѣю честь сообщить слѣдующее:

Меморандум Правительства БѢлорусской Народной Республики о положеніи Православной Церкви въ БѢлоруссіи и, главнымъ образомъ, подъ польской оккупаціей, отправленный 27 Января минувшаго года, своевременно полученъ мною.

Въ виду особой важности возбуждаемыхъ симъ меморандумомъ вопросовъ, онъ сданъ былъ мною на обсужденіе Священнаго Синода и Высшаго Церковнаго Совѣта, состоящихъ подъ моимъ предсѣдательствомъ и представляющихъ весь епископатъ, клиръ и мірянъ Православной Церкви.

По самомъ тщательномъ обсужденіи намѣчаемыхъ меморандумомъ мѣропріятій для утвержденія Православной Вѣры въ борьбѣ съ полонизмомъ и римско-католичествомъ, Высшимъ Церковнымъ Управленіемъ постановлено:

1) предоставить Преосвященнымъ БѢлорусскихъ епархій (Литовской, Гродненской, Минской, Могилевской, Полоцкой и др.), въ случаѣ поступленія отъ большинства прихожанъ ходатайства объ употребленіи бѢлорусскаго языка въ такъ называемомъ дополнительномъ богослуженіи, въ проповѣдяхъ, катехизаціи и пр., разрѣшить въ таковыхъ храмахъ пользованіе бѢлорусскимъ языкомъ,

и 2) предложить Преосвященнымъ тѣхъ же епархій приступить, если окажется возможнымъ, къ изданію на бѢлорусскомъ языкѣ проповѣдей, богогласниковъ, молитвъ и Новаго Завѣта.

Что касается пожеланія Правительства БѢлорусской Народной Республики о замѣщеніи епископскихъ кафедръ въ БѢлоруссіи лицами, владѣющими бѢлорусскимъ языкомъ, то осуществить данное пожеланіе нынѣ же не представляется возможнымъ, такъ какъ пришлось бы безъ должныхъ основаній смѣстить нѣкоторыхъ епископовъ, которые, хотя и не владѣютъ бѢлорусскимъ языкомъ, но съ пользою трудятся для православногo дѣла въ БѢлоруссіи. Но въ то же время, признавая указанное пожеланіе справедливымъ, Высшее Церковное Управленіе постановило имѣть сіе пожеланіе въ виду при всѣхъ послѣдующихъ замѣщеніяхъ архіерейскихъ кафедръ въ БѢлорусскихъ епархіяхъ.

Извѣщенія поименованнымъ выше епархіальнымъ Преосвященнымъ по указаннымъ двумъ постановленіямъ Высшаго Церковнаго Управленія разосланы были тогда же этимъ Преосвященнымъ. Заготовленъ былъ отвѣтъ и Правительству БѢлорусской Народной Республики, но, за немѣніемъ окказіи, сряду не могъ быть отправленъ, а впослѣдствіи попалъ

въ число бумагъ, запечатанныхъ гражданскою властью въ бывшемъ помѣщеніи Канцеляріи Высшаго Церковнаго Управленія.

Призываю на весь Бѣлорусскій народъ благословеніе Божіе и молитвенно желаю, чтобы Господь укрѣпилъ его силы въ отстаиваніи интересовъ родной для него Православной Церкви.

Призываю благословеніе Божіе и на Ваши труды и на труды всего Правительства Бѣлорусской Народной Республики.

Тихонь, Патріархъ Московскій и всея Россіи.

582.1.40:094&r — *ра рас*

582.1.15:103-104 — *мк рс*

582.1.41:041-043 — *рк бел*

582.1.40:041-040 — *мк бел*

582.1.41:044-046 — *мк бел*

3111. Лист Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.02.1922

14.ІІ.22.

Высокапаважаны Пане Ластоускі,

К сожалѣнію осуществить Ваш проэкт поѣздки в Кёнигсберг не можем за неимѣніем средств. Получил Ваше письмо уже послѣ отправки телеграммы и покупки билета и был в нерѣшительности, как поступить. Сегодня пришла телеграмма относительно Томаша¹ — пришлось уступить ему свое мѣсто, т.к. сейчас билеты берутся с боя. С Бруно Карловичем² мы совѣтовались относительно поѣздки — он думает, что сейчас она пользы нам принести не может. Что же касается соблюденія этикета по отношенію к Ярмарочному Управленію, то ему можно послать благодарственное письмо за приглашеніе. Однако если безусловно необходимо, чтобы я поѣхал, то телеграфируйте и распорядитесь пожалуйста, чтобы перевели денег. Вашу книгу и примус привезу сам ибо у Гриба много вещей. Всего Вам лучшаго. Жму руку. Ваш А.Боровскій.

582.1.40:026&r

¹ Грыба. ² Мюллерам.

3112. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму на ўрачыстае паседжаньне Ўстаноўчага Сойму ў гонар 4-й гадавіны незалежнасьці Літвы 16.02.1922

582.1.15:129

3113. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму з жонкай на ўрачыстую вечарыну ў Літоўскім Клюбe («Metropolis») з нагоды Дня Незалежнасьці 16.02.1922

582.1.15:130

3114. Праграма ўрачыстасьцяў з нагоды 16 Лютага на Пляцы Адзінства ў Коўне 16.02.1922, дасланая Беларускаму Прадстаўніцтву

582.1.15:101 — *д літ*

582.1.15:102 — *д фра*

3115. Папулярнае рэкламна-палітычнае выданьне «Vasario 16 Diena. 1918-1922». Коўна, 16.02.1922. Рэдактар-выдавец Я.Варонка.

582.1.15:015&r-028&r

Тэкст па-літоўску, па-нямецку й па-расейску. Тытул па-літоўску, па-беларуску, па-жыдоўску, па-нямецку, па-польску, па-татарску, па-расейску. На с.14 (арк. 22г) артыкул «Литва и Бѣлоруссы». Фотаілюстрацыі: партрэты І.Луцкевіча, В.Ластоўскага, І.Краскоўскага, П.Крэчэўскага; Група беларуска-літоўскіх дзеячоў у Горадні; Беларускія войскі ў Горадні, красавік 1919.

3116. Карэктурныя адбіткі фатаздымкаў для выданьня «Vasario 16 Diena»

582.2.06:063-080

3117. Візытоўка Владаса Юргутіса

Prof. Vladas Jurgutis.

Ministre des Affaires Etrangeres. Kaunas, Lithuanie.

[Пазначана:]

p.v.r.¹

582.1.15:131

¹ p.v.r. — pour Vous remercier («каб Вам падзякаваць») — прыняты ў дыпляматычным пратаколе адказ на віншаваньне. Візытоўка, магчыма, дасланая В.Ластоўскаму ў адказ на віншаваньне з Днём Незалежнасьці Літвы 16 лютага.

3118. Запіска на візытоўцы Пятраса Клімаса Вацлаву Ластоўскаму за 17.02.1922

[Візытоўка:]

Petras Klimas

Sous-secrétaire d'État aux Affaires Étrangères

Kaunas

Lithuanie

[Тэкст:]

Препровождая при сем перевод, который Вы просили сдѣлать — прошу неотказать, в виду сверхурочной работы переводчицы, удовлетворить ея просьбу.

582.1.15:127

3119. Пратэст жонак арыштаваных і высланых зь Вільні літоўцаў і беларусаў за 18.02.1922

582.1.15:117&r — p

Падпісалі: L.Angiewiczowa, A.Åugustajtisa, B.Biržyszkowa, L.Harecka, A.Jakubicka, W.Kraskowska, Niewiadomska (+(+)) A.Prakulewiczowa, F.Rondomacska, J.Stadziejowiczowa, P.Semaszkowa, M.Szulcowa i in.

З прышскай: «Дзядзька Галавінскі: Пасьля абвесткі гэтага пратэсту у Прэсе прашу гэтую паперку вярнуць мне. 18/П-22 г. Міхалевіч»

3120. Паведамленьне намесьніка старшыні Рады БНР Васіля Захаркі старшыні Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму за 19.02.1922 аб яго вяртаньні з службовае камандыроўкі у г. Вількавішкі

582.1.15:007

3121. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Пятру Крэчэўскаму (Прага) (каля 02.1922)

Высокапаважаны Петр Антонавіч

Сягонья праз «Ukio Bankas» ріегавіой я на імя Вершыніна на Празскі «Legio Banka» 20.000 (двадцаць тысяч марак ням.). З гэтай суммы для Вас 15.000 и для Вершыніна 5.000 мар. Па атрыманью грошы прашу пераслаць на мае імя паквітаваньне.

Што датычэ Сулова, то прашу п. Вершыніна зайсці да яго і сказаць каб ен лішне не гарачыўся, бо толькі дарэмна псуе сабе здароўе. Найперш заказ на адрэс ён дастаў не ад мяне асабіста, а ад Конфэрэнцыі дык усе яго пагрозы могуць аказацца дарэмны. Па другое адрэс быў заказаны на тэрмін да выезду прэзыдыуму Конфэрэнцыі і ён на азначаны тэрмін заказу не выпоўніў. Сягонья яго адрэс ужо не актуальны. Я у марцы буду у Празе дык калі работа будзе адпаведаць пастаўленым вымогам (скарыноўскі шрыфт і др.) магу заказ прыняць. А калі яму хутчэй патрэбны грошы, ніхай заказ вышле почтай. Ката у мяшку не купляюць і калі ён нам ня верыць і ня хочэ выслаць работы, то і мы яму такое-ж маем права ня верыць і не высылаць грошы.

582.1.15:061

Дакладная дата невядомая.

3122. Chwila historyczna. Улётка Związku Obrony Woli Ludności należenia do Polski

582.1.40:025 — д

Улётка прысьвечаная ўхвале Віленскага Сойму аб прыналежнасьці Вільні й краю да Польшчы за 20 лютага 1922 году.

3123. Бюллетень Б'ўлорускага Прессь-Бюро вь Ковн' за 22.02.1922 (№17)

Сов'тская Б'ўлоруссія. — Рэзультаты безсистемнаго хозьяства. — Д'бло православной церкви вь Б'ўлоруссіи. — Украинская демонстрація противь Польши вь Вашингтон'

582.1.15:070

582.1.15:071

582.1.15:072

3124. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) в.а. міністра фінансаў БНР Аляксандру Вальковічу (Коўна) за 22.02.1922

Яго Дастойнасьці
Вышаўняючаму Абавязкі Міністра Фінансаў
грам. Вальковічу

Дзеля таго, што многаразовыя мае вустныя Вам заявы аб тым, каб усе паступаючыя у Дзержаўны Скарб грошы унасіліся у банк на бягучы рахунак Ураду, усе яшчэ, дагэтуль, не вышаўняюцца — зьвертаюся да Вас с катэгорычным вымаганьнем:

Каб з гэтай даты абавязкова усе паступаючыя суммы: з тавароў, пазычак, консульскіх і др. даходаў былі здаваны у банк (Lietuvos Ukio Bankas

№1103) на бягучы рахунак па ордэру заверанаму Дзержаўным Кантралерам і контр-асыгнаванаму Дзержаўным Скарбнікам.

Выдаткаваньне сумм паміма Дзержаўнага Скарбу і не прайшоўшых праз Дзержаўнага Кантралера і Дзержаўнага Скарбніка, будзе мной разглядацца як надужыцьце па службе. Так сама будуць мной разглядацца і ўсе зробленыя кім-бы-то ні было пазычкі ад імені Ураду, бяз контр-асыгнацый Дзержаўнага Кантралера і Дзержаўнага Скарбніка.

Разам з гэтым прашу Вас не пазьней першага марца бягучага году здаць мне, рахункова закончаную, кассовую кнігу за мінуўшы 1921 год і прадставіць, дзеля кантроля касовую кнігу за бягучы год.

Ластоўскі

582.1.40:027&r

3125. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Эйдткунэн, па дарозе з Коўна ў Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.02.1922

Паважаны Вацл. Юстынавіч!

Плацкарту, дзякуй Богу, атрымаў. Думаю, што пакуль не сустрэнемся за сталом — офіцальна, ад [...]дата Т.Г<рыба> трэба устрымацца. Трэба быць лепш асьцярожным, і пачакаць — чым-сь адразу сапсаваць усю будучыну. Калі можна будзе сурьезна сустрэнуцца — дайце тэлеграну.

Хутчэй адпраўляйце А.А.<Бароўскага?>. Памажэце грашмыма А.Кузьм.<Дзьмітрыеву?>. Не забудзьце — карту пры меморандуме (у канец!), № і г.д.

Напішыце ліста Шебедеву, што мы будзем рады — калі ён паможэ нам. Ляцкі згадзіўся. Цікава, што канец пісьма ён напісаў па беларуску і добра.

АЦ

582.1.15:067

3126. Гр. Ц-н. Голод, Голод... // Звезда (Менск). №47(1048). 24.02.1922

582.1.40:093

3127. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму і Станіславе Ластоўскай на маскаваны баль, які мае адбыцца ў Літоўскім Клюбe 25.02.1922

582.1.15:060

582.1.15:059

«Įeinant svečiai paliekia à discretion šius kvietimus ir įmoka vyrai 50 a[uksinų], maskos gi ir Ponios 25 a[uksinus]».

3128. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.02.1922

Паважаны п. Ластоўскі

Прашу выбачыць, што выкарыстваю вашу веду, але да каго ж я зьвярнусь? Пачаў сурьезна пісаць слоўнік — пераважна для сябе, але Бог дасьць з часам можа ён «падрасьце» і калі-небудзь можна будзе і выдаць першую спробу вялікага слоўніка.

Просьба такая: буду перыядычна пасылаць вам лісткі з словамі — на якія будзьце ласкавы рабіць усе патрэбныя папраўкі, націскі і г. д. Прысылайце мне і я буду ужо начыста перапісываць згодна вашым папраўкам. У ход пайшоў ваш той слоўнік і хацелася бы, каб вы як-небудзь пераслалі выданны у Вільні — маленькі такі¹. Я бачыў яго у вас. Трэба ж рабіць, хай на яго ліха! Вам, я ведаю, часу няма, а так — я буду вясці ўсю чорную працу, а вы рэдакцыйную.

Яшчэ раз прашу выбачыць за турботу, але іншае рады няма. У гэтым слоўніку будзе блізка 30.000 слоў. Для спробы, думаю, гэтага будзе даволі.

Тыя словы — што нельга ператлумачыць адным словам — пішыце сэнс двума-трыма словамі па-беларускі. — Ужо будзе падмога — для будучыны. Як бы там ні было, а слоўнік патрэбен — асабліва для перакладаў. У канцы — я думаю зрабіць адзел спэцыяльна навуковых і тэхнічных тэрмінаў (а можа і чужаземных слоў). Памагіце мне у цяжкай і не па маім слабым сілам працы.

А прыйдзе час — і я думаю хутка — мы надрукуем першы «солідны» слоўнік пад вашай рэдакцыяй. Прынаймсь «будзе што ў рукі узяць», як кажуць!

I-шая пасылаемая частка — літара А (4 стр.).

Дабаўце, калі трэба яшчэ словы, якіх няма тут.

Літару Б высылаю праз пару дзён.

Ці атрымалі кнігу «Ратча»?

Пішыце, калі будзе час.

Усяго найлепшага.

Ваш І.Цвік.

25/II 22. Бэрлін.

582.1.15:090&r

¹ Братоў Гарэцкіх (2-е выданьне, Вільня, 1920).

3129. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму на five o'clock tea, якія маюць адбывацца кожнага аўторку ў залі Літоўскага Клубу а 5 гадз. увечары

582.1.15:006

Дата невядомая. Ад імя Арганізацыйнае Камісіі запрашэньне падпісалі D.Sleževičienė, M.Balutienė, V.Klimienė.

3130. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро въ Ковн' за 27.02.1922 (№18)

Восточная Галиция и Польша. — Рижскій миръ будетъ пересмотренъ. — Французско-большевитское сближеніе и Польша

582.1.15:073

582.1.15:074

582.1.15:087

3131. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.02.1922

п. п. Ластоўскі.

Пасылаю літару Б (ад 5 да 24 стр.) Ад брата даведаўся, што вы якраз заняты гэтай жа самай працай.

Калі па-вашаму пачатая мною праца дарэмна і робіцца ня так як трэба дык напішыце і я спынюсь.

Думаю толькі, што варункі там у вас ня вельмі спрыяюць, каб вы доўгі час маглі сістэматычна вясці працу і трудна вам будзе скончыць, калі чарнавую працу ніхто ня будзе рабіць.

Як вы лічыце? Напішыце, калі ласка. Мяне адно важна — каб гэта праца не стаяла, бо славянская жылка — «авось да небось» ёсьць на жаль і у нас. А годы мінаюць і мова [к]руціцца з шчупленькім лексіконам. Значыцца — пакуль што далей пасылаць ня буду — аж атрымаю ад вас адказ.

Потым, будзьце ласкавы, перадайце Лявону¹: брат тк і ня ўзяў рукапісы, што пакінуў Будзька і якія патрэбны тутка для друку; няхай, Лявон — запакуе іх і аддасць с першым з нашых, хто паедзе у Бэрлін. Справа надта сьпешная. Або ў крайнім выпадку — няхай часткамі перашле на мой адрэс ці міссіі — заказн. бадэрольлю усе рукапісы, што у яго ёсьць.

Расходы Цішка вернець зараз-жа.

Паклон жонцэ і усім.

Ваш І.Цвік

Чакаю весткі.

582.1.15:010

¹ Зайцу.

3132. Мэмарандум Ураду БНР на канфэрэнцыі дзяржаваў у Генуі Беларуская Народная Рэспубліка

Конфэрэнцыі Дзержаў у Генуі.

Праблема адбудаваньня нормальнага эканамічнага жыцця Эўропы натыкаецца на галоўную перашкоду — праблему палітычнага упарадкаваньня Усходу Эўропы.

У свой чарод, праблема упарадкаваньня палітычнага статусу на Усходзе Эўропы у свой чарод натыкаецца на галоўнае пытаньня — аб расійска-польскіх ўзаемаадносінах.

Гісторыя польска-расійскіх адносін ад першых крокаў дзержаўнага існаваньня Расіі і Польшчы сьведчыць, што гэтыя адносіны арганічна воражыя. Польшча пачувала сябе супакойна толькі у тыя пэрыоды, калі падупадала значэньня Расіі, і, наадварот, Расія пачувала сябе супакойна, калі ей надаралася абмежаць дзержаўную сілу Польшчы. Наагул можна сцьвердзіць, што гісторыя польска-расійскіх адносін ў мінулым — гэта гісторыя безупыннага змаганьня паміж Масквой і Варшавай.

Той самы малюнак заўважаецца і ў цяперашні час: як толькі Польшча паднялася з попелу небыцця, то на другі-ж дзень пачалася вайна яе з Савецкай Расіяй.

Як сьведчыць гісторыя, змаганьне паміж Польшчай і Расіяй пачалося і дагэтуль трывае за абладаньне Беларусьсю (і адначасна заходнай часці Украінскага абшару). Маскоўска-польскія войны за абладаньне Беларусьсю пачаліся з 1501 году (паход цара Іоана III Васільевіча) і цягнуліся да 1667 г. (Андрусаўскі мір). За гэты 150 з лішнім гадоў згубнай вайны, Беларусь утраціла сваю незалежнасьць і з красуючага, пышнага сваёй культурай (Літоўскі статут) края абярнулася ў крушню руінаў пакрытых лесам. Па Андрусаўскай угодзе Польшча замацавала за сабой Беларусь. Але фактычнага міру Андрусаўскі трактат не ўтварыў: ужо цар Аляксей Міхайлавіч назваўся царом Беларусі, праваслаўныя Беларусы пацягнулі да Масквы. Прэтэнсыі апошняй пачалі узмацовывацца і закончыліся ўключэньнем Беларусі у склад Расіі, шляхам падзелу Польшчы у 1772 гаду.

Паказаныя гістарычныя факты агульна вядомы і не запярэчны.

Сучасныя нам падзеі лішні раз сьцверджаюць гэты прынцып: змаганьне Польшчы і цяперашняй Савецкай Расіі адбываецца за панаваньне над Беларусьсю. Хоць клічы імперыялістычных імкненьнеў гэтых держаў і перамяніліся, але істота асталася тая самая.

Усе-ж, у цяперашні час адносіны крыху зьмяніліся, дзякуючы двом прычынам:

а) Беларусь у працэсе Рэвалюцыі абусьвядоміла сябе нацыянальна незалежнай адзінкай і ўступіла ў змаганьне як трэцяя старана за права свайго держаўнага самаазначаньня;

б) абедзьве стараны, ні Расія, ні Польшча на гэты раз не аказаліся стасункова на гэтулькі сільнымі, каб захапіць ўсуцэль ўсю тэрыторыю Беларусі.

Адпаведна гэтым двом абасновам, у выніку польска-расійскай вайны вынырнуў абапольны кампраміс: па першае, будучы прымушанымі лічыцца з фактам беларускага нацыянальна-держаўнага адраджэньня Расія і Польшча прызналі незалежнасьць Беларусі і, па другога, памяненьня варагуючыя староны падзялілі паміж сабой тэрыторыю Беларусі.

Не гледзячы на ачавістую супярэчнасьць падобнага рашэньня, азначаны кампраміс замацаваны у адным тым самым Рыжскім трактаце.

Дзякуючы Рыжскай угодзе на Беларусі стварылося гэткае палажэньне:

а) Пад націскам беларускага нацыянальна вызвольчага руху Савецкая ўлада у цэнтральнай часці тэрыторыі Беларусі абвесьціла Беларускаю Савецкую Рэспубліку са сталіцай Менскам. Гэтая Савецкая Рэспубліка, абыймаючая пяць павеатаў быўшай Менскай губэрні, роўных прыблізна абшару Латвіі, уходзіць у склад Расійскай Савецкай Фэдэратыўнай Рэспублікі і мае толькі тры самаістых міністэрствы (камісарыяты). З прычыны вельмі вялікіх асобнасцяў народнай гаспадаркі Беларусі, Савецкая ўлада не праводзіць у Савецкай Беларусі поўнасьцю сваёй камуністычнай праграмы.

б) Усходняя часць Беларусі — быўшыя губэрні Магілёўская і Вітэбская, а такжа часць Смаленскай, — далучана да Савецкай Расіі.

в) Заходняя Беларусь, лежачая з гэтага боку Рыжскай лініі, да рэк — Прыпяці, Заходняга Бугу і Нарава, акупаваны палякамі.

г) Урэшце часьць тэрыторыі акупавана войскамі генерала Жэлігоўскага.

Само сабой ясна, што тоўпячый ў сабе непрымірымых супярэчнасьці — Рыжскі трактат, ня можа лічыцца актам, закладаючым асновы міра на ўсходзе Эўропы.

Рыжскі мір падзяліў старонку суцэльную у нацыанальным і эканамічным адношэньнях. Высокачэсныя імкненьня беларускага народу да свайго нацыанальнага адраджэньня прыдушаны воражай вайсковай акупацыяй. Уся Беларусь пастаўлена перад неунікнёнасьцю эканамічнага занепаду і аб'ядненьня, бо збурана натуральная гаспадарчая сувязь яе часьцей. Збурана натуральная, векамі злажыўшаяся сувязь Беларусі з Прыбалтыкай, да якой цяжэ і усходная Беларусь.

Польшча імкнулася апраўдаць Рыжскі трактат патрэбай злучыць пад сваім дэржаўным кіраўніцтвам каталіцкі элемэнт Усходнай Эўропы. Ды толькі гэткае сярэднявечная імкненьня прэрэчыць праўдзе: калі праўда, што большасьць Віленшчыны каталіцкая, то гэтак сама праўда, немаль ўся ўсцяж Горадзеншчына, больш блізкая да Польшчы — праваслаўная.

Фактычна, статус, устаноўлены Рыжскай угодай, замацаваў сабой лінію, на якой здарэньнем спынілася зьвяканьне польска-расійскага аружжа. Рыжскі мір абярнуў гэту лінію у дэржаўную мяжу, даўшы магчымасьць абедзьвем старанам перадыхнуць да таго моманту, калі Рыжская «дэржаўная граніца» ізноў абярнецца у тоя, чым яна ёсьць — у лінію польска-расійскага фронту.

Угода, вытвараючая падобнае палажэньне падлягае перагляду і адмене. Будаваць на ей якія колечы пляны будучага было-бы палітычнай неагляднасьцю.

Прызнаньне за Рыжскім трактатам моцы міжнароднага акту было-бы разам з тым аграмаднейшым гвалтам над Беларускамі Народам, гвалтам роўным падзелу Польшчы у 1772 гаду.

З падобным гвалтам нацыанальна адраджаючаяся Беларусь ніколі не пагодзіцца. Замест міру — край будзе засуджан на бесперапынную глухую барадзьбу з акупацыяй. Народ не спыніць змаганьня датуль, пакуль не даб'ецца свайго вызваленьня і аб'яднаньня.

Імкненьне да міру ня можа быць рэалізавана шляхам падзелу Беларусі.

II.

У момант упадку расійскага самадэржаўнага ладу і ў той час, калі Польшча ня выступіла ешчэ на політычную арэну, Беларусь арганізавала на сваей зямлі нацыанальную ўладу. Дэржава была утворана у форме Беларускай Дэмакратычнай (Народнай) Рэспублікі з дэржаўным цэнтрам у Менску. На чале кіраўніцтва краем стануў выбарны прадстаўнічы орган — Рада Рэспублікі, пакліканый уцелаісціць Беларускае Устаноўчы Збор. Беларускае Дэмакратычнае Рэспубліка атрымала прызнаньне сваіх суседзяў, у тым ліку Рады Рэгенцыйнай Польшчы, і, пазьней, заключыла дэржаўную сувязь з Літоўскай Рэспублікай.

На жаль, незалежнасьці Беларусі ня суджана было праістнаваць больш доўгі час. Няўдоўзе узнавілася гістарычнае змаганьня Масквы і Варшавы. Беларусь распаложаная паміж дзьвema гэтымі краінамі, апынулася спертай з двух бакоў. Змагацца на два фронты было ей ня ўзмогу і яна, пасля чатырох гадоў эўрапэйскай вайны, паноўна абярнулася ў арэну панаваньня акупацыйных войскаў.

Гэткім чынам вайна лютуе на Беларусі ужо семы год. Гэта звыш сілаў Беларускага Народу. Але калі культурныя дзержавы сьвету не ўмешаюцца у справы Устока Эўропы і ня прыміруць ў істоце расійска-польскія адносіны — наша бацькаўшчына доўга не збавіцца ад страхоцьцяў разбураньня, голаду і пошасцяў.

Істнаваньню адвечнага змаганьня паміж Расіяй і Польшчай павінен быць учынен канец, прычым Беларусь з аб'екта спрэчак павінна абярнуцца у элемэнт міра паміж імі. Апошняе магчыма толькі апасля таго, як Высокая Конфэрэнцыя Дзержаў у Генуі прызнае, што прэтэнсыі Сав. Расіі і Польшчы на тэрыторыю сувэрэннага Беларускага Народу не маюць пад сабой ніякіх асноў.

Замірэнне польска-расійскіх адносін магчыма толькі шляхам прызнаньня незалежнасьці Беларусі.

Падобнае прызнаньня апіраецца на сьледуючых асновах:

I. Беларусь выяўляе сабой край з самаістым па сваей нацыянальнасьці жыхарствам, са сваім асобным укладам жыцьця, гісторыі, культуры. Народ беларускі у працэсе змаганьня даказаў сваю здольнасьць да дзержаўнай арганізацыі. Свае змаганьня за вызваленьне Беларусі вядзе і ў цяперашнім часе, аб чым Урад Беларускай Народнай Рэспублікі не раз даводзіў да ведама Эўропы. Той варунак, што беларуская дзержаўнасьць аказалася раздушанай часова пераважаючымі сіламі суседзяў, ня можа служыць аргумэнтам супроць прызнаньня незалежнасьці Беларусі. Падобнага націску з двух старон ня мог-бы вытрымаць ніводзін народ, пачаўшы дзержаўна арганізавацца на тэрыторыі быўшай расійскай імперыі.

II. Беларусь у мінуўшчыне, пачынаючы ад X і да XVII ст., мела ўласную дзержаўнасьць, будучы пад канец ўлучнасьці з Літвой. У той час Беларусь выявіла выключныя творчыя сілы, як у палітычнай, так асабліва у культурнай дзедзіне. Аб гэтым сьведчаць памятнікі яе гісторыі. У тэй або іншай форме Беларусь гатова і цяпер узнавіць быўшую блізкасьць да Літвы і Прыбалтыкі.

III. Беларусь, будучы натуральным гінтэрляндам Прыбалтыкі, абладае зусім выстарчаючымі эканамічнымі магчымасьцямі дзеля незалежнага істнаваньня.

Лесавыя багацьця Беларусі (8,9 мільянаў гэктараў, што становіць 71 акр. на душу) змогуць даць беларускаму скарбу зваротныя суммы дзеля адбудоўкі краю. Рэкі Беларусі, маючыя аграмаднае таргова-прамысловая значэньне для ўсёй Усходнай Эўропы чакаюць дастасаваньня саліднага капіталу, дзеля выкарыстаньня іх. Торфяныя багацьця Беларусі, маючыя даць краю да 500 мільёнаў пудоў сухога торфу штогодна, паслужаць

разам з белым вугалем крыніцай энэргіі дзеля патрэб транспарта і краёвай прамысловасці.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі думае, што ні Сав. Расія, ні Польшча ня будуць пратэставаць супроць прызнання незалежнасці Беларусі. Тым больш, што стуючы на прынцыпе прызнання права народаў на самаазначанне, абедзве памянёныя дзержавы, як сказана вышэй, урачыста дэкларавалі прызнанне незалежнасці Беларусі ў Рыжскім трактаце.

Безстаронна абмярковываючы пытанне, трэба думаць, што як Сав. Расія, гэтак сама і Польшча зацікаўлены у прызнанні незалежнасці Беларусі. Бо дзякуючы прызнанню незалежнасці Беларусі, адпадае крыніца несканечных закалотаў паміж імі.

Ведама, што Расія, які ня быў-бы ў ёй лад, ніколі не пагодзіцца з тым, каб на Беларусі, ў пераважаючай большасці праваслаўнай, панавала польская ўлада. У свой чарод Польшча ніколі ня можа згодзіцца, каб коштам Беларусі узмацовывалася і сумежыла з ёй расійская ўлада. У той-жа час, як ведама, абедзве стараны годзяцца з думкай аб устанаўленьні на Беларусі нэўтральнай для іх, Беларускай ўлады.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае грунт думаць, што інтэрасы як Польшчы так і Савецкай Расіі дыктуюць ім, каб Беларусь з арэны цяжкой, і, як паказывае гісторыя, бязплоднага для іх змаганьня, абярнулася у край спакойнай і творчай працы. Дзякуючы прызнанню Беларусі, устанаўленьня на ёй дэмакратычнага ладу і зацікаўленьня ёю капітала, разбураны вайной край гаспадарча аздаровіцца, што спрыяйна адаб'ецца на эканамічным палажэнні яе суседзяў.

У прыпадку прызнання незалежнасці Беларусі можна думаць, што Сав. Расія і Польшча здолеюць аблегчыць свой абцяжаны вайсковымі выдаткамі бюджэт, бо разам з прызнаннем незалежнасці Беларусі адпадае для іх патрэба акупацыі захопленых цяпер часьцей Беларусі. Частковае разброенне абедзвех дзержаў выяўляецца пры гэтым зусім магчымым.

На аснове вылажанага, Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае гонар прасіць Высокую Конфэрэнцыю Дзержаў у Генуі паставіць у праграму Конфэрэнцыі пытанне аб пераглядзе Рыжскага міра і як вынік адмены яго прызнаць незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі мае глыбокае пераконанне, што прынцыпы міра і справядлівасці запануюць у пастановах Высокай Конфэрэнцыі і наша Бацькаўшчына ўздыхне супакойна і свабодна пасля цяжкіх сямілетняй вайны.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі.

582.1.15:001&r-003&r — д фра

582.1.15:118-126 — мк фра

582.1.15:049-057 — мк фра

582.1.15:247-256 — мк рас — праект2

582.1.15:260-268 — мк рас — праект1

582.1.40:049-042 — мк бел

582.1.41:008&r-010&r — д фра

582.1.41:011&r-013&r — д фра
 582.1.41:014&r-015&r — д фра
 582.1.41:016&r-018&r — д фра
 582.1.41:019&r-021&r — д фра
 582.2.11:002&r-004&r — д фра
 582.2.11:005&r-007&r — д фра
 582.2.12:078&r-080&r — д фра
 582.2.12:081&r-083&r — д фра

Дата напісаньня невядомая.

3133. Выцінка зь невядомай украінскай газэты з артыкулам «Населенє Польщі» (паводле перапісу 30.09.1921)

582.1.15:037

Дата невядомая.

3134. Візытоўка Баліса Сліжыса

Balys Sližys

Ministre de la Défense Nationale

582.1.15:036

3135. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) прафэсару В.Шэбедзеву (Генуя) за ?? .03.1922

Яго Дастойнасьці Пану Прафэсару Шэбедзеву.

Высокапаважаны Пане Прафэсару.

На аснове ліста ад грам. П.А.Крэчэўскага, які паведамляе мяне, што Вы, Пане Прафэсару, далі сваю прынцыповую згоду на супрацоўніцтва з беларускім дзержаўна-адраджэнчым рухам і на выступаньне у абарону яго інтэрасоў, звертаюся да Вас з гэтым лістом.

Лічу сваім абавязкам выказаць Вам шчырую падзяку затое, што Вы ахвяровываецеся лажыць свае сілы на карысць нашай справы. Мы упалнамачываем і просім Вас выступаць ад імені Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі. Маючы у сваіх радах такога дасьведчанага і практычнага работніка мы пэўны, што здолеем болей ярка маніфіставаць нашы крыўды і дамаганьня перад Заходна-Эўропэйскім грамадзянствам і хутчэй давядзем справу да пажаданай завані.

Аб палажэньні нашай справы і заданьнях яе на бліжэйшы час, пайнформуе Вас наш Міністр Закардонных Спраў грам. А.І.Цвікевіч, катораму я аб гэтым пішу у асобным лісце.

Прыміце, Пане Прафэсару, запэўненьне праўдзівай пашаны да Вас.

582.1.15:031 — мк

582.1.15:032 — мк

582.1.15:033 — мк

582.1.15:034 — мк

582.1.15:035 — мк

582.1.15:066 — мк

Дакладная дата невядомая.

3136. ערשטער זאמלהעפט. ליטע. Літэ (Літва). Першы сшытак. Коўна, 1922

582.1.15:317-344

На слупкох 67-76 Артыкул В.Ластоўскага
 («וויסרוסלאנד» (שפעציעל געשריבן פאר "ליטע")
 «Беларусь» (Напісана спэцыяльна для «Літэ»)

3137. Фотаздымак Івана Краскоўскага

582.1.15:005

Дата невядомая.

3138. Аўтограф верша Власта «Наперад, змагарна наперад...»

582.1.40:085 — ра

Дата невядомая.

3139. Ліст міністра замежных справаў БНР Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) міністру-прэзыдэнту й міністру замежных справаў Латвійскай Рэспублікі Зігфрыду Мэеровіцу (Рыга) за ?.03.1922 у справе пераезду ў Латвію былога старшыні Віленскага Нацыянальнага Камітэту Івана Краскоўскага, з падзякаю за падтрымку беларускай нацыянальнай меншасці ў Латвіі

582.1.40:181&r — мк

Дакладная дата невядомая.

3140. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.03.1922

2.Ш.1922.

Berlin.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Дзеля таго, што ад Вас німа паведамлення, я відаць затрымаюся тут больш доўгі час. Будзе вельмі смутна, калі мы ня здоляем дабіцца гутаркі... Гутаркі, зразумела, сур'езнай і па адпаведнай праграме. Усё-ж надзею на гэта я не трачу і пакуль што раблю у адпаведным напрамку сярод мясцовых літвіноў і немцаў, каб падперці справу і з гэтага боку. Толькі ўсё-ж — увесь цэнтр вагі не тут, не за кардонам. І не сюды трэба зьвертаць увагу.

У Бэрліне наша справа зусім заглохла. Трэба вызнаць, што А<ндрэй> А<ляксандравіч>¹ чалавек хоць добры, але як палітычны працаўнік — слабават. Не дурак вышці і пагутарыць, але далей гэтага звычайна ня йдзе. Яго трэба папіхаць, яму трэба даваць працу, — бо сам ён мала мае ініцыятывы. Мала рабіў і Ж<ытлоўск> і Бр<уна> К<арлавіч>². Да ўсяго — яны паміж сабой не жылі у ладу, не працавалі разам і наагул стварылі невыразны стан рэчы. Адзін аднаго ня любіць і бэсьціць, а хто з іх лепшы — німа ведама. Вядома толькі тое, што усе глядзелі у рожныя бакі і клапаціліся аб грашах. Як далекі яны ад нашага паважанага П<ятра> А<нтанавіча>³. Калі-б былі патрэбныя грошы — ладу і дыстыпліны было-бы больш.

Усе-ж Ж-ій нешта рабіў. Што рабіў А.А. ня ведаю, за той кароткі час, што ён быў у Коўне — я не здолеў атрымаць ад яго дакладу. З таго, што застаў тут відаць, што нічога не рабілася. За апошнія два месяцы не выпушчана ніводнага ліста прэс-бюро. Анэкшт<эйн> так сама абсалютна нічога не зрабіў. Адным словам — зьявішча сумнае. Канешне, трудна вымагаць ад людзей працы, калі ім абвешчана, што яны не атрымоуваюць пэнсыі, але... хацелася-б бачыць хоць што-небудзь. У кожным разе яны усе на грошы яшчэ разлічаюць!..

Паведамляю, што Ж<ытлоў>скі атрымаў візу у Лёндан і зьбіраецца ехаць разам з Анэкшт<эйнам> як найхутчэй. На падарож па яго разрачунку трэба 70 тыс. мар. (70 фунтаў). Дзьве візы адна каштуець 2 фунта. Сорак тысяч ён, па яго слову, дастае тут, а тысяч трыццаць яму не хапае. Ён просіць гэтыя грошы яму надаслаць. Як вы там вырашэце гэтае пытанне — ня ведаю, але думаю, што хоць маленькую сумму — але прыдзецца выслаць. Калі не 20, то хоць 15 тысяч, перэпрасіўшы, што больш ня можам. Ці дастане ён там нешта, ці не — сказаць трудна; ён, як звыкла абецае, што хоць пару тысяч фунтаў, але дастане. Я асабісьце думаю, што гэта не так легка, хоць хацелася-б верыць яму. Ведаю толькі, што добра і тое, што ён пабывае у Лёндане і убачыцца з адпаведнымі людзьмі. І то хлеб, і то добра у параўнанню з нічым. Сення ён атрымаў ліста ад Салав<ейчыка>, — які праездам у Л<ёндан> будзе тут і прапануе Ж<ытлоўскаму> ехаць разам. Трэба будзе добра накруціць яго, каб дапамог нашаму Ж.

Трэба каб Вы магчыма хутчэй прыслалі некалькі экзэмпляраў нашага мемарандума на англійскай мове а так сама і др. матэр'ялаў (кніжка Дов<нар>-Зап<ольскага>⁴). Спецiальна карыстаючысь падарожай Ж<ытлоўскага> я напішу яшчэ асобный мэмарандум для Англ. Ураду.

Як Вы глядзіце на выданьне «Бел. Сьцягу»? Ці не было-б добра выдаць хоць пару нумероў? Можна было-б даць хроніку і шэраг стацей па рожным пытаньням, у тым ліку проф. Ляцкага. Разьмер журналу ня больш 16-32 страніц і як мага дзешавей; лік — штук 500. Калі вырашыце актуальна — дык падашліце матэр'ял: апошняю хроніку, оф. дакумэнты, стацьці Віленцаў (М.Гарэцкага асабліва), па 1 экз. нашага прэс-бюро за апошні месяц, №№ «Эхо» і іншае. Можна было-б выпусціць 25 сакавіка і прывесці да Вас. Толькі павядомце хутчэй, не адкладаючы ні воднага дня і вышліце адпаведныя грошы, думаю тысяч дзесьць.

Каб не забыць: мэмарандум Конфэрэнцыі — не друкуйце назову (каму!) і дату часу. Німа ведама, дзе і калі Конфэрэнцыя адбудзецца! Адпаведныя папраўкі трэба заўважыць і у тэксце (канец).

Трэба, каб А.А.<Бароўскі> даў патрэбны адсот у працы і у грашах. Трэба, каб ён азнаеміў Вас з тымі паперамі, даручэньмі і інш., якія ён мае для падарожы у Менск. Наагул, трэба вымагаць, каб праца усіх была арганізавана і дыстыпленавана. А то публіка траціць сьвядомасьць адпаведнасці і адказнасці.

Справу з кватэрай я амаль што залатвіў. былі значныя выдаткі. апрача таго прыйшлося даць грошы хоць крыху Миллеру, Дзьмітр<ыеву> і вось цяпер яшчэ жонцы Бароўскага, што разам будзе да 3х тысяч. Будзь яны згарэлі, гэтыя грашовыя справы; сколькі ні латаеш — усе дзіркі! Ці зробім мы сабе новую вопратку, ці не? Даражыня страшная — а бюджэт

зусім не акрэсьляны! Што будзе з маею пэнсыяй — няўжо-ж будзе увесь час лічыцца тое, што запісана? Разглядзіце урэшці гэтае пытанне!

Пачаў працу — далей пішу брашуру. Іван скончыў аб Каліноўскім⁵ — працуе над попул. медзіцынскімі кніжкамі і слоўнікам. Асабліва цікава апошняе — і ён туды-ж!!! Проста дзіва! Друк у Жыл<уновіча> ідзе слаба, здаецца толькі сёння атрыманы першыя каррэктурны. Госыздат — ліквідуецца, заразам ліквідуецца у будучыне і беларускі аддзел. Жыл<уновіч> думае аб прыватным выдавецтве. Трэба, трэба ставіць справу бел. кнігі на шырокі шлях. Трэба знайсці час для арганізацыі і ўзмацнення «Вызвалення»!

Пішыце і бывайце!

Ваш АлЦвікевіч

582.1.15:029&r-030&r

¹ Бароўскі. ² Мюллер. ³ Крэчэўскага. ⁴ «Асновы дзяржаўнасьці Беларусі». ⁵ Праца надрукаваная ў часопісе «Беларускі Сьцяг» (Трызна Іван. Канстантын Каліноўскі (Гістарычны нарыс) // Беларускі Сьцяг. №4. 1922).

3141. Чарнавік ліста Юрыя Верашчакі [Вацлава Ластоўскага] (Коўна) Інтэрнацыянальнай Злучцы Маральнага Выхаваньня (Institut J.-J.Rousseau, Taconnerie 5, à Genève, Suisse) за 4.03.1922

Даведаўшыся з украінскіх газэт аб існаваньні інтэрнацыянальнай злучкі моральнага выхаваньня пасьпешаю напісаць пару слоў аб Беларусі. Пры гэтым прашу выбачэньня, што не пішу ў мове для Вас зразумелай, таму што не знаю ніякай чужой мовы, акром сваёй і пару суседніх, славянскіх.

Ніхто хіба не вымагае так Вашага сьветлага ўплыву, паважаныя панове, як наш народ беларускі, каторага у часе гэтай ўсесьветнай вайны дэморалізаваў сямілетні вайсковы фронт. Каторага ужо трыці год дэморалізуе польская окупацыя, закрываючая беларускія школы, забіраючая беларускіх дзяцей у польскія інтэрнаты у якіх дзяцей вучаць зневажаць сваю родную мову, свой народ і свае звычаі. Да гэтага народ наш раздзелен рыжскім мірам на дзьве часці: 100.000 кв. кілёметраў заграбілі палякі, 180.000 кв. кіл. заграбілі большэвікі. Пад большэвікамі ня менш дэморалізуюць нашых сялян і іхніх дзяцей расейскія камуністы.

Нацыянальнай інтэлігенцыі у нас вельмі мала дый тая была заўсёды незаможная, а цяпер і саўсім зруйнавана. Народ-жа галадае. У нас німа кніжкі для нашага народу. Калі Вы, панове, задаліся высокай мэтай даць людзкасці шляхі да моральнага выхаваньня і то бяз розніцы веры і нацыі, дык ці не маглі-бы Вы хоць некалькі моральных брашурак надрукаваць і ў беларускай мове для нашага народу?

Зрэшта я буду Вам вельмі ўдзячэн калі мяне паінфармуеце аб Ваших мэтах і заданьнях, бо можэ ўплываньне друковаым словам беспасярэдна на народныя масы ня ўходзіць у Ваша заданьня.

Юры Верашчака.

4.ІІ.22.

582.1.15:065 — рк

3142. Ліст Генрыха Жылевіча (Фрыбург, Швэйцарыя) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.03.1922 з падзякаю за дасланы «Бюллетень Бѣлорусскаго Пресс-Бюро» №15 за 14.02.1922

582.1.15:048

3143. Паштоўка д-ра Кірылы Трылёўскага (Вена) Беларускаму Прэс-Бюро ў Коўне за 6.03.1922 з просьбай даслаць большы артыкул у Віленскім пытанні для інфармацыі ў мясцовым друку

582.1.40:097

3144. «Виленский Вопрос и Польша». Машынапісны артыкул невядомага аўтара

582.1.40:092-090 — м

3145. Пратакол сходу Рады Народных Міністраў БНР пры ўчасьці Прэзыдыюму Рады БНР 8.03.1922 ў Коўне

Пратакол сходу

Рады Народных Міністраў пры учасьці Прэзыдыума Рады Беларускай Народнай Рэспублікі 8 сакавіка 1922 года г. Коўна.

Былі прысутны ад Рады Народных Міністраў В.Ластоўскі, і Л.Заяц; ад Прэзыдыума Рады Рэспублікі — В.Захарко і Я.Мамонько.

Слухалі:

Ліст Міністра Нацыянальных меншасьцяў С.Жытлоўскага аб тым, што ім ужо атрыманы візы на паездку у Лёндан аб чым ён паведамляе Урад і просіць атпусьціць грошы на падарожжа.

Просьбу беларускіх студэнтаў гуртка імяні Ф.Скарыны у Празі-Чэскай ад 12 лютага г.г. за №3 аб выдачы гуртку грашовай дапамогі на пакупку учэбнікаў.

Пастанавілі:

Прынімаючы пад увагу цяжкі стан Держаўнай касы прасіць Міністра Жытлоўскага паклапаціцца дастаць грошы на старане, якія с падзякай могуць быць зьвернуты с тых грошы, якія ён дастане у Лёндане.

Выслаць пяць тысяч марак.

Старшыня Рады Народных Міністраў.

З арыгіналам згодна:

За Держаўнага Сэкрэтара

Намеснік Старшыні Рады Рэспублікі В.Захарка.

582.1.15:063 — мк

3146. Мэмарандум беларускага пытаньня

582.2.52:083&r-094 — мк

Дата й абставіны невядомыя. Подпісы: NACZELNIK WYDZIAŁU; REFERENT.

З прапановай наданьня тэрытарыяльнай аўтаноміі паветам: Дзісенскаму, Вялейскаму, Наваградзкаму, Баранавіцкаму, Слонімскаму й Пінскаму ды часткова

Кобрынскаму й Пружанскаму. Характэрны фрагмент: «...ogromnym błędem dyplomacji polskiej było oddanie Mińska. Przez oddanie Mińska Rosji przenieśliśmy centrum ruchu narodowego w tak zwanej Zachodniej Białorusi do Wilna, zupełnie niepotrzebnie podnosząc w ten sposób znaczenie kwestji białoruskiej w Wileńszczyźnie. Bolszewikom zaś daliśmy możliwość utworzenia w Mińsku ogniska całego białoruskiego ruchu narodowego, ogniska, do którego w przyszłości będą prawdopodobnie ciężać wszystkie ziemie białoruskie...»

3147. «Польскія мары». Агляд друку. Прага, 9.03.1922

582.1.40:087-086 — p

Агляд падпісаны псеўданімам «Папріка». Почырк П.Крэчэўскага.

3148. Пратакол сходу Рады Народных Міністраў БНР пры ўчасьці Прэзыдыюму Рады БНР 10.03.1922 ў Коўне

Пратакол сходу

Рады Народных Міністраў пры учасьці Прэзыдыума Рады Беларускай Народнай Рэспублікі 10 сакавіка 1922 года.

г. Коуна.

Былі прысутны ад Рады Народных Міністраў В.Ластоускі, А.Вальковіч, Л.Заяц; ад Прэзыдыума Рады Рэспублікі В.Захарко і Я.Мамонько.

Слухалі:

Пастанавілі:

Даклад гр. Ластоускага аб зацьверджаньні інструкцыі аб парадку прыёма і выдачы грошай і запісі іх па кнігам.

Далучаемую да гэтага інструкцыю зацьвердзіць.

Даклад гр. Ластоускага аб устанавленьню парадка сьвяткаваньня 25 сакавіка 1922 г. чацьвёртай гадашчыны абвешчваньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі і аб асыгнаваньні на гэта грошай.

Пажадана зрабіць 25 сакавіка вечар (файфа-клёк) у клубі «Метраполь» на які запрасіць прэстаўнікоў дыпلماتычных, прэстаўнікоў Літоўскага Ураду і іншых атказных асоб, на другі-ж дзень, 26 сакавіка, даць абед, на які запрасіць прэстаўнікоў нашага Ураду, урадоўцаў і служачых. Асыгнаваць на гэта пятнаццаць тысяч марак.

Старшыня Рады Народных Міністраў.

З арыгіналам згодна:

За Держаўнага Сэкрэтара

Намеснік Старшыні Рады Рэспублікі В.Захарка.

582.1.15:064

3149. Пратакол сходу Рады Народных Міністраў БНР пры ўчасьці прадстаўнікоў Прэзыдыюму Рады БНР 10.03.1922 ў Коўне

Пратакол сходу

Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі
пры учасьці прэстаўнікоў Прэзыдыума Рады Рэспублікі
10 сакавіка 1922 году у м. Коўне .

Былі прысутнымі ад Рады Народных Міністраў: Старшыня В.Ластоўскі, Міністр загранічных спраў А.Цвікевіч, кіраўнік міністэрства фінансаў А.Вальковіч і Дзержаўны Кантралёр Л.Заяц; ад Прэзыдыума Рады Рэспублікі: Намесьнік Старшыні Рады Рэспублікі В.Захарко.

Слухалі:

1. Даклад Старшыні Рады Народных Міністраў В.Ластоўскага аб тым, што не гледзячы на вельмі карысную працу у Празе Старшыні Рады Рэспублікі П.Крэчэўскага, яго ўсё-ж такі трэба зтуль атазваць па прычыне вельмі нізкага курса нямецкай маркі і высокага курса чэшскай кароны. Дзержаўнай касе, маючай, у вельмі агранічаным ліку нямецкія маркі, не пад сілу утрымліваць пана Крэчэўскага у Празе, дзе ўсе пражьшцьцё разлічаецца на высокай вартасьці чэшскую крону.

2. Даклад Старшыні Рады Народных Міністраў В.Ластоўскага аб назначэньні асобы дзеля выпаўненьня яго абавязкаў на час яго адсутнасьці у зьвязку з паездкай на Генуэзкую конфэрэнцыю у складзе дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі.

3. Далучаемую да гэтага заяву члена Рады Рэспублікі Я.Чарапука аб выдачы яму пазычкі у ліку 20.000 марак на нацыанальна-грамадзкую працу у Амэрыканскіх Злучаных Штатах.

4. Ліст грам. Будзько ад 5 красавіка¹ 1922 г. на імя Старшыні Рады Народных Міністраў аб як найхутчэйшым звароце яму грошай разначасова пазычаных у яго Кіраўніком Міністэрства фінансаў А.Вальковічам.

Пастанавілі:

1. Даклад прызнаць слушным і прасіць Старшыню Рады Рэспублікі выбраць дзеля свайго пабыту старану дзе пражьшцьцё каштуе не больш чым у Нямецчыне ці у Літве.

2. Прасіць Намесьніка Старшыні Рады Рэспублікі В.Захарко узяць на сябе часовае выпаўненьне абавязкаў Старшыні Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі, згода якога Старшынёй Рады Народных Міністраў ужо атрымана.

3. Цяжкі стан Дзержаўнай касы к жалю не дае магчымасьці пайсьці на спатканьне просьбе грам. Чарапука, дзеля гэтага у здавольненьні памяненай просьбы адмовіць.

4. Прасіць Дзержаўнага Кантралёра тэрмінова устанавіць фактычную лічбу дзержаўнага доўга, які, пасля гэтага, разрэшыць заплаціць з атрымліваемых за тавары сум Гандлёвай Камісыяй.

Старшыня Рады Народных Міністраў Ластоўскі
582.1.41:051 & r — мк

¹ Памылкова замест сакавіка (?).

3150. Ліст Антона Луцкевіча (Вільня) Прэзыдэнту Рады Міністраў Латвіі Мэеровіцу за 12.03.1922

Son Excellence
Monsieur le Président du Conseil des Ministres de Latvia
M-r Meierovits

Monsieur le Président!

J'ai l'honneur de Vous adresser mes salutations sincères et de Vous prier de preter Votre aimable attention aux questions, qui Vous seront expliquées par la Délégation des organisations nationales blancruthéniennes, composée de Messieurs: le Colonel Eugène Ladnoff et M-r Doubieykovsky, Président du Comité Blancruthénien à Varsovie.

Je compte mon devoir de Vous communiquer, que la problème en question est également importante pour la République Latvia, que pour la population blancruthénienne en Pologne.

Veillez agréer, Monsieur le Président, mes compliments les plus distingués.

Antoine de Loutckevitch
le Président du Comité National Blancruthénien à Vilna.

Vilna, le 12.III.1922
582.1.14:056-057 — рк

3151. Ліст Віталя Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.03.1922

582.1.43:095&r

Віншаваньне зь Вялікаднем. Пра вяртаньне з Коўна ў Рэвэль і спробы прадаць партыю тавару.

3152. Ліст Адварда Будзькі (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.03.1922

582.1.15:038&r-039&r

Пра культурна-асьветную дзейнасьць у Латгаліі, настаўніцкія курсы ў Дзьвінску, пра актыўнасьць Езавітава й неабходнасьць разьлічыцца зь ім.

«[...] Я нескількі разоў выручаў урадавую казну пазыкай грошы. Цяпер лічыцца 54 тысячы мне доўгу. Абіцаў мне іх выплаціць тут Вальковіч. Аліж я яго тут злавіў ды грошы ні атрымаў. Цяпер мне яны на гвалт патрэбны, я іх мушу вярнуць каму належыцца [...] Для працы тут прастор, бо народу беларускага многа кругом. Толькі бяда з цэнтрам: мала дзеячаў [...]».

3153. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.03.1922

14/Ш

Паважаны Вацлаў Юстын.!

Пісьмы Вашы атрымаў. Выехаць магу кожнага дня, але 1) чэкаю сюды Петра¹ і Ляцкага, якія меліся прыехаць сёння і прыедуць на гэтых днях; і 2) не маю грошы. Выдаткі мае становяць у месяц да 8 тыс., а за тры месяцы я атрымаў толькі 15 т. за якія сам так сама жыў у Коўне.

Становішчэ безвыхаднае. Я павінен забаспечыць сямью прынайм-сь на 1 месяц — знача магу выехаць калі будзе выслана мне 10 тыс. Чакаю Вашага адказу.

Бывайце АЦ

582.1.15:043

На паштоўцы карыкатура: «Далоў ганебны рыжскі падзел! Ніхай жыве Вольная Непадзельная Селянская Беларусь!». ¹ Крэчэўскага.

3154. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга-Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.03.1922

Konstantin Jezovitev

Rīga, Nikolaja ielā, 20, dz.1. Tel. 10-87

Daugavpilī, Vitebskas iel., 16.

14 марца 1922

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

шмат цікавага ёсьць ў мяне напісаць Вам, але пэўне-ж Гр. Краскоўскі ўжо тое-сее пераказаў Вам

Езджу бяз конца.

Устаю

Гуляюць нэрвы, як ў летку 1920 году.

Але праца ідзе

Нема толькі памошнікаў.

Прыходзіцца раздзірацца на пятнаццаць кавалкаў і адзін дзень быць ў некалькіх мейсцах.

Як манны нябеснай чакаю прыезду яшчэ і яшчэ людзей, каб запраўды умацаваць становішча нашай тутака нацыянальнай меншасьці.

Маленечкі тутака маштаб працы, але зацягнуў ён мяне ўжо з галавой.

Будзьце ж здаровы!

К.Езавітаў

P.S. Чаму не адказалі Вы мне на мае нэрвовыя лісты?

чаму маўчыце?

582.1.40:001

3155. Ліст Максіма Гарэцкага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.03.1922

15/ІІІ 1922г.

Глыбокапаважаны Пане!

Пры гэтым дзеля фармальнасьці пасылаю Вам копію з доктарскага пасьведчаньня аб стане майго здароўя.

Важуся яшчэ прасіць Вас, калі грошы мне на падарожу дагэтуль ня высланы, выслаць іх па майму даручэньню ці перавесцьці на маё імя (тут ёсьць філія Рыскага Камэрцыйнага Банку). Прашу гэтак дзеля таго, што цяпер ня маю грошы навет выехаць, каб залатвіць замежную падарожу, а другое — хачу, каб усе грошы, якія мне дасьцё, атрымаць адразу, бо надта баюся непрадбачаных акалічнасьцей, асабліва ў зьвязку з магчымымі пераменамі ў палітычнай абстаноўцы Усходняе Эўропы. Калі мяне адрэжуць ад грошы ці зробіцца штось падобнае — будзе не лячэньне, а яшчэ горшая хвароба.

Чытаньне лекцыяў скончу к 25/Ш.

Надта а надта прашу выбачыць мне за гэтае пісьмо, наагул за дакуку.

З паважаньнем

МГарэцкі

Адрас: Latwija, Daugawpils, Бульварная, 30

582.1.15:058

3156. Мэдычная даведка Максіму Гарэцкаму за 7.03.1922

Копія.

Удостоўрэнне

Дано сіе Максиму Горецкому вь томь, что онь страдаеть острымь малокровіемь, неврастеніей и хроническимь катарральнымь бронхитомь, вслѣдствіе чего онь безусловно нуждается вь усиленномь питаніи, продолжительномь отдыхѣ (отъ 3хъ до 3¹/₂ мѣсяцевъ) и вь курортномь леченіи до полнаго поправленія своего здоровья.

Двинскъ, 7 марта 1922 г.

Врачъ Б.Камеразъ

З аўтэнтыкам згодна: 7/Ш-1922

Адварды Будзька

582.1.15:040

Далучаная да ліста за 15.03.1922.

3157. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.03.1922

16.Ш.22.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Пасьля таго, як паслаў адкрытку, падумаў, што магчыма яна ня дойдзе дзякуючы малюнку. Таму пішу яшчэ раз.

Чакаю са дня на дзень Петра Ант<онавіча> і Ляцкага. Заўтра 17га яны павінны прыехаць. П.А. думае пераехаць у Бэрлін, бо тут таней. Можа захаплю яго да Коўны на сьвята. Сам я магу выехаць кожнага дня, але німа грошы. З 10 тыс. што я атрымаў апошні раз — тры прыйшлося заставіць у Коўне, адна на дарогу — рэшта за даўгі тут. Сёньня у дома 1 тысяча не глядзючы на тое, што за апошні месяц прадалі некаторыя рэчы. Абрідла гэта. Выехаць магу толькі пасля таго, як атрымаю 10 т. — бо на месяц жыцьця трэба да 8 т. Вышліце тэлеграфам праз «Extrans». Паклон усім Ваш АЦ.

582.1.15:042

3158. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.03.1922

Паважаны п. Вацлаве!

Дзякую, атрымаў літару Б. Шкада толькі што не прыслалі разам сваю працу, бо нельга зрабіць патрэбныя ўноскі. Слоўнічак Гарэцкіх так сама атрымаў, за што яшчэ больш дзякую, бо як раз патрэбны мне для перакладу працы аб шляхце. На усе вашыя прапазыцыі згодзен, бо навет ня лічу сябе ў сілах брацца за такую працу — як слоўнік. Над моваю я толькі пачынаю працаваць і сьмешна было б каб лічыць, што мне пазво-

лена узяцца за гэта без вашае помачы і фактычна вашае галоўнае працы. Я толькі стрэлачнік і ні на што не прэтэндую. Я хачу толькі, каб быў добры салідны слоўнік.

Пасылаю Вам спробу з літар. А. Калі так будзе добра, дык пасылайце вашу літару Б, каб я перапісаў па такому ж пляну. Атрымаўшы ваш адказ, згоду і літару (вашу) Б., я зараз жа высылаю вам літ. В. Яшчэ адно пытаньне. У Гарэцкіх ёсць словы — якія у нас ператлумачаны інакш — напр. альій — (у нас) — пунсбвы

а у Гар. — румьяны

ахінея — (у нас) ахінэя

у Гар. — лукта, бязглуздіца.

багрец — (у нас) — пурпура (пурпурны)

у Гар. — барвень (барвяны, барвісты)

і г.д. Як тут быць? Ці ня добра было б — прыпісываць і іхнія тлумачэньня? Каб слоўнікі не пярэчылі адзін аднаму, а дапаўнялі.

Напішыце аб гэтым, растлумачце.

Чакаю.

Ваш Ів.Цвік.

Паклон усім.

16/Ш 21¹.

Бэрлін.

582.1.40:015&r

¹ Памылкова замест 22.

3159. Запіска Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) (03.1922)

Калі грошы прыдуць — я выеду ва ўторак¹ разам з Дзьм<ітрыевым>. Яму-ж тожа патрэбна на падарож хоць тысяча.

Калі Генуя не адбудзецца — будзе нашае шчасьце!

Трэба – яшчэ выждаць пару месяцаў і вясна можа прынесці шмат чаго. АЦ.

З размоў Т.Г<рыба> і К<араба>ча пакуль што нічога не выходзіць. Можа нічога і ня выйдзе. Я ўмяшаўся і раю не выязджаць пакуль не будзе выяснена аканчальна — ці «да», ці «не». Наагул — увесь характар размоў маець якій-сь непаважны характар. Зрэшта я раблю так, што гэта іх справа. Таўкачы як адзін, так і другі.

582.1.15:041

Дакладная дата невядомая. ¹ 22.03.1922.

3160. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.03.1922

17.Ш.22.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Карыстаюсь тым, што Т.Г<рыб> едзе і паведамляю:

1) Сюды прыезджае Петра Ант<онавіч>¹ і Ляцкі. Магчыма, што П.А. будзе сення увечары, ці заўтра. Калі-б была магчымасьць (грашовая) дык можна было-б паехаць разам да Коўны.

2, Я збіраюсь выехаць, што дня. Але не магу гэтага зрабіць із-за тэй самай «магчымасьці». Трэба забаспечыць сямью, трэба на дарогу, трэба выдаць хоць 1 тыс. Дзьмітрыеву на падарож, а у мяне усяго каля тысячы. Ня глядзячы на тое, што за гэты месяц (люты—сакавік) прадалі мы некаторыя рэчы. Вышліце тэлеграфам праз «Extrans» 10 т. і я выеду разам з Дзьм. ва ўторак.

3, Матэр'ялы для «Сьцягу» гатовы. Выдадзім відаць у Коўне.

4, Жытл<оўскі> збіраецца у Лёндан на будучым тыдню. Мэмарыял напісаны. Шкада, што Вы паслалі мала мэмарандума у Геную.

5, Пасылаю Вам 100 шт. адкрытак² для распаўсюджаньня у Віленшчыне. Трэба, каб гэта йшло не ад нас.

6, Дзе якія захады робім адсюль у сэнсі націсканьня на «суседзяў».

7, Аб выніках падарожы Т.Г<рыба> і А.К<арабача> раскажа сам Т<амаш>.

8, Аб «новай тактыцы» — так сама.

Бывайце! АЦ

582.1.15:014&r

¹ Крэчэўскі. ² «Далоў ганебны Рыжскі падзел!».

3161. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.03.1922

[...] Пасылаю вам васковаю паперу [...]

[...] Дмитриевъ выѣдет вмѣстѣ с А.И.Цвик<евичем> в понед. или вторник¹. С ними я пришлю отчет [...]

582.1.15:044

¹ 21-22.03.1922.

3162. Тэлеграма Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.03.1922

Tamasz budzie czecwerg¹. Kamitetbsr

582.1.40:010

Дакладная дата невядомая. ¹ 24.03.1922.

3163. Пратэст Бюро ЦК Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў Савету Народных Камісараў РСФСР за 18.03.1922 супраць суду РКП над Расейскай Партыяй Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў, прызначанага на 20.03.1922

582.1.40:003 — мк

582.1.40:002 — мк

3164. Паштоўка Кастуся Езавітава (Корсаўка) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.03.1922

Корсаўка. 18.ІІІ.22. Латвія.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч!

Седзючы на станцыі і чакаючы цягніка, успомніў я, што хоць і на самым паўночным атрозе, на самай мяжы, але усе-ж-ткі на роднай зямельцы¹

сіжу я, і што шмат нашых працаўнікоў адарвалася ад роднай глебкі і пакуце начужыне, даўным-даўно ня чуючы шум бацькаўскіх лясоў, не бачучы жартаўлівай мяцеліцы і не удыхаючы смаліста-сасновага паветру.

Усім ім, ў паважанай асобе Вашай, шлю я свой шчыры прывет і найлепшыя сяброўскія пажаданьня.

Хай спорна і шпарка ідзе агульная праца! Хай моцна і дужа трымаецца кожны з яе тварцоў.

Кастусь

582.1.40:024

¹ Корсаўка, паводле карты Карскага — самы паўночны пункт беларускай этнаграфічнай тэрыторыі. Цяпер — Карсава, Латвія.

3165. Афіша Беларускай Вечарынкi 19.03.1922 у салі гарадзкога клубу ў Дзьвінску

582.1.15:357

Арганізатары вечарынкi — «Аматары да сцэнічнага штукарства з паміж слухачоў беларускіх вучыцельскіх курсаў у Дзьвінску».

3166. Ліст Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.03.1922 у справе дасылкі віленскіх выданьняў

582.1.40:006

3167. Ліст Вацлава Ластоўскага міністру загранічных справаў Літоўскай Рэспублікі за 20.03.1922 (вых. №62, 63; копія праф. Эдуарду Вольтэру, сябру Археалягічнай Камісіі)

ЯГО ДАСТОЙНАСЬЦІ

Пану Міністру Загранічных Спраў

Літоўскай Рэспублікі

ВАША ДАСТОЙНАСЬЦЬ,

У верэсьні (сентябрь) месяцы 1921 г. разам з літоўскім архівам рэвакаванымі з Масквы прыбыў вагон у спіску каторага значыўся адзін яшчык «бумаги и документы Ластовскаго».

Гэта есьць той яшчык дакумэнтаў, які большевікі, у часе окупацыі Вільні у 1920 гаду, рэквізавалі, разам з другімі рэчамі і адаслалі у Маскву. У гэтым яшчыку былі дакумэнты XVI-XVIII сталяццяў, датыкаючыя гісторыі Беларусі.

На мае старэньня у Маскве, праз маіх знаёмых, гэты яшчык быў далучэн да архіваў высланых у Літву, аб чым я дастаў паведамленьне з Масквы і па прыбыцьці вагону у Коуну, пацьверджэньне ад камісыі па вышаненьню мірнай умовы з Расеяй, што запрауды у спісках маецца адзін яшчык абазначаны маім імем.

Уважліва прашу Вас, Пане Міністру, распарадзіцца каб азначаны яшчык, дзеля яго высокай гістарычнай вагі для гісторыі Беларусі, быў адшуканы і выданы мне, як уласьніку яго.

Прыміце Пане Міністар запэуненьне у глыбокай пашане да Вас.

582.1.15:045&r — МК

582.1.15:046&r — МК

3168. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.03.1922

21.Ш.22.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Сення ўторак, 22го, грошы німа, німа ніякага паведамленьня — знача я, відаць, 25га ў Коўне ня буду. А шкада — бо хацелася-б ў гэты дзень быць разам са ўсімі.

Калі я ня буду да 25-1/IV у Коўне, дык паўстае пытаньне, як быць далей з маім часам.

Па-першае, трэба выясьніць, калі мы едзем у Геную? Калі да 10/IV дык мне німа чаго і ехаць да Коўны. Але мне здаецца, што ехаць да 10 — німа чаго. Усе роўна да сьвят нічога ня будзе. Мэморандум усім трэба разаслаць цяпер (я лічу, што Вы яго ужо разаслалі) — пры чым абавязкова з картай Душэўскага, інакш толку будзе мала; а самім ехаць на трэці чацьверты дзень сьвята. Мы зробім у Генуе толькі прапаганду — спадзявацца вырашэньня нашага пытаньня — трудна. Для гэтага трэба прабыць там ня больш тыдня. Аб гэтым трэба параіцца з літвінамі.

Па-другое, як быць з праф. Ляцкім. Ён тут і я з ім гутарыў дэтална. Ехаць у Геную ён годзіцца, але кажа (тк раіў яму Б<энэ>ш у Празе), што у нашай справе больш можна зрабіць у Лёндане. Ён прапануе: паехаць у Лёндан праз Парыж і з Лондана, калі трэба будзе, прыехаць у Геную. Але зазначае, што зробіць тк, як мы яму прыкажэм. Папярэдзвае, што ехаць у Геную трэба у добрай вопратцы, (якой у яго німа), у той час, як у Лёндан ён можа ехаць у звычайным касьцюме. У Парыжу па нашаму даручэньню ён можа прыняць наш архіў і машынкi (калі яны засталіся) і направиць куды трэба.

Я яго пазнаеміў з Жытлоўскім, які едзе у канцы гэтага тыдня. Яны будуць дзеяць арганізавана. Л<яцкі> даў яму лісты.

Петра не прыезджае і ня пішэ і я ня ведаю чаму.

Вельмі шкада, што я ня еду у Коўну. Трэба было-б некаторыя прынцыповыя рэчы абгаварыць. А у пісьме ня можна усё гэта распісываць.

Незалежна ад таго, ці еду я у Коуну ці не — будзьце ласкавы вышліце мне грошы на жыцьце. Даражыня страшная, ў кішэні пуста, а на вуліцы нічога знайсці нельга. Ужо пазычыў на пару дзен — і трэба вертаць.

Бывайце здаровы. АлЦвікевіч.

Вітаю Вас і усіх з дарагім сьвятам!

Жадаю добрага настрою і цьвёрдых надзей на лепшую будучыну!

АЦ.

582.1.40:008&r-007&r

3169. Ліст Тамаша Грыба (Коўна) сябру Выканаўчага Камітэту Венскага Міжнароднага Сацыялістычнага Аб'яднаньня Аляксандру Шрэйдэру (Вена?) за 21.03.1922 у справе перагляду Рыскага міру з нагоды зьезду трох Інтэрнацыяналаў у Бэрліне 2.04.1922

582.1.40:039-028 — мк

3170. Тэлефанаграма камандзера Беларускага Асобнага Батальёну маёра Розманаса Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі за 25.03.1922 зь віншаваньнем з нагоды Дня Незалежнасьці

582.1.40:099

3171. Тэлеграма Івана Карчынскага і Ёсевалада Боева Беларускай Місіі ў Коўне за 25.03.1922 зь віншаваньнем з нагоды Дня Незалежнасьці

582.1.40:095

3172. Тэлеграма «Беларускай калёніі ў Бэрліне» (Жытлоўскі, Бароўскі, Міллер, Анэкштэйн) Беларускай Місіі ў Коўне за 25.03.1922 зь віншаваньнем з нагоды Дня Незалежнасьці

582.1.40:096

3173. Запрашэньне на ўрачыстае сьвяткаваньне 25 сакавіка ў памешканьні Беларускай Місіі ў Коўне

24 сакавіка 1922

Ваша Дастойнасьць.

З нагоды абходу чатырохлецьця апавешчэньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі прашу Вас учціць нас сваім прыбыцьцем на паабедную гарбатку 25-га сакавіка, а гадзіне 5 да 7, якая адбудзецца у памешканьні нашай Місіі (Вітаўта праспэкт, №30).

З глыбокай пашанай

Ластоўскі

582.1.40:016 — мк

582.1.40:011 — мк

3174. Рукапіс Вацлава Ластоўскага (Тэкст прамовы на ўрачыстым сьвяткаваньні Дня Незалежнасьці Беларусі (?) 25.03.1922)

Утраціўшы на зарэ гісторыі сваю незалежнасьць, доўгія сталецьця Беларускі народ выносіў цяжкую і непасільную барадзьбу, за сваю культуру і мову, у межах Рэчыпaspалітай Польскай. Шляхэцка-езуіцкая Польшча атабрала у нас багацейшыя станы, загнала наш народ селянскі у цяжкую прыгонную няволю.

Пасьля распаду, перагніўшай у сваіх недрах, Рэчыпaspалітай польскай Беларусь апынулася пад Расіей. Усім цягаром, займаўшы шостую частку ўсяго сьвету, расійскі царызм хапіў Беларусь у «братнія» абоймы і як пачварны спрут, апутаўшы тысячамі сваіх лап стаў высысаць беларускую кроў. Але не адзін расійскі царызм смактаў і душыў Беларусь: побач яго і ў пераможку апаясавалі Беларусь лапы старога польскага спрута, якога, забраўшы Беларусь Расія не адкінула з цела Беларусі, а толькі прыдушыла яго пад сабой на беларускім жывым целі. Сто гадоў Беларусь лежала распасцёртай пад д[в]умя гэнымі агіднымі пачварамі высысаўшымі кроў і душу Беларускую. І ня дзіва, калі пад канец мінуўшага сталецьця Беларусь ужо не аказывала знакаў жыцьця. І ня дзіва, калі тысячы сыноў Беларусі выходзячы, у гэтым пэрыядзе, з лона Беларускага Народу навекі

ад яго адрываліся, уліваючыся у расійскую, або польскую стыхію. А спруты апаясьваўшыя цела Беларусі усё глыбей і глыбей запускаячы свае шчупальцы ў душу беларуса, вычуваючы, што ён ужо абязсілеў і ка-нае, прагалосілі усяму сьвету, што беларускага народу німа ужо. І за-праўды беларусоў як жывога народу ужо не было: была толькі этногра-фічная беларуская селянская маса немаючая ужо ні дзержаўных, ні на-цыянальных ідэалоў, але ўсё-ж такі з незразумелай гарачай прывязаннас-цю да сваей, усімі пагарджанай і асьмеіванай мовы, са сьляпой прывязан-насцю да сваіх правечных звычаеў і абычаеў.

Урэшце наступіў 1905 год. Пад ўплывам неўдач вайны з Японіяй, ска-лыхнулася ўся аграмадністая Расея, траханула цяжэўшае на ей ярмо ца-рызму. Страханулася і Беларусь. Пасьля доўгай амлеласьці і летаргу, пачала прабуджацца на Беларусі політычная думка. Сперша дзіцяча бяз-сілая і слабая, але згодам пачаўшая борзда крэпнуць. Перад ўсесьветнай вайной беларуская політычная думка пачынала ужо ставіць сабе свае мэ-ты і заданьня культурна-нацыянальнага разросту у межах расейскай фэ-дэрацыі.

Выбухшая вайна забрала лепшыя беларускія політычна-нацыяналь-ныя сілы. Трох гадовы фронт ўсесьветнай вайны на беларускай тэрыто-рыі знішчыў і зруйнаваў матэрыяльна беларускі народ. Двесці з лішнім верст у доўжкі і немаль сто вёрст у шырккі на Беларусі, пасьля фронту асталіся папаленыя гарады, мястэчкі і вёскі. Нямецкая окупацыя выніш-чыла ў Беларусі натуральныя лесавыя багацьця.

Пад ўплывам агульна-расейскага зруху, калі відаць было, што вялі-кая турма народаў — Расія — распадаецца, Беларусь, дагэтуль верна і ге-ройска праліваўшая кроў поплеч з народамі Расіі на фронтах, пачала ста-рацца уратаваць сваю зямлю ад расхвату. Першы Усебеларускі Кангрэс вуснамі 1762 поўнамочных дэлегатоў сабраўшыхся у Менску 17 сьнежня 1917 году прагалосіў Беларускую Народную Рэспубліку, у фэдэратыўнай зьвязі з народамі быўшай Расіі. Але калі большэвікі у часе перэгавораў з немцамі у Бярэсцьці Літоўскім паднялі руку каб разарваць Беларусь, аддаючы пад абладу немцам заходнюю часць яе, выпаўняючый орган Усебеларускага Кангрэсу Рада Беларускай Народнай Рэспублікі запротэставала супроць гэтага і 25 сакавіка 1918 году на урочыстым сходзе, апавесціла незалежнасць і сувэрэннасць Беларусі.

25 сакавіка 1918 году, пасьля доўгіх сталецьцяў паняволеньня і раб-ства прагучэў магутны вольны голас, вольнага Беларускага народу.

25 сакавіка 1918 году, паваротны пункт у гісторыі Беларускага наро-ду, гэта першы дзень, калі на беларускай зямлі устрамлен быў беларускі сцяг сымвал сваей, ад нікога незалежнай, дзержаўнасці.

25 сакавіка 1918 году першы дзень нашай барадзьбы аткрытай і яўнай за нашу незалежнасць і сувэрэннасць, дзень у каторы паложэн быў першы камень у падваліны нашага дзержаўнага незалежнага істнаваньня.

Год 1918 прайшоў пад цяжкай нямецкай окупацыяй, якая была заняў-шы без мала усю Беларусь. Немцы датрымліваючы Берасцейскай умовы не дазвалялі Беларусі дзержаўна арганізавацца. Урэшце восеньню таго-ж 1918 году у сьлед за адступаючымі немцамі нахлынулі на Беларусь

большэвікі. Прышоўшы у Менск 1 студня 1919 году большэвікі выдалі маніфэст аб арганізаваньні незалежнай Беларуска-Літоўскай дэспэрацыі.

Першую гадаўшчыну незалежнасці Беларусі Урад Беларускай Народнай Рэспублікі сьвяткаваў у Горадні.

На вясну 1919 году палякі пачалі наступаць на Беларусь. У хуткім часе была занята палякамі Горадня, за ёй Вільня, а далей Менск і ўвесь край па Дзвіну і Бярэзіну. Вітаўшае спачатку палякоў, як збаўцоў ад цяжкой большэвіцкай окупацыі, жыхарства Беларусі хутка перэканалася, што новы польскі наездчык ані ня лепшы за большэвікоў. У дадатку, палякі прышоўшы на Беларусь і ня думалі ушанаваць самаазначэньне Беларускага народу. Польская окупацыя прынесла з сабой нечуваны нацыянальны гнет, не пашанаваньне соцыяльных і чалавечых правоў ды стала абмярковываць колонізатарскія і імперыялістычныя пляны. У найлепшым здарэньні Беларусь мела стацца аўтаномнай правінцыяй у сыстэме польскай дэспэрацыі. Занепакоенае беларускае грамадзянства, праз Урад Беларускай Народнай Рэспублікі пачало рабіць старэньне у окупантоў, каб дазволена было імі склікаць у Менску Раду Беларускай Народнай Рэспублікі. І адзінадцатага грудзеня¹ 1919 году быў склікан у Менску беларускі прадпарлямант. Пасьля месячных нарад у фракцыях 13 сьнежня вынесена была рэзолюцыя вымагаючая ад Польшчы безадложнага прызнаньня незалежнасці Беларусі і выводу окупацыйных войск. На гэтым-жа сходзе Рада Рэспублікі зрабіла перавыбары Прэзыдыуму Рады і Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі. Пасьля гэтага пайшлі арэшты беларускіх палітычных дзеячоў.

Другую гадаўшчыну Незалежнасці Беларусі Урад Беларускай Народнай Рэспублікі сьвяткаваў у польскай турме. К вясне 1920 г. сябром Ураду і прэзыдыуму Рады Б.Н.Р. удалося вызваліцца с польскіх турэм і уцячы заганіцу. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі распачаў далейшую сваю працу на тэрыторыі Латвіі, у Рызе. Летам гэтага году адбыўся славетны паход большэвікоў пад Варшаву пасьля якога адбылася ганебная уцечка аж за Менск. Праваеваўшы два гады між сабой палякі і большэвікі, ешчэ горш знішчылі і зруйнавалі Беларусь. Урэшце яны, восеньню 1920 году у Рызе зьехаліся дзеля міравых перэгавораў паміж сабой. Не дапусціўшы дэлегацыі Беларускай Народнай Рэспублікі на перэгаворы, па над галавой сувэрэннага Беларускага народу, яны паміж сабой заключылі мірную умову. Па якой прызнаўшы незалежнасць Беларусі, пасьля яе тэрыторыю — ня глядзя на пратэсты Ураду Б.Н.Р. раздзялілі паміж сабой²

582.1.40:023-017

¹ Памылкова замест лістапада. ² На гэтым тэкст дакумэнта абрываецца.

3175. Чарнавік сьпісу (Memento) [запрошаных на ўрачыстае сьвяткаваньне 25 сакавіка(?)]

582.1.40:012&r

Сярод запрошаных (з жонкамі й без): Сметона, проф. Жэмайціс, проф. Шимкус, Семашко, Грыніус, Galvanauskas, Jurgutis, Oleka (Вн.Д.), Sližys (Воен.), Juodakis

(Н.Просв.), Karoblis (Юстици), Dobkevičius (Финанс.), Aleksa (Землед.), Zubricas (Контроль), Soloveičikas (Евр.Д.), Вилейшись (Ж.Дор.), Климась, Керпе, Папечкись, Гринкевичь, Лисовскій и Вилейшись, Балутись, Дайлиде (общ.деп.), Дайлиде, кап. Гирдвайнись, Думбрись, Янінас, Стульгинскій, кс. Стаугайтись, д-р Стаугайтись, кап. Наткевичь, Пожелло, Кайрись, Слежевичь, д-р Лашас, Кгуравиčius, Vailakaitis, д-р Розенбаумь, Рахмилевичь, сэкрэтар Прэзыдэнта Літ. Рэсп., ген. Станайтись (главноком.), полк. Кравцевичь, ген. Котис, Моркус, бурм. Вилейшись, Меркись, ком. Бразулевичь...

Крэчэўскі, Ластоўскі, А.Цвікевіч, Захарка, Мамонька, Грыб, Заяц, Вальковіч, Галавінскі, Душэўскі, Чэрапук, Варонка, Рэшко, Боеў, Кургановіч, Зары[...], Краскоўскі, Пракулевіч, Якубецкі, Міхалевіч, Бэндэроўскі, Башкіраў, Ружанцоў [...]

3176. Візытоўка Зігмаса Жэмайціса
Zigmas Žemaitis

582.1.40:013

3177. Весткі Аддзелу Друку Міністэрства Жыдоўскіх Справаў Літвы, [пасьяля 25.03.1922]

4-rių Metų Baltgudžių nepriklausomybės šventė Vilniuje

582.1.40:089-088 — *мк*

Дакладная дата невядомая.

3178. Ліст Стяпаса Кайрыса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.03.1922

Vielmi považajemy Panie

Skladajuczy u waszej Pavažajemaj Asobie mai najlepszyja žadannia walniejszaj owocnai pracy na dobra bielaruskaho narodu i jego politycznaho wyzwalennia, džiakujuczy Wam, Panie Starszyna Rady Narodnych Minis[t]rau, za zaprosiny być uczestnikom abchodu czatyrachleccia apawieszczenia niezaleźnasci Bielaruskai Narodnai Respubliki, razem szczyra Was perepraszaju, szto warunki nie pazwolili skarystać hetym razem prawiaści razem z lepszymi pracownikami bielaruskaho narodu kolki milych chwil.

Z paszanaj Stepas Kairys

26.III.22

582.1.40:014

3179. Паведамленьне міністра замежных справаў Літвы Владаса Юргуціса Вацлаву Ластоўскаму за 28.03.1922 (вых. №8039) аб атрыманьні мэмарандуму Ўраду БНР на Генуэскую канфэрэнцыю

582.1.40:009

3180. Ліст Асобнага Аддзелу ў Справах Выкананьня Мірнага Дагавору з Расеяй МЗС Літвы Вацлаву Ластоўскаму за 30.03.1922 (вых. №2305)

Užsienių Reikalų Ministeriui Ponui Jurgučiiui pavedus, Ypatingasis Skyrius taikos sutarčiai su Rusija vykdyti į Tamstos raštą iš 1922 m. kovo mėn. 20 die-

nos Nr. 62, turi garbės pranešti, kad Švietimo Ministeris yra prašomas daryti žygius Tamstos raštą patenkinti.

582.1.40:098

3181. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Яну Райнісу (Рыга) за 30.03.1922

Дастойны Пане!

Культурна-нацыянальная аўтаномія для беларускай меншасьці у Латгаліі, Вашымі захадамі і старэньнямі, ужо закончана.

Ральля да засева прыгатавана: патрэбны цяпер добра сьвядомыя справы сяўцы, якіх ешчэ нажалі паміж тамтэйшымі мейсцовымі сіламі вялікі недахват.

Мы па магчымасьці дзяліліся людзьмі і некаторыя ужо працуюць у Двінску.

Цяпер прасілі паехаць у Латгалію грамадзяніна І.І.Краскоўскага, нашага старога і вядомага грамадзянскага працаўніка, выкінутага палякамі з яго роднай Вільні. Ён згодзіўся. Але бяз Вашай ласкавай апекі яму трудна будзе даць раду з такой маладой ешчэ беларускай справай як у Латгаліі.

І я уважліва прашу Вас, Дастойны Пане Райніс аказаць яму і далейшаму будаваньню беларускай справы у Латгаліі, помач сваёй дасьведчанай радай, апекай і пратэкцыяй.

Пляны працы грамадзянін Краскоўскі вылажыць Вам асабіста.

Сэрдэчна прашу выбачэньня, што пазваляю сабе ўжо другі раз турбаваць Вас.

Прыміце Дастойны Пане выразы глыбокай да Вас пашаны.

30.III.22 Ластоўскі

582.1.40:005-004 — рк

3182. Ультыматум Акружнага Атамана Беларускіх партызанаў Германа Скамароха (Беларусь, Дзейны Кансьпіратыўны Штаб) Начальніку Рэчы Паспалітай Юзэфу Пілсудзкаму (Варшава) за 30.03.1922

582.1.41:047-049 — мк

3183. Аўтограф казкі Вацлава Ластоўскага

[1] Была вёска і ў тэй весцы жылі тры сястры прыўкрасны, як зоры ясны. Ужо усякага дабра поўны скрыні набралі, ужо залатых пярсценкаў накупілі — а жаніхоў німа дый німа.

Сталі сестры журыцца, пачалі сваім горам дзяліцца, а затым умовіліся пайсці да варажбіткі.

Варажбітка выслухала іх дый пытае:

— А за каго-б вы хацелі павыходзіць?

Старшая кажа:

— Я хацела-бы за ваяра.

Сярэдняя кажэ:

— А я за крамара.

Найменшая-ж маўчыць.

— Чаго ты маўчыш? — пытае варажбітка. — Можа ты за караля хочаш?

Яна пачырванела дый адказавае:

— Мне усё роўна, хто-бы ня быў мой суджаны, абы быў мне па сэрцу ды на мысьлі.

[II] — Добра, кажа варажбітка, — зраблю па вашаму хаценьню. Дайце мне вашы пярсценкі, я іх так зачарую, што каму яны трапяць у рукі, той зара закахаецца і ажэніцца. Як будзе сьвята, то ідзіце на шырокі гасцінец, там палажыце кожная свой пярсцёнак і ваша доля прыйдзе да вас.

Варажбітка зрабіла свае чары і сестры вясёленькія пабеглі да дому.

Прышло сьвята. Раным рана сёстры выйшлі на шырокі гасцінец і кожная палажыла свой пярсцёнак асобна на самай дарозе, а самі схаваліся у высокае жыта і сочаць.

Вось далека па гасцінцы закурэў пыл: ляціць юнак на вараным каню у чырвоным жупане, а пры боку ў яго шабля ў срэбнай похве.

Харошы юнак, прыгожы!

Убачыў пярсцёнак старшай сястры, за рара[?] на ўсім разгоне перахіліўся аж да зямлі, ухапіў персцень і паімчаўся далей.

Вясёла выскачыла старшая сестра з жыта і пабегла дамоў.

Так, у абед[н]ю пару зноў курава курыць: коціць каляска¹

582.1.41:052 — р (I)

582.1.14:054-055 — р (II)

Дата невядомая. ¹ На гэтым тэкст абрываецца.

3184. Зварот Рады Беларускай Нацыянальнай Сувязі да Генуэскай канфэрэнцыі

582.1.40:059-057 — мк

582.1.41:037-040 — мк

3185. Пераклад артыкулу: М.Слежевічъ. По вопросу о национальностяхъ меньшинствахъ // Lietuvos Žinios. №38. ?.04.1922

582.1.42:019-021 — мк

582.1.42:022-023-N — мк

582.1.42:035-037 — мк

582.1.42:038 — рк

Дакладная дата невядомая. На блянку Аддзелу Друку Міністэрства Жыдоўскіх Справаў Літвы.

3186. Візытоўка Габрыэля Падовані

Gabriel Padovani

Délégué Français en Lithuanie. Kovno.

[Тэкст:]

prie Monsieur le Président du Conseil blanc-ruthèn. de vouloir bien recevoir — Monsieur Jean Pélissier

582.1.43:041

Жан-Мары-Габрыэль Падовані — афіцэр французскай ваеннай місіі ў Коўне (прыбыў у Літву 19.03.1919).

3187. Візытоўка Жана Пэлісье

Jean Pélissier
Licencié ès-Lettres
Lauréat de l'Institut
Directeur du Bureau des Nationalités
Téléph. Fleurus 05-65 243, Bould St Germain

582.1.43:054

На пачатку 1922 году наведаў Клайпедзкі край, пісаў пра гэта (гл. Mūsų Žynipas, 1933, nr. 101, psl. 160)

3188. Ліст Давіда Анэкштэйна (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.04.1922, дасланы разам з мэмарандумам на нямецкай мове, складзеным паводле найноўшае статыстыкі, для распаўсюджваньня на Генуэскай канфэрэнцыі

582.1.40:084

3189. Memorandum über die Lage des Republik Bielorus

[Разьдзелы:] «I. Land und Leute. — II. Die wirtschaftliche Lage Weissrutheniens. A. Wasserwege. B. Andere Kommunikationswege. C. Landwirtschaft. D. Wäldereien. E. Industrie. F. Export, Import und Transit. — III. Geschichte der weissruthenischen Nationalbewegung bis zur letzten Zeit. IV. Die gegenwärtige politische Lage Weissrutheniens. V. Die weissruthenische Frage und das Ost-Europäische Problem

582.1.40:083-062 — *мк*

3190. Абрывақ старонкі часапіса з тытулам: Nové Ilustrované Listy. Ročník XXIX., číslo 14. 8.DUBNA 1922. Vychází každou sobotu v Brně.

582.1.43:052

3191. Ліст Зьмітра Дарашэнкі (Бэрлін) Антону Луцкевічу (Вільня) за 10.04.1922

582.2.46:136&r — *ра*582.2.46:135 — *канвэрт*

У справе ўладжаньня дзяцей Ів. Ігн. (Краскоўскага?) у Празе.

3192. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму й Аляксандру Цьвікевічу (Бэрлін) за 11.04.1922

11.IV.22.

Дарагіе Вацлаў Юстынавіч і Аляксандр Іванавіч.

Я узяў з кніжных грошэй Эугенія Александравіча¹ 500 карон, і пасылаю Вам для абмену дзве тысячы ост-марак — выплаціце Е.А. за іх маркамі нямецкімі. Выеду, як толькі прышлеце візу. Вазьміце у Міністэрстве Закардонных спраў візу для праезда ад Прагі да Бэрліна і назад — Тэлеграмму Вам паслаў аб гэтым.

З пашанай Петра.

582.1.14:052

¹ Ляцкага.

3193. Ліст Старшыні РНМ Вацлава Ластоўскага (Коўна) вык. аб. Міністра Фінансаў Аляксандру Вальковічу (Коўна) за 11.04.1922 (вых. №137)

Прашу вас пісьменна паведаміць:

1) Што Вамі зроблена у справе ліквідацыі умовы з Ліфшыцам на марку Б.Н.Р.¹ 21 лютага Урад даручыў Вам скончыць справу з Ліфшыцам, разлічаючыся з ім маркамі на сумму 40.000 марак.

2) Ці паведамлен Вамі Грунтоў аб спыненні яму пэнсыі, згодна майму загаду, ад 1 красавіка, і прашу перэслаць мне копію Вашай ў гэтай справе цэдулы.

3) Прашу копію Вашай цэдулы, аб спыненні выплаты пэнсыі грам. Ярмачэнко².

4) Грам. Вершынін у адным з лістоў пісаў, росьцячы прэтэнсыі на выплату яму пэнсыі не маркамі, а кронамі, аб чым была мова ў Радзе Міністроў, — ці напісалі Вы Вершыніну, прастуючы яго неслухныя дамаганьня, згодна выплачыванай яму ад 1921 г. пэнсыі і сьмеце зацьверджанай Урадам 11.VIII.21.

5) Паўтараю просьбу маея цэдулы №124 ад 9.IV.22.

Адповедзь на гэту цэдулу, па пунктах, прашу даць пісьменна з падрабнай абрысоўкай палажэньня справы і зробленых Вамі крокаў з прылажэньнем копія пісаных Вамі ў кожнай справе цэдул і дакумантаў.

Ластоўскі

582.1.43:226 — мк

¹ Паводле падпісанай у лютым 1920 году ўмовы, Аркадзю Ліфшыцу надавалася манапольнае права на продаж маркі Асобнага Атраду БНР. ² Пастанова аб ліквідацыі консульства БНР у Канстантынопалі была прынятая 14.06.1922.

3194. Ліст Старшыні РНМ Вацлава Ластоўскага (Коўна) Дзяржаўнаму Кантралёру Лявону Зайцу (Коўна) за 11.04.1922

Уважліва прашу Вас:

1) Спраставаць пісьменна цэдулай Вершыніну неслухнасьць яго дамаганьня на выплату што мясячна 3.000 карон, замест належачых яму па сьмеце 3.000 марак і зрабіць адпаведны начот на яго справадачу.

2) Затрэбаваць ад грам. Лурье справаздачы аб пераходзе сумм ў яго дэлегатуры.

3) Затрэбаваць падрабную грашавую адчотнасьць ад грам. Грунтова і ў магчыма скарэйшым часе праверыць яе і, ў выпадку не акуратнасьці, затрэбаваць грам. Грунтова у Коўну, для аб'ясненьня.

4) Згодна маея на Ваша імя цэдулы ад 9.III.22 прашу Вас даць падрабны спіс начотаў да сакавіка мясяца на урадовыя установы і асобы.

5) Скантраляваць згоднасьць з дакумантамі рахунковасьці нашага Консульства у Коўне: паводле а) журналу выбываючых пашпартоў, б) квітар'юшаў і в) кассавых запісей. Рэзультаты кантролю даць на пісьме.

У выпадку немагчымасьці выпаўненьня каторага з пунктаў, прашу выпіску з гэтай маея цэдулы скіраваць у адносную установу і па кождому пункту цэдулаю паведаміць мяне аб выніку Вашай чыннасьці.

Ластоўскі

582.1.43:227 — мк

3195. Беларус-Вайсковы. Вялікодная часопісь (Коўна). 1922.04.16.
 («Kario» 15№ priedelis)

582.1.40:053-052 — 0

582.1.40:051-050 — 0

3196. Візытоўкі ў канвэрце

а) Візытоўка Алены і Анатоля Рэшкаў:

Елена Михайловна и
 Анатолий Николаевич Решко

б) Візытоўка Мікаласа Сьляжавічуса:

Mykolas Sleževičius
 Dr. Juris

Membre de l'Assemblée Constituante de la Lituanie

в) Візытоўка Аляксандра Ружанцова:

Majoras Aleksandras Ružancovas
 Karo Mokslo Skyriaus Knugyno Užveizda

[Тэкст на адвароце:]

Chrystos Ūvaskros!

г) Візытоўка Яраслава Галі:

Prof. Jaroslav Galia
 Viceconsul de la République Tchèqueoslovaque
 Kaunas

582.1.43:094

3197. Чэк аб уплаце фірме «Schäfer & Clauss» (Бэрлін) 13.830,-
ням. марак за 18.04.1922

582.1.43:067

Падпісаў Аляксандар Цьвікевіч. (За друкавальную машынку?).

3198. Пратакол нарады сяброў Ураду БНР 19.04.1922 ў Бэрліне

Пратакол

Нарады сяброў Ураду Б.Н.Р. ў Бэрліне 19.IV.22.

Парадак дня:

1. Інфармацыя гр. Грыба аб конфэрэнцыі 3х інтэрнационалаў
2. Даклад гр. Жытлоўскага аб паездцы ў Лёндан.
3. Бягучыя справы.

1. Інфармацыя грам. Грыба

Прыняць да ведама і дзякавалі за
 практычную працу.

2. Грам. Жытлоўскі дакладае, што гаварыў з Вэйцманам (старшыней
 Ўсесьветнай Сыяністцкай арганіза-
 цыі) праз якога дабыў англіцкую ды-
 плёматычную візу дзеля паездкі у
 Лёндан. Салавейчык даў лісты да
 сваіх знаёмых у Лёндане, засьцерэ-
 гаючы пры гэтым, што вялікай по-

Паездка абавязкова патрэбна. Гро-
 шы трэба дастаць тут на мейсцы, у
 Бэрліне. Ехаць разам з Анэкштэй-
 нам, які мае ахвоту там астацца.

мачы там беларускай справе не знайдзе. На паездку грам. Ж. грошы асабістыя не мае, але лічыць, што гэта паездка абавязкова адбывацца павінна. Калі лічыць Урад што трэба ехаць, то трэба каб асыгнаваў на гэты грошы, хоць-бы з пэнсыі належачай яму з Ліпеня месяца 1921 г. Паездка карысна была-бы разам з гр. Анэкштэйнам, як сэкрэтаром.

З паездкай у складзе дэлегацыі праф. Прыняць да ведама. Ляцкага дагэтуль ня выясьнена. Паедуць Ластоўскі і Цвікевіч праз Прагу і Вену.

Ластоўскі Жытлоўскі Цвікевіч Грыб
582.1.41:053&r-054

3199. Расьпіска Вацлава Ластоўскага за 20.04.1922 (Бэрлін) аб выплаце Яўгену Ляцкаму 500 карон за Пятра Крэчэўскага і 300 карон за Міколу Вяршыніна

582.1.14:053&r

На адвароце адрас: Joachimfriedrichstr. 6.

3200. Справаздача прыбыткаў і выдаткаў у рассылцы бюлетэняў прэс-бюро і іншай карэспандэнцыі за красавік 1922 году

582.1.41:026 — мк

Дакладная дата невядомая. Склаў загадчык канцылярыі М.Севасьцянюк.

3201. Інфармацыя пра паштовыя маркі слуцкіх паўстанцаў
Удоставьреніе

Сім удоставьраецца, што 1 Дзекабра 1920 г. штабом беларускай бригады (гор. Слуцк Минской губ.) оперіровававшей против большевиков были выпущены марки с перепечаткой на польских марках достоинством в 25 грошей на 5 грош. (зеленая) и 50 грош. на 15 грош. (розовая).

Перепечатка: ручной чернильный штемпель изображающий «погоню» и буквы «Ч.Р.Сл.» (Часовая рада Случчыны).

Всего успёло выйти из полевой почты достоинством в 50 грош. около 200 шт. и достоинством в 25 грош. около 20 шт., остальные погибли во время пожара.

В настоящее время сохранилось только нёсколькo штук 3 (три) комплекта.

Подлинность представленных здёсь марок удоставьряем.

582.1.43:063&r — p

Рукапіс сінім алоўкам. Аўтар і дата невядомыя.

3202. Запіска Вацлава Ластоўскага (Коўна) невядомай асобе
 Ваше Превосходительство

Мне прислали из Латгаліі мѣдную, повѣсную, золоченую печать княжества Курляндскаго и Жмудскаго с просьбой предложить литовскому музею для покупки. Деньги предназначаются на культурно-просвѣтительныя цѣли. Печатка оцѣнена 50 руб. золотом. Если Вас интересует данная печать соблаговолитѣ извѣстить когда Вы хотѣли-бы ее осмотреть.

582.1.43:064

Дата невядомая. Магчымы адрасат — дырэктар Ковенскага Гарадзкога Музею, археолаг Эдуард Вольтэр.

3203. Візытоўка Владаса Юргутіса
 Vladas Jurgutis
 Užsienių Reikalų Ministeris.
 Kaunas

[Тэкст на адвароце:]

Глубо[ко]уважаем. г. Министр.

Постараюсь все устроить на 23 с.м.

Съ глубм. ув... ВЮ

582.1.43:065

3204. Ліст невядомай асобы Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)
 Daražėnki dziadzka!

Warunki žycia u jakich ja ciapier apynušsia, zmusili mianie da taho, kab žwiarnucca da Was z prožbaj ab pomaczy. Užo skončyłasia try miesiacy jak siadžu bez prasy, nia majučy nijakoj nadziei atrymać jaje u chutkim časie, dzieła taho, što pry pałažeñni jakoje tut wytwaryłasia, zrabić heta wielmi ciazka. Čuū ja, što i u Was z hetym nia duža dobra, ale pamiatajučy dobra Wašyja słowy i mocna im wieručy spadziajusia, što kali nie ciapier, to pry pieršaj mahčymašci Wy zrobiecie ūsio kab mianie prystroić. U koŭnym wypadku prašu z łaski swajej dać adkaz, atrymaūšy jaki budu wiedać što rabić dalej, bo čakać bolš nia možna i treba zhadzicca z losam.

[Подпіс]

P.S. Ci addać Jasakaru jaho zborniki, ab jakich jon prasiū, kali budzie mahčymašć?

582.1.43:043&r

Дата й абставіны невядомыя.

3205. Рукапісная візытоўка Платона Янкоўскага
 Platonas Jankauskas
 Dr. Ing.
 Lietuvos Universiteto professorius
 Kaune Universitete

582.1.43:198

3206. Адрасы падпісчыкаў «Беларускага Сьцягу»
 генэрал-маёр Аляксандар Галубінцаў (Сафія)
 Бачынскі (Жэнэва) — Укр.-швэйц. гандл. палата
 Гэнрык Жылевіч (Фрыбург) — Рыма-катал. акадэмія
 Henri Simson (Riga)
 Dr. Wetwitsky Mission Ukr. Paris
 «Голос Расіі» (Берлін)
 Кандратовіч у Францыі (Neuilly sur Seine)
 A.Kozak, 543 East. 11 st. NEW YORK N.A.America
 582.1.47:096-101

Дата невядомая. Першы нумар «Беларускага Сьцягу» датаваны красавіком-траўнем 1922 году.

3207. Чортъ за работой // Эхо (Коўна). №125. ?? .05.1922
 582.2.59:022-023 — д

Дакладная дата невядомая. «Чорт» — псеўданім Яна Грыцука, камандзера баявога атраду, які дзейў на Беласточчыне.

3208. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) невядомаму адрасату (Вільня?) [лета 1922?]

Высокапаважанае грамадзянства,

Зацішша патрывае цяпер даўжэйшы час, магчыма да будучай вясны, але яно немінуча закончыцца бурай, ў горне якой мы павінны выкаваць наш ідэал. Маюцца ~~ў маіх рукаж~~ некаторыя туга нацягнутыя ніці, якія ўвесь гэты час будуць іграць над Бугам і Немнам прэлюдыі да будучых песень.

Што да будучых выбараў, пакуль не замацаваны межы на ўсходзе, наша тут думка — стрымацца, бо гэта было-бы адносным бытцым прызнаньнем прыганятага, якога ешчэ сільныя сьвету дагэтуль не прызналі. Ў кожным разе вельмі было-бы добра каб падзяліліся з намі сваімі аб гэтым думкамі: можна праз жыдоў.

«Бацькаўшчына» хочэ склікаць на восень у Двінску зьезд «Беларускай культуры і школы». Якія Вашы аб гэтым думкі і які модус прэдаўніцтва на зьезд вы-бы пропанавалі?

На восень ладзім дэлегацыю у Амэрыку, ці не далі-бы каго аднаго ад Вас у склад яе?

У Прагу можна паслаць ешчэ чэлавек 20 студэнтаў у восень. Трэба цяпер зрабіць Вам выбар, каб дабраная ~~атрымаўся камна~~ па сьвядомнасьці ~~была~~ атрымалася грамада.

Патрэбен мэморыял ~~ад бел дужавенства~~ да Папы. ~~Могучь самі вы елаць, але лены каб праз нае.~~ У мэморыяле важны акуратна разпрацаваны матэрыял, магчыма вычэрпываючый справу. Мы пашлем праз нашых прыцеляў, якія там на мейсцы дапільнуюць адповедзі.

~~Выекапаважаны;~~

~~Зацішша, пануючае цяпер, закончыцца бурай у горне якой трэба будэе выкаваць і ўцэлаісьціць наш ідэал. У рукаж маіх маюцца многія, туга нацягнутыя ніці, на звону якіх можна угадываць будучыя песні.~~

~~Тоя невядомае мы павінны сустрэціць адзінай воляй, адзіным высяжкам.
Выходзячы з вышэйпавяных мяржаваньняў мяркуем эклікаць на вера-
сень зьезд Беларускай школы і культуры: з усіх часьцей Беларусі сабраць
аооб 30-40.~~

582.1.43:029&r

**3209. Народа Трох Інтэрнацыяналаў і пазыцыя Беларускай Партыі
Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў. Справаздача Тамаша Грыба. 1.05.1922**

582.1.40:134-104 — мк

Пазначана алоўкам рукою В.Ластоўскага: «Прачытаўшы перадай другому!»

Справаздача аб Нарадзе выканкамаў Венскага Міжнароднага Сацыялістычна-
га Аб'яднаньня, II Інтэрнацыяналу й III Інтэрнацыяналу, якая адбылася ў Бэрліне
2.04.1922, дзе Т.Грыб удзельнічаў на правах гасьцей, бо БПС-Р не ўваходзіла ў
склад ніводнай з гэтых трох арганізацыяў

Зьмест:

Дыскусіі ў справе перагляду мірных дагавораў, надзеі на разгляд пытаньня аб
Рыскім міры;

Аб ходзе Наряды: Рэзолюцыя Наряды Трох Інтэрнацыяналаў. — Заява Вен-
скага Аб'яднаньня. — Заява II-га Інтэрнацыяналу. — Заява III-га Інтэрнацыяналу.
— Заява І.Цэрэтэлі. — Заява Нямецкай С.-Д.ціі;

Высновы. Аб поглядах большавікоў на права нацыяў на самавызначэньне.

**3210. Суправаджальная записка Дэлегацыі БНР да Мэмарандуму
Ўраду БНР, пададзенага старшыні Генуэскай канфэрэнцыі Л.Факта
і ўсім дэлегацыям 2.05.1922**

Délégation de la République
Populaire de la Ruthène Blanche.

Gênes, 2 mai 1922.

La Délégation du Gouvernement de la République Ruthène Blanche a l'hon-
neur de vous envoyer le mémoire exposant un des éléments du problème politi-
co-économique de l'Europe Orientale. Par suite des événements actuels le Gou-
vernement de la République des Ruthènes Blancs n'est pas reconnu par les Puis-
sances Alliées et n'a pas été invité à participer à la Conférence de Gênes. Néan-
moins ce fait ne prive pas le dit Gouvernement qui représente une population de
douze millions d'habitants d'être écouté comme son seul représentant.

Le peuple Blanc-Ruthène ne consentira jamais à être un objet à partager
entre la Russie et la Pologne. Si la Haute Conférence disposait des Blancs-Ru-
thènes en faveur de Moscou — Bolchéviste ou de Varsovie — Agressive le peup-
le continuera à lutter pour son indépendance. Ce peuple qui a sacrifié tant de
victimes et qui attend sa liberté pour son développement ne se soumettra jamais
à l'esclavage d'un Etat lui étant étranger et hostile. Au nom du Peuple que nous
representons nous osons espérer que la Justice due aux Blancs-Ruthènes sera re-
connue de Votre Excellence.

Veillez agréer, Monsieur l'expression de notre haute
considération.

582.1.40:180

582.1.40:179

**3211. Паштоўка Ясафата Жана (Генуя) княгіні Магдалене Радзі-
віл (Коўна) за 2.05.1922**

Altesse,

J'ai été très heureux d'apprendre par S<on> E<xcellence> le Premier Mi-
nistre Lastovski que Vous demeurez à présent dans un pays de liberté en atten-
dant l'heureux moment où Votre Altesse pourra en jouir "at home".

Depuis mon départ de Varsovie je travaille sans relâche pour la Sainte Cause
des Opprimés et j'espère que bientôt luira le vrai soleil de la Paix et de la Justice.

In Christo Josaphat Jean O<rdini> S<ancti> B<asili> M<agni>.

[На здымку:]

Tombeau de saint Josaphat offert par ma famille. Eglise de Sainte Barbe à
Vienne où je demeure habituellement. Franziskanerplatz 4 Wien I.

582.1.43:044

3212. Фатаграфія з надпісам «Тіло сьвятого Ёсафата у Відні»

582.1.43:042

3213. Улётка «Свят. Священномученик Ёсафат Кунцевич»

582.1.43:051 — д

Партрэт, на адвароце тэкст у трох мовах.

**3214. Ліст міравога судзьдзі П-ой Ковенскай акругі Язэпу Варонку
за 2.05.1922 з паведамленьнем аб завочнай судовай пастанове: спа-
гнаць на карысьць Я.Варонкі з Юозаса Этынгера 565 аўксінаў.**

582.2.06:030

**3215. Зварот Дэлегацыі БНР на Генуэскай канфэрэнцыі да мансінь-
ёра Джозуэ Сіньёрі, арцыбіскупа Генуэскага за 2(?) .05.1922 (вых. №17)
у справе становішча беларусаў-каталікоў пад польскай акупацыяй**

582.1.41:022-023 — мк

582.1.41:024-025 — мк

Дакладная дата невядомая.

**3216. Зварот Дэлегацыі БНР на Генуэскай канфэрэнцыі да стар-
шыні канфэрэнцыі Л.Факта за 3.05.1922 (вых. №18)**

Дэлегацыя

Беларускай Народнай Рэспублікі

№18

Гэнуя, 3 травеня 1922 г.

Яго Дастойнасьці п. Факта, Старшыне
Канфэрэнцыі держаў у Генуе, Старшыне
Рады Міністраў Яго Велічэства Караля

Італіі.

Пане Прэзыдэнт.

Прыймаючы пад увагу, што пытаньне держаўнай прыналежнасьці Ві-
ленскай тэрыторыі мае вялікае значэньне з пункту гледжаньня падтры-
маньня міру у Усходняй Эўропе, дэлегацыя Ураду Беларускай Народнай
Рэспублікі мае гонар прэдставіць Вашай Дастойнасьці жаданьня насяленьня

гэтай тэрыторыі і прасіць рэкамэндаваць іх прыхільнай увазе міжнародовай Канфэрэнцыі у Гэнуі.

Дзьве дзержавы прэтэндуюць на Вільню: Літва, якой Вільня усёгды была стольным месцам і якая, пазбаўленая гэтага эканамічнага і умысловага цэнтру ня можа нормальна развівацца; і Польшча, якая апірае свае прэтэнсыі на праве заваеваньня. Але ні факт ваеннай акупацыі Вільні, ні яе гістарычнай прошласьці не складаюць рашучых фактараў канфлікту.

Дзеля урэгуляваньня гэтага пытаньня трэба асабліва апірацца на сучасныя жьщцёвыя інтарэсы і на волю насяленьня Віленскай тэрыторыі.

Беларускі народ пераконан у тым, што:

1) прылучэньне Вільні да Польшчы аддзеліць гэтае места ад Балтыцкіх прыморскіх зямель з якімі беларускія землі зьвязаны эканамічна самай прыродай; гэтае прылучэньня засудзіла-бы гаспадарку, гандаль і прамысловасьць Віленшчыны на поўны застоі. Да гэтага дадаліся бы другія варункі, высекаючыя з панявольнасьці беларускага насяленьня Польшчай, няздольнай забаспечыць яму яго поўнае палітычнае і эканамічнае разьвіцьцё.

2) Прылучэньне Вільні да Польшчы раўнялася бы для беларускага селяніна звароту пад фэадальнае ярмо польскіх паноў. Польскае панаваньня праціўна характару і жаданьням беларускага селяніна. Для яго Польшча зьяўляецца дзяржавай антыдэмакратычнай і варажай яго нацыянальнай, рэлігійнай і соцыяльнай эвалюцыі.

Польскія улады сілкуюцца прыдушыць нацыянальнае беларускае адраджэньня, вярнуць нашых селян у няволю і экспloatаваць прыродныя дары нашага народу дзеля адзінай выгады польскай культуры.

Беларуская нацыя ніколі не пагодзіцца з падобным становішчам і будзе праціўіцца усімі сваімі сіламі проціў хоць бы часовага прылучэньня якой небудзь са сваіх тэрыторыяў да Польшчы.

Беларускае насяленьня Віленскай тэрыторыі поўнай меры сьвядома мэт, інтэрэсуючых Польшчу у яе Віленскай акцыі, і асіміліруе агрэсіўную палітыку Польшчы у гэтым пытаньні з іншымі несправядлівымі вымаганьнямі такога роду, як тыя, якія маюць аб'ектам адбудаваць польскіх граніц 1772 году, абхопліваючых Беларусь, Усходнюю Галіцыю і Польскія Інфлянты.

Вымаганьня Польшчы не маюць ніякай моцнай астоі, і дзеля гэтага беларускае насяленьня спадзеваецца, што міжнародовай Канфэрэнцыя у Гэнуі не падтрымае агрэсіўную палітыку Польшчы.

Што датычыцца Літвы, то беларускае насяленьня годзіцца з тым, каб Вільня стала тым, чым яна заўсёды была — стольным месцам Літоўскай дзержавы. Прызнаньне Вільні за Літвой адпаведала бы эканамічным і нацыянальным інтэрэсам гэтага краю.

Мы сьведчым перад міжнародовай Канфэрэнцыяй, што гэта ёсьць погляд беларускага насяленьня Віленскай тэрыторыі і што беларусы і літоўцы ужо сталецца аб'еднаны супольнасьцю інтэрэсаў і шчырай дружбай. Будучыня гэтага краю павінна быць аснована на літоўска-беларускім аб'еднаньні, а не на несталых адносінах з Польшчай, якая жыве імперыялістычнымі тэндэнцыямі з ваінственнымі знешнімі праяўленьнямі.

Вось прычына дзеля якой беларускае насяленьня сьвядомае безадкладнай неабходнасьці прылучэньня Вільні да Літоўскай Рэспублікі

уважліва просіць Канфэрэнцыю зьвярнуць сваю увагу на карыснасьць двух ніжэйпададзенных мер:

1) Віленская тэрыторыя, пасля далучэньня яе да Літоўскай дзяржавы, будзе карыстацца самай шырокай аўтаноміяй і будзе мець уласны Парлямант, які зьявіцца гарантыяй палітычных правоў ня толькі большасці насяленьня беларусоў, але і меншасцяў — жыдоўскай і польскай названай тэрыторыі.

2) Аўтаномная тэрыторыя Вільні ня будзе агранічана межамі даўняй губэрніі таго-ж імяні, але у яе увайдзе уся тэрыторыя эканамічна залежная ад Вільні і знаходзячаяся на захад ад лініі Керзона.

Прыміце, Пане Прэзыдэнт, запэўненьне у нашай глыбокай пашане.

Старшыня Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі.

Міністр Загранічных Спраў.

582.1.41:055-057 — мк бел

582.1.41:027-029 — мк анг

3217. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро вь Ковн' (Витовта пр. 30) за 4.05.1922 (№28)

Б'лорусская Делегація вь Гену' . — Рэлігіозныя пресл'дованія. — Пожары л'всных заготовокъ. — Смерть Александра Бурбиса.

582.1.40:138

582.1.40:135

3218. Пасьведчаньне, выдадзенае Вацлаву Ластоўскаму як кур'еру Літоўскае дэлегацыі на Генуэскай канфэрэнцыі 4.05.1922

Delegation de Lithuanie

à la Conférence de Gènes

no31

Gènes, le 4 Avril [sic!] 1922

Certificat

Nous, Délégation de Lithuanie à la Conférence de Gènes, certifions que Monsieur Waclaw LASTOWSKI, porteur du présent certificat, est chargé par nous de remettre le paquet diplomatique no 32 au MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES du GOUVERNEMENT LITHUANIEN à KOVNO.

L.Bistras Premier Secrétaire de la Délégation

582.1.43:062

3219. Чарнавік тэлеграмы Дэлегацыі БНР на Генуэскай канфэрэнцыі дэпутату Італійскага Парлямэнту ад Сялянскай Партыі Скотті за 4.05.1922 (вых. №19)

582.1.41:050&r — p

Прывітальная тэлеграма была дасланая перад ад'ездам дэлегацыі з Генуі. Падпісалі Ластоўскі й Цьвікевіч.

3220. Квіток аб уплаце 9 ліраў за тэлеграму з Генуі ў Монтограссо за 4.05.1922

582.1.43:070

3221. Цэтлік замовы №3099 на тавары ў фірме «Schäfer & Clauss» (Бэрлін) за 8.05.1922

582.1.43:066

Замоўнік — Аляксандар Цьвікевіч.

3222. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму й Аляксандру Цьвікевічу (Шаланга?) за 9.05.1922 з праектам Грыгорыя Ракоўскага «Краткія, б'глыя соображенія по вопросу обь організації Прессь-Бюро при берлинскомъ Б'лорусскомъ представительствѣ»

[...]

9.V.22.

Вось праэкт Прэс-бюро накіданы Ракоўскім, разглядзіце яго і разуме- ецца перш наперш трэба ведаць якімі сродкамі мы можам распалагаць, каб што небудзь запрапанаваць рэальна яму. Калі б удалось гэта зрабіць наша інфармацыя сталаб на цьвердые ногі — ен ужо па троху вядзе перэ- гаворы з газэтамі і журналамі.

Учора паслаў Вам ліст, сягодня пішу другі, але не пэвен у тым, што Вы дома. Трэба Вам усе-ж такі напісаць да якога часу будзеце у Бэрліне, каб добра спісацца аб усіх справах.

Паінфармуіце мяне аб палажэньню у Няметчыне.

Хай яна сгарыць тая Ваша Гэнуэзская Конфэрэнцыя, яна мяне так са- ма падвела на 200 карон з тэлеграмамі, пры нашай беднасьці, гэта чорт ведае што; бо прышлося паслаць тую тэлегранму, што я Вам ужо пісаў, усім тром — Факта, Ллойд-Джорджу і Барту.

Усе інфармацыі аб Конфэрэнцыі і нашай дэлегацыі павінны зьявіцца заўтра, чы пасля заўтра, як у чэскай, так і расейскай прэсі.

Пакуль што давайце як мага больш інфармацый і добра гатуйце матэ- рыял, якім бы можна было проста кідацца у час вырашэньня Віленскаго пытаньня у Лізе Нацыі. Гэта нічога, што як бы цяпер на нас не зварача- юць увагі, але у час вырашэньня трэба, каб у нашых прыяцеляў, а так са- мо і у змагальнікаў з Францыяй і Польшчай было як мага больш матэры- ялу, якім бы яны маглі апэраваць у патрэбны час.

Цяпер як ніколі нам трэба быць на чэку, бо можа гэта апошняя хвілі- на, дзе мы адчуем жывем мы, чы не. Момэнт адпаведны і напружэньне павінно быць вялікае. Гэнуя раскрыла усе слабыя стороны як Эуропы, так і Масквы — цяпер трэба біць толькі па адпаведнаму мейсцу.

Я яшчэ не ведаю выследаў Вашых размоў у Гэнуі, але пэвен у тым, што для Вас цяпер ясна, што трэба рабіць. — Мажліва што Бэнэш ады- йдзе і будзе назначаны у Лендан — трэба падумаць і аб тых гутарках, якіе былі з Ляцкім — калі можна, то трэба было б каб ен праехаўся у Парыж і Лендан.

Усе ж такі шкода, што Вы не заехалі у Прагу, усе было б відней, а так зноў прыдзецца чэкаць і думаць, а час не жджэ.

Калі ж Вы усе заберецесь у Палангу, то тады ад Вас не дачакаешся і слова, а чы змагу я што рабіць тут пры безграшовы — неведама.

Пішыце хучэй, будзьце здаровы —

Прывет усім. Ваш Петра.

582.1.43:011&r-012&r

3223. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Витовта пр. 30) за 11.05.1922 (№29)

Делегація правительства Бѣлорусской Народной Республики въ Генуѣ: — Врученіе меморіала. — У Генуэзскаго Архіепископа. — Совѣщаніе въ Генуѣ. — Бѣлорусская делегація въ Англіи¹

582.1.40:139

¹ «11 мая выѣхала въ Лондонъ Делегація Бѣлорусской Народной Республики во главѣ съ Министромъ Національныхъ Меньшинствъ С.Жытловскимъ».

3224. Расьпіска Бронюса Казіса Балутіса (МЗС Літвы) у атрыманьні пакета №32, дастаўленага Вацлавам Ластоўскім з Генуі за 11.05.1922

582.1.43:197

3225. Бюллетень Бѣлорускаго Прессъ-Бюро въ Ковнѣ (Витовта пр. 30) за 12.05.1922 (№30)

Делегація Бѣлорусской Народной Республики въ Генуѣ: — Крестьянскій интернаціональ. — Фашисты о бѣлорусскомъ вопросѣ. — Нейтральный поясъ.

582.1.40:137

582.1.40:136

3226. Ліст Міністэрства Замежныхъ Справаў Літоўскай Рэспублікі Беларускай Місіі ў Коўне за 13.05.1922 (вых. №12217) зь інфармацыяй аб урачыстасьцях 15.05.1922 у гонар II-й гадавіны скліканьня Устаноўчага Сойму

582.1.40:140

3227. Ліст дырэктара Цэнтральнага Дзяржаўнага Архіва Літвы (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.05.1922 (вых. №325)

Gudų Ministerių Tarybos Pirmininkui p. Lastauskiui

Turiu garbės pranešti, kad prie išrinkimo dėžių su reevokuotu iš Rusijos turtu, vienoje iš skrynių, tarp bylų ir knygų įvairių įstaigų, rasta ryšulys su Tamstos dokumentais.

Reikalui esant, kalbamięji dokumentai gali būti išduoti Tamstai sulig sąrašo ir po įnešimo nustatytos sumos išlaidų už pervežimą.

E. p. Centralinio Valstybės Archyvo Direktorius Andrej...

582.1.43:050

3228. Ліст Старшыні РНМ Вацлава Ластоўскага вык. аб. Міністра Фінансаў Аляксандру Вальковічу за 18.05.1922 (вых. №152)

Пры усіх пастановах Рады Міністраў грам. Вальковіч быў, а будучы пры пастановах і падпісываючы павінен іх ведаць. Акром пастаноў маецца цэлы рад дакумэнтаў гаворачых аб патрэбе зьвядзеньня рахунковасьці, між іншым даручан грам. Вальковічу пратакол рэвізыйнай Камісыі ад 18.VIII.21 за подпісямі грам. Грыба, Зайца, Мамонькі.

Грам. Вальковіч добра ведае, што ўсе пратаколы Рады Міністраў знаходзяцца у Дзержаўнага Кантралёра і заўсёды адкрыты для ўсякіх справак сябрам Ураду. Сам грам. Вальковіч дагэтуль карыстаўся спраўкамі з пратаколаў у Дзержаўнага Кантралёра. Вымаганьня вышсак я разумею як спробу грам. Вальковіча гэтай дарогай ешчэ адцягнуць і так да бязбожнасьці зацягнутую справаздачу па міністэрству фінансаў.

Дзержаўны Кантроль дакладае мне ад 27.IV за №16, што Вы, грам. Вальковіч, не глядзя на ўсе яго, Кантралёра, стараньня і запатрэбаваньня дагэтуль не далі абаснованага і закончанага адчоту і абецаліся, пад прэ-тэкстамі жыцьцёвых абставін — прэдставіць у пачатках травеня. Сягоньня другая палавіна травеня.

Дзеля гэтага, калі да 22 травеня ня будзе Вамі дадзен поўны адчот, я буду прымушан назначыць Камісью дзеля прыему ад Вас рахунковасьці.

582.1.43:228 — *мк*

3229. Арыгінал артыкулу: Д.Семашко. Литовско-българусскій вопросъ и вопросъ о національныхъ меньшинствахъ въ Литвѣ // Lietuva. №112. 19.05.1922

582.1.42:005&r-006 — *мк*

582.1.42:044&r-045 — *мк*

3230. Lietuva. №112. 19.05.1922

[3 артыкулам:] D.Semaško. Lietuvos gudu ir tautiniu mažumu klausimas Lietuvoje

582.1.42:N - паміж 045 і 046

3231. Lietuvos Žinios. №67. 20.05.1922

[3 артыкулам:] Konstitucijos 80 str. ir Baltgudzių Ministerija

582.1.42:047

3232. Пераклад артыкулу: 80 статья Конституции и Министерство Българусскихъ Дѣль (Рэдакцыйны артыкул) // Lietuvos Žinios. №67. 20.05.1922

582.1.42:007&r — *мк*

582.1.42:043&r — *мк*

3233. Пераклад артыкулу: 80 статья Конституции и Министерство Българусскихъ Дѣль (Рэдакцыйны артыкул) // Lietuvos Žinios. №67. 20.05.1922

582.1.42:024-026 — *мк*

582.1.42:027-029 — *мк*

582.1.42:032-034 — *мк*

582.1.42:040 — *рк*

Іншы тэкст перакладу. На блянку Аддзелу Друку Міністэрства Жыдоўскіх Справаў Літвы.

3234. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.05.1922

20.V.22.
Palanga.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Пасылаю Вам запіску Ракоўскага с пісьмом П:К<рэчэўскага>. Думаю, што разгледзім пытаньне аб Рак<оўскім>, калі прыеду.

У Бэрліне, па рэкамэндацыі Б.К. Міллера я прызначыў вык. абав. нашага гандлевага агента у Вене нейкага пана Сьпіро. Даручыў яму зьбіраць грошы на наш Чырвоны Крыж і разгледзець справу з банкам і друкам. Можна што і выйдзе. У кожным разе будзе адрэс і асоба для рожных даручэньняў. Між іншым у Вену прызначан Савецкі Пасол Шліхтэр — магчыма, што мой добры знаёмы па Маскве. Тагды можна будзе пачаць нейкую акцыю.

Жытлоўскі ужо выехаў у Лёндан.

Бар<оўскі> выезджае у Маскву каля 10/VI.

Бывайце АлЦвікевіч.

582.1.43:013

3235. Паштоўка Аляксандра Цьвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.05.1922

24.V.22.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Прыехаўшы сюды — я апынуўся у глупым становішчу: трэці дзень пазычаем харчы у доўг. Пісаў Вам — каб выслалі мне пэнсыю за красавік і травень (за вычэтам Вашых трох тысяч) але праходзіць тыдзень, і грошы німа. Гаспадару трэба плаціць за дачу. Сей час пасылаю тэлеграму — патурбуйцеся, зрабіце ласку, бо гэткае «дачнае» палажэньне — ніхай яго ліха. Па атрыманьні грошы — выеду. Ваш АлЦвікевіч

582.1.43:028

3236. Паштоўка Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна, Vytauto, 30) за 30.05.1922

30.V.22.

Паважаны п. Ластоўскі!

Як жа будзе з той друкарскаю машынаю? Ужо даўно мяне паведамілі, што машына ў парадку і чакаець нас каб хутчэй купілі яе. Грошы няма ні ў мяне ні ў Бар<оўскага>, каб заплаціць гэткую суму.

Сёньня выяжджае Паулінка ў Коўна¹. Застаюся я адзін тут сіратою. Усё ганяюся па Бэрліну і зарабляю на жьщцё. Працую нават у вайсковам расейскім журнале — хоць я самы заўзятый ненавісьнік вайны і всяго вайсковага. Тб сьмяецца лёс з мяне!... Свае працы усе прыпыніў — няма вольнай гадзіны нават. Жонцэ вашай паклон. Пісьмо яе адправіў у Вільню.

Усяго найлепшага. Ваш І.Цвік...

582.1.14:003

¹ Аб працы П.Мядзёлкі ў Бэрліне гл.: П.Мядзёлка. Сцежкамі жыцця. Менск, 1974. С.206-207.

3237. Пераклад артыкулу: Из отдѣла «Обзоръ печати» // Lietuvos Žinios. №74. 30.05.1922

582.1.42:017-018 — *мк*

582.1.42:030-031 — *мк*

582.1.42:041-042 — *мк*

На блянку Аддзелу Друку Міністэрства Жыдоўскіх Справаў Літвы. Пра становішча жыдоў у Літве.

3238. Ліст Старшыні РНМ у Цэнтральную Ўправу Саюзу Літоўскіх Стральцоў

582.1.43:242 — *мк*

Дата невядомая. Просьба адказаць на ліст за 8.06.1922 (вых. №154), «з прапазіцыяй аб устаноуленьні пры [СЛС] сваяго прэдстаўніцтва у мэтах супольнай брацкай барацьбы з ворагам, акупаваўшым літоўскія і беларускія землі».

3239. Гектаграфаваны артыкул «Колас і Купала. Штрыхі» (Да 40-годзьдзя Коласа й Купалы)

582.2.06:056-058

3240. Паштоўка Давіда Анэкштэйна (Лёндан) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.06.1922

London, 2nd of June 1922

Вельмі паважаны пане Старшыня! Нам вельмі патрэбны альбомы з газэтамі *Сas*, і іншымі з часу Пражскай канфэрэнцыі, гдзе ёсьць проціўпагромныя рэзалюцыі, а таксама і іншыя выразкі з газэт, з якіх відаць, што наш Урад выступіў на абарону жыдоў. Патрэбен толькі такі матэрыял, які быў надрукован ў газэтах, часопісах, або выдан як брашурка. Пісаў на конто гэтаго п. Бароўскаму аліж не зпадзэваюсь, каб ён зараз жэ выслаў. Са шчырай пашанай Д.Анэкштэйн.

582.1.43:040

3241. Lietuva. Nr. 123(945). 2.06.1922

[З артыкулам:] *Gudų reikalai*

582.2.06:011

3242. Ліст Віталя Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.06.1922

[...] Костюм якій Вы доручылі продати — вжэ продаў за дзьве тысячы марок большэ неяк невдалось взяти бо була дуже кепська ткань. Гроши на днях Вам пересылаю, а такжэ і тэ тры тысячы які Вы були так ласкові мені пажичити. [...] Для Вас [...] я маю дуже цікаву калекцыю марок і грошей [...]

582.1.43:055

3243. Позва Вацлаву Ластоўскаму на пасяджэньне Цэнтральнай Рады Саюзу Сялянаў-Беларусаў у Літве, якое мае адбыцца 9.06.1922

582.1.43:061

Паседжаньне ў справе адчынення настаўніцкіх курсаў для беларускіх пачатковых школ.

3244. Пераклад артыкулу: Б'лорусь. О министерств' б'лорусских д'ль // Lietuvos Žinios. №86. 14.06.1922

582.1.42:008&r-009 — мк

Рэакцыя на артыкул Д.Сямашкі «Литовско-б'лорусскій вопрос...». Псэўданім у літоўскім тэксьце — Gudas.

3245. Паштоўка Янкі Чарапука (Данцыг) Тамашу Грыбу (Коўна, Vytauto pr. №30) за 15.06.1922

Даражэнькі

Шлю мае сардэчнае прывітаньне усім сябрам Грамады. Сеньня моцно помню наш дэвіз

змагаймося — зможам

Цалую ўсіх

Ваш Я. Чарапук

Параход «Латвія» перад ад'ездам у Амерыку.

582.1.14:064

3246. Паштоўка Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) за 17.06.1922

[...] Калі прыедзеш? [...] Бароўскі ўжо зьбіраецца да ад'езду ў Маскву.

582.1.14:004

3247. Паштоўка Станіславы Ластоўскай (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.06.1922

22.VI.1922. Палонга.

Дарагі Ваценька,

Што у Цябе чуваць? Ці прыехала Ганка? Як з кватерай. У нас усе зімна і зімна, а ўжо тыдзень прайшоў. Шкада кожнаго прайшоўшаго дня. Настрой добры, толькі думаю як ты там сабе раду даеш. Мо завітаеш да нас?

Цалую крэпка Стаха. Пішы

582.1.14:063

3248. Арыгінал артыкулу: Д.Семашко. Кое-что про б'лорусскія д'бла. Отв'тъ на статью дискуссіи г. Б'лорусса въ №86 [газ. «Lietuvos Žinios»] отъ 14 іюня с.г. «Про Б'лорусское Министерство» // Lietuvos Žinios. №92. 22.06.1922

582.1.42:002-003-N — мк

582.1.42:010-012 — мк (іншы пераклад)

Датавана 16.06.1922.

3249. Ліст прадстаўнікоў Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту Аляксандра Карабача і Ўладзімера Пракулевіча (Коўна) старшыні Ўсходняй Камісіі прафэсару Зігмасу Жэмайцісу (Коўна) за 22.06.1922 з паведамленьнем аб зьянцці зь сябе прадстаўніцтва ВБНК перад літоўскімі ўстановамі й просьбай вярнуць каштарыс аб дапамозе віленскім беларускім арганізацыям

582.1.43:082 — мк

3250. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.06.1922

24.VI.22.

Рыга.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,
пасылайце мне срочна з Вальковічам матарыялы для друку:

аб Гэнуэскай Канфэрэнцыі,

" працы ў Вільні,

" бел. нац. меньшасьці ў Літве і

" працы Ураду БНР.

У панядзелак, 26-га, пачынае выхадзіць беспартыйна-дэмакратычна-незалежная газэта. Мова — расейская. Назва — «Маяк». Тыднёвая (на большае не змаглі адшукаць грошы). Бараніць будзе вялікарускія (не расейскія) і беларускія інтэрэсы.

Друкавацца — у Рызе. Рэдактар — Н.Бордонос.

Я не чакаў адказу Вашага, бо лічыў і быў пэўны, што, незалежна нават ад Канфэрэнцыі, Вы добра разумееце патрэбу незалежнай і вольнай ад Ковенскіх уплываў газэты і падтрымаеце яе.

Буду тутака да аўторка: 27-го выеду ў 12^{1/2} часоў ночы да Дзвінску.

Інструкцыі прышліце з Вальковічам.

Аб яго прыездзе тэлэграфуйце ў Рыгу.

З пашанай К.Езавітаў

582.1.14:045&r-046

3251. Паштоўка Р.Абрамсона (Коўна, Gardino 51) «копетану Г-ну Карповскому (Kaunas, бывш. Михайловскій пр. 30, против кладбища)» за 24.06.1922

582.1.14:002

3252. Lietuvos Žinios. №97. 29.06.1922

[З артыкулам:] N.N. Gudų bruzdėjimai

582.1.42:046

3253. Ліст Дэпартаменту Працы, Камунікацыяў і Публічных Работаў (Вільня) Віленскай Праваслаўнай Эпархіяльнай Радзе за 30.06.1922 з паведамленьнем аб пастанове Дэпартаменту Працы, Камунікацыяў і Публічных Работаў за 30.06.1922 (вых. №2758) аб перадачы будынкаў базыльянскага кляштара (Вострабрамская, 9) у Дзяржаўны Скарб

582.2.52:099&r — odpis

3254. Шлян Прагі. Orientační plán sídel. hlav. města Prahy

582.1.43:260

Дата невядомая.

3255. Паштоўка Станіславы Ластоўскай (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.07.1922

У адной з сваіх адкрытак пішеш аб бялізне. Патрэбны посцілкі і ручнікі, але ужо фактычна большую палова вакаці прайшла, бо ужо трэці

тыдзень, а як прыедуць усе мужы зразу то жыць не будзе дзе, а каля першаго мае прыехаць і Александр Іванавіч. А як наконт хаты ў Коўне, дзе цяпер жывеш, у якім пакою? Я усе яшчэ мела надзею што прыедзеш у Палангу, як не дык да хуткаго пабачэння у Коўне.

Цалую крэпка Стася

582.1.14:062— памылковая нумарацыя, мусіла б быць 63

3256. Выпіска з загаду Беларускага Асобнага Батальёну Літоўскага Войска №184 за 1.07.1922

ВЫПІСКА

з прыказа БЕЛАРУСКАГА Асобнага батальёну
№184

Ліпеня 1 дня 1922 года, м. Вількавішкі

ЧАСЬЦЬ ШЫХОВАЯ

§1.

Для усіх афіцэраў і вайсковых чыноўнікаў даручанага мне батальёну устанаўліваю курсы Беларускае мовы пад кіраўніцтвам афіцэра ПЛЕСКАЧЭУСКАГА.

Апошняму патурбавацца, каб у працягу 2-х месяцаў ад пачатку заняткаў на курсах знаёміць слухачоў з усімі галоўнымі асаблівасцямі мовы, з выдатнейшымі творамі мастацкае Беларускае літэратуры і г. д. Канчаткавая мэта навучэння — аўладаць вуснаю і пісьмоваю Беларускаю моваю натоўкі, каб у часе заняткаў з жаўнерамі і на огул ува усіх публічных мейсцох ужываць і карыстацца тоўкі ёю.

Па сканчаньні 2-х месячных заняткаў будзе учынены экзамен і тыя з п.п. афіцэраў і чыноўнікаў батальёну, якія ня вытрымаюць яго, будуць належаць да адлічэння у разэрву чыноў згодна прыказу па войску №283 §1 п.2.

Орыгінал падпісаў: Камандзер батальёну, МАЕР РОЗМАНАС.

582.1.43:231

3257. Ліст Беларускага Нацыянальнага Камітэту (Вільня) дэлегату Ўраду Рэчыспалітай Польшчы ў Вільні за 4.07.1922 у сувязі з пастановай Дэпартаменту Працы, Камунікацыяў і Публічных Работаў за 30.06.1922 (вых. №2758) аб перадачы будынкаў базыльянскага кляштару (Вострабрамская, 9) у Дзяржаўны Скарб

582.2.52:027&r-028 — odpis

582.2.52:097&r-098&r — мк

582.2.52:103&r-105 — рк фпа

582.2.52:112&r-113 — odpis

582.2.52:114&r-115 — odpis

582.2.52:116&r-117 — odpis

3258. Ліст Антона Луцкевіча (Вільня) прэм'ер-міністра Чэха-Славацкай Рэспублікі Бэнэшу (Прага) за 5.07.1922 з просьбай дадаць да выдзеленых дагэтуль 20-ці яшчэ 50 стыпэндыяў для беларусаў у вышэйшых навучальных установах Чэхаславацчыны

582.2.20:007-007a-007b

3259. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму й Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) за 7.07.1922

7.VII.22. Прага.

Дарагія таварышчы!

Надта прыкро мне было прачытаць у «Украінскам Прапоры» ад 1 ліпеня аб тэй бойцы, якая была у вас¹. «Паліцэю по галаві», як піша прапар у вас разрубаны гордзіеу узял, не ведаю толькі, чы прынцыповага, чы асабістага характэру. І у адным і у другім выпадку справа ясная, да вырашэньня суду (будзь то партыйный, чы трэцейскі і найменш Урадовы, бо ен можа быць толькі кампромітаціей, ужо нават бэз права апэляцыі, куды бы то ні было) павінны быць адстранены ад спаўненьня свайго абязку.

Так трэба было зрабіць ужо даўно, бо тут німа ніякого крызысу, а звычайная рэч.

Мне Базыль пішэ, што калі я не прыеду да 15 ліпеня, чаго я і сам надта хачу і можа і здолею, а калі спознюсь, то не надоўга, то ен прымецца за справу сам. Так і трэба было зрабіць адразу.

Но справа не у тым цяпер есьць справы больш паважныя. На 17 ліпеня у Лендане збіраецца Вярхоўная Рада Лігі Нацый на павестку дня пастаўлена пытаньне аб меншасьцях у Польшчэ, гэта значыць у адносінах да нас — Гродзеншчыне і Віленшчыне. Аб гэтым я ужо пісаў Вам і раней, думаю што адпаведны мемарьял і подпісы хаця бы выгнаннаго з Вільны Нац Камітэту маеце, а калі не, то трэба тэлеграмай даць у Лендан больш менш важныя рэчы у гэтай справе і прасіць аправа мейсцовых жыхароў.

Як раз у час заўтра выйдзе Воля Расеі з артыкулам аб уцісках беларусоў, думаю заставіць што небудзь у гэтым сэнсі напісаць і Голас Расеі.

Добра было б каб да зьезду Рады у Лендану выдаць лістоўку на расейскай, ці французскай мове аб усіх zdeках у Польшчы і пераслаць у Лендан і Парыж. Думаю, што матэрыялу есьць аж досыць.

У Празе гатуюцца да агромнай дэманстрацыі у дзень сканчэньня працэсу с-р. Прыймаюць з чэскага боку усі соцыалістычныя партыі і з нашаго боку усе нацыанальнасьці, у якім мае сымболізавацца едыны соцыалістычны фронт проціў камуністаў і правых.

Салідарызацыя сіл поўная.

Вышліце больш «Беларускаго Сьцягу» няужож Вы прыслалі два нумэры толькі на паказ. Нам трэба не менш як экзэмпляраў 50-100, бо трэба даць усім. Мы так маем мало друкованых рэчэй, што трэба хоць такім чынам здавальняць публіку, а спрос досыць вялікі. Маем мейсцэ дзе можна былоб выставіць і на продаж.

Бывайце здаровы да хуткаго пабачэньня. Пётра.

P.S. Дзе Жытлоўскі, то усе гэта можна зрабіць праз яго калі ен у Лондане, калі не, то трэба усе рабіць як найхучэй. Бо палякі штось надта спешаюцца з гэтай справай.

Петра.

582.1.43:261&r

¹ Український Прапор (Вена). №26. 1.07.1922:

«Білоруські справы. Про відносини на Білоруси одержали ми в останнім часі допись з тамошніх громадянських кругів [...] При кінці дописі жалується автор на здичинне, спричинене лихоліттем чотиролітньої еміграції і пише про такі події: В

Ковні, теперішнім осідку білоруської народньої республіки (Ластовського), мали в останніх часах місце дуже прикрі сцени. І так ударив на однім засіданню міністер державної контролі Заяц (с.-р.) міністра внутрішніх справ і пропаганди Томаша Гриба (с.-р.) палицею по голові. Справу покищо віддано під партійний суд. Знов-же редактор органу білоруської партії Антонау зайшов до міністра білоруських справ у литовськім уряді Семашка й по суперечці з ним кинувся на нього з кулаками. Тільки завдяки тому, що міністер мав коло себе револьвер (!), удалося йому оборонитись перед хоробрим с.-ром!».

3260. Пераклад ліста супрацоўніка МЗС Літвы Усевалада Боева рэдакцыі газэты «Lietuvos Žinios» // Lietuvos Žinios. №104. 8.07.1922

582.1.42:013 — мк

Рэакцыя на артыкул Д.Сямашкі «Кое-что про бѣлорусскія дѣла».

3261. Ліст Дамініка Сямашкі рэдакцыі газэты «Lietuvos Žinios» за 13.07.1922

582.1.42:014 — мк

Адказ на ліст У.Боева рэдакцыі газэты «Lietuvos Žinios».

3262. Пераклад ліста былога супрацоўніка Міністэрства Беларускай Справаў Літвы Івана Антонова рэдакцыі газэты «Lietuvos Žinios» // Lietuvos Žinios. №110. 15.07.1922

582.1.42:015&r — мк

Датавана 2.07.1922. Рэакцыя на артыкул Д.Сямашкі «Кое-что про бѣлорусскія дѣла».

3263. Заява Аляксандра Карабача Ўраду БНР за 19.07.1922 з просьбай вышпаціць яму пэнсію за 1921 год па абавязку камісара Ўраду на Віленшчыну

582.1.43:024

З рэзалюцыяй міністра ўнутраных справаў і прапаганды БНР Т.Грыба за 20.07.1922 (Коўна) — прапанова А.Карабачу прадставіць падрабязную пісьмовую справаздачу за яго дзейнасць у якасці камісара. «Гэтак сама і ў справе Пракулевіча (на Меншчыну) і Барана (на Горадзеншчыну)».

3264. Ліст Дэпартаменту Агульных Справаў Міністэрства Асветы Літвы былому старшыні беларускага таварыства «Золак» Вацлаву Ластоўскаму за 21.07.1922 (вых. №5516) з просьбай даць справаздачу за атрыманыя таварыствам ад Міністэрства ў 1918-1919 гадох 25.000 аўксінаў

582.1.43:201

3265. Ліст загадчыка тэхнічнага аддзелу Амэрыканска-Літоўскага Гандлёвага Таварыства «Ford. The Universal Car» (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.07.1922 аб аплаце рамонту матара «OTTO Deuten»

582.1.43:001

3266. Рахунак на аплату 10.589 аўксінаў 91 скатікаў за рамонт матора

582.1.43:002-003

3267. Ліст міністра вайсковых справаў Украінскай Народнай Рэспублікі Сальскага (?) д-ру Захару Біскаму (Варшава) за 22.07.1922 з прапановай выехаць за мяжу ў справе закупу авіяцыйнае тэхнікі для ўкраінскага войска

582.2.52:100 — мк

3268. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.07.1922

25.VII.22.

Palanga.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Пасылаю Вам «Задачы чароднай нарады». Тк сама як і стацьцю аб незалежнасьці — прашу прыслаць мне хуценька копію для папраўкі. Разам з тым прашу Вас праглядзець яе з боку зместу (і, канешне, русафізмаў!) — і дапісаць усе тое, што знойдзеце патрэбным. Магчыма, што я нешта упусьціў. Адзін экзэмпляр калі можна паслаць Езавітаву, каб азнаеміўся. Перэпісываць на чыста не магу — німа упрост сілы перапісываць — гэта я рабіў звычайна у момант на машыне, — ды і паперы брак!

Знача — нарада склікаецца выключна як культурная. Важна, каб Езавітаў сьпісаўся з дакладчыкамі, каб наагул нарада выглядала сур'езна. Ці годзіцеся Вы з маею аргумэнтацыяй — чаму ня трэба палітыкі? Мне здаецца, што яна слухная.

Нараду трэба падрыхтаваць і — я перэдумаў! — яе трэба склікаць не раней 1.X. г.зн. больш менш у той час я[к] і пражскую.

Калі №2 ужо кончыўся друкам, дык Вы можэце пачаць №3 друкам Вашай стацьці —

Знача: 1) Незалежнасьць як праграма

2) Задачы чароднай нарады

Верш!

3) (Ваш артыкул ці які другі есьць пад рукамі)

4) так сама

Раб. Тагор!

5) К.Каліноўскі

6) П.Безсонаў

Хроніка — палітычная

Прэса

Усяляк абвесткі!

Сколькі займаюць дзьве першыя стацьці Вы можэце вылічыць больш менш! Вельмі хацеў бы каб зьмясьціць Раб. Тагора — добрая рэч!

Сёньня саджусь за «Усход — Запад — і мы». Тэма цікавая, але заразам адказная. Яшчэ ня ведаю, ці што выйдзе.

Пасьля 4га думаю ехаць у Коўну, бо мяне страшэнна непакоіць справа з кватэрай, — ды і наагул, трэба пачынаць васеньнюю кампанію. Ці ня

можэце парадаваць мяне чым небудзь у кватэрнай справе? Якія захады зрабіў Вальковіч? Я яму пісаў. Спытайце яго! Калі нічога не знайду — ня ведаю, што буду рабіць. Скандал!

Ці прыехаў Базыль² і з якімі вынікамі? Чаму ня едзе Петра³?

Чакаю адказу

Бывайце!

АлЦвікевіч

Паведамьце Езав<ітаву> , што найважнейшым заданьнем іх будзе — угаварыць Менск, каб хто небудзь (5 асоб) прыехалі = знача гаварыць аб культуры, граматыцы, тэрмінолёгіі! А можа!

582.1.43:027&r,030&r

¹ Зьмест «Беларускага Сьцягу» №4 (жнівень-верасень 1922):

Незалежнасьць—як праграма сёнешняга дня (А.Галынец)

Заданьня чароднай нарады (І.Яцьвяг)

Канстантын Каліноўскі (Гістарычны нарыс) (Іван Трызна)

«У хмарах Захаду»—з Рабіндраната Тагоры (Пер. І.Ц.)

Пагляд П.Безсонава на беларускую справу (даканчаньне) (Др. А.Цвікевіч)

З Беларуска-Літоўскай мінуўшчыны (Ластоўскі)

Нашыя прозьвішчы (Станкевіч)

Мікалай Галубовіч. Повесьць. Разьдзел I некалькі слоў аб паходжаньню гэрбу і пратоплястах фаміліі пана Мікалая Галубовіча, гэрбу Разходнік (Власт)

«Эўразійцы» (новыя шуканьня расійскай думкі) (А.Ц-ч)

Палітычная кроніка

Агляд прэсы

З усіх старон

Бібліографія

Свая почта

Абвесткі

² Захарка. Абставіны невядомыя. ³ Крэчэўскі. Выехаў з Прагі на пачатку жніўня.

3269. Lietuvos Žinios. №119. 26.07.1922

[З артыкулам:] Gudas. Tautinės Gudų Ministerijos Uždaviniai

582.1.42:016

3270. Ліст міністра беларускіх справаў Літоўскай Рэспублікі Дамініка Сямашкі [Вацлаву Ластоўскаму?] за 28.07.1922

Пры гэтым перэсылаю «полеміку»¹ — вывад уже зробіце самі [...]

582.1.42:004 — *ра*

¹ Дакумэнты №№3185, 3229-3233, 3237, 3244, 3248, 3252, 3260-3262, 3269.

3271. Паштоўка Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.07.1922

Нешта не маю 2-га № «Сьцягу» і Вашых лістоў з канкрэтнымі рахубамі.

Чакаю.

Ці не можаце Вы выслаць мне экзэмпляраў 100 кожнай з адкрытак у справе падзелу Беларусі.

Вельмі патрэбны!

К.Езав.

Вітаю ўсіх

582.1.14:001

На паштоўцы: Першы Урад Беларускай Народнай Рэспублікі. Выданьне «Таварыства імя Ф.Скарыны». №5. 1919.

3272. Суправаджальная запіска Цэнтральнага Дзяржаўнага Архіву Літвы да пасьведчаньня аб уплаце грошай за перавозку дакумэнтаў Вацлава Ластоўскага з Расеі за 31.07.1922

582.1.43:204

3273. Пасьведчаньне Вацлаву Ластоўскаму аб уплаце на рахунак МЗС 28 аўкс. 50 ск. за перавозку яго дакумэнтаў з Расеі за 31.07.1922

582.1.43:205

3274. Беларускі Партызан. Месячн. безпартыйная часопісь Змагароў за Бацькаўшчыну. №1. Жнівень 1922. Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Галоўны Штаб Беларускіх Партызанаў — Белавежская Пушча. Рэдактар Герман Скамарох

582.1.43:248-251 — 0

582.1.43:266-269 — 0

3275. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Марыі Ластоўскай (Парогі) за 2.08.1922

Darahaja Marius.

Što da pieradadzienaha Stasiam prajektu atrymliwańnia u Parohach dla dzieučat korepetytara, ja liču hety prajekt niepažadany i škodnym, ot z jakich pryčyn:

1. Korepetytar-litwin budzie doraha kaštawać: płacić treba budzie, a za wyniki harantyj nijakich, jak zrešta zašiody bywaje z "damowaj nawukaj",

2. Nieminuča zamiest nawuki wywiažucca amory, prydziecca hrošy płacić nie za nawuku, a za "zabawy".

Dziela hetaha nichaj Hanka pryježdžaje u Koŭnu. Kali choće wučycca, tut možna wučycca, a nia choće wučycca — to treba pracawać; dyk prystroju dzie-nibudź da pracy. Na zimu ũ Parogach biez nijakaha zaniaćcia pakidać jaje nia-možna. Stašku najlepiej addać u Wiekšni kali nia ũ pieršuju, dyk choć u pryhatoučyju klasu.

Dyk u paławinie hetaha miesiaca čekaju Hanku u Koŭnie, bo užo u Wieraśni pačynajucca nawuki.

Wychodzić usio-ž taki, što z HANKI chwalonaj Wiekšnianskaj pracawitaści ničoha nia vyjšła: ekzaminaŭ z 4 klas nia wydzieržała. Ja dumaju najlepiej by-loby jaje prystroić na ferčerskije kursy. Skončyŭšy kursy, kali budzie wučycca, a heta znače nie hultaic a pracawać, — može pastupić u Uniwersytet i być dok-taram. U koždy razie i felčerycaj biaz chleba siadzieć nia budzie. Haŭoŭnaje

i najwaŹniejszaje kab mieła Hanka akreślenuju pracu, nia kiśła na wioscy i nie razwiwała histeryi. Dyk čekaju terminowaj adpowiedzi.

Саўжу Вацлаў
2.VIII.22
582.1.43:053&r

3276. Запіска Міхала Рёмэра (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.08.1922

Szanowny i Kochany Panie Waclawie!

Przyrzekliście mi odesłać nazajutrz udz[i]elony Wam przezemnie w niedzielę wypis z czasopisma francuskiego. Pomimo że upłynęło odtąd 5 dni — nie otrzymałem go dotychczas. Proszę Was przeto albo mi go odesłać zaraz przez dziewczynkę, która Wam list niniejszy doręczy, albo też — jutro do Trybunału w kopercie na moje imię.

Łączę serdeczny uścisk dłoni
Wasz Michał Römer
4.VIII.1922
582.1.43:047

3277. Ліст Янкі Чарапука (Гранд Рапідз) Аляксандру Галавінскаму (Коўна) за 5.08.1922

Даражэнькі Алесь! Ня дзівуйся мой дружэ, што можэ табе здаецца чаму я гэтак позна пішу гэты ліст да цябе. Адзін тыдзень я быў у Нью-Йорку, дзе хацелася мне разузнаць место. Чэлавечы розум папросту поўны падзівеньня як гэта ўсе можна было выбудаваць. Калі прышлося быць, каля найбольшага дому у сьвеце, альбо каля помніка «Свабода» Пасьля я прыехаў да свайго бацькі у Grand Rapids. Тут таксама шмат часу прашло на чыста сямейныя справы. Працу грамадзкую распачаць заража трудно. Цяпер я знаемлюся толькі з агульным становішчэм у гэтым краю. І заводжу знаемства з беларусамі, украінцамі, і літвінамі. Выступаць цяпер чына на грунце грамадзкім і палітычным ніяк нельга. Прычыны такія. Не разуменьне ангельскай мовы — ня дае магчымасьці выступіць і узяцца за працу. Німа тут сапраўды ні адной беларускай арганізацыі, якая маглабы памагчы хоць часова у працы і жыцьцю. Напрыклад дэлегатам Літвы, Польшчы ці Украіны — тут легка працаваць, таму што па ўсей Амэрыцы раскіданы іх арганізацыі нацыянальныя. І вось калі яны прыезджаюць ўсе памененыя установы паведамляны і толькі чэкаюць іх прыезду — дагэтага служыць іх прэса і арганізацыйныя грошы. Нам жа беларусам трэба рабіць тое, што палякі, літоўцы і украінцы рабілі 50 лет таму назад. З гутаркі з Беларусамі у Detroit, Grand Rapids, New-York'у і Chicago у якіх ужо мейсцах я быў мне удалося устанавіць, што сьвядомасьць ёсьць паміж імі — але каб з іх зрабіць сапраўды беларускіх грамадзян патрэбна многа многа працы і то мазольнай. Калі гаворыцца а беларусах, та іх трэба раздзеліць на две катэгорыі. У першую трэба залічыць беларусаў-католікаў, якія паддаліся папросту шаленаму ўплыву польскаму клерыкалізму і так называемаму «Polskiemu Związku Narodowemu». Апошні у Амэрыцы ёсьць самай сільнай арганізацыяй «дэмакратычнай» польскай з вялікім капіталам багатай дамовай маемнасьцю, школамі, унівэрсытэтам у Кэмбрыдж. Да другой

групы гэта беларусоў праваслаўных — тут ужо кірунак працы другі павінен быць — гэта элемент соцыялістычны і збольшэвічаны. Ужо з гэтай кароткай маея інфармацыі відаць, што адной асобе як мне някім чынам няможна вясці працы у адным і у другім лагеры. Трэба выбраць адзін — злучыць тыя два лагеры у адзін на грунце нацыянальным гэта рэч вельмі трудная і спачатку немагчымая. Паперш трэба у іх яшчэ разбудзіць нацыяналізм.

Вос[ь] гэтая мая пакуль што кароткая інфармацыя для Сувязі¹ і для Ураду аб становішчу беларускум тут у Амэрыцы. Цяпер некалькі слоў скажу аб складзе той дэлегацыі, якую намерываецца сюды выслаць Урад. Пасылаючы Урадум дэлегацыю належыць кіравацца той думкай і тым разлічэннем, што дэлегацыя павінна больш кіравацца на падтрыманьне амэрыканцоў, чым беларусоў. А на грунце гэтаго зноў павінно лічыцца з амэрыканскай палітыкай. Цяпер урадуе «рэспубліканская партыя» з Гардінгам² Яна групуе каля сябе моцно капіталізм фабрыканство, вялізарную прамысловасьць. Другая партыя гэта «дэмакратычная» стаўленнік яе быў Вілсон³ — цяпер яна не урадуе Гэта дзве самыя моцныя партыі і трэцяя соцыялістычная з Дэбсам⁴ на чале, але ён сядзіць у гурме соцыялісты яшчэ ні на адных выбарах ня атрымалі «крэсла прэзыдэнта» Затым ідуць уніісты — гэта арганізацыя адпаведае расейскай «Союз профэсійных Рабочих» але гэта чыста эканамічная арганізацыя у палітыцы нічога яна чыннага ня адыгрывае. У звязку з усім сказаным і прыняўшы пад увагу беларускае становішчо і амэрыканскую палітыку. Я лічу, што галавою дэлегацыі павінен быць не соцыяліст, бо іначэй нічога з працы рэальнага ня выйдзе, затым павінен быць ксендз, для працы сярод католікаў. і для працы сярод праваслаўных выдатны соцыяліст, добры прамоўца і літэратар. Пэўны, што такі склад дэлегацыі і меўбы успех Галава дэлегацыі могбы атрымаць падтрыманьне для справы з боку амэрыканскіх урадовых сфер, ксендз з боку духавенства, бо высшыя мейсцы духоўныя занімаюць ірландцы і немцы-католікі кардынал і арцыбіскуп.

Прыняць таксама трэба пад увагу мову, бо бяз мовы тут ні шагу няможна ступіць Напершы пачатак хаця трэба выучыцца штокольвек, пасля ужо знаючы што небудзь можна лічыць што праз 1 год ужо можна добра знаць нават і выступаць з мовай. Затым, адна асоба мусіць знаць добра мову. А іначэй прыдзецца афіцыйнасьць схаваць і ісьці працаваць да фабрыкі — бо інтэлігэнтнай працы атрымаць трудно, не знаючы мовы. Калі можэ ёсьць труднасьці з прыездам, та я іх магу ліквідаваць — мне ужо удалося мець знаемасьць з Сэнатарам вельмі уплывовым праз якога можна нават і хутко урегуляваць справу. Што датычыць грошай та я таксама прылажу усе стараньня каб 1.000 даллараў пажычыць і выслаць чыфскарты I класа, хаця і на 7%; калі будзе дана гварантыя звароту на акрэслены час. Вось усе тое чым магу падзеліцца цяпер. У канцы гэтага яшчэ некалькі слоў напішу а сабе.

Апошнім часам я прыступіў да выучэньня мовы. кожны дзень 3 гадзіны. Атрымаў працу у фабрыцы вельмі добрую. Працую 8 гадзін ад 7 зрана да 5 п.п. і адну гадзіну маю на абед. Атрымаў ужо першыя паперы грамадзянства, бо бэз іх нельга мець работы за 6 мёсяцаў буду лічыцца лоў амэрыканінам, а цяпер як тут кажучь яшчэ «зелены чалавек» а праз

2 гады можна будзе атрымаць другія паперы грамадзянства, тагдэ ужо лічыцца амэрыканскім грамадзянінам. Атрымаў ад знаемага адваката запэўненьне, што калі захачу аканчываць юрыдычны факультэт, та ен за мяне унясе залог і я магу вучыцца а пасля толькі мушу у яго праз 2 гады працаваць. Перэдай каму належыць — ніхай вышлюць рахунак доўгу які я вінен Ураду, а я пастараюся яго сплаціць часьцямі.

Шлю прывітаньне усім Янка 5/VIII 1922.

Adress John Czerepuk

585 Stocking Av.

Grand Rapids Mich.

North America

P.S. Прысылайце газеты, літэратуру і прэс-бюро

582.1.43:257&r-259&r

¹ Беларуская Нацыянальная Сувязь. ² Ёрэн Гардынг, прэзыдэнт ЗША ў 1921-1923 гадох. ³ Вудро Ёілсан, прэзыдэнт ЗША ў 1913-1921 гадох. ⁴ Юджын Дэбс, сацыялістычны лідэр, у 1900-1920 гадох пяць разоў кандыдаваў у прэзыдэнты.

3278. Ліст рэдактара газэты «Правда» Віктара Гладзіка (Osphant, Пэнсільвэйнія, ЗША) Беларускаму Прэс-Бюро ў Коўне за 5.08.1922

М<илостивый> Г<осударь>.

Імёю честь сообщитъ, что всѣ сообщенія Бюлетина №36 переведены на англійскій языкъ, были пересланы Правительству С<оединенныхъ> Штатовъ и въ американскія газеты. Не подлежитъ сомнѣнію, что по ходатайству нашихъ карпаторусскихъ организацій, дѣлу будетъ данъ розгольш въ Америкѣ. Понятно, что поляки будутъ стараться опровергать все сообщенное въ Бюллетине №36 и по этому слѣдовало бы освѣдомитъ кого слѣдуетъ, чтобы пострадавшіе не давали польскимъ гонителямъ никакихъ подписовъ на ихъ опроверженія, какъ это было когда писуцій эти стро[к]и въ 1920 г., подняль протестъ въ Англіи противъ разборки православнога собора въ Варшавѣ.

Желательнымъ было бы, чтобы о гоненіяхъ поляками бѣлоросовъ, было сообщано мнѣ обовсемъ подробно, а я постараюсь, при соучастію здѣсь жиющихъ бѣлороссовъ, указать на гоненія и истязанія бѣлороссовъ, не только американскому правительству и народу, но также европейскимъ народамъ и ихъ правительствамъ.

Остаюсь съ совершеннымъ почтеніемъ,

Виктор Петровичъ Гладикъ,

редакторъ «Правды»

582.1.43:096

3279. Ліст капітана Пятра Дзехцярова невядомаму адрасату за 12.08.1922

582.1.14:050-051&r

У справе прыняцця на стыпэндыю. Адрас: «9 p. L.K.V. pulkas, I kuopos vadui Kapit. Diechtierovui».

3280. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Пятру Крэчэўскаму (Коўна) за 14.08.1922

Прага 14 VIII 22

Дарагі Пятро!

У той дзень, як ты ад'ехаў, я атрымаў пісьмо ад Жытлоўскага, які просіць каб яго двух сыноў прыняць у Прагу на стыпендыі. З іх адзін яшчэ не мае аттэстата спеласьці. Ты ведаеш тутэйшае палажэне, ведаеш як з Гладкім было. Можэ лепш вышлаб каб яны тутака былі, чым калі іх не будзе. Дык вось я яму адказываю, так як справа стаіць, цыціруючы афіцыйную старану. Ён пытаецца а тваёй адрэсе, пэна што будзе табе пісаць. Каб у нас не вышла розніцы ва узглядах пасылаю табе копію адказа пану Жытлоўскаму. Калі ён табе напішэ, то было-б пажадана, каб ты так сама падтрымаў мой адказ, бо і дапрауды у нас яшчэ нічога канкрэтнага німа, апроч абяцання на славах. Добра былоб каб аб гэтым ведалі Ластоўскі і Цвікевіч, калі яны будуць гаварыць з Жытлоўскім.

Усяго добраго, паклон пані і усім знаемым.

твой Мікола

582.1.14:048r-048

3281. Копія ліста Міколы Вяршыніна (Прага) Сямёну Жытлоўскаму (?) за 14.08.1922

Копія

Многоуважаемый г. Житловский!

Еще съ весны этого года я хлопоталъ въ министерствѣ о добавленіи стипендіи для нашихъ студентовъ и наконецъ подалъ письменный меморандумъ. Въ Іюлѣ я получилъ письменный отвѣтъ слѣдующаго содержания:

«На Ваше желанье будетъ обращено вниманіе при окончательномъ замѣщеніи въ началѣ 1922/23 учебнаго года свободныхъ мѣстъ, если такія окажутся».

Такимъ образомъ я и самъ не знаю, сколько можетъ быть принято новыхъ студентовъ на стипендіи. Въ настоящее время стипендіи не даются, ибо еще въ началѣ каникулъ студентамъ было объявлено, чтобы они искали себѣ на лѣто занятій гдѣ угодно. Много ихъ ушло на полевые работы. Тѣмъ, которые почему либо не получили работъ было впоследствіи выдано сокращенное пособье на два мѣсяца впередъ. Съ какого времени начнутъ выдаваться стипендіи вновь еще неизвѣстно.

Запись въ Технику начнется съ 1го Сентября, а въ Университетъ съ 1го Октября. Въ высшія учебныя заведенія принимаются только имѣющіе аттестаты зрѣлости. Вольнослушатели и лица учащіеся въ нѣмецкихъ учебныхъ заведеніяхъ стипендіями не пользуются. Тѣмъ которые не живутъ въ общежитьяхъ, а на частныхъ квартирахъ стипендіи выплачиваются по 450-500 корон въ мѣсяць. Здѣсь большой квартирный кризисъ. Комната стоитъ минимумъ 300-400 кор. въ мѣсяць (Кричевскій платилъ по 700 кор. въ мѣсяць за одну скверную комнату). Кромѣ освѣщенія и отопленія. Но студенты живутъ по 2-3 въ одной комнатѣ и поэтому имъ обходится дешевле. На скромное существованіе одно[го] чело[вѣ]ка въ Прагѣ требуется минимумъ 1000 кор. въ мѣсяць. Кушанье студенты получаютъ въ студенческой столовой (по 7 кор. за обѣдъ) и всегда жалуются на

голодь. Пражскія учебныя заведенія ни въ чѣмъ не уступають такимъ же заведеніямъ другихъ Европейскихъ столицъ.

Петръ Ант. Кричевскій уѣхаль въ Ковно.

Вотъ все, что могу сообщить Вамъ конкретнаго.

Съ глубокимъ уваженіемъ къ Вамъ пребываю

Н.М.Вершинин

Прага 14 VIII 22 г.

582.1.14:047&r,049&r

3282. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга-Дзвьінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.08.1922

16.АВГ.1922

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

атрымаў я Вашы «Задачы»¹ і з імі згодзен.

Але гэтага яшчэ мала: трэба ведаць і мець яшчэ апрацоўку «рэальных магчымасьцяў» яе склікаць.

Інфармацыя з гэтага боку ад Вас німа зусім.

А гэта выбівае грунт з пад ўсіх плянаў.

Мы цяперыка ў паласе выбараў:

валастных,

местовых,

парламэнтскіх.

Валасныя прайшлі — нішто, апрача двух-трох валасьцеў, дзе нас пабілі палякі і маскалі.

Местовыя — пачаліся (з іх Люцын — прайшоў добра).

Парламэнтскія — насоўваюцца і худка будзе падача спіскаў.

У зьвязку з гэтым вельмі прашу Вас, каб прэсланыя мной, — праз Аккермана і Вальковіча, — рахубы — былі срочна, самым тэрміновым парадкам, задаволены і выдаткі зьвернуты.

Аб дапамозе зьверх таго, што мне належыць, я ужо і не прашу.

— Здаецца — безнадзейнасьць поўная.

Незадавальненьне ж пасланых рахубаў будзе нам вельмі шкодна, а магчыма, і трагічна скіруе самыя выбары.

Палякі і расейцы гуртуюцца і зьбіраюцца даць бой па ўсіх правілах.

Сьплююцца: грошы, кляўзы, газэты, лістоўкі, лаянка, агітацыя і закіды.

Мы — маўчым.

Німа «свабодных» магчымасьцяў.

Казенныя кошты астаюцца казённымі і ідуць на выдаткі бюджэтна-смэтныя.

Ня маю часу на дробныя тлумачэньня, бо страшэнна сьпяшаюся (з 15 дзен гэтага месяца я ужо 12 дзен быў ў дарозе і раз'ездах).

Жадаю усяго найлепшага.

З пашанай К.Езавітаў

582.1.43:236&r

¹ Артыкул «Задачы чароднай нарады». Гл. дакумэнт №3268.

3283. Старый бѣлоруссь. Бѣлоруссы въ Латвіи. (Улётка да выбраў у Латвійскі Сойм)

582.1.43:247&r — д

Дата невядомая. Выбары ў парлямэнт Латвіі меліся адбыцца ў сьнежні 1922 году.

3284. Ліст Віталя Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.08.1922

582.1.43:179&r-180

Аб перасылцы грошай — вяртаньне Ластоўскаму пазыкі й грошай за прададзены гарнітур.

3285. Квіток аб пераводзе 8.000,- аўксінаў з Коўна Лявону Зайцу (Паланга) за 25.08.1922

582.1.43:071

3286. Ліст сотніка Пятра Дзехцярова (?) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.08.1922

[...] Дужа жаль, што не зрабілі Вы поўнаго клішэ з адрэсу пану Масарыку.

[...] пачтовых стасункоў между Вільней і Коўнай даселе немашыка!

[...] Пастараюсь ў скорым часі адыслаць Вам некалькі віньэтак, малюнкаў і карыкатур [...]

582.1.43:175&r-176&r

3287. Ліст В.Шэбедзева (Генуя) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.08.1922 у справе падрыхтоўкі да выданьня кнігі «Нацыянальнае пытаньня Східной Эўропы»

582.1.43:244-245

3288. Паштоўка Ларысы Дарашковай (Жыжморы) Станіславе Ластоўскай (Коўна) за 31.08.1922

582.1.43:196

3289. Фатаграфія Вацлава Ластоўскага ў капелюшы

582.1.43:073 — ф

Дата невядомая.

3290. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.09.1922

Паважаны Вацл. Юст.!

Былі мы з Зайцам толькі што у тутэйшага «поэта» — Касьцевіча. Старый нішто — пагутарыць з ім крыху часу прыемна, але і толькі.

Сярод «твораў», прыпамінаючых Марцінкевічаўскую «Селянку» — знайшлі «Stacjii», — якія Вам пасылаю. Я у гэтых справах разумеюся мала, але мо' Вы і знойдзеце карысным гэтую рэч аддрукаваць для касьцельнага

ужытку. Трэба, каб Віленскі Біскуп даў згоду — (я думаю ён ахвотна дасць) — і літоўскія ксендзы пакрыюць выдаткі па друку.

У кожным разе — Вам лепей знаць. Аўтар прасіў толькі ня згубіць гэтай рукапісі, — бо яна адна.

Адказэце!

Ваш АлЦвік...

P.S. Атрымалі Ваш ліст — і збіраемся сёньня разам з Лявонам адказваць. У кожным разе — на усе гэты рэчы трэба плеваць з высокай гары. Апроч, зразумела, згубы рукапісу Вашаго. Гэта гісторыя вельмі цікавая і яе трэба абавязкова давесці да канца. Я лічу, што тут без злой волі не абойдзеца.

Стацьці для 3го № перапісываю на чыста.

Прывітаньне П. Станіславе!

Паважаючы Вас АлЦвікевіч

582.1.43:252&r

Дакладная дата невядомая.

3291. Даведка Ковенскага адраснага бюро аб адрасе Магдалены Радзівіл: Šaltkalvių 3/13

582.1.43:235

Дата невядомая.

3292. Litania Narodu Białoruskiego. Шапірографнае выданьне

582.1.43:271&r-272&r — ш

Дата невядомая.

3293. Ліст Язэпа Мамонькі (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ????.1922

Даражэнькі Власт!

будзь ласкавы памажы Базылю Русаку выяхаць сюды у Прагу мы яго тут устроім вучыцца на матурныя курсы пры украінскай акадэміі

Калі будзе ехаць то нехай захаціць кніжкі Берлінскага выданьня бо тут німа ні годнага экзэмпляра у Берліні так сама німа

Правітаньне усім

Язэп.

582.1.43:234

Дата невядомая.

3294. Заява Акружнага Атамана Германа Скамароха Старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі за 1.09.1922

Пану Старшыні рады Беларускае Рэспубліцы

А<тамана> Б<еларускіх> П<аўстанцаў> Г<ермана> С<камароха>

Заява

Прынімаючы пад увагу: 1) што грошы на утрыманьне арганізацыю партызан атрымаюцца вельмі у малым ліку, якія не здавальняюць і 1/10

патрэбы адпаведальных працаўнікоў у сучасны момант, 2, што велізарныя мэты, пастаўленыя нам у барадзьбе за Бацькаўшчыну, у змаганьні за незалежнасьць і неподельнасьць яе, за асвабоджэньне первым чынам народу ад гвалту і зьдзекаў польскіх паноў абшарнікаў і іх жандараў, накладваець на нас і велізарныя маральныя абавязкі як мага палягчаць варункі жыцьця і працы у лясу знаходзячыхся гэрояў нашых партызан; 3, што ужо наступаець осень, і нужда у сродках павялічваецца, асабліва у час ліквідацыі на зіму арганізацыі і 4, што з прычыны майго адьезда я псылаю на мейсце чловека для працы і сувязі — я маю гонар прасіць Вас, Пане Старшыня, як шчырага старага дзеяча ініцыятара і піанера усея Беларускае Справы, найці магчымасьць даць нам якуюсь небудзь грашовую дапамогу па свайму пагляду і сродкам.

Арганізацыя ахоплівае чатыры паветы; мы верым у Вашу прыхільнасьць да яе і наперад шчыра дзякуем Вам. Вельмі былі рады і вельмі дзякуем за дадзеныя нам праз грам[а]дзяніна Карабача пяць тысяч аукс[інаў], якія прывез нам А. Угрумый на арганізацыю. Шчыра кранул партызан гэты падарунак, шчыра вітаюць партызаны свой родны Беларускі Урад.

Окр. Атаман Герман Скамарох.

1/IX 1922 год

582.1.43:097&r

3295. Krynica. Sialanskaja hazeta. Wilnia. №1. 2 wieraśnia 1922

582.1.43:262&r-265&r — d

Нумар прысьвечаны выбарам у Варшаўскі Сойм і Сэнат 5.11 і 12.11.1922.

3296. Ліст кс. Антона Шышкі (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.09.1922 з просьбай аб матэрыяльнай дапамозе

582.1.43:229&r-230&r

Антон Шышка — знаёмы В. Ластоўскага зь віленскіх часоў.

3297. Паштоўка Лаздзіну Пяледы [Софії Пшыбыллёўскай] (Парогі) Людасу Гіру (Коўна) за 5.09.1922

Piszę i piszę do Stardasa bez skutku, zajdz z laski svajej ir pawiedz zeby mi przysłał choć trochę pieniędzy.

Mania umierająca — bez życia przyniesli ją z [obor?obos?oboz? abos?] — był ksiądz i doktor — połową ciała niewładała, leży słaba leży i prawdopodobnie nie wstanie — Sama nie wiem co robić a te czarty ani myślą o pieniądzach.

Peleda

582.1.43:072&r

3298. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.09.1922

6.IX.22.

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Сіджу тут і ня ведаю, калі і як рушу. Хвароба дочки трымаецца — тэм[п]эратура ад 37,5 да 39,5. Пры гэтых варунках ехаць немагчыма. А так зрабіць, каб мне выехаць, а сямью пакінуць, каб ехала сама — зусім немагчыма. Столькі людзей, рэчаў ды яшчэ хворае дзіцё (— яго трэба

будзе несцьці на руках) — без мяне нічога ня зробіць. Па агульнаму разважаньню — выехаць прыдзецца ва уторак, 12га. Да гэтаго часу акурат хапае грошы, якія я прывез (5 тысяч.), нават, магчыма і ня хопіць. Дарога цяпер каштуе шалена — усе на 100% вышэй. Каб даехаць да дому (Шанцы!) — я падрахаваў трэба агульна больш 7 тысяч., і я цяпер ламаю галаву як гэтыя грошы дастаць. Думаю нават пайсьці пазычыць у Гальв<аноўска>га але ён, кажуць, выехаў. Залажыць якую рэч нельга, бо як выкупіць з Коўны?, а прадаваць за безцану — шкада! Тым больш, што сума па сёняшняму курсу ерундовая.

Зьвертаюся да Вас — пазычце для мяне якім небудзь чынам дзесяць тысяч; можа Вас<іль> Ів<анавіч>¹ пазычыць, ці Вальковіч (калі прыехаў) ці хто. Усе-ж у Коўне гэта лягчэй зрабіць як тут, калі усе выехалі. Але трэба прыняць пад увагу, што почта тут ходзіць толькі два разы у тыдзень і таму я прашу Вас даць тэлеграму.—

Знача можа быць тк: 1) Грошы німа (што мяне здорава падсячэ!) 2) Грошы вышлем у такі-то дзень. Калі, знача, грошы атрымаеце — дык пасылаць трэба толькі тэлеграфам, ці праз почту (але, здаецца, почта па тэлеграфу не прыймаець!), ці праз Банк. Думаю — Lietuvos Ukio Bankas. Тагды, калі вышлеце, дайце адначасова тэлеграму: грошы выслалі праз такі-то Банк на Крэцінгу.

Такім парадкам — я магу буду арыентавацца.

Вельмі прашу Вас, Вац. Юст. дапамагчы, а галоўнае — хутчэй, бо Заяц выязджае у пятніцу ці у суботу — і я тут застаюся буквальна адзін. Трэба хоць ведаць прыблізна, калі рушыць!.. І кожны дзень лішні — лішніх 500-700 мар.

Чакаю адказу = тэлеграмы!

Бывайце здаровы

АлЦвікевіч

Як справа з кватэрай маею — спытайце Ермачэнко?

582.1.43:255&r-256

¹ Захарка.

3299. Ліст Аляксандра Цвікевіча (Паланга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.09.1922

Пане Власт!

Выручыце — прыглядзіце — каб Ів. Ів. Ермачэнко, Галавінскі — маглі б устроіць нешта з кватэрай. Хвароба дочкі йдзе, дзякаваць Богу, нормальна і калі ня будзе чаго неспадзяванага можна будзе у суботу-нядзелю дзвінуць у Коўну. Але куды прысланіць галаву?

Разумеете — што за крытычнае забойчае пытаньня?! Трачу галаву. Ехаць у Коўну і пасля назад — ерунда, немагчыма. А без мяне тут ня выведуць...

Прыглядзіце!

Паведамце!

Ваш АЦ

582.1.43:253&r

3300. Паштоўка Preussische Staatsbibliothek (Бэрлін) рэдакцыі часопіса «Беларускі Сьцяг» (Коўна) за 7.09.1922 з падзякаю за дасланы №1 «Беларускага Сьцягу» за 1922 год і просьбаю дасылаць наступныя нумары.

582.1.43:254&r

3301. Ліст Янкі Дразда (псэўд. Шпаковіч, Баркун) (Мэрач) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.09.1922

Пры гэтым перасылаю крывавыя старонцы з жыцця шматпакутнага беларускага і літоўскага народа [...]

582.1.43:246&r

3302. Ліст Тамаша Грыба (Дзьвінск) Уладзімеру Пракулевічу (Коўна) за 10.09.1922

10.IX.22.
м. Дзьвінск.

Паважаны Грамадзянін У.Пракулевіч!

Ліст Ваш ад 6.IX.22 пісаны Вамі «па даручэньню схода» — я атрымаў. Зараз-жа пішу адказ.

Перш за ўсё я хацеў бы высвятліць што гэта за «сход загранічнай групы» ў ліку некалькіх асоб (Радзюк, Пракулевіч, Ластоўскі, Карабач, Палікша, Душэўскі); на якой падставе незначная лікам група асоб называе свой прыватны сход за шклянкай гарбаты, сходам загранічнай групы? Хто ім даў гэтае права? — Бо, як гэта ведама, за граніцай ёсьць у некалькі разоў больш сяброў партыі, чымся памянены лік «сходу», нават і ў самой Коўні ёсьць больш — таму я рашуча протэстую супроці ўзурпацыі правоў загранічнае групы і злоўжываньня яе іменнем!

Далей. Вы пішаце, што я выехаў з Коўні нікога не паведаміўшы — гэта ёсьць непраўда! Аб сваім выездзе ў Дзьвінск я казаў яшчэ на сходзе 30.VIII.22, калі была гутарка аб трэцейскім судзе; Вы так сама былі на гэтым сходзе — знача... Вы, паважаны грамадзянін ведалі аб маім выездзе. А ў дзень майго выязду, я меў гутарку з грамадз. Ластоўскім у справе майго выязду ў Дзьвінск, каторы нават пазычыў мне 200 ost. mar. на дарогу — у мяне нехапіла некалькіх сот марак разьлічыцца з даўгамі ў Коўні. Ведаў аб маім выездзе і грамадз. Карабач — я вёў з ім гутарку ў справе перасылкі дакумэнтаў Жылкі. — Дык няўжо-ж усё гэта магло так хутка забыцца? — Узапраўды, дзіўлюся, грамадзяне, Вашай кароткай памяці!

Вы пішаце, што я ведаў аб Вашых перагаворах «з вызначанымі па абавязнай згодзе персонамі» — першы раз аб гэтым чую! Ніхто мне аб гэтым нічога не казаў. Наадварот — я зрабіў Вашай персоне, паважаны грамадзянін Пракулевіч, адвод, калі аб гэтым на сходзе 30.VIII.22. паднялася гутарка, сумлеваючыся ў Вашай безстароннасьці ў даным выпадку. Аб гэтым я аткрыта казаў тады, кажу гэта і цяпер.

Вы пішаце, што «на заўтра» Вы сабралі сход сяброў «гоноровага суда» а 8 гадзіне вечара. Я выехаў «на заўтра» (гэта-ё: таго-ж самага дня, калі адбыўся сход «гоноровага суда») з цягніком а 5 гадзіне — роўна за тры гадзіны да схода. Дык няўжо Вы, паважаны грамадзянін Пракулевіч, не маглі мяне паведаміць хоця-ж-бы за тры гадзіны да сходу «гоноровага

суда»? Яж падсудзімы, па Вашай думцы, то ці не павінен быў я ведаць, калі адбудзецца суд нада мной?

Ітак, яшчэ раз падкрэсьліваю — я ня ведаў хто вядзе перагаворы, (бо і А.Цьвікевіч быў старшынёй схода 30.VIII.22!) «з вызначанымі па абаюднай згодзе персонамі»; ня ведаў калі адбудзецца сход «гоноровага суда» ці «назаўтра» ці мо' праз тыдзень, праз месяц і г.д. Мне аб гэтым ніхто нічога не казаў. Аб усім гэтым я толькі сёньнека даведаўся з Вашага ліста з гатовай ужо рэзолюцыяй «схода загранічнай групы» аб маею неаўцы на «ганаровы суд». Дзеля гэтага я рашуча заяўляю свой протэст супроці гэткай пастаноўкі справы!

Вы пішаце аб тое прыкрасьці, якая сталася ў выніку маею адсутнасьці на сходзе «гоноровага суда». Я ня ведаю дасканална ў якім сьвеце Вы, паважаны грамадзянін Пракулевіч, выявілі прычыну маею адсутнасьці. Вы толькі напісалі у лісьце, што Вы прасілі ў судзьдзяў прабацьня і тлумачылі, што «зразумела, без пільных патрэб адказны грамадзкі дзеяч і лідэр партыі не пазволіў-бы сабе гэтага»... А хто мяне папярэдзіў хоцяж-бы за тры гадзіны перад тым аб сходзе «гоноровага суда»? — Таму, як гэта ня сумна, але ўся адпаведнасьць за тую прыкрасьць, якая сталася з прычыны маею адсутнасьці, падае на таго, хто ўзяў на сябе абавязак вясці перагаворы «з вызначанымі па абаюднай згодзе персонамі»!

Цяпер аб «інцыдэнце», пару слоў аб пратаколе за 4.IX.22 і аб «гоноравым судзе».

Мушу яшчэ раз падкрэсьліць тое, што мной было сказана на сходзе 30.VIII.22. Ласьне: Я грамадз. Карабача ні ў чым не абвінавачваю. Я толькі па таварышчаску кажу і папярэджаю, што ў Бюро Ц.К. партыі ёсьць такія востры і такія весткі, кампрометуючыя яго імя. (У гэтым лісьце я ня буду паўтараць гэтых вестак — за надта брудныя!) Гэта самае раней мною было сказана ў прысутнасьці грамадз. Ластоўскага і А.Цьвікевіча, а пасля, па прозьбе грамадз. Карабача і на сходзе 30.VIII.22. А калі ў мяне грамадз. Карабач спытаўся ці веру я ўсім гэным весткам, — адказ мой быў такі: я ня веру і не ня веру. Я хачу толькі усестароння высвятліць гэтую справу і спыніць паганяныя кампрометуючыя чуткі. Грамадзянін Карабач ды і Вы грамадз. Пракулевіч, пасля таго, як агалошаны быў мной псэўдонім грамадз. Карабача пад якім ён займае пасаду ў пэўнай установе, аб чым я тут у Дзьвінску яшчэ больш падрабныя атрымаў весткі — Вы пачалі вымагаць ад мяне каб я указаў тую асобу, якая перадала мне такія весткі. Я адмовіўся, матывуючы свой адказ тым, што мне гэта было сказана пад чэснае слова (слова гонару!) што я нікому не скажу імя таго, хто мне гэта перадаў. Вам угодна было паставіць справу асабіста, што быццам-то я сам «пускаю такія чуткі»... Але, я так далёка стаю ад тых, хто з асабістага пункту гледжаньня адносіцца да грамадзка-палітычнай справы, што проста не зьвярнуў увагі на Вашы не дастойныя сталых людзей словы. Таму, калі грамадз. Карабач запрапанаваў трэцейскі суд, а не ганаровы, як Вы аб гэтым пішаце, то я, каб адкінуць ўселякія асабістыя амбіцыі, згадзіўся на трэцейскі суд. Аднак, я згадзіўся на гэта не як на ганаровы суд дзеля разбора інцыдэнта паміж Грыбам і Карабачом, а выключна толькі з тае мэтай, каб высвятліць прычыну гэных кампрометуючых чутак, прычыну іх паяўленьня і на колькі яны праўдзівы. Аб

гэтым я аткрыта казаў на сходзе 30.VIII.22. Пры гэтым я дадаў, што асабіста ўсё-ж такі, я гэтую справу сам вырашыць не магу, а перадам гэта на разгляд Бюро Ц.К. партыі, а мо' калі гэта магчыма будзе, то на разгляд чарговага партыйнага з'езду, маючы на ўвазе, што мо' ўдасца хутка склікаць з'езд партыі, асабліва, калі прыняць пад увагу, што дзе-якія сябры партыі вельмі далёка адыходзяць ня толькі ад намечанай апошнім з'ездам тактыкі партыі, адыходзяць ад пастаноў нарадаў загранічнае групы пры ўчасьці прэстаўнікоў з мейсц, а вядучы чыста асабістую палітыку, далёка адыходзяць ад праграмы партыі, адмаўляюцца ад уласна-падпісаных пастаноў і г.д. ўносячы такім чынам дэзорганізацыю і кампрометуюць нават, часамі, імя самой партыі.

Дый у інтарэсах нарэшці самога грамадз. Карабача, калі ён ні ў чым не віноўны, усестароньне высвятліць гэтую справу, а не хавацца за пастанову прыпадковага схода. Таму я рашуча адкідаю тое мейсца ў пратаколе за 4.IX.22. дзе гаворыцца аб тым, што «Грыб кінуў абразу на Карабача». Заяўляю — я ніякай абразы на грамадзяніна Карабача ня кідаў — я толькі папярэдзіў, лічучы гэта сваім моральным абавязкам зрабіць, што ў Бюро Ц.К. партыі ёсьць кампрометуючыя яго імя весткі і што ў мяне няма пэўнасьці, што чуткі аб тым што я казаў, ня будуць пашырацца з іншых крыніц сярод ковенскага грамадзянства, а мо' і далей. І калі грамадз. Карабач мяне не зразумеў, мяне як старога таварыша, а злосна ўхапіўся за мае словы, перавярнуўшы іх навыварат, жадаючы скомпрометаваць маё імя, як старога рэволюцыянэра — гэта яго справа. Гэтым толькі ён больш сам сябе скомпромітуе, аб чым я не магу не шкадаваць, бо да гэтага часу лічыў я грамадз. Карабача сваім таварышчам, рэволюыйным народнікам соцыялістам і нават адказным партыйным работнікам.

У пратаколе за 4.IX.22 сказана яшчэ: «пасуліць т. Грыбу ў працягу двух тыдняў, ад сягоняшняга дня, даць вычэрпаваючыя высвятленьні кінутых на К-ча абвінавачаньяў». У праціўным выпадку «т. Карабач, пакуль ня будзе Грыбам даказана яго віноўнасьць, лічыць чыстым ад закідаў зробляных Грыбам». — Што-ж, адно толькі на гэта магу сказаць: на-сільна міл ня будзеш — вольнаму воля. Грамадз. Карабач ды інш. могуць паступаць як ім гэта ўздумаецца; можаце лічыць грамадз. Карабача чыстым, але ад гэтага справа не мяняецца. Хацеў-бы і я лічыць грамадз. Карабача чыстым, але — на вялікі жаль — яго паступкі — судзьдзі яго, як і Ваш паступак, паважаны грамадз. Пракулевіч, у справе перагавораў «з вызначанымі па абаюднай згодзе персонамі» хай будзе Вашым уласным судзьдзею!

Я усё зрабіў што мог. Я напружаваў усе свае сілы, каб усе нашы хатнія справы вырашаліся ў сваёй хаце, каб не вынасіць сьмецьця з сваёй хаты на «сьвет цэлы» — Вы, грамадзяне, інакш справу паставілі. Хай-жа тагды на Вас і падае ўся адпаведнасьць за тыя вынікі, якія магчымы ў рэзультаце Вашай «тактыкі».

Аб «гоноровым судзе» я першы раз ад Вас гэта чую. Я даў сваю згоду на суд трэцейскі дзеля разбору і усестароньняга высвятленьня тых вестак, якія маюцца ў Бюро Ц.К. партыі у справе дзеяльнасьці грамадз. Карабача, паскольку ён з недаверыем аднесься да маёй таварышчаскай

перасьцярогі і нават знайшоў столькі нагласьці, каб мяне абвінаваціць асабіста ў недастойных кампрометуючых чутак аб ім.

Вот-жа, неадказаваючыся ад трэцейскага суда, у тым яго значэньні, як аб гэтым я казаў на сходзе 30.VIII.22, я разам з гэтым дамагаюся партыйнага суда цяпер над грамадз. Карабачом і тым грамадзянінам, каторы вёў перагаворы «з вызначанымі па абаюднай згодзе персонамі», абвінавачваючы ў паступках недастойных сяброў Б.П.С.Р.

Аб усім гэтым я лічу сваім абавязкам моральным давесці да ведама ўсіх сяброў партыі а так сама і вызначаных трэцейскіх судзьдзяў Янушкевіча і Кагана.

ТамашГрыб.

P.S.

Што датыча выбараў у Літоўскі Сойм і заключэньне агульнага блёку беларускім селянскім саюзам з «саюзам рускіх граждан», то, само сабой, я стаю на старой сваёй пазыцыі, а ласьне: тыя з сяброў партыі, каторыя ідуць на выбары па аднаму сьпіску з расейскімі чорнасоценцамі, адвечнымі ворагамі беларускага селянства і наогул усяго адраджэнскага беларускага руху — ужо гэтым самым тыя партыйныя таварышы ставяць сябе уне арганізаваных радоў Б.П.С.Р.; яны ужо гэтым самым выходзяць з партыі. А па другое, як грамадзяне Літвы, яны ня могуць быць у радок тае партыі, якая вядзе барадзьбу за незалежнасьць і непадзельнасьць Беларусі.

ТамашГрыб

582.1.43:019&r-022&r

3303. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.09.1922

11-9-22.

Бэрлін

Паважаны п. Ластоўскі!

Спазьніўся я крыху, але былі варункі перашкаджаўшыя працы. Пісаў гэты артыкул па часткам і таму ён такі нудны. Прашу вас — выправіць яго з боку мовы і стылю, але так-сама прашу даглядзець каб у канцы артыкула ня было друкарскіх абмылак (там дзе гаворыцца аб правапісу) бо абмылкі зьменяць увесь сэнс напісанага.

Наагул жа ў «Б<еларускім> С<ьцягу>» абмылак так многа, што прыкра чытаць. Там столькі людзей ёсць — няўжо-ж нельга каго-небудзь прымусіць раз у месяц зрабіць карэктурку — хаця бы па Тарашкевічу.

Прашу вас, прышліце мне 4 нумар «Б.С.», калі ўжо вышаў.

Не магу дачакацца Вашага слоўніку: так патрэбны, так патрэбны! Каб вы уявілі сабе гэта то напэўна ўжо пачалі хоць па часткам прысылаць мне. Паміж іншым Марголін хоча ўзяцца выдаць ваш слоўнік. Ад хаченьня да рэальнасьці дыстанцыя парадачная, але ўсё ткі гэта трэба мець на увазе. Напішыце вашу апінію і прышліце хоць частку лістоў для калькуляцыі, а я буду падбіваць яго на гэта. Можа й пойдзе. Мне для перакладаў слоўнік патрэбны да зарэзу. З-за гэтага стаіць мая праца!! Маючы пад рукою слоўнік я і для «Б.С.» зрабіў бы некалькі цікавых перакла-

даў (літэратурн., кароценькіх) — спроб. Можа й пайшлі б у друк.

Ваш ліст, «Б.С.» і свой ліст паслаў Земковічу¹ у Варшаву і чакаю адказу. Прасіў яго пісаць у «С.».

Паўнамоцтва Бароўскаму перадаў, але ён чакае самога мэморандуму! Можэ мэморандум згубіўся на пошце?

Брату, калі ня выехаў у Палангу, перадайце, што гаспадыня — [Fr.] Casragi ўжо два тыдні таму як кончыла жьщыцё самагубствам (атруцілась) і з прычыны гэтага ўсе яе рэчы апячатаны паліцыёй і увайсьці ў кватэру нельга.

Чакаю загаду з тэмаю для «Б.С.» — як я прасіў.

Ад вас чакаю слоўніка.

Пішыце — будзе час.

Паклон вашай жонцы.

Пісьмы яе даўно пераслаў у Вільню. Сабака паправіўся.

Ваш І.Цвік...

582.1.43:232&r-233&r

3304. Ліст Аляксандра Ружанцова (Коўна) Кляўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за 15.09.1922 у справе выкарыстаньня ў «Беларускім Сьцягу» матэрыялаў Я.Нграбоўскага, дасланых Езавітавым

582.1.43:270&r

3305. Ліст Людаса Гіры (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.09.1922

[На візытоўцы:]

Liudas Gira
Valstyb. Liet. Dramos Teatro
Direktorius
Kaunas

Kaunas, 16.IX 22

Wielmi Šanoūny p. Waclawie!

Siahonnia pryjšta da mianie pisulka ad Pełedy: pišeć jana, što Wašaja žonka, pani Marija, lažyć pry śmiarci; nadta ciazka balejeć ad jakohaś nerwowaha prypadku. I na dochturaŭ i na leki treba hrošy šmat, a ich — ni hu-hu! Prosić mianie Pełeda, kaby ja razdabyŭ jaje na lečennie pani Marji hrošau u kniharni čy z kul. Ale jak na tuju pryhodu — z kniharni adhučyusia tarhawiec, z katorym u Pełedy jość porachunki i ja nie maju mahčymaści dabyć patrebnyje hrošy. Mabyć Wy, panie Waclawie, ŭ hetym što pamožecie, bo sprawa nadta pilnaja.

Pryjmijcie słowy pašany

Waš kališnj

Liudas Gira.

582.1.43:200

3306. Сьпіс урадовых асобаў Беларускай Народнай Рэспублікі, якія маюць месцам побыту м. Коўна

СПІС

Урадовых асоб Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі,
маючых месам свайго пабыту м. Коўну.

РАДА РЭСПУБЛІКІ (Прэзыдыум)

1. Старшыня Рады Рэспублікі грам. Петро КРЕЧЭУСКІ, жонка яго, Марыя КРЭЧЭУСКАЯ,
2. Віцэ-Старшыня Рады грам. Васіль Захарко, жонка яго Пауліна ЗАХАРКО
3. Сэкрэтар Рады Язэп МАМОНЬКА, жонка яго Александра МАМОНЬКА

РАДА НАРОДНЫХ МІНІСТРАУ (Габінэт Міністрау)

4. Старшыня Рады Нар. Міністрау грам. Вацлау ЛАСТОУСКІ, жонка яго Станіслава ЛАСТОУСКАЯ,
5. Віцэ-Старшыня Рады і Міністр Загранічных Спрау грам. Александр ЦВІКЕВІЧ, жонка яго Зінаіда ЦВІКЕВІЧ,
6. Дзяржауны Кантралер Леанард ЗАЯЦ, жонка яго Кляра ЗАЯЦ,
7. ~~Міністр Унутраньх Спрау Тамаш ГРЫБ~~

КАНЦЭЛЯРЫЯ РАДЫ МІНІСТРАУ

8. Прафэссор Генюш ЛЯЦКІ, Раднік Міністэрства Загранічных Спрау (жыве у Празе, Чэхія)
9. Раднік Міністэрства Загранічн. Спрау Александр ГОЛОВІНСКІ, жонка яго Анна ГОЛОВІНСКАЯ,
10. Ураднік для асобых даручэньняу Іван ЕРМАЧЭНКО, жонка яго Вера ЕРМАЧЭНКО.
11. Машыністка Рады Міністрау Ларысса ДАРАШКОВА,

ДЫПЛЕМАТЫЧНАЕ ПРЭДСТАУНІЦТВО У ЛІТВЕ

12. ~~Дыплематычны Прэдстаунік у Літве Александр ВАЛЬКОВІЧ, жонка яго Александра ВАЛЬКОВІЧ,~~
13. Сэкрэтар Прэдстауніцтва Александр ДЗЬМІТРЫЕУ,
14. Канцэлярыст Макары СЕВАСЬЦЕНЬОК.

582.1.43:243

Дата невядомая.

3307. Ліст капітана Пятра Дзехцярова (?) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.09.1922 у справе магчымасьці паступленьня ў Праскі ўнівэрсытэт

582.1.43:150&r-151&r

3308. Ліст Старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Пятра Крэчэўскага (Прага) Старшыні Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.09.1922

Глыбокапаважаны Вацлау Юстынавіч.

Пісьмо Вашае ад 20 верасьня г/г. атрымаў. Гэтым даю сваю згоду на тое, каб у склад Колегіі Ураду Беларускай Народнай [Рэспублікі], зло-

жанай па рабочаму прынцыпу, вайшлі разам з Вамі, п. Старшыня, грам. А.Цвікевіч, як Міністр Загранічных Спрау и Юстыцыі, и грам. С.Жытлоўскі, як Міністр па Справам Нацыянальных Меншасцяу.

Жадаю Колегіі Ураду якнайкар[ы]сьнейшай працы.

Застаюся з шчырай да Вас пашанай

Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

582.1.43:225 — мк

Дакладная дата невядомая.

3309. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.09.1922

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Учора паслаў Вам експрес адзін ліст. але па абмылцы не напісаў Вашага прозьвішча, а толькі «Беларуская Місія». Вы яга ўсё-ж такі прачытайце, бо там ё' некаторыя справы, якіх у гэтым лісьце няма.

У гэтым лісьце звачуюся да Вас з вялікаю просьбаю. Просьба гэтая датычыць 4-х сяброў Беларусаў з Наваградзкага павету, якія ў скорым часе будуць і сябрамі студэнтамі. Людзі гэтыя вось якія: Клаўсуць, Лаўскі, Сак Юльян, Сак Аляксандар. Яны кіруюцца ў Прагу і 26-27 верасня мусілі перайсьці граніцу каля Друзгенік. Дык вось просьба: 1) не дапусьціць, каб ліцьвіны вярнулі іх назад пад польскую акупацыю, а таксама каб не пасадзілі ў канцэнтрацыйны лагер; 2) дастаць усім 4-м пашпарты й чэскія візы на праезд у Прагу. Першыя тры матурысты і прыняты праскаю Грамадою на дадзеныя чэскім урадам стыпэндый, а Сак Аляксандар не матурыст, але гэта нічога, бо ён тут будзе на кошт брата, які, будучы каморнікам, зарабіў улетку грошай, вучыцца на матуральных курсах. Уцякаць ён мусіць, бо інакш забэруць у польскае войска. 3) Я ведаю, што ў Ураду цяпер няма грошай і дзеля гэтага не патрэбна, каб Вы ім давалі грошай на дарогу, але калі ў іх ня будзе ставаць на дарогу грошай, дык пазычце ім, а я ручаюся, што першыя тры самі адашлюць Вам і то не пазьней, як за месяц па прыездзе ў Прагу (бо дастануць падмогу), а за апошняга як га адашле брат.

Адначасна з гэтым пасылаю ў «Беларускі Сьцяг» стацыю «Дзьве праўды». Хроніку маю прыслаць крыху пазьней. Ня шкодзіла-б мне, каб Вы напісалі, якія наагул стацыі Вам патрэбны.

Прывет знаёмым.

Ваш Янка Станкевіч

30га верасня 1922. Прага.

Мой адрэс цяпер на Вяршыніна або: Praha VI, Albertov na Slupi, Student-sky domov, мне

582.1.43:206-207

3310. Беларускі Партызан. Месячн. безпартыйная часопісь Змага-роў за Бацькаўшчыну. №2-3. Верасень-Кастрычнік 1922

582.1.43:188-191

582.1.43:192-195

3311. Ліст Віталія Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.10.1922 з просьбай паведаміць аб атрыманьні грошай

582.1.43:203&r

3312. Паштоўка Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.10.1922

7/X.

Многоуважаемый Вацлав Юстинович,

Спѣшу увѣдомить Вас, что сегодня наконец, послѣ долгих трудов, массы раздраженія и непосильных для моей кассы расходов, удалось добиться отправки вещей. Как и что, напишу на днях подробно. Сейчас хотѣлось только для общаго успокоенія сообщить о наконец совершившемся фактѣ. Отправлены в Ваш адрес Эйдкунен Ковно: архив, книги, клишэ, паспортные бланки, типогр. станок и желѣзная кровать. На оборотѣ значится адрес бюро Мисси, а мой личный адрес в Фриденау пока старый (Gosslerstr. 20). Я буду весьма признателен, если вся корреспонденція для меня и представительства будет направляться непосредственно по одному из этих всѣм Вам в Ковно извѣстных адресов. Меня сильно теребят Iweg и Колоніальный Банк. Шлю всѣм, кто меня помнит, привѣт. Жму руку.

Ваш А.Боровскій.

582.1.43:216&r

3313. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.10.1922

Многоуважаемый Вацлав Юстинович,

Как уже сообщал Вам открыткой от 7 октября, вещи отправлены наконец, послѣ долгих хлопот и неприятностей. К сожалѣнію нарвались на очень неисполнительную транспортную контору, с которой чуть не пришлось судиться, т.к. когда я в концѣ августа потребовал или немедленной отправки или передачи вещей другой болѣе солидной экспедиціи, то задержку объяснили ошибочной засылкой нѣскольких наших ящиков на швейцарскую границу. Мнѣ пришлось два раза рыгаться в громадном складѣ и лично разыскивать наши вещи. А наша машинистка чуть не каждую недѣлю ѣздила на склад и безуспѣшно добивалась скорѣйшей отправки. Безчисленных телефонных разговоров я уже не считаю. Слава Создателю, наконец удалось это мучительне дѣло уладить. Не обошлось конечно без подмазки. Всѣх расходов по этой отправкѣ у меня набралось до 3000 марок. Вещи направлены в Эйдкунен в адрес трансп. конторы «Karl Deuke Nachfolger». Эта контора переотправит Вам в Ковно.

О наших дѣлах здѣсь расскажет Вам Брюно Карлович¹. К сожалѣнію придется опять искать помѣщенія для Мисси: к 8 ноября хозяйка просит очистить комнаты, за которыя в октябрѣ пришлось уплатить уже 5000 м. Дороговизна на все растет в геометрической прогрессіи. Жить стало невыносимо тяжело. Завтрашній день пугает своей полной неизвѣстностью. К матерьяльным заботам однако я привык относиться довольно спокойно. Тяготят и смущают меня создавшіяся отношенія. Если

бы у меня было хоть немного денег, я уже давно пріѣхал бы к Вам, чтобы выяснить всѣ вопросы и устранить накопившіяся недоразумѣнія.

Сообщите через Брюно Карловича, что дѣлать с долгом Колоніальному Банку и Iweg'у. Написанное нами послѣднему письмо прилагаю.

Искренно желаю Вам всего лучшаго.

Привѣт супругѣ. Жму руку.

Ваш А.Боровскій.

16/X

Friedenau b/Berlin

Gosslerstr. 20^{III}

582.1.43:093&r

¹ Мюллер.

3314. Ліст Віталія Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.10.1922

582.1.43:177&r-178

Камэрцыйна-гандлёвая інфармацыя. «Тут дуже смачні кількі і добра горілка. Я часом выпіваю кількі кілішкіў доброі горілкі і вспоминаю, як торік в Ковні в мороз ми пили перцовку. Як буду іхати до Ковно, то обовязково возьму с собою — звітце трохі спирту».

3315. Ліст Балтыйскай Транспартнай Акцыйнай Суполкі (Коўна) Беларускай Місіі (Коўна) за 26.10.1922

Del: siuntimo knygų per Rygą į Rusiją.

Kaip mums praneša mūsų korespondentas — Rygoje, p. Žimunavičius del tų knygų persiuntimo neatvyko ir jokių avansų persiuntimo išlaidoms neįnešė.

582.1.43:224

3316. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.10.1922

582.1.43:214&r

У справе атрыманьня дадатковых стыпэндыяў (замест абяцаных 27 далі толькі 20, падалі заяўку яшчэ на 10 у Прагу й 7 ва Украінскую акадэмію ў Подзебрадах).

3317. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.10.1922

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Адначасна з гэтым пасылае п. Вяршынін Вам (адрэс: Belmission) тэлеграму аб тым, што Цытавіцкі і Яноўскі ўнесены ў сьпісак на стыпэндыі, пададзены чэскаму міністэрству, і пасьведчаньне, якое ў гэты канвэрт укладзена. Апрача гэтага, калі будзе патрэбна, добра было-б, каб яны падалі ад студ. бел. арганізацыі пасьведчаньне аб тым, што яны едуць на ўсеславянскі студэнскі конгрэс у Празе. Найляпей гэта было зрабіць адразу, але мо' й цяпер удалася.

Ліст Ваш пераз Дзехцярова дастаў, вельмі дзякую. Зробім дзеля яго ўсё, што будзе магчыма; спадзяюся, што гэта ўдасца. На ліст Ваш адкажу за некалькі дзён. Цяпер-жа напішу аб Усяславянскім студэнскім Конгрэсе. Конгрэс гэты будзе ў Празе перад Калядамі. Мае на яго права

прыслаць свайго прадстаўніка кожная славянская нацыя кожнага унівэрсітэцкага места. Вельмі добра было-б, каб прыехалі нашыя прадстаўнікі з Вільні, Менску, Горы-Горак, Мар'іна Горкі, Віцебску й Масквы. У кожнае з гэтых месц пасланы лісты, але надзеі на прысланьне дэлегатаў (па адным дэлегаце) няма. Пішу гэта Вам, каб ведаючы ў чым справа, Вы маглі часам аказаць магчымую падмогу. Прыезд сьвядомых беларускіх прадстаўнікоў — студэнтаў (навет хоць-бы ad hoc не упаўнамочаных) з Савецкае Беларусі і Расеі нам у многіх адносінах шмат памог-бы ў чэхаў і, хоць меней, у іншых славян. Падчас конгрэсу некалькі чалавек дэлегатаў мы тут удзяржалі-б з свае студэнскае касы ды складчынаю. Цікаўна, што дагэтуль у Арганізацыйным Камітэце гэтага конгрэсу, дзе ёсьць нашы 4 прадстаўнікі (у тэй лічбе й я) маскалі паразумеліся з палякамі проці Беларусаў і Украінцаў; з маскалямі-ж солідарна выступаюць яшчэ сербы. Мы згодна выступаем з Украінцамі і (прынамся дагэтуль у Камітэце) нас і украінцаў паддзержваюць чэхі і лужыцкія сербы.

Канчаю пісаць, бо трэба несці тэлеграну на пошту. З шчырым паважаньнем

Ваш Янка Ст.....

31/X 22.

582.1.43:213&r-214&r

3318. «Вечны пакой». Апавяданьне невядомага аўтара

582.1.43:059&r-060& — p

Дата невядомая.

3319. Разьбітая лялька. Апавяданьне «Тутэйшага»

582.1.47:102-107

Дата невядомая.

3320. Абавязкі мужоў даверу партыі Польшкі Цэнтар (Obowiązki mężów zaufania stronnictwa Polskie Centrum)

582.1.01:035&r — мк

Дата невядомая. Партыя Stronnictwo Polskie Centrum атрымала 6 месцаў у Польшкім Сойме ў выніку выбараў 5.11.1922.

3321. Занатоўка Кляўдьюша Душэўскага за 2.11.1922

Дражняць старавераў

«Тятя, тятя, дай какоры*»

* Какора — неякая еда. Нето перапечка, не то ешчэ нешта.

2.XI.22. КД.

582.1.43:004

3322. Ліст Янкі Чарапука (Гранд-Рapidз, Мічыган, ЗША) панне Гэлене (?) (Коўна) за 4.11.1922

Wielce szanowna panno Heleno!!

Wstyd mi ze do tej pory do Was nienapisalem — lecz lepiej pózno, a nizeli wcale. I właśnie dzisiaj wspomniałem po raz pierwszy Kowno i Wasz ten

cudowny miły domek gdzie tak "sielsko i anielsko" jak opiewał Kornel Ujejski. Postanowiłem kilka słów napisać, choć z pewną trwogą, bo może już przyjemna i miła Helunia nie "panna" "a pani". Proszę bardzo mi odpowiedzieć, jak Wasze życie płynie. Co robi kochana Babunia i Mamusia i jak żyje tamta co pokoje ubierała — imię jej zapomniałem. W tą chwilę chciało by się być znowu blisko Was zartować, jak kiedyś i sobie "kołdunków spożyć", a czasami i "krupniczku" popić.... Bo u nas tu bardzo "sucho" t-j. pod żadnym warunkiem w całych Junejdet Stets nie można za dobry pieniądz nigdzie dostać, ani wódki, ani likieru, ani innych trunków, tu tylko piją tak zwany "munszajn" t-j. wyrob każdego obywatela własny trunek. Nie ktore z robotniczej klasy na tym interesie zrobili szalone pieniądze. Proszę sobie wyobrazić że ja od czasu kiedy wstąpiłem na amerykański brzeg ani nawet i nie powąchałem — tak ze gardło, za przeproszeniem zbyt jest za suche. Powodzi się mi dosyć dobrze. Mam dwie posady zarabiam świetnie. Na wiosnę kupuję automobil i poczynię staranie wziąć na wypłatę, złożywszy pewną gotówkę i swój dom. Pod względem materialnym odczuwam zadowolenie. Ale teraz pracuję od 7 rana az do 10 wieczorem. Oprócz tego uczę się angielskiej mowy, z którą jednak trudności wielkiej nie mam, ale już czuję się jak u siebie w kraju. Udało się mi zgrupować koło siebie sporą liczbę białorusinów, tak że to jeszcze milej odbija się na ogólnej harmonii życia.

Miasto Grand Rapids zajmuje 3 miejsce po piękności w Ameryce. Cała w alejach pełnych uroczego widoku a później jeziora, Miczygańskie jeziora pełne poetycznych opisów. Tu nie widać ni hałasów New-Yorku ni dymów kominiowych "czarnego" Chicago, do którego jazdy tylko 6 godzin. Oto w krótkiej treści — ten ogród gdzie przebywam. Na pierwszy początek jestem zadowolony z Ameryki. Proszę jak najobszerniej opisać o sobie i swem życiu o balach, o kawalerach i o pannie «Ludzie»...

Przy tem proszę serdecznie oddać ode mnie ukłon pani Ginz, a także poprosić jej adres, bo ona tyle dobrego mnie zrobiła w moich spełnieniach rządowej posady. Chcę bardzo nakreślić jej parę słów — lecz nie znając adresu tego nie mogę.

Wogóle proszę nie skąpić się na pisanie bo tu jest już wprost chorobą, że jeżeli człowiek otrzyma wiadomość od znajomych z kraju to u niego zawsze energii przebywa więcej niż wartość dolara.

Zawsze Wasz przyjaciel

John Cherepuk

585 Stocking Ave.

Grand Rapids, Mich.

U.S.A.

4 listopada 1922

582.1.43:056&r-057&r-058

3323. Лист Міхала Рёмэра (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.11.1922

Kochany Panie Waclawie!

Sprawa, o której ze mną mówiliście, przekazana została przez nas do zreferowania Janowi Vilejšisowi; jemu też dorączyłem złożony przez Was odpis

dokumentu. Ponieważ w przyszłym tygodniu referat zapewne dojdzie do skutku, więc było by dobre, gdybyście m[ogli sa]mi z J. Vilejšisem¹ pomówić poprzednio i u[dzielić je]mu dokładnych niezbędnych wyjaśnień. Ponie[waż] z J. Vilejšisem byliście razem za czasów Wileńskich i wiedzieliście o sobie, więc nie popełniam niedyskrecji, wskazując Wam na niego, jak również nie będzie niedyskrecją zgłoszenie się Wasze do niego.

Łączę wyrazy prawdziwego uszanowania oraz pozdrowienia braterskie

Wasz Michał Römer

Kowno, 9.XI.1922

582.1.48:268 — *pa*

582.1.48:295 — *канвэрт*

¹ Бурмістар Коўна.

3324. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ёнасу Вілейшысу (Коўна) за 9.11.1922

Szanowny Panie.

Chciałbym w tym tygodniu pomówić z Panem o sprawach białorusko-litewskich; uprzejmie więc proszę o naznaczenie czasu i miejsca spotkania.

Z głębokim Szacunkiem

W.Łast

9.XI.22.

582.1.48:269

3325. Ліст Ёнаса Вілейшыса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.11.1922

Szanowny Panie W.Łastouski!

Bardzo będę rad zobaczyć się z Panem dla omówienia spraw w przyszłą sobotę¹ o godzinie 6-7 wieczorem w moim mieszkaniu przy Lukšio gatve N12-6 gdzie będę na Pana oczekiwać.

Z szacunkiem

Jonas Vilejšis

582.1.48:270

¹ 10.11.1922.

3326. Ліст міністра беларускіх справаў Дамініка Сямашкі (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.11.1922 з просьбай паведаміць аб умовах перадачы Міністэрству правоў на выданьне падручніка «Незабудка»

582.1.43:211

3327. Дублікат акту аб продажы Вацлавам Ластоўскім права на чацьвертае выданьне кнігі «Незабудка, першая пасьля лемантара чытанка» Міністэрству Беларускіх Справаў за 15.11.1922

582.1.43:208 — *мк*

3328. Запрашэньне Дамініка Сямашкі Вацлаву Ластоўскаму за 15.11.1922 на паседжаньне ў пытаньні арганізацыі ў Коўне выставы беларускага друку, якое мае адбыцца 16.11.1922

582.1.43:217

3329. Канадэйская Жизнь (Вініпэг). №16. 15.11.1922

[3 артыкулам:] Польша и бѣлоруссы («Маяк»)

582.2.59:025-026 — д

Канадэйская Жизнь. Единственная русская газета въ Канадѣ. Выходить 2 разы на мѣсяць. Предплата на годъ \$1.50. Издається Русскимъ Православнымъ Обществомъ Просвѣщеніе. о. В.Басалыга, редакторъ. Адресъ редакціи : — CANADIAN LIFE 643 Manitoba Ave., Winnipeg, Man.

3330. Позва Вацлаву Ластоўскаму і Станіславе Ластоўскай на агульны сход сяброў Беларускае Грамады ў Коўне, які мае адбыцца 18.11.1922 ў памешканьні Цэнтральнае Сялянскае Рады (вул. Міцкевіча, 13а)

582.1.43:222 — В.Ластоўскаму

582.1.43:223 — С.Ластоўскай

3331. Запіска Мікаласа Сяляжавічюса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.11.1922

Высокапаважаны Пане.

Сегодня буду свободень только въ 4^{1/2} часа пополудни не болѣе полу- часа. Если Васъ это устраиваетъ, милости просимъ. Въ случаѣ, если это время вамъ неудобно, тогда я предложилъ бы Вамъ завтрашній день тоже в 4^{1/2} часа пополудни.

Съ глубокимъ почтениемъ

MSleževičius

22/XI 1922

582.1.43:221

3332. Ліст рэдактара двухмесячніка «Mūsų Žinynas» Аляксандра Ружанцова (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.11.1922 з прапановаю аб супрацоўніцтве

582.1.43:210

3333. Квіток №5 аб атрыманьні ад Вацлава Ластоўскага сяброўскіх узносаў за 1922 год (1 Літ) Беларускай Грамадой у Коўне за 25.11.1922

582.1.43:183

Падпісаны: Намесьнік старшыні Л.Заяц, Скарбнік Гр.Казячы.

3334. Ліст Міколы Дзямідава (Дзвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) [за ?.11.1922]

Найпаважанейшы Пане Старшыня Рады Міністраў!

Лёс мой злажыў так варункі, што мусяў я пакінуць, цяпер ужо назауседы, Польшчу і перабрацца ў Дзвінск, дзякуючы чаму маю магчымасьць

падзелицца з Вамі, Пане Старшыня, сваім жыццём за апошніе годы з таго моманту як пакінулі Вы мяне ў Менску. Вам ведама, што з працы «Ўсевялікай» Беларускай Вайсковай Камісыі, якая фактычна была, за малым выключэньнем некатарых сяброў, аддзелам польскай дэфэнзавы, нічога ня вышла, дзеля гэтаго я пакінуў гэту арганізацыю і перашоў на службу да Балаховіча, каторы даручыў мне сфармаваць «самадзельны Беларускі баталіон[»] і назначыў мяне Камандзером яго. Гэты час я лічу найлепшым момэнтам маго жыцця. Каб Вы, Пане Старшыня, [бачылі] жаўнераў-беларусаў маго баталіону, то і Вашае сэрцэ забілася бы радостна ад таго вражэньня, якое ён рабіў. Ня буду шмат апісываць, а скажу толькі, што па ліквідацыі арміі Балаховіча, адзін Беларускі баталіон стрымліваў націск войск бальшавіцкіх, а потым на мой прызыў ня пакідаць роднай зямелькі і утрымаць у сваіх руках хоць маленькую частку нашай Бацькаўшчыны, ўсе жаўнеры, як адзін, згодзіліся на гэтае. Ў студзеню 1921 г. мы ня мелі што есьці, патроны вышлі, опраткі жаўнераў заўсім знішчыліся і я, ня хочаці рабаваць жыхароў прымозырскай палацы, гэта была наша тэрыторыя, змушаны быў выехаць у Варшаву прасіць Польскае камандаваньне дапамагчы нам в гэтым. У гэты момэнт мы мелі злучыцца з Слуцкімі беларус. паўстанцамі, з каторымі я трымаў кантакт. Ў Варшаве згадзіліся даць патрэбнае і калі ужо ўсе паперы былі гатовы выдачу іх мне затрымалі. Аказалася, што Аляксюк і Балаховіч былі у Пілсудзкаго, упрэдзілі яго, што я разыгрываю Начальніка паньства беларускага, — страшэнны вораг палякоў і т. д. (Аляксюк меў злосьць на мяне яшчэ ў арміі Балаховіча, гдзе ён быў глаўным актыўным дзеячом Беларускага Палітычнага Камітэту, за тое, што ўсе 26 афіцэраў маго батальону апрэдзяліўшы і разоблачыўшы яго правакацыйную дзейнасьць, пастанавілі Аляксюка забіць. — Даведаўшыся аб гэтым ён уцёк за-граніцу да палякоў, гдзе, як наша пагоня яго настігла, Комэндант - польскі ў Альшанах яго схваў). — Скуткам гэтых плётак была тоё, што мяне інтэрновалі ў лагер ў Радома, куды потам прыслалі і цэлы мой баталіон.

Ў чэрвеню 1921 г. мяне звольнілі. 1-го ліпня я атрымаў пасаду Кіраўніка 7-кляс. «szkoły powszechniej» в Горадку Беластоцкага павету, ў моём роднам мястэчку, гдзе радзіўся і вырас... За рок маго прэбываньня тутак я залажыў

1) шпіталь эпідэмічны, 2) залажыў каапэратывы і быў Старшынею Цэнтральнага Праўленьня, чаму меў магчымасьць сбіраць сходы і разам з гэтым будзіць нашэ селянство ад нацыанальнай спячкі. Пісаў жалабы ад селян ў Сойм на Польскую адміністрацыю і т. д. Наканец падашлі і выбары у Польскі Сойм¹. Мяне выставілі кандыдатам па спіску №16 ад Беластоцкага Вокругу і назначылі Старшынею Беластоцкага Паветовага выбарнага Камітэту. І вось заворушыліся ўсе полякі-тутэйшыя. Вам ведама як добра для нас прашлі выбары, бо мы ня спалі. Аляж гэтаго мала. Скуткам маіх прамоў на міцінгах было тое, што селяне Горадоцкай гміны выгналі з вёсак польскіх вучыцэлеў, запатрэбавалі выкладоў у беларускай мове. Гэта была 8 лістападу, а 9 о гадзіне 8 раніцою паліцыя, вызванная з Беластоку акружыла маю школу, зрабіла обыск, забрала ўсю беларускую літэратуру (была і тая што Вы прыйслалі праз Матэйчук з Прагі) карэспандэнцыю маю і жонкі мене арэштавалі і павезлі у Беласток.

Тутака пратрымалі цэлы дзень і толькі у вечэры, аб'явілі што я арэштываны за антыпаньствоваю агітацыю, взбунтованьне беларусоў і т. д. Затым сфотаграфавалі мяне, адпечаталі пальцы, змерылі і посадзілі пад арэшт. Трымалі да 14 лістапада, калі пад канвоем адвелі да Пракурора Суда, гдзе следовацель мене часова звольніў. Вернуўшысь да хаты застаў ужо новаго кіроўніка школы. Паехаў ў Вільню, зкуль пры дапамозе п.п. Луцкевіча, Тарашкевіча і іншых перабраўся сюды да п. Езавітава.

Шкада вельмі была пакінуць роднае гняздо, але лёс мой нехай будзе такім, як ўсех Вас, прымушаных працаваць на чужыне;..

Цяпер выбачыце, пане Старшыня, што змушаны фатыгаваць Вас і праціць, калі ласка дапамагчы мне. Вам ведама, з першых вучыцельскіх курсоў ў Вільні, калі Вы чыталі нам лекцыі, што я, як вучыцель, быў на гэтых курсах. Сеньня я звернуўся да п. Крычэўскаго с просьбай как бы мне беларускі Урад выдаў (можна ад Міністра Беларус. Спраў у Літве) пасьведчаньне ў тым, што я есьць вучыцель, і здаў экзамен на вучыцеля гісторыі і рас. мовы (прі Віленском вучэбн. вокругу) «городских по положению 1872 г. 31 мая, (В.у.) училищъ» а так сама у 1919 праслухаў 1-ые белор. вуч. курсы, і што безпрарыўна ад 1.VIII 1907 году да 18.VII 1914 г. быў вучыцелем калі меня забралі на вайну. В арміях быў да 1.VI 1921, а апошні час з 1.VII 1921 г. і да гэтага часу быў кіраўніком 7 кляс. школы у Горадку Беластоц. павету. Без гэтакіх дакумэнтаў я не маю магчымасьці атрымаць тут пасады, бо пры пераходзе граніцы мусяў знішчыць свае дакумэнтны.

Вы не паверыце пане Старшыня, як хацеў бы я быць блізка каля Вас, тым бардзей што ў Коўні і п. Душэўскі, якому шлю свае прывітаньне, а панічкі цалую рукі. Душою я заўседы быў з Вамі. Але памятаю Вашае абецаньне, што калі кольвек і я атрымаю магчымасьць працаваць пад Вашымі загадамі, — буду чакаць!

Шчыра аддадзены Вам

Ваш Мікола Дзямідаў

582.1.43:048&r-049&r

Дакладная дата невядомая. ¹ Выбары ў Сойм адбыліся 5.11.1922.

3335. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.11.1922

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Ваш ліст з 27.X пераз сябру Дзегцярова дастаў і за яго Вам шчыра дзякую. Адказаваю на паасобныя справы.

1. Дзегцяроў ужо якісь час як прыняты на стыпэндыю. Робіць ён здаецца на ўсіх добрае ўражаньне. Група нас студэнтаў мае выдаваць тут шапірографаваны мясячнік. Дзегцяроў будзе ў нас друкаром і ілюстратарам. Бяда толькі, што будуць літары пісанья а ня друкаваньня, бо ня маем пішучае машынкi.

2. Я і ўсе нашыя студэнтны вельмі цэняць «Беларускі Сьцяг» і лічуць яго вельмі патрэбным. Лічым, што ён ужо зьяўляецца вельмі добрым. Палепшавацца-ж ён будзе, мне здаецца, па меры далейшага выдаваньня¹, уцягаваньнем у працу цяперашніх яго супрацаўнікоў і павялічэньнем лічбы іх

новымі. Каротка кажучы, справа далейшага яга разьвіцьця залежыць толькі ад часу.

3. Што да арганізацыі Ц. Бел. Студ. Саюзу, дык аб гэтым думаем, але й баёмся, ці ўдасца, бо можа прыехаць вельмі мала.

4. Што да «У.М.С.А.»² дык з гэтым справа лягчэйшая й можа што ўдасца зрабіць. Ужо было-б гэта зроблена, каб нашыя «слаўныя» эсэраўскія лідэры не перашкаджалі гэтаму, баючыся навет цені хрысьціянства.

5. Што да захаваньня групы ня толькі фактычна, але й офіцыяльна ідэолёгічна чыста незалежніцкай, дык з Вамі зусім згаджаюся.

6. А цяпер маю да Вас гэткую вельмі важную справу: Як Вы ведаеце, многія (калі ня ўсе) сьвядомыя Беларусы незадаволены нашым цяперашнім назовам «Беларус» і г. д. Прызнаючы яго непрактычнасьць і шкоднасьць пры адраджэньні й наагул жыцьці нашага народу, як рэклямуючага нас, як нейкую часьць, дадатак «рускіх», я прастудыёваў ўсе нашыя нацыянальныя назовы ў розныя пэрыоды гісторыі нашага народу, напісаў аб гэтым даволі вялікі рэфэрат, у якім з усіх нашых быўшых і цяперашніх нацыянальных назоваў як Крывічы, Русіны й Беларусы, Літоўцы, у канцы даводжу, што найправільнейшым, найпрактычнейшым і найлепшым нашым нацыянальным назовам зьяўляецца Крывіч, край Крывія і прымета крывіцкі або крывіцкі³. Рэфэрат гэты я прачытаў на зборцы ўсіх нашых праскіх студэнтаў. Рэфэрат зрабіў даволі вялікае ўражаньне і блізу ўсе нашыя студэнты бяз розьніцы соцыяльных і іншых паглядаў са мной згадзіліся, што трэба ўжо памалу, але сыстэматычна гэты назоў уводзіць. Як даведаліся аб гэтым украінцы, дык дадалі нам яшчэ балей ахвоты. Ведама якісь час ужываліся-б абодва тэрміны — Крывіч і Беларус, потым Крывіч стаў-бы пераважаваць і на канец сапхнуў бы зусім тэрмін беларус, які ўжываўся-б толькі дзеля абазначэньня тых, каго мы цяпер за вём тожэ-бўлоруссомъ і tež-białorusinem. Разумеючы аднак усю вагу гэтае справы, я пакуль што не адважаваюся друкаваць (хоць на шапірографе) свайго рэфэрату і хачу пачуць у гэтай справе Ваш пагляд. Прызнаюся, што спадзяюся ад Вас пахвалы «крывічу», прыпамінаючы, што Вы самі ў 1917 г. выдавалі ў Вільні журнал «Крывічанін»⁴ і значыцца былі першым ініцыятарам увядзеньня гэтага назову. Дык з нецярпеньнем чакаю Вашага адказу.

Шчыра прашу выбачыць, што я доўга ня пісаў. Перашкаджала гэтаму як нястача часу, так і нястача паштовых марак.

З глыбокай пашанаю

Янка Станкевіч

27.XI 22.

Мой адрэс: або на Вяршыніна

або: Praha, Žižkov, Palackého třída, č.28/III

bytem u p. Karabce

582.1.43:215&r

¹ «Беларускі Сьцяг» спыніў выданьне на №4 (жнівень-верасень 1922). ² Young Men Christian Association. ³ У гэтым лісьце згаданыя тэрміны ўжытыя першы раз як альтэрнатыва тэрмінам Беларусь, беларускі і гд. ⁴ Адзіны нумар часапіса «Крывічанін» выйшаў у кастрычніку 1918 году.

3336. Візытоўка Леонаса Бістраса

Dr. Leonas Bistras
Seimo Pirmininkas

582.1.43:220

3337. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) [за ?..1922]

582.1.43:218

Дата невядомая. У лісьце Зузэміль прапануе за свой кошт выдаваць у Кёнігсбэргу беларускія кнігі. А таксама: «О плодахъ моей бѣлорусской агитациі въ Германіи Вы, надѣюсь, узнали изъ ругательствъ польской печати, которая никакъ не можетъ догадаться, какимъ образомъ бѣлорусскій вопросъ былъ недавно поднятъ даже въ германскомъ парламентѣ».

3338. «Аб неабходных канкрэтных мерапрыемствах». Дадатак да запискі аб беларуска-літоўскіх узаемаадносінах.

Конфиденцiальна.

ПРИЛОЖЕНИЕ

к запискѣ о бѣлорусско-литовскихъ взаимоотношеніяхъ.

О НЕОБХОДИМЫХ КОНКРЕТНЫХЪ МѢРОПРІЯТІЯХЪ.

В основаніе конкретныхъ мѣропріятій, которыя по нашему мнѣнію необходимо осуществить в цѣляхъ оздоровленія и укрѣпленія бѣлорусско-литовскихъ взаимоотношеній, необходимо положить слѣдующія руководящія соображенія:

1. Дѣятельность бѣлорусскихъ политическихъ и національныхъ организацій, направленная на возрожденіе независимости Бѣлоруссіи, не можетъ быть отдѣлена от дѣятельности бѣлорусскихъ организацій, находящихся на территоріи Виленщины и Гродненщины и направленной в первую очередь на оборону этой территоріи от поляковъ и передачу ея Литвѣ. Бѣлорусская работа должна разсматриваться какъ нѣчто цѣльное и в зависимости от этого должна инструктироваться однимъ центромъ. Таковымъ центромъ является Правительство Бѣлорусской Народной Республики, пользующееся, с одной стороны, признаніемъ всѣхъ бѣлорусскихъ національныхъ силъ и, с другой стороны, твердо стоящее на платформѣ тѣснаго сотрудничества с Литвой.

2. В виду того обстоятельства, что в Литовской Республикѣ обслуживание бѣлорусскихъ интересовъ принадлежитъ Министерству по бѣлорусскимъ дѣламъ, необходимо установить слѣдующій принципъ: а) в предѣлахъ Литвы до демаркаціонной линіи¹ дѣломъ помощи и организаціи бѣлорусскаго населенія вѣдаетъ исключительно Министерство по бѣлорусскимъ дѣламъ; б) в предѣлахъ от демаркаціонной линіи до линіи 12 іюля² бѣлорусская работа ведется солидарно с Министерствомъ по бѣлорусскимъ дѣламъ и Правительствомъ Бѣлорусской Народной Республики; в) за линіей 12 іюля бѣлорусская работа ведется исключительно Правительствомъ Бѣлорусской Народной Республики.

Проведеніе в жизнь этого положенія необходимо как потому, что при этом будут облегчены условія дѣятельности бѣлорусскихъ организацій подъ враждебной оккупаціей въ смыслѣ юридической отвѣтственности — при этомъ условіи выступленія противъ оккупаціонныхъ властей должны разсматриваться какъ народныя волненія, а не какъ измѣна и шпіонажъ въ пользу чужой державы; такъ и потому, что это положеніе соотвѣтствуетъ позиціи виленскихъ и гродненскихъ бѣлорусскихъ организацій.

3. Борьба за Вильно, какъ самая главная очередная задача, не можетъ протекать успѣшно, если не будетъ выработанъ общій планъ и общія принципы этой борьбы. Въ этомъ смыслѣ наиболѣе существеннымъ представляется установленіе срока, хотя бы приблизительнаго, на который эта борьба при настоящихъ условіяхъ должна быть рассчитана. Безъ установленія этого срока представляется невозможной правильно поставленная органическая работа.

4. Матеріальная помощь бѣлорусскому дѣлу оказывается только въ формѣ займа Правительству Бѣлорусской Народной Республики, каковой заемъ подлежитъ возврату на условіяхъ, устанавливаемыхъ въ соотвѣтственномъ договорѣ. Въ вопросѣ о помощи необходимо указать на одно весьма важное обстоятельство: поддержка должна оказываться не на короткій срокъ и не по мѣсяцамъ, какъ это имѣло мѣсто до настоящаго времени, а на болѣе долгій срокъ, во всякомъ случаѣ такой, чтобы была возможность спокойной работы, безъ опасеній, что завтра по какимъ-либо случайнымъ или намѣреннымъ обстоятельствамъ, поддержка будетъ приостановлена.

Признаніе перечисленныхъ общихъ положеній въ извѣстной степени опредѣляетъ собой и необходимыя практическія мѣропріятія.

I.

Остановимся прежде всего на мѣропріятіяхъ, имѣющихъ своимъ объектомъ Виленщину.

О р г а н ы : Для выработки плана борьбы за Вильно необходимо участие двухъ сторонъ — литовцевъ и бѣлоруссовъ. Строить предположенія одной изъ сторонъ явно несостоятельно. Не представляется обязательнымъ участие въ выработкѣ этого плана третьей стороны, ибо дѣло это въ главныхъ и наиболѣе существенныхъ чертахъ своихъ конфиденціально и выносить его на широкія собранія нельзя. (Общеполитическія мѣропріятія, касающіяся одновременно всѣхъ элементовъ населенія, должны обсуждаться совмѣстно). Вмѣстѣ съ тѣмъ мы думаемъ, что организація для этой цѣли постояннаго органа не требуется. Бѣлорусскую сторону представляютъ — Правительство Бѣлорусской Народной Республики и Министерство по бѣлорусскимъ дѣламъ въ Литвѣ.

П л а н : Бѣлорусская работа въ Виленщинѣ и Гродненщинѣ ставитъ своей задачей: а) расширеніе симпатій бѣлорусскаго населенія этихъ земель къ Литвѣ и б) борьбу противъ польской оккупаціонной власти. Развитіе симпатій къ Литвѣ возможно какъ путемъ поддержки бѣлорусскаго національнаго движенія на мѣстѣ, такъ и путемъ созданія благопріятныхъ условій для бѣлоруссовъ въ Литвѣ. Въ первомъ смыслѣ необходимо, чтобы національныя организаціи края

пользовались поддержкой в своих начинаніях — культурных, политических, экономических, поскольку эти начинанія способствуют бѣлорусско-литовскому сближенію. В этом смыслѣ особенно важна поддержка бѣлорусской прессы. В отношеніи второго положенія необходимо добиться, чтобы каждый бѣлорусскій дѣятель в краѣ был увѣрен, что в случаѣ если он пострадает за общее литовско-бѣлорусское дѣло, он всегда найдет в Литвѣ пріют и работу.

Для достиженія послѣдней цѣли не нужно прибѣгать к мѣропріятіям благотворительности. Необходимо использовать тѣ институціи, которыя имѣются в Литвѣ или могут быть легко созданы. Прежде всего необходимо, чтобы бѣлорусскій батальон, существующій в составѣ Литовской Арміи, не хирѣл вслѣдствіе невнимательнаго к нему отношенія и явнаго противодѣйствія, а развивался нормально. Благодаря батальону бѣлорусская молодежь, вслѣдствіи возстаній и т.п. потерявшая возможность легально жить под польской оккупаціей, могла бы устроиться в батальонѣ и не порывать начатой работы, проходя воинскую школу.

Независимо от батальона необходима организація в Литвѣ бѣлорусской учительской семинаріи или учительских курсов с интернатом хотя бы на 30 человек. Представляется очень печальным, что до настоящаго времени эта школа бѣлорусско-литовскаго содружества не организована, несмотря на усилія мѣстных бѣлорусских общественных дѣятелей. Если вырабатывать план борьбы за Вильно на болѣе долгую скалу, то без подобных учрежденій ни в коем случаѣ не обойтись. Они должны поставлять кадр работников для края, они должны быть «штабом», «головой» того движенія, которое происходит под польской оккупаціей.

Борьба за Вильно, как указано выше, должна также протекать в формѣ активной борьбы населенія с оккупационной властью. В то время, как работа перваго рода (укрѣпленіе симпатій к Литвѣ) может носить легальный характер, работа втораго рода может быть только нелегальной, строго конспиративной. В послѣднее время эта работа ведется бѣлоруссами в контактѣ с Литовскими Стрѣлками. Однако в этой работѣ нѣтъ твердо установленной программы. По причинам извѣстным, мы не можем здѣсь указать на детали как культурной, так и политической работы в краѣ. Они должны быть разработаны в спеціальной комиссіи.

II.

Что касается помощи бѣлорусскому дѣлу вообще, то самым фактом неотдѣлимости бѣлоруссов Виленщины от общебѣлорусскаго дѣла, она в опредѣленных своих развѣтвленіях распространяется и на Виленщину. В этом отношеніи наиболѣе важной представляется помощь на культурную работу.

Культурная работа бѣлорусской группы, опирающейся на Литву и с Литвой связывающей надежды на возрожденіе Бѣлоруссіи, имѣет исключительно важное значеніе. Голая политическая пропаганда, не опирающаяся на культурный фундамент, есть как извѣстно, постройка на пескѣ. Никакіе политическіе лозунги не могут быть осуществлены, если

народная масса культурно недостаточно подготовлена. К сожалѣнію, мы должны констатировать, что культурное воспитаніе бѣлорусскаго народа отстало в сравненіи с политическим. В критическій момент ненормальность эта может сказаться весьма чувствительно, если не погубить всѣ плоды политической работы.

Помощь Литвы в культурной области может оказаться в формѣ кредитов на изданіе бѣлорусских книг, в первую очередь учебников. Кредиты должны отпускатся как ссуда, подлежащая возвращенію на опредѣленных условіях. Вообще, постановка издательскаго дѣла, которое бы обезпечило многомилліонное населеніе Бѣлоруссіи книгой в потребном количествѣ — задача не терпящая отлагательства. Ни Вильно ни Минск этой задачи выполнить не могут, ибо бѣлорусское дѣло там под подозрѣніем; очень важно, чтобы эта аполитическая помощь, пріемлемая всѣми партіями и группами, исходила от Литвы. Это будет наиболѣе глубокой и прочной основой бѣлорусских симпатій к Литовскому Государству. Подчеркиваем, культурная помощь (издательская дѣятельность) должна носить не благотворительный характер, а строго дѣловой. В данный момент у нѣкоторых бѣлорусских издательств есть весьма солидные заказы на учебники, но реализовать их не представляется возможным за отсутствіем средств.

Делегация в Америку: Вопрос о бѣлорусской делегации в Америку выдвигался бѣлорусскими дѣятелями в Литвѣ неоднократно. Но как и большинство других начинаній до сих пор висит в воздухѣ. Почему Литва не идет на встрѣчу бѣлорусскому возрожденію в этом дѣлѣ — непонятно. Между тѣм, посылка бѣлорусской делегации в Америку, организованная на братских началах, важна не только в цѣлях пропаганды бѣлорусско-литовской дружбы, но и в цѣлях матеріальной поддержки всего бѣлорусскаго освободительнаго движенія, которое питается до сего времени случайными средствами, подчас носящими характер мелкой подачки. Согласно статистических данных в Сѣв. Америкѣ Соединенных Штатах имѣется выходцев из Бѣлоруссіи около 1 милліона. У нас имѣются свѣдѣнія, что там уже образованы бѣлорусскія организациі, но организациі эти захвачены или русскими или польскими руководителями. Для установленія живого контакта, для пропаганды и сбора пожертвованій необходима поѣздка особой, хотя бы самой небольшой (3-5 человек) делегации из Бѣлоруссіи. Принимая во вниманіе курс денег, поѣздка, организованная в Америку не только могла бы себя оправдать, но и дать значительныя средства для борьбы Бѣлоруссіи за свое освобожденіе. Это одно. Другое — делегация в Америку безусловно разбила бы ту вредную работу, которую ведут поляки среди католиков-бѣлоруссов, совращая их в число «поляков с окраин».

Своими силами Правительство Бѣлорусской Народной Республики организовать делегацию в Америку не может. Для Литовскаго государства, для литовской общественности эта задача не тяжела. Необходимо только, чтобы кто-нибудь этим дѣлом заинтересовался.

Политическая поддержка за границей: Бѣлорусскій вопрос опредѣленно замалчивается литовскими представителями за-границей. Из различных

соображэнь, но аб Б'лоруссіі стараюцца не упамінаць. Можна см'ло сказаць, што ні адна карта Літвы, вышедшая за границей для літоўскай палітычнай прапаганды не паказывае, што на ўсход ад Літвы лежыць Б'лоруссія. Калі д'ло б'лорусско-літоўскай дружбы не можа кампрамітаваць Літву на м'ст'е, то чаму інакш д'ло выглядыць за-границей. Твёрда праведзенная падтрымка б'лорускага пытання ў Еўроп'е лежыць у інтэресах аб'іх старонак — і б'лоруссоў і літоўцаў.

582.1.43:075-081 — мк

582.1.43:083-086,089-092 — чарнавік з праўкамі А.Ц'вікевіча

582.1.43:087&r-088&r — рукапіс А.Карабача

Дата й абставіны невядомыя. ¹ Да мяжы зь Сярэдняй Літвой. ² Да мяжы, зацверджанай літоўска-расейскай дамовай 12.07.1920.

3339. Запрашэньне за 2.12.1922 Вацлаву Ластоўскаму на жалобную імшу ў гонар 100-годзьдзя першага літоўскага драматурга Аляксандра Фрома-Гужуціса, якая мае адбыцца 4.12.1922 ў Жамойцкай Катэдры
582.1.43:219

3340. Ліст Зігмаса Жэмайціса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.12.1922

Вельмі паважаны Пане Міністры!

Перапрашаючы вельмі за апазданьне с паведамленьнем аб вядомым Вам пасежэньню, маю гонар хоць цяпер паведаміць, што тыя асобы, якія былі ў нашай супольнай гутарке намечаны, згаджаюцца і уважаюць за патрэбнае ўспамянутае пасежэньне, толькі з прычыны сваіх групавых спраў, аб якіх Васпан здаецца ведаеце, ані сяганьня ані заўтра не могуць прыняць учасьця і просяць Васпана выбачыць, калі пасежэньне адбудзецца ў каньце бліжшага тыдня. Аб дню і гадзіне я буду мець гонар яшчэ даведацца ў Васпана.

З глыбокай пошанай для Вас, Пане Міністры,

С.Жемайтис

582.1.43:209

3341. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) невядомай асобе (А.Карабачу?) для Вацлава Ластоўскага (Коўна) за 10.12.1922

582.1.43:202&r

З прапановай купіць 2000 асобнікаў беларускага перакладу «Закона Божага» Чальцова пад рэд. Пачобкі лацінскім шрыфтам. «По заканчаніі этого д'ла я гов' прыступіць кь изданію русско-б'лорускаго словаря г. Ластовскаго [...]»

3342. Акт за 12.12.1922 аб перадачы Вацлавам Ластоўскім правоў на выданьне сваіх кніжак Міністэрству Беларускіх Справаў Літвы
АКТ

Я ніжэй падпісаушы аутар Вацлау Ластоўскі, гэтым перадаю пану Міністру Беларускіх Спрау Літоўскага Ураду усе свае правы у поўную уласнасьць на выданьне кніжак сваіх перекладау пад назвамі:

- 1) Л.Толстой — Байкі,
Казкі Андэрсэна;
 - 2) Салавей,
 - 3) Якая ж тут сумлеука,
 - 4) Сон,
 - 5) Брыдкае Качэне,
 - 6) Пяро і коламар,
 - 7) Куфар Самалет,
 - 8) Маці,
 - 9) Каралеўская вопратка,
 - 10) Гордая іголачка;
 - 11) Японскія апавяданьня: Назараэру, О-Тзі, Пахованая Тайна, Дзікі-нікі, Дыплематыя;
 - 12) Сьпева[к] Блондэль
 - 13) Сьмерць Ролянда,
 - 14) Сьвяты Юры і зьмей,
 - 15) Падарожа воладта Оффэра,
 - 16) Бадзячая кошка -Сытон -Тамсона:
- За сумму трыста літаў, с тым што ордэр у Дзяржаўную Скарбніцу на гэту сумму будзецц выпісаны на мае імя.
Гэрбовы падатак прымаю на сябе.
Ласт....
582.1.43:212

3343. Ліст Яна Ермачэнкі (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.12.1922

Прага 13/ХІІ 1922 г.

Глыбокапаважаны Вацлаў Юстынавіч!

Я і жонка шлем Вам і жонце свае прывітаньня і жадаем Вам усяго найлепшаго. У гэтым лісте я хачу расказаць Вам пра свае і агульнае нашэ беларускае студэнтскае жыцьце.

Перш на перш тут адбываецца вельмі шкоднае здарэньне а іменна што беларусы падзелілісь на два лагера у адным Станкевіч і яму сачувуючыя, а так сама і жадаючыя працаваць толькі у напрамку карысьці бацькаўшчыны у другой партыі ці групе Грыб і Мамонька якіе мне здаецца прыехалі у Прагу не учыцца а збівать з дарогі моладзь якая яшчэ не мае сталых поглядоў. Пры гэтым гэты два тэпа, я нават не назваў-бы іх беларусамі, бо беларус не будзе вясці шкоднай для свайго народа працы, а якраз такую шкодную працу вядуць яны бо разедіняюць тут беларусоў. Дзякуючы гэтаму у нас цяпер нічога не можна зрабіць добраго бо січас-жэ з'яўляецца опозыцыя якая не глядзіць аб'ектыўна а толькі з боку свайей групы. Недаўно чытаў рэферат Станкевіч аб гісторычным руху на бацькаўшчыне і назове «Беларусь» так смела, што былі прамовы з боку Грыба і яго прысных толькі таму што гэта ідэя ідзець ад Станкевіча. Наогул усе што ідзець ад Станкевіча і адналькова з ім мыслячых усе ім вьзнаецца за неправідловае. Вось яшчэ Вам такі прыклад: сабраліся мы 15

асоб і залажылі свой журнал якій думалі будзе высветляць усе думкі беларускага студэнства. калі я як сябра рэдакцыйнай камісіі, на агульнам студэнтском сходзе аб'явіў аб гэтым утварэнні журнала і прасіў усіх сяброў прыняць удел у праце то січас-жэ яны выступілі і заявілі што яны не хочуть прыймаць ніякого удзела бо іх не запыталісь раней.

Яшчэ па другое. Я прашу Вас калі можна прыслать мне гісторычны материал аб паходжэнні беларусоў ад геттоў, я хачу даказаць гэтым безграмотным у гісторыі людям якіе навывт Вашаго автарытэта па гісторыі не вызнають, усе-ж такі калі убачуть матэрыял то можа згодзяцца з праўдай. Тяжка і горка наблюдаць на той вялікій раскол якій пачайся з іх прыездом сюда.

Паважаны Ватцлаў Юстынавіч!

Сягонья я атрымаў ад Галубінцэва ліст дзе ен просіць пераслать прыкладзены пры гэтым ліст у Коўну Генералу Радж-Зенковічу. Можа будзе Ваша ласка і Вы перадасьце гэты ліст я буду Вам вельмі удзячны.

Можа Вы маглі-бы паслать мне што небудзь з беларускай літэратуры.

Мой цяперэшні адрэс:

Praha. Kateřinska ul.

Anatomicki Ustav.

Studentu Janu Ermačenko.

Бывайце здаровы. Перадайте мае прывітанья усім паважаным сябрам беларусам.

З павагай Ян Ерма...

582.1.43:152&r-153&r

3344. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.12.1922 у справе расцэнак на друкарскія працы ў Кёнігсбэргу

582.1.43:185

3345. Інфармацыйны Бюлетэнь Цэнтральнага Беларускага Прэс-Бюро (Не для прэсы). №1. 15.12.1922. Коўна

582.1.43:121-123

З паведамленьняў:

«• Вярнуўшыся з падарожа да Лёндана С.Жытлоўскі часова знаходзіцца у Нямеччыне, дзе ён заняты устаноўленьнем зьвязі паміж жыдоўскімі арганізацыямі Беларусі і за межамі. Адрэс: Бэрлін, Мотцштрасэ, 21.

• У пачатку будучага году у Дзьвінску мае адбыцца культурна-прасьветны зьезд [...].»

3346. Ліст Міколы Вяршыніна (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.12.1922

Прага 16 XII 1922 г.

Многапаважаны пане Старшыня!

9 і 13 гэтаго месяца я паслау два пісьма і кніжку Пятру Антонавічу¹ у якіх прасіу каб ен паінфармавау Вас або усім што робіцца у нас.

Цяперака з тэлеграммы я даведауся, што П.А у Дзьвінску разам з А.І.². Калі П.А не хутка вернецца адтуль дык будце ласкавы п. Старшы-

ня распечатайце гэтыя лісты і прачытайце, каб мець аба усім справы, тым больш што к Вам у Коуну паехау Мамонка. У нас цяперака нічога новаго. Польскія газеты «Słowo» ужо больш не прыходзяць. «Нашу Будучыну» і іншыя цікавыя газеты буду прысылаць Вам. Працую цяперака над меморандумам аб 40 студэнтах для вучыцельскага інстытуту, але сам не пэуны ці выдзе што з гэтаго, тым больш што трудна будзе раптам набраць вучэнікоу і добра кваліфікаваных прафэсароу, каліб нават чэскі урад і сгадзіўся на гэта. Вядома што для Гродзенскіх і Наваградскіх шлях ляжыць праз Коуну. Дапусьцім што візы яны дастануць. Але ж ці у сілах Вы будзеце атпрауляць іх сюды? (Я дагаварыўся каб нашых студэнтау у ліку 7 чалавек дадатачна было прынята у Украінскую гаспадарскую акадэмію у Подэбрадах і паслау пісьмо у Вільню каб іх не пасылалі праз Коуну, калі не будуць мець сваіх грошай на усю дарогу.)

Мне хацелася-бы ведаць Ваше здане па гэтаму поваду. Я сусім не веру тым, што кажуць «Урад грошы мае», бо каб ен меу, то пэуна што дау бы ім на праезд. А калі не будзе мець, то тагды што?

У нас ужо зарганізавалася тов. журналістау «народау Востока Европы» і выдае інформацiонныя бюлетні два разы на тыдзень. Нам патрэбны найнавейшыя справы з мейсц. Дык вось зрабіце калі ласка загад каб справы гэтыя дастауляліся мне як найхутчэй (калі толькі справы верныя). Аб гэтым раблю зносіны з Варшавай і Вільняй таксама.-

14 г.м. быу маленькі канцэрцік нашых студэнтау разам с квартэтам (музыкальным) чэскіх студэнтау у памяшчэні «Руско-Чэскай Едноты» На першы пачатак ен вышау нічога сабе. З украінцау было нескалькі «камітэтчыкау» але правые украінцы недавольны гэтым. Яны кажуць: «Вы ідзеце разам з чорнасоценнымі маскалямі і чэхамі» і г.д. Канцэрт гэты рабіўся бяз маяго ведама і я за яго не адпавядаю, але калі я быу пастаулен перад гатовым фактам, то павінен быу быць там як прэдстаўнік і негледзячы на некатарыя недастаткі (малую рэпетыцыю у пені, неуменя дзержацца і г.д.) скажу, што ен вышау не сусім дрэнна.-

Калі ласка абсудзіце справу на шчот арганізаці новай парціі, аб якой я пісау П.А. і паведамце міне.-

Віншую Вас, Вашу пані і усіх знаемых з наступаючымі святамі Каляд і Новаго году.

Будце здаровы М.Вершынін
Хацеласяб як найхутчэй атрымаць адказ аба усім.
582.1.43:161&r-162&r

¹ Крэчэўскаму. ² Цьвікевічам.

3347. Квіток аб уплаце за багаж 600,- за 16.12.1922
582.1.43:069

3348. Рахунак за 23.12.1922 аб уплаце фірме «Gerschonowitsch & Spiess» 7.930,- ням. марак за перасылку памнажальнага апарата
582.1.43:068

3349. Паштоўка Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.12.1922

Вельміпаважаны п. Ластоўскі!

Віншую з Калядамі й Новым годам і жадаю ўсяга найлепшага.

Ваш Янка Станкевіч

26/ХІІ. 22.

582.1.43:016

3350. Ліст Рамуальда Зямкевіча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.12.1922

Яго Міласьці Пану Власту.

Вельміпаважаемы Дзядзька!

Толькі цяпер адказываю на Ваш ліст. Вельмі усьцешыўся, што накінец узяліся у Вас да працы і пачалі выдаваць такі надта паважны мясячнік «Беларускі Сьцяг».

Нарэшці беларуская эміграцыя увайшла пад правільны сьцяг і на добры шлях!

Віншую Вас з гэтым і жадаю спору ў працы!

Аб маею працы для Вас і гутаркі быць ня можэ: падтрымаю усімі маімі сіламі. Стацьці буду перасылаць або з Варшавы або з Гданска, скуль буду высылаць скаромнае. Сяджу цяпер і гатоўлю для Вас спэцыяльна літэратурна-гістарычна-крытычна-інфармацыйны матэр'ял аб уселякіх справах. Стаю я цяпер з боку, але пільна узіраюся навакол мяне. З гадам Антонам¹ я у надта халодных стасунках. З Дубейкоўскім на нажах, бо ён на службе у дэфэнзывы, што мне удалося раскрыць і даказаць.

Працую над гісторыяй паходу арміі Генэрала Булак-Балаховіча. Як ні як ён адваеваўшы кавалак Беларусі апавесьціў і зрабіў першы рэальную «незалежнасьць». Калі б не інтрыгі Савінкова, Алексюка і жыдоў, справа выглядала бы іначэй. Архіў «генэрала» у маім распараджэньні. Нататкі нябошчыка Ядвігіна Ш., каторы ішоў з арміяй, я перапісаў у сына, што жыве цяпер у Варшаві. Апрача гэтага запісаў я са слоў Дзэргача (=Адамовіча) шмат фактаў, каторыя правераю у гутарках з ваякамі Балаховіча і сьв. пам. Семенюка. Зрабіць гэта разумеецца трэба і то якнайхутчэй, бо падзеі у памяці заціраюцца, а не напісанае і не друкаванае не дасьць ніколі будучым пакаленьням зразуменьня праўды. Гісторыя партызанткі Семенюка, а так сама «Зялёнага Дуба» цікавіць і займае маю увагу, але кожнае па асобку.

Разумеецца, што усё гэта у адрывках будзе Вам послано для друку у «Бел. Сьцягу».

Пагляд мой на стацьцю: «Пагляд П.Безсонова на беларускую справу»² не надта добры. Абсалютна не згаджаюся з думкамі аўтара стацьці! Скажу што тутакса матэр'ял апанаваў аўтара а не ён яго!

Справа у тым, што Безсоноў проста па-нашаму злодзей, а па літэратурнаму плягіатар. «Сборникъ бѣлорусскихъ пѣсень. Москва 1871» не яго уласнасьць, бо Безсоноў ніколі не зьбіраў этнографічнага матэр'яла на Беларусі, дзе коратка быў, а выдаў гатовы матэр'ял беларускага этно-

графу Адама Чарноцкаго (Zogyan Dołęga-Chodakowski), этнографу першаго у цэлай Славяншчыне!

Шмат на гэтую тэму я гаварыў у 1917 гаду у Петраградзе з Эпімахам-Шыпіллай і з акадэмікам Карскім. Карскі у сваіх «Беларусах» пішэ аб гэтым. Справа гэта ужо аканчацельна разьвязана. Аўтар стацьці называе Безсонова «адным з першых расійскіх этнографу». Гэта так сама непраўда. Аўтар стацьці ня ведае што П.Борычэўскі беларус і пісаў па беларуску (рукапісы у мяне), што і П.Баброўскі і М.Кояловіч так сама беларусы, хоць як царскіе «чыноўнікі» і атщепенцы.

У расейскай навуцы Безсоноў даўно ужо вядомы як плягіятар. Не адзін Венгероў, а усе паважныя крытычныя расейскія сілы робяць вялікія закіды у гэтым кірунку, як Якушкін, Ягичь, А.А.Котляревскій, А.И.Кирпичниковъ, А.Н.Пыпинъ, Ө.И.Буслаевъ, Н.Ө.Сумцовъ. — П.И.Якушкін гэтак піша аб Безсонове: «Родственники ли, друзья ли Кирѳевскаго, никто не имѣлъ права его трудами позволить дѣлать имя кому-нибудь: это грѣхъ не только передъ памятью его, но это уголовное преступленіе передъ обществомъ. Какъ могло Общество любителей русской словесности или кто другой позволить приписать труды покойника живому человѣку, на томъ основаніи, что покойникъ умеръ и ему не надобны блага мірскія, а живому человѣку, хоть бы этотъ человѣкъ былъ и Безсоновъ, отдать труды покойника для прославленія своего имени? Позволить на первыхъ же строкахъ трудовъ покойника обругать всю дѣятельность его!» (стран. 471)

А зрабіў жэ так Безсонов з працамі Рыбнікова, Кірэеўскаго і гэта вучоныя падкрэсьлілі і Безсонова справядліва асудзілі. Ня ведалі толькі аб Хадакоўскім!

Песьні зборніка «Безсонова» усе адносяцца да Гомельскаго павету, дзе у Патёмкіна Чарноцкі (Долэнга-Ходакоўскі) іх зьбіраў. У перадмове да «Пѳсней» Безсоноў ясна піша, што меў пад рукамі рукапіс, пісаны лацінкай, польскімі літэрамі. Аўтар гэтае стацьці шмат знайшоў бы аб Безсонове у Берліне у бібліятэцы унівэрсытэта, бо вучоны польскі Aleksander Wgickner, прафэсар Берлінскаго Унівэрсытэта добра стараўся каб у бібліятэцы усё было. Рабіў гэта раней яго паперэднік праф. Ягіч.

Так сама не магу згадзіцца з п. Іванам Трызнай³, каб К.Каліноўскі мог знаходзіцца пад уплывам Маркса, Бакуніна, Огарева ці Герцэна. Нічога падобнаго! Ён быў пад уплывам дэмакратычнай левай эмігранцкай польскай літэратуры, пад уплывам ідэй Ворцэлля, Лелевэля, Конарскаго, Камінскаго..... Пану Івану Трызьне невядома гэта літэратура, хацябы з працы Ліmanoўскаго: *Historya demokracji polskiej* (2 выданьне). А без спэцыяльных студый немагчыма пісаць беларускай літэратуры, бо гэта будзе такой «крадзенай» чужою, а пададзенай як за сваю, як «літэратура» Гарэцкаго⁴, поўная абмылак, недахватаў і непраўды.

Партрэты Бэзсонова, Каліноўскаго і другіх маю. Студыяваў я іх пільна: першаго як «этнографу», бо гісторыя беларускае этнаграфіі — гэта гісторыя пачатку нашага рэнэсанса. Аб Каліноўскім перепісаў матэр'ялы у Кракаве і Рапшэрсвілю (польскі музей у Швайцарыі). На апрацоўку трэба часу і спакою (пэўнасьці кавалка хлеба), тады работа пойдзе маланкою.

Калі маеце для мяне што цікавага ды скарommaнаго, прысылайце па адрэсу: Danzig. Poste restante. Herrn ingenieur Romuald Ziemkiewicz.

Буду там за два тыдні, дык забяру.

Прашу камплекты Ваших беларускіх газэт і брашуры. Адплачу тым жа.

Паклон Душэўскаму. Пішыце, што з кніжак, брашур і газэт Вам патрэбна, дык вышукаю і вышлю, каб дапоўніць Вашу эмігранцкую бібліятэку. Будзеце у можнасці працаваць. Польскія працы аб беларускім пытанню так сама, як раней Варонцы магу пасылаць. Бывайце здаровы!

Моцна цісну Вашу руку.

Варшава, 27.XII.1922 Рамуальд Земкевіч

582.1.43:154&r

¹ Луцкевічам. ² Праца А.Цьвікевіча, надрукаваная ў №№2-3 і 4 за 1922 год часопіса «Беларускі Сьцяг». ³ Гаворка йдзе пра гістарычны нарыс Івана Трызны (Івана Цьвікевіча) «Канстантын Каліноўскі», надрукаваны ў №4 за 1922 часопіса «Беларускі Сьцяг». ⁴ «Гісторыя беларускай літэратуры» М.Гарэцкага выйшла ў Вільні ў лістападзе 1920 году.

3351. Ліст Аляксандра Ружанцова, маёра пяхоты й сакратара рэдакцыі часопіса «Mūsų Žinios» Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.12.1922

582.1.43:174

3352. Зьмест часопісу «Mūsų Žinios» за лістапад-сьнежань 1922

582.1.43:173 — мк

3353. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.12.1922

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Ваш ліст з 4.XII дастаў і вельмі дзякую.

Пахвалюся аднэй навіною. Не пазьней як за два тыдні ў нас выйдзе журнал «Беларускі Студэнт»¹ і будзе выходзіць акуратна што месяца. З прычыны нястачы грошай прымушаны мы друкаваць яго на шапірографі. Журнал мае мець гэтка аддзелы: стацьці балей-меней публіцыстычныя, навуковыя, бэлетрыстыка, шырокая хроніка з студэнскага жыцьця, бібліографія. Мае быць ілюстраваны нашымі студэнскімі мастакамі, якіх ёсьць тут 3-х. Апрача таго маем двух студэнтаў-шапіраграфшчыкаў, якія будуць друкаваць на шапірографі, а перад тым два іншыя напішуць на пішучай машыны. Нашая мэта: 1) уцягнуць да літэратурнае працы нашае студэнства ў Празе, 2) пры помачы журналу усьвядамляць беларускіх студэнтаў усюды, дзе яны та[к] ці інакш ёсьць (Баўгарыя, Фрыбург, Жэнэва, Парыж і г. д.). Віл. Бел. Студэнскаму Саюзу дазволім усё перадруковаваць і гэтка парадкам яны будуць мець балей матар'ялу. 3) Па чэскаму звычайу дзелім усіх на студэнтаў вышэйшых школ і студэнтаў сярэдніх школ, а дзеля гэтага будзем пасылаць яго ў бібліятэкі ўсіх беларускіх гімназій.

Вы ўжо, мусіць, чулі аб Усяславянскім Студэнскім Конгрэсе². Прыехалі на яго дэлегацыі 8-х слав. народаў (у гэтай лічбе палякоў і лужыцкіх сербаў). Я быў старшынёю беларускае дэлегацыі, у якой апрача мяне былі Сак Язэп, Астакевіч, Шышкоўскі, Ермачэнка й Грыб. Конгрэс не адбыўся, бо не пагадзіліся дэлегацыі сербская з баўгарскаю, але запраўды не дапусьцілі да конгрэсу дэлегацыі маскоўская й польская. Маскалі хацелі памсьціцца на баўгарах за Урангеля, а палякі хацелі паказаць, што зьезд ня ўдаўся, бо чэхі склікалі. Маскоўская й польская дэлегацыя й накручавалі сербаў. Мы шмат зрабілі тым, што кожны дзень у працягу тыдня выступаючы на розных публічных прыймох-вечарох ад Клёфача й Крамаржа³ й да Бэнэша раўнапраўна з іншымі славянскімі народамі, гэтым дэманстравалі сваю справу.

Варочаючыся яшчэ да журналу. Хоць журнал студэнскі, але з падзякаю будзем друкаваць стацьці й іншае й ня студэнтаў. Дык калі маеце каго на ўвеце (увазе) парадзьце, каб пісалі. Асобна зьвярнецца, калі ласка, ад майга імя да п. майора Ружанцова. Ён мае літэратурную жылку. Так сама да Язэпа Варонкі. Няхай спомніць студэнскія часы. Ведама, наўперад жадалі-б мець што небудзь ад Вас, калі дарагі час Вам гэта дазволіць. Яшчэ спомніце калі ласка Душэўскаму. Перадайце калі ласка прывет Ружанцову, Карабачу, Душэўскаму й Варонцы.

Усё-ж такі шкада, што журнал будзе друкавацца на шапірографі, а не на літографі. На шапірографі можам выпусьціць толькі 40-50 экз. кожнага месяца. Каб да тае сумы, якую забавязалася складаць што месяца група нашых студэнтаў, яшчэ дадаць 150 ч<эскіх> кар<он>, дык можна было-б друкаваць у літографіі 100 экз. кожнага месяца, а гэта ўжо быў бы знак у нашай нацыянальнай рабоце на эміграцыі і навет у Бацькаўшчыне (гімназій 5). Яшчэ 50 кр. панатужыўшыся мы тут сабралі-б. Але адкуль узяць 100 кр.? Ведаючы, што ў Вас цяпер няма грошай, я да Вас не зварочаваюся з просьбаю, але мо' магло-б памагчы гэтай справе Беларускае Міністэрства Літвы? Гэта тым болей можна было-б зрабіць, што добрая частка нашых студэнтаў якраз з тых зямель, што паводле літоўска-маскоўскага міру 1920 павінны былі адысьці да Літвы. Калі ласка пашчупайце гэтую справу. У прыпадку магчымасьці падмогі «Беларускаму Студэнту» грошы прысылаць можна або на Вяршыніна для рэдакцыі «Беларускага Студэнта» або на адрэс нашага скарбніка Язэпа Сака (Praha, Žižkov, Poděbradová třída č. 9/II).

З шчырым паважаньнем

Я. Станкевіч.

29/XII. 22.

P.S. Скора ўжо будзем мець тут сэкцыю беларускае студэнскае імкі⁴, толькі трэба легалізаваць

582.1.43:017&r-018&r-18a

¹ Першы нумар часапіса датаваны студнем 1923 году. ² Меўся адбыцца ў Празе 16-22.1922. ³ Лідэр нацыянальна-сацыяльнай партыі Вацлаў Клофач і лідэр маладачэхаў Карэл Крамарж — прыхільнікі панславізму й палітычныя апанэнты «заходнікаў» Т.Масарыка й Э.Бэнэша. ⁴ УМСА.

3354. Смык Беларускі Сымона Рэўкі з-пад Барысава (Ф.Багушэвіча). Перадрук з IV выданьня. 1922. Друкарня А.Бака. Коўна. Ожэшко, 5/14

582.1.40:178-162 — д

3355. Карта: Lituanie sous le règne du grand duc Vytautas 1392-1430. Echelle 1:7,500.000. Kummerly u. Frey, Berne. Edité par A.Viscont.

582.1.40:161 — д

Дата невядомая.

3356. The Vilna Problem. With Five Maps. Lithuanian Information Bureau. 10, Palace gate, Kensington. London, W.S. 1922

582.1.40:160-141 — д

3357. Ліст Антона Матача (псэўд. Базыль Базылеўскі) (Жасляй) рэдактару «Беларускага Сьцяга» (Коўна) за 31.12.1922 з просьбай надрукаваць верш «Жыцьцё селяніна»

582.1.47:108

3358. Запрашэньне Прэм'ер-Міністра й міністра замежных справаў Літвы Вацлаву Ластоўскаму з жонкай на сустрэчу Новага 1923 Году ў памешканьні Літоўскага Клубу

582.1.43:181

Дакладная дата невядомая.

3359. Бібліяграфічныя нататкі: выбраная літаратура па гісторыі

582.1.47:111-114

Дата невядомая.

3360. Візытоўкі ў канвэрце

а) Візытоўка Анатоля Рэшкі:

Colonel Anatol Rechko

Attaché de la Mission Diplomatique

Blanche-Ruthénienne en Lituanie. Kovno

б) Візытоўка Алены й Анатоля Рэшкаў:

Елена Михайловна и + т.с.

582.1.43:184

3361. Розныя нататкі й вышсы Вацлава Ластоўскага на гістарычныя тэмы

582.1.47:026-033

Дата невядомая.

1923

3362. Пераклад Ноты намесьніка наркома замежных справаў Расеі Максіма Літвінава міністру замежных справаў Вялікабрытаніі Керзону, міністру замежных справаў Францыі Пуанкарэ й прэм'ер-міністра й міністру замежных справаў Італіі Мусаліні за 22.12.1922 з патрабаваньнем дапусьціць расейскую й беларускую дэлегацыі да абмеркаваньня й вырашэньня пытаньня аб лёсе Мэмэля

582.1.43:129-130

Дата невядомая.

3363. Карткі з матэрыяламі да гістарычнага слоўніка (В.Ластоўскі)

Гараднічы

Календар

Пяруны

Ірэй

Ядыкул

Цівун

Шеляг

Шэтак

Падпечнік

Траяк

Тынфа

Кадук

582.1.48:276-284

Дата невядомая.

3364. Малюнак алоўкам «Пагоні» на кардоннай папцы (В.Ластоўскі)

582.1.43:039

Дата невядомая.

3365. Ліст Віталя Бендэроўскага (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.12.1922 з навагоднімі віншаваньнямі

582.1.48:296 — *ра*

582.1.48:275 — *канвэрт*

3366. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.01.1923

582.1.43:015&*r*

Аб беларускім настаўніцкім зьездзе ў Латгаліі, аб канфлікце на ім Езавітава—Дзямідава з Краскоўскім—Пігулеўскім.

3367. Ліст Бруна Міллера (Бэрлін) Аляксандру Вальковічу (Коўна) за ≈1.01.1923

[...] Посылаю пропуск для пана Ластоувскаго. [...] Выѣхатъ въ Кенигсбергъ я могу въ любой день. Прошу лишь указать время и мѣсто встрѣчи с п. Ластоувскимъ в Кенигсбергъ [...]

582.1.43:146&r

Дакладная дата невядомая.

3368. Інфармацыйны Бюлетэнь Цэнтральнага Беларускага Прэс-Бюро (Не для прэсы). №2. 2.01.1923. Коўна

582.1.43:124-125

3369. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.01.1923

Многапаважаны п. Вацлаве. Кінем дашуквацца — хто прычынаю спыну нашае перапіскі. Добра й то, што калі-некалі і перакінемся пісьмамі. Апошнія два тыдні — усе Коляды і Новы Год — ляжу ў пасьцелі. Апанавалі мяне фурункулы з прычыны пераутомы арганізму і недакровіцы. Страшныя болі і апатыя да ўсяго на сьвеце. Калі выдаюцца гадзіны палёгкі — як от зараз — то чытаю ці думаю. Пару дзён таму прышла пошта ад Зенкевіча¹: 2 пісьма і розныя адозвы выбарчага моманту². Пісьма цікавыя (гл. ч. па абяцанкам прыслаць матар'ялы аб Балаховічу і Каліноўскім), але адозвы яшчэ цікавейшыя. Б'е ў вочы тое, як высока пачалі «цаніць» і «лічыцца» з нашым селянінам там «на Крэсах». Пачулі гады, якая тут страшная сіла крыецца. Праўда сіла гэта пакуль толькі у лічэбнасьці, але паднімаючыся сьвядомасьць падымае гэту сілу ў 20 ступень!!.. Расейская чорная сотня пад асабістаю апекаю і ініцыятываю (як гэта падобна на парадокс!!) Naczelnika Państwa Язэпа Пілсудскага ў часе выбараў разьвіла агітацыю «на Крэсы» дзеля падтрыманьня польскіх сьпіскаў беларускімі галасамі. Ясна, што ўся надзея была на абсалютную цемнату вёскі. Вынікі паказалі адваротнае.

Цікава, што Ладнов з Балаховічам ходзяць і езьдзяць па Беларусі і не знайшлося там людзей каб размажжыць ім чэрапы!

Калі нічога ня будзе зроблена у гэтым сэнсі на будучыну, то партыю бел. эс-эраў трэба біць дубінаю па галаве да таго часу, пакуль зразумее. Язэпа³ — трудна, а гэтых чарнасоценцаў-велікаросаў і беларусаў, гэту сволач мы павінны былі даўным-даўно схваць са свету. Ці ж ня стыд, ці ж ня ганьба, што А.⁴ не ўсадзіў Ладнову кулю ў яго подлы чэрап? Гэта трэба было зрабіць яшчэ год назад!.. Чаму ваш урад хвост падабраў і губу склеіў, калі Ладнов аказаўся правакатарам? Трэба было чэсна на увесь сьвет крычаць, што расеец-чарнасоценец, белагвардеец падшыўся пад бел. справу і справацыраваў яе, што служыў у франц. ахранке і усё, усё трэба было вылажыць! Трэба было з гэтага зрабіць монстр-skandal, а урад сядзеў за печкаю і са злосьці грыз сам сябе [?...]. Цяпер Ладнов тытулуецца «председателем белорусск. делег. на Парыжск. конференцію», трэцца на нашай Бацькаўшчыне, баламуціць, а галоўнае памагае

палякам душыць нашу справу. Ён — «председатель белорусской секции Государств. об'единения на Кресах», ён склікае з'езды, ён піша адозвы, ён зарабляе грошы на беларуск. справе. А мы ціхенька сядзім, мы маўчым, мы нібы-то ня ведаем хто такі Ладнов. Сваім маўчаньнем вы пакрываеце яго чорную пагромную працу⁵ — адна мэта каторай задушыць беларускі рух, прадаць яго палякам...

А «бацька» Балаховіч — правая рука Ладнова? ці ня сорам што гэты бандыт і злодзей яшчэ жыве? Хто прычынаю — ваша парт. эс-эраў!!! Будзьце пэўны, калі б сталася, што магчыма было усім вам паехаць на бацькаўшчыну — Балаховіч з 20-30 сваімі граміламі усіх вас перадушыў бы у цёмных кутках!..

Што ён робіць цяпер? Зенкевіч¹ (што гэта за птах? ці ня адной кампаніі гэтых бандытаў і шпікоў польскіх?) піша, што ён працуе «як інжынер» разам з Балаховічам і «салдатамі яго быўшае арміі». Як вы думаеце — чаго па[сл]алі пагромшчыка Балаховіча з яго бандай у Белавежск. Пушу?

Ясна — гэта асабістая ахрана і наагул «ахранка» каля тых, хто выцінае беларускія лясы. Гэта банда бароніць палякаў ад нашых партызан, гэта банда сьцяной стаіць на абароне польск. капіталістаў, яны нагаямі падганяюць нашых бедных сялян, што ідуць рубіць лес каб не памерці з голаду!

Каб спыніць гэта ёсьць адзін шлях — схаваць ініцыятараў назаўсёды.

Пачытайце адозву Балаховіча — яна ўся моліць і заклінаець эс-эраў, каб гэта было апошні раз.

Што да Зенкевіча, то з яго пісем чуецца штось склізкае, падобна да Дубейкоўскага. Два бота — пара. Але трэба яго высмактаць да канца, матар'ялы вы можа й не надрукуеце, але яны прыдадуцца для чаго іншага. Партрэт Каліноўскага я ад яго хоць хітрасьцю хоць ахвяраю двух-трох кніжак, але выдзеру і надрукую на пачтоўках.

Зьвязь з ім парываць ня трэба, бо праз яго магчыма дастаць патрэбныя дакумэнты і матар'ялы (напр. аб Дубейкоўскім, аб Ладнове, аб Зял. Дубе), атрымаць інфармацыю аб таемных махінацыях варожых вам груп і т.п. Як відаць — ён пралаза добры!

Барані Божа толькі авансавацца перад ім! Ніякіх абяцанак, ніякіх асобых праў на выступленьня перад грамадзянствам.

Яшчэ пару слоў хачу сказаць аб адносінах Коўны да Вільні. Я так да сяго дня ня ведаю — згадзіліся вы з выбарамі ці не, рады вы што ў Варшаўскі сойм пайшлі дэпутаты беларусы ці не? «Нявыразны твар» — ваш ковенскі лёзунг, будзь ён пракляты ва веці вякоў! Вы ў нац. русла хочаце зьліць дзесяткі крыніц — тут і незалежнікі, тут і фэдэрацыя, і самаўрад, і аўтаномія — верачы што зробіце моцную амальгаму. Мыліцеся — алей з вадой не зьмяшаць вам.

А<ляксандар>⁶ піша, што ён хоча спаткацца з Тарашкевічам, з Луцкевічам... Пашто? Гутаркі, гутаркі! Значыцца вы заадно з аўтаномцамі, са сьпіскам №16⁷ і яго праграмай, калі вы лічыце магчымым і пажаданым (!?) з імі страчацца! Ці вы можаце сядзець за адным сталом з тымі, хто б'е гвазды у гроб, каб на 100 гадоў пахаваць нашу незалежнасьць?

Ці ж магчыма спадзявацца, што беларускія паслы зробіць так як украінскія — сказаць у Сойме, што яны прыехалі у сойм каб бароцца за Незалежн. Укр. дзяржаву?

Палякі праваліць усё, бо проці нас будзе блёк ад паноў да с-дэкаў! На што ж спадзявацца? На дзіва, на усенароднае паўстаньне — слабая уцеха.

Маску трэба зьняць і сказаць: мы — незалежнікі, мы проці выбараў на акупаванай тэрыторыі ды яшчэ у Варшаўск. польскі сойм (хоць бы так як [у] Менску — свой беларускі з'езд), мы не падтрымаем дэпутатаў, а будзем бароцца з імі да канца усімі сіламі, мы лічым учасьце у польск. сойме на польск. тэрыторыі — ганьбай для беларуск. пасла і здрадай беларуск. нац. барацьбе.

Вы — незалежнікі мусіце сказаць урэшці раз назаўсёды: «Хто не з намі за цэльную незалежную Беларусь — той проці нас, той наш вораг, з тым мы борамся». А то я вас не разумею — як пытаньне пасур'эзней, пытаньне прынцыповае, ад якога залежыць усё, вы робіце невыразны твар і чакаеце. (падобна як з літвінамі — поў года ня можаце атрымаць просты і чэсны адказ). Гонару болей, самапавагі да сваёй праграмы (калі ёсць толькі?). Жыцьцё адапхне вас з дарогі, адсуне узад!

У вас ва усіх там няма аканчальнай рэвалюцыйнасці, вы увесь час ідзеце паўкрокамі («шаг вперед, шаг назад! Два шага направа, два шага налева»), вы ўсе адзін аднаго стрымліваеце, заместа таго каб падбіваць на смелы крок. Гісторыя, а рэвалюцыя асабліва, толькі тых адмячае хто ніколі не ставіўся сьпіною да ворагаў. І за такімі пойдучь масы народныя.

Кіньце цацкацца з польскім соймам (хаця ж свой сойм — гэта ваша праграма, вашае сьвятое сьвятых!!) кідайце «паслоў»... яшчэ ляпей — змагайцеся з імі.

Адзіны стары-стары кліч: «Вон палякоў-паноў і польскія войскі з Беларусі» падыме сялян, бо ён ім зразумелы, блізкі, выкукоблены у муках і сьлязах і крыві!

Цяжка лежачы пісаць ды й галава якаясь дурная ад двухтыднёвага ляжанья. Але мушу з вамі падзяліцца некаторымі думкамі.

А<ляксандар> злуецца, што нельга атрымаць газэту з Менску. Гэта ж сорам! Перавядзіце ў рэдакцыю газэты праз банк адпаведную суму грошы — за патрэбны вам тэрмін і будзеце мець кожнаю поштаю сьвежую «Сав. Беларусь». Праўда, дарагавата, але верна. Урад можа «позволіць сабе» гэта. З Вільні так сама: выпісалі б праз мяне на Берлін, а я вам дасылаў бы. П[а]радку ў вас няма, выбачайце за шчырасьць!

Міністр загран. спраў ня ведае, што творыцца на бацькаўшчыне. Як жа можна вясці палітычную працу? Здохнуць можна з вамі ад сьмеху, даль-бог!

У інфармац. бюл. №1 піша што у Менску — Кнорын і Адамовіч тое і тое. Па праўдзе ж Кнорына ужо даўно (з лета) няма там⁸, а Адамовіч⁹ вучыцца у Маскве ў Акадэміі ген. Штаба. Што варты будуць вашыя інфармацыі, калі яны будуць выдумляцца А<ляксандрам> за добрым куфлем піва?!

Асабліва, калі інфармац. прызначаецца дзеля свайго ужытку, не для прэсы, куды часамі трэба бывае пусьціць качку.

Пасьля... аб стварэньні «Партыі беларускіх незалежнікаў». Але аб гэтым можна напісаць дзесяць такіх пісьмаў і ня кончыць. Партыя мусіць быць ультра-дэмакратычная, накшталт камуністычнай, з ярка выяўленым селянскім характарам, з дэталёва апрацаванай праграмай і г.д. Першым крокам яе — партыйны маніфэст, у якім даць схему парт. праграмы і паказаць тактыку, сказаць народу як трэба ісьці да Незалежнасьці.

А<ляксандар> кажа — трэба шмат часу каб распрацаваць асобн. пункты праграмы, напр. аграрнае пытаньне. Усе гэта ужо распрацавана добра і ляпей ня выдумаць.

Тут справа ў тым, каб іскру высячы, бо «ваш» невыразны твар як мыла абрыд усім і «вам» у першую чаргу.

Пісьмо з Вільні калі адчыняў, адарваў разам з надворнаю кувэртаю таксама уложаную і не заўважыўшы выцягнуў пісьмо і адкрытку. Выбачайце.

Пасылаю усё разам.

Будзе ахвота і час пішыце

Усяго лепшага

Жонцы вашай нізенькі паклон

2/1 23. І.Цв.

582.1.43:131&r-136&r

¹ Зямкевіч. ² Маюцца на ўвазе выбары ў польскі Сойм і Сэнат 5 і 11.11.1922. ³ Пілсудзкага. ⁴ Магчыма маецца на ўвазе Аляксандар Цьвікевіч. ⁵ Інфармацыйную запіску пра дзейнасьць Ладнова Ўрад БНР выдаў 10.05.1923. ⁶ Цьвікевіч. ⁷ Адзіны выбарчы сьпіс нацыянальных меншасьцяў, у якім кандыдавалі прадстаўнікі беларускіх арганізацыяў і партыяў. ⁸ Кнорын ад лета 1922 году — у апарце Маскоўскага гарадзкага камітэту ВКП(б). ⁹ Язэп Адамовіч.

3370. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму на Баль Артыстаў Дзяржаўнага Драматычнага Тэатру, які мае адбыцца 5.01.1923 у залі Літоўскага Клубу

582.1.43:014

3371. Ліст Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.01.1923

6.1.1923.
Дзьвінск.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

добра разумею я і становішча Ваша і настроі Вашы і ад усяе душы спачуваю!

У палітычна-грамадскай працы здараюцца штодзенна прыклады гэткага змаганьня, а часам і у шмат горшых формах: — яшчэ сёнека гудзіць па Польшчы рэха ад выстрэлу Невядомскага і чарнее крэп на траурных павязках ў памяць Першага Прэзыдэнта, Гр. Нарутовіча¹.

Дык — не сумуйце.

Час — найлепшае лекаства.

Пішыце успаміны, зьбірайце дакумэнты.

Правых і вінных разбярэ гісторыя, а мо' дажывем яшчэ і да таго, што разбярэ грамадзянства пры канцы жыцця нашага.

Кр<аскоўскі> вядзе гэткую-ж палітыку, што і Л<уцкевіч>: «солнцэ павінна сьвеціць толькі там, дзе яны, і толькі ад іх павінен ісьці сьвет; рэшта — павінна быць у цені, а калі яна і у цяні сьвеціць, дык закідаць яе брудам».

Ен пачаў тутака з падкопаў пад Сахарава², бо ня меў веры у тое, што Гімназія адчыніцца, і хацеў быць у Рызе. Я змагаўся. Ен зьліўся. Дайшло да асабістых з яго боку мне абраз. Але я вяду працу у старым маштабе: на Люцын і Дзьвінск.

Пасылаю Вам копію ліста майго да яго.

У Прэсу пакуль што не давайце, бо суд яшчэ не адбыўся. А потым я дам знаць.

Напішыце мне што Вы усё, з поваду гэтага ліста, думаеце і як пагляд Вас на Гр. Краскоўскага. Напішыце і аб тым, якую ролю ён іграў у працы Ураду БНР.

Тутака выбрыкі яго спачатку мелі усьпех, дзякуючы таму, што у яго чорная барада і што я сам яго дужа рэкламаваў. Цяперыка-ж ён страціў шмат павагі і разсварыўся з рожнымі дзеячамі і грамадскімі коламі.

Шчыра вітаю Вас усіх з Новым годам і крэпка жадаю, каб Ураду БНР удалося у гэтым годзе умацаваць свой аўтарытэт і уплывы, як на бацькаўшчыне, гэтак і па-за межамі яе. Думаю, што, калі Віленшчына і Горадзеншчына убачаць як мала могуць дабіцца нашыя паслы у Сойму і як цяжка ім тамака працаваць, — думка аб Незалежнай Беларусі з новай сілай захопіць шырокія народныя масы, інтэлігэнцыю, ды і саміх паслоў і ўсе яны аднадумна і адналітна перайдуць да арганізаванага змаганьня за Незалежнасьць. А таму гэты новы перыяд руху, перыяд парламентарны, будзе новым крокам да Незалежнасьці.

К.Езавітаў

582.1.43:182&r

¹ Прэзыдэнта Габрыэля Нарутовіча 16.12.1922 застрэліў эндэк-тэрарыст Элігіюш Невядомскі. ² Загадчык Беларускага Аддзелу Міністэрства Асьветы Латвіі.

3372. Дасланая Вацлаву Ластоўскаму копія ліста Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Івану Краскоўскаму (Дзьвінск) за 1.01.1923

Копія.

Грамадзяніну Яну Ігнатавічу КРАСКОУСКАМУ.

Паважаны Грамадзянін,

блізка году таму назад, задыхаючыся тутака у Латвіі пад непамерным ціжарам нацыянальна-культурнай працы, пры поўнай адсутнасьці нацыянальна-усьвядомленых элементаў, якім можна-б было даручаць самастойнае спаўненьне тых, ці іншых, нацыянальна-культурных заданьняў, — Беларускае Культурна-Прасьветнае Таварыства «Бацькаўшчына» з Вашай згоды і жаданьня, а па маеі рэкамэндацыі, просьбе і націску, запрасіла Вас і прэдставіла Латвійскаму Ураду для працы у Дзьвінскай Беларускай урадовай Гімназіі.

Ніхто у Латвіі Вас не ведау і аб Вас не чуу.

Не быу знаемы і я асабіста з Вамі.

Але адно імя беларуса і беларускага дзеяча адчыніла Вам мае сэрца і сэрца тых, што працавалі са мной разам.

Братнім пацалуем спаткау я Вас і, з усею шчырасьцьцю, на яку[ю] толькі здольна беларуская душа, зрабіу усе, каб адалець усе прэпоны і, для карысьці справы, правесьці Вас на пасаду Дырэктара Гімназыі.

Ні на водную хвілінку не пауставала у мяне ніводнай цемнай адносна Вас думкі і з вялікай увагай адносіўся я да кожнае Вашае прапавы і добрае думкі.

Але худка, і як раз з Вашага боку, былі вызваны першыя спрэчкі.

Вы прыехалі у Латвію з прэдузятым паглядам як наконта мяне самаго, гэтак і наконта іншых мейсцовых беларускіх працаўнікоў.

Пачалося з таго, што Вы запрапанавалі мне скінуць з пасады Кіраўніка Беларускага Аддзелу, Грамадзяніна С.П.Сахаравы, і замяніць яго у Рызе маёй асобай, а Гр. С.Сахаравы зусім адкінуць ад беларускіх спраў у Латвіі, пакінуўшы яго Дырэктарам Расейскае Гімназыі у Люцыну.

Ведаючы С.П.Сахаравы, як шчырага беларускага дзеяча, з вялікай адвагай і энэргіяй узяўшагася за беларускую працу у Латвіі, — я рашуча адмовіўся ад гэтага кроку.

Не глядзючы на мой рашучы адказ, Вы потым у працягу некалькіх месяцаў зноў і зноў зварачваліся да мяне з гэтай тэмай, і калі я, вычарпаўшы усе довады і усю энэргію у абарону С.П.Сахаравы, высунуў, як новы матыў, тое, што я не лічу сябе здольным і належна падгатаваным да кіраўніцтва Аддзелам, Вы зараз-жа зрабілі заяву аб тым, што есьць у Вас і другіе падыхадзячыя для гэтае пасады кандыдаты.

Нежаданьне мае пайсьці на дыктуемы Вамі крок, зауседы вызывала дужа вялікае незадавальненьне Ваша і Вы пачыналі пужаць мяне тым, што у такім разе Вы самі уедзеце з Латвіі. У рэшці-рэшт Вы заявілі мне, што пойдзеце сам-на-сам у барацьбу супроць Грамадзяніна С.Сахаравы і што усе, хто у барацьбе гэтай будзе не на Вашым баку, будуць разглядацца Вамі, як Вашы ворагі.

Я зусім не разумеу на што нам беларусам такая барацьба патрэбна і, наадварот, усякую унутранную барацьбу у сучасны момант лічыу шкоднай і здраднай, ды апрача таго думаю, што рэальная праца над будовай Гімназыі і рамонтам будынку сыцішыць Вашы ваяўнічыя настроі і дасьць Вашай энэргіі творчыі напрамак, а таму і не прыдаваў заяве Вашай дужа важнага значаньня.

Праца над Гімназыяй запрауды сыцішыла спрэчкі аб Кіраўніку Аддзелу, але выклікала затое новыя.

Вам не падабаліся некаторыя мае увагі, як Члена Рамонтнай камісыі, і Вы зауседы дужа востра на мяне нападалі, а іншы раз і даволі груба абрываі.

Я — маучау, бо ведау, што Вы іншы раз бываеце хворы, ды апрача таго шмат было у Вас у той час чыста асабістых непрыемнасьцей і удараў.

Далей вышлі некаторыя затрымкі у высылцы грошэй з Беларускага Аддзелу.

Затрымкі гэты былі выкліканы тым, што Вы самі не спаунялі сваечасна патрэбных фармальнасцяў, без якіх, па законам Латвійскай Рэспублікі, гэткае высылкі немагчымы, але Вы ні з чым лічыцца не жадалі і аб'весьцілі, што Ва усіх гэтых справах вінен Грамадзянін Ян Шчорс, Дзелавод Беларускага Аддзелу, якога Вы зараз жа і пажадалі звольніць з Аддзелу, патрабуючы замены яго знаемым Вашым, Гр. Дмітрыевым, з Коуны.

Я сам, асабіста, узяўшы ад Вас усе патрэбныя паперы, паехаў у Рыгу і праканаўся у тым, што тутака віна не Я.Шчорса: па прэдстаўленні у Дзержауны Кантроль належных дакумэнтаў усе справы былі залатвлены.

Вы аднак і да сённяшняга дня усе яшчэ не задаволены Гр. Я.Шчорсам і пры кожным падыхадзячым здарэнню зноў падымаеце справу аб яго звальненні, хоць гэты чалавек мае вялікі службовы стаж і опыт і у нас німа другога кандыдата-беларуса з грамадзян Латвіі, які мог бы яго замяніць. Гэта свае незадавальненне стараецца Вы штодзённым паўтарэнням і унушэнням прывіць і акружаючым Вас супрацоўнікам Вашым, у чым ужо, нажаль, і мелі некаторы ўспех.

Баронячы гэтага чалавека, таксама мусіу я вызваць незадавальненне Ваша.

У сярэдзіне лета аказалася магчымым і патрэбным адчыніць у Люцыну Беларускаю прыватную Гімназію Таварыства «Бацькаўшчына». Вы не хацелі зразумець яе карысці і патрэбы для нас і рашуча змагаліся за тое, каб гімназіі гэтай не было і каб замест яе аставалася у Люцыну гімназія расейская. Спрэчкі за гімназію былі досіць вострымі і закончыліся, к вялікаму незадавальненню Вашаму, яе адчыненнем¹.

Далей не падабалася Вам пастаноўка працы у Т-ве «Бацькаўшчына», дзе, па паглядзе Вашаму, а таксама і Гр. Кастылюка, я задужа многа брау на сябе ініцыятывы і адвагі у правядзенні рожных справаў. Наслухаўшыся даволі закідаў і нарэканьняў Вапых, зрабілі мы Агульны Сход Таварыства і выбралі Вас Старшынею яго.

Але Вас не задавольнілі гэтыя выбары і Вы сталі дамагацца спачатку таго, каб я не вайходзіу у Прэзыдыум Праўленьня, а потым і савершэннага выхаду майго са складу Праўленьня, пагражаючы у праціўным выпадку павесці працу да ліквідацыі самага Таварыства.

З гэтага моманта, заўважыу я, што спрэчка пераносіцца Вамі на асабісты грунт. Прычыны мне не вядомы, але факт той, што у гэтай асабістай Вашай супроць мяне кампаніі Вам шчыра дапамагау Гр. Кастылюк, Член Праўленьня Дзвінскага Аддзелу «Русскага Общества въ Латвіи», якое зауседы дужа варожа адносілася і да гэтага часу ставіцца да беларускага нацыянальнага руху.

І хоць на выбарах у склад Праўленьня я, на Агульным Сходзе Т-ва 17-IX-22, атрымау галасоў болей за усіх новых членаў Праўленьня, але я, выбраўшы першы падыхадзячы момант, уступіу жаданням Вашым і выйшау са складу Праўленьня.

Я лічыу і лічу, што выхад мой з Праўленьня для спраў узгадаванага мной Таварыства будзе шкодным, але спасаючы аднасьць беларускага нацыянальнага фронту у Латвіі і старанна унікаючы уселякіх спрэчак, якія могуць разваліваць справу, — я уступіу Вам цалком кіраўнічую працу у Таварыстве.

У маем жыццю я першы раз спаткаў гэтка да сваёй асобы адносіны і з вялікім задзіуленьнем прыглядаўся да Вас і з уважлівасьцю аглядаўся на самага сябе, шукаючы у працы сваёй памылак, а у адносінах да Вас якіх-небудзь абразьлівых для Вас крокаў.

Але не знайшоў ні таго, ні другога.

Наадварот: у мінулым — за мной былі, калі і не надзвычайныя, дык усеж-ткі даволі значныя заслугі у беларускім руху, асабліва у той апасны яго перыяд, калі далека не усе беларускія дзеячы адважываліся актыўна працаваць у Беларускай Руху, а некаторыя, нават, пакінулі зусім сваю Бацькаўшчыну; у сучаснасьці — я зусім не жыву асабістым жыццём і не маю ніякіх асабістых уцехаў, аддаючы ўсе сваё жыццё і працу Вялікай Беларускай Справе; што да Вас, дык заўсёды стараўся толькі аблегчыць і умацаваць Ваша становішча, як адной з асцей Беларускай справы, і не толькі не стараўся зрабіць Вам якой-кольвек непрыемнасьці, але не хацеў нават дапушчаць думкі аб тым, што ўсе выступленьня Вашае супроць мяне — ёсць вынік злоснай волі.

Занятая Вамі у адносінах да мяне пазыцыя аставалася для мяне незразумелай, а асабістая траўля мяне, як беларускага дзеяча, дужа абражала і дзівіла, але ніводным словам, ніколі і нікому я аб гэтым не хацеў казаць, каб не вынасіць бруды з беларускае хаты і гэтым не псаваць той справы, для якой я ахвяраваў жыццём сваё.

Адначасна шчыра верыў я і ў тое, што, калі справа наладзіцца і усё пойдзе раўнамерна, — Вашы асабіста-непрыязныя адносіны да мяне пераменяцца.

Тым часам падасьпела выбарчая кампанія ў Латвійскі Сойм.

Вы не толькі не дапамаглі нам у ёй, але наадварот, абвесьціўшы сябе аполітычным культурна-просьветным дзеячом, зусім адмежаваліся ад усяй выбарчай працы і, нават агітавалі за тое, каб з яе вышлі і супрацоўнікі Вашы.

З вялікім сумам бачыў я на будынку кіруемай Вамі Гімназіі абвесткі жыдоў і немцаў і не было тамака толькі места абвесткам беларускім.

[...]² Вашы і з просьветным і грамадзкім стажам Вашым, здольны на асабістацьці. Усё яшчэ думалася, што на первым месцы ў Вас справа, а не асабістыя якіясьці разрабубы.

Але, у працягу апошніх двух тыдняў, здарылася тры выпадкі, з якіх я пераканаўся ў тым, што маёце Вы нешта асабістае супроць мяне і шукаеце спосаб зрабіць мне як мага болей непрыемнасьцяў, зусім не лічучыся з тым якія могуць быць з гэтага вынікі для Беларускай справы тутак.

17-га сьнежаня, у нядзелю, пасля раду непрыемных для мяне, а таксама і для Вас, хвілінаў, перажытых у мінулай начы на вечары Барыса-Глебскага Прыходу, зайшоў я да Вас, каб высьветліць некаторыя пытаньня і залатвіць некаторыя непаразуменьня.

Прыслуга пайшла далажыць Вам аб маім прыходзе.

Вы былі ў хаце і ведалі, што я чую, але зумысьля голасна прыказалі сказаць мне, што Вас нема ў хаці. І калі прыслуга пачала нешта паціху Вам тлумачыць, Вы зноў голасна крыкнулі ёй, каб яна перадала мне, што Вы не жадаеце мяне бачыць.

Крокі прыслугі вывялі мяне са сталбняку і я вышау у поуным і цяжкім недауменьні.

Прыйшоушы да хаты, знайшоу я на стале пакет з Беларускага Аддзелу аб скліканьні Вучьцельскага Кангрэсу.

Па зьместу паперы трэба было мне зноу пагутарыць з Вамі, але ужо службава.

Не жадаючы натыкацца на новую абразу, я паслау Вам паперу аб жаданьні гутарыць з Вамі і адначасна папярэдзіу, што на другі дзень, у 8 гадзін, у вечары, ад'езджаю у Люцын на Сход Павятовай Управы.

Вы, нават не самі асабіста, а праз дзелавода, прыслалі мне і то толькі на другі дзень, за 1½ гадзіны да адходу цягніка, паведамленьне, што па справам службовым прыймаеце ад 2 да 3 гадз., гэта значыцца, што калі-б я, атрымаушы пакет уздумау паехаць да Вас, дык Вы зноу бы не прынялі мяне, бо часы прыема гэтага дня былі ужо прапушчаны і я зноу змог «не знайсці» Вас у хаце.

Але і на гэтыя асабістыя і ужо службовыя абразы не хацеу я зварачываць увагі і, лічучы, што самая добрая сварка, горэй за самы кепскі спакой, пры прыездзе Гр. Сахарава зноу быу у Вас і гутарыу з Вамі гэтак, як-бы паміж намі і нічога ніколі не было.

Ды вось учора, перад тым, як ісьці да Вас у Гімназыю на спатканьне Новага Году, атрымау я ад Гаспадара спаткальнай Куцьці, вучьцеля Корці, ліст, у якім ен просіць выбачэньня за тое, што, не ведаючы становішча маіх з Вамі адносін, запрасіу мяне на вячэру, а цяперыка атрымау ліста ад Вас, у якім Вы катэгарычна патрэбуеце маей адсутнасьці.

Гэта апошняя абраза, выразна асабістага характэру, яскрава малюе мне Вашы да мяне адносіны і настроі.

Не ведаючы за сабой ніякіх учынкау, даючых Вам права на гэтка абразы, і усей душой хварэючы за той разлад, які пачынаеце Вы настойчыва уносіць у працу, я прымушэны зьвярнуцца да абароны свайго гонару і беларускае справы да Беларускага Грамадзянства у Латвіі і заклікаю Вас, Ян Ігнатавіч, на Грамадзкі Суд Гонару.

Заклікаючы Вас на Грамадзкі Суд, адзначаю, што і цяперыка яшчэ німа у мяне да Вас ніякае асабістае злобы, а баліць мае сэрца ад незаслужанай абразы і крывяніцца яно за лёс той справы, якую давялося мне, пачынаць тутака у Латвіі.

1-І-1923 году.

Дзьвінск, Латвія.

К.Ез.

582.1.43:157-159 — мк

¹ Гімназія адчынілася 1.09.1922. ² Ніз аркуша абрэзаны.

3373. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.01.1923

[...] Дадаю да гэтага ліст ад п. Нагродзкай да п. Станіславы¹, які сёнека атрымаў. Ад Вашага брата покуль ніякіх вестак няма [...]

Магу Вас «парадаваць» апошняй навіной. У Вільню прыехала «Цётка П<алута>»². Жыве там ужо 3 тыдні і здаецца нелегальна. Збіраецца ехаць ці сюды, ці ў Прагу, але мы маем думку парадзіць ей ехаць да Вас. Так што трымайцеся [...]

582.1.43:149

Дакладная дата невядомая. ¹ Ластоўскай. ² Бадунова.

3374. Заява беларускіх арганізацыяў у Літве Прэзыдэнту Літоўскай Рэспублікі за 12.01.1923

Яго Дастойнасьці Прэзыдэнту Літоўскай Рэспублікі.

П. Прэзыдэнт!

У згодзе з пастановай Нарады ад 15-17 сьнежня 1922 году, ніжэй падпісаныя маюць чэсьць зьвярнуцца да Вас, п. Прэзыдэнт, з заявай чароднага зместу.

Сьвядомасьць гістарычнае беларуска-літоўскае аднасьці і солідарнасьці прымушае нас, прэдстаўнікоў Беларускага Народу ў Літве, сказаць ў Вашай асобе Народу Літоўскаму праўду аб нашых беларуска-літоўскіх узаемаадносінах. Абавязак сказаць гэтую праўду ляжыць, ласьне, на нас, бо мы зьяўляемся найбольш сьвядомымі і найбольш пераконанымі сяюзьнікамі Літоўскага Народу неаднаразовыя сьведчаньня чаму ачывісты; бо на нашу долю выпаў гонар рэпрэзэнтаваць Беларускі Народ [у] Літве і ў меру сіл змацняць брацкую сувязь абодвух Народаў. Праўда, якую мы прымушаны сказаць Вам выражаецца ў тым, што пры стварыўшыхся варунках мы ня можам выканаць нашай нацыянальнай задачы. Варункі гэты гэткія, што ўсе спробы нашыя падаісьці сур'ёзна і шчыра да справы ўзмацненьня беларуска-літоўскага супрацоўніцтва зьнікаюць на нішто, сустракаючы ці незразуменьне, ці няспогад з літоўскае стараны, ў выніку чаго самы гонар на нас лежачый, абертаецца ў панадсільны цягар. Варункі гэты гэткія, што мы ня можам гварантаваць беларуска-літоўскія ўзаемаадносіны ад магчымага ахалоджаньня нават у самай бліжэйшай будучыне.

Як вядома, з першых жа крокаў будовы Літоўскае дзяржавы адносіны да беларускай праблемы былі дваякімі: з аднаго боку, беларусы вызнаваліся як асобная этнографічная рознаякасьць і, як гэткім, ім ішлі на сустрэч, — з другога боку, беларусы не вызнаваліся як нацыянальна-палітычнае цэлае, зацьверджаючае сваю волю да незалежнага дзяржаўнага існаваньня. У зьвязку з апошнім, адносіны да іх былі яўна нэгатыўнымі. Пералом у адносінах паўстаў толькі пасля таго, як Літоўскі Урад у 1920 годзе прымушан быў пакінуць Вільню. Толькі пасля гэтага паміж абедзьвемі старанамі была заключана дзяржаўная умова аб узаемным падтрыманьню і накінут у агульных рысах плян барацьбы супроць незаконнага польскага захвату.

Беларуская старана чэсна выканала свае абавязкі згодна умове. На мейсцох быў утвораны цэнтр барацьбы за пагвалчаныя правы Беларусі і Літвы, беларускія масы ўперш пачулі ад нас, што такое для іх народ

Літоўскі і яго дзяржава і чаму яны павінны аддаць яму свае сымпатыі. Скрыты плебісцыт у форме Віленскага Сойму нашымі сіламі быў бліскача правалены і Літва магла спакойна глядзець на далейшае разьвіццё падзей у Віленскай вобласці. Высылка польскімі ўладамі 12 сяброў Віленскага Нацыянальнага Камітэту, дзесяткі і сотні заключонных у польскіх турмах і падлегаючых сяродвечным тартурам за выяўленьне сымпатыі да Літоўскай дзяржавы, ўрэшце, пралітая за тую-ж справу беларуская народная кроў, — вось сьведчаньня чэсных адносін беларускай стараны да сваіх абавязкаў.

Што-ж мы бачым за гэты час з боку Літвы. Апрача незначнай матэр'яльнай дапамогі, выданай у форме тэрміновай і працэнтнай пазычкі, якое падтрыманьне амаль цалком было выдаткавана на прапаганду праў Літвы на спрэчную тэрыторыю Віленшчыны — нічога. З боку Літвы адносіны былі гэтакія, што высланыя з Вільні ў Коўну прэдаўнікі Віленскага Нацыянальнага Камітэту павінны былі 22.VI.1922 г. злажыць з сябе поўнамоцча па прэдаўніцтву, матывуючы сваю пастанову тым, што «пры злажыўшыхся варунках яны лічаць дапамогу Літвы безнадзейнай» (заява на імя Старшыні Усходнай Камісыі).

Пасьля правалу Віленскага Сойму літоўская старана пачала занадта спакойна ставіцца да справы змаганьня за Вільню, ў аканчальным выніку спадзяючыся, што захопленая тэрыторыя будзе зьвернутая Літве міжнароднай інстытуцыяй, ці, як прынята фігуральна выражацца, упадзе ў лона Літоўскае дзяржавы як дасьпеўшае яблыка на моцы непахібных эканамічных варункаў. Сымпатыі беларускага жыхарства да Літвы пачалі лічыцца явішчам непрамінаючым і само сабой разумеючымся, пачало лічыцца за правіла, што сымпатыі беларусаў да Літвы павінны ўзмацоўвацца толькі самым фактам польскіх гвалтаў. Падобны зьневажлівы да нашай нацыянальнай годнасьці стасунак да беларускага руху, валок за сабой поўную бязчыннасьць, інэртнасьць тут у Літве, дзе павінна была гарача каваліца справа ўзаемнага збліжэньня і падтрыманьня. Мы неаднойчы зьверталіся з заявамі і да Літоўскага Ураду і да яго грамадзянства ў асобе яго перлямантарыяў, у якіх казалі, што падобная пасыўнасьць згубна для справы, што калі ня будзе праведзена сумесна з беларусамі цьвёрдая праграма дзейнасьці, дык беларуска-літоўская акцыя у краю можа заглохнуць. Мы намагалі на тоя, што ўзмацаваньня супольнае справы патрэбна ці арганізацыя новых, ці развіццё старых устаноў у самой Літве, якія ўстановы павінны былі-б зьяўляцца школай ўзаемнага збліжэньня. Быў адзін момант, калі здавалася, што рэальнае супрацоўніцтва беларусаў з Літвой можа зысьціцца. 6.XII.1922 году адбылося супольнае паседжаньне некаторых сяброў Літоўскага Габінэту Міністраў з прэдаўнікамі Беларускага Ураду, на якім паседжаньні былі намечаны некаторыя канкрэтныя захады, павінныя здзьвігнуць усю справу з мёртвага пункту. Аднак, добрым імкненьням, зазначаным на памянёным паседжаньню, зысьціцца не прышлося, дзеля прычын, аб якіх беларуская старана магла толькі дагадвацца.

У даны момант у Літве німа ніводнае установы, якая сьведчыла-б аб рэальным падтрыманьні беларусаў у іх барацьбе, пры чым ня толькі ў палі-

тычнай сфэры, але і ў сфэры культурнай. Да с'яго часу мільённае беларускае жыхарства акупаваннай вобласці застаецца бяз кнігі і культурнае адраджэньне яго — высілак выключна мейсцовых беларускіх арганізацый.

За ўсе два гады, прайшоўшыя ад дня падпісаньня беларуска-літоўскай умовы, беларуская старана (за выключэньнем спроб арганізацыі Тарыбы Усходняй Літвы) толькі адзін раз была запрошана не па сваёй ініцыятыве для абмяркавання бягучых спраў. Усе сустрэчы, у якіх трэба было высьніць набалеўшыя пытаньня, адбываліся толькі па ініцыятыве беларускай стараны. Кіраўнікам літоўскай палітыкі за гэты доўгі тэрмін ці не было чаго сказаць прэдаўнікам беларускага руху, ці казаць гэтага яны не знайходзілі патрэбным.ходам падзей стварылася ўражаньне, што у Літве не цікавяцца беларускім пытаньнем, а самае гэтае пытаньне абертаяцца ў нешта другараднае і пры тым службовае. Адносіны да беларускіх грамадзян, былі і засталіся гіранічна толерантнымі. Наперакор умове, Літва нічым не падтрымала беларускага пытаньня заганіцай, але, наадварот, у асобе сваіх прэдаўнікоў замаўчывала беларускую справу і ў сваіх выданьнях, картах і інш., не пераставала цьвердзіць, што на ўсход ад Літвы ляжыць ці Польшча, ці Расія, але у кожным разе не Беларусь.

Можна было думаць, што пакідаючы без прынцыповага вырашэньня і без увагі беларускую праблему ў цэлым, Літва на мейсцох вядзе дзейную і шырокую акцыю. Нажаль, гэтага нельга сцвердзіць. Можна адкрыта сказаць, што калі на мейсцох нешта і робіцца, дык робіцца гэта сіламі самога беларускага вызвольчага руху, пры чым стасунак літоўскай стараны да гэтае працы прыхільны толькі на словах. Пасьля правалу Віленскага Сойму праходзілі месяцы і месяцы, а літоўская старана не выяўляла ніякай актыўнасьці, — а тым часам зьвязі руйнаваліся, людзі разачароўваліся, ўся справа барацьбы з польскай окупацыяй пачынала йсьці іншымі шляхамі. Беларускае жыхарства Віленшчыны ведала, што, ня гледзячы на заявы сымпатыі, у Літве маюць мейсца арэштты беларускіх працаўнікоў, прымушаных скрывацца ад польскага тэрору на літоўскай зямлі, маюць мейсца упорныя спробы высылкі іх назад пад польскую акупацыю, што праводзіцца сыстэма, пры якой фактычна беларусам адмаўляецца ў праве ўбежышча і г. п. Беларускія арганізацыі краю не маглі ня ведаць, што ўсе спробы беларускіх дзеячоў у Літве наладзіць справу барацьбы згодна запатрэбаваньням жыцьця разьбіваюцца аб глухое неразуменьне, ці аб сьвядомае укланеньне.

Ці можна пасьля гэтага падзіўляцца, што беларускае жыхарства пад польскай акупацыяй пайшло на выбары у Варшаўскі Сойм?

Небасьпекі, скрытыя ў данны палітычны момант пад польскай акупацыяй, заключаюцца, канешне, ня ў тым, што беларускае жыхарства пайшло на выбары. Небасьпека для літоўска-беларускае згоды ляжыць у тым, што пад уражэньнем стварыўшыся варункаў, беларускае жыхарства можа пайсьці далей не па шляху барацьбы з польскай дзяржавай за свае вызваленьне, а па шляху лойяльнай палітыкі, па шляху барацьбы за беларускую аўтаномію ў межах Польшчы. Пэўныя указаньня такога звароту беларускай палітычнай думкі ужо маюцца, — і нашая супольная беларуска-літоўская задача іх зьліквідаваць.

Нам вядомы шмат якія прычыны, дзякуючы каторым гэтулькі натуральнае і арганічнае супрацоўніцтва беларусаў з Літвой не разьвівалася, але затрымлівалася. Мы ня будзем на іх заставаўляцца за поўнай няўжытнасьцю гэткага аналізу. Лічым патрэбным указаць толькі на адну прычыну, — гэта на нэгліжаваньне, непрызнаньне сілы і значэньня беларускага вызвольчага руху. Можна спадзевацца, што пасля выбараў у Віленскі і Варшаўскі Соймы, гэтаму падчас умысьльнаму скэптыцызму ня будзе больш мейсца: сіла беларускай вызвольчай ідэі гаворыць сама за сябе.

А калі гэта так, калі кіраўнікі літоўскай палітыкі вызнаюць і сілу і важнасьць беларускага руху, дык патрэбна, каб адносіны да гэтага руху мелі адпаведны характар. Калі беларускае адраджэньне фактар вялікага значэньня для будучага сужывецтва абодвух народаў, дык трэба, каб адраджэньне гэтае ва ўсіх сваіх этапах было звязана з Літвой, не парывала з апошняй блізкага жыцьцёвага контакту. Калі гэта так, дык трэба разназаўсёды умовіцца, як датычна прынцыпіяльнае стараньне беларуска-літоўскага супрацоўніцтва, так і датычна праграмы і тактыкі тае барацьбы, якая па нашаму пераконаньню павінна вясціся сумесна ў агульных мэтах.

Больш чым поўгада таму назад прэстаўнікам Беларусі было абещана, што падобная праграма выпрацоўваецца. Ці апрацавана яна цяпер, ці не — нам невядома, але насколькі можна бачыць па інфармацыйнай нарадзе за 28 кастрычніка г. г. — цьвёрда прынятай праграмы німа. Калі не ставіць тэрмінаў, дык, па прыкладу мінулага году, рашучага абмярканьня пытаньня можна чакаць яшчэ новыя месяцы, калі ўселякае абмярканьне будзе спозненым за адсутнасьцю працаўнікоў, на якіх можна было-б абaperціся: апошнія пойдучь служыць таму самаму ідэалу, але ў другіх варунках.

У інтэрасах агульнае справы і ў інтэрасах справы, за якую мы лічым сябе адказнымі ня менш чым прэстаўнікі Літвы, — мы зьвертаемся да Вас, п. Прэзыдэнт, з заявай, што пытаньне аб беларуска-літоўскім супрацоўніцтве павінна быць паддадзена ўсестароннаму компэтэнтнаму абгавору ў парадку тэрміновасьці.

У інтэрасах Літвы і Беларусі ў самай бліжэйшай будучыне павінен быць апрацаваны дэталены плян дзейнасьці, пры чым павінны быць створаны варункі, гарантуючыя яго выкананьне.

Мы зьвертаемся з нашай заявай безпасярэдна да Вас, п. Прэзыдэнт, бо лічым нашае пытаньне справай ня толькі таго, ці іншага складу Ураду і не аб'ектам палітычных разраўнаў, а справай нацыянальнай, справай народнай, заданьнем нацыянальнай беларуска-літоўскай палітыкі.

Мы зьяўляемся ў даным выпадку голасам, ласьне, нацыянальнай беларускай палітыкі і сьцьверджаем, што ўсё тое, што тут вылажана, сустрачае аднадумнае падтрыманьне усіх беларускіх груп у краю, вяжучых з Літоўскай Рэспублікай сваю барацьбу з гвалтоўным польскім імперыялізмам.

Мы пераконаны, што наша заява, выкліканая найглыбейшымі пажаданьнямі добра Літве і Беларусі, будзе пачута і тлумачана правільна.

Мы спадзяемся, што сьвядомасьць важнасьці і тэрміновасьці нашае заявы падзьвігне літоўскія кіруючыя кругі на актыўнае рашэньне і што нашае пажаданьне сумесна папярэдзіць сумны, але магчымы бег падзей, — не павісьне ў паветры. У адваротным выпадку мы павінны будзем прызнаць для сябе задачу, лёсам на нас узложаную, не да выкананьня, і прызнаць гэта адкрыта прад тымі усімі, хто з нашымі імёнамі зьвязвае нацыянальныя беларускія абавязкі.

П.Крэчэўскі

Старшыня Дзяржаўнай Калегіі Беларускай Народнай Рэспублікі

В.Прокулевіч

б. Віцэ-Старшыня Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту

А.Карабач

Старшыня Цэнтральнай Рады Селян-Беларусаў у Літве

Д.Заяц

ад імені Прэзыдыуму Беларускай Грамады у Коўне

А.Галавінскі

Старшыня Беларускай Нацыянальнай Сувязі.

Коўна. Kaunas.

1923

Студзень—Šausio.

12/1-23 г.

582.1.43:025&r-026&r — д

582.1.43:098&r-107&r — карэктуры з памылкамі ў літоўскім тэксьце

582.1.43:108-114 — беларускі машынапіс

582.1.43:115-120 — літоўскі машынапіс

582.1.43:163-172 — чарнавік

3375. Ліст Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.01.1923

14.I.23.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

пісаў я Вам, што не хачу шырокага агалошаньня майго лісту да Яна Ігнатавіча Краскоўскага, а таму прашу Вас болей нікому яго не паказываць, а найлепей павярнуць мне, бо я не хачу, каб ён з маей віны і рукі папаў у прэсу.

Справа яшчэ цягнецца.

Я вымагаю выбачэньня.

Ян Ігнатавіч вымагае ліквідацыі лісту.

Чакаю думак Вашых і ліста майго.

З пашанай

К.Езавітаў

P.S. Зьбіраецца яго публікаваць Ян Ігнатавіч са сваімі тлумачэньнямі.

Я проціў вынясьленьня бруды на вуліцу, але калі ён будзе публікаваць, дык хай пачынае ён, а я не хачу гэтага рабіць.

Хай і Алякс. Іванавіч¹ нічога не дае аб гэтым у бюлліцэні.

Выбачайце за мазаны ліст: пішу «на ляту», бо еду праз гадзіну на рэвізію школак у Краслауку.

Буду у Дзьвінску праз 3 дні.

Кастусь

582.1.43:147&r-148&r

¹ Цьвікевіч.

3376. Інфармацыйны Бюлетэнь Цэнтральнага Беларускага Прэс-Бюро (Не для прэсы). №3. 15.01.1923. Коўна

582.1.43:126-128

3377. Ліст Самуіла Жытлоўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.01.1923

Berlin 17/I 1923

Высокапаважаны Вацлав Устинович,

Ваше уважаемое письмо с поздравлением с благодарностью получил. В свою очередь позвольте мне поздравить Вас с новым годом и пожелать Вам здоровья, счастья и всего лучшего а главное успеха в нашем всем нам родном и дорогом дѣлѣ.

Меня нѣсколько удивило, что Вы мне через три мѣсяца послѣ моего предложѣнія отвѣтили о том, что считаете неподходящим теперѣ заниматься коммерческими дѣлами. Теперѣ вообще об этом не может быть разговора, ибо настало время для иной работы, для нашей прямой дѣятельности к которой мы призваны и за которую мы должны давать отвѣт. Прошу ознакомьтесь с моим письмом к п. Маршалку¹ и прошу сообщите мне немедленно о Ваших намѣреніях для ближайшей дѣятельности.

Я здѣсь прилагаю письма г.г. Боровскаго и Мюллера об урегулированіи наших отношеній к Iweg'у. Их необходимо кое-как урегулировать. Единственный наш козырь здѣсь в Берлинѣ это то, что мы хотя бѣдны, но честны. На нас здѣсь смотрят как на представителей опредѣленной политической группы, которая не занимается авантюрами, шибберством и т.д. Но если мы потеряем наше реномэ, то мы все потеряем. А новый директор «Iweg'а», который горячо взялся за ликвидацію нашего дѣла, не остановится пред мѣрами вплоть до передачи нас прокурорской власти и в первую голову лиц, подписавших договор и чек. Слѣдует этого всѣми мѣрами избѣгать для спасенія престижа нашего Правительства. Если им сейчас (до 28го/I) дать около 10% долга, то остальную сумму можно будет разсрочить на довольно выгодных условіях. Как никак, хотя товар был и дрянной, но мы его всетаки продали и вырученныя деньги служили нам поддержкой, так-что мы теперѣ обязаны кое-как ликвидировать это дѣло.

Жду Ваших распоряженій на этот счет и прошу отвѣтом не замедлить, ибо потом, пожалуй нам не удастся ликвидировать дѣла на выгодных для нас условіях, да и скандала не избѣгнем.

Что касается капитала для Бѣларускаго издательства, то я к этому предмету вернусь.

С искренним уваженіем преданный Вам

Ваш С.Житлов...

582.1.43:023&r

1 Маршалак Прэзыдыюму Рады БНР — Пётра Крэчэўскі.

3378. K.Jezovitovs. Par baltkrieviem un lielkrieviem Latvijā. Rīgā, 1923. «Izglītības Ministrijas Mēnešraksts». Nr.1, separatnovilkums (К.Езавітаў. Аб беларусах і вялікарусах у Латвіі. Рыга, 1923. «Месячнік Міністэрства Асьветы». №1, асобны адбітак)

582.1.43:137&r-145&r — d

3379. Паштоўка Кастуся Езавітава (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.01.1923

19.1.23.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

ці атрымалі Вы маю стацьцю-адбітку на латышскай мове?

Я Гр. Цвікевічу перадаў гэту-ж стацьцю ў расейскай мове з просьбай, каб ён адбіў яе ў «Бел. Сьцягу», а таксама і асобнай адбіткай, але штосьці нічога не чуваць!

Не маю я і абеданых нумэроў №4-га «Бел. Сьцягу», якога да гэтага часу не чытаў.

З пашанай К.Езавітаў.

Прыехала Палута! Яна у Вільні. Зьвярнулася да мяне па грашовую дапамогу. Колькі мог я ужо выслаў. Дапамажыце і Вы! Яна — хворая! Зьбіраецца у Прагу! Просіць перавесьці 300.000 н.м. Я выслаў 50.000.

582.1.43:199

3380. Ліст Яўгена Ляцкага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.01.1923

23-га студзеня 1923 года

м. Прага, Сміхов на Ватславцэ

Дарагі Ватцлаў Юстынавіч!

Магчыма Вы не атрымалі майго ліста, якое я адправіў ужо даўно на адрас А.І.Цвікевіча ў Палаген¹. Паўтараю, што пашпарт атрыманы мной ад п. Бароўскага застаецца ў мяне ў поўнай незачэпнасьці, аб чым у свой час і паведаміў п. Бароўскага. Вельмі Вам удзячны за прысылку мне біл-люценяў, якія даюць мне магчымасьць хоць крыху сьлядзіць за тым што Вамі робіцца. Ведама ў іх мала ёсьць вестак, каб можна было высвятляць Вашу дзеяльнасьць у печаті. Гэта здаецца у цяперашніх абставінах адзіная форма ў якой я мог-бы для Вас быць карысным, але для гэтага было-б неабходным мець матэрыял, якога не магу атрымаць ад тых землякоў з якімі спатыкаюся ў Празе. Не магу скласьці сабе яснага погляду ні а Вашых адносінах да Літвы, ні аб агульных Вашых пэрспэктывах. Яшчэ было-б цікава даведацца, ці ня прыймаеце Вы учасьце ў якіх небудзь коопэрацыях і ці не маюць яны зьвязку з коопэратывамі, якія працуюць

у Расіі. Калі я быў у Бэрліне, там шмат казалі аб дзеяльнасці коопэратываў у пашырэнні кніг. Тут гэтая справа стаіць такім чынам, што каліб была магчымасць атрымаць заказ, хаця-ж бы і не вялікі на якія небудзь школьныя або іншыя кнігі, то можна было-б утварыць пры Вашым учасці, вялікае выдавецкае таварыства.

Не запамятаў я і майго абецанья адносна Гісторыі Беларускай Літэратуры. Нажаль я магу узяцца за гэтую працу не раней як з'явіцца цвёрдае пераконанне у магчымасці яе выдання, па крайняй-меры у трох мовах. Пакуль з'явіцца гэтая магчымасць, дазвольце напамніць Вашу абцанку даставаць для мяне кнігі і асабліва творы Карскага. Вельмі важна з'яўленне таго гістарычнага матэрыялу, аб якім Вы мне казалі у Бэрліне.

Не прапуская здарэння, на колькі хапляе часу і магчымасці, прапагандаваць Беларусь у тутэйшым грамадзянстве. Знаёмлюся па троху з землякамі, якія, па маім весткам працуюць удачна. Менш вестак маю аб тым, на колькі яны пакараюцца сьвядома і самаахвотна эўрапейскай культуры. Спадзяюся, што і ў гэтай справе яны праявяць пэўную долю сьвядомасці і добрай волі.

Сэрдэчна кланяюся Вам, сям'і Цьвікевіча і Пятру Антонавічу Крэчэўскаму.

Ваш ЯЛяцкі
582.1.43:038&r

Ліст пісаны рукою Тамаша Грыба, які, магчыма, і пераклаў яго на беларускую мову. ¹ Палангу.

3381. Нататкі Вацлава Ластоўскага на аркушах паперы

Harelica stukatucha
Nia jdzi ū halawu idzi u brucha
I stuča i hruča
kala kostačak idučy

1. Словарь
2. Хрэстаматія
3. Слоўнік тэхн.
4. Фізыолёгія
5. Гісторыя
6. Казкі
7. Журнал

[Малюнак алоўкам дому]

Riga
Rytterstr 84, 1
J.Bejnar.

Riga
Купеческая 6
фірма Алідак
Ал. Ив. Алидак

John Charapuk
1041 N. Wood str.
Chichago, Ill.
582.1.49:194-195

Дата невядомая.

**3382. Ліст Тамаша Грыба (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)
за 13.02.1923**

13.ІІ.23
м. Прага

Паважаны Вацлаў Юстынавіч!

Мінула з таго часу больш аднае трэці году. Па дарозе з Дзьвінску ў Прагу, куды ехаў я для паступленьня ў Карлаў унівэрсытэт, застанавіўся я ў Коўні, каб прывесьці ў парадак там мае справы. Прабыў я ў Коўні ўсяго некалькі дзён. Але й за гэтыя некалькі дзён я лішні раз яшчэ пераканаўся, што далей мне заставацца ў Коўні няма ніякага сэнсу. Адносіны з маімі калегамі па ураду Б.Н.Р. і з быўшымі партыйнымі таварышамі да таго сапсуліся, што ня толькі ня было ахвоты пры спатканьні падаць руку для прывітаньня, але й глянуць у той бок было неяк гідка, праціўна — і потым яшчэ нейкі час, калі я прыехаў у Прагу, пры адным нават успаміне аб «ковенскім балоце» проста мурашкі праляталі па целу. Так — «ковенскае балота» — я й цяпер не магу спакойна ні думаць ні пісаць аб ім. Занадта сьвежая рана — яшчэ не пасьпела зажыць — сьвежыя ўспаміны — У маіх вушах гудзіць хаўтурны звон — няма ўжо больш Ураду Б.Н.Р. — няма больш незалежнай беларускай дзержаўнасьці. Коўня — апошняя станцыя — экспрэс незалежнай беларускай дзержаўнасьці зваліўся пад адкос — на трусочкі разбіўся — ягонья часткі або іржа раз'ядае, або — точуць сьляпыя чарвякі — І гэта ўсе? Больш нічога? Няўжо толькі гэтка сумныя вынікі першага аткрытага бою за незалежную беларускую дзержаўнасьць? — Пяць гадоў шалёнай напружанай працы — усё здарма?! — Беларускі адраджэнскі рух экспрэсам імкнуўся ўпярод — было натхненьне — было захопляньне — аж да самаахвярнасьці — Гэта было чыстае прыгожае — чароўнае — першае каханьне — расьцьвет вясны — калі думка вольным сокалам узьнімалася ў нябесную вышыню — калі бязьмежны былі парывы маладых сіл — калі не істнавала ніякіх перашкод — Дарогу мужыку! — Аткрываецца новая страніца гісторыі — на ёй няўмела выводзіць сваё імя — крывымі літэрамі — малапісьменны беларускі мужык — Ён ня розумам сыцяміў а сэрцам нешта вялікае — і бязудержу імкнецца ўпярод, каб здзейсьніць гэта нешта вялікае і сьвятое — Гэта была рэволюцыя — Былі пэўныя лятуценьні — Кожны больш менш значны народны рух мае свае лятуценьні — сваю сьвятыню — сваю веру — Хай сабе рух пасля будзе і задушаны, сьцёрта памяць гэроюў — застаюцца патомкам лятуценьні — застаецца мара — застаецца надзея — чыстая, сьветлая, бадзёрачая дух ідэя — сьвятыя покліч: змагарна ўпярод!

І гора таму народу, які нямае сваей сьвятыні — які ня мае сваей уласнай мары, сваіх лятуценьяў — Гора таму народу, які рукамі сваіх-жа

правадыроў нішчыць гэтыя сьвятыні — лятуценьні — застаўляючы вялікае нішто — бязьмежную пустату — засуджаваючы гэтым сябе на нямінучую сьмерць — у найлепшым выпадку быць на задворках гісторыі.

— — — — — »« — — — — —

Не, я не аб гэтым меўся пісаць да Вас. Я даў сабе чэснае слова не падымаць з Вамі больш гутаркі на палітычныя тэмы — у палітыцы мы варвары адзін да аднаго і ня думаю, каб мы змаглі хоць калі дагаварыцца да чаго небудзь. Мы людзі розных стыхіяў і тоя што для аднаго з'яўляецца сьвятыняй, для другога толькі спосабам палітычнай гульні.

Не раз я думаў: дык што між намі можа быць агульнага? Што нас можа злучаць? Любоў да бацькаўшчыны? — Але-ж няма ў нас супольнай бацькаўшчыны — мы кожны па свайму разумеем сваю бацькаўшчыну, кожны па свайму выяўляемо сваю любоў — Мы ўкладаемо зусім розныя паняцьці ў слова бацькаўшчына ~

Любоў да народа? — Мы так сама па рознаму разумеем і любім народ ~

Мо' гістарычная мінуўшчына, літэратура, поэзія? — тут здаецца супольны грунт мы зможам знайсці — хоць і не заўсёды але ў большасьці выпадках гэта магчыма — Я аб гэтым суджу па тым гутаркам, якія між намі былі аб гістарычнай мінуўшчыне нашага народу, ў справе казкі і песьні народнай, у справе роднай мовы у аснаўной ячэйцы беларускага грамадзянства — у сям'і — (чаго як ня прыкра, але няма яшчэ —) мы здаецца мелі ў гэтай справе супольны грунт; магчыма, што зможам мець яго і ў будучыне.

— — — — — »« — — — — —

Перад намі стаіць цяпер зусім канкрэтнае пытаньне: накапленне культурных вартасьцяў беларускага адраджэнскага руху. Сьвядомых сіл мала. А тыя што ёсьць ваўком глядзяць адзін на аднаго, запутаўшыся ў розных палітычных супярэчнасьцях. Няма культурнага цэнтру. Ні Менск, ні Вільня, ні Дзьвінск, а па даўна Коўня, ня могуць ім быць пры сучасных абставінах. Застаецца Прага, дзе спрыяюць абставіны для творскай навуковай і літэратурнай працы. У Празе ёсьць ужо каля сотні беларускага студэнства: ёсьць такім чынам грунт для культурнай працы.

Дык вось — маючы на ўвазе нашу апошнюю гутарку, пад час маеі бытнасьці ў Коўне, калі Вамі было выказана пажаданьне пакінуць «ковенскае балота», я даў Вам слова зрабіць усё што толькі магчыма будзе, каб дапамагчы Вам здзейсьніць гэта. Тагды я меў на ўвазе Укр<аінскую> Сельск<а->Гасп<адарчую> Ак<адэмію>, дзе, мне думалася, можна будзе што небудзь зрабіць для Вас. Вёў адпаведныя гутаркі з належнымі асобамі. У выніку рашана было зрабіць захады перад Ч<эха->С<лавацкім> урадам аб адкрыцьці тут у Празе Беларускага Вучыцельскага Інстытута. Ад імя Бел. Грамады адпаведны мэморандум падалі. Чакаемо вынікаў. Вы напэўна ад Н.М.В<яршыні>на ведаеце што небудзь аб Інстытуце, таму я буду кратак і скажу толькі як стаіць справа з прафэсарскім пэрсоналам. Намячалася: Вы, Ляцкі і Дарашэнко. Я няпісаў Вам аб гэтым нічога, бо ня было нічога канкрэтнага, а даў Вам тады слова напісаць, як ужо напэўна нешта будзе.

Аб чым напэўна я маю цяпер Вам напісаць?

А вось аб чым: трэцяга дні я меў гутарку з Е.А.Ляцкім у справе выдаўніцтва. Ён кажа: калі б Вы маглі ўнясьці адну трэць ($\frac{1}{3}$) капіталу, ўзяць на сябе 1000-1200 экз. выдадзяных кніг, то ён змог-бы дастаць крэдыт ($\frac{2}{3}$) і рэшта кніг ужо само выдаўніцтва прадавала-б. Справа ставіцца зусім канкрэтна. Неабходна даць зараз-жа адказ. (Проста на адрэс Е.А.Ляцкага і на ягоная імя; ён між іншым вельмі дзівіцца, чаму Вы не даеце адказу на ягоны да Вас ліст). Я пішу Вам гэты ліст дзеля ягонай просьбы; неабходна пасьпяшыць (разьмер $\frac{1}{3}$ устанаўляецца па дагавору~) можна т<ым> ч<асам> залажыць тут у Празе саліднае беларускае выдаўніцтва (цяпер друк у Празе таней каштуе, як у Нямецчыне, а гэта ў залежнасьці ад справы вугля; у Нямецчыне цэны на друк страшэнна цяпер падняліся з прычыны недастачы вугля).

Да гэта[га] магу дадаць (са слоў Е.А.Ляцкага), што пры Вашай згодзе магчыма будзе (стоіць толькі распачаць справу!) атрымаць яшчэ большы крэдыт і розныя льготы на надрукаваньне-

Як мага хутчэй гэта абсудзіце і зараз-жа дайце адказ.

З пашанай і прывітаньнем.

Тамаш Грыб

P.S. Калі захочаце чыркнуць пару слоў і мне, то мой адрас на Вяршыніна рго~

582.1.43:031&r-035

3383. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.02.1923

[...] Если Вы съ г-ей Станиславой или г-нь Коробачъ по какой либо причинѣ будете въ Königsberg'е, то приходите прямо съ вокзала ко мнѣ, такъ какъ моя комната всегда въ Вашемъ или г. Коробача распорядженіи.

[...] Приготовьте для нашего бѣлорусскаго издательства («Weissruthenischer Volksverlag, Genossenschaft mit beschränkter Haftung») интересныя рукописи [...]

582.1.43:007

582.1.43:008 — канвэрт

3384. Ліст Прадстаўніка БНР у Чэхаславакіі Міколы Вяршыніна (Прага) Дзяржаўнай Калегіі БНР (Коўна) за 17.02.1923 (вых. №472)

[...] Пэўна што у Прагу зараз прыедзе пасол кс. Адам Станкевіч.

№472

Прага 17.ІІ 1923 г.

Прыем студэнтау у вышэйшыя школы будзе зачынен 21-23 лютага. калі хто потым прыедзе то ужо паступіць будзе трудней. На матурытныя курсы ужо усе вакансіі замяшчэны. Чарнецкаго пасылаем на курсы за высокашкольскую вакансію.

М.В.

582.1.43:009&r-010&r

3385. Ліст Аляксандра Карабача (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.02.1923

Коўна 20/II 23

Высокапаважаны
Вацлаў Юстынавіч!

Не адмоўце прыслаць мне, калі можаце па 100 беларускіх марак усіх сартоў. Пастараюся яшчэ раз заклеіміць іх праз свайго чалавека, які на днях едзе на правінцыю. Міллер проста жыцця не дае. Прыстае да непрылічча прыслаць яму заклеіменных марак. Тыя маркі, што Вы далі некулькі штук раней, мною былі пасланы Дабравольскаму і знача прапалі.

Ваш А.Карабач

[Расьпіска А.Карабача:]

Атрымаў па аднаму лісту кожнай сэрыі 21/II 23 г.

А.Карабач

582.1.48:297&r

3386. Ліст Івана Цьвікевіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.02.1923

24/II 23.

Бэрлін.

Шаноўны п. Вацлаве!

Чаму ж змоўклі? Я, па-праўдзе, чакаў з вашага боку «пяруноў» і рэзкага адпору, каб загарэўся агонь і крыху ачысьціў задушную атмасфэру... Праўда ж, у Коўне цяжка дыхаць. Гэта нават тут адчуваецца.

Можа вы мае выпадкі проці палітычных партый лічыце за асабістую абразу, то гэта блага, бо адзін чалавек ня можа адказваць за усіх сяброў... Розныя сябры бываюць!

Наагул жа, мяне дзівіць, што вы нічога не адказваеце. Я ужо даўно зьбіраюсь запытаць вас пару-другую слоў, якія мне патрэбны для фізыалёгіі, але думаю, што вы можа злуеце на мяне і таму к чорту пашлеце мяне з маімі «словамі».

Ці чыталі вы №1 «Беларускага Студэнта»¹? От, ведаеце, есць аб чым сказаць! Гэта ж пальцы абсмокчаш пасья такога нумарочку! Што, ці не мая праўда была, калі я пісаў аб Станкевічу і Ко, што яны забрудзяць беларускую работу?

Хто там у пашане? — белы афіцэр з чарнасоценным «душком» — Ермачэнко!!! Як кандыдатура высуваецца пры кожнай новай арганізацыі. Ен верхаводзіць стварэньнем «Саюзу Адраджэньня Беларускага студэнцтва», які будзе кіравацца ў сваёй чыннасьці «Хрыстовымі ідэаламі». Чорт ведае да чаго дайшлі! Ці не падобна гэта будзе да «Саюзу Архангела Міхаіла»? А сымптомы на гэта маюцца даволі выразістыя. Пачытайце артыкул «Рупмасы аб сабе», дзе іронізуюць над «Нашай Нівай» за тое, што кіраўнікі яе апрача беларусаў бачылі на беларускай тэрыторыі якіясь яшчэ народнасьці. Сьмяюцца над часопісьцю віленскіх студэнтаў, якія лічаць жыдоў таксама за людзей. Жыдожэрчы твар хоць крыху і хітра, але паказаўся.

А праграма стварэньня сялянскага саюза з кулачкоў і шляхцюкоў, каб проціставіць яго рабочым арганізацыям, якія хочуць толькі сялянскімі

рукамі жар выграбаць?! (гл. артыкул «Да ідэалёгіі беларускай моладзі»). У гэтай жа стацыі гаворыцца аб небасьпечнасьці соцыялізму. Ерго: далоў беларускіх соцыялістаў і няхай жывуць беларускія «хрыстовыя дэмакраты», бей жыдоў і спасай Беларусь! Сумна робіцца ад гэткай «ідэалёгіі» белар. моладзі...

Уважліва прачытаўшы відаць, што усё, калі не падпісана, то выпраўлена і інспіравана Я.Станкевічам — злым геніем пражскіх мал[а]дых студэнтаў, бо яны слухаюць відаць яго і лічаць яго за аўтарытэт. Агідлівай усяго чытаць чыста іезуіцкі падход да сялян у сфэры палітыкі, гэтая прапаганда з мэтай пасварыць вёску з горадам. За ідэал грамадзкі высуваецца не аднаўне сялян з рабочымі (такімі жа сялянамі — але прышоўшымі з вёскі на час або на заўсёды) але нацковываюцца работнікі зямлі на работнікаў фабрыкі, зусім так як гэта рабіў царскі ўрад.

#

Тады як быў тут Карабач і Душэўскі я прасіў іх узяць у Коўну новую часопісь менскую «Полымя»² і крыху газэт, але яны умовіліся з Варонка спаткацца (бо Варонка прачытаўшы павінен быў перадаць) і не спаткаліся. Цяпер гэта часопісь тут. Спадзяюсь, што Русак забярэ.

Вельмі шкода, што маю толькі першую частку вашага слоўніка; можа тады калі б меў усяго не дакучаў бы вам з праверкаю маіх слоў.

У прадмове да кнігі³, калі дазволіце — зьмяшчу падзяку вам за падмогу пры стварэньні і фактычнае стварэньне тэрмінаў, без чаго пераклад ня меў бы ніякай цаны.

Вам мусі ведама аб маіх плянах — з цяплом ехаць у Менск⁴. Цяжка мне тут аднаму, паеду на жывую працу. У Літве я лічу беларуск. акцыю безнадзейнай.

Апроч самім сябе, беларусы нікому непатрэбны. А раз не — то ня трэба і прасіць. Хай іх усіх чорт! Ляпей сваімі асабістымі справамі займацца — хто што любіць і да чаго здольны — чымся прасіць чыёй бы ні было ласкі.

Або — або. Іншага шляху няма.

#

Дык, не адмоўце пракінуць вокам і паправіўшы гэтых пару дзясяткаў слоў — адаслаць мне сюды. Іяшчэ вялікая прозьба у выпадку — мой пераклад будзе друкавацца без мяне там у Коўне — будзьце ласкавы прагляньце апошнюю корэктурку. Толькі вам давяраю у сэнсе мовы і стылю. Уперад згаджаюся са усімі вашымі папраўкамі.

Гатовы к услугам

І.Цвікевіч

Чакаю слоў і пісьма.

28/II 23.

582.1.43:005&r-006&r

¹ Датаваны студнем, выйшаў у лютым 1923 году. Дзеля таго, што ніводнага асобніка №1 ня выяўлена, падамо ягоны змест (паводле: Новае Жыцьцё (Вільня). №1. 3.03.1923): Ад рэдакцыі. — Да ідэалёгіі беларускай моладзі. — Брачыслаў Скарыніч: Дзьве праўды. — Брачыслаў Скарыніч: Рупмасы аб сабе. — Марка Вочнік: Усеславянскі студэнцкі кангрэс у Празе 16-22 сьнежня 1922 г. — Гу-

марыстычны куток. — Я.Ст.: Важная справа. — Я.Станкевіч: Нацыянальны назоў Беларусаў. — Грыневіч: Паміж двух агнёў. — Вацюк Сланоўскі: Аблава на медзьведзя. — 3 жыцця Белар. Прав. Царквы. — Хроніка. ² Першы нумар «Полымя» выйшаў у сьнежні 1922. ³ Магчыма, гаворка йдзе пра перакладзены І.Цвікевічам падручнік Малышава «Анатомія й фізіялёгія чалавека». ⁴ І.Цвікевіч выехаў у Менск у траўні 1923 году.

3387. Брачыслаў Скарніч. Рупмасыя аб сабе

582.1.48:290-292 — м

Дата невядомая. На машынапісе прыпісана алоўкам: «Друкаваць, мне здаецца нельга». Артыкул быў надрукаваны ў «Беларускім Студэнце» №1, 1923.

3388. Ліст афіцэра Анатоля Плескачэўскага (Марыямпаль) Вацлаву Ластоўскаму за 15.03.1923 з просьбай даслаць матэрыялаў для падрыхтоўкі сьвяточнага рэфэрату на 25 Сакавіка

582.1.43:036&r-037

3389. Запрашэньне Міністэрства Беларускіх Справаў дырэктару Дзяржаўнай Бібліятэкі на выставу беларускага друку, якая мае адчыніцца 25.03.1923

582.1.49:196

3390. Запрашэньне Міністэрства Беларускіх Справаў Вацлаву Ластоўскаму на сход у справе лекцыяў беларускай мовы й беларусазнаўства, які мае адбыцца 28.03.1923 у памешканьні Міністэрства (вул. Міцкевіча 13а)

582.1.49:196

3391. Канвэрт ад невядомага ліста

582.1.48:274

3392. Праграма курсаў беларусазнаўства й літоўскае мовы. Коўна. 10.04.-19.05.1923

582.1.48:289

Кіраўнік курсаў К.Дуж-Душэўскі.

3393. Ліст Стэфана Салаўёва (Русэ, Баўгарыя) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.04.1923 з просьбай паведаміць аб магчымасьцях атрымання беларускага пашпарта для таго, каб «...выбратся из чуждаго нам по духу и культурѣ Балканскаго полуострова...»

582.1.48:293&r

3394. Якъ отдавали Польшѣ русски земли (Резолюція Рады Амбасадаровъ въ Парижѣ, которою были признаны Польшѣ границы Рижскаго договора и Вост. Галичина) // Правда (ЗША). №36. 27.04.1923

582.2.59:003,006 — д

Пра пастанову аб прызнаньні усходняй мяжы Польшчы 14.03.1923.

3395. Польская газета о прошломъ Польши // Правда (ЗША). №36. 27.04.1923

582.2.59:005,008 — д

3396. Kurjer Poranny (Варшава). №658. 26.05.1923

582.2.59:035-036 — д

3397. Myśl Niepodległa (Варшава). №658. 26.05.1923

[З артыкулам:] Proces Białorusinów

582.2.59:027-034 — д

3398. Ліст Ігнаса Янінаса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.06.1923 у справе перакладу на беларускую мову твораў Ёнаса Білюнаса, за якія меўся ўзяцца Аляксандар Ружанцоў

582.1.49:189

На блянку:

Litauische Regierung
Ministerium
für Weissruthenische
Angelegenheiten
Grodno,
Sophieenstrasse, 26.

3399. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.06.1923

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Ад імя Рэдакцыі і ад сябе шчыра дзякую Вам за прысланыя 20 (дваццаць) даляраў. Так сама дзякую за ліст, які я дастаў сяганьня. Грошы я дастаў і перадаў скарбніку нашага журнала некалькі дзён таму назад, але не адпісаў Вам адразу, бо быў гарачы экзаменацыйны час.

Дзякую за запысы мяне ў супрацаўнікі «Крывіча». Прыймаю гэта з удзячнасьцяй. Але ў чэрвенявы № мая стацьця не пасьпее. №2-3 «Беларускага Студэнта» вам паслалі, ня ведаю, чаму Вы яга не дасталі. З экз. гэтага №4-5 пасылаем адначасна з гэтым лістом. Экспэдыцыя наша спазьнілася, бо з прычыны экзаменаў мусілі перарваць працу.

Калі ласка прышлеце мне № або некалькі № «Крывіча». Думаю, што ў «Крывічы» будуць і палітычныя стацьці, бо гэта так сама патрэбна.

Чаму Вы выступілі з Дзяржаўнае колегіі¹? Мне здаецца, што гэта пашкодзіць справе.

Як Вы пеўне ведаеце, Грыб з Мамонькаю хацеў зрабіць тут у Празе ня толькі эсэраўскі цэнтр, але й адначасна зруйнаваць цэнтр ковенскі. Дзеля гэтага паміж іншым маў служыць яму і праектаваны Вучыцельскі Інстытут.

На жаль інстытуту ня будзе (а калі-б і быў, ды ня з ласкі Грыба ці Мамонькі). Агітацыя паміж бел. студ. Грыбу не ўдаецца. Ёсьць цяпер у Празе эсэраў якіх 7-8 чал. Дзеля гэтага ён зьляпіў «Аб'яднаньне», аб якім сусім праўдзіва напісана ў №4-5 «Бел. ст.».

Мамонька тут страшна компромітуе сябе і беларусоў. Нядаўна ў Падзебрадах, дзе ён залічаны ў Акадэмію, стаўся гэтакі скандал: Мамонька з Буслам зайшлі ў піўную. Там сядзелі Чэхі. Мамонька пачаў Чэхам даводзіць, што няма украінскага руху, але ён нямецкага інтрыга; немцы хочць аслабіць Расею і дзеля гэтага сваймі грашыма робяць укр. справу. Але ў карчме было некалькі студ. украінцаў, якіх мусіць Мамонька ня згледзіў. Украінцы запротэставалі і выйшлі з карчмы. Але ахамянуўшыся, гукнулі на помач балей сваіх сяброў і вельмі зьбілі М. і Б., асабліва аднага з іх. Справа гэтая перададзена таварыскаму суду студэнскаму. Яна стала галосная ў Падзебрадах і навет у Празе. Аб ёй мне расказаваў ст. Бідноў. А ён чуў ад свайга бацькі, які прафэсарам у У<краінскай> Акад<эміі> ў Падзебрадах. А тымчасам Мамонька ў Акадэміі і ў Празе заўсёды заяўляе, што ён «сакратар рады Рэспублікі».

Вельмі добра, што ён магчыма сьць паслаць у Амэрыку 4-х Беларусоў. Я падумаю аб кандыдатах і напішу Вам за некалькі дзён.

На Амэрыку і на Лацьвію мусім зьвярнуць асаблівую ўвагу.

Што гэта значыць, што Змагар-Чарапук комун. расейскую газэту «Свабодная Расія» так рэкламуе ажно ў Вільні²? Гэта-ж калі бел. адраджэньне будзе йсьці ў Амэрыцы пераз «Св. Расію» ў зах. Беларусі пераз такія «Наш Сьцяг» (віленскі, ня ковенскі), «новае жыцьцё», «Нашае жыцьцё»³, дык бел. рух перастане быць сам сабою, а стане галіною камуністычнага руху. Мо' Вы напісалі-б у чым тут прычына і што можна рабіць проці гэтага?

Выбачайце, што так накрэмзаў.

Буду вельмі ўдзячны, калі адпішаце. Ваш ЯСтан...

582.1.49:192&r-193&r

¹ Маецца на ўвазе выхад В.Ластоўскага з усіх структураў БНР 20.04.1923. ² Рэкламная абвестка была надрукаваная ў: Новае Жыцьцё. №9. 1.05.1923. ³ «Наш Сьцяг» выходзіў 5.06-12.08.1923, «Новае Жыцьцё» — 3.03-18.05.1923, «Нашае Жыцьцё» — 30.05-25-06.1923.

3400. «Калі і як запалонілі нас чужакі?». Артыкул Вацлава Ластоўскага

Калі і як запалонілі нас чужакі?

Пэўне-ж няма ўжо у нас такога цёмнага чалавека, які-бы ня ведаў, што мы Крывічы, ці як пазьней нас празвалі, Беларусы, мелі сваю вольную дзяржаву, якая дзялілася на некалькі асобных князьстваў: Полацкае, Смаленскае, Тураўскае, Менскае і інш. У тыя часы былі у нас свае князі і свае войскі і суд і школа і цэрква. І усе гаварылі і пісалі ўсе дакуманты ў нашай мове і ніхто яе не называў «простай».

Пазьней, зьядналіся мы з Літвой і разам уладзілі адну дзяржаву, ці як тады называлі — гаспадарства. Празьлі мы з літвінамі у згодзе і прыязьні больш 300 гадоў і наша гаспадарства разраслося, падужэла. Пры князю Ольгердзе Маскву ня раз былі зваяваўшы, ня раз палякаў і такі добра пабілі. Але прышло няшчасьця. Віленскі Вялікі князь Ягайла ажаніўся з польскай каралеўнай, Ядвігай. Пасябраваўся з палякамі, а

тыя дай ды навучы яго, як добрага дурня, што нібы-то трэба у нас лепшыя парадкі пазаводзіць. Як бытцам-жо у нас былі благія парадкі!

А гэты новыя парадкі вось у чым былі:

Народ у нас быў увесь вольны. Тыя што што ў войску служылі называліся баярамі, ці ваярамі (ад слова «ваяваць»), а тыя што не хадзілі на вайну называліся цяглымі людзьмі. Баяры, за вайсковую службу карысталіся большым абшарам зямлі, цяглыя, меншым абшарам. Але кожны цяглы чалавек мог пайсьці у баяры, калі меў брата ці сына даць у войска, і наадварот кожны баярын станавіўся цяглым, калі пераставаў служыць у войску. Дык, знача не было патомных, з бацькі на сына ні баяраў, ні цяглых людзей ці то сялян.

Вось палякі і настроілі Ягайлу, каб ён завёў у нас патомнае войска, з бацькі на сына і унука, што гэта будзе лепшае войска.

Той паслухаў, а з гэтага вышла вун што:

Баярын, які станавіўся патомным, прыймаў назову шляхціца. Раней ён датуль большай зямлёй карыстаўся дакуль у войску служыў, а пераставаў служыць, другі на гэту зямлю садзіўся, які браў на сябе вайсковую службу.

Цяпер-жа, хто прыймаў шляхэцтва атрымліваў зямлю патомна, станавіўся яе ўласнікам.

Раней зямля належала да дзяржавы і ніхто ня мог ей таргаваць, а цяпер, шляхціц, мог сваю зямлю прадаць, ці прыкупіць ад каго хацеў.

Калі у часе вайны адзін награвіўся на вайне чужога добра, то вярнуўшыся скупляў сабе землі і мала памалу станавіўся магнатам, а другія стаўшыся беззямельнікамі ішлі да яго на службу.

З гэтага пачала расьці паншчына, ці як іншыя завуць — прыгоншчына.

Год за годам што раз горш станавілася: адны багацелі, другія што раз горш бяднелі. Што раз трудней было дзяржаве з бедных выбіраць падаткі, а багатыя казалі, што ім трэба плаціць толькі за тую зямлю, што яны ад дзяржавы дасталі, а за тую, што дакупілі нікому не павінны плаціць падаткаў.

Гэта цягнулася больш сотні гадоў. Урэшце шляхта, якая акрэпла і разбагацела падала такі праект:

— Мы будземо плаціць усе падаткі самі, але няхай кароль зацьвердзіць закон, што ўсе землі цяглых людзей пераходзяць на ўласнасьць шляхты. Закон гэты быў зацьверджан. Усе селянскія землі перайшлі на шляхту. Кожды селянін павінен быў плаціць чынш, або калі нямае грошы адрабляць плату за арэнду сваей зямлі шляхціцу. А далей — болей сяляне сталіся і поўнымі нявольнікамі шляхты.

Вось як наступіў падзел у нас аднаго народу на шляхту і мужыкоў. Адны сталі панаваць, а другія гараваць.

Першыя, шляхта, пасябраваліся з палякамі, панавучаліся мовы польскай, бо думалі, што, яны сталіся іншымі людзьмі разбагацеўшы, баяліся прызнацца самі перад сабой, што сваіх братоў ў няволю запалонілі, дзеля гэтага выракліся сваіх братоў сялянаў, выракліся мовы сваей.

Калі зьбіраліся на сэймы то гаварылі там не аб сваім краю, а аб Польшчы і самі сябе урэшце пачалі лічыць палякамі.

Гэтак вось нашае баярства, за шляхэцтва, за багацьце, за панявольне сваіх братоў сяляняў, прадало сваю дзяржаву і сваю бацькаўшчыну палякам.

Яна, шляхта наша запрапасьціла волю і долю нашу, вырасла сама на поце і слязах нашых, здрадзіла свой народ.

Хай жа праклята будзе памяць яе і яе патомства!

Але ня ўся шляхта нясе на сабе віну здрады і годна пракляцьця. Дробная засьцянкавая шляхта не вінавата ў гэтым, яна як і селянства мела гаротнае жыцьцё на сваіх маленькіх засьцэначках, яе найбольшая віна ў цемнаце яе, што ня бачыла куды цягнуць магнаты і што праз сваю цемнату ішла за панамі-магнатамі. З гэтай дробнай шляхты нашай, даўнейшых баяраў выходзяць цяпер мсьціцелі паном, за панявольне народу, за здраду яго.

Змаганьне за лепшую долю свайго народу ёсьць першы і найважнейшы абавязак кождага грамадзяніна, а гэта лепшая доля і свая ўласная воля можа быць толькі ў незалежнай сваёй дзяржаве.

Мы Беларусы (Крывічы) дагэтуль ня маем сваёй дзяржавы, наш народ на усіх сваіх землях ня ёсьць сам сабе гаспадар, усюды ён мае над сабой чужакоў, ворагаў, якія валодаюць і гаспадарачь у нашых землях.

Падаткі плоцім мы ў чужы скарб, на утрыманьне сотняў тысяч чужакоў дармаедаў, якія наляцелі на нашу зямлю каб варацаць намі як нявольнікамі сваімі.

Наша моладзь служыць у чужацкім войску каб у патрэбе праліваць кроў сваю за тых, якія закавалі ў ланцугі няволі і абіраюць нас.

Нашу родную зямлю раздаюць рожным прыблудам.

Багацьця нашае народнае, лясы і пушчы высякаюць і вывозяць заграіцу.

Нашых дзяцей заганыюць ў чужыя школы, каб адвучыць іх ад роднай мовы і ашуканствам навучыць дзетак нашых спрыяць тым, каторыя згубы нашай шукаюць.

Ці чалавек, які усё гэта бачыць, які разумее ў якім страшным упадку, ў якой страшной няволі мы знаходзімся, ці можа такі чалавек з усім гэтым пагадзіцца, злажыць рукі і нічога не рабіць?

Не, тысячу разоў не!

Хто ўсё гэта бачыць, хто разумее ўсю нашу нядолю, ніколі не пагодзіцца з панаваньнем над намі чужакоў-ворагаў нашых. Вось чаму лепшыя, разумнейшыя людзі змагаліся і змагаюцца у нас з кожным чужым панаваньнем.

Змаганьне з чужакамі насеўшымі на нас, сьвятая павіннасьць кождага і гэтага змаганьня ня мае права ніхто спыніць датуль, пакуль мы не здабудзем сабе сваёй вольнай і незалежнай дзяржавы, пакуль мы не станемся самі гаспадарамі на сваёй ўласнай зямлі.

Кожды хто робіць спробы пагадзіцца з ворагамі, пакуль яны трымаюць нас у няволі, блага робіць. Блага, бо здраджае свой ўласны панявольны народ, бо затрымлівае час прыходу волі ўсяго народу.

Між воўкам і аўцой, між каршуном і курчацам, між катам і катаваным няможа быць згоды!

Мы дабіваемся поўнай волі, поўнай свабоды. Дзеля гэтага мы кажамо: Вон, чужое панаваньне. Мы няхочам ніякіх ласк, ніякіх нібыто уступак ні ад палякаў, ні ад маскалёў пакуль яны сядзяць жамярой агіднай на нашых карках і ссуць нашу кроў.

Мы няхочам ніякіх ласк ад расійскіх ці польскіх палітычных партій, ніякага заступніцтва іхняга, бо ведаем, што кожды чужынец, хто-б ён ня быў, таму да нас лашчыцца, што хоча нашым потам і крывей пасья карміцца.

~~Хай нашым клічам будзе: Беларускае (Крыўскае) зямля крывічом (беларусам)! Вон набрыдзь чужую!~~

~~Вон чужое чыноўніцтва!~~

~~Вон чужую паліцію!~~

~~Вон чужое вайска!~~

~~Вон чужую школу!~~

~~Вон чужых духоўнікаў!~~

Мы няхочам чужой школы на сваей зямлі, бо яна адбірае ад нас дзяцей нашых, якія кончыўшы чужыя школы становяцца служкамі пануючых над намі чужынцаў, а тыя іхнімі рукамі будуць нас ў няволі трымаць.

Мы няхочам чужога духавенства, якое бароніць не нас паняволеных і пакрыўджаных, а падтрымлівае чужое над намі панаваньне. Хрыстос сказаў каб кожды маліўся ў сваей мове, чаму-ж у нас ксяндзы моляцца па-польску, а папы па-расейску? Таму што яны ворагі нашы, што яны хочуць каб мы ніколі ня вызваліліся з няволі, толькі адны нас цягнуць у Варшаву, другія у Маскву. Гэта не праўдзівыя духоўнікі, гэта юды якія прадалі свайго Бога або паляком, або маскалём, ня верце ім, верце толькі тым, якія нас не чураюцца, які гавораць нашай роднай мовай.

Вон чужую ўладу!

Вон чужую навуку!

Вон чужое духавенства!

582.1.47:034-042

Дата невядомая.

3401. «Беларусы» ці «Крывічы». Артыкул Вацлава Ластоўскага «Беларусы» ці «Крывічы».

З найдаўнейшых часаў і мы самі сябе і нас усе называлі «Крывічы». Калі было у нас сваё незалежнае князьства, то яно называлася «Крыўскае» князьства, а князёў называлі «крыўскімі князямі».

Гадоў таму каля тысячы назад на усходных славянаў напалі вялікія разбойніцкія банды немцаў, якія звалі сябе «Русь». Гэты банды немцаў заснавалі у Кіеве сваю дзяржаву і давай падбіваць акалічныя князьствы. Гэтак мала-памалу усё расла і расла тая дзяржава «Русь» і накідала сваю ўладу што раз большым абшарам славянскіх зямель. А урэшце, пры царыцы Кацярыне 150 гадоў таму назад заваявала і наш край і стала Русь называцца Расійскай імперыяй. У гэту дзяржаву «Русь» уходзілі рожныя землі і дзеля гэтага адным яны давалі назову Чырвоная Русь, другім — Чорная Русь, трэцім, Белая Русь, чацьвертым Малая Русь і г.д.

Так сама, як цяпер улезьлі да нас у край палякі і хочуць назваць наш край Белай Польшчай.

Калі народ наш утраціў сваю незалежнасьць, стала забывацца і яго праўдзівае імя. Тым больш што ворагі, якія запанавалі над намі заўсёды называлі нас па свойму.

Гэтак замацавалася у нас назова Беларусь.

Гэта назова «Беларусь», служыла нам доўга, так што прырасла да нас. Але усё-ж такі наша старое і праўдзівае імя гэта — Крывічы, а край — Крывія.

Крывіч, гэта знача сваяк (польскае «krewpu»), родны, блізкі чалавек. І запраўды мы усе сабе крывічы, бо ўсе аднаго роду, аднаго племя, адной гаворкі. І лепш і праўдзівей нам і называць сябе Крывічы, хоць няма чаго чурацца і назовы «Беларус»: і тое і другое адно азначае. У многа якіх народаў маецца па два іменьні; прыкл.: мы кажам Немцы, а самі яны сябе называюць Дойч, Палякі ведамы яшчэ пад назовай Ляхі, Рускія — Маскалі і г.д. Дык і нам няма чаго баяцца, што у нас маецца наша старая і навейшая назова.

582.1.47:043-044

Дата невядомая.

3402. Янка Палын. Дзьве дзяўчыны (Эскіз)

582.1.47:076-080

Дата невядомая. Янка Палын — літаратурны псеўданім Віктара Вальтэра.

3403. Ліст Рамана Галіцкага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ???.1923 у справе украінска-беларускіх палітычных кантактаў

582.1.48:293&r

Дата невядомая.

3404. Ліст Ігнаса Янінаса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.07.1923 з просьбай даслаць аркуш «Крывіча» з вокладкай, асобнік «Беларускага Студэнта» (Прага) і копію ліста Янкі Станкевіча

582.1.49:158

3405. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.07.1923

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Карыстаючыся з магчымасьці дармавое перасылкі, пасылаю Вам у «Крывіч» стацьцю «Аб Беларусах лаціньніках»¹. Думаю, што можна будзе яе надрукаваць. Пішучы яе, я кіраваўся таей думкаю, якую выказаваю спачатку і ў канцы гэтае стацьці — гэта зьвярнуць Беларусоў увагу на патрэбу інтэнсыўнейшае працы дзеля адраджэньня Беларусоў-каталікоў.

Калі-б ня можна было стацьці надрукаваць, або калі-б Вы мусілі зрабіць у ёй вялікшыя папраўкі, дык увабодвух выпадках (у другім надрукаваўшы) вельмі прашу пры здарэньні адаслаць мне арыгінал назад.

Калі яшчэ заўтра ўгледжу гэтую студэнтку Vubienas, дык перайшлю яшчэ ў «Крывіч» малую стацейку філэлёгічнага характару. У праціўным

выпадку пашлю яе ажно за тыдзень, бо перад дастаньнем мес. стыпэндзі няма грошай на пашт. маркі.

Калі-б Вы малі часінку часу, дык калі ласка напішэце, ці магла-б быць надрукавана стацьця ў «Крывічу», якая зьяўляецца шырокай і грунтоўнай рэцэнзый «маскоўска-беларускага слоўніка» братаў Гарэцкіх. А так сама стацьця аб патрэбе нам прыняць іншыя нац. колеры, значыцца адкінуць бела-чарвона-белы, які мяшаюць з нэпрыяцельскім польскім і прыняць іншыя.

Ці дасталі Вы мой ліст з расьпіскаю? Як Вам пісаць на Вітаўта 30 ці 10?

Кандыдата ў Амэрыку знайшоў пакуль што толькі аднага, але вельмі добрага. Гэта Уладыслаў Грыневіч, чалавек, які можа ўсестаронна працаваць у Амэрыцы (навет пісаць у газэты, гэта яга апавяданьне «паміж двух агнёў» у «Бел. Студэнце», цяпер ён напісаў повесьць «За што?»). Грыневіч студэнт-хімік. Ён згаджаецца страціць у Амэрыцы 1-2 гады унівэрсытэцкіх студый, але затое навучыцца англіцкую мову і будзе чалавекам культурным. Праўда ён каталік, але-ж аднага з каталікоў туды можна паслаць як відаць з Вашага лісту. Аб іншых кандыдатах ціха даведаваюся.

Мне было-б пажадана, каб мова маіх пісанін рэдакцыяй не папраўлялася. Але, калі Рэдакцыя ня будзе згаджацца з маёю моваю, дык магла-б зрабіць «агаворку», што за маю мову яна не адказуе.

Выбачайце за такі неэстэтычны ліст і аставайцеся здаровы.

Ваш Я.Станкевіч.

Прага 4 ліпня 1923 г.

P.S. У Празе зьявілася адозва Амэр. Бел. Камітэту да Амэр. Бел., у якой камітэт гукае бел. амэрыканцаў даваць грошы на бел. працу і паміж іншым кажа, што ў Беларусі пад Польшчаю арганізуецца патайна бел. армія, ёсьць штаб яе там і г.п. Думаю, што падобныя паперы ня трэ' было-б даваць паляком у рукі, тым балей, што ўсё гэта няпраўда. Трэба весьці бел. прапаганду неяк інакш. Ці ня можна было-б на амэр. камітэт зрабіць у гэтым сэнсе ўплыву?

582.1.49:190&r-191

¹ Артыкул надрукаваны ў: Крывіч. №2. 07.1923. С.28-35.

3406. Ліст Ігнаса Янінаса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.07.1923 у справе разьліку з Бакам за выданьне беларускіх казак
582.1.49:159

3407. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.07.1923

5.ІЮЛ.1923

KONSTATIN JEZOVITOV
LATVIJA, LATGALE, LUDZE.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

сёнека атрымаў адразу два ліста Вашых: адзін з Дзьвінску, а другі з Коўны.

Дзякую за запросіны¹.

Колькі буду мець час, — пастараюся даваць такі-сякі матар'ял.

Ці будуць у Вас клішэ?

Пасылаю Вам пачку газэтаў і рожныя абвесткі.

Дужа буду задаволены, калі зьмесьціце на абложцы, ці дзе ў іншым мейсцу абвестку а 2-й Гімназыі.

Калі ў Вас прэдугледжаны пэдагагічны аддзел, дык можна туды зьмесьціць інфармацыі аб тым, як пабудавана школа у Латвіі (I частка). Напісана ў мяне тамака дужа элементарна, бо назначалася для вёскі, ну а Вы перарабіце (калі-ж у №1 ужо не пападзе, дык напішыце, — я перарабіць змагу сам).

Што [да] перасылкі, дык я магу паспрабаваць паслаць некалькімі партыямі журнал у Вільню і Варшаву.

Думаю, што дойдзе.

Толькі вот наконт грошэй — адказнасьці на сябе узяць не магу, бо Вільня прывыкла болей атрымліваць, чым выплачваць.

Калі-б гэта троху раней, дык можна-б было зрабіць пераучот, бо мы былі вінны Вільні, а Вільня Вам, дык Вы маглі-б атрымаць грошы ад нас, а мы паслалі б у Вільню замест грошы Вашы распіскі.

Прысылаць сюды трэба экзампляраў з 10, за якія я асабіста змагу грошы сабраць, а калі аб гэтым ня дужа ходзіць, дык прысылайце яшчэ 10 для раздачы вучням (вучнеўская Грамада будзе падсылаць і матар'ял і, часам, ахвяры).

Зусім зразумела, што пажадана б было атрымліваць куды больш, але я баюся у Вас прасіць, каб потым не было на мяне незадаваленьня.

Справа ў тым, што наш тутэйшы рух знайходзіцца тутака, раўнуючы да Вільні, у стане 1907 году (з боку народнае неусьведамленнасьці і «нераскачаннасьці», ну а з боку констытуцыйна-праўнага і інтэлігентска-ініцыятыўнага — сусім іншае: калі-б нашыя магчымасьці, ды ў Віленшчыну, ці наагул у большы тэрыторыяльны маштаб, дык ўсё выглядала-б зусім добра) і патрабуе безграшовых навін, інфармацыяў, газэт і кніжак.

Рух тутака яшчэ толькі «прыемлецца» і «выслухоўваецца», а ад гэтага да шырокай зацікаўленнасьці і да «самаахвярнасьці» яшчэ дужа далека (ніяк ня меней чатырох-пяці гадоў пешага ходу).

Шчыра жадаю Вам удачы

З пашанай К.Езавітаў

582.1.49:160&r

¹ Да супрацоўніцтва ў «Крывічы».

3408. Прыпіска Вацлава Ластоўскага на запросінах на сход Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў 7.07.1923 (Коўна)

Пасьля таго як Старшыня загранічнай групы Б.П.С-Р. грамадзянін Карабач, выстаўляе сваю кандыдатуру у Сойм на адным лісьце з грамадзянінам Вяроукіным і зн[а]йшоў магчымым у выбарах у гэты Сойм падпіраць кандыдатуру Ерына іменем Бел. Сел. Рады, я асабіста, да часу, пакуль Ковенскую групу с-р. будуць прэдстаўляць палітычна невядомыя людзі ад сумесных сабраньяў адмаўляюся. Зрэшта мне вядома, што у

Праге існуе другая група мянуючая сябе «Камітэтам Загранічнае групы Партыі С-Р.», якая прадстаўляе Загранічную групу Б.П.С-Р. на апошніх міжнародных зьездах.

В.Ластоўскі.

Р.С. Калі загранічная група Б.П.С-Р. (Пражская) здойме свой пратэст супроць якшаньнеся Ковенскай с.р., у асобе грамадзяніна Карабача, з ма-нархістамі, ня буду мець нічога супроць належаньня да перафармаванай групы.

В.Л.

582.1.44:058 — мк

3409. Пратакол сходу Беларускае Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў (Загранічная група) 7.07.1923 у Коўне

582.1.44:059-061 — мк

Былі прысутныя Л.Заяц, А.Цьвікевіч, Г.Казячы, А.Галавінскі, К.Душэўскі, А.Вальковіч, А.Карабач, Радзюк, В.Пракулевіч і Палікша. Разглядалася справа аб «правакацыі» В.Ластоўскага: створаная камісія ў складзе Карабача, Заяца й Цьвікевіча.

3410. Заява Аляксандра Карабача Камітэту Б.П.С.-Р. за граніцай за 7.07.1923 у сувязі з «правакацыяй» Вацлава Ластоўскага супраць яго

582.1.44:063 — мк

3411. Ліст Кляўдыюша Душэўскага (Коўна) Станіславе Ластоўскай (Бэрлін) за 7.07.1923

7.VII.1923.

Вельмі Паважаная Пані Станіслава.

Выбачайце, Панічка, што я толькі цяпер змог Вам успомніць аб сваім істненьні, але ведаеце, навін у нас не шмат. Вацлаў піша, піша і зноў піша. Я вярчуся, так сама памаленьку. «Крывіч» выйдзе з друку ма быць у гэтых днях. Журнал, апошнімі днямі займаў увесь час як мой, так і Вацлава. Ні з кім не прыходзілася за гэты час ні бачыцца, ні гаварыць, ні павесяліцца. Не лішне добрыя адносіны і паміж усімі беларусамі. Ідуць сваркі патрэбныя і непатрэбныя. У некаторых з беларусоў есьць новыя «ідеі фіхе». Прыкладам Ал. Ів. Цьвікевіч зьбіраецца як ён кажа: «хороніць Ластоўскага па першаму разраду». Дзіўны ён усе-ж такі чалавек. Я думаў што ён больш паважны. Але кінем аб гэтым. Нудна. Вы бы хоць асьвяжылі нашы голавы якімі небудзь прыемнымі і цікавымі весткамі з Вялікага Бэрліну. Толькі барані Божа не палітычнымі. Дайце хоць на адну хвіліну забыцца аб істненьні гэтай галіны жыцьця чалавечага.

Напішыце, Панічка, хоць пару слоў, а тады я Вам напішу вялікае, вялікае пісьмо.

Пакуль што бывайце здаровінькі

З пашанай К.Душ...

582.1.49:161&r

3412. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.07.1923

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Дастаў ліст Ваш з 30.VI і К. Душэўскага з 29.VI. Пастараюся адказаць на абодвы лісты гэтым адным, бо цяжка з паштовымі маркамі. Дзеля гэтага прашу выбачэння ў Душэўскага, што ня пішу яму асобнага ліста, а Вы дайце яму прачытаць гэты ліст.

Дык адказваю на ўсе справы абодвух лістоў.

1. Згаджаюся, што трэба з'ехацца й пагутарыць, але дзе? Мне найляпей было-б, каб з'ехаліся ў Чэхаславацчыне, бо трэба шмат страціць часу, каб дастаць чэскі загранічны пашпарт. А тымчасам я сёлета ўвосень маю поўгаспадарсьцьвены экзамен, дык ня мог-бы прыняць учасьце ў з'еханьні не ў Чэха-Славацчыне. Думаю, што дзеля такога нарады шмат людзей не патрэбна, але важна, каб гэта былі людзі шчырага беларускага сэрца й працы. З Ант. Навіной угледзіцца ня шкодзіла-б. Але добра было-б, каб яшчэ хто быў з зах. Беларусі апрача А.Навіны¹, прыкл<адам> Тарас², ці кс. А.Станкевіч. А.Навіна пры ўсёй сваёй палітычнай навітараннасьці мае адну загану — гэта заўзятасьць увадносінах да асоб. Не хачу гэтым сказаць, што ён цяпер што-небудзь мае проці В.Ласт. ці кага іншага, бо ведаю, што гэтага няма, але думаю, што было-б карысьней, каб апрача А.Н. быў яшчэ чалавек крыху іншага складу.

Карысьць з гэтых угледзін і з'еханьня была-б бяссумлеву.

«Крывіча» ў Празе я магу ўзяцца прадаваць. Але тут яга шмат ня купяць. Але ўсё-ж ткі прадаваць трэба. Дык на першы раз прышлеце дваццаць (20) экз. а потым будзем глядзець ці павялічыць ці зьменшыць гэтую лічбу. Каб не дэморалізаваць, нікому з праскіх Беларусаў дарма журналу пасылаць ня трэба, а толькі адзін экз. «Бел. Ст.» і адзін Вяршыніну.

З Прагі у заходнюю Беларусь я магу паслаць колькі трэба №№ «Крывіча», аднак зварочую Вашу ўвагу, што з Прагі дорага стоіць перасылка поштаю. Прыкладам паслаць з Прагі за граніцу Чэха-Сл. рэспублікі адзін экз. «Бел. Ст.» стоіць 1 (адну) чэс. карону. Дзеля гэтага калі-б Вы малі пеўных людзей у Нямецчыне або ў Аўстрыі, дык танней абышлося-б, каб яны паслалі.

Вельмі добра Вы кажаце, што канечна патрэбна ў зах. Беларусі апазіцыйная да палякоў беларуская група, якая адначасна ня лезла-б у горла (а мо і яшчэ куды) маскоўскай гідры. Аб гэтай патрэбе я кажу двум нашым студэнтам Аляксандру Сасноўскаму і Улад. Грыневічу, якія маюць магчымасьць з'ездзіць на лета дамоў. Думаю, што з'еханьне (аб якім гутарка вышэй) палажыла-б пачатак гэткай групе. Спадзяюся, што гэтую групу стварыць удалася.

Да Чарапука напішу. Але прасіў-бы, каб Вы ў лісьце да яга закінулі за мяне слаўцо, бо інакш з майга пісаньня карысьці мусіць будзе мала. Пеўне яму Грыб з Мамонькаю мяне апісалі вельмі чорнаю хварбаю. Мамоньку з украінскае Гаспадарскае акадэміі за скандалы выдаляюць і ён, кажуць, хоча паехаць у Амэрыку. Дурны будзе Чарапук, калі прышле яму грошы на дарогу, бо ён там толькі шкодзіў-бы справе.

Ці кс. Цікота ўзноўпаехаў у Амэрыку?

Заўтра дасьць друкарня каштапісь (смету) на 16 стр. друку фармату «Нашае Нівы» (думаю, што «Н.Н.» таго часу, калі яна мела фармат кніжны, а не газэтны), дык я заўтра Вам аб гэтым напішу ў асобным лісьце.

Паслаў Вам ліст і вялікую стацьцю ў №2 «Крывіча»³ пераз студэнтку ліцьвінку Бубенас.

«Абсурд» (Аб'яднаньне паступовага беларускага студэнства) фактычна ўжо рассыпалася. Ё нябясьпечнасьць, што маскалюючая яе часьць можа перайсьці да Маскалёў.

Грыб едзе ў Лацьвію (калі дастане візу латыскую) і па дарозе мае заехацца ў Коўню.

Студэнт В.Грышкевіч, сьвядомы але дурны й нераззьвіты Беларус, дастаў загранічны пашпарт у Літву, але пакуль што яму не дае літоўскі консул візы. Дык Грышкевіч даў у Коўню ў гэтай справе тэлеграму. Мне здаецца, што Грышкевіча пасылае ў Коўню Грыб, каб ён (Грышкевіч) быў яга там «вокам і вухам».

Едзе ў Коўню і Я.Ермачэнка, але ён справе не павінен пашкодзіць. Добра было-б, каб у Коўні Вы Ермачэнку як належыць орыентавалі ў сітуацыі, бо гэта чалавек, які ўмее працаваць. Бальшавікоў ён ненавідзіць.

Заўтра пагутару з аўтарам «Людзкога» Левам Леўскім (Мазалеўскім).

Аставайцеся здаровы

ЯСтанкевіч.

Прачытаўшы яшчэ раз Ваш ліст, я ўбачыў, што Вы хочаце ў Амэрыку дзеячоў, а ня звычайных рабачаёў у беларускім руху. З гэтым справа цяжэйшая, бо добрых дзеячоў, якія маглі-б паехаць у Амэрыку цяжка знайсці. Гэткіх-жа дзеячоў, як Карабач або Казячы-ня можна пасылаць. У Амэрыку патрэбны такія людзі, каб яны там маглі рабіць усе бел. работы: арганізаваць, чытаць лекцыі, быць аратарамі, арганізатарамі тэатру, публіцыстамі. Але гэткіх цяжка знайсці. Мне здаецца, што калі няма дзеячоў, дык можна было-б паслаць людзей пеўных сьвядомых нацыяналістых, такіх, з якіх-бы пеўне вырабіліся дзеячы.

Дык калі ласка адпішэце, якія маюць быць гэта людзі.

ЯСт...

582.1.49:162&r-166&r

¹ А.Луцкевіча. ² Б.Тарашкевіч. ³ «Аб беларусах-лаціньніках».

3413. Ліст Янкі Чарапука (Чыкага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.07.1923

БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫ КАМІТЭТ У ІЛЛІНОІС

Whiterussian National Committee of Illinois

1632 N. Robey Street

**«У БАРАДЗЬБЕ ЗДАБУДЗЕМО
ЗЕМЛЮ, ВОЛЮ, ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ».**

CHICAGO, ILL., 9 ліпня 1923

Паважаны і Дарагі дзядзька Вацлаў:

Забудзем мінуўшчыну і аб ей ня будзем нават і ўспамінаць. Падамо руку згоды і далей станем тымі прыцелямі, якімі мы былі ад часу першага

знаемства і ў працы, аж да майго ад'езду ў Амэрыку. Вы знаеце, якім я быў праз ўвесь час з Вамі і пры Вас у супольнай палітычнай працы. Аб гэтым ня буду ўспамінаць, бо кожны з нас, калі загляне ў успамін прыпомніць. Цяпер падзелюся з Вамі тым, што ёсьць у мяне тут. Прыезд мой ў Амэрыку адбыўся пры самых цяжкіх варунках. Выяхаў з Коўны без нямецкай маркі, а хто, калі ня я аддаваў ня толькі урадовыя, но і сваі асабістыя грошы, каб устанавіць добрыя адносіны з іншымі пасольствамі і з ўплывовымі чыноўнікамі Літвы.

Мае становішчо зноў ў Амэрыцы было адным з самых страшэнных з'явішч у маём маладом жыццю. Ўсе аддаваў, ня для сямейных спраў, ня для асабістых выгад, а пасьвеціў на Вялікую Справу Вызвалення Беларусі з ярма польскага і маскоўскага. І дзеля гэтага пастанавіў нават парваць тое, што было і дарагое для сэрца т-е. асвабадзіць і самога сябе ад сувязі... сямейнай масковіі. Паступіў добра! Праз такое становішчо падняў сыцяг Беларусі у шырокім маштабе на зямлі Вашынгтона. Як ужо самыя ведаеце чужаземная прэсса загаварыла аб беларускай справе, поўсталі і самыя беларусы. Бэзумоўна ўсе маладое, але калі яно поўстало, дык будзе жыць, але патрэбныя новыя людзі, з новай энэргіяй, якія павелі бы справу далей. Справедліва пра мяне напісалі галічане «што аднаму дужа цяжка працаваць на ніве, якая нікім ўперад ня была гарана». Першая баразна ужо згорана беларускім плугам, патрэбны людзі якія павінны дакончыць са мною, альбо і бяз мяне. Таму я зьвярнуўся да галічан с по[м?]ачай. Яны абецалі мне выпісаць 4^х чалавек, гэтымі днямі я напісаў да іх ліст з просьбай каб далі часова магчымасьць аднаму прыехаць, другога зможамо ужо на свой кошт. Усероўна у самым хуткім часе пастараемся і рэшту выпісаць. Чаму я так руплюся? Я віджу патрэбнасьць у стварэньню ў Амэрыцы паважнага грамадзка-палітычнага цэнтру, які бэзумоўна у справах міжнародовых і на Бацькоўшчыне фінансова і палітычна дапаможэ у змаганьню за вызваленьне Беларусі. Вялікая шкада, што Вы вышлі з Ураду. Я думаю, але мажліва мыляюся, што у сучасны момэнт ніхто ня будзе паважна лічыцца з Цэнтрам у Коўне. Амэрыканскія беларусы будуць толькі дапамагаць арганізацыям на Бацькоўшчыне. Зразу мы думалі рабіць ўсе праз Коўну, але цяпер там стварылося становішчо, якое дыктуе новую праграму дзейнасьці. Наогул мы будзем чакаць весткі аб тым, як там ўсе уладзіцца... Сам я хутка вярочацца на Бацькоўшчыну ня думаю, негледзючы што здароўе страшэнна пагоршылося. Недаўна быў такі выпадак, калі гаварыў прамову раптам кроў пайшла праз горло і мяне замлеўшага вынеслі. Тыдзень таму назад адбылася апэрацыя горла (выціналі грыголы) у працягу 3^х месяцаў забароняно дактарамі выступаць з прамовамі. Надзвычайна цяжка перанасіць амэрыканскую жару, прыбыўшым з Еўропы. У працягу чэрвеня ад жары памёрло 43 чэлавекі. Мне вельмі пажадана мець весткі аб арганізацыях на Бацькоўшчыне, якія заслуговываюць давера — з якімі можна было бы знасіцца. Ці маеце Вы пэўныя зносіны праз Коўну з Вільняй — куды можна было бы перасылаць даляры??

Дужа буду Вам ўдзячны за газэту. Карэспандэнцыю вышлю Вам гэтымі днямі. Пажадана мець Ваш адрэс. У другом лісьце напішу болей падробна.

Ваш Ячарапук
Mr. John Charapook
1041 N. Wood Str.
Chicago, ILL.
U.S.A.
582.1.49:168&r-169

3414. Білет-запрашэньне на Вялікі пікнік Беларускага Камітэту ў штаце Іліной, які мае адбыцца 19.08.1923, дасланы Янкам Чарапуком у лісьце за 9.07.1923

582.1.49:167

3415. Выпіска з пратаколу сходу Беларускае Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў (Загранічная група) 7.07.1923 у Коўне, дасланая Вацлаву Ластоўскаму

582.1.44:062 — МК

3416. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.07.1923

11.VII.1923

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі,
дапісаваю тут тое, чага не напісаў у пярэдніх лістох.
Яшчэ «Крывіча» я не дастаў і ніхто ў Празе не дастаў.
Вельмі патрэбна дзеля прапаганды беларускае справы літэратура аб Беларусі у нямецкай, францускай або англіцкай мовах. Дзеля гэтага калі маеце ў Коўні, дык вельмі прашу прыслаць мне ў спомненых мовах а так сама і ў роднай мове «Асновы Дзяржаўнасьці Беларусі» Даўнар-Запольскага і кніжку аб Беларусі надрукаваную здаецца ў 19 г. ў Бэрліне панямецку¹.

З літэратуры ня дзеля прапаганды палітычнае прышлеце калі ласка «Сьпевака Блондэля»².

ЯСтан...

582.1.49:170

¹ Jäger Walter. Weißruthenien: Land, Bewohner, Geschichte, Volkswirtschaft, Kultur, Dichtung. Berlin, K.Curtius, 1919. ² Сьпявак Блэндэль. Англійская легенда / Пер. Власт. Коўна, Выдавецтва Міністэрства Беларускіх Спраў, 1922.

3417. Адозва старшыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага за 12.07.1923 да сяброў Рады БНР і да ўсіх беларускіх арганізацыяў

АДОЗВА

Сябрам Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і усім беларускім арганізацыям.

Падзел Беларусі Рыжскім трактатам, анэксія яе усходняе часьці Масквой, а заходняй — Варшавай, здзек над беларускім нацыянальным адраджэньнем у форме стварэньня гаспадарча нежыцьцёвай Савецкай Беларусі з шасьці павеатау, урэшці — беспраўнае, перэчачае самаакрэсьляньню народаў, замацаваньне падзелу нашае Бацькаўшчыны Конфэрэнцыяй паслоў Антанты актамі 14 сакавіка г.г.¹ — усе гэта ставіць акрэсьляна мяжу у постах барацьбы Беларускага Народу за свае вызваленьне і патрабуець надзвычайнай цьвердасьці і пэўнасьці у працы ад усіх сьвядомых яго сыноў.

Неабходна строга прааналізаваць варункі барацьбы у сучасны момант і яскрава зазначыць сваю праграму і тактыку на будучыну.

Як Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, я сьцьверджаю што асновы нашага нацыянальна-дэргаўнага і сацыяльнага будаўніцтва і у гэтую цяжкую хвіліну застаюцца нязьменнымі і згоднымі з волей Усебеларускага Зьезду, у свой час выяўленай у Устаўных Граматах 21 лютага і 9 Сакавіка і у Устаўной Грамаце Рады Рэспублікі 25 сакавіка 1918 года.

Абавязак Сяброў Рады захаваць вернасьць воле Народу і яго пастановам.

Скрываулены і абязсілены у барацьбе з акупантамі за свае вызваленьне Беларускі Народ патрэбуе і ад Вас, сябры Рады, такіх самых ахвяр, якія кладзе і сам. На Вас як прэстаўнікаў Народу у гэты цяжкі час ляжыць самая адказная і ганаровая роля — арганізавана скіраваць вызвольную барацьбу у русло дэргаўнасьці згодна волі народу і нашай констытуцыі.

Побач з Вамі пойдучь нацыянальныя і культурныя арганізацыі і усе сьвядомыя беларускія сілы, згуртаваныя каля Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і яе праўнага Ураду.

Німа той сілы, якая магла бы спыніць гістарычны бег Беларускага Адраджэньня. Жорсткая несправядлівасьць Эўропы, злостная дыскрэдытацыя беларускага руху ворагамі, пагарда і здзек суседзю — нішто не павінна спыняць нашае працы у справе зьдзейсьненьня Незалежнасьці. На усе перашкоды адкажам падвойнай энэргіяй. Трупы рас[т]рэляных і загінуушых у барацьбе няхай будуць для нас прыкладам і залогам таго, што іх жыцце не прапала дарэмна. Нашы браты і сестры, раскіданыя па турмах нашых ворагаў няхай пачуюць ад нас радасны крык вызваленьня. Абернем здзек над нашым нацыянальным правам, прыкладам чаго быў нядаўні Беластоцкі суд² — у слезы і праклены саміх судзьяў.

Справядлівага і спакойнага вырашэньня нашага пытаньня мы ні ад кога не дачакаемся. Патрэбны уласныя сілы і уласная нязломная воля у дасягненьні пастаўленай мэты.

Я чэкаю ад Вас, сябры Рады, і усіх грамадзкіх арганізацый бэзупыннай і самай упартай працы на карысьць Роднаго Краю.

Раскіданыя усюды і стогнучыя пад чужым ярмом мы усе ж такі творым адзінае цела духа і волі.

Я пераконаны што нашы надзеі хутка зьдзейсняцца і заклікаю усіх на барацьбу за зьдзейсьненьня нашых ідэалаў.

Няхай жыве вольны Беларускі Народ!

Няхай жыве Беларускае Народнае Рэспубліка!

Слава палеглым у барацьбе!
Чэсьць і перамога боручымся!

П.Крэчэускі
Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

12 ліпеня 1923 г.

582.1.04:068&r — мк

¹ Аб прызнанні ўсходніх межаў Польшчы. ² Працэс 45-ці над беларускімі паўстанцамі адбыўся ў траўні 1923 году ў Беластоцкім акруговым судзе.

3418. Адказ Вацлава Ластоўскага Камітэту Б.П.С.-Р. за граніцай за 12.07.1923 у сувязі з заявай Аляксандра Карабача і рэзалюцыяй сходу 7.07.1923

Тав. Л.Зайцу.

У адповедзь на Вашу цедулу, пісаную ад імя Загр. Гр. П.С.-Р. ад 10 ліпеня 1923 г. даю сваю, згодна Вашаму жаданьню, адповедзь на пісьме.

I. Датычна сямех пунктаў у якіх апраудываецца Карабач.

1. Няпрауда, што аб выступленьнях Карабача «не было нават гутаркі». Пасьля першага яго выступленьня на адным спіску з Вяроукіным, па усім горадзе Коуне былі публікаткі высьмеваючыя яго нетактычны крок, акром гэтага былі заметкі у газетах. Гаварылося многа і між беларускім грамадзянствам і я, у гэтай справе, меу нагоду многа раз і перад многімі людзьмі высказывацца, апраудываючы Карабача, як чалавека непрактычнага. Пасьля першага выступленьня, я, другое яго выступленьне станюча асуджау, бо ен пайшоў на выбары, у гэты, другі (селетні) Сойм, наперакор большасьці, лічыўшай што ісьці на выбары, без надзеі правесьці свайго кандыдата нельга, што мы ніякім чынам ня можам беларускімі галасамі падпіраць расійскіх і польскіх кандыдатаў і што блекаваньне з палякамі кампромітуе беларускую справу. Не глядзя на усе гэты довады, Карабач ад імені Селянскага Саюзу прыняў учасьце у выбарах. Пасьля гэтага, другога, выступленьня, я ужо ня мог паступак Карабача тлумачыць палітычнай ня вырабленнасьцю «памылкай» і для мяне яго палітычнае «с[redo]» стала пад знакам запытаньня, ен стаўся для мяне «невядомым палітычна».

2. Пункт другі гаворыць бытцым Карабач адмаўляюся ад выстаўленьня кандыдатуры і толькі яго «прымусілі» бышыя у Коуне партыйныя таварышы, а галоўным чынам я, як галава Ураду. Аб выступленьнях партыйных таварышоў пастанаўляюць не Урады, а партыйныя Камітэты і Сходы. Магчыма, што якісь «партыйны» сход прымусіў Карабача выставіць яго кандыдатуру у Сойм, але я на такім сходзе ня быў і дагэтуль аб ім нічога ня ведаю. Цікава было-б азнаеміцца з пастановамі такога сходу. Як галава Ураду я, запрауды, на прынцыповае пытаньне Карабача «ісьці» беларусам на выбары у Сойм, ці не? Даў яму прынцыпова адповедзь у тым сэнсе, што, калі есьць магчымасьць правесьці свой спісак, то ісьці. Але гэта не значыць, што я даў «дазваленьне» Карабачу выступаць па аднаму спіску з Вяроукіным.

3. Ластоускі здауна вядзе дружбу з Душэўскім і гэта яго прыватная справа. Але Душэўскі і сам ведае, якая была вялікая памылка, што ен згодзіўся паставіць сваю кандыдатуру побач Вяроўкіна, — і чэсна гэта прызнае. Памыляцца-ж кожды можа і памылкі не ганьбяць чалавека, калі ен іх усъвядамляе і імкнецца паправіць.

4. Так, пры мне адбыліся выбары Карабача на Старшыню Загр. Груп. Б.П.С-Р. і я падаваў свой голас за яго. Гэта даводзіць, што я тады верыў у тое, што Карабач можа быць здольным кіраваць Загр. Групай, цяпер у мяне гэтай веры няма. Веру гэту забіла яго нявыразнае паступаньне.

5. У надзеі, што Карабач патрапіць наладзіць беларускую грамадзка-агітацыйную працу праз Мін. Бел. Спрау, справа гэта абгаварывалася у Дзярж. Калегіі Б.Н.Р. і пастановай (5 галасоў Дзярж. Калегіі + участваваўшы пры гэтым сам Карабач), у якой я карыстаўся роўным з усімі голасам без ніякае перавагі, рэкомандавалася Карабачу ўзяць працу у Міністэрстве Бел. Спрау у Літве. Што да культурнай працы, аб якой Карабач можа з такой самай компэтэнцыяй гаварыць, як і аб каналізацыйных работах на Марсе, есьць запісь у пастановах Дзярж. Калегіі за подпісамі усіх, а не маею аднэй, а, знача, і на пастанову прыпыніць «культурную працу[»] Карабача, я меў уплыў у 1/5 часьці ні болей, ні меней.

6. Я магу нясьці адказнасьць толькі за свае, а не чужыя паступкі.

7. Я ўзяўся за культурную працу прты Міністэрстве спачатку па пастанове усей Дзярж. Калегіі, як Старшыня Культурна-Асьветнай Камісыі. Пасьля выхаду з Ураду, шукаў працы на пражыцьце у тым самым Мін. Бел. Спрау, гдзе працуе і грам. Карабач. Чаму Карабач і др. таварышы працуючы у Міністэрстве не ламаюць «фронту», а я бяручы работу ламаю? Зрэшта апошнія месяцы бытнасьці маею у Урадзе, кіраўнічую ролю меў не я, а грам. Цьвікевіч, які плянова веў работу, кіруючыся да заняцьця становішча Старшыні у Урадзе (якому я урэшце і уступіў, выходзячы з Ураду) і так звана «агульны фронт» які адным вуглом націскаў на мяне, усецэла яго ініцыятыва, помысл і інструмант, хто у гэтай акцыі разчараваньня, той і павінен прэтэнсыі свае зварачваць па належнаму адрэсу, а не да мяне.

II. П а в а д у р э з о л ю ц ы і .

Ці-ж высказаньне агульна вядомых прауд правокуе Камітэт Загр. Гр. П.С-Р.? Ці-ж Камітэту не вядома, што у Празе існуе другі Загр. К-т Б.П.С-Р. у ліку якога знаходзяцца засноўцы партыі і яго датыхчасовыя ідэолёгі, якія выступаюць на міжнародных сацыялістычных зьездах і вінавацяць сяброў Ковенскай групы Б.С-Р. у «якшаньніся з монархістамі» нават у друку? Усе гэта вядома, то якім-жа грамадзкім і моральным правам К-т піша у сваёй рэзолюцыі аб маею «спробе спровакаваць палітычна К-т»?

III. Што да Камісыі выбранай разгледзіць інцындэнт.

Дзеля таго, што у склад камісыі ўходзяць сябры Ураду, якія здауна мяне падтачывалі і, нідауна, спаміж якіх адзін (А.Цьвікевіч) пахваляўся,

што ен зьбіраецца «хараніць Ластоўскага по первому разряду», я лічу, што безстароннага суда у памяненым складзе Камісыя вынесьці ня можа. Маючы-ж абразу са стараны Карабача і у рэзолюцыі, са стараны К-ту, я трэбую трэцейскага суда і прапаную у склад суда т.т. Кайрыса (літ.с-д.), Янушкевіча (літ.с-р.) і Кагана (р.С-Р.). Бо ад стараны з якой ідуць нагрожкі і нападкі, я безстароннасьці і прауды не спадзяюся, веры да яе не маю і на яе суд не згаджаюся.

Падпісау В.Ластоўскі.

582.1.44:064-065 — мк

3419. Запіска Вацлава Ластоўскага (Коўна) Кляўдыюшу Душэўскаму (Коўна) і адказ К.Душэўскага за 13.07.1923

Даражэнькі

Памажы, хоць крыху рабіць экспэдыцыю. Я прост фізычна не магу справіцца, а журнал надрукаваны ляжыць каторы ужо дзень. Ты заўчора абецаў, учора абецаў прыйсьці памагаць і ўчора прышоў толькі вечарам, а сягоньня хіба ізноў вечарам толькі прыдзеш. Мне аднаму і пісаць, і карэктаваць рукапісы і блізка ня ўвесь друк, бегаць у друкарню, запрагаць сваю жонку да помачы — поцяжка. Ты павінен узяць палавіну работы на сябе.

ВЛаст...

Заўсёды магчымы гэткія рэчы і нападкі калі няма арганізаванасьці. Дзеля гэтага лічу неабходным. 1. Пунктуальна акрэсьліць якая работа на кім ляжыць 2. Хто за што у першы чарод зьяўляецца адпаведным. 3. Павінны быць хоць прыблізна вызначаны дні і гадзіны на работу, патрэбуючую супольнай працы. Інакш будзе вечная навязка у рабоце, трата часу на хаджэньне адзін да другога і несмак.

На сколькі я уцяміў, выданьне журналу патрэбуе:

1. Пісаньне аддзелу I (або падбор матэрыялаў)

2 " " II

3 " " III

4 " " IV

5 Рэдакцыя " I

6 " " II

7 " " III

8 " " IV

9. Здача матэрыялаў у друкарню і усе перагаворы з друкарняй

10. Карэктур

11. Экспэдыцыя

12. Здача на камісыю

13. Скарбніцтва

14. Рахунковасьць

15. Зносіны з падпішчыкамі

16. " " пісьменьнікамі

17. " " гандлевымі агентурамі

18. Зносіны з Літвінамі

19. Унутраны распарадак

Лічу патрэбным, знача, каб кожды з нас узяў на сябе роўны, па рабоце, лік працы і пільнаваў у першы чарод гэту працу. Пэўнеж есьць работа і сумесная, таксама трэба і дапамагаць адзін другому і у працы беспасарэдна да яго недатыччай.

Калі гэта ня будзе праведзена у жыцце, то магчымы заўсёды непрыемнасьці.

Кляудуш.

582.1.49:171&r

3420. Выпіска з пратаколу сходу Беларускае Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянэраў (Загранічная група) 14.07.1923 у Коўне аб выключэньні Вацлава Ластоўскага й Кляўдыюша Душэўскага з Загранічнай групы БПСР у Літве

582.1.44:081&r — рк

3421. Квіток аплаты за тавар, куплены Ластоўскім у фірме «Danzig-Rumänische Bank u. Handelsgesellschaft m. b. H.» за 1.175.000 марак 17.07.1923

582.1.49:175

3422. Нататкі Вацлава Ластоўскага на аркушы паперы

калі ехаць і куды

аб хлопцах

адбітка

казкі

амэрыка

перапіска на маш

слоўнік

Гн. Ласт есть? — Выехал.

Заяц.

Латв. паслу: Л. служыць у нас.

Янінас выступіў не па сваей волі

582.1.49:176

Дата невядомая.

3423. Тэлеграма «Якубоўскага» [Вацлава Ластоўскага?] (Данцыг) «Езукевічу» [Адаму Станкевічу?] (Вільня) за 1?.07.1923

jezukiewicz

Kosciol swientego Mikolaja

Wilno

Dla Cikoty Stop

Dotychczas niedostalem obiecanej opłaty za renkopis geografji¹. Czekam natychmiastowego wysłania Kirschbaum Brotbaenkerstr Nummer elf Danzig

Jakubowski

582.1.49:177 — рк

Дакладная дата невядомая. ¹ Гэты паўтараны ў наступных дакумэнтах крыптаграфічны тэрмін застаецца неразгаданым.

3424. Тэлеграма «Якубоўскага» [Вацлава Ластоўскага?] (Данцыг) «Езукевічу» [Адаму Станкевічу?] (Вільня) за 1?.07.1923

jezukiewicz

Kosciol swientego Mikolaja

Wilno

Dla Cikoty Stop Kiedy bendzie wyslany renkopis geografji telegrafujcie
Kirschbaum Pfefferstadt 78 Danzig Stop

Jakubowski

582.1.49:178 — МК

Дакладная дата невядомая.

3425. Тэлеграма «Цэкоўскага» [Андрэя Цікоты?] (Вільня) «Якубоўскаму» [Вацлаву Ластоўскаму?] (Данцыг) за 18.07.1923

jakubowski kirszbaum

brotbaenkergerasse 11 gdansk

190/18 wilno 5394 15/14 18/7 11 30

=podrecznik geografji jeszcze nie skonczony przekazalem go innym

= cekowski + vgl jakubowski kirszbaum 11 +

582.1.49:174

3426. Квіток уплаты за пражываньне ў гатэлі «Deutscher Hof» (Данцыг, Pfefferstadt 78) 16-19.07.1923

582.1.49:173

3427. Паведамленьне Камітэту Загранічнай групы БПСР (у Літве) Вацлаву Ластоўскаму за 20.07.1923 аб пастанове агульнага сходу 14.07.1923 выключыць яго зь ліку сяброў групы

582.1.44:066 — МК

3428. Справаздача Вацлава Ластоўскага з авансу на паездку ў Данцыг 14-20.07.1923

Справаздача з авансу на паездку у Данцыг ад 14.VII да 20.VII 1923 году

Атрымаў авансам ад п. выпаўняючага абавязкі Міністра Беларускіх Спраў доляраў

15.-
Усяго Доляр. 15.-

Пятнаццаць доляраў. ВЛастоўскі

5	доляраў зьмяніў у Эйдкунен а	150.000 —	750.000
5	" " у Данцыгу а	180.000	900.000
		Разам	1650.000

Выдаў:

Білет да Кенігсбэрга	50.000
Начаваньне у Кенігсбэргу	60.000
Білет да Марьенбурга	80.000
Начаваньне у Марьенбургу	40.000
Білет параходам да Данц.	30.000

Звозчык з вагзала	30.000
Звозчык у справах	30.000
Гасьцінніца у Данцыгу	240.000
Білет да Кенігсбэрга	100.000
Готэль у Кенігсбэргу	100.000
Білет да Вірбаліс	50.000
Харчаваньне за ўвесь час	<u>840.000</u>
Усяго мр.	<u>1650.000</u>
Астатак	=====

Білет да Эйдкунен	8.00
Абед у Вірбаліс	4.00
Білет да Коўны	8.00
Звозчык	<u>3.00</u>
Літаў	23.00

Усяго выдана 10 доляраў і 23 літы

10 доляраў = 100 літам + 23 = 123 л.

Атрымаў 15 доляраў = 150 літ. - 123 = 27 л.

Дваццаць сем літаў вяртаю пры гэтым

14.X.23. ВЛаст...

582.1.49:172

3429. Ліст Міколы Чарнецкага (Ёзэфаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.07.1923

582.1.49:179&r

Пра зацікаўленьне «Крывічом», з крытыкай «Беларускага Студэнта», пра Амэрыку: «[...] Атрымалі «Прызыв» Антона Змагара. Ё Амэрыццы пачалі працаваць людзі, адарваныя сыны рыхтуюцца дапамагчы Бацькаўшчыне ў змаганьні яе з ворагамі і ліхою доляю [...]».

3430. Ліст Пятра Дзехцярова (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.07.1923

[...] Я выехаў з Вільні у Літву у пачатку (у красавіку) 1919 ад польск. репрэсій і службыў як добраволец (прымаў учасьце ў бойках проціў полякоў) ў літоўск. воіскі да лістапада 1922 г. Усе вышэй напісанае можа пасведчыць маіор Ружанцоў. [...]

582.1.49:181&r-182

582.1.49:186 — канвэрт

Пятро Дзехцяроў вучыўся ў Празе на архітэктурным факультэце.

3431. Фатаграфія віншавальнага адрасу Беларускага Сакольскага Гуртка (Прага) Рэнаце Тыршавай за 18.04.1923. Мастак Пятро Дзехцяроў

582.1.49:187

Бацька й муж Рэнаты Тыршавай — Індржых Фюгнэр і Міраслаў Тырша — заснавальнікі чэскага сакольскага руху.

3432. Cyrilo-Method. Věstník Studentský (Příloha Jitra)
 [3 артыкулам:] Ferd. K. Rones. My a idea cyrilometodějská.
 582.1.49:188

Дата невядомая.

3433. Злічво за надрукаваны матэрыял у №1 «Крывіча» за 25.07.1923

Злічво

За надрукаваны матэрыял ў №1 «Крывіч»
 выплачана гонорараў:

За ўступны артыкул 41 р. а 30 цн.		12.30
Вершы В.Ластоўскага 112 р. х 50 "		51.00
Апокрыф М.Богдановіча 74 х 30		22.20
Прыповесьць аб старым мужу 64 х 30		19.20
Аб найменьнях Гуды-Крывічы-Русь Лесаўчыкі	750 р. а 30	225.00
Старабеларуская школа		
Беларусь і водка	200 а 30	60.00
Два вайсковых статуты	135 х 30	40.50
Думкі і разважаньні	150 х 30	45.00
Запіскі		
Агляд культ. жыцьця		
Агляд прэсы		
Спад Расіі		
Спад Польшчы		
У Латвіі		
У Літве		
З усіх старон		
Тэрміналегія		
Бібліографія	1235 р. х 14	172.90
		648.10
	Усяго	653.40

Шэсцьсот пяцьдзсят тры літы 40 цэнтаў выплачана з атрыманага мной
 авансу В.Ластоўскі
 Коўна
 25.VII.1923 г.
 582.1.49:183

3434. Злічво выдаткаў рэдакцыі «Крывіча» ад 1.06 да 25.07.1923

Злічво

выдаткаў Рэдакцыі Крывіч ад 1.VI да 25.VII.1923.

1.VI. Па злічву цынкографіі за клішэ		78 12
12.VI " " "		18 00
2.VII За перапіску слоўніка Дарашковай		42.50
3.VII " для Рэдакцыі "		41.50
3.VII Куплена марак для Рэдакцыі		12 10

5.VII Гэрбавы збор і заява		8 40
[...].VII Папера на экспэдыцыю, ножніцы		6 10
23.VII Заплочана Баку за друк №1		1200 00
" " " " за паперу для Рэдакцыі		40 00
10.VII Маркі на экспэдыцыю	Усяго	<u>100 00</u>
		1546 72
		<u>8</u>
		1554 72

200.

1554.72

648 10

2.402.82

У Латвію	60.-	
У Прагу	40-	
У Амэрыку	40-	
Почтай у Літве	64-	
" заганіцу	<u>267-</u>	267
	571.	<u>40</u>
		1,0689

582.1.49:184

3435. Ліст Тамаша Грыба (Радацін каля Прагі) Антону Луцкевічу (Вільня) за 26.07.1923

26.VII.23

Radotín u Prahy

Č. 266.

Паважаны Антон Іванавіч!

Вы магчыма вельмі здзівіцеся атрымаўшы ад мяне ліст, тым часам, магу ад усей шчырасьці вас запэўніць, гэта зусім натуральна — пішу бо маю шмат аб чым памяркавацца з вамі, хоць нават проста высказацца ці-то выгаварыцца перад вамі і то, мне так думаецца, шмат лягчэй стала б на сэрцы, бо як-бы там ня было, а вы, Антон Іванавіч, з'яўляецеся адзіным прэстаўніком таго пакаленьня беларускай адраджэнскай інтэлігенцыі, якая падняла сьцяг змаганьня за беларускую культурную індывідуальнасьць, за вольную Беларусь, таму, зьвяртаючыся да вас, неяк асабліва пачынае біцца сэрца і з'яўляецца яшчэ большае жаданьне з вамі падзяліцца думкамі, калі кругом пануе безладзьдзе, мана, ашуканства, калі выныраюць на паверх грамадзка-палітычнага ды культурнага жыцьця розныя прайдзісьветы, нівэчуць справу, з сьвятых ідэалаў вольнасьці ды незалежнасьці робяць сабе нейкае рэмясло, сьвяты парыў змаганьня пераварачваюць у самы подлы гандаль, калі розныя дэгэнэраты пачынаюць «выяўляць волю» народную і ў корні падрываюць тую справу, за якую лепшыя сыны народа аддалі сваё жыцьцё: адны ў аткрытым баю, а іншыя за пісьменным сталом. — Так шмат рознага броду набралася ў беларускім адраджэнскім руху, з тысячы нораў павылазілі, казаў той Ө.М.Дастаеўскі, «бесы», разліўся бруд, сталецьцямі сабраны бруд; усплыло на паверх пракляцьце продкаў — подлае хамства, гэтая сьмяротная

пятля на шыі падняволянага народу. Людзі бяз гонару, без пачуцьця пашаны сваей чалавечай асобы, гэтага звычайнага чалавечага пачуцьця, кіруюць справай, хочучь кіраваць, яны нат' думаюць, што кіруюць, а тым часам з'яўляюцца самым звычайнейшым аружжам у чыіхсьці руках, сьляпым аружжам. Распачаўся торг, подлы, праступны торг імям беларуса і канца краю гэтаму ня відаць; над беларускай зямлёю навісла чорнае пракляцьце тупой чыста нявольніцкай пакоры, плоскадоннай хітрасьці, жабрачай сваекарысьці — адным словам: нешта з радні «сьмердзякоўшчыны», толькі ў нашым беларускім стылю. Паверце, я гэта кажу з надзвычайнай мучыцельнай у грудзях больлю. Я за надта шчыра верыў у чалавека, у адраджэнца-беларуса — гэта вера мне бокам вылазіць. Я пабачыў і пераканаўся, што няма яшчэ таго, што з'яўляецца аснаўной неабходнасьцю: няма у людзей веры ў тое, што яны робяць, яны не здаюць сабе справаздачы з сваіх паступкаў, не уяўляюць яшчэ сабе слова Беларусь. Ўзапраўды — канкрэтна мала яшчэ хто уяўляе сабе што гэта за Беларусь, які сэнс адраджэньня беларускага народу, якая вартасьць адраджэньня беларускай культуры. Бо каб уяўлялі, то ня былі-б так легкаверны і так да праступнасьці лёгкадумны; не мянялі б так часта і з такой лёгкасьцю свае пераконаньні, свае credo, ось нібы тая паўночная птушка свае ўборы. І што найбольш характэрнае — то гэта поўная адсутнасьць у людзей якой-бы то ня было адказнасьці за свае паступкі — ось, што ўбіў то і паехаў. Абсолютная адсутнасьць уселякіх моральна-этычных нормаў, без чаго ня можа нават існаваць і самая звычайнейшая сабе грамада канакрадаў, бо тыя і то нават маюць пэўныя свае канакрадзкія звычаі, пэўныя агульна-абавязковыя нормы павядзеньня, існуе пэўная норма кары за недарэчныя паступкі, напраўленыя супроць агульнай грамады, як існуе свой суд. А што мы? Няўжо мы горш канакрадаў, мы прэдаўнікі адраджэнскай думкі? Дык ці можам мы тады лічыцца прэдаўнікамі, ці то сынамі тае нацыі, якая ось нібы той пясок разсыпаецца і ня гледзячы на ўсе зусільлі зьвязаць, аб'єднаць, скрапіць, усё роўна разсыпаецца. Няма таго што-б усіх еднала, няма скрэпаў. Кожны дзьме у сваю дудку і няма ніякага сэнсу ў агульным гомане — няма гармоніі.

Вось вы недаўна зьмясьцілі стацьцю у «Нашым Сьцягу» аб богу¹. Прыводзіце думкі дзе якіх нашых песьняроў, з якіх відаць, што лепшыя сыны беларускага народу воража становяцца што да царквы а так сама і касьцёла — проста кажучы адкідаюць як бізантыйска-татарскую хандру праваслаў'е гэтак і клерыкальна-іезуіцкае каталіцтва, якія і па форме і па зьместу з'яўляюцца чужымі для нашага народу і пры тым яшчэ шкодныя, бо дзеляць народ на часьці, не кажучы ўжо аб іх рэакцыйнасьці. Рэлігія не аб'ядновае а дзеліць беларускі народ, таму зусім зразумела што рэлігія адкідаецца. Але што тагды аб'ядновае? Што можа замяніць народу гэтыя дзьве (па праўдзе адны толькі страшыдлы для вераб'ёў) гістарычныя веры? Як відаць з вашае стацьці, і вы проці бога, аб якім нам кажа царква ці то касьцёл, то якога новага бога вы нясіце? Чаму аб гэтым вы не кажыце? А гэта трэба сказаць, трэба голасна сказаць: прэч з старым нявольніцкім богам! А які-ж новы бог?

Дык вось: калі і вы прызнаеце, што з аднаго боку праваслаў'е, якое па сутці з'яўляецца рускім, велікарускім (мо' калісьці і было беларускім, але не цяпер), а каталіцызм — усё-ж так пад добрым польскім сосам, ад якога вельмі трудна пазбавіцца і найлепшым беларускім ксяндзам, што абедзье гэтыя веры, па колькі яны служаць фактарам ня злучэння, а раз'еднаньня беларускага народу, чаму, само сабой, з'яўляюцца злом, то мы іх адкідаемо, але чым запаўняемо пусты прастор? Нацыанальным беларускім касьцёлам і нацыанальнай беларускай царквой, каб яшчэ большы унясьці раскол у беларускую народную гушчу? — Не! Гэта зусім не карысна для адраджэнскай справы, бо для шырокага і буйнага узросту адраджэння неабходна каб быў цвёрды фундамент, каб была нейкая адзіная скрэпа, якаяб усіх еднала ў адну грамаду сыноў аднае маткі, — неабходна утварыць такія культурныя вартасці, якіяб маглі быць аднолькава сваімі для ўсіх напрамкаў сацыяльна-палітычнай думкі. Толькі пэўная ясна-скрышталізаваная культурная вартасць можа аб'єднаць беларускі народ у нацыю ў поўным сэнсе гэтага слова, зрабіць яго жывым колектывам, а не сыпучым пяском, якім ён цяпер з'яўляецца. На зьмену праваслаў'я і каталіцызму мусіць прыйсці Вольная думка; на зьмену гэтых дзвух вераў, чужых, з'яўляючыхся аружжам у руках лоўкіх дыплёматаў для паднявольня нашага народу, мусіць быць утворана сувязь вольнае думкі, беларуская сувязь вольнае думкі. Тагды будзе адзіны культурны цэнтр, адзіная культурная беларуская індывідуальнасць, магчыма будзе ўстанавіць пэўныя нормы, нормы дазволеных і бязумоўна забароненых паступкаў. Тагды можна будзе тварыць беларускія культурныя вартасці, калі будзе паложаны цвёрды фундамент, гэтым фундаментам, на мой пагляд, і павінна з'явіцца вось сувязь беларускае вольнае думкі, якая ў аснову свайго сьветагляду кладзе веду як науку, а не хіромантыю якуюсь. Па мойму гэта ёсьць адзіны выхад, іншага няма і калі будзе ўзрост беларускага адраджэння, то толькі пад сьцягам вольнае думкі. Гэтак я ўяўляю сабе змаганьне супроць бога, што вы на гэта?

А цяпер вось што: вы читалі першы нумар беларускай часопісі «Крывіч» пад рэдакцыяй В.Ластоўскага і К.Душэўскага? Вы зьвярнулі увагу на заяву В.Ластоўскага, надрукаваную на перад'апошняй старонцы? — Ён тут паказаў сябе на што ён здатны! Аканчальна раскрыў і выявіў сябе чалавек. Скажу вам праўду, яшчэ на «Кгувічанініе» і на сувязі «Zołak» я ня іначай думаў, але гэта патрэбна было для пераконаньня іншых, якія на жаль зрабілі страшэнную памылку ў свой час. Асабіста я ўжо другі год як нічога супольнага ня маю з гэнай публікай. Яшчэ за справу вядомай вам «запіскі» у Генуі падпісанай В.Ластоўскім і А.Цьвікевічам², цяпер страшэннымі ворагамі, ды за выбары ў Сойм варшаўскі мы разыйшліся, вось з тае пары мы, казаў той «варвары» адзін да аднаго. Адно пагана — узьяцеўшы сокалам сесьці жуком, гэта ўжо зусім нават пагана. А так сталася. Урад Б.Н.Р. больш ня існуе, разваліўся і прэзыдыум Рады Б.Н.Р. — «Дзяржаўная колегія»³? — Гм — гэта-ж ужо шантаж, звычайная сабе авантура, тая-ж самая алексюкоўшчына. Пакуль што аткрыта мы супроць гэтай авантуры не выступалі, але мусіць прыдзецца, бо, як відаць, за надта ўжо публіка пачынае варушыць «собскі» сьметнік.

•/•

Пару слоў аб студэнтах беларускіх у Празе і аб новых стыпэндых.

Як вы ужо ведаеце напэўна студэнства раскалолася на дзьве часьці: «Селянскую партыю» (Саюз беларускай нацыянальнай моладзі) і Аб'яднаньне беларускага паступовага студэнства. Гісторыю раскола апісавачь ня буду. Скажу толькі, што гэтаму расколу шмат прычынілася Коўня (Станкевіч з В.Ластоўскім — абое рабое, клерыкалы, а цяпер то за лаянку у «Бел. Студэнце» атрымлівае Ст<анкеві>ч, ад Л<астоўска>го грошы на ягонае выданьне, што ахвотна гатовы падтрымаць і падтрымліваюць літоўскія ксяндзы — тупыя шовіністы, усё за тую-ж віленскую справу і за выбары). На старане Коўні стаіць і наш пан «профэсар» Вершынін. Усе яны чамусьці ўбілі сабе ў голаў, што быццам-то я хачу утварыць нейкі новы нацыянальна-палітычны цэнтр. І ваююць нібы той Дон-Кіхот з млынам. — А тым часам тут у Празе можна было-б значна пашырыць беларускую справу, пры пэўным падтрыманьні рускай дэмакратычнай групы у асобе нашага прыяцеля, родам беларуса, проф. Ляцкага. Фактычна толькі дзякуючы ягонаму стараньню мы ў мінулым годзе атрымалі дваццаць стыпэндый. Атрымалі б і Вучыцельскі Інстытут, але ніхто з нашых загранічных «тылігэнтаў» не захацеў заняцца позытыўнай творскай працай. Яны лепш для сябе знайшлі капацца на «собскім» сьметніку.

У гэтым гаду думаем атрымаць каля 35 стыпэндый. Калі і атрымаемо, то ўзноў такі дзякуючы проф. Ляцкаму, бо ў міністэрстве загранічных спраў, асабліва ў адзеле дапамогі эміграцыі, фактычна яны свае там людзі, а Ляцкі пры гэтым яшчэ ўадну профэсор Карлава унівэрсытэта. Трэбаж ведаць, што ўсе нашы студэнты прыняты на стыпэндую з фонду эмігранскай дапамогі, ось нібы эмігранты. Гэтага ніяк ня могуць уцяміць нашы тутэйшыя клерыкалы, яны думаюць што бог з неба ім пасылае стыпэндый, от таўкачы!

Дык вось, Антон Іванавіч, мая да вас просьба: 1) ці не магліб выслаць ад імя Школьнай Рады пасьведчаньня на імя студэнта Вячэслава Макоўскага, аб тым што ён узапраўды ёсьць эмігрант, хоцяж і выехаў з бацькаўшчыны па польскаму пасу, ў праціўным разе могуць быць розныя няпрыемнасьці, а хлопец добры, старанна вучыцца, як нагул усе вашы вучні, акончыўшыя віленскую гімназію па-першае добра вучацца, а па другое як адзін — паступоўцы⁴.

2) у канцы жніўня атпраўце ў Прагу чалавек з дваццаць добрых развітых хлапцоў, за якіх-бы можна было паручыцца — усе будуць устроены, даю чэснае слова, бо і мне так казалі. А там мо' і больш удасца прыстроіць. Хай едуць так і Ўл.Жылка.

3) Тут ёсьць крупнае выдавецтва рускае «Пламя» пры учасьці чэскіх прафэса[ро]ў, Бідло, Нідэрле і інш. Адзін з кіраўнікоў гэтага выдавецтва Е.А.Ляцкі. Дык вось у чым справа, ёсьць магчымасьць выдаць некалькі беларускіх кніг. У першаю чаргу думаем выдаць зборнік беларускай поэзіі, лістоў так на шэсьць. Мо' у вас ёсьць якія небудзь рукапісы, то будзьце ласкавы зараз-жа, не адкладаючы ні аднэй хвіліны прышліце сьпісак іх. Трэба выкарыстаць!

Бывай здаровы. З пашанай і прывітаньнем
Тамаш.

P.S. Шчырае прывітаньне ад вашых вучняў: [Коржа], Грышкевіча,
Макоўскага, [Ігна]товіча —

582.1.14:017&r-022&r — ра

582.1.14:023 — канвэрт

¹ Ант.Навіна. «Бунт проці Бога». // Наш Сьцяг. №9. 1923.07.04. ² Гл. даку-
мэнт №3216. ³ Дзяржаўная Калегія БНР была ўтвораная 11.10.1922. ⁴ Сябры
Аб'яднаньня Беларускага Паступовага Студэнцтва.

**3436. Ліст Ігнаса Янінаса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)
за 26.07.1923 з просьбай зайсьці й прынесьці паквітаваньні з друкарні
Бака**

582.1.49:185

**3437. Карэспандэнцыя ў газету «Наш Сьцяг» аб звальненьні
28.07.1923 працаўнікоў Міністэрства Беларускіх Справаў Літвы**

Загадам міністра Галванаўскаса, падпісаным 28.07.1923 у Парыжы,
звольненья А.Карабач, У.Пракулевіч, Чэркас, Палікша, Дубіна.

Гэткім чынам беларуска-літоўскія адносіны даходзяць — ды фак-
тычна дайшлі ужо — да фармальнага абсурду. У якой форме і на якім
грунце магчыма гэты абсурд ліквідаваць — ніхто ня ведае, ды й ніхто гэ-
тым пытаньнем з беларусаў не цікавіцца. Занадта далека ужо зайшло. У
правячай літоўскай партыі¹, якая давяла да гэтага абсурду, магчыма ёсьць
надзея выйсьці з яго стварэньнем «крывічскай групы», якая мае разгля-
даць сябе як «літвіноў крывічанскага паходжаньня» і быць падпарадкава-
най клерыкальнаму Цэнтру. Але на гэтую «акцыю» пакуль што ёсьць
толькі два кандыдаты — понас Ластаускас і понас Душэускас, рэшту спа-
дзяюцца выпісаць з Вільні.

582.1.04:067 — мк

¹ Хрысьціянскіх дэмакратаў.

**3438. Ліст старшыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага (Коўна) ды-
пляматычнаму прадстаўніку БНР у Чэхаславакчыне Міколу Вяршы-
ніну (Прага) за 30.07.1923**

Рада

Беларускай Народнай

Рэспублікі

Прэзыдыум

Ліпеня 30 дня 1923

№80.

Копія.

Дыплёматычнаму прадстаўніку
ў Чэхаславакіі М.Вершыніну.

Беларуская акцыя ў Літве лопнула. Сьвядома ці несьвядома Літва ад-
мовілася даць правы і патрэбную дапамогу жыхарству Віленшчыны а

тым самым і злажыла з нас абавязкі падтрымліваць братнія суседзкія адносіны у стасунку да Літвіноў. Мы цяпер маем зусём вольную руку і ў звязку з заявай Сэйды ў Варшаўскім Сойме і Ллэйд-Джорджа ў Лёндане разглядаем сябе як часовую Эльзас-Лётарынгію.

Мы былі й будзем аб'ектам торгу ужо не паміж Літвой і Польшчай, а паміж Польшчай і Савецкай Беларуссю, што надае нам больш годную позыцыю і ў палітычным і ў нацыянальным сэнсе.

За злажыўшуюся сытуацыю усю адказнасьць павінны ўзяць на сябе Літвіны, бо мы ў даным выпадку не карысталісь толькі опініей офіцыяльных дзяржаўна-політычных кругоў а таксама опініей Сэйма і грамадзка-політычных дзеячоў, якія не хацелі і не змаглі адкрыта вынесці наша пытаньне з кулуароў ў шырокія кругі грамадзянства — прэсу. Аб заганіцы няма чаго й гаварыць.

Цяпер мы павінны трымацца самі і вясці барацьбу за сваю незалежнасьць і непадзельнасьць уласнымі сіламі.

Што-б не чакала нас, навет галодная сьмерць, усё роўна са свайго паста мы зыйсьці не павінны, так ганебна як з яго зыйшоў гр. Ластоўскі і Душэўскі.

Наш сьцяг незалежнасьці даражэй нам самога істнаваньня Літоўскага, Польскага ці Савецкага чыноўніка.

Хлебнай палітыкі ў нашым сьвятым змаганьні за адраджэньне нашага народу — няма, ёсьць сьмерць ці пабеда.

Нарэшце, здаецца, ад нас адышло усё тое, што было ня наша, а карысталася беларускую справу ў сваіх асабістых выгодах.

Такія адломы маем: у Варшаве — Ладноў, Дубейкоўскі, ў Коўне — Ластоўскі, Душэўскі і ў Менску — куністаў.

Гэтым групам Польшча, Літва й Савецкая Расея даражэй ніж Беларусь, а сваё самае становішча даражэй ніж гэтыя дзяржавы.

Наш фронт і нашы дамаганьні ў Літве разьбіты Ластоўскім і Душэўскім, якім, таксама як і ў Польшчы ў свой час Аляксюку, кінута падачка на журнал «Крывіч», які хутка выйдзе, але гэты крывіч будзе куплен цанною беларускай крыві крывому сумленьню Ластоўскага й Душэўскага за пагвалчаныя правы беларускага народу ў Літоўскай Дзяржаве.

Трудна пісаць гэта аб тым, каму верылі да апошніх часоў і лічылі амаль не правадыром беларускага руху, але з фактамі нічога ня зробіш — прыходзіцца констатаваць і больш асьцеражней адносіцца да людзей, якія бралі на сябе манаполію беларускасьці і самай шовіністычнай «шчырасьці» у адносінах да ўсіх іншых.

Прыміце гэта ўсё да ведама, паінфармуўце грамаду й студэнства, а калі будзе патрэбна, то і вынесіце адпаведныя рэзолюцыі па гэтым пытаньням, бо ў даны момэнт нам як найбольш патрэбна консолідацыя нашых сіл.

Усе групы тут, у Вільні, Горадні і Менску, стоячыя на грунце незалежнасьці і непадзельнасьці Беларусі, ідуць разам з намі і прызнаюць наш цэнтр едыным кіруючым цэнтрам, так як ні ў Вільні пад польскай окупацыяй, ні ў Менску пад бальшавіцкай окупацыяй такога цэнтру стварыць нельга. Па яго загаду усе выконываецца і каля яго усё гуртуецца.

Апроч таго Прага у апошнія часы не дае ніякіх вестак ні з палітычнага, ні грамадзкага ні навет студэнскага жыцця.

Да гэтай пары ня маем офіцыяльнага паведамленьня, што сталосся з прадстаўніцтвам? Мы маем офіцыяльнае завераньне, што нічога не зьмянілася, а адносіны да нас сталі куды лепшымі.

Не віна чэхаў, што Вы нічым не праяўляеце свайго жыцця. За цэлы год ні ў чэскай ні ў расейскай прэсе ня было ніводнай строчкі аб беларускім жыцці ў Празе; навет аб сходах Грамады, рэфэратах, ці чым небудзь іншым.

Мая падарож да Вас хутка адбудзецца. Прычыны гэтага Вы знаеце, хаця да гэтага часу адказу ад Вас ня маю.

Адказны момант патрабуе ад усіх прадстаўнікоў БНР адказнага чыну. Цяпер ідзе перагляд усей нашай політыкі і трэба каб усе былі на варце нашых беларускіх інтэрэсаў.

Чакаю пільна адказу на ўсе пытаньні агульнага становішча ў Празе.

Старшыня Рады Рэспублікі (—) П.Крычэўскі

582.1.04:069&r-070&r — рк

3439. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Тамашу Грыбу (Прага) за ????.1923

Высокапаважанаму Т.Грыбу ў Празе.

Я запратэставаў супраць таго, 1) што ковенская група С-Р з Карабачом на чале імкнецца рэпрэзэнтаваць партыю Б.С-Р. заганіцай, я ссылаўся на тое, што ў Празе ёсьць другая група, якая ў сваіх радах мае заснаўцоў і ідэолёгаў Б.П.С.Р., якія прадстаўляюць яе інтэрэсы на міжнародных соцыялістычных зьездах; 2) выткнуў Карабачу яго невыразную лінію. Тое, што пры выбарах у прошлы Сойм ён паставіў сябе побач з Вяроўкіным я тады апраўдываў яго памылкай, непрактычнасьцю, але ж ён і ў гэты, апошні сойм, даў беларускія галасы ад імені Селянскай Рады для падпіраньня Ерына і даў супроць выразнай апазыцыі ўсіх [блека?]. За такую работу я назваў яго невядомым мне палітычна чалавекам. Гэта выклікала страшэнную буру супроць мяне. Я-бы прасіў Вас даць свой погляд на гэты справы, як галава Б.П.С-Р. групуючыхся ў Празе. У рэшце рэшт трэба было-бы гэту груповасьць давясці да парадку, бо ніхай-жа партыю прадстаўляюць тыя, каторыя ведаюць якія яе шляхі. Могуць быць мясцовыя групы, але нельга каб былі дзьве групы якія імкнуцца рэпрэзэнтаваць усіх Б.С-Р. заганіцай. Трэба гэта прывясці ў парадак. Што да мяне, то я быў і буду народнікам, але да упарадкаваньня Б.П.С.Р. хачу астацца беспартыйным, бо па свайму умысловаму складу я магу быць толькі радавым яе членам пры кіраўніках да каторых будзе ў мяне вера. Не глядзя на непрыемнасьці якія Вы мне пішаце ў сваіх лістох, я хачу з Вамі захаваць зносіны.

Што да заметкі ў «Кругвісьпаніе» аб матцы каталіцкім касьцэле, то яна нажаль не зьяўляецца маім творам, а прыналежыць Кс. Пятроўскаму. Па-явілася яна ў гэным відзе праз недагляд. Зрэштты абвінавачываць Вы майстар, але якая-ж цэль, калі я і не імкнуся нават прэрэчыць Вашай рабоце, а

наадварот хачу быць Вам карысным у працы, нават без ніякае падзякі ад Вас. Дык, от, дайце адповедзь на пастаўленыя пытаньня, а там далей пры абмене думкамі мо і знайдзецца грунт да ўзаемнага разуменьня.

Ваш ВЛ...

582.1.48:298&r — рк

Дата невядомая.

3440. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?? .08.1923

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі,

Гонорар за стацьці «Думкі і разважаньні»¹ 132 кр.ч. дастаў. Вельмі дзякую. Наагул мае патрэбы крыху вялікшыя чымся маладога студэнта, хоць-бы й таму прыкладам, што мушу шмат лістоў пісаць. А дзеля гэтага я крыху й задоўжыўся. Матар'ял у новы № прышлю на гэтых днёх. Я рад, што друкуецца стацьця «Аб Беларусях-лаціньніках». Вы ў лісьце да мяне не напісалі, ці будзе надрукавана мая стацейка «Канчаткі жаночкіх назоўных іменьняў, якія адпавядаюць мужчынскім на -ель і цель»². Калі-б гэтая стацейка не друкавалася, а так сама ў будучыні й іншыя падобныя, дык прасіў-бы Вас па магчы[ма]сьці, пасылаючы ліст мне, укладзьці й іх разам. Мушу апраўдацца перад Вамі, што дагэтуль не паслаў Вам новага матар'ялу. Сталася гэта таму, што ў гэты час я тут быў надзвычайна заняты. Наагул-жа лічэце мяне заўсёдным супрацаўніком.

З прысланых мне 20 экз. «Крывіча» пакуль што прададзены толькі чатыры. Рэшта дадзена на камісію ў украінскую кнігарню Лаврова, у маскоўскую «Наша рьч» і ў Земгор. Вы не напісалі па чом прадаваць асобны экз., дык парадзіўшыся з Вяршынінам супольна ўстанавілі цану 4 кр. за экз. За тыя-ж экз., што здадзены на камісію дастанецца грошай меней, бо кнігарні возьмуць сабе траціну. Тут ё такі пагляд, што прадаваць па 4 кр. экз. подарага. Дык калі ласка напішэце па чом прадаваць асобны №. Адзін экз. я даў рэдакцыі журналу «Украінскі Студэнт», а яны за гэта абяцалі паслаць свой журнал. Пакуль што й новага № прышлеце 20 экз.

Вы мяне ня сусім зразумелі. Я не прапанаваў угледзіцца ў Празе, але дзеля тага, што Вы зьвярнуліся з думкаю аб такіх угледзінах, я адказаў, што мог-бы толькі ў Празе прыняць учасьце ў пабачаньні. Наагул сёлета я ніякага актыўнага ўчасьця ў палітычнай працы прыймаць не магу, бо мушу старацца як найбаржджэй скончыць унівэрсытэт.

Нічагусенькі ня ведаю хто ад А<нтон> Н<авіны> маніўся быць у Гданску, наагул аб гэтым я нічага ня чуў. Цьвікевіч быў тут. З студэнтамі ён нічагусенькі зрабіць ня мог.

Грышкевіча й Ермачэнкі ў Коўне няма, бо ім літоўскае консульства не дало візы, дык Грышкевіч астаўся ў Празе а Ермачэнка паехаў у Румынію.

Чарнецкі належыць да групы Грыба, але лічыцца там дагэтуль найпасыўнейшым.

Галубянка пасьведчаньне дастала, але яе справа яшчэ тут не разглядалася.

Які мой пагляд аб «Крывічы»? Мне здаецца, што ён можа быць нішто журналам. Варта звярнуць памойму ўвагу на 2 рэчы — 1) павялічэньне лічбы супрацаўнікоў а гэтым самым і на ажыўленьне зместу (паміж іншым Леў Леўскі на гэтых днёх мае прыслаць вялікую бэлэтрыстычную стацыю) і 2) на тое, каб мова была балей прыродная. Наагул рэдактары «Крывіча» павінны перастаць быць філёлёгамі, а астаца толькі літэрата-рамі. Ня злуйцеся на мяне за гэта. Адказую толькі шчыра на Вашую просьбу. «Тэрміналёгія да анатоміі і фізыялёгіі» мне здаецца слабою. У ёй няма консэквэнтнасьці (робіць яна ўражаньне вялізарнае штучнасьці)³
582.1.49:155&r

Дакладная дата невядомая. ¹ Артыкул «Думкі і разважаньні» надрукаваны ў №1 «Крывіча» за 1923 год. ² Артыкул надрукаваны ў №2 «Крывіча» за 1923 год. ³ Наступнай старонкі няма.

3441. Ліст Klaudii (Коўна) Антону Луцкевічу (Вільня) за 3.08.1923
Szanowny Panie Antoni.

List Pana pisany 12.VII do Berlina otrzymałam. Czekam niecierpliwie dalszych wiadomości i wyznaczenia terminu kiedy będę mogła zobaczyć się. Proszę telegrafować do siostry mojej Anny, a ona mi przekaże depezę. Adres Anny można się dowiedzieć u podawcy niniejszego.

Nie wiem Pana adresu. Proszę o zakomunikowanie jak do Sz. Pana pisać, a również wskazać adresy wspulnych znajomych. Chciała bym bardzo nawiązać z nimi stosunki.

Niecierpliwie oczekująca od Pana wiadomości

Pozostaję

Klaudus

3.VIII.1923 r.

K.

[На канвэрце:]

W.P. Antoni Łuckiewicz w Wilnie.

[На адвароце:]

Łasioŭka, Przyjaźń 4, Kuryłowicz

582.1.14:029 — *ра*

582.1.14:030 — *канвэрт*

Аўтар ліста найпраўдападобней Кляўдыюш Душэўскі.

3442. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) рэдакцыі невядомай газэты за 3.08.1923

Милостивый государь

Гнь Рэдактор.

Въ Вашей уважаемой газетѣ, от 3/VIII. с.г. №169, ~~помѣщена замѣтка под заглавіем: «Въ Литовскомъ Министертвѣ по бѣлорусскимъ дѣламъ», въ коей, коевенно, задѣта Рэдакція «Крывічъ», которая, якобы, въ противовѣе потерпевшимъ за православіную вѣру свободомыслящимъ бѣлоруссам (между прочимъ анонимнымъ) протезируется названнымъ министертвомъ какъ католическая.~~ в отделе хроники имеется заметка где параллельно со

словом «католики» стоить названіе журнала «Крывіч» и редакция выст-
вляється в противовес «потерпевшим за православную веру белоруссам».

С самого начала бѣлорусского движенія, всѣ бѣлорускія дѣятели,
старались и стараются тушить разжигаемую русской и польской чорной
рѣакцией, религіозную рознь въ средѣ бѣлорусского народа.

Кромѣ людей ~~посторонних, въ отношеніи~~ стоящих вне бѣлорусска-
го возрожденія и народа, из среды бѣлорусовъ ни одинъ дѣятель, ни одна
группировка не посмѣла базироваться на религіозном дуализмѣ бѣлорусско-
го народа, вносить этот момент въ бѣлорусскую жизнь.

Всѣ бѣлорускія газеты, а их выходило от 1905 г. свѣше 40, не исклю-
чая даже клерикальных ~~и католических («Кругіца» под редакціей кеендза~~
~~Станкевича)~~, въ вопросѣ религіозной вѣротерпимости выступали солидарно
со всѣм бѣлорусским движеніем: въ духѣ примирительного единенія сыно-
вей единой бѣлорусской націи.

За всю свою двадцатилѣтнюю дѣятельность на поприще бѣлорусского
возрожденія я, с горечь[ю] въ первый раз вижу попытку использовать ка-
кими-то анонимными силами, этот больной для бѣлорусского народа мо-
мент въ их личной борбѣ. І мне весьма скорбно, что попытка эта нашла мѣ-
сто на страницах литовского органа, которій между прочим является прин-
ципіально благожелательным въ отношеніи бѣлорусского возрожденія.

Как один изъ первых поднявших знамя бѣлорусского возрожденія я
от іменіи всего бѣлорусского народа апеллирую ко всѣ[м] литовским дѣ-
телям — зная что въ их рада[х] имѣется много дѣйствительно искрен-
нихъ друзей нашего національного возрожденія — не поддерживать по-
пыток имѣющих цѣлью вбить, въ изстрадавшуюся грудь Бѣлоруссіи,
о[си]новый кол религіозной ~~розни~~ распри. Бѣлорусскій народ един, цѣли
и стремленія едины. ~~религіозная принадлежность того [или] иного члена~~
~~націи — вопросъ частныхъ убѣж[де]ній или семейныхъ традицій, не имѣющий~~
~~[от]ношенія въ общественной жизни.~~

Эті мысли положены въ основу прог[рам]мы журнала «Крывіч» о чем
весьма красно[рѣ]чиво свидѣтельствуєт его содержаніе, а так[же] то, что
въ числѣ сотрусников его состо[ят] и православныя и ~~белору~~ католики
~~бѣлорусы~~.

Примитѣ завѣреніе въ искреннем почтеніи.

ВЛаст...

3.VIII.23

582.1.49:108-109&r

**3443. Ліст [Веры Маслоўскай] зь Беластоцкай турмы (Беласток) за
4-5.08.1923**

582.1.49:151&r

Дасланы Палутай Бадуновой у лісьце В.Ластоўскаму за 4.09.1923 — пра гала-
доўку зняволеных беларусаў і зьдзекі турэмнай адміністрацыі.

**3444. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзвінск) Вацлаву Ластоў-
скаму (Коўна) за 8.08.1923**

582.1.49:153

3445. Ліст Аляксандра Цвікевіча (Прага) Антону Луцкевічу (Вільня) за 10.08.1923

10.8.23. Praha.

Глыбокапаважаны Антон Іванавіч!

У свой час — гады два, ці тры таму назад — паміж намі меў месца даволі несур'езный інцыдэнт, выкліканы якімі-сь грашыма. Ня думаю, каб Вы прыдавалі яму да гэтай пары значэння — і таму пішу да Вас проста, як да старога таварыша. Заданьнем майго ліста, як і наагул далейшай перапіскі, калі яна завяжацца, есьць высвятленьне найбольш важных пытанняў нашага сёнешняга палітычнага дня і устаноўленьне згоднага разуменьня усяго таго, што і як трэба рабіць. Мне здаецца, што падобная перапіска будзе для справы карысна — яна будзе па-першае сьведчыць, што скончана старое непаразуменьне і што мы з Вамі ня «ворагі», а па-другое яна дасьць нам абодвым матэр'ял да разважання. Вам гэтая перапіска дасьць інфармацыю аб замежным стане рэчаў, мне — аб унутраным.

Першае, што мяне цікавіць, гэта — як стаіць у Вас у Вільне, пытаньне аб адзінай беларускай партыі? Я меў магчымасьць гутарыць аб гэтым з многімі вельмі паважнымі таварышамі з краю, якія гутаркі перэканалі мяне у безварунковай патрэбе падобнага ідэалёгічнага аб'яднаньня. У нашых групках ужо з даўнага часу есьць імкненьне перагледзіць сваю праграму і стварыць нешта свае, беларускае, адказываючае нашым уласным патрэбам і згодным з тымі вывадамі, якія зрабіла жыцьце. Тое, што было і, асабліва, тое што есьць у беларусаў у сэнсе партыі — нікога па мойму задаволіць ня можа. У той самы час як патрэба у партыі — вочавістая. Без гэтага немагчыма ніякая арганізаваная палітычная праца. Мы доўга і сумлённа думалі аб гэтым, мелі цэлы шэраг конфэрэнцый з віднымі тэорэтыкамі, займаючыміся тым жа пытаньнем у сходных з нашымі абставінах — і прайшлі да вась якога пераконанья:

1) Сучасны стан адраджэнскаго руху вымагае, каб істнавала сур'езная, дысцыплінаваная беларуская нацыянальная партыя, якая-б партыя давала-б здаровыя і ясныя лёзунгі руху і устанаўлівала-б тактыку — і тым уводзіла-б усю працу у стройныя арганізацыйныя рамкі.

2, Падобная партыя павінна быць пабудавана на народніцкай аснове (не марксісцкай — бо нацыя есьць аб'ект ідэалістычнага разважання, і па другое, беларус = гэта значыць = селянін) — з вызнаньнем права уласнасьці селяніна на зямлю (+ право уласнасьці — «не священно».)

3, Партыя павінна спавядаць соцыалістычны ідэал і вязаць свой лёс з лёсам панявольных клясаў (беларусы — паняволены народ).

Гэта — галоўныя пункты. Рэшта — так сама вельмі важныя, але аб іх — другі раз.

Паведамьце — як Вы на іх глядзіце. Можна пісаць праз М.Вяршыніна (Прага), ці праз І.Краскоўскага. Было-б вельмі добра пабачыцца асабісьце — але гэта трудней.

Кланяйцеся жонцы і усім таварышам як ад мяне, так і ад усей нашай грамады.

Паваж. Вас А.Цвікевіч

582.1.04:077&r — па

582.1.04:078 — канвэрт

3446. Пастанова камісіі, выбранай агульным сходам Загранічнай групы БПСР 14.07.1923 дзеля разгляду інцыдэнту паміж Ластоўскім і Карабачом за 11.08.1923

582.1.44:067 — мк

3447. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Міколу Чарнецкаму (Ёзэ-фаў) за 14.08.1923

Паважаны Пане Чарнецкі.

Вельмі рад быў я з Вашага пісьма, бо хачу трымаць кантакт з нашай моладзьдзю. Хачу яшчэ працаваць на роднай і дарагой мне беларускай ніве. Вы ужо ведаеце, што мне прышлося выступіць з Ураду, галоўная прычына — ўнутраныя трэння, а часьцю і тое, што нашы с-ф¹ здумалі ўзяць кіраўніцтва дзяржаўнай калясьніцай. Атрымалася такое палажэньне, што з адной стараны с-р. 99 пробы аказаліся непрыхільнымі да мяне, а з другой — прышлося прыймаць ўсё ўдары на сябе як на с-р. Але гэтага мала: А.І.Цвікевіч узяў ўрэшце Урад у свае рукі, справа пашла непамысна і каб апраўдаць сябе — ўсе накінуліся на мяне. Найгоршае-жабураньне выклікаў «Крывіч», чаму я пачаў яго выдаваць. І, ось, сталі шукаць спосабаў «пахваць» мяне. За прэтэкст узялі, што я, калі Карабач, першы раз ад выезду з Коуны Грыба і Мамонькі, прыслаў мне павестку прыбыць на сход загранічн. групы с-р., зрабіў на павестцы дапіску і вярнуў павестку назад.

Дапіска была гэтка: 1) на сход пад кіраўніцтвам Карабача не пайду, бо ён невядомы мне палітычна чалавек, а гэта вось чаму: у прошлы літоўскі сойм ішоў па аднаму сьпіску з Вяроўкіным, (тагды я яго бараніў, што чалавек непрактычны, ўсыпаўся, то што-ж рабіць) а ў выбарах у гэты, другі сойм ён даў беларускія галасы без надзеі правесьці свайго кандыдата і ўрэшце былі выпадкі ў правінцыі блёкаваньня с палякамі, якія тут б.ч. памешчыкі. Па другое указаў што ковенская група ня можа прэтэндаваць на прадстаўніцтва [а] Б.П.С.Р. заганіцай, што ёсьць другая група (ў Празе) якая пасылае сваіх прадстаўнікоў на міжнародн. соц. зьезды і лічыць ў сваіх радах заснаўцоў і датых часовых ідэолёгаў партыі. Гэта вызвала самае вострае абураньне і пад духовым кіраўніцтвам Цвікевіча сход вынёс абражаючую мяне рэзолюцыю. Тады я запрапанаваў трэцейскі суд, які гэтымі днямі павінен ужо адбыцца.

Дык вось, якія у нас тут навіны. У дадатку за бязчыннасьць звольнілі з міністэрства² Карабача, Прокулевіча, Палікшу, атмасфэра яшчэ пагоршала.

Я рашыў мясячнік выдаваць не аглядаючыся на нашых крыкачоў, а выдаваць яго безпартыйным таму рашыў, што трэба культурную справу вынесці па за рамкі ўсякай палітычнай грызні, да якой народы перажыўшыя доўгае рабства вялікія аматары.

Пішу усё гэта думаючы, што ў труднай працы ўзятай на сябе, я знайду у Вас асабіста і між моладзьдзю падтрыманьне і помач, знайду зразуменьне патрэбы у нас культурнай працы. Зрэшта я хацеў-бы каб з паміж студэнцтва знашліся пісьменьнікі і ім я ахвотна чым дуж буду памагаць і радай і працай.

Мне таксама «Беларускі студэнт» не саўсім падабаецца, але чаму-ж другой няма часопісі? Гэта-ж так ня трудна адбіць на літографіе якіх 100 нумэроў. Што да кірунку яго, то я скажу, што — усе дарогі вядуць у Рым, г.зн. ўсе адценкі мыслі патрэбны беларускаму адраджэньню, але блага калі, толькі адзін які адценак мае голас, а іншыя маўчаць.

Што да інстытуту, то, ведама, пры апазыцыі нашых с-ф. і тых, якія слухаюць іх у Празе няможна было штоколечы зрабіць.

Зрэшта пакуль мы ня выйдзем з чаду фанатызму і нетолерантнасьці, не дарасьцем да пашаны чужой мыслі, чужога погляду, чужой веры, сьветагляду, будзем падыходзіць на ўсякага іначай аб нас думачага, веручага, іначай шукаючага дарог, як да ворага з якім будзем адразу кідацца ў ахватку, то мала што ў нас будзе разьвівацца і ўдавацца.

Дужа будзе прыемна мне, калі Вы напішыце яшчэ раз, падзеліцеся сваімі думкамі са мной наагул і выскажэце свой погляд на «Крывіч». Я хацеў бы, не шкадуючы працы, даць яго як найлепшым, а сам ня ўсё дагледзіш — здалёку шмат што відней. Заўтра выйдзе з друку №2, які Вам будзе пасланы. Ці няможна было-б наладзіць у Вас прадажу яго? А мо можна было-бы сабраць і падпіскі. Бо хоць я карыстаюся нейкай помаччу збоку, але дужа цяжка выкручывацца, бо помач в<ельмі> агранічаная, а дарагоўля у нас і ўсякіх патрэб многа.

Засылаю Вам і ўсім знаёмым паклоны, асабліва, калі бачыцеся, Мамоныцы.

Затым бывайце

Ваш Власт...

14.VIII.23.

Прысылайце карэспандэнцыі у Крывіч.

582.1.49:156&r-157&r

¹ Эсэфы — дзячы Беларускай Партыі Сацыялістаў-Фэдэралістаў П.Крэчэўскі, В.Захарка, А.Цьвікевіч. ² Міністэрства Беларускіх Справаў Літвы.

3448. Ліст Тамаша Грыба (Радацін каля Прагі) Антону Луцкевічу (Вільня) за 17.08.1923

17.VIII.23

Radotín.

Паважаны Таварышу!

Даруйце, але выйшла маленькае непаразуменьне — калі я да Вас зьвярнуўся ў справе студэнскай, я зусім ня меў на мэці жаднай беларускай установы, я проста хацеў падзяліцца з Вамі думкамі аб новых кандыдатах і як на мой пагляд, было-б найлепш зрабіць, каб тыя стыпэндый, якія нам даюцца ў Празе, ўзапраўды былі выкарыстаны, з усіх бакоў, а не тое што, каб прыезжалі сюды людзі і здарма марнавалі і свой час і займалі мейсца іншага. Аб гэтым ласьне я і хацеў Вас прасіць, як старога і найбольш адпаведнага беларускага дзеяча, каб Вы зьвярнулі ўвагу на студэнства і сваім уплывам часамі, якім Вы безумоўна карыстаецца, далі напрамак карыснае пазытыўнае працы тым маладым сілам, якія марнеюць у самоце і бядоце ў краі не маючы змогі карыстацца сонцам веды.

Для гэных сіл, лепшых з найлепшых, і трэ' было б даць магчымасьць праехаць у Прагу. Гэны адбор хай робіць і Шк<ольная> Р<ада>, але-ж нікому не сакрэт, што душа і мозг усей справы — гэта Вы і ніхто іншы, таму зьвяртаючыся непасрэдна да Вас я зусім не хацеў уносіць ніякага анархізму. Божа мяне сыцеражы. Калі ўзапраўды Шк. Рада мае кіраваць усей прасьветнай справай — дужа добра, хай кіруе. Я так мала пайнфармаваны аб узапраўдным стане адносін у Вільні, што мог у сваім лісьце ўжыць такое неасьцярожнае слова, якое мо' Вам і паказалася як пэўная дэструкцыйнасьць. Але верце мне, я шчыра Вам кажу гэта, — ніколі так ня вымагалася абставінамі жыцьця найбольшага напружаньня ўсіх конструкцыйных здольнасьцяў беларусаў, як цяпер, калі кожны дзень прыходзіцца ствараць тое, што ўчора варожая сіла зруйнавала, калі амаль не што дня прыходзіцца рабіць усё з пачатку. Я добра ведаю цану абаім мэтадам працы і дэструкцыйнаму і конструкцыйнаму — спробы ўласнага жыцьця шмат чаму навучылі. І ўжываць мэтад дэструкцыйны, калі якраз патрэбна творскае напружаньне конструкцыйнай працы, безумоўна гэта было-б найвялікшым праступленьнем. І ведаеце што мне часамі прыходзе ў голаў: мы беларусы вельмі шмат атрымалі ў праклятай спадчыне маскоўскага царызму ласьне гэтай дэструкцыйнасьці — усё руйнаваць і руйнаваць, а там будзь што будзе. Мы неяк ня можам цьвяроза заглянуць на немінучыя вынікі нашае працы. — «Не зважай на ўражай — жыта сей!» — гэта наш покліч, свайго роду філэзофія чыну. Гэта мо' і ня былоб такім страхасьцём у нашым жыцьці, каб мы ня мелі і яшчэ аднэй спадчыны — гонровай шляхэцка-польскай ніперад кім адпаведнасьці за свае паступкі; адсутнасьць пачуцьця адпаведнасьці — найвялікшае зло ў нашым беларускім высвабадзіцельна-адраджэнскім руху. — Гэта ўсё разам ёсьць тая дэструкцыйнасьць супраць якой, на маё пераконаньне, трэба вясці самае рашучае змаганьне. Годзе ўжо гэтага. Павага справы вымагае і паважнага адношаньня — ўдумчывага, сэр'ёзнага, чэснага, разумнага. Без гэтага не магчыма жадная конструкцыйная дзеяльнасьць, а гэта дзеяльнасьць цяпер нам і патрэбна — ва ўнутрана-беларускім нацыянальна-культурным і палітычным жыцьці. Затое ў вонкавай дзеяльнасьці — тут я безумоўна падтрымліваю і ў данны момэнт самую актыўную дэструкцыйную дзеяльнасьць. Адзін мэтад працы напраўленай ва ўнутр, другі ў вонкі. Конструкцыйны мэтад на ўзмацаваньне нашага культурна-нацыянальнага арганізму, а другі, дэструкцыйны мэтад на змаганьне з вонкавымі абставінамі, якія перашкаджаюць у жыцьці і разьвіцьці нашым. З гэтага пункту гледжаньня выходзячы неабходна прызнаць, што сярод беларусаў, якія змагаюцца за сваё уласнае самаістае існаваньне культурнае, палітычнае, дзержаўнае і г.д., патрэбны людзі розных настрояў, розных тэмпэрамантаў, патрэбны людзі рознага духоўнага складу. Адно толькі — моцна аб'яднаных нейкім вышэйшым абавязкам, вышэйшай праўдай, думкай, ідэяй, за якую гатовы кожны на сваім мейсцы, хто-б ён ня быў, — песьняр, ваяка, работнік, селянін, аддаць сваё жыцьцё. Гэта ня будзе самаахвярнасьць — гэтага вымагае павіннасьць, вышэйшая праўда. Адсюль, ясна: зразумела, павінна быць пэўная моральна-этычная

норма як у адношаньні між сябе гэтак і да «чужых», а так сама і спосабаў вядзеньня змаганьня за ўцелаішчаньне гэнай вышэйшай праўды — волі народа, незалежнасьці бацькаўшчыны, вольная сувязь народаў і г.д. Які наш беларускі ідэал? Ці ёсьць у нас гэна вышэйшая праўда? Ці ёсьць у нас моральна-этычныя нормы ў нашым ўзаемаадношаньні, у адношаньні да «чужых»? Усе гэныя пытаньні я ўжо не раз перадумаваў, яны мяне тузаюць, не даюць супакою. Хто мы і куды мы ідзём? Якія новыя вартасьці нясе з сабой наш адраджэнскі рух? Якое мейсца сярод іншых народаў мае заняць наш беларускі народ у гісторыі людзкасьці? — Аб усім гэтым я нешта пісаў у сваім папярэднім да Вас пісьме. Пішу і цяпер, бо заўсёды аб гэтым думаю, з нейкай надзвычайнай смагай шукаю адказу і не знаходжу. Часамі нат безрадна апускаюцца рукі... За надта ўжо вялікую спадчыну атрымаў наш народ, каб змог вытварыць нешта сваё ўласнае, чуіцца голас разсудку. Асабліва калі ўважліва прыгледзіцца да сучаснай беларускай інтэлігэнцыі, прааналізуеш яе мэты і заданьні, яе духоўную мізэрнасьць, кволасць, дый студэнства наша пражэскае мала дае надзеяў на нешта трывалае, моцнае, сваё ўласнае... Не, я ўсё-ж такі далёк ад пэсымізму. Хутчэй за ўсё я станаўлюся часамі жорсткім сцэптыкам і няміласэрна гатоў біць усіх і кожнага бізуном, лупіць каб пачуў што мае ён сваю ўласную самаістую індывідуальнасьць і мусіць яе развіваць, усестароньня, гармонійна (гармонійна ў агульна нацыянальным абхваце). І з таго, што цяпер няма яшчэ выразна скрышталізаванай культурнай беларускай індывідуальнасьці я не раблю выснаўку што яе ня будзе. Яна будзе, прыйдзе, яна ўжо радзілася. Пытаньне толькі ў тым: якая яна мае быць? Якой формы? Якога зьместу? Бо як-жа ад нас шмат залежаць прыдаць тую або іншую рысу і як-жа таміцца душа каб гэтая — наша ўласная урэшта-рэшці — індывідуальнасьць была найбольш дасканальнай, найбольш прыбліжанай да ідэалу. А які ідэал, у чым ён? — І так уваходзіш у круг, ў зачараванае кола, дзе няма ні пачатку ні канца. Іх то і трэба знайсьці. Бо бяз іх мы сьляпыя, аддадзяныя на волю лёса; народ які не ўсьвядоміў яшчэ свае ўласнае гісторыі — ня можа лічыцца народам і марыць аб волі. Інакш гэта будуць адны толькі, казаў той, «мары, мары, лятуценьні»... Мы павінны мець нейкі канкрэтны ідэал, каб праводзіць конструкцыйна-дэструкцыйны мэтад свае дзеяльнасьці. Як падняволены народ іначай мы і ня можам; мы ніколі ня выйдзем з гэнага зачараванага кола, калі ня будзем мець канкрэтнага, для ўсіх абавязковага ідэалу, з ясна акрэсьляным зьместам. На ўтварэньне гэнага канкрэтнага ідэалу, нашай беларускай праўды і павінны быць напраўляны ўсе нашы беларускія культурныя сілы. У гэтым ёсьць нашае чарговае заданьне. Я так сабе уяўляю аснаўную мэту ў здабываньні веды беларускім студэнствам тут у златэй Празе. Усё ўзяць што толькі можна для вызваленьня бацькаўшчыны і стварэньня сільнай беларускай культурнай індывідуальнасьці, а ў першы чарод — стварыць канкрэтны ідэал. Як адказ на гэтае пытаньне мы дзе-што можам знайсьці ў паэме Ўл<адзімера> Ж<ылкі> «Уяўленьне»¹. Гэты малады наш песьняр творыць вялікія вартасьці. Я з Вамі згодзен — за ім вялікая будучына. Тут ёсьць яшчэ адзін самародак

— ён піша апаваданьні. Чудоўны мае стыль. Вось калі-б нам удалося выдаць сваю часопісь, або проста зборнік літэратурна-навуковых твораў, Вы-б тады пабачылі і адчулі аб чым сумуе душа тых некалькі беларусаў, якіх злая доля закінула на чужыну, пазбавіла бацькаўшчыны.

Так, паважаны таварышу...

Можаце цяпер судзіць аб тых мэтах якія мы тут сабе ставім, аб тых заданьнях, якія стараемся вырашыць. І ня думайце, — о, я ведаю, Вы маеце розныя інфармацыі, шмат розных плётак з нашага жыцця і судзіць часамі па іх аб нас, праз чужыя акулеры гледзючы, — то ня думайце, будзь ласка, што мы тут гразнім у эмігранскім балоце, стараемся быць разам з маскалямі і ўсё-такое. Я ведаю, мяне чамусьці заўсёды лічылі і цяпер шмат хто, асабліва «Бел. Студэнт» — масквафілам, амаль не правакатарам беларускай справы, або, як гэта не так даўна напісаў П.А.К<рэчэў>скі «зраднік беларускай дзержаўнасьці», «кар’ерыст» і г.д. — усе гэта ёсьць рэфлексы чыста асабістага адношаньня, асабістай амбіцыі. П.А.К-скі ніяк няможа, напрыклад, мне дараваць, што і я разам з ім ня выступіў супроць выбараў у Варш. Сойм. А я перш за ўсё хачу быць чэсным сам з сабой і заўсёды казаць тое што думаю проста, шчыра, аткрыта. Гэта шмат каму не даспадобы і вось пачынаецца тая блазnota, аб якой і вам пэўна чуць надаела. Хаця я асабіста найменш зьвяртаю на гэта увагі. Бо тое, ў чым я сьвята пераконаны, я буду рабіць і ніякімі лаянкамі, ніякай брахнёй ніхто мяне не пераканае, я вымагаю доказаў больш сэр’езных. Таму я так больш чым з раўнадушной пагардай адношуся да іхнага, недастойнага ўзрослых людзей, занятку. Больш паважныя ёсьць справы. А лаяцца з п. С<танкевічам>, з п. X+Y+Z ня хочу. На бязглузду лаянку мяне у «Б<еларускім> Ст<удэнце>» ні словам не адказваю. Ня лічу патрэбным. Ведаю пры гэтым, што ў большасьці гэта ідзе з К<оў>ны, там сядзіць пан Л<астоўскі>, які надуў губу за нешта на маю грэшную асобу і, якія самі, такія і сані, дурань заўсёды па дурному робіць, кажа прыказка — у хаўрусе стараюцца, ну і дай бог ім усяго найлепшага...

У канцы мушу сказаць пару слоў што да М<амонькі>. Вы шмат памыляецеся аб ім — гэта дзіўны тып беларускага мужыка-рэвалюцыянэра, зусім мала асьвечанага, але з гэніяльным прыродным розумам і такой чыста мужыцкай хітрасьцю. У працягу некалькіх гадоў я добра яго ізучыў. Безумоўна, ад яго нельга вымагаць таго, што ад вырабленага асьвечан[а]га чалавека, але ў яго ёсьць здаровая бунтарска-мужыцкая душа і ён безумоўна чэсны. І ведаеце што, каб яму ды раней асьвету даць — о, з яго выйшаў-бы сільны індывідуум. Дый так нішто, патроху вучыцца, кульцівіруецца. І па мойму лепш усё-ж такі захаваць такую сілу, чым закінуць у нябыцьцё, а глаўнае — ён ужо не адзін раз праявіў сябе, мае пэўную заслугу перад беларускім рухам, таму мае поўнае моральнае права, скажу больш, ён у тысячу разоў мае больш права карыстацца студэнскай стыпэндый чым хто небудзь іншы. А для справы беларускай, з майго пункту гледжаньня, патрэбны ня толькі п. Л<астоўскі>, п. С<танкевіч>, п. М<амонько> і г.д., але патрэбны і п. Ш<...?>, п. В<...?>, Ц<ьвікевіч?>.

З<ахарка?> і г.д. — толькі пад адным варункам: кожны свярчок знай свой сучок. Кожны хай робіць тое ў чым ён найбольш компэтэнтны, да чаго пачувае сябе больш здатным, у чым найбольш можа прынясьці карысьці для агульнай справы. Найвялікшая карысьць, найвялікшая удача і расцьвет агульнай справы — вось крытэрыў моральна-этычнага павязьнення кожнага сьвядомага беларуса. Хто аб гэтым можа судзіць? — Вынікі самой працы, вынікі таго або іншага паступаваньня. Цяпер наш абавязак даць канкрэтную пазытыўную працу гэным сілам, а іх многа такіх ня выкарыстаных марнуецца... яшчэ больш будзе. А дзеля гэтага, з чыста нават уцілітарнай мэты — эканоміі жывых сіл — даць ім працу, канкрэтную пазытыўную працу. А працы многа, непачаты вугал яшчэ. І ведаеце, мне крыху не зразумелы Вашы словы аб тым, калі вось прыйдзе час актыўнай палітыкі, то і г.д. Я сабе так справу уяўляю: актывізм у беларускай палітыцы ні на адзін момант не павінен слабець. Усё пытаньне толькі ў тым, каб у належны час даць належны напрамак праяўленьню гэтага актывізму. І вось, з соцыялёгічнага пункту гледжаньня, ў нас не павінна быць ні воднай лішняй сілы — кожнай трэ' даць занятак. Ясна — дзеля гэтага патрэбна арганізацыя, цвёрдае правядзеньне конструкцыйнага мэтаду, мо' нат утварэньне адзінага нацыанальнага цэнтру, не палітычнага, а чыста культурнага. Неабходна аб'еднаньне на чыста культурным грунце, трэба ўстанавіць супольныя вартасьці і выкінуць тых, якія не маюць жадных духоўных вартасьцяў. І то скажу, мо' нат і ня выкінуць, а ўмела выкарыстаць для агульнай справы, — гэта шмат ляпей. Аб гэтым варта было-б добра і зусім такі цьвяроза падумаць, абдумаць, вырашыць і нешта ў гэтым напрамку пачаць рабіць. Бо час ідзе, а разам з тым у нас адбываецца працэс не накапленьня сіл, а нейкае фатальнае распыленьне, адбываецца бяз канца і меры дыфэрэнцыяцыя, расклад на атамы. Працэс гэты натуральны, што і казаць, але за ім мусіць ісьці другі працэс, усведамленьня ня толькі таго што нас усіх раз'ядновае, але і таго што злучае ў адну грамаду, ў адну нацыю, ў адзіны беларускі народ.

Спадзяюся, што Вы мяне зразумелі і на гэты раз ня будзе ўжо таго прыкрага непаразуменьня, што да «анархізацыі». Я вельмі Вам дзякую за папярэдні Ваш ліст і думаю, што Вы, паважаны таварышу, не адмовіце, ў вольную хвіліну чыркануць узноў мне пару слоў. Буду вельмі рад і ўдзячны Вам.

З пашанай і правітаньнем

Ваш Тамаш.

582.1.14:031&r-036&r

¹ Рэцэнзія Т.Грыба на «Уяўленьне» Ул.Жылкі датуецца 1923.11.02 (надрукаваная ў часопісе «Перавясла» №1, 11-12.1923).

3449. Паведамленьне Камітэту Загранічнай групы БПСР (у Літве) Кляўдыюшу Душэўскаму за 20.08.1923 аб пастанове агульнага сходу 14.07.1923 выключыць яго зь ліку сяброў групы

582.1.44:080 — ма

3450. Даклад Палуты Бадуновой. Данцыг, 22.08.1923

Даклад ПАЛУТЫ БАДУНОВАЙ

Вілінскія Беларускія арганізацыі (.....)
даручылі мне перадаць беларускім дзеячам, якія знаходзяцца і працуюць у Літве, наступнае:

АДНОСІНЫ ДА ЛІТВЫ. Вілінскія беларускія арганізацыі лічаць Літву безумоуна спрыяючай і прыхільнай да беларускага народу і беларускага дзяржаўнага адраджэння і свайго боку шчыра хочуць і ахвотна будуць супрацоўнічаць з Літвой, тым больш у галіне культуры.

Адносіны гэты пабудаваны не на тэй матэрыяльнай падставе, якую Літоўскі народ аказывал і можа аказаць нам у цяперашні трагічны момэнт Беларускага жыцця, а на усей гісторыі Беларуска-Літоўскага супольнага жыцця, а таксама на супольнасьці інтэрэсаў абодвух народаў у цяперашні час і у будачыне.

Віленскія беларускія арганізацыі шчыра вераць што калі Літва мае магчымасьць дапамагчы беларускаму народу у яго змаганьні з захватніцтвам Польскага шовінізму і імперыялізму; то яна дапаможа, а калі не дапаможа, дык значыць не мае магчымасьці і не на гэтым матэрыяльным грунце аснованы прынцыпова добрыя адносіны Беларускага Народу да Літоўскага.

Беларуска-Літоўскія адносіны не павінны станавіцца выключна партыйнымі справамі, бо гэта есьць справа якая стаіць зьне партый. Карысьць захаваньня добрых адносін паміж народамі, прывыкшымі жыць у згодзе праз усю сваю гістарычную эпоху, павінна вызнавацца усімі без роўніцы партыямі.

Адносіны Віленскіх арганізацый ды і усяго Беларускага грамадзянства, пачынаючы ад інтэлігенцыі і даходзячы да самае гушчы селянскага жыхарства да В.Ластоўскага і К.Дуж-Душэўскага самыя найменшыя [sic!] і шчыра гарачыя.

Увесь Народ Беларускі, а за ім і усі арганізацыі і партыі глыбока паважаюць В.Ластоўскага і лічуць яго галоўным правадыром сваім. Для усяго Народу Беларускага, як і для усіх арганізацый і партый беларускі[х] імя В.Ластоўскага зьявляецца зьместам усіх нацыянальных ідэй і надзей. Імя гэта аб'єднала каля сябе усе жывыя сілы нашыя і зьяўляецца для нас сьвятым і гэраічным імем.

К.Дуж-Душэўскі карыстаўся і карыстаецца вялікай папулярнасьцю і любоўю сярод бел. грамадзянства. Яго лічылі і лічуць адным з найвідатнейшых працоўнікоў Беларусі, вучыцелям і правадыром Беларускай інтэлігенцыі. Яго імя і праца асабліва у Віленшчыне і Гарадзеншчыне для усіх зьяўляецца вельмі сьветнымі і незомненнымі. Німа у Віленшчыне і Гарадзеншчыне тых грамадзянскіх арганізацый, над утварэньнем, альбо падтрыманьнем каторых не папрацаваў бы Д.-Душэўскі.

Народ Беларускі і бел. арганізацыі дужа добра ведаюць скуль ідзе прыказ і ініцыятыва апаганіваць найлепшых нашых працоўнікоў і правадыроў. Віленцы і Гарадзенцы, як і увесь Бел. Народ уявляюць сабе, хто зацікаўлены у тым, каб пакінуць Народ Беларускі без сьветных і паважаных іменаў. Але ворагі нашага народу цяжка памыляюцца, калі думаюць, што

Беларускі Народ так проста паверыць ува усе нападкі, якія сыпяцца на нашых паважаных працоўнікаў.

Міністэрства Беларускіх Спраў. Віленскае і Горадзенскае бел. грамадзянства лічаць, што Міністэрства Беларускіх Спраў у Літве можа прынясьці велікую карысьць, тым больш у справае культурнай, і зліквідаваньня Міністэрства было бы вельмі некарысным для бел. справы. Грамадзянства бел. спадзяецца, што пры навязаньні нармальных адносін паміж бел. грамадзянствам і Літвой на чале Бел. Міністэрства будзе стаяць беларус.

Журнал Крывіч, як і усе на агул друкі спатыкаюцца Бел. грамадзянствам вельмі шчыра і прыхільна. Чытаецца усе з вялікім зацікаўленьнем і ахвотай і наогул вітаюцца, як уклад у Беларускую Культуру, а таксама свабоднае слова, якое толькі і можа прыйсьці з-за кардону.

ПАЛУТА БАДУНОВА.

22 жніўня 1923 году Данцыг.

З арыгіналам згодна:

582.1.44:057&г — мк

3451. Выпіска з пратаколу агульнага сходу грамадзян і палітычных дзеячоў Беларускай калёніі ў Літве 22.08.1923 аб правале беларуска-літоўскага супрацоўніцтва й зьняцьці зь сябе абавязку «маральнай салідарнасьці з Літвой», аб «штрэйкбрэхерстве» Вацлава Ластоўскага й Кляўдыюша Душэўскага й абвяшчэньні ім «маральнага байкоту беларускага грамадзянства»

582.1.44:068 — мк

3452. Дэкларацыя Ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі 24.08.1923

Дэкларацыя

Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі 24 жніўня 1923 года.

24 жніўня 1923 году, згодна даручэньня Старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, як вышэйшай нацыанальнай улады усея Беларусі, новаутвораны Урад прыняў на сябе абавязкі кіраўніка беларускай палітыкі. Праца, якая узложена на Урад і якую падзеляе з ім усе сьвядомае грамадзянства, зьяўляецца выключнай па сваёй труднасьці і адказнасьці. Урад падымаецца на гэту працу у момант, калі здавалася-б, што імя Беларусі як асобнай Краіны і асобнай Дзяржавы выкрэсьлена з ліку жывых іменаў. Урад падымаецца на гэтую барацьбу у момант, калі здавалася-б, што жыцьце нашага Народу аканчальна задушана, што яму застаецца толькі цягнуць ярмо няволі на радасьць пануючым пераможцам. І таму першае слова, якім мы адкрываем нашу бар[а]цьбу, есьць слова непарушнай веры у сілы Беларускага Народу, есьць сьведчаньне яго нязломных імкненьняў да сваёй волі і сваёй незалежнасьці.

Урад Беларускай Народнай Рэспублікі сьвядом правоу Народу на самастойнае дзяржаўнае існаваньне і на цэласць яго уласнай прадвечнай зямлі.

Гэтыя правы жывуць разам з Беларускім Народам і ніхто і ніколі ня можа яго пазбавіць. У граматах Выканаучага Камітэту Усебеларускага Зьезду і у Устаўнай Грамаце Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 25 сакавіка 1918 года яны зазначаны раз і на зауседы. З гэтай сьвядомасьці вынікае, што уселякія пастановы аб долі нашага краю, зробленыя бяз згоды народу, уселякія падзелы супроць яго волі і пратэстау — зьяўляюцца ганебным гвалтам над Беларускім Народам, агідным, ніколі не забываемым зьдзекам. Яны не абавязкавы для Беларусі. Яны зьяўляюцца цяжкім, але часовым злом. Так сама як загінуу у свой час Берасьцейскі трактат, будаваўшы славу нямецкага царызму на крыві і касьцях нашага Народу, так сама загіне і шчэзьне з памяці людзкай сучасны падзел у Рызе, будуючы на крывавах цярпеньнях селянскай Беларусі славу і блеск панскай Польшчы. Парукай у тым наша уласная сіла.

На мейсцу разарванай, заціснутай у кайданы акупацый Беларускай Зямлі, павінна паўстаць Аб'яднаная, Незалежная Беларуска Дзяржава. Беларуска Дзяржава, змагацца за якую есьць вялікі абавязак Ураду, есьць Дзяржава Працоўнага Народу, — яго селянства, як стану, на плячох якога спачываю галоўны цяжар дзяржаўнай будовы, яго вытворчага рабочага стану і нацыянальнай інтэлігенцыі. Беларуска Дзяржава будзецца намі не па гнілым прыкладам старога часу, з яго эканамічным, соцыяльным і нацыянальным уціскам і эксплеатацыяй. На гэтым старым ладзе стаіць печатка праклену і маладое беларускае адраджэньне не вяжа з ім сваяго лесу. Але разам з тым будаваньне Беларускае Дзяржавы павінна быць пазбаўлена гіблых абмылак апошняга часу, зьявіўшыхся вынікам голых разумаваньняў, адарваных ад жыцьцёвай глебы. Згодна з гэтым, улада на Беларусі павінна быць пабудавана на аснове Народных Рад, выяўляючых голас працоўнага жыхарства. Селянства павінна валадаць зямлей, згодна асабліваму стану сельскай гаспадаркі на Беларусі, на правах уласнасьці. Дзяржава рэгулюе гэтак валаданьне на параўнальных падвалах, каб атрымаць ад зямлі найбольш гаспадарчага зыску й не дапусьціць гандлёвай спэкуляцыі зямлей.

Уся зямля абшарнікаў, а так сама і усіх тых, хто у часе барацьбы за адраджэньне Беларусі працаваў на карысьць чужых дзяржаў, бяз выкупу залічаецца у Дзяржаўны Зямельны Фонд, з якога надзяляецца у першую чаргу беззямельнае і малазямельнае селянства. Зямлі асаднікаў так сама пераходзяць у Зямельны Фонд, а самыя асаднікі высылаюцца за межы Беларусі. Усе уцекачы з краю за часу Вялікай вайны пры нацыянальнай беларускай Уладзе павінны вярнуцца дамоў і атрымаць ад дзяржавы дапамогу на адбудову зруйнаваных сяліб.

Лясы і іншыя багацьця краю, маючыя дзяржаўную вартасьць, пераходзяць у беспасрэднае распараджэньне Дзяржавы для разумнага карыстаньня у інтэрэсах працоўнага народу.

Вытворчы стан работніцтва, разьвіваючы адно з найбольшых багацьцяў краю — прамысловасьць, павінен быць абаронен Дзяржавай ад эксплеатацыі капіталу. Васьмігадзінны дзень працы, страхоўка, пэнсія на дажытак і іншыя здабыткі рэвалюцыі, павінны быць забеспечаны у дзяржаўным законе.

Побач з гэтым і здаровы капітал павінен мець рамкі свабоднай дзейнасці, каб забяспечыць развіцце краявому гандлю і прамысловасці, але не ператварыцца у прагавітага смока, што праз меру эксплеатуець народны дабрабыт.

Дбаючы аб магчыма шырэйшым гаспадарчым росквіту Беларусі, нацыанальная улада будзе імкнуцца да таго, каб шляхам узмацаваньне усіх родаў коопэрацыі і адпаведнага законадаўства, перавясыці усю гаспадарку у Дзяржаве з асноў прыватна-уласніцкіх на асновы сацыялістычныя, якія зьяўляюцца найбольш справядлівымі і дасканалымі.

Свае месца павінна заняць у Дзяржаве працоўная інтэлігенцыя, на абавязку якой ляжыць зьберагаць і разьвіваць беларускую культуру на яе нацыанальным грунце. Месца прыгнечаньню і прыгону уселякіх гатункаў, што могуць апірацца на спаведаньне рожнай веры няма у Беларускай Нацыанальнай Дзяржаве. Рэлігія зьяўляецца справай сумленьня кожнага грамадзяніна і ня можа дзяліць адзіны народ. Усе грамадзяне без рожніцы вызнаньня карыстаюцца адналькавымі правамі. Няма мейсца у Беларускай Дзяржаве і уселякім чорным сілам, што жывуць коштам працоўных, усім панам, што імкнуцца абярнуць вольнае селянства у быдла. Адраджоны і аб'яднаны пасьяля доўгіх вякоў пакуты Беларускі Народ будзе сваю Дзяржаву толькі для тых сваіх сыноў, што жывуць працай рук сваіх.

Імя гэтай Дзяржавы — Беларускай Народнай Рэспубліка.

Лес судзіў, каб Урад Беларускай Народнай Рэспублікі у гэтыя цяжкія для народа дні, працаваў не на роднай Зямлі, а на чужыне, сярод чужых і часам зусім неспрыяльных варункаў. Сілы Беларускага Народу у гэтую сумную хвіліну яго барацьбы яшчэ не так адпаведна згуртаваны, каб адбіць варожую навалу і даць магчымасьць Ураду гаспадарыць на уласных абшарах. Але гэта ня можа спыніць працу Ураду. Часовае перабываньне на суседняй тэрыторыі ня можа прымусіць яго выпусьціць з рук Сьцяг Народнай Волі. Гісторыя другіх паняволеных народаў сьведчыць, што і у іх жыцьці бывалі такія ж жалобныя часы. Усе верныя сыны Беларусі сьвядомы гэтага і тое падтрыманьне, якое Урад Б.Н.Р. мае ад іх у сваёй штодзённай працы, пераконвае яго у правідловасці абранага шляху. І першае заданьне, якое ставіць сабе Урад, гэта арганізацыя шырокіх народных мас для аканчальнай пераможнай барацьбы і замацаваньня Беларускай нацыанальнай улады на усім абшарах Беларускай зямлі.

Урад Б.Н.Р. надзвычайна ценіць кожную ахвяру Народу, надзвычайна сьвята яму кожная капля Беларускай крыві, каб ен легка згаджаўся на яе праліцьце. Асабліва асьцярожна Урад будзе ставіцца да новых ахвяр, калі заўважыць, што для мэт Беларускага вызваленьня дамешваюцца старонныя яму мэты. Вядучы палітычную барацьбу выключна для асягненьня Незалежнасьці, Урад Б.Н.Р. нікому і не [на] якіх варунках не дазволіць спэкуляваць на сіле Беларускага адраджэньня, як гэта здаралася у мінулым і як гэта можа кім небудзь плянавацца на будучыну. Мы будзем стаяць на варце таго, каб Беларускі Народ змагаўся толькі за сваю уладу на сваёй зямлі. Урад сьведчыць што у гэтым напрамку ен ня звязан ніякімі забавязаньнямі і падобых забавязань ні пры якіх варунках ня дасьць.

Урад будзе дбаць аб тым, каб безупынна трымаць сталую, дзейную і усестароннюю зьвязь з самымі шырокімі гушчамі Народу Беларускага. Мы дабьемся таго, каб кожды крык яго боляу, кожда страта яго, кожда яго думка, — была намі пачута і занатавана для чароднай адплаты. Мы дабьемся з другога боку таго, каб кожды крок Ураду у абароне правоу і інтэрэсау Народу быу ня толькі вядом сьвядомаму грамадзянству, але і кождай самай глухой весцы. У гэтым напрамку Урад Б.Н.Р. патрабуе ад кождага беларуса і загадвае, даводзіць да яго ведама аб кождым здзеку над беларускім селянінам з боку акупантау і паноу памешчыкау; аб кождай спалянай весцы, і пабуранай хаце; аб кождай закрытай беларускай школе; асабліва-ж аб кождым асадніку. З гэтай апошняй язвай, раз'ядаючай беларускае цела, Урад загадвае змагацца усмі спосабамі.

Урад будзе дбаць аб тым, каб у меру сваей сілы і магчымасьці падтрымоуваць нацыянальна-культурныя установы Края, якія зьяўляюцца правадырамі сьвядомасьці у массах і гварантыяй яго агульнага адраджэньня.

Урад Б.Н.Р. будзе імкнуцца да наладжэньня і захаваньня добрых адносін да усіх народау. Пачуцьце братэрства ен будзе захоуваць асабліва да тых народау, якія прыходзяць яму з дапамогай са шчырасьцю, выкліканай адзіна спачуваньнем Беларусі у яе цяжкім становішчы.

У адносінах да Саюзу Савецкіх Соціалістычных Рэспублік Урад Б.Н.Р. будзе дабівацца зьнішчаньня Рыжскага Трактату і адмовы Расіі ад прэтэнзій на беларускія тэрыторыі.

У барацьбе з Польшчай Урад Б.Н.Р. будзе дабівацца зьнішчаньня польскай акупацыі над Заходняй Беларусью і устанауленьня дзяржаўнай граніцы на захадзе па Бугу і Нарву.

Урад Б.Н.Р. ставіць сваім заданьнем быць у зносінах са усімі урадамі сьвету, цікуючы за тым, каб яны зналі праду аб Беларускім Народзе, аб яго жаданьні быць самастойным, аб гвалтах над ім яго ворагау. Шырокі сьвет павінен аб гэтым ведаць, каб не падтрымоуваць гвалтоўнікау, уціскаючых нашу Бацькаўшчыну. Нажаль, дзякуючы інсынуацыям Польшчы, у Эуроце і Амэрыцы часта абмылкова судзяць аб Беларусі, ня лічуць яе асобнай краінай, годзяцца з тым, што беларускаму селяніну добра жыць пад панскай апекай. Гэтая шкодная мана павінна быць нішчана у самым карэньню. Урад Б.Н.Р. лічыць абавязковым пры уселякіх варунках захаваць з гэтакімі труднасьцямі устаноўленую зьвязь Беларусі з Захадам, дзеля абароны яе нацыянальных інтэрэсау.

Урад Б.Н.Р. павінен быць тым зьвяном, што еднае Беларускаю эміграцыю з Бацькаўшчынай. Роля эміграцыі для нашага адраджэньня вельмі пачэсная, пры чым першая роля безварункова належыць беларускай эміграцыі Амэрыкі і Канады. Браты нашы у далекай закеанскай краіне не забылі, мы пэуны, сваей многапакутнай Бацькаўшчыны і чакаюць спосабу прыйсьці ей у сумную гадзіну на помач. Урад Б.Н.Р. пасылае да амэрыканскай эміграцыі свайго паўнамоцнага прэдстаўніка і чакае ад яе споўненьня сваіх грамадзкіх абавязкау.

Не глядзячы на цяжкі матэр'яльны стан, Урад Б.Н.Р. ня мае такога доугу, які залічваўся-б на кошт Беларускага Народу. Рыхтуючысь і на

далей ня звязвацца падобнымі даугамі, Урад прыступаець да пераведзення самаападаткаваньня як жыхарства у краі, так і усей эміграцыі. Разам з тым Урад зробіць захады, каб праца яго, скіраваная на вызваленне Бацькашчыны, была матэр'яльна забяспечана і незалежна ад нікога. З гэтай мэтай ен выпускае унутраную дзяржаўную пазычку, аб варунках якой будзе выдан адпаведны статут.

НАРОДЗЕ БЕЛАРУСКІ

Шмат ахвяр палажыу ужо Ты на аутар свайго вызвалення. Не адна сотка тваіх гэрою загінула у няроунай барацьбе, не адна тысяча сыноу тваіх пазбаўлена волі і марнуець свае маладое жыццё за кратамі варожай турмы. Але ты ня хіліш сваей галавы пад чужацкае ярмо. Ты ведаеш, што як бы цяжка ня было змаганьне, яно усе-ж такі лепш за тую няволю, [у] якую хочуць уцягнуць цябе і тваіх патомных твае ворагі. Ведай, Беларускі Народзе, што перамога іх часовая. Рэвалюцыя, што разбіла кайданы паперэдняй няволі, ня спынена. Яна йдзе сваім жалезным крокам, — і ужо набліжаецца пара, калі трэснуць краты тваей турмы і над галавамі тваіх сыноу узойдзе сонца свабоды. Ты жывешь непадзельны ад Буга да Дзвіны, ад Немана да Дняпра. Ніякія межы ня могуць разарваць адзінства твайго духа і твайго цела. На усім абшары роднае Краіны жывеш ты аднэй воляй, адным жаданьнем — Вызвалення. Гэтую зямлю, амытую тваім потам і тваею крывею, ты не аддасі нікому. Не адмовішся ты ніколі і ад сваей свабоды, што песьціу столькі вякоу у сваей душы. Сьвядомы свайго права — горда нясі цярпеньня сучаснага. Сьвядомы сваей сілы — спакойна чакай дванадцатай гадзіны змаганьня.

Усіх сыноу Беларускай Зямлі Урад Б.Н.Р. заклікае да барацьбы за Вольную Аб'яднаную Незалежную Беларускую Народную Рэспубліку.

П.КРЭЧЭУСКІ.

старшыня Рады Б.Н.Р.

А.ЦВІКЕВІЧ.

Старшыня Ураду і Міністр загр. Спрау.

Я.ВАРОНКА

Міністр прасьветы і Паўнамоцны Дэлегат у Амэрыку

В.ЗАХАРКА.

Намеснік Старш. Рады Рэсп. і вып. аб. Міністра Фінансау.

Л.ЗАЯЦ.

Дзяржаўны Кантралер.

В.ПРАКУЛЕВІЧ.

Дзяржаўны Пісар.

Коўна, 24 жніўня 1923 года.

582.1.04:073,074,076 — мк

3453. Паведамленьне для прэсы аб Дэкларацыі Ўраду БНР

582.1.04:075 — мк рас

3454. Ліст Аляксандра Карабача (Коўна) Мікалаю Янушкевічу (Коўна) за 24.08.1923 аб устрыманьні ад суду гонару з Ластоўскім з прычыны маральнага байкоту, абвешчанага апошняму 22.08.1923

582.1.44:074 —мк

3455. Ліст Антона Луцкевіча (Вільня) Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) за 25.08.1923

Вільня, 25 жніўня 1923 г.

Міласьцівы Пане,

ня гледзячы на прыкрыя успаміны, якія падняло ува мне Вашае пісьмо, я пішу Вам, маючы на увазе перш за усё справу грамадскую. А справа гэта, якая нас з Вамі зьвязывае, зайшла ў тупік, і мы тутак ня менш паважна шукаем выхаду з гэнага тупіка, чым Вы за межамі Бацкаўшчыны.

Перад усім трэба проста глянуць праудзе у вочы і адкрыта сказаць: у асноўным пункце мы праігралі. Праігралі, бо тыя, хто узяў на сябе вясьці нашу дзяржаўную справу, лягкамысна паставілі усё на адну стаўку¹, заплюшчышы вочы на тое, што іх партнэры былі звычайнымі палітычнымі шулерамі... Вось чаму праіграны уся стаўка, вось чаму так цяжка знайсці выхад з утварыўшагася палажэньня...

Чым цяжэй нашае палітычнае палажэньне (а яно у Заходняй Беларусі пасля ліквідацыі дз[я]ржаўнае работы за граніцай ачывіста пагоршала, ды і на Усходзе ішоўшая так добра справа павялічэньня БССР на Вітэбшчыну, Магілёўшчыну і Смаленшчыну прыпынілася!), тым болей выяўляецца патрэба абмену думкамі і стварэньня нацыянальнага цэнтру, які бы злучыў высілкі розных груп, скіраваныя да аднае мэты. І, зусім згаджаючыся з большасьцяй Вашых галоўных пунктаў, на якіх Вы хацелі бы будаваць «адзіную» партыю, я лічу аднак прапанаваную Вамі дарогу неадпаведнай.

Тварэньне партыйнае арганізацыі было-бы магчыма, калі-б мы усе былі на аднэй тэрыторыі, у межах аднаго, хоць-бы найбольш варожага гаспадарства. Цяпер-жа ужо хаця-бы з пагляду на немагчымасьць зносінаў нялічаных межы, з пагляду на немагчымасьць мець цэнтральны і ўсё абыймаючы орган у краю, а такжа немагчымасьць для партыі шырэйшае работы, калі-б ён быў па-за межамі краю, — гаварыць аб партыі ня прыходзіцца. Ня прыходзіцца яшчэ і затым, што нельга паўтарыць старое абмыслі стаўляньня усяго на адну стаўку, а партыя бяз гэтага немагчыма. Немагчыма і тая штодзённая работа, якая кіруецца да захаваньня нашага нацыянальнага «я», прыкладам, пад уладай Польшчы, калі мы усе афарбуем у адзін партыйны колер, калі паддамося пад кіраўніцтва загранічнага цэнтру: пры сучаснай усё пранікаючай правакацыі няма нічога тайнага, што заўтра не станеца яўным (прыклад: у французскім пасольстве у Варшаве ёсьць арыгіналы дакумэнтаў найтайнейшых з уласнаручнымі подпісамі Ласто[у]скага і другіх!²). А як раз партыя як тып шырокае арганізацыі, найменш гварантуе тайну.

Вось тыя прычыны, тыя думкі, дзеля каторых праект партыі лічу немагчымым. Тым больш, што польская «ахранка», якая пэрлюструе усе пісьмы, асабліва загранічныя, напэўна ужо папярэджана аб Вашым праекце:

непэрлюстраваных пісем я не атрымліваю... Наагул лічу усялякую перапіску праз польскую пошту ня толькі непажаданай, але проста шкоднай, хаця другімі дарогамі яе падтрымліваць трэба.

На мой пагляд, ідэалам была-бы такая зусім заканспіраваная цэнтральная арганізацыя, у якой маглі-бы злучыцца усе кіраўнічыя элемэнты, — ведама, апрача тых, хто заусёды служыў чужым багам і цяпер служыць ім. Хіба факты Вас аб некаторых асобах пераканалі: тое, што Вы апісывалі у Вашым папярэднім пісьме да Вільні, для Вас мо' было неспадзявана, але мяне зусім ня здзівіла... Але як гэта здзейсніць пры нашым безграшоў і немагчымасьці зносін праз граніцы? На гэта я пакуль што не знаходжу лякарства.

Думаю усё-ж такі, што трэба знайсці спосаб найрацыянальнейшага выкарыстанья нашых загранічных сіл. Гэтае пытаньне нас усіх тут вельмі займае. У прыложанай вырэзцы Вы знойдзеце адбіцьцё бадай-што агульнага пагляду віленскіх дзеячоў на гэту справу, дадашы тое, чаго у газэтай стацьці нельга было напісаць адносна да пасылкі людзей на Усход... Агульны наш пагляд: калі на мясцох ня будзем будаваць Беларусі — у сьвядомасьці народу, апіраючыся на ачывістай рэальнасьці: культурна-нацыянальных цэннасьцях (ведама, праудзівых, а не кшталтам першага нумэру «Крывіча»!) — дык загранічная работа будзе пустой пагоняй за міражамі...

Вось што пішу Вам пакуль-што ад сябе самога. Спадзяюся, што у пачатку будучага месяца удасца зрабіць невялікую нараду аб нашых агульных справах палітычных, дык мо' што новага з гэтага выключеца. Тады знойдзем хіба магчымасьць падзяліцца гэтым і з Вамі, — ведама, не праз польскую пошту.

Шлю прывет усім, хто, ня гледзячы на абмылкі, астаўся верны нашаму супольнаму ідэалу. З пашанай

582.1.04:079 — мк

¹ Маецца на ўвазе супрацоўніцтва Ўраду БНР зь Літвой. ² Дакумэнты найпраўдападобней перадаў французам А.Ладноў.

3456. Канвэрт

582.1.04:047

Адрасаваны: Wilno, Wilenska N8 m.3 Doktor Zofia Abramowicz. Штэмпэль: МАРЬИНА ГОРКА МИН; 27.8.23

3457. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.08.1923

Вельміпаважаны п. Вацлаве!

Пасылаю тут дзьве стацьці, з якіх адна й другая зьяўляюцца рэцэнзіямі. Выбачайце, што позна.

№2 «Крывіча» дастаў. Колькі прададзена №1 аканчальна ўстанаўлю 1 верасьня, але не балеі, як 8 экз. №3 прышлеце толькі 15 экз. «Крывіч» выглядае нішто. На гэтым тыдні пастараюся прыслаць крытыку Вашае тэрмінолёгіі. Чаму Вы не карыстаецца тэрмінолёгіяй, апрацаванай у Менску і Вільні? Апрацоваваць тэрмінолёгію аднаму чалавеку зьяўляецца вялікай рызыкай.

Надрукуйце цяпер у «Крывічы» і друкуйце потым, дзе ў Чэхіі можна купіць «Крывіча». Зьмест прыкладаю.

Выбачайце, што так брудна, перапісаваць надта ня маю часу.

Ваш Янка Станкевіч. 27/VIII 1923

Прага.

P.S. Ці ня можна пісаць стацьці на абодвух баках ліста, каб меней каштавала пошта?

582.1.49:154&r

3458. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Мікалаю Янушкевічу (Коўна) за 29.08.1923

29.VIII.1923.

Коуна.

Высокапаважаны Таварыш Янушкевіч.

Азнаеміушыся з заявай А.Карабача, пададзенай на Ваша імя, як аднаго з судзеу, у якой ен, ссылаючыся на рэзалюцыю «Дзеячоу Беларускай Калоніі у Літве» (ад 22 VIII г.г.) укланяецца ад таварыскага суда чэсьці, лічу абавязкам зазначыць:

Арганізацыя, мянуючая сябе «Дзеячы Беларускай Калоніі у Літве», — якой засланыецца А.Карабач і хаваючыся за яго, яго дырыгент, нехта А.Цьвікевіч, які пахваляюся і пахваляецца «хараніць» мяне, — зьяўляецца пэрсональна у большасьці тэй-жа самай групай, якая мае адвагу мянаваць сябе Загр. Каміт. Б.П.С-Р. Перасеушы другім парадкам, перэмянавашы сябе і дабраушы некалькі безадказных людзей, у тым ліку сваіх жонак, яны-ж самі, будучы пад судом чэсьці, галасавалі і выносілі рэзалюцыю «аб моральным байкоце Ластоўскаму», гэтым засланыюцца каб унікнуць таварыскага суда чэсьці.

У даным здарэньні маем дачыненьне з самым грубым, з самым бязсорамным шантажам, выклікаючым адзіна агіду чэсных людзей.

Прымаючы усе гэта пад увагу, я пакідаю за сабой свабоду выбару спосабау дзеля высьвятленьня, укланіушыся ад суда чэсьці клеветнікоу і шантажыстау.

З пашанай да Вас і удзячнасьцю за паднятыя труды, застаюся

В.Ластоўскі.

582.1.44:075 — мк

Мікалай Янушкевіч — літоўскі эсэр.

3459. Паштоўка [G.Brocher?] (Лязана) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.08.1923 аб інфармаваньні швэйцарскага грамадзтва аб беларусах і Беларусі

582.1.49:131 &r

3460. Герхарт Гаўптман. Стрэлачнік Ціль. [Пераклад Кляўдыюша Душэўскага?]

582.1.47:045-075a

Дата невядомая. На адвароце арк.66 пачатак ліста, датаваны 24.09.1923.

3461. Ліст Палуты Бадуновай (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.09.1923

Данцыг 4/IX 1923 г.

Даражэнькі сябер Вацлаў!

Пэўна ж, сябер Клаўдзій ўсе Вам раскажа аб чым і як мы з ім умовіліся. Але учора я атрымала «Вольны Сьцяг» №2 ад 29га жніўня г.г., дзе прачытала вось што: Яшчэ аб вобысках сярод беларусаў. «У ноч з 24га на 25 жніўня паліцыя была ў гэткіх беларускіх установах: Бел. Шк. Радзе, Сэкратырыаце Бел. Пасольск. Клубу, Б. Грам. Сабраньні, Бел. Гімназіі, Бел. Кнігарні і г.д., а таксама і ў памяшканьні Старш. Бел. Пасольск. Клубу Б.Тарашкевіча, п. Р.-Міхайлоўскага, Рэд. Вольн. Сьцягу Лагіновіча, пісьм. Л.Родзевіча і прочая бяз конца... Усюды шукалі Чарвякова і П.Бадунову, г.з. мяне ды чаму то прыплялі Чарвякова.

Ось чаму мы з Клаўдзіям нікога не дачакаліся з Вільні. Яны мяне выпусьцілі, а пасья, мусіць, спалохаліся і давай шукаць, ажно мой, як кажуць сьлед прастыў. Нейкім цудам лічу я тое, што яны далі мне пашпорт, прост вышэйшая сіла дапамагла мне выратавацца ад гэтых гадаў. А Лагіновіч з Родзевічам яшчэ горача кожны дзень прасілі мяне застацца у Вільні, ці ў Горадні. Праўда, яны думалі мяне заканспіраваць, але ж дзе там! Столькі ўжо часу я там адкрыта жыла, усе шпікі ведаюць ды маюць маю фатаграфію: мяне ж у Навагрудку здымалі ў дэфэнзіве з дашкой на грудзях, бо пакуль Міхайлоўскі не пасьведчыў маю асобу (спэцыяльна прыезджаў у Нясвіж, дзе я сядзела пад арэштам) дык мяне абвінялі, як бальшавічку.

Цяпер з гэтага усяго я зрабіла гэткія вывады. Ні ў Літву ехаць мне ня можна, бо тагды могуць моцна пацяраць усе бел. віленскія арганізацыі. Як бачыце палякі ведалі дзе я бывала і з кім мела сувязь. Цяпер яны даведаўшыся, што я у Літве могуць абвінаваціць іх у зносінах з Літвой праз мяне. Далей, што тычыцца зьезду, аб якім, мусіць Вам ужо казаў с<ябер> Клаўдзій, дык і ён, дзякуючы гэтаму павінен быць адложаным альбо ўжо прыдзецца сабрацца у Празе, у верасьні як і назначылі нашы сябры. Толькі Прага вельмі шумная. Дужа ўжо многа там беларусоў, а паміж імі непрыкметна прыюціўшыся польск. шпіонаў. Ось чаму лічыла-б я лепш Бэрлін. Ну да яшчэ спішымся. А цяпер знача сьпяшу паведаміць Вас, што я еду ў Прагу праз Берлін. Ад Цвікевіча атрымала добры ліст, дыплематычн. паперу, абецанку здабыць візу і пяць даляраў. Зараз пішу яму аб тым, што еду ў Прагу праз Берлін. Можа Захарка туды пад'едзе, я напішу, каб мы маглі пагаварыць сур'езна. Яны ўжо хацелі ў Мамонькі і Грыба адабраць дып. пашпарты, ды яшчэ кароткі рукі. Перадайце сябру Душэўскаму, што грошы перадам яго сястры сама, але мусіць прыдзецца 5 д. дзяліць папалам, бо мне не хопіць даехаць да Прагі. Пасья я заплачу ўжо ей рэшту.

Ага, дзеля таго, каб палякі супакоіліся, калі будзе мейсца, надрукуйце ў «Крывічы», што П.Бадунова выехала праз Данцыг і Берлін да Прагі, дзе думае заняцца побач з партыйнай працай — навукай. Гэта іх пераконае, што я не паехала ў Літву. Прыкладаю тутака ліст Маслоўскай з Бел<астоцкага> Вастрогу¹. Калі можна будзе, дык надрукуйце яго асобнай лістоўкай, а ў журнале не памяшчайце, а то яго не [...]пускаць у Польшчу.

Цалую і мілую Стаху, цісну крэпка Вашу руку. Ваша сяброўка Палута.

З Бэрліна перашлю да Вас сваю драму для прагляду, завецца яна «Цётка». Я хочу даць у ёй характ. эпохі «Нашае Долі», а галоўнае асьвятліць асобу «Цёткі». Вельмі прашу, каб Вы перадалі яе на прачытаньне Кейрысу, каб Вы і ён напісалі мне у чым і як я памыляюся і што і дзе трэба дадаць, альбо замяніць.

582.1.49:152&r

¹ Дакумэнт №3443.

3462. Дзёньнікавыя нататкі Вацлава Ластоўскага з побыту ў Бэрліне й Жэнэве ад 7.09 да 28.09.1923

7.IX. Прыехаў у Бэрлін. Бачыўся з п. Пурыцкім, які выясьніў да рэшты плян намечанага паступаньня. Выясьнілася, што будуць у Жэнэве прэдстаўнікі ўсіх меншасьцей Польшчы: Літвіны, Беларусы, Украінцы, Немцы, Жыды, Рускія. (Barbarossastr. 13)

8.IX. Быў у нямецкага прадстаўніка (меншасьці нямецкай у Польшчы) Д-ра Бэнса. Ня мог з ім згаварыцца, бо ён не знае ніводнай славянскай мовы, а я замала знаю нямецкую. Умовіліся сустрэцца ў Пурыцкага заўтра.

9.IX. Быў у Прэзыдэнта Петрашэвіча. Гаварылі, між іншым аб выступленьнях робленых супроць мяне Цвік і Ко. Падышоў ў часе размовы Пурыцкі. Пры Пурыцкім Др. Петрашэвіч сказаў што мае інфармацыі зусім згаджаюцца з тым, як інфармаваў яго Олесьніцкі.

Прыехала Бадунова, была у гасьцінніцы, вечарам я яе здыбаў у Анэткі. Яна сказала што ехаць у Жэневу згаджаецца і лічыць паездку патрэбнай. На 6-ю в<ечара> запрасіў да сябе Пурыцкі мяне і Бадунову. У Пурыцкага сустрэў Пфайля, з якім умовіўся што да перакладу нашага мэморьялу. Пурыцкі сказаў што у яго былі Цвік і Крычэўскі і запрапанаваў сустрэцца нам у яго. Мы згодзіліся. Адбылася бурная размова пры прышоўшым разам з Цв. і Крэч. Краскоўскім і Пурыцкім. Бадунова востра станула супроць Крыч. і Цьвік. У выніку размовы Цвік. і Крыч. заявілі Пурыцкаму што калі я паеду у Ж<эневу> то яны будуць протэставаць. З гэтым вышлі. Вечарам гаварылі яшчэ у гасьцінніцы і умовіліся, што я і Бадунова прыедзем на дзень у Прагу, дзе будзе пастаноўлена Прэзыдыумам Рады хто паедзе.

10.IX. Працавалі з Бадуновай над мэморьялам. Аддаў паспарты візаваць у Літ. пасольства. Вечарам былі у Пурыцкага дзе адбылася сустрэча прадстаўнікоў меншасьці: Пурыцкі (Літвін), я і Бадунова (Беларусы), Петрашэвіч (Украінец), Др Б[э]нц (Немцы). Спецыяльнай гутаркі аб справах не было, толькі перазнаёміліся.

11.IX. Працавалі мы з Б<адуновай> над мэморьялам, сьпяшаліся каб кончыць да 1й, г.зн. да пезду у Прагу, але аказалася віза не гатова.

12. Чакалі візы Б<адуновай>. Я здаў у пераклад мэморьял.

13. Візы усё яшчэ німа. Зрабілі націск на Пурыцкага.

14.IX. Адбылося сабраньне у Ропа. (Kurfurstenstr №107) былі: Я, Бад., Пур., Рэйніс, Петрушэвіч, Др. Бэнс. Абмаўлялі парадак выступленьня.

15. Віза для Б<адуновой> гатова. Затрымка была праз нас што трэ было зьмяняць пашпарт на літоўскі.

А 1.15 ад'ехала у Прагу цвёрда абяцаўшы вярнуцца у нядзелю рана каб вечарам выехаць разам у Жэнэву. Быў у мяне Пфайль з перакладам які я прачытаў з праф. Рэйнсам і парабіўшы папраўкі аддаў у перапіску на чыста.

Будучы у мяне Пфайль падняў гутарку, што ён добра знаёмы з Ракоўскім, які цяпер назначан паслом у Лёндан, што ці ня добра было-бы з ім пабачыцца і пагаварыць.

16.IX. (Нядзеля) Раніцой званіў Пурьцкі каб зайсьці да яго пазнаёміцца з жыдоўскім прадстаўніком. Мы з Рэйнсам пайшлі. Жыдоўскі прадстаўнік Др. Вікер(т?) выедзе пару дзен пазьней. Яму я перадаў білет куплены для Бадуновой.

Выехаў я з Рэйнсам а 6.50 з Ангальтэр бангофу.

Забыўся адмеціць. А [12]ай гадзіне атрымаў я тэлеграму ад Б<адуновой> з Прагі гэткага зместу: «таварышы рашуча проціў маея паездкі рабіце як самі думаеце». А знача — яна ведае, што я думаю каб ехаць.

17.IX. Быў у дарозе і вечарам прыехаў у Жэнэву. Затрымаўся Hotel des Alpes.

18.IX. Злажыў візыты Лозінскаму, Сідзікаўскаму, Янінасу, Раўлінай-тису.

19. Пабачыўся з Gabrysam і Др. Янам. Аддаў ў пераклад на англіцкую мову мэморандум і ў корэктурку французскі пераклад. Была сустрэча з іншымі: Петрушэвіч, Лозінскі, Gabrys, Я, Рэйнс. Гаварыў з Янінасам.

20. Напісаў Кляўдушу аб паездцы ў Прагу. Улажыў тэкст да агульнай рэзалюцыі.

21.IX. Адбылося сабраньне у Hotel d'Ekiu у украінцаў

22. Здаў мэморьял у друк

23. Гасьціў у Габрыса ў горах. Бачыў у яго стараславянскі псалтыр пісаны уставам з застаўкамі.

24. Адбылося чароднае сабраньне

25. Было бурнае сабраньне з прычыны Вікера, які дамагаўся каб зварот у Лігу Нац. насіў легальны характар, а не палітычнай дэманстрацыі. Урэшце пастаноўлена было без жыдоў рабіць выступленьне.

26. Чароднае сабраньне бяз Вікера і рэдагаваньне супольнай рэзалюцыі зьезду. Рэзалюцыя прынята.

27. Былі у Лорда Робэрта Сэсіля і у Нансэна.

18. Сьніў Стаху сівой.

28. Перад выездам з Жэнэвы сьніў што я знашоў ў зямлі скарб з сярэбраных манэт: што капну то горсьць серабра кругом старога пня, ўрэшце адварнуў кавалак пня, аж і той сярэбраны. Былі пры гэтым Юстын і Бацька. Ўвесь засыпаўся серабром аж па грудзі.

[Нататкі на адваротных старонках:]

[8r:]

Dr. Владим. Акимович Викар

Barbarossastr. 14

Тел. Notendorf 61-39

Dr. Bruns
Turmstr. 76a

* Postdamer str. 121c
Союз Руских Ар[...]

[9r:]
Пурыцкі Barbarossa
str. 13

Сидзикаўскіс
Kurfurstendam
242 Litauische
Gesandschaft

Dr. Pietruschewitz
Petruševič
Eizenacher str. 59
Portal I

[10r:]
Грыб
Radstin u Prahy
Č 266 u p. Hermanove
pro T.Hryb
Tsechoslovakie

R.Z.¹
Warszawa
Chmielna 68, 32

Princenstr 15a
bei Fr. Reiman

[11r:]
A.Duschewska
bei Wienieke
Filanderstr 34
Berlin Steglitz

John Charapuk
Whiterussian Kommittee
1632 N. Robejstr.
U.S. of America
Chichago II.

[12r:]
Алексей Александравіч Пфайль

[13r:]
Profesorius
Rejnis, Laisve alleja
61.

Dr. Петрушэвіч
Berlin,

[14r:]
Рэйнскі вадапад
пры ст. Шафгаузен²

Herrn
D.Aneckstein
Schöneichs
bei Berlin Friedrichshagen
Rahnsdorferstr. 72
bei Schülter

[15r:]
Адрэс Палуты Б.
Filanderstr. 34
bei Frau Neuman
Duschewska.

Віталій Копысевъ
Полёва 8
W

[16r:]
Між красой дабром
мысль жывым
скача серабром
прышчэ
582.2.60:008-018 — p

¹ Р.Зямкевіч. ² Першы раз В.Ластоўскі наведаў Рэйнскі вадаспад разам зь Іванам Луцкевічам у 1916 годзе. Памяці І.Луцкевіча прысьвечаны верш «Рэйнскі вадапад» (надрукаваны ў №2 часопісу Крывіч за 1923 год).

3463. Запіска Палуты Бадуновай (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін) за 9.09.1923, пакінутая ў гатэлі

г. Ластовский

Я приехала из Данцига повидаться с Вами. Остановилась у Душевской. Сегодня же надо нам во что бы то ни стало повидаться.

Уваж. Ваша Тетушка Палута
582.2.60:085 — pa

3464. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.09.1923

10.IX.1923

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Дастаў ад Вас ліст і чэк на грошы (а па чэку й грошы). Вельмі дзякую. Пасылаю тут расьпіскі (дзьве).

Новай часопісі ў Празе няма. Гэта Украінцы кажуць аб «Бел. Студэнце», якога мы пасылалі ў усе белар. арганізацыі й сяр. бел. школы

па некалькі экзэмпляроў а так сама пасылалі і будзем пасылаць паасобны[м] людзём, якія ў даным прыпадку маглі замяніць арганізацыі.

Аб тым, што Вы прыслалі 20 дал. на «Бел. Ст.» я нікому не казаў апрача сяброў рэдакцыі. Расказаў-жа аб гэтым публічна дырэктар украінскіх матуральных курсаў у Езофове здаецца Крывец ці Швец. Цяпер як Вы прыслалі проста па чэку мне, дык аб гэтым ніхто не даведаецца. Ляпей пішэце проста на маю кватэру (Praha II, Ječná 15 u рапа Janče), бо Вяршынін хоць і добры чалавек, але калі слаць пераз яго, дык ён аб усім што пішацца можа даведацца.

Гадавік «Н<ашай> Н<івы>» 1913 году выпішу. Ужо напісаў, каб прыслалі.

«Крывіча» прынялі ў Празе нішто, але Грыб і найбліжэйшыя да яго вельмі «Крывіча» ня любяць, хоць і прымітыўным хлапцом ня могуць давесьці чым ён бліжэй.

Вучыцца тут у Празе адзін студэнт Беларус з Лепельшчыны Янка Капецкі. Я яго бліжэй знаю. Хоць ён дастае стыпэндыю пераз маскоўскі (расейскі) камітэт, але сьвядомы Беларус. Гэта культурны чалавек, ён ужо вэтэрынарны лекар (вэтэрынарыю скончыў у Расеі) і цяпер у Празе на апошнім курсе мэдыцыны. Ён піша навуковыя стацьці па вэтэрынарыі й гігіене. Друкаваў іх дагэтуль у маскоўскіх (расейскіх) журналах, але цяпер хацеў-бы друкаваць ў беларускіх. Дык напішэце калі ласка ці маглі-б дру[ка]вацца яго стацьці па вэтэрынарыі й гігіене ў «Крывічы».

З паважаньнем Я.Станкевіч.

P.S. Пасылаю тут разам стацьцю «Патрэбна борздая падмога»¹ і заметку ў хроніку. Напісаў усю праўду й шчыра. Апрача гэтага, ці ме маглі Вы пастарацца падмогі на Беларускаю Гімназію ў Вільні ад Літоўскага Ураду? Калі гэтай падмогі ня будзе, дык плата за навуку ў гімназіі ў Вільні ўстаноўлена будзе высокая і там астануцца адны жыды, паповічы й г.п., бо ўвесь сялянскі элемэнт прымушаны будзе выступіць [з] яе.

582.1.49:112&r

¹ Артыкул надрукаваны ў №4 «Крывіча» за 1923 год.

3465. Тэлеграма Палуты Бадуновой (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін) за 15.09.1923

Lastowski berlin

hardenberg hotel am 200 =

praha: 4189 17, - 15, - 22, - 25, -

=nasy tawarysy rasuca procis majej pojezdki.

gabcie jak sami dumajecie = paluta +

582.2.60:084 — a

3466. Ліст Вацлава Ластоўскага (Жэнэва) Леапольду Родзевічу (Вільня) за 20.09.1923

Высокапаважаны пане Леапальдзе.

Бачыўся з цёткай П<алутай>. Вельмі дзякую усім, хто не даў веры напасьцям супроць мяне. Ўся гісторыя в<ельмі> несмачная бо абаснавана на асабістых амбіцыях, а не на стасунку да справы.

От-жа у рэчах першай грамадзкай вагі мне трэба бачыцца або асабіста з Вамі, або з С<танкевіча>м і то чым хутчэй тым лепей. Пішыце адповедзь-павядомленьне на той адрэс што пішэ аддаўчыня гэтага да Стахі, затрымайцеся там, дзе затрымлівалася яна калі бачылася са Стахай. Акромя Вас двух, знача С., ніхто аб гэтым не павінен ведаць.

Ваш, заўсёды шчыра паважаючы Вас — Власт.

20.IX.

82.2.60:049 — рк

3467. Ліст Вацлава Ластоўскага (Жэнэва) п. Язе (?) (Вільня) за 20.09.1923

Шаноўная і даражэнькая п. Яга!

Засылаю сэрдэчнае павітаньне Вам з Швайцарыі, дзе я часова баўлю. Буду в<ельмі> удзячан калі прыложаны да гэтага лісток перадасьце п. Леапольду Родзевічу, памагчымацьці каб ведалі аб ім толькі Вы і ён. Затым ўсяго лепшага шчыра сэрдэчны — Вацлаў.

20.IX.23

582.2.60:050 — рк

3468. Ліст Юозаса Пурьцкіса (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Жэнэва) за ?? .09.1923

582.2.60:051 — ра

Дакладная дата невядомая.

3469. Ліст Кляўдыюша Душэўскага (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Бэрлін) за 21.09.1923

Даражэнькі Вацлаў.

1. Захарка гневаецца чаму Ты паехаў у Жэнэву, а як яму сказалі, што дзякаваць Богу, што будзе хто небудзь ад беларусоў тамака, то ён сказаў: «Усе гэта добра, але чаму не з намі?»

2. Яны відаць хочуць склікаць конфэрэнцыю. Мала я пакладаю надзей на конфэрэнцыю, дзе будуць верхаводзіць людзі праблематычнай этыкі. Конфэрэнцыя ім патрэбна на тое, каб пасьля мець мотывы на зьбіраньне (рачай стрыжэньне) грошы.

3. Карабач і Палікша яшчэ жывуць у Міністэрстве у кабінэце міністра, і здаецца выяжджаць не зьбіраюцца.

4. Слоўнік у друк не здадзены, бо ня ведаю хто і як павінен афармляць «заказ». Наагул цягнецца гэта справа лішне ўжо доўга, аж абрыдла.

5. У мяне шмат часу выходзіць на рэмонт, які яшчэ не закончаны.

6. Экспэдыцыя зроблена уся. Курсантам разаслана.

7. Ня ведаю, што рабіць з чытанкамі?

8. Пару дзён таму гаварыў з П. Боевым. Ён называе Цьвікевіча і к-о «глупымі дзяцьмі» і нават горш.

9. Ёсьць магчымацьць адчыніць некалькі пачатковых школ: ёсьць вучыццалі і грунт. Як прыедзеш Ты і п. Іонінас, тады пагаворым.

10. У мяне вельмі цяжка з грашмі.

11. Пішу у 4№ Крывіча тое-сёе.

12. Нудна.

13. (ня хочу запаўняць)

14. Бывай здароў. Кланяйся Палуце¹ і Анэтцы².

15. Перадай Палуце, што толькі пры бязумоўнай сталасьці, шчырасьці і пашане магчыма супрацоўніцтва паміж людзьмі наагул. Без бязумоўнага даверья і адданасьці супрацоўніцтва немагчыма. Пішу гэта ведаючы наперад, што Палута можа быць добрым таварышом. Няхай яна ведае, што лепш мець аднаго таварыша, але пэўнага, чым 1000 ды «часовых». Тутака аб ёй пушчаюць чуткі што яна гістэрычка. Хто гэта робіць, лёгка дагадацца.

16. Твая Панічка здарова.

17. А.Бухаў³ зьмесьціў фэльетон аб Лізе Нацыі на аснове «Крывіча». Вырэзку не пасылаю (згубіў).

Покуль што бывай здароў.

КДуш...

P.S. 18. П. Крупчанко раіў Табе угледзіцца з палк. Коновальцем праз п. Ільніцкаго. Адрэс пасылаю пісаны рукой п. Крупч. але можаш дастаць у п. Прэзыдэнта Петрушэвіча. Апошняга адр. Motzstr. 78(?)

582.1.49:150&r

¹ Бадуновой. ² Ганне Душэўскай. ³ Рэдактар ковенскай газэты «Эхо».

3470. Mémoire des Lithuaniens du territoire de Vilna, présenté au Conseil et aux Délégués à la IVme Assemblée de la Société des Nations. Genève, 23.09.1923

582.2.60:001-007 — ∂

582.2.60:019-025 — ∂

582.2.60:026-032 — ∂

3471. À la Haute Société des Nations à Genève [Mémoire de l'Union des Allemands expulsés de Pologne]

582.2.60:033-040 — ∂

582.2.60:041-048 — ∂

Дата невядомая.

3472. Паштоўка Віктара Вальтэра (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.09.1923

Прага. 25/IX 23г.

Вельміпаважаны грам. Рэдактар!

Выбачайце, што я турбую Вас сваёй пісулькай, адрываючы, магчыма, ад бягучай справы, але ўсё ж ткі я хацеў бы троху напамніць Вам аб сабе, аб тым, ласьне, што мной было адаслана Вам апавяд. «Аднабочнікі», і што дагэтуль, ня гледзячы на маю просьбу выслаць як найхутчэйшы адказ, адказу няма. Дзеля гэтага ласкава прашу Вас не адмовіцца адказаць караченька: 1) ці атрымалі Вы маё апавяд., ці не? 2) Ці будзе яно друкавацца?;

калі будзе, дык калі й на якіх умовах¹. 3) калі не, дык не адмовьце, я Вас асабліва аб гэтым прашу, адаслаць непрыняты рукапіс...

Затым, застаюся з шчырым паважаньнем
Вальтэр Віктар.

Адрэс:

Česko-Slovensko. Praha, Košiče. Švédská ul. č.737.

Выбачайце яшчэ раз за турбаваньне.

ВальтэрВіктар

582.1.48:040&r

¹ Апавяданьне «Аднабочнікі» было надрукаванае ў №4 і 5 часопіса «Крывіч» за 1923 год.

3473. Résolution des représentants ukrainiens, biélorusses, et lituaniens, opprimés par la Pologne et des Allemands expulsés par le Gouvernement polonais, réunis en Conférence à Genève, les 23/25 Septembre 1923

582.2.60:052 — *шк анг*

582.2.60:095 — *шк фра*

582.2.60:053 — *шк фра*

582.2.60:096 — *шк анг*

582.2.60:097 — *шк анг*

582.2.60:098 — *шк анг*

582.2.60:099 — *шк анг*

3474. Суправаджальны ліст да рэзалюцыі і мэмарандумаў прыгнечаных Польшчай народаў, пададзеных Лізе Нацыі у Жэнэве 25.09.1923

582.2.60:054 — *шк фра*

582.2.60:055 — *шк фра*

3475. À la Haute Société des Nations à Genève [Mémoire des représentants du peuple Biélorusse opprimé par la Pologne]

582.2.60:062-066 — *д фра*

582.2.60:067-071 — *д фра*

582.2.60:056-061 — *д анг*

582.2.60:086-094 — *мк фра*

Дата невядомая.

3476. Communiqué aux Membres du Conseil. C.552.1923.1. Protection des minorités. Questions de procedure. Bericht des Baron de Rio-Branco.

582.2.60:072-077 — *мк*

Дата невядомая.

3477. Тэкст выступу прадстаўнікоў прыгнечаных Польшчай народаў на паседжаньні IV Асамблеі Лігі Нацыяў (?)

582.2.60:078-081 — *мк*

Дата невядомая.

3478. Ліст беларускіх палітычных зьняволеных зь Беластоцкае турмы

582.2.60:082 — мк

Дата невядомая.

3479. Нататкі на аркушы паперы

Barbarossastr. 13

bei Woelmer

Tel. Lütow 42-04

582.2.60:083 — p

Дата невядомая.

3480. Ліст Палуты Бадуновой (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.09.1923

Так, так, сябер Ластоўскі, Вы былі правы калі пісалі Душэўскаму, што цяжка працаваць, калі няма каму верыць, няма на каго палажыцца, няма з кім параіцца. Пэўна, так кепска працаваць, цяжка, немагчыма. А я, родны мой, зараз якраз стала ў такое бязвыходнае палажэньне. Мая доля такая, аб якой Купала кажа: Што дасі заўтра, доля зьмянлівая, спадзяюся пацехі я мала; адно знаю, што ўсе нешчасьлівае ты мне толькі дагэтуль давала.

І глядзіце, што зрабілася, ці лепш, што нарабілася. Паехала да Прагі на адзін дзень, каб вярнуцца зараз жа і ехаць да Жэневы і заместа гэтага цяпер толькі ось учора паднялася з ложка, у яком пралежала тыдзень хворая і гэта не ў Празе, а ў Бэрліне, у Анэты Душэўскай. Здарылася усе так. Пакуль мы з Вамі пісалі мэморыял у абарону нашага бязмерна задуманнага палякамі народу, — Цвікевіч і Краскоўскі, які аказаўся інтрыганам лепшым ад усіх чорных сілаў, — накручавалі у Празе сваю юдзіну валынку, ось затое атрымалі мы тэлеграму з подпісам Язэпа. А калі я прыехала, дык Тамаш Грыб і Мамонька усю ноч правялі ў самай гарачай сварцы са мной. Яны даводзілі мне, што я не маю права ехаць да Лігі Нацыяў, як сацыялістка, а гэта, мол, арганізацыя буржуазная. Я ім адказвала, што цяпер сацыялісты усіх кірункаў зьмянілі сваю тактыку і калі раней не йшлі на выбары разам з буржуазіяй, дык цяпер ідуць, не баючыся сядзець з імі радам. Што нам, бел. сацыялістам, якія толькі адны і выступаюць на абарону праў свайго гаротнага сялянскага народу няма нават аніякага граха усюды дзе толькі слухаюць нас гаварыць аб гнеце і бядзе свайго народу. У нас няма буржуазіі, ну і хто ж будзе гаварыць з міравой бурж. з буржуазнымі гаспадарствамі калі не мы. А мы замаўчым, і ўсё замаўчыць... а палякі, польскія магнаты толькі падзякуюць нас за гэта і назавуць сваімі сябрамі. Нарэшце, яказала, што буду ў Жэневе выступаць толькі перад сацыялістычнымі арганізацыямі, што перад працоўнымі усяго міру падыму голас мой на абарону свайго народу. Дзе там! Яны і слухаць не хацелі. Тамаш ажно гразіць пачаў — паедзеш, дык будзем у газэтах пратэставаць, напішам, што не маеш права выступаць ад партыі, бо партыя не дала згоды. — Я буду выступаць не ад Вас, сказала я, упаўшы таксама ў страшэнную злосьць, — вы посьле гэтага не сацыялісты, я ня

хочу з Вамі працаваць. Тагды яны на другі дзень пачалі мне безадступна даводзіць, што я пагублю усю партыю, калі не застануся у Празе, што усе ў іх развалілася, што моладзь уся шукае новых дарог і не знаходзе, што (гэта ужо казаў Мамонька па сэкрэту) Тамаша усе перасталі лічыць за сацыяліста, і нават Дварчанін, старшыня парт. камітэту і той адваліваецца і хоча перайсьці да камуністаў. Што толькі уся надзея на мяне была і раптам я выезджаю. — На вошта ж Вы мяне цяпер звалі, казала я ім, я зьездзіла бы ў Жэневу і вярнулася да Вас. — Мы думалі, што ты не прыедзеш саўсім (мусіць чулі, што я не хочу жыць у Празе, а ў Бэрліне).

На другі дзень адбыўся урадовы сход, на каторым Цвікевіч трымаў сябе недазваліцельна — чытаў дагаворы з літвінамі, пісьмо Міхайлоўскага да яго і гэта пры Станкевіче і яшчэ нейкіх невядомых студэнтах, мо і польскіх шпіках! Ці можна з ім вясьці працу? Гэта ж сорам, а не дыплёмат. Тутака прыйшлі да згоды, што ніякіх пратэстаў яны проці Ластоўскага пасылаць ня будуць, калі, мол, Бадунова не паедзе ў Жэневу. Цяжка мне было, так цяжка, што я ледзьве трымалася на нагах ад усяго таго гвалту, крыку, перасудаў, інтрыг, якія яны паднялі тутака. Зноў яны выступалі проці Вас, зноў у соты раз я абаранялася. Нарэшце, я выйшла вечарам ужо позна з hotеля і пайшла на вакзал. Грыб і Мамонька йшлі за мной і чаго толькі яны не гаварылі мне, якія гарачыя словы, якія скорбныя вочы, якія папрокі, што усіх убіваю, што усё разбіваю, што Ластоўскі сам усе зробіць, што калі проці яго хто выступіць, тагды уся партыя выступіць проці Ураду... Што мне было рабіць, я згадзілася, яны паслалі пры мне Вам тэлеграмму.

Назаўтра Грыб, адкрыта не выпаўняючы свае слова, выступіў проці Вас на сходзе гэтак востра, гэтак нядобра, як некалісь, памятаеце у Менску пры маім ад'ездзе ў Маскву а Вашым заганіцу. Я не развітаўшыся з ім выйшла са сходу і разам з Мамонькай мы прыйшлі да перакананья, што Грыб губіць сябе і свой сацыялістычны твар, што ён трымае сябе горш, чымся абывацель, што яму, мусіць, дзяржаўная гульня падабаецца больш чымся праўдзівая сацыялістычная работа, што ён пастаноў нашых партыйных не трымаецца...

Грыб і сам зразумеў, мусіць, свае паведзеньне і два дні не зьявіўся да Мамонькі, дзе я жыла. — Бачыш, Язэп, сам сказала я М.-ке, мне тутака інтрыжкамі займацца некалі, я прапусьціла яшчэ толькі два дні (было 19-е) і яшчэ даганю Ластоўскага. Мо я не паеду ў Жэневу, мо ў другім горадзе буду весьці агітацыю і тым дапамагаць Власту у яго імкненьні абараніць народ свой, але я еду, совесьць мне не дазваляе быць тутака ні хвілінку больш.

Вечарам 19га, я тайна, не развітаўшыся ні с кім, апрача Мамонькі з жонкай, якія са слязамі правадзілі мяне на вакзал, выехала да Бэрліна. Але на жаль я ехала простым пачтовым поездам цэлыя суткі, была разстроена да варьяцтва, нават, мала помніла куды і як еду і на перасадках у Боденбахене і Дредздене так прастыла, што з 20 ажно 28 праляжала ў ложку з павыш. темпэтарурай. Якраз учора прыехаў Клаўдзій і перадаў мне аб тым, як Вас растроіла мая тэлеграмма, з якім горкім пачуцьцем пакінулі Вы Бэрлін. Родны мой, выбачыце мне, але ж гэта няхай мне і Вам будзе навука — больш Грыбоў ня слухаць, а рабіць так, як падказвае

ўласны розум. А ён нам падказваў правідловую дарогу тагды, калі мы рашалі адразу ехаць у Жэневу, а потым заехаць да Прагі. Але ж на жаль Анэта не дае мне дакончыць, дужа сьпяшае ісьці да пошты.

Бывайце здаровы. Душэўскі заўтра едзе да Прагі, няхай пагаворыць, як не лайся, а трэба згаварывацца. Ды яго якраз яны там да нябёс чамусь хваляць, прасілі, каб я яму наісала і пазвала пераехаць на жыцьце і працу да Прагі. А я буду чакаць Вашага прыезду, бо даведалася ад Клаўдзія, што Вы на гэтым тыдні прыедзіце.

Цяпер усе з Вамі абгаворым, а потым будзе відна, дзе жыць, куды ехаць, што рабіць. Ужо учора мела урок нямецкае мовы, на усіх парах буду гатавацца.

Пішыце да Анэткі.

Палута.

З Днем Ангяла усе вітаем Вас і жадаем многа, многа жыць на сьвеце і працаваць для свайго народу.

Anetka

А Клаўдзій сьпіць.

29-IX-1923 г.

Бэрлін.

582.1.49:145&r-146&r

3481. Розныя кароткія нататкі Эдмунда Зузэміля, дасланыя для друку ў «Крывіч»

582.1.47:081-095

Дата невядомая. Сярод іншага: артыкул у «Deutsche Rundschau» за 7.10.1923(?) — пра Крывічоў і «Крывіч»; «Бѣлорусскія слова вѣ нѣмецкомѣ языкѣ».

3482. «Хлеб салдацкі — не пшаніца...». Пераклад Вацлава Ластоўскага (?)

582.1.48:285&r-288&r — рк

582.1.47:109-110 — р В.Ластоўскага

Дата невядомая.

3483. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) рэдакцыі газэты «Вольны Сьцяг»

582.1.14:041&r

Дакладная дата невядомая. Аб Заяве Ўраду БНР бягучай сэсіі Лігі Нацый пра становішча беларускага жыхарства пад польскай акупацыяй. Нататка пра гэта надрукаваная ў: Вольны Сьцяг. №16. 5.10.1923.

3484. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) Антону Луцкевічу (Вільня) за 6.10.1923

6 кастрычніка 1923 г.

Глыбокапаважаны Пане!

Пісьмо Вашае ад 28 жніўня атрымаў толькі праз месяц. З прычыны яго мы мелі тутакж некалькі нарад, на якіх абгаварывалі усе закранутыя

Вамі пытаньня. Думка Ваша аб тым, што справа праіграная дзякуючы таму, што была «адна стаўка» — да пэўнай меры правільная. Але не менш прычынілася да проігрышу «акцыя пары гнёдых»¹, якія без ніякага сораму пайшлі на службу, на цеплае месца і тым разарвалі усю сістэму пэрэгавапрау. Імя гэтакім «гнёдым» адно — сволочь, хлебная публіка, чыноунікі. Але ліха з ім! Што да пытаньня аб тым, ці лепш утварыць нацыянальны цэнтр, які бы злучыў высілкі рожных груп, ці адзіную партыю, — я адкажу: патрэбна і першае і другое. Партыя на мой пагляд абавязкова патрэбна таму, каб даць магчымасьць шырокаму (неакрэсьляна!) кругу асоб браць удзел у палітычным жыцьці края, — а нацыянальны цэнтр, — каб мець формальны кіраўнічы орган для пэўнай канкрэтнай працы. Партыя патрэбна, каб на аснове яе праграмы, — якая будзе вядома усім, хто гэтым цікавіцца, — зьбіраць сілы людзей пэўных палітычных паглядаў, сімпатый, соц. інтэрасаў і г.д. Партыя патрэбна для таго, каб весьці барацьбу з іншымі палітычнымі групіроўкамі (прыкл. камуністамі, якія як мне вядома б'юць нас, — нацыяналістаў без паліт. праграмы), каб весьці прапаганду пад пэўным лезунгам (ня толькі нацыянальным), тварыць літэратуру і інш. Нацыянальны цэнтр патрэбны, каб аб'єднаць выдатнейшыя сілы (кіраўнікоў) магчыма нават розных паглядаў. Але мне здаецца што сярод беларускай працоўнай інтэлігенцыі («балахоўцы» і уся іхняя «група» сюды ня ўходзяць!) і сьвядомых элемэнтаў селянства няма вялікіх разьбежнасьцяў у разуменьню палітычных і соцыяльных патрэб Беларусі. Таму мне здаецца, што усё жывое, апрача рознай гнілізны і спэкуляцыі (+ глупасьці) — усе нацыянальна і палітычна здаровае (+ разумнае) можа вайсьці у новую нацыянальную партыю, якая фактычна і будзе нашай адзінай сур'езнай партыяй. Гэта была-б нашая сіла!.. Праграма яе у агульных рысах можа быць угледжана ў нашай дэкларацыі, тэкст якой да гэтага далучаю. Мне здаецца, што без партыі — прадуманай, сур'ёзна і сумленна збудаванай, дысцыплінаванай, — нельга весьці як сьлед палітычнай барацьбы. Што да легальнасьці, ці нелегальнасьці партыі, — дык гэта пытаньне другараднае. Калі бел. школа нелегальна, дык трудна думаць, што-ж можа быць па істоце легальна. Але па форме я-б думаў, што найлепш было-б дабіцца яе легалізацыі. Для палітычнай партыі гэта лягчэй чым-сь для чаго іншага. Дзе-б павінен быў быць ЦК — гэта так сама пытаньне далейшае; лепш, каб ён быў у краю, але можа быць і за межамі яго. Важна толькі, — ці лічыце Вы нормальным той стан партыйных рэчаў, які пануець у нас, ці не; ці лічыце Вы, што тое, што есьць — найлепшае, ці, наадварот, далекае ад звычайнага добрага. — Што датыча адносін паміж ЦК і нацыянальным цэнтрам, дык яны самі сабой устанавяцца. Гэта, як я казаў вышэй, будуць дзьве па істоце розныя установы, паміж якімі я не прадвіджу ніякай конкурэнцыі.

Наскольні я разумею, формальны нацыянальны цэнтр у даным момант есьць (Урад БНР). Я наперад гаджуся, што шмат што ў ім далека ад ідэалу. Але пакуль што гэта «нешта», і мы яго трымаемся. Мы многа думалі аб тым, як палепшыць яго, шмат гаварылі на гэтую тэму з Барадой² у часе апошняй сумеснай падарожы, але так нічога практычнага і не прадумалі. Бо, як ведама, ва ўсім першую ролю граець нэрвус рэрум, якога ў нас апошнім часам брак і нават вялікі. Мы усе чыста згодны з тым, каб

з Вільні пад'ехалі людзі, — выдатнейшыя, для адпаведнай працы. Дума-лі між іншым аб Вас і другіх. Але як гэта зрабіць, чым забаспечыць? З другога боку цяжка бачыць, што наш жыццёвы (неформальны!) цэнтр — Вільня, — слабеець на сілах. Мы тут пераконаны, што для бел. руху важней, каб былі кіраўнікі на мяйсцох, чым на эміграцыі. Урэшці, што — і як — і калі зрабіць, каб запрауды мець кіраўнічы цэнтр, адпаведна аутарытэтны і адпаведна зьвязаны з краем — аб гэтым трэба безупынна думаць і клапаціцца. Цяпер, калі да пэўнай меры мы знаходзім базу для працы у Празе — можна мяркаваць аб гэтым больш менш практычна. У кожным разе маем падставу сказаць, што калі з Вільні прыедзе туды адказны працаўнік, каб браць учасьць у нашым цэнтры, — дык матэр'яльна (г.зн. на жыццё) ен будзе забаспечан. Да таго — хутка павінна выясьніцца справа з Амэрыкай³. Маем надзею, што тагды будзе лягчэй дыхаць.

У справе партыі я гутарыў вясной з Сымонам⁴. Перэгаварыце з ім яшчэ раз і калі Вільня знойдзе патрэбным яе закладаць, дык паведамыце нас сюды. Мы з свайго боку даложым высілак, каб апрацаваць як сьлед праграму. Трэба цяпер жа перэгаварыць з кім сьлед аб легалізацыі партыі. Думаю, што у гэтым дапаможа нам Сеймовая лявіца. Матэр'ялу для першаг[а] партыйнага маніфэста у мяне знойдзецца, — але ня хочацца рабіць гэтага тут у эміграцыі; трэба каб гэта йшло з краю, а гэта у сваю чаргу магчыма толькі пры варунку, калі на мяйсцох, г. зн. галоўным чынам у Вільні сярод сур'езных таварышоў адбылось падобнае рашэньне. Трэба каб у беларускай Вільні стварылася адпаведная група асоб, лічучых за свой абавязак прыдаць нашаму нацыянальнаму руху цяпер жа пэўны соцыяльна-палітычны змест і узяць у гэтым сэнсе кіраўніцтва у свае рукі. Няжуж бяз конца захоўваць за анальфабэтамі громкія тытулы, калі ім трэба вучыцца? (што яны цяпер робяць, але, прызнацца, вельмі дрэнна⁵). Няжуж з другога боку сьпірацца на фікцыі, ці у найлепшым выпадку на праграму «чужых»? Паутараю, я пераконаны, што ужо час настаў, каб мець нешта свае і сур'езнае. Я ведаю, што гэткае пераконаньне ня первы месяц, а мо' і год — жыве сярод украінцаў. Тут вядомы паралелізм, — фазы народнага руху. Больш таго, — гэта цяпер агульнае зьявішча, як вынік перажываных катастроф, гібелі старых багоў і праграмм.

Цяпер некалькі слоў аб нашым сучасным палітычным становішчу. Факт разыходжаньня з Літвой — ясны. Мы ня можам дайсьці з ёй да ладу, бо 1) мы хочам роўнага супрацоўніцтва, 2) яна хоча службы. Ад нас вымагаюць: зліквідаваньня самастойнага цэнтра незалежнай беларус[к]ай палітыкі, перэтварэньня ся у арганізацыю больш мейсцовага характару для абароны правоў беларускай меншасьці пад Польшчай у карысьць Літвы і для абароны правоў Літвы на граніцу 12 ліпеня⁶. Іначэй кажучы нам прапануюць перэтварыцца у дрэннай памяці «Горадзенскую Беларускаю Управу»⁷ з Боевым, г. зн. цяпер з Ластоўскім на чале. Ластоўскі гэтае амплуа (раней — Боеускае) прыняў, але на вялікі свой жаль «Управы» ніяк злажыць ня можа: ніхто ня хоча йсьці у парабкі. Заданьнем літоўскай палітыкі есьць разьбіць наш адзіны фронт, стварыць групу «сваіх» людзей, для чаго тут есьць Л<астоўск>ій, а у Віленшчыне кс. Цікота. Правячая партыя у Літве, як вядома, — хрышчоная дэмакратыя⁸, і таму мы наконнадзі стварэньня «беларускай партыі хрышчоных

дэмакратау». Сучасная літоўская палітыка не вызнае, як я сказаў, самастойнага беларускага пытання і на другі дзень пасля таго, як Вільня адойдзе (калі наагул адойдзе!) да Літвы — яна пагодзіцца з адзінавернай Польшчай (і адзіна партыйнай), праз галаву Заходняй Беларусі. Падтрымоуваць нас, г. зн. народніцкую, сацыялістычную групу, — месцовым ксяндзам не на руку, бо гэта значыць, ізноў такі ў выпадку далучэння Вільні да Літвы, капаць сабе яму: беларусы скруцяць галаву хрышчоным у агульналітоўскім сойме. Трэба да зарэзу мець сваіх «хрышчоных» беларуса[у], лагодных, умяркаваных, ня суючых носа куды ня трэба, такіх, якія, як кажуць, з рук кушаюць. Як бачыце, прычыны нашага разыходжанья вельмі глыбокія, і канешне, не матэр'яльныя, а палітычна-прынцыповыя.

Наш пагляд так сама ясны і акрэсьляны: Калі Літва хоча карыстацца беларускай сілай, — дык няхай жа будзе ад гэтага карысьць беларусам, г. зн. Літва павінна падтрымаць беларускі рух як гэткі і ў адпаведным маштабе. Паганага «Крывіча» для гэтага мала. Думаю, што Вы з гэтым згодзіцеся. Па другое, калі Літва хоча, каб мы разам з ёй змагаліся за «літоўскую» Вільню, дык стасунак наш павінен быць саюзніцкі, а не службовы і павінен быць абапарты на адпаведнай умове, зразумела, пісьменнай. Пакольку паміж намі і Літвой есьць грунтоўнейшае разыходжаньне ў разуменьню узаемных забавязань і правоў (а правоў то мы акурат на сваёй беларускай старане па праекту літвіноў ніякіх ня маем), — дык адсюль выцякае... Вы можаце дагадацца, што ласьне выцякае, ці можа выцячы ў бліжэйшым часе. Справа йдзе ўсе аб тую самую Вільню, якой яна павінна быць. — Ва ўсёй гэтай вельмі паважнай барацьбе нам надзвычайна важна знаць пагляд Вільні: ці годзіцеся Вы з намі, ці не. Мы чаму-сь усе пераконаны, што Беларусы Вільні разам з намі, што наша тактыка Вамі падзеляецца. Але на вялікі жаль Вы нідзе і нічым гэтай солідарнасьці з намі не паказваеце. Між тым ад гэтага шмат што залежыць, нават у сэнсі ўспеха нашае барацьбы за сваю праграму. Я разумею, што Вам трудна сказаць па гэтаму пытаньню свае пераконаньне публічна, але трэба, абавязкова трэба знайсці спосаб сказаць Вам свае рашучае слова ва ўсёй гэтай гісторыі, прычым сказаць так, каб аднаразова яго ведалі і мы і літвіны. Сказаць так, як гэта адпавядаець нашай годнасьці, сказаць так, каб усе гэтыя «гнѣдыя» зьвінулі хваста, і каб раз на зауседы літвіны зразумелі, што зрабіць беларускае пытаньне службовым для Літвы нікому ня удала.

Я ведаю, як невыгодна нам разыходжаньне з Літвой. Але з двух шкод трэба выбіраць меншае, — ці ліквідавацца самім, ці ліквідаваць нашыя адносіны. Мы выбіраем апошняе. У зьвязку з гэтым шукалі сабе новую базу і цяпер можам сказаць цьверда, што гэткую базу знайшлі. Да таго маем яшчэ і Амэрыку, аб чым Вы пісалі зусім слушна ў №23 «<Нашага> Сьцягу»⁹ (за гэты артыкул — дзякуем, шкада толькі, што прыходзіцца пісаць эзопаўскаю моваю, што ў справе «служачых чужым багом» можа і не так ужо абавязкова. Добра было-б проста паставіць пункт над і). Мы кажам: жылі беларусы сотні гадоў без літвіноў, — абойдуцца і надалей без ніх. Таму формула сёняшняга дня: паварот сьпіной з гатоўнасьцю, калі пастукаюць у нашыя дзьверы, — адгукнуцца. Але самі ўжо больш стукіць у іхнія дзьверы ня будзем. Годзі! Замест гэтага — зьбіраем матэр'ялы для «Жоўтай кнігі» аб беларуска-літоўскіх адносінах.

Убачыцца нам патрэбна абавязкова. Але я так сама не знайходжу пакуль што магчымасці. Адзіна тая, што была раней з др. таварышамі. Вельмі цікавіць нас усіх, — як закончылася Вашая нарада, аб выніках якой Вы ласкава абецалі мяне паведаміць. Напішэце.

Пастараюся паслаць свайго ліста так сама конспірацыйна, як Вы вашага, г. зн. каб Вы ня ведалі, калі і кім ен быў пераданы (Вашага ліста знайшлі у кішэні). Наагул справа перапіскі — у данны момант найважнейшая. Вельмі важна знаць адрасы, куды пасылаць можна было-б зусім спакойна.

Усе тое, што напісаў Вам, — падзяляець уся наша эміграцыя, за выключэньнем «пары гнёдых».

Бывайце здаровы. Прывет усім — асабіста Вашай жонцы.

Паважаючы Вас АЦвікевіч

ПС. Калі знойдзеце карысным, — азнаемце з гэтым лістом усіх нашых друзей. Бо перапіска, як самі ведаеце, вельмі затrudненая.

Яшчэ некалькі слоў аб некаторых справах. 1) Прага павінна стацца нашым новым цэнтрам. Амаль усе туды мы выезджаем. «Пара гнедых» так сама хацела-б нешта там рабіць, асабліва сярод моладзі, але апошняя падарож туды К-Д<ушэускага> ск[о]нчылася як мы ведаем нічым. Ен езьдзіу туды даводзіць, як гэта мы «сапсавалі» справу з Літвой, што мы занадта «требовательны» і г.д. 2) Ехаць на усход пакуль што мы лічым для справы — немагчымым. Рэч ня у нашых асабістых выгодах, ці невыгодах, але у тым, што адраджэнцкі рух вымагае безварункова захаваньня нацыянальнага цэнтру, вядучага самастойную, ні ад каго незалежную беларускую палітыку. Так што апрача некаторых, другарадных, ніхто туды не зьбіраецца. Абавязкова, каб у Прагу пад'ехаў і нехта з віленцаў. Што датыча усходу, дык мы больш менш у курсе таго, што ен думаець. Годзімся з Вамі, што Амэрыка — выхад. Зьвязь самая моцная у нас ужо есьць. Але двух асоб там замала. Трэба яшчэ прынаймсь двух. У кожным разе рэалізацыя зьвязяў і працы у Амэрыке — справа яшчэ ня так хуткая. Поўгода, а мо' і больш пройдзе, пакуль рух адчуе нешта адтуль.

Бывайце. АЦ

* Што Вы там зрабілі з «дамай з яечкамі»? Яна прыехала з гэткамі дыфірамамі В.Л<астоўскаму> — што аж жах нас агарнуў. Але аб гэтым — асобна у другі раз!

582.1.04:080-082

¹ В.Ластоўскі й К.Дуж-Душэўскі. ² Магчыма, з Крэчэўскім. ³ У жніўні 1923 году ў Амэрыку з паўнамоцтвамі ад Ураду БНР выехаў Язэп Варонка. ⁴ Рак-Міхайлоўскім. ⁵ Магчыма, гаворка йдзе пра Язэпа Мамоньку. ⁶ Усталяваную паводле расейска-літоўскай дамовы за 12.07.1920. ⁷ Горадзенская Беларуска-Ўправа дзейнічала ў 1918-1919 гадох, складалася зь дзеячоў расейскай арыентацыі, змагалася за правы палітычнага прадстаўніцтва зь Горадзенскай Беларускай Радай і супрацоўнічала зь Літоўскай Тарыбай, якая прызнала яе за мясцовае беларускае прадстаўніцтва. Двое сяброў управы — Карчынскі й Бялецкі — увайшлі ў Тарыбу пасля выхаду зь яе Івана Луцкевіча й Янкі Станкевіча. ⁸ Хрысьціянска-Дэмакратычная Партыя (літ. krikščionių demokratai, адкуль беларуская «мянушка»). ⁹ Маецца на ўвазе артыкул: Лаўрыновіч [А.Луцкевіч]. У новы сьвет! // Наш Сьцяг. №23. 1923.08.10

3485. Ліст Эдмунда Зуэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.10.1923

[...] Все идетъ очень хорошо и обѣщаетъ дать наилучшія результаты. Помѣщикамъ нужны рабочіе, помѣщеніе будетъ, заводъ сильно интересуется. [...] Надѣюсь, что останетесь довольны моей бѣготней [...]

582.1.49:132

3486. Ліст Давіда Анэкштэйна (Шэнайхе) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.10.1923 з просьбай дапамагчы выехаць з жонкай у Швэйцарыю

582.1.49:135&r-136

582.1.49:134 — канвэрт

3487. Ліст Юозаса Пурьцкіса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.10.1923

Глубокоуважаемый Господинъ Ластауски!

Вмѣстѣ съ этимъ посылаю Вамъ копію нашихъ рѣшеній. Мы дальше совѣщаемся и результаты этихъ совѣщаній пришлю Вамъ скоро.

О бѣлорусскихъ дѣлахъ узнаете отъ Гна Душевскаго. Мнѣ кажется, нужно дѣйствовать быстро и рѣшительно.

Всѣго хорошаго, преданный Вамъ

J.Puryckis

582.1.49:137

3488. Нататкі ў справе заснавання Камітэту паняволеных Польшчаю нацыяў (рукапіс Юозаса Пурьцкіса)

582.1.49:133

Дата невядомая.

3489. Рэцэнзія на кнігу А.Ладнова Les protocoles de Ludendorff-Stinnes-Tchitchérine // Tribune de Genève. 13.10.1923

Les protocoles de Ludendorff-Stinnes-Tchitchérine, par Eugène Ladnoff, ancien président de la délégation de la Russie blanche à la conférence de la paix à Paris, en 1919. Varsovie, édition du comité national blanc-rusien.

Brochure de 40 pages, curieux spécimen de psychose d'après-guerre. Les documents publiés, pour autant qu'ils sont authentiques, ne prouvent nullement ce qu'on veut leur faire prouver. Mélange extraordinaire de truismes et de roman chez la portière; produit malfaisant, en ce qu'il tend à empêcher l'avènement d'une paix de bonne volonté entre les hommes, lesquels ne seront pas toujours forcément les jouets d'une poignée de malfaiteurs et ne sont pas aussi docilement qu'on voudrait nous le faire croire les pions inertes d'une infernale partie d'echecs. — С.

582.1.49:052

Рэцэнзія дасланая Я.Бачынскім у лісьце В.Ластоўскаму за 14.02.1924.

3490. Ліст віцэ-старшыні Рады БНР Палуты Бадуновай і сакратара Рады БНР Язэпа Мамонькі (Прага) старшыні Прэзыдыюму Рады

БНР Пятру Крэчэўскаму і віцэ-старшыні Васілю Захарку (Коўна) за 14.10.1923

Старшыне Прэзыдзіуму Рады Б.Н.Р.
П.А.Крэчэўскаму і Віцэ-старшыне В.І.Захарко

Паважаныя Грамадзяне!

Насколько нам вядома, пры Вашым учасьці у Коўні утварыўся Урад А.Цьвікевіча. Мы лічым, што гэты Урад зьяўляецца незаконным таму, што згодна констытуцыі Урад Б.Н.Р., павінен выбірацца Пленумам Рады Б.Н.Р., што ня было захована пры яго утварэньні, і што у гэтым прымалі удзел толькі два сябры Прэзыдзіуму Рады Б.Н.Р., у той час, як мы сябры Прэзыдзіуму, нічога аб гэтым ня ведалі. Дзеля гэтага прапануемо Вам зрабіць адпаведны загад, каб утвораны пры Вашым учасьці Урад А.Цьвікевіча спыніў зараз-жа сваю урадовую працу і усе справы здаў Прэзыдзіуму Рады Б.Н.Р.

У далейшым для вядзеньня нацыянальна-палітычнай акцыі заганіцай, мы лічым патрэбным склікаць Прэзыдзіум рады Б.Н.Р. не пазьней першага лістапада 1923 г. у Празе для вырашэньня гэтых спраў.

Калі-ж да гэтага часу сябры Прэзыдзіуму грам. П.Крэчэўскі і В.Захарко не дадуць ніякага адказу і ня прыедуць у Прагу, дык мы выступім адкрыта супроць незаконнага Ураду і нарушэньня Вамі констытуцыі Б.Н.Р.

З пашанай Віцэ-старшыня Р.Б.Н.Р.

П.Бадунова

Сэкрэтар Я.Мамонька

14.X.1923г.

Прага

582.1.44:076 — МК

3491. Расьпіска І.Ключынскене за 15.02.1924 аб атрыманьні ад рэдакцыі «Крывіча» 50 літаў задатку за здымкі

[На візытоўцы:]

І.Кліуцінскіненэ, Каўне

582.1.49:054

3492. Даведка дзяржаўнага кантралёра БНР Лявона Зайца (Коўна) за 15.10.1923 у справе Дзяржаўнай пячаткі БНР

БЕЛАРУСКАЯ

НАРОДНАЯ

РЭСПУБЛІКА

ДЗЕРЖАЎНЫ КАНТРОЛЬ

15 кастрычн. 1923 г.

№10.-

Спраўка

1га Лістападу 1920 г. Радай Народных Міністраў Б.Н.Р. у справе «Дзяржаўнай Печаткі» постановулена: «Праэкт прыняць і даць майстру выбіць печатку на медзі паводле прыложэнага да гэтага пратаколу рысунку».

14 Лістападу 1920 г. на сходзе Надзвычайнай Дэлегацыі БНР ў Літве подпісамі ўсіх сяброў Дэлегацыі зацьверджаны рахунак выдаткаў Дэлегацыі, прычым на канцэлярскія выдаткі (сярод якіх значыцца і «Дзяржаўная медыяная печатка») выведзена дзеве тысячы (2000) н.мр.

Гэты рахунак Дэлегацыі запісаны ў кнігі бухгалтэрыі пад ст. выд. за №19 ад 2/XII 1920 г. і зацьверджаны Дзяржаўнай Кантрольнай Камісіяй 16 жніўня 1921 г.

Аб усім вышэйпаданым і сьцьверджаю
Дзяржаўны Кантралёр ЛЗаяц
582.1.49:138

3493. Паштоўка Палуты Бадуновай (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.10.1923

Дарагі сябер Вацлаў.

Прыехала у Прагу для мэтаў, аб якіх Вам вядома ад Клаўдзія. Усе зроблена добра. Пасланы патрэбныя паперы. Пішыце да мяне па адрэсу Язэпа. Ці хутка вярнуся да Бэрліна, ці не — ня ведаю, бо не маю малярнай магчымасьці, а здароўе зноў раскідалася, тыдзень праляжала ў ложку, аслабнула вельмі.

З пашанай, Палута.

Praga. Vršovice. Halkova ul. 53 П р. и р-ні Fogl. pro Mamonko dla P.V.

Прывет Клаўдзію ад мяне і Мамонькаў. Прывет Стахе.

Ці прыехала Анэтка¹? Як яе здароўе.

Газэта у Празе не палучаецца. Родзевіч уехаў у Менск².

582.1.49:139

¹ Сястра К. Душэўскага. ² Нелегальна.

3494. Ліст Пятра Крэчэўскага (Коўна) у Дзьвінскую Беларускаю Гімназію за 18.10.1923 у справе адмовы выпускніком Дзьвінскае гімназіі ў праскіх стыпэндных дзеля незаплянаванага прыезду 30 студэнтаў зь Вільні.

582.1.04:088 — мк

Копіі ліста дасланыя Школьнай Радзе ў Вільні і праскай беларускай грамадзе.

3495. Ліст Палуты Бадуновай (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.10.1923

22-X-1923 г.

Вельмі паважаны сябер Вацлаў!

Насьпех паслала Вам адкрытку, бо была салідна хворая і не мела сілаў пісаць даўгі ліст. Цяпер ужо трохі паднялася і вось, як бачыце, прынялася за пісаніну.

Навін шмат. Першае, хлопцы, якія прыехалі з Вільні, кажуць, што з Віленск. гімназіі выйшла каля трэці вучняў, не маюць магчымасьці плаціць высокую плату. А тым часам Вы можэце помач гэтую даць. Дык вось яны верныя два хлапцы бяруцца ў гарах устроіць спатканьне з кім-небудзь з віленцаў. Трэба, канешня, калі Вы яшчэ не паслалі нічога праз

Валка, прыехаць інкогніта сюды і пераслаць грошы, а мо яшчэ лепш спаткацца ці з Р<акам?>, ці з Т<арашкевічам> або М<ятлой?>. З газэты №20 «Вольн. Сьцягу» відаць, што нават Луцкевіча праняло мэморыялам нашым¹. Глядзіце артыкул «Рызыкаўная заява», Лаўрыновіча-Луцкевіча.

Сягодні прымем дэкларацыю аб польск. уцісках і апублікуем ува усіх сац. газэтах Нямецчыны, а мо і ў другіх. Штейнберг абещаў надрукаваць у 12 газэтах, а мяне чакае у Бэрлін, каб там сярод рабочых арганізаваць мітынгі, яны абещаюць даць мне добрага перакладчыка і ўсе абставіць, як трэба. Па мойму ж, Нямецчыну ўжо няма чаго і агітаваць, яна і так добра адчувае польскі уціск на сваёй сьпіне. А вось каб паехаць да Англіі і там сярод работніцкіх мас павясьці агітацыю — гэта іншая справа. Там знаходіцца і II інтэрнац. у Лёндане, а ў ім засядаюць «левыя» з пр<авага?> боку П.П.С. Каб асьвятліць добра усе палажэньне перад работ., тагды і П.П.Сам стане цесна у II інтэрнац., як іхняй буржуазіі ў Лізе Народаў пасьля нашых мэморыялаў. (Глядзіце арт. «З Польскага Сойму» Вольн. Сьцяг №20.) П. Вітас журыцца аб дрэнным палажэньню загранічнай палітыкі і жаліцца на жалабы меншасьцяў у Лігу Народаў.

А П.П.С. — гэтыя пройда-сацыялісты, як вужакі круцяцца каля нашага беднага сялянскага народу, павыганяўшы нас заганіцу і пасаджаўшы усю народную інт<элігенцыю> у турмы разам са сваім правадыром Пілсудскім. Яны ужо тэрытарыяльную аўтаномію абещаюць. Мусіць трудна на «Крэсах».

А п. Кернік пра Вас успомніў, гэта мін. унутраных спраў. Патрабуе ў Сойме новых падаткаў на пашырэньне паліцыі проці «банд Ластоўскага».

Усе добра, але вось што ліха. Жыць у Бэрліне не маю ніякае магчымасьці — не хапае сілаў фізычных. Анэтка² сягодні прыслала мне ліст, што хварэя і галудуе, доктар вялеў па 6 раз у дзень есьці, а што? Вось запытаньне. Хвораму на легкія патрэбна малако, у Бэрліне ж яго нават у кансэрвах не адшукаеш. Анэтка таксама здаецца хоча пераехаць у Прагу. Мусіць, што і я застануся тутака ня меней як да Каляд. Сілы мае саўсім падупалі. Мне трэба паправіцца. Ня ведаю, як я устроюся, ў панядзелак пайду на раду да украінцаў — Шаповала.

Цяпер жа мушу чакаць яшчэ ад Вас паведамленьня аб тым, як з газэтай, ці то з журналам. Шаповал казаў мне, што яны да гэтага часу выдавалі журнал «Нова Украіна» (выдаюць Вінніченка і Шаповал) у Бэрліне, але зараз пераносяцца ў Прагу, бо у Бэрліне безумныя цэны і няма магчымасьці выдаваць. Ось жа і нам мусіць трэба гэтак зрабіць. А то можна і так прыгатаваць усе тутака, а выдаць — адаслаць да Бароўскага [ці самой з'ездзіць, хаця не маю палета цеплага і затое прастудзілася цяпер, але праз месяц спадыюся усім абзавясьціся]. А к Калядам мо к лепшаму усе нарыхтуецца, і я адпачыну, напыюся досыта малака, прывяду ў парадак свае сілы і сваіх таварышаў, якія тутака распусьціліся, як рожы ў садзе, і нічога ня робяць. Уся моладзь живець п'янствам і мусі картішкамі. Трэба клюб. Я ужо зрабіла разам з Язэпам³ адзін сход. На другім пакончым справу. Перавязу сюды Анэтку — будзе народныя бел. песьні сьпяваць. Сама ж я буду чытаць лекцыі па літэратуры. Наогул, пастараюся, каб час майго тутака жыцьця не прайшоў бязследна.

Аб Урадзе Цвікевіча мы ужо прынялі і партыйную пастанову і удвох з Мамонькай, як члены Прэзыдыуму — скасаваць Урад Цвікевіча, як незаконна выбраны. Склікаць зьезд Прэзыдыуму Р<ады> Рэспублікі на 1 лістапада г.г. у Празе і на зьездзе вырашыць, дзе і як будзе выступаць Прэзыдыум, як Бел. Нац. Цэнтр заганіцай. Аб гэтым ужо паслана аф<і>цыйна> папера заказным лістом Крэчэўскаму ў Коўну.

Заганічную групу с.р. у Коўне парашылі распусьціць і даручыць Міхалевічу перадаць мне усе дакумэнты не пазьней 1га сьнежня г.г. Пасьля чаго будзе Ц.Б. зроблена новая перарэгістрацыя сяброў партыі. Ну, усяго найлепшага, мой паважаны адважны духам таварыш. Чакаю альбо Вашага прыезду, альбо ліста. Жыву ў Язэпа на хлябах. Бьецца ён тутака, як рыба аб лёд. Жонка слабая і хваравітая. Прывет сяброўскі Клаўдзію з жонкай і цалую Стаху. Перасылаю ёй лісты, якія выпадкова да мяне палі. Пурьцк<аму> напішу зараз жа. З паш<анай>. Палута.

P.S. Ад Езавітава атрымала сьгодні ліст. Ён будзе працаваць з Вамі. Пішыце да яго.

582.1.49:140&r-141&r

¹ Мэмарыял прыгнечаных Польшчаю народаў Лізе Нацыяў (дакумэнт №3471).
² Сястра К. Душэўскага. ³ Мамонькам.

3496. Паштоўка Давіда Анэкштэйна (Шэнайхе) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.10.1923 у справе магчымага выезду ў Монпэлье (Францыя)

582.1.49:142

3497. Запіска Клаўдыюша Душэўскага (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.10.1923

Браце.

П. Іонінас просіць цябе зайсьці цяпер у Міністэрства і узяць з сабой дзесятак «мэморыялаў» на французскай мове¹.

Кляўд...

27.X.1923г.

582.1.49:143

¹ Дакумэнт №3471.

3498. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Палуце Бадуновай (Прага) за 28.10.1923

28.X.22

Даражэнькая Цетка Палута.

Вашага ліста я вельмі чакаў, бо такое палажэньне як цяпер у нас ёсьць доўга трываць не павінна, калі-ж будзе трываць, то яно давядзе да таго, што нам усякую работу нельга будзе рабіць у тым ліку і работу школьную. Вы кажаце, што я магу дастаць грошы і іх не дастаю, гэта не зусім так: паверце, што прыватнаму чалавеку, апіраючыся толькі на тыя ці іншыя адносіны, даставаць грошы вельмі цяжка, блізка немагчыма, бо палажэньне робіцца маё невыразным, а з другой стараны той хто можа даць

грошы, па істоце сваей вымагае формальнасьцяў правам устаноўленых. На аснове Вашых слоў я казаў, што край не падзеляе тактыкі вайсковага стану у бок нашых прыхільнікаў¹, што край мне давярае. І было-бы ўсё добра каб запраўды край даў свой голас, але край маўчыць. Учора я парушыў усе свае стасункі; прышлося гаварыць і з праціўнікамі (бо ня ўсе так глядзяць, як наш знаёмы з Барбароса²). Кажуць: «мы гатовы прыйсці з помаччу, але калі Вы адзін, ці вас трое, з намі, то самі разумеете — маштаб помачы ня можа разцягацца на тых, хто супроць нас актыўна ці пасыўна». Усё-ж такі крыху дастаў і перасылаю Вам, а Вы ўжо з Прагі пашліце цэнным пісьмом, застрахаваным на сумму ўложанага у пісьмо чэка: 50 доляраў Школьнай Радзе і 50 доляраў Нац. К-ту, калі Камітэт робіць якую работу, а то усе 100 доляраў школьнай Радзе, я думаю найлепей на імя Мятлы ці Рака*. У пісьме-ж трэба іх папрасіць каб яны у газэце паквітавалі гэтакім чынам: «ад А.Якубоўскага, праз Прагу атрымана на Школьную Раду 100 доляраў». Акрам гэтага для Вас асабіста на Вашы патрэбы пасылаю 20 доляраў. Пры гэтым прашу пераслаць мне паквітаваньне у атрыманьні ад мяне дзеля перасылкі у Вільню 100 доляраў на падтрыманьне беларускіх культ-нац устаноў, з далажэньнем квіта пачтовага аб перасылцы цэннага ліста, і, асобна, другое паквітаваньне у атрыманьні ад мяне 20 доляраў на падтрыманьне беларускай палітычнай эміграцыі. Паквітаваньні чым хутчэй вышліце тым лепей: здаўшы паквітаваньня можна будзе гаварыць аб далейшым.

Я вельмі прашу Вас прыслаць мне копіі а) даручанага Вамі з Мамонькам пратэсту Крэчэўскаму і б) партыйнай пастановы. З часопісьсю пачакаем, калі Вы крыху адпачнеце. Разфармаваньне Ковенскай С.-Р групы в<ельмі> разумная пастанова. Затым прыміце сэрдэчнае прывітаньне ад шчыра паважаючага Вас Власт...

* Чаму не на Рака, а гэта каб не зьвяртаць лішне на яго увагі, так я думаў, але Вы усё гэта лепей ведаеце і зрабіце як трэба. NB. В<ельмі> прашу каб у Празе ніхто ня ведаў аб гэтай пасылцы, бо у Празе сьцерагчыся ня будуць, а праз Прагу могуць даведацца і далей. ВЛ.

582.1.49:144&r

¹ Літвы. ² Юозас Пурыцкі, дыпляматычны прадстаўнік Літвы ў Бэрліне (Прадстаўніцтва месьцілася на Барбароса-штрэсэ).

3499. Чарнавік запіскі Вацлава Ластоўскага ў справе бюджэту на працу сярод беларусаў пад польскай акупацыяй за 29.10.1923

Запіска

У справе бюджэту на працу сярод беларусаў пад польскай акупацыяй

Заданьні якія павінны быць дасьцігнуты у наступным гаду працай пад польскай акупацыяй

1. Першым і найважнейшым заданьнем працы у наступным гаду (1924) павінна быць падтрыманьне і пашырэньне опозыцыйнага настрою супроць Польшчы беларускага жыхарства Віленшчыны і Горадзеншчыны, якое, паміж цяперашняй граніцай Літвы і Лініяй Рыжскага міру, становіць пераважаючую большасьць.

2. Зьвярнуць палітычныя сымпатыі беларускага жыхарства у старану Літвы.

3. Зсолідарызаваць імкненьня беларусаў з вымаганьнямі літоўскай палітыкі, а праз гэта дасьцігнуць солідарных выступленьняў і мець уплыў на ход падзей ў краю.

4. Вясьці актыўнае змаганьне з полёнізацыяй ў Віленшчыне і Горадзеншчыне.

Характар намечанай працы.

Па свайму характару стаўленыя мэты на наступны год разпадаюцца на 2 галоўныя кірункі: працу палітычную і культурную, цесна паміж сабою зьвязаныя і ўзаемна дапаўняючыся.

Палітычная праца разпадаецца на чат[ы]ры галоўныя аддзелы:

1. Прэса
2. сталы кантакт з краем
3. арганізацыі і партыі
4. агітацыйная літэратура.

Культурная праца галоўную увагу павінна зьвярнуць на

1. Школу
2. Беларускаю кнігу.

Спосабы дасьціжэньня пастаўленых мэт.

1. У кожнай палітычнай рабоце галоўную ролю іграе прэса, якая надае кірунак мышленьню данага грамадзянства, умацоўвае яго пераконаньні, служыць агітацыйнай трыбунай, кіруе ім і г.д. і г.д. Адводзячы першае мейсца прэссе, ў будучым гаду трэба: а) пастарацца мець уплыў на ўсе беларускія часопісі, выходзячы пад окупацыяй, і на эміграцыі; б) утрымліваць цэнтральны орган, кіруючы на тэрыторыі Літвы і цесна ад яго залежачы партыйны (Эс-Эроўскі) орган за межамі Літвы.

2. Каб зсолідарызаваць імкненьня беларусаў з вымаганьнямі літоўскай палітыкі, трэба шляхам некалькіх спорадычных зьездаў з прэдстаўнікамі беларускага грамадзянства з пад польскай окупацыі, констатаваць факт супольнасьці інтэрасаў у змаганьні з польскай окупацыяй і намеціць план ўзаемаадносін на будучыну. Акромя гэтага падтрымліваць пастаянную зьвязь, шляхам рэгулярных сустрэч.

3. Опозыцыйны настрой рэволюцыйных элемэнтаў да Польшчы трэба выкарыстаць на утварэньне кадраў актыўных змагароў, шляхам пашырэньня арганізацый стрэлецкага характару. Рэволюцыйным партыям трэба даць магчымасьць разьвіць агітацыйную дзейнасьць ў духу рэволюцыйна-незалежніцкім.

4. Для падтрыманьня і кіраваньня настроймі рэволюцыйных элемэнтаў і для прапаганды мас ў духу рэволюцыйна-незалежніцкім трэба выдаваць заганіцай і пашыраць у краю адпаведную нелегальную літэратуру.

Усякая рэволюцыйная праца магчыма толькі там, дзе маецца контынгент нацыянальна-сьвядомага элемэнта. Дзеля гэтага галоўным заданьнем культурнай працы павінна быць нацыянальнае усвядомленьне праз

школу і кнігу. Палажэньне беларускай школы у наступным гаду, з прычыны адабранья ей урадовых крэдытаў, будзе выключна цяжкім, і ў гэтым выключна цяжкім палажэньні трэба ей прыйсьці з дапамогай, хоць у $\frac{1}{6}$ - $\frac{1}{7}$ часьці яе бюджэту.

Школа беларуская дагэтуль не абаспечана беларускай кнігай, што страшэнна падрывае яе аўтарытэт у жыхарства, асабліва пры існуючых побач, польскіх школах з давольным лікам танных і добрых польскіх школьных падручнікаў; трэба пайсьці на дапамогу беларускай школе школьнымі падручнікамі.

Грамадзянства беларускае дагэтуль не мае кнігі для сямейнага і пазашкольнага чытанья. Дзеля таго, што добрая кніга зьяўляецца найважнейшым фактарам пашырэння нацыянальнай сьвядомасьці трэба утварыць выдавецтва падабраных па зьместу кніжак, хоць штомесяц па кніжцы сярэдняга фармату, стран. 120 кожная.

Патрэбныя кошты на правядзеньне намечаных мэт:

1.	1 газэта (3 разы у тыдзень) гражданкай у Вільні		
		12 № у месяц па 40 доляраў	----- 480.-
2.	1 " (3 разы у тыдзень) лацінкай	"	----- 480.-
3.	1 мясачнік у Коўне		----- 250.-
4.	1 мясачнік партыйны заганіцай		----- 60.-
5.	Падтрыманьне эмігранцкай, студэнцкай прэсы		----- 60.-
6.	Зьезды і рэгулярная зьвязь з краем		----- 50.-
7.	На партыйную працу		----- 100.-
8.	На арганізаваньне кадраў актыўных змагароў (суммы не стаўлю не будучы ў курсе гэтай справы, якая і цяпер вядзецца адпаведнымі арганізацыямі у краю.		
			----- 1.480.-

Культурна-нацыянальная работа:

9.	Падтрыманьне гімназый		----- 500.-
10.	Утрыманьне 2 інструктараў-агітатараў якія аб'езджалі-бы край і праводзілі адкрываньне беларускіх школ і на іх разьезды		----- 100.-
		Месячна	2080.-
11.	На надрукаваньне 6 кніг школьных па 10 аркуш друку (50x60)		3.600.-
12.	На надрукаваньне 12 кніг да чытанья па 8 аркуш (8x60)		5.760.-
		У год	----- 9.360.-

Акром вышэй вылажаных захадаў пажадана было-бы ў мэтах прыцягненьня сымпаты і збліжэньня беларускага грамад<зянства> утварыць пры Ковенскім унівэрсыцеце катэдру Беларускавяданья і, падобна чэхам, устанавіць стыпэндзіі для студэнтаў-беларусаў з Віленшчыны і Горадзеншчыны. Гэта апошняе мела-бы аграмаднае маральнае значэньне для усяго падростаючага пакаленьня эвэнтуальных кандыдатаў, прымусіла-бы іх знаёміцца з літоўскай мовай, падтрымліваць стасункі з літоўскім грамадзянствам на мейсцы, а пасля акончання студый быць праваднікамі ідэі літоўска-беларускага збліжэньня.

Аргументуючы патрэбу помачы стараўся я выходзіць з інтэрасаў Літвы, бо з беларускага пункту погляду патрэбу помачы аргументаваць не прыходзіцца.

Разам на ўсю працу, акром стрэлецкай,
(18.960+7200+9360) — 35.520 доляраў

Пры апрацаваньні гэтага каштарысу былі узяты пад увагу толькі сьцісла рэальныя сілы, якія трэба утылізаваць. Пры натованьні цыфр выкарыстаны ў гэтай матэрыі запіскі перасыланыя з краю.

В.Ластоўскі
29 кастрычніка 1923г.
582.1.49:119-125

3500. Ліст Канцэлярыі Рады Народных Міністраў БНР Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.10.1923 (вых №245)

Грамадзяніну Ластоўскаму.

Гэтым Канцэлярыя Рады Народных Міністраў просіць Вас вярнуць у Канцэлярыю заставаюся у Вас Дзяржаўную Печатку, вялікую круглую медзяную на фоне герба Скарыны (аб гэтым далучаецца Спраўка Дзяржаўнага кантролю)¹. Разам з тым прашу Вас зьвернуць у Канцэлярыю Р.Н.М. дыплематычныя пашпарты — Ваш і Вашай жонкі, разам з літоўскімі ахароннымі граматамі, — якія дакуманты выданы былі Вам у свой час як Старшыне Ураду Б.Н.Р.

УПракул<евіч>
Дзяржаўны Пісар
582.1.49:147

¹ Дакумэнт №3492.

3501. Ліст Давіда Анэкштэйна (Шэнайхе) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.10.1923 аб атрыманьні трох нумароў «Крывіча» і з падзякай за клопаты

582.1.49:149

3502. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.11.1923

Вельміпаважаны Пана Вацлаве!

Дзякую Вам за два лісты і падмогу на «Б<еларускі> Ст<удэнт>» Сюды прыкладаю расьпіску. Маю 12.XI сур'ёзны экзамен (паўгаспадарсьцьвены), дык, як мне не няпрыемна, не змагу напісаць у «Крывіч» ніякае стацьці. Найраней мог бы выслаць 14.XI, але ў гэты №5 ўжо спазьнілася-б. Аднак 14-15.XI нешта пашлю, на колькі гэта будзе навуковае наперад цяжка сказаць.

Чаму ня прысылаеце №5 «Крывіча»? Я папрасіў, каб займалася продажай яга Галубянка, бо яна шмат балей за мяне мае часу. Дык калі ня маеце нічага проці, дык шлеце ёй (адрэс на Вяршыніна). Справаздачу за

прададзеныя экз. дам па 12.XI, бо цяпер ані часінкі ня маю свабоднае. Па 12.XI напішу і папраўкі да фізіол. тэрмінолёгіі. Лісты й кніжкі з Вільні буду Вам перасылаць. Паслаў ужо ліст у Кнігарню.

Выбачайце, што пішу на такім кусочку, шкадную часу (ён перад экзаменам дарагі!) йсьці купляць.

З шчырым паважаньнем

Я.Станкевіч

7.XI-1923

582.1.49:110&r

582.1.49:110a — канвэрт

3503. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.11.1923

8.НОЯ.1923

KONSTANTIN JEZOVITOV
LATVJA, LATGALE, LUDZE.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

дужа мяне лаюць тутака некаторыя вядомыя Вам грамадзяне, а таксама і ковенцы за тое, што я падтрымліваю зносіны з Вамі, але я іх падтрымліваў і падтрымліваць буду, бо бачу ў асобе Вашай аднаго з тых беларускіх працаўнікоў, якія ўжо самазаклалі сябе для беларускае справы і з гэтае Вялікае Справы нікуды ўжо ня ўцякуць, як з жэртвенніка, як з кастра-вогнішча.

№4 «Крывіча» сёнека атрымаў і паслаў далей.

Пасылаю Вам «Змаганьне».

Ці атрымалі Вы ўжо ад Беларускага Аддзелу спісак нашых школак, для якіх я прасіў Вас выслаць першыя 4№ «Крывіча», як пробныя, а потым можна будзе пасылаць іх і надалей, а я тутака пастараюся сабраць з іх грошы праз той жа Аддзел, ці сам, ці праз наш Нацыянальны Вучыцельскі Хаўрус.

Што да перасылкі грошэй у Вільню у цывёрдай валюце, дык гэта справа цяперака дужа простая: я пасылаю часта грошы на газэты і кнігі і раблю гэта ўжо не праз прыватныя канторы і заказныя лісты, як рабіў раней, а ўжо праз цэнныя паштовыя пакеты, якія цяперака ўжо прыймаюць у Польшчу і тамака грошы выдаюцца тыя самыя, што запечатаны былі тутака у купэрту.

Паквітаваньня, аб якіх Вы спамінаеце, павінны быць нават у 2-х экзэмплярах: адно паквітаваньне пошты а другое — з Вільні.

Чакаю паведамленьня Вашага на папярэдні мой ліст: аб прадажы 200 экз. «Бѣлоруссы и Поляки», літвіном для агітацыі у Гродзеншчыне, аб перасылцы 200 экз. тэй жа кнігі Варонцы у Амерыку і аб высылцы рэшты кніжак сюды да мяне.

Кнігі, як я ўжо і пісаў, перахоўваюцца з 1919 году у Міністэрстве Беларускіх Спраў у вялікай скрыне, што заўсёды стаяла у пярэдняй.

Для мяне гэтая справа — дужа важная справа і я вельмі Вас прашу яе пасунуць.

Прывет жонцы і Кляудзюшу з жонкай.

Прышліце мне экзэмпляраў па 3 усіх Ковенскіх выданьняў, пачынаючы з 1919 года (зразумела беларускіх) — патрэбна ў бібліятэчкі гімназіі, гораду і пач. школы.

З пашанай К.Езавітаў.

P.S. Няўжо-ж літвіны хочуць рашуча пасварыцца з беларусамі і няўжо-ж яны не падтрымаюць грашова, нават беларускія гімназіі, у Віленшчыне, як не захацелі падтрымаць беларускую палітычную акцыю? Ці робіце Вы захады аб падтрымцы 5 бел. гімназіяў у Віленшчыне? Гэта-ж абавязак літвіноў!

582.1.49:111&r

¹ Газэта, выходзіла ў Вільні 28.10.1923-31.01.1924.

3504. Ліст Палуты Бадуновой (Збраслаў) Вацлаву Ластоўскаму й Клаўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за ?.11.1923

Zbraslav-Zavisi u Prahy, Bilka ul. 101,
u p. A.Zemara pro P.Badunowa.

Глыбокапаважаныя
сябер Ластоўскі і сябер Душэўскі!

Вашы лісты я атрымала. Мы іх усе разам, ці верней, па адіноку, але ж усе прачыталі. І добра, што Вы пішыце такія агульныя лісты, бо ведаеце, дарагія таварышы, што ворагі нашы не дрэмлюць і свараць нас на кожным кроку, сыплюць свае агідныя брэхні, як баба засявае мак. Бо што-ж яны нічым апрача інтрыг не займаюцца. І вось жа Тамаш і Язэп адкрылі мне Амэрыку. Аказваецца, ці Заяц, ці мо Жылкіна работа, а Жылка мае пэўныя заданьні ад Луцкевіча распусьцілі тутака брэхні брыдкія нават не варта мараць паперу аба мне і Ластоўскам. Ось жа цяпер мне адчыніліся вочы на дзеі маіх таварышоў, якія не пускалі мяне ў Жэневу. Нават і цяпер Тамаш ня можа успомніць без нейкага унутраннага здрыганьня аб маеі паездцы да Бэрліна, яму ўсе здаецца, што я па асабістым справам еду.

Дык кажу Вам, што пішыце агульныя лісты, як і робіце апошнія часы, бо бруду з іх галоў трэба развезьць. А што датычыцца банды Цвікевіча, дык яна тутака спачатку задрала нос і Крыч<эўскі> заявіў, што калі мы ня возьмем заяву назад, дык яны ня будуць з намі гаварыць. Я адказала ім, што і праўда з мертвымі аб жывым не варта гаварыць; Язэп і я і Тамаш усе выйшлі з hotеля пастанавіўшы больш з імі не гутарыць і зараз жа выступіць у газэтах. Прайшло тры дні, я пераехала на новую кватэру да гарадка Zbraslava і цяжка захварэла, раптоўна неяк, ледзьве не адправілася за адну ноч к бацьку Аврааму. Але доктар украінец тутака жыве і мяне выратаваў, аднакаж уклаў на тыдзень у ложка і знайшоў катар левага легкага і правага вярхушкі — Анюткін калега, словам. Ну, дык я ляжу, а яны робяць. Абнюхалі усю Прагу і спачатку мусіць насы дралі, што спадзяваліся без нас абыйсьціся. Але потым украінцы, як прыперлі іх, дык яны раптам апынуліся усе на сходзе партыі і рабілі даклад аб сваей ковенск. працы. Язэп, як мне перадавалі бо я ж ляжу, запытаўся іх,

за вошта яны выключылі Ластоўскага і Душэўскага, дык яны змаўчалі, усе скамкалі, але брэшучь — мы іх прыпром і каго трэба вычысьцім. А Цьвікевіч ужо пусьціўся у Укр. хату рабіць даклад і так моцна напіраў на свой сацыялізм, што ажно маладыя хлопцы сьмяяліся.

Наогул жа, мы парашылі, што Мамонька зьездзіць у Літву і ліквідзіруе усю справу. Зараз там трэба, каб Вы заклалі Нац. Камітэт, не адкладаючы ні на адзін дзень. Сябра Душэўскага можна старшыней паставіць. Напішам і Бароўскаму, каб гэта зрабіў. Чэкі я атрымала. Толькі дзякуючы Вашай дапамозе я магла выехаць у Zbraslav і лепш устроіцца. Адзін парт. чэк яшчэ у банку, калі будзе ехаць Язэп у Літву — атрымаем і яму на дарогу дадзім. Вы яму паклапаціцеся візу, ці пашпарт. Наогул, найлепей яму праехаць да Амэрыкі, бо на яго тутака, як пугала паказваюць пальцамі. Дык яму тутака матерьяльна не вытрымаць. Каб Душэўскі сюды прыехаў вучыцца, мо б лепш зрабіў бы, маладыя хлапцы усе хорам яго хочуць тутака бачыць. Але ж няхай кожны робіць, што яму лепш, і там патрэбны людзі, дык яшчэ як! Распіскі Язэпка там выдасьць, як прыедзе, але ж яны проці уселякіх распісак. За сябе я вышлю зараз жа, разам з копіямі пастаноў. Дзе Анэтка, напішыце мне!

Усім Вам крэпка цісну руку Ваша хворая Палута.

Тутака заклаўся федэральны беларуска-украінскі гурток сац. народніцкай моладзі — кіруюць бел. і укр. с-р. На першым сходзе старшыней быў Грыб, а даклад чытаў укр. Кобэрскі. Гэта адчынілася народніцкая школа. Дужа усей моладзі спадабалася. Заметку аб гэтым памясьціце у Крывічу.

582.1.49:065&r

Дакладная дата невядомая.

3505. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1?.11.1923

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Вы пеўна на мяне вельмі злуіцёся, што я дагэтуль ня прыслаў матар'ялу, але ведаеце, я ня шмат і вінен.

12.XI здаў экзамен т.зв. філэзофічна-пэдагогічны, які здаецца посьле трох гадоў навукі. Гатуючыся да экзамену, не хадзіў на лекцыі й семінары, дык трэ' было потым даганяць. За год буду маць права скончыць, але ці скончу за гэты час, вялікае пытаньне, мо прыдзеца павучыцца яшчэ даўжэй. Дык цяпер працую, колькі хапае сіл. Гэта будзе мой запраўдны працоўны год. Пачаў пісаць працу на дактарат, дык апрацовуючы, спадзяюся, што можна будзе тое-сёе пасылаць у «Крывіч».

Цяпер-жа пасылаю разгляд Вашэ тэрмінолёгіі і ст. «Славакі».

Як я пісаў, я згаджаюся перасылаць Вам віленскія друкі. Ужо мне прыслалі гадавік «Н.Н.» за 1913 г. цана 50 цэнтаў амэр., кніжку «Вялікая шышка» Я.Нарцызавага цана 15 ц. ам., «Навука сьпеву» А.Грыневіча цана 15 ц. ам. і «Анельчына вясельле» цана 2 ц. ам. разам 82 ц. ам. Цяпер нічагусенькі ня маю грошай, дык як дастану стыпэндыю за сьнежань (каля 10.XII), тагды Вам іх пашлю. Ліст з рукапісямі мог Вам паслаць ужо ты-

дня паўтара, але ня было грошай на пашт. маркі. Цяпер магу паслаць толькі дзякуючы таму, што пазычыў Вяршынін. Бачыце, гэты месяц у мяне грашавы крызіс, бо памог двом знаёмым студэнтам, якія прыехалі сюды й дагэтуль не дастаюць стыпэндыі, а так звычайна бывае ляпей.

Што да перасыланьня Вам віленскіх газэт, то іх ужо ад якогась часу, ня ведаю чаму, перасталі прысылаць Вяршыніну, дык я ня маю адкуль браць. Калі Вы хочаце даставаць, дык падпішэцеся на якісь час (цяпер выходзіць «Змаганьне» і «Крыніца»).

Мяркаваньні ў стацыі «Мова, народ, раса» дра Чужыловіча¹ мне падабаліся. Ён піша аб рэчах элемэнтарных і наагул ведамых, але надзвычайна важна тое, што не глядзіць на палітыку і не баіцца маскалёў. Хто гэта такі др. Чужыловіч², адкуль ён і дзе жыве?

З Вашым паглядам аб назову «Крывіч» сусім згаджаюся. Мо' што тут і ўдасца зрабіць.

На зьмену назову «Беларус» на Крывіч тут студэнты Беларусы глядзяць вельмі добра і то як з «Сэкцыі» так і з «Аб'яднаньня». Можна на'т сказаць, што захоплююцца гэтым.

Як я ужо пісаў «Крывіч» з №4 будзе прадаваць Галубянка. З першых трох нумэроў я крышку прадаў, крышку потым раздаў, згодна з Вашым лістом, а астачу аддаў Галубянцы, расьпіску яе сюды прыкладаю.

Прадаў гэтулькі: №1 — 3 экз студэнтам па 4 кр.ч. = 12 кар. чэс., 2 экз. ў «Нашей Р'ьчи» па 2,60 кр.ч. (35% спуску) = 5.20 к.ч.; №2 — 3 экз. студэнтам па 4 к. = 12 кар. і 1 экз. у «Н. Р'ьчи» па 2 к. 60 = 2.60 к.ч.; №3 — 2 экз. студэнтам па 4 кар. чэск. (8 к.ч.) і 1 экз. у «Н. Р'ьчи» па 2.60 = 2.60. Разам 42,40 кар. чэск., якія прашу вылічыць з належнага мне гонорару.

«Бел. Студ.» №6 паслаў Вам 4 экз., пеўна Вы дасталі. Скора будзе № новы. Напішэце калі ласка, калі-б журнал стаўся толькі літэратурна-навуковым, мог-бы ён карыстацца, як і цяпер, падмогаю ад Вас?

Тут у нас ня ўсё добра. З тых, што сёлета прыехалі ё каля 30 чал. без стыпэндыі. На гэтым галодным грунце разьвіваецца «зьменавехаўства». «Аб'яднаньне паступовага бел. студэнства» разьбілася на дзьве часьці. Там утварылася група марксістаў, запраўды «зьменавехаўцаў» (я радзіў ім звацца зьменатычнікамі) ці як яны хочуць «камуністых» — на чале з Цьвятковым. Марксістаў бадай што ня меней як с.-р. Калі-ж дадаць, што апрача «камуністых» ё яшчэ акдрытыя маскоўскія манархістыя, дык у «Аб'яднаньні і г.д.» с.р. астаюцца ў меншасьці. На'т Дварчанін выступіў з с.р. і назваў сябе беспартыйным марксістым, а запраўды ўсё робіць што хоча ад яго Цьвяткоў, пакінены вонках камуністычнае арганізацыі, каб мог свабадней агітаваць.

Грыба, Мамоньку й Бадунову хацелі прыняць сябрамі ў Беларускаю Раду, чаго яны вельмі дамагаюцца, але з прычыны гэткага разьбіцьця «Аб'яднаньня» з імі перасталі лічыцца і здаецца ня прымуць. Я ўжо думаў, ці не сказаць тут, што Вы пасылаеце с.р. у месяц 20 дал., бо гэтым можна было-б папсаваць ім усю музыку, але дзеля таго, што Вы пісалі мне гэта пад сакрэтам, узьдзержыўся. Аднак, калі-б дайшло да прыймання іх у Раду, ці не зрабіць гэтак? Гэта быў-бы найлепшы спосаб удзяржаць гэтых інтрыганаў.

Адпішэце.

Кага Вы паслалі ў Амэрыку?

Ваш Я.Станкевіч.

582.1.49:113&r

Дакладная дата невядомая. ¹ Артыкул надрукаваны ў №4 «Крывіча» за кастрычнік 1923 году. ² Эдмунд Зузэміль.

3506. Янка Станкевіч. Кароткі разгляд «Тэрмінолёгіі да анатоміі і фізыялёгіі»

Кароткі разгляд «тэрмінолёгіі да анатоміі і фізыялёгіі
(глянь «Крывіч» №1)

Агульная загана тэрмінолёгіі тая, што аўтар блізу што сусім не паказуе жарол, якімі ён карыстаўся пры ўкладаньні яе.

Можна бяссумлеву прызнаць, што слоў з дзесяткаў ужыта дзеля перакладу добра. Вось гэтыя словы: ныркі, крохкі, зенка, зрэнка, чхаць, спаткнуцца, прастор, самапачуцьцё, мяхі, паддувалы, паходжаньне, функцыі арганізму, камплікацыя, жоўчны. Гэтыя словы ўжываліся агульна й дагэтуль у беларускай літэратурнай мове.

Ніжэйшыя тэрміны мо' можна было-б прызнаць добрымі, калі-б былі мотываваны прыкладамі з народнае мовы, з песьняў, казак і г.п. або паказана, што ўтвораны па анолёгіі з будоўляй іншых беларускіх слоў, а пакуль гэтага няма, дык нельга аб іх сказаць ні добрага, ні благога: рашчына, рашчыньнік, рашчыняць; цекладзь, цякоміна. Прыпамінаю, што дзеля азначэньня «жыжкі» ё яшчэ слова «жыжка», прыкл.: Гушчу зьеў, а жыжку на кагал. Кіпень, кіпячая вада. Зацемлю, што «кипятокъ» па-беларуску «вар», «варатак». Мочеточникъ перакладзена мачацёк, посік; отбросы — адкідзьдзе, адпадзьдзе, ападкі; мозжечекъ — мажджок; чатырэхолміе (въ мозгу) — чатырагорбіцца, затылочная кость — патылічная косьць; рябь на водѣ — таласа; драхлость — друзласць; ворсинки на кишечной стѣнкѣ — пыхцікі; селезенка — салюзаўка; кіслота — кісладзь; але калі-б гэтае слова было благое, дык малое бяды, бо маем народнае беларускае «кісьля» (Ашм. п.). Печечная лоханка — нырковая шуплянка, шуплавіна. Наагул трэба сказаць, што спомненыя ў гэтай часьці тэрміны на беларускага філёлёга ня робяць благога ўражаньня.

Далей адцемлю словы, што няправільна пабудаваны або неадпавядаючыя слову перакладанаму.

углекислота — воглякісь. Адкуль-жа ўзялося гэтае *во*? Можа быць *вуглякісьля*, а калі-б была добрая *кісладзь*, дык і *вуглякісладзь*. Таксама няправільна ўтвораны словы: воглякісты газ, воглявод, воглік; гэтае *во* бы з неба звалілася.

Свертываніе вельмі магчыма, што будзе *сыцінаньне*, але ня сыцінаньнеся, бо ся на канцы дзеяслоўнага іменьня адзнака польскае мовы.

Питатъ, ся добра адпавядае беларускае *сыціць, ца*; ё яшчэ ў гэтым-жа значэньні беларускае слова *жывіць, ца*.

Питаніе ня можа быць *насытнасьць*, наагул гэткага слова ў нашай мове немагчыма ўтварыць, але будзе *сыценьне* (націск на *ы*, бо з націскам

на другім складзе значыла-б «жыр'ніе») або жыўленьне, *насыщєніє* — насыщєньне; *насыщєнность* — насыщєннасьць.

Питательный — сытны, *питательность* — сытнасьць. Ад гэтых слоў адхінаецца слова *сыты*, што значыць «жирный», *сыціня* (мяса, жы-вёлы, чалавека) — «тучность», *сыцэць* — жир'ць, *сыцэньне* — жир'ніе.

Маскоўскаму слову «жирь», «жирный» адпавядае польскае *łuszcz*, *łusty* а гэтым абодвум беларускае *тук*, *тучны*, а потым ужо *тук* дзеліцца на *скром*, *шмалец*, *лой*, *сала*, *здор*. *Клусты*, *клушч* пераробка польскага *łuszcz*, *łusty* (у беларускай мове бывае, што *тл* або і адно *т* пераходзіць у *к*). Што гэта так, бачым з таго, што слова *łusty* паходзіць ад *тълсть*, якое ў беларускай мове дало *тоўсты* (або *таўсты*) а ў польскай і чэскай *łusty* (стаўся пераскок *ъ*). *Жировая* ткань, *клётка*, *вещество* будзе *туко-вая* тканка, *клётка*, *матэрыя*, а *жирный* суп — *тучная* страва.

Страва гэта тое, што памаскоўску «супь» («первое блюдо»), а *еміна* наагул усё тое, што есца, дык *пища*, *пищевой* будзе *еміна*, *емінны*; *пищевой* баланс, *продукты* — *емінны* балянс, *продукты*; *пищевод* было-б *емявод* (бо побач з *еміна* ё і *емя* як *семя*, *плямя* і г.п.), так сама і *вадавод*.

Рот гэтак і будзе а напару яго назавуць *губаю*.

З песьні й прыказкі відаць, што ё слова *знадбень*, але з іх нельга зрабіць вываду, што яно значыць *прадмет*, але — судзіна; гэта адпавядае й чэскаму *pádobí*.

На «понось» скажуць у іншых мясцох *лякса*, але гэтае слова па свайму паходжаньню небеларускае, характар яго жаргонны; затое ё народнае беларускае *ганячка* (Ашм. п.).

Ё *печані* (множны лік), а кожная з дзвюх печаняў будзе *печань*.

Рычагъ наагул вага, а тады ўжо дзеліцца на *асьвер* і г.п.

Шовъ — бел. шво, множны лік *швы*, а *сушво* (але не *сошвы*) магло-б значыць тое месца, дзе зыходзяцца два швы (як *суток*, *сумежны* і г.п.).

Заместа *канчавіны нэрваў* і *скорча мускулаў* здаецца ляпей было-б ужываць *канчаткі нэрваў* і *скарачэньне мускулаў*.

Крестообразна будзе *на-крыж* а ня *крыжавата*, якое было-б прыслоўе ад *крыжаваты*, але дзеля таго, што прымета *крыжавы* ня можа маць зьмяншальнае формы, няма *крыжаваты*, а значыцца й *крыжавата* немагчыма.

Ня ведаю, адкуль аўтар узяў слова *навохнасьць* дзеля перакладу «обоняніе». Дагэтуль мы ведалі слова *нюх*, а «обонятельные нервы» — *нюхальныя* нэрвы.

Лицевые нервы будуць нэрвы твару, нэрвы аблічча, тварныя нэрвы, але не «натварныя нэрвы» (*на* азначае на чым, а яны не на твары, а ў твары).

Вкусовые нервы — нэрвы смаку, але не «смачавыя».

Познаніе нельга перакладаць пераз *умеласьць*. Калі мы каго або што пазнаём, ды[к] гэта будзе *пазнаньне*, калі проста знаем, дык *знацьцё*. Чалавек, які ўмее штось *рабіць*, будзе маць *уменьне*, будзе *ўмелым* чалавекам, адгэтуль *умеласьць*.

Умственное занятіе і *одаренность* не *умысловая* праца і *здольнасьць*, але *разумовы* занятак і *здольнасьць*, бо маем *розум*, а ня *умысл*.

Будзе не «краваток», а криваток, бо ў слове *кроў о* не пераходзіць у *ы* толькі пад націскам.

Ад слова пачырванець будзе пачырваненьне, а не пачырвеньне.

Возбуждэнне перакладзена ўздойм. Аўтар тут крыху ўзышоў на сьцежку, але ня сусім. Скажуць «даняць», «даняло»; адгэтуль і можна ўтварыць назоўнае імя, якое будзе значыць «возбуждэнне». Чэхі ад гэткага слова маюць *dojet*, у нас-жа па прыкладу займо, наймо будзе даймо.

Высота звука пер. «вышыня голсу». Называем «звук» гукам, дык будзе вышыня гуку. Аўтар аднак хоча ўжываць «голс» заместа гук. Слова «голс» у праславянскую пару, як кажуць адны, або ў балта-славянскую пару, як даводзяць другія, мала форму «*golsъ*», але каб ужываць яго цяпер у беларускай мове, на гэта трэба маць прыклад з беларускае мовы. Сказанае адносіцца і да ўсіх тых слоў, што ўтвораны ад «голс».

Прихотливый будзе пабел. пераборлівы або перабірлівы, але ня «прыхоцьлівы», бо апошняе зьяўляецца зьбеларушчаным маскалізмам.

«Прамені» полёнiзм, але каса, коска, касуля, касулька беларускія народныя словы, ужываюцца ў значэньні маск. «луч» і польскага *promień* паміж іншым у Сакольскім і Віленскім п.

Лінаць значыць мяняць старую шэрсць на новую, блекнуць — траціць свой спачатны колер, а *вянуць* — пачынаць сохнуць, дык «ліняць» перакладзена блага.

Ад мяняць маем імя «мена», «менка», дык «обмѣнъ веществъ» будзе мена, менка матэрыі.

Недомоганіе будзе няўздоленьне.

Маем *якасьць* або *якіня*, дык «доброкачественный» будзе *добраякасны* або *добраякінны*.

Маск. словам *походка* і *поступь* адпавядае нашае *хада*. Чалавека па хадзе пазнаеш (Ашм. п.).

«Валва» ё перакручанае маскоўскае «волна» і песьня тут нічога не даводзіць. У гэткім беларускім слове *л* мусіла-б перайсьці ў *ў*, што й маем у — воўна (у авечкі), бавоўна. Дык воўна ў авечкі, але *хваля* на рацэ.

Столбнякъ ня можна перакладаць сутаргай, бо сутарга гэта сусім што іншае.

На «гноі» (у скуле, вадыры) у Ашм. п. скажуць «возалак» (ад зала). Слова сусім добрае. Ці добра «глюз», ня ведаю.

Пытаньне: на чым апіраўся аўтар перакладаючы «брыжейка» пераз *кавісма*, членъ (тѣла) — чэляс, чувство — чоў, чувственный — човесны, чувствительный — чоўкі, чувствующий — човісты?

Я.Станкевіч.

582.1.49:114-118

Дата невядомая.

3507. Студэнт-Беларус [Янка Станкевіч]. Славакі (Артыкул)

Дасланы для публікацыі ў «Крывічы»

582.1.49:093-095

Дата невядомая.

3508. Канвэрт ліста Альбэрта Курляндзкага (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.11.1923

582.1.49:180

Альбэрт Курляндзкі — савецкі агент у Данцыгу, 4.07.1923 быў прызначаны кіраўніком Беларускага Прэс-Бюро ў Данцыгу замест Ісака Лур'е.

3509. Расьпіска Віктара Вальтэра (Янкі Палына) за 20.11.1923 аб атрыманьні ім 470 карон чэскіх у якасьці ганарару за надрукаванае ў №4 «Крывіча» апавяданьне «Аднабочнікі»

582.1.49:126

3510. Дакладная запіска Аляксандра Мілінкевіча Прэзыдыюму Літоўскіх Стральцоў за 27.11.1923 аб партызанскай дзейнасьці на акупаванай Польшчаю тэрыторыі, арышце й зьдзеках у турме, з просьбай аб дапамозе

582.1.49:127&r-128

3511. Ліст рэдакцыі часопіса «Mūsų Žinynas» (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.11.1923 з просьбай перадаць для публікацыі ў часопісе «Mūsų Žinynas» артыкул «Гэrb Пагоні як разьвіцьцё сонцавага міфа» у сувязі з плянамі паданьня ў Сойм у 1924 годзе праекту зьменаў у літоўскім дзяржаўным гербе

582.1.49:129

3512. Ліст Палуты Бадуновай (Збраслаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.11.1923

Глыбокапаважаны дарагі таварыш Вацлаў!

Ці атрымалі Вы мае апошнія два «хворыя» пісьмы, бо пісала я іх у гарачцы. Калі атрымалі, то пэўна ж даведаліся з іх, што тутака ў Празе Крычэўскім і Цвікевічам утворана «Беларуская Рада ў Чэхаславакіі». Учора быў у мяне Заяц, ён чамусьці якраз папаў у Збраслаў на жыцьце, разам з Пракулевічам зьнялі сабе тутака пакой. Пэўна ж есьць мэта мяне сагітаваць у свой бок. Праўду скажу, што я саўсім згодна з Вашымі думкамі, выказанымі яшчэ ў Бэрліне аб тым, што ня трэба нікога адкідаць ад беларускае працы, калі ён зьяўляецца карысным дзеля яе. Пакуль яны вядуць такую лінію: 1, заяўляюць сябе не Урадам, бо чэхі гэтага не дазваляюць, а Беларускай Нац. Цэнтрам за граніцай; 2, усімі мерамі хочуць выявіць сябе, як эс-эры, бо як і раней пісала Вам, украінцы іх моцна прыціснулі і мусілі яны — круці ня круці — зьвярнуцца да нас. Але гэтага мала, Цвікевіч усімі мерамі хоча, як мне здаецца, выказаць сябе амаль не правадыром эс-эраў беларускіх: чытае даклады на тэмы аб народніцтве і не вылазіць з украінскае хаты, дзе якраз зьбіраецца наша фэдэральная «Вольная Грамада». Мо ліст мой не дайшоў да Вас дык я паясьню, што такое В.Г. Арганізацыю гэту заклалі бел. с-ры і украінск. с-ры з мэтай прыцягнуць да народніцтва сацыялістычна думваючую студэнтскую моладзь. Гэта як бы школа народніцтва, куды можа прыходзіць кожны, хто

цікавіцца, паслухаць даклады і дэбаты. Але разам з тым уваходзяць туды і ўсе бел. і украінск. эс-эры. Вельмі думка добрая і карысная, як для развіцця народніцкіх ідэй, так і для гуртаваньня моладзі, а разам тутакі закладаецца моцны фундамент узаемаадносін паміж саціалістычнай Украінай і таковай жа Беларусью. У будучыне такія знаемства і такое цеснае сяброўства памогучь нам устанавіць добрыя адносіны паміж маладымі нашымі рэспублікамі.

Усе добра, але чаму Цвікевічу хочэцца быць нашым тутакі лідэрам? Канешня, ён папаўшы ў атмасфэру ўкраінскага эс-эраўства, хоча ў іх вачах паказаць сябе нашым «галоўным» важаком. «Мы, прагаварыўся Заяц, так сказаць важакі беларускага руху заганіцай», а пасья схамянуўся і паправіўся гм... я хацеў сказаць частка важакоў... Ён казаў на тэму аб тым, што быццам палякі афіцыйна пратэставалі перад чэхамі па поваду іх пераезда сюды, але чэхі супакоілі палякаў тым што, мол, Урад беларускі пераезджае ў Чэхію не як Урад, а як звычайныя палітычныя эмігранты, проці каторых чэхі нічога не маюць. Палажэньне іх матэрыяльнае пакуль што яшчэ неяснае. Здаецца ім дапамаглі украінцы — далі пазычку на кармленьня 30 бел. эмігрантаў студэнтаў, якіх чэхі да Нова году ня маглі прыняць на стыпендыю за-тое, што позна зьявіліся. Ось жа, па славам Зайца яны цяпер займаюцца гэтым кармленьням, ну, канешне, і самі кормяцца. Што-ж гэта добрая справа, абы чэсна працавалі... Адно толькі для мяне ясна, што і тутакі яны, асабліва Цвікевіч, хтка праявіць свае растачыцельныя замахі. У гэтым я пэўна. Пэўна я яшчэ і ў тым, што ён лезе ў партыю, каб нас там ізнутры разваліваць і вось Вам добры прыклад.

Як толькі прыехалі ковенцы, Мамонька, які да іх зьвярнуўся два разы у адзін дзень, раптам аб'явіў мяне сваім ворагам і нават так сур'езна паставіўся да мяне, што я ў гэтай жа дзень выехала ад яго у Zbraslaw. Апрача таго ён так паскудна накламіў на мяне Грыбу, усе, што усімі разам гаварылася у яго хаце і ім і яго жонкай — усе зьвярнуў на мяне... і выйшла гнусная сьмердзякоўская плётка, якая нас так пасварыла з Тамашом, што мы вось ужо я хвораю з 8га лістапада, а цяпер 28, ні разу не бачыліся і не гаварылі. Праўда, сьмердзякоўскі паступак Мамонькі не пашкодзіў яму на мае прыглашэньне зьявіцца у Zbraslaw. Але ён так упадачна сябе трымаў і такія жалкія словы казаў, «ат, мол, які я там сэкрэтар Рады», выходзіла так, няхай яны усе робяць, а мы людзі маленькія. Калі так казаў Мамонька, дык пэўна ж у іх адна думка з Грыбам, — яны далі ім шырокую дарогу, а самае горшае, карыстаючыся маёй хваробай, яны дапусьціліся да таго, што спекулянт Цвікевіч ледзьве не апынуўся ў вачах украінцаў і грузінаў правадыром Бел. партыі с-р.

Канешня, гэта ўсе так кашмарна, так мяне абурыла спачатку, што я ня ведала і не хацела нават ведаць аб усіх гэтых справах. Тым цяжелей было мне, што я цяжка хвораю лежала адна, усімі забытая на руках чэшскай сялянкі, маёй гаспадыні. Добра, што украінец доктар прафэсар Укр. Інст. (дзе я залічана на стыпендыю, хаця і ня вучусь дый ня ведаю ці буду вучыцца, бо не маю сілы па 11 гадзін высіджываць на лекцыях, якія мяне ні каліву не цікавяць) Літоў па прозвішчу узяўся мне дапамагаць, выклаптаў пашпарт, дапамогу ад Укр. Грамадскага Каміт., хаця грошы у мяне

былі яшчэ Вашы. Тутака шмат жыве рускіх эмігрантаў, вось мяне даглядала жонка вядомага В.Булгакава, сэкрэтара Льва Толстого, дужа добрая жанчына, якая і цяпер кожны дзень даведываецца мяне. А з беларусаў бачыла я у сябе толькі маладзенькага, добрага таварыша Сяргея Бусла.

З гэтага Вы бачыце, мой добры сябру, што проці мяне тутака зроблена ўсё, каб апарочыць мае імя, бо пушчана агідная плетка аб тым, што калі я Вас падтрымліваю, дык значыць у нас есць нейкія інтымныя адносіны, нагаворана яшчэ мусіць тысячу карабоў, ды пакуль што да мяне не дакацілася. Ах, як я цяжка страдала і стагнала ад душэўных ран... Але дух мой зноў уваскрос і вось мае ворагі (я іх лічу разам з тым і ворагамі беларускага народу, бо яны спыняюць нармальнае развіццё нашае працы за граніцай) даведаўшыся, што Бадунова папраўляецца і скоро прыдзе на сходку, паслалі свайго красамоўнага Зайчыка, каб мяне распалажыць і прымірыць. Што ж, я казалася ўжо вышэй, каб я спадзявалася, што яны стануць шчыра і добра працаваць ну, і добра, усе мае асабістыя крыўды я заўсягды выбачаю і забываю, хаця гэта нават задзевае і маю чэсьць, як чалавека і кабеты. Але ж я добра ведаю гэтую нізкую публіку, якая ў мутнай вадзе рыбку ловіць — і мне цяжка. Так, даведалася ад Мамонькі, што яны пісалі да Грыба ліст такога зместу, няхай, мол, Бадунова адмовіцца падтрымліваць Ластоўскага, тагды мы будзем разам з ёю працаваць у Грамадскім Камітэце. А справа тутака так абстаіць, — Грыб, хаця і ня бывае у мяне, дзякуючы Мамонькавай правакацыі, але, відаць, дабіваўся, каб я папала у гэту самую Бел. Раду. Меў ён на увазе, як мне здаецца тое, што там я буду лепш забезпечана матэрыяльна і буду мець больш вольнага часу. Канешня, з гэтага боку ён добры таварыш і больш нічога. Але ж палітыкі тутака няма аніякай. Я яшчэ раней сказала і потым праз Мамоньку перадала Грыбу, каб ён не рупіўся аба мне і за мяне і аба мне з імі не гаварыў, бо за грошы я яшчэ ад таварышаў не адмаўлялася і за грошы ніколі нігдзе не таргую беларускай справай. Ось жа пасля таго на Zbraslawскім гарызонце з'явіўся Заяц.

Усежтакі ім карціць, каб я ад Вас адмовілася, яны ня хочуць прымірэння. Ось жа я цяпер скажу ім, што мы склічэмо зьезд партыі, там адчытаем усе адзін перад другім, пачысьцімся і прымірымся, а тады пачнем працу пад строгай партыйнай дысцыплінай і рукаводствам. Ніхто ня будзе у нас ні разтачаць грошай грамад. ні гандляваць беларускай справай, ні займацца гульняй у профэрансы і кутежамі па рэсторанах, ні плётка, ні брудных размоў сярод сваіх і чужых мы не дазволім і, ось калі яны згодзяцца і чыстасэрдэчна пачнуць выпаўняць свой абавязак перад бел. народамі, то пэўна ж можам і разам працаваць.

А калі інтрыгі нізкія, плёткі агідныя, як і раней, будуць выходзіць з іхняго стану, дык хаця мае сябры і пойдучь з імі (а Мамонька кожны дзень мяне палітыку, калі даведаўся, што літоўцы адмовіліся даць візу, дык адразу вецер падуў у другі бок. Я кажу, ці ж с. Ластоўскі вінен у тым, што табе не далі візу, што ж ты лічыш яго гаспадаром Літвы, ці што?) дык, калі усе пайдуць з імі, я астануся адна і ніколі не акунуся ў бруднае балота, якое на-сьмерць заб'е нас як сацыялістычную партыю.

Скажу шчыра, Мамонька ува ўсёй гэтай гісторыі трымаўся так, — сёгодні са мной, заўтра з імі, мне гаворыць адно, ім другое. Калі мы ужо напісалі пратакол пратэсту проці іхняго нахальнага нежаданьня з намі, сябрамі Прэзыдыуму Рады Рэспублікі, гаварыць, дык Мамонька адмовіўся назаўтра яго падпісаць і заявіў, што ён пойдзе яшчэ раз і як «чэсны» чалавек папярэдзіць, што мы будзем з імі змагацца і публічна пратэставаць, калі яны дазваляюць сабе выступаць ад імя Ураду. Я казалася яму, што мы ўжо гэта сказалі, гаварыць больш не аб чым, а калі ён пойдзе, дык зноў завязьне ў іх інтрыгах. Праўда аказалася на ліцо. Яны Мамонькай круцяць, як хочучь. Я ўжо нават перастала цікавіцца, што і як там робіцца, так абрыднелі мне усе гэтыя інтрыгі і сам Мамонька разам з імі.

Ну, да усежтакі прыкладу стараньняў прывясыці партыю да парадку. Мо прыдзецца шмат выбачыць, шмат каго падцягнуць і усім разам падцягнуцца, але ворагам — палякам і камуністам ня можна даваць аружжа ў рукі, а то яны добра на свой бок скарыстаюць наш развал за граніцай.

Ітак, пакуль што нічога не пішыце аб тым, што ужо Ураду няма. Ня трэба палякам падаваць радасьць. Створым моцную партыю, тагды новая сіла заменіць старую ужо спаракнеўшую. Я пісала ўжо Вам, паважаны сябер, каб Вы разам з с. Душэўскім утварылі у Літве заразжа Нац. Камітэт на чале з Вамі, тагды усе работу бел. у Літве можна будзе рабіць без замінкі і рукі будуць развязаны.

Пры гэтым я прыкладаю распіску на заказн. лісты Стахі, якія адпраўлены да Вільні і распіску маю у атрыманыя грошай, 20 доляраў. А калі зрасходуем на якую-небудзь грамадск. справу друг. 20 доляраў тады ад тае арганізацыі вышлю Вам расп.

Тутака ж прыкладаю копію, хаця не падпісаную, нашае заявы на імя Крычэўскага і пратакол нашае размовы з Прэзыдыумам Рады Рэсп. Захавайце іх, як гістарычн. дакумэнт. Ага, Заяц тутакса многа казаў аб маім днеўніку, які захоўваецца у Стахі¹, быццам Вы яго паказвалі Крычэўскаму і сьмяяліся над маімі душэўнымі перажываньнямі. Канешня, усе Зайцавы словы і словы Крычэўскага для мяне неважны, але цікава, што яны разглашалі, быццам Вы мяне гэтым днеўнікам трымаеце у руках і выкарыстоўваеце. Падлецы толькі подлае і думаюць.

Прывет Клаўдію, Стахе і Анэтке.

З шчырай пашанай П.Бадунова.

P.S. Пішыце па адрэсу майму, гэта лепш будзе ад усяго: *Čechoslovaque. Zbraslaw u Prahy. Vilka ul. N101 u Antonina Zemara, pro P.Badunova.*

Пратакол прышлю пасьяля.

582.1.49:085&r-086&r

¹ Дакумэнт NQ2228.

3513. Ліст Палуты Бадуновай (Збраслаў) Клаўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за 30.11.1923

Вельмі паважаны і даражэнькі таварыш Душэўскі!

Два лісты твае адрасаваныя на Язэпа я чытала і калі ні табе дык сябру Ластоўскаму пісала два разы, хаця і кароценькія лісты і трэці ліст заказны

на твой адрэс. Мне ж здаецца Вы там павінны чытаць іх, ці па крайней меры перадаваць змест адзін аднаму. Ось чаму я асобна ня пісала табе. Але ж, бачу, што мусіць і Вы там паміж сабой не саўсім адкрыта гаворыце і падзеляецеся думкамі і весткамі. Дык ось жа я табе і пішу асобна. Але прашу перадаць гэты ліст і сябру Ластоўскаму, каб і ён ведаў аб нашых тутэйшых прыгодах.

Я ўжо пісала, што ляжала хворая каля месяца. Цяпер яшчэ толькі паднялася і выходжу прагуляцца каля хаты, бо далеко ня маю сілаў і доктар забараніў.

Ажно ось што нарабілася за гэты час.

Уся ковенская камарыльля зьявіўшыся сюды перш-на-перш па свайму звычайу пачала з унутраных і вонкавых інтрыг ды інтрыжак. Ужо праз два дні, як яны зьявіліся — Язэп на мяне чамусьці надуўся. А вядома чаму салодзенькі Зайчык яму чагосьці намазаў. Але ж гэта скажу табе такая брудная кумпанія, што аб ей і не варта многа казаць. Адным словам, яны нас так пасварылі, што мае таварышы, забываючы нават свой ня толькі сацыялістычны доўг і абавязак перад кожным чалавекам, але сяброўскі доўг перад хворым таварышам пакінулі мяне адну у цяжкую хвілю смяртэльна апаснай хваробы. Я пераехала на сваю уласную кватэру у Zbraslav, невялічкі гарадок верстах у некалькі ад Прагі. Там пры пераездзе я ператамілася і прастудзілася. Слава Богу, што здарыліся добрыя людзі рускія і украінцы — яны мяне і лячылі і даглядалі і адхаялі нарэшце.

Ці няпраўда, сябер Клаўдзій, што піша мне Валодзін «кожны з беларускіх дзеячоў жыве толькі для сябе і сам сабой, справа ідэева вельмі далека ад іх стаіць». А другі чужы сацыяліст піша: «кожны з бел. дзеячоў за граніцай жывуць асабістымі перажываньнямі, плёткамі, да звадкамі і такую развялі заграніцай мутную ваду, што далей ісьці некуды»

Так, гэта усе праўда. Мы заграніцай, як паложым і ўсе эмігранты толькі ваду муцім. Але ж хто ў гэта[й] мутнай вадзе рыбку ловіць, дык гэта кампанія Цвікевіча і Крычэўскага. Яны тутака спачатку павялі атаку проці мяне. І штож свайго дабіліся — цэлы месяц я нават не ведала, што і чаму так, а не інакш, робяць мае таварышы. Яны самі з імі хадзілі, гутарылі, упусьцілі іх у партыю, далі ім магчымасьць пазычыць у украінцаў грошай. Праўда, як учора тлумачыў сябер Грыб ён хацеў, каб яны тутака затрымаліся і наладзілі культурную працу. А яны затрымаліся і... пачалі з таго, што унясьлі ледзьве не развал у партыю.

Кажу табе адкрыта, яны зрабілі было тое, што я сама толькі чакала выздараўленьня, каб выйсьці з Пражскае арганізацыі куды яны увайшлі праз правакацыю Жылкі, гэтага агента Луцкевіча.

Але усякае дзела, даведзенае да абсурда дае і добрыя вынікі. Таварышы мае скоро пераканаліся, што з іх працы будзе такая ж карысьць, як і ў Коўне. Ось жа яшчэ пераканаўся т. Грыб у тым, што яны проста шантажыруюць проці мяне. А выйшла гэта так. Захарко напісаў Тамашу ліст, дзе паставляны былі такія крочкатворныя запытаньні аба мне, на якія ён мусіў справядліва хаця і не саўсім прыгожа адказаць, што гэта усе

«брахня». Мусіць ім гэта не падабалася, і яны парвалі гутаркі і з Тамашом, тагды вочы на іх дзеяльнасьць адчынілася і ў тых хто яшчэ пітаў да іх нейкую павагу. Словам, чым далей у лес, тым болей дроў.

А тое, што яны хваляцца, што мы змушаны маўчаць, дык гэта нас нісколькі не пужае. Бо учора адбыўся у мяне сход Ц<энтральнага> Б<юро>, і мы прынялі рэзалюцыю аб павядамленьні ува усіх газэтах аб нашым выхадзе і аб развале усяго гэтага Ураду. Але я сама настаяла на тым, каб яшчэ пачакалі з яе апублікаваньням з тыдзень, затое, што, ах, як рады будуць гэтаму развалу і камуністы і палякі — яны аб гэтым летуцелі даўно. Ось чаму няхай дзело дойдзе да лёгчнага канца. Мы хочем тутака утварыць не Бел. Раду, як яны сябе агаласілі, а Грамадзянскі Кам. накіталт украінцаў. Тагды і мы зможам увайсьці ў яго і працаваць.

Наогул жа кажучы ня трэба так многа зьвяртаць на іх увагі. Усе роўна іх песьня сьпета. Так, напрыклад у шантажным пісьме да Грыба Цвікевіч, вуснамі ці літэрамі, пісанымі рукамі Захарко, пытаецца у Грыба, на якім, мол, аснованні Бадунова заявіла Крэчэўскаму і Захарко: «Больш нам няма аб чым гутарыць, гнілое няхай гніе». Акаб ты ведаў, што я гэта праўда што сказала, бо лічу іх «парахней», як палітычнай так і нацыянальнай, аб сацыялізме ж я з імі ніколі і не гутарыла... Уяві сабе такое дзіўнае здарэньне: пішу, ажно адчыняюцца дзьверы і уваходзіць Заяц з філіжаначкай у руках — гэта ён мне, як хвораі вареніца прынёс. Трогательна і умилительно, як кажучь па расейску. Аказываецца, іх так прыпер Грыб, які прэд'явіў украінцам гэткую прапанову — альбо з Цвікамі, альбо з намі, бо мы шантаж іх увесь раскрылі. Ось жа беднага гэтага Зайчыка і паслалі да нас, як прымірыцеля. Ён ужо нічога не мае проці адводу Ураду Цвікевіча: «Вы яго увекавечылі, кажа ён, гэтым ультыматумам». Гэта пад ульт. разумеецца наша з Язэпам заява аб непрызнаньні яго законным. «Але няхай сабе, мы ужо ня будзем яго адстаіваць. А Прэзыдыум трэба захаваць, хаця ўсе-роўна адкрыта тутака немагчыма ніякая праца. Мы зьбяромся зноў і пагутарым. Я яму сказала паміж іншым, што Ковенск. група распушчана, што на-днях мы патрабуем здачы усіх парт. спраў мне. Ён доўга сядзеў, ажно да першай гадзіны. Шмат аб чым гаварыў. Ось калі праснулісь, калі чужыя падагналі. Я яму прачытала наш пратакол, ужо падпісаны і мной і Мамонькай, аб выхадзе з Прэзыдыуму і аб непрызнаньні Крэчэўск<ага> і Зах<аркі> за Прэзыдыум. Яго гэта спужала. «Ужо пасьпелі, ужо пасьпелі. — Але, кажу я, ня можна балота ковенскае пераносіць у Прагу. Альбо нешта агульнае, альбо барацьба адкрытая. Словам, паглядзімо. Главар і ўдахнавіцель Цвікевіч выехаў да Коўны. Безумоўна, яны хочуць і назад, як ты пішаш, але ходу няма і яны хапаюцца і тутака за усе. Пажывем, пабачым. А аб Урадзе Цвікевіча усероўна апублікуем.

Прывет шчыры тваей жонцы, Анэтке я пішу тутака — перадай ей. Сябру Ластоўскаму паслала заказны ліст, ці атрымаў. — Хай напіша.

Адрэс: Zbraslav-Zavisi u Prahy. Bilka ul. N101 u p. Antonina Zemar pro P.Badunovu.

582.1.49:087&r-088&r

3514. Ліст Палуты Бадуновой (Збраслаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.11.1923

Čechoslawaque. Zbraslaw u Prahy. Bilka ul. 101. u A.Zemara, pro P.Badunowa.
30/XI 1923 г.

Паважаны і даражэнькі
сябер Ластоўскі!

Сягодні паслала Вам заказны ліст¹ з падробным апісаньням усіх здарэньняў з Урадам Цвікевіча. До гэтаго часу паслала Вам два лісты, хаця кароткія, бо ляжала ў гарачцы. Цяпер паднялася, але яшчэ на вуліцу не выходжу і таму на мяне напала самненне, што можа мае першыя лісты прапалі, а мо загіне і гэты заказны. Ня то што я не давяраю таму ліцу, якому аддаю пісьмы, а так хто яго ведае. Дзіўна, чаму Вы не адказалі ні на адно, дык думаеце, што і не атрымаеце і гэтага. Пайду на пошту сама, мо неяк даплятуся. Дык у заказным пісьме я паслала разам з поўнай інфармацыяй і копію з нашае заявы на імя Крэчэўскага, дзе мы не прызнаем законным Урад Цвікевіча. Там жа распіска мая і квітанцыя на пісьмы Стахі, якія перасланы да Вільні.

У трох словах паўтару тое, што там напісана. Прыехаўшы сюды, яны заявілі, што да таго часу ня будуць адчыняць зьезд, пакуль мы не забяром назад заяву аб незаконнасьці Ураду Ц<ь>вікевіча. А інакш нам няма аб чым гаварыць. Я сказала, што калі яны так кажуць, то няхай жа на іх і упадзе адказ за развал апошняго загранічнага бел. цэнтру. Бо мы хацелі, каб Прэзыдыум захаваўся і ў патрэбны час выступаў, а калі яны хочучь, як і раней інтрыгаваць на чале з Цвікевічам, дык мы на гэта ня згодны і парываем з імі саўсім. «Я і адзін магу рэпрэзэнтаваць Беларусь заганіцай заявіў Крэчэўскі. Падумайце, каб Вы усе вымярлі, пэўна ж я адзін бы і рэпрэзэнтаваў». Ці чулі Вы гэтую самадаўлеючую мудрасьць сьвятога інтрыгана. — Але ж пакуль мы не павымярлі, адказала я, дык Вы ня будзеце выступаць, як Урад. Мы яго утварылі, Вы на нашай творчасьці прасідзелі тры з паловай гады, а цяпер мы кажам Вам, годзе! Пэцкаць імя беларускае заганіцай і карыстацца нашым чэсным імям не будзеце. — Ну дык і Вы ж не Прэзыдыум, адказаў ён. — І мы не Прэзыдыум, а застаемся, як былі сябрамі Прэзыдыуму і не складаем з сябе свайго імя, але з Вамі усе кончана».

Мы пашлі усе трое я, Тамаш і Язэп². Цяпер яны утварылі «Беларускую Раду у Чэхаславакіі». Што і як яны думаюць рабіць мне добра не вядома. Адно толькі вядома, што карыстаючыся маёй хворасьцю і разладам, які утварыў Язэп паміж мной і Тамашом, а таксама нейкім недобрым духам Мамонькі, які узлаваўся, што яму літ<оўцы> не далі візы, яны сумелі ужо і ў партыі пасідзець і нават Цвікевіч выступае з дакладамі аб народніцтве і марксізме. Няхай паходзяць, пакуль я паздаравею, а тагды усежтакі спадзяюся, што дадзім усяму раду.

Трэба, канешня, зазначыць, што яны усімі мерамі і плеткамі на мяне і на Вас (прыдумалі, быццам Вы мяне інтрыгуеце і трымаеце ў руках маім дняўніком, які Вы паказвалі быццам Крэчэўскаму, а калі і паказвалі дык я нічога асаблівага не маю, бо там апрача маёй таскі нічога кепскага няма) стараюцца нас знутры разбіць.

Заяць і Пракулевіч перасяліліся у той гарадок, дзе я жыву і Заяц ужо быў у мяне. Я не проч памірыць усіх і была б нават дужа таму рада. Але не верыцца мне, каб гэты агідны Цвікевіч стануў на чысты шлях чэснае працы. Дык пішыце зараз жа, ці атрымалі усе мае лісты, тагды я напішу яшчэ падрабней.

Усяго добрага мае таварышы Вацлаў і Клаўдзі.

Ваша сяброўка Палута Бадунова.

У тых лістох я пісала, каб Вы неадкладна заснавалі Бел. Нац. Кам. у Літве на чале з Вамі і тагды дзе выступаць патрэба, дык ад імя яго. Няхай спачатку у ім будуць і тры чалавекі — гэта неважна.

582.1.49:130&r

¹ Дакумэнт №3512. ² Грыб і Мамонька.

3515. Жаночая доля, паводле беларускай народнай песні. Даследаваньне Вацлава Ластоўскага

582.1.47:115-125

Дата невядомая. Зьмест: I. Нарадзіны дачкі; II. Дзявоцтва; III. Каханьне. Праца няскончаная.

3516. Падрыхтоўчыя матэрыялы, нататкі й выпісы да працы «Жаночая доля»

82.1.47:126-170

Дата невядомая. Рыхтаваньне Вацлавам і Станіславай Ластоўскімі. На адвароце некаторых аркушаў — карткі з словамі для «Расійска-крыўскаа слоўніка».

3517. Сшытак з практыкаваньнямі ў нямецкай мове (?)

582.1.47:171-177

Дата невядомая.

3518. Дыктоўка ў расейскай мове

582.1.47:178

Дата невядомая.

3519. «Спісокъ темниковъ»

582.1.47:179-181

Дата невядомая.

3520. Ліст Аляксандра Ружанцова (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.12.1923 з падзякай ад рэдакцыі часопіса «Mūsų Žinynas» за дасыланы «Крывіч»

582.1.49:090

3521. Паштоўка Макса Фасмэра (Ляйпцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.12.1923

Многоуважаемый Господин Редактор!

Только сегодня мнѣ предоставился случай навести справку относительно нужных Вам книг в здѣшней Университетской библиотекѣ. К сожаленію, не могу Вам сообщить ничего утѣшительнаго: не оказалось ни нужной Вам книги Савича, ни Lelewel'a. Сомнѣваюсь, чтобы их вообще можно было найти в Германіи, т.к. французская литература здѣсь плохо представлена.

С удовольствіем напишу кое-что для Вашего журнала, если будет чтонибудь подходящее. Не знаю, интересуется ли Вас вопрос о собираніи памятников народной словесности или матерьялов для бѣлорусскаго словаря. Такого рода собранія имѣли бы для науки большое значеніе.

Комиссар по бѣлорусск. дѣлам в Литвѣ недавно писал мнѣ, что посылает Славянск. Институту в Лейпцигѣ всѣ блр. изданія комиссаріата. Пока ничего не получено. Знаете ли Вы его? Сердечный привѣт!

Готовый к услугам

М.Фасмер

582.1.49:091&r

3522. Паведамленьне Беларускай Партыі Сацыялістаў-Рэвалюцыянераў за 8.12.1923 (Прага)

ИЗВЕЩЕНИЕ

Белорусской Партии Социалистов-Революционеров

В связи с тем, что в последнее время за границей появилось много разных «представителей» белорусскаго народа и «защитников» его интересов, Бюро Ц.К.Б.П.С-Р. считает своим долгом опубликовать нижеследующее извещение:

1.- Правительство Белорусской Народной Республики (Совет Народных Министров во главе с В.Ластовским), избранное Радой Белорусской Народной Республики 13 декабря 1919 года в Минске под польской оккупацией как противовес в то время образовавшейся с ярко полонофильской тенденцией т.наз. «Найвышейшей Раде», - уступая вооруженной силе оккупационных властей вынуждено было оставить границы родного края и уже в эмиграции заключив договор с правительством Литовской Республики переехало в Ковно, продолжая выступать в обороне права белорусскаго народа на свободное самоопределение и государственную независимость, перед правительствами Европы, как единственно законное правительство Белоруссии. Это правительство в условиях длительной эмиграции в связи с разногласиями среди его членов по целому ряду вопросов тактики борьбы с оккупантами стало переживать внутренний кризис, который весной 1922 года, в связи с неудачным выступлением делегации правительства в Генуе, закончился расколом и правительство фактически перестало существовать. В апреле м-це 1923 года председатель правительства В.Ластовский сложил свое полномочие вследствие чего Правительство Б.Н.Р. и юридически перестало существовать.

2.- Точно также распался на эмиграции и перестал существовать как представительный орган Белоруссии и Президиум Рады Б.Н.Р. избранный 13 декабря 1919 года в Минске во главе с П.Кречевским, В.Захарко, П.Бодуновой.

3.- Созданная в Ковне т.наз. белорусская «Дзяржаўная Калегія» во главе с П.Кречевским, - как бывшим председателем президиума Рады Б.Н.Р., - которая по мысли ее организаторов должна была заменить собой и правительство Б.Н.Р. и президиум Рады Б.Н.Р. как организация искусственно созданная, не имеющая никакой связи с краем, также незаметно прекратила свое существование как и возникла.

4.- Так называемое «правительство» А.Цвикевича, искусственно созданное на эмиграции и пребывающее в Ковне, не может считаться законным правительством Б.Н.Р., так как, согласно конституции, правительство избирается исключительно пленумом Рады Б.Н.Р. Как организация частная, не имеющая никакой связи с ответственными белорусскими партиями и организациями как в крае так и за границей это правительство является безответственным и самозванным.

5.- Вся «деятельность» в Литве г.Я.Воронко, как в бытность его литовским чиновником-министром белорусских дел при литовском правительстве, так и по выходе его в отставку, который в 1918 году во время немецкой оккупации подписывал благодарственную телеграмму кайзеру Вильгельму вместе с Р.Скирмунтом, П.Алексюком и др., против чего решительно протестовала Белорусская Партия Социалистов Революционеров, и, который в настоящее время поехал в Америку как делегат самозванного «правительства» А.Цвикевича, является сплошной «воронковщиной» ничего общего не имеющей с подлинным белорусским освободительным движением.

6.- Созданная в Праге так называемая «Белорусская Рада» во главе с П.Кречевским и А.Цвикевичем есть ни что иное, как новое авантюристическое предприятие, новая попытка спекуляции на идее белорусского освободительного движения и его представительства за границей, группы политически обанкротившейся и дезориентированной, недавно примкнувшей к белорусскому движению интеллигенции, потерявшей всякие нормы политического мышления и морально этического поведения.

7.- Ковенская группа социалистов революционеров во главе с А.Карабачем и В.Прокулевичем, присвоившая себе наименование, ранее существовавшего в Ковне «Комитета заграничной группы Б.П.С-Р.» и подписывавшая протесты и меморандумы от имени этого комитета сознательно делала формальный подлог. Эта группа Б.С-Р. в Литве (Ковно) организовав т.наз. «Беларускую Селянскую Раду у Літве», во главе с теми же А.Коробачем и В.Прокулевичем, самочинно выступила на выборах в Литовский Сейм в блоке с реакционно-черносотенными союзом русских граждан в Литве, во главе которого стоял бывший генерал-губернатор, царский сотрап, крупный землевладелец, ярый русификатор — Веревкин. Принимая участие на выборах в Литовский Сейм, ковенская группа Б.С-Р. этим самым принимала политическую платформу национального меньшинства в Литве в современных границах которой не входит ни одного клочка территорий с большинством этнографически-белорусского населения, в то время как партия в лице ее ответственных органов ведет борьбу за независимость Белоруссии, формулируя это в следующем выражении: на территории с большинством этнографического белорусского населения вся полнота власти должна принадлежать белорусскому народу.

Оторвавшись от идейных партийных центров, ковенская группа Б.С.-Р.-граждан Литвы от внутреннего политического и морального разложения начала распадаться и в конце выявила полную свою безпринципную примитивность и духовное убожество принимая участие в организации «правительства» А.Цвикевича. Постановлением Бюро Ц.К.Б.П.С.-Р. за 17 октября 1923 года эта группа считается исключенной из организованных рядов Б.П.С.-Р. представляя право бывшим ее членам подавать заявления в Бюро Ц.К. о своей принадлежности к партии.

Бюро Ц.К. Белорусской Партии
Социалистов Революционеров

8.XII.23.

(Прага)

582.1.44:077-078 — МК

582.1.44:054-056 — МК

3523. Лист Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.12.1923

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Ня ведаю, чаму Вы пытаецеся, ці выдаваць «Крывіч» у 1924 годзе. Ведама, што выдаваць; гэта маё шчырае перакананьне. Магчыма, што ён слаба разыходзіцца а мусіць яшчэ меней мае платных падпішчыкаў, бо заганіцай заўсёды будзе разыходзіцца слаба а пры высокай валюце літоўскай і пагатоў, але карысьць з яга пеўная. Я разумею, што Вам цяжка, бо прыходзіцца аднаму запаўняць блізу ўвесь №. Мне стыдна, што я Вам надта мала памагаю, але апраўдаваюся тым, што тут увесь час займае навук.

З вялікай прыемнасьцяй я прачытаў апошні №5 «Крывіча». І мова шмат паправілася. У гэтым № мова ўжо нішто, хоць ведама і тут ё непатрэбныя нэолёгізмы й барбарызмы. Спачатку я адносіўся крытычна да Вашэ (а мне здаецца ляпей «Вашэцінае») языкаведнае працы, але цяпер бачу, што з яе будзе карысьць. Толькі захапіўшыся мовай, не выдавайце (гэтым я не хачу сказаць, што Ваша выдаеш) за народнае тое, чага народ ня ведае, бо гэтым найбалей пашкодзілі-б мове. Калі «голс», «галшчыць» (с пера ч заўсёды пяройдзе ў ш), «голскі» кажуць «ад Друі да Бешанкавіч», дык і добра; значыцца яга можна ўжываць і ў літэратурнай мове. Няма дзіва, што я яга ня ведаю, бо Вы беларускага фольклёру больш начытаўшыся за мяне.

Дазвольце, што я падзялюся крышку з Вашэцяй сваймі думкамі, што да Вашэціных «Беларускіх аднаслоўяў»¹. Мне здаецца, што ў крывіцкай мове ё толькі розны і г.п., якое і ўжываецца ўва ўсіх Вамі прыведзеных значэньнях. Добра выясьнена «ведаць», «благі» і «болагі», «казаць», гаманіць, гутарыць, гукаць і г.д. але прапусьцілі тут слова «мужаваць», аб якім, здаецца, мне калісь казалі і якое кажацца ў Валожынскім цяперашнім павеце, яно значыць яшчэ сур'язьнейшую гаворку чымся «гутарыць». А «друга» ўсё-ж ткі ў беларускай мове няма. Вы й самі яга толькі навукова выводзіце. Калі ё ў крывіцкай мове дружба і г.п., дык гэта яшчэ ня значыць, што мае быць і «друг», бо «друг» быў у агульнаславянскую

пару, а ў беларускай мове яго не асталося. Гэткіх прыпадкаў у славянскіх мовах шмат. Добра выясьнілі, што значыць «кветка» і добра кажаце, што на «цвѣтокъ» трэба казаць заўсёды «краска», але ня можна заместа «цвѣт» і «цвѣсьці» заўсёды казаць краса, красаваць. Дрэвы (ігрушы, яблыны, ліпы і г.д.) і краскі (рожа, мак, лён, грэччына і г.д.) цвѣтуць а травы (мятліца, жыта і г.д.) красуюць; на дрэвах і красках ё цвѣт, а на траве краса. Калі прыраўнуем, прыкл., красу жыта да цвѣту яблыны ці маку, дык угледзім, што хоць назначэньне іх адно, але яны розна выглядаюць. Дык ляпей і захаваць гэтыя абодвы словы, будзе можна адцеміць адцэнак і мова будзе багацейшая.

«Адказ» мае значэньне, памойму, маскоўскага отвѣтъ, а «адказнасьць» — отвѣтственность, але адказ напару можа ўжывацца і ў значэньні «адказнасьць», так як і маск. «отвѣтъ» напару ўжываецца ў значэньні «отвѣтственность». На мой отвѣтъ. Адповедзь была-б полёнізмам.

Прышлеце калі ласка мне «слоўнік геомэтрычных і трыгономэтрычных тэрмінаў і сказаў»².

За прысланыя Вамі грошы мы выдалі «Б. Ст.» №4-5 і №6 і яшчэ асталося на №7³.

Падмога ад Вас ведама нікога не кампромітуе, але ясна, што калі-б с.-р. даставалі ад Вас падмогу і аб гэтым было ведама, дык не маглі-б яны йсьці й не маглі-б быць прыняты ў Беларускаю Раду Цьвікевіча, асабліва-ж у характары палітычных дзеячоў, хоць-бы і без палітычнае работы.

З шчырым паважаньнем.

Я.Станкевіч

582.1.49:092&r

¹ Артыкул В.Ластоўскага, надрукаваны ў №6 «Крывіча» за лістапад 1923 году. ² Выйшаў у Коўне ў лістападзе 1923 году. ³ №7 «Беларускага Студэнта» быў апошнім.

3524. Паштоўка Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.12.1923

582.1.49:098&r

Пра немагчымасьць далейшага супрацоўніцтва ў «Крывічы» дзеля матэрыяльных цяжкасьцяў. «[...] Въ №5 я помѣстилъ три артикула общею сложностью въ 4³/₄ страницы [...]

[...] Λευκορροϋθενοοστασις. Это по гречески, а не по еврейски. Угадайте, что это такое? Никогда не угадаете и, вѣроятно, не узнаете.»

3525. Ліст Віктара Вальтэра (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.12.1923

Прага. 13 сьнежня 1923 г.

Высокапаважаны, пане рэдактар!

Адсылаючы Вам паквітаваньне, я дазволю сабе адаслаць Вам і свой глыбокі дзякуй за тое, што не гледзячы на маё слабенькае й мала-культурнае «Я», Вы ўсё ж ткі надрукавалі слабенькія «Аднабочнікі»¹.

Дзякуючы Вам, я ўбачыў свой твор значна лепшым, чым спадзеваўся, хоць у некаторых мейсцах заўважыў зьмену проста грунтоўную, як напрыклад, з «Апошняго Даруй», Лебядзька выкінута было слова: удавы!

Ласьне, ў гэтае слова ўпіраецца ўся думка чалавека-самагубца, бо жыцьцё, па яго думцы, ёсьць ня толькі турма, ня толькі «джбан вады вышэйшай істоты», але проста — зьвярынец, акварыум гэтых удаваў...

Затым, шмат друкарскіх памылак вельмі часта шкодзіла мове самай, а мяйсцамі проста зьменівала сэнс, як напрыклад, у №5, заместа таго, каб было: мы, як птушкі, надрукавана: мы, як пяташкі, пачалі й г.д.

Ведама, й пяташкі выпушчаюцца часам з клеткі й распрамляюць крыльлі з сваім ку-ка-рэ-ку! Але ж ці лепш падабаюцца гэтыя пеяньня й «адраджэньне» пяташкоў, за сьпевы вольнай птушкі на зялёным дрэве пад купалам блакітнага неба...

Хаця, ці варта пісаць аб гэтым? Цяпер гэта ўжо — гістарычная даўнасьць, бо так ці інакш «Аднабочнікі» надрукаваны й здадзены ў архіў.

Балей, пакуль што нічога ня маю, ды ці буду мець балей, — ня ведаю...

Вы пытаеце адносна зацікаўленасьці студэнцкіх кругоў «Крывічом»? Цяжка сказаць аб гэтым што-небудзь канкрэтнага, як цяжка знайсці якую-небудзь акрэсьляную форму ў тумане. Студэнства, як цэлага, трэба сказаць, няма. Ёсьць пэўны кангламэрат, мазаіка людзёў, зьвязаных толькі прыналежнасьцей да аднаго беларускага будынку. У гэтым будынку можна разгледзіць два бакі: адзін належыць узгрупаваньню, г.зв. беларускай студэнцкай сэкцыі, другі: «Аб'еднаньню Паступовага Студэнцтва». Гэтыя ўзгрупаваньні жывуць сваім асобным жыцьцём, ніколі ня стыкаюцца разам на паседжаньнях (за выняткам выключных мамэнтаў), так як быццам — дзьве палаты Парлямэнту.

Але зноў такі, гэтыя ўзгрупаваньні ёсьць толькі драбнейшы падзел той самай мазаікі людзёў, прымазаных да цэлага рукою, часьцей Выпадку, вельмі рэдка Пераконаньня.

Адсюль і адносіны студэнства да «Крывіча» самыя разнастайныя. Адны дзеля надта чырвоных пераконаньняў нават «зусім ня цікавяцца гэтай газэткай» (!), другія — мала цікавяцца, й толькі трэцяя, большасьць, запраўды цікавяцца й ахвотна чытаюць, хоць грошы любяць выкідываць толькі на што-небудзь «канкрэтнае». Прысланныя Вамі нумяры я толькі з нацяжкай распаўсюджыў. Так я зьбіраю рысы адносінаў студэнтаў да «Крывіча» ў тумане студэнцкага індыфэрэнтызма.

Адзначу пажаданьні, якія я чуў ад большасьці чытаючых студэнтаў. Не падабаецца ў «Крывічы» непрапарцыянальна багаты архэолёгічны й гістарычны матар'ял, цікавы хіба для спэцыялістаў, побач з малым літэратурным матар'ялам, дзе шмат перакладаў, але мала арыгінальных рэчаў. Гэта, прыдае часопісі від нейкіх архэолёгічных запісак й таму не адбіваецца так моцна на студэнстве, поўным агульных праклятых праблем й шуканьнем жыцьцёвага сьветапагляду.

Рэзуючы ўсё, скажу, студэнства часопісь прыймае да ведама. Затым, прыміце шчырае запэўненьне ў глыбокай да Вас пашане.

Вальтэр Віктар.

582.1.49:096&r

¹ Апазданьне надрукаванае ў №№4 і 5 «Крывіча» за кастрычнік і лістапад 1923 году.

3526. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.12.1923

582.1.49:097&r

З падзякай за дасланы №5 «Крывіча». Аб плянах напісаць дысэртацыю на тэму «Таргоўля ў Полацку XIII-XIX ст.»

«[...] Мне, як гісторыку, зразумела больш усяго па сэрцу «Запіскі». Гэта здаецца зярнятамі запраўднага металю сярод такога шлаку як «Аднабочнікі» [...]»

3527. Ліст Івана Краскоўскага й іншых беларускіх дзеячоў Латвіі (Дзьвінск) Аляксандру Цьвікевічу (Коўна) (не раней за 19.12.1923) аб памылковым насвятленьні беларускіх справаў у Латвіі ў справаздачы А.Цьвікевіча ў Край, аб канфлікце І.Краскоўскага з К.Езавітавым Высокапаважаны гр. А.Цьвікевіч.

У Вашай апошняй справаздачы у Край аб становішчы беларускага руху Вы, ня гледзячы на папярэджэньне аб тым, што Латвія не ўваходзіць у Ваш агляд, адвялі значнае мейсца беларускай працы у Латвіі і пры гэтым выявілі поўнае неразуменьне і незнаньне той справы, аб якой з гэткай самапэўнасьцю Вы гаворыце.

Дзеля таго, што гэты Ваш афіцыяльны дакумэнт можа атрымаць шырокае аглашэньне і такім чынам беларускае грамадзянства вынясе памылковае ўражэньне як аб становішчы беларускае справы у Латвіі, так сама і аб нашай працы, мы прымушаны у форме адкрытага ліста да Вас даць некалькі паясьненьняў.

1) «Здароваму ўзросту культурнай працы у Латгаліі перашкаджае барацьба паміж Краскоўскім і Езавітавым. На наш пагляд прычыны гэтай сваркі пераважна персанальныя» - гаворыце Вы і далей самі пераходзіце, выбачайце, да наіўнай казуістыкі і пробуеце давясці, што прынцыповага разыходжаньня тут няма, а есьць толькі разыходжаньне тактычнае.

Няўжо ж Вы, грамадзка-палітычны дзеяч, не разумееце, што тактычнае разыходжаньне у працы паміж дзьвюма групамі зьяўляецца разыходжаньнем прынцыповым, а не пэрсанальным.

2) Тактычнае разыходжаньне згодна Вашых слоў заключаецца у тым, «як фармуляваць свае адносіны да расейскага элементу у Латгаліі, якую тактыку у стасунку да яго прыняць, чы паступова-толеруючую, чы актыўна-варожую і непрыміруемую».

Гэты Ваш вывад базуецца толькі на незнаньні справы, якой аб'ектыўна Вы і знаць не маглі, бо ніхто з нас ні прыватна, ні афіцыяльна Вас аб ей не інфармаваў.

Аснова гэтага разыходжаньня ляжыць не у паступова-талеруючым чы непрымірыма-варожым адношаньні да расейцаў, а ляжыць яна у самых прынцыпах працы.

Адна група дзеячоў, стаўшая с пачатку сваей працы на шлях бязмернага пашырэння толькі беларускіх назоў, прылажыўшая цэнтр вагі не да істоты справы, а толькі да яе павярховасьці, не хоча цяпер зыйсьці з гэтага шляху, перайсьці да ачышчэньня беларускае справы ад варожага і

шкоднага элементу і ня гледзючы на кадры нацыянальна сьвядомых беларускіх маладых рэзэрваў, лічыць патрэбным супрацоўнічаць нават з асобамі, адкрыта ганьбячымі усе беларускае.

Другая група, якая у аснову сваіх мэтадаў працы паклала паглыбленьне справы, ясна усьвядамляючы усю катастрафічнасьць рэгрэсіі беларускай справы у Латвіі за 3 гады, рэгрэсіі вочавіднай ня толькі для абедзьвюх групаў, але і для чужых, ясна угледжываючы прычыны гэтай рэгрэсіі у вочавіднасьці слабага шырокага разваліваючагася фронту, гэтая група падлічыла усе маючыся у Латвіі сілы беларускіх працаўнікоў і для ратунку справы прызнала патрэбным, шляхам замены шкоднага элементу маючыміся маладымі рэзэрвамі, стварэньне можа меньшага, але моцнага фронту запраўдных нацыянальна-сьвядомых працаўнікоў.

Такім чынам з гэтага паясьненьня для Вас можа быць зразумелым, што справа ідзе не аб тым чы іншым адношаньні да расейцаў і зразумела не аб пэрсанальнай барацьбе паміж Краскоўскім і Езавітавым, а справа ідзе выключна аб прынцыповым разыходжаньні у поглядах на мэтады працы.

3) «Абедзьве стороны апелююць у сваей сварцы да Латвійскага ураду і Сойму» гаворыце Вы. Вам, як юрысту, павінна быць вядома, што апелююць толькі у выпадку незадаваленьня якім небудзь рашэньнем.

Мы ня ведаем, чы апелявала і у які спосаб апелявала іншая група, а што датыча нас, то мы лічылі патрэбным, павядоміўшы сваечасна кіраўніка Беларускага Аддзелу, падаць 19/ХІІ.23 г. Міністру Прасьветы заяву аб тым, што «мы не лічылі для сябе магчымым пры сучасным становішчы падзеляць адпаведальнасьць за тыі пасьледствы, якія могуць зьявіцца вынікам сучаснага напрамку».

На наш пагляд гэта ня есьць апеляцыя пакрыўджанага, а акцыя грамадзкіх працаўнікоў, ясна усьвядамляючых усю важнасьць іхняе працы і усю адпаведальнасьць, якая на іх ляжыць.

4) «У Прыбалтыцы» (г.е. і у Латвіі) «наша праца маглаб разьвівацца больш актыўна, каліб для гэтага быў хоць невялічкі лік здольных працаўнікоў з атпаведнымі палітычнымі і арганізацыйнымі здольнасьцямі» сурова крытыкуеце Вы далей.

Гэта значыць Вы пазбаўляеце нас атэстатаў працоўнай нацыянальнай здольнасьці.

Што можна Вам адказаць на гэты глыбакамудры прыгавор.

Кожны, хто прачытае Вашу справаздачу, кожны, каму нашыя прозьвішча не зьяўляюцца невядомымі, сам зробіць вывад аб вартасьці Вашага прыгавару.

5) «Па маючымся у мяне даным, сварка можа прычыніцца да поўнага развалу беларускае справы у Латгаліі. Латвійскі Урад і Сойм пачынае з рэзэрвай ставіцца да пытаньня аб далейшым падтрыманьні», зазначаеце Вы, пераходзячы ад аналізу да маляваньня становішча беларускае справы у Латвіі.

У праўдзівасьці гэтых даных мы дазволім сябе усумніцца, бо у нас есьць многа фактоў запэўненьня з боку адпаведных прэдстаўнікоў Латвійскага Ураду і Сойму як раз у працілежным. Таму што па зразумелым

Вам прычынам, гэтыя факты не падлягаюць шырокаму абвешчанню, таму мы не адважываемся апублікаваць іх.

Мы можамо толькі зазначыць Вам з свайго боку, што да таго часу, пакуль беларуская справа у Латвіі будзе мець хоць невялічкую, але моцную нацыянальна сьвядомую армію, беларускіх працаўнікоў, да таго часу яна знойдзе уселякую падтрымку з боку Латвійскага Ураду.

Паўсяля ўсяго вышэй сказанага мы пэўны, што з паясьненняў беларускай працы у Латвіі, якія мы прымушаны былі даць гэтым пісьмом, Вы зразумеете усю памылковасьць Вашай справаздачы у частцы датычна Латвіі і знойдзеце спосаб для ануляваньня гэтай часткі, а разам з тым і для прыданьня Вашай справаздачы большай верагоднай вартасьці.

І.Краскоўскі

У.Корці

П.Жэрдзі

А.Якубецкі

У.Пігулеўскі

П.Мядзіолко-Грыб

582.1.04:071-072 — *мк*

3528. Квіток аплаты за мэдычныя аналізы — 4 літы, 20.12.1923

582.1.49:099

3529. Паштоўка Купчанкі (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.12.1923 з каляднымі віншаваньнямі

582.1.49:089

3530. Ліст Анатоля Плескачэўскага (Вілкавішкі) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.12.1923 з просьбаю памагчы пераехаць зь сям'ёю ў Менск

582.1.49:100&r-101

582.1.49:100a — *канвэрт*

3531. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) народнаму камісару асьветы БССР Усеваладу Ігнатоўскаму (Менск) за 27.12.1923

У Камісарыят Асьветы Б.С.С.Р.

Камісару Асьветы т. Ігнатоўскаму.

Мы ужо поўгода дарэмна б'емяся стараючыся наладзіць абмен выдавецтвамі з «Савецкай Беларусьсю» і мясячнікам «Полымя» Высланыя нам нумэры нашай часопісі вяртаюцца з Масквы назад. З трыццаці адрэсоў на бібліятэкі і навуковыя установы не вяртаюцца толькі адрэсаваныя у Петраградскую публічную бібліятэку ды Румянцаўскі Музэй. Рэшта усе, не выключаючы Дзяржаўнай Бібліятэкі Б.С.С.Р. у Менску, варочаюцца. Мне параілі у тутэйшым прэдстаўніцтве Р.С.С.Р. напісаць аб гэтым да Вас, яны лічаць, што часопісь адрэсаваная у бібліятэкі павінна даходзіць. Нам, а, здаецца і Вам важна каб абмен быў наладжан. Мы ахвотна друкуем усе весткі аб культурнай у Вас працы, а гэта-ж усё разыходзіцца

шырока па заганіцы і інфармуе ня толькі беларускага, але і чужаземнага чытача. Гэта тым болей важна, што апошнія весткі, як пашырэнне тэрыторыі Б.С.С.Р., як беларусізацыя дзяржаўных устаноў, культурная праца і інш. яднае Вам праўдзівых прыхільнікаў. Дык німа што хаваць гэта. З другой стараны у нашай часопісі шмат тоўпіцца цікавага матэрыялу па беларусаведанню, што павінна цікавіць менскія навуковыя кругі. У сваёй часопісі мы дагэтуль трымаліся у стасунку да Савецкай Улады лояльнай опозыціі, дык, думаю, гэта ня можа быць перашкодай да абмену выдавецтвамі.

Калі знойдзеце магчымым зрабіць абмен, прашу адрэсаваць друкі, пасыланыя у Рэд. «Крывіч» гэтак: Lietuva, Kaunas, Užsienių Ministerija ponui Joniui del Red «Kryvič», або Дыпл. Прэдст. Р.С.С.Р. Міцкуну, для Рэд. «Крывіч».

Мы ахвотна будземо памяшчаць агляды, а ў паасобных здарэннях і разбор надрукаваных у Менску беларускіх кніжак, калі іх будзем атрымліваць. У нас робіцца даволі значная работа па тэрміналогіі, прасіў бы перасылаць прынятую у Вас тэрміналогію. Маю шмат матэрыялаў да вайсковай тэрміналогіі і мог-бы калі патрэба дапамагчы Вашым Камісіям, калі можна гэта наладзіць.

582.1.49:102&r

3532. Ліст Сымона Дарафеева (Дзвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.12.1923 з дасланымі для публікацыі ў «Крывічы» вершамі

582.1.49:056

582.1.49:056a — канвэрт

3533. Вершы Дзеда Сымона (С.Дарафеева): «Родная мова», «Пакатах!», «Недаспеўшая»

582.1.49:057&r

3534. Ліст Браніслава Эпімаха-Шыпілы (Петраград) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 30.12.1923

Пецяярбург, 30го сьнежня 1923.

Вельмі паважаная Рэдакцыя!

Тыдні два таму назад у Бібліятэку Пецяярбургскага Унівэрсытэту прышла першы раз заказная бандэроль с 5ым (Лістападовым) нумэрам пекнага беларускага мясечніка «Крывіч» (тытул літэрамі доктара Франціска Скарыны). Дужа я усцешыўся, пабачыўшы першы раз гэты родны часопіс, аб каторым я дагэтуль ня чуў і няведаў. Ці гэта толькі адзін гэты 5ты нумэр прыслала паважаная Рэдакцыя, ці мо' і першыя чатыры, але яны не дашлі?.. Вот жа дарагіе і каханые рэдактары, пане Вацлаве і пане Кляўдыушу, успомніце аб сваім старым земляку, каторы цудам праве уцалеў дагэтуль, астаўшыся тут адзінокім, як палец і перажыўшы вельмі цяжкіе гады холаду, голаду і небязпекі. Будзьце ласкавы прыслаць мне поўны камплект гэтага дарагога для мяне Вашага выданьня, пачынаючы ад нумэру першага, адрэсуючы толькі у Бібліятэку Унівэрсытэту, не выменяючы

майго назвіска, каб іх не затрымалі, а паставіўшы толькі гдзе нібудзь на бандэролі ініцыялы Б.Э.Ш. незначна, каб ня кідаліся дужа у вочы. На міласьць Боскую прашу Вас аб гэтым. Буду Вам вельмі і вельмі ўдзячны за гэта і гатоў заплаціць, сколькі скажэце. Напішыце толькі якімі грашмі і якім пуцём зробіць гэта. Аж слёзы ад радасьці брызнулі ў мяне з вачэй, як пабачыў я Вашы назвіскі: «Пад рэдакцыяй В.Ластоўскага і К.Дуж-Душэўскага». Чакаючы з вялікай нецярплівасьцю весткі ад Вас і спаўненьня маея просьбы, сэрдэчна усьціскаю Вас, дарагіе браты-землякі і, пасылаючы Вам і ўсім там беларусам свой нізінькі паклон, астаюся с пашанай

адданы Вам

Броніслаў Эпімах-Шыпілло.

P.S. Заўчора атрымаў я з Менска ад Выдавецтва «Савецкая Беларусь»

1) Беларускі работніцка-сялянскі каляндарь на 1924^Ы год і 2) Цішка Гартны. На дзень пятнаццацёхгадовага юбілею яго літэратурнай працы 1908—1923. Аўтобіаграфія. Крытычны нарыс. Пасьвячэньні і Выбраныя яго творы. Выданьне Інстытуту Беларускай Культуры. Менск 1923 (Стр.(2)+79 і партрэт). З Чыкаго (Амэрыка) меў я несказаную радасьць атрымаць пісульку ад Язэпа Варонкі, каторы пішэць, што высылаець мне адначасова пакет с тамтэйшымі беларускімі выданьнямі, але я дагэтуль нічога не атрымаў.

Бывайце здаровы і вясёлы, каханые і дарагіе маі!!!

Ваш Бр. Эпімах-Шыпілла

582.1.49:103&r-104&r

582.1.49:103a — канвэрт

3535. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Станіславе Ластоўскай (Коўна) за 31.12.1923 з навагоднім віншаваньнем

582.1.49:105

3536. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31?.12.1923

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Грошы 645 (шэсьцьсот сорок пяць) карон на журнал сягоньня дастаў. Ад імя Рэдакцыйнае Колегіі шчыра дзякую. Сюды прыкладаю расьпіску.

Мне «Вялікая шышка»¹ вельмі падабаецца. Аўтар здаецца мае талент. Склад лёгкі, чытаеш з цікаўнасьцяй, характары добра змаляваны. Аўтар яе Язэп Драздовіч, Вы мусіць знаеце. Ён адначасна й маляр. Чалавек вельмі арыгінальны, мае ў сабе шмат «вар'яцкага без вар'яцтва», што абяцае ў сваім гэроі ў далейшай кніжцы апісаць. Загана «Вял. шышкі», што няма шырыні, аўтар мае дзела толькі з двума-трыма тыпамі. У мове аўтара ё шмат добрага, але і шмат благога. З мовай ён відаць шмат не цэрамоніцца, дапушчае барбарызмы лёгка. Драздовіч індывідуалісты ажно да анархістычнасьці. Паміж іншым гэта праявілася ў яго пробках «мовы Полаччыны» (у канцы кніжкі), дзе ён чуе тое, чага нельга ані вымавіць, ані пачуць, прыкл. удаласьцьцю (два ц тут ніводзін чалавек у сьвеце ня скажа).

Часу знайду весьці карэспандэнцыю аб мове, хоць мо' ня шмат. Не заўсёды аднак я буду магчы сказаць штось пеўнае. Дзеля гэтага патрэбна было-б толькі гэтым займацца, дый то ўсяга пеўнага ня было.

Вось і не магу цяпер адказаць на пеўна што да слова «пан». Гэта ня так важна, ці яно аднага паходжаньня з бан, фон, ван. Важней тое, што яно ў нашай мове не спрадвеку, а мусіць зьявілася так у стагодзьдзі 15-16, але ўжо мае правы грамадзянства па ўсёй Беларусі, дык і няхай астаецца. Гэта-ж самае з маскоўскім «хозяинь». Розьніца толькі ў тым, што мы перанялі з Захаду, а маскалі ад татар. Пытаньне можа быць толькі ў тым, ці яга ўжываць толькі ў значэньні «помѣщикъ», ці й яшчэ ўжываць як ветлы тытул «господинъ».

№6 «Крывіча» яшчэ тут не дасталі. З маладымі пісьменьнікамі а Іа Вальтэр (ня Вольтэр) не цэрамоньцеса, бо яны перастануць з Вашэцяй цэрамоніца. Гэта маскоўская хвароба пісаць парнаграфію.

Жадаю Вашэці й Вашэцінай жонцы вясёлых сьвят і шчасьця ў Новым 1924 годзе.

Кл. Душэўскаму калі ласка перадайце гэтую пісульку. З ашчаднасьці не пасылаю яму асобна, няхай выбачае.

З шчырым паважаньнем

Янка Станкевіч

582.1.49:106&r-107&r

¹ Я.Нарцызаў [Я.Драздовіч]. Пабрацімцы і вялікая шышка. Вільня, 1923.

1924

3537. Статут Саюзу Настаўніцкіх Арганізацыяў Балтыкі

582.1.44:089-090 — мк

Дата невядомая.

3538. Ліст Палуты Бадуновай (Збраслаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.01.1924

4—I—1924г. Zbraslav

Даражэнькі сябер Вацлаў!

Вітаю Вас, і с<ябра> Клаўдзія, і Стаху, і Анэтку з Новым годам. Пасылаю Вам свой сэрдачны прывет і сэрдачнае дзякую за журналы. Справа абстаіць так, што скоро мы тутака зможам арганізаваць бібліатэку-чытальню і тагды можна там-жа ўстроіць прадажу «Крывіча». Апошні номер (6) надзвычай робіць добрае ўражэньне. На мяне аграмаднае ўражэньне зрабіў верш «Адзінокі»¹. Родны мой! Ці не сябе Вы лічыце адзінокім. Пакіньце Вашы сумныя думкі, за Вамі сачаць мільлены вачэй беларускага прыгнечанага народу. І праўду трэба шукаць толькі там у самай гушчы народнай ды яшчэ ў сваім уласным сэрцу. Бо тая жалкая інтэлігенцыя беларуская, якая трэплецца па заганіцай і пляміць Ваша добрае імя, сама не варта нуля, і ня сярод яе, або ў ёй трэба шукаць праўды. Ось жа тутака

разумныя чэхі іх добра раскусілі, не вераць ім аніяк. Зайца правялі старшыней новага прэзыдыуму Беларускай Грамады ў Празе, а я намесьнік старшыні. Але з Беларускай Радай мы нічога супольнага не маем і мець ня хочам. Няхай вараца ва ўласным саку, здаецца перавараца ў юшку. Заяц казаў, што з Амерыкі ім таксама нічога не шлюць, нават не адпісваюць, на дзье телеграмы на імя Варонкі не атрымалі зусім адказу. А прафесор Ляцкі, з якім я пазнаемілася, збіраючы грошы па падпісному лісту для галодных беларускіх студэнтаў, казаў мне, што міністэрство ня хоча нават з імі гаварыць. Усежтакі ім удалося здабыць пяць тысячаў, але цяпер не удасца, затое, што я расказала Ляцкаму аб палажэньні 26 бел. студэнтаў, аб іх голадзе і холодзе, і ён вялеў пры мне свайму сэкратару выдаць дзье з палов. тысячы на грамаду. Пры гэтым ён страшэнна скардзіўся на грубасьць прост непрасціцельную Станкевіча, які вылаяў яго ў журнале. Аднакаж, пасля маеі размовы з ім, ён памягчэў, падабрэў і ахвяраваў 300 карон на студэнтаў. Я правадзіла яго на вакзал, ён ад'ехаў ў Італію, але хутка вернецца. Была я тутака ў Земгораўцаў², пазнаемілася з многімі праз жонку Віктара Міхайловіча Чернова. Яна прыехала сюды жыць з дачкой. А мы з ей вялікія прыцелькі па турме. Ось жа усімі сіламі клапачуся, каб неяк падтрымаць студэнтаў. Тым часам ужо хутка абцаюць зацьвердзіць на стыпендзію — тагды уздыхнецца лягчэй. У Земгоры ужо даюць абеды студэнтам (а раней не давалі у тым і была бяда) а матурантам не даюць. Ну, з гэтымі ужо неяк пераб'емся, тым болей, што Чырвоны Чэшскі Крыж выдаваць пачаў дапамогу па 3 кароны на душу ў дзень.

Каб Вы ведалі, родны мой, які бой кіпеў на выбарах. Проці мяне галасавала уся група Станкевіча і усе камуністы — якая згода ці няпраўда, паміж імі. Станкевіч сябе так нядобра трымае, што нават з ім як з шаленым ня можна гаварыць. Я вельмі не хацела, каб мяне праводзілі ў Прэзыдыум, бо лічыла сябе хвораі, дый уся гэта грызьня цяжка адбіваецца на маіх нэрвах. Але Грыб уперся, каб абавязкова я не здымала сваю кандыдатуру, дый мне неяк шкада стала усю гэтую бедную моладзь, якая таўчэцца на адным мейсцу і не бача выхаду з палажэньня.

Каб Вы ведалі, як яны радаваліся, калі мы устроілі спатканьне Новага Году разам усе: тыя хто атрымлівае стыпендзію далі па 25 карон і выйшло, што усе недапамагоўцы маглі разам з намі спаткаць Новы Год. Мяне яны спаткалі, як тыя дзеці, матку. Трэба сказаць, што наогул тутака работы непачаты кут. Выявілася, што 400 бел. студэнтаў вучацца на расейскай стыпендзіі і лічацца пры Земгоры. Бачыце, што стары прэзыдыум, асабліва ж шавінізм Станкевіча не дапускаў да сябе гэтых людзей. Цяпер мы пачынаем трохі усе шавеліць, мо знойдзецца магчымасьць аб'єднаць іх каля сябе: ужо кой-што робіцца намі ў гэтым напрамку. Толькі тое і няшчасьце, што не хапае здароўя. Робяць мне уколы мышьяку. Дзень чуюся нічога, дзень ляжу. Ну, проста цягну лямку непасільную. А тут яшчэ розныя душэўныя цяжкія перажываньня не даюць пакою, так і жывешь, як гарох пры дарозе. Ня ведаю, ці доўга, ці коратка буду тутака. Клімат кепскі. Ніколі у мяне не балелі легкія, а тутака, як прабуду дзень у Празе — не магу дыхаць — каменны вугаль так і забівае грудзі.

Цяпер з украінцамі справа абстаіць так, што яны лічацца толькі з намі, група Цвікевіча для іх выяснена аканчальна Тамашом. Таксама Тамаш паслаў ліст Янушкевічу, дзе вытлумачыў нашы адносіны да Беларускай Рады. У хуткім часе чакаем у Прагу Штейнберга, які абяцае тутака зрабіць рад дакладаў па сацыялізму. У Бэрлінскае Народніцкае Аб'яднаньне ад нашага Ц.Б. делегіравана я. Праўду скажу, што мы працуем саўсім мала ў параўнаньні з тым, што трэба рабіць у палітычным кірунку, але ж і цяжка тутака працаваць сярод гэтых раз'юшаных Станкевічаў і жалам сваім атручаючых камуністаў. Я б рада была каб мы наладзілі хаця бы курсы беларусазнаўства — мая мечта зрабіць гэта як наіхутчэй.

Вы учора мне прысніліся. Але ж так нядобра, што ўся душа павярнулася. Быццам Вас убілі, ды і мы з Стахай шукаем Вас і ня можам знайсці, бо Вы прапалі без следу. Праснуўшыся, я доўга думала аб усім нашым палажэньні і прышла да цяжкаго вываду, што мы акружаны ворагамі і нават Вы там таксама небезпечны. Мае заўсегдашнія пераконаньні такія, што нам усім лепш і безапасней былобы жыць у Бэрліне, але нажалі нема зашто там жыць, а зарабіць ня зможам — цяжка. Я пераходжу на новую лепшую кватэру. Страшна рада, буду плаціць танней, а пакой куды лепшы. Але пішыце па старому адрэсу.

З гарачай сяброўскай пашанай П.Бадунова.

582.1.49:058&r-059&r

582.1.49:058a — канвэрт

¹ Драматычны абразок «Адзінокі» быў надрукаваны ў №6 «Крывіча» за сьнежань 1923 году. ² Земгор — Аб'яднаньне Расейскіх Земскіх і Гарадзкіх Дзеячоў у Чэхаславацкай Рэспубліцы.

3539. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.01.1924

KONSTANTIN JEZOVITOV
LATVIJA, LATGALE, LUDZE.

8.ЯНВ.1924.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

напісаў я Раку аб грашох, але адказу не маю.

Сёнека паслаў Вам афіцыяльны ліст, а цяперака яшчэ пішу дадаткова. «Крывіча» тутака чытаемо з увагай. З увагай чытаюць яго і у Вільні.

Дужа ўсім падабаецца усё, што друкуе «Крывіч» аб старасьведчыне, хоць ідэі «Крывіі» і «крыўскага народу» многія лічуць для справы некарыснымі: разьбівае гэта наш яшчэ нескалочаны рух і ставіць у тупік інастранцаў. Мала таго — нашы драгвічы і радзімічы крыху абражаны. А што найгорш, дык гэта можа выклікаць раскол і стварэньне Чорнай Русі, ці Белапольшчы.

Пасьля адпраўкі ліста даведаўся, што школы ўжо «Крывіча» атрымліваюць, бо прыехалі вучыцелі, з якімі я і гутарыў аб «Крывіі».

Да стр. 50-й №6-га маю увагу.

Здаецца мне, што імя Юры (сьвяткуецца 23-красавіка) зьвязаны з «Юрам», «юрасьцьцю». Адсюль «Юрачка», «юрачка» ў песьнях і у

жыцьцевых гутарках, як хлопец, у якім ўжо «юрыць» юрасьць. Адсюль і другое — Юрага сьвяткуюць тады калі «юрыць» прырода пачынаючы новае жыцьцё, пачынаючы вясну.

Другое. Ад «істба» ёсьць у латыскай мове «istaba» — комната.

Наагул-жа кажучы у латыскай мове шмат беларускіх словаў з тым-жа беларускім значаньнем, што і у нас. Над збёрамі гэтых слоў я працую і з імі падзялюся з «Крывічом».

«Ластаўку»¹ дужа хацеў бы выдаваць літаграўскім спосабам, але зусім не знаёмы з гэтаю справай.

Мо Вы маглі-б мне падробна яе апісаць у лісьце, ці у «Крывічу» у стацьце «як зрабіць літаграфію», паказаўшы тэхніку працы, атрамэнты, спосабы вырэзываньня па ліноліуму і дрэву.

Гэта было-б дужа важна і карысна.

Тады-б я зараз-жа наладзіў тутака працу.

Напішыце?

Чакаю!

З пашанай К.Езавітаў

Зпазьніўся з атрыманьнем Вашага ліста і адказам, бо увесь час у дарозе.

Атрымаў на Каляды, а пішу толькі цяперака.

Паслаў Вам сваю фатаграфічную картку. Ці атрымалі?

582.1.49:060&r

¹ Літаратурны часопіс навучэнцаў Люцынскай Дзяржаўнай Беларускай Гімназіі. №1 датаваны 1923 годам.

3540. Паштоўка Давіда Анэкштэйна (Ганд) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.01.1924

582.1.49:061

Аб перабраньні ў Ганд (Гент), Бэльгія

3541. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.01.1924

J.M.

Valsts 2. Baltkrievu

Vidusskola.

Урадовая 2-ая беларуская

Гімназія

9 Студня 1923 г.

№714

Ludza.

Гр-ну Рэдактару штомесячніку «Крывіч».

Гэтым маю гонар паведаміць Вас, што «Крывіч» кожны раз акуратна, у той-жа дзень, калі паступае да мяне у Люцын, перасылаецца далей у Польшчу, дзе і атрымліваецца праз два дні; такім чынам на 3-4-дзень, пасля яго выхаду, ен можа ужо быць прачытаным беларускім польскім грамадзянствам і газэтамі.

Ня ведаю як рэагуюць на яго газэты польскія, але газэты беларускія адмечаюць выхад кожнага нумуру.

Ад аднаго з польскіх дзеячоу, прозьвішча якога я не магу разчытаць, атрымаў ліст падзякі з некаторымі запытаньнямі, ліст гэты перасылаю Вам, каб Вы адказалі на яго у паштовай скрынцы Крывіча.

Раджу Вам да соймавых ад[р]эсоу беларускіх і украінскіх, апрача мес-та Варшавы дадаваць яшчо вуліца Вэйска.

Ці пасылаеце Вы «Крывіч» прафэсарам — Карскаму (Петраград, Ва-сіль[е]ускій вострау, 7 Лінія, дом 2, Кв.9), і Мелешке — (Менск, Георгі-еуской і Наберэжной ракі Сьвіслачы 10/2), трэба ім пасылаць і абавязко-ва заказной бандэрольлю, калі яшчо не паслалі, дык вышліце камплект.

Ці атрымалі Вы ад беларускага Аддзелу сьпісак беларускіх школ Латвіі і ці пасылаеце у іх «Крывіч». Калі пасылаеце, дык паведамце мяне, каб сабрац[ь] з гэтых школ грошы.

Грошы гэтыя сабраць трэба на гэтых варунках:

1) апавясьціце Вы праз абвестку, на апошняй старонцы абложкі Крывіча аб тым, што прадстаўнікамі «Крывіча» зьяўляецца у Латвіі гр. К.Езавітаў, Люцын, Себежская 64;

б) у Празе гр. Вершынін (Вэнзегова 4);

ц) у Эстоніі — Н.Чэрвякоу (Рэвель, паштовая скрынка №153);

д) у Амэрыцы — Я.Чэрэпук і г.д.

2) пералічыце у паштовай скрынцы прозьвішча вучыцеля і назву беларускай школы у Латвіі, якім Вы пасылаеце «Крывіч» і загадайце ім, каб грошы за мінулы год (за 6 экз.) і за наступаючы год (12 экз.) пераслалі пераводамі на мае імя.

3) пастаўленая Вамі цэна — 3 літы, дужа вялікая наагул а на нашы грошы асабліва. Дзеля гэтага вышэй як 30 рублеу з перасылкай лічыць ня можна. Гэту цану у 30 руб. для Латвіі я і прашу Вас абвесьціць у «Крывічу», агаварыўшы, што гэтакая паніжаная цана устанаўліваецца «для беларускіх школак і беларускіх вучыцялеу у Латвіі».

4) сабраным грошам пры канцылярыі, даручанае мне Гімназыі, будзе вясцьціся учот, для чаго прашу выслаць мне квітацыйныя кніжкі для пры-ему падпіснае платы і невялікі штамп-пячатку, дзеля накладываньня на квітку і адрэсы;

5) адначасна з гэтым прашу выслаць мне на афіцыйным бланку рэдак-цыі «Крывіч» даручэньне-пасьведчаньне на памяненае іх прадстаўніцтва.

Не пашкодзіць, калі да гэтага пасьведчаньня будзе выпісана яшчэ і дру-гое пасьведчаньне на літоускай і беларускай мовах аб тым, што я зьяўля-юся супрацоўнікам часопісі.

Да ліста гэтага маю гонар дадаць зборнік «Заходняя Беларусь»¹ (атры-маны мной з Вільні), як навагодні Вам прэзэнт.

Вітаю Вас з Новым годам і жадаю усяго лепшага

К.Езавітаў

582.1.49:062

¹ Заходняя Беларусь: Грамадзка-палітычны, навуковы і літэратурна-мастацкі зборнік. Вільня, Беларускае Выдавецкае Таварыства, 1923.

3542. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.01.1924

10. ЯНВ. 1924

KONSTANTIN JEZOVITOV
LATVIJA, LATGALE, LUDZE.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

сёнека атрымаў я — «Працэс 45-ці беларусаў у Беластоку» (паводле справаздачы спецыяльнага карэспандэнта). Выданьне Беларускага Пасольскага Клубу. Вільня. 1923 г. Стр. XVI+393. Разьмер — 12x16 сантым.

Кніга гэта ў Вільні — сканфіскавана.

Атрымаў я нумэр — выпадкова збрашураваны.

Мяне просюць — ў што-б тое не было, але — кнігу перадрукаваць.

Грошы на гэту справу німа.

Ці ня зможаце Вы перадрукаваць яе ў Вас у Коўні за тыя-ж грошы, што і «Крывіч» ідзе?

Кнігу варта-б было даць з фатаграфіямі араштаваных.

Частка фатаграфіяў есьць у Вас на кангрэсу. Можна-б было зрабіць клішэ.

Выданьне кнігі гэтай стараньнем Вашым мела-б дужа важнае палітычнае значаньне для усяго Беларускага Руху. Мала таго — асабіста для Вас яна разчыніла-б многія лёдам пакрытыя, па рожным здарэньням, беларускія сэрца. А гэта дужа важна не столькі асабіста для Вас, колькі зноу-жа для нашага Руху, для Беларускае Справы.

Чакаю адказу.

З пашанай К.Езавітаў

P.S. Кнігу прывёз С.Казеко, які ездзіў на Каляды у Вільню і Горадню.

Шкада, што Вы не пераслалі мне ў свой час грошы.

Яму легка было іх перавясьці ў Вільню і куды трэба.

Пасылаю Вам пачатак майго ўспаміну-агляду:

«Беларуская Цэнтральная Вайсковая Рада»,

які Вы хацелі выдрукаваць у «Крывічу»¹. Успамін напісаны 2 гады таму назад, а таму канец трэба паправіць. Буду рад яго тамака бачыць, пачынаючы ўжо з гэтага-ж нумару.

Канец — дашлю неўзабаве.

Пасылаю яшчэ і хроніку з Латвіі.

Раджу ў тым-жа «Крывічу» прасіць наша вучыцельства, каб пасылала хроніку да «Крывіча».

«Бел. Цэнтр. Вайск. Рада» было-б добра выдаць яшчэ і асобнай адбіткай, каб папоўніць лік беларускіх вайсковых кніжак.

582.1.49:063&r

¹ Надрукаваны ў №1 «Крывіча» за студзень-сакавік 1924 году.

3543. Хадайніцтва Міністэрства Замежных Справаў Літвы перад кансулятам Чэхаславацкыні ў Коўне за 12.01.1924 аб выданьні Вацлаву Ластоўскаму візы для паездкі ў Чэхаславацкыну празь Нямеччыну ў справах Міністэрства Замежных Справаў

582.1.49:066

3544. Ліст Янука Косьцевіча (Паланга) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 14.01.1924

582.1.49:067&r

Аб атрыманьні не выпісыванага ім і непатрэбнага яму «Крывіча». «Karystajuczy z akazii dałuczajaju szczyptku swajej barzganiny [...]» (на адвароце ліста — верш «Pamięci daunych czasai»). Адрас: Palanga, Gimnazijalnaja wulica N9, Swaja chata.

3545. Ліст Палуты Бадуновой (Збраслаў) Вацлаву Ластоўскаму й Клаўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за ?.01.1924

Твой, сябер Клаўдзій, ліст, апрача мяне, ніхто не чытаў.

Даражэнькія сябры,
Ластоўскі і Душэўскі.

Пішу Вам абодвым адразу, бо атрымала Вашы лісты, а галоўнае немаю грошай на лішнія расходы, у гэтым месяцу мушу у другі раз мяняць кватэру і расходы не па сілам. Пішу немнога, бо здаю, ці то гатуюся вельмі сьпешна да коллеквіума. А мне гэта вельмі шмат адыймае часу, бо лекцыяў я не слухала з-за хваробы, а кніжак саўсім амаль няма, адна напр. на шэсьдзсят чалавек. Дык ось пішу каротка, выбачце, але затое выразна. Па-першае, ніякага лісту да каго-кольвек, апрача Вас у Коўну я не пісала і не пасылала і дзіву далася, калі пачула, што Якавюк нейкі мой ліст чытаў. Ці ня выйшла тутака якая-небудзь іншая афера. Справа ў тым, што Заяц нас так правеў, як і палагаецца Зайцу і Ко. Ён у той час, калі 25 студэнт. бел. стаяць голыя і галодныя кожны дзень перад нашымі вачамі — адмовіўся ад старшынства і мы апынуліся у разбітага карыта, а галоўнае — другога сходу некалі зьбіраць усе страшэнна перагружаны працай. Прышлося мне і зборы рабіць на іх і делегацыю да Міністэрства арганізаваць і словам, мяне замучыла уся тутака абстаноўка. А Вы не верьце тым, што перайшлі да Вас ад Цвікевіча, памятайце, што яны усе пад адну дудку скачуць. Цяпер яшчэ адзін скандаль — здаецца Зайчыха урвалася неяк раз (яшчэ у часы добрых адносін[]) у мой пакой і залезла у чемадан з паперамі. Там ляжалі усе лісты у сшытках — мусіць яна штосьці прачытала, а мо і з сабой ухапіла — мо які-небудзь ліст мой такім чынам і папаўся у рукі Цвікевіча. Ва ўсякім разе Заяц на другі дзень голасна гаварыў пры другіх аб распісках, якія я павінна была выслаць сябру Ластоўскаму, калі ён выслаў мне дапамогу у часы маея хваробы. Значыць, чытала. Не лайце мяне моцна, каб Вы ведалі, якія тут ведзьмы гаспадыні — дык Вы б зразумелі чаму я забываю іншы раз заперці свой чемадан. Наагул, жыцьце не маліна, як Вам, так і мне.

Цяпер жа перадайце Якавюку, што я напісала Вам і калі ён чэсны, дык няхай ведае з кім мае дзела. Але Мамонька аб ім нядобра штосьці думае. Наагул кажучы твой ліст сябер Клаўдзій вельмі запозьніўся, мы ужо даўно забылі свае сваркі і выступаем дружна і згодна. Паведамленьне напісаў Грыб па нашай агульнай пастанове і ніякіх рознагалосіц у нас па гэтаму пытаньню няма. Здаецца, мы опублікуем хутка усе. Цяпер Стаху прашу выбачыць вельмі за адзін ліст, які яна праз мяне пасылала да сястры. Я перабіралася на кватэру і толькі цяпер праз месяц знайшла яго у кішэні, хацела паслаць назад у Коўну — разарвала канверт, ажно бачу грошы, я ужаснулася, каб ты яшчэ чаго кепскага не падумала... і пасылаю яго

заказным тваей сястре — грошы ніколі не позна пасылаць... «Крывіча» мне шкада да сьлэз. Не вініце мяне, што я нічога не рабіла для журнала — я жыву і працую як у гарачцы, кожны дзень думаю, што сьмерць лепш чымся такое жыцьцё і не маю сіл пісаць...

Ваша Палута.

P.S. Напішыце аб усім Язэпу на адрэс Тамаша, бо я Язэпава ня ведаю, а сама ухажу з кватэры. Ліст твой Клаўдзі я спаліла, павер чэснаму слову, а пасылаць яго назад дарага каштуе.

P.S. Прыехаў учора Штейнберг, будзе чытаць даклады.

582.1.49:064&r

582.1.49:064a — канвэрт

Дакладная дата невядомая.

3546. Бюллетень Б'лорускага Прэссь-Бюро ў Ковні (проспект Витовта №30) № 1 за 20.01.1924

582.1.44:079

Аб ліквідацыі Міністэрства Беларускіх Справаў, «Беларускай Грамады ў Коўне», «Рады Сялян-Беларусаў у Літве», «Беларускага Жаночага Гуртка». Аб прыбыцьці ў Коўна С.Якавіюка з мэтай арганізацыі супольна з Урадам БНР дэлегацыі ў Лігу Нацыяў для абароны беларускіх нацыянальных інтарэсаў пад акупацыяй

3547. Ліст Давіда Анэкштэйна (Ганд) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.01.1924

582.1.49:069&r-070

582.1.49:068 — канвэрт

З просьбай прыслаць «Крывіч» і іншую літаратуру. «Хацеў бы, праўду кажучы, кінуць Эўропу на-векі да паехаць ў Амерыку...»

3548. Lietuvos Žinios (Коўна). №19. 23.01.1924

[З артыкулам:] К. Vilnijos klausimu

582.1.44:001b

3549. Ліст Зэнона Кузэлі (Бэрлін) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 24.01.1924

582.1.49:073

582.1.49:072 — канвэрт

На блянку выдавецтва «Українське Слово» (Бэрлін), з артыкулам «Навуковае Таварыства імя Тараса Шаўчэнкі ў Львове» для публікацыі ў «Крывічы» (надрукаваны ў №1(7) «Крывіча» за 1924 год). У канвэрце — каталёг выдавецтва

3550. Справаздача Вацлава Ластоўскага з авансу на паездку ў Данцыг 21-25.01.1924

Справаздача з авансу на паездку у Данцыг 21.I—25.I 1924 г., атрыманага мной у ліку дваццаці пяці (25) доляраў і пяцьдзсяці (50) літаў

Расход у літах:

Білеты з Коўны да Эйдкунен і назад 29.80

Абед у Вірбаліс 21.I 6.40

Абед у — " — 25.I	5.80
За мыцьцё у фрызіерні	1.00
Звозчык з вагзалу і на вагзал	<u>10.00</u>
	53.00
Расход у марках	
Білеты ад Эйдкунен да Маріенбурга і назад	22.80
Готэль у Марыенбургу	6.60
Сьнеданьне і гарбата на вячэру	<u>12.00</u>
	41.40
Расход у гульдэнах.	
Білеты ад Маріенбурга і у Данцыг і назад	12.60
Сталаваньне	27.40
За готэль	<u>22.50</u>
	62.50

582.1.49:071

3551. Lietuvos Žinios (Коўна). №23. 27.01.1924

[3 артыкулам:] Patriotas. Baltgudžiai ir mes

582.1.44:001

3552. Ліст Кляўдыюша Душэўскага (Коўна) Усеваладу Боеву (Коўна) за 28.01.1924 з просьбай даць тлумачэньні адносна пастановы «сходу грамадзян» 22.08.1923 і меркаванага старшыняваньня на ім Боева

582.1.44:069 — *мк*

3553. Паштоўка Яна Ермачэнка (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.01.1924

582.1.49:074

582.1.49:075 — *канвэрт*

На паштоўцы: «Беларускі Сакол». Просьба пашыраць паштоўку па Коўне

3554. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.01.1924

[...] Вучыцялі пачатковых белар. школ атрымалі павесткі з пошты аб прысылцы на іх імя пасылкі з «наложаным плацежом» на 110 л.руб. ад К.Езавітава. Некаторыя вучыцялі гэтыя пасылкі выкупілі. Аказалась, што гэта Езавітаў такім чынам распаўсюжывае Ваш трыганаметрычны слоўнік. Вучыцялі незадаволены [...]

582.1.49:082

3555. Ліст Уладзіслава Грыневіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.01.1924

582.1.49:083&r-084

Аб падрыхтаваным для друку рукапісе аповесьці «За што?» — пра падзеі польскай акупацыі Беларусі 1920 году.

3556. Расьпіскі Вацлава Ластоўскага й Канстантына Барысовіча (Коўна) ў справе продажу часопіса «Крывіч» на суму 1000 літаў за 1.02.1924

582.1.49:002&r

3557. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Кіраўніку Беларускага Аддзелу (Рыга) за 2.02.1924

582.1.44:049 — мк К.Езавітава

З выказам незадавальненьня рассылкаю Езавітавым «Слоўніка геамэтрычных і трыганамэтрычных тэрмінаў і сказаў» настаўнікам беларускіх школ у Латвіі «наложенным платежом».

3558. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Кіраўніку Беларускага Аддзелу (Рыга) за ?? .02.1924

582.1.44:048 — мк

Дакладная дата невядомая. З тлумачэньнем справы аб рассылцы «Слоўніка геамэтрычных і трыганамэтрычных тэрмінаў і сказаў» настаўнікам беларускіх школ у Латвіі.

3559. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Уладзімеру Пігулеўскаму (Дзьвінск) за ?? .02.1924

Я не саўсім разумею што знача Ваша нэрвовае пісьмо да мяне. Езавітаў правініўся перад кімсьці у тым што паслаў накладной платай беларускую кнігу. Магчыма, што гэта брыдкі паступак. Зрэшта як хто глядзіць: тут погляды могуць разыходзіцца. Я знаю такіх людзей якія лічаць, што беларускі друк прыносіць карысьць беларусу, асабліва профэсіональны друк профэсіональнаму інтэлігенту, але знаю і іншых, якія супроць усялякіх беларускіх друкаў і лічаць найбольшай шкодай народу шырэнне паміж яго друкаў у беларускай мове.

Калі-ж Вы хочаце выткнуць мне маю віну у тым, што я споўаўтар названай Вамі кніжкі, то прашу прыняць пад увагу, што зачыншчыкам яе зьяўляецца Душэўскі, а не я. Зрэшта ні Душ., ні я, не зьяўляемся выдаўцамі. Дык гэта-ж будзь што будзь павінна прад Вамі зьмякчыць нашу віну. А калі гаварыць на чыстату, то я і віны на сабе не пачуваю. Можа гэта паходзіць ад таго, што пісаньнем і друкаваньнем беларускіх кніжак многа грашыў я ў сваім жьцьці і анёлападобную чыстату няспісьменніцтва многіх нашых дзеячоў, даўно утраціў. Мабыць з гэтай самай прычыны я і не магу разам з Вамі абурацца, што беларускі вучыцель у Латвіі, раз ў тры гады, хоць бы з дозай прымусу, купіць сабе беларускую кніжку цаной у 60 даваенных капеек. Ці Вы думаеце, што гэты 60 к., выданыя ім на беларускую кніжку, яго зруйнаюць? Кніжка мала патрэбная для вучыцеля? У кожным разе яна дае магчымасьць добрародным натурам адзначыцца на полі змаганьня з ёю і выступіць абаронцамі пакрыўджаных, а ці-ж гэта ўжо не карысьць? Можа за гэта адно варта яна зьмякчаючага суда? Я меў нагоду бачыць пахвальную паўстрымліва[с]ць выдаткаваньня грошы на беларускую літэратуру, прасьвячонага Пана Дырэктара Вашай гімназіі¹,

які ў бытнасьць сваю ў Рэдакцыі вылічыў, што з 15 ці 20 тысяч латвійскіх рублёў мясечнай яго пэнсыі ён ня можа выдаткаваць на беларускі журнал 75 руб. у мяс. Я быў захвачан прыкладнай яго ашчаднасьцю, і, думаю, будзе ёю захватывацца наша патомнасьць. Слава усім тым, якія няўмеючы правільна злажыць па беларуску фразы, не чытаюць беларускай літэратуры (акром пашквіляў на беларускую справу пісаных Ладновымі, зрэшта ў культурнейшай маскальскай мове), слава ім кажу, бо яны ў сваіх гімназіях узгадуюць беларускае маладое пакаленьне далёкае ад пакус сэпаратызму, ў міласьці і любові чужацкага полеру. Слава ім, прасьвячоным ваяром супраць беларускага жывога і друкаванага слова. Ім, каторыя шчасьліва унікнулі мук і ахвяр на раскошна-цярністым шляху беларускага адраджэньня і мазольнымі інтрыгамі, крывапрысяжніцтвам дайшлі да магчымасьці мудра і выгодна пажынаць карысьці гэтага нягоднага руху для сябе, ў той-жа час брыкаючы сваімі капітамі тых, хто цярэў і мучыўся, хто прыгатаваў ім хлеб з маслам.

Дык, як бачыце, паважаны таварышу я, здаецца, не ў разьбежнасьці з Вамі, і пасколькі мне пазваляе худы мой розум, зразумеў Вас.

Прыміце запэўненьне ў шчырасьці майго да Вас пісаньня.

Ваш нягодны слуга

В.Ластоўскі

582.1.49:076-081

Дакладная дата невядомая. ¹ І.Краскоўскага.

3560. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.02.1924

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч!

маю да Вас просьбу!

Характар яе Вам можа і пакажацца крыху ня сур'езным, але я выказваю яе зусім сур'езна.

Ведаеце Вы маё кальцо, што нашу я на указальным пальцу левай рукі. Кальцо — залатое з выгравіраваным на ім малюнкам Пагоні, пад якой выгравіраваны сноп жыта, а на ім скрэшчаны (скрыжаваны) каса і граблі¹. Кругом абоіх малю[н]каў вырэзаны літары: «І.Н.С. Б.Н.Р.» (Першы Нар. Сэкрэтэр Бел. Нар. Рэсп.).

Часта мяне пытаюць аб гэтым кальцу.

Дык хачу я каб яно было мне «пажалавана» як 1 Вайсковаму Беларускаму Міністру на памятку аб працы і пажалавана Урадам Беларусі.

Калі я думаў «які Урад» і «хто» павінен падпісаць мне гэту грамату, дык перабраўшы усіх, з кім я працаваў, спыніўся я на Вашай асобе.

Ад Вас хачу яго мець.

Ад Вас і буду насіць яго надалей з пашанай і добрым успамінам аб былым сапрацоўніцтве.

Прыўрочыць грамату, мне здаецца, варта-б было да 1 лютага 1921 году, калі я разьвітаўся з Вамі і пачаў працу тутак.

Малюнак кальца гэтакі: [малюнак]

Чакаю адказу Вашага.

Як справа з друкам «Працэсу 45 беларусаў»?

З пашанай

К.Езав...

582.1.49:044&r-044a&r

582.1.49:043 — канвэрт

¹ Эмблема Народнага Сакратарыяту, першы «герб» БНР.

3561. Ліст Усевалада Боева (Коўна) Кляўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за 7.02.1924

[...] мяне запрасілі гр.гр.П.А.Крэчаускі і В.І.Захарко зайсьці у Беларускае Прэдстауніцтва (пр. Вітаута №30) на «прашчальнае паседжаньне» з прычыны ад'езду Урада Б.Н.Р. з Літвы [...]

582.1.44:070-073 — мк

Пра абставіны скліканьня «агульнага сходу грамадзян і палітычных дзеячоў Беларускай калёніі ў Літве 22.08.1923», на якім была прынятая пастанова аб абвяшчэньні «маральнага байкоту беларускага грамадзянства» В.Ластоўскаму й К.Душэўскаму. Гл. дакумэнт №3451.

3562. Ліст в.а. Дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Аляксандра Вальковіча (Коўна) Міністэрству Замежных Справаў Літвы (Коўна) за 7.02.1924

[...] У зьвязку з заявай В.Ластоўскага, што Літоўскі Урад мае камандыраваць яго у набліжаючую сэсію Рады Лігі Народау для прэдстауніцтва беларускага жыхарства пад польскай акупацыяй — маю гонар паведаміць Міністэрства Загранічных Спрау, што п. Ластоўскі голаса беларускага жыхарства не рэпрэзэнтуюць, ніякага мандата ад беларускага жыхарства на гэта не маець і ніводнай з беларускіх устаноу на падобную рэпрэзэнтацыю не упаунамочаны [...]

582.1.44:083 — мк

3563. Білет Вацлава Ластоўскага на ўваход у Kasino Zoppot 9.02.1924

582.1.49:045

На адвароце запісана: Berlin-Schöneberg, Schliessfach 17.

3564. Запіска Ігнаса Янінаса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1?.02.1924 з дасланым талёнам ордэра на 3.150 літаў дзеля разьліку з Бакам

582.1.49:049

Дакладная дата невядомая.

3565. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзьвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.02.1924

582.1.49:046&r

Аб непаразуменьнях зь Езавітавым: «[...] не магу я асабіста змагацца з Ез. бо не лічу яго вінаватым. Утыкалі яго, гэтага добрага «малога» паўліньнімі перьямі і ён запраўды паверыў, што «l'etat c'est moi» — «Беларусь — гэта я» [...]

3566. Ліст в.а. Дыпляматычнага прадстаўніка БНР у Літве Аляксандра Вальковіча (Коўна) Міністэрству Замежных Справаў Літвы (Коўна) за 11.02.1924

[...] Апошнім часам у Коуне распаўсюджаны весткі, што Літоўскі Урад мяркуець камандыраваць у Амэрыку дзеля працы сярод беларускае эміграцыі п. Душэўскага [...]

Гэтым маю гонар давесьці да ведама Міністэрства Загранічных Спрау, што нацыянальныя арганізацыі амэрыканскіх беларусоў не выражалі жаданьня бачыць п. Душэўскага у сваёй сямы. Так сама не выражалі жаданьня бачыць п. Душэўскага у Амэрыцы і беларускія арганізацыі края [...]

582.1.44:082 — *мк*

3567. Ліст Уладзіслава Грыневіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.02.1924

582.1.49:048&r

582.1.49:047 — *канвэрт*

Адказ на ліст за 4.02.1924, з дасланымі разьдзеламі аповесьці «За што»

3568. Ліст Яўгена Бачынскага (Жэнэва) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.02.1924 з падзякаю за дасланы «Крывіч» і з просьбаю дасылаць «Крывіч» беларусу Канстанціну Крывашэю, закрыстыяну расейскай праваслаўнай царквы ў Жэнэве

582.1.49:053

582.1.49:051 — *канвэрт*

3569. Справаздача Вацлава Ластоўскага за выдаткі на атрыманыя ад Ігнаса Янінаса 10 доляраў за 16.02.1924

Да расьпісак Яна Бутрымовіча на сумму 1290+450+10 доляраў.

Справаздача:

З 10 (дзесьці) доляраў атрыманых ад п. Іонінаса у ліку (150 доляраў) для перадачы ў край на культурна-нацыянальныя патрэбы ў сьнежні 1923 г.

За 150 доляраў купленых у L. Ukio Bankas (заплаціў 1.545 літаў), даплочана літаў 45-

Пачт. расх. на перасылку двух чэкаў па 20 доляраў Бодуновай 2.40

Выдаткавана на карэспандэнцыю з краем і эміграцыяй у 1923 гаду 52.60

Усяго літ. 100.00

100 літаў = 10 доляраў

В.Ластоўскі

16.ІІ.1924 г.

582.1.49:050

3570. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.02.1924

17.II.24.

Пасылаю Вам, Вацлаў Юстынавіч, па просьбе Краўцова Макара дзье
яго стацьці, якія не прапушчаны Антонам у «Змаганьні».

Просіць, каб былі выдрукаваны у «Крывічу».

Пасылаю проста з пошты, дзе расчыніў лісты, каб худчэй дайшло да
Вас.

З пашанай

К.Езавіт.

582.1.49:055

3571. Ліст Давіда Анэкштэйна (Ганд) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.03.1924

582.1.49:032&r-033

582.1.49:031 — канвэрт

З падзякаю за дасланы ліст.

3572. Паштоўка Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.03.1924

М.Г.

Прошу по очень спѣшному дѣлу какъ можно скорѣе посѣтитъ меня.
Ожидаю Васъ непременно.

Вашъ Чужъ

Prinzen

Königsberg

582.1.49:034

3573. Ліст Антона Шышкі (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.03.1924 з падзякаю за дасланы «Крывіч»

582.1.49:036

582.1.49:035 — канвэрт

3574. Паштоўка Вальтэра Андэрсана (Дэрпт) Клаўдыюшу Душэўскаму (Коўна) за 25.03.1924

Милостивый Государь!

По порученію нашего лондонскаго посла, д-ра О.Калласа¹, посылаю
Вамъ переводъ одной эстонской народной пѣсни и одной сказки.

Очень желательно было бы мнѣ просмотрѣть корректуру бѣлорус-
скихъ переводовъ обоихъ текстовъ. Кромѣ того я просиль бы Васъ послѣ
напечатанія прислать мнѣ оттискъ этихъ переводовъ или же экземпляръ
соотвѣтствующаго номера журнала.

Съ искреннимъ уваженіемъ

проф. В.Андерсонъ.

582.1.49:037

¹ З прафэсарам Оскарам Каласам К. Душэўскі пазнаёміўся падчас свайго па-
дарожжа ў краіны Балтыі ўвосень 1919 году.

3575. Ліст Давіда Анэкштэйна (Ганд) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 25.03.1924

582.1.49:039&r

582.1.49:038 — канвэрт

З прапановаю даслаць для «Крывіча» матэрыялы аб флямандзкім мастацтве. «Што так чуваць сярод нашых у Празе і у Амерыце? Я гэтакім чынам зусім адбіўся ад руху».

3576. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 28.03.1924

28.III.24.

Люцын.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

пабачыцца з Вамі я заўсёды рад, а калі тутака яшчэ і справы, ды ў датак яшчэ й важныя, дык я — у Вашым распараджэньню.

Тэрміну не устанаўліваю: выбірайце самі, але так каб гэта прыпадала на якое-кольвек сьвята, або нядзелю. Аб выездзе загадзя пішыце, або тэлеграфуйце, бо мне трэба вясці лекцыі у Гімназіі.

Яшчэ-б было ляпей, каб Вы прыехалі да мяне у Люцын. Пабачылі-б маіх гімназістаў, паслухалі хор, дэкламацыю, аркестр.

Вам жа гэта патрэбна як паветра, ці хлеб штодзённы.

Візу бярыце ў Рыгу, а з туль — сюды (без ўсякіх ужо візаў!)

«Вітабскую старыну» хоць яна і дужа мне ўжо патрэбна, пазычу Вам з ахвотай.

Маю надзею худка Вас пабачыць!

Бывайце здаровы!

Прывет жонцы!

З пашанай

Ваш К.Езавітаў

582.1.49:041&r-042

582.1.49:040 — канвэрт

3577. Паштоўка Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.03.1924

Дужа зацікавіўся я было пабачыцца з Вамі, але Вы зноў неяк нічога аб гэтым не пішаце. Калі-ж выйдзе «Крывіч»? Калі будзе «Слоўнік» Ваш? Чакаемо яго з вялікай цікавасьцю!

З пашанай

К.Езавітаў

582.1.49:033

Дакладная дата невядомая.

3578. Нататкі алоўкам на аркушы паперы

Наркоминдел. Бикнеру. Для перадачы Матушеўскаму

Latwija Daugavpils. Bulvarna iela, 30. Мицкун¹

582.1.49:009a

Дата невядомая. ¹ Супрацоўнік кансуляту савецкай Расеі ў Дзьвінску.

3579. Паштоўка Ўладыслава Грыневіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.04.1924 з пытаньнем аб лёсе дасланага ў «Крывіч» рукапісу «За што?»

582.1.49:011&r

3580. Ліст Рамуальда Зямкевіча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.04.1924

Даражэнькі Пане Вацлаве!

Ліст Ваш атрымаў і ўраз адказываю.

Гэта другі Ваш ліст, які дайшоў да мяне. Першы быў з Берліна з запрашэньнем мяне да супрацоўніцтва ў Вашым месячніку. Лісты і рукапісы высылаў Вам на адрэс гэтаго «Хлестакова» Цьвікевіча. Ні адказу не атрымаў, ні мае працы надрукаваны нігдзе у Вас не былі. Думаў ужо я, што мяне ніхто знаць і ведаць ня хочэ.... Перш на перш шчыра і горача дзякую Вам за прысланы мне камплект «Крывіча». Па адрэсу пісанаму Вашай рукою пазнаў я, што гэта Вы мне яго выслалі з Кролеўца (=Кэнігсбэргу). Ня маючы Вашаго адрэсу, зьвярнуўся я да рэдакцыі «Голаса Беларуса»¹ і прасіў, каб у адказе ад рэдакцыі (лістовае скрынка) далі некалькі слоў ад мяне рэдакцыі «Крывіча». Хацеў я гэткам спосабам навязаць з Вамі ніць перапіскі. Але нічога не выйшло, бо Ваш «шчыры прыяцель» Антон Луцкевіч спрацівіўся гэтаму. Мусі быць ня хочэцца гэтаму пану, каб я быў з Вамі у зносінах. Лішне ужо многа я ведаю, маю ядавіты язык і мог бы непажаданае ... пісаць у карэспандэнціях да закордонных газэт Будучы у Вільні у рэдакцыі ніякаго загранічнаго адрэсу я дабіцца ня мог!

Вось прычыны дзеля якіх нічога не выходзіло з майго старанья.

Калі я Вашых лістоў не атрымываў, дык магчыма, што былі яны канфіскаваны «чорным кабінэтам», бо я ад часу Беластоцкага працэсу² знаходжуся пад вялікай апекай «польскіх патрыётаў» — шпікоў тайнае паліцыі. Асабліва пасьяля таго як Якавюк уцёк³, аб чым я нічога ня ведаў, папаў я пад падазрэньне, што гэта я памог і дарадзіў яму выезд у Гданск. Якавюка шукалі на маёй кватэры, гвалтам упэўнялі маю (пакойную цяпер) матку, што ён у мяне кватэраваў, хаваўся і я павінен яго выдаць. Шмат непрыемнасьцей і нэрвіроўкі перажыў я ад 31.XII.1923 (дзень засуду Якавюка) да гэтаго амаль часу. Што рабіць, сьмелым і праўду рэзка кажучым людзям заўсёды кепска на сьвеці....

Прапазіцыю Вашу супрацоўніцтва прыймаю ахвотна. Са свайго боку уважаў бы аднак, што для кніжкі⁴ лепшы быў бы загаловак: Памяці Франціска Скорыны. У 400 летні юбілей беларускаго друку. Кніжка павінна быць вялікай, злажыцца працамі на яе павінны усе беларускія пісьменьнікі паважнаго і ідэйнаго напрамку. Хай кожны пастараўся бы ушанаваць памяць вялікаго культурнаго і ідэйнаго працаўніка Беларусі. Трэба кніжку злажыць і выдаць гэтак, каб паказаць сьвету, што такое беларусы. Варта было бы перадрукаваць белы верш Бядулі аб Скарыне⁵, хаця ён ужо і друкаваны. Адным словам у кнізе павінно быць усё: проза, паэзія, гісторыя, навука, штукарства, бібліяграфія — словам усе аддзелы. З

гэтаго я бяру на сябе: бібліяграфію, ілюстрацыі, гісторыю беларускага друкарства і друкароў, аддзел рукапіснае літэратуры. Што датычэ беларускіх рысоўнікоў і рытаўнікоў — справа цяжкая, але я цяпер канчаю польскую бібліяграфію рытаўніцтва, каторую як здам у друк, дык яна як друкаваная польская праца, дасяць мне доступ у польскія бібліятэкі, як напрыклад, у бібліятэку графоў Пржэздзецкіх (з Патав) у Варшаві, на каторую я астру зубы, бо праца у ёй утруднена надзвычайна, а па вестках шмат у ёй беларускага матэр'яла. Пржэздзецкіе дасталі гэтыя скарбы ад графоў Тызэнгаўзоў і сама бібліятэка перавезена з Вялейшчыны у Варшаву.

У кожным разе аб беларускім рытаўніцтве магу даць хоць невялічкую, але добрую стацьцю.

Сваей прапазыцыі загалоўка я не адстаіваю. Рабеце як уважаеце самі. Падкрэсьліваю толькі што трэба напружыць усе сілы каб гэтакі 400 летні юбілей паважна і дастойна адсвяткаваць.

І Купала і Колас і усе больш выдатныя сілы ня могуць не паказацца на старонках гэткай юбілейнай, надзвычайнай кніжкі.

Затым прашу Вас напішэце яшчэ да мяне, бо гэтакую справу трэба паважна і дэтална абдумаць і абгаварыць.

Навяжыце стасункі з Кролеўцам або з Гданскам, каб можна нам было перапісывацца. Пастарайцеся знайсці у гэтых гарадох асобу, якая будзе пасреднікам нашае карэспандэнцыі і пасылкі кніг, брашур, газэт. Маю дублеты, хацеў бы іх выме[ніць]. Вашых выданьнёў амаль нічога ня маю. Прашу вышліце іх ці праз Гданск, ці праз Кролевец, ці праз Латвію. За мною астаноўкі ня будзе. Патрэбны мне камплекты «Бел. Сьцягу», Сьветазара⁶, Бел. вайсковага⁷, Селянскай Долі⁸, Беларус<кага> Пар<тыза>на⁹ і наагул усіх Вашых закордонных газэт. Судзячы з таго, што «Крывіча» я атрымаў, думаю што і іншыя «скаромныя» газэты і рэчы дойдучь да мяне, калі будуць, напрыклад добра зьмешчаны з іншымі газэтамі. У цэнзуры тутэйшай шмат галічан-палякоў, якія рускіх літэр не разьбіраюць, а калі друк такі ідзе з Нямеччыны, дык яго і не прагледаюць. Ахвотна, нават з радасьцю пачну Вам пасылаць друкаваныя уселякі матэр'ял патрэбны Вам да варстата працы!

Жыву ціха і скромна. Працую у інстытуцыі «Najwyższa Izba Kontroli Państwa» у інжэнерным аддзелі чыгунак. Зарабляю у месяц 540 мільёнаў марак, якія ледзь хапаюць на жыцьцё. А маю на сваім утрыманьні: дачку, сястру і двое яе дзетак. Выбіла мяне з калеіны сьмерць маей маці (27.ІІ.1924), за кошт хаўтур мяне здорова рэзануло. Працую ціха і нікому ня лезу у вочы. Праз справу Якавюка і яго уцёк амаль мяне не выкінулі са службы. Атстаялі мяне коллегі інжэнеры (па службе у Кантролі), усе родам з Крэсаў. Прыходзіцца мне цяпер сядзець як мыш пад венікам, бо жыць трэба, а жыцьцё у нас дарагое.

Шмат цікавага мог бы Вам сказаць аб усім і аб усіх. Пісаць аб гэтым усім і цяжка і трудна і шмат часу бы занело. Калі дастану на службе ugor wuroszyrkowу дык можа зраблю захады каб з Вамі з'ехацца дзеколечы: Бэрлін, Гданск, Кролевец ці Тыльжа¹⁰.

Кланяйцеся ад мяне Душэўскаму і Якавіюку.

Як бы мне звязацца перапіскай з Янулайцісам і з Біржышкай. Маю цікавыя рэчы да абгаварэння з імі у дзедзіне літоўскай гісторыі ды літэратуры. Кланяйцеся ім і скажыце што заўсёды знойдуць мяне шчырым і атданым іх прыяцелем.

Кожны дзень ад 4-10 гадзіны вечара пасля службы працую у бібліятэках. Матэр'ял расьце. Кніжкі мяне не цікавяць, бо я іх ужо даўно прагледзеў. Цікавяць мяне адны газэтныя стацьці ды рукапісы і гравюры. Гэтым я цяпер і займаюся. Гатоўлю да друку: Bibliografię litewską — усё што аб літвінах і Літве (праўдзівай, этнаграфічнай) напісана у польскай мове. Маю такі матэр'ял аб якім бібліограф Балтрамайтис і Gawetek нічога ня ведалі. Хачу гэта выдаць папольску, але з літоўскай перадмовай.

Што да беларускае бібліаграфіі хацеў бы сарганізаваць моладзь, каб парабіць выпіскі з газэтных стацей аб Беларусі, выпіскі такія збрашураваць і ... злажыць у «Беларускай Бібліятэцы імяні Ф.Скорыны» для карыстання нашых цяперашніх і будучых пісьменьнікоў і працаўнікоў. Тое самае ў перадмове літоўскай бібліаграфіі запрапаную літвінам. Цікавы я, як будзе прынята мая ідэя?

Шмат, шмат аб чым хацелася бы мне напісаць да Вас, але нідахват часу (пішу гэты ліст у маім бюро Kontroli) не пазваляе мне зрабіць гэта цяпер.

Канчаючы мой ліст прашу Вас часьцей пісаць, на адказы і супрацоўніцтва з майго боку лічыць можэце сьмела і пэўна (прашу толькі назначыць мне тэрмін-срок). Газэты і кніжкі пачну Вам высылаць, калі дастану, больш даступны (што да часу атрымываваньня праз Вас лістоў) Ваш адрэс.

Шчыра прыхільны і прыязны Вам

Р.Земкевіч

582.1.49:012&r-013

¹ Газэта, выдавалася ў Вільні 14.02-19.04.1924. ² Р.Зямкевіч выступаў на працэсе як сьведка. ³ У Літву. ⁴ В.Ластоўскі рыхтаваў кнігу, прысьвечаную 400-годзьдзю беларускага друку. Сабраныя матэрыялы леглі ў аснову «Гісторыі крыўскай кнігі». ⁵ Магчыма, маецца на ўвазе верш «Беларусь» (зборнік «Пад родным небам», 1922). ⁶ «Сьветазар» — пэрыядычнае выданьне для вайскоўцаў Беларускага Батальёну Літоўскага Войска, выходзіла ў Коўне ў верасьні 1921 - красавіку 1922 году. ⁷ «Вайсковы» («Кагус») — двутыднёвік для беларусаў-вайскоўцаў Літоўскага Войска, выходзіў у Коўне ў траўні 1921 - красавіку 1922 году. ⁸ «Сялянская Доля» — часопіс, выдаваны Міністэрствам Беларускіх Справаў, выходзіў у Коўні ў чэрвені 1921 - красавіку 1922 году. ⁹ «Беларускі Партызан» — часопіс беларускіх партызанаў, выходзіў у Коўне ў 1922 годзе. ¹⁰ Тыльзіт, цяпер — Савецк у Калінінградзкай вобласьці.

3581. Ліст Аляксандра Ружанцова (Панямуне) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.04.1924

[...Wacław Birżyška] z przyjemnością abiacau padtrymać Wašuju proźbu ab wysyłycy knih z Dorpatu da uniwersitetskaj biblioteki u Koŭni [...]

Prac. Wacław Birżyška prosić Was zajści da jaho biblioteki (uniwersyteckaj), jon maje dziela Was niekalki knižok ab staradrukach biełaruskich [...]

wiŭ» jamu spadabaŭsia wielmi i ab dumcy stwaryć B.Tawarystwa jon deklara-
 waŭ pamyslić i daramahčy [...]

582.1.49:014&r

3582. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.04.1924

11.IV.24.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

толькі што атрымаў ліста ад гр. Земкевіча з дадаткам лісту да Вас.
 Перасылаю зараз-жа.

Калі трэба будзе, дык буду рабіць гэта і ў будучыне.

«Крывіч»¹ атрымаў (першых 14 экзэмпляраў) і ужо паслаў у Польшчу.
 Чакаю далейшых.

Чаму Вы не напісалі, каб Латвійскія адрасаты уносілі мне грошы, як
 мы з Вамі умаўляліся.

Бяз гэткага папярэджанья у «Крывічы» я зьбіраць грошы не магу, бо
 зноў могуць быць рожныя гутаркі.

А сабраць грошы трэба, бо перасылка у Польшчу каштуе шалёныя гро-
 шы, асабліва калі (некаторым сваім) пасылаеш заказной бандерольлю.

Дужа прашу абвестку гэту зрабіць у чарговым нумару.

«Крывіча» прагледзіць з увагай яшчэ не пасьпеў, але робіць ён дужа
 паважнае уражаньне.

Стацьцю маю дужа сапсаваў каррэктарскі недагляд (выпушчаны словы
 у сярэдзіне сказаў), а таксама блага і тое, што Вы далі яе не пад псеўдо-
 німам, бо пісаць аб сваёй працы сабе самому неяк нязручна.

З пашанай К.Ез.

582.1.49:015&r

¹ №1(7) за студзень-сакавік 1924 году. ² «Беларуская Вайсковая Цэнтральная
 Рада, 25.XI.1917-25.XI.1924».

**3583. Паштоўка Вальтэра Андэрсана (Дэрпт) Вацлаву Ластоўска-
 му (Коўна) за 12.04.1924**

Многоуважаемый г-нь Ластоўскі!

Въ отвѣтъ на Ваше письмо долженъ сообщить Вамъ, что книги здѣш-
 няго университета частнымъ лицамъ по уставу не высылаются, но могутъ
 быть высланы Ковенской Университетской Библиотекѣ подъ ея отвѣт-
 ственность. Совѣтую Вамъ обратиться въ эту библиотечку (прямо или че-
 резъ кого-нибудь изъ профессоровъ) съ просьбой послать соответствующее
 официальное письмо нашей унив. библиотекѣ. — Владимировъ, Ф.Скорина
 у насъ есть (номеръ: II f 271 zz 1, томъ 90); другой его книги повидимому
 нѣтъ. Нѣтъ и обѣихъ книгъ Каратаева (есть только его старая книга: Хро-
 нолог. [опи]сь слав. книгамъ, напеч. кир. буквами, Спб. 1861: номеръ XV
 377 f). Сахаровъ, Хронол. роспись есть (номеръ: XV 615 g), другой его
 книги нѣтъ. Миловидовъ есть въ томъ случаѣ, если Ваша цитата
 «Ч.О.М.У. 1908, I» указываетъ на «Чтенія въ Имп. Общ. Ист. и Древн.
 Росс.» (номеръ: XIII b 62, 33а).

Въ свою очередь я хотѣлъ бы обратиться къ Вамъ со слѣдующимъ
 вопросомъ: извѣстны ли Вамъ какіе бы то ни было варианты бѣлорусской

п'всни про Яся и нев'рную Мариську кром'в указаннихъ у Карскаго (Б'в-лоруссы т.ІІІ 1, стр.332-3): Записки Географ. Общ. по отд. этн. V 275 № 22; Шейн'в, Матеріалы І 1, 321 сл. №376-7; Романов'в І 158 №136 — ?

С'в искреннимъ уваженіемъ В.Андерсон'в

582.1.49:017&r

3584. Паштоўка Яна Ермачэнкі (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.04.1924 з падзякай за атрыманы «Крывіч»

582.1.49:016&k

3585. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.04.1924

582.1.49:020&r

582.1.49:018 — канвэрт

Аб перасылцы «Крывіча», аб захаплен'ні «госпожи Рейман'в» «Крывічом».

3586. Адкрыты ліст псэўданіма «Amicus regum historiarum Crivitschorum» [Эдмунда Зузэміля] (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.04.1924

[...] За посл'вдніе годы вопросъ о рас'в сд'влалъ во вс'вхъ странахъ, а особенно въ Германіи огромную эволюцію. Признакомъ народности принято сегодня въ Германіи считать не языкъ и не религію, а единственно расовую принадлежность [...]

Надъ этой проблемой сл'вдуетъ еще много потрудиться б'влорусскимъ д'вятелямъ. Расовая проблема, если она будетъ правильно разр'вшена, и если из этого р'вшенія будутъ сд'вланы логическіе практические выводы, поставитъ всю кривичскую политику на совершенно новую базу и откритъ кривичскимъ д'вятелямъ совершенно новые горизонты [...]

582.1.49:019&r

З развагамі на тэму «Что представляютъ собой такъ называемыя ильменскіе славяне?» з гледз'шча расавай тэорыі.

3587. Расьпіска А.Бака за 17.04.1924 у атрыман'ні ад Вацлава Ластоўскага 3.150 літаў за надрукаван'не 7 аркушаў «беларуска-расейскаго слоўніка» (ад 11 да 17 аркуша ўключна)

582.1.49:021

«С.161-272 (усяго 52 аркушы) 1 арк. = 16 старонак. 450 літаў за аркуш. 23.400 літаў - за ўсю кнігу».

3588. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.04.1924

Вельміпаважаны Панае Вацлаве!

З прычыны Вялікаднихъ с'вят жадаю Вам шчас'ця ў працы на карысьць Бацькаўшчыны Крывіі.

Запрацаваўся я тут вельмі. З філ'л'гичнаго семінара нікуды й носу не паказваю. Пішу дысэртацыю на доктарат. Калі скончу, цяжка сказаць.

Спадзяюся, што нешта выйдзе. Страшна хочацца «нос уцерці» «нашаму» пану Карскаму. Чыталі Вы рэцэнзію ў «Полымі» Уладыслава Дзяржынскага на апошнюю кніжку Карскага «Бѣлоруссы». Адказ п. Карскаму вельмі добры. А ў Вільні на сорам Б.Тарашкевічу і не сабраліся з адказам.

Аб «Крывічы» вельмі спагадная рэцэнзія была ў «Голасе Беларуса» Сулімы¹. Ваша мусіць ведаеш. Ці будзе выходзіць «Крывіч»? Каб выходзіў, хоць ня што месяца, як казаў Грыневіч мне, дык паслаў бы некалькі запраўды навуковых філёлёгічных (ляпей лінгвістычных) стацей, якія ўдалося тут напісаць.

Маю да Вас адну просьбу, дужа важную. Сёлета ўвосень (значыцца ўвосень 1923 г.) прыехаў у Прагу студ. Вил. унівэрсытэта Пяткевіч. Ня мог ён там балей вучыцца, бо перасьледавалі палякі за агітацыю пры выбарах у Сойм і наагул за беларускую працу. Баючыся, што яго арыштуюць (аб чым можна было быць пеўным), а то і вышлюць бальшавіком, ён нелегальна перабраўся ў Прагу, дзе паступіў на 5 сэмэстр мэдыцынскага факультэту й за якісь час дастаў стыпэндыю. Здаваласяб, што вучыся і ўсё. Але бачыце, не ў усіх аднолькавы характар. Чалавек страшна затужыўся па Бацькаўшчыне. У Заходнюю Беларусь ехаць ня можа, бо яго туды ня пусьцяць, тым балей, што ён з Беларусі, што цяпер пад бальшавікамі, дзе й дагэтуль жывуць яга бацькі. Нашыя пераконаваньні, каб застаўся вучыцца ў Празе на нішто ні здаліся і ён канечна пастанавіў ехаць. Дык цяпер ходзіць толькі аб тым, каб гэты пераезд адбыўся як найразумнейшым спосабам. Ён шчыры сьвядомы Беларус (ці ляпей Крывіч), я яго добра знаю, гэта чалавек ад якога Бацькаўшчына можа шмат добрага спадзявацца. Ён пісаў у студэнскім журнале ў Вільні «Наш Шлях»² і цяпер у «Крыніцы» пад псэўдонімам Франук Маркотны і некатор. іншымі. Але ён не камуністы і ніколі мусіць ім ня будзе. Дык вось дзеля таго, што на чале беларускіх студэнтаў камуністых у Празе стаіць маскаль Цьветкоў, які дасць аб ім найгоршую рэкомэндацыю радавай місіі, яму з Прагі немагчыма выехаць у Радавую Беларусь. Дык ці ня можна было-б так зрабіць, што ён прыехаў-бы ў Коўню, а там выстарацца яму паварот у Радавую Беларусь. Калі можаце што ў гэтай справе памагчы, дык калі ласка памажэце. Выехалі Карабач і інш. з Коўні ў Менск. На дарогу ён у Вас грошай не прасіў-бы, бо патрапіў зашчадзіць з стыпэндыі на гэтае падарожжа, апрача таго ён выехаў-бы, дастаўшы падмогу на новы месяц. Калі ласка адпішэце й адкажэце. Перадайце павіншаваньне з сьвятам Душэўскаму.

Мой адрэс цяпер гэтакі:

Dolní Krč (u Prahy)

č. 196 u p. Doležala Václava

J.Stankevič.

Tchécoslovaquie.

P.S. У Радавай Крывіі ён палітыкай займацца ня будзе, а толькі культурнай працай

582.1.49:022&r-023

¹ Суліма [Ул.Самойла]. Рэц. на «Крывіч» №№1-6 // Голас Беларуса. №2. 1924.02.17. ² Выходзіў у Вільні ад сакавіка да сьнежня 1922 году.

3589. Паштоўка Аляксандра Ружанцова (Панямуне) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.04.1924 у справе падрыхтоўкі дакладу на Скарынаўскую вечарыну

582.1.49:024

3590. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Дзвінск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.04.1924

582.1.49:026&r-027&r

582.1.49:025 — канвэрт

Аб бягучай працы, паразуменьні зь Езавітавым і канфлікце з Сахаравым (загадчыкам бел. аддзелу ў Міністэрстве Асьветы), аб выездзе ў Люцын каб заняць пасаду дырэктара гімназіі замест звольненага ў сярэдзіне сакавіка 1924 году Езавітава.

3591. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.04.1924

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Паслаўшы Вам ліст, дастаў я ў с. Галубянкi новы № «Крывіча»¹. Ня толькі вонкавы выгляд харошы, але й змест добры. Важныя стацьці аб Мэркурым, паленьне кніг у Беларусі, аб эстонскім фолклёры, назовы птушак і ведама аб слуцкіх паясох з харошымі фатаграфіямі, заслужавалі перадруку і паўпрыказкі Нікіфароўскага. Вельмі добра напісана аб бальшавіцкіх адносінах; тут усе хваляць і цешацца. Ведама, што на ўсход ад т.зв. цяперашняе павялічанае Беларускае Рэспублікі² асталося пад Маскоўшчынаю траціна крывіцкае тэрыторыі з насяленьнем ня меней 4-х міліёнаў. Ведама, што прылучэньне ўсяе гэнае тэрыторыі ў даную часіну было-б не пажадана і для беларускага руху (чага мы аднак нікому не павінны паказаваць), але штучнае выкроеньне Гомельскага й рэчыцкага павету зьяўляецца проста зьдзекамі. Тое-ж трэ сказаць і аб павеце Себескім. Наагул гэткую пазіцыю, якую занялі Вы, канечна патрэбна займаць у вадносінах да бальшавікоў, бо, калі ня будзе апозіцыі, маскоўскія цэнтралістычныя камуністыя сусім ня будуць лічыцца з беларускімі камуністамі.

Хачу крышачку сказаць аб мове «Крывіча»; закрану дэталі. 1) У крывіцкай мове ё два *ц* — адно цьвярдое, а другое мяккае. Першае з праславянскага *ц* (*цана*, на лаўцы), да яга-ж адносіцца і *ц* з чужых неславянскіх языкоў (*нацыя*). Ведама, што посьле цьвярдога *ц* можа быць толькі цьвярды галосны гук. Дык значыцца ў чужаземных словах па *ц* трэба пісаць цьвярды галосны гук (*нацыя*, *нацыянальны*, *соцыяльны*, *адміністрацыя*, *рэдакцыя*, *компэтэнцыя* і г.п.). *Ц* мяккае ў нас зьявілася з праславянскага *т* (*дзеці*, *хадзіць*). Прыраўнуйце Карскі «Бўлорусы» II, 1, 460.

2) Гукі *б*, *н*, *м*, *в* бываюць толькі тады мяккімі, калі стаяць перад мяккімі галоснымі і зьліваюцца з імі, у праціўным-жа выпадку яны заўсёды цьвярдые. Дзеля гэтага ня можна пісаць *бю*, *пю*, *сямья*, *ўю*, але *б'ю*, *п'ю*, *сям'я*, *ўю*. Прыр. карс. «Бўл.» II, 1, 345.

Хацеў бы яшчэ сказаць аб «собскі» заместа «ўласны», але няхай другім разам.

Маю Вашэці адзін праэцік для «Крывіча», над якім доўга думаў. Цяпер у Вас ё «Запіскі», якія можна сказаць зьяўляюцца запіскамі лінгвістычнымі або прынамся філёлёгічнымі. Але яны ня маюць навуковае вагі, бо не заўсёды ў іх што небудзь навукова даведзена і апрача тага яны падпісуюцца ініцыяламі, што ўжо адно адбірае ад іх навуковае значэнне. Прымаючы пад увагу, што ў нас ё вельмі мала людзей, якія могуць пісаць хоць што-небудзь запраўды навуковае, але ўжо шмат ё людзей, якія могуць збіраць і даваць матар'ялы патрэбныя дзеля навуковых прац і нагул дзеля разьвіцьця беларускае мовы, я прапаную 1) ў «Запісках» зьмяшчаць толькі тое, хоць-бы найменшае, што запраўды навукова даведзена. Кожная гэткая запіска мае быць падпісана поўным і праўдзівым прозьвішчам, бо толькі тады з ёй навука будзе лічыцца; гэткаія запіскі маюць аплачавацца так жа, як і кожная навуковая праца. Розьніліся-б яны («Запіскі») ад навуковых стацьцей толькі велічынёю. 2) Зрабіць у «Крывічы» асобны аддзел у некалькі старонак пад назовам «Матар'ялы дзеля зьбіраньня асаблівасьцяў крывіцкае (беларускае) мовы». [У гэ]тым аддзелі рабілі-б паведа[мл]еньні аб словах, формах, сынтас[у] і на'т маглі-б рабіць свае дагадкі ўсе тыя, хто так ці інакш цікавіцца беларускай моваю. Ведама, рэдакцыя друкавала-б тое, што знайшла-б патрэбным. Каб гэткаія супрацаўнікі ведалі на што зварочаваць увагу і аб чым паведамляць, рэдакцыя друкавала ў тым-жа аддзеле пытаньні, на якія мелі-б даваць адказы. Калі Вам мой праэкт будзе падабацца, дык за тыдзень посьле дастаньня ад Вас ліста я Вам пашлю пытаньняў і паведамленьняў, з якіх Вы ўгледзіце, як меў-бы гэткаі аддзел выглядаць. З гэтых рэдакцыйных пытаньняў з часам утварылася-б цэлая «Праграма дзеля зьбіраньня асаблівасьцяў крывіцкае мовы». Супрацаўніком «Матар'ялаў» за працу гонорару не плацілася-б, а толькі пасылаўся-б ім дарма «Крывіч». Сурэдагаваньне (або й рэдагаваньне, як Вы знайшлі-б патрэбным) гэтага аддзелу я мог-бы ўзяць на сябе.

Пасылаю ў гэтым канвэрце «Дыянку» ведамай чэскай пісьменьніцы Ф.Свабоды. Калі Вам падобныя пераклады з чэскае літэратуры будуць падабацца, дык буду магчы прысылаць балей. Дзеля таго, што ў мяне не асталося другога экз. гэтага перакладу, то калі ён не падыйдзе да друку, зрабеце ласку адашлеце мне яга назад; зрабеце гэта не з павіннасьці а з прыязні. Каб ліст шмат ня важыў то лінгвістычныя стацьці пашлю паміж 1-3 мая.

Яшчэ адна важная справа. «Беларускага Студэнта» ў Празе выдаваць балей ня будзем, бо на 200 літаграфаваных экз. пры дарагой перасылцы з Прагі шкада грошай і працы. Але мы ўмовіліся з Беларускаім Студэнскім Саюзам у Вільні, што будзем выдаваць у Вільні з імі супольна адзін друкаваны журнал. Дазваленьне ўжо ё, мае называцца «Моладзь Беларусі». Афіцыйна журнал будзе студэнскі, але маем прыцягнуць да працы ўсю інтэлігентную і паўінтэлігентную моладзь Зах. Беларусі, [і ў]перад гімназістых усіх гімназій ды вучыцельства. Журнал будзе нацыянальны й незалежны як у вадносінах да палякоў так і бальшавікоў. Вы разумееце карысьць гэткага журналу цяпер, калі ў Бацькаўшчыне няма ніводнае незалежнае часопісі. Але з усяго гэтага выйдзе слабая справа,

калі Вы не паможаце нам грашыма, іншымі словамі, калі ня будзеце ўдзержаваць гэтага журналу. Журнал фармату «Крывіча» 32 старонкі 1000 экз. будзе стоіць 35 даляраў. Калі-б Вы маглі прысылаць што месяца гэтыя грошы, дык выдавалі-б мясечнік, калі-ж не, дык выдавалі-б раз у два месяцы або што месяца ў 16 стар. Віленскія студэнты нашы нічагусенькі на журнал сабраць ня могуць. На першы №, які мае выйсьці ў маі³, мы ўжо паслалі адзінанцаць даляраў (з грошай прысланых Вамі раней на «Белар. Ст.») і яшчэ маем 3-4 даляры, якія так сама пашлём, дык Вас прасілі-б прыслаць на гэты № 20 даляраў. Калі можаце прысылайце адразу далярамі, каб мы маглі тут адразу, не мяняючы, пераслаць у Вільню. Шлеце або на мяне (адрэс Dolní Krč u Prahy, č. 196 u p. Doležala), або на скарбніка нашай рэд. ко[легіі] Язэпа Сака (адрэс: Josef Sak, Praha, Žižkov, Poděbradová tř. č.9). Калі будзеце хацець справаздачы на прысланыя на «Моладзь Беларусі» грошы, дык будзем рабіць яе акуратна. Пішу гэта офіцыяльна ад нашае рэдакцыйнае колегіі і па яе пастанове, хоць і без захаваньня афіцыяльных фармальнасьцяў. Калі-б аднак гэтыя фармальнасьці трэ было захаваць, дык як га напішым заяву ўжо з усімі фармальнасьцямі. Ведама, што афіцыяльнасьць датычыць толькі тае часьці ліста, у якой кажацца аб нашым студэнскім журнале. За рэдакц. колегію

З шчырым паважаньнем

Я.Станкевіч, рэдак.

P.S. Рэдакцыя «Моладзі Беларусі» складаецца з дзвюх рэд. колегій — праскае і віленскае. Агульную адказнасьць нясуць абедзьве колегіі, але бліжэйшую — кожная сама за сябе. Ці ня можна было-б напісаць віл. рэд. колегіі, што грошы дастаём ад Вас. Гэта тры чалавекі і яны-бы нікому не казалі. Лісты пішам асьцярожна на прыватных людзей.

Іншыя сябры рэдколегіі забіліся нейдзе ў свае куткі, гатуючыся да эк-замену, дзеля гэтага гэты ліст пішу толькі з сваім подпісам.

582.1.49:028&r-029&r

¹ №1(7). Студзень-сакавік 1924. ² Першае ўзбуйненьне БССР адбылася на моцы пастановы ЦВК СССР і ЦВК БССР за 7.03.1924. ³ Першы нумар часапіса, які атрымаў назву «Студэнцкая Думка», выйшаў у сьнежані 1924 году.

3592. Дазвол ковенскага гарадзкога начальніка Вацлаву Ластоўскаму й Аляксандру Ружанцову на правядзеньне 26.04.1925 сходу, на якім будуць чытацца рэфэраты «400-годзьдзе беларускага друку» і «Францішак Скарына й яго значэньне для гісторыі беларускай культуры»

582.1.49:010

3593. Ліст Міхася Кахановіча (Вільня) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.04.1924

582.1.49:009&r

582.1.49:008 — канвэрт

З адмовай узяцца напісаць разьдзел «Беларусы пісьменьнікі і культурныя дзеячы ў Масковіі» (для зборніка да 400-годзьдзя беларускага друку?).

3594. Паштоўка Вальтэра Андэрсана (Дэрт) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.04.1924

Многоуважаемый г-нъ Ластоўскі!

Только что получилъ Ваше второе письмо. Съ большимъ интересомъ ожидаю обѣщанной корректуры: она должна показать мнѣ, насколько точно возможно воспроизвести крайне своеобразный духъ старыхъ эстонскихъ народныхъ пѣсенъ на другомъ языкѣ (отчего будетъ зависѣть и публикація дальнѣйшихъ переводовъ). — Противъ термина «кривичи» вмѣсто «бѣлоруссы» я конечно ничего не имѣю (хотя область древнихъ кривичей лишь отчасти совпадаетъ съ областью, теперь заселенной бѣлоруссами). — Эстамъ слово «кривичъ» неизвѣстно; какъ русскихъ такъ и бѣлоруссовъ они одинаково называютъ нѣсколько загадочнымъ именемъ *venelane*, мн.ч. *venelased* (такъ и по-фински: *venäläinen, venäläiset*). Это и понятно: съ Вашимъ народомъ у эстовъ этнографической границы нѣтъ (если не считать древней эстонской колоніи въ Летгалліи, въ Люцынскомъ уѣздѣ). Зато въ народѣ еще жива память о походахъ въ Эстонию литовцевъ (*leedulane*, мн.ч. *leedulased*), при чемъ въ этомъ политическомъ терминѣ повидимому сливаются въ одно неопредѣленное цѣлое литовцы, бѣлоруссы и поляки [(хот]я для послѣднихъ существуетъ особое названіе — *poolakas*, мн.ч. *poolakad*). Названіе *valge-venelane* «бѣлоруссъ» извѣстно эстонскому народу исключительно изъ книгъ. — Напрасно Вы трудитесь писать мнѣ по-русски: я родился въ Минскѣ и слышалъ и понималъ кривскую рѣчь съ ранняго дѣтства, хотя и не владѣю ею настолько, чтобы самому писать на ней.

Искренно Вашъ

В.Андерсонъ.

582.1.49:030&r

3595. Нататка з Lietuvos Žinios. №102. 5.05.1924

Belorusų Pakraščių Centro nutarimu lenkų okupuotose vietose 11.IV. buv. Belorusijos valdžios pirm. V.Lastauskui ir sandarbininkui K.Duševskiui atimta teisė atstovauti Pakraščių organizacijas ir oficialiai kreiptis į svetimas vyriausybes. (Bel. presbiuro).

582.1.44:037a

3596. Паштоўка Адама Саладуха¹ (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.05.1924

Panoczku,

treba dobra i to wielmi dobra znać polskuju litieraturu, nadta treba mieć Ź bibliotecy swajej adpawiednyja reczy, kab bracca da apracoŹki takoj tiemy! Niczoho hetaho Ź mianie nima. Mo' faciant meliora potentes.

Ab ŹwiatkawaŹni Skaryny dumajuć i Ź Wilni.

Szkoda wialikaja, kali spyniŹsia «Krywicz».

Bywajcie!

S poszanoi

Adam Sołoduch

582.1.49:003&r

¹ Паводле некаторых меркаваньняў, гэты псэўданім належаў кс. Уладыславу Талочку, аднак почырк у гэтым дакумэнце не супадае з почыркам дакумэнту №0080, падпісанага У.Талочкам.

3597. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.05.1924

7.V.1924.

Люцын.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

што гэта яшчэ за новыя ў Вас тамака навіны?

Чаму Краевы Цэнтр на Вас узлаваўся?

Чакаю Вашага «слоўніка» і чарговы «Крывіч».

Прыняць удзел у юбілейным выданьні не абяцаю, бо я перагружаны працай цякучай.

Што да музею, дык я ужо даўно з гэтай думкай нашуся, але ці удасца яе здзейсніць — ня ведаю.

У нас ідзе цяперака бойка за самое істнаваньне нашае аўтаноміі. Дужа насядаюць расейцы, палякі і некаторыя латгальскія партыі.

Бадзяюся ў цягніку з Рыгі на Люцын, з Люцыну на Дзьвінск, з Дзьвінску на Рыгу.

Перасылаю Вам ліста М.Кахановіча.

Бачыцца з Вамі рад, але шкадую, што не зрабілі гэтага ў сьвяты.

Цяпер трэ' выбіраць якое-кольвек зноў-жа сьвята, бо буднямі я заняты аж да 17 чэрвеня (экзамены і заняткі).

З пашанай К.Езавітаў

P.S. Чаму Вы нічога не напішыце мне аб лёсе выданьня «Працэс 45-ці беларусаў»?

Як стаіць гэта справа?

Мяне ўжо некалькі разоў пыталі аб гэтым з Вільні!

Будзьце ласкавы паведаміць!

Чакаю ад Вас высылцы яшчэ № 10-20 (апошняя №) «Крывіча» для раздачы вучням і дасылцы дадатковай у Вільню.

Ці пасылаеце Вы «Крывіч» усім латыскім газэтам, а таксама Мін. Прасьветы, Соймавай бібліятэцы, Прэзыдэнту гр. Чакстэ, гр. Райнісу, Сімсону, Унів. бібліятэцы, Дзяржаўнай бібліят., мястовай бібліят. і іншым установам?

Калі не пасылаеце, дык трэ' пасылаць!

Ці атрымалі Вы украінскую «кнігу»? — Паслаў Вам учора з рэцэнзіяй аб «Крывічу».

Ці пасылаеце «Крывіч» праф. Карскаму.

582.1.49:004&r

3598. Ліст згуртаваньня «Беларускі Сакол» (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.05.1924 з просьбай адвесьці ў «Крывічы» сталы сакольскі аддзел

582.1.49:005

3599. Адкрыты ліст Вацлава Ластоўскага й Кляўдыюша Душэўскага рэдакцыі газэты «Lietuvos Žinios». №107. 11.05.1924

Laiškas Redakcijai.
Gerbiamoji Redakcija.

«Lietuvos Žinių» Nr. iš 5.V. š.m. kronikos skyriuj tilpo žinutė, kurioj pasakyta, jog p. p. Lastauskas ir Duž Dušauskas sulig gudų visuomenės atstovybės nutarimu nustoję teisės atstovauti gudų reikalus pakraščiuose.

Kad lietuvių visuomenė nebūtų suklaidinta dėl tikro gudų visuomenės reikalų stovio skaitom reikalingu šį tą paaiškinti:

1) Vadinamoji Gudų Presbiuro įstaiga dabartiniu laiku randasi rankose grupės žmonių, kurie pasisavino teisę kalbėti ir pranešinėti gudų visuomenės vardu prieš jos valią;

2) Ši grupė, atstovaujama p. p. A.Cvikevičiaus ir A.Valkavičiaus savo laiku atsisakė nuo garbės teismo, kurį aš jai buvau pasiūlęs dėl panašių šmeižto žinių skleidimo ir tuo parodė, kad jai visai svetimas visuomenės etikos supratimas;

3) Jų vadinamojo Presbiuro pagalba skleidžiamieji gandai turi politinio šantažo pobūdžio ir yra šios rūšies jau ne pirmas bandymas. Šie asmenys nėra nieko įgalioti kalbėti kieno nors vardu.

Prieš jų «veikimą» gudų visuomenės nuomonė jau senai yra protestavusi.
Su tikra pagarba

Lastowski.
Dušauskas.

582.1.44:0376

3600. Ліст выдавецтва й кнігарні «Вѣк Культуры» (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.05.1924 зь сьпісам падабраных паводле замовы кніг

582.1.49:007

582.1.49:006 — канвэрт

3601. Нататка з газэты «Дни» (Бэрлін). №465. 20.05.1924

Исключеніе бѣлорусских дѣятелей. Согласно постановленію бѣлорусских краевых организаций, бѣлорусские дѣятели В.Ластовскій и К.Душевскій, «за соглашательскую политику, вредящую національным интересам бѣлорусскаго населенія в Польшѣ», исключены из этих организаций и лишены права дѣлать политическія выступленія от имени Западной Бѣлоруссіи. (п)

582.1.44:0376

3602. Мэмарандум аб Беларусі старшыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага за 20.05.1924

582.2.52:095&r,096&r,110&r-111&r — мк

582.2.52:106&r-109&r — мк

582.2.52:158&r-161&r — мк

3603. «Беларускі Мэмарыял » у справе беларускага школьніцтва ў Польшчы

582.2.52:048-082 — рк

Дата невядомая. Зьмест: I. Terytorjum. — II. Pość ludności białoruskiej. — III. Geneza powstania szkolnictwa białoruskiego, stosunek doń władz Polskich, oraz następstwa

tego stosunku. — IV. Prawodawstwo oświatowe w Polsce względem mniejszości narodowych. — V. Zabiegi o szkołę ojczystą ludności białoruskiej i społeczeństwa. — VI. Zakończenie i postulaty.

3604. Т. и М. Белоруссия // Знамя Борьбы (Прага). №4. Июль 1924
582.1.44:044-045

Зьмест: I. Общее положение Белоруссии. II. Декларация бывших членов Б.П.С.-Р. (у тым ліку А.Карабач, Я.Трафімаў, М.Маркевіч, П.Берднік, Я.Бялькевіч, М.Пашкевіч, Асьвяцімскі і інш. — аб уступленьні ў кампартыю). III. Призыв к трудящимся подневоленой Белоруссии. IV. О комитете заграничной группы и Ковенской организации Б.П.С.-Р. V. Они ликвидируют... (Аб «ліквідацыйным зьездзе» былых беларускіх эсэраў у Менску 8.06.1924, дзе Заходнюю Беларусь прадстаўлялі А.Карабач і Г.Казячы).

3605. Кадов. Польша и национальня меньшинства // Аргус (Коўна). №3. 9.07.1924
582.1.44:046

3606. Флоров. Против Польши; Мор. Повстанческое движение в Западной Белоруссии; Атаман Муха; Потопление // Аргус (Ковно). №3. 9.07.1924
582.1.44:047

3607. Тэлеграма Рады БНР старшыні Лігі Нацыяў, копія — старшыні Літоўскае Дэлегацыі за ?? .08.1924

Польшча з мэтай удзяржаць захопленыя ёю беларускія землі, утварыла у Варшаве «Беларускі камітэт» на чале з ЛАДНОВЫМ. Літва, каб захапіць беларускія землі, утварыла камітэт у Парыжу, дзе «прадстаўляе» беларускі народ Літоўскі ураднік ЛАСТОУСКІ. Як проці ЛАДНОВА так і проці ЛАСТОУСКАГА беларускае грамадзянства у свой час протэставала. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі просіць Лігу народаў не дапусьціць ірваць Беларусь яе суседзямі

582.1.44:084 — МК

582.1.44:108 — МК

Дакладная дата невядомая.

3608. Заява Рады БНР старшыні Лігі Нацыяў Полю Імансу, копія — старшыні Літоўскае Дэлегацыі за ?? .08.1924

[...] 1. Вопрос о государственной принадлежности Виленской территории и ее политическаго статуса является жизненным вопросом Белоруссии в целом и Западной Белоруссии, находящейся под польской оккупацией, в особенности.

2. Декларации Белорусского Правительства по этому вопросу перед Лигой Наций и иностранными державами отнюдь не означали его незаинтересованности в этом вопросе и тем более не означали уступки Литовскому Правительству мандата на представительство белорусских национальных интересов.

3. Белорусское население Виленщины, ведущее кровавую борьбу против польского ига, никогда не отказывалось и не откажется от прав на занимаемую территорию и протестует против попыток посторонних государств трактовать его как служебную для себя силу.

4. Разрешение Виленской проблемы возможно только с соблюдением существующих соглашений между Литвой и Белоруссией, путем опроса населения в форме плебисцита, о чем Высокое установление Лиги Наций уже вынесло свое авторитетное решение [...]

582.1.44:085-086 — мк

582.1.44:110-111 — мк

Дакладная дата невядомая.

3609. Тэлеграма Рады БНР старшыні Лігі Нацыяў, копіі — старшыні Літоўскае Дэлегацыі, старшыні Польскай Дэлегацыі і міністру замежных справаў Літоўскай Рэспублікі за ?? .08.1924

У абарону сваіх правоў на анэксыю Заходней Беларусі, Польская і Літоўская старана карыстаецца фальсыфікацыяй Беларускага Народнага Прэдстаўніцтва.

Такім прэдстаўніцтвам з боку Польшчы зьяўляецца утвораны польскай уладай Беларускі Камітэт у Варшаве, з агентам Ладновым на чале а з боку Літвы утвораны Літвой Камітэт у Парыжу, дзе «рэпрэзантаваць» Беларускі Народ камандзіраван урадовец Літоўскага Міністэрства Загранічных Спраў п. Ластоўскі.

Ні з адным, ні з другім Камітэтам Беларускі Народ нічога супольнага ня мае, і супраць дзеяльнасьці п.п. Ладнова і Ластоўскага не раз пратэставаў.

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі рашуча пратэстуе супраць такой фальсыфікацыі голасу беларускага народу і просіць Лігу Нацый абараніць беларускія землі ад захвату іх суседзямі.

Падпісаў Старшыня Рады Крэчэўскі, сьцьвердзіў дзержауны пісар — Пракулевіч

582.1.44:088 — мк

Дакладная дата невядомая.

3610. Бібліяграфія кніг, надрукаваных выдавецтвам «Савецкая Беларусь» (Менск) у 1922-1924

582.1.44:102-104 — мк

3611. Бібліяграфія кніг, якія прапануюцца для продажу Беларускай Кнігарняй у Вільні (Завальная, 7)

582.1.44:105-107 — мк

3612. Appel au monde civilisé // L'Ère Nouvelle. N2469. 7.08.9124

582.1.44:043

Пратэст Камітэту прыгнечаных народнасьцяў.

3613. Нататка з газэты «Дни» (Бэрлін). 10.08.1924

582.1.44:037z

«Письмо государственного секретаря» У.Пракулевіча рэдакцыі за 28.07.1924 — рэакцыя на артыкул «Белоруссия» ў эсэраўскім часопісе «Знамя Борьбы» №4 за ліпень 1924

3614. Grenzkommissar Abt. Die Weißruthenen. Die Tragödie eines Volkes // Königsberger Hartungschens Zeitung. Nr.356. 14.08.1924; Nr.357. 15.08.1924

582.1.44:035-036

Кароткі нарыс гісторыі Беларусі.

3615. Les nouvelles lois polonaises sur le régime des minorités // L'Ère Nouvelle. N2477. 15.08.1924

582.1.44:041

Аб прыняцці закону аб мовах.

3616. Ліст (1) Кляўдыюша Душэўскага (Бэрлін) Антону Луцкевічу (Вільня) за 16.08.1924

Berlin 16.VIII.1924

Kochany Panie Antoni.

Chciał bym po przyjacielsku podzielić się z Panem przeżyciami, zdać panu sprawozdanie z czasu od naszego ostatniego widzenia się również wyjaśnić Panu nasz z Panem stosunek.

Otóż.

Chyba Pan zrozumiał moje intencje dla których w początku 1920 roku postąpiłem tak, a nie inaczej¹ i dla czego nie zostałem z ludźmi których bardziej szanowałem i lubiłem niż tych czyją stronę przyjąłem. Pan wie dobrze moje sympatje do Ark<adjusza>² do Bronka³ do W<acława> I<wanowskiego> i moją niechęć, jaką miałem do Piotra⁴, Bazyla⁵, Aleksandra⁶. Lecz musiałem onczas tak postąpić by być konsekwentnym. Oprócz tego absolutnie nie wierzyłem w szczerłość naszych owczesnych gospodarzy⁷ i praca z niemi była by dla mnie torturą, jak, chociaż i dla Pana.

Po swoim wyjeździe za granicę⁸, odrazu zobaczyłem płytkość, głupotę i czasem nieetyczność moich nowych kolegów. Nazucili się oni na mnie za stosunki z Panem i mnie kosztowało dużo nerwów i pracy, żeby wytrzymać ich gwałtowny nacisk. Nacisk ten powiększył się znacznie po mojem niefortunnym pobycie w Wilnie w r. 1921⁹. Pan Piotr¹⁰ i pan Al<eksander>¹¹ strasznie bali się możliwego podniesienia się pańskich akcji i stracenia swego monopolu. List pański w sprawie długu 3.000 mar.¹² podniecił jeszcze więcej ognia i Piotr, Bazyl i Aleksander grozili opublikowaniem jakichś nadzwyczajnych hańbiących pańską firmę dokumentów. Muszę przyznać że pan W<acław> Ł<astowski> w tej akcji udziału nie przyjmował. Nie wiem z jakich powodów. Nie wiem jakie "dokumenta" mieli na widoku ci Panowie, ale w ów czas mnie przstraszyło to bardzo. Łamałem sobie głowę, jak przeszkodzić temu. Zaproponowałem im powstrzymać się od opublikowania "dokumentów", a lepiej napisać

Panu list. Po wielkiej walce udało mi się to zrobić. List był przez pana Piotra i Tomasza¹³ napisany i pokazany mnie, również dany mnie do podpisu. Dużo czego tam wykreśliłem, ale i tak list był zaostry. Lecz szczerze myślałem i do tych czas myślę że zrobiłem dobrze i choć trochę osłabiłem ich impet. Potem, jak dostała ta kompanja zadość — zaspokoїła się. W akcji przeciw Panu przyjmował bardzo gorący udział i pan Tomasz¹³. Zdaje mi się że o tem juz P<a-nu> pisałem.

Był to jeden z pierwszych wypadków, jaki odkrył mi oczy na całą płytkość, brutalność i nieetyczność tej kompanji. Wprędce potem podałem do demisji¹⁴ ale ją kategorycznie nie przyjęto.

Obecnie się okazało że większość z tych panów prosto aferyści. Naprzykład, były towary¹⁵. Rosprzedaż była poręczona pp. Walkowicz (!?), Zajac i Zacharko. Jak się okazało oni 2/3 pieniędzy, (a towaru było na sumę koło 50.000 dolarów) położyli do swojej prywatnej kieszeni. Na ich żal wszystkie pieniądze były u nich w niem. markach i obecnie oni chyba-że mało mają z nakradzonego.

Pan Al.C<wikiewicz> w tej aferze też dobrze zarobił. Pan Al.Kor<obacz> służył u gospodarzy naszych aż na 3 posadach¹⁶, z których jedna bardzo go kompromitue. Pan Włodzimierz Najgrubszy¹⁷ służył ze swoją żoną również na dość ryzykownej posiadzie¹⁸. Gospodarze nasi¹⁹ o tem wszystkim dowiedzieli się i poprosili ich "won". Oni strasznie zaniepokoiли się i zaczęli w pierw lamentować, a potem ogryzać się. Ile wszystkiego brudu i paskustwa było koło nich — trudno opisać, wprost wykazali siebie złodziejami, awanturnikami, hultajami, głupcami, szantarzystami i t. d. Ani u nas, ani w Berlini, ani w Pradze nikt z nimi nie chce mieć żadnych spraw, nawet rozmawiać się obawiają.

Obecnie ci panowie chcą oczernić wszystkich żeby zapobiedz, a również żeby na czarnym tle samim wyglądać troszkę bielszymi.

Trzeba cały ogromny tom napisać żeby wszystko wykazać. Przy spotkaniu opowiem. Ostatniemi czasy p. A.C<wikiewicz> bardzo podlizuje się do gospodarzy, ale ci drwią z niego. Dla pierwszego listu dość.

Z uszanowaniem KDusz...

582.1.14:038&r

¹ К. Душэўскі далучыўся да эсэраўскага «расколу» і пачаў супрацоўнічаць з Урадам В. Ластоўскага. ² Смоліча. ³ Тарашкевіча. ⁴ Крэчэўскага. ⁵ Захаркі. ⁶ Цьвікевіча. ⁷ Палякаў (падчас акупацыі 1919-1920 гадоў). ⁸ У сьнежні 1920 году К. Душэўскі пераехаў у Коўна. ⁹ У студзені 1921 году К. Душэўскі, прыехаўшы ў Вільню, быў арыштаваны. Вызвалены на пачатку лютага. ¹⁰ Крэчэўскі. ¹¹ Цьвікевіч. ¹² У 1920 годзе Цьвікевіч меўся перадаць для З. Абрамовіч у Парыж 3000 марак. Гл. дакумэнт №2659. ¹³ Грыба. ¹⁴ К. Душэўскі падаў у адстаўку з пасады дзяржаўнага сакратара БНР 17.06.1921. Гл. дакумэнт №2798. ¹⁵ Маюцца на ўвазе гандлёвыя апэрацыі з фірмай I WEG. ¹⁶ Літоўцаў. Магчыма, гаворка йдзе пра супрацоўніцтва зь літоўскай тайнай паліцыяй. ¹⁷ Пракулевіч. ¹⁸ У сваім лісьце В. Ластоўскаму за 25.11.1923 К. Душэўскі паведамляе, што У. Пракулевіч з жонкай у часы Сярэдняй Літвы супрацоўнічалі з дэфэнзывай. Пракулевіч служыў як «тайны чыноўнік асобных даручэньняў» «Плаўскі», ягоная жонка мела псеўданім «Вольская» (ЦДАМЛіМ, 3.1.206:098-100). ¹⁹ Літоўцы.

3617. List (2) Kłяўдыюша Душэўскага (Бэрлін) Антону Луцкевічу (Вільня) за 16.08.1924

Kochany Panie Antonie.

Najpierw chcę szczerze określić mój stosunek do Pana. Otóż, miałem trzech, że tak powiem, bogów. Imi byli — Iwan, Antoni i Włast¹. Niekiedy miałem od każdego z nich przykrości, ale szczerze im darowywałem wszystko, a nawet w krytykę ich wchodziłem ostrożnie. Nie chciałem wiedzieć jak bogowie moi żyją między sobą, nie wtrącałem się w ich wzajemne stosunki. Bogami dla mnie zostali oni i do tych czas. Ja mam ogromny sentyment do tej trójcy i sentyment ten chcę zachować na zawsze. Wiem, że Antoni ostatnimi czasami psuł moją opinię, opowiadali mi o tem jego «blizcy przyjaciele», ale dają słowo, że mię to nie zraziło. Trochę smutno było, że on we mnie myli się. Ja doskonale odczuwam ile gorczy, czasem roszarowań przyniosła panu pańska praca. Mnie nie raz ogromnie bolało to, że pan nie może w obecnych warunkach być tem, do czego podłog mnie pan wprost stworzony, ale i tak imie pańskie zostanie na wieki w historii naszej. Co do charakterystyki moich bogów to ja rozdzielałem ich na takie kategorie. Iwan — dusza, Antoni — głowa (mózg), Waclaw — serce. Co ważniejsze? Wszystko ważne. Realnie ujmując Iwan — bodziec dla wszelkich czynów, Antoni — z powołania szeroki polityk, Waclaw — kulturalny działacz. Antoni daleko lepszy organizator, z nim lżej pracować, Iwan zapalny, Waclaw pracowity, ale obaj oni organizatorowie słabsi. S kim ja bym chciał pracować? — Ze wszystkimi trzema! Ja mam wszystkiego po trochę, jak naogół tylko zdolny ale nie genialny człowiek.

W stosunku do tych trzech osób ja mam całkiem czyste sumienie. Nie raz żeby ochronić ich imiona, brałem świadomie na siebie ich mimowolne błędy, nawet bez ich wiedzy to robiłem i tego nie żałuję. To są zasady którymi się kieruję w stosunku do moich idejowych wychowawców. Myślę, że pan mnie zrozumie i nie będzie mi brał za złe to, iż pracuję obecnie z Waclawem. W każdym razie, chce pan tego czy nie, ja zostanę na zawsze pańskim najszczerzym przyjacielem i będę wszędzie i zawsze kierował się temi ideałami, które pan mi wpoił. Nigdy nie zdradzę panu, w to wierzę mocno. Pozwalam zupełnie panu występować przeciwko mnie i za zło tego brał nie będę, jak robiłem to i do tych czas. Mnie ważnem jest zachować imie pańskie w czystości, bo ono może się jeszcze przydać narodowi naszemu. Na tem koniec tej sprawie. Obecna sytuacja wymagała by, żeby Pan wziął faktyczne kierownictwo u siebie tam. My byśmy tutaj pomogli. Zresztą Panu tam lepiej widać.

Chciał bym z Panem korespondować systematycznie i informować o stanie naszego rynku. Również bardzo by mi było przyjemnie otrzymywać choć czas od czasu listy od Pana, żeby można było i tutaj kierować się jego myślami. Takorż proszę o powiadomienie mnie czy otrzymał pan moj list.

Z uszanowaniem KD....

P.S. Odzwyczaiłem się od pisania w polskiej mowie i trudno mi jest wystawiać się.

582.1.14:037&r

¹ Іван і Антон Луцкевічы і Вацлаў Ластоўскі.

3618. Нататка з газэты «Дни» (Бэрлін). №543. 21.08.1924

582.1.44:037d

Аб супрацоўніцтве Т.Грыба з палянафільскай газэтай «Грамадзкі Голас».

3619. Ліст Вацлава Ластоўскага (Жэнэва, Hotel des Alpes) Антону Луцкевічу (Вільня) за 24.08.1924

Высокапаважаны Пане Антон.

Перасылаючы пры гэтым копію паданьня ў Раду Лігі Нацый ў справе Барана, Маслоўскай і інш., прашу Вас зрабіць захады, каб у магчыма хуткім часе пераслаць мне (Hotel des Alpes, Geneva) кароткую формулоўку юрыдычнага палажэньня гэтай справы, а такжа добра былобы каб беларускіе партыі па гэтаму пытаньню вынеслі рэзолюцыю, ў дапаўненьне да паданьня.

Наагул, ў Вашай асобе, прашу, ад імені Камітэту, помачы ў працы і кіравецтва ёю, а такжа надсылкі часопісяў і іншых друкаваных ды патрэбных да справы матэрыялаў, калі якія у Вас маюцца.

Паднятая акцыя за звальненьне Барана і інш. будзе мець паддзержку са стараны Лігі абароны правоў чалавека і грамадзяніна. Гэта Ліга ў суботу (23.VIII.) адбыла паседжаньне пасьвячонае гэтай справе і ухваліла рэзолюцыю аб інтэрвэнцыі, а, ў дадатку, сябры яе ўходзяць і ў склад Ураду і ў склад Рады Лігі Нацый і ня толькі у Францыі але у Англіі і ў Італіі.

Затым цісну руку Вашу, бо мінулае даў я ўжо ў забудзь, а з другой стараны прышоў да пераконаньня, што нашай справе патрэбны аўторытэты і што пакуль іх у нас нябудзе, будзе адзіна анархія, а дзеля таго што Вы адзін з тых які найбольш палажыў ў нашу справу, я свой голас даю за Вас.

З праўдзівай пашанай В.Ластоўскі

24.VIII.24.

582.1.14:039

Арыгінал. Магчыма, не адпраўлены.

3620. Ліст Вацлава Ластоўскага (Жэнэва) Браніславу Тарашкевічу (Вільня) за 24.08.1924

Высокапаважаны Пане Броніславе.

На Рака выслаў я інфармацыю з тэкстам паданьня ў справе Барана і Маслоўскай. З даложанага да гэтага лістка п. Антону даведаецца аб зьмесьце справы. Папрашу Вас перадаць лісток адрэсату.

Прыміце шчырае павітаньне ад Верашчакі.

24.VIII.24.

[На канвэрце:]

Poseł B.Taraszkiewicz, Klub Białoruski, ul. Wiejska, Sejm Państwowy

582.1.14:040 — *ра*

582.1.14:042 — *канвэрт*

Арыгінал. Магчыма, не адпраўлены.

3621. Комитетъ угнетенныхъ народностей // Последнія Новости (Парыж). №1318. 12.08.1924¹

582.1.44:034

Аб стварэнні ў Парыжы 24.08.1924 Камітэту прыгнечаных Польшчаю народнасьцяў (М.Лазінскі (Украіна), В.Ластоўскі (Беларусь), Л.Вайлёніс (Літва)). Адрас: Comité des Peuples Opprimés. Rue de Galilée, Paris VIIe.

¹ Дата, пазначаная алоўкам на выцінцы, відавочна памылковая.

3622. Рэзалюцыя Беларускага Сялянскага Саюзу ў справе Камітэту Паняволеных Польшчай Нацыяў за 30.08.1924 у падтрымку Вацлава Ластоўскага

582.1.44:109 — мк

Падпісалі: «Я.Войцеховіч-Станкевіч, Старшыня Саюзу, Клаўсуць, пісар».

3623. Зварот беларускіх дзеячоў у Латвіі да латвійскага Ўраду ў сувязі з г. зв. «Беларускай справай». Верасень 1924

IX.1924 г.

Копія

Белорусское меньшинство в Латвии простирается до 75.630 чел. (M.Skujeņieks «Latvija» стр. 223) и пользуется наравне с другими меньшинствами всеми правами, обеспечивающими развитие белорусской культуры. В настоящее время в Латвии имеется 53 белорусских школ с 130 учителями и 2 гимназии с 23 учителями, в которых всего обучается 3.629 детей белоруссов.

Руководители белорусского национального движения в Латвии в основу своей де[я]тельности положили принцип тесного сотрудничества и содружества только с латышским народом, которому ближе и понятнее всех были национально-культурные стремления народа белорусского. Этот лозунг искреннего сближения белорусского народа с народом латышским не только проводился белорусскими деятелями широко в жизнь главным образом среди крестьянского населения Латгалии, но и прокламировался в заграничной (Виленской) белорусской прессе. Напр. еще 2-го декабря 1923 г. В.Пигулевский писал в № 14 бел. газеты «Змаганьне» в Вильно:

«Реальные перспективы как ближнего, так и дальнего времени, побуждают нас внимательно присматриваться и искать сближения только с национальными латышскими кругами, потому что, если главную работу нашего белорусского национального строительства в Латвии мы должны проводить своими руками, то всетаки рука в руку только с латышами.

Наш путь должен быть твердый и верный: — организовывать белорусское крестьянство и помогая латышскому народу в организации его государства, вместе с ним строить и национально-культурную белорусскую жизнь в Латвии».

Что касается отношений с другими меньшинствами, то они могут быть охарактеризованы следующим образом:

с литовцами — дружественные, с немцами, евреями и старообрядцами — мирные, с поляками и великоруссами — враждебные.

Враждебность последних к белорусскому национальному движению в Латвии объясняется тем обстоятельством, что консервативная часть польских и великорусских деятелей, все еще находясь под обаянием исторических великодержавных традиций, не в состоянии проникнуться новой идеологией и примириться с фактом, что ополяченные и руссифицированные белоруссы постепенно возвращаются в ряды своего народа и тем самым количественно уменьшают ряды поляков и великоруссов.

Отсюда и ведет начало та борьба, которую приходится обороняясь вести белорусским деятелям в Латгалии за национальное возрождение своего народа, за сохранение и развитие своей культуры.

Аналогичную борьбу против ассимиляционных тенденций поляков и великоруссов в Латгалии приходится вести все время и национальным латгальским деятелям. Но в то время, когда борьба латгальцев облегчается принадлежностью их к государственному национальному большинству, белоруссы в своей борьбе могут опираться только на свои силы и отчасти на ту моральную поддержку, которую им оказывали латышские и латгальские политические партии и общественные деятели. Несмотря на то, что в руках великоруссов и поляков имеется такое могущественное средство, как церковные алтари, все усилия их парализовались в значительной степени до последнего периода этой поддержкой, и потому для более успешной борьбы с белоруссами и конечной победы над ними недоставало только дискредитации белорусского национального движения в глазах Латвийского правительства и латышской общественности.

С этой целью в начале марта в части латышской прессы был начат планомерный поход против белоруссов, в первую очередь против Люцинской белорусской гимназии. 6 марта в № ~ газеты «Latvis» была напечатана заметка о ревизии Люцинской белорусской гимназии, произведенной г. Залитом, установившей превышение власти со стороны заведующего гимназией г. К.Езовитова и якобы растрату государственных денег. Несмотря на то, что в действительности никакой растраты обнаружено не было, что установлено представителем Государственного Контроля и что было опровергнуто в прессе г. Заведующим Белорусским Отделом Министерства Образования, заметка эта явилась началом ожесточенного похода против Люцинской Белорусской гимназии. Каждый незначительный факт из жизни этой гимназии получал явно тенденциозную окраску. Разбил ученик окно, — это объяснялось допущением в гимназию педагогов иностранцев, прострелил один ученик нечаянно ногу — это находило такое же странное объяснение (см. №№ 8/III, 9/III газ «Latvis»).

В результате заведующий гимназией г. К.Езовитов был отстранен от должности.

Одновременно аналогичный подход был начат и против Люцинской белорусской основной школы.

После того, как Люцинский белорусский центр был в достаточной мере скомпрометирован, в начале апреля удар был направлен на Двинский уезд.

11 апреля в газете «Brīvazeme» № 85 появилась заметка о том, что в одной из школ Двинского уезда инспектором основных школ была обнаружена карта «Белорусской Республики», на которой некоторые части Латгалии включены в пределы этой республики. Это дало материал для

дальнейшей травли и заметка эта в разных вариантах облетела часть прессы. Дальнейшее муссирование было приостановлено заявлением и разъяснением официальных лиц об этнографическом характере этой карты.

Материалы для дальнейшей травли в прессе оказались исчерпанными и для дальнейших ударов по белорусской работе необходимы были новые более веские мотивы.

Единственным незапятнанным уцелевшим оазисом была Двинская белорусская гимназия, в работе которой при всем желании невозможно было найти какого-либо материала для нападок в прессе. Для того, чтобы дискредитировать ее необходимо было прибегнуть к каким то героическим мерам и эти меры были найдены.

В марте месяце в г. Кракове, в Польше вышла в свет книга К. Srokowski «Sprawa narodowosciowa na kresach wschodnich», в которой на стр. 29 сказано дословно: «V polowie r. 1922 niektorzy działacze białoruscy przenieśli się z Kovna na Lotwę, gdzie utworzyli nowy ośrodek akcji białoruskiej, komunikujący się już z Białorusią Sowiecką».

(Пер. «В половине 1922 г. некоторые белорусские деятели переехали из Ковно в Латвию, где создали новый центр белорусской работы, сообщаясь уже с Сов. Белоруссией»).

Экземпляры этого доноса были присланы некоторым лицам в Латвии 23-25 апреля. Двинской Политической Охраной были произведены обыски у всех учителей Двинской белорусской гимназии: (I. Красковского, В. Пигулевского (в его отсутствие), А. Якубецкого, П. Мядзиолко-Гриб, П. Жердий, Я. Костылюка и В. Корти). В основу был положен политический мотив: — «сношения с Советской Белоруссией на предмет отторжения Латгалии к Советской Белоруссии».

Этими обысками и был начат первый период «БЕЛОРУССКОГО ДЕЛА» — период обысков.

1—7-го мая были произведены обыски у всех белорусских учителей Двинского уезда (числом 25-30) и в сельских белорусских школах того же уезда.

8-го мая был произведен обыск в Люцинской белорусской гимназии и у всех белорусских учителей г. Люцина (К. Езовитова, Г. Плыгавко, С. Казеко, М. Иванова).

В ночь с 15 на 16 мая был произведен третий обыск в здании Двинской белорусской гимназии, причем больного директора г. I. Красковского заставили присутствовать при обыске от 11 ч. вечера до 6 ч. утра подвергая его грубым оскорблениям и издевательствам.

После обыска в здании гимназии был оставлен полицейский, который не пустил в классы учеников белорусской основной школы, явившихся в 9 часов утра на уроки.

Помимо этих обысков Политической Охраной были произведены обыски у совершенно посторонних лиц. Напр. в ночь с 15 на 16 мая был произведен тщательный 4-часовой обыск в квартире немецкой семьи Штанго, единственное преступление которых заключается только в том, что за год до этого у них снимал комнату белорусский учитель В. Пигулевский. При обыске ничего не взято, да конечно и не могло быть взято, но самый акт

ночного обыска настолько взволновал больную чахоткой дочь М.Штанге, что ее на следующее утро пришлось отвезти в Двинскую гор. больницу.

16-го мая в Латвии была отменена усиленная охрана и в связи с этим прекратились дальнейшие обыски. На этом заканчивается первый период — период обысков, результатом которого явилось появление в газете «Latvijas Sargs» от 15 мая № 109 провокационной статьи, инспирированной Политической охраной.

С 16-го мая начались допросы всех двинских учителей в Двинской Политической Охране, допросы полные грубого издевательства и насмешек над самым дорогим, допросы доводившие взрослых людей до истерик и слез. Чиновником Мин. Внутр. дел г. Петриньшем и Начальником Двинской Политической Охраны г. Эмбергом на 5-6-тичасовых допросах задавались бесстыдные вопросы, делались гнусные замечания, глубоко оскорбляющие и интимную семейную жизнь и национальное чувство допрашиваемых, напр.:

В каких отношениях Вы с мужем. Почему Вы снимались с Райнисом.

Мы знаем, что Вы в близких отношениях с Езовитовым.

Ни белорусской культуры, ни белорусского языка нет и никогда не было.

Я ручаюсь за Латвийский сейм, что он Вашего бюджета не примет и предлагаю Вам пари.

Я даю Вам честное слово латышского чиновника, что Вас через 2 недели вышлют из Латвии этапным порядком.

Подобного рода замечания делались всем допрашиваемым.

24-26 мая производились допросы Люцинской политической охраной не только учителей, но и учеников белорусской гимназии (Трубецкого, Кудрявцова, Добровольского, А.Сидорова, Козловской и Юревич).

Начальник полит. охраны г. Лагздынь (Лерхе) и его помощник Рахман при допросе учеников подвергали их насмешкам и угрозам, напр. иначе их не называли, как «герой XX века». В протоколы в графе «национальность», несмотря на ответы учеников «белорусс» записывали «krievs» заявляя, что в Латвии нет белоруссов и только после отказов учеников подписать в таком виде протокол, с издевательствами приписывали к слову «krievs» «balt».

К 1 июня закончился второй период «БЕЛОРУССКОГО ДЕЛА», — период допросов в Политической охране, результатом чего явилось распоряжение Министерства Внутр. дел о высылке части подозреваемых из Латвии в административном порядке.

Но ввиду того, что дело было затребовано от Полит. охраны Латгальским Окружным судом, высылка была приостановлена и на[ча]то следствие, производство которого было поручено Следователю по особо важным делам при Латг. Окр. Суде г. Саукуму.

С этого времени начинается третий период «БЕЛОРУССКОГО ДЕЛА» — период судебного следствия.

13-14 июня по распоряжению следователя г. Саукума были арестованы и помещены в Двинскую тюрьму: Заведующ. Двинской белорусской гимназии г. I.Красковский и учителя той же гимназии А.Якубецкий, П.Мядзиолко-Гриб и В.Корти, Завед. Люцинской белорусской гимназией

В.Пигулевский и учитель Шнековской бел. основной школы (Двинского у.) — Н.Талерко. Учитель Люцинской основной бел. школы С.Казеко был арестован 14 июня в г. Люцине, под конвоем доставлен к следователю и 15 июня немедленно после допроса был освобожден под залог в 100 лат. Учитель Люцинской бел. гимназии К.Езовитов был арестован Политической охраной 22 мая.

Обвинения всем арестованным были пред'явлены по 51, 102, 124, 129 и 130 ст.ст. Уголовного уложения.

Во всех постановлениях следователя об избрании меры пресечения указано, что эти обвинения пред'являются на основании доноса Полоневич Ванды и обговора Корти Владимира.

После 2-3 дней заключения в тюрьме все арестованные, за исключением г. Езовитова, были допрошены следователем и освобождены под залоги в 100-200 латов, размеры которых были определены следователем еще до допроса.

Несмотря на то, что последние выпускные экзамены в Двинской бел. гимназии были назначены на 16 и 17 июня, о чем г. следователь был своевременно извещен и поэтому первоначально предполагал начать допросы после экзаменов, т.е. после окончания уч<ебного> года, несмотря на то, что для г. следователя, судя по размерам залогов, установленных до допроса, было очевидно, что производство арестов не 14-го, а 18-го июня, т.е. с разницей в 4 дня, никакого значения для дела иметь не может, несмотря на все это аресты были произведены за день до последних экзаменов и экзамены пришлось отложить, т.к. все члены экзаменационных комиссий оказались арестованными.

Такая поспешность с арестами вызвала новые панические толки около Двинской бел. гимназии, вызвала вредную нервозность учащихся накануне последнего для них экзамена на аттестат зрелости, наконец повлекла с собой пагубную компрометацию белорусской гимназии и еще большую компрометацию белорусской школьной работы.

После допроса указанных обвиняемых лиц г. следователь начал допрос свидетелей, имеющих непосредственное отношение к ним или имевшим с ними непосредственные близкие сношения и главных обвинителей. Обвинения Полоневич и Корти, по словам следователя, отпали за недоказанностью.

В дальнейшем следствие охватывает все больший и больший круг свидетелей, круг до настоящего времени стремящийся к расширению. Производятся допросы белорусских учителей, учеников белорусских основных сельских школ Латгалии, допросы родителей учеников, допросы латышских деятелей, имеющих или имевших хотя бы самое отдаленное отношение к белорусской культурной работе в Латвии (напр.: г.г. Райниса, Пабержа, Озолина, Бебриса и др.) наконец допросы совсем посторонних лиц, имевших несчастье быть только знакомыми с белорусскими деятелями (напр. Штанге, Солунская и др.) При этом подбор свидетелей поручается следователем одной из заинтересованных сторон — стороне обвинения, Политической охране.

В настоящее время следствие охватило уже до 200 свидетелей (если конечно считать полноправными свидетелями около 160 учеников и учениц в

возрасте от 10 до 17 лет), допросы производятся по поручению г. Саукума еще 2-мя следователями (в Риге и Люцине), свидетели вызываются по несколько раз на допросы, и по словам г. следователя имеется ввиду допрос еще такого же количества свидетелей.

Как по составу свидетелей, так и по характеру допросов, предлагаемых следователями, в настоящее время можно с несомненной очевидностью констатировать, что теперь ведется следствие не над отдельными лицами, а ведется следствие над белорусским национально-культурным движением в Латвии и в частности над белорусской школьной работой.

Напр. всем ученикам задаются вопросы или неимеющие никакого отношения к перечисленным выше обвиняемым:

«Почему Вы считаете себя белоруссом»

«С каких пор Вы считаете себя белоруссом»

«Кто Вам ВНУШИЛ, что Вы белорусс»

«Говорите ли Вы по белорусски»

«На каком языке говорят у Вас дома»

или вопросы, носящие характер экзамена:

«Сколько верст протекает Двина по Латвии»

или вопросы, ЗАПУТАННЫЕ, СБИВЧИВЫЕ, часто филологического характера, требующие спокойного, серьезного размышления даже со стороны взрослого образованного человека:

«Вы себя СЧИТАЕТЕ белоруссом или ПРИЗНАЕТЕ белоруссом»

«Бацьковщина — означает отечество или родина»

Наряду с этими вопросами следователями задаются вопросы, носящие характер издевательств:

«Каким министром в Белоруссии Вам предложено быть»

(свидетель ученик II класса И.П.)

«Нравится ли Вам белорусский язык, считаете ли Вы его благозвучным»

(свидетельница учительница С.В.)

Помимо этого самый характер допросов вселяет в души допрашиваемых свидетелей сильное подозрение, пагубное для нашей культурной работы, что и они, допрашиваемые, являются подсудимыми, а не свидетелями. Особенно широко такая система вопросов применяется по отношению белорусских учителей, или латышских, но работающих в белорусских школах.

Напр. свидетелю, белорусскому учителю К.А. делается у следователя очная ставка с родителями учеников его школы для выяснения деятельности этого учителя и вопросы о том, советовал ли он К.А. этим родителям белоруссам посылать своих детей в белорусскую школу.

Учительница латышка одной из белорусских школ г. Б. после допроса рыдая говорила, что ее посадят в тюрьму и что она после 2-х лет работы в этой белорусской школе должна к сожалению ее оставить и перевестись в школу небелорусскую.

Г. следователь говорит, что ему НЕОБХОДИМО создать картину белорусского движения в Латвии, для чего ПРЕДЛОЖЕНО допросить все[х] без исключения учеников белорусских школ, т.е. свыше 3.000, но он от этого за невозможностью выполнения уклонился и ограничивается допросом только по 2 представителя от каждого класса каждой школы.

Конечно размеры и содержание такой картины не по силам этим малолетним свидетелям, самостоятельно они ее создать не могут, они даже понять ее не в силах и поэтому следователь, руководя детскими руками сводит нас полотно те линии, которые нужны ему.

Очевидно при таких условиях об'ективной картины белорусского национального движения в Латвии быть не может.

Таково настоящее положение «БЕЛОРУССКОГО ДЕЛА», заключающего в себе 2 стороны: 1) следствие над отдельными лицами и 2) следствие над белорусским национально-культурным движением в Латвии.

И подобно тому как белорусское учительство скомпрометировано в глазах г. Министра Образования самым фактом нахождения под следствием, так еще в большей мере этим фактом скомпрометировано белорусская культурная и школьная работа среди широких масс. Ибо самый факт судебного следствия над белорусским национальным движением с допросом 350-400 свидетелей неуклонно ведет к обессилению белорусской культурно-школьной работы, к ее дискредитации, особенно в тот момент, когда начинается учебный год, когда начинаются среди меньшинств Латгалии подготовительные работы перед переписью населения.

В связи с допросами крестьянских детей, учеников белорусских основных школ, среди темного, невежественного, на 70% безграмотного белорусского крестьянского населения Латгалии растет опасение, что обыскивают и судят всех белорусских учителей только за то, что они занимались в белорусских школах, а вместе с тем созревает намерение в целях безопасности, не посылать своих детей в белорусские школы.

~~Доводя о всем вышележащем до сведения Латвийского Правительства, мы нижеподписавшиеся просим:~~

~~1) Выянить основательность обвинений, предъявляемых лицам, находящимся под следствием, и необходимость проверки этих обвинений путем такого широкого следствия,~~

~~2) Рассмотреть необходимость выявления белорусского национально-культурного движения в Латвии путем судебного следствия,~~

~~3) Предоставить белорусскому населению Латвии возможность начать наступающий учеб. год в мирных и спокойных условиях.~~

У Пігулеускі.

582.1.44:112-120 — мк

Дакладная дата невядомая.

3624. Mémoire concernant les territoires biélorussiens sous la domination polonaise présenté à la Vme Assemblée de la Société des Nations. Genève, Septembre 1924

582.1.44:091-098

Дакладная дата невядомая. Падпісана:

V.LASTOVSKI m.p.

Ancien Président du Conseil des Ministres
de la République Biélorussienne

3625. Нататка з газэты «Дни» (Бэрлін). №553. 2.09.1924

82.1.44:038a

Ліст Т.Грыба ў рэдакцыю за 21.08.1924 з абвяржэньнем інфармацыі аб супрацоўніцтве з «Грамадзкім Голасам».

3626. Les droits des minorités et les revendications des peuples opprimés // L'Ère Nouvelle. N2495. 2.09.1924

582.1.44:042

Інтэрвію з доктарам Міхалам Лазінскім, прафэсарам міжнароднага права, былым намесьнікам дзяржсакратара замежных справаў Заходнеўкраінскай Рэспублікі, прэзыдэнтам Камітэту прыгнечаных народнасьцяў. Дата невядомая.

3627. Адкрыты ліст Рады БНР да «чэсных сяброў Сялянскага Студэнцкага Саюзу» за 2.09.1924

582.1.44:087 — мк

Пратэст супраць рэзалюцыі Сялянскага Саюзу за 30.08.1924 у падтрымку дэлеганьня В.Ластоўскага на сэсію Лігі Нацыяў у Жэнэву, спасылка на пастанову Краёвага Цэнтру за 11.03.1924, паводле якой да Ластоўскага й Душэўскага належыць ставіцца выключна як да прыватных асобаў.

На лісьце надпісана алоўкам: «гр. Гарошко».

3628. Экспазэ Камітэту Паняволеных Польшчай Народаў Асамблеі Лігі Нацыяў у Жэнэве за 20.09.1924

582.2.52:162-167 — шк

3629. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) невядомаму адрасату (Прага) за 21.09.1924

Дзеля таго, што есьць пэуныя весткі аб тым, што літоуская агітацыя супроць беларускіх аб'яднаных сіл пранікла ужо і у Прагу і пагражаець і там зрабіць такі самы развал, які стаўся у мінулым годзе тут у Коуне, я пішу да Вас з мэтай знайсці супольны язык у супольнай справе. Вы маце уплыў сярод сур'езна думваючага студэнцтва і таму можаце растлумачыць тым, хто не разумее — сучасную сітуацыю.

Тое, што сталася цяпер, г.зн. нашыя выступленьня супроць Літвы, падгатаулялась і сьпела, як Вы самі ведаеце, ужо дауна. Для старонніх людзей подобны стан беларуска-літоускага разыходжаньня часта незразумелы: чаму, казаў той, беларусы ня могуць дайсьці згоды з літвінамі, калі яны натуральныя саюзьнікі і нават, як яны самі кажуць, браты. — Але гэтак здаецца толькі для старонніх асоб, а не для нас, якія ужо ня першы год варуцца у гэтым соку. Так, нашае разыходжаньне з сучаснай літоускай палітыкай — факт і мы ня толькі ня хочам закрываць на гэта вочы, але лічым патрэбным аб гэтым заявіць голасна. Чаму? — Вось чаму:

1) Есьць фактам, што літоуская палітыка апошняга году з паловай есьць палітыка разьбіцьця адзінага беларускага нацыянальнага фронту. Тое, што сталася з Ластоўскім ні у якім выпадку ня есьць прыныповае разыходжаньне паміж ім, а намі, — як гэта офіцыяльна засьведчана у

адпаведных заявах, — але есьць вынік упартых, штодзенных высілкау дырэктара па беларускім справам Іонінаса, — разьбіць нас і вылушчыць з сярод нас такіх асоб, якія згадзілісь бы служыць Літве, як сваей другой бацькаўшчыне. Служыць у літаральным значэньні гэтага слова, г.зн. знайходзіцца на пэнсыі штомесячнай, як кожны іншы літоўскі чыноўнік, міністэрства загранічных спраў. Літвінам надзвычайна пашанцавала: да іх пайшоу на службу былы старшыня незалежнага беларускага ураду.

2) Разьбіць беларускія сілы на варожыя групы і узяць некаторыя з іх сабе на службу літвінам патрэбна затым, каб пазбавіцца на будучыну небаспекі узроста беларускай самастойнай палітыкі і каб спакайней спэкуляваць надалей на беларускім вызвольным руху. Вядомы Вам Кайрыс (с-д.) яшчэ у 22 годзе казаў на адкрытым сходзе прэдаўнікоу літоўскага грамадзянства, што «Літва спэкулюе на беларусах». Гэта было мне у той момант не зусім зразумела, бо я шмат чаго ня ведаў. Але цяпер гэта для мяне факт. Кожная дзяржава есьць дзяржава для сябе, а не для другіх. Яна надзвычайна эгоістычна, — і няма чаго дзівіцца, што Літва углядаець у нас толькі матэрыял, які трэба скарыстаць у сваіх мэтах. Я не магу Вам тут раскрыць усяе тае ілжы, якая распаўсюджваецца літвінамі што да беларусаў Віленшчыны. Яны проста гаворуць, што «беларусы гэта абмаскаленыя літвіны,» — інакш яны і ня могуць гаварыць, таму што тагды ня будуць мець ніякага права на Вільню, якая як Вам добра ведама мала падобна на літоўскую. Кожная дзяржава хоча бачыць сваіх суседзяў слабымі, — і Літва ня робіць з гэтага выключэньня нават у стасунку да гэтак слабых беларусаў.

3) Аднак, скажаце Вы, Літва ня хоча рваць з беларусамі і даводзіць так сама фактамі, што яна гатова дапамагаць беларусам. Сьведчаньне — камандыроўкі Ластоўскага заганіцу. — Вось у гэтым акурат і крыецца найбольшая небаспека. Роля Ластоўскага, у даным выпадку надзвычайна небаспечная і вось чаму. Калі літоўскі урад у 21 і 22 годзе дапамагаў нам у палітычнай працы грашыма, дык гэтая помач рабілася, як Вам напэўна ведама, у форме пазыкі беларускаму ураду. Беларускі урад зьяўляўся самастойнай адзінкай, якая мела зауседы сваю вольную руку і запрауды вяла справу так, як было найбольш карысна для Беларусі. Было шмат выпадкаў, калі мы знайходзілісь у гострай апазіцыі да літоўскай палітыкі — так было з батальёнам, з г.зв. тарыбай усходняй літвы, з міністэрствам Семашкі, з партызанскімі арганізацыямі і г.д. Урад веу і вядзе самастойную беларускую палітыку, мае адказваць толькі прад беларускім грамадзянствам. Ці можа такую самастойную палітыку весьці Ластоўскі, калі ен зьяўляецца рэфэрэнтам міністэрства загранічных спраў Літвы з пэнсыяй 800 літ у месяц (Душэўскі — 600 літ). Я Вам кажу факт, што абедзьве гэтыя асобы — супрацоўнікі міністэрства загр. спраў, бо міністэрства па беларускім справам німа, яно не існуець — зачыняно згодна пастанове аб тым Сойма. — Ластоўскі сам таго ня ведае, якім дальнім мэтам ен служыць. У даны момант гэта дальняя мэта есьць стварэньне партыі беларускіх хрышчонных дэмакратаў. Гэта так сама факт і з гэтай мэтай нават хочуць, як казаў Гальваноўскі прад сваім адьездом у Лендан выпісаць з Вільні ксяндза Адама¹. Калі-б стварылася наша

хрышчоная дэмакратыя беларускімі рукамі, дык да гэтага можна было б ставіцца як каму па смаку, але да гэтага павінна было-б ставіцца як да пытання унутранна-беларускага. Калі-ж гэтая справа робіцца чужымі рукамі, маючымі акрэсьляны інтэрас у беларускім адраджэньні (узяць сабе Вільню), — дык да гэтага інакш, як акрэсьляна воража паставіцца нельга. Гэта есьць закардонная інтрыга, умешваньне ся у нашае унутранае жыцьце. Канешне, кс. Адам не паедзе сюды, дарма яны клапацяца, але характэрна, што гэта пастаулена на парадак дзенны. — Так, літоўскі урад дапамагае беларусам тым, што камандыруе Л<астоўскага> заграіцу для пратэстау супроць палякаў. Ведаеце хто арганізуе усе гэта, у чьіх руках ніткі «камітэта паняволеных». У руках Пурыцкага, які сядзіць у Бэрліне. Чаму-ж пан Пурыцкі не мог дагаварыцца з паслом Варшаўскага Сэйма Якаўюком, які па праву павінен быў быць заграіцай як прадстаўнік беларускага жыхарства? Таму, што Якаўюк з намі, таму што ен мае акрэсьляныя інструкцыі ад краю быць разам з цэнтрам беларускай, а не літоўскай палітыкі. Літоўцы вядуць у беларускай справе у данны момант даволі прылічную палітыку вонкава, але па істоце за гэтым крыецца жаданьне узяць наш цэнтр пад апеку, пазбавіць яго самастойных пазіцый. Таму яны ня хочуць дапамагчы Ураду, а дапамагаюць у піку нам Лас<тоўскаму>, падпіраюць Л<астоўскага> чым можна (галічанамі, долярамі для некаторых беларускіх арганізацый і інш.). Ласт. яны дапамагаюць таму, што не баяцца яго, што яны пэўны, што Л. знайходзячысь на іхняй службе ня можа адважыцца пайсьці супроць іхняй палітыкі цяпер. А калі пазьней можа адважыцца, дык будзе ужо позна. Бо — тады беларускія сілы яшчэ больш разваляцца, як есьць цяпер, і будзе створаны новы цэнтр, працуючы ў сьціслым контакце з літоўскім клерыкальным цэнтрам. Гэтую спэкуляцыю трэба рвануць цяпер, адразу — пакуль яна ня пусьціла карэньняў, пакуль каля яе не сабраліся новыя людзі.

4) Наша група, г.зн. Урад зауседы гатовы і будзе гатовы працаваць разам з Літвой. Я асабісьце, як і усе амаль нашы сябры сьвядомы патрэбы і нават неунікненасьці беларуска-літоўскага супрацоўніцтва. Не таму, што мы гатовы браць ад Літвы падтрыманьне, але таму, што гэтае паразуменьне есьць справа арганічная. Але, — есьць вялікае але ў гэтым супрацоўніцтве: мы ня можам быць служкамі Літвы, а павінны быць роўнай ей стараной. Я асабісьце праверыў усе магчымасьці, усе формы для такога ласьне супрацоўніцтва і усе магчымыя формы былі літоўскім урадам адкінуты. Нам прапанавалі проста — службу. Даваджу да Вашага і іншых сяброў ведама офіцыяльна: я прапанаваў міністэрству загр. спраў склікаць беларускую агульную канфэрэнцыю з прэдстаўнікоў усіх нашых групіровак, склікаць гэтую канфэрэнцыю ў Коуне, каб абгаварыць усе пытаньня разам з імі, літвінамі, каб выясьніць усе непаразумен[ьні] і дагаварыцца. І што-ж? Віцэ-міністэрства загр. спраў Балутіс мне адказаў, што гэта ня уваходзіць у заданьня міністэрства, што яны супроць такой нарады. А рабіць келейна справу падыходзіць? а браць на службу былога старшыню Ураду БНР падыходзіць? а карыстацца яго імянем як «былога» выгодна? Я казаў ясна: «магчыма урад БНР мыліцца ў сваім разуменьню беларуска-літоўскіх адносін — няхай жа скажа свае слова агульная

конфэрэнцыя з дзеячоу усіх напрамкау. Вам гэта будзе на карысьць[«], — але не: мая прапазіцыя была некарысна літоускай палітыцы, бо яна не выносіць грамадзкага высвятленьня, ня выносіць сьвета. Больш таго: дзеля таго, што той жа Балутіс не раз казау мне, што, вось, урад гэта для іх невыгодна, што гэта занадта офіцыяльна, што лепш весьці справу у прыватны спосаб і т.п. — я запрапанавау яму стварыць «цэнтральны бел. камітэт заграніцай». І што-ж бы Вы думалі? Нават і гэтая, здавалась бы для іх выгодная комбінацыя, не падаішла. Чаму? Усе таму, што гэта была-б грамадзкая арганізацыя з якой трэба было-б умауляцца, а не службовыя асобы, якім можна загадваць, якія можна камандыроуваць. Умауляцца яны ні у якім выпадку ня хочуць і ня хочуць браць на сябе ніякіх забавязань. Вось словы Балутіса: «мы гатовы вам помогать, пока может быть незначительно, потом надѣюсь больше, но никаких условий мы заключать не намѣрены.» Мне асабісьце абецалась віза дыплематычная на выезд у Жэнэву і грошы (слухайце, слухайце!) але, калі я дам слова не рабіць так, як гэта не уваходзіць у пляны Літоускага урада. Але толькі — «без всяких соглашений». Я гэтую прапазіцыю адкінуу, хоць мог бы скарыстацца і падъёмнымі і сутачнымі і іншае. Чаму? Вось чаму:

5) Наш стасунак з Літвой як з дзяржавай можа апірацца толькі на адпаведных умовах, а не на службе. У гэтых умовах мы павінны выступаць як старана; у якой форме, ці то урада, ці то камітэта — гэта ужо ня так важна. Толькі умова са узаемнымі забавязаньнямі можа ляжаць у аснове нашага супрацоўніцтва. Гэтага вымагае той агульны і галоўны прынцып беларуска-літоускай палітыкі, што —

«Вільня ня есьць толькі літоуская, але нагэтулькі жа і беларуская». —

Мы ня можам дазволіць літоускай палітыцы разглядаць віленскае пытаньне, як толькі свае унутранае пытаньне, мы ня можам пакінуць на літоускую ласку сотні тысяч беларусау віленскага абшару, якіх яны лічуць ва усіх загранічных выданьнях «абмаскаленымі літвінамі». І калі літоўскі урад супольнасьці Вільні вызнаць ня хоча, дык шчырых адносін у нас з ім быць ня можа. Вось чаму мы разыходзімся з сучаснай Літвой, вось чаму яны ня могуць падтрымліваць нас, выяўляючых гэты прынцып, а падтрымліваюць Ласт<оўскага> які гэты прынцып сьвядома, ці не сьвядома затушоуваець. Мы павінны мець з Літвой умову, у якой абгаварыць гэтую супольнасьць, а яны рашуча ад уселякіх умоу адмауляюцца. — Урад БНР мае з Літвой умову ад 11.XI 20 года. Магчыма, пры сучасных варунках трэба было-б яе рэвізаваць, замяніць другой. Але літвіны на гэта ня годзяцца, яны упрост яе адкідаюць, — і што вельмі цікава, літоўскі урад ня хоча прыслаць нам паперу, што ен гэтую умову абвешчае нядзейнай. Вы разумееце, што гэта за брутальная палітыка? Яны ня хочуць, каб беларусам стала вядома, што Літва адмауляецца ад сваіх ранейшых забавязань і што другіх забавязань рабіць ня хоча. Калі-б літ. мін. загранічных спрау абвесьціла-б ранейшую умову скончанай, — мы яе пакінулі-б у супакою, давеушы толькі аб тым да ведама грамадзянства. Але пакуль умова існуе, — і пакуль у гэтай умове есьць забавязаньне, што:

а) вызнаньне намі віленскага абшару уваходзячым у склад Літвы есьць часовым і

в) Літва павінна надаць гэтаму абшару тэрыторыяльную аўтаномію, — мы пакінуць яе у супакою ня можам і павінны высвятляць яе спэкулятыўныя тэндэнцыі.

б) Камандыроукай Ластоускага заганіцу літвіны паставілі нас у вельмі невыгоднае становішча. Мы прымушаны б былі пратэставаць супроць яго падарожы, як прэдстаўніка беларусаў. Я згодзен, што гэта карысьці нашай справе не прыносіць, што гэта падрывае справу наогул. Але у даным выпадку мы павінны былі выбіраць з «двух зол — меншее». Мы зрабілі гэта у сьвядомасьці ня толькі свайго права, як абаронцаў беларускага нацыянальнага ідэалу, але так сама у сьвядомасьці свайго абавязку, як групы, якая адказвае за кожны свой крок прад беларускім грамадзянствам. Будучына пакажа, ці рабілі мы правідлова. Я у гэтым пэўны. Памятуеце — малюнак, як Тарас Бульба застрэліў свайго сына Андрэя. Так мы робім і будзем рабіць з Ластоускім, калі ен не адмовіцца ад службы Літве. Што можна было дазволіць Семашцы (а нават і яму мы не дазвалялі, асабліва Вільня і усе віленцы), таго ні у якім выпадку ня можна дазволіць былому старшыне бел. нацыянальнага ўраду. Гэтага вымагае апрача усіх вылажаных вышэй аргументаў наша проста зразумелая чэсьць. — Тут ня можна ставіць справу так, што быццым, калі камандыравалі ня нас, а Л<астоўскага> дык мы супроць яго. Што мы як бы абражаны, ці што там. Тут граюць роль фактары паважнейшыя за асабістыя жаданьня, калі-б у якіх дурняў яны былі. Тут на карту ставіцца істотныя інтэрасы, будучы лес нашага руху, яго напрамак, будучына цэлага краю і наш нацыянальны гонар. Падход да гэтага пытаньня з меркай, што «нехта есьць жулік і скрау дзесьці грошы» — есьць сьведчанне убогага палітыкана, бязпомачнага, які хапаецца за ілжу, каб адвесьці вочы ад важнейшага, ад істоты. Няхай нашыя супраціўнікі скажуць: «у чым іхняя вера што да Вільні», тады будзе ясна, якая іхняя роля у гэтай справе.

7) Павінен Вам сказаць, што мы у разуменьні пытаньня нашых адносін з Літвой не адзінокі: на нашай старане, з намі згодна ня больш ня менш, як палова літоускага сойму бяз чатырох галасоў. Уся опозіцыя хрышчоным дэмакратам згодна з намі, чаму есьць фактычныя сьведчаньня. (Пазнаемцесь з артыкулам Грыніуса — галавы літоускіх народнікаў, прачытайце артыкул Сьметоны і інш. — аб нац. меншасьцях і соц-дэмакратах німа чаго гаварыць). — Я прыводжу гэты факт не для таго, каб давесьці правільнасьць нашых пазіцый і каб паказаць нашу сілу у барацьбе за свой прынцып. Калі-б нават на нашай старане ня было ні воднага літоускага голасу і тагды-б мы, будучы пераконанымі у правільнасьці, у карыснасьці сваіх погледаў для беларускай справы, трымалісь бы і білісь бы за іх да апошняга. Лішнім аргументам у нашу карысьць гаворыць і тое, што усе без выніку заганічныя прадстаўніцтва у Літве дзівяцца паводжаньню сучаснага літоускага ўраду і ня могуць згадзіцца з яго у стасунку да нас тактыкай. — Агульны лезунг усей літоускэй опозіцыі у перажываньні момант: «Ізоляцыя хрышчонных дэмакратаў, стварэньне каля іх

адпаведнай атмасфэры ізоляцыі». Барацьба ідзе па усяму фронту, пачынаючы выбарамі у самаурады і канчаючы соймам. І кожны, хто падтрымлівае палітыку хрышчоных у стасунку да беларусаў, тым самым йграець у дудку цяперашніх валадыроў Літвы. Але ня трэба забывацца, што час іх убягае што дня, а што прынясе дзень наступаючый — невядома. Важна ведаць, хто чаго хоча. Вось чаму і роля беларускага студэнцтва у Празе мае свае значэньне, вось чаму трэба кожнаму сьвядомаму беларускаму грамадзяніну паставіцца да спроб сучаснага літоўскага ўраду яшчэ больш разьбіць нашыя сілы, — крытычна.

Бывайце здаровы. Моцна цісну Вашуру руку
Паважаючый вас АлЦьвікевіч
21/ІХ-24 г.

Дадаю: а) Мы раней, як толькі атрымалі пастанову Краевага Цэнтра ад 11 сакавіка 1924 года аб пазбаўленьні Ластоўскага права на палітычныя выступленьня, папэраджалі літоўскі ўрад, што супроць уселякай спробы даручыць яму палітычныя функцыі мы будзем пратэставаць. Аднак, ня гледзючы на нашыя папярэджаньня і як бы сьмеючысь з іх, літоўскі ўрад зрабіў па свойму. Не нашая віна, што цяпер барацьба пойдзе без уселякіх фігавых лісткоў і уселякімі захадамі. На поўдарозе мы не застановімся і усе роўна не дапусьцім, каб чужыя чыноўнікі рэпрэзэнтавалі бел. справ[у].

в) Хрышчоных вядуць, як тут кожнаму ведама, не нацыянальную літоўскую палітыку, а палітыку клерыкальную. Разам з тым значная частка іх ня хоча і чуць аб Вільні. У кожным разе, калі яны і імкнуцца адабраць Вільню, дык пры варунку, каб яна была «хрышчоная», — бо на другі дзень пасля таго як Вільня войдзе у склад Літвы такой, якой яна есьць у данны момант — хрышчоным будзе канец. Таму яны і лічуць патрэбным яе «храсьціць» — шляхам стварэньня бел. хр-дэм.

582.2.52:005-008 — ма

¹ Станкевіча.

3630. Ліст Кляўдыюша Душэўскага (Коўна) Аўгусту Іванавічу Калніну (Рыга) за 22.09.1924 у справе арышту ў Дзьвінску Кастуся Езавітава й іншых беларускіх дзеячоў

582.1.44:099-101 — мк

3631. Паведамленьне («Извѣщеніе») Вацлава Ластоўскага й Кляўдыюша Душэўскага ў газэце «Lietuva» за 24.09.1924 аб неправамоцнасьці «Ўраду Цьвікевіча» (дасланае В.Захаркам зь лістом у Вільню 1.11.1924)

С газеты Летува №215 от 24 ІХ 24 г.

ИЗВѢЩЕНИЕ.

Белорусское правительство, избранное в Минскъ 13 XII 1919 г. пленумом Рады Бѣлорусской Народной Республики в противовѣс явно полонофильской «Найвысшей Радѣ» прекратило свое существование 20 мая 1923 г.

когда глава Правительства В.Ластовскій сложил свои полномочія. Новое Правительство не могло быть сформировано, так как не было правомочнаго органа, который мог бы его избрать. По конституціи же Бѣлорусское Правительство должно избираться исключительно пленумом Рады Республики.

Посля этого нѣсколько лиц (семь, восемь человек) желая использовать для своих личных цѣлей имя уже несуществующаго Бѣлорусскаго Правительства, назвали себя таковыми, и нѣкто г. А.Цвигевич стал во главѣ его. Эти лица в настоящее время в количествѣ 5 человек (А.Цвигевич, А.Валькович, Яковюк, Бедрицкій и А.Головинскій), пытаясь присвоить себе право говорить от имени бѣлорусскаго народа выступают от имени пяти несуществующих организацій, как то:

- 1, от имени Правительства Бѣлорус. Народн. Республики
- 2, от имени Бѣлорусскаго Національнаго Союза.
- 3, от имени Бѣлорусской колоніи в Литвѣ
- 4, от имени Бѣлорусскаго пресс-бюро и кромѣ того, в связи с нѣсколькими лицами, находящимися в Прагѣ
- 5, от имени Бѣлорусской Рады.

Новообразованное, так называемое правительство опротестовано официальным протестом от 14 X 23 г. самими членами Президіума Рады Бѣлорусской Народной Республики, в котором между прочим говорится: «Мы считаем, что это Правительство является незаконным, ибо согласно конституціи Правительство Б.Н.Р. должно избираться пленумом Рады Б.Н.Р. что не было соблюдено при его созданиі... Правительство А.Цвигевича сейчас должно прекреть свая работу».

Бюро Ц.К. Б.П.С-Р., (партіи, на которую Белорусское Правительство главным образом опиралось) разослало 8 XII 23 г. свое официальное извѣщеніе, § 4 котораго гласит: Так называемое Правительство А.Цвигевича искусственно созданное на эмиграціи и прѣбывающее в Ковно, не может считаться законным Правительством Б.Н.Р., так как согласно конституціи Правительство избирается исключительно пленумом Рады Б.Н.Р. ... Как организація частная, не имѣющая никакой связи с соотвѣтствующими бѣлорусскими организаціями и партіями, как в Краѣ, так и за границей, это «Правительство» является безотвѣтственным и самозванным.

В таком же духѣ неоднократно высказывались по этому вопросу и другія бѣлорусскія организаціи, а также бѣлорусская пресса.

Существовавшій в Ковно Бѣлорусскій Національный Союз, по выходѣ с него партіи бѣлорусских саціолистов-революціонеров, бѣлорусских организацій, находящихся под польской оккупаціей и бѣлорусских организацій в Литвѣ послѣдній нынѣ несуществует, давно уже перестал существовать. Оставшимися бланками и печатем пользуется теперь для своих цѣлей «Правительство» при посредствѣ А.Головинскаго, одного из бывших членов союза.

Организаціи, именующійся «Бѣлорусская колонія в Литвѣ» никогда не существовало и несуществует и таким образом все выступленія от имени таковой являются узурпаціей.

«Бѣлорусское пресс-бюро», издаваем[о]е в Ковно, является личным предприятием А.Цвикевича, А.Вальковича и состоящего в них на службѣ Бедрицкаго. Дѣятельность названнаго пресс-бюро в послѣднее время проявилась в рядѣ клеветнических, вредящих бѣлорусскому дѣлу инсинуаций.

«Бѣлорусскую жэ Раду», созданную в Прагѣ, вышеупомянутое извѣщеніе Ц.К. Б.П.С-Р. характеризует так: Созданная в Прагѣ так называемая Бѣлорусская Рада во главѣ с Кречевским и А.Цвикевичем есть ни что иное как новое авантюристическое предприятие, новая попытка спекуляціи на идее бѣлорусскаго освободительнаго движенія и его представительства за границей, группы политически обанкротившейся и недавно примкнувшей к бѣлорусскому движенію интеллигенціи, потерявшей всякія нормы политическаго мышленія и морально-этическаго поведенія.

И дѣйствительно, ряд поступков вышеозначенной группы подтверждаетъ правильность этого мнѣнія. Так, распространяемая этими лицами свѣдѣнія об якобы объявленном кѣм то бойкотѣ Ластовскому и Душевскому, основано на подложном протоколѣ, сфабрикованном этими лицами, что удостоверяется письменными показаніями свидѣтелей. В подлогѣ протокола принимали активное участіе г.г. Цвикевич, Валькович, Головинскій, а также г.г. Коробач и Козячій и др. Послѣдніе, называя себя с-р., ярко выступающія против коммунистов, послѣ переѣзда в Минск сразу же объявили себя коммунистами и работают нынѣ там.

За клевету и инсинуаціи этой группы В.Ластовскій в концѣ 1923 г. вызвал А.Карабача, А.Цвикевича, А.Вальковича, Г.Козячаго, А.Головинскаго и нѣкоторых других на суд чести. Суд чести был ими принят. Обѣ стороны согласились на слѣдующих судей: быв. члена Гос. Думы Н.Янушкевича, инженера Кагана и третьяго члена Литовскаго Сейма Кайрыса, но по прошествіи нѣкотораго времени эта группа от суда чести уклонилась, прикрившись вышеупомянутым подложным протоколом, сфабрикованным лицами, вызванными на суд чести, специально чтобы уклониться от этого суда.

В.Ластовскій, быв. Предсѣдатель Совѣта Министров Б.Н.Р.

К.Душевскій, быв. Государственный Секретарь Б.Н.Р.

582.1.04:085&r — мк

3632. Праект адозвы Старшыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага (Прага) за 27.09.1924 да Саўнаркому Беларусі ў Менску, Пасольскага Клубу, Нацыянальнага Камітэту і часовай Беларускай Рады ў Вільні
АДОЗВА

Совнаркому Беларусі у Менску, Пасольскаму Клубу,
Нацыянальнаму Камітэту і часовай Беларускай Радзе у Вільні.

Падзел Беларусі на часткі выклікае да жыцця краевыя центры ва усіх акупаваных мяйсцох Беларусі. Тварылісь яны і творацца не па добрай волі беларускага народу, а з бяды і пад прымусам чужынцоу, каб абараніць свае правы. Ні водны з гэных центрау не можа сказаць, што ён выяўляе волю многапакутнага беларускага жыхарства.

Дзеляцца краевыя цэнтры і паміж сабой — на незалежныя ад акупантаў і лояльныя да апошніх. Пад польскай акупацыяй адны арыентуюцца на Савецкую Беларусь, другія на Польшчу; пад Савецкай Беларуссю адны — на Маскву, другія — на сваю уласную Беларускаю Дзержаву.

Аднак ні тыя, ні другія не могуць аткрыта выявіць сваю волю і робяць толькі тое, што магчыма у сучасных варунках.

Акупанты з свайго боку стараюцца як мага разбіць беларускія сілы на маленькія, варожыя паміж сабой гурткі, абецанкай то там, то сям культурнай аўтаноміі.

Галодны, змучаны, часта і сьвядомы беларускі дзеяч, не гаворучы аб несьвядомых апынаецца у руках варожай сілы і робіць працу шкодную для Беларусі. За падзел Беларусі працуюць цяпер усе нашы суседзі і чым больш яны намагаюцца, тым больш мы павінны еднацца каля едынага цэнтру, які рэпрэзэнтуюе усю Беларусь.

Не знойдзецца ні воднага беларуса, які бы не прызнаў жывой крыніцы нашага адраджэньня — Усебеларускага Кангрэсу — 1917 г. — за волю усяго беларускага жыхарства ад Смаленска да Буга і Нарава.

Усебеларускі Кангрэс перадаў уладу Радзе Беларускай Народнай Рэспублікі, а Рада Рэспублікі 13- сьнежня 1919 г. перадала абарону правоў усяго беларускага народу — Прэзыдыуму Рады і Ураду, прымушанаму выехаць за граніцу.

Ні адзін із краевых цэнтраў Менска, ці Вільні не мае права і не можа зьмяніць пастанову Рады Рэспублікі, як не можа бэз паразуменьня з вышэйшай уладай Беларусі прымаць тыя, ці іншыя крокі дзержаўнага характэру.

Усякае сэпаратнае выступленьне гэных цэнтраў, ёсьць стверджэньне падзелу Беларусі і пераход з незалежнасьці на фэдэрацыю, ці нават культурную аўтаномію. Такая чыннасьць краевых цэнтраў павінна разглядацца як здрада незалежнасьці Беларусі і Рада Рэспублікі усім сваім юрыдычным і маральным правам патрэбуе ад краевых цэнтраў спыненьня шкоднай для беларускай справы акцыі.

Адсутнасьць фактычных мер для спыненьня такой працы, не ёсьць безсілье Рады, бо права юрыдычнае і маральнае за ёю, а за краевымі цэнтрамі — праванарушэньне, а значыць і адказнасьць за чыннасьць супроць Рады. Часткі не могуць рэпрэзэнтаваць цэлага, бо гэты права належыць Радзе Рэспублікі, як і адказнасьць за агульную палітыку.

Зьвертаюсь да краевых цэнтраў не дзеля таго, каб узмацовываць прэстыж Рады, ён замацованы у народзе самой Радай. Мне гэты патрэбна для таго, каб мець вольную руку пры справаздачы і адказнасьці за усё тое, што рабілася і робіцца на абшарах нашай многapakутнай Бацькаўшчыны ужо не чужынцамі-акупантамі, а сваімі беларускімі арганізацыямі, прэзэнтуючымі на краевае прэстаўніцтва.

Мае сумленьне павінна быць чыстым перад воляй Беларускага Народу. Я мушу споўніць тое, што даручыла мне Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, папярэдзіўшы краевых народных прэстаўнікоў, што яны мусяць адказываць за сваю чыннасьць, як перад Радай Рэспублікі, так і перад Беларускім Народам не толькі сваёй часткі, але усей разарванай Беларусі.

Нехай жыве незалежная, непадзельная Беларуская Народная Рэспубліка.

Старшыня Рады Беларускай
Народнай Рэспублікі П.Крэчэўскі

27- вересня 1924 г.

ПРАГА.

582.1.04:084 — мк

3633. Ліст Пятра Крэчэўскага (Прага) Антону Аўсяніку (Вільня) за 15.10.1924

5/X-24 г.

Дарагі Антон.

Невядома для каго ад 20- вересня гэтага году за №88 прысланны камунікат за подпісам старшыні Б.Тарашкевіча і за пісара А.Станкевіча, дзе гаворыцца, што адзіным прэдаўніцтвам Заходняй Беларусі (хібаж падзел ужо Беларусі факт дакананы) зьяўляецца Пасольскі Клюб і Нацыянальны Камітэт у Вільні. Ласкава дазваляецца выступаць і іншым асобам (мусіць Ластоўскім, а мо нават і Ладновым) у абарону беларускага народу, хоць бы і са спэкулятыўных разрахункаў, но больш відаць нікому, бо аб Радзе Рэспублікі і Урадзе нічога не сказана, а нават досыць яскрава падкрэсьляна, што каліб хто і пачаў пратэставаць супроць такой спэкуляцыі на беларускай справе, то Пасольскі Клюб і Камітэт будуць ганіць усякія варожыя адносіны да такой акцыі.

Запрауды як я бачу мусіць і у Вас ідзе не усё добра. Сягоньня некаторыя становяцца на абарону сэпаратынага выступленьня у Літве Ластоўскага, чамуж заўтра не стаць на абарону той самай акцыі, але у больш шырокім маштабе — Паўлюкевіча і Валейшы. Ня ужо ж зноў нашы сілы будуць разбіты тым самым Рачкевічам так, як былі разбіты у Менску у 1919-20 г. Не можам мы станавіцца на пагляд Ваш, так як Вы пісалі калісь аб Ластоўскаму, мае права працаваць прыватна як захоча і у гэтым яму ніхто не мае права забараніць. Прыкрыцьцё Ластоўскага культурай прывяло да палітычных выступленьняў под кіраўніцтвам Літвіноў, разумеюцца на іхнюю карысьць. Картачнае выступленьне Валейшы з Грамадскім сабраньнем ужо стварыла часовую Беларускаю Раду. Мо гэта таксама культура. А што будзе калі яны з ласкавай панскай рукі склічуць з'езд Заходняй Беларусі утвораць хоць не зусім полнапраўную, але для Еўропы усеж праўную арганізацыю. Польшча ідзе за усялякую цану замацаваць Заходнюю Беларусь за сабой. У далейшым не выключеная рэч, аб тэрытарыяльнай аўтаноміі яна і спрэчацца не будзе, а паўстане пытаньне аб незалежнай Беларускай Дзяржаве, як бар'еру супроць Расеі. Пакуль ідзе пытаньне аб усесьветнай рэвалюцыі Саветчыкі выкарыстоўваюць усё што пападаецца ім пад руку але — будзьце пэўны, калі паўстане аб іхнем супакою і істнаваньні, то яны і пальцам не крануць, каб абараняць Заходнюю Беларусь ад Палякоў. Каліб паўстала што іншае на усходзе, то усялякае заігрываньне нашэ з камуністамі будзе для нас найвялікшым мінусам.

Вось чаму мы Вас заужды паперэджалі і паперэджаем, каб Вы, трымаючы у сваіх руках галоуны нэрв захадне-беларускай палітыкі не перагіналі кія ні у адзін бок ні у другі, а велі сваю незалежную беларускую палітыку, тую самую, якую мы намагаемся увесць час вясці і не кінем яе да тэй пары пакуль не прасьведчымся, што ідэя наша збанкрутавала і трэба ісьці на пьёмонты, ці іррыдэнты.

Што Вы робіце цяпер. Вы самахоць, папёршы на усход як быкі задраушы хвост прэцесь самі не ведаючы куды і аддаючы свае правы на абарону беларускага жыхарства пад Польшчэй у рукі ігорнага дома Валейшы і комп. Разумеецца, Палякі зрабяць з Вамі тое самае што у 19- годзе пасля сходу Рады зрабілі з намі. Частка мусіць уцячэ на усход, частку пасадыць у турмы, а панамі палажэньня будуць Палякі і Паулюкевічы-Валейшы. Я не пэвен яшчэ у тым, што калі акцыя камуністаў будзе скончэна, што і уцёкшы на усход ня вернуць з пагранічча назад у Польшчу. Няужо старыя абмылкі нас нічому не навучылі і мы па шчырасьці прэм без аглядкі туды, куды каму уздумаецца. Нічога не можна былоб сказаць, каб Вы на гэтай справе адыгралі палітыку Радіча, але як бачу у Вас нават німа такіх заданьяў.

Цяпер зноу паустае пытаньне ці запрауды Вы, выключыушы Раду Рэспублікі і Беларускі Урад ствердзілі падзел Беларусі і пераходзіце, хто на фэдэрацыю з Масквой, хто з Польшчай, а хто мо нават і з Літвой. Мы сваей пазыцыі кіруючага незалежнага цэнтру усей этнаграфічнай Беларусі здаць ніколі не можэм, бо склікаць Раду Рэспублікі зараз не магчыма. Ніякая другая інстытуцыя ні Усходней Беларусі ні Заходней зьменіць гэтай пастановы не можэ. Нават момэнт пры сучасным разбродзе беларускіх сіл нам забараняе гэта зрабіць, бо мы аказалісь бы дэзэртэрамі з поля бойкі у самы цяжкі момэнт. Трэба адкінуць уселякія асабістасьці і еднацца каля едынага цэнтру, які мае права і павінен бараніць усю Беларусь.

Пачау ліст пісаць яшчэ да прыезда у Прагу Тараса¹ а цяперака прадаўжаю, бо мн[о]гое стало ясней.

Стала ясна, што Ластоускага нікаторая частка паслоу падтрымлівая і нават пры спатканьні у Данцыгу (летам гэтаго году) дала яму славесную згоду на палітычныя выступленьня у Жэневе і Парыжу супроць пастановы Вашэй жэ ад 11 сакавіка г.г.

Усе гэта робіць надзвычайна сумнае уражэньне і разгледаецца намі як спецыяльны выпадак супраць Рады Рэспублікі і Ураду. Мы усе-ж такі лічым, што да тае пары, пакуль аканчальна не вырашэны усходнія граніцы Польшчы, ліквідацыя дзяржаўных устаноў усей этнографічнай Беларусі будзе памылкова, калі не сказаць больш.

Склікаць адпаведны з'езд, каб былі прэдаўнікі не толькі Захадне[й] але і Усходней Беларусі будзе надзвычайна трудна а можа нават і не магчыма. Тварыць фікцыю камітэту, які не будзе карыстацца нават ні якой павагай сярод беларускага грамадзянства заганіцай, німа ні якаго сэнсу. Зрабіць большаго чым есьць цяпер прэдаўнічаго органа мы незможам, а толькі дамо прыклад кожнаму хто захоча па прымеру Ластоускаго і Валэйшы тварыць камітэты такія, якія ім у сучасны момэнт патрэбны. Нашы

іменны, што ні гаварэце, а ва усей Эўропе вядомы як прэдстаўнікоў беларускага дзяржаўна-незалежнаскага напрамку. Недармо ім карыстаецца, хоць і з прыпіскаю быушы і Ластоўскі, бо добра ведаю, што нават яго членства Парыжскага камітэту прыгнечаных народаў на міжнародным палітычным форуме ні адыгрываю ні якой ролі.

Нас хочуць замірыць з Ластоўскім, але калі ён не спыніць сваё здраднае дзейнасці та гэта не магчыма аднак такая канфэрэнцыя мая адбыцца на Каляды у Празе. Мы настайваем каб абавязкова такая канфэрэнцыя адбылася у Празе, бо у Данцыг ні хто з нас, ні Коуны выехаць незмога. Добра было-б каб на гэтую канфэрэнцыю прыехалі абавязкова усе напярэма пасольскага клубу.

Мы пераконаны у тым, што толькі адзіны цэнтр зможа устрымаць тую вакханалію лояльных орыентацый Волэйша, Ладноў, Ластоўскі і К-о не гавораць ужо аб пазыцыі беларускіх эсэраў у Менску, альбо Станкевіч, Грыб, Мамонько і Бадунова у Празе. Мы цвёрда верым, што Ваш здаровы розум і двухгадовы палітычны стаж у Сойме возьме верх і зменіць фэдаратывную палітыку, гранічачую з падзелам Беларусі на часткі, на палітыку незалежную беларускую.

Да гэтага дадаю праэ[к]т адозвы² разгледзь яе і калі згодзе[н] ці не згодзен адкажы мне. Яна скірована выключна супраць усякіх сэпаратных акцый, напраўленых проці незалежнасці Беларусі адкуль-бы яны ні выходзілі.

З пашанаю Петра.

15 кастрычніка 1924 г.

м. Прага

582.1.04:083&r

¹ Тарашкевіча. ² Дакумэнт №3632.

3634. Нац. меншынства въ Польшѣ // Последнія Новости (Парыж). 15.10.1924

582.1.44:038в

Аб прыняцці закона аб мовах.

3635. Повстанческое движение на польско-советской границѣ // Руль (Бэрлін). 19.10.1924

582.1.44:038б

3636. «Бѣлорусская» сенсація; Возстаніе расширяется // Эхо (Коўна). 21.10.1924

582.1.44:033

Аб паўстаньнях на тэрыторыі Сав. Беларусі, аб перамовах палякаў зь беларусамі-палянафіламі ў Празе (побач прыпіска: Падаў п. А.Цьвікевіч). У апошнім выпадку гаворка йдзе аб спробах палякаў наладзіць кантакт зь беларускімі дзеячамі ў Празе празь Вячаслава Разумовіча-Хмару. Гл. дакумэнт №3661, а таксама: Razumovič-Chmara V. Grimasy světové války. I část. Brno, 1938. S.213-221.

3637. Даклад Кляўдыюша Душэўскага аб паездцы ў Прагу 14-22.10.1924

Даклад К Душэўскага аб паездцы ў Прагу 14-22.X.24

У суботу 11.X вечарам мы дасталі тэлеграму з Прагі, што туды прыехаў пасол Тарашкевіч і хоча з намі угледзіцца. Змаглі мы выехаць з Коуны толькі 14.X.1924 г. і 15-га вечарам былі ужо у Празе.

На другі дзень мы спаткаліся з Янам Станкевічам, які нам сказаў што Тарашкевіч выехаў якраз у той самы дзень і нават поугадзінай пазьней нашага прыезду. Ён не дачакаўся нас дзеля таго што точна ня ведаў у які дзень мы прыедзем, а галоўнае, што у яго вычэрпаліся усе грошы.

Са слоў Я.Станкевіча мы даведаліся, што адна з галоўных мэтай яго паездкі была «ліквідацыя Ураду Б.Н.Р.». У яго асталося уражаньне, што «Урад» дабравольна не зліквідуецца і што віленчукам прыдзіцца прымаць меры. І праўда віленчукі ўжо «прымаюць меры». Так у № 7 «Селянскай Прауды» у стацыі «Прычыны паражэньня меншасьцяў у Лізе Нацыяў» паміж іншым гаворыцца:

«Ведама, што мэморыял аб беларускай справе у Польшчы падаў толькі Ластоўскі. тое-ж, што зрабіла пражская група беларусаў, - так званы «уряд» Б.Н.Р., публічна заявіўшы аб адсутнасьці паўнамоцтваў у аўтара мэморыялу, - гэтак папросту праступленьне!»

Далей Тарашкевіч казаў, што віленскія беларусы ніякіх паўнамоцтваў «ураду» ня толькі не давалі, але, наадварот, трэбавалі каб яны зліквідаваліся.

Для вядзеньня беларускай работы за граніцай віленскія беларусы упаўнаважылі на Чэхію гр. Я.Станкевіча, а на Літву гр.гр. В.Ластоўскага і К.Душэўскага, аж да часу, калі будзе скліканы за-граніцай зьезд і устаноўлены моцны загранічны беларускі цэнтр. Віленчукі высказваюць пажаданьне склікаць такі зьезд каля новага 1925 году у Чэхіі.

Цікава адзначыць, што сябры «Ураду Б.Н.Р.» хацелі недапусьціць Тарашкевіча ні да кога з беларусаў і нават скрыць яго прыезд. Так, калі Станкевіч, ведаючы аб прыездзе Тарашкевіча, прышоў да Вершыніна, у якога ён у той момэнт сядзеў, то Вершынін сказаў, што ён «ня чуў нават аб прыездзе пасла у Прагу[»].

Апрача Я.Станкевіча мы бачыліся з многімі беларускімі студэнтамі маючы з імі нарады, гутаркі і сабраньні, а такжа з многімі украінскімі дзеячамі.

СТУДЭНЦКІ СХОД

На нядзелю 20.X.24г. нас запрасілі студэнты на агульна студэнцкі сход і хацелі праслухаць нашы даклады.

Інцыдэнт:

У пачатку дакладу здарыўся маленькі інцыдэнт. Прысутны гр. Вершынін прасіў голаса прачытаць некую заяву. Яму студэнты не хацелі пазволіць, і толькі на просьбу гр. В.Ластоўскага яму урэшце далі голас. Гр. Вершынін стаў чытаць цэлую літанію аб «праступках» Ластоўскага. Аб тым, што ён зьяўляецца «чыноўнікам» Міністэрства Загранічных Спраў Літвы, што Ластоўскі «запрадаў» Літве Беларусь, аб тым, што ковенскіе

беларусы яго байкотуюць і г.д. і урэшце прызываю усіх выйсьці і пакінуць Ластоускага аднаго.

Нехта са студэнтау спытаўся ад чыйго імя і хто падпісаў заяву. П. Вершынін сказаў, што «ад імя дысцыплінаванага грамадзянства, а заява нікім не падпісана». Нехта крыкнуў «заява дысцыплінарнага батальёну» і г. д. Пасьля прачытаньня і закліку усім выйсьці - вышаў адзін Вершынін пад агульны сьмех. Усе-ж засталіся і прыступілі да дакладу В.Ластоускага.

Даклад

В.Ластоўскі у сваім дакладзе расказаў аб Парыжскай і Жэнеўскай працы, аб камітэце паняволеных Польшчай нацыяў, аб культурніцкай рабоце у Літве, аб адносінах паміж літвінамі і беларусамі. Аб апошнім ён сказаў, што Літва у цэлым адносіцца да беларусаў вельмі прыязна і добра, аб чым сьведчыць і тая беларуская культурніцкая работа, якая пры дапамозе Літвы робіцца. Праўда, ёсьць групіроўкі, галоўным чынам скрайныя, якія хочуць выкарыстаць беларускае пытаньне у сваіх партыйных мэтах і партыйнай барадзьбе, але гэты групіроўкі і ня лічныя, ды проці беларусаў, як такіх не выказваюцца. Мы-ж, беларусы, стараемся ставіць беларускае пытаньне не партыйным а агульным пытаньнем усіх партыяў, і ня хочам, каб беларускае пытаньне сталася аб'ектам унутранай, міжпартыйнай барадзьбы.

Даклад

Душэўскага насію агульны характар. Пасьля дакладу былі
Дыскусіі і пытаньні,

у якіх выясьнілася, што студэнты цікавяцца «мандатам» які выдаў В.Ластоўскі з А.Цьвікевічам у свой час у Генуі. Студэнцтва, пад уплывам агітацыі п.п. Крэчэўскага і інш. думала, што гэты «мандат» на «абарону беларускіх інтэрэсаў» выдадзены Літве на «векі вечныя». Пасьля выясьненьня В.Ластоўскага у тым сэнсе, што гэты «мандат» зьяўляўся бягучым актам на Генуэскую канфэрэнцыю, што Літва ня думала і ня думае яго выкарыстоўваць, што ён у свой час быў патрэбны. Студэнты зразумелі і справа была полагоджана. Культурніцкая работа у Літве зрабіла на студэнтаў вялікае уражаньне і была усімі вітана. Комуністы рабілі заклік у сэнсе, што «ня трэба вясці перагавораў з буржуйнай Лігай Нацыяў» і г. д. Закончыўся сход вельмі цепла і дружна.

ГРУПІРОУКІ БЕЛАРУСКІЯ

у Празе ёсьць тры: 1) Селянскі Саюз пад лідэрствам Я.Станкевіча — гэта дэмакратычна нацыянальнае аб'яднаньне, якое налічае сяброў 25-28 і да 40 прыхільнікаў. 2) Бел.С-Р. налічаюць ядро ў 6 чалавек (пад лідэрствам Грыба, Мамонькі і Бадуновай) і чал. 25 прыхільнікаў. 3) Беларуска-Камуністы пад лідэрствам Бабровіча і Цьветкова, налічаюць сяброў і прыхільнікаў 14 чалавек (ядро 3 і 11 прыхільнікаў). 4) Рэшта беспартыйныя. Усяго студэнтаў беларусаў у Празе ёсьць каля 350, але толькі палавіна з іх (г.зн. каля 150 ч.) дастае т.зван. «беларускія стыпэндый», рэшта 150-200 разьмешчаны па камітэтах рускіх і украінскіх і ня могуць беспасярэдна прымаць удзел у беларускім студэнцкім жыцьці.

ПРЫВАТНЫЯ ГУТАРКІ

выяснілі, што Пражскія беларусы вельмі цікавяцца усім, што робіцца у Літве. Іхныя адносіны да Літвы вельмі прязныя, хоць было шмат закідаў палітыцы Літоускай.

Нам указывалі, што у той час як у Сав. Беларусі, у Польшчы і наогул усюды дзе існуе «беларускае пытаньне» рух беларускі усе больш разрасцецца, а у Літве наадварот усе больш сходзіць на нет. Прыкладамі прывадзілі і бел. батальён, і белар. Міністэрства і абсалютная адсутнасць актыўнасці Літвы у палітычнай рабоце.

ГУТАРКА з п. БАРОУСКІМ

22.X.24г. у Бэрліне мы бачыліся з пан. Бароускім і паміж іншым ён нам казаў наступнае:

Тыдні два таму да яго звярнуўся у Бэрліне капітан Разумовіч і прасіў яго дапамагчы праехаць у Прагу да «Ураду Б.Н.Р.» Разумовіч выехаў у Прагу па просьбе Захаркі і мае там па даручэнню Польшкага Гэнэральнага Штабу «вясці перагаворы з «Урадам Б.Н.Р.» аб тым, каб апошні праехаў у Варшаву. Разумовіч перадаваў, што афіцэры польскага гэнэральнага штабу 12.VII.24. назначылі «Ураду Б.Н.Р.» і п. Якавіюку спатканьне у Данцыгу, але апошні не змаглі, хоць і хацелі, прыехаць.

Кап. Разумовіч прасіў п. Бароускага паехаць у Прагу для вядзення гэтых перагавораў, але Бароускі заявіў яму, што «Польская работа» для яго (Бароускага) няпрыемлема.

Калі п. Бароускі спытаўся у кап. Разумовіча скуль той мае грошы на раз'езды, то апошні сказаў, быццам ён прадаў некую маёмасць (дом) у Гродне і на гэты грошы раз'яжджае¹.

Прыняўшы ўсе гэта пад увагу, зьяўляецца зразумелым, чаму «Урадам» была паслана ў Жэнэву тэлеграма з пратэстам проці В.Ластоускага.

23.X.1924 г.

(К. Душэўскі)

582.1.44:050-053 — мк

¹ Падрабязней пра згаданыя абставіны гл. у: Razumovič-Chmara V. Grimasy světové války. I část. Brno, 1938. S.213-221.

3638. Ліст Васіля Захаркі (Прага) беларускім дзеячам у Вільні за 1.11.1924

Таварышы!

Надышоўшая найпаскуднейшая пара, калі людзі страцілі ўсе, што у чалавека павінна быць — гонар і сумленне, прымушаю мяне звярнуцца да Вас з гэтым лістом, ні ўважаючы на тое, як Вы паглядзіце і аднесецца да яго.

На гэты раз, я прыпадношу Вам новае «Извѣщеніе»¹ — твор аддзела «ізышчнай літэратуры» тых самых асоб, якія з погляду нікаторых з Вас, робяць «карыстную культурную працу», якой, па Вашему, ні хто ні павінен ні перэшкажаць ні забараняць.

Магчыма, што і пасля гэтага «Извѣщенія» там — у Вільні, будзе вырашэна, што не злая чыннасць штрэйбрэхераў павінна капітуляваць, а тыя, якія, пры надзвычайна трудных і цяжкіх варунках, змагаюцца з ёю.

Знаючы рожныя Вашы меркі, якія за аднальковую дзеяльнасьць Алексюка, Ладнова і Валейшу караюць,^а а Ластоускага і Душэускага з купленаю імі кампаней мілуюць, можна спадзевацца усяго.

Воля Ваша, рабеце што хочаце. Можа па Вашаму і сапраўды есьць рожніца паміж «Абухам»² і «Извѣщеніями», якой мы ні бачым.

Мне горка і балюча пісаць у таком тоне і прыбегаць к папрокам, але што зрабіць, калі унутрэньні прымус застаўляя. Ен властна патрэбуя сказаць Вам, што калі-б ні было Вашаго скандальнага кампраміса з ластоушчынаю, та ні было-бы і падобных «Извѣщеній». Я ні пазволіубы сабе папрокаў, каб не знаў таго, што уся дзеяльнасьць Ластоускага і Душэускага Вам вядома. Вы такжэ добра ведаеце і тое, што дзеяльнасьць гэта сьведомым беларускім грамадзянствам у Коуні асуджэна і байкатавана і, што яна выклікая агіду не толькі у беларусаў, але нават і у чужынцаў. Калі Вы усе гэта ведалі і знаеце, тагды дазвольце запытацца як Вы рэагавалі на яе? А вось як: З пачатку маучалі, потым якбытцам стараліся мірыць, а за тым..., за тым благаславілі яе, Вашымі пастановамі, гутаркамі і камунікатамі. Такім чынам, злостнае штрэйбрэхерство як-бы легалізаваўся праўда, за компенсацыю «культурнай працы».

Прыкрыўшыся фігавым лісточкам «Крывіча», Вашы «культурнікі» ужо больш слабодна павелі працу, толькі не у напрамку Вашых надзей, а тую, дзеля якой яны былі наняты хрышчонымі дэмакратамі Літвы, падцьвержаньнем чаго можа служыць далучаемае «Извѣщеніе».

Аднак аставім на хвілінку усе у старане і, пастараемся падсуміраваць толькі «культурныя здабыткі» за 1½ год працы Вашых «культурнікаў». Падсумірава[у]шы яе, мы атрымаем 5-6 нумэроў «Крывіча», адну кніжку пераклада батанікі і два «Извѣщенія», да плюс да іх яшчэ рэзалюцыю Я.Станкевіча. Вось і усе. Чаго тут і у гэтым больш дабра ці зла, судзеце самы. На мой погляд, досыць нават аднаго «Извѣщенія» каб працу «культурнікаў» назваць подласьцю. Думаю, што такога пасквіля, да яшчэ ад сваіх, ні мела ні адна нацыя.

Вы самі убачыце, сколькі трэба было подласьці, каб так лжыва абліваць брудам усе беларускае. Возьмем дзеля разтлумачэньня хаця-бы першы артыкул «Извѣщенія» каб паказаць на сколькі яно фальшывіць.

Як Вам ведама, пасля вядомай запіскі, паданай у 1922 г. Генуэскай канфэрэнцыі, у справе Вільні, кабінет 1919 году вышаў у адстаўку. На мейсцо яго, у канцы 1922 г., Ластоускім быў зложаны новы кабінет, зацьверджаны Старшынею Рады Рэспублікі. У гэты кабінет уходзілі толькі Ластоускі, Жытлоускі, Цьвікевіч і Заяц. Значыць, такім чынам, Ластоускі вышаў 20 IV 1923 г. не з кабінета 1919 г., як ен гэта піша у сваём «Извѣщеніи», а з гэтага другога кабінета 1922 г. (глядзі «Крывіч» №1). Такою, калі ні большаю «праудаю» прамочаны і усе рэшта пункты «Извѣщенія». Разтлумачваць іх я не буду ужо хаця-бы таму, што гэтым займецца Ковенскі Міравы Суд, па просьбе асоб, якім закідваецца абвінавачваньне у падлозе дакумэнтаў байкоту штрэйбрэхераў.

Вось да чаго давела благаславенная «культура на Літве». Нішто сабе «здабыткі».

Паложым, усе гэта дзеля нас не ново. Мы ужо мелі нешчасьце быць сьветкамі нават таго, калі былы Беларускі Прэмьер стараўся, праз літоўскі

суд, зьняць беларускі сьцяг і выселіць Беларускаю місію з таго будынку, у яком ен сам тры годы седзеу, да яшчэ пры тым большую частку безплатна.

Уся гэтая чорная і брудная праца «культурнікаў» робіцца па загаду і пры падтрымцы саюзнікаў Ластоўскага — хрышчоных дэмакратаў Літвы.

Што да апошніх, та па праявам іх былі гадасьці і раней аднак, такіх магільшчыкаў, якімі сталі «культурнікі», хрышчоныя раней ні маглі знайсці ні у асобе Боева, ні у асобе Семашкі.

Я думаю, што Вы досыць арыентаваны у палітыцы цяперашняго Літоўскага Ураду і добра ведаеце што ковенскім чорнасоцэнцам, так жэ як і варшаўскім, не прыемна беларускае адраджэньне і чым больш яно набірае сілы, тым больш яно іх страшыць. Яны яшчэ гатовы былі-б цяпець беларусоў як службовы падпарадкаваны ім элемент, а ні больш.

Стоячы на таком поглядзе, хрышчоныя стараліся і стараюцца разрушаць і руйнаваць усякую беларускую арганізаванасьць. Прышоўшы жэ да улады, яны зарас жэ астатэчна прыкончылі батальён, міністэрства і усе іншае, ім пад'уладнае і, павелі атаку на Беларускі Урад.

Маючы велікую апазыцыю і баючыся атказнасьці, хрышчоныя аднак не асьмеліваюцца адкрыта рваць Беларуска-Літоўскі дагавор. За мейсца адкрытага разрыва дагавора яны хочуць знішчыць беларускую старану так, каб ні кога ні асталосе як на варце дагавору, так і на варце беларускіх інтэрэсаў. Аднак і гэтую працу яны стараюцца вясці замаскіравана і, што найгорш, беларускімі рукамі. Цяперака такімі рукамі у іх Ластоўскі і Душэўскі.

Вось Вам і увесь «культурны плян» на Літве, які досыць энэргічна выпаняюць Вашыя «культурнікі».

Чорная і брудная іх праца адчуваецца ні толькі у Коўні і Празе, але і у Вільні.

Трудна і, як кажуць цяпер, супраць доляра ні папрэш, аднак мы, не гледзячы на ўсе цяжкое наша становішчэ, думаем перці і далей, бо лепшага выхаду ні для гонару ні для справы ні бачым.

Бывайце здаровы

З вялікаю да Вас пашанаю В.Захарко

1 XI 24.

Прага.

582.1.04:086&r-087&r

¹ Дакумэнт №3631. ² «Абух» — аднадзёнка, выйшла ў 1924 годзе ў Вільні.

3639. Тэлеграма сташыні Рады БНР Пятра Крэчэўскага (Прага) прэзыдэнту Латвійскай Рэспублікі Чакстэ (Рыга) за 18.11.1924

ТЭЛЕГРАМА

Рыга. Прэзыдэнту Чакстэ

Шчыра вітаю з вялікім днём незалежнасьці. Пераконаны, што беларускі працэс у Латышка-Беларускім жыцьці — сумнае непаразуменьне, выкліканае ворагамі беларускага адраджэньня.

Старшыня Рады

Беларускай Народнай Рэспублікі Крэчэўскі

18.XI.24, Прага

582.2.11:010 — мк

3640. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Вальтэру Андэрсану (Дэртт) за 6.12.1924

Вельміпаважаны Пане Прафэсару.

Не пісаў я так доўга да Вас бо усё лета і немаль аж дагэтуль быў заганіцай ў Парыжы, Бэльгіі і Швайцарыі ў палітычных справах. Для азнаёмленьня з характарам маея працы заганіцай пасылаю Вам брашуру і мэморыял які я падаў у Лігу Нацый. Палажэньне нашага крыўскага народу такое цяжкое, што прыходзіцца хапацца ўсякіх спосабаў абароны.

Разам з гэтым лістом пасылаю карэктурку Вам для прагляду. Вельмі прашу лішне доўга не затрымаць, бо нашы ковенскія друкарні ня маюць шрыфтоў і будуць чакаць на карэктурку нічога далей ня робячы.

Праз свае паездкі затрымаў я выданьне «Крывіча», цяпер хачу, хоць у канцы году выдаць нумар¹.

Гэтымі днямі выйдзе з друку мой «Расійска-Крыўскі Слоўнік», над выданьнем якога я працаваў цэлы год. Экзэмпляр Слоўніка прышлю Вам Пане Прафэсару і буду вельмі ўдзячны калі захочаце выказаць свой пагляд на гэту маю працу.

582.1.48:249&r — рк

¹ Крывіч. №2(8). Красавік-сьнежань 1924.

1925

3641. Позва Вацлаву Ластоўскаму з запрашэньнем зьявіцца 2.01.1925 у камэру Міравога Судзьдзі (Laisves Al. 72) у якасьці абвінавачванага паводле арт. (5)33 крымінальнага кодэксу (справа №2419)

582.1.48:198

3642. Машынапісная нататка (інфармацыя для друку?)

В зале Мирового Судьи I-го участка слушалось дело белорусских общественных деятелей возникшее по следующему поводу.

В № 215 «Lietuva» Ластовский и Душевский довели до всеобщаго сведения, что группа, состоящая из Карабача, Цвикевича, Казячаго, Головинского, Вальковича и друг. распространяла порочащия честь Ластовского и Душевского инсинуации на основании подложного протокола.

Головинский подал в суд на Ластовского и Душевского, обвиняя их в клевете. Суд, рассмотрев и признав протокол действительно не правильным, обвиняемых Ластовского и Душевского оправдал.

582.1.48:248

3643. Ліст Міхайлы Лазінскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.01.1925 з паведамленьнем аб званьненні яго з пасады прэзыдэнта Камітэту Паняволеных Народаў лістом прэзыдэнта Ўкраінскай Нацыянальнай Рады Д-ра Яўгена Петрушэвіча за 29.11.1924

582.1.48:254&r

3644. Паштоўка Вальтэра Андэрсана (Дэрпт) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.01.1925

Дэрпт, 8.1.25.
Lossi t. 15 k.7.

Многоуважаемый г-нъ Ластоўскі!

Съ глубокой благодарностью извѣщаю Васъ о полученіи оттисковъ и Вашего словаря. Послѣдній производитъ очень хорошее впечатлѣніе, и ему несомнѣнно суждено сыграть огромную роль въ дѣлѣ формирова́нія бѣлорускаго литературнаго языка. Пробѣловъ повидимому немного (не хватаетъ напр. глагола «трещать» = трашчэць).

Съ глубокимъ уваженіемъ

Вашъ В.Андерсонъ

582.1.48:250

3645. Паштоўка Францішка Чарняўскага (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.01.1925

[...] Słownik trafił ni tam, kam u pasyłałi. Šyški užo nimašaka u Rymu. Pa im zastalisa našledniki troch Biełarusaj Ksiandzoj [...]

582.1.48:251

3646. Позва Вацлаву Ластоўскаму з запрашэньнем зьявіцца 12.01.1925 у камэру Міравога Судзьдзі (Laisves Al. 72) у якасьці абвінавачванага ў справе Гутаўскайце (справа №1964)

582.1.48:252

3647. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.01.1925

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

З прыкрасьцяй мушу Вашэці наказаць, што із Сразьнеўскім нічога ня выйшла. Да 9.І была бібліатэка «Земгору» зачынена, а як я пайшоў 10.І, дык даведаўся, што ён на якісь час ад'ехаўся і вернецца ў канцы месяца. Ён не зьяўляецца беспасярэднім загадчыкам, але толькі агульным, балей нагляднікам як загадчыкам. Думаю, што нічагусенькі ня будзе. Галубоўскага так сама няма, так сама як у іншым месцы няма і Сразьнеўскага. Наагул у Празе шмат якіх рускіх выданьняў нямаш.

Думаю аднак, што Вы шмат гэтым ня страціце, што ня будзеце маць Сразьнеўскага, хоць магчыма страціце ня маючы Галубоўскага. Для Вашэцінае працы сусім даволі Карскага.

Здаецца, што ў тым томе Карскага, які я Вашэці пазычыў, у прадмове ё некалькі словаў аб тым, што ў супрасльскай рукапісі і ў Тураўскім евангельлі сустракаецца месны склон множага ліку з канчаткам на -ох. Калі-б гэта было так, дык гэтым самым было-б даведзена, што гэтыя кнігі зьяўляюцца памяткамі крывіцкае мовы.

З шчырым паважаньнем

Я.Станкевіч.

Ці дастаіце віленскія газэты?

582.1.48:253

3648. Krynica. Nr.3. 18 Studnia 1925

[З артыкулам:] Ł.Mamonič. Pa biełarusku, ci pa polsku?

582.1.50:035&r

3649. Ліст дырэктара Архіва й Бібліятэкі Прэзыдэнта Чэхаславацкай Рэспублікі Томаша Масарыка (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.01.1925

Vážený pane,

pan president Československé republiky přijal s upřímným zájmem Váš rusko-běloruský slovník, který jste mu laskavě zaslal a zařadil jej do své soukromé knihovny.

Jeho jménem vyslovuji za Vaši milou pozornost díky

582.1.48:256

582.1.48:255 — канвэрт

3650. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Кляўдыю Душэўскаму (Коўна) за 23.01.1925

Пишу Вам, дорогой Клавдій Степанович, в один из самых критических моментов нашего прозябанія. Работы все нѣт. Вездѣ, гдѣ можно было занять занято и частью под звѣрскіе проценты. И к довершенію удовольствія адскія ревматическія боли не позволяют ни двигаться, ни что либо дѣлать. Из письма к В<ацлаву> Ю<стинови>чу узнаете подробности моих неотложных нужд. Цвикевич до сих пор не удосужился мнѣ возвратить мнѣ ниодной марки. Между тѣм, говорят, он открыл в Ковно книжный магазин. Из Праги тоже не имѣю никаких вѣстей. К сожалѣнію и от Вас ни слова. Получили ли Вы в свое время карты? Я послал их заказным. Напишите же хоть чтонибудь. Неужели у Вас так много работы что нѣт времени чиркнуть даже коротенькую открытку. А вѣдь и в самой коротенькой открыткѣ можно сообщить так много важнаго и интересующаго меня. Напр., не увидимся ли мы в ближайшем будущем и т.д. Ну словом, что же Вас учить: сами грамотный, понимаете, как и что написать. Было бы желаніе.

К Вам обращаюсь с той же просьбой, что и к В<ацлаву> Ю<стинови>чу: выручить меня по товарищески из невозможнаго положенія. Может быть соединенными усилями Вам удалось бы устроить для меня заем марок в пятьсот, чтобы я мог расплатиться со всѣ[ми] мелкими долгами и хоть навремя вздохнуть посвободнѣе. Но во всяком случаѣ помогите мнѣ и как можно скорѣе.

Ваша сестра была больна. Также сѣтует на Ваше молчаніе. Она в ближайшее время переѣзжает в домой, на родину. Обѣщала перед отъѣздом зайти.

Посылаю оба письма по Вашему адресу, чтобы не попали в ненадлежащія руки и из экономіи в одном конвертѣ.

Ну вот пока и все. Не заставляйте долго ждать отвѣта. Повѣрьте, что только крайняя нужда вынудила меня обратиться к Вам с просьбой о поддержкѣ.

Жена и я шлем привѣтъ Вашей супругѣ и Вам. Всего Вам лучшаго. Жму руку.

23 Января 1925 г.

Ваш АБоровскій

582.1.48:218

3651. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.01.1925

Глубокоуважаемый
Вацлав Юстинович!

Прежде всего, очень Вам признателен за присылку словаря. И сам словарь, и факт памяти весьма меня порадовали. К сожаленію больше никаких вѣстей ни от Вас, ни от Клавдія Степановича не получал. Между тѣм в связи с нашим разговором, дальнѣйшая неизвѣстность нервирует меня ужасно.

Мое матерьяльное положеніе за это время значительно ухудшилось. В настоящій момент оно стало совсѣм катастрофично. Если есть у Вас возможность хоть сколько нибудь меня поддержать, сдѣлайте это Бога ради, не откладывая ниодного дня. Может быть мнѣ удастся к первому апрѣля освободиться от обременительнаго контракта на помѣщеніе миссіи без потери всего моего имущества, тогда станет немного легче, да и работу обещали мнѣ в недалеком будущем. Словом как будтобы мерещется улучшеніе. Но вѣдь горизонтов и самых радужных рукой не достанешь. А доставать надо сію же минуту, ибо срок за квартиру был перваго, а сегодня — 23. Телефон, газ, налоги и т.д. тоже не желают ждать. Живем под постоянной угрозой судебного пристава. Это, конечно, самочувствія не улучшает.

Хуже всего однако это то, что я вот уже вторую недѣлю не могу ходить и плохо владѣю руками. Тычу вот одним пальцем на машинкѣ, но и это минутами причиняет невыносимыя боли, так что приходится бросать. Ревматизм и ишіас замучили меня до потери самообладанія.

Напишите пожалуйста хоть пару слов о ближайших перспективах и не откажите помочь в мѣру Ваших сил. Когда нибудь сочтемся. Вѣрю, что настанет такое время.

От души желаю Вам всего лучшаго. Жму Вашу руку и остаюсь искренно преданный Вам

23 января 1925.

Ваш АБоровскій

582.1.48:219

3652. Дакладная записка былога командзера літоўска-беларускіх партызанаў старшага лейтэнанта Вячаслава Хмары-Разумовіча паўнамоцнаму прадстаўніку Літоўскага Ўраду ў Нямеччыне (Бэрлін) за 24.01.1925

Полномочному Министру Литовскаго Правительства в Германіи

Бывшаго Командира литовско-бѣлорусских партизан, ст. лейт. Хмары-Разумовича.

Докладная записка.

В 1920 г. на основании поручения «Союза селян бѣлоруссов на Литвѣ» я прибыл в г. Ковно и представил проект организациі партизан в цѣлях борьбы против польской оккупациі Виленской и Гродненской губ. Означенный проект Центральным Управленіем Союза Литовских Стрѣлков был принят и 3-го сентября т.г. мнѣ было выдано соотвѣтствующее полномочіе, которое было утверждено Нач. Генер. Штаба генералом Клещинским и впоследствии еще раз подтверждено нач. Генер. Штаба генералом Катхэ.

Быстрый подступ войск польскаго генерала Желиговскаго и эвакуациа г. Вильно навремя измѣнили план развитія дѣятельности партизан. Набранные люди для связи и иных функцій штаба партизан были переданы в вѣденіе полк. Успенскаго ввиду того, что ему было поручено начать формированіе Бѣлорусскаго Стрѣлковаго Батальона. Лично я, как литовскій гражданин, был мобилизован и опредѣлен на должность адьютанта в формируемый батальон. Не смотря на это, установленная ранее связь с оккупацией прервана не была и на основаніи инструкцій, даваемых через Центр. Управ. Союза Лит. Стрѣлков организациа и дѣятельность партизан в оккупациі развивалась.

По сформированіи Бѣлор. Отдѣльнаго Батальона в мартѣ 1921 г. он был отправлен на фронт и занял участок от Меркине до Капчамисте. Штаб батальона стал в мѣст. Серях. Благодаря этому обстоятельству создалась обстановка болѣе благопріятная для непосредственных сношеній с оккупацией. Перед св. Пасхой из Ковно прибыл предс. Союза Литовских Стрѣлк[ов] г. Путвинскій со своим помощн. г. Михалкевичем на совѣщан[іе] со мною и вызванными к этому времени из Гродно начальн[и]ком отдѣла г. Яковюком и его замѣстителем г. Меленкевиче[м] (оба теперь находятся в Ковно). Совѣщаніе состоялось у [ме]ня на квартирѣ и затянулось до 3-4 ч. утра. Затѣм гг. Яко[вюк] и Меленкевич были отвезены на автомобилѣ к границѣ, а г[г.] Путвинскій и Михалкевич на том же автомобилѣ уѣхали об[рат]но в г. Ковно.

Еще до этого совѣщанія в Серях произошли слѣдующія событі[я], которыя послужили в дальнѣйшем причиной для цѣлаго ряд[а] провокаціонных донесеній на меня лично настоятелем сер[ей]скаго прихода, кунигасом Граевским, агентом олитской кон[тр-]развѣдки Ярмошуком, ея начальником Лазаревым и др. лицами.

1) Из оккупациі поступило ко мнѣ сообщеніе, что нѣ[кто] Пузырев направился к литовской границѣ с цѣлью увидѣть протоіерея Корчинскаго (его он знал до войны) и заручит[ься] рекомендаціями для проникновенія, как в литовскія, так и [в] бѣлорусскія организациі в цѣлях освѣдомленія поляков. В[ви]ду нерешительности к<оманди>ра батальона, я Пузырева арестовал [и] отправил через два дня в олитскую контр-развѣдку. В то [вре]мя когда Пузырев слѣдовал под конвоем в Олиту, поступ[ила] телефонограмма от г. Лазарева передать ему Пузырева. По[...] слѣдствіи Пузырев был осужден армейским судом, апеллиро[вал,] оправдан был верховным трибуналом, вернулся в Польшу и [вы]ступал в качествѣ

обвинителя литовско-бѣлорусских партизан. кои были судимы в Бѣлостокском Окружном Судѣ в апрѣ[ле-] маѣ мѣсяцах 1922 и осуждены на разные сроки в каторжн[ые] работы.

2) Получив через партизан связи свѣдѣнія, лично задержа[л ?] пудов сахарной контрабанды. Узнав об этом кунигас Грае[вскій] обратился к к<оманди>ру батальона с требованіем сахар освобо[дить,] т.к. ему мол известно, что этот сахар был вскладчину ку[плен] крестьянами нейтральной зоны. Какой же был конфуз куни[гаса] Граевскаго, когда из составленнаго протокола в это вре[мя] выяснилось — подводчики сознались в провозѣ контрабанды из м. Серей, а на предложеніе сообщить, кому принадлежит, категорически отказались...

Эти два первоисточника послужили причиной провокаціи гг. Лазарева, Граевскаго и др. лиц. Немедленно послѣ этого случая кунигас Граевскій ложно донес в Ковно, что солдаты бѣлоруссы разоряют и глумятся над католическими гробницами. Послѣдовал запрос из Военнаго Министерства. Произведенным дознаніем была установлена ложь кунигаса Граевскаго и послѣдній, убоясь непріятных послѣдствій, явился с извиненіями к к<оманди>ру батальона. Не смотря на это было рѣшено лично доложить весь матеріал вице-министру Билло, послѣ чего дѣло это попало «под сукно». Озлобленный неудачами, что его, Кунигаса Граевскаго, просьбы об отводѣ с фронта Бѣлорусскаго батальона не удовлетворяются, кунигас Граевскій по соглашенію с другими лицами рѣшился на крупную провокацію, послѣдствіем коей Бѣлорусскій Отд. Батальон был введен с фронта в Олиту, здѣсь обезоружен, а я при слѣдованіи эшелона на станціи Ковно, ночью, был арестован с женой и оба подвергнуты весьма тщательному обыску; затѣм я был отправлен в каторжную тюрьму, гдѣ впервые познакомился с своим будущим начальником г. Микуцким.

Защищая честь мундира от грубаго обращенія администраціи тюрьмы, я был подвергнут насилію, когда меня тащили в карцер и лишь случайный приход офицера контр-развѣдки за мной, прекратил дальнѣйшую безобразную сцену. На слѣдствіи я категорически отказался слѣдовать в тюрьму и был переведен на гауптвахту лишь к вечеру другого дня ареста, будучи лишен в продолженіе 48 часов пищи...

Через 10 дней общаго ареста, за недостатком улик, что я был якобы намѣрен увести батальон в Польшу, меня освободили из под ареста и вслѣдствіе тяжелой болѣзни жены, на почвѣ нервнаго разстройства, получил заграничный отпуск для сопровожденія ея в санаторію.

По возвращеніи из за-границы меня вызвал г. Путвинскій и предложил перейти на службу в Союз Литовс. Стрѣлк[ов.] На основаніи приказа по Арміи от 1 октября 1921 г. я бы[л] прикомандирован к означенному союзу, а 15 октября выѣха[л] в м. Меречь для формированія штаба партизан и непосредственнаго руководства организаціей в оккупированной обла[сти.] Из имеющихся в моем распоряженіи документов видно, что [с] 3 сентября 1920 г. по день расформированія моей группы всего израсходовано было 2400 долларов при наличіи орг[а]низованных мною 9 отдѣлов, 36 районов и нѣскольких деся[т]ков боевых сотень и отрядов, и

кромѣ того была штабная [ко]манда в составѣ 160 человек для связи, террора, пропаган[ды] и др. обязанностей. Насколько серьезно была создана орга[ни]зація партизан, говорят за себя сами факты: провал выбо[р]о[в] в Виленскій Сейм «Средковой Литвы», сбор матеріалов и м[е]м[ор]андумов для отсылки в Лигу Націй, экономической и политической террор, свѣдѣнія для штаба литовской арміи, (ста[тис]тика — 2300 случаев и по пол[ь]ской официальной статистикѣ[),] уничтоженіе громадных запасов строевог[о] лѣса в Бѣловежс[кой] Пущѣ англійско-польскаго акц. общества и цѣлый ряд стат[ей] в польской же прессѣ о признаніи силы и значенія растущей организаціи.

Я не говорю уже о тѣх жертвах людьми, которые отда[ли] свою жизнь за идею и любовь к родинѣ. Касаясь себя личн[о,] укажу на два случая: 1) когда я был арестован в апрѣлѣ м[е]с[яц]а 1923 г., то через мѣсяц из оккупации прибыла делегація [с] адресом, копию коего прилагаю. 2) Это характеристика меня послѣ ревизіи б. верховн. воен. инстр. майором Заскевичем [и] показаніе н[ачальни]ка Союза Лит. Стрѣлков капитана Климайтиса [в] камерѣ военнаго слѣд. по особо важным дѣлам полковника [(ны)нѣ генерала) Энглера; показаніе гласит почти буквально: [Ра]зумович — плохой¹ организатор, ревизіей растрат не обнаруж[ено,] оставлен был в должности командира группы, т.к. пользов[ался] популярностью в оккупации!?»... Кромѣ того обо мнѣ могу[т] дать характеристику: гг. Путвинскій, Михалкевич, проф. Крев[е-]Мицкевич, протоіерей Корчинскій, кунигас Бакшиц (из Мерки[не]) и вообще люди не заинтересованные, чтобы меня скомпрометировать, подобно гг. Микуцкому, Лазареву, Граевскому, Барановскому и т.д.

Послѣ присылки польской ноты с требованіем остановить мою дѣятельность и назначенія «главковерхом» всѣх групп г. Микуцкаго-Зауниса, я понял всю ненормальность создавшейся обстановки для меня лично.

В началѣ 1923 г. я предложил предс. Союза Лит. Стр. проф. Креве-Мицкевичу образованіе Центр. Рады Союза Бѣлор. Стрѣлков. С своей стороны бѣлорусскіе дѣятели предложили заключить соотвѣтствующій договор с украинскими организаціями. В мартѣ состоялся съѣзд от всех групп и образовалась Центр. Рада Бѣлор. Стрѣлков. В силу заключеннаго в Берлинѣ договора Бѣлорусскому Союзу на организаціонные цѣли была ассигнована солидная сумма — 30.000 долларов в год. Я лично попал в состав рады, оставлен был в прежней должности и отправился на фронт. В апрѣлѣ мѣсяцѣ я пріѣхал в Ковно за полученіем «авансов» для группы за январь, февраль, март и апрѣль мѣсяцы но был арестован и отправлен на шестой форт.

Мнѣ были предъявлены обвиненія: 1) в противодѣйствіи развитію Литовскаго Государства, 2) ограбленіях мирных граждан, 3) превышеніи власти, 4) растратѣ казенных денег и т.д.

По всѣм этим обвиненіям я в свое время дал надлежащее показаніе и просил о преданіи меня суду, а затѣм был в маѣ мѣсяцѣ освобожден из под ареста и, как это ни странно, вновь командирован в штаб на ликвидацію группы.

При этом считаю обязательным подчеркнуть, что меня буквально промучили 8 мѣсяцев, провѣряя каждый клочек бумажки, в то время как напр. счета командира 6-ой группы были приняты без оправдательных расписок (группа, которая ничего не дѣлала, имѣла по списку 240 стрѣлков и в вѣдомости на жалованье не оказалось ни одной расписки?!), и много иных было злоупотребленій, ярким примѣром чему служит покупка собственных автомобилей г. Заунисом, командиром 2 группы и т. д. По освобожденіи из под ареста узнал, что г. Цвикевич и старш. Рады Бѣлор. Стр. Карабач были пригл[ашены] кап. Климайтисом в Шаулю Саюнгу и там объявили им, что [если] не будет возвращен договор, подписанный в Берлинѣ, то их арестуют и вышлют в Польшу. Документ был возвращен, но копію успѣли снять и засвидѣтельствовать. Затѣм произошел арест всѣх партизан бѣлоруссов и отправка их к польской границѣ. Послѣ усиленных просьб этот жестокий приказ бы[л] отмѣнен, и люди избѣгли вѣрнаго разстрѣла в Польшѣ.

12-15 мая прибыло из Мос[к]вы уполномоченное лицо ко мнѣ лично (свиданія происходили у Мицкуна на квартирѣ торг. предст. у г. Журко) с предложеніем перейти к ним на службу и передать им людей команды. С послѣдним я согласился. Были составлены списки, куда я включил и гг. Кара[ба]ча и Козячаго. Всѣ люди команды прошли до Минска поход[ным] порядком, кромѣ Карабача, Козячаго и нѣскольких начальн[иков] районов. Так закончилось расформированіе 4-ой группы п[ар]тизан на Литовской территоріи.

Я был уволен со службы фактически в мартѣ мѣсяцѣ (Atsargos Liudytas №274), а приказом по Шаула Саюнгѣ про[ве]ден с 1-го января 1924 г., — это с тѣм, чтобы лишить меня [жа]лованья за три мѣсяца.

Кромѣ того с меня было удержано жалованье за ок[тябрь,] ноябрь и декабрь мѣсяцы на том лишь основаніи, что по[ка я] был под арестом, многіе партизаны, избѣгая ареста и от[прав]ки в лагерь, бѣжали из штаба и унесли обмундированіе. [Я ос]тался без всяких средств. Жена жила под лѣстницей в ка[мор]кѣ сторожа лѣсного департамента, а я пользовался безп[лат]но квартирой Бѣлор. Ми<нистерст>ва. Пришлось дѣлать долги, чтобы [пи]таться с семьей. В апрѣлѣ 1924 г. были получены докуме[нты] из Москвы для ликвидаціи недвижимого имущества жены м[оей] в Гродно. Для покупки закладных листов Виленскаго Поз[емельнаго?] Банка и уплаты мелких долгов потребовалось 550 долла[ров]. Деньги были получены в Кооперативном Банкѣ под поруч[итель]ство кап. Климайтиса и г. Дауздарда. Получив разрѣшені[е на] выѣзд за-границу от кап. Климайтиса и прокуратуры (за мной числится дѣло о превышеніи власти), я выѣхал в Ме[мель] для поѣздки в Данциг, куда должен был пріѣхать из Гродно покупатель дома. Так как мнѣ в визѣ было отказано, то я лично обратился к г. губерн. Будрису и послѣдній любезно согласился запросить по телеграфу министерство. Отвѣт послѣдовал неожиданный: «Разумовичу выдать визу без права возвращенія в Литву».

Я телеграфировал кап. Климайтису и отвѣта не получил. Сочтя это за недоразумѣніе и имѣя крайнюю нужду в деньгах, я рѣшил ѣхать с тѣм,

что недоразумѣніе выяснится. Должен замѣтить, что когда я просил визу, то в этот же день визу получил нѣкій Владимир Галин, который оказался моим попутчиком и чичероне, — я не знаю нѣмецкаго языка. Этого г. Галина я еще раньше встрѣчал под видом торговаго агента, корреспондента газеты «Эхо», в редакціи названной газеты, Бѣлор. Мин-вѣ и познакомился с ним лично при слѣдующих обстоятельствах. Правительству нужен был спирт. Я рѣшил попытать счастья в торговлѣ и отправился в Мемель. Здѣсь случайно познакомился с г. Галиным у г. Иваненко. Г. Галин рекомендовал фирму «Vereinigte Spirit u. Brauhaus». Правительственный подряд я получил с торгов, но к сожалѣнію в день подписанія договора г. директор Юделис уѣхал неожиданно в командировку, а замѣститель отказался выставить условленный с г. Мин. Финансов аккредитив, каковой выставил и я в лицѣ Кооперативнаго Банка. Подряд был сорван и правительство понесло в послѣдствіи громадныя убытки, т.к. по договору с фирмой «Браугаус» я мог доставить спирт (фирма выставила аккредитив мнѣ на Эмиссионный Банк) по 20 голланд. гульден. за гектолитр с гарантіей за отсутствіе метила. Я позволяю себѣ нѣсколько подробнѣе остановиться на этом подрядѣ, т.к. послѣ этой исторіи меня в литовских газетах обрисовали авантюристом, а высокоуважаемому г. директору Юделису эта исторія стоила жизни.

Итак я 10 мая 1924 г. прибыл с г. Галиным в вольный город Данциг. Г. Галин попросил меня обождать на бульварѣ, а сам вошел в подъѣзд большого дома, сказав, что через полчаса придет. Прошло болѣе 2-х часов а Галин не являлся. Не зная города, я рѣшил разыскивать Галина и отправился к подъѣзду, гдѣ увидѣл вывѣску: «Польскій Комиссаріат». Тог[да] я вернулся на бульвар, рѣшив ждать Галина. Еще через час он ~~вернулея~~ пришел и на мои замѣчанія сказал, что задержался с разными разсчетами по полученію денег за газетн[ые] объявленія. Должен замѣтить, что покупатель, благодаря мо[ей] задержкѣ в Клайпедѣ, уѣхал из Цопота, гдѣ он ждал меня у своих родных. Галин предложил услуги посредника и разыг[рав] роль «друга» уѣхал якобы без визы в Гродно. Через недѣлю я вдруг получил письмо из Вильны, что у него не хватило денег на обратный проѣзд, а посему он пѣшком идет прямо [в] Ковно. Я написал сам в Гродно, но мой купец отлазался от сдѣлки и прислал отвѣт 2 іюня. 4 іюня ко мнѣ явился нѣкій Олейничаковскій в качествѣ купца, а затѣм заявил, что он офицер польскаго генеральнаго штаба и предложил мнѣ пе[рей]ти к ним на службу. Я категорически отказался. Намекнул [о] репрессіях. Тот же результат. Пригласил в ресторан пообѣдать, я тоже отказался и в свою очередь предложил обѣд у себя в номерѣ. Так шли переговоры в теченіи 10-12 дней [и?] я не выходил из пансіона. Наконец договорились, что я бу[ду] посредничать для польско-бѣлорусскаго соглашенія. По от[ѣз]дѣ г. Олейничаковскаго через 3-4 дня пріѣзжал офицер З[а?]вильковскій. Затѣм был офицер Ягас, редактор газеты: «Вызволенье», г. Соколовскій и так почти непрерывно меня пос[ѣ]щали сіи господа пока не явился опять г. Галин. Поняв роль послѣдняго, я сообщил о ходѣ переговоров кап. Климайтису, прося дать инструкціи и

указанія, а также прислать обр[ат]ную визу для прїѣзда с личным докладом. Кап. Климайтис о[твѣ]тил: до тѣх пор пока я не уплачу банку денег, он со мно[ю не] желает имѣть дѣла и считает мое сообщеніе вымыслом. Ме[жду] тѣм из Гродно перестали отвѣчать на мои письма и прод[ажа] дома остановилась. Пришлось занять денег у Галина, т.к. [я] никого здѣсь не знал. Вскорѣ послѣ послѣ обмѣна письмами [и] телеграммами с поляками было мною получено конкретное [пред]ложеніе подготовить почву в Прагѣ и выехать туда на к[он]ференцію. Я опять написал кап. Климайтису, описал роль Г[али]на, посоветовал слѣдить за ним и личным соображеніям послал письмо это через г. Боева, прося его копию сообщить члену Сейма Францу Ив. Радзевич. Письмо это осталось без отвѣта. Дом был наконец продан за бесцѣнок, и я 3 сентября уѣхал в Прагу, гдѣ застал нѣкоторых бѣлоруссов из Вильно. Конференція в результатѣ не состоялась, т.к. правительство Б.Н.Р. поторопилось послать в Женеву телеграмму с протестом о претензіях Литовскаго Правительства на чисто бѣлорусск. земли и незаконное участіе на конференціи г. Ластовскаго. Поляки конечно это использовали так, что конференція стала совершенно ненужной в Прагѣ.

Бѣлорусскіе «дипломаты» в свое оправданіе нашли одно сказать, что я их «здрядзіу» но всю переписку от поляков всетаки забрали.

Затѣм Бѣлорусское Правительство послало в декабрѣ мѣсяцѣ Литовскому «ультиматум» с трехнедѣльным сроком для отвѣта, а мнѣ был дан приказ заготовить всѣ матеріалы, подтверждающіе факты посылки с литовской территоріи вооруженных людей в оккупацию, составить счет личных и по организациі партизан убытков, т.е. что причиталось и не заплачено, включая сюда и 30000 долларов на основаніи договора в Берлинѣ и затѣм в Ковно.

Документальныя данныя о том, что я получал пр[и]казы с вѣдома Воен. Министерства имѣются и могут быть возвращены через мое посредство, т.к. я до сих пор уклоняюсь от составленія подробной докладной записки на имя правительства Б.Н.Р. в Прагѣ.

Лично имѣя документ, что я служил добровольцем и был офицером Литовс. Арміи, каковое дает право на земельный надѣл лицам, безпорочно и на пользу Литовс. Государству служившим, прошу удовлетворить в размѣрѣ той суммы, каковая опредѣляется земельным надѣлом для офицеров добровольцев.

С своей стороны обязуюсь всѣ денежныя обязательства в г. Ковно уплатить.

Прошу неш счесть моей просьбы за политическій шантаж, т.к. имѣю всѣ юридическія и моральныя права на удовлет[во]реніе моей просьбы, в силу выше всего изложеннаго, что [аб]солютно вѣрно и может быть проверено в Ковно.

Б. офицер Литовской Арміи
Старшій лейтенант В.Разумович.

Гор. Берлин.

Января 24 дня 1925 года.

Копія.

Командиру 4-ой группы
Вячеславу Хмара-Радзевичу²

Мы, ніжэй подпісаныя, районныя начальнікі і стралкі[,] прымаючы пад увагу Вашу безкарыстную цяжкую службу, Ва[шу] гатоунасьць, засведчаную многімі прыкладамі, зауседы і ус[юды] ахвіарна ісьці з намі за ідэю нашага вызваленья з пад польска-панскага ярма, з другога боку, відзячы Вашы стро[га] бацькоўскія, безстаронныя, правідловыя да усіх стралкоу (без розніцы нацый) роуныя адносіны, Вашу заботлівасьць [аб] палепшэньні нашага лесу, Вашу чэстнасьць, лічым сваім нр[ав]ственным абавязкам пры разьвітаньні сказаць Вам апошня[е] шчырае, прызнае, беларускае ад усяго сэрца — «дзякуй».

Просім Вас прыняць выразы нашага пачуцьця, удзячна[сь]ці, як дань глыбокага паважаньня і пашаны.

Слѣдуют от разных уѣздов и волостей Гродненской и Виленской губернии более 60 подписей на бѣлорусском, ли[тов]ском и еврейском языках.

582.1.48:257&r-261&r — мк

Падрабязьней гэтыя ды іншыя прыгоды В.Разумовіча апісаныя ў дакумэнтальна-біяграфічнай трылёгіі: Razumovič-Chmara V. Grimasy světové války. Č.I. Šalebný svět. Praha, 1930 (другое выданьне — Brno, 1938); Č.II. Bez masky. Brno, 1935; Č.III. Kují se okovy. Brno, 1936-1937. ¹ Відаць, памылкова замест неплохой. ² Памылкова замест Разумовічу.

3653. Позва Вацлаву Ластоўскаму з запрашэньнем зьявіцца 28.01.1925 у камэру Міравога Судзьдзі (Laisves Al. 72) у якасьці абвінавачванага паводле артыкулу 507 крымінальнага кодэксу (справа №2561)

582.1.48:262

3654. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 29.01.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Ваш ліст з высловам згоды на закупку паперы для друкарні на скарбовы кошт атрымаў. Пункт аб адлічаньні з кождага рахунку ~~кошту~~ вартасьці паперы дасьць друкар асобным лістом.

Але перад здачай кнігі у друк я прасіў-бы Вас акрэсьліць мой аўтарскі ганарар за кнігу. Я хацеў-бы каб мая праца была цэнена згодна устаноўленаму тарыфу для літоўскіх навуковых кніг г.зн. 20% аўторскіх з прадажнай цаны, паводле комэрцыйнай разцэнкі.

Акром таго прасіў-бы даць мне ў помач двух карэктароў: Борысовіча і Матача, якія, саўсім слушна, просяць назначыць ім даплату за гэту працу якая займе ім іх свабодны вячорны час. Я думаю ~~ежунна~~ даволі было-бы дадаць за корэктурку кождаму з іх мясячна па 100 літаў.

Ці ў бегучым 1925 гаду я магу разлічаць на субсыдзію для далейшага выдаваньня «Крывіча»? На выпадак калі ў гэтым гаду ня спынена субсыдзія, то прасіў-бы, дзеля таго што кошт друку ў гэтым гаду ~~падаражэў~~ падняўся на 20%, падвысіць субсыдзію да 5.000 літаў на нумар ў 120 балонак.

Затым прыміце запэўненне праўдзівай да Вае пашаны.

В.Ласт...

29.I.25.

582.1.48:226&r

3655. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) невядомаму адрасату (?) за 29.01.1925

Вельміпаважаны Пане!

Ці атрымалі Вы мой слоўнік, які я ўжо даволі даўно Вам выслаў? калі атрымалі, то ці не знайдзеце магчымым памесьціць у украінскай прэсе рэцэнзію аб ім, або хоць заменку.

Вы разумееце ў якой цяжкой атмасфэры прыходзіцца мне працаваць і аб'ектыўны пастаронны суд ў такіх здарэньнях падтрымлівае сілы.

Затым прыміце шчырае запэўненне ў глыбокай да Вас пашане.

В.Ластоўскі.

29.I.25.

Мой адрэс:

Lietuva, Kaunas

red. «Kryvič»

Vytauto prosp. №30.

582.1.48:263

3656. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.01.1925

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Дзякую Вашэці за прысланы слоўнік (адзін экз. мне, адзін Галубянцы), 14 экз. «Крывіча»¹ і ліст. З Вашэцінага лісту можна зразумець, што Ваша паслаў мне некалькі слоўнікаў дзеля перасланьня ў Край, але я апрача аднаго экз. сабе і аднаго Галубянцы іншых не дастаў. З 14 экз. «Крывіча» часьць паслаў знаёмым у Бацькаўшчыну а 6 экз. пакінуў, бо ня ведаю, ці маю я паслаць так сама ў бел. рэдакцыі і пад.

Ніхто ня ведае, што Ваша пакінуў мне грошы; так сама ніхто ня ведае, што Клімовіч дастаў падмогу. Каб хоць крыху ведалі, дык я спачыўся-б вельмі добра. Калі-ж пасылаюць Вашэці лісты із просьбаю грошаў, дык пеўне таму, што ўсе ведаюць аб прысланай Вамі падмозе ў 50 дал. Сокалу, ну і некалькі чалавек ведае ад падмозе Сял. Саюзу (250 літ). Могуць некаторыя ўгадаваць, што дастаў падмогу Клімовіч, але толькі ўгадаваць. Было-б вельмі добра, каб Ваша адпісаў Ермачэнку, напісаўшы чаму ня можаце яму памагчы. Ён ведаеце будзе злаваць не таму, што ня прыслалі, а таму, што не адказалі.

2) «Slavie» гэта ё навуковае выданьне (вялікі журнал, выходзіць чатыры разы ў год) славянскага аддзелу філэзофічнага факультэту ў Празе. Яго рэдактар, проф. Гуер запрапанаваў мне напісаць рэцэнзію аб філэлёгічнай часьці «Крывіча» з 1923 г. Гэта я ўжо напісаў і аддаў яму. Калі дзеля мноства матар'ялу ня зможа быць надрукаваны ў гэтым №, які ўжо ў друкарні ды будзе надрукаваны ў № другім. Да другога-ж № (выйдзе ў красавіку) гатую й рэцэнзію Вашэцінага слоўніка. У гутарцы рэд.

Гуер сказаў мне, што «Крывіч» прыходзіць на менку, дзеля гэтага я й думаў, што дастаіце «Slavie».

3) Хочаце напісаць Вашэці прыватна думкі аб Вашэціным слоўніку. Дык вось пішу, што думаю. Слоўнік не навуковы, гэта Ваша сам кажаш у прадмове, але ён і непрактычны, бо ня можна ім радзіць практычна карыстацца, бо ў ім шмат і шмат абмылаў. Дык як жа можа не адумысловец разабрацца, дзе дарагое а дзе звычайнае каменье. І гэта яшчэ нічога, што ён непрактычны, гарэй за ўсё, што ў ім не навукова забраны матар'ял да слоўніка навуковага а тым самым і практычнага. Я дзіўлюся з вялізарнага слоўнага багацця, якое Ваша забраў і туды ўлажыў, але ж гэтае добрае ад благога адрозьніць можа толькі адумысловец-філёлэг і то пры цяжкай працы. Як шкада, што не пастаўлена адкуль узядзены словы або дзе запісаны. Каротка трэ сказаць слоўнік не навуковы й непрактычны, але дае гэтулькі багацця бел. крыв. мовы, што зьяўляецца важным жаралом для філёлёгаў, для бел. культуры патрэбны карысны; па меры павелічэньня лічбы крывіцкіх філёлёгаў, будзе мець вялікае значэньне. Шкода, што ня выданы інакш, але трэба дзякаваць, што наагул выданы.

4) У рэзалюцыі Крывіцкага Сялянскага Саюзу ў справе «Камітэту Паняволеных Польшчай народаў» кажацца: «група людзёў каторая прысабечыла назоў «Беларускага Ураду» і каторая, апрача таго завецца «Беларуская Рада ў Празе» («Крывіч» №8, 91). Я думаў, што ведаеце аб ёй. Як яны пераяжджалі ў Прагу, дык чэскі ўрад ім заявіў, што недазволіць ім жыць у Празе як «ураду», але толькі як эмігрантам. Дзеля гэтага каб мець якуюсь арганізацыю, на якую можна было-б даставаць грошы ад чэхаў, яны падалі на зацьверджаньне статут «Беларускае Рады ў Празе» як арганізацыі культурнай. Посьле зацьверджаньня статуту яны ўсе ўвыйшлі ў гэнаю раду і апрача сябе нікога ня пусьцілі, навет якія й хацелі ўвыйсьці (Грыб, Мамонька). Гэтак было да верасьня 1924 г. У гэтым месяцы (верасьні) пасля рэзалюцыі Сялянскага Саюзу, калі яны пачуліся ў небясьпечнасьці, то прынялі крыху спагадна да іх настроеных студэнтаў (Жылка, Грышкевіч) і нат увялі аднаго ў Прэзыдыум і аднаго ў рэвіз. камісію. Апрача гэтых двух студэнтаў, усе іншыя сябры прэзыдыуму й рэв. камісіі складаюцца з іх самых. Яны ўсе належаць да гэтае «Рады». Фактычна «Рада» і «ўрад» тое самае.

5) З Бадуновай блага. Яна хворая псыхічна, праўда ў лёгкай форме. Была 2 тыдні ў вар'яцкім доме. Цяпер здаецца ёй ляпей, аднак нэрвы надта напята. Калі будзе ёй пісаць, аб гэтым не спамінайце ёй, бо ўсялякае асаблівае зварочаваньне на яе ўвагі ёй шкодзіць.

6) Перасланы ліст Раку адаслаў і прыпісаў, што казалі.

7) Што да ініцыятывы, дык мне здаецца так, што калі яны вінны (а гэта-ж пеўна так) і шкодзяць крывіцкай справе (і гэта пеўня так сама так) і вы проці іх выступіце адкрыта, проста й будзеце вініць іх гэтулькі, на колькі яны вінны, дык усё будзе ў парадку і Вы гэтым споўніце сваю павіннасьць. Мне здаецца, што гэта было-б добра тым, што разьясьнілася-б усім справа і ачысьцілася-б паветра. Гэткае маўчаньне, якое было дагэтуль, балей дэмаралізуе грамадзянства, як усялякія галасьлівыя справы.

8) Радзіў-бы Вашэці, калі ня можаце супачыць тры месяцы, дык хоць месяц. Пераз сілу нічога ня зробіце.

9) «Крывіч» вельмі ўсім падабаецца.

10) Пры здарэнні калі ласка даведайцеся, якая ё літоўская драма, якую варта было перакласці на крывіцкую мову. Важна каб яна ня была абмежана літоўскай, але мела значэнне агульналюдзкае а тым самым была-б карысна і ў нашай літэратуры. Тут ё дзяцюкі, што ўмеюць па-крывіцку й літоўску й маюць ахвоту перакласці.

11) Калі-б у Вашэці пыталіся з Прагі, ці дастаю я гонорар за свае стацьці ў «Крывічы», дык не кажэце, што дастаю, бо мне гэтулькі не дадалі-б з Камітэту, пераз які дастаём падмогу.

12) Колькі мне належыца гонорару за стацьці ў №8 (апошнім) «Крывіча»?

13) Гэта мне ведаць ня так сьпешна, але вельмі сьпешна патрабую ведаць, колькі належыца гонорару за надрукаваньня некалькі бачынаў транскрыпцыі з «Аль-Кітабу», каб я мог перадаць грошы транскрыбавацелцы, а то маё прыкрае палажэнне.

14) У Украінскім Пэдагогічным Інстытуце ў Празе мае ў скорым часе выкладацца крывіцкая мова. Як ведама ў нас гатовых прафэсароў на гэтае месца няма, дык прыдзеца здаволіца людзьмі бяз тытулаў і меней прыгатаванымі, проста кажучы студэнтамі, якія сёлета канчаюць. Канчаюць-жа сёлета толькі два: я і Дварчанін. Вы Дварчаніна знаеце. Быў-бы скандал, калі-б ён быў назначаны чытаць крывіцкую мову. А гэта можа стацца, бо украінцы у нашых справах не разьбіраюцца, а каб ня браць на сябе адказнасці, гатовы будуць прыняць таго, каго запра[па]нуе «урад» ці інакш «Бел. рада ў Празе». Дык вось да Вашэці просьба, каб Ваша прапановаў мяне. Мне здаецца, што гэта найляпей было-б зрабіць гэтак: На імя рэктара Белецкага прыслаць Украінскаму Пэдагогічнаму Інстытуту імені Міхайла Драгоманова падзяку за тое, што яны стараюцца ўвесці выкладаньне ў сябе крывіцкае мовы і адначасна запрапановаць маю кандыдатуру, як чалавека, які яшчэ да паступленьня ў унівэрсытэт выкладаў крывіцкую мову ў гімназіі і на вучыцельскіх курсах і які цяпер таксама піша стацьці ў журналах аб крывіцкай мове. Шмат не хвалеце, бо студэнта шмат хваліць не выпадае. Помнеце, што я Вашэці казаў сёлета ўвосень у Празе, чаму Дварчанін пайшоў падзержаваць Крачэўскага. Я тады вычуў добра*.

Адрэс Інстытуту:

Praha, Smíchov, Malatová ul. č.19

Ukrajinský Ustav Pedagogický.

15) А «царкве» і «панэ» другім разам.

З шчырым паважаньнем

ЯСт...

* Думаю, што ня шкодзіла-б, каб Ваша ў гэтай справе напісаў лісты да сваіх знаёмых украінцаў у Празе, асабліва Шапавала й Лазінскага.

582.1.48:264&r-267&r

¹ Крывіч. №2(8). Красавік-сьнежань 1924.

3657. Ліст Паўліны Мядзёлкі (Дзьвінск) Вацлаву і Станіславе Лас-тоўскім (Коўна) за 2.02.1925

Даражэнькія Пане Вацлаве і Стаха!

«Jestem wolny!» — казаў той Заглоба. Вось і я цяпер «wolna jestem» і маю час пісаць усім сваім знаёмым і прыяцелям. Хацелася-б апісаць Вам увесь шлях нашай працы з узростам, расцвіетам і упадкамі, з яе радасьцямі і прыкрасьцямі, але — няма сіл... Душа так змучана перажываньнямі апошніх часаў, што адна думка аб школе, якую мы стварылі і паднялі на належную выжыню і якая цяпер руйнуецца падлымі рукамі, — можа зьвясьці з розуму. Хоцаца аб усім забыцца, хоць на якісь час адпачыць. Шчыра заздросчу цяпер Кастусю — ён ня бачыць, ня чуе усей тэй подласьці і ўсяго жаху, сярод якога мы цяпер жывем. Трудна усё перадаць у пісьме. Хацелася-б пабачыцца з Вамі і пагутарыць.

Пане Вацлаве! Прыяжджайце у Дзьвінск на наш працэс! Паслухаеце, пабачыце самі, паталкуем...

Дзякуючы зьмене палітыкі латышоў у адносінах да беларускай меншасьці, не чакаючы вынікаў суду, Краскоўскага і мяне звольнілі ад вучыцельства. Краскоўскага будзе замяняць Сахараў, а мяне — Красьневіч, — абодва ня ўмеюць добра гаварыць і пісаць пабеларуску, не гавораць ўжо аб тым, што аб літэратуры і наагул аб беларусазнаўстве паняцця ня маюць.

Ну, Бог з імі — ня буду іх лаяць.

Адным словам — мы цяпер «адпачываем» у хаце, а пасля суду, магчыма, будзем адпачываць на казённым «курорце». Аднак я не хачу марна час траціць і бяруся за пёрка. Сваіх твораў я баюся людзям паказваць — хай адляжацца; прывадзіць у сыстэматычны парадак сваю стылістыку і хрыстаматыю да яе — цяпер абсалютна не магу — мазгаўніца адказваецца працаваць, — а дзеля гэтага выбрала сабе найбольш лёгкую для сучаснага стану духовага работу — пераклады. І вось у гэтым пытаньні хачу з Вамі параіцца — што найбольш пільна трэба перакладаць?

Пачала перакладаць Тальбот'а «Старшыні вільбайскай школы» — дужа добрая рэч для моладзі (пераклад гэтага твору ёсьць і на украінскай мове, хоць яго ня бачыла).

Калісь атрымала дар за прачытаную у Краслаўцы лекцыю — усе 4 томы Баршчэўскага «Szlachcic Zawalnia». Брат, Зыгмусь, азяўся рабіць поўны пераклад. Ужо I том пераложаны. Але ці патрэбна гэта? Ці нойдзеца выдавец на гэты рэчы? Пытаньне аб патрэбных у сучасны момант перакладах для мяне, да пэўнай меры, зьяўляецца пытаньнем куска хлеба. З таго, што мне належыць атрымаць з гімназіі — месяц перажывем удваіх, а што будзе далей — баюся і думаць. У бядзе-горы кожны з нас быў — да гэтага не прывыкаць, неяк-жа ды перажывем — мо' і не замром з голаду, але вось горшая бяда тая, што цяпер ня зможам аплаціць абаронцаў. У свой час на нашу нацыянальную групу (Кастусь, Краскоўскі, Якубецкі, Пігулеўскі і я) азялі 4^x адвакатаў — што будзе каштаваць каля 300.000 лат. руб. За абарону аднаго Кастуся запрасіў Гольцман 50 тысяч. Гольцман — быўшы мініст юстыцыі. Нас бароняць Шаблоўскі (прыяцель Тадэуша Врублеўскага) Шмідт і Будоўскі. Апрача Будоўскага — усе Рыжскія — таму і дарагія. На колькі нам перадавалі тутэйшыя судзьдзі загадзя вырашылі нас засудзіць — а ўжо у другой інстанцыі, у

Судовай Палаце, мы пэўны у нашым апраўданні, але на ўсё гэта патрэбна энэргічная і добрая абарона. Пасядзець якісь час у вастрозе для мяне асабіста ня страх — больш гонару, адпачынак і можна у спакойнай цішы што і напісаць — хацябы свае успаміны, але правал наш на судзе — гэта правал беларускай справы у Латвіі. Тое, што карысна часам у Заходняй, ці Ўсходняй Беларусі — у Латвіі шкодна. Сяляне ужо напалоханы, а як нас не апраўдаюць — то і зусім перастануць пасылаць дзяцей у беларускія школы. І дзеля гэтага трэба ратаваць не нас, як такавых, а справу. Як мы мелі пасады — можна было пазычыць гдзе на абаронцаў — з часам выплацілі-б, а цяпер?.. Кастусь сядзіць, мы бяз службы... Якубецкі і Пігулеўскі і самі на службе ды і жонкі іх добра зарабляюць — яны змогуць сваю долю аплаціць, а мы?.. На добры лад павінен быў-бы Цьвік пастарацца для нас грошы, бо-ж праз яго уся каша у нас заварылася, але... на яго слабая надзея.

Пане Вацлаве! Памазгуйце крыху — дапамажэце нам абараніць нашу справу ад нягоднай напасьці, якая фабрыкуецца у варшаве. Чакаем Вашай дапамогі...

А цяпер перадаю просьбу Кастуся да Стахі: 1) просіць прыслаць слоўнік Влада (можа ўжо і мне ў гэтым не адмовіце). 2) У архіве Міністэрства Бел. Спраў найці і зьняць копію (яе неабходна пасьведчыць) паперы, пры якой Міністр Семашка і кіраўнік канцэлярыі Шэпф, у 1921 годзе, у студні, ці то ў лютым, выдалі Езавітаву са складу Міністэрства кнігі для прадажы. Напісаў-бы ён і сам, але можа адправіць толькі адно пісьмо у тыдзень. Была я на бачанні адзін раз. Выглядае ня надта каб кепска, даволі бодры. Толькі схапіў рэўматызму, а цяпер забалелі вочы — ня можа чытаць. Перадавалі мне, што у прокуратуры знаходзіцца пісьмо да Кастуся з Прагі ад нейкай студэнткі вельмі інтымнага і пікантнага зместу — здагадваюся, што гэта ад П.Б<адуновай>. Хоць-бы тут не сьмяшыла сябе і яго!

Пасьля суду Краскоўскі, калі апраўдаюць, паедзе мабыць у Прагу — яму прапануюць катэдру пры Укр. Пэд. Інст. а што мне рабіць? У Прагу мяне толькі нядоля загоне — ня хочу лезьці у гэта эмігранцкае балота, а пры тым... баюся быць там лішняй. Пачынаю думаць аб Івану Іван-чу¹ — успамінаючы Бэрлінскую працу. Што Вы на гэта? Ці ў яго інтарэсе нойдзецца мне мейсца²?

Цісну руку пана Вацлава і сэрдачна цалую Стаху

Ваша Паўлінка

582.1.48:244&r-245&r

¹ Іван Цьвікевіч. ² Ад траўня 1923 году Іван Цьвікевіч працаваў у Белдзяржвыдавэцтве ў Менску.

3658. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 4.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Згодна Вашаму зычэньню аб рукапісу «Гісторыі крыўскай (беларускай) кнігі» падаю ніжэйпісанае:

1. Рукапіс які абыймае 2.000 пісаных старніц паўстаў дзякуючы доўга-летняму зьбіраньню матэрыялаў і мазольнай працы.

2. Акром накладу працы я меў выдаткі грашовыя на літэратуру.

3. Калі я абыймаў выдавецтва пры Міністэрстве Беларускіх Спраў Вамі было зазначана, што: «хоць пэнсія невялікая, але папоўніцца гонорарамі за апрацаваныя кнігі».

4. Калі Вы выплачывалі гонорар за пераклады (Івану Цьвікевічу за кепскі пераклад 102 пісаных старонак «Анатоміі» заплочана 500 літаў), то арыгінальны твор тым больш заслужывае аплаты паложанай на яго працы.

Разумеецца калі Вы прыйшлі да пераконання, што: «беларуская справа цяпер не актуальная», ці мо, што «лепей перанясьці выдавецтва у Вільню», то зацісканьне магчымасьці працаваць зразумела: непатрэбных людзей ставяць у такія варункі каб яны чулі што іх трымаюць не за працу, а з ласкі. Гэтакае маё ўражаньне з апошніх часаў пачынаючы ад ігры з ліквідацыяй банды Цьвікевіча, справай Беларуска-Літоўскага Таварыства, пытаньнем кватэры і падзеямі апошніх дзён, якімі я пастаўлен ў такія варункі, што павінен адмовіцца ад дарагой мне працы.

Прыміце запэўненьне ў праўдзівай пашане

В.Ластоўскі

4.II.1925 г.

582.I.48:168&r

3659. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 4.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Згодна учарашняй нашай размове даю ніжэйпісаных аргуманты ў карысьць слушнасьці аплаты гонорару за «Гісторыю крыўскай (беларускай) кнігі».::

1. Рукапіс які абыймае да 2.000 пісаных старонак паўстаў дзякуючы доўгалетняй працы па зьбіраньню матэрыялаў і мазольнай працы па парадкаваньню яго ў тыя часы, калі я не займаў яшчэ службовага палажэньня пры Выдавецтве Міністэрства Беларускіх Спраў у Літве.

2. Мною паложаны ~~так-эказань~~ жывы ўласны грош на пакупку патрэбнай літэратуры.

3. Калі я абыймаў выдавецтва пры Міністэрстве Беларускіх Спраў у Літве Вамі было між іншым зазначана, што аўторскі гонорар будзе выплачывацца ~~на істнуючаму-тарыфу~~.

3. Міністэрства Асьветы выплачывае ганарар за друкаваныя працы, без ўзгляду на тое ці аўтор займае, ці не займае службовага становішча.

Я быў сягоньня у п. Міністра Закардонных Спраў, між іншым і ў гэтай справе. Пан Міністр знаходзіць што справа спыняецца аб форму ў якой бы можна было здаволіць маю просьбу і я пэўны, што Вы гэту форму знойдзеце, а дзеля гэтага не бачу з маёй стараны прычын дзеля якіх ня можна былобы здаваць у друк кнігі.

Што да прыплаты п. Борысовічу за корэктурку, то ўважна разабраўшыся ў нашым мясечным бюджэце я знаходжу, што яму можна было-бы мясечна дадаць 60 літаў (Пэнсыі 1.810, арэнда 70, электрычнасьці 20, часопісь 13, канц. расходы 10, пачт. расх. 10, а ўсяго 1933, ці інакш з 2000 астаецца 67 літаў).

582.I.48:222&r-223

3660. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 4.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Згодна Вашаму ~~вымаганьне~~ зычэньню аб рукапісу «Гісторыі крыўскай (беларускай) кнігі» падаю ~~мае весткі~~ ніжэйпісанае:

1. Рукапіс які абыймае 2.000 пісаных старонак паўстаў дзякуючы доўга-летняму зьбіраньню матэрыялаў і мазольнай працы.

2. Акрам накладу працы я меў выдаткі грашовыя на літэратуру.

3. Калі я абыймаў Выдавецтва пры Міністэрстве Беларускіх Спраў Вамі было зазначана, што: «хоць пэнсія невялікая, але папоўніцца гонорарамі за апрацаваныя кнігі».

4. Калі Вы ~~Пане Іонінае~~ выплачывалі гонорар за пераклады (Івану Цвікевічу за 102 пісаных старонак «Анатоміі» заплочана 500 літаў), то арыгінальны твор тым больш заслужывае аплаты паложанай на яго працы.

Разумеецца калі Вы прыйшлі да пераконаньня, што: «беларуская справа цяпер не актуальная», ці мо, што «лепей перанясьці выдавецтва у Вільню», то ~~Вашае~~ зацісканьне магчымасьці працаваць зразумела: непатрэбных людзей ~~трэба~~ ставяць у такія варункі каб яны чулі што іх трымаюць не за працу, а з ласкі. Гэткае маё ўражаньне з апошніх часоў пачынаючы ад ігры з ліквідацыяй банды Цвікевіча, справай кватэры і ~~урэнне пытаньнем аб гонорары. Усім апошнімі падзеямі~~ падзеямі апошніх дзён, якімі я пастаўлен ў такія варункі, што павінен адмовіцца ад дарагой мне працы.

Прыміце запэўненьне ў праўдзівай пашане

В.Ластоўскі

582.1.48:224-225

Чарнавік дакумэнта №3658.

3661. Ліст Эвальда Амэндэ (Пэрнаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.02.1925

582.1.48:243

582.1.48:242 — канвэрт

Аб прыняцьці парлямэнтам Эстоніі Закону аб культурнай аўтаноміі нацыянальных меншасьцяў 5.02.1925

3662. Візытоўка Эвальда Амэндэ

Dr. rer. pol. Ewald Ammende

«Revaler Bote»

582.1.04:048

3663. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 4.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Блізка два гады таму назад калі я адмовіўся пад націскам Цвікевіча і яго банды пайсьці на «ізоляцыю Літвы ад уплыву на беларускую справу» я спадзяваўся, што ачысьціўшы беларускую справу ад шкодных ей элемэнтаў, можна будзе вузлы еднасьці паміж двума братнімі народамі

пражыўшымі доўгія сталецьці сваей гісторыі разам, цясьней заціснуць. Справа запавядалася вельмі добра: у краі былі чысьленныя прыхільнікі беларуска-літоўскага яднаньня. Трэба было толькі палітыцы «ізоляваньня Літвы» навеянай з Усходу проціставіць рэальную працу. І гэта рэальная праца гэтак сама добра запавядалася: праз мае рукі некалькіх першых месяцаў шла падмога віленскім беларускім арганізаціям, па 150 долляраў у месяц; у Коўне распачалася праца выдавецтва школьных кніг і «Крывіча»; група Цьвікевіча мела быць ліквідавана у Літве.

Але далей пайшло ня лепш, а горш.

Хутка, бо ў пачатку 1924 году, была спынена праз мяне падмога віленскім беларускім арганізаціям. Groшы пайшлі праз іншы шлях і выдаваліся на мейсцы ў роўнай меры як ворагам, так і прыхільнікам ўходзячым у склад К-ту. З маіх рук была выбіта магчымасьць ўплываць на віленскія беларускія арганізаціі.

Група Цьвікевіча, яўна варожая і знаходзячаяся пад камандай воражых сіл, замест быць ліквідаванай, знайшла ў Літве грунт да двухгадовага падрываньня літоўска-беларускіх ўзаемаадносін, бьючы ўвесь час па мне як выразіцелю т.зв. «літоўскай орьентаціі». Нічым не гамаваная дэмагогія гэтай групы падзеленай на тры фронты: Ковенскі, Пражскі і Менскі вяла шырокую работу прапагуючы орьентацію на Менск пад сьцягам Б.Н.Р.

Калі я паднімаў пытаньне аб патрэбе палітычнай працы, то атрымліваў¹

582.1.48:227-228

¹ На гэтым тэкст абрываецца.

3664. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 4.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Блізка два гады таму назад, калі я адмовіўся пад націскам Цьвікевіча і яго банды пайсьці на «ізоляцію Літвы ад уплываў на беларускую справу» я спадзяваўся што ачысьціўшы беларускую справу ад шкодных ей элемэнтаў можна будзе вузлы еднасьці паміж двума братнімі народамі пражыўшымі доўгія сталецьці сваей гісторыі разам, цясьней заціснуць. Справа запавядалася вельмі добра: у краі былі чысьленыя прыхільнікі Беларуска-Літоўскага яднаньня. Трэба было толькі палітыцы «ізолёваньня Літвы, навеянай з Усходу, проціставіць рэальную працу. І гэта рэальная праца таксама добра запавядалася: праз мае рукі некалькіх першых месяцаў ішла падмога віленскім беларускім арганізаціям па 150 долляраў у месяц; у Коўне распачалася праца выдавецкая школьных кніг і «Крывіча»; група Цьвікевіча мела быць зьліквідавана у Літве.

Але далей пайшло ня лепш а горш:

Хутка, бо ў пачатку 1924 году была спынена праз мяне падмога віленскім беларускім арганізаціям. Groшы пайшлі праз ~~Віленскі Нац. камітэт~~ ~~не для падмогі~~ ~~выключна~~ ~~групе~~ ~~якая~~ ~~бы~~ ~~нае~~ ~~падтрымлівала~~, ~~а~~ ~~у~~ ~~агульную~~ ~~касеу~~ ~~з~~ ~~якой~~ ~~заеілялі~~ ~~там~~ ~~і~~ ~~ўходзячыя~~ ~~ў~~ ~~склад~~ ~~К-ту~~ ~~комуністычныя~~ ~~эле~~ ~~мэнты~~ іншы шлях і выдаваліся на мейсцы ў роўнай меры як ворагам, так

і прыхільнікам ўходзячым у склад К-ту. З маіх рук была выбіта магчы-
масьць ўплываць на віленскія беларускія арганізацыі.

Група Цьвікевіча, яўна варожая і знаходзячаяся пад камандай ~~Ужод-
нік-ўплываў~~ воражых сіл, замест быць ліквідаванай, знайшла ў Літве
грунт да двухгадовага падрываньня літоўска-беларускіх ўзаемаадносін,
бьючы ~~ў першы чарод~~ ўвесь час па мне як выразіцелю т.зв. «літоўскай
арыентацыі». Нічым не гамаваная дэмагогія гэтай групы падзеленай на
тры фронты: ковенскі (~~Цьвікевіч, Галавінекі, Вальковіч, Захарчыжа~~),
пражскі (~~Крычэўскі, Захарко, Заяц, Прокулевіч~~) і менскі (~~Карабач,
Казячы, Міхалевіч і інш.~~), зьвіўшы сабе галоўнае гняздо у Коўне біла па
Літве і літоўска-беларускіх ўзаемаадносінах не знаходзячы ніякіх пера-
шкод для сваёй работы са стараны Літвы. У выніку атрымаўся пераход
рэволюцыйных элемэнтаў у краі на старану камунізму, які кідаў у гэтым
часе на віленшчыну і людзей і літэратуру і сродкі.

Калі я паднімаў перад Вамі пытаньне аб патрэбе вясці політычную ра-
боту — атрымліваў адповедзь што я павінен агранічыцца толькі работай
культурнай якая адзіна уходзіць у закрас Міністэрства Беларускіх Спраў у
Літве.

Урэшце калі факты жыцьця прымусілі згодзіцца ~~Вае~~ на мой праект
утварыць Літоўска-Беларускае Таварыства, якое-бы дало клічы завіраю-
чыя дзяржаўна-палітычную канцэпцыю для беларускай стараны, высуну-
тую літоўскай грамадзкай апініяй, то гэта справа не магла пасунуцца далей
апрацаваньня Статуту такога таварыства, ~~я і Вы разумеем што тут затрым-
ка не~~ бо з літоўскай стараны не знайшлося групы якая хацела-бы і мела-бы
што сказаць беларусам у гэты момант.

І вось ~~абэнтэзізм~~ гэта паўздэжлівасьць ад актыўнай палітыкі ў бе-
ларускай справе, а з другой стараны часьцю літоўскага грамадзянства
падтрымліваньне групы Цьвікевіча, а часьцю групы Ластоўскага рабіла і
робіць уражаньне, што ў беларускай справе Літва адзіна орыентуецца на
«divida et impere», так прынамні ўрэшце рэшт формулавалі стан літоўска-
беларускіх адносін ~~ў апошнія часы~~ у Віленшчыне.

~~І дзеля таго, што~~

Два гады таму я ўзяў цяжкое заданьне з верай што ~~мне ня прыдзецца
аднаму~~ чым далей тым к лепшаму пойдзе ў Літве беларуская справа, на-
жаль сталася наадварот і сталася не па прычыне беларускай.

Два гады на мяне сыплюцца каменні з боку кампаніі Цьвікевіча.
Жыву у літэральна турэмных варунках абляганы штодзенымі пры-
красьцямі з боку раззухваленай, выслухіваньнем у міністэрстве яе плё-
так, гаспадыні дому, з другога боку сталымі нападкамі кампаніі Цьвіке-
віча якая засела палавіну маёй кватэры, сьціснуўшы мяне ў адным пакой-
чыку. Не маючы моральнай падмогі ў гэтым змаганьні за будзь-што
будзь абарону Літвы, са стараны Літвы і ўрэшце ~~трактаваны як аб'юз~~ тра-
ктаваньне апошнімі часамі мяне асабіста і маёй працы як каштоўнай абу-
зы утрымліванай з ласкі, змушае мяне з болям сэрца адыйсьці ад справы
якую я з такой верай і з накладам вялікай энэргіі распачаў два гады таму
назад.

Учарашняя наша з Вамі размова мяне толькі ўзмацніла ў маім пераконанні: так гавораць толькі з людзьмі непатрэбнымі...

Затым прыміце запэўненне ў праўдзівай пашане
ВЛастоў...

582.1.48:229-233

Чарнавік дакумэнта №3663.

**3665. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)
за 7.02.1925**

Вельміпаважаны Пане Вацлаве,

дапісую ў гэтым лісьце тое, чаго не напісаў у прээднім з 29.І.

У перадрукаваным у «Крывічы» слоўніку Зызанія¹ ё гэткія словы на бачыне 55: Глумлю, прохожуюся, проиджаюся; гнушаюся, брыджуся; горджусь. Бачына 58: лещу, зраджаю; бачына 59: навѣтую, зраджаю; бачына 60: абваждаю, агиджую, обрѣджую; бач. 63: совѣтованье, порадженье, совѣтую, раджу, сужду, суджу; бач. 65: яруся, серджусь. Як Ваша пеўна зацемиў, я тут усюды падчыркнуў дж. Ці не абмыла ў Вашэці гэта, ці не напісана ў Сахарава ж або жд? Калі не абмыла, дык вельмі цікаўна, калі-ж абмыла, дык філёлёгі зь ёй разьбяруцца (проста глянуць да Сахарава ці арыгіналу). Быў-бы Вашэцю ўдзячны, калі-б Ваша паглядзеў да Сахарава і напісаў мне, як стаіць там.

Калісь я Вашэцю паслаў у «Крывіч» адно перакладзенае апавяданьне з чэскае мовы і адну стацьцю аб словах з пачатным о-е (алень-елень, одзін, един и г.п.), калі яны ня будуць друкавацца ў «Крывічы», дык зрабеце ласку, пішучы мне, адашлеце іх разам. Выбачайце, што гэтай просьбаю забіраю Вашэці крыху часу.

Прачытаў Вашэцявага слоўніка ўжо 400 бачынаў. Цікаўна, што чым балей чытаю, тым ён мне балей падабаецца; ці то Ваша пішучы вучыўся, ці я вучуся чытаючы, трэ будзе гэта скантраляваць.

На асобных лістках адказы на словы «царква» і «панэ».

З шчырым паважаньнем

ЯСт

7.ІІ.1925

Аб «царква».

Праславянскае сыгку перайшло ў крывіцкай мове да катэгорыі словаў гэткіх, як вада, мяжа, жанá і г.п. Большасьць гэтых словаў маюць націск на канчатку. Тое, што сваім націскам гэтае слова у нас розніцца ад таго-ж слова ў іншых слав. мовах, паказуе, што гэты націск у нас устанавіўся незалежна ад чужых уплываў. Ніколі ня бывае, каб тое самае слова, ўжытае ў значэньні абстрактным, рознілася націскам ад свайго значэньня канкрэтнага. Дык значыцца у значэньні грамадзкасьці верных і ў значэньні будынку заўсёды будзе націск на канцы (царквá).

Я.Станкевіч.

7.ІІ.1925

582.1.48:239&r-240

3666. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму й Кляўдыю Душэўскаму (Коўна) за 10.02.1925

Дарогіе Вацлав Юстинович и Клавдій Степанович!

Прошло уже больше двух недѣль со времени приступа к сей корреспонденціи. Мучительныя боли и матерьяльныя неприяности не дали мнѣ возможности даже отправить уже написанное. Сейчас из экономіи времени и энергіи пишу Вам обоим вмѣстѣ.

Подтверждаю просьбу изложенную в первых письмах (от 23.1) и прошу в наших общих интересах не медлить ни одного дня с отвѣтом. За это время и в моих личных дѣлах и в наших общих наступили весьма серьезныя измѣненія, требующія немедленных энергичных дѣйствій. Мнѣ необходимо с Вами сейчас же повидаться, чтобы обстоятельно переговорить. Проѣздом из Данцига в Прагу здѣсь опять был тот офицер, о котором я Вам в свое время говорил¹. В обстоятельной докладной запискѣ на имя здѣшняго литовскаго посла² он изложил всѣ перепитіи своего удаленія с литовской службы, а также и за время пребывания за границей. Записку я передал по назначенію. Копія имѣется у меня. Но конечно важнѣе устная информація. Ввиду возможности непоправимых шагов наших обезумѣвших пражских «дипломатов» безусловно необходимо попытаться предотвратить несчастье пока не поздно.

Жду немедленнаго отвѣта.

Всего Вам лучшаго. Горячій привѣт.

10.2.25

Ваш АБоровскій

A. Borovsky

Berlin-Charlottenburg

Joachimsthalerstr. 4, III

b. Hillgenberg

Tel.: Bismark 2909

582.1.48:217

582.1.48:215 — канвэрт

¹ В.Разумовіч. ² Дакумент №3652.

3667. Тэкст Канкардату паміж Ватыканам і Польшчаю, падпісанага ў Рыме 10.02.1925

582.1.50:016&r-021&r — д

3668. Расьпіска Аляксандра Вальковіча Вацлаву Ластоўскаму за 11.02.1925 (Коўна) у атрыманьні ад апошняга рэчаў Прадстаўніцтва БНР у Літве ў сувязі з высяленьнем Прадстаўніцтва

[...] пры высяленьні Прадстаўніцтва Мейсцовай (Літоўскай) Уладай з памешканья на Вітаўта пр. №30 у памешканьне па Дарбінінку gve №111 (Барак Гарадзкой Управы для бедных) [...]

1. , Канцэлярскій стол (адзін); 2., Стульляў шэсьць і 3., адну настольную электрычную лампу [...]

582.1.48:238

3669. Ліст В.Шэбедзева (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.02.1925

582.1.48:206

З просьбай пазычыць 120 літаў. Прыпіска Ластоўскага:
«12.ІІ. Пазычыў 12 доляраў «на тыдзень», спусціўшы два тыдні на ліст не атрымаў я адповедзі і п. Шэбедзеў саўсім перастаў да нас заходзіць.

Власт...

16.ІІІ.25.»

3670. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.02.1925 з прапановай купіць кнігі пра Беларусь

582.1.48:235

3671. Ліст Яна Ермачэнкі (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.02.1925

Zbraslav u Prahy;

Vaclavova ul. č.92.

12/ІІ 1925.

Вельміпаважаны Пане Ластоўскі!

Вельмі дзякую Вам за прысланыя мне 2 нумэра часопісі Крывіч — вельмі добра выйшла што я атрымаў іх 2 бо адзін я аддаў, старасьце Чэ-хаславацкага Сакольтава які вельмі цікавіцца нашым рухам.

З яго падмогай маніліся выдаць на Чэскай мове - пераклад з кнігі «La Ruthénie-Blanche» якую Вы пэўна ведаеце. Зьвертаюсь да Вас з гэткай рэч'ю.

Я маю напісаны і гатовы для друку найважнейшыя рэчы аб Сакольстве! Ці не знайшлі-бы Вы магчымым і патрэбным зь'месціць гэты матэрыял у Крывічы?

Матэрыялу будзе на друкаваны аркуш — акром таго я-б Вам паслаў ці патрэбныя клішэ, ці альбомы і рысы якія належалі-б да тэксту — каб гэты агляд сучаснага Сакольтава быў паўнейшы.

Чакаю Вашага адказу.

Ад жонкі і ад мяне щыра вітаем Вашу супругу і Вас і жадаем усяго найлепшага.

З пашанай

Ян Ермачэнка

P.S. Ці не маглі-б Вы падпісаць мне мой пашпарт, які я хацеў-бы працягнуць на некаторы тэрмін. У гэтым леце я хацеў-бы яшчэ даведацца у Турэччыню каб ліквідаваць там справы. Я добра ведаю што Вы выйшлі з саставу Ураду — але я думаю што толькі таму што ён быў у гэтым складзе — і таму я зьвертаюсь да Вас прызнаючы толькі Вас за старшыню Беларускага Ураду аб гэтай справе!

Ян Ерм...

582.1.48:236-237

3672. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.02.1925 з просьбай даслаць грошай на адваката Езавітаву

582.1.48:234&r

3673. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 18.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Я хацеў-бы зьездзіць у Кенігсбэрг да окулісты. Калі Вы не маеце нічога проціў, то прасіў-бы звольніць мяне дзеля гэтай паездкі і даць пазваленне на завізаньне пашпарту. Воліў-бы я паехаць пасля пераезду на новую кватэру, выбраўшы больш свабодны час, дык каб мець заўсёды на пагатоўе візу, прасіў-бы паставіць мне візу на месяц.

Пакуль будзе новая кватэра, ці не далі-б Вы пазваленьня адкрыць дзьверы ў суседні пакой вольнай кватэры, бо проста душымся без паветра.

З глыбокай пашанай ВЛаст...

18.II.25.

582.1.48:220

3674. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Ігнасу Янінасу (Коўна) за 18.02.1925

Вельміпаважаны Пане Іонінас.

Я хацеў-бы зьездзіць у Кенігсбэрг да окулісты. Калі Вы не маеце нічога проціў гэтага, то прасіў-бы звольніць мяне дзеля гэтай паездкі на 3-4 дні і даць пазваленне на завізаньне пашпарту. Воліў-бы я паехаць па пераездзе на новую кватэру, выбраўшы больш свабодны час, дык каб мець заўсёды на пагатоўе візу, прасіў-бы паставіць на месяц.

Пакуль будзе новая кватэра, ці не далі-б Вы пазваленьня адкрыць дзьверы ў суседні пакой вольнай кватэры, бо проста душымся без паветра.

З глыбокай пашанай ВЛаст...

582.1.48:221

3675. Квіток аб уплаце Вацлавам Ластоўскім 4,- літаў за 25 патронаў для рэвальвэра 6.35 калібра за 21.02.1925

582.1.48:241

3676. Ліст Андрэя Бароўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму й Кляўдыю Душэўскаму (Коўна) за 23.02.1925

Дарогіе Вацлав Юстинович и Клавдій Степанович,

Не получаю от Вас отвѣта на свои письма, посланные десятого с. мѣсяца, рѣшаюсь отправить Вам копию докладной записки, поданной здѣшнему лит<овскому> представителю¹. По моему весьма важно было бы предпринять хотябы попытку отговорить наших «дипломатов» в Прагѣ от их безрассудных намѣреній. Я охотно взял бы на себя посредническую роль и думаю, что мнѣ удалось бы их уговорить не дѣлать новых неправимых и непростительных глупостей. Необходимо для этого немедленно съѣздить в Прагу, ибо конечно только устно возможно вести такіе переговоры с расчетом на успѣх. Но для поѣздки прежде всего нужны денег, нужны деньги и для других безотлагательных расходов. Об этом

я писал в прошлых письмах, но к сожалѣнію до сего времени не имѣю от Вас никакого отвѣта. Это, положим, тоже отвѣт, но я почему то думал, что заслуживаю лучшаго.

Итак, бывайте здоровы и напишите хоть нѣсколько слов. Жму руки.

23 февраля 1925 г.

Ваш АБоровскій

582.1.48:216

¹ Дакумэнт №3652.

3677. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) Краёваму Цэнтру (Вільня) за 28.02.1925

28.2.25 г.

Дарагія Таварышы.

Дасылаю Вам сваей адмены «дэкларацыю» народных сялян¹ па нашай справе. Можа скарыстаеце у прэссе. Як бачыце — тон у стасунку да нас (урад БНР — «безработные», увесь беларускі народ — «несчастны») — вялікадзяржауны. Ласкавы. Абецаюць, што нешта будзе, але сеньня, калі усе-ж такі нешта могуць зрабіць, — ня робяць абсалютна нічога. Трэба Вам ведаць, што гэтка пазіцыя «сялян» выклікаецца іхняй оппозіцыяй да хрышчоных². Для іх мы, і нашая справа наогул, — адзін з захадаў унутраннай барацьбы з «хрышчонымі». Трудна думаць, што «калі-б да яны прыйшлі, дык» і г.д. Объектыуна, стасунак літоуска-беларускі ня можа быць цяпер, пасля банкруцтва ідзі супольнай дзяржавы, такім, якім хацела-б яго бачыць «літоуская дэмакратыя». Пытаньня, — чыя есьць Вільня — павінна быць вырашана ёю згодна нашым нацыянальным і дзяржаўным інтэрасам. А гэта — у свой чарод пакуль што (гл. заданьні сучаснай беларускай палітыкі да Літвы) ложыць крэс паміж намі а імі. Пакуль што, кажу я, — бо раней ці пазьней але яны усе перэканаюцца, што новы наш лезунг есьць справядлівы і для іх адзіна магчымы. — Сеньня даведаўся, што конкордат з Ватыканам у Польшчы падпісан у гэткім выглядзе, што адкідаецца уселякая надзея літвіноў на Вільню. Аб гэтым тут абс. нічога не гавараць, скрываюць, — мне казаў адзін з загранічных прэстаўнікоў. Яшчэ адзін лішні крыж на літ. імкн. да Вільні. Трэба выпростуваць лінію.

Пішу я Вам (у каторы раз.), — але ізноў ня маю надзеі на то каб атрымаць адказ. Сумна гэта і абразьліва, для мяне. Аднак справа майго ад'езду у Менск нагэтулькі сур'езна для агульнай нашай лініі, што мне здаецца, што на мая цяперашняе паведамленьне Вы павінны адгукнуцца. Вы напэўна больш дэталёва ведаеце аб апошніх арыштах бел. камуністаў у Менску і аб прычынах гэтых арыштаў. Я даведаўся аб гэтым з адпаведных літоускіх крыніц, з якімі устанаўліваю сувязь. Заўтра між іншым буду шмат што ведаць аб варунках менскай працы наогул. Падчорківаю яшчэ раз паўтараю, — што сваю падарож я хацеў бы зьвязаць з «заходнім фронтам» і на гэтым грунце дабівацца уступак у сэнсе беларусізацыі тамтэйшага жыцьця. Усе залежыць ад Вас. Паведамьце мяне. — Вестка аб радыкальна-сэпаратыстым зьмесьце нова-прынятай констытуцыі³

Менска абляцела эўропэйскую прэссу, — але гэта, зразумела — дутая штука.

Шмат хацелася-б паразважаць з Вамі аб сучасным становішчы нашае працы, аб надзеях і паглядах на будучыну, аб шмат якіх пытаннях агульнага руху, — але што зробішь. Ніяк не дастацца да Вас, ніяк не убачыцца. Адна надзея, што хоць і адарваныя — мы мысьлім і спавядаем адналькава. Гэткая ужо «дыалектыка» нацыянальнай працы: яна, гэтая праца, яе разьвіцьце і павароты (а галоўнае — істотны, змест, сутнасьць) мае свае жалезныя законы, сваю непахітную легіку, свае цямоты і яснасьці, — якія абавязковы і якія ясны незалежна — дзе і пры якіх варунках гэтая праца адбываецца. Вось на гэтую «абавязковасьць» — і пакладаю я сваю надзею, калі разважаю тут адзін (бо фактычна я ужо год як адзін), сядзючы у Кауне. Але усеж такі гэта цяжка, асабліва у некаторыя моманты, калі хацелася-б з кім небудзь падзяліцца думкамі з ліку старых таварышоў.

Прэдастаўніцтва нашае тут зачынена. Выселена сілай паліцыі. Штандар сарваны. Кватэру прадстаўніцтва, як і трэба было спадзявацца, заняў «монж заўфаня» хрышчонных пан Ластоўскіс, літоўскі Валэйша. Абяцаўся служыць «верай і прадаў», — затое і «обласкан». Ліха з ім, няхай жывіцца.

Аб латышскіх падзеях. Вы добра напісалі. Шкада, што ніяк не дабярэцця, каб напісаць у гэтым жа духу аб літоўскай «вялікадзяржаўнасьці» і службе монжэф.

Бывайце.

582.2.49:001&r — ма

¹ Літоўская партыя ляўдзінінкаў. ² Літоўская партыя хрысьціянскіх дэмакратаў. ³ Магчыма, маецца на ўвазе пастанова студзеньскага пленуму ЦК КП(б)Б 1925 году аб беларусізацыі.

3678. Адбітка пячаткі і кароткая інфармацыя Яна Крыўкі пра Гурток Беларускай Сацыялістычнай Моладзі ў Калузе

Адбітка печаткі «Гуртка Беларускай Соцыялістычнай Моладзі» арганізацыі моладзі з уцекачоў у гады вайны 1914-1918 у Калузі.

Арганізацыя адчынілася у 1917 гаду у восень і пасля рээміграцыі уцекачоў на Бацькоўшчыну зачынена была у 1920 гаду. Старшынямі былі: Ян Крыўка і пасля Петр Лесун. Большая частка пратаколаў сабранияў і экземпляры статуту былі канфіскаваны Калужскай Губчека у гр. Крыўка у 1920 гаду у маі м-цы. —

Ян Крыўка

582.2.49:002&r — ра

Дата невядомая.

3679. Копія артыкулу: Ks. Jan Urban. Sprawy Konkordatu // Przegląd Powszechny, Nr.495, Marzec 1925

582.1.50:021b-021c — рк

3680. Кrynica. Nr.9. 1 Sakawika 1925

[З артыкулам:] М.Крушына. Konkordat i Bielarusy

582.1.50:034&r

3681. Ліст Аляксандра Цьвікевіча (Коўна) Краёваму Цэнтру (Вільня) за 2.03.1925

2 Сакавіка 1925 году.

Дарагія таварышы.

Толькі сеньня адпраўляю свайго ліста. Дакладаю яшчэ адну вырэзку — з «Летувы» — офіцоза літоускага ураду. Як бачыце ен вельмі ахвотна зьмесьціў перадрук з «Крыніцы», у якім дадаецца яшчэ адна порцыя да «характарыстыкі» Ураду БНР, яго значэньня і іншае. — Я маю гонар да сёньняшняга дня стаяць на чале гэтага Ураду. Мне ня столькі прыкра, сколькі цяжка чытаць падобныя перадрукі — арыгінальнага нумару «Крыніцы» я ня маю. Цяжка таму, што калі брыкае чужы чалавек, дык гэта адно, а калі брыкае свой, — дык гэта другое. Апошняе у шмат разоў непрыемней, чым першае. — Калі Вільня, ці лепш казаць точно — Краевы Цэнтр лічыць (ці лічыў) істнаваньне Ураду БНР непатрэбным, дык трэба было аб гэтым зрабіць адпаведную пастанову і перавесці яе мне. Я зрабіў бы з таго належныя вывады. Калі ў сакавіку Краевы Цэнтр напісаў мне адно пісьмо (яно адным і засталася наогул за усе гады апошняе нашае працы) — у якім зазначыў аб патрэбе «помпэознай здачы мандатаў Менску і заснаваньні Нац. Камітэту які меў бы працаваць з другім інтэрнацыяналам», — дык я тагдыж вытлумачыў колькі мог несурьезнасьць гэткай пастановы, і у кожным разе яе нерэальнасьць. — На мае тлумачэньне я ніякага адказу не атрымаў. Што я мог пасьля таго думаць? — Чорт яго ведае! — Вы ведаеце мой пагляд на урад БНР і яго патрэбу. Я аб гэтым таксама вельмі дэталічна пісаў Вам. Мне лепш як каму-небудзь іншаму вядомы яго плюсы і мінусы. І аднак я, як і усе мы, трымаўся старой формы, пакуль маглі, а галоўнае, пакуль ня мелі ні Ваших аканчальных пастаноў, ні рэальных магчымасьцяў сарганізаваць нешта іншае, лепшае. Я не бараню свае становішча, як галавы Ураду БНР, але я бараню самы гонар беларускага імя, беларускай нацыянальнай установы. — За увесь убегшы час ніхто, ніколі і ні у чым не сказаў там у Вас у Вільні хоць бы слова у нашу карысьць. Вы кажаце цяпер, што Урад БНР ня мае (і ня меў? калі быў В<ацлаў>Л<астоўскі>). сувязі з народамі. Што гэта значыць, як ня камень у нашу твар, як не цягчэйшае абвінавачваньне нас ня толькі у нашых уласных вачох, ці вачох літвіноў, — але і наогул у вачох кожнага палітычнага дзеяча заганіцаў, з якім мы гаварылі, прад якім мы агітавалі, каму прыносілі скаргі, пратэсты і патрэбаваньня. — Пасьля падобных «характарыстык» зразумела, кожны плюнец на нашу працу тут закардонам і абазве нас, па прыкладу літвіноў «безработнымі» інтэлігэнтамі. — Пасьля гэтага наогул нашае перабываньне заганіцаў, — як і наогул уся наша праца да сёньняшняга дня носіць характар чагосьці недарэчнага, несурьезнага, з чым ня варта лічыцца, чаму нельга верыць. — Вы пасылаеце гэтакімі

«характарыстыкамі» да чортавай мацеры усе нашыя мэморандумы супроць польскага гвалту, супроць падзелу і гэтак далей, — вы вырываеце грунт з пад ног нашае прапанды незалежнасьці Беларусі, — бо, цяпер кожная сабака можа брахаць, — што нашая праца — не адпавядае імкненьням Краю, мы не зьяуляемся тлумачамі волі народа.

За гэтка «характарыстыкі» можна толькі падзякаваць, — і надалей гэты гонар «высокага прадстаўніцтва», які выматау у мяне у канцы канцоу усе нэрвы — з сябе зьняць. Зняць з пратэстам супроць тых, хто павінен быў бы хоць крыху, хоць у чым небудзь, апрача дыплематычнага маучанья, дапамагчы нам у рабоце.

Паутараю, — калі Краевы Цэнтр рашыў бы аканчальна зьмяніць форму нац. прадстаўніцтва закардонам, і давеу бы гэта да майго ведама, — я бы ведаў бы што рабіць. Але лягаць — заднім чыслом, як кажуць, — і пускаць «на смарку» усю папярэднюю працу, — гэта, даруйце таварышы, занадта.

Вы пратэставалі у «Бел. Доля» супроць ганебнага і сапраўды глыбока хамскага паводжанья літоўскага ураду у справе разрыву. У артыкуле «Летувос Жыніос» мы знаходзім гэткае жа справядлівае абураньне захадамі сёняшніх гаспадароў Літвы. Аднак усе Вашае абураньне, — а тым самым і абураньне літоўскае опозыцыі вылятае у трубу, калі «Летува» робіць перадрук з «Крыніцы», што усе мы былі адарваны ад краю і не рэпрэзэнтавалі народу. З самазванцамі, як называюць нас у офіцыяльных установах Ласт. і Душэўскі, — ня толькі ня трэба лічыцца, але, запраўды, іх трэба гнаць у шыю. Выходзіць, што беларусы пазайзросьцілі гогалеўскай унцэр-афіцэрскай удаве.

«Характарыстыка» Крыніцы, а за ёй «Летувы» набірае асаблівай вагі прад наступаючай сэссіяй Лігі Нацый, куды мы ізноў зьбіраліся падаваць мэморандум. Быць у дурацкім становішчу нікому не салодка — і таму я сваёй подпісі туды ўжо не пашлю. Я занадта паважаю «Крыніцу», каб не лічыцца з яе голасам, — тым больш, што гэта здаецца першае здарэньне у жыцьці нашае палітычнае працы закардонам.

Усе разам узятая, узмацняе мяне у пераконаньні, аб якім і пішу у папярэднім лісьце, — што настаў час пераезда «да дому». Дзякаваць Богу і я тады буду мець магчымасьць гаварыць аб працуючых закардонам, што яны — адарваны ад народу і працуюць «на сваю руку». —

Бывайце здаровы, ваш

Ал.Цьвікевіч

582.2.49:003&r — ма

3682. Ліст Аляксандры Мамонька (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.03.1925

[...] Вельмі шкадую, што ня была ў Празі ў той час як Вы пріехалі [...]

Думаю што сестра мая Вам раскаже ўсі падрабнасьці, як на граніцы бальшэвікі узялі ўсе паперы нашы і майго швагра [...]

Маю шмат працы, спеваю, прыймаю учасьце у канцэртах украінскіх і чэшскіх.

Не маю слоў Вам выразіць, як ўсеж-такі цяжка і сумна нам жывецца і як чакаю хвіліны калі змагу хоць на кароткі чась прыехаць у Коўню.

Цягнуцца дні аднальковыя — шэрыя — у хлопатах і недастатках.

Палута нам зусім захварэла, памешчана ў клініку для душевнохворых. Доўга прышлося-бы пісаць, каб перадаць ўсю карціну сумбуру што зацямяе яе хворую, бедную душу [...]

582.1.48:214&r

3683. Ліст Юозаса Пурьцкіса (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.03.1925 з паведамленьнем аб немагчымасьці сустрэцца ў дамоўлены час

582.1.48:213

3684. Ліст Альбэрта Курляндзкага (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.03.1925 з просьбай даслаць «Слоўнік»

582.1.48:212

На блянку «Weissruthenisches Pressebüro. Danzig».

3685. Ліст адміністрацыі часопіса «Slovanský Přehled» (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.03.1925 з паведамленьнем аб аднаўленьні выдаваньня часопіса пад рэдакцыяй Адольфа Чэрнага ад 15.04 і прапановай абмену выданьнямі

582.1.48:211

3686. Мэмарыял Заходне-Ўкраінскага Таварыства Лігі Нацыяў, дадзены ў Вене 14.03.1925 у справе каляніяльнай палітыкі Польшчы на ўкраінскіх землях

582.1.48:207&r-210&r

3687. Расьпіска К.Барысовіча за 17.03.1925 у прыняцьці ім ад Вацлава Ластоўскага 40 літаў за прададзеныя 2 асобнікі «Расійска-Крыўскага Слоўніка»

582.1.48:205

3688. Ліст М.Гуттэн-Чапскай (Коўна?) невядомай асобе (Коўна) за 18.03.1925

Szanowny Panie,

Wspomniana w liście Pana osoba¹, która chciała papiery albo książki z r. 1560 przejrzyć, mogła by do Berżau przyjechać, gdyż moja matka chętnie papiery pokaże, tylko prosi aby to na miejscu uczynić.

Z poważaniem

M.Hutten-Czapska

18.III.25

582.1.48:204

¹ Магчыма, гаворка йдзе пра Вацлава Ластоўскага.

3689. Ліст Івана Краскоўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 21.03.1925

Перасылаю Вам, прысланае з Вільні Ант. Іванавічам запрошаньне на Скорынінскую Акадэмію, на якую на жаль ні Вы, ні я ня зможамо прыехаць. 2/IV наш суд [...]

Прывітаньні ад мяне братам Біржышкам, Міх. Ромеру, Жамайцісу [...]
582.1.48:203

3690. Рахункі за пражываньне Вацлава Ластоўскага ў гатэлі «Hotel de Russie» (Рым) ад 22.03 да 8.04.1925

582.1.50:038-041

3691. Гасьцявое пасьведчаньне Вацлава Ластоўскага на ўваход у гатэль «Hotel de Russie» (Рым) ад 22.03 да 8.04.1925

582.1.50:038-041

3692. Візытоўка Яўгена Анацкага

Eugenio Onatzky

già Segretario del Parlamento Ucraino

Membro benemerito dell'Istituto per l'Europa Orientale

Tel. 31-398.

Corso d'Italia 6

582.1.50:048

3693. Рэкламная картка пансыянату «Opazki» (Рым)

[На адвароце рукою Ластоўскага напісана:]

Поўны пансіон з кватэрай 40 лір у дзень. Перад прыездам трэба сьпярша сьпісацца

582.1.50:049

3694. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.03.1925

582.1.48:202

У справе дасылкі кніг. «Маю многа сэрыі беларускіх марак»

3695. Ліст Б-ча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.03.1925 зь перасланым мэмарыялам беларускага каталіцкага духавенства

582.1.50:021a

3696. Запрашэньне Ураду Беларускага Навуковага Таварыства ў Вільні Вацлаву Ластоўскаму на ўрачыстую акадэмію памяці Францішка Скарыны ў 400-я ўгодкі закладзінаў у Вільні першае друкарні, якая мае адбыцца 25.03.1925 ў актавай залі Віленскай Беларускай Гімназіі

582.1.48:201

**3697. Ліст Адміністрацыйна-Юрыдычнага Аддзелу Міністэрства
Замежных Справаў Латвіі (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за
26.03.1925 аб атрыманьні «Слоўніка»**

582.1.48:200

**3698. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўска-
му (Коўна) за 28.03.1925**

[...] Мне атказалі у васстанавленні у правах грамадзянства Беларускай
радавай рэспублікі. Цяпер у мене астаўся эмігрантскі пашпарт. Візу
можна палучіць толькі у Аргэнтыну [...] У Эстii цяпер дужа цяжка ста-
ла жiць [...]

582.1.48:199

**3699. Запрашэньне Вацлаву Ластоўскаму на мастацкую выставу
твораў Мсьціслава Дабужынскага, якая мае адбыцца 29.03.1925 ў
Коўне па вул. Міцкевіча, 13**

582.1.48:176

**3700. Пэрсанальны дазвол на ўваход у Ватыканскую Базыліку
дзеля ўдзелу ў імшы, якую мае адслужыць Папа Пій XI 31.03.1925**

582.1.50:036

3701. Візытоўка а. Паўла Сандальджы

Rev. Paul J. Sandalgi D.D.

113 Via delle Quattro Fontane

Citta

582.1.50:037

**3702. Мэмарыял Вацлава Ластоўскага за 7.04.1925 Папу Рымскаму
Пію XI у справе канкардату паміж Ватыканам і Польшчаю, падпісана-
га ў Рыме 10.02.1925**

582.1.50:001-010 — р

582.1.50:011-015 — мк

Падпісаны: «В.ЛАСТОЎСКИ, Старшыня Сувязі нацыянальна-дзяржаўнага вы-
звалення Беларусі; быўшы Старшыня Рады Міністроў Беларускай Народнай Рэс-
публікі».

**3703. Мэмарыял беларускага каталіцкага духавенства за ?.0?.1925,
уручаны апостальскаму нунцыю ў Варшаве дзеля перадачы Папу Рым-
скаму Пію XI у справе канкардату паміж Ватыканам і Польшчаю, пад-
пісанага ў Рыме 10.02.1925**

582.1.50:022-025 — мк бел

582.1.50:027-033 — мк іта

Дакладная дата невядомая.

3704. Паштоўка В.Бандрыўскага (Вена) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.04.1925 зь Велікоднымі віншаваньнямі

582.1.48:194

3705. Ліст Антона Матача (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (?) за 9.04.1925

582.1.48:196&r-196a

Аб выдавецкай працы.

3706. Ліст выдавецтва «Orbis» (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.04.1925

Slovutný pane,

podepsané nakladatelství «ORBIS» dovoluje si věnovati Vám jako významnému pracovníku na slovenské ideji jeden výtisk «Slovanského Přehledu 1914-1924», který současně zasilá.

582.1.48:197

3707. Паштоўка Яўгена Канавальца (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 10.04.1925 зь Велікоднымі віншаваньнямі

582.1.48:191

3708. Ліст Рамуальда Зямкевіча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1?.04.1925

Даражэнькі Пане Вацлаве!

Кожны Ваш ліст для мяне вялікая радасьць. Усьцешыўся надта калі яго дастаў і адразу з адрэсу пазнаў Вашу руку. Дзякую за памяць і за навязаньне перапіскі. Езавітаў ужо свабодны і яго вораг латвійскі пасол Вержбіцкі (карэспандэнт «Kurjera Warszawskiego» пад псэўдонімам: A.Laszcz) дастаў гэтым па носе за свае даносы. Віншаваў я у лісьце Езавітаву і прасіў яго навязаць з Вамі перапіску, гэтак для мяне патрэбную і цэнную. Амаль ніякіх выданьняў Ваших ня маю, хаця труднейшыя выданьня да атрымання з Менску, ёсьць у мяне. «Крывіча» год I-шы ня маю ад №5 да канца, бо мне у чытаньні загубілі. «Крывіча» №2 не маю (з 1924 г.) №1 (1924 г.) ёсьць у мяне. Калі ласка прышліце. Слоўнік мне патрэбны. Ня маю яго, а бачыў у Луцкевіча 3 экзэмпляры. Для газэты «Крывіча» меў бы шмат заметак, дробных а надта цікавых нататак бібліаграфічна-гісторычнага зьместу, у рэшці гравюры, літаграфіі і т.п. для рэпрадукцый.

Ад палітыкі я далёкі, хоць цікаўлюся ёю надта і стараюся уцяміць усе нашыя абмылкі і прычыны гэткае сабачае долі, якая нам цяпер усім дакучае. А каб забыцца і залечыць балючыя раны я займаюся гісторыяй, літэратурай і працамі навукова-археалагічнымі. Ва усіх бібліатэках і архівах ведаюць мяне добра і памагаюць у працы. У Вільні праўдзівы катух: Луцкевіч архіў і бібліатэку трымае моцна у сваіх руках, лічыць сябе адзіным кампэтэнтным знаўцам і спэцыялістам, прабуе нават уступаць у сьляды нябошчыка Івана, бо купляе усялякія рэчы, але не хапае у яго: веды,

шчасьця і носа. Ніхто абсалютна доступу да гэтых калекцый ня мае. Парадку у іх няма. Часьцей ужо людзі (Тарашкевіч, Уласаў, Ант. Грыневіч) карыстаюцца маімі зьберкамі кніг, чымсьці у Антона Луцкевіча. Маю дублеты, мог бы Вам іх паслаць, бо Вам яны там вельмі патрэбны. Дзеля таго толькі не даю іх Луцкевічу, хаця ён мяне просіць аб гэтым.

Аб Вас у Вільні ідуць частыя гутаркі. Ведайце што я, Тарашкевіч, Уласаў і Антон Грыневіч заўсёды Вас моцна баронім. Пішу гэта затым, каб ведалі гдзе Вашыя прыяцелі.

На Ваш праект сесьці манахам да ціхае творчае культурнае працы па-йду напэўна.

Сэрцэ мяне баліць, што справа з маею «Гісторыяй беларускае літэратуры» і «Беларускай Бібліяграфіяй» зацягваюцца. «Бібліяграфія» мая будзе накшталт Балтрамайтіса але куды большая за яго работу. Аб Скарыне празевалі момант. Дзякуючы Луцкевічу усю справу выданьня памяткаваго хоць бы «Альманаха» калі ужо ня спэцыяльнага нумэру «Заходняе Беларусі» пахавалі. На гэта «няма грошы» — пры 900 злотых пэнсіі кожнаго пасла і сэнатара. Вось Вам і патрыёты. Я паршывы чыноўнік зарабляю у месяц 360 злотых і жыву сабе нішто, купляю кніжкі, рукапісы, памяткі старасьвеччыны, а яны «ня маюць грошай».

Ня ведаю, ці хто ёсьць у нас, што зразумеў бы мае абурэньне і пагарду гэтым «нашым вялікім да маленькіх інтэрэсаў». Лік кніжак выдадзены у 1924 годзе у Вільні такі маленькі, што трэба у сабакі вачэй пазычыць, каб гаварыць аб разгоне беларускаго руху. Мне у Варшаве у гутарках з інтэлігэнтнымі людзьмі прыходзіцца ілгаць, каб падняць сваю чэсьць і гонар народу. Пакуль што гінем, гібель немінуюча, калі не падняць культурнае працы дык прападзём да званьня. Гэтаго ніхто у нас бачыць ня хоча.

А я як «варшаўскі беларус» спатыкаюся як і даўней з недаверыям, усьмешкамі, бо я-ж «варыят» які усё пастаянна гаворыць аб культуры аб працы, аб ідэйнасьці — рэчах зусім непатрэбных і некарыстных, бо не даюць грошаў. Гэта усё, і маё пракляцьце і адначасна маё сонца жыцьця і радасьць і пах кветак для набалеўшае душы. Іншае мэты, другое працы я ужо аддацца не магу, у маіх летах — гэта немагчыма. Перамена ідэі — гэта была бы для мяне сьмерць, бо зробленаго і у пляне будучаго да работы — ня было бы сілы у мяне кінуць ці зніштожыць.

Але ня варта аб сабе гаварыць і так лішне многа непатрэбнаго вылілося у мяне.

Факт той, што астаецца мне з Вамі асабіста пабачыцца заганіцай, абгаварыць сур'ёзна, спакойна і аб'ектыўна усё і намеціць плян далейшае працы. Я бы думаў запрасіць да гэтага і Антона Грыневіча, майго асабістаго вялікаго і шчыраго прыяцеля.

Прыехаць у Бэрлін, ці Прагу Чэскую, а мо нават у Кролевец, каб Вас пабачыць і пагаварыць, -я бы мог. Маглі бы спаткацца і у Гданску, куды і Вам лёгка было бы прыехаць.

Уважаю што кантакт са мною даў бы Вам многа чаго да магчымасьці працы у эміграцыі. Разумеецца культурнай, бо за палітычную не вазьмуся.

Журналы і кніжкі прысылайце па адрэсу маея службы:

Pologne — Warszawa

inż. Romuald Ziembkiewicz

Izba Kontroli Państwa ulica Złota 22

тады ніякая сабака з тутэйшае цэнзуры не пасьмее [мн?]е нічога сканфіскаваць. Прыватны мой адрэс: Chmielna 68. Пад гэтым адрэсам атрымываў кніжкі з Масквы, Кіева і Менска. У сацыяльнай пазыцыі па службе я стаю моцна. Раней працэс у Беластоку і асоба Якавюка шмат мне шкодзілі, але у Кантролі людзей сьмела кажучых праўду — цэняць і шануюць. Паклон і прывет Душэўскаму і іншым знаёмым і сябрам

Цэлюю вас моцна

Заўсёды да Вас прыхільны і шчыры Р.Земкевіч

Хрыстос Уваскрос!

Вясёлых сьвят!

582.1.48:195&r-195a&r

Дакладная дата невядомая.

3709. Ліст Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.04.1925

11 красавіка 1925 г.

Люцын,

Латгальская, 66.

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

шчыра дзякую за памятку і прывітаньня!

Вітаю ўсіх і дзякую.

Мае апраўданьне і звальненьне было для многіх не толькі нечаканым, але і сумным здарэньням.

Ніякіх крокаў да звароту сабе страчаных становішчаў пакуль-што я не раблю: чакаю пакуль пастанова суда набярэ праўнасьці.

Працую над залатвеньнем няскончаных спраў.

Да вашых знаёмых і Вас маю пытаньня і нават некаторыя просьбы.

1, Ці можна надрукаваць некаторыя мае пераклады (па каапэрацыі і літэратурныя рэчы)?

2, Ці магу я разьлічаць на платнае супрацоўніцтва ў «Крывічу» і на якіх варунках?

3, Як падабаюцца Вам мае вершы? Ці пойдучь яны? і на якіх варунках? калі?¹

4, Ці не можаце Вы надаслаць мне Вашых кніжак аб Скарыне, «Ботаніку», Гісторыю Віппера, «Крывіч» №2(8) і «Слоўнік» па 15-25 экзэмпляраў кождае? Худка будзе тутака канфэрэнцыя вучыццялеў, а таму усе гэта патрэбна ў значным ліку. Не пашкодзіла-бы экзэмпляраў з 30-50, але я пакуль-што не адважваюся ў Вас прасіць столькіх кніжак, бо перасылка шмат каштуе. Пасылайце поштай на мае імя, у Люцын.

Для пачатку пасылаю Вам заказной бандэролю «Горкі аладак» — Д.Айзмана (дужа карысная рэч для выпрацоўкі пашаны да кабеты ў

нашае моладзі). Здаецца мне гэты пераклад можа ісьці ў «Крывічу», а потым і быць адбітым асобна. Ён малюе тып маскоўскага інтэлігэнты, з якім мы змагаемся.

Адначасна з ім ідзе кніжыца К.А.Пажытнава «Папулярныя очэркі па тэорыі каапэрацыі» з маею прадмовай. Гэта — падручнік.

Ды жменька маіх вершаў.

Аб лёсе іх чакаю адказа як мага худчэй.

Калі ня зможаце надрукаваць як выданьні Міністэрства Асьветы, дык будзьце ласкавы зьвярнуць назад.

Што да вершаў, дык іх можна-б было патрошку друкаваць ў «Крывічу».

Аб настроях і ўраджаньнях сваіх не пішу.

Хай адстаяцца.

Трэба й агледзіцца.

Жонцы Вашай, гр.гр. Душэўскім і Біржышкам — шчырае прывітаньне.

З пашанай К.Езавітаў.

Са сьвятам! Вітайце маёра Ружанцова!

Надсылаю Вам працяг маею стацьці «Беларуская Вайсковая Цэнтральная Рада» (пачатак у №1(7) «Крыв.»).

Надсылаю 20 экзэмпляраў «Ластаўкі». Выдана яна яшчэ год таму назад, але Пігулеўскі не паслаў нікуды, нават у беларускую прэсу ніводнага экзэмпляра. На выданьні ляжыць доўг. Дык не адмоўце пашырыць некалькі экзэмпляраў па 1-2 літу. І выбачце за гэту дробную турботу.

582.1.48:193&r

¹ У №9(1) «Крывіча» за студзень-чэрвень 1925 году надрукаваны верш К.Езавітава «Малітва Пяруну», датаваны 14.02.1925.

3710. Паштоўка Кастуся Езавітава (Люцын) Вацлаву й Станіславе Ластоўскім (Коўна) за 13.04.1925

Высокапаважаную Станіславу Пятроўну і Вацлава Юстынавіча вітаю сьвятам!

Сёнека атрымаў Вашую пісульку ад 18.IV.1924 года. Паслаў яе далей у Wilno.

З пашанай

Костусь

582.1.48:192

На паштоўцы з Гербам БНР: M.Arnheim, Berlin W. 50.

3711. Ліст Міхайлы Лазінскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.04.1925 з падзякай за дасланы «Слоўнік»

582.1.48:185&r-186&r

3712. Маніфэст Украінскага Пасольскага Клубу за 16.04.1925 аб калянізатарскай польскай палітыцы на ўкраінскіх землях

582.1.48:187&r,189&r-190 — мк

3713. Справаздача Вацлава Ластоўскага з паездкі ў Данцыг і Рым ад 16.03.1925 да 12.04.1925

Справаздача з падарожжы у Данцыг і Рым (ад 16.III да 12.IV 1925 году).

Білеты з Коўна у Эйдкунен і назад	28.-
Білеты з Эйдкун. у Бэрлін і назад	289.-
Білеты з Бэрліна у Рым і назад	610.-
Омнібус з Маріенбурга у Данц. і назад	50.-
Даў у зварот дарожных дэлегатам Віленшчыны	500.-
Сутачныя за 25 дзён	2.600.-

	4.077

Атрымаў авансам:

Ад п. Міністра Балутіса	1.500
Ад Літоўскага Пасольства ў Бэрліне (2000+200)	2.200
	3.700
Астаецца даатрымаць:	— 377

Належыцца мне даатрымаць трыста семдзсят сем літаў.

ВЛастоў...

21.IV.1925

582.1.48:188

3714. Ліст Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 23.04.1925

[...] Я абхадіў усіх консулов у Ревлі і візу можна здабыць толькі у Аргентіну, Бразылію і Венецуэлу. Яшчэ ня ведаю як быць, а у Эстоніі німа ні якой працы [...]

582.1.48:184

582.1.48:183 — канвэрт

3715. Ліст Адольфа Чэрнага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.04.1925

582.1.48:178

582.1.48:177 — канвэрт

Падзяка за перададзеныя нумары «Крывіча» і «Слоўнік», паведамленьне пра рэцэнзію на «Слоўнік» у №1 «Slovanského Přehleda».

3716. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Станіславе Ластоўскай (Коўна) за 27.04.1925

27.IV.25.

Высокапаважаная Станіслава Пятроўна,

Рыга.

аб настроях маіх пакуль што не пытайцеся!

Справа простая: я быў год зусім адрэзан ад сьвета, а цяперака — аглядаюся.

Аглядаюся нэрвова, бо ўсе наўкола лаюць друг-друга, даводзючы, што толькі яны добрыя людзі і шчырыя беларусы, а рэшта — здраднікі, дурні і яшчэ лепш.

Калі заўсёды чуеш ўсё гэта, дык цяжка захаваць спакойнае і разважлівае настраенне. Ды гэтага і ня можна, бо калі слухаеш бяз нэрваў, дык гэта тлумачыцца, як санлівае або неспачуваючае адношанне.

Перадраліся-ж тутака вельмі моцна.

Не памылюся, калі скажу, што «усе супраць аднаго і адзін супраць усіх».

А між тым, кожды нешта робіць. Маглі б зусім добра працаваць. Перэшкаджае манія дыктатарства.

Стараюся слухаць усіх і знайці шляхі да паразуменьня. Дужа цяжкая і няўдзячная роля. Аднак надзеі не трачу.

Не пісаў таму, што ўсе ў раз'ездах.

Сёнека атрымаў Вашы пісьма, адрасаваныя ў Люцын. Просьбы споўню. Засылаю прывітанне.

Хай Вацлаў Юстынавіч паверне мне назад мае пераклады (на Люцын), бо яны мне тутака будуць патрэбны.

Аб сабе асабіста пахваліцца, пакуль што німа чым. На пасадку у Люцын мяне пусьціць не жадаюць. Што будзе — яшчэ ня ведаю.

Вітаю Вас і Вацлава Юстынавіча.

Шчыра дзякую за спачуванне.

Паклон маёру Ружанцову і гр. Душэўскаму з жонкай. Хай не абражаюцца, што не пішу.

Не пішацца.

Дужа патрэбны тутака «Слоўнік».

Колькі ён каштуе?

Цісну руку.

З пашанай

К.Езавітаў

582.1.48:180&r

582.1.48:179 — канвэрт

3717. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.04.1925

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

дзякую за прывітаньня, спачуваньня і ласкавыя словы!

Аб настроях не пішу.

Прычыны — чытайце ў лісту да Вашае жонкі.

Падрабязна аб усім напішу Вам пазьней. Цяперака-ж ня хочацца спыняцца і на драбнотах.

Ян Ігнатавіч¹, Мядзіолка і я, здаецца, аканчальна выкінуты са службы.

Хачу наладзіць — і ужо пачаў — грамадзкую працу, ды бракуе грошы.

Як выйду са становішча — яшчэ ня ведаю.

Да зарэзу патрэбна свая газэта.

Раблю ўсе высілкі. Мо што і удасца наскрэсьці. Надзей мала.

Але — трэба-ж!

Што да вершаў маіх, дык, відаць, трэба іх кінуць. Што тамака на старасьці пісаць вершы. Хай пішуць маладзейшыя.

Пераклады будзе ласкавы павярнуць на Люцын.

Дужа тутака патрэбны «Слоўнік».

Напішыце колькі ён каштуе і вышліце 10 экзэмпляраў. Я прадам і вышлю грошы.

Больш пашырыць пакуль-што не бяруся.

Разойдуцца, дык падашлеце яшчэ.

Дзіўна, што «выдаўцы» хочуць яшчэ нажывацца на беларускіх кніжках.

Гэта для іх сорам.

Маглі-б кінучь на беларускую справу невялічкую жмень грошэй.

Чаму яны так жмуцца?

Ці мо лічуць, што беларусы ім многа вінны?

Ці хочуць за грош купіць цэлыя абшары?

Ці мо думаюць спэкуліраваць на беларускім друку?

Пішу па-свойску, дык напішыце і Вы мне у чым рэч. Чаго «сьціснуліся выдаўцы»?

З пашанай

Кастусь

582.1.48:181&r

¹ Краскоўскі.

3718. Ліст Купчанкі (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.04.1925 з падзякай за дасланы «Слоўнік»

582.1.48:182

3719. Ліст Літаратурнай Камісіі Інбелкульту (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.05.1925 з просьбай дапамагчы ў падрыхтоўцы акадэмічнага выданьня твораў Максіма Багдановіча

582.1.48:161

3720. Ліст а. Паўла Сандальжы (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.05.1925

582.1.48:173-174

Падзяка за ліст за 19.04 і за перададзеныя нумары «Крывіча».

3721. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 3.05.1925

582.1.48:175

Падзяка за перададзеныя нумары «Крывіча», «Слоўнік» і паштоўкі. «У поўдзеннай Амерыце дужа цікавяцца беларускім пытанем»

3722. Расьпіска Адама Станкевіча (Вільня) за 4.05.1925 аб атрыманьні ад Янкі Станкевіча ў Празе 25 даляраў на выданьне «Крыніцы»

582.1.48:109

3723. Ліст Францішка Чарняўскага (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.05.1925

582.1.48:170&r-170a

582.1.48:169 — канвэрт

3724. Ліст Эвальда Амэндэ (Пэрнаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.05.1925

582.1.48:171

3725. Праект Эвальда Амэндэ «Gründe, Richtlinien und Programm für eine Tagung der Vertreter aller nationalen Minderheiten in Europa»

582.1.04:049-064 — *мк*

3726. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.05.1925

[...] квартира г-жи Рейман съ 30. Мая (субота) къ Вашимъ услугамъ [...] Если у Васъ есть какая нибудь интимная близкая подруга, то она так-же может здѣсь остановиться [...]

Остальныя темы Вашего письма [за 29.04] я здѣсь не буду затрагивать, такъ какъ это слишкомъ деликатное дѣло [...]

582.1.48:172

3727. Ліст Міхайлы Лазінскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 5.05.1925

[...] Шкода, що в Празі не зустрілися [...]

582.1.48:153&r

3728. Ліст В.Бандрыўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.05.1925 з просьбай перадаць жонцы віншаваньні з нагоды імянінаў

582.1.48:162

3729. Ліст Мікіты Шапавала (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.05.1925

582.1.48:163&r-164

Аб пэрспэктывах разьвіцьця вызвольнага руху. «Мене дуже зацікавила пропозиція Вашого колеги...»

3730. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.05.1925

Вельміпаважаны Пане Вацлаве!

Дзякую Вашэцю і Вашэцінай жонцы за павіншаваньне з Вялікаднем і адначасна выбачайце, што я не павіншаваў.

Думаю, што гэнаю заяву ад «Беларускае рады ў Празе» падпісаў студэнт Дыліс, пісар гэнае «рады» і адначасна адзіны студэнт у прэзыдыуме яе, а рэшта ўсё «ўрад». Дыліс Ліцьвін, за якога і сам сябе лічыць, хоць усюды бывае з Крывічамі і скончыў Крывіцкаю гімназію ў Вільні.

Аб брахні Цьвікевічаўскай у справе Вашага мэмарыялу у Ватыкан тут нічога ня чуваць.

Напісаў, каб прыслалі №3 «Студ. Думкі». Спадзяюся, што калі яны зачэпілі, дык прышлюць. Дастаўшы як га пашлю Вашэцю.

5 экз. №4 Вашэці паслаў. З прычыны пераезду на новаю кватэру з высыланьнем вілен. газэтаў выйшла некаторая задзержка. Далей буду пасылаць акуратна.

Пасылаю ў гэтым лісьце 3 апавяданьні з «Аль-Кітабу». Апрацаваў іх прадумана і акуратна, паправак ніякіх ня будзе. Калі апрача гэтага № «Крывіча», што друкуецца цяпер, ня выйдзе яшчэ аднаго № у чэрвіні або ліпні, дык пажадана, каб усе тры гэтыя апавяданьні былі надрукаваны ў № гэтым¹. Калі-ж выйдзе яшчэ ў чэрвіні ці ліпні, дык першае (Гісторыя аб Мар'яме) або першае і другое (спрэчка Мэккі з Мэдынаю) друкуйце ў гэтым № а трэцяе (Калі Пан Бог розум стварыў) у №, што выйдзе ў чэрвіні або ліпні. Гэта ўсё аднак толькі пажадана. Першаю карэктурю зробіце ў Коўні, а другую трэба, каб прыслалі мне. Прысылаючы карэктурю, прышлеце разам і мой арыгінал гэтае карэктуры. Пасылаючы ўпісанай бандэроляй, перасылка будзе мала даражэй стоіць.

Яшчэ ўспомню аб адным мне важным. Я ўмовіўся із транскрыбавацелкаю, што, як будзе друкавацца, дык за друкаваны тэкст «Аль-Кітабу» яна дастане гонорар. За друкаванае ў №2(8) я ёй як га заплаціў. Дык пры друкаваньні цяпер пасыланага майце гэта на ўвэце, каб не паставіць мяне ў нягоднае, бязвыхаднае палажэньне.

Із шчырым паваж... ЯСт...

Паказі як друкаваць пасыланы тэкст «Аль-Кітабу».

1) На кожнаю балону «Крывіча» памяшчаць толькі, колькі ўвойдзе, але кожнаю балону «Аль-Кітабу» адлучаць ад другое, далейшае яго балоны дзвюма лінейкамі (думаю гэтак найляпей) як паказана ў мяне ў рукапісе.

2) На боку паказаць балоны «Аль-Кітабу» (як напісана ў мяне)

3) Радкоў не ламаць.

4) Выясньненні зробіце ў канцы кожнае балоны «Крывіча».

5) Другую карэктурю прышліце мне.

Я Станкевіч

7.5.1925

582.1.48:166&r-167

¹ Крывіч. №9(1). Студзень-чэрвень 1925.

3731. Ліст Рамуальда Зямкевіча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.05.1925

Даражэнькі Дзядзька!

Доўга чаканы ліст Ваш атрымаў. Атрымаў такжа «Слоўнік» і камплект «Крывіча». Пасылкі прыйшлі без паметкі цэнзуры, без аплаты пошліны (с/а) да майго бюро, возны Кантроля іх квітаваў, адным словам проста знамяніта. У нас накладаюць пошліну (с/о) на кожную англійскую, французкую, нямецкую і наагул загранічную кніжку. Трэба Вам ведаць што нашае «Najwyższej Izby Kontroli Państwa» у Польшчы страшэньне баяцца, бо мы даказываем зладействы усюды нават у міністэрствах, аддаемо пад суд, а залежым адно толькі ад Сойму і Сэнату, не слухаючы апроч іх нікога і ня лічачыся ні з кім. Як бачыце служба мая у гэткай установе дае мне шмат улады і «гоноровае» важнасьці. А і кавалак хлеба нішто. Як працоўнік «чугуначнага аддзелу» маю безплатны білет І клясы на усе польскія чугункі. Прыходзіцца езьдзіць «па рэвізіі» вельмі

часта. Дзеля таго лёгка мне кожны раз з'ездзіць у Гданск. Але усё гэта аддаў бы, ня думаючы хвілінкі, каб толькі мог працаваць для сваіх і у сваіх у Вільні.

За усё высланае шлю Вам шчырую ад сэрца падзяку. У даўгу не астануся, буду Вам высылаць усё больш менш цікавае з новае літэратуры і дублеты якія ёсць у мяне. Перадайце паклоны ад мяне панам: Ромэру, Янулайцісу і Біржышцы і перадайце што хацеў бы навязаць з імі літэратурныя зносіны (шмат цікавых кніжак, ім ня знаных мог бы ім пасылаць). Наладзіць гэткія зносіны як з Вамі так і з імі лічыў бы вельмі патрэбнымі і узаемна карыстнымі. Пана Ромэра бачыў у Вільні у Луцкевіча, калі ён перад Калядамі праз Латвію з Коўна у Вільню дастаўся. Людзі гэтыя для мяне вельмі сымпатычныя і высока іх шаную. Адносіны іх да мяне заўсёды былі добрымі — а я гэта добра памятаю. Могуць заўсёды шчыра да мяне адносіцца і ва усіх іх патрэбах памагу ад шчырага сэрца. Думаю што мая прапазіцыя павінна быць праз іх прынята. Дык выкарыстайце мяне як чалавека у моцнай маёй пазыцыі у Польшчы.

З літоўскіх выданьняў патрэбны мне: бібліаграфічны журнал «Кнугос» ад 1922 году да апошнягу часу і кніжка: Ptaszek, Podręcznik do nauki języka litewskiego. Не маю камплекта «Беларускага Сьцягу» і іншых Ваших ковенскіх беларускіх газэт. Калі ласка — прышліце.

Мушу Вас павіншаваць са стацьцёй аб Скарыне у №8 «Крывіча»¹. Так я разумею выдаванне студыяў аб нашых пісьменнікаў. Без ілюстрацый выдаваць не павінны. Падкрэсьліваю факт надта важны (аб чым я ужо у 1917 годзе у «Вольнай Беларусі» пісаў) усе рысункі, літары і застаўкі Бібліі Скарыны дзе толькі на іх нарысаваны гэрб Скарыны (сонца і поўмаладзік) ёсць яго уласнымі рысункамі. Гэрб у даным выпадку заступае подпіс. Аб гэтым ніхто неяк ведаць ня хоча. Подпіс пад партрэтам Скарыны ТМЗ не ёсць подпісам беларуса мастака, а подпісам вядомага штыхара, прозвішча якога не пам'ятаю, але гэта расшыфравалі ужо расейцы Стасовь і Ровінскій. Аб Скарыне як аб першым беларускім «графіку-мастаку» гатоўлю стацьцю. Хацеў яе друкаваць у «Заходняй Беларусі» але скарэй за усё пашлю Вам да «Крывіча»².

У Гданску трэба нам пабачыцца. Калі думаеце далей выдаваць «Крывіча» дык дам шмат матэрыялу нават палітычнага. Хачу апісаць свае уражэньні з Беластоцкага працэсу. Ці гэта бы падыйшло? Наагул з палітычнага боку ведаю шмат, але надта кампрамітуючаго нашых дзеячоў, бо ёсць паслы беларусы што служаць у палітычнай дэфэнзыве, іншыя дык проста у паліцыі. Адны другіх лаюць і сваю віну зваліваюць на другіх. Кажу Вам шчыра: гэткаго катуху з памыямі мусі быць нігдзе няма. Вось да чаго дажылі. Цешуся што паміж намі навязаліся ізноў зносіны. даўно гэта трэба было зрабіць. Я як інтэлігентная сіла мог быць памоцным шмат у чым. Памятайце аб гэтым і выкарыстывайце пры кожнай зручнасьці. Быў я у зносінах з Варонкай але ён ня умеў ці не хацеў мяне зразумець. Што з ім цяпер? Кланяйцеся Якавіюку.

Бедны Антон Грыневіч з голаду прымушаны быў уцячы з Вільні у Менск. Там яму далі эмэрытуру да канца жыцьця, а у Вільні Луцкевіч і нашыя «ідэовыя» дзеячы глядзелі спакойна як ён галадаў. Гэткая гразь і балота у Вільні абурывае мяне страшэньне. А я страціў найбліжэйшаго

мне па сэрцу і думцы прыяцеля у Вільні, бо з Менскам зносін не маю і трудна іх навязаць. Канчаю мой ліст і прашу Ваш пісаць магчыма найчасьцей. Кніжкі як толькі разьбяруся з пакамі — вышлю Вам.

Затым бывайце здаровы

Ваш

Р.Земкевіч

Варшава

8.V.1925

Пішыце на адрэс Izby Kontroli Państwa

582.1.48:158&r-158a&r

582.1.48:156 — канвэрт

Ліст перасланы праз Бандрыўскага (Бэрлін). ¹ Доктар Франціш Скарына: (1525-1925) // Крывіч. №2(8). Красавік-сьнежань 1924. ² У №10(2) «Крывіча» за ліпень-сьнежань 1925 году надрукаваны артыкул М.Н. «Крыўскія рытаўнікі».

3732. Ліст адміністрацыі часапісу «Slovanský Přehled» (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.05.1925

582.1.48:160

582.1.48:159 — канвэрт

Паведамленьне аб аднаўленьні выдаваньня часапіса пад рэдакцыяй Адольфа Чэрнага пасля 11-гадовага перапынку й прапанова супрацоўніцтва.

3733. Ліст Рамуальда Зямкевіча (Варшава) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 11.05.1925

Даражэнькі Дзядзька Вацлаў!

Пасылаючы Вам у другі раз ліст, які мне назад адаслалі, яшчэ раз дзякую за высланыя нумэры «Крывіча», даносячы пры зручнасьці што пісулькі у сярэдзіну «Крывіча» уложаныя атрымаў без ніякіх перашкод. Асабліва дзякую Вам за іх, бо іх тут у нас ніхто ня бачыў і ня ведае. Дублеты аддаў Леўчыку, Гапановічу ды іншым беларусам.

Пакуль што з кніжак пасылаю Вам:

A.Jabłonowski, Akademia Kijowsko-Mohilańska. Kraków 1899, у якой шмат знойдзеце да беларусазнаўства.

Далейшыя кніжкі высылаць буду ад часу да часу.

Прашу Вас не забываць аба мне і высылаць Вашыя, пражскія, бэрлінскія і савецкія выданьня. У даўгу не астануся і рэчы добрыя, а нязнаныя Вам прышлю.

Ваш Р.Земкевіч.

Прашу да мяне адрэсаваць у гэтакім парадку слоў:

Izba Kontroli Państwa

dla inż. Romualda Ziemkiewicza

ulica Złota 22, III piętro

Warszawa / Polen

P.S. Антон Грыневіч у вялікую пятніцу (нов. стылю) уцёк з Вільні у Менск. Пагражаў яму прысуд да 5 гадоў вастрога за нелегальны праход граніцы (у 1920 годзе!) і за ліст які адтуль прывёз (з Менску), які цяпер толькі расшыфравалі.

Бедны у Вільні галадаў, тамака у Менску дастае эмэрытуру да канца свайго жыцця за грамадзкія заслугі.

Страціў я цяпер у Вільні найлепшага і найбліжэйшага мне прыцеля. Няма чаго туды ездзіць, бо Ант. Луцкевіча нашага важнага «архі-бонзу» я не надта паважаю за яго устрымовываньне культурнага беларускага разьвіцця.

Р.Земкевіч

582.1.48:157&r

582.1.48:155 — канвэрт

Ліст перасланы праз Бандрыўскага (Бэрлін).

3734. Ліст Міколы Ільляшэвіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 15.05.1925

582.1.48:154&r

Разам з дасланымі для «Крывіча» артыкуламі «Гдзе старыя белар. грошы» і «З кніжнае выстаўкі С.С.С.Р.».

3735. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.05.1925

Вельміпаважаны Спадару Вячаславе,

Пішучы Вашэці ліст, забыўся я Вашэцю папрасіці, каб Ваша прыслаў мне гэнаю выпіску, зь якое відаць, што аўтар выдадзенага ў Вільні крывіцкага слоўніка 1596 г.¹ паходзіў зь Віленшчыны. Дык калі ласка прышлеце мне гэнаю выпіску. Прасіў мяне Ільляшэвіч (нішто дзяцюк) пераслаці Вашэці дзьве ягоныя зацёмкі. Адначасна тут пасылаю заяву на кніжкі. Калі будуць прысланы, дык думаю пасылаць па крысе знаёмым нашых студэнтаў крывічом заганіаю і ў Бацькаўшчыне, каб гэткім парадкам шырыць сьвядомасьць. Прывітайце ад мяне сваю жонку і перадайце падзяку Вашэцінму памагатыру (памагаю, памачніку) із слонімскага павету за прысланыя кніжачкі «Гутарка Тараса з Панасам».

Із шчырым паважаньнем

Я.Станкевіч.

18.V.1925

P.S. Ільляшэвіч канчае вельмі мякка для бальшавікоў, трэ было-б кончыць нагонкаю ім.

582.1.48:151&r

¹ Л.Зізані.

3736. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Станіславе Ластоўскай (Коўна) за 20.05.1925

20.V.1925.

Рыга.

Высокапаважаная Станіслава Пятроўна,

даць Вам свой «сталы адрас» ніяк пакуль што не магу, бо ніякае сталасьці цяперака, асабліва ў адрэсе і службовым становішчы, у мяне німа.

Жыву «часова» ў рыжскіх беларусаў ўжо з месяц. Чакаю са дня на дзень «вазстанаўленьня» ў правах і пасадзе, але справа тармазіцца.

Лісты з Люцына мне сюды пасылаюць, а таму пашлюць і ліст ад Вашае сястры.

Я-ж ўжо яго не затрымаю.

Ваша пісьмо ей паслаў ў той жа дзень, як атрымаў.

Не пішу Вам таму, што дужа заняты, ды і пахваліцца пакуль-што німа чым.

Сёнека зацьвердзілі, нарэшці, палітычнае беларускае Т-ва «выбаршчыкаў-беларусаў».

Худка выязжаю на арганізацыю адзелаў.

Працую над стварэньнем тутака беларускае газэты.

Як «Крывіч»?

Ці выйшаў № далейшы?

Будзьце ласкавы, да рэчы, выслаць па камплекту «Крывіча» рыжскім беларускім культурна-прасьветным Т-вам:

1) «Рунь» Riga, Lačpleša iela, 155.

(лепш старшыні Т-ва у хату

Riga, L. Maskavas iela 80 кв. 18

I.Ščorsu)

2) «Biełaruskaja Chata» —

Riga, Tumes iela, 2.

У апошнім Т-ве я цяперака жыву. На гэта Т-ва мне можна і пісаць, зноў жа — «часова».

Вітаю Вацлава Юстынавіча і маёра Ружанцова.

З пашанай К.Езавітаў

Аб сумных навінах — на пасьледак:

ўчора вячэрнім цягніком ад'ехала ў Менск Паўлінка¹ з Зыгмусям.

582.1.48:148&r-149&r

¹ Мядзёлка.

3737. Ліст Эдмунда Зузэміля (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.05.1925

[...] Меня спѣшно только что вызвали въ Danzig на совѣщаніе [...]

582.1.48:145&r

3738. Ліст Эдмунда Зузэміля (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.06.1925

[...] встретиль ожидаемыхъ «заморскихъ гостей» [...]

582.1.48:143

3739. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Інстытуту Беларускай Культуры (Менск) за 2.06.1925

Інстытуту Беларускай Культуры ў Менску.

У мяне маюцца лісты і крыху твораў М.Багдановіча, але не пры мне, ня ў Коўне, і ў хуткім часе дабыць іх няздужаю. З большых паэмак ёсьць ў

маім архіве «Каханьне і сьмерць», але, спадзяюся, Вы гэта знайшлі такжа ў паперах нябошчыка Максіма. Спробую, і калі мне удасца выпісаць мае архівы і ў цэласьці атрымаць іх, то ўсё, што маю ахвотна перашлю Вам.

Што датыча успамінаў аб М.Богдановічу, то яны прыгатаваны ў мяне да чароднага нумару «Крывіча»¹ і калі Вам падойдуць — друкуйце ў сваім зборніку.

Разам з гэтым лістом пасылаю Вам свой Слоўнік. Прашу на абмен выслаць мне апрацаваную Інбелкультам тэрміналёгію.

Мне для навуковых прац бывае патрэбна літэратура, якую я дагэтуль пазычаў з бібліятэк нямецкіх і эстонскіх. Ці Інбелкульт нямог-бы часам служыць мне сваімі кнігамі? Паруку за цэласьць кніг можа даць Літоўскі Унівэрсытэт, а ўсе кошты зьвязаныя з перасылкай я ахвотна бяру на сябе.

З пашанай ВЛастоўс...

2.VI.25.

Коўна

582.1.48:144&r

¹ Надрукаваныя ў №1(11) «Крывіча» за студзень-чэрвень 1926 году.

3740. Копія ліста Яўгена Петрушэвіча (Бэрлін) Міхайлу Лазінскаму (Прага) за 6.06.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:141

3741. Ліст Яўгена Петрушэвіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.06.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:142

3742. Ліст Унівэрсытэцкай Бібліятэкі (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.06.1925

[Просьба вярнуць да 15.06 узятыя ў бібліятэцы кнігі:]

Wiszniewski. Hist. lit. polsk. T.7¹

Шахматовъ. Пов. врем. дѣлъ T.I²

Шахматовъ. Сказ. о призв. вар.³

Шахматовъ. Изслѣд. о Двин. Гр.⁴

582.1.48:135

¹ Wiszniewski M. Historia literatury polskiej. T.7. Kraków, 185?.

² Шахматовъ А. Повѣсть временныхъ лѣтъ. T.1. Петроградъ, 1916.

³ Шахматовъ А. Сказаніе о призваніи варяговъ. СПб., 1904.

⁴ Шахматовъ А. Изслѣдованіе о Двинскихъ грамотахъ XV в. Ч.1-2. СПб., 1903.

3743. Копія ліста Міхайлы Лазінскага (Прага) Яўгену Петрушэвічу (Бэрлін) за 11.06.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:127&r — рк

3744. Ліст Давіда Анэкштэйна (Ганд) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.06.1925

582.1.48:137&r

582.1.48:136 — канвэрт

Аб маючым адбыцца «беларускім працэсе» ў мясцовым судзе - Д. Анэкштэйн супраць Аляксандра Эка, «фальшывага расейскага прафэсара»

3745. Ліст Мікіты Шапавала (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.06.1925 аб сустрэчы ў Празе з Канавальцам і Галавінскім

[...] З того, што гаворив Головинський, я зрозумів, що він де-що знае про ту справу, про яку Ви і п. П. говорили зо мною в квітні місяці [...]

582.1.48:134

3746. Чарнавік ліста Вацлава Ластоўскага (Коўна) Кастусю Езавітаву (Рыга) за ?? .06.1925

Высокапаважаны Канстантын Барысавіч.

Атрымаў учора ад Вас тры брашуркі: 2 статуты і праграму. Але чаму гэта надрукавана «гарацкія»? Слова горад пішацца-ж не праз «т» (Горад, а ня горат). Выглядае гэта спамылка больш чым брыдка, бо наводзіць на мысль, што аўтор ці карэктар запраўды пішуць: горат, хлел, боп, лоп, гвост...

Прынамні ужо пяты раз прашу у Вас пазычыць мне «Витебскую Старину» і не атрымліваю ніякай адпаведзі. Самі ведаеце, што мне гэта кніга патрэбна не для забавы, а для сур'ёзнай работы. Дык вельмі прашу Вас адкажыце ўрэшце так ці іначы.

Перад судом я праз п. Сахарава паслаў Вам на працэс сваіх асабістых грошы, пазыкова, 50 доляраў. Не маючы дагэтуль ад Вас пацьверджаньня ў атрыманьні гэтай пазычкі, ня ведаю што маю думаць: атрымалі Вы яе, ці не?

Да мяне зьвярнуўся адзін з выдатных Латвійскіх дзеячоў з гэткай прапановай. ~~Калі беларусы ў Латвіі хочуць каб ім латвійскі урад аказываў шырокую дапамогу, то латвійскі урад будзе аказываць падтрымку беларускаму руху ў Латвіі як і раней, а нават шырэй яшчэ, калі ў латвійскіх беларусаў знойдзецца група якая будзе цесна супрацоўнічаць з латвійцамі і вырачэцца сепаратызму...~~

82.1.48:147&r, 150

Дакладная дата невядомая.

3747. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.06.1925

16 чэрвеня 1925 г.

Высокапаважаны Вацлаў Юстынавіч,

паслаў Вам №1 газеты «Голас Беларуса»¹ і прашу не адмовіць напісаць аб ураджаньнях Вашых.

Вельмі шкадую, што ўсё яшчэ не магу задаволіць просьбы Вашай аб «Вітабскай Старыне», бо мая бібліятэка ў Люцыне, а я часова ў Рызе.

Грошы Вашы ад гр. Сахарава я атрымаў ужо з месяц часу, бо яны увесь час былі як залог унесены за мяне Суду, пакуль пастанова не вайшла ў законную моц.

За зробленую Вамі падтрымку ў цяжкі для мяне момант шчыра дзякую. Маю надзею, што буду мець магчымасьць паквітацца з падзякай.

Дзеля таго, што я увесь час нашуся па весках, прашу пісаць мне на рэдакцыю. Мне падышлюць.

На рэдакцыю-ж прашу выслаць мне і «Крывіч».

Будзьце ласкавы напісаць якім чынам магу я атрымаць хаця-ж бы штук з 10 Вашых «Слоўнікаў», бо тутака просяць вучыцелі. Яны гатовы і заплаціць за іх, але ня ведама каму, куды і колькі падаслаць.

Думкі Вашы аб дзяржаўным будаўніцтве Беларусі я падзяляю, хаця-ж лічу, што яны не супярэчаць тым фактам і тэндэнцыям, што выкладзены у маіх успамінах аб «Белвайскцэнтрадзе», бо іншы раз здрада аднаго чалавека пераварочвае ўсю справу да гары нагамі. Што сілаў у нас мала — гэта праўда, але гэтага я ня мог афішыраваць у сваіх успамінах.

Па лісту Вашаму адчуў я нейкую нэрвовасьць.

Як Вашы справы, Вацлаў Юстынавіч?

Цісну руку. Вітаю Станіславу Пятроўну.

З пашанай К.Езавітаў

P.S. Як справа з юбілейнай Скарынаўскай кнігай? Ці худка выйдзе?

582.1.48:139&r

3748. Ліст Міхайлы Лазінскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.06.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:125&r-126

3749. Заклік да Лігі Нацыяў і цывілізаванага сьвету Парыскага Камітэту Паняволеных Польшчай Нацыяў за ?? .06.1925

582.1.48:128&r-129&r — мк

582.1.48:130-133 — мк

Дакладная дата невядомая. Складзены М.Лазінскім — у справе польскага тэрору.

3750. Ліст Францішка Чарняўскага (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.06.1925

582.1.48:121a&r-121d&r

582.1.48:120 — канвэрт

3751. Паштоўка Кастуся Езавітава (Рыга) Станіславе Ластоўскай (Коўна) за 25.06.1925

25.VI.25. Рыга.

Высокапаважаная Станіслава Пятроўна,

ці ня можаце Вы мне парадзіць як атрымаць «Слоўнік» для тутэйшых вучыцялеў? Я хацеў бы мець на камісію 10-20 экзэмпляраў. Зараз ідуць летнія курсы. Кожын хоча мець «Слоўнік», а я ня маю. Вучыцялі заплаціць і грошы, але трэба-ж каб «Слоўнік» быў тутака.

Напішыце мне яго кошт, а калі можна, дык разам і вышліце першы дзясятак. Я дам абвестку у газэце, сьпішуся з вучыцялямі, з некаторымі прост пагутару, бо яны у Рызе, і справа пойдзе. Трэба-ж даць магчымасьць «Слоўнікам» карыстацца.

З пашанай К.Езавітаў

Пішыце на Рэдакцыю.

Хацеў бы пасылаць газэту Душэўскаму і Біржышко, ды згубіў адрасы іх.
582.1.48:119

3752. Ліст палкоўніка Яўгена Канавальца (?) Прэзыдыюму Саюзу Беларускіх Стральцоў (Коўна) за 26.06.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:123&r-124d&r

582.1.48:122 — канвэрт

3753. Тэлеграма [Адама] Станкевіча (Данцыг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.06.1925

=czattan dwa dni najcie akanczalny adkaz na warszawu ci praz litoucau ab prajektach szto zhawarylisea z haroniaj = stankiejicz=

582.1.48:272

3754. Тэлефанаграма Антона Матача (Коўна) Вацлаву Ластоўскаму (Пакярпе) за 30.05.1925

Pakerpė: Ukmergės apskritis, Musninkų valstis

Antanas Matačas per telefoną prašo Tamsto, tuojaus pirmu traukiniu grįžti Kaunan.

Buktai yra gauta iš užsienio telegrama labai svarbiais kokiais ten reikalais. Sakyta, kad už nunešimą šio bus atlyginta pasiuntiniui Tamstos lėšomis.

582.1.48:118

3755. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 2.07.1925

RIGA, 2 ліпеня 1925

Высокапаважаны Вацлау Юстынавіч,

дужа усьцешаны я Вашаю цікавасьцьцю да газэты нашае і Вашым абяцаньнем парады.

Дауно ужо зьбірауся я выпусьціць тутака хаця-ж бы самую маленькую беларускую газэтку але перашкодзілі рожныя спрэчкі і слабыя сродкі. Цяжка з апошнімі і цяперака, але, як у №3 угледзіце, усе-ж грамадзянства адгукнулася. Мо і пратрымаемяся.

За зробленыя увагі шчыра дзякую. Яшчэ болей бы дзякавау, калі-б Вы не адмовіліся даваць такія-сякія матарыялы, асабліва-ж для народу, бо з гэтым у мяне зусім блага, — прызнаюся.

Наконта лекцыяу Вашых спарушыу справу. Пасылаю Вам копію разасланае паперы.

Напрамак газэты, як бачыце, зусім не апазыцыйны да Ураду. Мы толькі адзначаемо свае крыуды, каб на гэта зьвярнулі увагу. Інфармацыі у нас вузкаватыя, бо мы хочама наупэрад даць асьветленьне нашым тутэйшым локальным справам.

Пагутарыць з Вамі вельмі пажадана і я хацеу-бы худчэй тутака Вас пабачыць.

Чакаемо і чарговы № «Крывіча».

Маю да Вас вялікую просьбу: дапамажыце мне атрымаць на камісыю штук 20 Вашага новага «Слоуніка». Паперу аб гэтым да Міністэрскага Склада дадаю, каб Вы перадалі яе асабіста, тады, я у гэтым пэуны, справа пойдзе худчэй.

З надзвычайнай няцярплівасьцьцю чакаемо усе мы тутака кнігі Вашае аб Ф.Скарыне і аб беларускай кнізе наагул.

Маю для Вас цікавую навіну: у Дзьвінску закладаецца беларускае культурна-прасьветнае таварыства пад назовам «Крывіч». Гэта — вынік Вашае працы. Прывіваецца крывіцкі тэрмін і нашае моладзі. Можаце гэ-та прасачыць па вершам «Ластаўкі» (ці атрымалі Вы друкаваны зборнік яе) ды і у газэце будуць, матарыялы ужо есьць.

Шчыра вітаю

К.Езавітаў

582.1.48:115

582.1.48:116 — канвэрт

3756. Ліст Цэнтральнага Праўленья Беларусаў-Выбаршчыкаў (Рыга) праўленьям Дзьвінскага, Люцынскага й Краслаўскага Аддзелаў Таварыства за 2.07.1925 з просьбай абмеркаваць прапанаваны прыезд В.Ластоўскага дзеля чытаньня лекцыяў для латыскіх беларусаў

582.1.48:117

3757. Ліст Прэзыдэнта Ўкраінскай Нацыянальнай Рады Яўгена Петрушэвіча (Бэрлін) Міхайлу Лазінскаму (Прага) за 3.07.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:112-114 — мк

3758. Ліст Прэзыдэнта Ўкраінскай Нацыянальнай Рады Яўгена Петрушэвіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 4.07.1925 у справе Парыскага Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:110&r-111

582.1.48:97 — канвэрт

3759. Заява Вацлава Ластоўскага (Коўна) «дырэктару Міністэрства Закардонных Спраў» Ігнасу Янінасу (Коўна) за 6.07.1925

ЯГО ДАСТОЙНАСЬЦІ

ДЫРЭКТАРУ МІНІСТЭРСТВА ЗАКАРДОННЫХ СПРАУ

п. І. ЮНІНАСУ

Грам. В. Ластоўскага, Вітаута пр. №30

ЗАЯВА

Па Вілкомірскім Шоссэ на Зяленай гарэ мною куплены дом №147, у якім прапаную «Беларускаму Цэнтру у Літве» заняць 6 пакояў.

Дзеля таго, што дом вымагае грунтоўнага рэмонту, на які трэба вылажыць значную сумму грошы, уважліва прашу Пане Дырэктару даць сваю згоду і зрабіць захады аб узысканьні згоды п. Дзяржаўнага Кантралера на выдачу мне авансам за кватэру пад «Беларускі Цэнтр у Літве» шасьці тысяч (6.000) літаў на гэтых варунках:

Атрымаушы згары 6.000 літаў я здаю у арэнду у маім доме шэсьць пакою «Беларускаму Цэнтру у Літве» на чатыры гады, што будзе становіць па 1.500 літаў гадавой арэнды або па 125 літаў у месяц.

У выпадку калі-б «Беларускі Цэнтр» з якіх колечы прычын перастаў існаваць, то арэндны тэрмін на кватэру астаецца у распараджэньні п. Дырэктара Міністэрства Закардонных Спраў

582.1.48:108 — мк

3760. Ліст Казіміра Кулака (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 08.07.1925

582.1.48:105&r-106&r

582.1.48:104 — канвэрт

Аб спробе ўвесці назоў «Крывічы» сярод беларускай хадэцы; палеміка з Ластоўскім вакол ягонай прапановы «стварыць сваю ўласную веру».

3761. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 8.07.1925

Даражэнькі Вацлаве!

8.VII.25, Radotin.

Ніяк не магу дагадацца, што магло такога здарыцца ў апошні час, што ты не адпісваеш на мае пісьмы. Я зусім шчыра быў паставіў некалькі запытанняў адносна нарады, якая ўжо адбылася — наша адношаньне да гэнай нарады гл. у Бюлетэні №1 Загр. Гр. Б.П.С.-Р. Але з Коўні поўнае маўчаньне. Значна хочучь мець ніякага дачыненья ці што? Але чаму? Што думаюць рабіць тыя, якія не прыёмалі учасьце ў Нарадзе? Будуць маўчаць? Поўны адказ ад палітычнай дзеяльнасьці? Можа не? То што тагды? Цяпер больш чым калі небудзь патрэбна выразнае адношаньне да адбываючыхся падзеяў. А вы, паважаныя сябры, маўчыце.

Найбольш нас дзівіць, што ні слова няма ад Язэпа М<амонь>кі. Абецаў пісаць, як ехаў і на табе — ні слуху ні духу. А тут у Празе чорнай зьмяёй паўзуць розныя плёткі. Людзі цьвердзяць, што Язэп быццам-то з Літвы высланы. Куды? — ніхто гэтага ня ведае. Тым больш пачынае нас трывожыць яго доля. Што з ім і дзе ён? Ці ня мог бы ты што небудзь напісаць. Тым больш што ён бываў у цябе. Калі ўзапраўды ён высланы з Літвы, то дзеля якой прычыны? Ня буду ад цябе гэта хаваць: твае ворагі пашыраюць тут чуткі, што быццам-то па тваёй просьбе ён быў высланы з Літвы. Мы ў гэта ня хочам верыць. Просім дакладна высвятліць нам справу. Нас трывожыць, як сам факт высылкі, калі яна ўзапраўды адбылася, гэтак і плёткі, якія снуюць па Празе аб тваім учасьці ў гэнай высылцы. Даражэнькі Вацлаве, зараз-жа напішы, як і што. Чакаю. Бывай.

Цісну руку. Тамаш

582.1.48:107&r

3762. Паштоўка Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.07.1925

Даражэнькі Вацлаў Юстынавіч,

да гэтага часу ня маемо мы новага нумэру «КРЫВІЧА»¹. Вы пісалі, што ён нібыта ужо вышаў з друку. Будзьце ласкавы паслаць на Рэдакцыю некалькі намяроў.

Ці перадалі Вы паперу маю у Міністэрства Беларускіх Спрау, і што яны мне не адказываюць на маю просьбу?

Вучыцельства хутка раз'едзецца з курсу і тады будзе патрэбна разсылаць «Слоўнік» па весках, а гэта зноу будзе каштаваць лішнія грошы.

З пашанай чакаю адказу.

К.Езавітаў.

582.1.48:102

¹ Крывіч. №9(1). Студзень-чэрвень 1925.

3763. Ліст Яўгена Ляцкага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.07.1925 у справе кнігаабмену з выдавецтвам «Пламя» і бібліятэкай Славянскага Інстытуту ў Празе

582.1.48:103

3764. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.07.1925

Вельміпаважаны Спадару Вацлаве,

Нічагусенькі ад Вашэці ня чуваць. Як із «Крывічом»? Ці выйдзе ён¹? Калі ня будзе друкавацца пасланая Вашэці транскрыпцыя з «Аль-Кітабу», дык зрабеце ласку адашлеце мне яе назад.

А калі выйдзе «Крывіч» і яшчэ ня позна, дык я хацеў-бы прыслаць чыста навуковаю стацьцю «Аб ацьвярдзеньні л ў крывіцкай мове». Займе 4-5 балонак «Крывіча». Чытаў яе рэдактар «Славii» проф. Гуер і пахваліў. Яе мне толькі трэба перапісаць пабеларуску на чыста. Адпішэце пісулькай. Калі можна прыслаць, дык я на другі дзень пашлю*. Ня хачу друкаваць у «Slavii», бо 1) няма ведама калі далейшы № «Slavii» выйдзе а 2) што дзеля крывіцкае літаратурнае мовы гэта будзе мець і практычнае значэньне. Мог бы яшчэ Вашэці прыслаць разбор «Беларускага правапісу» Р.Астроўскага, крытыку гісторыі Пічэты («заместа рэцэнзіі») і рэцэнзію «Нарысы гісторыі літаратуры» Янчука. Хачу з Вашэцям параіцца, што маю рабіць з рэцэнзіяй Вашэцевага слоўніка. Яна напісана па чэску і аддадзена ў «Slaviju». Але хто ведае, калі выйдзе гэты № «Slaviji», бо № папярэдні, той у які я даў рэцэнзію аб «Крывічу» яшчэ ня выйшаў (карэктурі рэцэнзіі я ўжо чытаў). Напеўна ня выйдзе раней як у лістападзе а мо' й пазьней. Бачыце, «Slavija» выходзіць 4 разы ў год, пры гэтым часта злучаюць 2 № (два нумэры) ў адзін. Апрача таго «Slavia» так сказаць абстрактна навуковае выданьне. Дзеля гэнага ў ёй шмат аб слоўніку не напішаш, бо не надрукуюць. Усё грамадзка-нацыянальнае значэньне гэтага слоўніка не магло-б быць апісана. Ведаю гэта ўжо і з собскага дазнанья. Рэцэнзію аб «Крывічы» мне проф. Гуер скараціў болей як тры разы. Друкаваць жа рэцэнзію аб слоўніку на якія дзве балонкі выглядала-б несур'эзна. Калі-ж ня ў «Slavii», дык можна было-б надрукаваць у «Крывічы» або можа у «Przełądzie Wi- leńskim». Хацеў-бы ведаць Вашэцяў пагляд на гэтую справу.

Пасылаю вашэці ў гэтым конвэрце квіт на 25 (дваццаць пяць) даляраў. Значыцца з грошай дадзенымі Вамі мне асталося яшчэ неапраўданымі дзэвесьце пяцьдзсят літаў або 25 даляраў. З гэтага дзэсяць даляраў я расходаваў і за якісь час прышлю Вашэці расьпіскі.

Аб 150 літах прачытайце ніжэйшае. Сто літаў і сто чэскіх каронаў у мяне ўкралі па маёй неасьцярожнасьці. Я палажыў іх у старую адзежу, якую потым захацеў прадаць. Прадаючы адзежу, прадаў разам і грошы. Рэшта каля двух даляраў праеў на зяленіве, лечачыся ад пачаткаў цынгі. Мне, вядома, ніколі ня прыходзіла ў дум, што гэтыя грошы ў мяне прападуць. Я думаў, зараблю і ўжыву згодна з назначэньнем. Але з гэтым заробкам ня так лёгка. Вы ня мелі грошаў заплаціць мне гонорар, за матар'ял друкаваны ў апошнім № «Крывіча»². Я Вам прапаную зрабіць гэтакую рэч. Заместа грошай на суму, на якую надрукавана, прышлеце мне расьпіску, што на гэную суму дастана ад мяне апраўдальных дакумэнтаў. А я вам пашлю расьпіску, што на гэную суму дастаў ад Вашэці гонорару**. А потым із сваіх грошаў папоўніце грамадзкі фонд, ведама ўжо без ніякіх адносінаў за мной. Калі гэтак зробіце, дык здымеце з маіх грудзёў цяжар. Зазначу яшчэ, што гонорар за транскрыпцыю з «Аль-Кітабу» ў гэткае разьлічэньне ня мог-бы ўвайсьці, бо за друкаванаю транскрыпцыю я мушу плаціць заўсёды гонорар транскрыбавацелцы.

З Вільні пішуць, што надзеі выдаваць там беларускаю газэту ці часопісь чыста беларускаю, г. зн. не ў камуністычным кірунку не ўдаюцца. Пастарайцеся пераканаць Ліцьвіноў, што гэткае газэта ня толькі патрэбна нам але і ім. Пакуль ня будзе гэткай газэты, патуль варожыя Ліцьве розныя «Іскры» будуць мець уплыў.

Вы ўжо ведаеце, што ў Празе арганізавана «Крывіцкае (Беларускае) Культурнае Т-ва Д-ра Фр. Скарыны». Праўдзівая корэспондэнцыя аб ім была надрукавана ў адным № «Крыніцы».

Добра, што пад назовам «Крывіч» мае арганізавацца т-ва ў Лацьвіі. У ваднаднёўцы «Жыцьцё вёскі» надрукавана проці назову «Крывіч» а разам і нас з Вамі правакацыйная корэспондэнцыя, у якой што ні слова, то мана. Ніякія «дрыгвічы» ў Празе не зьявіліся і ніколі проці назову «Крывіч» не пратэставалі; так сама як і ніхто не протэставаў. Наше т-ва дасьць афіцыйна адказ на гэтую провакацыйнаю ману.

Прывітаньне Вашэцявай жонцы.

Што чуваць аб бел.-літ. супрацоўніцтве, аб чым Вы казалі ўвясну ў Празе.

Я.Ст...

Мой адрэс цяпер:

Praha, Pankrac

Podlipného ul. N. 463

и р. Fr. Pavlička

* Ня маючы пеўнасьці ці можа друкавацца ў Вас, я не перапісую і цяпер не пасылаю, бо надта ня маю часу. ** Гэтак будзем рабіць датуль, пакуль не ліквідуем гэтых 150 літаў.

582.1.48:095&r-096&r

¹ №9(1) за студзень-чэрвень 1925 году. ² №2(8) за красавік-сьнежань 1924 году.

3765. Ліст Івана Бартовіча (Бэрлін) «Пану Президенту» (?) за 18.07.1925

582.1.48:098

Аб аб'яднаньні 11.07.1925 у Львове ўсіх украінскіх нацыянальна-палітычных групаў ва Ўкраінскае Нацыянальнае Аб'яднаньне пад кіраўніцтвам д-ра Зьмітра Лявіцкага.

3766. Ліст загадчыка Бібліятэкі Інстытуту Беларускае Культуры Івана Серады (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.07.1925

Інстытут Беларускае

КУЛЬТУРЫ

18 Ліпеня 1925 г.

№1335

Менск, Рэвалюцыйная 21

Дужа паважанаму
Дзядзьку В.Ластоўскаму
КОЎНА.

Бібліятэка Інстытуту Беларускай Культуры з вялікаю прыемнасьцю адтрымала надаслаю праз Вас кніжку «Про багацтво да бьедносьць» выдан. у Жаневе у 1881 г. і засылае сваю шчырую падзяку за дбайнасьць аб папаўненьні Беларускага Аддзелу Бібліятэкі ІБК рэдкаснымі выданьнямі.

Адначасна Бібліятэка паведамляе, што яна у сакавіку г.г. адтрымала высланы праз «Наркоминдел» у Маскве 1 экз. Вашага Расійска-Крыўскага слоўніка. З свайго боку Бібліятэка ІБК выслала праз Маскву (Загадчыка п/о Прыбалтыкі і Польшчы «Наркоминдела» СССР) для перадачы Літоўскаму паслу гр. БАЛТРУШАЙЦІСУ пасылкаю 30 беларускіх кніг апошніх выданьняў у абмен на выданьні Міністэрства беларускіх спраў у Літве.

Але да гэтага часу ніякага адказу праз Маскву ня маем, між тым як патрэба Бібліятэкі у Вашых выданьнях з кожным днём павялічваецца, асабліва у «Крывічы» і у «Слоўніку».

З вялікаю пашанаю

Загад. Бібліот. ІБК (Член ІБК) І.Серада

582.1.48:100

582.1.48:099 — канвэрт

3767. Ліст В.Бандрыўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1?.07.1925 аб дзейнасьці Камітэту Паняволеных Нацыяў

582.1.48:101

Дакладная дата невядомая.

3768. Расьпіска Вацлава Ластоўскага за 22.07.1925 аб атрыманьні ад Янкі Станкевіча апраўдальных дакумэнтаў на 150 літаў, выдадзеных яму на культурна-асьветныя патрэбы

582.1.48:008

3769. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна)
за 22.07.1925

22.VII.25
Radotín.

Даражэнькі Вацлаве!

Дужа перапрашаю, што гэтак даўна я нічога ня пісаў. Быў вельмі заняты. Шмат маю працы і цяпер, але ўжо не так. Ды і горача цяпер. Таму дазволіў сабе па абедзе адпачынак. А што ёсьць чалавеку найбольш прыемнае, як ня тое, калі ён у час свайго адпачынку, адагнаўшы ўсе благія думкі ды настроі, зусім шчыра, з аткрытай душой пачне гутарку з самым сабою, з сваей сьвядомасьцю, з сваім сумленьнем, яшчэ больш прыемна, калі ён падзеліцца гэнымі сваімі гутаркамі, з сябрамі, ведама, калі іх мае.

Я стаўлю перад сабой запытаньне: ці маю я сяброў? Калі маю, то хто яны, дзе? А калі ня маю, то чаму?

У розны час я па рознаму адказваю на гэтыя запытаньні. Адзін раз — здаецца нікога блізкага наўвакол мяне няма, а ні адной жывой душы. Я адзін. І моцна цешуся ў сваей адзіноце. Вось я адзін і нічога сабе — жыву. Атручваю паветра, жыцьцё іншым. І адным маім жаданьнем, з'яўляецца — змагацца з усей гэнай людзкой грамадой, якая, хоцяж нічога благога асабіста мне і ня робіць, але мае нагласьць быць няшчаснай, плакаць, цярпець, стагнаць і ў той-жа самы час моўчкі цягне ярмо сваей нядолі, не пратэстуе, не змагаецца. Я злы тагды, перастаю любіць і паважаць чалавека. А іншым разам — я сумую ў сваей адзіноце. Сумна і больна да сьлёз. Ня маю злосьці, ня маю і крыўды на людзей. Усе мы няшчасны на гэтай няшчаснай сьлязьмі і крывёю палітай зямлі. Заместа злосьці да людзкой грамады ў маім сэрцы гарыць каханьне. Хачу кахаць людзей, кожнага; хачу дараваць усім што некалі зрабіў хто мне благога, пакрыўдзіў, прасіць каб і мне даравалі. Усе мы людзі і кожны з нас чалавек; кожны мае свае слабасьці, свой грэх; кожны мае сваю бяду, сваё няшчасьця; кожны па свойму змагаецца за лепшую долю; кожны чалавек ёсьць больш добры чым блгі. Трэба умець бачыць толькі гэта добрае. «Калі ты бачыш у чалавеку толькі блгое, то які-ж ты блгі сам, чалавеча...» І як-жа хочацца тагды вырвацца з сваей адзіноты, хочацца быць з людзьмі такім самым як і ўсе людзі; тагды мне хочацца мець сяброў. Шукаю іх, аднак — не знаходжу. Чаму? Ды ці я ведаю. Я ворагаў маю аж за шмат. Ваюю з імі. А сяброў ня маю. І гэтак з дня ў дзень праходзіць маё жыцьцё.

Няўжо я вырадак нейкі?

Асабіста ў жыцьці нічога ня хочу; мне нічога ня трэба. Я гатоў жыць у самых скромных абставінах. Жыву даволі скромна і цяпер. Што-ж я — скромны студэнт філэзоўскага факультэту Карлавага Унівэрсытэту ў Празе. Свае жыцьцёвыя патрэбнасьці зьвёў да крайняга мінімуму. Увесь аддаўся студыям. Дзеля чаго? — каб знайсці праўду. Я толькі праўду шукаю.

Тры гады ўжо мінае, як я упарта працую. Акуратна хадзіў на лекцыі ўнівэрсытэцкія, пільна прынімаў учасьце ў сэмінарах: пісаў рэфэраты,

прыймаў учасьце ў дыскусых. Прачытаў шмат кніг па філэзофіі, лёгіцэ, псыхолёгіі, соцыолёгіі, біолёгіі, гісторыі, этыцы, пэдагогіцы; паўтара гады студаваў славянскую філялёгію і літэратуру. І што-ж: знайшоў праўду? Дзе яна, тая праўда?

Да гэтага мушу дадаць, што за гэты час я шмат перажыў. О, што я перажыў за гэты час... Асабліва за апошні год. У маім асабістым жыцьці адбылася цяжкая драма. Трэ было перажыць. І я перажыў. Чую, што шмат пастарэў. Ні вайна, ні рэволюцыя гэтак на мяне ня мелі ўплыву, як ўсё тоя, што сталася тут на чужыне, ў адносна мірных умовах. Магчыма і тоя, што гэта была рэакцыя на ўсе папярэднія уражаньні — усё ў адзін раз паўстала, ўзбурылася. Скажу проста: я перажыў глыбокую ўнутраную рэволюцыю. У ціхім Радоціне, пад Бэрункай я больш адчуў і перадумаў чым за ўвесь час майго папярэдняга жыцьця. І ні адзін раз ка мне прыходзіла думка аб самагубстве. Усё ідзе ня так, як гэтага я хачу, то хай споўніцца хоць адно маё жаданьне — жаданьне сьмерці. Але інстынкт сябезахавы браў верх. Думка аб самагубстве зьнікала. Тагды з'яўлялася іншая мара: мо' я хворы, вар'ят і маё мейсца вун там, у Богніцах¹? Дзе крытэрыон праўды? Што можа перасьведчыць мяне, што я не вар'ят? Успамінаю словы св. Тамаша Аквінскага: *veritas est adaquatio rei et intellectus*. А ці тоя, што я думаю разыходзіцца з істотнасьцю ці-то рэчавістасьцю? Не. Правяраю ў каторы ўжо раз і пераконываюся, што не, мае думкі не разыходзяцца з істотнасьцю. Знача я не ўтраціў пачуцьці рэальнасьці, знача я не вар'ят. Бо першая ступень вар'яцтва — ўтрата пачуцьця рэальнасьці. Чалавек пляце тоя, чаго ўзапраўднасьці няма. Інакш кажучы — чалавек пачынае жьць ня ў сьвеце рэальнай істотнасьці, а ў сьвеце ім самым створаных галюцынацый. — Адлятае і мара вар'яцтва.

Але там у вар'яцкім доме за жалезнымі кратамі сядзіць мой былы сябра²: чым дапамагчы ёй? Падымаю на ногі найбольш выдатных прафэса-роў-псыхіатраў, дактароў-практыкаў. — Усё марна. Аднагалосна ставяць прысуд: не зьячыма. Дык што -ж тая навучка, што тая мэдыцына, калі вось жывы канкрэтны чалавек гібее? На што ўся філэзофія, соцыолёгія, лёгіка, псыхолёгія, этыка, калі яны бязсільныя ў бядзе? Дык няўжо ўсе гэныя веды не для чалавека, ня дзеля таго каб скрасіць жыцьцё чалавеку? — У маіх вушах гудзіць страшэнным гоманам слова сказанае перад сьмерцю Дюбуа-Рэймморнам³: *ignovabis et ignovabimus*. Ну, а як-жа быць тагды, калі веда нічога ня ведае і ведаць ня будзе, ніколі не прасякне ў сутнасьць рэчаў? Зьвярнуцца да веры; мо' вера дапаможа? Мо' пасьці на калені ды пачаць маліцца да вышэйшай боскай моцы? О, сьвятая наіўнасьць. Гэта-ж ужо сталецьці праходзяць, як людзі адно толькі і робяць, што моляцца, але той да каго зьвернуты ўсе гэныя мольбы маўчыць, як падзямелья муры; ён не пасылае буры, каб раздзьмухала увесь гэты сьвет крыўды, сьлёз, цярпеньняў. Няма ў мяне веры. Я бачу няшчасьце і ні з куль не бачу ратунку. Як слабыя мы людзі ў бядзе нашай, як безрадны. Іншым умеім даваць рады, а сабе ніяк рады даць ня можам. І меў праўду той лотра, які побач павешаны на крыжы з Іезусам казаў: іншым дапамагаў, то чаму-ж не дапаможаш цяпер сабе. Ён быў сцэптык. Іншы

быў веруючы. Таму Іезус паабещаў быць на другі дзень у раі. Але ці папаў ён у рай? Хто можа сьцьвердзіць гэта? Ніхто. Што будзе па нашай сьмерці з намі, таго ніхто ня ведае. Ці ёсьць той рай, ці не — усё гэта адны толькі дагадкі. Але вось канкрэтны прыпадак і хай хто небудзь дасьць раду, як дапамагчы чалавеку ў бядзе. Ні з куль няма рады на гэта.

Пачынаю уважаць аб нашай Бацькаўшчыне. Яна так сама хворая. З'яўляюцца розныя дактары. Даюць розныя рады. Якая з іх найлепшая? Ці ўсё тоя, што я дагэтуль рабіў было добрае? Я працаваў, шчыра хацеў добра свайму народу, змагаўся і заклікаў іншых на змаганьне. Ці ўсё гэта я мусіў рабіць? — Іншыя так сама рабілі. Але я ці мусіў, а што мне іншыя, мо' і яны памыляліся? А цяпер, напрыклад, іншыя ідуць з паклонам да ўчарайшых сваіх ворагаў, то ці і я так сама мушу ісьці? Яны-ж мне прапанавалі, радзілі, пагражалі, угаворвалі. Але чамусьці не пайшоў. Чаму? Бо я знайшоў сваю праўду. Ведама, і мая праўда, як усе іншыя праўды ёсьць умоўная праўда, абсалютнай праўды няма. Усе праўды ёсьць толькі людзкія праўды; усе людзкія праўды маюць службыць чалавеку спосабам дзеля удасканаленьня ягонага жыцьця, як асабістага, гэтак і грамадзкага. Каб чалавек мог жыць, мог паляпшаць сваё жыцьцё ён павінен ведаць праўду. Гэна праўда — ведаць дасканальна тыя абставіны сярод якіх ён міма сваёй волі апыніўся. Чалавек нарадзіўся на сьвет міма свайго жаданьня. А нарадзіўшыся, як і кожная жывая бытасьць, мае інстынкт сябезахаваньня. Раней гэны інстынкт уплывае на жыцьцё чалавека, як не усьвядомленая нейкая сіла; з часам усьведамляецца, чалавек сьвядома жыве. Або інакш кажучы — чалавек сьвядома ставіць сабе мэты і заданьні. Усьвядомляны інстынкт сябезахаваньня, безупынна уплываючы на жыцьцё чалавека, у відзе жаданьня чагосьці або нежаданьня, адчуваньня прыемнага і непрыемнага; прыемнае чалавек імкнецца затрымаць на даўжэйшы час, а няпрыемнае ўхіліць; на вышэйшай ступені разьвіцьця чалавечай індывідуальнасьці, гэта тады, калі інстынкт чалавекам усьведамляецца, гэты інстынкт становіцца воляй. Воля як усьвядомлены інстынкт, з'яўляецца найвялікшай, дынамічнай сілай у жыцьці чалавека і ўсёй людзкасьці. Чалавек, або грамада людзей усьведамляе, што вось нешта прынясе кожнаму чалавеку і ўсёй грамадзе многа прыемнага, што скрасіць жыцьцё, удасканаліць, прыблізіць чалавека сучаснага да ўзапраўднага чалавека, як разумнай, сябеведамай псыха-фізычнай бытасьці. У кірунку жаданага напружана працуюць людзі, сваёй упартасьцю напраўленай на ўцелаішчаньне пастаўленай мэты захопліваюць і іншых — воля незначнай лікам грамады людзей, але з ясна усьвядомленай мэтай, якая гэта вялізарная псыхо-маторная сіла! — Людзі ёсьць людзі. Чалавека трэба браць такім як ён ёсьць з усімі ягонымі недастаткамі і дастойнасьцямі. Адзін у адным мае больш недахватаў, іншы ў другім, як і дастойнасьцяў. А ў грамадзе ўсё гэта неяк адно на адно прыдзе так, што, казаў той: згодная грамада — адзін вялікі чалавек!

У нас беларусаў — гэта неабходна ясна і рашуча сьцьвердзіць — няма такой грамады. Аднэй з многіх прычын — мы ня ведаем Беларусі ні ў яе мінуўшчыне, ні ў сучаснасьці. Мы або ідэалісты-романтыкі, натхненыя

сваім каханьнем да бацькаўшчыны, жывём у намі створаных поэтычных марах-лятуценнях, якія вельмі далёка стаяць ад рэальнага жыцця; або матэрыялісты, што жывуць толькі сёняшнім днём, кіруючыся, казаў той, «законам ліцытацыі: хто больш дасць». Аднак ні тоя, ні другога не вядзе да пастаўленай мэты. Бо да яе уцелаішчаньня вядзе адзін толькі шлях: усьведамленьне тых абставін у якіх жыў беларускі народ да гэтага часу, у якіх абставінах жыве цяпер, і ўжо выходзячы з гэнага сьцьверджэньня існуючых фактаў, ствараць ідэал на будучыню, ставіць мэту і за яе уцелаішчаньне змагацца, гэта зн. усьведамляць, арганізоўваць, прабуджаць пачуцьце ініцыятывы і самадзейнасьці ў гушчы народных грамад. Наш ідэалізм павінен выходзіць з рэалізму, павінен абпірацца на існуючыя ў рэальным штодзеным жыцці факты. Наша праўда ніколі не павінна разыходзіцца з ўзапраўднасьцю, г.зн. з істотнасьцю, з рэчавістасьцю, з рэальнасьцю. Інакш кажучы: беларусы маюць свае вызвольнае змаганьне абперці на моцным фундаманце істотнасьці, адкінуўшы ў бок усе мары-лятуценні, што перашкаджаюць разуменьню ды ўсьведамленьню гэнай істотнасьці.

Такім чынам, у шуканьні канкрэтнага вызвольнага ідэалу беларускай нацыі, або — праўды аб Беларусі, я прыйшоў да гэткага выснаўку. — Наша праўда, ёсьць наша людзкая праўда, ёсьць праўда для чалавека. Мы займаемся досьледам Беларусі, каб ведаць добра істотны стан яе патрэбнасьцяў. Гэны патрэбнасьці ёсьць натуральным вынікам прыроднага разьвіцьця народа. Імкнемся задаволіць усе гэныя патрэбнасьці. Патрэбнасьць свабоды — гэта ёсьць першая неабходная ўмова. Гэтай свабоды цяпер беларускі народ ня мае. Трэ’ яе здабыць. Першае заданьне наша: адваеаць свабоду Беларусі. Гэта ня ёсьць ні максімум ні мінімум. Свабода ёсьць неабходнай умовай жыцця; гэта ёсьць прыродная неабходнасьць, як яда, паветра ды інш. функцыі біолёгічнага арганізму. Форма ўцелаішчаньня свабоды — незалежнасьць. Інакш ня будзе свабоды. Без поўнай незалежнасьці Беларусі зусім немагчыма свабодная Беларусь. Гэта ясна. А таму другое заданьне: незалежнасьць. Але як свабода, гэтак і незалежнасьць могуць быць толькі ад кагосьці, або ад чагосьці. Беларусь мае быць свабодна і незалежна, але ад каго ці-то ад чаго? Мы і кажамо: ад гнёту і падняволяньня, якая цяпер існуе. Дамагаемся волі ад камуністычна-большавіцкага тыранства і ад панска-шляхэцкага самаўпраўства, дамагаемся незалежнасьці ад Масквы і ад Варшавы, якія аж да апошняга часу трымалі гвалтоўна наш родны край у сваёй залежнасьці.

Мы рашуча і катэгорычна сьцьверджаемо, што воля і незалежнасьць Беларусі ёсьць прыродная патрэбнасьць, першая падваліна на шляху гістарычнага разьвіцьця беларускага народу. І чым хутчэй гэта патрэбнасьць будзе здаволяна, тым ляпей.

Я дапускаю магчымасьць, што далёка ня увесь беларускі народ усьведамляе гэну сваю прыродную патрэбнасьць волі ды незалежнасьці, як напрыклад, ня кожны чалавек усьведамляе сваё палавое пачуцьцё, у аснове якога ляжыць інстынкт захаваньня свайго роду. Але як палавы інстынкт чалавек адчувае, гэтак сама ён адчувае інстынкт волі ды незалежнасьці.

Наша трэцяе заданьне: ўсьвядоміць гэны інстынкт волі ды незалежнасьці, каб з неўсьвядомленага пачуцьця свабоды і незалежнасьці стала ўсьвядомленая воля дасягнуць гэтага. Мы павінны ўсьведамляць народ наш беларускі, вясці неўстанна прапаганду ў неабходнасьці змаганьня за волю ды незалежнасьць; мы павінны неўстанна прабуджаць волю да змаганьня. А тагды настае чацьвертае наша заданьне: арганізацыі народнай волі, арганізацыі народнай псыхікі. Без арганізацыі немагчыма ніякае змаганьне; хто мае ствараць гэну арганізацыю народнай волі, народнай псыхікі? Адказ дужа прасты: ягоная актыўная меньшасьць, што да канца прадумала і ўсьвядоміла яго долю. Гэна актыўная меньшасьць не павінна быць ужо такая і малая, але даволі значная, на тоя, каб магла спраўна працаваць у адпаведным кірунку. Прыходзім да пятага заданьня: стварэньня адзінай згоднай грамады змагароў за Беларусь. Найлепш, каб гэта была адзіная партыя. Немагчыма гэта, па тых ці іншых прычынах — сувязь партый, арганізацый, актыўных змагароў. Гэта сувязь беларускіх змагароў мае сабе сказаць: у імя праўды — ў рукі меч.

Я да гэтых прыйшоў выснаўкаў. Што скажаш, Вацлаве на гэта? Пішу не таму, што хачу пераканаць цябе ці што. Проста пішу таму, што чую ў гэтым патрэбнасьць; я так думаю, гэта мая думка не дае мне супакою. Пішу, каб падзяліцца з табой, парадзіцца, а там ёсьць ведама, мо' да чаго небудзь і дагаворымся канкрэтнага ў кірунку супольнай працы, на карысьць нашай Бацькаўшчыны, Вольнай Беларусі.

703

582.1.48:089&r-093&r

¹ Прадмесьце Прагі, дзе месціцца псыхіятрычная лякарня. ² Палута Бадунова. ³ Эміль Дзюбуа-Рэймонд (1818-1896) — нямецкі фізыёляг, або ягоны брат Пауль (1831-1889) — нямецкі матэматык. ³ Працяг ліста — дакумэнт №3782.

3770. Квіток аплаты за тэлеграму з Бэрліна ў Вільню за 27.07.1925, пасланую В.Бандрыўскім

582.1.48:071

3771. Паштоўка Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 27.07.1925

27 ліпеня 1925 году.

Рыга.

Высокапаважаны Вацлау Юстынавіч,

сенека атрымаў Ваша пісьмо. Спраставаць сказанае у абвінавачвальным акце, аб удзеле Вашым у партыі сацыялістаў-фэдэралістаў я ня маю магчымасьці, бо гэта афіцыйна судова дакумэнт папраўкі якога не дапушчаюцца.

Каб хоць крыху задаволіць Вас, я гэтыя свае тлумачэньня паўторываю у «Паштовай скрынцы». Тамака-ж адкажу я і на пытаньня аб «беларускім сэпаратызме» і «оппозыцыі» у Латвіі, бо паднятыя Вамі пытаньня вельмі цікавыя і я думаю потым адвесьці іх разгляду асобную стацьцю. А таму папярэднія заметкі, з якіх вынікала бы патрэба стацьці трэба змясьціць як падрыхтоўку у «скрынцы».

Чакаю «Слоунік». Вітаю Вас і Станіславу Пятроуну.

З пашанай К.Езавітаў

582.1.48:087

3772. Паштоўка Міколы Чарвякова (Рэвэль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.07.1925

[...] Чі атрымалі кнігу Карскаго? [...]

582.1.48:088

3773. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.07.1925

RIGA, 30 ліпеня 1925

Высокапаважаны Вацлау Юстынавіч,

сенека атрымаў я перасланыя Вамі «Слоунікі».

Вельмі дзякую. Прыйшлі як раз у пару, бо заўтра еду у Дзьвінск на Зьезд беларусаў-выбаршчыкаў, дык вазьму частку іх з сабою.

Чую я, што у Коўні пачынаецца новая беларуская акцыя і што вядуць яе групы, якія Вы лічыце асабіста сабе варожымі¹.

Мне вельмі цяжка, здалек, адсюль, падаваць, як Вам, гэтак і ім, якія колечы рады, але я лічу грамадзкім сваім абавязкам выказаць абодвым старанам свае думкі.

Найперш, мне здаецца, што беларусам у Літве патрэбна спыніць далейшыя сваркі, і асабліва-ж уцягваньне у курс гэтых сварак літвіноў, якія тады бяруць на сябе ролю судзы і робяць спробы скіраваць ход падзей так, як гэта карысна літвінам і Літве. Павінна стаць прынцыпам — «у нашы беларускія унутрышнія справы ніхто ня мае права лезьці са сваім носам!»

Другое, што мне здаецца сваечасным, гэта падзел кампэтэнцыі і працы і спэцыяльнасьцяў у беларускім нацыянальным руху. Мне здаецца, што рух настолькі ужо узмацаваўся, што васьці працу гэтак кажучы кустарным спосабам ужо ня можна. Няможна на адну асобу ці арганізацыю браць, ці узваліваць, усе напрамкі і галіны працы. Трэба спэцыялізацыя па адзелах і кірункам.

І гэта трэба даць зразумець і літвінам.

Мне здаецца, было-б добра, калі ня можа, па тым ці іншым асабістым прычынам, ці пераконаньням, наступіць поўнае прымірэнне і згода паміж Вамі і БНР, дык размяжаваць галіны працы.

Зрабіце Вы добра пабудаванае, саліднае «выдавецкае беларускае таварыства на Літве». Хай літвіны падтрымліваюць яго і грашова і маральна, але хай не дамагаюцца, каб гэта-ж Т-ва было і нейкім палітычным папіхачом, ці хаўруснікам службовым.

БНР хай вядзе палітычную акцыю.

Абедзьве групы — зусім незалежны адна ад адной і кожная вядзе сваю працу.

Кожды зможа найсьці свой шлях і кожны дасьць нашай справе максімум карысьці.

Бойкі і спрэчкі — наша згуба.

Ян Ігнатавіч² тутака лішні раз давеу мне гэта. Вынікі сучасныя здарыліся толькі таму, што ен хацеу панаваць над беларускаю меншасьцьцю у Латвіі не шляхам унутрашняга паразуменьня ці уплыву, а шляхам навязаньня сваяе волі, абAPERтае на латыскі урадовы кнут. Ну, вось, кнут, прыведзены у рух, і пачау сьцябаць направа і налева.

У выніку — разгром, які яшчэ ня худка будзе намі ліквідаваны.

Тое-ж і тамака у Вас. Было, есьць і будзе, калі не дойдзеце згоды і не размяжуецца.

Гэта будзе свайго роду «дзялідзьба» сваякоу.

Даволі біцца і сварыцца — дзяліцца!

Устанауляйце мяжу у нашай агульнай нацыянальнай працы.

Шчыра шануючы і зауседы спагадны

К.Езавітаў.

582.1.48:084&r

¹ Маецца на ўвазе арганізацыя Беларускай Палітычнай Нарады зь ініцыятывы савецкага агента Аляксандра Ульянава, які ўлетку 1925 году сустрэўся ў Коўне з А.Цьвікевічам. «Варожыя групы» — кола А.Цьвікевіча. ² Краскоўскі.

3774. Ліст Аляксандра Шлюбскага (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 30.07.1925

Высокапаважаны дз<ядзька> Ластоўскі!

Дазвольце мне падзякаваць Вас, па-першае, за аўтограф, які Вы пераслалі праз др. Ружанцова для майго альбому¹, а, па-другое, за добра выдданую маю працу аб бібліятэках².

Прыблізна на Каляды гэтага году Інстытут Беларускае Культуры рыхтуецца склікаць зьезд працаўнікоў на крывіцкай навуковай ніве «з усяго сьвету» (як абвешчана ў газэтах), я на гэтым зьездзе хачу прачытаць даклад на тэму «Аб тэрмінах: беларус, беларусін і крывіч». Мне хацелася б больш менш навукова абаснаваць патрэбнасць ужываньня апошняга тэрміну, але гэта цяжкая справа з прычыны навізны пытання і адсутнасці належных крыніц. У грунт прыдзецца класьці, галоўным чынам, матар'ялы Ваших выданьняў. Задуманы даклад даволі шырока — ня ведаю, як ён выйдзе.

І ось тут мне трэба некаторая дапамога. З прычыны таго што Вы даўно працуеце над гэтым пытаньнем, што Вы так сама зацікаўлены ў закранутым пытаньні, я хачу прасіць Вас дапамагчы мне з падборам матар'ялу, паказаньнем на крыніцы, якія пэўна ў Вас адзначаны. на маю просьбу аб гэтым Ружанцову ён прыслаў мне «Студ. Думку» з артыкулам Станкевіча.

Упеўнены што Вы не адмовіце мне.

Моцна цісну Вашу руку.

Ал.Шлюбскі.

Адрас.: С.С.Р.Беларусь, Менск, Інстытут Беларускае Культуры

582.1.48:085&r-086&r

¹ Магчыма, маецца на ўвазе выданьне: Крашаніна (набіванка). Віцебск, 1926.

² Шлюбскі Ал. Матэрыялы да крывіцкай гісторыі: Доля кнігасховаў і архіваў // Крывіч. №9(1). Студзень-чэрвень, 1925.

3775. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 31.07.1925

Даражэнькі Вацлаве!

Вельмі перапрашаю, што гэтак доўга я нічога ня пісаў. Быў надта заняты. Маю шмат працы і цяпер: гатоўлюся да іспыту пэдагогічнага, а разам з гэтым шмат пішу цяпер. Благаслаўлёная адзінота! — я ўвесь аддаўся навуцы. Пішу салідную працу, ведама, навуковую, але распачаў, на падзіўленьне ўсім вераб'ям і гусям, пісаць беларускай ядрэнай прозай ні больш-ні-менш, як драму і раман. Ці закончу калі небудзь, ня ведаю. Але пішу. Гэтулькі было перажыта, перадумана — цяпер само неяк лезе на паперу, казаў той: «прэцца»!

Падумаць толькі: гэта-ж ужо восем месяцаў як мы бачыліся ў Празе і з таго часу ніякай весткі. Як гэта разумець? Праўда, я так сама нічога ня пісаў. Атрымаў слоўнік, мясечнік і — ні гу-гу. Гэта з майго боку ня добра. Але прызнаюся зусім шчыра: я ледзьве выбраўся з даўгоў, якія зацягнуў на маю паездку ў Бэрлін на конфэрэнцыю міжн. рэв.-соц. бюро, якая адбылася ў сьнежні мінулага року. Мне часам так было туга з грашыма, што ня меў ня толькі на марку пачтовую, але на'т на сьнеданьне-абед-вячэру. Ну, але як небудзь ашукваючы свой жывот — адзіны спосаб у маім становішчы, каб зьберагчы лішнюю карону: недаеданьне — цяпер ўжо справіў свой фінансавы стан. Трошкі адпачыў на сонейку. Уціхамірыў свае нэрвы. А вясной кепска было; хваравіта нешта з легкімі. Цяпер то ўжо нічога. Сонца, рэчка, лес — найлепшыя лякарства ад усіх хвароб фізычных і духоўных.

Ну, а як тваё здароўе? Як жывецца можацца?

Я чуў што пішаш гісторыю беларускай кнігі? Гэта добра. Твой слоўнік я хвалю, хоцяж з прадмовай ня зусім згаджаюся; па-мойму інакш трэ' былоб выявіць сваё адношаньне да Вялік. Літ.-Рускага Кн<яства>. Але я кепскі гісторык, мо' і ўзапраўды так і трэ' было.

Што новага ў цябе? Ці будзе выходзіць «Крывіч»? А ведаеш, мне ўжо папала за Крыўю. І што гэта ўзапраўды: каму па каму, а мне заўсёды два камы. Такая ўжо відаць мая доля. Але я упарты і заўсёды мяне чорт намаўляе за валасы пацягаць сваю долю. Ад таго і бывае так: часам я сваю долю, а часам доля мяне, то адзін то другі бяром верх — гэтак і валтузімся праз увесь час. А жорсткая і сьмешная мая доля. Каб я быў мастаком яб нарысаваў яе ў відзе п'янай распутніцы-шлюхі, гэткай жорсткай, сьмешнай і жалюгоднай, гордай і пакорнай, бруднай але пад лахмоцьцем маючай чароўныя рысы цела. — А няўжо-ж, кожны чалавек мае сваю долю, нясе на галгофу свой «słotianu krzyżuk».

Я верыў, што з Празскага студэнства выйдзе нейкі толк. Разьбілася мая вера. Слабы народ. Няма цьвердасьці, няма захопленьня, няма энтузіазму, пафосу вызвольнай барацьбы. Большасьць складаецца з кандыдатаў у чыноўнікі, служкі, пяталізьнікі ворагаў забранай Краіны. Я шмат змарнаваў часу у змаганьні з пасыўнасьцю. Будзь чым хочаш, толькі будзь актыўным, гордым і самастойным! Не абавязкова, каб належаў да тае партыі, да якой належу я. Але будзь разумным чалавекам,

будзь чэсным і да канца ідзі ў кірунку свайго пераконаньня — мала толку выйшла з гэтага. Цяпер апошняя спроба. Заснавалі Культурна-Навуковае Таварыства Дра Францішка Скарыны. Далі найменьне Крывіцкае і ў косках — беларускае. Пачаўся гвалт, загаманілі. Аж у Вільню пісьмо напісалі. Жарцікі здарэньне якое. Ну, але хай сабе. Я зусім сьвядома стаўлю гэта пытаньне на дыскусью. Крыўя ці Беларусь?! — Ты пачаў, табе і пяро ў рукі. Будзь ласка дакажы ты гэнай публіцы чаму ўласня мае быць Крыўя, а не Беларусь. Я ў гэтым нічога не разумею. Для мяне ўсё роўна. Але мяне ужо вінавацяць у хто ведае якіх «праступленьнях». Трэба сэр'езна паставіць дыскусью на гэтую тэму. Ці так ці гэтак, але раз і назаўсёды! —

А цяпер вось аб чым. Нядаўна быў я у Е.А.Ляцкага. Гутарыў з ім аб нашых справах. А я даўно ўжо яго бачыў. Ня меў часу. Ён мне жаліўся на цябе, Вацлаве. Чаму ты нічога да яго не напішаш. Ён так паважае цябе, пытаецца самыя наилутшыя симпатіі і ценіць очень... Я сказаў яму пра твой слоўнік, «Крывіча». Ён нічога не атрымлівае. Чаму? А якія у Вацлава Юстынавіча адносіны, пытае, з Цвікевічам? На колькі мне ведама, кажу, ніякіх, а калі мо' і ёсьць якія небудзь, то ў кожным разе, пасля ўсяго таго што між імі сталася, цёплых сяброўскіх адносін цяпер быць ня можа, мо' з часам, але, а цяпер не. — А, таму відаць В.Юст. і да мяне зьмяніў сваё адношаньне, бо Цвікевіч служыць у выдаўніцтве «Пламя». — Як гэта? - пытаю. Ды так. Ён узяў на сябе гэнэральнае контрагэнцтва на Літву. Але-ж гэта ёсьць чыста коммэрцыйная справа. Для нас усё роўна хто, абы карысьней. А ён карысна прадае нашы выданьні. — А, гэта ўсё магчыма, кажу. — Дык вы яму В.Ю. напішыце, каб ён ня зліўся на мяне. Аб выданьнях яго так сама: няхай прышле па тры экзэмпляры кожнае кнігі і ў абмен хай выбярэ сабе любых дзесяць кніг выд. «Пламя». — Добра, напішу. Вось і пішу аб гэтым цяпер. Але, бачыш, мяне усё гэта з Цвікевічам надта здзівіла. Ён служыць у выдавецтве «Пламя», каб прадаваць выдадзеныя гэным выдаўніцтвам рускія кнігі. А чаму-ж тады ён, А.Цвікевіч і іжэ с нім: Л.Заяц, П.Крычэўскі, Ул.Пракулевіч і В.Захарко, адмовіліся супрацоўнічаць з Ляцкім у справе выданьня беларускіх кніг? Нічога тут не разумею. Пытаюся тлумачэньня ў Ляцкага. Ён мне і кажа: — а гэта, бачыце, справа так стаіць: яны правалілі беларускае выдавецтва ў Празе. Ужо быў і крэдыт адшуканы на 150 т. кс. Не захацелі са мной працаваць, думалі мяне перахітрыць і — ўсё правалілі. Цяпер крэдыту няма. Усё прапала. А маглі залажыць тут саліднае беларускае выдаўніцтва. — Я сумна ўздыхнуў і ў сваім сэрцы сказаў: гэтак заўсёды у нас, беларусаў. З нейкім дзіўным шалёным натхненьнем стараемся пляваць у тую студню з якой на заўтра пьём. На колькі мы усе яшчэ дзеці. Але нашто было тагды маніць? На што яны крычалі, усім і кожнаму казалі, што выдавецтва ў Празе таму правалена, што Бадунова ім перашкодзіла, што Грыб ім справу папсаваў? Іхная мана цяпер аткрылася. Яны самі выдавецтва правалілі. А каб хацелі ведаць адношаньне да гэтага чэхаў, то вось яно ў чым выяўляецца: якія-ж дурні беларусы, давалі ім грошы на выдаўніцтва і яны іх ня сумелі выкарыстаць... — гэта

ёсьць словы Дра Z. — Дык на што яны манілі, унасілі разлад, дэзарганізацыю ў беларускае жыццё ў Празе; Каму гэта патрэбна? Проста па злосьці? Зазлаваўся і нарабіў глупства; а пасля што? На гэтым-жа ня спыніцца жыццё. Будзем жыць, будзем не раз мы ў жыцці спатыкацца: усе мы працуемо на беларускай роднай глебе. Дык што пасля? Узаемнае знішчаньне, бязглуздае змаганьне? Каму гэта патрэбна? Няўжо ўсё гэта ў імя беларускай вызвольнай справы? Сумна, вельмі сумна ўсё гэта бачыць, ад прыцяляў ды ад ворагаў усё гэта чуць. Ці не пара толькі нам паразумнець. А няўжо-ж паразумнець?! — Гэтак я казаў ў сваім сэрцы і больна мне стала. Пагана. Куды ня ткніся — непачаты куток працы, а тут ўзаемная грызья, правакацыі розныя. Хто з кім і хто проці каго? Хто чаго хоча? Гэта-ж падумаць толькі: невялічкі гурток беларускай інтэлігенцыі і — со пі głowa to rozum, поўнае ігнараваньне усіх і кожнага, страшэнная варажнеча, а — воз и ныне там, справа ні зь мейсца.

Ведаеш, я б хацеў сэр'ёзна аб усім гэтым падзяліцца сваімі думкамі. Гутарыў з М.Яўх.Ш<апавалам> — Па мойму перш за ўсё неабходна ясна і рашуча паставіць некалькі коордынальных пытанняў і па іх згаварыцца, дайсьці да нейкага паразуменьня або разыйсьціся з адкрытым забралам, добры ведаючы кожны хто з кім і ў чым згаджаецца, а хто з кім не і ў чым. — Патрэбна яснасьць. Ёсьць многа цемры, маны, захуда[н?]ай хітрасьці. —

Ня ведаю, мне так здаецца. Ахвотна б падзяліўся сваімі больш падрабна выкладзенымі думкамі і паглядамі. Зусім нічога ня ведаю аб табе, аб тваім настроі, аб сучасных паглядах на справу.

Шчыра прызнаюся: тыдзень таму напісаў табе я даўжэзны ліст, але не паслаў, устрымаўся. Чаму? Ды хто яго ведае. Мы неяк зчужанелі. А шкада...

Прымі шчырае прывітаньне і пажаданьне ўсяго найлепшага. Прывітаньне жонцы тваей.

ТамашГрыб

P.S. Пішы. Мой адрэс: Radotín u Prahy, H.266.

582.1.48:075&r-080&r

3776. Статут Літоўска-Беларускага Таварыства, зацьверджаны натарам у Коўне 31.07.1925

582.1.48:081-083 — мк

Заснавальнікі:

Vaclovas Lastauskas — Vytauto prosp. 30

Mykolas Romeris — Žalioji g. 21

Balys Stadzevičius — Kęstučio g. 26a

Matas Šalčius — Minties g. 5

Antanas Zmuidzinavičius — Daugirdo g. 2

Liudas Vailionis — Ukmerges pl 41a

Aleksandras Ružancovas — Karo Mokslo Skyriuje

Juozas Purickis — Lietuvos Redakcijoje

Klaudijus Duž-Dušauskas — Laisves aleja 42

Antanas Matačius — Mickevičiaus 15

Vincas Čepinskis — Maironio g. 4
Henrikas Žilevičius — 16 Vasario g. 1/64

3777. Расьпіска Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.08.1925 аб атрыманьні ганарару 200 літаў за матэрыялы, зьмешчаныя ў №№8 і 9 «Крывіча»

582.1.48:062

У №№8 і 9 зьмешчаныя апавяданьні з «Аль-Кітабу» і філялягічныя рэзэнзіі ды зацемкі.

3778. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.08.1925

RIGA, 7 жніўня 1925

Грамадзяніну Вацлаву ЛАСТОУСКАМУ.

Ужо праз паштовую скрынку дау я згоду на дыскусію у справе «БЕЛАРУСЬ-КРЫВІЯ».

Вельмі прашу для №9¹ падрыхтаваць і прыслаць Вашу стацьцю, у якой даць агляд матывау «за» Крывію. Гэта стацьця павінна адчыніць дыскусію. Зьмесьціць для гэтае мэты палеміку Вашу з Віленскаю аднаднеўкаю² будзе не зусім паважна.

Чакаю срочнага адказу Вашага.

Што да справы выдавецтва і палітычнае групы у Літве, дык мне здаецца, што калі ня можа быць гутарак аб адзіным паміж Вамі фронце, дык прынамсі не павінна быць фронту варожага змаганьня аднае групы з другой.

Вашы заслугі у гісторыі беларускае культуры мы усе цэнім. Я асабіста думаю, што Вы маглі бы даць яшчэ больш, каб Вас не адрывалі для працы палітычнае. А таму і зусім зразумела чаму я казау аб паважным выдавецтве. Пад такім выдавецтвам я разумею выдавецтва, у якім Вам належала-бы кіруючая роля, але наукола каторага маглі бы працаваць усе здольныя да таго людзі, незалежна ад іх палітычных паглядаў ці адносінаў да іх паасобных літоускіх дзеячоў. Ну, зусім ужо зразумела, у гэтым выдавецтве Вы не павінны займацца коррэктурнымі працамі, для гэтага мы маємо ужо даволі моладзі, намі узгадаванай.

Не хаціце «адзінага фронту» і «сяброўства» зрабіце «перамірые» і абвесьціце нейтралітэт.

Але не павінна быць вайны. Яна для нас — згуба.

Не перашкаджайце працы тых, хто можа працаваць у напрамку палітычным. А яны не будуць псаваць Вашае працы культурнае.

Вітаю. Цісну руку.

З пашанаю

К.Езавітаў

Довады Вашыя аб нібыта «белай рускай акцыі» я лічу мала абаснаванымі.

Жаданьне «ачысьціць атмасфэру», каб сьвятая справа была чыстай я лічу не зусім асьцярожным.

Тутак а я[е] пачау Ян Ігнатавіч³ «чысьціць», дык мы ледзь не асталіся зусім без працаунікоу.

Трэба каля сябе гуртаваць людзей, выкарыстоуваць усе, што яны могуць даць добрага, даруючы іншы раз некаторыя непрыемнасьці і драбніцы дзеля агульнае карысьці і вынікаў.

Па другое, ня можна ж на аднаго сябе узваліваць працу ва усіх галінах. Не патрэбна гэта, ды і шкодна гэтка манапалізацыя.

Я рашуча выказваюся за тое, каб нарэшці было спынена гэта унутрашняе змаганьне, якое ідзе на карысьць нашым ворагам і дарэмна марнуе нашыя сілы.

Аб гэтым я пішу у Прагу і гр. А.Цвікевічу.

Мне будзе вельмі прыкра канстатаваць, што у гэткі адказны момант як раз у Вас не знайшоў я падтрымкі сваім крокам.

Есьць у мяне да Вас пытаньня:

- 1, Ці існуе Міністэрства Беларускіх Спраў, ці не
- 2, У якой форме атрымліваецца Вы ад літвіноў падтрымку на выданьня
- 3, Што за арганізацыя «Беларускі Цэнтр у Літве» і хто складае яе (прауленьне, сябры)

4, Як глядзіце Вы на віленскае пытаньне і як глядзіць на гэта Беларускі Цэнтр у Літве

5, Якая роля Іонінаса у вашым выдавецтве і у падтрымке яго

6, Чым кончылася спроба Ваша утварыць Т-ва «Беларуска-Літоўскага аб'яднаньня» і чаму арганізацыйны сход саўпаў на дату схода Беларускага Камітэту у Літве

Я лічу пастаўленыя пытаньня пытаньнямі грамадзкага характару і вельмі прашу не адмовіць у падрабязным на іх адказе.

Вельмі важна мне ведаць і тое, да якой палітычнае беларускае групы Вы сябе цяперака залічаеце, а таксама і адносіны Вашыя да партыі літоўскіх «хрышчонісаў»⁴.

Чакаючы худакага адказу, з пашанай

К.Езавітаў

582.1.48:073&r

¹ Газэты «Голас Беларуса (Рыга). ² Жыцьцё Вёскі. 1925.07.15. ³ Краскоўскі.
⁴ Хрысьціянскіх дэмакратаў (krikščionių demokratai).

3779. Ліст Эдмунда Зузэміля (Кёнігсбэрг) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.08.1925

582.1.48:074&r

З водгукам на новы нумар «Крывіча» і з прапановай аб арганізаваньні ў Коўне штодзённай беларускай газэты, якая б выцесьніла расейскамоўны й польскамоўны штодзённы друк у Літве

3780. Паштоўка Ёсевалада Боева (Стакгольм) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.08.1925

Шыро вітаю з Межнарадовай Канфэрэнці!

582.1.48:070

3781. Ліст В.Бандрыўскага (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.08.1925

582.1.48:072

«Пересилаю лист з Вільна, які одержав сьгодня [...]».

3782. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 13.08.1925

[Дапісаны на лісьце за 22.07.1925]

13.VIII.25.

Даражэнькі Вацлаве!

Вось тоя пісьмо, якая не адважыўся я пераслаць табе, але цяпер перасылаю. Прачытай і напішы мне твой пагляд. З чым незгаджаешся — пішы рашуча, я ахвотна выслухаю ўсялякія закіды. Аб адно толькі прашу: будзьма шчырымі!

У нас нічога новага. Атрымаў «Крывіча»¹. Ці будзе надалей выходзіць? А калі будзе, то калі?

Аб «боеўшчыне»² — трэ' з гэнай грамадой сэр'ёзна весьці гутарку, без вострай лаянкі, але аснавацельна. Што за нараду³ яны маюць склікаць? Калі? Дзе? Хто прыедзе? Нарада каго? З гэтым жартаваць нельга. Асабліва, калі прыняць пад увагу віленскага двухлікага Януса. Дужа хацеў бы абзнаеміцца з тваім пратэстам; калі можна гэта — прышлі. Ды наогул, я-б хацеў больш ведаць аб «дзеяльнасьці» гэнай «цёплай кумпаніі».

А што скажаш аб «Гол. Беларуса»? Сымпатычная часопісь, ці-ж няпраўда? Асабліва першы нумар. А ўзяць хоць-бы і Праграму Т-ва Беларусаў выбаршчыкаў — зусім разумна напісана. За апошнія два-тры гады мала што разумнага пісалася ў беларускай мове. А гэта — адна любасьць. Бачу і перасьведчаюся, што беларусы пачынаюць паступова разумнець, пачынаюць сэр'ёзна падыходзіць да беларускае справы. А К.Езавітаў ёсьць чэсны, зусім адданы справе беларускага вызвалення, чалавек. Гэткіх мала. Вось-бы такую часопісь бы яшчэ ў Вільні мець. Але там няма людзей. З віленскіх беларускіх дзеячоў ніхто «10 месяцаў» не сядзеў у вастрозе. А гэта шмат што азначае. Ого! прасядзіць гэтакі час у вастрозе, у адзіноце. Чалавек, або зьвіхнецца («зсучыцца» ёсьць добры турэмны тэрмін), або як сталь закаліцца. Асабліва яшчэ ў гэткія гады маладыя. Прызнаюся, я адчасьці за яго баяўся. Але нічога. Перамог, сябе перамог, сваю дацяпершчыну. —

А гэта былоб зусім добра, каб ён прайшоў у Парламэнт. Там-бы не на жарты распачаласяб беларуская рэальная праца. А я заўсёды лічу і вітаю толькі рэальную працу за настаюшчую працу. Я уважаю, што у сучасны момант, кожная выдадзеная у беларускай мове кніжка, кожная беларуская школа ці-то коопэратыў, тэатр, культурна-прасьветнае т-ва — гэта ёсьць цытадэлі незалежнай беларускай дзяржаўнасьці. У Латвіі гэта робіцца. А ў Вільні — не. І не таму, што там горш, больш ціснуць, а проста таму, што там няма людзей, няма каму займацца канкрэтнай рэальнай штодзённай працай — там пераважна «кафэ-штральскія дыплёматы»⁴.

Ах, і якое-ж яны робяць праступленьне перад адзінствам беларускай культуры заклікаючы беларускі народ ісьці у маскоўскую няволю. Аб гэтым дужа добра ў «Крывічу» напісана. Трэба ясней, яшчэ і больш рашуча выступіць. Што за дурніца! Атрыта робяць здраду проці беларускай культуры ды яшчэ кагосьці лаяць. Падзівугодна нахабства! Гэта кожны скажа, бо гэта і сьляпы на'т сваім кіем нашчупае...

Ну, але жыцьцё ідзе сваёй чарадой. Я атрымаў недаўна, гэтак з вясны неяк, пісьмо з Рад<авай> Бел<арусі> — там не так ужо і ціха, як гэтак здаецца. Ідзе бой. Прoci «русацяпшчыны» паўстае моладзь, гэта ваюе і не на жарт, а ў сэр'ез ваюе.

Мо' атрымліваеш «С<авецкую> Б<еларусь>» з Менску? Прышлі, я пасья прачытаньня акуратна буду адсылаць табе. Я раней мог атрымліваць, але цяпер не. Я ў сваіх публічных выступленьнях некалькі разоў цытаваў з «С.Б.», даводзячы як маскалі душаць беларускі рэв. вызв. рух. Калі можна — зрабі гэта. Буду надта ўдзячны.

Затым бывай. Цісну руку.

Тамаш Грыб

582.1.48:093r-094&r

¹ №9(1) за студзень-чэрвень 1925 году. ² Маецца на ўвазе грамадзкая зьява безагляднага супрацоўніцтва зь літоўскімі ўладамі на шкоду Беларусі (паводле Ёсевалада Боева, дзеяча Горадзенскай Гарадзкой Управы, якая ў сьнежні 1918 году вяла зь беларускімі арганізацыямі канкурэнтную барацьбу за права палітычнага прадстаўніцтва беларусаў у Літоўскай Рэспубліцы). ³ Магчыма, маецца на ўвазе рыхтаваная палітычная нарада з мэтай «самароспуску БНР». ⁴ Алюзія на «палітычны салён» у кавярні «Штраль» у даваеннай Вільні, наведнікамі якога былі браты Луцкевічы.

3783. Паштоўка Расейскага Замежнага Гістарычнага Архіву (Прага) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 14.08.1925 з падзякай за дасланы №9/1 «Крывіча»

582.1.48:065

3784. Ліст Віцебскага Акруговага Таварыства Краязнаўства Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.08.1925 з просьбай даслаць клішэ здымкаў служкіх паясоў, друкаваных у «Крывічы»¹

582.1.48:066

¹ У №9(1) за студзень-чэрвень 1925 году.

3785. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.08.1925

Вельміпаважаны Спадáру Вячаславе,

Расьпіску, грошы сто шэсьцьдзсят пяць каронаў чэскіх і лісты дастаў. Вельмі дзякую. Лічу, што мне балей з «Крывіча» нічагусенькі не належыцца.

«Крывіча»¹ таксама дастаў, ён вельмі добры; хачу зрабіць яго рэцэнзію.

Не магу не зьвярнуць Вашэцяву ўвагу ў гэтым лісьце на дзьве словы з мовы «Крывіча»: 1) бяз жаднае рацыі Ваша ўжываеце рожны, рожніца

і г.д. заместа розны, розьніца. Тое, што Ваша раней пісаў, здаецца ў «матар'ялах да крывіцкага слоўніка» ў №4 «Крывіча», што словы рожны і розны маюць у нашай мове рознае значэньне ня выдзержуе жаднай крытыкі; гэта Вашэцю толькі так здалося, бо ў вадным месцы Ваша знайшоў рожны ў вадным значэньні а ў другім — розны ў іншым. Рожны гэта полёнiзм, дзе таксама ж у гэтым слове ўзьнікла не фонэтычна, а па нейкай аналёгіі. Праславянскае было *ogz-, адкуль мусіць быць роз- у ўсіх слав. мовах, апрача паўднёвых, дзе раз- (маскоўскае разный і інш. із старабаўгарскае мовы). Другою Вашэцяваю, дый ня толькі Вашэцяваю, абмылаю (слова з «Аль-Кітабу») ё пісаньня прыйма ва. Гэта як хочаце, але толькі не пакрывіцку; у крывіцкай мове гэта зусім немагчыма. Панашаму можа быць у-ў або ува-ўва, але ніколі ня можа быць ва. Тымчасам Ваша, ня гледзячы на нашаю ўмову не папраўляць мае мовы, гэтыя словы паставілі, заместа ўжытых мной, і ў маёй пісаніне. Шкада, што Ваша не прыслаў мне карэктуры (другое) апавяданьняў з «Аль-Кітабу»: там (у надрукаваным у №9 «Крывіча» тэксьце) ё карэкт. абмылы.

Як Вашэцю прыходзіцца дакладаць да «Крывіча», дык думаю, што адзін чалавек гэтак ня вытрывае.

У мяне ўзьнялася гарачая думка, каб у сёлетнія ўгодкі Фр. Скарыны Крывічы купілі хоць невялічкаю друкарню, як аснову будучае вялікае. Пісаў я аб гэтым ксяндзу А<даму> Ст<анкевічу> ў Вільню, але ён, адпісуючы, на гэта нічога не адказаў. Няма ў Вільні людзёў, якія маглі-б гэтай справай заняцца. А тымчасам бяз свае друкарні скандал, страшна пераплачуецца. Навет 200 тысячаў лужыцкіх сербаў мае некалькі сваіх друкарняў, а мы ніводнае ня маем. Мне здаецца, што можна закласьці друкарню адным із трох спосабаў: 1) грамадскую, значыцца, што купіла-б якое-небудзь т-ва; 2) акцыйную і 3) грамадзка-акцыйную, значыцца друкарня была-б маемасьцяй акцыйнага т-ва, але акцый гэтае друкарні найбольш мела-б якое-небудзь ідэйнае крывіцкае таварыства. Мне найбольш падабаецца апошні спосаб. Ці ня мог -бы Ваша заняцца гэтай справай. Калі-б сёлета не ўдалося купіць друкарні, дык хоць залажыць пачатак друкарскага фонду. гэта справа мела-б гісторычнае значэньне. Ідэйнае крывіцкае т-ва, што ўзяло-б найбольш акцый друкарні, магло-б на гэтыя акцыі прыймаць ахвяры. Мне здаецца, што Ваша не спракудзіўся-б, калі-б, дастаўшы падмогу на наступны № «Крывіча», ужыў яе як пачатак фонду на друкарню. Я спадзяюся, што маю дысэртацыю² за якісь час (1/2—1 год) хтось надрукуе. За ўвесь гонорар я купіў-бы акцыі друкарні. Зрабэце ласку, адпішэце мне на закранутае пытаньне аб друкарні хоць у пісульцы. У справе «падтрымкі» напісаў у Вільню. Ці што паможа — ня ведаю. Няма там рашучых цвярдых людзёў. Усё здаецца круціцца каля чалавека, які ад асабістае заўзятасьці не патрапляе адлучыць справаў грамадзкіх. З думкай аб аб'яднаньні, выказанай у Ваш. 2 лісьце згаджаюся, але як яе практычна правясьці, будучы раськіненымі па цэлай Эўропе? Ці не ляпей быў бы адзіны фронт без адзінае арганізацыі?

ЯСт...

582.1.48:067&r-067a&r

¹ №9(1) за студзень-чэрвень 1925 году. ² «Мова рукапісу Аль-Кітаб».

3786. Запрашэньне Таварыства Літоўскіх Студэнтаў Санкт-Галена (Коўна) [Вацлаву Ластоўскаму?] (Коўна) на ўрачыстае традыцыйнае паседжаньне, якое мае адбыцца 14.08.1925 у будынку Курсаў Пошты, Тэлеграфу й Тэлефону (Коўна, Laisvės A1. 74)

582.1.48:068-069

3787. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 16.08.1925

Яго Міласьці

Грамадзяніну Вацлаву ЛАСТОУСКАМУ.

Анкета мне запатрэбавалася, каб нарэшце даць сабе ясную справаздачу у літоуска-беларускіх узаемаадносінах.

Споваду таго, што мае пытаньні і Вашы на ніх адказы не ахапілі усіх цікавіўшых мяне пытаньняў, гэтым маю гонар прасіць Вас, Вацлау Юстынавіч, адказаць мне, па магчымасьці худчэй яшчэ на гэткае пытаньня:

1, Ці служачыя былога Міністэрства Беларускіх Спраў звольнены, ці не.

2, Ці само Міністэрства афіцыйна існуе, ці не.

3, Якая беларуская інстытуцыя, ці якія інстытуцыі, калі іх некалькі, зьмяшчаюцца на Міцкевіча 13-а.

4, Які статут Беларускага Цэнтру у Літве. Кім ен зацьверджаны і калі. Копію статута.

5, Персанальны склад сяброў, склад Прауленьня і Рэвізыйнае Камісіі Нацыянальнага Беларускага Цэнтру у Літве.

6, Бюджэт гэтага Таварыства і крыніцы бюджэту.

7, Колькі было агульных сходаў сяброў Т-в і калі.

8, Хто іменна і праз якую установу, якім парадкам і у якім ліку адпушчае крэдыты на выдавецкую працу, на друк і іншыя выступленьня як Нацыянальнага Цэнтру гэтак і наагул рэпрэзэнтуюемае Вамі групы у Літве.

Вы пішаце аб тым, што грошы на выдавецтва адпушчаюцца на тым жа грунце, як і беларускай меншасьці у Латвіі. Пажадана ведаць хто падае бюджэт, ці праходзе ен праз Сойм, хто атрымлівае грошы і адказывае за іх.

9, На якім грунце гр. Іонінас яўляецца прэстаўніком «літоускае стараны», як Вы пішыце, у Беларускім Цэнтру.

10, Што за інстытуцыя па свайму характару Беларускі Нацыянальны Цэнтр у Літве: ці гэта грамадзкае Таварыства, ці якое-колечы урадова афіцыйнае, ці прост урадовая установа.

11, Колькі беларускіх школ у Літве.

12, Якая лічба беларусаў, як меншасьці, у сучаснай Літве.

13, Якая лічба беларускіх эмігрантаў у Літве, не зьяўляючыхся літоўскімі падданымі.

14, Вы, персанальна, ці беларускі эмігрант у Літве, ці беларус літоўскі падданы, пражываючы на сваёй бацькаўшчыне.

Вельмі прашу выбачыць за турбаваньне, але пастаўленыя пытаньня маюць настолькі вялікую, як і самі Вы разумееце, грамадзкую вагу, што, спадзеюся, Вы не адмовіце іх падрабязна і вычэрпаюча высьветліць.

З грамадзкім прывітаньнем

К.Езавітаў

582.1.48:064&r

3788. Ліст Вацлава Ластоўскага (Коўна) Кастусю Езавітаву (Рыга) за 17.08.1925

Вельміпаважаны Канстантын Барысавіч.

Вось адповедзі на Вашы пытаньні.

1. Служачыя звольнены.

2. Я-ж Вам пісаў: акту аб закрыцці не было, але пасля «байкоту» няма бюджэту, а знача ёсць толькі вывеска, але заўсёды можа быць адпушчан бюджэт і адноўлена праца, трэба толькі дагаварыцца.

3. Зьмяшчаецца: «Беларускі Цэнтр у Літве», выдавецтва Беларускага Цэнтру і «Сувязь нацыянальна-дзяржаўнага вызвалення Беларусі (Крывіі)».

4. «Беларускі Цэнтр у Л.» паўстаў шляхам перагавораў між беларусамі і літвінамі і зацьверджан Соймам. Статуту не мае.

5. Б.Ц. у Л. складаецца з 4 асоб беларусаў (Я, Душэўскі, Матач, Борысовіч) і аднаго ад літвіноў п. Іонінаса. У будучыне павінен быў быць дапоўнены шляхам кооптацыі грамадзянамі беларусамі.

6. Бюджэт на гэты год 60.000 літ. з сум адпушчаных Соймам і зацьверджаных па кождому выдатку дзярж. кантролем. Павышэйшая сума адпушчана на ўсю работу, якую падыймае Б.Ц. і прымыкаючыя да яго асоцыяцыі, а такжа аплачваецца літэратурная праца, якую робяць грамадзяне для выдавецтва цэнтру і выдаецца падмога на друкаваньне «Крывіча», як прэдыпрыемства незалежнага ад Б.Ц. у Л., а знача прыватнага.

8. Бюджэт укладаецца беларускімі прадстаўнікамі разам з п. Іонінасам, які праводзіць праз Сойм і атрымлівае і адпавядае за яго, але ініцыятыва выдаткаваньня пакінута беларусам.

9. Па назначэньню ад літоўскага ураду і Сойму.

10. Б.Ц. у Л. установа створаная у гэтым годзе з мэтай разьвіць яе у будучыне, а тым часам зьяўляецца фірмай, на якую асыгнуецца бюджэт і разам апаратам які вядзе работу пераважна выдавецкага характару*.

11. Адна школа.

12. Паводле спраўкі выданай мне Статыстычным Бюро, грамадзян Літвы і эмігрантаў, запісалася пры апошняй перапісі 4421 чалавек беларусамі.

13. Эмігрантаў у гэтым ліку да 200 чалавек.

14. Падданства літоўскага не маю.

Дайце хуткую адповедзь

1) Ці лічыце патрэбным папярэдні зьезд лідараў для утварэньня бюро зьезду і ліквідацыі нападак.

2) Ці зможаце прыняць удзел у бюро зьезду.

3) Ці лічыце, што зьезд павінен даць запраўднае аб'яднаньне, ці толькі паслужыць да падтрыманьня якой адной групы, прыкладам, як Вы кажаце «палітыкаў».

З праўдзівай пашанай ВЛастоў...

17.VIII.25

*) Кождае палітычнае выступленьне Б.Ц. у Л., ці арганізацый да яго прытыкаючых адбывалася за згодай прадстаўнікоў Краю, пасля спецыяльных зьездаў. ВЛ

582.1.48:059&r

3789. Ліст Беларускага Сялянскага Саюзу ў Празе Беларускаму Цэнтру ў Літве (Коўна) за 17.08.1925 у справе скліканьня Ўсебеларускага Зьезду

582.1.48:060&r

Зь пячаткай Саюзу.

3790. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 17.08.1925

Вельміпаважаны Спадару Вячаславе,

Дастаў ад Вашэці абодва експрес. У Вільню ксяндзу¹ аб Жэнэве пераслаў. Фактычна Беларускага Грамадзкага Камітэту ў Празе ўжо два гады як няма. «Беларуская Рада» ў Празе складаецца із самага «ураду» і яшчэ адзін студэнт. Т-ва дра Скарыны ня змогуць захапіць.

Пасылаю тут заяву ад Сял. Саюзу. Наш Саюз ня ёсьць студэнскай арганізацыяй, хоць ня студэнтаў у ім мала. Просім каб далі нам 2 месцы на зьездзе. Што ў арганізацыйны камітэт ад т-ва Скарыны будзе пасланы наш чалавек ёсьць вялікая надзея, але няма абсалютбай пеўнасьці. Таму мы ўставілі аб гэтым дамаганьне ў нашаю заяву ад «Сял. Саюзу». Аднак думаю, што дзеля гэтага вялікіх стараньняў Вашэці ня трэба (ня варта) рабіць. Ад т-ва Скарыны будзем прасіць трох месцаў, з гэтага 2 будзе пэўне нашых. Ці сакалы захочуць прыняць учасьце, яшчэ ня ведаю. Прадстаўнік у варганізацыйны камітэт зможа прыехаць, калі будуць прысланы на дарогу грошы. Ермачэнка цяпер нейдзе на Прыкарпацкай Русі.

Думаю, што разважаць аб тым, ці патрэбны зьезд, няма чаго, бо, калі даюць грошы, дык усё роўна ён будзе.

Мне здаецца, што Вашэці трэба заняць гэткаю тактыку: 1) адхінуць Корчынскага, як не Беларуса, прынамся не сьвядомага, 2) з Бацькаўшчыны павінны ехаць толькі адказныя людзі або зусім ня ехаць, як гэта мы пішам у сваёй заяве.

Ня ведаю, ці будзе добра дзеля беларускай справы ў Лацьвіі, учасьце на зьезду Лацьвійцаў; Латышы будуць іх бяз даў прычыны падазраваць.

Ваш Я.Станкевіч

17.VIII.

582.1.48:063&r

582.1.48:061 — канвэрт

¹ Адаму Станкевічу.

3791. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 18.08.1925

18.VIII.25.

Radotín.

Даражэнькі Вацлаве!

Навіны ёсьць дужа цікавыя; няма што...—

Мае склікацца за граніцай беларускі з'езд, ці як гэта надрукавана ў часопісах — 2-я беларуская нацыянальная нарада, якая мае выбраць беларускае заграничнае прадстаўніцтва.

Я над гэтам шмат думаў і ў мяне ўзьнікла цэлы шэраг запытанняў:

1. Зусім неясна сама пастаноўка пытання аб мэце з'езду: выбар беларускага загранічнага прэстаўніцтва. Што гэта мае азначаць? Якое прэстаўніцтва? Хто і каго або што мае «прэстаўляць»?
2. Неясна так сама, хто мае прыймаць учасьце на гэтым з'ездзе. Сьпісак складзяны бел. нац. к-там у Коўні сьведчыць аб поўнай выпадковасьці учасьнікаў з'езду. На гэткі з'езд ніхто з сэр'ёзных паважаючых сябе людзей не паедзе. Ці з'езд мае быць скліканы на засадзе прэстаўніцтва ад пэўных існуючых арганізацый, ці проста пэрсональна будуць разасланы запросіны?
3. Няма ведама, калі і дзе мае адбыцца гэны з'езд (як многа часу засталася да яго скліканьня?)
4. Зусім няма ведама ці гэны з'езд будзе насіць характар палітычны ці-то апалітычны?
5. Ці змогуць прыняць учасьце беларусы з Латвіі з прычыны іх асабліва цяжкага становішча пасьля недаўна адбытага судз. працэсу?
6. Хто зможа прыехаць з краю?
7. Як на бацькаўшчыне адносяцца да думкі аб скліканьні гэткага з'езду?

Усе гэтыя запытаньні раптам узьніклі і я а ні на адно з іх не магу даць адказу. Ці ня змог-бы ты мне, Вацлаве, што небудзь аб гэтым напісаць, высьвятліць. Буду надта ўдзячны.

З свайго боку я ўсім чым толькі змагу пастараюся дапамагчы беларускаму нац. паліт. аб'яднаньню за граніцай.

Але перад усім — гэта павінна быць ясна і выразна зазначана — якая мае быць мэта гэтага аб'яднаньня ды якія выстаўляюцца спосабы дзеля яе дасягненьня.

Дзеля прыкладу я вазьму укр. рэв. вызв. саюз. Ёсьць зусім ясная мэта, указаны спосабы яе дасягненьня; існуе арганізацыя, мае адпаведны статут. Гэта ёсьць аб'яднаньне. Сэр'ёзнае. Чыннае. Цэнтр знаходзіцца за граніцай, адбочкі — ўсюды: ў краі, ў Амэрыцы.

На мой пагляд гэткае самае аб'яднаньне варта было б стварыць і нам, беларускай рэволюцыйна-вызвольнай дэмакратыі.

Перасылаю табе для інфармацыі «Дэкларацыю укр. рэв. вызв. саюза». Гэта дэкларацыя з'яўляецца праграмай саюза. Калі цябе гэта цікавіць — прышлю і статут. Гэта я разумею, гэта ёсьць аб'яднаньне!

Ня буду хавацца: я быў на тым паседжаньні украінскіх змагароў, на якім прымалася гэта дэкларацыя і статут саюза. Адносіны ў мяне з імі самыя найлепшыя.

Што датыча т-ва ім. дра Фр.Скарыны ў Празе, то яно, як ведама, скла-лася на засадзе поўнай апалітычнасьці. Гэтага асабліва дамагаўся Я.С<танкеві>ч. Цяпер усе у раз'ездзе. Аж да восянні — прыблізна за два месяцы — зыйдзеца. Як аднясеца да ўчасьця на з'ездзе — трудна сказаць. Хутчэй за ўсё што т-ва, як гэткае, у палітычным з'ездзе ня прыме а ніякага ўчасьця. Каб гэта быў з'езд культурна-навуковы, то справа была-б зусім інакш.— Аб учасьці прэстаўнікоў студэнства з Прагі — я ведаю як гэта магчыма. Сярод студэнства ёсьць розныя паліт. кірункі, ёсьць і наша арганізацыя — «Вольная Грамада». Адзінай арганізацыі няма.

Наогул — пытаньне аб скліканьні з'езду ёсьць вельмі складанае. Я на гэта гляджу зусім пэссэмістычна. Казаў гэта і Ів.Ігн.К<раскоў>скаму, калі ён тут быў і пытаўся аб маім паглядзе на гэту справу.

А вось аб саюзе, то варта падумаць. Гэта ёсьць жывая справа. Само жыцьцё гэтага вымагае. У гэткі саюз могуць уваходзіць партыі, арганізацыі, паасобныя адзінкі. Трэба ствараць нешта жывое, чыннае, рухавае, а божа барані — нейкую струпехласць. Аб гэтым я пісаў і ў папярэднім сваім пісьме. Падумай, Вацлаве, і дай свой адказ. Чакаю.

Затым бывай.

Цісну руку.

Т.Грыб.

582.1.48:057&r-058&r

3792. Ліст кс. Францішка Чарняўскага (Рым) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.08.1925

582.1.48:054&r-056&r

582.1.48:053 — канвэрт

Адказ на ліст з падтрымкай прапановы прыняць назоў «Крывія». Пра кантакты зь біскупам Матулевічам і плянамі заснаваньня марыянскай сэмінарыі (у Друі?).

3793. Ліст Кастуся Езавітава (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.08.1925

RIGA, 20 жніўня 1925

Яго Міласьці

Грамадзяніну Вацлаву ЛАСТОУСКАМУ.

Я задаволены, што Канфэрэнцыя нарэшці вызнана патрэбнай.

Зразумела, я прыйму у ей удзел.

Зразумела, што папярэдняе утварэньне Бюро Кангрэса абавязкова патрэбна.

Бюро павінна апрацаваць:

праграму Кангрэса,

модус прэдаўніцтва ад беларускіх арганізацый, партый і таварыствау, адшукаць сродкі,

прызначыць тэрмін,

вайсьці у перагаворы з урадам тае старонкі, дзе прызнана будзе больш адпаведным склікаць канфэрэнцыю (я, асабіста, і мае сябры тутака будзем за Рыгу, бо у нас зараз выбарчая праца і выезжаць у чужыя краі мы ня маемо магчымасьці),

падрыхтаваць сэкрэтарыят і стол прэсы,

вайсьці у зносіны з беларускімі арганізацыямі усяго Сьвету, каб выклікаць іх прэдаўнікоу на Нараду,

Бюро Кангрэсу павінна працаваць тамака, дзе будзе прызначаны Кангрэс (зноу жа прапаную Рыгу).

Пажадана, каб Кангрэс быў зложаны не з персанальных толькі грамадзян, але у пераважнай большасьці з прэдаўнікоу арганізацый.

Пажадана, каб гэты кангрэс меў сродкі на выпуск[к] аб сабе добрае друкаванае памятку.

Зьезд лідэраў, аб якім Вы кажаце, я разумею як стварэньне Бюро Кангрэса, аб якім я казаў вышэй.

З гэтага пункту гледжанья, ен безумоуна патрэбны.

Рабіць на Кангрэсе скандал, думаю, ахвотнікау ня знойдзеца, бо для гэтага мы ужо усе маемо да волі націянальнага і дзяржаўнага розуму.

Ну, зразумела, гэты кангрэс не павінен зрабіць з нас літоўскіх наймітаў, якія бы перад чарговай сэсіяй Лігі Нацый надавалі-бы літвіном рожных неадпаведных векселеу.

Што да нападак, якія могуць быць зроблены некаторымі коламі супроць Вас асабіста, дык гэтыя напады маглі бы быць толькі у плошчы абвінавачваньняў Вас у тым, што Вы занялі адносна Літвы службовую ролю, якая не да твару былому Старшыні Ураду БНР.

Тутакі справа стаіць так, што Вам, зразумела, рана, ці позна, цяперака на Канфэрэнціі, ці пазней у будучыне, адказ на гэтыя закіды трэба будзе даць. І чым худчэй, тым лепш.

Калі Вы вялі толькі справу культурную (Вы пішаце, што Б.Ц. не вядзе палітычнае працы. Ну а т-ва «Вызваленьня Беларусі») і запрауды не былі палітычна залежны, дык адказы Вашы будуць кароткія і ясныя.

Унікаць гэтага Вам зусім не патрэбна. Не патрэбна і баяцца «скандала». Ваш грамадзкі абавязак даць шэраг інфармацыяў і адказаў беларускаму грамадзянству. Вы 5 гадоў таму назад урачыста былі аблечэны даверыям беларускага грамадзянства. Вам трэба сказаць каб гэта дайшло і да народу, я[к] Вы выкарысталі дадзеныя Вам паўнамоцтва, бо Вы, не гледзячы на адстаўку Вашу, яшчэ і цяперака дужа часта выступаеце, як «былы» Старшыня Рады Міністраў БНР, а знача лічыце сябе моцна звязаным з БНР.

Я гляжу згары і збоку.

Я бачу усе дробныя тамака Вашыя сваркі.

За іх атрымаюць абедзьве стараны.

Але самае галоўнае гэта вось што: ці Вы бачыце большага прыцеля сабе асабіста і беларускаму народу у Янінасе, чым у нас, беларускім грамадзянстве? Ці Вы адчытваецеся перад ім, ці перад беларусамі? Ці Вы радзіцеся з ім, ці з намі?

Вы добра ведаеце, што я Вам нязьменны прыцель асабісты, аднак грамадзкая праца вымагае мець адвагу дапытываць сваіх асабістых прыцеляў і нават крэўных аб іх грамадзкім кірунку.

І таму я вельмі прашу Вас даць мне адказ на усе пастаўленыя Вам, як ранейшымі, гэтак і гэтым пісьмом пытаньня.

Гэта мне абсалютна неабходна ведаць да усякіх далейшых гутарак і перагавораў.

З грамадзкім прывітаньнем

К.Езавітаў

582.1.48:048&r

3794. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.08.1925

Вельміпаважаны Спадáру,

Толькі што дастаў ад Вашэці яшчэ адзін ліст; дзякую. На два ехресу паслаў адказ Вашэці ў панядзелак 17.VIII. На гэты цяпер адказую.

Што я з Вашэцям згаджаюся, гэта Ваша ўжо пабачыў зь ліста і заявы «Сял. Саюзу», пасланых 17.VIII. Будзе лепшаю ўдачу мець Вашэцява прапазіцыя аб перадзьезнай нарадзе прадстаўнікоў 5-ёх групаў, калі-б на гэтай нарадзе былі 1-2 прадстаўнікі з краю. Думаю, што калі гэткаю папраўку зробіце да свае прапазыцыі, дык гэтым знайдзеце балей падзьдзержкі ў Ліцьвіноў, дый Цьвікевічу, прынамся з вонкавага боку*, будзе падабацца гэтая папраўка а тым самым і ўся пропозіцыя. Мне здаецца, што і дзеля добра справы ўчасьце прадстаўніка (ці двух) з краю было-б вельмі карысна. Гэта-ж вельмі выгодна дзеля самых прадстаўнікоў краю, бо калі хто ня можа ехаць ці гаварыць адкрыта, то можа зрабіці гэта цішком на нарадзе. Із задачамі гэтае нарады зусім із Вашэцям згаджаюся. Прадстаўце Ліцьвіном, што калі яны даюць падмогу на зьезд¹, дык пеўне-ж ня хочуць, каб зьезд скандаліў Крывічоў і Ліцьвіноў. А ён будзе скандаліць, калі ня будзе перадзьезнай нарады.

Рагулю на зьезд прасіць нельга; ён яшчэ нядаўна быў заўзятым непрыяцелем крывіцкага руху.

90% ё за тое, што Жылка быў-бы на зьездзе з Цьвікевічам.

Дзе думаеце можа быць нарада? Ці не магла-б яна быць у Празе? Я баюся, што можа не змагу паехаці на нараду (надта няма калі), тады прышлося-б паслаць заместа мяне каго іншага.

Думаю, што «Сял. Саюзу» будзе прыслана афіцыяльная пропозіцыя; дзеля гэтага цяпер не пасылаем жаднага адказу на сьпісак кандыта[та]ў на зьезд.

Ва... Я...

20.VIII.

*Зробіць выгляд, што падабаецца.

582.1.48:051&r

¹ Няясна, ці ўдзельнічала Літва ў фінансаваньні канчатковага праекту канфэрэнцыі.

3795. Ліст Міхайлы Лазінскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.08.1925

582.1.48:052&r

3796. Хадайніцтва Аляксандры Мамонька за 24.08.1925 (Коўна) перад міністрам асьветы Літвы аб прызначэньні ёй стыпэндый дзеля навучаньня ў Клайпедзкай кансэрваторыі

582.1.48:044

3797. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.08.1925

Вельміпаважаны Спадару Вячаславе,

Сягодня я дастаў экспрес ад Краёвага Цэнтру зь Вільні. Пішуць, каб я ад іх імя наказаў (паведаміў) Вашэцю й Цьвікевічу, што 2 верасьня (2.IX.25) у Гданску будуць прадстаўнікі ад Краёвага Цэнтру зь Вільні дзеля перагавораў з Вашэцем і Цьвікевічам. Просяць Вас абодвух задзержыцца ў Reichshof hoteli. Быцьцё Вашэцявае абавязкава.

Адначасна пішу Цьвікевічу гэта самае.

Пісаў ад Краёвага Цэнтру кс. Адам¹. Апрача просьбы перадаці наказ (паведамленьне) балей нічога ксэндз не напісаў. Але з пасыланага Вашэці «Жыцьцё Беларуса» крыху відаць аб розных настроях у Вільні.

Тэлеграму Вашэцяву таксама сьгодня дастаў, - дзякую. Ёскажу ліста.

Я думаю, як павесьці гэтаю справу із зьездам і што зь ім зьвязана, каб ня даць магчымасьці гультаём Крычэўскім і Ко захапіць некаторыя магчымасьці на тарганьне крывіцкай справай дзеля свае асабістае карысьці. Свае думкі вылажу тут Вашэці. Трэба павесьці справу так, што крывіцкая эміграцыя надта малая, каб магла сама ад сябе прадстаўляць крывіцкі народ і наагул самастойна весьці работу заганіцаю. Ня маючы пад сабою грунту ў эміграцыйных масах, якіх няма, нашая палітычная эміграцыя, раз павадзіўшыся, можа і далей толькі вадзіцца паміж сабой. Здаровая праца можа быць паведзена толькі пры аднэй неабходнай умове, што палітычная заганічная эміграцыя можа быць толькі заганічным прадстаўніцтвам краю, экзэкутываю заганіцаю краю а ўсе прынцыповыя й наагул галоўныя пастановы маюць выходзіць з краю. З гэтага прынцыпу вынікае 1) што заганіцаю так ці начай на крывіцкі кошт можа жыць толькі той, хто робіць крывіцкую работу, 2) заганіцаю могуць і маюць астацца а) людзі неабходныя дзеля працы заганіцаю б) людзі, што ў Бацькаўшчыну ня могуць вярнуцца, бо іх там перасьледала-б чужая ўлада. Думаю, што гэтак Вашэці трэ было-б паставіць справу ў Гданску. Паставіўшы гэтак пытаньне 1/2 кандыдатаў у прэктаваны камітэт адпадзе.

Ці няможна было ўмовіцца Вашэці ў Коўні з Цьвікевічам, каб ён адрокся сваіх дармаедных калекаў-«міністраў» (Крычэўскі, Захарка і інш.). Калі-б гэта ўдалося зрабіць, дык у камітэт увайшлі-б Вы разам із Цьвікевічам.

Грыб живе на 1/2 ад Прагі. Нягледзячы на тое, што я Грыбу перадаваў пераз другіх, што маю зь ім пагаманіць аб зьездзе, ён аднак у Прагу не зьявіўся. Ці ня круціць ён хвостом? Ад яго ўсё магчыма.

Сьгодня пішу ліст у Вільню, у якім выкладаю ўвесь пагляд на справу і справядліва пад[ч]ыркаваю Вашэцяваю працу.

З шчырым паважаньнем

ЯСт...

582.1.48:045-047&r

582.1.48:049 — канвэрт

¹ Станкевіч.

3798. Ліст Юозаса Пурьшкіса (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.08.1925

Дорогой Господинъ Ластовскій

Я уѣхалъ изъ Ковны оставивъ дѣло конференціи въ Вашихъ и г-на Цвикевича или вѣрнѣе г-на Головинскаго рукахъ. Очень жалал бы знать въ какомъ положеніи находится теперь это дѣло?

Будте любезны написать нѣсколько словъ по слѣдующему адресу: Berlin, Barbarossastr. 13 Dr Puryckis. Хотя я теперь въ Берлинѣ не буду, но мнѣ Ваше письмо перешлютъ.

Желая Вамъ всего лучшего остаюсь преданный Вамъ ЯР.

Berlin

26/VIII-25

582.1.48:043

3799. Ліст Міхала Біржышкі (Коўна) «друзьям-белоруссам (соймовцам)» (Вільня?) за 31.08.1925

582.1.14:024&r-027&r

582.1.14:028 — канвэрт

Ліст у справе агульнага змаганьня за Вільню, перададзены зь Цьвікевічам у Данцыг:

«[...] я не хотел обманывать и белорусов, когда увидел, что после нашей большой и общей работы в Вильне теперь хотят их кормить «культурными подачками» и держать подалее от политики [...]

Постарайтесь также привлечь к общей работе Ластовского, повлияв на его культурничество. Он — внутренне свободный белорусс, но его влияние парализуется внешней зависимостью [...]

Надпіс на канвэрце: «Гражд. Цвикевичу — для дальнейшей передачи»

3800. Пасьведчаньне, выдадзенае рэдакцыяй «Крывіча» Станіславе Камінскай у тым, што яна скончыла беларускія 8-месячныя настаўніцкія курсы ў Вільні ў 1916 годзе

582.1.48:037

Дата невядомая. Кіраўніком курсаў быў В.Ластоўскі.

3801. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 1.09.1925

Вельміпаважаны Спадару Вячаславе!

Учора ў нас было паседжаньне «Крывіцкага т-ва Д-ра Фр. Скарыны» (прэзыдыума).

Аказалася, як я ўжо раней дагадаваўся, аб чым у вапошнім лісьце напісаў Вашэці, што с.р. (іх цяпер усяго тры — Мамонька, Грыб і Ган, а ў нашым прэзыдыуме два апошнія) вычэкаваюць, каб прылучыцца да тае стараны, якая возьме верх. Учора Грыб із падзьдзержкай Гана заявіў на паседжаньні, што ня можна выносіць жаднае пастановы, бо няма ведама чаго ліцьвіны будуць хацець. Хто знае Грыба, той ведае добра, што тут у іх грае ролю толькі вычэкаваньне. Калі толькі Цьвікевічу ўдасца захапіць некаторыя магчымасьці, дык паглядзіцеся, што есэры будуць зь ім. Дзея таго, што нашае т-ва пастановы, зьвязаныя з палітыкаю, можа рабіць толькі аднагалосна, прышлося пытаньне зняці з парадку дня.

Напішэце калі ласка, як скончыліся перагаворы з Вільняй. Я зь з ведамых прычынаў аб гэтым не магу даведацца. Паклон жонцы Вашэцявай.

Я... 1.IX.25

582.1.48:050

3802. Паштоўка Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 9.09.1925

Даражэнькі Вацлаве!

Сёньнека я атрымаў (як сябра Рады Б.Н.Р.) офіцыальнае запрашаньне на II. Агульна-Беларускую Конфэрэнцыю, якая мае адбыцца ў Бэрліне 15. гэт. месяца. Сёньнека маемо 9. пры найлепшым жаданьні прыняць учасьце ў Конфэрэнцыі фізычна нельга гэта жаданьне споўніць. За пяць дзён дастаць пас загранічны і візы ды яшчэ разстарацца грошы на падарож — немагчыма. — Пэўна-ж гэткае самае запрашаньне атрымаеце і Вы ў Коўні. Што думаеце аб гэтым? на колькі ўсё гэта сэр'ёзна? Чаму гэткая пасьпешнасьць? — Пішы. Чакаю на адказ.

NB. Аб усім іншым трымаюся свайго старога пагляду. Нічога не стала новага, каб зьмяняць сваё адношаньне да справы. Што ў цябе новага?

Цісну руку.

Тамаш

582.1.48:038&r

3803. Ліст Язэпа Мамонькі (Прага) Клаўдьюшу Душэўскаму (Коўна) за 9.09.1925

Даражэнькі Клаўдьюсь!

Телеграмму і ліста твайго дастаў і вельмі добра, што ты хоць трохі нас пайнформаваў аб справах.

Канфэрэнцыя як відаць усеж такі будзе, хто на ей будзе гэта ня вядома; но мы думаем калі будуць престаўнікі з краю¹ то варта прыняць удзел і я раіўбы Вам калі будзе канфэрэнцыя быць ў Берліне табе ці Власту каб мы маглі хоць як спаткацца і абгаварыць некаторыя справы.

Для нас ясна, што калі с краю ня будзе престаўнікоў то такая канфэрэнцыя ня мае ніякога сэнсу. У краі як відаць з твайго ліста вельмі павярнулі руля на Менск, гэта вельмі апасная штука. Фактычна ня Менск сам па сабе апасны, а тая Маскоўская шаленая палітыка, ось чаго трэба баяцца. Што тычыцца Цвік. і Ко. то гэта усе мелачы агульнага нашага жыцьця і перад намі павінны стаяць большыя задачы чым грызьня паміж сабою.

Мы падыходзім к такому часу калі патрэбна удесяцеріць энергію нашай працы і гуртаваць ўсе сілы шчыра кахаючыя сваю бацькаўшчыну бо ворагі нашы також ня спяць у шапку, а с усякім днём мацуюцца нас задушыць. Нашым ворагам нават патрэбна каб мы грызліся паміж сабою. Супрацоўніц[тва] с літоўскім народам установаць ня дзеячы тыя ці іншыя а самі свабодныя народы як літоўскі так і беларускі, а наша справа толькі падгатоўіць грунт для гэтай свабоды і супрацоўніцтва. Ось тыя думкі якія мы сабе уяўляем.

Што тычыцца канфэрэнцыі то мы еше добра ня ведаем ці будзем там ці не аб гэтым напішу калі узнаю.

Даражэнькі Клаўдзіс, я хачу прасіць цябе і Влада памагчы матэрыяльна Олі². Яна мне піша, што жыве не важна, хоць паміж намі есьць нязгода уже больш я[к] год але ж я лічу сваім абавязкам памагаць ей як чалавеку. Я прашу Цябе даражэнькі братко пагаварыць з ей што яна думае рабіць далей і як яна уяўляе свае далейшае жыцьцё, толькі ня кажы, што гэта я прашу. Хаця мы і перапісываемся но радная сувязь у нас даўно уже порвана і я ня ведаю ці зможа быць ізноў.

Ты усе гэта выясні і зрабі так каб ня было лішніх разгавораў і сплетней за усе гэта я буду вельмі табе удзячны.

Будзь здаровенькі паклон Власту і Вашім сям'ям.

Ваш Язэп

Praha dne 9 zaří 1925 r.

582.1.48:246&r-247&r

¹ Зь Вільні. ² Жонка Язэпа Мамонькі Аляксандра.

3804. Ліст Юрыя Сулімірскага [Вацлава Ластоўскага] (Коўна) невядомым адрасатам (Вільня) за 12.09.1925

В<ельмі> П<аважаныя> Грамадзяне!

На бягучую сэсію Лігі Нацый трэба ўнесьці жалабу, найпазьней да 10.IX. г.г.

Падпісаную 2-3 грамадзянамі П<ольшчы>, якія не знаходзяцца пад судом.

У зажаленьні:

1. Няможна выходзіць з рамак польск. дзяржаўнасьці.

2. Нямогуць падпісываць палітычныя арганізацыі, якія змагаюцца проці пол. дзярж.

3. Зажаленьні ня могуць выходзіць з рамак пакту Польшчы з Лігай Нац. аб нац. меншасьцях.

4. Паданьне павінна быць напісана добрай мовай франц. або ангельскай.

Дзеля таго што астаецца мала часу, трэба агранічыцца некалькімі фактамі, але яркімі і дабіцца разгляду гэтай справы хоць раз на пленуме.

Ваш Юры Сулімірскі

12.IX.25.

582.1.48:039

3805. Камунікат дэлегацыі Украінскай Нацыянальнай Рады і Прэзыдыюма Камітэту Паняволеных Народаў за 27.09.1925 з побыту ў Жэневе падчас працы Лігі Нацый

582.1.48:042 — мк

3806. Ліст Івана Бартовіча (Бэрлін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.09.1925

[...] Łysta peredaw i poinformuwaw po Waszym bazanniam [...]

Tomu szczo pojizdku w kraj musiw widłozyty na piznijsze widnis sia ja do Wp. Swiencickoho pysmenno. Na dniach spodijus widpowidy zhľadno knyżky [...]

582.1.48:041

3807. Ліст Аляксандры Мамонька (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.10.1925

582.1.48:036&r

З запытам аб магчымай стыпэндый ў Літве для навукі сьпеваў. «Язэп ўсё кідае і хутка бузде ў Коўні».

3808. Паштоўка Віцебскага Акруговага Таварыства Краязнаўства рэдактару «Крывіча» (Коўна) за 14.10.1925

[...] Сваім лістом ад 21/VIII г.г. Вы абяцалі выслаць нам фатаграфіі слуцкіх паясоу [...] для] зборніка мясцовай прамысловасьці [...]

582.1.48:034

3809. Ліст Тамаша Грыба (Радацін) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 14.10.1925

14.X.25

Radotin

Даражэнькі Вацлаве!

Даруйце, што гэтак не акуратна я пішу — страшэнна заняты акадэмічнымі справамі. Як толькі трохі звольнюся — напішу падробна аб ўсіх справах. А ёсьць шмат цікавых навін. Зрэшта пайнфармуе Я.Мамонько, які едзе ў Коўню. Дапамажы яму чым зможаш.

Разам з гэтым прашу цябе, Вацлаве, дапамагчы чым зможаш Івану Паўлавічу Форостэнко, украінскаму эмігранту, б. палкоўніку, акончыўшаму выш. агран. школу ў Празе, які едзе ў Літву, каб знайсці сабе якую небудзь працу ў галіне сваей спецыяльнасьці (інжэнэрна-агранамічнай). І.П.Форостэнко я добра ведаю. Чалавек дужа парадачны і сумленны. Украінцы — нашы сябры. Узаемна дапамагаемо дзе можна і як можна. Спадзяюся, што ты усё зробіш, што будзе ў тваей моцы.

Затым цісну руку

Тамаш Грыб

582.1.48:035&r

3810. Парадак дня Другой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады ў Бэрліне 14-15.10.1925

Парадак дзенны

Другое Нацыянальнае Беларускае Нарады ў Бэрліне

1. Адчыненне ініцыятыўным Бюро конфэрэнцыі.

Арганізацыйная праца

2. Выбары прэзыдыуму конфэрэнцыі.

3. —" — мандатнае камісіі

4. —" — рэдакцыйнае камісіі

5. —" — Сэніорн-конвэнту (рады старшын)

6. Утварэньне сэкцый:

а) палітычнай

б) эканамічнай

в) культурна-прасьветнай

Даклады з мейсц

7. Беларуска-Літоўскія адносіны

8. «Крыўская» акцыя

9. Латвійска-Беларускія адносіны

10. Беларуска-Рада у Празе

11. Беларускае студэнства у Празе

12. Становішча пад польскай оккупацыяй

13. Літоўска-Польскія адносіны

14. Становішча у Радавай Беларусі

Даклады сэкцый

15. Культурна-Прасьветнай
 16. Эканамічнай
 17. Палітычнай
 18. Даклад Ураду БНР
 19. Кансалідацыя Беларускіх сіл за кардонам
 20. Пытаньні паднятыя паасобнымі сябрамі канфэрэнцыі
- 582.2.61:005 — *мк*

3811. Рэзалюцыя Другой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады у справе так званай «крывіцкай прапаганды», прынятая ў Бэрліне 14.10.1925

РЭЗАЛЮЦЫЯ

2-ой Беларускай нацыянальна-палітычнай нарады прынятай 14 Кастрычніка 1925 г. у справе так зв. «крывіцкай прапаганды»

Заслухаўшы спраўку аб так званай «крывіцкай прапаганды» Нарада лічыць, што думка аб перамене нацыянальнага імя Беларусі на «Крывію» ёсьць сьведчаньне гістарычнага рамантызму і у плашчыне акадэмічнай не зьяўляецца небяспечным. Аднак, прыймаючы пад увагу, што гэтая прапаганда 1) вядзецца і у плашчыне палітычнай і імкнецца надаць назове «Крывія» агульна-дзяржаўны характар 2) што гэтая прапаганда актыўна падтрымліваецца суседнімі з Беларусьсю дзяржавамі у сваіх мэтах разьдзелу беларускай зямлі 3) што гэтая прапаганда уносіць разлад у сьвядомасьць народа у цяперашні цяжкі момант падзелу Беларусі 4) што краевыя арганізацыі рашуча выказаліся супроць яе, — Канфэрэнцыя, не уваходзячы у акадэмічны разгляд пытаньня, лічыць «крывіцкую прапаганду» шкодная інтэрэсам беларускага нацыянальнага адраджэньня.

СЭНІОР-КАНВЭНТ:

582.2.61:006 — *мк*

3812. Рэзалюцыя Другой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады ў справе сусьветнага кангрэсу беларусаведаў у Менску (па дакладу Культурна прасьветнай сэкцыі)

РЭЗАЛЮЦЫЯ

у справе сусьветнага кангрэсу беларусаведаў у Менску (па дакладу Культурна прасьветнай сэкцыі)

Заслухаўшы паведамленьне аб тым, што у сталіцы Радавае Беларусі склікаецца сусьветны кангрэс беларусаведаў¹, Нарада горача вітаець гэтую першую спробу аб'яднаньня усіх беларускіх сіл на грунце нацыянальна-культурнага будаўніцтва і заклікаець усе беларускія арганізацыі і паасобных культурных працаўнікоў як у Крае, так і закардонам, прыняць чынны удзел у гэтым важным пачынаньні.

СЯБРЫ СЭНІОР-КАНВЭНТУ:

582.2.11:008 — *мк*

¹ Акадэмічная канфэрэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі.

3813. Рэзалюцыя Другой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады аб агульным палітычным становішчы Беларусі, прынятая ў Бэрліне 15.10.1925

РЭЗАЛЮЦЫЯ

2-ой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады
аб агульным палітычным становішчы Беларусі.

Заслухаўшы даклад палітычнай сэкцыі аб агульным палітычным становішчы Беларусі, Нарада канстатуець:

Падзел, замацаваны рыскім трактатам, да с'ягодня рэжа жывое цела адзінага Беларускага Народу. Нарада сьведчыць, што яна, як і ўвесь Народ, ня лічыцца з гэтым падзелам, як з актамі міжнародна-праўным і заклікаець усе сьвядомыя беларускія сілы далей змагацца за аб'яднаньне усяе Беларусі у адзінае дзяржаўнае цэлае.

Нарада канстатуець, што валаданьне Польшчай над Заходняй Беларусью есьць акт гвалтоўнай акупацыі. Дзяржаўных правоў Польшчы на захопленыя абшары Нарада не вызнаець. Нарада рашуча пратэстуець супроць нечуваных зьдзекаў, якія творыць Польская улада над безабаронным беларускім жыхарствам.

Разам з тым Нарада вызнаець, што на усходніх абшарах Беларусі створана Беларуска-дзяржава ў форме Беларускай Радавай Рэспублікі. Нарада вызнаець справядлівым, каб да гэтай Рэспублікі былі далучаны, згодна воле мясцовага жыхарства, беларускія часткі, як прыкладам Гомэль і інш. усходнія паветы.

Нарада вызнаець усю надзвычайную важнасьць імкненьняў Радавай Беларусі да зьдзейсьненьня нацыянальна-дзяржаўнага ідэалу Беларускага Народу і, вызнаючы Менск, як цэнтр беларускага адраджэньня, лічыць уселякія спробы актыўнай барацьбы супроць яго здрадай справе вызвольнага беларускага руху.

СЯБРЫ СЭНІОР-КАНВЭНТУ:

Бэрлін, 15 Кастрычніка 1925 г.

582.2.61:001 — МК

3814. Рэзалюцыя Другой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарады ў справе беларуска-літоўскіх дачыненняў, прынятая ў Бэрліне 15.10.1925

РЭЗАЛЮЦЫЯ

па пытаньню беларуска-літоўскіх адносін
прынятая 2-ой Беларускай Нацыянальна-Палітычнай Нарадай

Нарада сьцьверджаець, што адносіны Літвы да беларускай справы як былі, так і застаюцца ня шчырымі. Літоўская палітыка увесь час імкнулася і надалей імкнецца разглядаць беларусаў толькі як службовую сабе сілу у спрэчцы з Польшчай з за Вільні. Літоўская палітыка імкнецца паставіць беларускую старану у гэтай спрэчцы у гэткае становішча, пры якім беларускія інтэрэсы у Віленшчыне і Горадзеншчыне ня быліб нічым забяспечаны. Нарада пратэстуець супроць падобных спэкулятыўных камбінацый літоўскай палітыкі і сьцьвярджаець:

Вільня і увесь абшар, атрыманы Літвой па умове 12 Ліпеня 1920 году, ляжыць у этнаграфічна-пераважна беларускай граніцы. Дзеля гэтага лес Вільні павінен быць вырашан ня шляхам дыплематычных камбінацый, ці гандлю паміж Літвой і Польшчай, а шляхам вольнага усенароднага рэфэрэндума.

Ня лічачы разам з беларускімі краевымі арганізацыямі Літву за значны фактар у беларускай вызвольнай барадзьбе, нарада ганьбіць тых беларусаў, якіе пад знакам культурнічэства годзяцца служыць мэтам вузка шовіністычнай палітыцы і лічаць магчымым дзеля гэтага працаваць пад фальшывымі вывескамі, кшталтам міністэрства беларускіх спраў у Коуне.

СЯБРЫ СЭНІОР-К[А]НВЭНТУ:

Бэрлін, 15/X-1925 г.

582.2.61:002 — мк

3815. Пратакол пасяджэньня Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі ў Бэрліне 15.10.1925

ПРАТАКОЛ

пасяджэньня Рады Народных Міністраў
Беларускай Народнай Рэспублікі .

Бэрлін "15" Кастрычніка 1925 г.

СЛУХАЛІ

Даклад Старшыні Рады Міністраў
А.Цвікевіча аб сучасным стане
Ураду БНР і аб агульным палітыч-
ным становішчы Беларусі.

ПАСТАНАВЛІ

У зьвязку з сучасным становішчам
Беларусі, заходняя часьць якой знай-
ходзіцца пад акупацыяй Польшчы,
а усходняя — твораць Беларускаю
Савецкую Рэспубліку у складзе Со-
цыялістычнага Савецкага Саюзу, у
мэтах аб'яднаньня усіх сіл Народу
для яго поўнага нацыянальна-соцы-
яльнага вызваленьня у поўным пара-
зуменьню з краевымі беларускімі
арганізацыямі, — **ПАСТАНАВЛІ:**
абвесьціць ад сеньняшняга дня Урад
Беларускай Народнай Рэспублікі зьлі-
квідаваным і спыніўшым сваю дзей-
насьць.

Старшыня Рады Міністраў Беларускай
Народнай Рэспублікі А.Цвікевіч

Вык. аб. Міністра Фінансаў Захарка

Дзяржаўны Кантралер Л.Заяц

Дзяржаўны Сэкрэтэр В.Пракулевіч

582.2.61:003 — мк

3816. Пастанова да пратаколу пасяджэння Рады Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі ў Бэрліне 15.10.1925

ПАСТАНОВА ДА ПРАТАКОЛУ
пасяджэння Рады Народных Міністраў
Беларускай Народнай Рэспублікі 15
Кастрычніка 1925 г.:

У сьвядомасьці таго, [што] улада сялян і работнікаў, замацаваная у Менску - сталіца Радавай Беларусі запраўдна імкнецца адрадзіць Беларускае народнае культурнае, эканамічнае і дзяржаўнае, што Радавая Беларусь ёсць адзіная рэальная сіла, якая можа вызваліць Заходнюю Беларусь ад польскага іга, у поўным паразуменьню з краёвымі арганізацыямі, ПАСТАНАВІЛІ: спыніць існаваньне Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі і прызнаць Менск адзіным цэнтрам нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння Беларусі.

Старшыня Рады Міністраў Б.Н.Р. А.Цвікевіч

Дзяржаўны Кантралер Л.Заяц

Дзяржаўны Сэкрэтэр В.Пракулевіч

Бэрлін 15 Кастрычніка 1925 г.

582.2.61:004 — мк

3817. Ліст Адама Багдановіча (Яраслаўль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.10.1925

20/X 25г., Яраславль,
Флотский пер., д№2а, кв.2.

Уважаемый Земляк!

Пишущий эти строчки — отец неизвестного Вам белорусского поэта Максима Богдановича. Утруждаю я Вас настоящим письмом по просьбе Института Белорусской Культуры, который весной этого года обращался к Вам с просьбой — поделиться с ним материалами для издания полного собрания сочинений моего покойного сына, но не получил от Вас ответа.

Материально я не заинтересован в этом деле, но нравственно заинтересован даже и очень. Я делаю все возможное, чтобы предпринятое издание сочинений моего так рано отошедшего сына отличалось возможной полнотой и возможным совершенством.

Я передал Инбелкульту все рукописи моего сына (в том числе свыше 50 нигде ненапечатанных стихотворений, письма, карточки, печатные стихи с его поправками и замечаниями, свои и других лиц воспоминания о нем, статьи его в русской печати, переводы его стихотворений на русский язык, — словом — все, чем я располагал и что удалось мне спаст[и] с большим трудом и усилиями от ярославского пожара, в котором сгорело все мое имущество и моя чудная библиотека.

Я смотрю на это дело, как на долг перед памятью покойного и перед родиной, и перед молодой белорусской культурой, возрождению и служению которой он так безудержно отдавался.

Уверен, что эта точка зрения Вам вполне понятна и найдет живой отклик в Вашем сердце.

Поэтому во имя Вашей приязни к покойному поэту и тех сердечных уз, которые некогда Вас соединяли, я считаю долгом обратиться к Вам с покорнейшей просьбой — оказать свое содействие к возможно полному выявлению и литературной, и нравственной личности покойного. Не откажите, пожалуйста, чем можете помочь. Ведь это дело — чисто культурное, лишённое всякой политической окраски.

Хотелось бы, чтобы литературное наследие и духовный облик покойного выявились с наибольшей полнотой и жизненной правдой. Ведь так немного людей, которые его лично знали или были с ним в сношениях. «Одних уж нет», — как говорит Саади, — «другие странствуют далече...» А те, которые остались, так туги на под'ем, так раз'единены и рубежами, и взглядами, и убеждениями. Жаль, если чтонибудь окажется недосказанным, утерянным...

У всякого времени — свой дух, свои задачи, свои вкусы. Явились новые птицы и запели новые песни и — может быть — шумливый хор их голосов заглушит скромную песню жаворонка белорусских полей. Я хочу сказать, что бог весть — появится ли в свет второе издание его сочинений. А если и появится, то уж очень нескоро.

Я, конечно, не судья в деле оценки его таланта и литературного значения, но несомненные факты свидетельствуют, что свою бедную родину, свой народ, его язык, его прошлое он любил до самозабвения, даже до смерти.

Я думаю, что такая любовь заслуживает и признания, и уважения.

Итак, дорогой Земляк (простите — не знаю Вашего имени-отчества) — не откажите посодествовать, чем можете. Может быть дадите Ваши воспоминания о покойном, может быть у Вас сохранились его письма и стихотворения ненапечатанные (по снятии копий все Вам будет возвращено), может быть укажете даты, известные Вам, его стихотворений и т.п., что может способствовать успеху этого культурного дела и к чему нас, живущих, обязывает добрая память о покойном. Если почему либо Вам нежелательно сноситься с Инбелкультом, благоволите адресовать на мое имя: Адаму Егоровичу Богдановичу. Адрес в начале.

Во всяком случае — позвольте рассчитывать на получение Вашго ответа. Шлю Вам мой сердечный земляческий привет.

АБогданович

582.1.48:032&r-033&r

582.1.48:031 — канвэрт

3818. Лист Яўгена Бачынскага (Жэнэва) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 25.10.1925

582.1.48:030

На блянку:

E. de BATCHINSKY

Représentant du Conseil Suprême de l'Eglise Autocéphalique Orthodoxe Ukrainienne et Délégué permanent pour l'Europe Centrale et Occidentale

UKRAINE: Kiev, rue Korolenko, 24

SUISSE: Genève, rue de la Muse, 10 (Résidence)

Падзяка за дасланы №1 «Крывіча». «Спецыяльна вітаю п. В.Ластовскаго, який чей-же не забув наше перебування в Льозані!» — у 1916 годзе.

3819. Ліст Яўгена Ляцкага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 26.10.1925

582.1.48:029

На блянку Аргкамітэту Славянскага Інстытуту пры Міністэрстве Замежных Справаў Чэхаславацкай Рэспублікі. Падзяка за дасланыя бібліятэцы Інстытуту выданьні

3820. Ліст Янкі Бялькевіча (Мсьціслаў) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 7.11.1925 з просьбай памагчы Інбелкульту з выданьнем Збору твораў М.Багдановіча.

[...] Цяпер троху аб сабе. Пры палякох быў заарыштаваны, сядзеў колькі месяцаў у турме, а потым быў вывезены разам з Грыбам да Варшавы, але па дарозе выскачыў з вагона, на поўным ходзе цягніка і прышоў да Менску. У Менску арганізоўваў Камісарыят Асьветы і быў загадчыкам Беларускага аддзелу, а потым загадч. Школьным аддзелам. З адчыненьнем у 1922 г. Унівэрсітэту, паступіў на лінгвістычнае аддзяленьне [п]а беларускай сэкцыі і ў гэтым годзе скончыў курс навукі унівэрсытэцкай. Цяпер мяне прызначылі за Дарэктара Пэдагогічнага Тэхнікуму у старым горадзе Мсьціслаўлі дзе я і працую; праводжу беларусізацыю на ўсходзе [...]

582.1.48:027&r-028&r

3821. Ліст Уладзімера Крупскага (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 20.11.1925 з просьбай аб дапамозе атрымаць літоўскае грамадзянства

582.1.48:026&r

Прысланы Янкам Ермачэнкам.

3822. Запрашэньне Ўкраінскага Вольнага Ўнівэрсытэту (Прага) рэдактару «Крывіча» (Коўна) на сьвяточную інаўгурацыю, якая мае адбыцца 29.11.1925 у вялікай залі Геалягічнага Інстытуту (Прага, Albertov, 6)

582.1.48:016

582.1.48:015 — канвэрт

3823. Ліст Аляксандра Вазьнясенскага (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.11.1925

582.1.48:017&r,019

582.1.48:018 — канвэрт

«[...] спешу послать Вам рукопись своей статьи о Богдановиче». З просьбай знайсці замежных выдаўцоў для напісанага Вазьнясенскім падручніка паэтыкі (тэорыі літаратуры) для сярэдніх школаў.

3824. Ліст Украінскага Інстытуту Грамадазнаўства (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за ?.12.1925 з просьбай даслаць артыкулы на тэмы «Вызвольны рух у Беларусі» і «Сучаснае становішча Беларусі»

для рыхтаваных зборнікаў «Народознаўства», якія ад 1926 г. маюць выхадзіць квартална

582.1.48:001&r

Дакладная дата невядомая.

3825. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.12.1925 у справе перасылкі віленскіх газэт

582.1.48:020

3826. Ліст Адама Багдановіча (Яраслаўль) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 6.12.1925

6/ХІІ 25г., Яраславль,
Флотский пер., д№2а, кв.2.

Глубокоуважаемый и дорогой Земляк!

Очень рад я был получить Ваше любезное письмо, полное сердечной симпатии к моему покойному сыну.

От души благодарю Вас и за живой отклик на мое обращение к Вам и за добрую память о нашем Максиме.

Говоря откровенно — меньшего я не ожидал, ибо был уверен, что интересы нашей общей родины и ее возраждающейся из праха и пепла, изпод чуждых наслоений культуры Вам дороги может быть более, чем кому либо другому. Спасибо Вам.

Очень жаль, разумеется, что содержимое Ваших архивов, поскольку оно касается Максима, не может быть использовано для подготавливаемого издания Инбелкульта: оно от этого много потеряет в полноте и точности датировки. Но — что делать — раз нельзя, то нельзя. Будем терпеливы. И будем питать надежду, что использование только отложено, но возможность не потеряна. Последнее было бы очень печально. Авось дождемся лучших времен и второго издания.

Предполагаемое издание обещает быть значительно интересным и во всяком случае обещает выявить достаточно полный облик безвременно угасшего поэта. Оно предполагается трехтомным. Первый том — стихотворения (около 20 печатн. листов), всего около 300 пьес, в том числе около 150 нигде не напечатанных; второй том — его прозаические статьи на белорусском и русском языках (около 15-16 листов); третий — воспоминания о нем и материалы для биографии — около 10 листов. Иконографическая часть тоже будет не бедной. Из этого вы увидите, что Ваши воспоминания подойдут как нельзя более кстати и хотя они и будут лишены точных ссылок и дат, но лучше чтонибудь, чем ничего.

Белоруссы его так мало знали, а для русских наиболее сильная и ценная сторона в его деятельности — белорусские писания — не имеет никакого значения, даже некоторые относятся к ней отрицательно или, по меньшей мере, как к курьезам; а поэтому от них и нельзя ждать его оценки с этой стороны, а стало быть и нет особых побуждений писать о нем. Да и все его товарищи разбрелись кто куда, нет адресов, нет живой связи. Все же кое-кто из людей близких к нему дал свои воспоминания.

Чувствуется всего более недостаток именно в белорусских воспоминаниях и обрисовке его личности. Поэтому я усиленно Вас прошу дать все то, что Вы можете дать при настоящих условиях. Даже и без ссылок, и без цитат и пр. Ваши воспоминания будут представлять несомненный интерес, как воспоминания человека, которому все белорусское, все родное стоит близко к сердцу. Итак — в добрый час: дайте, что можете дать.

Всего проще посылать на имя проф. Ивана Иван. Замотина в Инбелкульт. Квартирный его адрес я потерял и не могу сообщить Вам. А если Вы почему либо сочтете, что лучше на мое имя писать — пожалуйста.

Я думаю, что Вы ничего не будете иметь против, если я Ваше письмо отошлю Замотину для приобщения к Максимовскому архиву: оно ведь включает ценные сведения и значит является в некотором роде документом. С тем однако, что оно не будет напечатано без Вашего разрешения. Это условие мною поставлено по отношению ко всем письмам к Максиму, мною переданным в Инбелкульт.

Рад буду свидеться с Вами лично и пожать Вашу руку. Надеюсь, что такая возможность еще представится мне. А пока заочно сердечно Вам ее пожимаю.

Извиняюсь, что не отвечаю Вам по-белорусски. Я говорю и пишу по-белорусски, но это было бы мне труднее. С сердечным земляческим приветом

АБогданович

582.1.48:022&r-024&r

582.1.48:021 — канвэрт

3827. Ліст Янкі Станкевіча (Прага) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 12.12.1925

Паважаны Спадáру Вячаславе!

Сялянскі Саюз із Вільні просіць мяне перадаці Вашэцю ягоную просьбу, каб Ваша пісаў у «Сялянскую Ніву» на тэмы сялянскае ідэолёгіі і нагул. Ад сябе дадам, што гэта было-б вельмі патрэбна й добра. Як бачыце з №1¹, часопісь пры добрым кірунку ня мае жаднага публіцыстага а бяз гэтага ня можа быці запраўднай часопісяй.

Ці дасталі мой лісток, напісаны тыдзень назад і гэтак сама ўклеены ў часопісь.

Ваш Бр. Скарыніч

12.XII.1925

582.1.48:025

¹ №1 «Сялянскай Нівы» выйшаў 6.12.1925.

3828. Ліст Уладзімера Пігулеўскага (Рыга) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 19.12.1925

582.1.48:014

Аб перасылцы віленскіх газэт: «...ад часу арэшту у мінулым годзе К.Езавітава, яны высылаюцца ў мой адрэс «для Влэста» і «Цьвіка». Раней яны высылаліся на Люцын, а пасля майго пераезду ў Рыгу — сюды».

3829. Ліст старшыні Літаратурнае Камісіі Інбелкульту прафэсара Івана Замоціна (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 22.12.1925 (вых. №2449) з просьбай дапамагчы ва ўдакладненні храналёгіі вершаў М.Багдановіча і прыслаць свае ўспаміны пра паэта

582.1.48:009

3830. Сьпіс вершаў Максіма Багдановіча, укладзены Літаратурнай Камісіяй Інбелкульту

582.1.48:010-013a

Дата невядомая. Пры некаторых вершах — храналёгічныя ўдакладненні В.Ластоўскага.

3831. Ліст вучонага сакратара Віцебскага Акруговага Таварыства Краязнаўства Міколы Касьпяровіча (Віцебск) рэдакцыі «Крывіча» (Коўна) за 23.12.1925

Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка

Вучоны Сакратар Віцебскага

Акруговага Таварыства Краязнаўства

м. Віцебск вул. Крылова, 4.

23 Сьнежня 1925 г.

Рэдакцыі журналу «Крывіч».

Шчыра просім Вас выслаць нам у парадку абмену «Гісторыю Беларускай Кнігі» і апошні нумар «Крывіча» па адрасу: Віцебск вул. Крылова 4, кв.4.

М.Касьпяровіч

582.1.48:007

3832. Ліст Аляксандра Вазьнясенскага (Менск) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 24.12.1925

582.1.48:002&r-003

582.1.48:004 — канвэрт

У справе супрацоўніцтва з «Крывічом»: «[...] могу прадложить для Вашего журнала еще две свои статьи: первая «Построение белорусской науки о литературе» [...] Вторая: «Поэмы Янки Купалы» (стиль и сюжетное построение) [...]»

3833. Ліст Давіда Анэкштэйна (Ганд, Бэльгія) Вацлаву Ластоўскаму (Коўна) за 29.12.1925

[...] зкончыў свае накі са званьнем доктара фізыкі і матэматыкі [...] Шукаю пасаду пры універсітэце яком-небудзь [...]

582.1.48:005&r-006

1932

3834. Беларускае Прэс-Бюро. Інфармацыйны бюлетэнь №1 Беларускай Рады ў Празе. 2.04.1932

• 25 сакавіка беларускай калёніяй у Празе-Чэскай былі урачыста адсьвяткаваны чатырнаццатыя угодкі абвешчання дзяржаўнай незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. Сход быў адчынен прамоваю Старшыні сходу В.Захаркі [...]

[...] пасля дакладу д-ра Грыба[...]

• 25 сакавіка 1932 г. адбыўся, пад старшынствам грам. А.Калошы, агульны гадавы сход сяброў Беларускай Рады у Празе, на яком абраны новы Прэзыдыум Рады, у наступным складзе: Старшыня Рады В.Захарка, Намесьнік Старшыні інж. В.Русак, Скарбнік А.Калоша і Сэкрэтэр М.Вітушка. У Рэвізыйную Камісію абраны: інж. Астапкевіч, інж. Журэнкоў і М.Вершынін.

• З 2 красавіка 1932 г. Канцэлярыя Беларускай Рады у Празе знаходзіцца ў памешканьні новага Старшыні Рады В.Захаркі. З гэтае прычыны усю караспадэнцыю на імя Рады належыць накіроўваць па наступнаму адрэсу: Беларуска-Чэхославакія, Прага-Моджаны число 334.

582.2.64:001-003 — мк

У дакумэнце няма стар. 2.

1937

3835. Ліст Фабіяна Вайцілёнка (Варшава) рэдактару часопіса «Летапіс» (Вільня) за 3.07.1937 з просьбай надрукаваць артыкул

582.1.04:037

3836. Артыкул Фабіяна Вайцілёнка «Беларускія работнікі ў Варшаве»

582.1.04:038-040

1939

3837. Зварот старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Васіля Захаркі (Прага) да Беларуска-Амэрыканскага Нацыянальнага Саюзу (ЗША) за 18.01.1939

У Беларуска-Амэрыканскі Нацыянальны Саюз

Надыходзячыя новыя гістарычныя падзеі, выклікаюць новыя надзеі ва ўсім Беларуска-Амэрыканскім Народзе. Надзеі гэтыя выцэкаюць з пэўных вестак сучаснага момэнту, што Беларусь, на роўні з Украінай, мая быць дапушчальнай стаць незалежнай дзяржавай.

На сколько такі плян ёсьць плянам надзвычайнай вагі, настолькі ён вымагаю ад кожнага беларуса далажыць надзвычайных высілкаў да здабыцця нацыянальна-дзяржаўнай незалежнасці Беларусі.

Я, як Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, вызнаваемы да гэтага часу за галоўнага прэстаўніка усей Беларусі, ужо звярнуўся як у Край, так і ва ўсе эўропэйскія цэнтры беларускай эміграцыі, з прозьбай як мага глыбей і шырэй пасіліць нацыянальную працу з тым, каб больш падгатавана спаткаць вялікія падзеі.

У першую чаргу, я прашу нацыянальнага аб'яднання ўсіх беларусаў, якое вымагаецца сучасным момэнтам і якому з гэтае прычыны, не павінны перэшкаджаць тыя ці іншыя падзелы і групуваньні беларускага грамадзянства. Па-другое, я рэкамэндую стварыць у кожным беларуском асяродку матэрыяльны грунт — «Беларускі Фо[нд]» так неабходны, як для інфармацыйнай працы, так і для падтрыманьня звязку паміж беларускімі арганізацыямі.

Калі дзяржаўныя народы нясуць вялікія ахвяры на абарону свае дзяржавы, та нам — паняволенаму народу, трэба тым больш напружыць нашы сілы, на вызваленьне нашае дарагое Бацькаўшчыны [з] пекельнай няволі і жахлівага здзеку акупантаў.

З такою-ж самаю прозьбаю я звяртаюся і да беларускай іміграцыі у Амэрыцы. Я глыбока пераконан у тым, што ўсе нашы браты у Амэрыцы зразумеюць усю вагу мае прозьбы і усю тую атпаведальнасьць, якая ляжыць на кожным з нас за долю нашае Бацькаўшчыны. У той час, калі так цяжка стогня наша Родная Матка Беларусь, нас беларусаў не павінна дзяліць ні рэлігія, ні чужая культура, ні чужая прапаганда. У такі момант, сярод нас не павінна быць ні рэнегатаў, ні янычараў.

Вось ужо дваццаць гадоў, як Беларускі Народ падзелен на пяць частак. На кожным кавалку парэзанай і акрываўленай Бацькаўшчыны ён вядзе, пры пекельных абставінах, невіданна цяжкое змаганьне за свае аб'яднаньне і за свае вызваленьне. Пры таком паложэньні, калі перэд нашымі вачыма стаіць увесь Беларускі Народ безпраўным і прыніжэным, калі сотні тысяч нашых братоў і сёстраў загінулі ад кулі і голаду, калі другія такія-ж сотні тысячаў, як рабы, цяжка працуюць абарванымі і галоднымі: у калгасах, у лясох і акопах і калі на-рэшце лепшыя сыны Беларускага народу упакоўваюцца на загубу у акупанцкія турмы, ніхто з нас, ці то бедны, ці то багаты, ці то дужы, ці то слабы не павінен запамінаць небывалага няшчасьця. Хто ня хоча быць вырадкам, той чым толькі можа павінен дапамагаць разьбіваць ланцугі і разрываць вяроўкі цяжкой няволі.

Калі б чэкаемыя падзеі на усходзе Эўропы затрымаліся на даўжэйшы час, та я, як бы у дадатак да гэтага ліста, прыеду да вас асабіста.

Маючы доказы вялікай карысьці ад такіх паездак прэстаўнікоў украінскіх арганізацый у Празе, думаю, што і мая паездка акажэцца не-безплоднай.

На маю думку мая паездка у Амэрыку павінна заключаць у сабе ні што іншае, як працу. Прачытаны шэраг дакладаў у рожных цэнтрах па-[ві]нен: абудзіць, узварушыць і павялічыць боль душы у беларускай іміграцыі. Пры гэтым я моцна спадзеюся, што мой прыезд будзе прыхільна прыняты Саюзам, на дапамогу каторага я разлічаю і пры сваёй працы у Амэрыцы.

Дзеля таго-ж, каб праца гэтая была больш пасьпешнай і карыснай я ветліва прашу Саюз без'аткладна паведаміць мяне якога сорту інфармацыямі і якога зьместу дакладамі можна было-б дасягнуць найлепшых вынікаў, як для нацыянальнай справы там — у вас, так і для справы агульна-беларускай на Бацькаўшчыне.

З глыбокаю пашанаю В.Захарка

18 I 1939,

Modřany u Prahy č 688

Čecha-Slavakija

582.2.20:005&r-006 — МК